Baptistæ Israni

[Venice. B. Locatellus. after 1500]
Proctor-Isaac. 12508

Comes a Valperga

A. G. Ferrers Howell

Isidori Etymologiarum opus
Idem de summo bono.

Ioannis Baptistæ

1599.

¶ Incipit epistola Isidori iunioris hispalensis episcopi ad Braulionem cesarem augustum episcopum.

Domino meo et dei suo braulioni epõ Isidorus. Omni desiderio desideraui nũc videre faciez tuã: et vtinã aliqñ impleret deus votũ meũ anteq̃ʒ moriar. Ad presens aũt deprecor vt ↄmẽdes me deo orõnibus tuis: et vt in hac vita spez meã ipleat et in futuro btitudĩs tue ↄsortiũ mihi ↄcedat. Et manu sua. Ora ꝑ nob̃ btĩssime dñe et fr̃.

¶ Braulio ad Isidoꝝ.

Domino meo et vere domino: christoq̃ʒ electo Isidoro epõruʒ summo Braulio seruꝰ inutilis sãctoꝝ dei. O pie domine et viroꝝ prestantissime sera ẽ inq̃sitio: et tarde data ẽ mihi scribẽdi optio qꝛ peccatis meis exigẽtibꝰ nõ tantũmodo sterilitatis vl' inopie malo: veꝝ ẽt pestis mortalitatis luis et hostilitatis quo minus ingrerẽ horribili sum prepeditꝰ incursu. Nũc aũt et si mille necessitatibꝰ et mille curis attritꝰ pꝰ longũ miserie tp̃s veluti ab iprobi soporis vt ita dixerim grauedine suscitatus: istiꝰ mee suggestionis affatibꝰ depẽdere presumo saluti obsequʒ: et cordis et corpis humilitate ꝓstratus: iprecans excellẽtissimã tue btĩtudinis potestatez: vt peculiarẽ famulũ quẽ pio illo sacre dignatiõis ituitu semꝑ habuisti susceptũ: vsq̃ʒ in finẽ haberĩ iubeas ↄmẽdatũ. Nã et ego (xp̃s nouit) graui dolore discutior ꝙ emẽso tp̃e tã ꝓlixo vl' nũc vestꝝ nõ mereor videre ↄspectũ sʒ spero in illũ qui nõ obliuiscit̃ misereri: nec repellit in finẽ: qꝛ exaudiet p̃cem pauperis: et vestro me miseꝝ repsentet aspectui. Suggero sane et oĩmoda supplicatione deposco: vt libꝝ etymologiaꝝ quẽ iam fauẽte dñõ audiuimꝰ cõsumatũ: ꝓmissiõis vestre memores suo vr̃o dirigere iubeatis: qꝛ vt mihi suʒ ↄscius: magna ibi ex parte sui tui postulatõe sudasti. Et iõ in me p̃mũ existe munificus: sic i scõꝝ cetibus et felix habearis et p̃mꝰ. Gesta etiã synodi in q̃ sintaurius exanimis vestri igne: et si nõ purificatus: iuenit̃ tñ decoctus q̃so vt vestro ĩstinctu a filio vestro dñõ rege nobis dirigãt̃ cito. Nã et nr̃a eiꝰ sic flagitauit gl'iaʒ suggestio qꝛ multũ in cõcilio ꝑ inuestigãda opus est veritate. De cetero creatoris altissimi pietatẽ efflagito vt corõã beatitudinis vestre ꝑ itegritate fidei: et statu ecclesie sue lõgo tp̃e precipiat ↄseruare: meq̃ʒ ĩter oblatrãtia p̃sentis mũdi varia et inumerabilia discrimina munitũ reddat tue ĩtercessiõis gr̃a: ac reconditũ in gremio memorie tue tutuʒ ab oĩ tẽpestate peccati oratu vr̃o efficiat trinitas sacr̃issima. Et manu sua. Ego suus dñi Braulio Isidoro i dñõ fruar te lucerna ardens et non marcescens.

¶ Isidorus ad Braulionem

Domino meo et dei seruo Brauliõi epõ Isidorus. Qꝛ te incolumen cognoui: gr̃as xp̃o egi: et vtinã cuiꝰ cognoui salutẽ: in h̃ corpe aspicerẽ et visionẽ. Qd aũt mihi euenit ꝑ peccatis meis mãifestabo: qꝛ nõ fui dignꝰ tua ꝑlegere eloq̃a statiʒ vt accepi pictatiũ tuũ: puer regiꝰ ad me venit: dedi cubiculario meo illd pictatiũ: et confestim ambulaui ad p̃ncipẽ vt postea ꝑlegerẽ rescriberẽq̃ʒ. Reuersus e palatio regis nõ solũ scripta tua nõ iueni: sʒ etiã q̃cq̃d aliõ in castris fuit periyt: et iccirco scit dñs: luxi meritũ meũ: qꝛ nõ ꝑlegi eloquʒ tuũ: sʒ rogo vt quecũq̃ʒ occasio euenerit: rescribe mihi. Et gr̃am v̈bi tui nõ auferas: vt qd ex meo delicto ꝑdidi: iteꝝ gr̃a tua recipiã. Et mãu sua. Ora ꝑ nob̃ btĩssime dñe.

¶ Braulio ad Isidorum.

Domino meo et vere dñõ: xp̃oq̃ʒ electo Isidoro epõꝝ summo Braulio suus inutilis scõꝝ dei. Solet repleri leticia hõ iterior ac spiritalis cũ inq̃sitõe fugit̃ amãtis. Ob id velle meũ ẽ nũ dñe fuerẽdissime: nisi culpaꝝ maceria meaꝝ obsistat et benigne te i q̃sitionẽ meã amplecti: et q̃relaꝝ calũniã patiẽter accipe. Utrũq̃ʒ eni ago: et officiũ inq̃sitiõis ꝑsoluo: et tibi ↄ te causaꝝ mearũ necẽitates dirigo: qd vt benignissime tuo auditui admittas in ĩgressu huiꝰ dictatiõis portuq̃ʒ ꝓstratꝰ peto a culmine vestri apostolatꝰ: vt q̃q̃ vacillet callũnie obiectio: vbi lachrymaꝝ ẽ intercessio: cũ lachryme nõ sint signa calũnie: tñ sint opto et lachrymabiles calũnie et calũniabiles lachryme: sʒ vtrũq̃ʒ ꝑ licẽtiosa amoris p̃sũptõe: nõ ãt ꝑ arrogãtie temeritate: sʒ iaʒ cãʒ exordiar. Septem nisi fallor ãnoꝝ se tp̃a gyrãt: ex quo me memini libros a te cõditos originũ postulasse et vario diuersoq̃ʒ mõ p̃nte me frustratũ eẽ et absenti nil ĩde te rescripsisse: sʒ s̃btili dilatõe mõ necdũ eẽ ꝑfectos: mõ necdũ scriptos: mõ meas lr̃as itercidisse: aliaq̃ʒ m'lta opponẽs ad hãc vsq̃ʒ diẽ ꝑuenimꝰ: et sine petitiõis effcũ ãimꝰ ꝑdurat. Ob h̃ et ego vertã p̃ces i q̃relã: vt qd supplicatiõe nequi: vl' calũnia lacescẽdo valeã adipisci. Sepe nãq̃ʒ solet mẽdico ꝓdesse vociferatio. Quo circa cur q̃so te dñe ñ tribuas qd rogari: Unũ scias: vt nõ dimittã q̃si fingẽs me nolle negata. Sed q̃rã: et instãter querã: q̃usq̃ʒ aut accipiã aut eliciã pyssimo redẽptore iubẽte. Querite et inuenietis: et adyciẽte: pulsate et aperiet̃ vobis. Quesiui et quero ẽt et pulso. Uñ et clamito vt aperias. Nã hiꝰ argumẽti me ↄsolat̃ inuẽtio: qꝛ q cõtẽpsisti postulãtẽ: exaudies forte calũniantẽ. Hinc ꝗ̃ scientie tue ingero que nec stulti iactationẽ nouit: aliqd suggerere insipiẽs ꝑfecto presumo. Nec tñ erubesco ipitus disertissimo loq̃: ap'lici memor p̃cepti quo p̃ceperit: libẽter sufferre isipiẽtẽ. Quãobrẽ accipe clamores calũnie. Cur rogo talẽtorũ distributionẽ et cibarioꝝ dispẽsationẽ tibi creditam hucusq̃ʒ retẽtas: Jã solue manũ: imꝑtire familys: ne inopia pereãt famis. Nosti q̃d creditor veniẽs reposcat a te. Nõ minuet̃ tibi q̃cq̃d dederis nob̃. Memor esto paruis panibꝰ multitudinẽ satiatã: et supesse religas fragmẽtoꝝ magnitudĩe panũ. An putas donũ tibi collatuʒ ꝑ te solũmõ eẽ datũ: Et vr̃m est et nr̃m: cõe est: nõ p̃uatũ. Et q̃s dicere vl' insanꝰ presumat: vt p̃uato tuo gaudeas: q de cõi tñ inculpabil'r gaudere scias: Nam cũ deus tibi economiã sui thesauri et ditiaꝝ salutes sapiẽtie et scie tenet̃ ↄcesserit: cur larga manu nõ effundis: qd dãdo nõ minues: An cũ i mẽbris superni capitis vnusq̃sq̃ʒ qd non accepit: sic in altero possideat: vt alteri qd hʒ possidẽdũ sciat: tu forsitã iõ nob̃ parcus existis: qꝛ qd mutue a nob̃ resumas nõ iuenis. Sʒ si hñti das: ab illo mercedis fructũ reportas. Sin v̈o nõ habẽti tribuis: p̃ceptis euãgelicis satisfacis: vt reddat̃ tibi i retributiõe iustoꝝ. Proĩde et ego remordeor ↄscia: eo ꝙ i me cõicabile nihil boni sentiam. Qũo iubemur ꝑ charitatẽ seruire iuicẽ: et vnusq̃sq̃ʒ quã accepit gr̃am i alteruttꝝ illã administrare sicut boni dispẽsatores multiformis gr̃e dei: atq̃ʒ vnicuiq̃ʒ sicut diuisit deus mensurã fidei in vno ↄpage mẽbroꝝ dẽat ea ceteris ꝑtibꝰ cõmunicare: qꝛ hec oĩa opat̃ vnus atq̃ʒ idẽ sp̃us diuidẽs singulis ꝓut vult: sʒ ad vnũ ac peculiare subsidiũ qd p̃misi recurro ad ioꝑportunitatẽ. s. amicam amicitia destitutus: ac nulla mẽbroꝝ honestoruʒ gratia decoratus. Iccirco audi vocem meam tot interiacentibus terris. Redde redde quod debes. Nã

seruus Kuus es xp̄i ⁊ xp̄ianoꝝ vt illis sis maioꝛ omniū no
strū ⁊ qꝛ nostri cā tibi collatā pręsentis gratiaꝫ:sitientib⁹
animis sciētięqꝫ fame cruciatis ip̄tiri nō dedigneris. Nō
sum saltez pes q ad iniuncta discurrens possim aluo eccle
sie membroꝝ.s.iudici obediētię discursu parere:nec p̄nci
patui capitis ip̄etrāti obsequēdo placere.Quin ⁊ si de ī ho
nestioꝛib⁹ mēbris me eē sciā sufficiat:qꝛ quę te ꝯstat a capi
te ꝑcepisse:ꝑ me est dignū egere:nec me te nō egere q̄uis
minimū:xp̄i tn̄ sanguine redēptū. Nā nō dicit caput pedi
bus:nō estis mihi necessarij:q̄uo quę vr̄r membra corpo
ris īfirmioꝛa eē necessarioꝛa sūt.⁊ quę putanṫ ignobilioꝛa
eē corpis mēbra his honoꝛē abundatioꝛē circūdam⁹:⁊ q̄ ī
honestioꝛa sūt nr̄a:maioꝛē honestatē h̄nt.Sic itaqꝫ crea
toꝛ nr̄ ac dispēsatoꝛ cūcta dispēsat:vt cū in altero alteri do
na diua q̄ i se nō ꝑcipit possidēda tribuuṫ:charitas cumu
leṫ.Deniqꝫ tūc bene multiformis grā dispensaṫ:qn̄ acce
ptū donū ⁊ eis qui hoc non habēt creditur:qn̄ ꝓpter eum
cui impendiṫ datū putaṫ. Hoc ap̄li capitulū a nob in par
te p̄missuꝫ:optīe nouit prudētia charitatis vestrę: huic re
gi ꝯgruere totū:⁊ q̄cq̄d sūmatim tetigi.te ꝓcul dubio nosse
melius latet nullū. Itaqꝫ hoc solū superest qđ ⁊ magnope
peto:vt p̄stes postulata:⁊ si non pro me:saltem ꝑ ip̄a chari
tate diuit⁹ imptita. Pro qua iubemur ⁊ nosse ⁊ p̄stare oīa
⁊ sine qua nihil sunt oīa.Sed ⁊ si q̄ supflua:si q̄ negligen
ter:si qua minus humilr̄ aut inutiliter poti⁹ effudi q̄ꝫ dixi:
cuncta queso benigne suscipias:cūcta ignoscas:cūcta oꝛes
vt deus ignoscat.Ergo ⁊ hoc īnotesco:libros etymologia
ruꝫ quos a te dn̄o meo posco:⁊ si detruncatos corrososqꝫ
iaꝫ a multis haberi:inde rogo vt eos mihi trāscriptos ite
gros emēdatos ⁊ bn̄ coaptatos digneris trāsmittere:ne ra
ptus auiditate in ꝑuersum cogar vitia ꝓ virtutib⁹ ab alijs
sumere.Ego aūt opto q̄uis nulli⁹ egeas:⁊ vltroneę dican
tur putere mercedes:vt dignatio vestrę benignitatis ip̄et
nobis in id qđ ⁊ possumus ⁊ valem⁹:tm̄ vt obsego nostro
vtaris:imo charitate quę deus ē ꝑfruaris. His igiṫ exple
tis erāt mihi q̄ōnes de sacris diuisqꝫ paginis quaꝝ mihi
expositionem cordis vestri lumen aperiret:si tn̄ ⁊ nob iu
bes resplēdere ⁊ diuine legis obscura reserare. Nec si ista
quę peto percepero de illis silebo:sꝫ viā reseras capiēdę fi
ducię.Cum in hac prima fronte nō me cōfodieris stimul
verecūdię ⁊ ignauię meę locū dederis venię ꝙ quem dili
gebas quālibet immeritū nō iusseris reprobare:qꝛ igno
miniosuꝫ valde videtur ac ville si nec dum satiat⁹ q cha
ritate ab eo quē amabat inueniṫ recedere. Obsequio au
tem meę seruitutis impendo iura salutis:⁊ queso pietatē
sanctissimę vestrę potestatis:vt pro me oꝛare digneris:qua
tenus quottidie fluctuantē animā in malis:⁊ tuo itercef
su lucreris ⁊ ad poꝛtū trāquillitatis ęternę perducas eru
tam a miserijs ⁊ a scandalis. Dulce mihi fuit diu ad te lo
q quasi coꝛam positus vultuꝫ videre tuę faciei. Ideo nec
verbositatē caui:⁊ temeritatē foꝛtassis incurri:sed aut hoc
aut aliud agere debui.tm̄ vt quod noluisti ꝑ humilitateꝫ:
saltem tribuas ꝑ tumultuāteꝫ improbitatem.Ecce quan
tam audaciaꝫ dedit mihi gratię vestrę beniuolētia. Et iđ
si quod in hoc displicuerit sibi imputet quę tantuꝫ amat:
vt timoꝛeꝫ tollat. Nam ꝑfecta charitas foris mittit timo
reꝫ.Speciali quoqꝫ gratia frętus:speciali domino in quo
vires sanctę ecclesię ꝯsistūt suggero:vt qꝛ eusebius noster
metropolitanus discessit:habeas misericoꝛdię curam. Et
hoc filiolo tuo nostro domino suggeras:vt illum illi loco
pręficiat:cuius doctrinę sanctitas cęteris sit vitę foꝛma.
Hunc autem filium pręsenteꝫ beatissime potestati vestrę
per omnia commendo:⁊ tam de his quę hic suggessimus
q̄ꝫ etiam de his quę supra quęsti sumus eloquio vestro ꝑ
eum illustrari mereamur.

¶ Isidoꝛus ad Braulionem.

Domino meo ⁊ dei Kuo Braulioni ep̄o Isi
doꝛus. Tuę scitatis epistolę me in vrbe to
letana inuenerūt. Nā ꝑmotus fuerā causa
ꝯcilij.Sꝫ q̄uis iussio p̄ncipis in itinere po
sitū remeare me āmōuissꝫ:ego tn̄:qꝛ ꝓpin
qoꝛ erā p̄sentię ipsi⁹ q̄ꝫ regressiōi: malui po
tius cursuꝫ itineris nō itercludere. Uēi ad
p̄n̄tiā p̄ncipis iueni p̄n̄tē diaconū tuū:ꝑ eū eloga tua susci
piēs:amplexus suꝫ ⁊ legi:⁊ de salute tua deo grās ęgi:desi
derio oī desiderās:q̄uis debil̄ atqꝫ fessus:fiduciā tn̄ hn̄s
ꝑ xp̄m in hac vita vidēdi te:qꝛ spes nō ꝯfundiṫ ꝑ charita
tē q̄ diffusa ē ī coꝛdib⁹ nr̄is. Codicē etymologiaꝝ cū alijs
codicib⁹ đ itinere trāsmisi:⁊ lꝫ emēdatū p̄ualitudīe tn̄ ti
bi mō ad emendādū statuerā offerre si ad destinatū ꝯci
lij locū ꝑuenissē. De ꝯstituēdo āt ep̄o taraconēsi n̄ eā quā
petisti sensi sn̄iaꝫ regis:lꝫ tn̄ ⁊ ip̄e adhuc vbi certi⁹ ꝯuertat
aīum illi manet icertū. Peto āt vt ꝓ meis pctīs apđ dn̄m
existere digneris itercessoꝛ:vt ip̄etratu tuo deleāt delicta
mea:⁊ remittanṫ facinoꝛa. Item manu sua. Oꝛa pro nob
beatissime domine ⁊ frater.

¶ Itē Isidoꝛ⁹ ad Braulionē.

En tibi sicut pollicitus sum misi opus de q̄
rundā rerum oꝛigine ex veteris lectiōis re
coꝛdatione collectū:atqꝫ ita in quibusdaꝫ
locis annotatum sicut extat conscriptum
stilo maioꝛum.

¶ Incipit liber primus etymologyaꝝ sancti Isidoꝛi hispa
lensis episcopi. ¶ De disciplina ⁊ arte. Cap. I.

Disciplia a di
scendo nomen accepit.
Un̄ ⁊ scia dici p̄t. Naꝫ
scire dcm̄ est a discere:
qꝛ nemo nr̄um scit nisi
qꝛ discit. Alr̄ dcā disci
pliā:qꝛ dr̄ plēa. Ars v̄o
dcā ē ꝙ artis p̄ceptꝭ re
gulisqꝫ ꝯsistat. Alij dn̄t
a grecis h̄ tractū eē vo
cabuluꝫ ἀπὸ τῆς ἀρε
τῆς.i. a virtute:quam
sciaꝫ vocauerūt. Inter
artē ⁊ disciplinā Plato ⁊ Ari. hāc dr̄iaꝫ eē voluerūt. dicē
tes artē eē ī his q̄ se alr̄ hr̄e p̄n̄t:disciplina v̄o est q̄ de his
agit q̄ alr̄ euenire nō p̄n̄t. Nā qn̄ veris disputatōib⁹ aliq̄d
disseriṫ:disciplia erit:qn̄ aliq̄d v̄isil̄e atqꝫ opiabile tractaṫ
nomen artis habebit.

¶ De septem liberalibus disciplinis. Cap. II.

Disciplię l̄ibaliū artiū septē sṫ. Pria grāma
tica.i.loq̄ndi ꝑitia. Scđa rhetoꝛica q̄ ꝓꝑ ni
toꝛē ⁊ copiā eloq̄ntię suę maxīe ī ciuilibus
q̄ōnib⁹ nec̄ia existimaṫ. Tertia diale^ca cog
mēto logica:q̄ disputatōib⁹ sb̄tilissimis v̄a
secernit a falsis. Quarta arithmetica q̄ cō
tinet nūeroꝝ cas⁹ ac diuisiōes. Quita musica
q̄ ī carmib⁹ cātibusqꝫ ꝯsistit. Sexta geo^a: q̄ mēsuras terrę
dimēsiōesqꝫ ꝯplectiṫ. Septia astro^a:q̄ ꝯtiet legē astroꝝ.

¶ De litteris cōmunibus Cap. III.

Primoꝛdia grāmaticę artis litterę ꝯmūes
existūt:q̄s librarij ⁊ calculatoꝛes sequūtur
quaꝝ disciplina velut q̄dā grāmaticę artꝭ
īfantia est:vn̄ ⁊ eā Uarro l̄rationē vocat.
Litterę aūt sunt idices reꝝ signo verboꝝ
q̄b⁹ tāta vis est:vt nobis dicta absentiuꝫ si
ne voce loquātur. Uerba.n. ꝑ occulos nō
per aures

p aures ītroducunť. Usus lrāꝝ repertus est ꝓpter memo
riā reꝝ. Nā ne obliuione fugiāt litteris alligant̄. In tāta
.n. reꝝ varietate nec disci audiēdo poterāt oīa: nec memo
ria ꝯtineri. Litterę autē dictę q̄si legiterę: ꝙ iter legētib⁹
p̄stent: vl' ꝙ in legēdo iterent̄. Litterę latinę ꝛ gręcę ab he
bręis vn̄r exortę. Apud illos .n. p̄us dcm̄ est Aleph. deinde
ex simili enūciatiōe apō gręcos tractū est Alpha: ide a pō
latinos A. Trāslator .n. ex simili sono alteri⁹ linguę lrāꝫ cō
didit: vt nosse possim⁹ linguā hebraicā oīuꝫ linguaꝝ ac lit
teraꝝ eē mrēm. Sed hebręi vigiti duob⁹ elemtis lrāꝝ ꝭꝫ
veteris testamēti libros vtunt̄. Gręci vō .24. Latini iter
vtrāqꝫ linguā ꝑgrediētes .23. elemēta hn̄t. Hebręoꝝ lrās
a lege cępisse p moysen. Syroꝝ aūt ꝛ caldeoꝝ p abrahā.
Un̄ ꝛ cū hebręis ꝛ nūero ꝛ sono ꝯcordāt: solis characteri-
b⁹ discrepāt. Egyptioꝝ lrās Isis regia iachis filia ō gręcia
veniēs ī ęgyptū reppit: ꝛ ęgyptys tradidit. Apud ęgyptios
aūt al's hauisse lrās sacerdotes: al's vulg⁹. Gręcaꝝ lrāꝝ vsū
p̄mi phęnices īuenerūt. vn̄ ꝛ Lucan⁹: Phęnices p̄mi ma-
gni si credit̄ ausi. Māsurā rudib⁹ vocem signare figuris.
Hinc ē q ꝛ phęniceo colore libroꝝ capita scribunt̄: qꝛ ab
ipsis lrę initiū habuerūt. Cadmus agęnoris fili⁹ gręcas lit
teras a phęnice ī gręciam .17. p̄mus attulit α β γ Δ ε ζ ι κ
λ μ ν ο π ρ σ τ φ. His Palamedes troiano bello tres ad
iecit η χ ω. Post queꝫ Simōides silr tres al's adiecit ξ θ ψ.
Y litteraꝫ Pythagoras sami⁹ ad exēplū vitę hūanę p̄m⁹
formauit. Cuius virgula subterior p̄mā ętateꝫ significat:
īcertā qppe ꝛ q̄ adhuc se nec vitys nec v̄tutib⁹ ōdit. Biuiuꝫ
aūt qō supest ab adolescētia īcipit: cui⁹ dextra ps ardua ē:
ſꝫ ad beatā vitā tēdēs: sinistra facilior: ſꝫ ad labē īteritūqꝫ
deducēs. De q̄ sic Persius ait. Et tibi quę samios ōduxit
lrā ramos. Surgētē dextro mōstrauit limite callē. Quiqꝫ
aūt eē apud gręcos mysticas lrās. Prima. Y. quę hūanā vi
tā significat: de q̄ nūc diximº. Scōa theta. θ. q̄ mortē signi
ficat. Nā iudices eādē lrāꝫ thetā appōebāt ad horū noīa
quos supplicio afficiebāt ꝛ dr̄ theta απο του θανατου
.i. a morte. Un̄ ꝛ hꝫ p mediū telū .i. mortl signū: de q̄ qdā
sic ait. O mltū an̄ al's īfęlix lrā theta. Tertia thau. τ. figu
rā demrās dn̄icę crucl. Un̄ ꝛ hebrayce signū īterp̄tat̄: ō q̄
dcm̄ est ī eçechiele angelo. Trāsi p mediā irl'ꝫ ꝛ signa thau
ī fronte viroꝝ gemētiū ꝛ dolētiū. Reliquas vō duas sum
mā ꝛ vltimā sibi vēdicat xp̄s. Ipse ē .n. p̄n^m ꝛ finis dicens.
Ego suꝫ alpha ꝛ ω. Cōcurrētib⁹ .n. ī se inuicē α. ad. ω. vsqꝫ
deuoluit̄: ꝛ rursus ω. ad. α. replicat̄: vt oñderet in se dn̄s ꝛ
inity ōcursuꝫ ad finē: ꝛ finis decursuꝫ ad initiū. Oēs aūt
litterę apud gręcos ꝛ v̄ba cōponūt ꝛ nūeros faciūt. Nā al
pha. α. lrā apud eos vocat̄ in nūeris vnū. Ubi aūt scribūt
beta. β. vocatur duo: vbi scribūt gāma. γ. vocat̄ in nūeris
ipsoꝝ tria: vbi scribūt delta. Δ. vocat̄ q̄tuor: ꝛ sic oēs litte-
rę apud eos nūeros hn̄t. Latini aūt nūeros ad lrās nō cō
putāt: ſꝫ sola verba ꝯponūt: exceptis aliqbus q̄ nūeros fi-
gura demrant: vt .i. pro vno. c. p centū. d. p quingētis. l. pro
qnq̄gita. m. p mille. v. p qnqꝫ: ꝛ x. p decē. lrā q̄ ꝛ in figura
crucē significat: ꝛ in nūero decē demrat. Latinas lrās car
mētis nympha p̄ª italis tradidit. Carmētis āt dicta qꝛ car
mīb⁹ futura canebat. Cęterū ꝓp̄e vocata nicostrata. Lit-
terę aūt aut sūt cōmūes aut liberales. Communes dictę
qꝛ multi eis vtunt̄ in cōi: vt scribere ꝛ legere: liberales: qꝛ
eas tm̄ illi nouerūt: q libros ꝯscribūt: recteqꝫ loquēdi di-
ctādiqꝫ rōnē nouerūt. Litteraꝝ duplex mod⁹ est. Diuidū
tur .n. p̄ncipl'r in duas ptes in vocales ꝛ ꝯsonātes. Uoca
les sūt q̄ directo hiatu fauciū sin̄ vlla collisiōe varie emit
tunt̄: ꝛ dictę vocales ꝙ p se vocē ipleāt: ꝛ p se syllabam fa
ciant: nulla adherēte cōsonāte. Cōsonātes sunt q̄ diuerso
motu linguę vl' ipressiōe labioꝝ efficiunt̄: ꝛ vocatę ꝯsonā
tes: qꝛ p se nō sonāt: ſꝫ iūctis vocalibus ꝯsonāt. Hę in dua
b⁹ ptib⁹ diduntʳ: in semiuocalib⁹ ꝛ ī mutis. Semiuocales
dictę. eo ꝙ qdā semisonū de vocalib⁹ hēant. Ab .e. quippe
vocali īcipiūt ꝛ desinūt in nālē sonū vt. f. l. m. Mutę autē
dictę: qꝛ nisi subiectis sibi vocalibus nequaq̄ erūpūt. Si
de eis extremū vocalis detraxeris sonū inclusum litterę
murmur sonabit: vt. b. c. d. Uocales aūt ꝛ semiuocales: ꝛ
mutę: a veterib⁹ sonę: ꝛ semisōę: ꝛ īsonę dictę sꝰ. Interi vo
cales autem .i. ꝛ .u. apud grammaticos varias habēt signi
ficatōes. Nā mō vocales sꝰ mō semiuo^les: mō medię sūt.
Uocales iō sūt: qꝛ solę positę syllabas faciūt: ꝛ alys ꝯsonā
tib⁹ ꝯiungunt̄. Cōsonātes iō habent̄: qꝛ īterdū hn̄t post se
vocales in eisdē syllabis ꝯstitutas: vt iuno vates: ꝛ haben
tur p ꝯsonātib⁹. Medię aūt iccirco dn̄r: qm̄ nāliter solę
mediū sonū hn̄t: vt illi⁹: vni⁹. Cōiunctę alys pigui⁹ sonāt:
vt ian⁹ van⁹. Solę .n. positę al'r sonāt al'r iūctę. I vō ppea ī
terdū duplex dr̄: qꝛ q̊tiēscūqꝫ in metro īter duas vocales
īuenit̄: p duab⁹ ꝯsonātib⁹ habet̄: vt troia. Geminat̄ .n. ibi
son⁹ eius. U. quoqꝫ lrā ꝓinde īterdū ē nihil: qꝛ alicubi nec
vocalis: nec ꝯsonās ē: vt qs. Uocalis .n. nō ē: qꝛ .i. sequit̄: cō
sonās nō ē: qꝛ .q. p̄cedit: ideoqꝫ qn̄ nec vocalis nec ꝯsonās ē
sine dubio nihil ē. Eadē ꝛ digāmon a gręcis vocat̄: qn̄ sibi
met alysqꝫ vocalib⁹ iungit̄: q̄ iō digāmon dicit̄: qꝛ duplex
ē instar f lrę q̄ duplex gāma hꝫ: ad c⁹ silitudinē ꝯiūctas vo-
cales digāmō appellari grāmatici voluerūt. vt votū: v̄go.
Inter semiuocales: aut q̄dā liq̄dę dicunt̄ ꝓpterea: qꝛ iter
dū ī vna syllaba postpositę alys consonantibus deficiunt
ꝛ a metro excludūt̄: ex qb⁹ duę apud latios liq̄scūt. l. ꝛ. r. vt
fragor ꝛ flat⁹. reliq̄. m. ꝛ n. apō gręcos liq̄scūt: vt mnsteus.
Decē ꝛ septē āt latinis lrl vet⁹ scriptura ꝯstabat. vn̄ ꝛ latię
nomiant̄: illa rōne. s. ꝙ ab e vocali īcipiūt: ꝛ in mutū sonū
desinūt: vt sūt semiuocales: vl' ꝙ a suo sono īcipiūt ꝛ in vo
calē e desinūt: vt sūt mutę. Fuerūt autē in p̄nº .17. idest a
b c d e f g i l m n o p r s t ꝛ u. H aūt lrā p sola aspiratione
adiecta ē postea. Un̄ ꝛ a plerisqꝫ aspiratio putat̄ eē nō lit
tera: q̄ ꝓinde aspiratiōis nota dr̄: qꝛ vocē eleuat. Aspira-
tio .n. ē sonus vberi⁹ eleuat⁹ cui ꝯ̄ria ē ꝓsodia: sonus eq̄liter
flexus k litteraꝫ Salui⁹ Ludi magr̄ postea latinl adiecit:
vt ī sono discrimē faceret duaꝝ lrāꝝ. c. ꝛ. q. q̄ iō supuacua
dr̄: qꝛ exceptis kalendis superflua iudicat̄: p .c. n. vniuer-
sa exp̄mim⁹. Q. lrām nec gręci resonant: nec hebręi: exce-
ptis .n. latinis hāc nulla alia lingua hꝫ: hęc p̄us nō erat: vn̄
ꝛ ipa supuacua ē vocata qꝛ per. c. cūcta veteres scripserūt.
X. lrā vsqꝫ ad Augusti tpa nōdū apō latinos erat: ſꝫ p ea
c. ꝛ. s. scribebāt: vn̄ ꝛ duplex vocat̄: qꝛ p c. ꝛ s. ponit̄: vn̄ ꝛ ex
eisdē lrīs ꝯpositū nomē hꝫ. A gręcis duas lrās mutuauit
latinitas. y ꝛ. ꝫ. pp noīa. s. gręca: ꝛ hę apud romāos vsqꝫ ad
ad augusti tp̄s nō scribebant̄: sed p. ꝫ duo ss ponebant: vt
hilarissat: p. y. vō. i. scribebāt. vnicuiqꝫ aūt lrę tria accidūt
nomē qūo vocet̄. figura q̊ charactere signet̄. ptās: q̄ voca
lis: q̄ cōsonās habeat̄. Ptātē nā dedit: volūtas ordinē. A q
buidā ꝛ ordo adycit̄ .i. q̄ p̄cedat: q̄ seq̄t̄: vt a p̄or sit: seq̄ns
b. A aūt in oīb⁹ gētib⁹ iō p̄or ē lrāꝝ ꝓ eo ꝙ ipsa p̄or nascē-
tibus vocē apiat. Noīa aūt lrāꝝ gētes ex sono ꝓp̄e linguę
dederūt notatis oris sonis: atqꝫ discretis. Nam postq̄ eas
aīaduerterūt: ꝛ noīa illis ꝛ figuras imposuerūt. Figuras
aūt partim ex placito: partiꝫ ex sono lrāꝝ formauerūt: vt
puta. l ꝛ. o. quaꝝ vnius sicut ex illis sonus est: ita tēuis vir
gula: alteri⁹ pingui⁹ sonus: sic ꝛ plena figura. Inter figuras
lrāꝝ ꝛ apices veteres distixerūt. Apicē āt dcm̄ ꝓ eo ꝙ lon
ge sit a pedib⁹: ſꝫ ī cacumīe lrāꝝ apponit̄. Est .n. linea, iacēs
(sup lrāꝫ eq̄l'r ducta.

De grāmatica. Cap. IIII.

G Rāmatica ē scīa recte loq̄ndi: scribēdiqꝫ
rō: origo ꝛ fundamtū libaliū artiū. Hęc in
disciplinis post lrās cōes iuēta ē: vt iā q di-
dicerūt lrās: p eā recte loquēdi rōnē sciāt.
Grāmatica aūt a litteris nomē accepit. Grāmata .n. gręci

lr̄as vocāt. Ars v̄o dicta ē ꝙ artꝪ pceptꝪ regulisq; cōsistat.
Aliȷ dicūt a grecis h̄ tractum eē vocabulū: apo tis are-
tis. i. a virtute quā sciaꝫ vocauerūt. Orō dicta est q̄si oris
rō. Nā orare ē loqui ⁊ dicere. Est aūt orō cōtextus verbo
ruꝫ cum sensu. Cōtextus aūt sine sensu nō est orō: qꝛ non
est oris rō. Oratio aūt plena ē sensu voce ⁊ lr̄a. Diuisiōes
aūt grāmatice artis a qbusdā. 30. dinumerant̄. i. ptes orō-
nis. 8. vox articulata: lr̄a: syllaba: pedes: accētus: positure:
note: orthographia: analogia: etymologia: glose: differētie:
barbarismi: soloecismi: vitia: methaplasmi: schemata: tro-
pi: prosa: metra: fabule: historie.

De par tibus orationis. Cap. V.

Partes orōnis p̄mus Aristoteles duas tra-
didit: nomē ⁊ verbū. deinde donatus octo
definiuit: ſꝫ oēs ad illa duo p̄ncipalia reuer
tūt̄. i. ad nomē ⁊ v̄bū: que significāt psonaꝫ
⁊ actū. Relique appēdices ſt̄: ⁊ ex his origi
neꝫ trahūt. Nā pnomē ex noie nascit̄: cui
us officio fungit̄: vt orator ille. Aduerbiuꝫ
de noie nascit̄: vt doct⁹ docte. Participiū ꝺ noie ⁊ v̄bo: vt
lego legēs: cōiūctio v̄o ⁊ ppō vl̄ iteriectio i ꝯplexu istaꝝ ca
dūt. Jō ⁊ nōnulli qnq; ptes definierūt: qꝛ iste supflue sūt.

De nomine. Cap. VI.

Nomē dictū q̄si notamē ꝙ nobis vocabu-
lo suo res notas efficiat. Nisi. n. nomē scie-
ris cognitio reꝝ perit. Propria noīa dicta
sunt: qꝛ specialia sunt. Uni⁹. n. tm̄ psonā si-
gnificāt. Spēs pprioꝝ nominū q̄ttuor sūt
p̄nomē: nomē: cognomē: agnomen. Prenomen
dcm̄ eo ꝙ noi p̄ponit̄: vt Luti⁹ qnt⁹.
Nomē vocatū: qꝛ notat gen⁹: vt cornelius: Corneliȷ. n. oēs
in eo genere dicebāt̄. Cognomē: qꝛ noi ꝯiungit̄: vt scipio.
Agnomē v̄o q̄si accedēs noi: vt Metell⁹ creticus: qꝛ cretā
subegit. Extrinsecus. n. venit agnomen ab aliqua ratione.
Cognomētū aūt vulgo dictū eo ꝙ noi cognitiōis cā super
adyciat̄: siue ꝙ cū noie ē. Appellatiua noīa īde vocant̄. qꝛ
cōia sunt: ⁊ multorū significatione ꝯsistūt. Hec in 28. spēs
diuidunt̄: ex qb⁹ corporalia dicta: qꝛ vl̄ vīr vel tangunt̄:
vt celū: terra. Incorporabilia qꝛ carēt corpe: vn̄ nec vide-
ri nec tangi possunt: vt veritas: iusticia. Generalia q̊q;: qꝛ
multaꝝ reꝝ sūt: vt aīal. Nā ⁊ hō ⁊ equus ⁊ auis aīalia sūt.
Specialia: qꝛ ptem demōstrant: vt hō. Spēs. n. animaliū
hō. Principalia: qꝛ p̄mā positionē habēt: nec aliūde nascū
tur: vt mōs: fons. Deriuatiua: eo ꝙ ex alio noīe deducunt̄
vt a mōte mōtan⁹. Diminutiua: qꝛ minuūt̄ sensu vt gre-
culus scholasticul⁹ a scolastico. Sono diminutiua: qꝛ sic so
nāt sicut diminutiua: sed ītellectu p̄ncipalia sūt: vt tabula
fabula. Tota greca: qꝛ ex toto grece declināt̄: vt calypso ca
lypso. Sic. n. grecus ⁊ latinus dicit. Tota latīa: qꝛ ex toto ī
latinū vertūt̄: grecus dic̄ odysseus: latin⁹: vlixes. Media
dicta: qꝛ ex parte greca sunt: ex parte latina. Eadē ⁊ nota qꝛ
corrūpūt vltimas syllabas: manentibus p̊oribus: vt apud
grecos alexādros: apud latinos vero alexander: menāder.
Dicta aūt notha queādmodū nothus dr̄ quisqs de dispa-
ri genere nascit̄. Synonyma: h̄ est plurinomia. eo q; sit in
plurib⁹ noīb⁹ significatio vna: vt terra: humus: tellus: ideꝫ
. n. sunt oīa. Omonyma: hoc est vninomia: eo ꝙ sit in vno
noīe significatio plurima. vt tumulus nūc mōs breuis ē:
nūc tumēs tellus: nūc sepulchruꝫ. Est. n. in vno noie signi-
ficatio diuersa. Relatiua dicta: eo ꝙ ad aliā referant̄ pso-
nā: vt magr̄: dn̄s: pater. Illa aūt que dicunt̄ ad aliqd aliter
se habentia a ꝯ̄ria significatione dicta sūt: vt dexter. Dici
enī dexter nō pōt nisi sinister fuerit. Porro q̄litatis noīa
ex eo dicta: qꝛ p ea q̄lis qsq; sit ondit̄: vt sapiēs: formosus
diues. Quātitatis: qꝛ mēsura trahunt̄ vt longus breuis.
Patronymica dicuntur eo ꝙ trahuntur a patribus: vt ti-
tides tidei fili⁹: eneius: enee fili⁹: q̄uis ⁊ a maiorib⁹ ⁊ mīri
bus ducant̄. Cretica. i. possesiua a possessiōe: vt euādri⁹ en
sis. Epitheta q̄ latine adiectiua vl̄ supposita appellant̄: eo
ꝙ ad īplendā sui significationē noīb⁹ adyciant̄: vt magn⁹
doctus. Adycis ea personis vt magn⁹ ph̄s: doctus homo:
⁊ plen⁹ ē sensus. Actualia ab actu descēdūt: vt dux: rex: cur
sor: nutrix: orator. Gentes a gente veniūt: vt grecus: roma-
nus. Patrie a patria descēdūt: vt atheniēsis: theban⁹. Lo
ci a loco: vt suburbanus. Uerbalia dicuntur: qꝛ de v̄bo na
scunt̄: vt lector. Participalia: q̄ sic sonāt sic̄ participia: vt
clemens prudēs. Uerbi similia a verbi similitudine dicta
vt cōtemplator. Naꝫ ⁊ verbū est imperatiui modi futuri
tēporis: ⁊ nomē qꝛ comparationeꝫ recipit. Hec oēs species
a nominū appellatione descendunt. Secūda pars nomis
comparatio. Comparatio dicta. qꝛ ex alterius comparatio
ne alterum prefert. Cuius gradus tres sūt: positiuus: com
paratiuus: ⁊ superlatiuus. Positiuus dictus: qꝛ p̄mus poni
tur in compationis gradu: vt doctus. Cōparatiuus ab eo
ꝙ comparatiuus positiuo prefertur illi: vt doctior: plus. n.
doctior nouit q̄ꝫ doctus. Superlatiuus eo ꝙ comperatiuo
superferatur vt doctissimus: plus eniꝫ nouit q̄ꝫ doctior. Ge
nera dicta sunt eo ꝙ generāt: vt masculinū ⁊ femininum.
Cetera nō sūt genera: ſꝫ h̄ nominū rō ⁊ auctoritas voluit.
Neutꝝ dcm̄: qꝛ nec hoc ē nec illud. i. nec masculinū nec fe
mininū. Cōmune dictū qꝺ duob⁹ generib⁹ nominū ꝯmu-
nicat: vt hic ⁊ hec canis. Cui ꝯ̄rium est epicenon: qꝛ vtrūq;
sexū sub vno genere enūciat: vt hic piscis. Est enim īcerti
generis: qꝺ nec natura: nec oculis discernit̄: sed sensus tm̄
peritia. Omne gen⁹ dictū: qꝛ cūctis generibus fuit: mascu
lino ⁊ feminino ⁊ neutro cōi ⁊ oi. Numerus dictus: qꝛ p eū
vel singularia vel pluralia noīa ondunt̄. Figura: qꝛ vl̄ sim
plicia vel cōposita sunt. Casus a cadēdo dicti: p eos. n. in-
flexa noīa variant̄ ⁊ cadūt. Noīatiuus casus dict⁹: qꝛ per
eūdē aliqd noīam⁹ vt h̄ magr̄. Genitiu⁹: qꝛ eū p genus cu-
iuscūq; q̄rim⁹ vt h⁹ magr̄i filius: vl̄ ꝙ rē significam⁹ h⁹ ma
gistri. Datiuus: qꝛ p eū nos dare alicui ꝺmōstram⁹: vt da
huic magr̄o. Accusatiuus: qꝛ p eum aliquē accusam⁹: vt ac
cuso hūc magr̄ꝫ. Uocatiu⁹: qꝛ p eū aliquē vocam⁹ vt o ma
gr̄. Ablatiuus: qꝛ per eum nos auferre aliquid cuiq; signi
ficam⁹: vt auferā a magistro. Hexaptota noīa dicta: qꝛ per
sex casus varietates hn̄t. vt est vn⁹. Penetaptota ꝙ tm̄ in
qnq; casib⁹ variant̄: vt doctus. Tetraptota ꝙ tm̄ in quat-
tuor casibus declinant̄: vt latus. Triptota ꝙ tm̄ in tribus
vt tēplū. Diptota ꝙ tm̄ in duobus vt iupiter. Monopto-
ta ꝙ vno tm̄ casu vtuntur: vt frugi.

De pronomine. Cap. VII.

Pronomen dictū: qꝛ pro vice nominis po-
nitur: ne fastidiū faciat nomē ipsum dum
iterat̄. Nam cum dicimus Uir. scripsit bu
colica: addimus pnomē: ipse scripsit ⁊ geor
gica: sicq; varietas sigificatiōis ⁊ fastidiuꝫ
tollit: ⁊ ornatū īducit. Pronomina āt aut fi
nita sunt aut infinita. Finita pnomina di
cta: eo ꝙ definiūt certā psonaꝫ: vt ego. me enim statim in
telligis. Infinita dicunt̄: qꝛ nō sūt certe psone. De absenti
b⁹. n. dn̄r ⁊ icertis: vt qs q̄: qꝺ. Min⁹ q̄ꝫ finita appellāt̄: qꝛ
ꝯmemorationē faciūt note psone vt ipe: iste. Certū est eni
de q̊ dr̄. Possessiua vocant̄: eo ꝙ nos aliqd possidere ostē
dūt. Nam cū dico meus tuus: difinio aliqd meū esse vel
tuū. Relatiua dicūt̄: qꝛ ad īterrogtionē referunt̄: vt qs est
rn̄det̄: is ē. Demr̄atiua: eo ꝙ habēt demr̄ationis signifi-
cationē. Aliquē enim p̄senteꝫ his demōstramus: vt h̄ hec
hoc. Que tria ⁊ articuli noīantur: articuli auteꝫ dicti ꝙ no
minibus artant̄. i. colligant̄: cum dicim⁹ h̄ orator. Inter
articulū aūt ⁊ pnomē hoc ītereſt: ꝙ articulus tūc ē qn̄ no
mini iūgit̄: vt hic sapiēs: cū v̄o nō ꝯiungit̄: demōstratiuū

pnomē ē

pnomē ē:vt hic ⁊ hec ⁊ hoc. Oia aūt pnoīa aut pmogenia sūt: aut deductia. Primogenia dicta sūt qꝛ aliūde originē ñ trahūt. Hec. xxi. sūt. Finita tria. ego tu ille. Infinita septē qs. qlis. tal. qt⁹. tāt⁹. quot⁹. tot⁹. Min⁹ q̄ finita sex. iste. ipe hic. is. idē. sui. Possessiua qnq: me⁹: tuus: suus: nr̄ ⁊ vester. Reliqua aūt deductiua dnr̄: qꝛ ex illis deducta atqꝫ cposita existunt: vt quispiam aliquis ⁊ reliqua.

De verbo. Cap. VIII.

v Erbū dcm̄: eo q verberato aere sonat: vl' q hec ps frequēter i orone vset. Sūt āt vba mētis signa qb⁹ hoīes cogitatōes suas inīcē loquēdo demrāt. Sicut āt nomē significat psonā: ita vbū fcm̄ dictūq psone. In psona vbi agētis ⁊ patiētis significatio ē. Nā scribo psone fcm̄ ē. Itē scribor: psone factū idicat: sꝫ ei⁹ a q patit. Verbor gna duo sꝫ: grāmaticor atqꝫ rhetor. Grāmaticor i tria cadūt tpa: pteritū: istās: ⁊ futur: vt fecit: fac faciet. Rhetor aūt vniuersa oro vba dnr̄: veluti vbis bōis nos cepit: vba bona hūit. Ubi nō tm̄ vba q in tria cadūt tpa: sꝫ vniuersa oro ē. Verbor spēs sunt: formę: modi: piugatiōes ⁊ gnā. Formę vbor ide dcę: eo q nos ad vnāquāqꝫ rē iformēt: p has. n. ondimus qd agam⁹. Perfecta for⁹ dr̄ a pficiēdo vt lego: tūc. n. dōm ē qn̄ in pn̄ti tpe legim⁹. Meditatia dicta sunt a meditāt sensu: vt lecturio. i. legere meditor. Incboatiua p⁹ meditationē ab icboātis indicio vt calesco. Frequētatiua a sepi⁹ agēdo: vt lectito: clamito. Forme. n. sensuꝫ tenēt: modi declinationē. Nā nescis qd sit decliatio: nisi p⁹ didiceris qd sit sensus. Modi dicti ab eo queadmoꝫ sint i suis significatōib⁹. Indicatiu⁹. n. modus dr̄ qꝛ significationeꝫ idicātis hꝫ: vt lego. Impatiuus qꝛ sonū hꝫ iperādi vt lege. Optatiu⁹ qꝛ p ips optam⁹ aliqd agere vt vtinā legerē. Coniunctiuus qꝛ ei piugit aliqd: vt locutio plena sit. Nā qn̄ dicis cū clamez: pēdet sens⁹. Or si dicā clamē q̄re putas q taceā: plenus ē sensus. Infinitiuus dr̄ eo q tpa definiens psonā vbi nō definit: vt clamare: clamasse. Cui si adiūgas psonā: clamare ōbeo ōbes oꝫ: fit q̄si finitū. Impsonal dr̄ qꝛ indiget psona nois vl' pnois: vt legit: addis psonā a me a te ab illo: ⁊ plene sētit. Sꝫ ifinitiu⁹ modus psona tm̄ vbi egꝫ. Impsonal vo vl' pnois psona vel nois. Cōiugatio dr̄ eo q p eā ad vnū sonū mlta piūgūt. Docet. n. i quā syllabā exeat futur tps: ne p iperitiā qs dicat legebo p legā. Har p⁹ ⁊ scda mittūt futur tps i bo ⁊ i bor: tertia i am ⁊ i ar. Genera vbor iō dicta qꝛ gignūt: nā actio adycis r ⁊ gignit passiuū: rursuꝫ passiuo adimis r ⁊ parit actiuū. Ipa āt actia dnr̄: qꝛ agūt vt vbero: ⁊ passiua qꝛ patiūt: vt vberor. Neutralia qꝛ nec agūt nec patiūt: vt iaceo sedeo. His si r lraꝫ adycis nō sonāt latia. Cōia āt dnr̄ qꝛ ⁊ agūt ⁊ patiunt: vt amplector. Hec sil' ōposita r lra latia nō st. Deponētia vo dnr̄: qꝛ ōponūt futuri tpis pticipiū a significatōe passiua qd exit i dus vt gloriādus.

De aduerbio. Cap. IX.

a Duerbiū dcm̄ ē eo q vbis accedat vt puta bn̄ legi: Bn̄ aduerbiū ē: legi vbū. Inde g aduerbiū q semp vbo iūctū adimpleat. Verbū. n. solū sensuꝫ iplet: vt scribo. Aduerbiū āt sine vbo nō hꝫ significationē plenā: vt hodie. Adycis illi vbū hodie scribo: ⁊ iuncto vbo implesti sensum.

De participio. Cap. X.

p Articipiū dictū q nois ⁊ vbi ptes capiat q̄si particapiū. A noie. n. vēdicat sibi gnā ⁊ casus: a vbo tpa ⁊ significationes: ab vtroqꝫ numer ⁊ figuram.

De cōiunctiōe. Cap. XI.

c Oniūctio dcā: eo q sensus sentētiasqꝫ piūgat. Hec. n. p se nihil valꝫ: si i copulatōe smonū q̄si qōdā exhibꝫ glutinū: aut. n. noīa sociat: vt Aug. ⁊ Hiero. aut vba: vt scribit ⁊ legit. Una āt vis oiuꝫ siue copulēt siue disiungāt. Copulatię āt piūctōes dictę: eo q sensū vl' psonas piūgāt: vt ego ⁊ tu eam⁹ ad for: ips ⁊ sēsuꝫ piūxit. Disiūctię dictę qꝛ disiūgūt res ⁊ psonas vt ego aut tu faciamus. Subiūctiuę dnr̄. qꝛ subiūgunt vtqꝫ. Dicim⁹. n. regiqꝫ boiqꝫ deoqꝫ: nō dicimus qꝫregi qꝫboi qꝫdeo. Expletiuę dictę qꝛ explēt ppositā rē: vtputa si hoc nō vis saltē illuc fac. Cōes noīantur: qꝛ vbi vim preponuntur ⁊ subiunguntur: vt igitur hoc faciam: hoc igitur faciā. Cāles dicuntur a cā. eo q aliquid cogitēt facere. vtputa occido illū qꝛ hꝫ aur. Rōnales dnr̄ a rōne q̄ qsqꝫ vtit i faciēdo: vt quō eū occidā ne agnoscar: veneno an ferro?

De ppositione. Cap. XII.

p Repositio dicta q noib⁹ pponat ⁊ vbis. Accusatię aūt ⁊ ablatię ppositōes a casib⁹ qbus seruiūt dictę. Loqlares vo qꝛ loqlis. i. vbis semp cohęrēt: nec aliqd valēt solę positę. vt di. dis. Cōiunctę vo verb figurā faciūt. vt diduco distrabo.

De ieriectiōe. Cap. XIII

i Nteriectō ē vocata: qꝛ smōib⁹ iteriecta. i. iterposita affectū pmoti ai exp̄mit: sic cū dr̄ ab exultāte vah: a dolēte heu: ab irascēte he: a timēte hei. Quę voces q̄runcūqꝫ liguar pprię sūt: neci aliā linguā facile trāsferūtur.

De voce. Cap. XIIII.

v Ox ē aer ictus sensibl' auditu: q̄m in ipso ē. Ois vox aut articulata ē aut pfusa. Articulata ē hoīuꝫ: pfusa aīaliū. Articulata ē q̄ scribi pt. pfusa q̄ scribi nō pōt.

De syllaba. Cap. XV.

s Yllaba grece. latie cōceptio siue cplexio dr̄. Nā syllaba dicta απο του συλλαμβανειν. i. a pceptione lrar. συλλαμβανειν. n. dr̄ pcipe. Un̄ ⁊ ve illa ē syllaba q̄ ex plurib⁹ nascit lrīs. Nā vnā vocalē p syllaba abusiue ñ ppe dicim⁹ q̄ nō tā syllaba dicēda ē: q̄ rō tēpor. Syllabę āt aut breues st aut lōgę aut cōes. Breues vocatę qꝛ nūq pduci pn̄t. Lōgę qꝛ sp pducunt: ⁊ nūq corripi pn̄t. Cōes aūt qꝛ p scribētis arbitrio cū nečitas cogit ⁊ pducūtur ⁊ cōripiunt. Lege donatū. Iō āt syllabę lōgę breuesqꝫ dnr̄. qꝛ p varias vocū moras aut dupla aut simpla spacia tpis hre vn̄r. Diphthōgę syllabę greco noie dictę. q in eis binę vocales iungant. Ex his apud nos veras ee scim⁹ qttuō: ae. oe. au. eu. Ei vero apud maiores tm̄ celebrata fuit. Syllaba autē apud metricos iō semipes noiat q sit dimidius pes. Nā pes duab⁹ pstat syllabis. Cū g syllaba vna ē: quasi dimidius pes ē. Dyonisi⁹ linti⁹ syllabar oiuꝫ singulas formas aptissimas fec: ⁊ ob id statua honoratus est.

De pedibus. Cap. XVI.

p Edes sūt q certis syllabar tpib⁹ isistunt nec a legitio spacio vnq̄ rcedūt. Pedes dci eo q p ipsos metra ambulēt. Naꝫ sic nos pedibus icedimus: ita metra q̄si pedib⁹ gradiunt. Pedes āt oēs. 124. sūt: dissyllabi q̄ttuor: trisyllabi octo: tetrasyllabi. 16. pētasyllabi. 32. hexasyllabi: 64. Usqꝫ ad q̄ttuor āt syllabas pedes dnr̄: reliquę sizigię vocant. Ipsi aūt pedes hn̄t spāles causas noiuꝫ q̄re ita vocent. Pirrichius dict⁹ ē: qꝛ hic assidue vel i certamie vl' in ludo puerili sepi⁹ frequētabat. Spōde⁹ dr̄: qꝛ tractiꝫ sonat. Nā spōdeus tract⁹ qdā dr̄. i. son⁹ q fundebat circa aures sacrificātiū. Un̄ ⁊ hi q tibys canebāt i sacris gētiliū spōdiales noiabant. Trocheus vero ab eo dict⁹ ē q celebrē pcursionē faciat cantilenę: ⁊ q̄si rota velociter currat i metris. Trochos. n. grece rota dr̄. Iābus dictus est qd ιαμβιζειν greci detrahere dixerūt. Hō. n. carmie oēs iuectōes vel detractōes iplere poetę sūt soliti. dcm̄ āt nomē ab eo q veluti venenū quodāmō maledicti aut liuoris ifūdat. Tribrachus q ⁊ chor⁹ appellat dict⁹ qꝛ sit ex trib⁹ breuib⁹. Molosus dict⁹ a saltatiōe molosor quā exercuerūt armati. Anapestus grece dr̄ repcussus. Greci. n. anapestin repcussiones dicūt. Qui iō dr̄ repcussus eo q repcutiat a dactylo. Est. n. illi cōtrari⁹. dactilus a digito dict⁹ q a lōgiore nodo icboās i duas desinat breues. Sic ⁊ iste pes iūcturā vnā hꝫ lōgaꝫ ⁊ duas breues. Un̄ ⁊ man⁹ oppansa palma dr̄: ⁊ pēdētes digiti dactyli. Amphibrac⁹ q i vtraqꝫ pte breuē hēat: lōga i medio iteriacēte. Brachis. n. breuis dr̄. Amphimacrus: q

duę hincꝰ ⁊ idē lōgę hēant ī medio īclusaꝫ breuē. Macros .n. gręce lōgus dr̄. Bachius appellatus ē: eo ꝙ isto pede bachia .i. liberi sacra celebrabāt. Antibachiꝰ vel palimbachiꝰ dictus qꝛ tractꝰ a bachio ē. Proceleusmaticꝰ: eo ꝙ sit ad celeuma canētiū aptꝰ. Dispōdeꝰ aūt ⁊ ditrocheus ⁊ dyābus dicti ꝙ gemīs ꝯstēt iābis spōdeis vel trocheis. Antispastꝰ ꝙ sit ex ꝯrys syllabis: ex breui .s. ⁊ lōga ex lōga: ⁊ breui. Coriambꝰ vō qꝛ ex hoc pede ꝯpositū carmē choris aptissimū sit. Jonici sane ꝑꝑ nūeroꝝ īcq̄lē sonū dcī: hn̄t .n. binas longas syllabas binasq3 correptas. Peones dcī ab īuētore. Cōstant ipsi ex vna lōga ⁊ tribꝰ breuibꝰ: q̄ lōga iuxta noīa eorū variatiꝫ ē ꝯstituta. Epitriti vocati ꝙ sēꝑ tres lōgas habeāt syllabas ⁊ vnā breuē. Siçigię āt sūt pentasyllabi ⁊ hexasyllabi pedes: dicti apud gręcos siçigię quasi quędā ꝯclinatiōes. Sꝫ hi nō sunt pedes sꝫ appellant̄ pētasyllabi ⁊ hexasyllabi qꝛ vltra qnq3 ⁊ sex syllabas nō ꝓcedūt: vn̄ nō oꝫ in carmīe has syllabas qōlibꝫ excedere nomē: vt carthaginensiuꝫ: hierosolymitanoꝝ: ⁊ constantinopolitanoꝝ. Accidūt vnicuiq3 pedi arsis ⁊ thesis .i. eleuatio ⁊ depositio vocis. Neq3 .n. iter vocis pedes dirigere poterūt: nisi alterna vice leuent̄ ⁊ ꝯponant̄: vt arma: ar eleuatio ē: ma ꝯpositō. In his duobꝰ ꝑ diuisionē pedes legitimi colligunt̄: vt duo ad duo. Equa diuisio ē quotiēs arsis ⁊ thesis equali tēpoꝝ diuisiōe cedunt̄: vt q̄ttuor ad duo. Dupla q̊tiēs ex his vnū alteꝝ duplo vincit. Sescupla vō est quotiēs vnū alteꝝ sescuplo supat: dimidietate nūeri: vt tria ad duo. In simpla enī eius parte vnū plus īuenit̄: in dupla vno minus habetur. Sescuplū enī dimidiuꝫ dupli dr̄. Triplū est qn̄ maior ꝑs ter ꝯtinet totū minus .i. tria ⁊ vnū. Epitritū ē qn̄ minus cōtinet̄ a maiore: ⁊ eiꝰ tertia pars. Cedunt̄ vō pedū mēbra vel per eq̄litateꝫ vel ꝑ duplū vel ꝑ sescuplū vł ꝑ triplū vł ꝑ epitritū. Patimur ergo in equa hos pedes. Pirrichiū .ui.ui. vt fuga: eq̄. Spōdeū .–ii.–.ii. vt estas: equa. Dactylū .–ii.ui.ui. vt menalus: equa. Anapestū .ui.ui.–ii. vt erato: eq̄. Dispondeū .–ii.–ii.–ii.–ii. vt oratores: equa. Proceleusmaticū .ui.ui.ui.ui. vt auicula. Diiambum .ui.–.ii.ui.–.ii. vt ꝓpinquitas: equa. Ditrocheum .–.ii .ui.–.ii.ui. vt cantilena: eq̄. Antispastuꝫ .ui.–.ii.–.ii.ui. vt saloninꝰ. equa. Coriambū .–.ii.ui.ui.–.ii. vt armipotens. equa. Iteꝫ in dupla partimur hos pedes. Trocheū .–.ii.ui. vt meta. dupla. Iambuꝫ .ui.–.ii. vt parēs. dupla. Molosum .–.ii.–.ii.–.ii. vt eneas dupla. Tribrachū .ui.ui.ui. vt macula. dupla. Ionicū maiorē .–ii.–.ii.ui.ui. vt iunōius. dupla. Ionicū minorē .ui.ui.–.ii.–.ii. vt diomedes. dupla. Unꝰ vō tm̄ ē q tripla partitiōe diuidit̄: q̄ est maxīa: atq3 ideo minime metris adest. Amphibrachꝰ .ui–.ii.ui. vt carina. triplex. Sescupli aūt hi sunt. Amphimacrus .–.ii.ui.–.ii. vt insulę. sescuplū. Bachius .ui.–.ii.–.ii. vt achates. sescuplū. Antibachius .–.ii.–.ii. ui. vt natura. sescuplū. Peon p̄mus .–.ii.ui.ui.ui. vt legitimꝰ. sescuplū. Peon secūdus .ui.–.ii.ui.ui. vt colonia. sescuplum. Peon tertius .ui.ui.–.ui. menedemus. sescuplum. Peon quartus .ui.ui.ui.–.ii. vt celeritas. sescuplū. Restant. quos epitrita partitiōe diuidimus. Epitritus p̄mus .ui.–.ii.–.ii.–.ii. vt sacerdotes. epiter. Epitritus secūdus .–.ii.ui.–.ii.–.ii. vt conditores. epiter. Epitritꝰ tertius .–.ii.–.ii.ui.–.ii. vt demosthenes. epiter. Epitritus q̄rtꝰ .–.ii.–.ii.–.ii.ui. vt fescenninꝰ. epiter. Sūt igit̄ hi. equi .x. dupli vō .6. triplus vnus: sescupli .7. epitriti q̄tuor. Numerus autem syllabaruꝫ in pedibus a duobus vsq3 ad sex protenditur. vlterius enim non procedit qꝛ vsq3 ad sex syllabas tendunt̄ pedes. Tempora in pedibus sunt: vt quāta vnusq̄sq3 pes habeat. Resolutio est pedū quando pro vna longa duę breues ponuntur: aut pro duabus lōgis q̄ttuor breues ponunt̄: vt sectaq3 intexunt abiete costas. Abiete nunc resolutio est spondei in proceleusmatico: in qua resolutione semper synalephā sequitur Uirgilius. Ex vna autē longa duę breues fiūt: ex duabus autem breuibus longa nunq̄ꝫ fit. Scindi enim solida possunt: solidari scissa nō possunt. Figura est cuius nota syllabę agnoscuntur. Ubi eniꝫ circuli partem inferiorem bis positam aspicis: pirrichius est .–.–. vbi i geminatam iacentem spondeus .–.–. Naꝫ nota breuis: inferior semicirculus est .u. nota longa i iacēs ē .–. Metra pedibus accidunt: vt a trocheo trochaicuꝫ: a dactylo dactilicum: a iambo iambicuꝫ: de quibus paulopost dicendum est.

De accentibus. Cap. XVII.

Accentus: qui grece prosodia dicitur: ex greco nomen accepit. Nam grece pros: latine ad: oden grece: latine cantus est. Hoc enim nomē de verbo ad verbum expressum est. Latini autem habent ⁊ alia nomina. Naꝫ accentus ⁊ tonos ⁊ tenores dicūt: quia ibi sonus crescit ⁊ desinit. Accentus autē dictus ꝙ iuxta cantuꝫ sit: sicut aduerbium quia iuxta verbum est. Acutus accentus dictus qꝛ acuat ⁊ erigat syllabā: grauis ꝙ deprimat ⁊ deponat. Est enim contrarius acuto circunflexus quia de acuto ⁊ graui constat. Incipiens enī ab acuto in grauem desinit: atq3 ita dum ascendit ⁊ descendit circunflexus efficitur. Acutus autem ⁊ circunflexus similes sunt. Nam vtraq3 leuat syllabam. Grauis contrarius ambobus videtur. Nam semper deprimit syllabas cum illi leuent: vt Unde venit titan: ⁊ nox vbi sidera condit: vnde hic grauis est minus enim sonat q̄ꝫ acutus ⁊ circunflexus. Monosyllaba autem pars orationis si naturaliter breuis est vt vir: aut positione longa vt ars: acutum accentum habebit. Si vero naturaliter longa vt res circunflexum. Disyllaba pars orationis si priorem naturaliter lōgaꝫ hꝫ: ⁊ vltimam breuē circūflectit̄ vt musa. aliter acuit̄. Trisyllaba pars oratiōis: si mediā breuē habet vt tibia: tunc primam acuimus. Si vero naturaliter longam habet secūdam: ⁊ vltimam breuem: vt metellus: tunc mediam circunflectimus. Tetrasyllaba autem ⁊ pentasyllaba ratione trisyllabarum retinetur. Grauis accentus cum vno accentu poni potest in dictione vna: cuꝫ vtrisq3 nunq̄ꝫ vt catullus. In composita dictione vnus accentus est vt armipotens omnipotens. Accentus autem reperti sunt vel propter distinctionem: vt viridiq3 in littore conspicit̄ sus: ne dicas vrsus: vel propter pronunciationem: ne dicas meta breuiter: ⁊ non producte meta: vel discernendę ambiguitatis causa vt ergo. Nam cum producitur go: causaꝫ significat: cum corripitur coniuctionem.

De figuris accentuū Cap. XVIII.

Figurę accentuum .x. sunt: quę a grāmaticis ꝑ verborum distinctionibus apponuntur.

Oxia id est acutus accētus: linea a sinistra parte in dextram partem sursum ducta fit ita. ´

Baria id ē grauis linea a summo sinistrę in dextram deposita fit ita. `

Perispomene id est circunflexus: linea de acuto ⁊ graui facta exprimitur ita. ^

Macra autem id est longa virgula iacens est ita. ¯

Brachia id est breuis pars circuli inferior iacens est ita. ˘

Hyphen

Hyphen.i.coniunctio q2 duo verba coniungit subiecta v̄gula versui circũflexa fit ita.

Diastole .i.distinctio q̄ ecõtrario separat dextra pars circuli supposita versui fit ita.

Apostrophos ps itez circuli dextra ⁊ ad sũmã lr̃az apposita fit ita. Qua nota deesse oñdit̃ i ƀmõe vltias vocales: vt tribũal p tribũale.
Dasian qô interpretatur aspiratio.i. vbi.h. lr̃a poni debet tali figura notatur.

Psile quod interpretatur siccitas siue purum id est vbi.h.littera esse non debet: tali nota ostenditur.
Quoꝝ duoꝝ accentuũ figurã latini ex ipsa lr̃a aspirationis fecerunt. Uñ si iũgas has facis eandẽ aspirationis notaz. Rursuz si mediũ eius apicẽ scindis dasian ⁊ psilen facis.

De positura. Cap. XIX.

Positura ẽ figura ad distinguẽdos sensus p cola ⁊ cõmata ⁊ periodos: q̄ dũ ordine suo apponit̃: sensuz nobis lectiõis oñdit. Dictę aũt positurę: vel q2 punctis positis annotantur: vel q2 ibi vox pro interuallo distictiõis deponit̃. Has gręci thesis vocant. latini posituras. Prima positura subdistinctio dr̃: eadem ⁊ cõma. Media distinctio seq̄ns est: ipsa ⁊ cola. Ultima distinctio que totam sn̄iaz claudit: ipsa est piod⁹: cui⁹ vt diximus ptes sũt cola ⁊ cõma: q̄ꝝ diuersitas pũctis diuerso loco positis dm̃rat̃. Ubi.n.in initio pnũciatiõis nec dũ plena sensui ps est ⁊ tñ respirare opz: fit cõma.i.pticula sensus pũctusq3 ad vnã lr̃az ponit̃: ⁊ vocatur sbdistictio ab eo q pũctũ subtus.i.ad vnã lr̃az accipit: vbi ãt i seq̄ntib⁹ iã sn̄ia sensũ pstat: s3 adhuc aliqd supest d sn̄ię pleitudie: fit cola: mediãq3 lr̃az pũcto notam⁹ ⁊ mediam distictionẽ vocam⁹: q2 pũctũ ad mediã lr̃az ponim⁹. Ubi vo iã p grad⁹ pnũciãdo plenã sn̄ię clausulã facim⁹ fit period⁹: pũctũq3 ad caput lr̃e ponim⁹: ⁊ vocat̃ distictio: id ẽ disiũctio: q2 itegrã sepat sn̄iaz. Hoc qdẽ apd oratores. Cęterũ apd poetas vbi i v̄su post duos pedes syllaba remãet cõma ẽ: q2 ibi post scãsionẽ pcisio v̄bi facta ẽ. Ubi vo post duos pedes de pte orõnis nihil supest: colon ẽ. Tot⁹ ãt versus periodus est.

De notis sentẽtiaꝝ. Cap. XX.

Pręterea q̄dam scripturaꝝ notę apud cęleberrimos auctores fuerunt: q̄sq3 antiq ad distinctionez scripturaꝝ carminibus ⁊ hystorijs apposuerũt. Nota est figura ppria in lr̃ę moduz posita ad dmõstrãdã vnãquãq3 v̄bi sn̄iarũq3 ac versuũ rõnem. Notę aũt versibus apponuntur: numero.26. que sunt nominibus infrascriptis.

Asteriscus apponit̃ i his q̄ omissa sũt vt illucescãt p eã notaz q̄ deesse vĩr. Stella.n. αστηρ gręco sermone dr̃: a q̄ asteriscus ẽ derinatus.
Obelus.i.virgula iacẽs apponit̃ in verbis vel sentẽtijs supflue iteratis: siue in his locis vbi lectio aliq̄ falsitate notata est: vt q̄si sagitta iugulet supuacua atq3 falsa ɔfodiat. Sagitta.n.gręce obelus dicitur.
Obelus supne appũctat⁹ ponit̃ in his de qbus dubitat̃ vtrũ tolli debeãt nec ne apponi.
Limmiscus.i.virgula inter geminos punctos iacens apponit̃ in his locis quę sacrę scripturę interpretes eodem sensu: sed diuersis sermonibus transtulerunt.

Antigraphus cũ puncto apponitur: vbi in trãslationibus diuersus sensus habetur.

Asteriscus cum obelo: hac proprie aristarchus vtebatur in his versibus qui nõ suo loco positi erant.
Paragraphus ponitur ad separandas res a rebus que in cõnexu ɔcurrũt: queãdmodũ i catalogo loca a locis ⁊ regiões a regiõib⁹: i agõe pręmia a p̃mijs: certamina a diuersis certaminib⁹ sepant̃.
Positura est figura paragrapho cõtraria: ⁊ iõ sic formata: quia sicut ille principia notat: ita ista fines a principijs separat.
Sriphia circuli pars inferior cuz puncto ponitur i his locis vbi q̄stio dubia ⁊ obscura aperiri vel solui non potuit.
Antisigma ponitur ad eos versus quoꝝ ordo permutãdus est: sicut ⁊ in antiquis auctoribus positum inuenitur.
Antisigma cũ pũcto ponitur in his locis vbi in eodem sensu duplices versus sunt: ⁊ dubitatur qui potius eligendus sit.
Diplę: hãc scriptores nr̃i apponũt i libris ecclesiasticoꝝ viroꝝ ad separanda vel demõstrãda testimonia sanctarũ scripturarum.
Diplę pistichõ. hãc p̃m⁹ leogaras syracusanus posuit hõericis v̄sib⁹ ad sepatõez olipi a cęlo.
Diplę pistigme.i.cũ geminis pũctis. hãc antiq in his apponebãt: q̄ çenodotus ephesius non recte adiecerat: aut detraxerat: aut permutauerat: in his ⁊ nostri ea vsi sunt.
Diplę obelismene interponit̃ ad separandos in comędijs vel tragędijs periodos.

Auersę quotiẽs strophe ⁊ antistrophus ĩfert̃.

Auersa cũ obelo ad ea põit̃ q̄ ad aliqd r̃spiciũt vt nos ne tibi fluxas phrygię res v̄tere fũdo cõamur: nos an mikos q troas achiuis obiec̃.
Diple supne obelata ponitur ad ɔditiones locoruz ac temporuz personarumq3 mutatas.

Recta ⁊ auersa superne obelata ponit̃ finita loco suo: monade significante similem seq̄ntem quoq3 esse.
Ceraunium ponitur quotiẽs multi v̄sus improbantur: nec per singulos obelant̃. Ceraunium enim fulmen dicitur.

Chrisanon: hec sola ex volũtate vniuscuiusq3 ad aliquid notandum ponitur.

Phietro.i.fortis: hęc vbi aliquid obscuritatis est ob sollicitudinem ponitur.

Anchora superior ponitur: vbi aliqua res magna omnino est.

Anchora inferior vbi aliquid vilissime: aut inconuenientius denunciatum est.

Cronis tñ in fine libri apponitur.

Alont⁹ nota q̄ ad mẽdas adhibet̃. Fuer̃t ⁊ alię notę libroꝝ p aq̊scẽdi his q̄ p extrẽi^tes pagínaꝝ exponũt̃: vt vbi lectõ i limĩari h9 sig^m inuenerit ad textũ recurrẽs eiusd ƀmõis vl̃ v̄siculi sciat eẽ expõnẽ cui⁹ similẽ supiacentẽ notã inuenerit.

❡ De notis vulgaribus. Cap. XXI.

Ulgares notas ennius p̄m⁹ mille ⁊ cētū īuenit. No
v taꝝ vsus erat: vt qcqd p ꝯtētionē: aut ī iudicijs di/
ceref: librarij scriberēt cōplures: sil' astātes diuisis
īter se ptib⁹ q̊t qsqꝫ v̄ba: ⁊ quo ordīe excipet. Romę p̄m⁹
tulli⁹: tyro ciceronis libert⁹ cōmēt⁹ ē notas: sꝫ tm̄ p̄pōnū.
Post eū terti⁹ psannius: pilargyrus ⁊ aqla libert⁹ męcena
tis alias addideȓt. Deīde seneca ꝯcto oīuꝫ digestoqꝫ ⁊ au/
cto nūero op⁹ effecit ī qnqꝫ milia. Notę āt dictę eo ꝙ v̄ba
vel syllabas p̄fixis characterib⁹ notēt: ⁊ ad noticiā legētiū
reuocēt: q̄s q didicerūt ꝓprie iā notarij appellantur.

❡ De notis iuridicis. Cap. XXII.

Ucdā aūt lr̄ę ī libris iuris v̄boꝝ suoꝝ notę sunt: q̄
q scriptio cęleris breuiorqꝫ fiat. Scribebaȓ. n. verbi
grā p. b. ⁊ p. f. bonū factū: p s. ⁊ p. c. senat⁹ ꝯsult⁹: p r.
⁊ p p. respuplica: p p. ⁊ p. r. ppl's rōanus: p. d. ⁊ p. t. dūtaxat: p
supinā. m. litterā mulier: p p. ꝑꝫ nām pupillus: p r. verso ca
pite pupilla: p vnū. k. caput: p duo cappa iūcta calūnię cā:
p i. ⁊. e. iudex esto: p. d. ⁊. m. dolū malū. Cui⁹ gn̄is plurimę
consimiles notę in libris antiqs inueniunȓ. Has iuris no
tas nouitij īpatores a codicib⁹ legū abolēdas sanxerūt: q̄
multos per has callidi īgenio ignorātes d̊cipiebāt: atqꝫ ita
iusserūt scribēdas ī legib⁹ lr̄as: vt nullos errores n l'ras am
bages afferāt: sꝫ sequēda ⁊ vitanda aperte demonstrent.

❡ De notis militaribus. Cap. XXIII.

N breuiculis q̊ꝫ: qb⁹ militū noīa ꝯtinebanȓ: ꝓpria
i nota erat apd̄ veteres: q̄ īspicereȓ q̄ti ex militibus
supessēt: quātiqꝫ ī bello cecidissēt. τ. thau nota ī ca/
pite v̄sicl'i supstitē d̊signabat. Theta v̊o ad vniuscuiusqꝫ
d̊fūcti noīm apponebaȓ. Uñ ⁊ hꝫ p mediū telū. i. mortis si/
gnū. De q̄ Persi⁹ ait. Et potis ē nigrū vitio p̄figere theta.
Cū aūt puericiā significare vellēt. λ. lauda lr̄a vsi sunt: sic
mortem significabant cum ponebant thetā ad caput. In
stipendiorum quoqꝫ largitione proprie erant notę.

❡ De notis litterarum. Cap. XXIIII.

Otas ēt lr̄aꝝ īter se veteres faciebāt: vt qcqd occul
n te inuicē in scripturis significare vellēt mutuo scri
berēt. Testis ē brut⁹ q ī his litteris ea q̄ actur⁹ erat
notabat. ignorātib⁹ alijs qd sibi vellēt hę lr̄ę. Cęsar q̊ꝫ au/
gust⁹ ad filiū. Or̄ igt īnūerabilia īcidūt assidue q̄ scribi alte
rutrū oporteat ⁊ eē secreta. hēam⁹ iter nos notas si vis ta/
les: vt cū aliqd notis scribēdū erit ꝓ vnaq̄qꝫ lr̄a scribam⁹
seq̄ntē h̄ mō. Pro. a. b. ꝓ. b. c. ⁊ deīceps eadē rōne cęteras.
Pro. ꝫ. āt lr̄a redeūdū erit ad duplex. aa. Quidā ēt v̄sis v̄/
bis scribūt.

❡ De notis digitoꝝ. Cap. XXV.

Unt q̄dā ⁊ digitoꝝ notę: sunt ⁊ occuloꝝ qb⁹ secū ta
f citi ꝓculqꝫ distātes colloquūȓ: sic mos ē militaris
vt q̊tiēs ꝯsentiat exercit⁹: q̄ voce nō p̄t manu pro/
mittat. Alij q̄ voce nō pn̄t gladioꝝ motu salutāt. Enni⁹
d̊ q̄dā īpudica: q̄si ī choro pila ludēs. Datatiꝫ dat sese: ⁊ cō
munē faȓ. aliuꝫ tenet. alij nutat. alibi man⁹ est occupata.
alij puellit pedē: alij dat annulū expectādū a labris: aliū
īnuocat: cum alio cantat: at tñ alijs dat digito lr̄as. Et salo
mon. Annuit oculo: terit pede: digito loquitur.

❡ De orthographia. Cap. XXVI.

Rthographia gręce latīe recta scriptura īterp̄taȓ.
o Orthō. n. gręce recta. graphia scriptura diciȓ. Hęc
disciplina docet quēadmodum scribere debeam⁹.
Nā sicut ars tractat de ptiū d̊cliatōe: ita orthographia de
scribēdi peritia: vtputa ad cū ē p̄positio. d. lr̄aꝫ: cū ē ꝯiun/
ctō. t. lr̄aꝫ accipit. Haud qñ aduerbiū ē negādi. d. lr̄a terīa
tur: ⁊ aspiraȓ ī capite: qñ aūt ꝯiūctio disiūctia ē: p. t. lr̄aꝫ si
ne aspiratōe scribiȓ. Apd̄ p̄pō p. d. scribiȓ: sic ad vt apd̄ pa
trē: qm̄ veteres sępe apd̄ ꝓ ad vsi sūt duab⁹ ex his medijs
lr̄is subtractis. Interdū āt alię lr̄ę ī locū aliaꝝ lr̄aꝝ rite po
nūȓ. B. ⁊. p. lr̄is q̄dā cognatio ē. Nā ꝓ byrrho dicim⁹ pyr/
rhū. C. ⁊. g. quādā cognationē hn̄t. Nā cū dicim⁹ cētū ⁊ tre
cētos. postea dicim⁹ q̄drigētos. g. ponētes ꝓ. c. Porro. c. ⁊
q. q̄dā cognatō ē: nā huiuscemōi p. c. cuiusqꝫ p. q. scribim⁹.
Cū āt p̄pō p. c. scribēda ē: si āt aduerbiū fuerit p. q. Dicim⁹
. n. quū lego. De⁹ p. e. solā. Dęmō p ę. dipthōgon ē notād⁹.
Equus qd̄ ē aīal p. e. solā scribēdus: ęqu⁹ qd̄ ē iust⁹ p ę dipb
thōgon ē scribēdus. Exsul addita. s. dꝫ scribi: q̄ exsul dr̄ q
ex̄ solū ē. Exultat melius sine. s. lr̄a scribiȓ. Nā cū ip̄a. x. ex
c. ⁊. s. ꝯstat qūo cū in ea sit s. rursus ei additȓ alia: ęquor per
diphthōgon scribēdū: q̄ nō ab aq̄: sꝫ ab ęq̄litate noīm ē fa
ctū. Forsitā p n. ī fine scribēdū: q̄ ītegrū ei⁹ ē: si forte tan/
dē. Fedus qd̄ ē d̊formis p e solā scribēdū. fęd⁹ qd̄ ē pactū
cū ę diphthōgo scribēdū. Formosus siñ. n. scribiȓ: q̄ a for
ma vocaȓ. Gnatus qd̄ ē fili⁹ p. g. scribēdū: q̄ faȓ gnātus.
H. q̄ aspiratōis lr̄a ē: ī latino tm̄ vocalib⁹ iungiȓ: vt honor:
hō: humus. Aspiraȓ āt ⁊ ꝯsonātib⁹: sꝫ ī gręcis ⁊ hebręis noī
bus. Heus āt ⁊ heu īteriectiōes p h. scribēdę. I litterā īter
duas vocales ꝯstitutā. bis scribi qdā existimabāt: vt troia
maia: sꝫ hoc rō nō pmittit. Nūq̄. n. tres vocales ī vna syl/
laba scribūȓ. sꝫ i. lr̄a īter duas vocales ꝯstituta ꝓ dupla ha
beȓ. Id ꝓnomē neutri generis p. d. scribiȓ ab eo qd̄ ē is ea
id: q̄ faȓ idē. Or si v̄bū ē tertię psonę: p. t. notabim⁹ ab eo ꝙ
ē eo: is: it: q̄ faȓ itur. K. lr̄aꝫ āntiq p̄ponebāt q̊tiēs a seq̄ba/
tur: vt kaput. kanna. kalam⁹. Nūc āt kartago ⁊ kalēdę p
eādē tm̄ scribūȓ. Oīa āt gręca noīa q̄licūqꝫ seq̄nte vocali
p. k. sūt scribēda. Lętus p ę diphthōgon scribiȓ: q̄ lęticia
a latitudīe vocata ē: cui ꝯ̄ria ē tristitia q̄ āgustiā faȓ. L. āt
lr̄a iterdū ꝓ. d. lr̄a vtimur: vt latū ꝓ datū: ⁊ calamitate ꝓ
cadamitate a cadēdo. n. nomē assūpsit calamitas. Maxu
mus an maxim⁹: ⁊ si q̄ silia sūt q̄l'r scribi debeāt q̄situꝫ ē.
Uarro tradidit cęsarē p. i. eiusmōi v̄ba enūciare solitū eē
⁊ scribere. ide pp auctoritatē tāti viri ꝯsuetudinē factā: vt
maximus: optimus: pessimus scribaȓ. Malo p vnū l. scri/
bēdū: q̄ ē magis volo. Malle p duo. ll. magis scribēdū: q̄
ē magis velle. Nolo quoqꝫ p vnū. l. velle ⁊ nolle p duo. ll.
Nolo. n. ne volo ē nolle ne vl'le. Os si vultū aut ossa signi
ficat p o solā scribēdū ē: si psonā. h. p̄ponēda ē. Ora finiū
p. o. ora diei p. h. scribēdū. Onus si de onere venit p. o. solā
scribēdū: si de honore: cū h aspiratōe. Pręp̄ō ⁊ p̄terea p di
phthōgō scribēdū. Pene v̊o qd̄ ē ꝯiūctio p. e. pęna qd̄ ē sup
pliciū p ę. Q. lr̄a tūc recte poniȓ cū illā statim. u. lr̄a seqȓ: ⁊
alia q̄lꝫ vna plures ve vocales iūgūȓ: ita vt vna syllaba fi
at. Cętera p. c. scribūȓ. Quę ꝓnomē p ę: scribēdū: q̄ ꝯiūctio
p. e. Quid p. d. lr̄aꝫ scribiȓ: cū ꝓnomē ē: p. t. cū v̄bū cuius po
sitio p̄ma ē: queo qs quit: ⁊ ī ꝯpōne nequeo nequis nequit.
Qd̄ qñ ꝓnoīn ē p. d. scribēdū: qñ numerus p. t. q̄ totidē p
t. scribiȓ. Quotidie p. q. scribēdū: nō p. c. vt sit quot dieb⁹.
R. lr̄a cōionē hꝫ cū. s. lr̄a. Itaqꝫ apud antiquos honos: la/
bos: arbos dicebatur: nūc honor labor arbor. Sat p. t. scri
bi oportet: q̄ ītegrū ei⁹ facit satis. Sed p. d. oportet scribi:
apud antiquos eniꝫ sꝫ sedū dicebaȓ: nos finales duas lr̄as
abscidimus. Tātus sicut ⁊ quātus in medio. m. habebāt.
Quā eniꝫ ⁊ tam: vnde ⁊ quātitas: quātus: tantus. Uę iter
iectio per ę scribenda: ve ꝯiunctio per. e. Xp̄s q̄ gręcum ē
p. x. scribēdū: ita ⁊ chrisma. Y. ⁊. ꝫ. litteris sola gręca nomi
na scribunȓ. Nā cū iustitia. ꝫ. litterę sonū exp̄mat: tñ q̄ la
tinū est p. t. scribēdū est. Sic militia malitia nequitia ⁊ cę
tera silia. In dubijs quoqꝫ v̄bis ꝯsuetudo veteruꝫ erat vt
cū eadē littera aliū intellectuꝫ correpta: aliū ꝓducta ha/
beret: longę syllabę apicē apponebant: vtputa populus an
arborē significaret: an hoīum multitudinē apice distigue
batur: sic ⁊ vbi litterę consonātes geminabāȓ sicilicū sup
ponebant: vt sella: serra: asseres. Ueteres. n. nō duplicabāt
litteras: sed supra sicilicuꝫ apponebant: qua nota admone
batur lector geminandam esse litteram.

❡ De analogia. Cap. XXVII.

ANalogia grece latine similiũ cõparatio: siue ꝓportio noĩaƭ. Cuius hec vis ẽ: vt qđ dubiũ est ad aliqd sile qđ nõ est dubiũ referaƭ: vt incerta certis ꝓbentur. Octo aũt modis cõparatio analogie colligiƭ .i. q̃litate: cõparatiõe: genere: numero: figura: casu extremitatibꝰ similiũ syllabaꝝ: ⁊ similitudine tẽpoꝝ. Si qdẽ de his vnũ defuerit: iã nõ est analogia .i. silitudo: ſʒ ẽ anomalia .i. extra regulam: vt Lupus ⁊ lepus: totum ꝯuenit: sed dissentiũt casu: facit .n. lupi leporis. Nã regulariter ẽ dum q̃ris vtrũ trames masculinũ an femininũ sit: silis est illi in oĩ declinatione limes: ⁊ erit masculinũ. Itẽ funis si icerti generis eẽ credis: silis ẽ illi panis ĩ declinatiõe: ⁊ erit masculinũ. Itẽ ex cõparatiõe positiuoꝝ. vt si dicas doctꝰ: magnꝰ: positiui sũt: ⁊ sui siles. Fit ⁊ ꝑ diminutionẽ: vtputa funẽ masculinũ eẽ funiculus ondit: sic marmor neutri generis eẽ marmusculũ indicat. Nã qđ genus ĩ ꝑ̃ncipalitate ẽ: idẽ eẽ solet ĩ dimĩutione: ſʒ hoc nõ sꝑ vt pistrinũ pistrella. ſʒ scire d̾bemus ex positione .i. ꝑ̃mitiua declinatione ⁊ ex dimĩutione genꝰ colligere.

¶ De etymologia. Cap. XXVIII.

AEtymologia ẽ origo vocabuloꝝ cũ vis v̾bi vel noĩs ꝑ interꝑ̃tationem colligiƭ. Hanc Aristo. symbolon: cicero annotationẽ noĩauit: q̃ꝛ noĩa ⁊ v̾ba reꝝ nota faƭ exẽplo ꝓposito: vtputa flumẽ q̃ꝛ fluẽdo creuit: a fluẽdo dcm̃. Cuiꝰ cognitio sepe vsũ necẽ hʒ ĩterꝑ̃tatiõe sua. Nã cũ videris vñ ortũ ẽ nomẽ: citiꝰ vi ʒ eiꝰ ĩtelligi. Oĩs .n. rei ĩspectio etymologia cognita planior ẽ. Nõ ãt oĩa noĩa a veteribꝰ ꝭʒ nãʒ imposita sũt: ſʒ q̃dã ⁊ ꝭʒ placitũ: sic ⁊ nos ꝭuis ⁊ possessiõibꝰ interdũ ꝭʒ ꝙ placet nostre volũtati noĩa damꝰ. Hinc ẽ ꝙ oĩum noĩuʒ etymologie nõ reꝑiunƭ. q̃ꝛ q̃dã nõ ꝭʒ q̃litatẽ q̃ genita sunt: ſʒ ꝭʒ arbitriũ humane volũtatis vocabula acceperũt. Sũt ãt etymologie noĩuʒ: aut ex cã date: vt reges a recte agẽdo: aut ex origĩe vt hõ q̃ꝛ sit ab humo: aut ex ꝯ̃riis vt a lauãdo lutũ dũ lutũ non sit mundũ: ⁊ lucꝰ: q̃ꝛ vmbra opacꝰ parũ luceat. Quedã ẽt fcã sũt ex noĩuʒ deriuatiõe: vt a prudẽtia prudẽs. Quedaʒ ẽt ex vocibꝰ: vt garrulitate garrulus. Quedã ex greca etymologia orta ⁊ declinata sƭ ĩ latinũ: vt silua domꝰ. Alia quoqʒ ex noĩbꝰ locoꝝ vrbiũ vł fluminũ traxerũt vocabula. Multa ẽt ⁊ de diuersarũ gentiũ ꝭmone vocanƭ. vñ ⁊ origo eoꝝ vix cerniƭ. Sũt .n. pleraqʒ barbara noĩa incognita latinis ⁊ grecis.

¶ De glosis. Cap. XXIX.

GLosa greca ĩterꝑ̃tatione lingue sortiƭ nomẽ. Hãc philosophi aduerbiũ dicunt: q̃ꝛ vocẽ illã de cuius q̃litate requiriƭ vno ⁊ singulari v̾bo designat. Quid .n. illud sit in vno verbo positum declarat: vt ꝯticescere ẽ tacere. Itẽ latus haurit aꝑtũ: haurit ꝑcutit. Itẽ cuʒ terminũ dicimus finẽ: aut populatas interꝑ̃tamur esse vastatas: ⁊ oĩo cuʒ vnius verbi rem vno verbo manifestamus.

¶ De differentiis. Cap. XXX.

DIfferẽtia ẽ spẽs diffõnis quã scriptores artiuʒ de eodẽ ⁊ de altero noĩant. Hec .n. duo q̃dam inter se cõione ꝯfusa: ꝯiecta dr̃ia secernũƭ: per quã qd sit vtrũqʒ cog̊sciƭ: vt cũ q̃riƭ qd iter regẽ sit ⁊ tyrãnũ: adiecta dr̃ia qd vterqʒ sit diffiniƭ: vt rex modestus ⁊ tẽperãs: tyrãnus v̾o crudelis. Inter h̾ .n. duo dr̃ia cũ posita fuerit: qd sit vtrũqʒ cog̊sciƭ: sic ⁊c̃.

¶ De barbarismo. Cap. XXXI.

BArbarismꝰ est v̾bũ: corrupta littera vel sono enũciatũ: littera vt floriet: dũ florebit dicere oporteat: sono si ꝓ media ꝑ̃ma syllaba ꝓducatur: vt latebre tenebre. Appellatꝰ aũt barbarismus a barbaris gentibus: dum latine orõnis integritateʒ nescirent. Unaqueqʒ .n. gens facta romanorũ cũ oꝑibus suis: vitia quoqʒ ⁊ v̾boꝝ ⁊ moꝝ romam transmisit. Inter barbarismũ aũt ⁊ barbarolexiʒ h̾ interest: ꝙ barbarismus in v̾bo latino fit: dũ corrumpiƭ: qñ ãt barbara v̾ba latinis eloquiis inserunƭ: barbarolexis dr̃. Itẽ qñ in prosa vitiũ fit sermonis: barbarismus vocatur: qñ in metro metaplasmus dicitur. Barbarismus aũt fit scripto ⁊ pronunciatione. Scripto .iiii. modis: si quis ĩ v̾bo litteram vel syllabam adiiciat: mutet: transmutet vel minuat. Pronunciatione ãt fit in tꝑibus: tonis aspirationibꝰ ⁊ reliquis que sequunƭ. Per tꝑa quippe fit barbarismus: si pro lõga syllaba breuis ponatur aut ꝓ breui lõga. Per tonos: si accentus in alia syllaba cõmuteƭ. Per aspirationẽ si adiiciaƭ .h. lr̃a vbi non debet: aut detrahaƭ vbi esse oportet. Per hiatũ quotiens in ꝓnunciatione scindiƭ versus anteq̃̃ꝫ cõpleatur: siue quotiens vocalis vocalẽ sequiƭ vt muse aonides. Fit barbarismus ⁊ ꝑ metacismos iotacismos: ⁊ labdacismos. Metacismus est quotiẽs .m. lr̃aʒ vocalis sequiƭ: vt bonũ aurũ: iustũ amicũ: sed hoc vitiuʒ aut suspensione .m. littere: aut detractione vitamus. Iotacismꝰ est quotiẽs in iota littera duplicaƭ sonus vt Troia maia: vbi eaꝝ litteraꝝ adeo exilis ꝓnunciatio vt vnũ iota nõ duo sonare videaƭ. Labdacismꝰ est: si ꝓ vno .l. duo ꝓnuncienƭ vt aphri faciũt: sicut colloquiũ pro cõloquiũ vel quotiẽs vnũ .l. exilius duo largius ꝓferrimꝰ qđ ꝯ̃riuʒ ẽ. Nã vnũ largiꝰ duo exiliꝰ ꝓferre d̾bemꝰ. Collisio ẽ q̊tiẽs nouissime syllabe finis ĩ alteriꝰ ꝑ̃ncipio ẽ: vt mater terra.

¶ De soloecismo. Cap. XXXII.

SOloecismus ẽ plurimoꝝ v̾boꝝ ĩter se inconueniẽs cõpositio: sicut barbarismus vnius verbi corruptio. Uerba enim nõ recta lege coniuncta soloecismus ẽ: vt si qs dicat: iter nobis pro inter nos: aut date veniã sceleratorum ꝓ sceleratis. Dictus autem soloecismus a ciuibus cicilibus qui ex vrbe soloe que nunc Põpeiopolis appellaƭ profecti: cum apud italos cõmorantes: suaʒ ⁊ illoꝝ linguam vitio se inconuenienterqʒ confunderẽt: soloecismo nomen dederunt. Unde ⁊ silr̃ loquẽtes soloecismos facere dicunƭ. Soloecismus aũt apud poetas schema dr̃: quotiens in v̾su necessitate metri factꝰ inueniƭ. Cum aũt nõ ĩueniƭ necessitas: ꝑmanet soloecismi culpa. Soloecismus fit duobꝰ modis: aut ꝑ ꝑtes orõnis: aut ꝑ accñtia ꝑtiũ orõnis. Per ꝑtes orõnis: si alterã partẽ ꝓ altera ponamus. vtputa si ꝑ̃positiões aduerbiis applicemꝰ. Per accidẽtia fit .i. ꝑ ea q̃ accidũt ꝑtibꝰ orõnis: vtputa ꝑ q̃litates: gnã: numeros: figuras ⁊ casus. Per ista igiƭ oĩa fiũt soloecismi: sicut donatꝰ exposuit: fiũt preterea ⁊ plurimis modis. Nã lucilius centũ genera soloecismoꝝ dixit: quas oẽs vitare potius q̃̃ꝫ seq debet qui regulam recte loquendi tenere studet.

¶ De ceteris vitiis. Cap. XXXIII.

VItia apud grãmaticos illa dr̃ q̃ ĩ elogo cauere d̾bemꝰ. Sũt ãt h̾ barbarismꝰ: soloecismus: acyrologia: cacephatõ ⁊ reliq̃. Barbarismꝰ est corruptõ v̾bi vniꝰ: vt si tertiã syllabã qs ꝓducat ĩ ignoscere. Soloecismꝰ cõpositio vitiosa v̾boꝝ vt si aliqs dicat: iter hoĩbꝰ ꝓ iter hoĩes. Acyrologia nõ ꝓpria dictio: vt liceat sꝑare timẽti. Propriũ ãt timẽti ẽ formidare nõ sꝑare: ⁊ gramineo ĩ cãpo. Propriũ ẽ ãt graminosũ dicere cãpũ: ñ gramineũ. Cacephatõ dictio obscena vł icõposite sonãs. Obscena: vt Hisaĩuʒ arrecti dictis Incõposita: vt Iuuat ire ⁊ dorica castra. videƭ. Mala .n. ꝯpositõ fit ab ea syllaba icipe q̃ supior finierat: ſʒ ⁊ si alio mõ quolʒ incõposita dictio ꝓferaƭ: cacephaton dr̃. Pleonasmos addiectio vniꝰ v̾bi supuacua: vt hactenus aruorũ cultus ⁊ sidera celi. Neqʒ .n. alibi nisi in celo sunt sidera. Perisologia adiectio plurimoꝝ v̾boꝝ supuacua: vt viuat ruben ⁊ nõ moriaƭ duʒ nõ sit aliud viuere quaʒ nõ mori

Macrologia longiloquium res non necessarias comprehendens: vt legati nō impetrata pace retro vnde venerāt domum reuersi sunt. Tautologia .i. eloquium: vt Si fata virū seruāt: si vescit aura ętherea: neqȝ adhuc crudelib⁹ occubat vmbris. Totū .n. qđ repetit vna res ē: ȝ crebro ſmone ānūciata. Eclipsis ē defect⁹ dictiōis: ī quo necia v̄ba desunt: vt Cui pharetra ex auro: deest eni erat. Tapinosis ē hūilitas statū rei magnę dictis īfirmans: vt Apparēt rari nātes ī gurgite vasto. Gurgitē posuit p mari. Cacosyntheton vitiosa ꝯpositio: vt Uersaqȝ iuuēcum terga fatigamus hasta. Amphibologia: ambigua dictio quę fit aut p casuȝ accusatiuū: vt illud respōsuȝ Apollinis ad Pyrrhū. Aio te ęacida romanos vicere posse: ī quo nō ē certū quē in illo v̄su mōstrauerit eē victorē. Fit ꝛ p icertā distinctionē: vt Bellū igens geret Italia. Incerta distinctio: vtruȝ bellū igens: an igens Italia. Fit ꝛ p cōe verbū: vt depcat Cato: calūniat Cicero: pstolat Brut⁹: ꝯdignat Antoni⁹: nec oñdit ī hac ābiguitate vtrū ipsi alios: an alij ipsos depcati sint aut calūniati. Fit ꝛ p omonyma qñ vno noīe mlta sigñant: vt acies: ꝛ ñ addas aut ferri aut ocloꝝ: aut militū.

De metaplasmis. Cap. XXXIIII.

Metaplasmus greca lingua latine trāsformatio dr̄. Qui fit ī vno v̄bo pp metri necītatē ꝛ licētiā poetaꝝ. Cui⁹ spēs hę sūt. Prothesis appositio in pncipio v̄bi: vt gnato p nato. Epenthesis: appositio ī medio: vt relligas pro religas: ꝛ Maneāt ī relligione nepotes p religiōe. Paragoge: appositio in fine: vt admitier p admitti: ꝛ potestur p pt. Apheresis abscisio ꝺ pncipio: vt tēno p ꝯtēpno. Syncope: abscisio de medio: vt forsan pro forsitan. Apocope: abscisio ꝺ fine: vt sat pro satis. Ectasis: pductio ꝯ naturā: vt Italiā fato pfugus. Et exercet diana choros. Systole: ē correptio ꝯ nāȝ: vt Aquosus orion: ꝛ Urbēqȝ fidenā: cū pma syllaba pduci debeat. Dieresis: discissio syllabę in duas: vt diues pictai vestis: pro pictę: ꝛ albai: lōgai. Episynalipbe: ꝯglutinatio duarū ī vnā: vt pariete p pariete: ꝛ genua p genua phaeton p phęton. Synalęphe: collisio vocaliū iūcta vocalib⁹ vt Atqȝ ea diuersa penitus dū pte gerūtur. Ecthlipsis: collisio ꝯsonātiū cū vocalib⁹: vt Multū ille ꝛ terrī iactatus ꝛ alto. Antithesis: ꝯpositio litterę p alia littera: vt ī pete pro ipetu: ꝛ olli pro illi. Metathesis: transpositio litterę: vt euādre pro euāder: timbre p timber. Inter barbarismū ꝛ lexim ꝟ ē latinā ꝛ pfectā elocutionē Metaplasm⁹ est: q in vno ſmone fit rōne vitiosus. Itē iter soloecismū ꝛ phrasin .i. pfectā ꝯnexionē sermonū figura ē q fit ꝯtextu ſmonū rōe vitiosa. Ergo metaplasmi ꝛ schemata media sunt: ꝛ discernunt peritia ꝛ ipentia. Fiūt aūt ad ornatuȝ.

De schematibus. Cap. XXXV.

Schemata ex greco ī latinū eloquium figurę interptant: quę fiunt ī verbis vel sentētijs p varias distinctionū formas pp eloquij ornatuȝ. Hęc dū multa sint apud grāmaticos: ista inueniuntur. Prolepsis est pręsumptio vbi ea quę sequi debent anteponūtur: vt Interea reges ingenti mole latinus. Debuit enim sic dicere. Interea reges igēti mole: ꝛ statim adijcere qđ sequi ꝟ. Procedūt castris: deinde dicere latinus ꝛc. sed facta est pro ornamento pręsumptio rei: ꝛ qui sequi debuere reges interpositi sunt in septē v̄sibus. ꝛ postea additū est. Procedūt castris. Et deinde pręsumptio: qꝛ anteposita sunt quę sequi debuere. Zeugma est clausula: cum plures sensus vno verbo claudunt quę fit trib⁹ modis. Nā aut in p̄ aut in postremo aut ī medio id verbū pōnit qđ sentētias iungit. In pmo: vt Uertit oenophori fundus sñia nob. In medio: vt Grecia sulpitio sorti data: gallia cottę. In postremo vt nāqȝ ꝟ tpe obsequm amicos: v̄itas odiū parit. Hypozeuxis ē figura supio ri ꝯria vbi in singulis sensibus ꝓpria vnicuiqȝ clausula ē: vt Regē adit ꝛ regi mēorat nomēqȝ genusqȝ. Syllepsis est in dissimilib⁹ clausulis aut pluralis dictio singulari v̄bo finita: vt Socys ꝛ rege recepto: aut singularī dictio plurali v̄bo expleta: vt Sunt nob mitia poma. Castaneę molles et pssi copia lactis. Fit āt sylepsis nō solū p ptes orōnis: ȝ ꝛ p accidētia ptib⁹ orōnis. Nā vbi ꝛ p multis vn⁹: ꝛ pro vno multi ponunt: syllepsis ē. Pro multis vn⁹: vt ē illō Uterūqȝ armato milite ꝯplent: cū nō vno: ȝ multis militib⁹. Itē pro vno multi: vt in euāgelio. Latrōes q crucifixi erāt cū eo iproperabāt ei: vbi p vno vterqȝ iducit blasphemasse. Anadiplosis ē qñ ab eodē v̄bo q prior versus finiuit: sequēs v̄sus icipit: vt est illō. Certent ꝛ cygnis vlulę: sit tityrus orpheus. Orpheus ī siluis: iter delphinas oriō. Anaphora est repetitio eiusdē verbi p pncipia v̄suuȝ plurimoꝝ: vt Nos te dardania incēsa tuaqȝ arma secuti. Nos tumidū sub te pmensi classib⁹ ęquor. Epanaphora ē ī vno v̄su p pncipia sensuuȝ eiusdē v̄bi repetitio: vt Te nemus angitię: vitrea te fucinus vnda. Te liqdi fleuere lac⁹. Epizeuxis est in vno sensu congeminatio v̄bi: vt Sic sic iuuat ire sub vmbras. Epanalepsis ē ſmonis in pncipio versus positi: eiusdē in fine replicatio: vt est illō. Crescit amor nūmi quātū ipsa pecunia crescit. Paronomasia ē in significatiōe diuersa dictio pene ipsa: vt illud Abire an obire te ꝯuenit .i. exulē fieri: an mori. Schesisonomatō: mltitudo nominū ꝯiūctoꝝ quodā ambitu copulata: vt. Nubila nix grādo: ꝓcellę fulmina venti. Paramęon ē multitudo v̄boꝝ ex vna lrā icboātiū: qle est apud Enniū. O tite tute tati tibi tanta tyrāne tulisti. sed hoc bene tēperat Uirgili⁹ dū nō toto versu vtit hac figura: vt Ennius: ȝ nūc ī pncipio versus tm̄: vt est illud. Sęua sedēs sup arma: nunc in medio: vt Quęqȝ lac⁹ late liqdos quęqȝ aspa dumis: nūc aūt in fine: vt Sola mihi tales casus cassandra canebat. Homęoptoton: est cū plurima noīa p vnū casuȝ denūciātur: vt est illud. Sȝ neqȝ currētē: nec se cognoscit euntez. Collētēqȝ manus saxūqȝ imane mouētē. Homęoteleuton: ē cū vno mō v̄ba plurima finiunt: vt abyt: abscessit: euasit: erupit. Polyptoton: ē cū diuersis casib⁹ sñia variat: vt. Ex nihilo nihil in nihilū nil posse reuerti. Marcida ꝛ mappa marco spōdēte recurras. Marchus dixit. Ita est assigna marce tabellas. Hirmos: ē sñia ꝯtinuatę orōnis tenorē suū vsqȝ ad vltimū ſuās: vt Est ī secessu lōgo loc⁹ insula portū: ꝛ reliqua. Hinc eni ī lōgū vadit sensus vsqȝ ad illud. Desup horrētiqȝ atrū nemus iminet vmbra. Polysynteton: est dictio multis ꝯcatenata ꝯiūctionibus: vt Tectūqȝ: larēqȝ: armaqȝ amycleūqȝ canē. Dialyton vel asyntheton: ē figura quę ecōtrario sine ꝯiūctiōib⁹ solute ac simpliciter effert: vt venim⁹: vidim⁹: placuit. Antitheton: est vbi ꝯria ꝯrijs opponunt: ꝛ sñie pulchritudinē reddunt: vt illud. Frigida pugnabāt calidis humentia siccis. Mollia cū duris: sine pōdere habētia pōd⁹. Hypallage: ē q tiēscūqȝ p ꝯriū verba itelligunt: vt Dare classib⁹ austros. Cum ventis naues demus: nō nauibus ventos.

De Tropis. Cap. XXXVI

Tropos greco noīe grāmatici vocāt: q latine modi locutionū iterptant. Fiūt aūt a ꝓpria significatione ad non ꝓpriā similitudinē. Quoꝝ oīum noīa difficilimū ē anotare: ȝ ex oībus donat⁹ .13. v̄sui tradēdo ꝯscripsit. Metaphora ē v̄bi alicui⁹ vsurpata trāslatio: sic cum dicim⁹. Fluctuare segetes: gēmare vites Dum in his rebus fluctus ꝛ gēmas non inuenimus: in quibus hęc v̄ba aliunde trasferunt. Sȝ hę atqȝ alię tropicę locutiones ad ea q intelligēda sūt: ꝓpea figuratis amictib⁹ obtegūt: vt sensū legētis exerceāt. Et ne nuda atqȝ ī ꝓmptu posita vilescāt. Fiūt āt metaphorę modis q̄tuor. Ab aiali ad aiale: vt. Aligeros

geros ꝯſcẽdit ęquos. Metaphorice loquẽs miſcuit q̃dru-
pedi alas auis. Et quo curſu deſerta petiuerit. Miſcuit vo
latili curſũ q̃drupedis. Ab iaiali ad aiale: vt Pontũ pꝰarat
ſulcũ ꝑmit alta carina. Miſcuit vſuꝫ terrę aqs: dũ arare ⁊
ſulcum premere ad terram pertineãt nõ ad mare. Ab ina
nimali ad animale: vt Florida iuuẽtus: miſcuit flores ina
nimales iuuentuti quę animam habet. Ab aniali ad ina-
nimale: vt Tu neptune pater cui tempora cana crepanti.
Cincta ſalo reſonant: magnus cui perpete mẽto. Profluit
oceanus ⁊ flumina crinibus errant. Mentum enim ⁊ tẽ-
pora ⁊ crines nõ ad oceanum pertinent: ſed ad homines.
Sic ⁊ alia rerum nomina de alio genere ĩ aliud genus de
centiſſime decoris gratia transferunt: vt oratio perorne-
tur Metaphora autem aut partis vnius eſt: vt fluctuare
ſegetes: non potes dicere ſegetare fluctus: aut antiſtropha
eſt: id eſt reciproca: vt remigium alarum. Nã ⁊ alę nauiũ:
⁊ alarum remigia dicuntur. Catachreſis eſt alienę rei no-
men appoſitum: ⁊ eo a metaphora differt: ꝙ illa vocabu-
lum habenti largitur: hęc quia non habet propriũ alieno
vtitur: vt Facieꝫqꝫ ſimilima lauro: ⁊ Cẽtaurus nunc vna
ambę iunctiſqꝫ feruntur. Frõtibus ⁊ longe ſulcant vada
falſa carinę: dum facies ⁊ frons tñ animalium ⁊ hominũ
ſint. Quod nomen ſi poeta non apposuiſſet naui: quid ꝓ-
prium eidem parti diceret non haberet. Metalepſis eſt
tropus a ꝓcedente indicans quod ſequit̃: vt Inqꝫ manꝰ
chartę nodoſaqꝫ venit arundo. Nam per manum ver-
ba: per arundinem litterę ſignificatę ſunt. Metonomia
transnominatio ab alia ſignificatione ad aliam proximi-
tate tranſlata. Fit autem multis modis: aut enim per id
quod continet: id quod continetur oſtendit: vt theatra
plaudunt: prata mugiunt: dum illic homines plaudãt. hic
boues mugiant: aut contra per id quod ꝯtinetur id quod
continet: vt Iaꝫ ꝓximus ardet. Ucalegon: dũ non ille: ſꝫ
domus eiꝰ arderet. Itẽ ꝑ ĩuẽtorẽ id qꝺ ĩuentũ ẽ: vt Sine
cerere ⁊ libero friget venꝰ: ⁊ mixtam vulcanꝰ cõmittit ad
aſtra fauillã. Uult. n. ꝑ cererem frumẽti ĩuentricẽ ĩtellige
re panẽ: ꝑ liberꝫ ĩuẽtorẽ vitis vinũ: ꝑ venerẽ libidinẽ: per
vulcanũ ignẽ. At ꝯtra ꝑ inuentũ ĩnuentorẽ demõſtrat: vt
vinũ ꝓcamur: pro libero q̲ vinũ apud gręcos ĩuenit. Iteꝫ
per efficientẽ id qꝺ effícit̃: ſic̃ pigrũ frigus ꝙ pigros hoĩes
faciat: ⁊ timor pallidus eo ꝙ pallidos hoĩes reddat. At ꝯ
ꝑ id qꝺ effícit̃ efficiẽs: vt Iũgit eq̊s curru gẽitor ſpumãtia
qꝫ addit. Fręna feris. Spumãtia fręna dixit: cũ vtiqꝫ nõ
ipſa faciãt ſpumas: ſꝫ equus q̃ ea gerit ſpumis conſpergat
ĩfuſis. Antonomaſia eſt ꝓ noĩe. i. vice noĩs poſita vt maia
genitꝰ ꝑ mercurio. Qui tropus fit tribꝰ modis. Ab aĩo: vt
Magnanimuſqꝫ anchiſiades: a corꝑe: vt ipſe arduꝰ: extrĩ
ſecꝰ. vt Infęlix puer atqꝫ ĩpar ꝯgreſſus achilli. Epitheton
ſupra nomẽ ꝓponitur. n. ꝓprio noĩ vt Alma ceres: obſcę
niqꝫ canes: ĩportunęqꝫ volucres. Inter antonomaſiã aũt
⁊ epitheton h̃ differt: ꝙ antonomaſia ꝓ vice noĩs ponit̃:
epitheton ãt nũq̃ ſine noĩe eſt. Quibꝰ duobus tropis: vel
vituꝑamꝰ aliquẽ vel offẽdimꝰ vł laudamꝰ Synecdoche
eſt ꝯceptio: cũ a ꝑte totũ: vel a toto ꝑs ĩtelligit̃. Eo. n. ⁊ ꝑ
ſpẽꝫ genꝰ: ⁊ ꝑ genꝰ ſpẽs demr̃at̃: ſꝫ ſpẽs ꝑs ẽ: genꝰ ãt totũ.
A toto. n. ꝑs ĩtelligit̃: vt Q̃ multę glomerãt̃ aues: vbi fri
gidus ãnus. Trãſ põtũ fugat. Nõ. n. totus ãnus ẽ frigidꝰ:
ſꝫ ꝑs ãni. i. hyems. At ꝯ a ꝑte totũ: vt Flãmas cũ r̃gia pup
pis Extulerat: vbi nõ ſolũ puppis: ſꝫ nauis: ⁊ nõ nauis: ſꝫ q̲
in ea: ⁊ nõ oẽs: ſꝫ vnus flãmas extulit. Onomatopęia ẽ no
men fictũ ad ĩmitãdũ ſonũ vocis ꝯfuſę vt ſtridor valua-
rũ: hinnitꝰ equoꝝ. mugitus boũ. balatus ouiũ. Periphra-
ſis eſt circũloquꝫ: dũ res vna plurimis ṽbis ſignificat̃: vt
Auras vitales carpit. Significauit. n. ꝑ copulatiõeꝫ ṽboꝝ
vnã rẽ: h̃ ẽ viuit. Hic ãt tropus geminꝰ ẽ. Nã aut v̇itatẽ
ſplẽdide ꝓducit: aut fęditatẽ circuitu euitat. Ueritatem

ſplẽdide ꝓducit ſic̃. Et iã pꝰ nouo ſpargebat luĩe terras
Tithõi croceũ liquẽs aurora cubile. Uult. n. dicere iã lu-
ceſcebat aut dies ortus erat. Feditatẽ circuitu euitat: ſic̃
Placidũqꝫ petiuit. Cõiugl ĩfuſꝰ gremio ꝑ mẽbra ſoporẽ:
h̃. n. circuitu euitat obſcęitatẽ ⁊ dcẽter oñdit ꝯcubitũ. Hy
perbaton ẽ trãſcẽſio cũ v̇bũ aut ſnĩa cõmutat̃. Huiꝰ ſpẽs
q̲nqꝫ ſũt: anaſtrophe: hyſterõprotherõ: parẽteſis: temeſis:
ſyncheſ. Anaſtrophe ẽ v̇boꝝ õdo ꝑpoſterꝰ: vt. Littora cir
cũ: ꝓ circũ littora. Hyſterõprotherõ ſnĩa ordĩe mutata:
vt Pꝰ q̃ altos tetigit fluctꝰ ⁊ ad eq̊ra venit: añ. n. ad eq̊ra
v̇eĩt: ⁊ ſic tetigit fluctus. Parẽtheſis vbi ĩterponimꝰ ſnĩaꝫ
nr̃aꝫ: q̃ ex medio remota ĩteger ſẽſꝰ ꝑdurat: vt Aeneas (nꝫ
. n. patrius ꝯſiſtere mẽtẽ Paſſꝰ amor) rapidũ ad naues ꝑ-
mittit achathen. Eſt. n. ordo: ęneas rapidũ ꝑmittit acha-
then. Nã illud in medio parentheſis ẽ. Temeſis eſt ſectio
vniꝰ noĩs ꝑ interpoſitionẽ v̇boꝝ: vt Multũ nębulę circũ
dea fudit amictũ: ꝓ circũ fudit. Syncheſis ẽ vbi ex oĩ par
te ꝯfuſa ſĩt v̇ba: vt illꝺ. Iuuenes fortiſſima fruſtra. Pecto
ra: ſi vobis audẽtẽ extrema cupido ẽ. Certa ſeq̲: q̃ ſit rebꝰ
fõtuna videtis. Exceſſere oẽs adytis ariſqꝫ r̃lictis. Dy q̲bꝰ
ĩperiũ h̃ ſteterat: ſuccurritis vrbi. Incẽſę: moriamur ⁊ im
media arma ruamus: ordo talis ẽ. Iuuenes fortiſſima pe
ctora fruſtra ſuccurritis vrbi ĩcenſę: q̄ exceſſere dy q̲bꝰ h̃
imperiũ ſteterat. vñ ſi vobis cupido certa ẽ me ſeq̲ audẽ-
tẽ extrema: ruamꝰ ĩ media arma ⁊ moriamur. Hyperbo-
le ẽ excelſitas fidẽ excedẽs vltra q̃ credẽdũ ẽ: vt Sydera
v̇berat vnda: ⁊ Terrã ĩter fluctus aperit. Hoc. n. mõ vltra
fidẽ aliq̲d auget̃: nec tñ a tramite ſignificãdę v̇itatis erra
tur: q̃uis v̇ba q̲bꝰ indicat̃ excedãt: vt volũtas loq̃ntis nõ
fallẽtis appareat. Quo tropo nõ ſolũ nõ auget̃ aliq̲d ſed
⁊ minuit̃: auget̃: vt Uelocior aura: mĩuit̃: vt mollior plu-
ma. durior ſaxo. Allegoria ẽ alieniloquiũ: aliud. n. ſonat: ⁊
aliꝺ ĩtellĩt̃: vt Tres littore ceruos. Proſpicit errãtes: vbi
tres duces belli punici: vel tria bella punica ſignificant̃.
Et in bucolicis. Aurea mala dcẽ miſi. i. ad auguſtũ. x. ęglo
gas paſtoꝝ. Huius tropi plures ſunt ſpẽs: e q̲bus eminẽt
ſeptẽ: ironia: antiphraſis: enigma: chariẽtiſmos: paręmia:
ſarcaſmos: aſteiſmos. Ironia ẽ ſnĩa ꝑ ꝓnũciationẽ ꝯriuꝫ
habens ĩtellectũ. Hoc. n. tropo callide aut ꝑ accuſationẽ
aut ꝑ ĩſultationẽ aliq̲d dr̃: vt ẽ illud. Ueſtras eure domos
illa ſe iactet ĩ aula. Eolꝰ: ⁊ clauſo v̇ẽtoꝝ carcere regnet. Et
q̃uo aula ſi carcer eſt. Soluit̃. n. ꝓnũciatiõe. Naꝫ carcer
ꝓnũciatio ẽ: iactet ĩ aula ironia ẽ: ⁊ totũ ꝑ ꝯriã ꝓnũciatio
nẽ annunciat̃ ꝑ ironię ſpẽm: q̃ laudãdo deridet. Antiphra
ſis ẽ ſermo ecõtrario intelligẽdus: vt lucus q̄ caret luce
ꝑꝑ nimiã nemoꝝ vmbrã: ⁊ manes. i. mites ⁊ modeſti: cũ
ſint terribiles ⁊ immanes: ⁊ parcę: ⁊ eumenides furię: ꝙ
nulli parcãt vel bñ faciãt. Hoc tropo ⁊ nani atlãtes: ⁊ cęci
vidẽtes: ⁊ vulgo ęthiopes argẽtei appellant̃. Inter ironiã
ãt ⁊ antiphraſin hoc diſtat: ꝙ ironia ꝓnũciatiõe ſola indi
cat quod intelligi vult: ſicut cum dicimus homini agenti
male: bonuꝫ eſt quod facis. Antiphraſis vero nõ voce ꝓ-
nunciantis ſignificat contrarium: ſed ſuis tñ verbis quo
rum origo cõtraria eſt. Enigma eſt quęſtio obſcura q̃ dif
ficile intelligitur niſi apperiatur: vt eſt illud. De comedẽ
te exiuit cibus: ⁊ de forti egreſſa eſt dulcedo: ſignificans
ex ore leonis fauũ extractuꝫ. Inter allegoriam aũt ⁊ ęni
gma hoc intereſt: ꝙ allegoria bis gemina eſt: ⁊ ſub re alia
aliꝺ figuraliter ĩdicat. Enigma vero ſenſus tñ obſcurus
eſt: ⁊ per quaſdam imagines adumbratus. Chariẽtiſmos
eſt tropus quo dura dictu gratius proferunt̃: veluti cum
interrogantibus nunquid nos quęſierit aliquis: reſpõde
tur bona fortuna: vnde intelligitur neminem nos queſiſ-
ſe. Paręmia eſt rebus ⁊ temporibus accommodatuꝫ pro
uerbium. Rebus: vt Cõtra aſtimulum calces: duꝫ ſigni
ficatur aduerſis reſiſtendum. Temporibus vt Lupus

in fabula. Aiunt.n.rustici vocē hoiez perdere: si eū lupus
prior viderit. vnde ⁊ subito tacenti dicitur istud prouerbi
uz. Lupus ī fabula. Sarcasmos est hostilis irrisio cū ama
ritudine vt. Referes ġ hec: ⁊ nūncius ibis. Pelidę genito
ri: illi mea tristia facta. Degenerēqz neoptolemū narrare
memēto. Huic ꝯtrari⁹ est asteismos.i.vrbanitas sine ira
cūdia: vt id. Qui bauiū nō odit amet tua carmina meui.
Atqz idē iungat vulpes: ⁊ mulgeat hircos.i.qui bauiū nō
odit: pro pena ei ꝯtingat vt diligat meuiū. Fuerunt autez
meuius ⁊ bauius poetę pessimi ⁊ inimici virgilij. Qui hos
ergo diligit: faciat quę cōtra naturā sunt.i.iungat vulpes
⁊ mulgeat hircos. Omoesis est quę latine interpretat̄ si/
militudo per quā minus notę rei: per similitudinē eius q̄
magis nota est pandit̄ demonstratio. Huius species sunt
tres: icon: ꝑabola: paradigma.i.imago: cōparatio: exēplū.
Icon est imago cū figuram rei ex simili genere conamur
exp̄mere vt. Oia mercurio simil': vocēqz colorēqz: Et cri
nes flauos ⁊ mēbra decora iuuentę. Cōgrua.n.est simili/
tudo de spē cuius persona iducitur. Parabola est cōpara
tio ex dissimlibus rebus; vt. Qualis in aruis est fera libyę
visus leo cominus hostē. Cōsedit: vbi leoni cęsarē cōpa/
rauit: nō ex suo sed ex alieno genere similitudinē faciēs.
Paradigma vero est exēplū dicti vel facti alicuius: aut
ex simili aut ex dissimili genere: conueniens ei quā propo
nimus rei: ita. Taz fortiter perijt apud hypponē scipio q̄z
vticę cato. Sil'itudo aūt tribus modis fit: a pari: a maio/
ri: a minori. A pari. Ac veluti magno in populo cum sępe
coorta est. Seditio. A maiori ad minus. Qual'r expressuz
vētis ꝑ nubila fulmen. A minori ad maius. Si potuit ma
nes arcessere ꝯiugis orpheus. Threicia frēt⁹ cithara fidi
busqz canoris: quasi dicat: re parua ⁊ breui.i.si ille cithara
frętus: ego pietate.

De prosa. Cap. XXXVII.

PRosa est ꝓducta oratio ⁊ a lege metri so/
luta. Prosuz.n. antiqui ꝓductū dicebant
⁊ rectū. Unde ait Uarro. Apud plautū ꝓ/
sis lectis significari rectis. Uñ ēt que non
est ꝑflexa numero sz recta: prosa oratio dr̄
in rectū ꝓducendo. Alij prosaz aiunt dictā
ab eo ꝙ sit profusa: vel ab eo ꝙ spaciosius
prodeat ⁊ excurrat: nullo sibi termino p̄finito. Pręterea
tam apud gręcos q̄z apud latinos longe antiquiorem cu/
raz fuisse carminū q̄z prosę. Oia.n.prius versibus ꝯdebā/
tur. Prosę aūt studiuz sero viguit. Primus apud gręcos
pherecydes syrus soluta oratione scripsit: apud romanos
āt Appius cecus aduersus cyrrhuz solutā orationē p̄mus
exercuit. Iaz ex hinc ⁊ cęteri prosę eloquētia ꝯtenderūt.

De metris. Cap. XXXVIII.

MEtra vocata: q2 certis peduz mēsuris atqz
spatijs terminant̄: neqz vltra dimensionē
tēporū constitutā procedunt: mensura eni
gręce metrū dicitur. Uersus dicti ab eo ꝙ
pedibus in ordine suo dispositis: certo fine
moderant̄ ꝑ articulos: q cęsa ⁊ mēbra no/
minantur. Qui ne longius ꝑuoluerent̄ q̄z
iudiciū possit sustinere: modū statuit ratio vnde reuertere
tur: ⁊ ab eoipso v̄suz vocatū dicūt ꝙ reuertit̄. Huic adhe/
ret rhithmus q nō est certo fine moderat⁹: sed tñ rationa
biliter ordinatis pedibus currit: q latine nihil aliō q̄z nu/
merus dicitur: de quo est illud. Numeros memini si v̄ba
tenerē. Carmen vocat̄ quicqd pedibus continet̄. Cui da
tū nomē existimāt: seu ꝙ carptim ꝓnunciaret̄. vñ hodie
lanā quā purgātes discerpūt carminare dicimus: seu ꝙ q
illa canerēt: carere mēte existimabant̄. Metra v'l a pedi
bus nūcupata: vel a reb⁹ q̄ scribunt̄: vel ab inuētoribus:
vel a freq̄ntatorib⁹: vel a nūero syllabaꝝ. A pedib⁹ metra
vocata: vt dactylica: iābica: trochaica: a trocheo.n.trochai
cū metrū nascit̄: a dactylo dactylicū: sic ⁊ alia a suis pedi/
b⁹. A nūero vt hexametrū: pētametrū: trimetrū. Nā sena
rios v̄sus nos ex numero pedū vocam⁹. Hos gręci q2 ge
minos ferūt trimetros dicunt. Hexametros aūt latinos
p̄mū fecisse Enni⁹ tradit̄ eosqz longos vocat. Ab inuento
ribus metra vocata dicunt̄ vt anacreonticū: sapphicū: ar/
chiloicū. Nā anacreōtica metra anacreon cōposuit. Sap
phica sappho mulier ędidit. Archiloicū archilochus qdā
scripsit. Colophoniū colophonius quidā exercuit. Sota/
deoꝝ quoqz repertor est sotades genere cretēsis. Simo/
nidia quoqz metra simonides poeta lyricus composuit.
A freq̄ntatorib⁹: vt asclepiadea. Nō.n.ea asclepius iuenit
sz ꝓpide ita vocata ꝙ eis freq̄ntissime ⁊ elegātissime vsus
sit. A reb⁹ q̄ scribunt̄: vt heroicū: elegiacū: bucolicū. Heroi
cū.n.carmē dictū: ꝙ eo viroꝝ fortiū res ⁊ facta narrent̄.
Nā heroes appellant̄ viri q̄si aerei ⁊ celo digni ꝑꝑ sapiēz
⁊ fortitudinē: qō metrū auctoritate cetera metra p̄cedit:
vnū ex oībus tā maximis oꝑibus aptū q̄z paruis: suauita
tis ⁊ dulcedinis ęque capax. Quibus v̄tutib⁹ nomen solū
obtinuit: vt heroicū vocaret̄: ad memorandas.s.heroum
res. Nā ⁊ pręceteris simplissimū habet̄: cōstatqz duobus
pedibus dactylo ⁊ spondeo: ac sepe pene vel ex hoc vel ex
illo: nisi ꝙ tēpatissima sit vtriusqz mixtura q̄z si īstruat̄
a singulis. Oibus quoqz metris prius est. Hoc p̄mū moy
ses in cātico deutronomij longe ante phereciden ⁊ home
merū cecinisse ꝓbat̄. Uñ ⁊ apparet antiquius fuisse apud
hebreos studiū carminū q̄z apud gentiles. Siquidē ⁊ iob
moysi temporibus adeq̄tus hexametro v̄su dactylo spon
deoqz decurrit. Hoc apud gręcos achates milesius fert̄
primus cōposuisse: vel vt alij putant pherecides syrus: qō
metrū ante homeꝝ pythiū dictū ē: post homerū heroicū
noiatū. Pythiū āt vocatū volūt: eo q' hoc genere metri
oracula apollinis sint ędita. Nam cum in parnaso monte
phythonem serpentē in vindictā matris sagittis insequе
retur: accolę delphici hocillū metro hortati sunt dicētes
vt ait terentianus. Elegiacū aūt dictuz eo ꝙ modulatio
eiusdē carminis ꝯueniat miseris. Terētianus hos elegos
dicere solet: ꝙ clausula talis tristibus vt tradūt aptior eēt
modis. Hoc aūt vix oīno constat a quo sit inuētum: nisi
q2 apud nos Ennius eo prior vsus est. Nā apō gręcos sic
adhuc lex grāmaticoꝝ pendet: vt sub iudice res religata
sit. Nā qdā eoꝝ colophoniū quēdā: quidā archilochū au/
ctorē atqz inuentorē volūt. Bucolicū.i.pastorale carmē
pleriqz syracusis primū cōpositū a pastoribus opinant̄:
nōnulli lacedemonę. Nāqz trāseunte in thraciā xerxe re
ge ꝑsaꝝ: cū spartanę v̄gines sub hostili metu neqz egredi
vrbē auderent: neqz pompā chorūqz agrestem dianę de
more exercere possent: turba pastoꝝ ne religio pręteriret:
idē in ꝯditis cātibus celebrarunt. Appellatur aūt bucoli/
cū de maiori ꝑte: q̄uis opilionū caprariorūqz s̄mones i
his ⁊ cantica inserant̄. Hymnos primū dauid ꝓpheta in
laudem dei ꝯposuisse ac cecinisse manifestū est. Deinde
apō gētiles p̄ma mnemia tymothoe facit ī apollinē ⁊ mu
sas q̄ fuit tēporibus ennij longe post dauid. Hymni autē
ex gręco in latinū laudes interpretātur. Epithalamia sūt
carmina nubentiū quę cantantur a scolasticis in honorē
sponsi ⁊ spōsę. Hęc primū salomon ędidit in laudē eccl'ię
⁊ xp̄i. Ex quo gentiles sibi epithalamium vendicarunt: ⁊
istius generis carmen assumptū est. Qō genus p̄mū a gē/
tilibus in scęnis celebrabatur: postea tñ in nuptijs hesit.
Uocatū aūt epithalamiū: eo ꝙ in thalamis cantet̄. Tre
nos q' latine lamentū vocamus p̄mus hyeremias versu
cōposuit sup vrbem ierl'm ⁊ ppl'z qñ captiuus ductus est.
Post hūc apud gręcos simonides poeta lyricus. Adhibe/
bant̄ aūt funeribus atqz lamētis: simil'r ⁊ nūc est. Epitha

phytum grece latine supra tumulum: est eniz titulū mortuoꝝ:qui in dormitiōe eoꝝ fit:qui iā defuncti sunt. Scribit̃.n.vita ⁊ mores ⁊ etas eoꝝ. Poesis dr̃ greco nomine opus multoꝝ libroꝝ:poema vnius:indilion paucoꝝ versuum:disticon duoꝝ:monosticon vnius. Epigrāma est titulus:qđ in latinū supscriptio interpretat̃. Epi enim supgrāma lr̃a vel scriptio noiat̃. Epidon in poemate clausula breuis est. Dictū aūt epodon: qđ assimilat̃ ad spēs elegiaci:vbi pmisso vno longiore:alter breuior cōponit̃: atq3 in singulis qbusq3 maioribus sequentes minores quasi clausule recinunt. Clausulas aūt lyrici appellāt q̄si pcisos versus integris subos:vt est apud Horatium. Beatus ille q p cul negocijs:deinde sequit̃ pcisus:vt prisca gens mortalium: sic ⁊ deinceps. Alterni qbus aliqua pars deest: ⁊ ipsi p cedentibus similes:sed minores. Centones apud grāmaticos vocari solent qui de carminibus homeri vel Uirgilij ad ppria opera more cētenario:ex multis hincinde cōpositis in vnū sarciunt corpus: ad facultatem cuiusq3 materie. Deniq3 pba vxor Adelphi cētonē ex Uirgilio đ fabrica mundi ⁊ euangelijs plenissime expssit: materia cōposita fm versus ⁊ versibus fm mām concinatis. Sic quoq3 ⁊ quidam Pomponius ex eodē poemate inter cetera stili sui ocia tytirem,in xpi honorē composuit:silr ⁊ eneidos.

De fabula. Cap. XXXIX.

Fabulas poete a fando noiauerunt:qr nō sūt res facte:sed tm̄ fando ficte. Que iō sunt inducte:vt ficto mutoꝝ aialium inter se colloquio imago qdā vite hoium nosceret̃. Has pmus inuenisse tradit̃ alemō crotoniensis: appellāturq3 esopice:qr is apud phrygiam i hac re polluit. Sunt aūt fabule:aut esopice:aut libystice. Esopice sunt:cum aialia muta inter se sermocinasse finguntur:vel que aiam non habent:vt vrbes:arbores:montes:petre:flumina. Libystice aūt:dū hoium cum bestijs:aut bestiaꝝ cum hoibus fingit̃ vocis esse cōmerciū. Fabulas poete quasdā delectādi cā finxerūt:quasdā ad nām reꝝ:nōnullas ad mores hoiuz interptati sunt. Delectandi cā:vt eas:quas vulgo dnt: vel quales Plautus ⁊ Terentius cōposuerunt. Ad nām reruz fabulas fingunt:vt Uulcanus claudus:qr per nām nunq3 rectus est ignis:vt illa triformis bestia:pma leo.postrema draco.media ipsa chymera.i.caprea:etates hoium p eam volentes distinguere:quaꝝ feroꝝ ⁊ horrens prima adolescētia:vt leo:dimidiū vite tēpus lucidissimū vt caprea: eo q acutissime videat. Tunc fit senectus casibus inflexis vt draco. Sic ⁊ hyppocētauri fabulā esse pficta.i. hoiez equo mixtū ad exprimendā humane vite velocitatez:qr equum constat esse velocissimū. Ad mores: vt apud Horatium. Mus loquit̃ muri:⁊ mustella vulpecule: vt per narrationem fictā ad id:qđ agit̃:verax significatio referat̃. Unde ⁊ esopi tales sunt fabule ad moꝝ finē relate: vel sicut i libro iudicū. Ligna sibi regē requirūt ⁊ loquunt̃ ad oliuaz:⁊ ad ficū:⁊ ad vitē:⁊ ad rubū:qđ totū vtiq3 ad mores fingitur:vt ad rē:que intendit̃ ficta qdē narratiōe: sed veraci significatione veniatur. Sic ⁊ Demosthenes orator fabula vsus est aduersus Philippū:q cū ab atheniensibus postularet:vt sibi decez oratores darent̃:⁊ discederet: finxit ille hanc fabulā:qua dissuaderet dicēs: lupos aliqñ pastorib⁹: quoꝝ diligentiā decipere voluissent:suasisse: vt in amiciciam pueniret:ea tm̄ cōditione:vt canes: in qbus erat cā iurgioꝝ iure illis traderent̃:annuisse pastores:⁊ in spez securitatis dedisse canes:quos ouiū suaꝝ vigilātissimos custodes habebant. Tunc lupi adepta oī fortitudine: oē qđ in gregib⁹ illis erat:nō p sacietate tm̄:verūet p libidine lacerauerūt. Philippū quoq3 principes ppli postulare: quo facilius possit opprimere spoliatā custodibus vrbem.

De vocabulo historie. Cap. XL.

Historia est narratio rei geste:p quā ea:que in preterito facta sunt:dinoscuntur. Dicta autez grece historia:apo tu istorin.i. videre vel cognoscere. Apud veteres enim nemo cōscribebat historiam nisi is:q interfuisset:⁊ ea que scribenda erant vidisset. Melius enim oculis:que fiunt depbendimus:q3 ea que auditione colligimus. Que enim videntur sine mendatio pferuntur. Hec disciplina ad grammaticam ptinet:qr qcqd dignum memoria est litteris mādatur. Historie autem ideo monumenta dnr:eo q memoriā tribuant rerum gestarum. Series autē dicta p translationem a sertis florum inuicem comprehensorum.

De primis auctoribus historiaꝝ. Cap. XLI.

Historiā aūt primus apud nos moyses de initio mundi conscripsit. Apud gentiles vero primus dares phrygius de grecis ⁊ troianis historiā edidit : quā in folijs palmarū ab eo conscriptā esse ferunt. Post daretem autem in grecia herodotus historiagraphus pmus habit⁹ est:post quem pherecides claruit his temporibus: quibus esdras legem conscripsit.

De vtilitate historie. Cap. XLII.

Historie gentiuz nō impediunt legentes in his que vtilia dixerunt. Multi eni sapientes preterita hoium gesta ad institutionē pñtiu3 historijs indiderunt. Sigdem ⁊ p historiam sūma retro temporum annoruq3 supputatio compbenditur:⁊ per consulum reguq3 successum multa necessaria perscrutantur.

De generibus historie. Cap. XLIII.

Genus historie triplex est. Ephimeris nāq3 appellat̃ vnius diei gestio:hoc apud nos diarius vocatur. Nā qđ latini diarium:greci ephimerida dicūt. kalendaria appellantur:que in mēses singulos digeruntur. Annales sunt res singulorum annorum. Queq3.n.digna memorie domi militieq3:mari ac terre p annos in cōmētarijs acta sunt:ab anniuersarijs gestis ānales noiauerunt. Historia aūt multorum annoꝝ vel tēpoꝝ est:cuius diligentia annui cōmentarij in libris delati sunt. Inter historiā aūt ⁊ annales hoc interest:historia est eoꝝ temporuz:que vidimus. Annales vero sunt eoꝝ annoꝝ:quos etas nostra nō nouit:vñ Salustius ex historialibus:Eusebius ⁊ Hieronymus ex annalibus ⁊ historia constant. Inter historiā ⁊ argumentū ⁊ fabulā interest. Nā historie sunt res vere:que facte sūt:argumēta sunt:q̄ ⁊ si facta nō sunt:fieri tm̄ possunt: fabule vero sunt:q̄ nec facte sunt:nec fieri possunt:qr contra nām sunt.

Incipit liber scđs. De rhetorica ⁊ eius noie. Cap. I.

Rhetorica est bñ dicendi scientia in ciuilib⁹ qđ nib⁹ ad psuadēdū iusta ⁊ bona in reꝝ psonaruq3 negocio. Dicta āt rhetorica greca appellatione apo tis risisin:est a copia locutionis. Rhesis eniz apđ grecos locutio dicitur:rhetor orator:cōiuncta est aūt grammatice arti rhetorica. In grammatica eniz sciam recte loquēdi discimus:in rhetorica vo percipimus qualiter ea:que didicimus pferemus.

De inuentoribus rhetorice artis. Capitulum. II.

HEc aūt disciplina a grecis inēta est:a Gorgia: Aristotele: Hermachora:⁊ trāslata in latinū a Tullio videlꝫ ⁊ Quintiliano:sed ita copiose ita varie:vt eā lectori admirari in ꝓ̄ptu sit:cōprehendere impossibile. Nā mēbranis retētis q̄si adherescit memorię series dictionis:ac mox repositis recordatio oīs elabitur. Huius disciplinę perfecta cognitio oratorem facit.

¶ De nomine oratoris ⁊ partibus rhetoricę. Cap. III

ORator igitᷣ est vir bonꝰ:dicēdi peritus. Uir bonus ꝯsistit natura:moribus:vita:artibus. Dicēdi peritus:consistit artificiosa eloquentia:quę cōstat partibus quinque : inuētione: dispositione:elocutiōe:memoria: ꝓnūtiatione:⁊ fine officij:qȯ est aliq̄d ꝑsuadere. Ipsa autē peritia dicēdi in tribus rebus cōsistit:natura:doctrina:vsu. Natura ingenio:doctrina sciētia:vsu assiduitate. Hęc sunt enim quę non solum in oratore:sed in vnoquoqꝫ homine artifice expectantur:vt aliquid efficiant.

¶ De tribus generibus causarum. Cap. IIII.

GEnera causarū tria sūt:deliberatiuū:demonstratiuū:⁊ iudiciale. Delibatiuū genus est:in quo de q̄buslibet vtilitatibꝰ vitę q̄d aut debeat:aut nō debeat fieri:tractatᷣ. Demōstratiuū:in q̊ laudabilis ꝑsona:aut rep̄hēsibilis ostēditᷣ. Judiciale:in quo de ipsius ꝑsonę facto:aut pęnę aut pręmij snīa datur. Dictū aūt iudiciale:eo ꝙ iudicet hoīem:⁊ snīa sua ostendat:vtrum laudabilis premio dignus sit:aut certe reus cōdemnari:liberariqꝫ supplicio. Deliberatiuū genus vocatur:eo ꝙ de vnaquaqꝫ re in eo deliberatur. Huius genꝰ duplex est:suasio:⁊ dissuasio.i. de expetēdo ⁊ fugiendo.i.de faciēdo ⁊ nō faciēdo. Suasoria aūt in tribꝰ locis diuiditᷣ:honesto:vtili:et possibili. Hęc differt aliq̄d a deliberatiua:q̄a suasoria eget altera ꝑsona:deliberatiua iterdū ⁊ apȯ se agit. In suasoria aūt duę sunt:que plus valent:spes:⁊ metus. Demōstratiuū dictū:qȯ vnāquāqꝫ rē aut laudādo:aut vituperādo demōstrat:qȯ genus duas hēt spēs:laudē ⁊ vituperationem. Laudis ordo tribꝰ t̄pibꝰ distinguitᷣ:añ ip̄m:in ip̄m:post ip̄m. Añ ip̄ꝫ:vt Quę te tā lęta tulerūt Secula. In ip̄ꝫ:vt O sola ifandos troię miſerata labores. Post ip̄m:vt In freta dū fluuij currēt:dū mōtibꝰ vmbrę Lustrabūt:ꝯuexa polus dum sidera pascet Semꝑ honos:nomēqꝫ tuū:laudesqꝫ manebūt. Pari ordine ecōtrario:⁊ in vituperatione hoīs hęc forma seruāda est:añ hoīeꝫ:in hoīeꝫ:post hominē. Locus cōis ad demōstratiuū vituperationis genꝰ pertinet:qȯ tm̄ ab eo in aliquo differt. Nā vituperatio:quę cōtraria est laudi spāliter ad certā facientis personā adhibetur. Cōis v̊o locus general'r in facti crimine pręponitur. Uñ ⁊ cōis locus dicitᷣ:q̄a absente persona:non tm̄ in hoīe:q̄tū in ipsum crimen exponitur. Omne enim vitium non in vno tm̄:sed etiā cōe in pluribus inuenitur.

¶ De gemino statu causarum. Cap. V.

STatus apud rhetores dᷣ ea res:in qua causa consistit.i.cōstitutio. Greci enim statū a contentione stasin dicūt:latini aūt nō solū a pugna:ꝑ quā expugnēt ꝓpositionē aduersarij: sed ꝙ in eo pars vtraqꝫ consistat. Fit aūt ex itētione ⁊ depulsione. Status aūt causaꝝ duo sunt:rationalis:⁊ legalis. De rationali oriuntᷣ ꝯiectura:finis:qualitas:trāslatio. De fine:iuridicialis ⁊ negocial'. De iuridiciali:absoluta:⁊ assumptiua. De assumptiua:cōcessio:remotio criminis:relatio criminis:cōpensatio. De cōcessione:purgatio ⁊ deprecatio. Coniecturalis status est:cū factū:qȯ alij obijcitᷣ:ab alio pernegatᷣ. Diffinitiuus status est:cū id qȯ obijcitᷣ:nō hoc esse ꝯtenditᷣ:sꝫ quid illud sit adhibitis diffinitionibꝰ approbatᷣ. Qualitas est:dū qualis sit res quęritᷣ:⁊ q̄ꝛ de vi ⁊ gn̄e negocij ꝯtrouersia agitur:ꝯstitutio generalis appellatᷣ. Trāslatio ē:cū cā ex eo pēdet:ꝙ nō:aut is agere vᷣ:quē opꝫ:aut non:apud quos: quo t̄pe:qua lege:quo crimīe:qua pęna oporteat. Trāslatiua ꝯstitutio est:ꝙ actio translatiōis ⁊ cōmutatiōis indigere vᷣ. Juridicialis ē:in qua ęqui ⁊ recti nā:aut p̄mij: aut pęnę rō quęritᷣ. Negocialis ē:in qua q̄d iuris ex ciuili more ⁊ ęq̄tate sit ꝯsideratᷣ. Assumptiua est:q̄ ip̄a ex se nihil dat firmi ad recusationē:foris aūt aliq̄d ōfensiōis assumit. Cōcessio est:cū reus nō id qȯ factū est defendit: sed vt ignoscatᷣ postulat:qȯ nos ad pęnitētes ꝓbamꝰ pertinere. Remotio criminis est:cū id crimē qȯ ifertᷣ ab se ⁊ ab sua culpa:vi ⁊ potestate in aliū reus dimouē conatᷣ. Relatio criminis est:cū ideo iure factū dᷣ:ꝙ aliq̄s ante iniuria lacessitus sit. Cōparatio est:cū aliud aliqȯ alterius factum honestū:aut vtile cōtenditᷣ:qȯ aut fieret illud: qȯ arguitᷣ:dᷣ esse cōmissū. Purgatio est:cum factū q̄dē conceditur:sed culpa remouetur. Hęc partes hꝫ tres:imprudentiā:casum:necessitatē. Dep̄catio est cū ⁊ peccasse se ⁊ cō sulto peccasse reus confitetᷣ:⁊ tm̄ vt ignoscatᷣ postulat:qȯ genꝰ ꝑraro pōt accidē. Itē ex legali statu hęc oriuntᷣ:id est scriptum ⁊ volūtas:leges ꝯtrarię:ambiguitas:collectio siue rōcinatio:⁊ diffinitio legalis. Scriptū ⁊ voluntas est:qn̄ verba ipsa videntᷣ cum snīa scriptoris dissidere. Legis cōtrarię status est:qn̄ inter se duę leges aut plures discrepare noscuntᷣ. Ambiguitas est cū id qȯ scriptū est:duas aut plures res significare vᷣ. Collectio vel rōcinatio est qn̄ ex eo qȯ scriptū est:aliud quoqꝫ qȯ nō scriptū est inuenitᷣ. Diffinitio legalis est cum vis v̊bi quasi in diffinitiua cōstitutione:in qua posita sit queritᷣ. Status ergo tam rōnales q̄ꝫ legales a quibusdam certiꝰ xviij.cōnumerati sunt:cęteꝝ ꝺm rhetoricos tullij.xix.reperiuntᷣ:ꝓpterea q̄ꝛ translationē inter rōnales p̄ncipal'r affixit status. Inde seipse ēt Cicero rep̄hendēs:trāslationem legalibus statibus applicuit.

¶ De tripartita controuersia. Cap. VI.

TRipartita controuersia iuxta Ciceronē:aut simplex est:aut iuncta. Et si iuncta erit considerādum est:vtrū ex pluribus q̄ōnibus iuncta sit:an ex aliqua cōparatiōe. Cōtrouersia simplex est:que absolutā ꝯtinet vnā quęstionem hoc modo. Corinthijs bellum indicamus an nō:iūcta est ex pluribꝰ q̄ōnibus:in qua plura quęruntᷣ hoc pacto:vtrum cartago diruatᷣ:an cartaginensibꝰ reddatur: an eo colonia deducatᷣ. Ex cōparatione in qua per cōtentionem:vtrū potius:aut quid potissimū quęritᷣ ad hunc modū. Utrū exercitus in macedoniam ꝯtra Philippū mittatᷣ:qui socijs sit auxilio:an teneatᷣ in Italia:vt maxime contra Hannibalem copię sint.

¶ De quatuor partibus orationis. Cap. VII.

PArtes orationis in rhetorica arte q̄tuor sunt exordiū: narratio:argumentatio:conclusio. Harū p̄ma auditoris animum prouocat. Secunda res gestas explicat. Tertia fidē assertionibus facit. Quarta finē totius orationis cōplectitur. Inchoandū est itaqꝫ taliter vt beniuolū:docilem:vel attentū auditorem faciamus:beniuolū p̄cando:docilem instruendo:attentū excitando. Narrādum est ita:vt breuiter atqꝫ aperte loquamur. Argumentādū ita:vt primū nostra firmemus:dehinc aduersa confringamus. Concludēdum est ita:vt concitemus animū audientis implere quę dicimus.

¶ De quinque modis causarum. Cap. VIII.

Species causaꝝ sunt qnq͡ȝ.i.honestū: admira/
le:hūile:anceps:obscurum. Honestuȝ cāę ge/
nus est:cui stati sine orone nr̄a fauet animus
auditoris. Admirabile est . quo est alienatus
animus eoꝝ qui audituri sunt. Humile est:qđ
negligi t̄ ab auditore ⁊ nō magnopere attendendum vi/
det̄. Anceps est:in quo aut iudicatio dubia est:aut cā ho
nestatis ⁊ turpitudinis pticeps vt ⁊ beniuolentiā pariat
⁊ offensam. Obscuruȝ:in quo aut tardi auditores sunt.
aut difficilioribus questionibus ad cognoscendum nego
cium causa cernitur implicata.

¶ De syllogismis Capi. IX.

Syllogismus grece latine argumētatio appel/
lat̄. Argumētatio aūt dicta est q̄si argute mē
tis oro qua īuentū ꝓbabile exeqmur. Sylls
igit̄ ē ꝓpōnis ⁊ assumptionis ꝯfirmationisq͡ȝ
extrema ꝯclo aut ex ambigētis icerto aut ex
fiducia cōprobantis. Cōstat.n. tribus partibus: ꝓpōne:
assumptiōe:ꝯclusione: ꝓpōne. vt puta: qđ bonum est tur
pem visum hr̄e nō pōt:ꝯsentit audiens:assumpsit ille:pe
cunia turpē visum hȝ. Concludit̄ g̊ pecunia bonū nō est.
Syllis āt nō solū rhetores:sȝ maxime dialectici vtunt̄.
lȝ apostolus sępe ꝓponat:assumat:ꝯfirmet.atq͡ȝ ꝯcludat
q̄ vt diximus ꝓprie artis dialecticę atq͡ȝ rhetoricę sunt.
Sylloꝝ apud rhetores pn̄cipalr̄ gnā duo sunt inductio
⁊ rōcinatio. Inductiōis mēbra tria sunt. Pria ꝓpō. Se/
cūda illatio:q̄ ⁊ assumptio dr̄. Tertia ꝯclo. Inductio est
q̄ rebus nō dubijs captat assensionē eius.cui instituta ē
siue inter phōs siue iter rhetores siue iter ꝟmocinātes.
Propositio iductōis est q̄ similitudines ꝯcedēde rei ne/
cessario vnius iducit aut pluriū. Illatio inductiōis est q̄
⁊ assumptio dr̄ q̄ rem de q̄ ꝯtendit̄ ⁊ cuius cā similitudi
nes habitę sunt itroducit. Cōclusio iductōis est q̄ aut cō/
cessionē illatiōis ꝯfirmat:aut qd ex ea ꝯficiat̄ declarat.
Rōcinatio est oratio:q̄ id ī quo est qđ cōprobat̄. Enthy/
mema igit̄ latine interpretat̄ mentis ꝯceptio quā iperfe
ctū syllm̄ solent artigraphi nūcupare. Naȝ in duabus ꝑ
tibus eiꝰ argumēti forma cōsistit:qn̄ id qđ ad fineȝ pti/
net faciēdā:vtit̄ sylloꝝ lege p̄terita:vt est illud. Si tem
pestas vitāda est:nō est igit̄ nauigādū. Ex sola.n. ꝓposi/
tione ꝯstat esse perfectū:vnde magis rhetoribus q̄ȝ dia/
lecticis cōuenire iudicatū est. Rōcinationis modi sunt
duo. Primus enthymema qui est iperfectus syllogismꝰ
atq͡ȝ rhetoricꝰ. Secūdus epicherema q est in rhetoricis
latior sylls. Enthimematis mēbra sunt quinq͡ȝ. Primuȝ
cōuincibile. Secundum ostentabile Tertiū sentētiale.
Quartū exemplabile. Quintū collectiuū. Cōuincibile ē
qđ euidēti rōne ꝯuincit̄ sicut fecit Cicero pro Milone.
Eius igit̄ mortis sedetis vltores.cuius vitā si putetis ꝑ
vos restitui posse nolitis. Ostentabile est qđ certa rei de
monstratione ꝯstringit.sicut Cicero in Catilina. Sic tn̄
viuit.imo viuit ⁊ iam in senatū venit. Sententiale est.
qđ snīa generalis adijcit:vt apud Terentiū. Obsequiū
amicos:veritas odiū parit.exemplabile est qđ alicuius
exēpli cōparatiōe euentū similē cōminat̄: sicut Cicero
in philippicis. Te miror Antoni quoꝝ exēpla imitaris.
eoꝝ exitus nō pertimescere. Collectiuū est:cū in vnum
quę argumēta sunt colligunt̄.sicut ait Cicero ꝓ Milo/
ne. Quem igit̄ cū gratia noluit: hunc voluit cū aliquoꝝ
querela.quē iure:quem loco:quē tempore nō est ausus:
hunc iniuria alieno tempore cuȝ periculo capitis nō du
bitauit occidere. Pręterea ꝟm. Victorinū enthimemat
est altera diffinitio ex sola ꝓpōne.sicut iaȝ dcm̄ est:q̄ ita
ꝯstat. Si tēpestas vitāda ē: nō ē nauigatio regrēda. Ex
sola assūptiōe.vt est illud. Si inimicꝰ ē:occidit:inimicus
āt est. Et q2 illi deest ꝯclo:enthymema vocat̄. Seqt̄ epi
cherema descēdēs de rōcinatiōe latior ⁊ executior rhe/
thoricis syllogismis:latitudine distās ⁊ ꝓductiōe ꝟmo/
nis a dialecticis syllis:ꝑꝑ q̄ rhetoribꝰ dat̄. Hic āt ꝯstat
modis tribꝰ. Primꝰ modus tripartitus est. Scđs q̄dri/
partitus. Tertiꝰ qnq͡ȝ partitus. Tripartitꝰ epicherema
ticus sylls est:q ꝯstat mēbris tribꝰ.i. ꝓpōne:assumptiōe:
ꝯclusione. Quadripartitus est q ꝯstat ex mēbris q̄ttuor
p̄ma ꝓpōne. scđa assumptiōe:⁊ vna ꝓpōnis siue assum/
ptiōis ꝯiūcta.tertia ꝓbatiōe ⁊ ꝯclone. Quinq͡ȝ partitus
est q ꝯstat ex mēbris qnq͡ȝ.i.p̄ma ꝓpōne. scđa eius ꝓba
tiōe.tertia eiꝰ assumptiōe.q̄rta eius ꝓbatiōe. qnta ꝯ̊ne:
hunc Cicero ita facit in arte rhetorica. Si deliberatio ⁊
demr̄atio genera sunt cārū:nō pn̄t recte partes alicuius
generis cāę putari. Eadem.n.res alij genus:alij pars esse
pōt.eidē genus ⁊ pars esse nō pōt:⁊c̄.quousq͡ȝ syllogismi
huius membra clauduntur.

¶ De lege. ¶ Capi. X.

Lex est ꝯstitutio ppl̄i:quā maiores natu cum
plebibus sanxerūt. nā qđ rex vel imperator
edicūt:ꝯstitutio vel edictū vocat̄. Institutio
ęquitatis duplex est:nunc in legibus:nunc in
moribus. Inter legē aūt ⁊ mores hoc iterest
q̄ lex scripta est. mos vō est vetustate ꝓbata cōsuetudo
siue lex nō scripta. Naȝ lex a legendo vocata:q2 scripta
est. Mos aūt lōga cōsuetudo est de moribꝰ tracta tantū/
dem. Cōsuetudo aūt est ius qđdā moribus institutū: qđ
ꝓ lege suscipit̄ cū deficit lex. Nec differt scriptura an rō
ne ꝯsistat quādo ⁊ legeȝ ratio cōmendat. Porro si rōne
lex cōsistat:lex erit oē iam qđ rōne ꝯstiterit: dūtaxat qđ
religioni cōgruat:qđ disciplinę ꝯueniat: qđ saluti profi/
ciat. Uocata aūt ꝯsuetudo:q2 in cōmuni est vsu. Omnis
āt lex aut ꝑmittit aliqd:vt Uir fortis petat pręmiū:aut
vetat:vt Sacraꝝ virginū nuptias nl̄li petere liceat:aut
punit:vt Qui cędē fecerit:capite plectat̄. Factę sūt āt le
ges vt earū metu hūana coerceat̄ audacia: tutaq͡ȝ sit in
ter iprobos inocētia:⁊ in ipsis iprobis formidato suppli
cio refrenet̄ nocēdi facultas. Legis.n.p̄mio aut pęna vi
ta moderat̄ hūana. Erit aūt lex honesta:iusta: polis:ꝟm
nāȝ:ꝟm ꝯsuetudinē patrię:loco tēporiq͡ȝ ꝯueniēs necia.
vtilis:māifesta q̊q͡ȝ ne aliqd ꝑ obscuritatē i captiōeȝ ꝯti
neat:nl̄lo p̄uato ꝯmodo:sȝ ꝓ cōi ciuiū vtilitate ꝯscripta.

¶ De sententia. ¶ Cap. XI.

Sententia est dcm̄ impsonale: vt Obsequiuȝ
amicos:veritas odiū parit. Huic si ꝑsona fue/
rit adiecta:chria erit.ita. Offendit Achilles
Agamēnonē vera dicēdo. Metrophāes ꝓ
meruit gratiā Mitridatis obsequēdo. Nā
inter chria ⁊ snīaȝ h̄ interest: q̄ snīa sine persona ꝓfert̄.
Chria sine persona nunq̄ȝ dicit̄. Unde si snīę ꝑsona adij
ciat̄:fit chria:si detrahat̄ fit snīa.

¶ De catasceua ⁊ anasceua. ¶ Cap. XII.

Catasceua est confirmatio positę rei.anasceua
aūt ꝯtraria superiori est. Reuincit.n.nō fuis
se:aut nō esse qđ natū aut factū aut dcm̄ eē
ꝓponit̄:vt si quis chymerā neget fuisse:aut
fuisse ꝯfirmet. Inter has ⁊ thesim h̄ interē:
q̄ thesis q̄ȝuis ⁊ ipse hēat disputationē in vtrāq͡ȝ partē:
tn̄ incertę rei quasi q̄daȝ deliberatio vel cohortatio est.
Catasceua aūt ⁊ anasceua in his rebus q̄ verisimiles nō
sunt:sȝ ꝓ veris ponunt̄ plerunq͡ȝ versant̄. Anasceuę pri
ma diuisio est incōueniēs ⁊ mēdaciū. Incōueniētis spe/
cies sunt:qđ inhonestū est:⁊ qđ inutile est. Item inhone
stuȝ tractat̄ aut in dictis aut in factis. In dictis vt si qs
indecora ⁊ nō rn̄dētia auctoritati dixisse dicat̄: velut si

aliqs ĩfam et Catonẽ illũ censoriũ:iuuẽtutẽ illũ ad neq-tiã ⁊ luxuriã cohortatã. In factis:vt si qs abhorrens ali-qd a scimonia ⁊ noĩe suo fecisse dicatur: vt est fabula de adulterio Martl ⁊ Venerl. Mẽdaciũ tres hʒ spẽs:ĩcre dibile est qđ factũ nõ eẽ credat̃:vt adolescẽtẽ q de sicu-lo littore ĩgrediẽtes africã classes viderit. Impole ẽ: vt Clodi⁹ insidias Miloni fecerit:⁊ idẽ occisus sit a Milo ne:ɔ̃riũ est. Nã si insidias fecit occidit. Occisus ẽ nõ fec̃ ĩsidias. Hęc distributio in ɔ̃riũ reformata catasceuę ꝓ-derit. Oportebit tñ ꝑ̇ncipia sic ordinari:vt aut credẽduʒ eẽt veteꝝ auctoritati:aut fabulis fidẽ nõ hẽndã eẽ dica mus. Et ad postremũ in anasceua regram⁹:ne qd aliud significare voluerunt q ista finxerũt:vt Scyllã nõ mari nã.sʒ maritimã feminã:nec succinctã cãib⁹:sʒ rapacẽ ali quã:⁊ inhospitalẽ venientibus extitisse.

De prosopopeia. Cap. XIII.

PRosopopeia est cum aĩaliũ rerũ ⁊ ꝑsona ⁊ ser mo fingit̃:sicut Cicero ĩ Catilinã. Et.n.si me-cuʒ patria mea:quę mihi vita mea multo est charior loqueretur dicens ⁊c. Sic ⁊ mõtes ⁊ flumina vel arbores loquẽtes inducim⁹:per-sonã ĩponẽtes rei quę nõ hʒ nãm loquẽdi:qđ ⁊ tragędis vsitãtũ est: ⁊ in oratiõibus frequẽtissime ĩuenit̃.

De ethopeia. Cap. XIIII.

EThopęiã ṽo illã vocam⁹ in q̃ hoĩs ꝑsonã fin gim⁹.ꝓ exꝑ̇mẽdis affectib⁹ ętatis:study:for tunę:letitię:sexus:męroris:audacię. Nã cuʒ piratę ꝑsona suscipit̃ audax:abrupta:teme-raria erit oratio:cũ feminę ẽmo simulat̃:se-xui ɔuenire dʒ oratio.iã ṽo adolescẽtis ⁊ senis ⁊ militis: ⁊ ĩperatoris:⁊ parasciti:⁊ rustici ⁊ pħi diuersa est rõ dicẽ di. Aliter.n.loqt̃ gaudio affect⁹:alr̃ vulnerat⁹. In q̊ gñe dictiõis illa sũt maxie cogitãda:qs loquat̃:⁊ apud quẽ: ⁊ de quo:⁊ vbi:⁊ quo tp̃e:qd egerit:qd actur⁹ sit: aut qd pati possit:si hęc ɔsulta neglexerit.

De generibus questionũ. Cap. XV.

GEnera qõnũ duo sunt: quoꝝ vnũ est finituʒ alterũ infinitũ. Finitũ hypotesis gręce:lati-ne cã dicit̃:vbi cũ certa persona ɔtrouersia est. Infinitũ qđ gręce thesis latine ꝓpositũ nominat̃.hoc ꝑsonã nõ hʒ tertiã nec inest ĩ aliq̃ certa circũstãtia.i.nec loc⁹ nec tẽpus. In cã ṽo cer-ta oĩa sunt.vñ q̃si ꝑs cãę est ꝓpositũ.

De elocutione. Cap. XVI.

IAm ṽo in elocutiõibus illo vti oportebit:vt res:loc⁹:tẽpus:ꝑsona audientis efflagitat:ne ꝓphana religiosis:ne ĩuerecũda castis:ne le uia grauib⁹:ne lasciua serys: ne ridicula tri-stib⁹ misceant̃.latine ãt ⁊ ꝑspicue loquẽdũ. latine aũt loqt̃ q verba reruʒ vera ⁊ nãlia ꝑsequit̃:nec a ẽmone atqʒ cultu p̃sentis tẽporis discrepat. Huic nõ sit satis videre qd dicat:nisi id quoqʒ suauiter ⁊ apte dice-re:ne id quidẽ tñ:nisi id qđ dicat ⁊ facere.

De trimodo genere dicendi. Cap. XVII.

DIcenda sunt quoqʒ sũmissa leniter: incitata grauiter:inflexa moderate. Hoc est.n.illud trimodũ gen⁹ dicẽdi:humile:mediũ: gran-diloquũ. Cũ.n.magna dicim⁹ granditer ꝓ-ferenda sunt:cũ parua dicim⁹ subtiliter:cuʒ mediocria tẽperate. Nã in paruis causis nihil grãde:ni-hil sublime dđm est:sʒ leni ac pedestri more loquẽdum. In causis aũt maiorib⁹ vbi de deo vel hoĩuʒ salute refe rimus:plus magnificẽtię ⁊ fulgoris est exhibendũ. In temperatis ṽo causis vbi nihil agit̃ vt agat:sʒ tantũmõ vt delectet̃ auditor: inter vtrũqʒ est moderate dđm:sʒ ⁊ q̃uis de magnis rebus qsqʒ dicat:nõ tñ semꝑ grãditer dicere dʒ: sʒ sũmisse cuʒ docet:tẽperate cũ aliqd laudat vel vituperat:grãditer cũ ad ɔuersionẽ auersos animos ꝓuocat. Vtẽda tñ verba in sũmisso gñe sufficiẽtia:in tẽ-perato splendentia:in grandi vehementia.

De colo:cõmate:⁊ periodis. Cap. XVIII.

COmponit̃ aũt ĩstruiturqʒ oĩs orõ ṽbis cõma: colon:ꝑiodon. Cõma ꝑticula est sñie. Colon mẽbrũ. Periodus ambit⁹ vl' circuit⁹. Fit aũt ex ɔiũctiõe ṽboꝝ cõma: ex cõmate colon: ex colõ ꝑiod⁹. Cõma ẽ iũcturę finitio:vtputa. Et si vereõ iudices:ecce vnũ ɔma:seqt̃ ⁊ aliđ coma. Ne tur pe sit ꝓ fortissimo viro dicere:⁊ factũ est colõ.i. mẽbrũ: qđ ĩtellectũ sensui p̃stat:sʒ adhuc pẽdet oratio:sicqʒ deĩ de ex plurib⁹ mẽbris fit periodus.i.extremę sñię clausu la. Ita veterẽ iudiciorũ morẽ regrũt. Periodus aũt lon gior esse nõ dʒ q̃ʒ vt vno spiritu ꝓferat̃.

De vitys lr̃aꝝ ⁊ ṽboꝝ ⁊ sñiaꝝ cauẽdis. Cap. XIX.

PRęterea purũ ⁊ honestũ oratoris eloquiũ ca rere dʒ oĩb⁹ vitys tã in lr̃is q̃ʒ in ṽbis:q̃ʒ ẽt in sentẽtys. In lr̃is vt iũctura apta ⁊ ɔueniẽs sit: ⁊ sic obseruãdũ:ne p̃cedẽtis ṽbi extrema vo-calis in eãdẽ vocalẽ ꝑ̇mã ĩcidat ṽbi sequẽtis: vt feminę:ęgyptię. Quę ĩstructura melior fit:si ɔsonãtes vocalib⁹ applicent̃. Triũ q̊qʒ ɔsonãtiũ:q̃ se ĩcidẽtes stri dere ⁊ q̃si rixari vident̃. vitãda iũctura est.i.r.s.x. vt ars studiorũ. rex xerses:errõ romuli. Fugiẽda ẽ ⁊ ɔsonãs.m. illisa vocalib⁹:vt verũ.n. Pręterea carere dʒ orõ oĩb⁹ vi cys:q̃ ĩter ꝑ̇ma grãmaticoꝝ studia cognoscunt̃.

De iuncturis verboꝝ. Cap. XX.

IN ṽbis quoqʒ cauẽda sunt vicia.⁊ non ĩpro pria ṽba ponant̃:q̃ gręci acyrologiaʒ vocãt. Amãda ẽ q̃ ꝓꝑetas:sic tñ vt nõ aliqñ ꝑꝑ hu militatẽ sordidi aut spurci vocabuli transla tis noĩbus sit vtẽdũ:nõ tñ lõge accitis:sʒ vt veris ꝓxima ⁊ cognita videant̃. Fugiẽda ẽt hyꝑbata lõ giora:q̃ fieri sine alioꝝ sensuũ ɔfusiõe nõ p̃nt. Ambigui tas quoqʒ ⁊ viciũ illud cauẽdũ:cũ qdã iactatiõe eloquẽ-tię ducti:qđ vno aut duob⁹ verbis significare poterãt:in terpositis inanib⁹ vocibus:lõga circũplexa ãbage ɔclu-dũt:qđ viciũ ꝑissologia vocat̃. Cui ɔ̃riũ criminis viciuʒ ẽ:⁊ breuitatis studio ẽt necessaria verba furari. Fugien-da sunt quoqʒ in litteris ⁊ verbis: ita ⁊ sentẽtys vicia:q̃ inter ꝑ̇ma grãmaticoꝝ studia cognoscunt̃. Sũt aũt ca-cephoton: tãtologia.eclypsis.acyrologia:macrologia:pis sologia.pleonasmos:⁊ his silia. At ɔtra orationẽ extollit ⁊ exornat energia cũ emphasi q̃ plus quideʒ q̃ʒ dixerat ĩtelligi facit.vt si dicas. Ad gloriaʒ scipionis ascendet.⁊ Vir. Demissum lapsi per funẽ. Cũ.n.dicit lapsi. altitudi nem imaginis suggerit. Huic ɔtraria virtus est verbis minuere:quę natura sua magna sunt.

De figuris verboꝝ ⁊ sñiaꝝ. Cap. XXI.

SVnt ãt ⁊ quędã figurę verboꝝ in pręceptis eloquentię. quibus auget̃.⁊ ornat̃ orõ ẽt figu ris verborũ ac sñiaꝝ. Nam qr directa ⁊ per-petua oratio fatigationẽ atqʒ fastidium tam dicendi q̃ʒ audiendi creat: flectenda est ⁊ in alias versanda formas:vt ⁊ dicenteʒ reficiat ⁊ ornatior fiat.⁊ iudiceʒ diuerso vultu audituqʒ deflectat. De qui-bus plurimę superius a Donato in schematibus artis grammaticę annotatę sunt. Unde tantum illa hic in-terponi oportuit:quę in poemate aut nũquam: aut diffi-culter fiunt.in oratione autem libere fiunt. Anadiplosis est congeminatio verborum:vt Hic tamen viuit immo viuit ⁊ iam in senatuʒ venit. Climax est gradatio cũ ab

eo verbo

eo v̄bo quo sensus superior terminat̄ inferior incipit. ac
dehinc q̄si p gradus dicēdi ordo seruat̄ vt ē illud africa
ni. Ex innocētia nascit̄ dignitas: ex dignitate honor: ex
honore ipiū: ex ipio libertas. Hāc figurā nōnulli cathe
nā appellāt: pp q̄ aliō in alio q̄si nectit̄ noīe: atq3 ita res
plēs in geminatiōe v̄boꝝ trahunt̄. Fit aūt h̄ schema nō
solū in singulis v̄bis: s3 ēt in ꝯtextu v̄boꝝ vt apō grecū.
Pueritia tua adolescētie tue ihōestamētū fuit. adolescē
tia senectutis decoramētū: senect⁹ reipublice flagitiū. sic
⁊ apō scipionē. Ui atq3 gratis coact⁹ cū illo spōsionē fe
ci. fcā spōsiōe ad iudicē adduxi: adductū p̄ cetu dānaui:
dānatū ex volūtate dimisi. Antitheta q̄ latie ꝯposita ap
pellant̄: q̄ dū ex aduerso ponunt̄: ⁊ i ornamēto locutiōis
ōcētissima existūt vt Cicero. Ex hac pte pudō expugnat
illinc petulātia: hic pudicitia: illic stuprū: hic fides: illinc
fraudatio: hic pietas: illic scel⁹: hic ꝯstātia: illic furor: hic
hōestas: illic turpitudo: hic ꝯtinētia: illic libido: hic deni
q3 eqtas: tēpātia: fōtitudo: prudētia: ⁊ v̄tutes oēs certāt
cū iniqtate luxuria: ignauia: cū temeritate ⁊ cū vitiys oī
b⁹. Postremo copia cū egestate: hōa rō cū pdita: mēs sa
na cū amētia: hōa deniq3 spes cū oīu3 reꝝ ōspatiōe ꝯfli
git. In hꝯ certamie ac p̄lio h⁹ locutiōis ornamēto liber
eccl'iastic⁹ vsus ē dicēs. Cōtra malū bonū: ⁊ ꝯ mortē vi
ta: sic ꝯ piū peccator. ⁊ sic ītuere ī oīa opa altissimi bīna
⁊ bina: vnū ꝯ vnū. Synonima ē q̄tiēs ī ꝯnexa or̄one plī
bus v̄bis vnā rē significam⁹ vt ait Cicero. Nihil agis: ni
hil moliris: nihil cogitas. Itē nō ferā: nō patiar: nō sinā.
Epanodos quā regressionē nr̄i vocāt. Pricipū dignitas
erat pene par nō par fortasse eoꝝ q̄ seq̄bant̄. Antapodo
sis: q̄tiēs media p̄mis ⁊ vltimis ꝯueniūt vt ibi. Uestru3
ēt h̄ factū rep̄hēdo p̄res ꝯscripti ñ meū ac pulcherrimū
qdē factū: veꝝ vt dixi nō meū: s3 vestrū. Paradiastole
ē q̄tiēs id qō dicim⁹ īterp̄tatiōe discernim⁹: cū te p astu
to sapiētē appellas: p icōsiderato fortē: p illiberali dili
gētē. Antana clasis ē: q̄ eodem v̄bo ꝯtriū exp̄mit sensum.
Querebat̄ qdā de filio cur mortē suā expectaret: r̄ñden
te nō expecto: imo peto ingt vt expectes. Antimetabole
ē ꝯuersio v̄boꝝ: q̄ ordine mutato ꝯtriū efficit sensu3. Nō
vt edā viuo: s3 vt viuā edo. Et illud. Si ꝯsul Antoni⁹: bru
t⁹ hostis. Si ꝯs'uator reipublice brut⁹: hostis Anto. Exo
chē. Quis eos appellauit. Api⁹. Quis pduxit. Api⁹. Nūc
figuras sn̄iaꝝ q̄s opep̄ciū est cog̊scere p̄seqmur. Sn̄ia
est dcm̄ ipersonale: vt obsequiū amicos: v̄itas odiu3 pit.
Huic si p̄sona fuerit adiecta chria erit: ita. Offēdit achil
les agamēnonē v̄a dicēdo. Metrophanes p̄meruit gra
tiā mitridatis obsequēdo. Nā īter chriā ⁊ sn̄ia3 h̄ iterē:
q̄ sn̄ia sine p̄sona p̄fert̄: chria sine p̄sona nunquā dr̄. vn̄
si sn̄ie p̄sona adyciat̄ fit chria: si detrahat̄ fit sn̄ia. Sn̄ia
rū sp̄es multe sunt. Alie. n. sunt indicatiue. alie p̄nūciati
ue. vt nusquā tuta fides. Alie ipatiue vt vade age nate
voca zephiros ⁊ labere pennis. Alie admiratiue. tm̄ ne
animis celestib⁹ ire. Alie cōpatiue vt est. si vinco ⁊ peo
qd ibi me vincere p̄stat: Alie suplatiue cu3 aliquo motu
animi ⁊ idignatiōe p̄munt̄ vt ibi. qd nō mortalia pecto
ra cogis. auri sacra fames: Alie iterrogatiue. vt iuuenes
q̄ cā sbegit. ignotas tētare vias: q̄ gen⁹: vñ domo: pace3
ne huc fortis. an arma: Alie r̄ñsiue vt illic. istic. Alie dep̄
catiue. vt eripe me his inuicte mal'. Alie p̄missiue. vt p̄ce
metu cytherea manēt imota tuoꝝ. Alie ꝯcessiue. q̄ cū i
pulsiōe p̄hibeāt vt ꝯ seq̄re italiā vētis pete regna p̄ vn
das. q̄ tm̄ ne nō itellecta sit p̄suasio. p̄mixta sūt aliq̄ q̄ ve
tēt latēter. vt vētis p̄ vndas. Alie ōmr̄atiue. vt en ecce.
Alie optatiue. vt o mihi p̄teritos r̄ferat si iuppiter ānos.
Alie ōrogatiue: vt neq̄q̄3. Alie cū exclamatōe p̄ferūt̄. vt
qs furor o ciues pacē ꝯuertit ī arma: ⁊ Cicero. O dy in

mortales vbi nā gētiū sum⁹. Alie exhortatiue: cū ad sen
tētiā p̄uocam⁹. vt Aude hospes ꝯtēnere opes. Alie ōhō
tatiue: cū a ꝯtrio vicio pctōq3 reducim⁹. Sūt ⁊ affirmati
ue: vt qd ni: qppe. Preceptiue: vt nudus ara: sere nud⁹: ⁊
hēbis frigore messes. Uetatiue: vt ne ve iter vites cory
lū sere: ne ve flagella. sūma pete. Negatiue: vt nō: mini
me. Sūt ⁊ miratiue: vt pape viuer̄ nō l3: ⁊ fornicari lib3.
Dolentis: vt hei mihi q̄ nullis amor ē sanabilis herbis.
Siliudis sic: vt. Creta fert̄ quōdā labyrint⁹ i alta. Ad
monētis: irridētis: gemētis: flētl: exhortatiue: ꝯsolatiue:
ꝯmiserātis: q̄ꝝ q̊t sūt gn̄ā vl' figure: tot ⁊ i p̄nūciādo vo
ces. Sūt ⁊ āphidote: q̄ꝝ p̄s hōesta ē: p̄s ihonesta: vt nō ē
tua tuta volūtas. Magna petl phetō. Sūt ⁊ alie: p̄cata
lepsis cū id qō nob obyci poterat añ p̄sumim⁹ ad diluē
dū: vt si qs vestꝝ iudices: aut eoꝝ q̄ assunt forte mirāt̄.
Sūt ⁊ aporie. dubitatio simulātl nescir̄ se q̄ scit: aut qūo
dicat̄. Cenonesis āt dr̄ cōicatio ꝯsily cū iudicib⁹ aut ad
uersarys: vt si dicas. Uos ꝯsulo iudices: aut vos aduer
sary: qd me facer̄ ꝯuenerit: aut qd vos facturi fuissetis.
Paradoxō ē: cū dicim⁹ iopiatū aliqd accidisse: vt p flac
co Cicero: cu⁹ laudis p̄dicator eē ōbuerit: ei⁹ p̄iculi ōp̄
catorē eē factū. Epitrope. i. p̄missio: cū aliq̄ ipis iudicib⁹
aut aduersarys p̄mittim⁹ existimāda: vt calu⁹ i vatinio.
Perfrica frōtē: ⁊ dic te digniorē q̄ p̄tor fieres q̄3 catonē.
Parisia ē or̄o libertatl ⁊ fiducie plena: vt ibi. occidi nō
spuriū meliū ⁊c̄. Qua figura caute vtēdū ē: vt Cicero p̄
misit. n. rōnē. Ethopeia ē cū s'monē ex aliena p̄sona idu
cim⁹: vt p Celio Tulli⁹ fac̄ Apiū cecū cū clodia loquētē.
Energia ē reꝝ gestaꝝ: aut q̄si gestaꝝ sub oculis iductio:
ō q̄ locuti iā sum⁹. Metathesis ē q̄ mittit aīos iudicū ī
res p̄teritas aut futuras h̄ mō. Reuocate mētes ad spe
etaculū expugnate misere ciuitatl: ⁊ videre vos credite
incēdia: cedes: rapinas: direptiōes: liberoꝝ: corpoꝝ iniu
rias: captiuitates mr̄onaꝝ: trucidatiōes senū. In futurū
āt āticipatio eoꝝ q̄ dicturu⁹ ē aduersari⁹: vt Tul. p Mi
lone: cū mittit aīos iudicū i eū reipublice statū q̄ futur⁹
ē: ēt si occiso milōe clodi⁹ viueret. Aposiopesis ē: cū id qō
dicturi videbamur silētio intercipim⁹: ita. Quos ego: s3
motos p̄stat ꝯponere fluct⁹. Epanalepsis ē digressio: ita
Tullit calor me dicēdi ⁊ dignitas reꝝ paulo lōgi⁹ q̄3 vo
lebā: s3 redeo ad cā3. Anamimnisis ē ꝯmēoratō ei⁹ rei c⁹
oblitos fuisse nos fingimus. Apetesis est cū id qō aīos
iudicū q̄si ōposueram⁹ oppōtune r̄poscim⁹. Etiologia ē
cū p̄pōim⁹: oppotūe reposcim⁹ aliqd: eiusq3 cā3 ⁊ rōnē
reddim⁹. Characterism⁹ ē descriptio figure alic⁹ exp̄ssa:
vt oīa mercurio silis vocēq3 colorēq3: ⁊ crines flauos ⁊
mēbra ōcora iuuēte. Epitrochasmos: cū plēs sēsus breui
ter expeditos ī vnū locū coaceruat: ⁊ cū q̄dā festinatiōe
ōcurrit: vt Cicero sic. Rēpublicā q̄ritis vitāq3 oīu3 vr̄3:
bona: fortunas: ꝯiuges: liberosq3: vsus ⁊c̄. Irronia ē: cū p
simlationē diuersū q̄3 dic̄ itelligi cupit. Fit āt aut cū lau
dam⁹ eū quē vitupare volum⁹: aut vitupam⁹ quē lauda
re volum⁹. Utriusq3 exēplū erit: si dicas amatorē reip.
Catilinam hostē reipu'' Scipionē. Diasismos: ea q̄ ma
gna sīt v̄bis minuit: aut mīma extollit. Epimone ē q̄tiēs
i eodē sensu diuti⁹ īmoramur sic. Cui tādē pepcit: c⁹ ami
citie fidē custodiuit: cui bono inimic⁹ ñ fuit. qñ ñ aut ac
cusauit aliquē aut v̄berauit aut p̄didit. Epāgelia ē p̄mis
sio q̄ iudicē attētū facim⁹: pollicētes nos aliq̄ mag⁹: aut
mīma dicturos. Prosopopeia ē: cū in aīaliū p̄sona ⁊ ser
mo figit̄. Cicero i Catilina. Et. n. si mecū p̄ria mea q̄ mi
hi vita mea m̄lto ē charior loq̄ret̄ dicēs ⁊c̄. Parathesis
ē: cū q̄si ōponim⁹ aliqd ipfectū apud memoriā iudicū:
repetituros nos dicētes: cū opportunū fuerit. Pēsis. i. so
liloquiū: cū ad iterrogata ipi nobis r̄ñdem⁹. Sineresis

est cū differimus aliqd: vt petētes aliud interim nos nō permittāt dicere inter figuras sniaꝝ.

¶ De dialectica. ¶ Cap. XXII.

Dialectica ē disciplia ad discernēdas reꝝ cās īuēta. Ipsa ē phię spēs: q̄ logica dr̄.id ē rōnalis diffiniēdi q̄rēdi ⁊ discernēdi potēs. Docet.n. ī plib⁹ gn̄ib⁹ qōnū queadmo^m disputādo va ⁊ fla dyudicent. Hāc qdē p̄¹ phi ī suis dictōib⁹ habuerūt: nō tn̄ ad artē redegere peritiā. Post hos Aꝝ. ad regulas q̄ldā doctrinę argumta pduxit. ⁊ dialecticaꝫ nūcupauit: ꝑ eo ꝙ in ea de dictis disputat̄. Nā lectō dictio dr̄. Jō aūt post rhetoricā disciplinā dialectica seq̄t: q² in multis vtraqꝫ cōmunia existunt.

¶ De dr̄ia dialecticę ⁊ rhetoricę artis. Cap. XXIII.

Dialecticā v̄o ⁊ rhetoricā Uarro in nouē disciplinaꝝ libris tali silitudie diffiniunt. Diale^{ca} ⁊ rheto^{ca} ē ꝙ ī māu hoīs pugn⁹ astrict⁹: ⁊ palma distēsa. illa v̄ba ɔ̄hēs: ista distēdēs. Dyale^{ca} siqdē ad disserēdas res acutior: rheto^{ca} ad illa q̄ nitit̄ docēda facūdior. Illa ad scholas nōnūq̄ꝫ venit: ista iugiter pcedit ī foꝝ. Illa reqrit rarissimos studiosos hęc frequēter ⁊ pplos. Solēt āt phyci anq̄ꝫ ad isagogen veniāt exponēdā diffinitionē phię ondere: quo facilius ea quę ad eam pertinent demonstrent̄.

¶ De diffōne phyę. ¶ Cap. XXIIII.

Philosophia ē reꝝ hūanaꝝ diuinarūqꝫ cognitio cū studio bn̄ viuēdi ɔiūcta. Hęc duab⁹ ex reb⁹ ɔstare vr̄ scia ⁊ opinatiōe. Scia ē cū res aliq̄ certa rōne pcipit̄. Opinatio āt cū adhuc īcerta res latet. ⁊ nulla rōne firmata vr̄ vtputa sol vtꝝ ne tātus q̄ꝫtus vr̄ an maior sit q̄ꝫ oīs terra. itē luna globosa sit an ɔcaua: ⁊ stellę vtꝝ ne adhęreant cęlo an p aerē libero cursu ferant̄: cęlū ipꝫ q̄ magnitudine. q̄ mā ɔstet. vtꝝ qetū sit ⁊ imobile. an īcredibili celeritate voluat̄. q̄ꝫta sit terrę crassitudo. aut qb⁹ fūdamtis librata ⁊ suspēsa pmāeat. Ipꝫ āt nomē latine īterp̄tatū amorē sapię ꝓfitet̄. Nā gręci philō amorē sophiā sapiam dicūt. Phyę spēs triptita ē: vna nālis q̄ gręce phyca appellat̄ in q̄ de nāę īq̄sitiōe disserit̄. altera moralis: q̄ gręce ethica dr̄ in q̄ de morib⁹ agit̄. tertia rōnalis q̄ gręco vocabulo logica appellat̄ in q̄ disputat̄ queadmodū in rerū cāis vel vitę morib⁹ veritas ipa q̄rat̄. In phyca igit̄ cā q̄rēdi: ī ethica ordo viuēdi: in logica rō ītelligēdi versat̄. Phycā apud gręcos pm⁹ p̄scrutat⁹ ē thales milesi⁹ vn⁹ ex septē illis sapiētibus. Hic.n. an̄ alios cęli cās atq̄ꝫ vi reꝝ nāliū ɔtēplata rōe suspexit: quā postmodū Plato ī q̄ttuor diffōnes distribuit id est arithmeticā. geometriā: musicā: astronomiā. Ethicā socrates p̄m⁹ ad corrigēdos ɔponēdosqꝫ mores īstituit: atq̄ꝫ oē studiū ei⁹ ad bn̄ viuēdi disputationē pduxit diuidēs eā in q̄ttuor v̄tutes aīę: id ē prudētiā. iustitiā. fortitudinē: tēperātiā. Prudentia ē in reb⁹ q̄ discernunt̄ a bonis mala. fortitudo q̄ aduersa ęq̄nimiter tollerant̄: tēperātia q̄ libido cōcupiscētiaqꝫ rerū frenat̄: iustitia q̄ recte iudicāda sua cuiqꝫ distribuunt̄. Logicā q̄ rōnalis vocat̄ Plato subiūxit: per quā discussis rerū morūqꝫ cāis viꝫ eaꝝ rōnabilr̄ p̄scrutatus est diuidēs eā in dialecticā ⁊ rhetoricā. Dicta aūt logica id est rōnalis. Logos.n. apud gręcos ⁊ s̄monē significat ⁊ rōnē. In his qppe trib⁹ generib⁹ phię ēt ęloqa diuina ɔsistūt. Nā aut de natura disputare solent. vt in genesi ⁊ ecclesiasten: aut de moribus vt in ꝓuerbys ⁊ in oībus sparsim libris: aut de logica ꝓ qua nostri theologiaꝫ sibi vendicāt: vt in canticis canticoꝝ ⁊ in euāgelys. Itē aliq doctoꝝ phiā in noie ⁊ ptib⁹ suis ita diffinierūt.

¶ Quid sit philosophia. ¶ Cap. XXV.

Philosophia est diuinarū hūanarūqꝫ reꝝ inquātum hoī possibile est ꝓbabilis scia. Alr̄. Phia est ars artiū ⁊ disciplina disciplinaꝝ. Rursus. Phia est meditatio mortis qᵭ magis ɔuenit christianis: q sęculi ambitiōe calcata: ɔuersatōe disciplinabili similitudine futurę patrię viuunt. Philosophia diuidit̄ in duas ptes: in inspectiuā ⁊ in actualē. Aly diffinierūt phię rōnē in duabus ɔsistere partibus: quarum prior inspectiua est: altera actualis. Inspectiua diuidit̄ in nālem: doctrinalē ⁊ diuinalē. Doctrinalis diuidit̄ in q̄ttuor ptes: in arithmeticam: musicā: geometriā: ⁊ astronomiā. Actualis diuidit̄ in moralē: dispensatiuā ⁊ ciuilē. Inspectiua dr̄ qua supgressi visibilia: de diuinis aliqd ⁊ cęlestibus cōtēplamur: eaqꝫ mēte solūmō inspicimus: q̄ corporeū supgrediunt̄ obtutum. Naturalis dr̄. vbi vniuscuiusqꝫ rei nā discutit̄: q² nihil generat̄ in vita ɔfusuꝫ: sed vnūqᵭq̄ꝫ his visib⁹ disputatur: in qb⁹ a creatore diffinitū est: nisi forte cū volūtate dei aliqᵭ miraculū ꝓuenire monstret̄. Diuinalis dr̄: qn̄ aut ineffabileꝫ nām dei: aut spirituales creaturas ex aliq̄ pte ꝓfundissima q̄litate disserimus. Doctrinalis dicitur scia q̄ abstractā ɔsiderat q̄ꝫtitatē. Abstracta.n. q̄ꝫtitas dicitur: quā intellectu a mā separantes: vel ab alys accn̄tibus vt est par: impar: vel ab huiuscemodi in sola rōcinatiōe tractamus. Cui⁹ spēs sunt q̄ttuor: arithmetica: geometria: musica: astronomia. Arithmetica est disciplina q̄ꝫtitatis nūerabilis s̄m se. Geometria est disciplina magnitudinis imobilisqꝫ ⁊ formaꝝ. Musica est disciplina q̄ de nūeris loq̄t̄ q ad aliqd sunt his q inueniunt̄ in sonis. Astronomia est disciplina: quę cursus cęlestiū siderū figurasqꝫ contemplat̄ oēs: ⁊ hitudines stellarū circa se: ⁊ circa terrā īdagabili rōne pcurrit. Porro actualis dicit̄: q̄ res ꝓpositas opōnib⁹ suis explicat. Cui⁹ ptes sunt tres: moralis: dispēsatiua: ⁊ ciuilis. Moralis dr̄ per quā mos viuēdi honestus appetit̄: ⁊ instituta ad virtutē tendentia p̄parant̄. Dispensatiua dicit̄: cuꝫ domesticarum rerū sapienter ordo disponit̄. Ciuilis dicit̄ per quā toti⁹ ciuitatis vtilitas administratur.

¶ De isagogis porphyry. ¶ Cap. XXVI.

Post phię diffinitiōes in qbus gn̄alr̄ oīa ɔtinētur: nūc isagogas porphyry expediamus. Isagoga qppe gręce: latine ītroductio dicit̄ eorū .s. q phiā incipiunt: cōtinens in se demr̄atione p̄marū rōnum de qualibet re quid sit: suaqꝫ certa ac substantiali diffinitiōe declarat̄. Nā posito primo genere: deinde spē ⁊ alia: quę vicina esse pn̄t subiungimus: ac discretis cōionibus separamus: tādiu interponentes dr̄ias quousqꝫ ad ꝓprium eius de quo q̄rimus signata eius expressione perueniamus. vtputa: hō est aīal rationale: mortale: terrenū: bipes: risus capax. Gen⁹ aīal cū dictū est: substātia hoīs declarata est. Est.n. ad hoīeꝫ genus animal: sed q² late patebat: adiecta est species terrenū: ⁊ iam exclusuꝫ est id qᵭ aut ęthereū aut humidū. Differentia v̄o vt bipes: quę ꝓpter aīalia posita est: quę multis pedibus innitunt̄. Iteꝫ rationale ꝓpter illa: quę ratiōe egent. Mortale autē ꝓpter id qᵭ nō angelus est. Postea discretis atqꝫ seclusis adiectū est ꝓpriū in parte postrema: risus capax. Est eni solū hoīs ꝙ ridet. Sic perfecta est omni ex parte diffinitio ad hominem declarandum. Cuius disciplinę diffinitionem plenam existimarunt Aristoteles ⁊ Tullius ex genere ⁊ differentys ɔsistere. Quidā postea pleniores in docendo: eius perfectam substantialem diffinitionem in quinqꝫ partibus velut in membris suis diuiserunt: quarum prima est de genere: secunda de specie: tertia de differētia. quarta de

ꝓprio

proprio.q̄nta de accñte.genus vt aial'.eſt.n. vocabulum generale ⁊ cõmune oīum aiam habētiū.Spēs vt hō:eſt .n.ſpālitas qua ſeparat̄ a cęteris aīantibus. Differentia vt rõnale mortale.His.n.duob⁹ differt hō a cęteris.Cū .n.dicit̄ rõnale diſcernit̄ ab irrõnabilib⁹ ⁊ mutis:q̄ non hñt rõnē.Cū mortale diſcernit̄ ab angelis qui neſciunt mortē.Propriū vt riſibile:hō eſt.n. qđ ridet ⁊ hoc p̄ter hoīez nullius aīalis ē.Accñs:vt color in corpe:doctrina ī aīo.Hęc.n.tēpoꝝ varietate ⁊ accedūt ⁊ mutant̄. ⁊ ē ex omībus his q̄nqȝ partibus oĩo plenę ſnīę:ita. Hō ē aīal rõnale.mortale:riſibile.boni maliqȝ capax. Sic ēt in oī oĩone ſubſtātiali tādiu īterponere đbem⁹ ſpēs ⁊ dĩas q̄ȝ diu ſecluſis oīb⁹ q̄ ħ idē eē pñt ad id ꝑueniat̄ vt ꝓpetas iaȝ certa teneat̄. Iſagogas āt ex gręco in latinū trāſtulit Victori⁹ orator ꝯmētaqȝ ei⁹ q̄nqȝ libris Boe.ędidit.

De cathegorys Ariſtotelis. Cap. XXVII.

Sequunt̄ Ariſtotelis cathegorię: q̄ latine p̄dicamēta dñr q̄bus per varias ſignificatiões oīs ſermo cõcluſus eſt. Inſtrumēta cathegoriarum ſunt tria.id eſt p̄ma equiuoca.ſecunda vniuoca.tertia denominatiua.Equiuoca ſunt qñ multarū rerū nomē vnū ē:ſȝ nõ eadē diffinitio vt leo. Nā q̄ȝtū ad nomē ꝑtinet:verus ⁊ pict⁹ ⁊ cęleſtis leo dicit̄:q̄ȝtū ad diffinitionē ꝑtinet alr̄ verus diffinitur alr̄ pictus alr̄ cęleſtis.Uniuoca ſunt.qñ duaꝝ aut plurimaꝝ reꝝ vnū nomē eſt ⁊ diffinitio:vt veſtis. Nā ⁊ birrus ⁊ tunica nomen veſtis pñt accipere ⁊ ei⁹ diffinitionē.ergo hoc vniuocū in generibus eē intelligit̄:q̄ ⁊ nomē ⁊ diffinitionē dāt formis ſuis.Denominatiua id eſt diriuatiua dñr.q̄cūqȝ ab aliquo ſolo dñię caſu ſcḋm nomē hñt appellationē:vt a bonitate bonus a malitia malus. Cathegoriaꝝ aūt ſpēs decē ſunt:id eſt ſubſtātia:q̄ȝtitas: q̄litas.relatio.ſitus.locus.tempus.habitus.agere ⁊ pati. Suba eſt q̄ ꝓprie ⁊ p̄ncipalr̄ dr̄:q̄ neqȝ de ſubto p̄dicat̄ neqȝ in ſubto eſt:vt aliq̄s hō vel aliq̄s equus.Scḋę aūt ſubſtātię dñr in q̄b⁹ ſpēb⁹ illę q̄ p̄ncipalr̄ ſubſtātię p̄mo dictę ſunt inſunt.atqȝ claudunt̄:vt in hoīe Cicero.Quātitas eſt mēſura ꝑ quā aliq̄d vel magnū vel min⁹ oñdit̄ vt lõgus breuis.Qualitas eſt vt q̄lis ſit orator an ruſticus:niger aut candidus. Relatio eſt q̄ refert̄ ad aliq̄d. Cū.n.dr̄ filius demr̄at̄ ⁊ pater. Hęc relatiua ſimul incipiunt. Nanqȝ ſeruus ac dñs vno tēpore exordiū nomīs ſumunt nec aliqñ inuenit̄ dñs prior ſuo.nec ſeruus domino. Alter.n. alteri p̄eſſe non pōt. Porro ſitus a poſitione dictus eſt:vt q̄s aut ſtet:aut ſedeat.aut iaceat. Locus eſt vbi ſit in foro.in platea. Loci autē motus partes ſex hȝ:dextrā ⁊ ſiniſtrā.āte ⁊ retro : ſurſuȝ atqȝ deorſuȝ. Partes quoqȝ iſte ſex duo hñt.lõge ⁊ ꝓpe. Tempus vt hodie heri. Habit⁹ ab habendo aliq̄d dictus vt habere ſciaȝ in mente:virtutē in corpore:circa corpus veſtimētum ⁊c̄.q̄ ad habendi modū deſignato a doctoribus numero cõprehendunt̄.iam v̓o agere ⁊ pati ab agētis ⁊ patientis ſignificatiõe ꝯſiſtunt. Naȝ ſcribo vocis actū hȝ. qm̄ faciētis rem indicat. Scribor patientis eſt: qm̄ pati ſe oñdit. In his.n.nouē generibus quoꝝ exempli grā q̄dā poſita ſunt vel in ip̄o ſubſtantię genere qđ eſt vſia: inumerabilia reperiunt̄: nā ⁊ ea q̄ ītellectu capimus id ad alterū hoꝝ decē p̄dicamētoꝝ ſmone vulgam⁹. Plena.n.ſnīa de his ita eſt. Auguſtinus magnus orator:fili⁹ illius:ſtans in templo.hodie infulatus: diſputando fatigat̄. Uſia āt ſubſtātia eſt.i.ad ꝓpriū: q̄ cęteris ſubiacet: reliqua nouē accñtia ſunt. Subſtātia aūt dicit̄ ab eo ꝙ oīs res ad ſeip̄aȝ ſubſiſtit. Corpus.n.ſubſiſtit ⁊ iõ ſubſtātia eſt. Illa v̓o accñtia:q̄ in ſubſiſtēte atqȝ ſubto ſūt ſubſtātię nõ ſunt:q̄ nõ ſubſiſtūt:ſed mutant̄: ſicut color vl̓ forma. De ſubto aūt ⁊ in ſubto q̄ſi de ip̄o ⁊ in ipſo. Ubi .n.dr̄ de ſubto:ſubſtātia eſt q̄ſi dicat̄ de ſubſtantia. Ubi āt dr̄ in ſubto:accñtia ſunt.i.q̄ accidūt in ſubſtātia: vt q̄ȝtitas q̄litas vel figura. De ſubto igit̄ gnā ⁊ ſpēs in ſubto accñtia ſunt. Ex his nouē accñtib⁹ tria intra vſiaȝ ſunt: q̄ȝtitas:q̄litas ⁊ ſitus. Hęc.n.ſine vſia eſſe nõ pñt. Extra vſiam v̓o ſunt locus tēpus ⁊ habitus: intra ⁊ extra vſiā relatio facere ⁊ pati. Appellatas autē cathegorias ꝯſtat: q̄ nõ pñt niſi ex ſubiectis agnoſci. Quis n.q̄d ſit hō poſſit agnoſcere:niſi aliquē hoīez ſibi ponat ante oculos:q̄ſi ſubm noī. Hoc opus Ariſtotelis intelligēdū eſt:qñ ſicut dcm̄ eſt:q̄cq̄d hō loquit̄ inter decē iſta p̄dicamēta habetur. Proficiet etiā ad libros intelligendos:qui ſine rhetoribus ſine dialecticis applicant̄.

De ꝑihermenias Ariſtotelis. Cap. XXVIII.

Sequit̄ dehinc liber perhiermenias ſubtiliſſimus nimis ⁊ ꝑ varias formas iterationeſqȝ cautiſſim⁹:de quo dicit̄ Ariſtoteles qñ perihermenias ſcriptitabat:calamū in mēte tingebat. Pręfacio ꝑihermeniarū. Omnis quippe res q̄ vna eſt:⁊ vno ſignificat ſmone:aut per nomen ſignificat̄:aut ꝑ v̓bū:q̄ due ꝑtes oĩonis īterp̄tant̄ totum q̄cq̄d ꝯceperit mēs ad ęloquēdū. Omnis.n.elocutio cõceptę rei mētis īterpres eſt. Hāc Ariſt.vir ī rerū exp̄ſſione ⁊ faciēdis ſmonibus peritiſſimus ꝑihermeniaꝝ nominat:quā īterp̄tationē nos appellam⁹.ſ. ꝙ res mēte cõceptas ꝓlatis ſmōib⁹ īterp̄tet̄:ꝑ cataphraſin ⁊ apophraſin.i.ꝑ affirmationē ⁊ negationē. Per affirmationem vt hō currit:ꝑ negatiõez vt hō nõ currit. In his itaqȝ ꝑihermenys ſupradict⁹ ph̄s đ ſeptē ſpēb⁹ tractat.i.de noīe:de v̓bo:đ oĩone:de enūciatiõe:de affirmatiõe:de negatiõe: de ꝯdictiõe. Nomē eſt vox ſignificatiua ſcḋm placitū ſine tēpore:cui⁹ nulla ꝑs eſt ſignificatiua ſeparata:vt Socrates. Uerbū eſt qđ ſignificat tp̄s:cui⁹ ꝑs nihil extra ſignificat:ſȝ ſemꝑ eoꝝ q̄ de altero dñr ē nõ: vt cogitat: diſputat. Oĩo ē vox ſignificatiua:cui⁹ ꝑtiū aliq̄d ſeparatū ſignificatiuū ē:vt Socrates diſputat. Enūciatiua oĩo eſt vox ſignīatiua de eo qđ ē aliq̄d vl̓ nõ ē:vt Socrates eſt Socrates ñ ē. Affirmatio ē enūciatio alic⁹ đ aliq̊:vt Socrates ē. Negō ē alic⁹ ab aliq̊:vt Socrates ñ ē. Cõtradictio ē affirmatõis ⁊ negõnis oppō:vt Socrates diſputat Socrates ñ diſputat. Utilitas ꝑihermeniaꝝ hęc ē:ꝙ ex his īterp̄tamētis ſylli̓ fiūt:vñ ⁊ analectica ꝑtractant̄.

De ſyllogiſmis dialecticis. Cap. XXIX.

Sequunt̄ dehinc dialectici ſylli̓:vbi totius ei⁹ artis vtilitas ⁊ v̓tus oñdit̄:quorū ꝯclo' plurimū adiuuat lectorē ad veritatē īueſtigādā: tm̄ vt abſit illi error decipiēdi aduerſariū ꝑ ſophiſmata falſaꝝ ꝯclõnū. Formulę cathegoricoꝝ.i.p̄dicatiuoꝝ ſylloꝝ ſunt tres. Primę formulę modi ſunt nouem. Primus modus eſt qui ꝯducit.i.qui colligit ex vl̓ibus dedicatiuis dedicatiuū vl̓e directim: vt oē iuſtū honeſtū:oē honeſtū bonū: oē igit̄ iuſtuȝ bonum. Secundus modus eſt qui ꝯducit ex vniuerſalib⁹ dedicatiuis ⁊ abdicatiuis abdicatiuum vl̓e directim. vt oē iuſtū honeſtū.nullū honeſtū turpe.nullū igit̄ iuſtum turpe. Tertius modus eſt qui ꝯducit ex dedicatiuis ꝑticulari ⁊ vl̓i dedicatiuū ꝑticulare directim:vt qđdaȝ iuſtum honeſtū:oē honeſtū vtile:quoddā igit̄ iuſtū vtile. Quartus modus eſt q̄ ꝯducit ex ꝑticulari dedicatiua ⁊ vl̓i abdicatiua dedicatiuū ꝑticulare directiȝ : vt qđdaȝ iuſtū honeſtū:nullū honeſtū turpe:qđdā igit̄ iuſtū non eſt turpe. Quintus modus eſt q̄ ꝯducit ex vl̓ibus dedicatiuis ꝑticulare dedicatiuū per reflexionē:vt oē iuſtū honeſtū:oē honeſtū bonū:qđdā igit̄ bonum iuſtū. Sextus

modus est qui ꝯducit ex vl'i dedicatiua ꝛ vl'i abdicatiua. abdicatiuū vl'e per reflexionē: vt oē iustuȝ honestū: nullū honestū turpe: nullū igit̄ turpe iustuȝ. Septimus modus est qui ꝯducit ex particulari ꝛ vl'i dedicatiuis: dedicatiuū particulare per reflexionē: vt qȯdā iustū honestū: oē honestum vtile: qȯdā igit̄ vtile iustū. Octauus modus est: q ꝯducit ex vl'ibus abdicatiua ꝛ dedicatiua: particulare abdicatiuū ꝑ reflexionē: vt nullū turpe honestū: oē honestū iustū: qȯdā igit̄ turpe nō est iustū. Nonus modus est qui ꝯducit ex vl'i abdicatiua ꝛ ꝑticulari dedicatiua per reflexioneȝ dedicatiuū ꝑticulare: vt nullum turpe honestū: qȯdā honestū iustū: qȯdā igit̄ iustuȝ nō est turpe. Formulę scd'i modi sunt q̄ttuor. Prim⁹ modus est q ꝯducit ex vl'ibus dedicatiua ꝛ abdicatiua: abdicatiuū vl'e directim: vt oē iustū honestū: nullum turpe honestū: nullū igit̄ turpe iustū. Scd's modus est q ꝯducit ex vl'ibus abdicatiua ꝛ dedicatiua. abdicatiuum vl'e directim: vt nullū turpe honestū: oē iustū honestū: nullū igit̄ turpe iustū. Tertius modus est qui ꝯducit ex ꝑticulari dedicatiua ꝛ vl'i abdicatiua abdicatiuum ꝑticulare directim: vt qȯdā iustū honestum: nullū turpe honestū: qȯdā igit̄ iustū nō est turpe. Quartus modus est q ꝯducit ex vl'i dedicatiua ꝛ ꝑticulari abdicatiua. abdicatiuū ꝑticulare directim: vt oē iustū est turpe: qȯdā malū nō est turpe: qȯdā igit̄ malū nō est iustum. Formulę tertij modi sunt sex. Primus modus est q ꝯducit ex dedicatiuis vl'ibus dedicatiuū ꝑticulare tam directim q̄ȝ reflexim: vt oē iustū honestū: oē honestū iustū: oē iustū bonū: qȯdā igit̄ honestū bonū: qȯdā bonū honestū. Secūdus modus est q ꝯducit ex dedicatiuis ꝑticulari ꝛ vl'i dedicatiuū ꝑticulare directim: vt qȯdā iustū honestū: oē iustum bonū: qȯdā igit̄ honestū bonum. Tertius modus est q ꝯducit ex dedicatiuis vl'i ꝛ ꝑticulari: dedicatiuum ꝑticulare directim: vt oē iustū honestū: qȯdā iustuȝ bonum: qȯdā igit̄ honestū bonū. Quartus modus est q cōducit ex vl'i dedicatiua ꝛ ꝑticulari abdicatiua abdicatiuum ꝑticulare directiȝ: vt oē iustū honestuȝ: nullū iustū malū: qȯdā igit̄ honestū nō est maluȝ. Quintus modus est q ꝯducit ex dedicatiua ꝑticulari ꝛ abdicatiua vl'i: abdicatiuū vl'e directiȝ: vt qȯdā iustū honestū: nullū iustū malū: qȯdā igit̄ iustum nō est malum. Sextus modus est qui conducit ex dedicatiua vniuersali ꝛ abdicatiua particulari abdicatiuū particulare directiȝ vt omne iustum honestū: quoddam iustū nō est malum: qȯdā igit̄ honestum nō est malum. Has formulas cathegoricorū syllogismoꝝ qui plene nosse desiderat librum legat qui inscribit̄ perihermenias apulei: ꝛ subtilius que sunt tractata cognoscit. Distincta .n. atqȝ cōsiderata ad magnas intelligentię vias lectorem ꝑstāte dn̄o vtiliter introducunt. Nunc ad hypoteticos syllogismos ordine sequēti veniamus. Modi syllogismorum hypoteticoꝝ qui fiūt cum aliqua ꝯclusione sunt septem. Primus modus est: si dies est. lucet: est autem dies: lucet igit̄. Scd's modus est: si dies est lucet: nō lucet āt. nō est igit̄ dies. Tertius modus est ita: nō est dies: ꝛ nō lucet. at qꝛ dies est: lucet igit̄. Quart⁹ modus ē ita: aut dies ē aut nox: atq dies ē: nox igit̄ nō ē. Quint⁹ modus ē ita: aut dies ē aut nox: vtiqȝ nox nō ē: dies igit̄ ē. Sext⁹ modus ē ita: nō est dies: ꝛ nō lucet: dies āt ē: nox igit̄ non ē. Septim⁹ modus ē ita: nō est dies: ꝛ nox vtiqȝ nox nō ē: dies igit̄ ē. Modos āt hypoteticoꝝ syll'oꝝ si qs pleni⁹ nosse desiderat: libꝝ legat Marij victorini qui inscribit̄ de syll'is hypoteticis. Hinc ad dialecticas diffinitionum species accedamus: quę tanta dignitate precellunt vt possint indicioꝝ aperte manifestatiōes ꝛ q̄dā indicia dictionum ondere.

De diuisione diffinitionuȝ ex Marij Victorini libro abbreuiata. Cap. XXX.

Diffinitio est ꝑhoꝝ q̄ in reb⁹ exp̄mēdis explicat qd res ip̄a sit: q̄lis sit: ꝛ queādmodū mēbris suis constare debeat. Est .n. orō breuis: vniuscuiusqȝ nām rei a cōione diuisam ꝓpria significatione ꝯcludēs. Diuisio diffinitionum in partes .15. habet̄. Prima spēs diffinitionis est ουσιολησ .i. substātialis: quę ꝓprie ꝛ vere dicit̄ diffinitio: vt est hō aīal rōnale mortale: sensus disciplinęqȝ capax. Hęc .n. diffinitio per spēs ꝛ dr̄ias descēdēs venit ad ꝓpriū: ꝛ designat plenissime qd sit hō. Secūda species diffōnis ē q̄ grece εννοιωματικη dicit̄ latine notio nū cupat̄: quā notionē cōi nō ꝓprio noīe possumus dicere. Hęc isto mō ſꝑ efficit̄. Hō ē qȯ rōnali cōceptiōe exercitio p̄est aīalibus cūctis. Nō .n. dixit qd sit hō: sȝ qd agat: q̄si quodā signo ī notitiā deuocato. Ista .n. ꝛ reliqs notitia rei ꝓfert̄: nō substātialis explicatio declarat̄. ꝛ qꝛ illa substātialis est: diffinitionū oīum obtinet p̄ncipatū. Tertia species diffinitiōis est q̄ grece ποιοτησ dicit̄: latine qualitatiua vocat̄: qꝛ ex q̄litate nomē accepit ꝓ eo ꝙ q̄le sit id qȯ q̄rit̄ euidēter ondit. Cuius exēplū tale ē. Homo est q īgenio valet: artib⁹ pollet ꝛ cognitiōe rerū: aut qȯ agere debet eligit: aut aīaduersiōe qd inutile sit cōtemnit. His .n. qualitatibus expressus ac diffinitus ē hō. Quarta spēs diffinitionis est q̄ grece υπογραφικη latine a Tullio descriptio noīat̄: q̄ adhibita circuitione dictoꝝ factorūqȝ reȝ q̄ sit descriptiōe declarat. Querit̄ .n. qd sit auarus: qd crudelis: qd luxuriosus: ꝛ vniuersi luxuriosi: auari ꝛ crudelis natura describit̄: vt si luxuriosum volumus diffinire: dicimus luxuriosus est vict⁹ nō necꝫ: sȝ sumptuosi ꝛ honoris appetēs: in delitijs affluēs: in libidine ꝓmptus. Hęc ꝛ alia diffiniūt luxuriosum: sȝ per descriptionē diffiniūt. Quę species diffinitionis oratoribus magis apta est q̄ȝ dialecticis: qꝛ latitudines habet: q̄ simili modo in bonis rebus ponit̄ ꝛ malis. Quinta species diffinitiōis est: quā gręce κατα αντιλεξιν latine aduerbiū dicimus. Hęc vocē illā de cuius re q̄rit̄ alio sermone designat. vno singulari: ꝛ quodāmō quid illud sit in vno verbo positū: vno verbo aliud declarat: vt conticescere est tacere. Item cum terminū dicimus finem: aut populatas interpretamur esse vastatas. Sexta species diffinitionis est quā gręci catadiaphoraȝ: nos ꝑ differētiā dicimus: scriptores v̄o artiū de eodē ꝛ de altero noīant: vt cū q̄rit̄: qd sit īter regē ꝛ tyrannū: adiecta differētia quid vterqȝ sit diffinit̄: id est rex est modest⁹ ꝛ ꝑpatus: tyrānus v̄o ipius ꝛ īmitis. Septima spēs diffinitiōis est quā gręci catametaphorā. latini ꝑ trāslationē dicūt. vt Cice. in topicis. Littus ē quo fluct⁹ elidit. Hoc varie tractari p̄t. Mō .n. vt moueat: mō vt d̄signet: mō vt laudet: aut vitupet. Ut moneat: nobilitas v̄tutis maioꝝ ē apud posteros sarcina: vt designet. apex ē arx corporis. vt laudet. adolescētia ē flos ętatis. vt vituperet. diuitię sūt breuis vitę lōgū viaticū. Octaua spēs diffōnis ē quā gręci cataapheresin vocāt a του εναντιου latini ꝑ ꝑuatiā ꝯrij ei⁹ qȯ diffinit̄ dicūt. Bonū est qȯ malū nō est. iustū est qȯ iniustū nō est: ꝛ his silia: hoc āt gn̄e diffinitiōis vti debem⁹. cū ꝯriū est notū. vt si bonū est qȯ ꝓdest cū honestate: id qȯ tale nō est: malū est. Nona spēs diffinitiōis est quā gręci catahypotyposin: latini ꝑ q̄ȝdā Imaginationē dicunt: vt ęneas est veneris ꝛ Anchisę filius. Hęc semꝑ in indiuiduis versat̄: quam gręci atoma appellant. Decima species diffinitionis est: quam gręci κατα εικλειψη ολοκληρου ομοιολενο υοσ latini per indigentiā pleni ex eodē genere dicunt vt si q̄ratur

quid

quid sit aīal:rn̄deaᷣ vt hō:rez.n.quesitā ꝑ dem̄ declauit
exēpluz. Hoc ē aūt ꝓpriuz diffōnis:quid sit illud qđ q̄ri
tur declare. Undecima spēs diffōnis est:quaz greci cata
analogiā:latini iuxᷣ ꝓportōez dicunt:vt si q̄raᷣ qd sit the
sis:rn̄deaturq₃ cui vis deest vt sit arsis. Duodecima spe
cies diffōnis ē:quā greci cata epenon.i.ꝑ laudez: vt Tul
lius ꝓ cluētio:lex est mens ⁊ ꝯsilium ⁊ aīus ⁊ sn̄ia ciuita
tis. Et aliter. Pax est tranquilla libertas. Fit ⁊ ꝑ vitupa
tionē: quā greci psogon vocāt: vt Fuitus est postremum
oīum maloꝝ:nō mō bello s₃ morte q̊q₃ repelléda. Ter/
tiadecima spēs diffōnis est:quaz greci ca to prosti: latini
ad aliquid vocāt:vt est illud:pr̄ est cui est filiꝰ:dn̄s ē cui
est Fuus. Quartadecia spēs diffōnis est grece cata tono/
ron:latine gn̄alis:vt Cicero in rhetoricis. Genꝰ est ꝙ plu
res āplectiᷣ ꝑtes. Itē ꝑs ē:q̄ subest generi. Quītadecima
spēs diffōnis ē :quā greci cata etiologian:latini F₃ rei rō/
nē vocāt:vt dies ē sol supra terras: nox est sol sub terris.
Scire āt debemꝰ ꝑ̄dictas spēs diffōnū topicis merito eē
sociatas:qm̄ īter q̄dā argum̄ta sunt posite: ⁊ nōnullis lo/
cis cōmemoranᷣ in topicis. Nūc āt ad topica veniamꝰ:
q̄ sūt argum̄toꝝ sedes:fontes sensuū:⁊ origies dictionū.

¶ De topicis. Cap. XXXI.

Topica ē disciplina īueniēdoꝝ argumētoꝝ.
Diuisio topicoꝝ siue locoꝝ ex qbꝰ argumē/
ta ducunᷣ 3ᷣ est. Nā alia in eo ipso de q̊ agiᷣ
herent:alia q̄ dn̄r effecta: q̄ quodāmō ex re/
bus aliꝯ tracta noscunᷣ:alia q̄ assumunᷣ extrinsecꝰ. Ar
gumēta q̄ in eo ipso de q̊ agiᷣ herent:in tribꝰ diuisa sunt.
Pria a toto. zª a ꝑte. 3ª a nota. Argumētū a toto:cū diffi
nitio adhibeᷣ ad id qđ q̄riᷣ: sicᷣ ait Cicero. Gloria ē laus
recte factoꝝ magnorūq₃ in republica fama meritoꝝ. A
ꝑtibꝰ est argumētū:cū his q se defendit: aut negat factū:
aut fcm̄ eē iure defendit. A nota est argumētuz: cū ⁊ sui
nomis argum̄tū aliqđ dr̄:vt Cicero. Cōsulē inqt q̄rebā:
quē in isto maiali īuenire nō poterā. Effecta argumenta
sunt q̄ q̊dāmō ex rebꝰ aliꝯ tracta noscunᷣ. Sūt aūt nūe
ro.xiiij.i.p̊mū a ꝯiugatis argumētū est:cū declinaᷣ a no
mine ⁊ fit v̄buz: vt Cicero verrē dicit euerrisse ꝓuinciā:
vel nomē a v̄bo cum latrocinari dr̄ latro. Nomē a noīe.
Terētiꝰ. Nā īceptio est amētium aut amātiuz dūmō di
stet vniꝰ appellatiōis postremitas in alia vocis declina/
tiōe formata. Scđz argum̄tū a genere ē:cū de eodē gn̄e
sn̄ia dr̄:vt Uirgiliꝰ. Uariū ⁊ mutabile semꝑ femīa. Ter
tiū a spē argum̄tuz ē:cū gn̄ali qōni fidē spēs facit. vt At
nō sic phrygius penetrat lacedemona pastor. A simili ar
gum̄tū est:qn̄ rebꝰ aliqbꝰ silia ꝓferunᷣ:vt Suggere tela
mihi.nā nullū dxtera frustra. Tōserit ī rutulos:steterit
q̄ in corpore graiū Iliacis cāpis. A dr̄ia argum̄tū ē:qn̄ ꝑ
dr̄iaz aliq̄ seꝑanᷣ: vt Uirgiliꝰ. Nō diomedis equos nec
curꝝ cernis achillis. A ꝯ̄riis argumētuz dr̄:qn̄ res discre
pantes sibimet opponunᷣ:vt Uirgi. Mortaline manu
facte īmortale carine. Fas hēant: certusq₃ ī certa ꝑicula
lustret Aeneas? A ꝯsequētibꝰ argumētū dr̄ qn̄ positā rē
aliqd īeuitabil̄r ꝯseqᷣ:vt Uirgiliꝰ. Nō ea vis aīo nec tā/
ta suꝑbia victis. Ab an̄cedētibꝰ argumētuz ē: qn̄ aliq̄ ex
his q̄ ꝑ̊us gesta sūt ꝯprobāᷣ: vt Cicero ꝓ milone. Cū nō
dubitauerit aꝑire qd cogitauerit : vos potestis dubitare
qd fecerit? A repugnātibꝰ argum̄tuz ē:qn̄ illud qđ obyci
tur aliq̄ ꝯ̄rietate destruiᷣ: vt Cicero. Is igiᷣ nō mō ð ta
li ꝑiculo liberatꝰ:s₃ honore āplissimo ditatꝰ domi te īter/
ficere voluiss₃. A ꝯiugatis argum̄tū ē cū ꝓbabil̄r on̄diᷣ
qd sit ex re quaq₃ vētuꝝ:vt Uirgilius. Nos si pellāt ni/
hil absore credunt. Quin oēm hesperiā sua sub iuga mit
tant. A cāis argumentū est:qn̄ ꝯsuetudine cōi res queq₃
tractaᷣ:vt Terētiꝰ. Ego nō nihil veritꝰ sum dudū abste
daue: ne faceres qđ vulgus seruoꝝ solet dolis vt me de/
luderes. Ab effectis argumētuz est cuz ex his: que facta
sunt aliqd approbaᷣ:vt Uirgiliꝰ. Degeneres aīos timor
arguit. A cōparatiōe argumētuz est:qn̄ ꝑ collationē ꝑso/
naꝝ siue causaꝝ sn̄ie rō sub īputatiōe formaᷣ: vt Uirgi
lius. Tu potes enea manibus subducere graiuz. Nos ali
quid ꝯ̄ rutulos iuuisse nephādū est. Itē argumēta q̄ du
cunᷣ extrinsecus:q̄ grece ατεχνους.i.artis exꝑtes vo/
cāt:vt ē testimoniuz. Testimoniuz v̊o ꝯstat re : ⁊ diuidiᷣ
qnq₃ modis.i. p̊ ex ꝑsona. zº ex nāe auc̄te. 3º ex tēporibꝰ
auctoritatū. 4º ex dictis factisq₃ maioꝝ. 5º ex tormētis.
Tertiꝰ q̊ suꝑior modus q est ex tēporibꝰ in octo spēs de/
riuaᷣ. p̊ma ingenio. zª opibꝰ. 3ª etate. 4ª fortuna. 5ª arte.
6ª vsu. 7ª necessitate. 8ª cōcursione fortuitoꝝ. Testimo/
niū oē est:qđ ab aliq̄ externa re sumiᷣ ad faciendā fidē:
ꝑsona n̄ q̄liscūq₃ ē testimonij pōdus h₃ ad faciēdā fidē:
s₃ moꝝ ꝓbitate d₃ esse laudabilis. Nature auctoritas ē:
que maxima v̄tute ꝯsistit. Testimōia multa sunt:q̄ affe
runt auctoritatē id est ingenium:opes:etas:fortuna:ars:
vsus : nec̄itas:⁊ cōcursio reꝝ fortuitaꝝ. A dictis factisq₃
maioꝝ petiᷣ fides cū ꝑriscoꝝ dicta factaq₃ memoranᷣ.
A tormētis fides ꝑ̄beᷣ post:q̄ nemo crediᷣ velle mētiri.
Ea v̊o q̄ tractanᷣ cū tꝑe:q₂ suis noībꝰ plana sunt diffini/
tione nō īdigēt. Memorie quoq₃ ꝯdēdu₃ ēt topica ora/
toribꝰ:dialecticis:poetis ⁊ iuris ꝑitis:cōiter qdē argum̄/
ta ꝑ̄stare: s₃ qn̄ aliqd sp̄al̄r ꝓbant ad rhetores:poetas:iu
risꝑitosq₃ ꝑtinent:qn̄ v̊o gn̄aliter disputāt ad ph̄os atti/
nere manifestuz est. Mirabile plane genꝰ oꝑis in vnuz
potuisse colligi qcqd nobilitas ac varietas humane mē/
tis in sensibꝰ exgrēdis ꝑ diuersas cās poterat īuenire cō
clusuz libeꝝ ac voluntariuz intellcm̄. Nam quocūq₃ se
verterit: quascūq₃ cogitatiōes intrauerit:in aliquid eoꝝ
que ꝑ̄dicta sunt: necesse est cadat ingeniuz.

¶ De oppositis. Cap. XXXII.

Contrarioꝝ gn̄a q̄ttuor sūt que Aristoteles
αντικειμενα.i. opposita vocat ꝓpter qđ si/
bi velud ex aduerso videnᷣ obsistere vt con
traria : nec tamē omnia que opponunᷣ sibi
cōtraria sunt: sed omnia contraria opposita
sunt. Primuz genus est contrarioꝝ:qđ iuxta Ciceronez
diuersum vocatur pro eo ꝙ tantum contraria sibi oppo
nuntur:vt non coruz sint quibus opponuntur:vt sapien
tia stultitia. Qr genus in tres species diuiditur. Nā sunt
quedam eiusmodi que medium habent: ⁊ sunt que sine
medio sunt:⁊ quedam sunt que habent mediū: ⁊ tamen
sine nomine sunt nisi vtrūq₃ ei vocabulum creet. Candi
dum ⁊ nigruz medium hn̄t: q₂ inter eos sepe color palli
dus vel fuscus inueniᷣ:sine medio sunt quotiēs vnuz de
duobus accidit:vt sanitas vel infirmitas:hoꝝ nihil est:
mediuz. Ea aūt quoꝝ media sine noīe sunt vt felix infe/
lix mediuz hn̄t nō felix. Scđm genus est relatiuoꝝ:que
ita sibi opponunᷣ vt ad se ꝯferanᷣ sicut dupluz simplū.
Hoꝝ solū oppositoꝝ genꝰ ad se referᷣ. Nō.n. inest maiꝰ
nisi ad minꝰ referaᷣ ⁊ simplū nisi ad duplū aut eius cui
opponiᷣ. Nā relatiuū ipsi relatiuo ita opponiᷣ:vt h ip̄m
qđ oppōiᷣ:aut eiꝰ sit cui opponiᷣ:aut ad id quocūq₃ mō
referaᷣ. Dimidiuz.n.opponiᷣ duplo eiusq₃ dupli mediū
est:sed ita illi opponiᷣ:vt eius sit cui opponiᷣ. Sic ⁊ par
uum opponiᷣ magno: ita vt ip̄m paruuz ad magnuz cui
opponiᷣ sit paruuz. Nā suꝑiora q̄ dn̄r ꝯ̄ria:ita sibi oppo/
nunᷣ:vt eoꝝ nō sint quibꝰ opponunᷣ:nec ad ea quocūq₃
mō referanᷣ. Siqdē iniqtas iustitie ita ꝯ̄ria ē vt nō eius
dē iustitie iniqtas sit:aut ad illā sit iniqtas. Tertium ge/
nus est oppositoruz:habitus vel orbatio:quod genus Ci
cero ꝑ̄uationē vocat:qua ostēdit aliqd quēpiā habuisse.

vn̄ puat⁹ ē. Cui⁹ spēs sunt tres: quaꝝ pᵃ ē in re. 2ᵃ in loco. 3ᵃ in tpe ꝯgruo. In re vt cecitas ⁊ visio in oculis. In loco vt cecitatis ⁊ visiōis i oculis loc⁹ ē. In tpe ꝯgruo: vt ifantē nō dicere sine dentib⁹ eū cui dētes adhuc pua etas negauit. Nō. n. ē puat⁹ dentib⁹ quos nōdū habuit. Quartū vo gen⁹ ex ꝯfirmatōe ⁊ negatōe opponit: vt Socrates disputat: Socrates nō disputat. Hec a supiorib⁹ iō dr̄nt: ꝙ illa sigillatiꝫ dici pn̄t: hec nisi cōnexe dici nō pn̄t. Hoc genus q̄rtū apud dialecticos multū hꝫ ꝯflictū ⁊ appellat ab eis valde oppositū: siqdē 3ᵐ nō recipit. Nā ex illis qdā hēre tertiū pn̄t: vt in ꝯtrys: cādiduꝫ ⁊ nigrū. Tertiuꝫ ei⁹ nec candidū nec nigrū: ſꝫ fuscū vel pallidū. In relatiuis quoqꝫ vt multa ⁊ pauca. Tertiuꝫ est: nec multa: nec pauca: ſꝫ mediocria. In habitu vel orbatōe: vt visio ⁊ cecitas. Tertiū ei⁹: nec cecitas nec visio: ſꝫ lippitudo. Hic q̄ legit ⁊ nō legit: tertium nihil hꝫ.

¶ Finit liber secundus.

¶ Incipit pfatio de quattuor sequentibus disciplinis.

Mathematica latine dr̄ doctrinalis scia q̄ abstractā ꝯsiderat q̄titatē. Abstracta. n. quātitas est: quā itellectu a mā separantes vel ab alys accn̄tib⁹: vt est par: ipar: vel ab alys huiuscemodi in sola rōcinatiōe tractam⁹. Cui⁹ spēs sūt q̄ttuor. i. arithmetica: musica: geometria ⁊ astronomia. Arithmetica est disciplia q̄titatis numerabilis ſm se. Musica est disciplina q̄ de numeris loqt̄: q̄ inueniuntur in sonis. Geometria est disciplina magnitudis ⁊ formaꝝ. Astronomia est disciplina: q̄ cursus celestiuꝫ sideruꝫ atqꝫ figuras ꝯtēplat̄: atqꝫ oēs hītudines stellaꝝ. Quas disciplinas: deīceps paulo lati⁹ indicabimus: vt earum cāe cōpetenter possint agnosci.

¶ Incipit liber tertius.

¶ De vocabulo arithmetice discipline. Cap. I.

Arithmetica ē disciplina numerorum. Greci eniꝫ numeꝝ rithmon dicūt: Quā scriptores seculariū lraꝝ iter disciplinas mathemaᶜᵃˢ. iō pmā eē voluerūt: qm̄ ipsa vt sic nulla alia indiget disciplina: musica aūt ⁊ geometria ⁊ astronōia: que sequunt̄ vt sint atqꝫ subsistant. istius egent auxilio.

¶ De auctibus eius. Cap. II.

Numeri disciplinā apd̄ grecos pᵐ pythagorā autumant ꝯscripsisse: ac deide a nicomacho diffusi⁹ eē ꝯpositā quā apd̄ latinos pm⁹ apuleius: deinde Boeti⁹ transtulerunt.

¶ Quid sit numerus ⁊ vnde dicatur. Cap. III.

Numer⁹ āt ē mltitudo ex vnitatib⁹ ꝯstituta. Nā vnuꝫ semē nūeri eē: nō numeꝝ volunt. Nūero āt nūmus nomē dedit: ⁊ a sui freq̄ntatiōe vocabulū ididit. Un⁹ ex greco nomē trahit. Greci. n. vnum ἕνα dicunt: sic duo ⁊ tres: q̄s illi δύο ⁊ τρία appellāt. Quattuor vo a figuᵃ q̄drata nomē sumpserūt. Quīqꝫ āt nō ſꝫ nām ſꝫ ſm placitū volūtatis vocabulū acceperunt: ab eo q̄ nūeris noīa indidit. Sex āt ⁊ septē a greco veniūt. In multis. n. noib⁹: q̄ i greco aspiratōeꝫ hn̄t: nos ꝑ aspiratiōe ponimus. Inde ꝑ hex sex: ꝑ hepta septē: sic ꝑ herpillo herba ſpilluꝫ. Octo vo ꝑ trāslatōeꝫ: sic illi ὀκτὼ. ⁊ nos octo: ita illi ἐννέα. nos nouem: illi deca: nos decē. Dicti āt a greca ethymologia: eo ꝙ ligent ⁊ ꝯiungāt infra iacentes nuōs. Nā δεσμεύειν ꝯiungere vel ligare apud eos dr̄. Porro viginti dicti ꝙ sint decē bis geniti. u. p. b. lra posita. Triginta ꝙ a ternario denario gignāt̄: sic vsqꝫ ad nonaginta. Cētū vo vocati a canto qđ ē circlus. Ducēti a duo ⁊ cētū: sic ⁊ reliq vsqꝫ ad mille. Mille āt a multitudie: vn̄ ⁊ militia q̄si multicia. Inde ⁊ milia: q̄ greci mutata lra. i. r. p. l. χιλιάδας vocāt.

¶ Quid ꝓstēt nūeri. Cap. IIII.

Ratio numeroꝝ ꝯtēpnēda nō ē. In multis. n. sanctaꝝ scripturaꝝ locis q̄tuꝫ mysteriū habeāt elucet. Nō. n. frustra i laudib⁹ dei dcm̄ est. Oīa in mēsura ⁊ numero ⁊ pondere fecisti. Senari⁹ nāqꝫ q̄ ptib⁹ suis pfect⁹ ē pfectionē mūdi qdā nūeri sui signatiōe declat̄. Silr ⁊. 40. dies q̄b⁹ Moyses ⁊ Helias ⁊ ipe dn̄s ieiunauerūt: sine numeroꝝ cognitiōe nō itelligunt̄. Sic ⁊ aly in scripturis sctis nūeri existunt: quoꝝ figuras nō nisi noti h⁹ artis scie soluere pn̄t. Datū est ēt nobis ex aliq̄ pte sub numeroꝝ ꝯsistere disciplina: qn̄ horas p eā discim⁹: qn̄ de mēsiū curriculo disputam⁹: qn̄ spaciū āni redeuntis agnoscimus. Per numeꝝ siqdē ne ꝯfundamur istruimur. Tolle numeꝝ in reb⁹ oib⁹: ⁊ oīa pereūt. Adime seculo calculi computuꝫ ⁊ cuncta ignorātia ceca cōplectit̄: nec differri pōt a ceteris aialib⁹: q̄ calculi nesciunt rōnem.

¶ De prima diuisione pariuꝫ ⁊ impariuꝫ. Ca. V.

Numer⁹ diuidit̄ parib⁹ ⁊ iparib⁹. Par numerus diuidit̄ in his. Pariter par: pariter ipar: ⁊ ipariter par: ⁊ ipariter ipar. Impar numerus diuidit̄ in his. pᵐ ⁊ simpluꝫ. 2ᵐ ⁊ cōposituꝫ. 3ᵐ mediocre: q̄ qđāmō pm⁹ ⁊ incōposit⁹ est. alio vo mō 2⁹ ⁊ ꝯposit⁹ est. Par nūerus ē q̄ in duab⁹ eq̄s ptib⁹ diuidi pōt: vt. ij. iiij. ⁊. viij. Impar vo nūer⁹ ē q̄ diuidi eq̄s ptib⁹ neq̄t. vno medio vl deficiēte vel supante: vt tres. v. vij. ix. ⁊ reliq. Pariter par nūer⁹ ē q̄ ſꝫ parē nūeꝝ pariter diuidit̄: q̄usqꝫ ad indiuisibilē pueniat vnitatē: vt puta sexagintaq̄ttuor hꝫ medietatē. 32. hic āt. 16. 16. vo. 8. octonari⁹. 4. q̄ternari⁹. 2. binari⁹ vnuꝫ: q̄ singularis idiuisibilis est. Pariter ipar est q̄ in ptes equas recipit sectōeꝫ: ſꝫ ptes ei⁹ mox insecabiles pmanēt: vt. 6. ⁊. 18. triginta ⁊ q̄nq̄ginta. Mox. n. si hūc numeꝝ diuiseris icurris i numeꝝ quē secare nō possis. Impariter par numerus est: cui⁹ ptes ēt diuidi pn̄t: ſꝫ vsqꝫ ad vnitatē nō pueniūt: vt viginiq̄ttuor. Hi. n. in medietate diuisi. 12. faciūt: rursumqꝫ i aliā medietatē. 6. deide in aliā tres: ⁊ vltra diuisionē nō recipit sectio illa: ſꝫ an̄ vnitatē iueīt termin⁹ quē secare nō possis. Impariter ipar ē q̄ ab ipari nūero ipariter mēsurat̄: vt. 25. 49. q̄ duꝫ sint ipares nūeri ab iparib⁹ ēt ptib⁹ diuidunt̄: vt septies septē: q̄dragies noni: ⁊ q̄nq̄ies q̄ni. Impariū nūeroꝝ aly simplices sunt: aly ꝯpositi: aly mediocres. Siplices sunt q̄ nullā pte hn̄t nisi solā vnitatē: vt ternari⁹ solā tertiā: ⁊ q̄nari⁹ solā q̄ntaꝫ: ⁊ septēnari⁹ solā septimā: his. n. vna pars sola est. Cōpositi sunt qui nō solum vnitatē metiunt̄: ſꝫ ēt alieno numero ꝓcreant̄: vt. 9. 15. ⁊. 21. Dicim⁹. n. ter terni: ⁊ septies terni: ter q̄ni ⁊ q̄nquies quini. Mediocres numeri sunt qui quodāmō simplices ⁊ incōpositi eē vident̄. alio vo mō ⁊ cōpositi. Vbi gra. nouē ad. 25. duꝫ cōparatus fuerit pmus est ⁊ icōposit⁹: q̄ nō hꝫ cōeꝫ numeꝝ nisi soluꝫ monadicum. Ad. 15. vo si cōparatus fuerit. scđs est ⁊ cōpositus: qm̄ inest illi cōis numerus pter monadicuꝫ. i. ternarius numer⁹: q̄ nouē mēsurat ter terni: ⁊ q̄ndeciꝫ ter q̄ni. Iteꝫ pariū numeroꝝ aly sunt supflui: aly diminutiui: aly pfecti. Supflui sunt quoꝝ ptes siml̄ ducte plenitudinē suā excedūt:

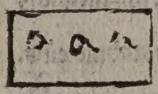
excedũt: vtputa duodenari⁹: hȝ. n. ptes. v. 12am qȝ ẽ vnũ. 6am qȝ duo. 4am qȝ tria. 3am qȝ. iiij. dimidiã qȝ sex. vnuȝ. n. ꝛ duo ꝛ tria ꝛ q̃ttuoꝛ ꝛ sex sil̃ ducta. xvi. faciũt: ꝛ lõge a duodenario excedũt: sic ꝛ alij sil̃es plurimi: vt duodeuicesim⁹: ꝛ multi tales. Diminutiui nũeri sunt: q ptib⁹ suis ꝯputati minoꝛẽ sũmã efficiũt: vtputa denari⁹: cui⁹ ptes sũt tres. decia qȝ ẽ vnuȝ. qnta qȝ duo. dimidia qȝ qnqȝ. Unũ eñi ꝛ. ij. ꝛ. v. sil̃ ducta octonariũ faciũt lõge a denario minoꝛẽ. Sil̃is ẽ huic octonari⁹ ꝛ alij plurimi: q ĩ ptes redacti ĩfra ꝯsistũt. Perfect⁹ nũer⁹ est q suis ptib⁹ adimplet̃ vt senari⁹. hȝ. n. tres partes: sextã: tertiã: ꝛ dimidiaȝ. Sexta. n. ei⁹ vnũ est. tertia duo. dimidia tres. Hę ptes in sũmã ductę. i. vnũ ꝛ duo ꝛ tria simul eundẽ ꝯsũmãt pficiũtqȝ senariũ. Sũt aũt pfecti nũeri ĩtra d̃nariũ sex. ĩtra cẽtenariũ. xxviij. ĩtra millenariũ q̃dringẽti nonagitasex.

De scd̃a diuisione totius numeri. Cap. VI.

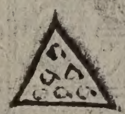
Omnis nũer⁹ aut ẽm se ꝯsideraẽ: aut ad aliqd. Iste diuidit̃ sic. Alij. n. sũt ęq̃les: alij ineq̃les. Iste diuidit̃ sic. Alij sũt maioꝛes: alij sũt minoꝛes. Maioꝛes diuidunt̃ sic. i. multiplices. ij. supparticulares. iij. suppartientes. iiij. multiplices: supparticulares. v. multiplices superpartiẽtes. Minoꝛes diuidunt̃ sic. i. submultiplices. ij. supparticulares. iij. subsuppartiẽtes. iiij. submultiplices. subsupparticulares. v. submultiplices subsuppartiẽtes. Per se nũer⁹ ẽ q sine relone aliq̃ dr̃. vt. ij. iiij. v. vi. ꝛ cęteri sil̃es. Ad aliqd ẽ nũer⁹ q relatiue ad alios cõpaẽ. vt. v̓. gr̃a. iiij. ad. ij. dũ cõpat⁹ fuerit 2x dr̃ ꝛ multipl̃x. sex ad. iij. viij. ad iiij. x. ad. v. ꝛ iteꝝ tres ad vnũ. 3x. sex ad. ij. ix. ad. iij. ꝛ cęteri. Aeq̃les nũeri dñr q ẽȝ q̈ntitatẽ ęq̃les sunt. v̓. gr̃a. ij. ad ij. iij. ad. iij. x. ad. x. c. ad. c. Ineq̃les numeri sunt q adiuicẽ ꝯpati ĩeq̃litatẽ demr̃ant. vt. iij. ad. ij. iiij. ad. iij. v. ad. iiij. x. ad. vi. ꝛ vl̃r maioꝛ minoꝛi: aut minoꝛ maioꝛi: hꝰ dum ꝯpat⁹ fuerit: ĩeq̃lis dr̃. Maioꝛ numerus est q hȝ in se illũ minoꝛẽ nũeꝝ ad quẽ ꝯpaẽ: ꝛ aliqd plus. vt v̓. gr̃a. Quinari⁹ nũer⁹ trinario nũero foꝛtioꝛ ẽ: eo ꝙ hȝ qnari⁹ nũerus ĩ se trinariũ: ꝛ alias ptes eius duas: ꝛ reliq tales. Minoꝛ nũer⁹ ẽ q ꝯtineẽ a maioꝛe ad quẽ ꝯpaẽ cũ aliq̃ pte sui: vt ternari⁹ ad qnariũ. ꝯtineẽ. n. ab eo cum duab⁹ ptib⁹ suis. Multiplex nũer⁹ ẽ q hȝ ĩ se illũ minoꝛẽ numeꝝ: bis aut ter aut q̃ter aut multipl̃r: vt v̓. g. Duo ad vnuȝ dũ ꝯpati fuerint 2x est. iij. ad. i. 3x. iiij. q̃druplex ꝛ reliq. Ecõtra submultiplex nũer⁹ est q ĩtra multipliceȝ ꝯtineẽ bis aut ter aut q̃ter aut multipl̃r: vt v̓. g. vnus a duob⁹ bis ꝯtineẽ: a trib⁹ ter: a q̃ttuoꝛ q̃ter: a qnqȝ qnqes: ꝛ ab alijs multipliciter. Supparticularis nũerus ẽ dũ foꝛtioꝛ ꝯtinet ĩfra se ĩferioꝛẽ numeꝝ circa quẽ ꝯpaẽ. sil̃r ꝛ vnã ptẽ ei⁹: vt v̓. g. iij. ad. ij. duȝ ꝯpati fuerit: ꝯtinẽt ĩtra se duos: ꝛ aliũ vnũ q media ps ẽ duoꝝ. Quattuoꝛ ad tres dũ ꝯpati fuerit: ꝯtinẽt ĩ se. iij. ꝛ aliũ vnũ q ẽ 3a ps triũ. Iteꝝ qnqȝ ad. iiij. duȝ ꝯpati fuerit: hñt ĩ se q̃ternariũ numeꝝ ꝛ aliũ vnũ q 4a ps eẽ dr̃ q̃ternarij nũeri ꝛ cęteri tales. Suppartiẽs nũerus ẽ q in se ĩferioꝛẽ numeꝝ totũ ꝯtinet: ꝛ sup ħ alteras ptes ei⁹ duas: aut. iij. aut. iiij. aut. v. aut al̃s. vt v̓. g. v. ad. ij. dũ ꝯpati fuerit hȝ ĩ se qnari⁹ nũer⁹ trinariuȝ: ꝛ sup ħ al̃s ptes ei⁹ duas. septẽ ad. iiij. dũ ꝯpati fuerint hñt in se. iiij. ad al̃s ptes ei⁹. iij. nouẽ ad. v. dũ ꝯpati fuerit: hñt ĩ se. v. ꝛ alias q̃ttuoꝛ ptes ei⁹. Subsuppartiẽs nũer⁹ ẽ q ꝯtineẽ in nuõ suppartiẽti: cuȝ aliqb⁹ ptib⁹ suis duab⁹ aut trib⁹ aut plurib⁹: vt v̓. g. iij. ꝯtinenẽ a. v. cũ alijs duab⁹ ptib⁹ suis. v. a. ix. cũ. iiij. ptib⁹ suis. Subsupparticl̃aris nũer⁹ ẽ mioꝛ: q ꝯtineẽ ĩ foꝛtioꝛi nũero cũ aliq̃ pte sua: aut media: aut 3a: aut 4a: aut 5a. vt v̓. g ij. ad. iij. iij. ad. iiij. iiij. ad. v. ꝛ cęteri. Multiplex supparticl̃aris numerus ẽ q dũ ꝯpat⁹ ad ĩferioꝛẽ sibi numeꝝ fuerit: ꝯtinet ĩ se totũ ĩferioꝛẽ numeꝝ multipl̃r cũ aliq̃ pte ei⁹. vt v̓. g. v. ad. ij. dũ ꝯpati fuerint ꝯtinẽt ĩ se bis: binos. siij. ꝛ vnã ptẽ ei⁹. Nouẽ ad. iiij. duȝ ꝯpati fuerit: ꝯtinẽt ĩ se bis q̃ternos: ꝛ vnã ptẽ ei⁹. Subml̃tiplex supparticl̃aris nũer⁹ ẽ q dũ ꝯpat⁹ ad ĩferioꝛẽ sibi nũeꝝ fuerit: ꝯtinet eũ multipl̃r cũ alijs ptib⁹ ei⁹: vt v̓. gr̃a. viij. ad. iij. dũ ꝯpati fuerit: ꝯtinẽt in se bis ternos cũ alijs duab⁹ ptib⁹ ei⁹. xiiij. ad. vi. dũ ꝯpati fuerit: ꝯtinẽt in se bis senos: cũ alijs duab⁹ ptib⁹ ei⁹. xvi. ad. vij. dũ ꝯpati fuerit: ꝯtinẽt in se bis. vij. cum alijs duab⁹ ptib⁹ ei⁹. xxi. ad. ix. dũ ꝯpati fuerit ꝯtinẽt ĩtra se bis. ix. cuȝ alijs trib⁹ ptib⁹ ei⁹. Submultiplex suppartiõalis numerus ẽ q dũ ad foꝛtioꝛẽ sibi cõpat⁹ fuerit ꝯtineẽ ab eo multipl̃r cum aliqb⁹ ptib⁹ suis: vt v̓. g. iij. ad. viij. ꝯtineẽ bis cum duab⁹ partib⁹ suis. iiij. ad. xi. ꝯtinenẽ bis cuȝ trib⁹ ptib⁹ suis.

De 3a diuisiõe toti⁹ nũeri. Cap. VII.

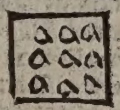
Numeri aut discreti sũt: aut ꝯtinẽtes. Iste diuidit̃ sic. i. lĩeal̃. ij. supficiosi. 3. solidi. Discretus nũer⁹ ẽ: qꝛ discretis monadib⁹ ꝯtineẽ: vt v̓. g. 3. 4. 5. 6. ꝛ reliq. Cõtinẽs nũer⁹ ẽ q ꝯiunctis monadib⁹ ꝯtineẽ: vt v̓. g. Ternari⁹ nũer⁹ in magnine ĩtelligiẽ. i. linea: aut spaciũ: aut solidũ dr̃. Cõtinẽs sil̃r: vt q̃ternari⁹ ꝛ qnari⁹ nũeri. Linealis nũer⁹ ẽ q ĩchoãs a monade lineal̃r describiẽ ad ĩfinim. Uñ alpha poniẽ ꝑ significatiõe lineaꝝ: qm̃ hęc l̃ra vnũ sigñat apud grecos. Supficialis numerus est q nõ soluȝ lõgitudine: sȝ latitudine cõtineẽ: vt trigonus q̃drat⁹ qnquãgulus vel circulares nũeri: ꝛ cęteri q semp ĩ plano pede. i. supficie ꝯtinenẽ.

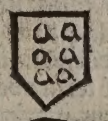
Trigonus numerus est ita.

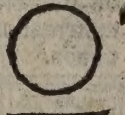
Quadratus numerus est ita.

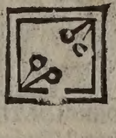
Quinquangulus numerus est ita.

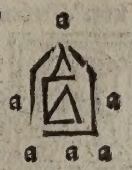
Circularis numerus est ita.

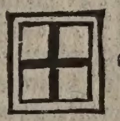
Qui dum sil̃r mutiplicatus fuerit a se inchoãs ad se conuertitur: vt verbi gr̃a. Quinquies quini: vicies quinquies ita.

Solidus numer⁹ est q lõgitudine ꝛ altitudine ꝯtinetur: vt sunt pyramides qui in modum flammę consurgunt ita.

Cubus vt sunt tesserę ita.

Sphęrę qb⁹ est ęq̃lis vndiqȝ rotũditas ita.

Sphęric⁹ aũt nũerus est q circulato nũero ml̃tiplicat⁹ a se ĩchoat ꝛ ĩ se ꝯuertiẽ: qnqes qni: vicies qnqes. Hic circulus dũ ĩ seipso multiplicat⁹ fuerit facit sphęrã. i. qnqes. 25. 125.

De dr̃ia arithmeticę geometrię ꝛ musicę. Cap. VIII.

Inter arithmeticã aũt ꝛ geometriam ꝛ musicã ħ interest vt mediã ĩuenias in arithmetica. Primo sic q̃ris. Cõiũgis extrema ꝛ diuidis ꝛ facis medium: vtputa fac extrema eẽ. vi. ꝛ. xij. simul iũgis ꝛ faciũt

xviij.ptiris media ⁊ facis.ix.qd est analogicū aritbmetice.⁊ medi⁹ quot monadib⁹ supat p^m: bis supeꝛ ab extrēo: supant eni.ix.vi.trib⁹ monadib⁹: bis supat a.xij. Scdm geometriā vo ita q̄ris. Extrema multiplicata tm̄ faciūt q̄ztū ⁊ media multiplicata: vtputa.vi.xij.m̄ltiplicata faciēt septuagies dipōdi⁹: media.viij.⁊.ix.multiplicata tātūdē faciūt. Scdm musicā ita. Qua parte supat medi⁹ p̄mū: eadē pte supaꝛ medi⁹ ab extremo: vtputa.vi.⁊.viij. duab⁹ partib⁹ supāt: q̄ duę partes tertia media.viij.supatur ab vltima: nona vel decia scda.

Aritbmetica medietas.
vi. ix. xij.
Musica medietas.
v. viij. xi.
Geometrica medietas.
vi. viij. ix xij.

¶ Qr numeri infiniti existunt. Cap. IX.

Numeros aūt infinitos eē certissimū est: qm̄ in quocūqȝ nūero finē faciēduȝ putaueris.s. ipse nō dico vno addito augeri: sȝ q̄zlibet ingentē multitudinē ↄtinēs: in ipsa rōne atqȝ scia numeroꝝ nō solū duplicari: veꝝ etiam multiplicari pōt. Ita vo suis q̄sqȝ numerus ꝑprietatib⁹ terminaꝛ: vt nullus eoꝛuȝ par esse cuicūqȝ alteri possit Ergo ⁊ dispares īter se atqȝ diuersi sunt: ⁊ singuli quiqȝ finiti sunt: ⁊ oēs infiniti sunt.

¶ Quid sit geometria: ⁊ de inuentoꝛib⁹ ⁊ vocabulo eius. ¶ Capitulum. X.

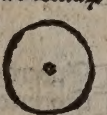
Geometrię disciplīa p̄^m ab ęgyptijs repta dr̄: qꝛ inundāte nilo ⁊ oīb⁹ possessiōib⁹ ei⁹ limo obduct̄ initiū terrę diuidēdę p lineas ⁊ mēsuras nomē arti dedit. Quę deinde longius acumie sapiētū ꝑducta: ⁊ maris ⁊ cęli: ⁊ aeris spacia metiunꝛ. Nā ꝓuocati studiosi cępunt post terrę dimēsionē ⁊ cęli spacia q̄rere: q̄zto īteruallo luna a terris: a luna sol ipse distaret: ⁊ vsqȝ ad vticē cęli q̄zta se mēsura distēderet: sicqȝ īterualla ipa cęli oꝛbisqȝ ambitū p numeꝝ stadioꝝ rōne ꝑbabili distixerūt. Sȝ qꝛ ex terrę dimsiōe h̄ disciplina cępit ex initio sui ⁊ nomē ſuauit. Naȝ geome^a d terra ⁊ de mēsura nūcupata ē. Terra.n.gręce γη vocatur. μετρον mēsura. Hui⁹ disciplię ars ↄtinet ī se liniamēta: īterualla: magnitudies ⁊ figuras: ⁊ ī figuris dimsiōes ⁊ nuōs.

¶ De q̄driptita diuisiōe geome^c. Cap. XI.

Geometrię q̄dripartita diuisio ē: in planuȝ in magnitudinē nuābilē: in magnitudinē rōnalē ⁊ figuras solidas. Planę figu^c sūt q̄ lōgi^{ne} ⁊ latitu^{ne} ↄtinenꝛ: q̄ sunt iuxꝛ Platonē nuō qnqȝ. Nuābilis magni^{do} ē q̄ nūeris aritbme^{ce} diuidi p̄t. Magnitu^{nes} rōnales sūt q̄rū mēsurā scire possum⁹. Irrōnales vo q̄rū mēsurę q̄ztitas cognita nō h̄r.

¶ De figuris geometrię. Cap. XII.

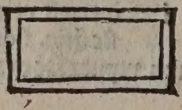
Figu^c solidę sūt q̄ lōgitu^{ne} ⁊ latitu^{ne} ⁊ altitu^{ne} ↄtinēꝛ: vt ē cub⁹: c⁹ sūt spēs.5.ī plano. Quaꝝ p^a.plano pede circulus ē figu^a plana ita: q̄ vocaꝛ circūducta: cui⁹ in me^o pūct⁹ ē q̄ cūcta ↄuergūt: qd cētꝝ geome^{ci} vocāt: latini pūctū cir^{li} nūcupāt. plāo ped ita.

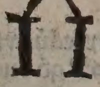
¶ Quadrilatera figura est in plano quadrata: quę sub quattuoꝛ rectis lineis iacet ita.

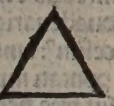
¶ Dianatbetō grāmatō fig^a plana ita.

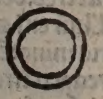
¶ Oꝛthogonium idest rectiangulum: figura plana in plano pede. Est enim triangulum ⁊ habet angulum rectum ita.

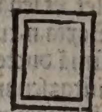
¶ Isopleros figu^a plana recta ⁊ subtiliter cōstituta in solidum ita.

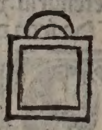
¶ Sphera est figura in rotundum foꝛmata ita partibus cunctis ęqualibus in solidum.

¶ Cubus est figura propria solida: quę longitudine ⁊ latitudine ⁊ altitudine continetur insolidum ita.

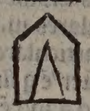
¶ Cylindrus est figura quadrata habens superius semicirculum in solidum ita.

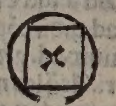
¶ Conon figura quę ab amplo in angustum finit sicut oꝛthogonium ita.

¶ Pyramis est figura quę in modum ignis ab amplo in acumen cōsurgit ita. Ignis eni apud gręcos pyrin appellatur.

¶ Sicꝛ aūt ifra.io. ois est numerus: ita infra būc circulū oium figuraꝝ ↄcludiꝛ ambit⁹.

¶ Prima aūt figura hui⁹ artis pūct⁹ est: cui⁹ pars nulla est. Scda est linea pręter latitudinē lōgitudo. Recta linea est quę ex ęquo in suis pūctis iacet. superficies vero qd lōgitudines ⁊ latitudines solas habet. Supficiei vo fines linę sunt: quoꝛum foꝛmę ideo in superioꝛibus.io. figuris positę non sunt: qꝛ intra eas inueniuntur.

¶ De numeris ꝓm geometriam q̄rēdis. Cap. XIII.

n Umeros āt ꝓȝ geometriā ita q̄ris. Extrema qppe ei⁹ m̄ltiplicata tm̄ faciūt q̄ztū ⁊ media duplicata: vtputa.6.⁊.iz.m̄ltiplicata faciūt septuagies dipōdius: media.8.⁊.9.mnliplicata tantūdem faciunt.

¶ De musica ⁊ eius nomine. Cap. XIIII.

m Usica ē peritia modulatōis sono cātuqȝ ↄsistēs: ⁊ dcā musica p deriuatiōeȝ a musis. Musę aūt appellatę απο του μωσαι.i. a q̄rēdo: qꝫ p eas sicut antiq voluerūt vis carminū ⁊ vocis modulatio q̄rereꝛ: quarū son⁹: qꝛ sensibilis res est: ⁊ p̄terfluit in p̄teritū tp̄s ipꝛimiturqȝ memoꝛię. inde a poetis Jouis ⁊ memoꝛię filias musas eē ↄfictū est. Nisi.n.ab homie memoꝛia teneantur soni pereunt: qꝛ scribi non possunt.

¶ De iuentoꝛib⁹ ei⁹. Cap. XV.

Moyses dicꝛ reptoꝛē musicę artis fuisse tubal: q fuit d stirpe Cain anā diluuiū. Gręci vo Pythagorā dicūt h⁹ artis inuenisse p̄moꝛdia ex malleoꝝ sonitu ⁊ coꝛdaꝝ extēsione ꝑcussa. Alij Linū thebeū ⁊ zętū ⁊ amphiō ī musica arte p̄mos claruisse ferūt. Post q̄s paulatiȝ directa ē p̄cipue h̄ disciplina: ⁊ aucta m̄ltis modis. eratqȝ tā turpe musicā nescire q̄z lr̄as. Interpōebaꝛ āt nō mō sacris: sȝ ⁊ oīb⁹ solēnib^a oībusqȝ lętis vl̄ tristioꝛib⁹ reb⁹: vt.n.ī veneratōe diuina hymni: ita ī nuptijs hymęnei ⁊ ī funerib⁹ threni: ⁊ lamēta ad tybias canebanꝛ. In ↄuiuijs vo lyra ⁊ citbara circūferebaꝛ: ⁊ accubātib⁹ singulis oꝛdinabaꝛ ↄuiuiale genus cāticoꝝ.

¶ Quid possit musica. Cap. XVI.

Itaqȝ

Itaqȝ sine musica nulla disciplina põt eē pfecta. Nihil.n.est sine illa. Nā ⁊ ipse mūdus qdā armõia sonoꝝ fert eē ↄposit⁹ ⁊ celū ipȝ sub armonię modulatiõe reuolui. Musica mouet affect⁹ ꝓuocat in diuersuȝ habitū sensus. In ꝑlys quoqȝ tubę ↄcent⁹ pugnātes accēdit: ⁊ q̄to vehemētior fuerit clāgor: tāto fit ad certamē anius fortior. Si qdē ⁊ remiges cant⁹ hortat̄ ad tolerādos quoqȝ labores musica aīum mulcet: ⁊ singuloꝝ opeꝝ fatigationem modulatio vocis solat̄. Excitatos quoqȝ aīos musica sedat: sicut de Dauid legit̄ q a spū inmūdo Saulē arte modulatõis eripuit. Ipas quoqȝ bestias necnon ⁊ serpentes volucres atqȝ delphinos ad auditū suę modulatiõis musica ꝓuocat. Sed ⁊ qcqd loquimur: vel ītrinsecus venaꝝ pulsib⁹ cõmouemur per musicos ritbmos armonię virtutibus ꝓbatur esse sociatum

De tribus partibus musicę. Cap. XVII.

Musicę sunt tres.i.armõica: ritbmica: metrica. Armonica est q̄ decernit in sonis acutū ⁊ grauez. Ritbmica est quę reqrit īcursionē v̄boꝝ vtꝝ bñ son⁹ an male cohereat. Metrica est q̄ mensurā diuersoꝝ metroꝝ ꝓbabili rõne cognoscit: vt v̄bi grā. heroicū: iambicū: elegiacū: ⁊c̄.

De triformi musicę diuisione. Cap. XVIII.

Ad oēm sonū q materies cātilenaꝝ est: triformem ↄstat esse nāȝ. Prima est armonica q̄ ex vocū cantibus ↄstat. Scđa organica: quę ex flatu cõsistit. Tertia ritbmica: que in pulsu digitoꝝ numeros recipit. Nam aut voce ędītur sonus: sicut per fauces: aut flatu: sicut per tubam vel tibiam: aut impulsu: sicut per citharam: aut per qđlibet aliud qđ percutiendo canoꝝ est.

De pª diuisiõe musicę q̄ armõiaca dr̄. Cap. XIX.

Prima diuisio musicę q̄ armõiaca dr̄.i. modulatio vocis ꝑtinet ad comędos tragędos: vel choros: vel ad oēs q voce ꝓpria canunt. Hęc ex aīo ⁊ corpore motū facit: ⁊ ex motu sonū: ex quo colligit̄ musica q̄ in homīe vox appellat̄. Vox est aer spū v̄beratus. vñ ⁊ v̄ba sunt nūcupata. Proprie aūt vox hoīuȝ est seu irrõnabiliū animātium. Nā in alys abusiue nõ ꝓprie sonū vocē vocari: vt vox tubę ifremuit fractasqȝ littore voces. Nā ꝓpriū est vt littorei sonāt scopuli: ⁊ At tuba terribilē sonitū ꝓcul ęre canoro. Armonica est modulatio vocis ⁊ ↄcordantia plīmoꝝ sanoꝝ vl̄ coaptatio. Symphonia ē modulatõis tēꝑamētū ex graui ⁊ acuto ↄcordātib⁹ sonis siue in voce siue in flatu siue ī pulsu. Per hāc qppe voces acutiores grauioresqȝ ↄcordāt̄: ita vt qsqs ab ea dissonuerit sensuȝ auditoris offendat. Cui⁹ ↄ̄ria ē diaphonia.i. voces discrepātes vel dissonę. Euphonia est suauitas vocis: hęc ⁊ melos a suauitate ⁊ melle dicta. Diestema ē vocis spaciuȝ: ex duob⁹ vel plurib⁹ sonis aptatū. Diesis ē spacia q̄daȝ ⁊ deductões modulādi: atqȝ vergētes de vno in alteꝝ sonū. Tonus est acuta enūciatio vocis. Est.n.armonię differētia ⁊ q̄ȝtitas q̄ in vocis accētu vel tenore ↄsistit: cui⁹ gnā in.xv.partib⁹ musici diuiserūt: ex qb⁹ ꝑm⁹ hyperlidius: nouissimus ⁊ acutissimus hypodori⁹ oīuȝ grauissimus. Cātus est inflexio vocis. Nā sonus directus est: ꝑcedit aūt son⁹ cātū. Arsis est vocis eleuatio: hoc est initiū. Thesis vocis positio: hoc est finis. Suaues voces sunt subtiles ⁊ spissę: clarę: atqȝ acutę. Pespicuę voces sunt: q̄ lõgi⁹ ꝓtrahunt̄: ita vt oēm ipleāt ↄtinuo locū: sicut clangor tubarum. Subtiles voces sunt quibus nõ est spirit⁹ qualis est infantium vel mulieꝝ vel ęgrotantiū: sicut in neruis. Quę eniȝ subtilissimę chordę sunt: subtiles ac tenues voces emittunt. Pingues sunt voces qñ spūs multus simul egredit̄: sicut viroꝝ. Acuta vox est tenuis alta: sicut in cordis videmus. Dura vox est q̄ violenter emittit sonos: sicut tonitruū: sicut incudis sonus quotiens in durū malleus ꝑcutit̄ ferruȝ. Aspera vox est rauca ⁊ quę dispergit̄ ꝑ minutos ⁊ in dissimiles pulsus. Cęca vox ē q̄ mox vt emissa fuerit ↄticescit: atqȝ suffocata neq̄q̄ȝ longius ꝓducit̄: sic̄ ē in fictilib⁹. Vinnola vox ē mollis atqȝ flexibilis. Et vinola dcā a vino h̄ ē cincino molliter flexo. Perfecta āt vox ē alta suauis ⁊ clara. Alta vt in sublimi sufficiat: clara vt aures ipleat: suauis vt aīos audientiū blādiat. Si ex his aliqd defuerit: vox pfecta nõ erit.

De scđa diuisiõe: q̄ organica dr̄. Cap. XX.

Secunda diuisio organica est: in his q̄ spū reflante cõpleta in sonum vocis animant̄: vt sunt tubę: calami: fistulę: organa: pandoria ⁊ his similia instr̄a. Organū vocabuluȝ est generale vasoꝝ omniū musicoꝝ. Hoc aūt cui folles adhibent̄: alo gręci noīe appellāt. Vt aūt organuȝ dicat̄: magis ex ea vulgaris est gręcoꝝ ↄsuetudo. Tuba ꝑmū a tyrrhenis inuenta: de quibus Virgilius. Tyrrhenusqȝ tubę mugire ꝑ ęthera clāgor. Adhibebat̄ āt nõ solū in ꝑlys: ſȝ in oīb⁹ festis dieb⁹ ꝑꝑ laudis vel gaudy claritatē. Vñ ⁊ ī psalterio dr̄. Canite initio mēsis tuba ī die isigni solēnitatis vr̄ę. Pręceptū.n. fuerat iudeis vt initio nouę lunę tuba clāgerēt: qđ etiā huc usqȝ faciūt. Tibias excogitatas ī phrygia ferūt. Has qdē diu funerib⁹ tātuȝ adhibitas. mox ⁊ sacris gētiliū. Tibias āt appellatas putāt ꝙ ꝑmū de ceruinis tibys cruribusqȝ hinulloꝝ fierēt: vñ ꝑ abusionē ita ceptas vocari ēt q̄ nõ de cruribus ossibusqȝ eēnt: Hinc ⁊ tibicē q̄si tibiaꝝ cātus. Calam⁹ nomē ꝓpriū arboris a calēdo.i. fundēdo voces vocat⁹. Fistulā qdā putāt a mercurio iuētā: aly a Fauo quē gręci vocāt Pana. Nõnlli eā ab Idi pastore agrigētino ex sicilia. Fistula aūt dicta q͛ vocē emittat. Nā gręce fos vox. stalęsa missa appellat̄. Sābuca i musicis spēs ē symphoniaꝝ. Est.n. gen⁹ ligni fragilis vñ ⁊ tibię ↄponunt̄. Pādori⁹ ab iuētore vocatus đ quo Virgili⁹. Pan ꝑmus calamos cęra ↄiungere plures īstituit. pan curat oues. ouiūqȝ magistros. Fuit.n. apđ Gētiles de⁹ pastoralis: q ꝑm⁹ dispꝑes calamos ad cantū aptauit ⁊ studiosa arte cõposuit.

De 3ª diuisiõe q̄ ritbmica nūcupat̄. Cap. XXI.

Tertia ē diuisio ritbmica ꝑtinens ad neruos ⁊ pulsus: cui dant̄ spēs citharaꝝ diuersaruȝ. Tympanū quoqȝ cymbalū systꝝ acitabula ęnea ⁊ argentea: vl̄ alia q̄ metallico rigore ꝑcussa reddūt cū suauitate tinitū ⁊c̄. huiuscemodi Citharę ac psal eri reptor Tubal vt ꝑdictū ē ꝑhibet̄. Iuxta opinionē āt gręcoꝝ citharę vsus reptus fuisse ab Apollie credit̄. Forma citharę initio similis fuisse tradit̄ pectori hūano quo veluti vox e pectore: ita ex ipa cātus ędere: appellatāqȝ eadē de cā. Nā pectus dorica lingua cithara vocat̄. Paulatim aūt plures eius spēs extiterūt. vt psalteria: lyrę: barbitę: phęnices ⁊ pectides: ⁊ q̄ dicunt̄ indicę ⁊ feriunt̄ a duobus simul. Itē alię atqȝ alię ⁊ quadrata forma vel trigonali: cordaꝝ etiaȝ numerus multiplicat⁹ est: ⁊ cõmutatū gen⁹. Veteres aūt citharaȝ fidiculā vel fidicē noīauerūt: q͛ tā ↄcinūt iter se cordę ei⁹ q̄ȝ bñ ↄueniūt iter quos fides sit. Antiq̄ aūt cithara. 7. cordis erat vñ ⁊ Virgil. Septē discrimina vocuȝ. Discrimina aūt iđ: ꝙ nulla cordę vicinę corda similē sonū reddat: ſȝ iđ septē cordę vel q͛ totā vocē implent: vel quia septem motibus sonat cęlum. Cordas auteȝ dictas a corde: quia sicut pulsus ē cordis in pectore: ita pulsus cordę in cithara. Has primus mercuri⁹ excogitauit: idē qȝ prior in neruos sonum strinxit. Psalteriuȝ quod vulgo canticum dicitur a psallendo nominatuȝ quod ad

eius vocem chorus consonando respondeat. Est autez similitudo citharę barbaricę in modum Δ deltę litterę. Sed psaltery ⁊ citharę hęc differentia est: ꝙ psalterium lignum illud concauum. vnde sonus redditur superius habet: ⁊ deorsum feriuntur chordę ⁊ desuper sonant. Cythara vero econtra concauitatez ligni inferius hʒ. Psalterio autem hebręi decacordon vsi sunt propter numerum decalogum legis. Lyra dicta a po tu lyrin. i. a varietate vocū: ꝙ diuersos sonos efficiat. Lyrā ꝑmū a Mercurio inuentam fuisse dicunt: hoc modo. Cuz regrediēs nilus in suos meatus varia in campis reliquisset animalia: relicta etiam testudo est: quę cum putrefacta esset: ⁊ nerui eius remansissent extenti intra corium percussa a mercurio sonitū dedit. Ad cui⁹ spēm Mercuri⁹ lyrā fecit: ⁊ Orpheo tradidit q ei⁹ rei maxīe erat studiosus. Vñ ⁊ ęstimat̄ eadē arte non feras tm̄: sed ⁊ saxa atqʒ siluas: cantus modulatiōe applicuisse. Hāc musici ꝑpter study amorē ⁊ carminis laudē: ēt inter sidera suarū fabularuʒ cōmētis collocatā eē̄ finxerūt. Tympanuʒ est pellis vel coriū ligno ex vna parte extētuʒ. Est. n. pars media symphonię ī similitudinē cribri. Tympanū aūt dcm̄ qꝺ mediū est. Vñ ⁊ margaritū mediū tympanuʒ dr̄: ⁊ ipm̄ vt symphōia ad virgulā ꝑcutit̄. Cymbala ⁊ acitabula quedā sunt: q̄ ꝑcussa īuicē se tāgūt ⁊ sonū faciūt. Dicta autez cymbala: qꝛ cū ballematia simul ꝑcutiunt̄. Ita. n. gręci dicūt cymbala ballematia. Systrū ab iuētrice vocatū. Isis. n. regina ęgyptioꝝ id genus iuenisse ꝓbat̄. Iuuenalis. Isys ⁊ irato feriat mea lumīa systro. Inde ⁊ hoc mulieres ꝑcutiunt: qꝛ īuentrix huius generis mulier extitit. Vñ ⁊ apud amaçonas systro ad bellū fęmiaꝝ exercitus vocabat̄. Tintinabulū de sono vocis nomē habʒ: sicut ⁊ plausus manuū: stridor valuarū. Symphonia vulgo appellatur lignū cauū ex vtraqʒ parte pelle extenta: quam virgulis hinc ⁊ inde musici feriunt. Fitqʒ in ea ex cōcordia grauis ⁊ acuti suauissimus cantus.

De musicis numeris. Cap. XXII.

Numeros aūt ꝭm musicam ita queris. Positis extremis vtputa. vi. ⁊ decies dipondius: vides quot monadibus supet̄. vi. a. xij. ⁊ est vi. monadibus: ducis per quadratum sexies seni faciūt. xxxvi. Cōiungis extrema illa prima. vi. ad. xij. siml' efficiūt. xviij. Partiris tricies sexies per decies octo efficitur dipondius. Hos iungis cuz summa minore. i. sexies erunt. viij. ⁊ erit medium inter. vi. ⁊ xij. Quapropter octo superant sex duabus monadibus: idest tertia de sexies. ⁊ superantur. viij. a. xij. iiij. monadibus tertia portione. Qua parte ergo superat: eadez superatur. Sed hęc ratio quēadmodum in mundo est ex volubilitate circulorum: ita ⁊ in microcosmo intantuz pręter vocem valet vt sine ipsius perfectione etiam homo symphonijs carens nō ꝯstet: eiusdez musicę ꝑfectione ēt metra ꝯsistunt in arsi ⁊ thesi. i. eleuatōe ⁊ positiōe.

De astronomia. Cap. XXIII.

Astronomia est astroruʒ lex: quę cursus siderum ⁊ figuras ⁊ habitudines stellarum circa se ⁊ circa terram indagabili rōne ꝑcurrit.

De inuentorib⁹ eius. Cap. XXIIII.

Astronomiā primi ęgyptij īuenerūt. Astrologiā vō ⁊ natiuitatis obseruātiā: chaldęi primi docuerūt. Abrahā āt īstituisse ęgyptios astrologiā Iosephus auctor asseuerat. Gręci autez dicūt hāc artē ab Athalāte ꝑus excogitataʒ. ideoqʒ dict⁹ est sustinuisse cęlum. Quisquis aūt ille fuit motu cęli ⁊ rōne animi excitatus: ꝑ tēpoꝝ vices: ꝑ astrorū ratos diffinitosqʒ cursus: per īteruallo ꝝ spacia moderata ꝯsiderauit dimēsiones quasdā ⁊ numeros: quę diffinēdo ac secernēdo in ordinē nectēs astrologiā repꝑit.

De scriptoribus astronomię. Cap. XXV.

In vtraqʒ aūt lingua diuersoꝝ quidez sunt de astronomia scripta volumīa: inter quos tamē Ptholome⁹ rex Alexādrie apud grecos habetur pręcipuus: hic etiam ⁊ canones instituit: quibus cursus astroꝝ inueniat̄.

De dr̄ntia astronomię ⁊ astrologię. Cap. XXVI.

Inter astronomiam autem ⁊ astrologiaʒ aliquid differt. Nam astronomia cęli conuersionem: ortus: obitus: motusqʒ siderum continet: vel qua ex causa ita vocentur. Astrologiam vero partim naturalis partiʒ superstitiosa est. Naturalis dum exeqnit̄ solis ⁊ lunę cursus vel stellarum certasqʒ temporum stationes. Superstitiosa vero est illa quaʒ mathematici sequuntur: qui in stellis augurantur: quiqʒ etiam. xij. cęli signa per singula animę vel corporis membra disponunt: siderūqʒ cursu natiuitates hominum ⁊ mores ꝑ̄dicare conant̄.

De astronomię ratione. Cap. XXVII.

Astronomię ratio modis plurimis constat. Diffinit enim quid sit mundus: quid cęluz: quid sphęrę situs ⁊ cursus: qd axis cęli ⁊ poli: quę sint climata cęli: qui cursus solis ⁊ lunę: atqʒ astrorum ⁊c̄.

De mundo ⁊ eius nomine. Cap. XXVIII.

Mundus est is qui constat ex cęlo ex terra ex mari cūctisqʒ siderib⁹. Qui iccirco mundus est appellatus: qꝛ semper in motu est. nulla enim requies eius elementis ꝯcessa est.

De forma mundi. Cap. XXIX.

Formatio mundi ita demōstratur. Nā quēadmodum erigitur mundus in septētrionalem plagam: ita declinatur in australeʒ. Caput autē eius ⁊ quasi facies orientalis regio est: vltima pars septentrionalis est.

De cęlo ⁊ eius nomine. Cap. XXX.

Celuʒ philosophi rotundum volubile atqʒ ardens esse dixerūt: vocatūqʒ hoc nomine: eo ꝙ tāꝗ̃ vas cęlatum impressa signa hēat stellarum. Distinxit enī id deus claris luminibus ⁊ impleuit sole. s. ⁊ lunę orbe fulgenti ⁊ astroꝝ micantiū splendentibus signis adornauit. Hoc autez gręce biranos dicitur apo tu oran. i. a videndo: eo ꝙ aer perspicuus sit: ⁊ ad speculandum purior.

De situ sphęrę cęlestis. Cap. XXXI.

Sphęra cęli est species quędam in rotunduʒ formata: cuius centrum terra est: ex omnib⁹ partibus ęqualiter conclusa. Hanc sphęram nec principium habere dicunt nec terminū: ideo ꝙ in rotundum quasi circulus incipiat: vel vbi desinat non facile comprehenditur. Phi autem mundi. 7. cęlos. i. planetas globorum ꝯsono motu introduxerunt: quorum orbibus connexa memorant omnia quos sibi innexos ⁊ velut insertos versari retro: ⁊ ecōtrario certis motibus suis ferri arbitrantur.

De motu eiusdem. Cap. XXXII.

Sphęrę motus duobus axibus voluit̄: quoꝝ vnus est septētrionalis: qui nūꝗ̃ occidit: appellaturqʒ boreas: alter australis qui nunꝗ̃ videtur ⁊ austronotus dicitur. His duobus polis moueri sphęraʒ cęli dicunt: ⁊ cum motu eius sidera in ea fixa ab oriente vsqʒ in occidentez circuire: septentrionibus breuiores gyros iuxta car-

dinem

dinẽ pagẽtibꝰ. ¶ De cursu eiusdẽ sphęrę. Ca. XXXIII
Phęra cęli ab oriẽte ⁊ occidẽte semel in die ⁊ no
f cte vtit̃.24.horaꝝ spacijs qbꝰ sol cursum suũ su/
pra terras ⁊ sub terras sua volubilitate ꝯcludit.
¶ De celeritate cęli. ¶ Cap. XXXIIII.
Anta celeritate cęli sphęra dr̃ currere vt nisi ad/
t uersus p̃cipitẽ eiꝰ cursuꝫ astra currerẽt: quę eum
remorarẽt.mundi ruinam faceret.
¶ De axe cęli. ¶ Cap. XXXV.
Xis ẽ septẽtrionalis linea recta:q̃ per mediã pilã
a suphęrę tẽdit.⁊ dicta axis ꝙ in ea sphęra vt rota
voluit̃.vel q; ibi plaustrũ est.
¶ De cęlestibus polis. ¶ Cap. XXXVI
Oli sunt circuli q currunt ꝑ axẽ. Hoꝝ alter est se
p ptẽtriõalis q nunq̃ȝ occidit. appellaturq̧ boreus.
alter australis qui nunq̃ȝ videt̃ ⁊ Austronotus di
cit̃.⁊ dicti poli ꝙ sint axium cycli ex vsu plaustrorũ a
poliẽdo.i.noiati:s; polus boreus semꝑ videt̃.austronotꝰ
nunq̃ȝ:q; dextra cęli altiora sunt.ꝓssa austri.
¶ De cardinibus. ¶ Cap. XXXVII.
c Ardines cęli extremę ꝑtes sũt axis.Et dicti cardi
nes eo ꝙ ꝑ eos vtit̃ cęlũ.vel q; sic cor voluunt̃.
¶ De conuexis cęli. ¶ Cap. XXXVIII.
Onuexa aũt cęli extrema eiꝰ sunt a curuitate di/
c cta.vt est illud.Cõuexũ quotiẽs claudit nox hũi/
da cęlũ.Cõuexũ.n. curuũ est. q̃si ꝯuersum seu in/
clinatum:⁊ ad modum circumflexum.
¶ De ianuis cęli. ¶ Cap. XXXIX.
i Anuę cęli duę sunt.oriens ⁊ occasus. Nã vna par
te sol procedit.alia se recipit.
¶ De gemina cęli facie. ¶ Cap. XL.
Acies cęli vel caput oriẽtalis regio est. vltima se/
f ptẽtrionalis.De qua Lucanꝰ. Sic mũdi ꝑs ima
iacet.quã zona niualis. ꝑpetuęq̧ ꝑmũt hyemes.
¶ De quattuor partibus cęli. ¶ Cap. XLI.
Limata cęli.i.plagę vel ꝑtes q̃ttuor sunt.ex
qbꝰ ꝓma ꝑs oriẽtalis ẽ.vñ aliquę stellę oriun
tur.Secũda occidẽtalis.vbi nobis aliq̃ stel/
lę occidũt.Tertia septẽtrionalis vbi sol ꝑue/
nit in diebꝰ maioribus.Quarta australis.vbi
sol ꝑuenit noctibꝰ maioribꝰ.Oriẽs aũt ab exortu solis ẽ
nũcupatꝰ.Occidẽs ꝙ diẽ faciat occidere ⁊ interire. Ab/
scõdit.n.lumẽ mũdo ⁊ tenebras suꝑinducit. Septẽtrio
ãt a septẽ stęllis axis vocatꝰ.que in ipo reuolutę rotant̃.
Hic ꝓprie ⁊ vertex dr̃ eo ꝙ vertit̃. Meridies ãt vocat̃.
vel q; ibi sol fac̃ mediũ diẽ.q̃si medidies. vel q; tũc pu
rius micat ęther. Mex.n.puꝝ dr̃.Sunt ⁊ alia septẽ cli/
mata cęli.q̃si.7.lineę ab oriẽte in occidente.sub qbus ⁊
mores hoiuȝ dispares atq̧ aialia spãlr diuersa nascunt̃.
q̃ vocata sũt a locis qbusdã famosis.q̊ꝝ ꝓm ẽ meroes.2ȝ
syenes.3m catacoras.i.africa.4m rhodus.5m hellespontꝰ.
6m mesopontus.7m brustenus.
¶ De hemisphęrijs. ¶ Cap. XLII.
h Emisphęriũ dimidia ꝑs spęre ẽ: hemisphęriõ su
pra terras ẽ ea ꝑs cęli q̃ a nobis tota videt̃: hemi/
pheriõ sub terra ẽ:q̃ videri nõ p̃t q̃ȝdiu sub terra fuerit.
¶ De qnq; circulis cęli. ¶ Cap. XLIII.
Onę cęli qnq; sũt q̃ꝝ distinctiõibꝰ q̃dã ꝑtes tẽpe
z rie sua icolunt̃:q̃dã imanitate frigoris aut calori
ihitabiles existũt.Quę iõ zonę vl' circuli appelãt̃:
eo ꝙ i circũductiõe sphęrę existũt.Quoꝝ ꝓmꝰ circulꝰ iõ
arcticꝰ appellat̃:ꝙ iter eũ arcturi signa iclusa ꝓspiciũt̃.
Scđs circulꝰ therinos q ⁊ tropicꝰ dr̃:q; i eo circuiẽs sol
aqlonis finibꝰ ęstatẽ fac̃.⁊ vltra eũ circulũ nõ trãsit: sed
stati reuertit̃.⁊ ide tropicꝰ appellat̃.Tertiꝰ circulꝰ hime
rinꝰ.q a latinis iõ ęqnoctialis appellat̃.eo ꝙ sol cũ ad eũ
orbẽ ꝑuenerit ęqnoctiũ fac̃.himerinꝰ.n.latine dies dr̃ at
q; nox q̃ circulo dimidia spęrę ꝑs ꝯstituta ꝓspicit̃ Quar
tꝰ circulus antarcticꝰ vocatꝰ.eo ꝙ ꝯ̃riꝰ sit circulo quẽ ar
cticõ noiamꝰ.Quintꝰ circulus chimerinꝰ tropicꝰ.q; lati/
nis hyęmalis siue brumalis appellat̃.iõ q; sol cũ ad eũ
circulũ ꝑuenerit.hyemẽ his qui ad aqlonẽ sunt facit.⁊
ęstatẽ his qui in austri partibus cõmorant̃.
¶ De zodiaco circulo. ¶ Cap. XLIIII.
z Odiacus aũt circulus ẽ q ex lineaꝝ qnq̧ angulis
⁊ ex vna linea constat.
¶ De candido circulo. ¶ Cap. XLV.
Acteus circulus via ẽ q̃ i sphęra videt̃.a candore
l dicta:q; alba ẽ.quam aliq dicũt viaȝ eẽ q̃ circuit
sol.⁊ ex splẽdoris ipsius transitu ita lucere.
¶ De magnitudine solis. ¶ Cap. XLVI.
m Agnitudo solis fortior ẽ terrę. vñ ⁊ eodẽ momẽ/
to q̊ orit̃:⁊ oriẽti sil' ⁊ occidẽti eq̃liter apparet.Q2
v̊o tanq̃ȝ cubitalis nobis videt̃.ꝯsiderare oȝ q̃ȝtũ sol di
stat a terris:q̃ lõgitudo facit vt ꝑuus videat̃ a nobis.
¶ De magnitudine lunę. ¶ Cap. XLVII.
Agnitudo quoq̧ lunę minor fert̃ eẽ q̃ȝ solis. Naȝ
m dũ sol suꝑior sit a luna:⁊ tñ a nobis maior q̃ȝ lũa
videat̃ iaȝ si ꝓpe nos accessisset: multo maior q̃ȝ
luna ꝯspiceret̃.Sicut ãt fortior ẽ sol terra. ita terra for
tior est luna per aliquã q̃ȝtitatẽ.
¶ De natura solis. ¶ Cap. XLVIII.
f Ol dũ igneꝰ sit:pre nimio motu ꝯuersiõis sue am
plius icalescit.Cuiꝰ ignẽ dicũt phi aq̃ nutiri ⁊ ꝯ̃/
rio elemento virtutẽ luminis ⁊ caloris accipere. Unde
videmus eum sepius madidũ ⁊ rorantẽ.
¶ De cursu solis. ¶ Cap. XLIX.
Olẽ ꝑ seipȝ moueri:ñ cũ mũdo vti dicũt. Nã
si fixꝰ cęlo maneret oẽs dies ⁊ noctes eq̃les
existerẽt:s; cũ alio loco cras occasuꝝ:alio oc
cidisse hesterno videmꝰ:appet eũ ꝑ seipȝ mo
ueri:nõ cũ mũdo vti.Spatijs.n.ineq̃libꝰ or/
bes ãnuos ꝯficit ꝓp tẽpoꝝ mutatiões.Oriens diẽ facit:
occidẽs noctẽ iducit. Nã vadẽs lõgiꝰ ad meridiẽ hyemẽ
fac̃:vt hibernis hũoribꝰ ac pruinis terra pinguescat. Ac
cedẽs ꝓpiꝰ ad septẽtrionẽ ęstatẽ reddit: vt fruges ma/
turitate durẽt̃:⁊ q̃ sũt i hũidis icocta:feruefcã mitescãt.
¶ De defectu solis. ¶ Cap. L.
Ol oriẽs diẽ fac̃:occidens noctẽ inducit. Nã
dies ẽ sol suꝑ terras: nox ẽ sol sub terra.Ex
ipo.n.sũt hore:ex ipo dies cũ ascenderit. Ex
ipo ẽt nox cũ occiderit.Ex ipo mẽses ⁊ anni
nũerant̃.Ex ipo vicissitudines fiũt tẽpoꝝ.
Qñ ãt ꝑ meridieȝ currit:vicinior terrę est. Qñ v̊o iuxta
septẽtrionẽ sublimis attollit̃.Cui iõ deus diuersos cur/
sus ꝯstituit:loca ⁊ tpa:ne dũ semꝑ in ijsdem moraret̃ lo
cis:q̊tidiano vapore eiꝰ vniuersa ꝯsumerent̃: s; vt Cle/
mẽs ait:cursus diuersos accipit:qbꝰ aeris tẽperies ꝓ rõ/
ne tẽpoꝝ dispẽset̃:⁊ ordo vicissitudinuȝ ꝑmutationũq̧
s̃uet̃. Nã dũ ad superiora ꝯscẽderit ver tẽperat:vbi aũt
ad summũ cęli venerit:estiuos accẽdit calores: d̃scẽdẽs
rursus autũno tẽperiẽ reddit:vbi v̊o ad inferiorẽ redit
circulũ:ex glaciali cõpage cęli rigorẽ nobis hiberni frigo
ris derelinqt. ¶ De itinere solis. ¶ Cap. LI.
Ol oriẽs ꝑ meridiẽ iter hȝ:q postq̃ȝ ad occasuȝ ve
f nerit:⁊ occeano se itinxerit:ꝑ incognitas sub terra
vias vadit:⁊ rursus ad orientẽ recurrit.
¶ De lumine lunę. ¶ Cap. LII.
l Unã qdã phi dicũt ꝓpriũ lumen hr̃e:globiq; eiꝰ.
vnã ꝑtẽ eẽ luciluã:aliã v̊o obscurã:⁊ paulatim se

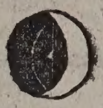
vtēdo diuersas foras efficeꝛ. Alij eꝫ aiūt lunā nō suū lu/
mē hře:ſʒ solis radijs illuminari. Unde ⁊ eclypsin patiꝛ
si inter ipam ⁊ solē vmbra terrę interueniat. Sol.n. illi
loco supior est. Hinc euenit vt qñ sub illo est pte supio/
re luceat.inferiore vo quā bʒ ad terras obscura sit.

¶ De formis lune. Cap. LIII.

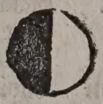
p Prima figura lunę bicornis est ita

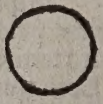
Secunda sectilis habet ita.

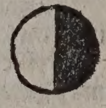
Tertia dimidia habet ita.

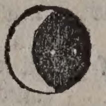
Quarta plena ita.

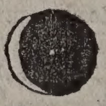
Quinta iterum dimidia ex maiore ita.

Sexta iterum sectilis ita.

Septima bicornis ita.

¶ Septima autem semis:⁊.zzᵃ semis in suo orbe medię sunt. Cęterę proportionales sunt.

¶ De interlunio lunę. Cap. LIIII.

i Interlunuū lunę ē tps illō iter ōficiētē ⁊ nascētē lunam. Est aūt.30.dies quo luna nō lucet. Que iō videri nō pōt:qꝛ soli ꝯiūcta obscuraꝛ:ſʒ eodē mo mēto renascēs paulatim ab eo recedēdo videꝛ.

¶ De cursu lunę. Cap. LV.

l Luna amissi ac recepti lumis vicibꝰ mēstrua i cē tro spacia moderaꝛ. Que,iō icidit obliq̃ ⁊ ñ recto cursu vt sol.s.ne icidat i cētꝝ terrę:⁊ frequēter pa tiaꝛ eclypsin. Uicinꝰ.n.ē eiꝰ circulꝰ terrę. Crescēs āt oriē tem cornibus spectat:decrescens occidentem merito:qꝛ occasura ⁊ amissura ē lumē.

¶ De vicinitate lunę ad terras. Cap. LVI.

l Luna terris vicinior ē q̃ʒ sol. inde ⁊ breuiori orbe celeriꝰ pagit cursum suū. Nā iter qđ in diebꝰ.365. sol pagit:ista p.30ᵃ.dies pcurrit. Unde ⁊ antiq mē ses in luna:annos aūt in solis cursu posuerūt.

¶ De eclypsi solis. Cap. LVII.

e Eclypsis solis ē q̃tiēs luna.30ᵃ. ad eādē lineā q̃ sol vehiꝛ puenit:eiq; se obijciēs solē obscurat. Nā de ficere nobis sol videꝛ:dū illi orbis lunę opponiꝛ.

¶ De eclypsi lunę. Cap. LVIII.

e Eclypsis lunę ē q̃tiēs ī vmbrā terrę lūa icurrit. Nō .n.suū lumē hře:ſʒ a sole illuminari putaꝛ.vñ ⁊ ō fectū patiꝛ:si iter ipaʒ ⁊ solē vmbra terrę iterue/ niat. Patiꝛ āt ħ.25ᵃ.luna:eo vsq; q̃diu cētꝝ atq; vmbrā obstātis terrę exeat:videatq; solē:vel a sole videaꝛ.

¶ De ōria stellaꝝ siderꝝ ⁊ astroꝝ. Cap. LIX.

s Stellę ⁊ sidera ⁊ astra iter se ōfnt. Nā stella ē q̃lʒ singlaris. Sidera vo sūt stellis plꝛimis fcā vt hya des:pleiades. Astra āt sūt stellę grādes:vt orion bootes: ſʒ hęc noia scriptores ꝯfundūt ⁊ astra p stellis: ⁊ stellas p siderībꝰ ponūt.

¶ De lumie stellaꝝ. Cap. LX.

s Stellę nō hře ꝓꝑū lumē:ſʒ a sole illuminari ōñr: sic ⁊ luna.

¶ De situ stellaꝝ. Cap. LXI.

s Stellę imobiles sūt:⁊ cū cęlo fixę ꝑpetuo motu fe runꝛ:neq; cadūt p ōiē:ſʒ a solis splendore obscu/ ranꝛ.

¶ De cursu stellaꝝ. Cap. LXII.

s Sidera aut feruntꝛ.aut mouenꝛ. Feruntꝛ q̃ cęlo fi/ xa sūt ⁊ cū cęlo voluunꝛ.mouēꝛ vo q̃dā sic plane tę.i.erraticę.q̃ cursus suos vagos. certa tñ ōffōne ꝯficiūt.

¶ De vario cursu stellaꝝ. Ca. LXIII.

s Stellę ꝑ eo q̃ p diuersas orbes cęlestiū planetaꝝ feruntꝛ. Nā q̃dā celeriꝰ exortę seriꝰ occidūt. q̃daʒ tardiꝰ exortę citiꝰ ad occasum puenūt. Alię pari/ ter oriunꝛ ⁊ nō sil occidūt.oēs āt suo tpe ad suū cursum ꝓꝑū reuertunꝛ.

¶ De iternall stellaꝝ. Ca. LXIIII.

s Stellę inter se diuersis iternallis ōistāt a terra:p pterea ōispari claritate magis minusue nr̄is ocu/ lis apparēt. Nā multę maiores sunt his q̃s vide/ mus cōspicuas:ſʒ lōgiꝰ positę paruę videnꝛ a nobis.

¶ De numero circulari stellarum. Cap. LXV.

Numerus circularis stellaꝝ ē:p quē cog̃sciꝛ i q̃to tpe circuluʒ suū vnaq̃q; stella pcurrat: siue p lōgitudinē siue p latitudinē. Nā luna octo ānis ferꝛ explere circulū suū: mercuriꝰ ānis.zo. lucifer annis.9. sol ānis.19. vesp.15. phetō annis.1z.saturnus.30. Quibꝰ pactis ad reuersionē circuli sui ijsdē signis ⁊ ptibus reuertunꝛ. Quędā sidera radijs solꝛ ꝑpedita anomala fiūt:aut retrograda:aut sta/ tiōaria:iuxta qđ ⁊ poeta meminit dicēs. Sol tpa diuidit eui:mutat nocte diē radijsq; potētibꝰ astra.ire vetat:cur susq; vagos rōne moraꝛ.

¶ De stellis planetis. Cap. LXVI.

Quedā stellę iō planetę ōñr.i.errātes:qꝛ p to/ tū mūdū vario motu discurrūt. Uñ ꝑ eo q̃ errāt:retrogradę ōñr vl anomala efficiūꝛ.i. qñ pticlas addūt ⁊ ōtrahūt. Cetꝝ qñ tm̄ ō trahūt ꝛtrogradę ōñr. statiōnē āt faciūt qñ. stāt.

¶ De pcedētia ⁊ añgradaⁿᵉ stellaꝝ. Ca. LXVII

p Precedētia vel antegradatio stellaꝝ est dū stella motum suum cōsuetum agere videtur: ⁊ aliquid pręter consuetudinem procedit.

¶ De remotiōe vl retrogradatiōe stellaꝝ. Ca. LXVIII.

r Remotio vel retrogrodatio stellaꝝ ē:in q̃ stella dū motū suū agat:simul ⁊ retrorsuʒ moueri videꝛ.

¶ De statu stellarum. Cap. LXIX.

s Status stellaꝝ est:qꝛ dū stella semꝑ moueꝛ:tñ in aliquibus locis stare videꝛ.

¶ De noibꝰ stellaꝝ gbꝰ ex cāis noia acceperūt. Ca. LXX.

Sol appellatꝰ ē:eo q̃ solus appeat:obscuratis fulgore suo cūctl siderībꝰ. Luna dicta q̃si lu cina:ablata media syllaba:de q̃ Uirgiliꝰ. Ca sta faue lucina. Sūpsit āt nomē p ōriuatōeʒ a solꝛ luce:eo q̃ ab eo lumē accipiat. acceptū/ q; reddat. Stellę dictę a stādo:qꝛ fixę stāt sp in cęlo nec cadūt. Nā q̃ videmꝰ ē cęlo stellas q̃si labi.ñ sūt stellę:ſʒ igniculi ab ęthere lapsi.q̃ fiūt dum vētus altiora petēs: ęthereū igneʒ secū trahit.q tractu suo imitaꝛ stellas ca/ dētes. Nā stellę cadere nō pñt. Immobiles.n.vt pdictū ē sūt.⁊ cū cęlo fixę ferūꝛ. Sidera dicta q̃ ea nauigātes ꝯsiderādo iter.dirigūt ad cursus ꝯsiliū. ne fallacibꝰ vn/ dis aut vētis alibi ōducāꝛ. Quędā āt stellę icci.rco signa ōñr.qꝛ eas nautę obſuāt i gubernādis remigijs.ꝯtēplā/ tes acieʒ fulgoreq; eoꝝ.gbꝰ rebꝰ statꝰ cęli futurꝰ oñdiꝛ.

Sʒ ⁊ oēs

Sꝫ ⁊oēs hoīes ea ītēdūt ad ꝓuidēdas aeris q̄litates ꝑ
ęſtatē ⁊ hyemē ṽnalēqꝫ tēperiē.Oꝛtu.n. vel occaſu ſuo
certis ſtatiōibꝰtēpoꝝ q̄litates ſignāt.Signoꝝ p̄mꝰ ar
ctō q̄ i axe fixꝰ.7.ſtellis i ſe reuolutis rotaẗ.nomē ē grę/
cū qđ latine vꝛſa dr̄:q̄ q꞉ i modū plauſtri ṽtiẗ. nr̄i eā ſe/
ptētrionē dixerūt.Triones.n.ſūt ꝓpe boues aratoꝝ di
cti:eo ꝙ terrā terrāt:q̄ſi terriones.Septētriōes āt n̄ oc/
cidere axis vicinitas facͭ:q꞉ i eo fixę ſūt.Arctophylax dr̄:
qđ arctō.i.elicē vꝛſaꝫ ſeqẗ.Eūdēqꝫ booten dixerūt: eo
ꝙ plauſtro hęret ſignū mľtis ſpectabile ſtellis iter q̄s ⁊
arcturꝰ ē.Arcturꝰ ſidus ē pꝰ caudā maioꝛis vrſę poſitū i
ſigno bootis.vn̄ ⁊ arcturꝰ dictus ē q̄ſi αρκτονουρα q꞉
bootis ꝑcoꝛdijs collocatꝰ ē.Oꝛiẗ āt autūnali tp̄e.Oꝛion
aſtꝝ an̄ tauri veſtigia fulget:⁊ dictꝰ oꝛion ab vꝛina.i. ab
inūdatōe aq̄ꝝ.Tp̄e.n.hyemis oboꝛtꝰ mare ⁊ terras aq̄s
⁊ tēpeſtatibꝰ turbat.Hūc latini iugulā vocāt:eo ꝙ ſit ar
matꝰ vt gladiꝰ:⁊ ſtellaꝝ luce terribiľ atqꝫ clariſſimꝰ.In
q̄ ſi h̄ fulgēt oīa ſerenitas poꝛtēdiẗ: ſi obſcuraẗ hꝰ acies
tēpeſtas cerniẗ iminere. Hyades dicte απο τουυειν.i.
a ſucco ⁊ pluuijs.Nā pluuie gręce υετοι dn̄r.Oꝛtu q̄ppe
ſuo efficiūt pluuias.vn̄ ⁊ eas latini ſuccľas appellauerūt
q꞉ qn̄ naſcūẗ pluuiaꝝ ſigna mōſtrāẗ:đ q̄bꝰ Uirgiliꝰ. Ar
ctuꝝ pluuiaſqꝫ hyadas:ſūt āt i frōte tauri.7.⁊ oꝛiūẗ tp̄e
ṽnali.Pleiades a pľalitate dcē:q꞉ pľalitatē gręci πλει/
οτητα appellāt.Sūt āt ſtellę ſeptē an̄ genua tauri:ex q̄
hꝰ.6.videnẗ.Nā latet vna.Has latini Uergilias dicūt a
tp̄is ſignatiōe:ꝙ ṽe exoꝛiūẗ.Nā occaſu ſuo hyemē:oꝛtu
ęſtatē:p̄męqꝫ nauigatiōis tp̄s oñdūt.Canicula ſtella q̄ ⁊
ſyriꝰ dr̄:ęſtiuis mēſibꝰ i medio cētro cęli ē:⁊ dū ſol ad eā
aſcēderit:ꝯiūcta cū ſole duplicaẗ caloꝛ ipiꝰ ⁊ diſſoluunẗ
coꝛp̄a ⁊ vapoꝛāẗ:vn̄ ⁊ ex ipa ſtella dies caniclares dn̄r:
qn̄ ⁊ moleſtę ſūt purgatōes.Canis āt vocaẗ ꝑpea ꝙ coꝛ/
poꝛa moꝛbo afficiat:ſiue ꝑꝑ flāmę cādoꝛē:eo ꝙ eiuſmo/
di ſit:vt p̄ cęteris lucere videaẗ.Itaqꝫ q̊ magi eā cog̊ſce
rēt:ſyriō appellaſſe.Cōmetes ſtella dcā ē: eo ꝙ ꝯmas lu
mis ex ſe fūdat.Qđ genꝰ ſideris qn̄ ap̄puerit:aut peſtilē
tiā:aut famē.aut bella ſignat.Cōmetes āt latine crinitę
appellāẗ:q꞉ in modū crinīū flāmas ſpargūt:q̄s ſtoyci dī
cūt eē vltra.30.q̄ꝝ noīa ⁊ effectꝰ q̄dā aſtrologi ſcripſerūt.
Lucifer dictꝰ:eo ꝙ iter oīa ſidera plus lucē ferat.Eſt āt
vnꝰ ex plāetī.Hic ꝓpe ⁊ iubar dr̄:eo ꝙ iubas lucis ex ſe
fūdat:ſꝫ ⁊ ſplēdoꝛ ſoľ ac lunę ⁊ ſtellaꝝ iubar vocaẗ : ꝙ i
modū iubę radij ipoꝝ extēdāẗ.Ueſperꝰ ē ſtella occidē/
taľ:quā cog̊minatā ꝑhibēt a veſꝑo hiſpāię rege. Eſt āt ⁊
ipa ex.5.ſtelľ plāetī:noctē ducēs ⁊ ſolē ſequēs.Ferẗ āt ꝙ
h̄ ſtella oꝛiēs Luciferꝝ:occidēs veſpeꝝ. De q̄ ſtatiꝰ.⁊ al/
terno đpꝛehēdiẗ vnꝰ i oꝛtu.Planetę ſtellę ſūt q̄ n̄ ſūt fi
xę i cęlo vt r̄liq̄:ſꝫ i aere ferūẗ.Dictę āt plāetę.απο την
πλανησ.i.ab erroꝛe.Nā iterdū i auſtrū:iterdū i ſeptē/
trionē:plęrūqꝫ ꝯ mūdū:nōnunq̄ꝫ cū mūdo ferunẗ : q̄rū
noīa gręca ſūt.Phęton:phęnonca:pyriō:heſperꝰ : ſtylbō.
Has romani noibus deoꝝ ſuoꝝ.i.iouis:ſaturni:martis:
veneris atqꝫ mercurij ſacrauerūt.Decepti.n. ⁊ decipere
volētes i eoꝝ adulationē:q̄ ſibi aliq̄d ꝭm amoꝛē ꝑ ſtitiſ
ſent.ſidera oñdebāt i cęlo:dicētes ꝙ iouis eēt illđ ſidus
⁊ illđ Mercurij:⁊ ꝯcepta ē opio vanitatis. Hāc opiōnē
erroꝛis diabolus ꝯfirmauit:xp̄s euertit. Iā ṽo illa q̄ ab
ip̄is gētilibꝰ ſigna dn̄r:i q̄bꝰ ⁊ aīantiū imago de ſtelľ foꝛ
maẗ:vt arctō:aries:taurꝰ:libꝛa ⁊ hꝯ alia:hi q̄ ſidera ꝓui/
derūt:i nūeꝝ ſtellaꝝ ſpēꝫ coꝛp̄is ſup̄ſtitioſa vanitate ꝑ/
moti finxerūt:ex cāis q̄buſdaꝫ deoꝝ ſuoꝝ imagines ⁊
noīa ꝯfoꝛmātes.Nā arietē p̄ᵐ ſignū: cui vt libꝛę mediā
mūdi lineā tradūt ꝑꝑ āmonē.i.iouē vocauerūt:q꞉ in eiꝰ
capite q̄ ſimulacra faciūt:arietis coꝛnua fingunt. Qđ ſi/
gnū gētiles iđ iter ſigna primū ꝯſtituerunt: q꞉ in menſe
martio:qui eſt āni p̄mᵐ ſolē in eo ſigno curſuꝫ ſuū ꝑage/
re dicūt.Sꝫ ⁊ tauꝝ iter ſidera collocāt: ⁊ ipꝫ in honoꝛē
iouis:eo ꝙ in bouē ſit fabuloſe ꝯuerſus:qn̄ europā tran
ſuexit.Caſtoꝛē q̊qꝫ ⁊ pollucē poſt moꝛtē inter notiſſima
ſidera ꝯſtituerūt:qđ ſignū gemini dicūt. Cancrū quoqꝫ
ide dixerūt:eo ꝙ cū ad id ſignū mēſe iunio ſol venerit:
retrogradiẗ in modū cācri:bꝛeuioꝛeſqꝫ dies facit. Hoc
.n.aīal icertā hꝫ p̄mā ꝑtē.Deniqꝫ ad vtrāqꝫ ꝑtē greſſuꝫ
dirigit:ita vt p̊oꝛ ꝑs ſit poſterioꝛ:⁊ poſterioꝛ p̊oꝛ. Leonē
in gręcia igētē Hercules occidit:⁊ ꝑꝑ ṽtutē ſuā hūc iter
iz.ſigna ꝯſtituit. Hoc ſignū ſol cū attigerit:nimiū caloꝛē
mūdo reddit:⁊ ānuꝰ flatꝰ ętesias facit.Uirginis ēt ſignū
iccirco iter aſtra collocauerūt:ꝑꝑ ꝙ hiſdē diebꝰ in q̄bꝰ ꝑ
illđ ſol decurrit:terra exuſta ſoľ ardoꝛe nihil pariat. Eſt
.n.hoc tp̄s canicularīū dieꝝ. Libꝛā āt vocauerūt ab ęq̄li
tate mēſis ipius:q꞉.8.kaľs. octobꝛis ſol ꝑ illđ ſignū cur
rēs ęq̄noctiuꝫ facit:vn̄ Lucanus.Ad iuſtę pōdera libꝛę.
Scoꝛpiū quoqꝫ ⁊ ſagittariū ꝑꝑ fulgura mēſis ipſius ap/
pellauerūt.Sagittarius vir eq̄nis crurībꝰ defoꝛmatus:
cui ſagittā ⁊ arcū adiūgūt:vt ex eo menſis ipſiꝰ fulmina
demr̄enẗ.Unde ⁊ ſagittariꝰ ē vocatꝰ. Capꝛicoꝛni figurā
iđ iter ſidera finxerūt ꝑꝑ capꝛā iouis nutricē:cuiꝰ poſte/
rioꝛē partē coꝛp̄is in effigiē piſcis iđ finxerūt:vt pluuias
eiuſdē menſis deſignarēt:quas ſolet ideꝫ mēſis plerūqꝫ
in extremis h̄re. Poꝛro aquariū ⁊ piſces : ab ībꝛibus tē/
poꝝ vocauerūt:ꝙ hyeme qn̄ in his ſignis ſol ṽtiẗ:maio/
res pluuię ꝓfunduntẗ.Et mirāda ē demētia gētiliū:q̄ nō
ſolū piſces:ſꝫ ēt arietes ⁊ hyrcos ⁊ tauros vrſas ⁊ canes:
cācros ⁊ ſcoꝛpiones in cęlū trāſtulerūt. Nā ⁊ aquilā ⁊ cy/
gnū ꝑꝑ iouis fabulas inter cęli aſtra eiꝰ memoꝛię cā col/
locauerūt. Perſeuꝫ quoqꝫ ⁊ vxoꝛē eiꝰ ādromedā poſtea
q̄ꝫ ſunt moꝛtui in cęlū receptos eē crediderūt:ita vt ima
gines eoꝝ ſtellis deſignarēt:eoꝛūqꝫ appellare noībꝰ nō
erubeſcerēt.Aurigā ēt erichthoniū in cęli aſtra colloca
uerūt:ꝑꝑ ꝙ vidiſſent eū p̄mū quadrigā iunxiſſe. Mira
ti ſunt.n.ingeniū eius ad imitationē ſolis acceſſiſſe:⁊ ꝑꝑ
hoc nomē eiꝰ poſt moꝛtē inter ſidera poſuerūt.Sic caly
ſto lycaonis regis filia dū ab ioue compꝛeſſa:⁊ fabuloſe
ab iunone in vꝛſę fuiſſet ſpēꝫ ꝯuerſa:quę gręce arctō ap/
pellaẗ:poſt interfectionē ipſius nomē eius iouis cū filio
in ſtellis ſeptētrionalibus tranſtulit: eāqꝫ arctō: filiū āt
eiꝰ arctophylax appellauit. Sicq̄ꝫ lyra ꝓ Mercurio in
cęlū locata:ſic cētaurꝰ chiron ꝑꝑ ꝙ nutrierat eſculapiū ⁊
achillē iter aſtra dinumeratus ē : ſꝫ quolibet mō ſup̄ſti
tiōes hę ab hoībꝰ nūcupenẗ:ſunt tn̄ ſidera q̄ deus in mū
di p̄ncipio ꝯdidit ac certo motu diſtinguere tp̄a oꝛdina/
uit. Hoꝝ igiẗ ſignoꝝ obſeruatiōes vľ geneſes vľ cetera
ſup̄ſtitioſa:q̄ ſe ad cognitionē ſideruꝫ ꝯiungūt.i.ad noti/
tiā fatoꝝ ⁊ fidei nr̄e ſine dubitatōe ꝯtraria ſunt:ſic igno
rari debent a chꝛiſtianis:vt nec ſcripta eſſe videanẗ.Sꝫ
nōnulli ſiderum pulchꝛitudine ⁊ claritate pellecti in la
pſu ſtellaꝝ cecatis mentibus coꝛruerūt:ita vt per ſuppu
tationes noxias:q̄ matheſis diciẗ:euentus rerū pręſcire
poſſe conenẗ:quos nō ſolum chꝛiſtianę religionis docto
res:ſꝫ ēt gentiliū Plato Ariſtote.atqꝫ alij veritate com/
moti cōcoꝛdi ſententia dānauerunt: dicentes cōfuſionē
rerum potius de tali ſuaſione generari. Nā ſicut genus
humanum ad varios actus naſcēdi neceſſitate pręmere
tur:cur aut laudem mereantur boni:aut mali legū per/
cipiant vltionem:Et quāuis ipſi nō fuerint cęleſti ſapiē
tię dediti veritatis teſtimonio erroꝛes eoꝝ merito pcu/
lerūt.Oꝛdo aūt iſte ſeptē ſeculariuꝫ diſciplinarum iđ a
ph̄is vſqꝫ ad aſtra perductus eſt.ſ.vt animos ſeculari ſa
piētia implicatos a terrenis reb us adduceret: ⁊ inſuper/
na contemplatione collocaret.

Incipit liber quartus.

De medicĩa. Ca. I.

Edicina est q̃ corpis vel tueť vľ restaurat salutẽ. Cuius mã versať in morbis ⁊ vulneribus. Ad hãc itaqꝫ ptinẽt nõ ea tm̃ q̃ ars eoꝝ exhibet q ppe medici noĩantur: sꝫ ẽt cib⁹ ⁊ pot⁹ regimẽ ⁊ tegmẽ: ↄ̃fensio ↄ̃niqꝫ oĩs atqꝫ munitio q̃ sanũ nr̃ꝫ corp⁹ aduersus externos ict⁹ casusqꝫ fuať.

De nomine eius. Cap. II.

Omen ãt medicinę a mõ id est tẽperamẽto ĩpositũ existimať: vt nõ satis: sꝫ paulatiꝫ adhibeať. Naꝫ in multo ↄtristať nã. mediocri aũť gaudet: vñ ⁊ q pigmẽta ⁊ antidota satis vel assidue biberint vexanť. Immoderatio enim omnis nõ salutẽ: sed periculũ affert.

De inuentoribus eius. Cap. III.

Edicinę ãt artis auctor ac reptor apõ gręcos phibeť apollo. Hãc fili⁹ ei⁹ ęsculapi⁹ laude ⁊ ope ãpliauit: sꝫ postq̃ꝫ fulmĩs ictu esculapi⁹ ĩterijt. ĩterdicta ferť medẽdi cura: ⁊ ars siľ cũ auctore ↄ̃fecit. latuitqꝫ p ãnos pene qngẽtos vsqꝫ ad tp̃s artaxerxis regis psaꝝ. Tũc eã reuocauit ad lucẽ Hyppocrates Asclepio pr̃e genitus in insula coo.

De tribus heresib⁹ medicoꝝ. Cap. IIII.

I itaqꝫ tres viri totidẽ hereses inuenerunt. Pria metodica ĩuẽta ẽ ab apolline. q̃ remedia sectať ⁊ carmĩa. Scõa ẽpirica. i. expiẽtissima ĩuẽta ẽ ab ęsculapio: q̃ ñ ĩdicioꝝ signis: sꝫ soľ ↄstat expimẽtis. Tertia logica. i. rõnaľ ĩuẽta ab Hyppocrate. Iste. n. discussis ętatũ regionũ vel ęgritudinũ q̃litatib⁹: artis curã rõnabiľr pscrutatus est. Empirici. n. expiẽtiã solã sectanť: logici expiẽtię rõnẽ adiungũt. Metodici nec elemẽtoꝝ rõnẽ obseruãt: nec tpa: nec ętates: nec cãs: sꝫ solas morboꝝ substãtias.

De q̃ttuor humoribus corpoꝝ. Cap. V.

Anitas ẽ ĩtegritas corpis: ⁊ tẽpãtia nãę ex calido ⁊ hũido: qõ ẽ sanguis: vñ ⁊ sanitas dcã ẽ q̃si sanguis stat⁹. Morbi gnãli vocabulo oẽs passiões corpis ↄtinenť: ꝙ ide veteres morbũ noĩauerũt: vt ĩpa appellatõe mortis viꝫ: q̃ ex eo nasciť demr̃ent. Inter sanitatẽ ãt ⁊ morbũ media ẽ curatio: q̃ nisi morbo ↄgruat ñ pduč ad sanitatẽ. Morbi oẽs ex q̃ttuor nascũť hũorib⁹. i. ex sanguĩe ⁊ felle: melãcolia ⁊ fľate. Ex ĩpis. n. r̃gũť sani: ex ĩpis lędunť ĩfirmi. Dũ. n. ãpli⁹ ex̃ cursuꝫ nãę creuerĩt: egritudĩes faciũt. Sič ãt 4^or^ sũt eľta: sic ⁊ 4^or^ hũores: ⁊ vnusq̃sq̃ꝫ hũor suũ eľtũ ĩmitať: sanguis aerẽ: colera ignẽ. melãcolia terrã: flegma aq̃ꝫ. Et sũt 4^or^ hũores sič 4^or^ eľta: q̃ ↄfuãt corpa nr̃a. Sãguis ex gręca ethy^sia^ vocabulũ sũpsit ꝙ vegeteť ⁊ sustẽteť ⁊ viuat. Colerã gręci vocauer̃t: ꝙ vni⁹ diei spacio termineť: vñ ⁊ coľa. i. fellicula noĩata ẽ: h̃ ẽ felľ effusio. Gręci. n. fel colẽ dicũt. Melãcolia dcã: eo ꝙ sit ex nigri sanguis fece admixta abũdãtia felľ. Gręci. n. melan nigꝝ vocãt: fel ãt colẽ appellãt. Sãguis latĩe vocat⁹ ꝙ suauis sit: vñ ⁊ hoĩes qb⁹ dñať sãguis dulces ⁊ blãdi sť. Flegma ãt dixerũt ꝙ sit frĩda: gręci. n. frig⁹ flegmonẽ appellant. Ex his 4^or^ hũorib⁹ regunť sani: ex ĩpis ledũť ĩfirmi. Dũ. n. ãpli⁹ ex̃ cursuꝫ nãę creuerĩt ęgritudĩes faciũt. Ex sanguine ãt ⁊ felle acutę passiões nascũť: q̃s gręci oxias vocãt. Ex flegmate v̓o ⁊ melãcolia veteres cãę pcedũt q̃s gręci chronia dicũt.

De acutis morbis. Cap. VI.

Xia ẽ acut⁹ morb⁹ q aut cito trãsit aut celeri⁹ ĩter
o ficĩt: vt pleuresis: phrẽnesis. Oxi. n. acutũ apud grę
cos ⁊ velocẽ sigñat Chrõia ẽ plix⁹ corpis morb⁹: q multis tpib⁹ remorať vt podagra: pthisis. Chronon. n. apõ gręcos tp̃s dr̃. Quędã ãt passiões ex pprijs cãis nomẽ acceperũt. Febris a feruore dcã ẽ: ẽ. n. abũdãtia caloris. Phrẽnesis appellata siue ab ĩpedim̃to mẽtis: q̄r gręci mẽtẽ frẽnas vocãt: seu q̄r dẽtib⁹ frẽdẽt. Nã frẽdere ẽ dẽtes ↄcutere. Est ãt pturbatio cũ exagitatiõe ⁊ ↄ̃mẽtia ex colerica vi affecta. Cardia vocabulũ a corde sumpsit dũ ex aliq̊ timore aut dolore efficiť. Cor. n. gręci cardian vocãt. Est. n. cõdis passio cũ formidabili metu. Litargia a sõno vocata: ẽ. n. opp̃sio cerebri cũ obliuione ⁊ sõno iugi veluti stertẽtis. Synãcis a ↄtinẽtia spũs ⁊ p̃focatõe dcã Greci. n. synechi ↄtiere dicũt. Qui. n. h̃ vitio laborãt: dolore fauciũ p̃focãť. Flegmon ẽ feruor stõaci cũ extẽsiõe atqꝫ dolore. Flegmõ ẽ ĩgetudo cũ rubore ⁊ dolore ⁊ extẽsiõe ⁊ duritia ⁊ vastitate. Quę cũ cepit fieri: ĩgetudo ⁊ febris ↄseq̃ť. Uñ ⁊ dcã ẽ flegmõ apo tu plegon. i. ĩflãmãs: sic. n. sentiť: ⁊ ide nomẽ accepit. Pleuresis ẽ dolor lateris acut⁹ cũ febre ⁊ sputo sãguinolẽto. Lat⁹. n. gręce pleura dr̃. Uñ ⁊ pleure^ca^ passio nomẽ accepit. Peripleumõia ẽ pľmõis vitiũ cũ dolore vehem̃ti ⁊ suspirio. Gręci. n. pulmonẽ pleumõ vocãt: vñ ⁊ ęgritudo dcã ẽ. Apoplexia est subita effusio sanguĩs: q̃ suffocati ĩtereũt. Dcã ãt apoplexia: ꝙ ex lętali pcussu repẽtin⁹ casus fiat. Gręci. n. pcussionẽ apoplexi vocãt. Spasm⁹ gręce latĩe ↄ̃ctio subita ptiũ aut neruoꝝ cũ dolore nimio. Quã passionẽ a corde noĩatã dixerũt: q̄r ĩ nob p̃ncipatũ vigoris hꝫ. Fit ãt duob⁹ modis: aut ex r̃pletiõe aut ex inanitõe. Tetan⁹ maior ẽ ↄ̃ctio neruoꝝ a ceruice ad dorsuꝫ. Teluꝫ lateris dolor ẽ. Dcm̃ ãt ita a medicis: ꝙ dolore corp⁹ trãsuerberet q̃si gladi⁹. Ileos dolor ĩtestĩoꝝ: vñ ⁊ ilia dcã sũt. Gręce. n. ειλειν obuoluere dr̃: ꝙ se ĩtestina p̃ dolore ĩuoluãt. Hi ⁊ torminosi dñr ob ĩtestĩoꝝ tõmẽta. Hydrophoba. i. aq̃ met⁹. Gręci. n. hydor aq̃ꝫ vocãt: phobõ timorem dicunt: vñ ⁊ latini hũc morbũ ob aq̃ metũ lymphaticũ vocãt. Fit ãt aut ex canis rabidi morsu: aut ex aeris spũa ĩ terrã piecta: quã si hõ vľ bestia tetigerit: aut ↄ̃mẽtia r̃pleť: aut ĩ rabiẽ vertiť. Carbũculus dict⁹ ꝙ ĩ ortu suo rubẽs sit vt ignis: postea niger vt carbo extinct⁹. Pestilẽtia est ↄtagiũ qõ dũ vnũ app̃hẽderit: celeriter ad pľes trãsit. Gigniť ãt ex corrupto aere ⁊ ĩ viscerib⁹ penetrãdo ĩnitiť. Hoc ⁊ si plerũqꝫ p aereas ptãtes fiat: tñ siñ arbitrio oĩpotẽtl dei oĩno ñ fit. Dcã ãt pestilẽtia. q̃si pastulẽtia ꝙ veluti ĩcẽdiũ depascat ⁊ toto ↄ̃scẽdit corpe pestis. Idẽ ⁊ ↄtagiũ a ↄtigẽdo: q̄r quẽ tetigerit polluit. Ipa ⁊ ĩguiaria ab ĩguinũ pcussione. Eadẽ ⁊ lues a labe ⁊ luctu vocata: q̃ tãto acuta ẽ vt ñ hẽat spaciũ tpis q̊ aut vita speť aut mors: sꝫ repẽtin⁹ lãguor siľ cũ morte vẽit.

De chronicis morb. Ca. VII.

Hronia ẽ plix⁹ morb⁹ q mľtis tpib⁹ remorať: vt
c podagra: phthisis. Chronos. n. apud gręcos tp̃s dr̃.
Cephalea ex cã vocabuluꝫ hꝫ: capitis. n. passio ẽ: ⁊ gręci caput cephalin vocãt. Scothomia ab accñti nomẽ sũpsit ꝙ repẽtinas tenebras ĩgerit oculis cũ v̓tigine capitis. Uertigo ãt ẽ q̊tiẽscũqꝫ vẽt⁹ ↄsurgit ⁊ terrã ĩ circuitũ mittit: sic ⁊ ĩ v̓tice hoĩs arterię ⁊ venę vẽtositatẽ ex resoluta hũectatõe gignũt: ⁊ ĩ oculis gyrũ faciũt. Uñ ⁊ v̓tigo nũcupata ẽ. Epilepsia vocabulũ sũpsit ꝙ m̃tẽ app̃hẽdẽs: pariter ẽt corp⁹ possideat. Greci. n. app̃hẽsionẽ epilepsin vocãt. Fit ãt ex melancolico hũore q̊tiẽs exuberauerit: ⁊ ad cerebrũ ↄuersus fuerit. Hęc passio ⁊ caduca vocať:

eo ꝙ

eo ꝙ cadẽs eger ſpaſmũ patiaᷣ. Hos ẽt vulg⁹ lunaticos
vocat ꝙ ꝑ lune curſuz cõiteᷣ eos iſania demonũ. Jdez ⁊
laruatio. Jpe ẽ ⁊ morb⁹ cõitial'.i. maior: ⁊ diutinus q̃ ca/
duci tenenᷣ. Cui⁹ tãta vis ẽ: vt hõ valẽs ↄcidat ſpũetqȝ.
Cõitial' ãt dict⁹ ꝙ apđ gẽtiles cũ cõitioꝝ die cuiqȝ acci/
diſſet: cõitia dimiſſa ſunt. Erat ãt apđ romanos cõitioꝝ
dies ſolẽnis ĩ kal'. Januarys. Mania ab ĩſania vl' furore
vocata. Nã grecoꝝ vetuſtas furorẽ maniã appellabat: ſi
ue ab inigtate: quã greci maniã vocauerũt. ſiue a diuina
tiõe: q̃ diuinare grece manin dr. Melancolia dcã ẽ a ni
gro felle. Greci.n. nigrũ melã vocãt: fel ãt colen appellãt.
Epilepſia ãt ĩ phãtaſia fit: melãcolia ĩ rõne: mania ĩ me/
moria. Typi ſũt fridę febres q̃ abuſiue typi appellabãᷣ
ab herba q̃ ĩ aq̃ naſciᷣ: q̃ latine for⁹ atqȝ ſtat⁹ dr. Eſt.n. ac
ceſſionũ vl' receſſionũ reuolutio ꝑ ſtatuta tp̃oꝝ iterualla
Reuma grece: latine eruptio ſiue fluor appellaᷣ. Catar
rus ẽ fluor reumę iugis ex narib⁹: q̃ dũ ad fauces vene/
rit brãchos vocaᷣ: dũ ad thoracẽ vl' pl'monẽ phthiſis dr.
Choriça ẽ q̃tiẽs ĩfuſio capitis ĩ oſſa venerit nariũ: ⁊ p̃fo/
cationẽ fecerit cũ ſternutatiõe. vñ ⁊ choriça nomẽ acce
pit. Brãchos ẽ p̃focatio fauciũ cũ frido hũore. Greci.n.
gutᷣ brãchos dicũt: circa quẽ fauces ſũt: q̃s nos corrupte
brãchias dicim⁹. Raucedo ãputatio vocis ẽ. Hęc ⁊ art/
heriaſis vocaᷣ: eo ꝙ vocẽ raucã ⁊ clauſaz reddat ab arte
riaꝝ iniuria. Suſpiriũ nomẽ ſumpſit: q̃ ĩſpiratiõis diffi
cultas ẽ: quaz greci dyſpnian dicũt.i. ſuffocationẽ. Peri/
pleumonia a pl'mone nomẽ accepit. Eſt pl'monis tumor
cũ ſpumaꝝ ſanguineaꝝ effuſiõe. Emoptois emiſſio ſan/
guis ꝑ os: vñ ⁊ nomẽ accepit: hęma.n. ſanguis dr. Phthi
ſis ẽ vlceratio ⁊ tumor ĩ pl'mõib⁹ q̃ ĩ iuuenib⁹ facili⁹ eue
nire ſolet. Phthiſis ãt apđ grecos dcã ꝙ ſit toti⁹ corpis
ↄſũptio. Tuſſis grece ab altitudine vocaᷣ ꝙ a profundo
pectoris veniat. Cui⁹ ↄ̃ria ẽ ſupior in faucib⁹ vbi vua di
ſtillat. Apoſtẽa a collectiõe nomẽ accepit. Nã collectio/
nes greci apoſtemas vocant. Empis dcã ab apoſtemate
ĩtrĩſec⁹ vl' in latere vl' in ſtõ cũ dolore ⁊ febrib⁹ ⁊ tuſſi: ⁊
abũdãtib⁹ ſpumis ⁊ purulẽtis. Epaticus morb⁹ a iecoris
paſſiõe nomẽ accepit. Greci.n. iecur ηπαρ vocãt. Lieno
ſis ab ſplene vocabulũ ſũpſit. Greci.n. ſplen lien dicunt.
Hydropiſis nomẽ ſũpſit ab aq̃ſo hũore cutis. Naz greci
hydor aq̃ȝ vocauerũt. Eſt.n. hũor ſubcutaneꝰ cũ ĩflatiõe
turgẽte: ⁊ anhelitu fetido. Nephreſis a renũ languore no
mẽ accepit: renes.n. greci nephraſin dicũt. Paralyſis di/
cta a corpis ĩpẽſatõe fcã ex mlta ĩfridatiõe: aut ĩ toto cor/
pore: aut in ꝑte. Cacexia nomẽ ſũpſit a corpis iniuria. Ca
cexiã.n. malã vexationẽ greci vocauerũt. Fit ãt h̃ paſſio
ex ĩtẽperãtia ęgrotãtis: vl' curatiõe mala medicaminis:
aut p⁹ ęgritudinẽ tarda reſũptio. Atrophia nomen acce/
pit a diminutiõe corpis. Nã greci nutrimẽti ceſſationez
atrophiã dicũt. Eſt.n. tenuitas corpis ex cauſis latẽtib⁹ ⁊
paulatiz ↄualeſcẽtib⁹. Sarciã ẽ ſupfluũ carnis ĩcremen
tũ: q̃ vltra modũ corpa ſaginanᷣ. Greci.n. carnẽ ſarca vo
cãt. Jſchiaſis vocata a ꝑte corpis quã vexat. Nã v̾tebro/
rũ oſſa: q̃ꝝ ſummitas ilioꝝ initio terminaᷣ: greci iſchia
vocãt. Fit ãt de flate q̃tiẽs d̃ſcẽderit ĩ recta oſſa ⁊ efficiᷣ
ibi glutinatio. Podagrã greci a retẽtõe pedũ dicũt noĩa
tã ⁊ a ferali dolore. Si gdem oẽ qđ ĩmite fuerit: abuſiue
agreſte vocam⁹. Arteric⁹ morb⁹ ab articuloꝝ paſſiõe vo
cabulũ ſũpſit. Calculus lapis ẽ q̃ ĩ veſica fit. vñ ⁊ nomẽ
accepit. Signiᷣ aũt ex mã ſlatica. Strãguria dcã ẽ eo ꝙ
ſtrĩgat vrinaꝝ difficl'tatẽ. Satyriaſis iuge d̃ſideriũ vene
ris cũ extẽſiõe nãliũ locoꝝ: dcã paſſio a ſatyris. Diarria
iugis vẽtris curſus ſine vomitu. Dyſenteria ẽ diuiſio ↄti
nuatõis.i. vlceratio iteſtini. Dyſ.n. diuiſio ẽ: entera iteſti
na. Fit ãt añte fluore: quẽ greci diarriã vocãt. Lyẽterria
dcã ꝙ cibũ tanq̃ȝ ꝑ lineã ĩteſtini nullis obſtãtib⁹ faciat
ꝓlabi. Colica paſſio nomẽ ſumpſit ab inteſtino: qđ greci
colõ appellãt. Ragadię dñr: eo ꝙ fiſſure ſint rugis colle
ctę circa orificiuz. Hęc ⁊ hęmorroidę a ſanguinis fluore
dicte. Greci.n. ſanguinẽ hęma dicũt.

De morbis q̃ in ſupficie cutis videnᷣ. Cap. VIII.

Alopecia ẽ capilloꝝ fluor circũſcriptis pil' ful
uis aeris q̃litatẽ hñtib⁹: vocata h̃ noĩe a ſilitu
dine aĩalis vulpeculę: quã greci alopeciaz vo/
cãt. Parotidę ſũt durities vl' collectiões: q̃ ex
febrib⁹ aut ex aliq̃ alio naſcunᷣ in auriũ vici
nitate: vñ ⁊ parotidę ſunt appellatę. ota.n. grece auriculę
dñr. Lẽtigo ẽ veſtigia maculaꝝ ꝑuula in rotũditatẽ for
mata: a ſpẽ lẽticl'ę dcã. Herisipira ẽ quã latini ſacꝝ ignẽ
appellãt.i. execrãdũ ꝑ antifraſim. Si gdẽ in ſupficie ru/
bore flãmeo cutes rubeſcũt. Tũc moto rubore quaſi ab
igne vicina ĩuadunᷣ loca: ita vt ẽt febris excitetᷣ. Serpe
do ẽ rubor cutis cũ puſtulaꝝ extãtia: ⁊ nomẽ ſũpſit a ſer
pẽdo: eo ꝙ ſerpat ꝑ mẽbra. Jmpetigo ẽ ſicca ſcabies ꝓ/
minẽs a corpe: cũ aſꝑitate ⁊ rotũditate formę. Hãc vul/
gus ſarnã appellat. Prurigo vocata a ꝑurẽdo ⁊ ardẽdo.
Myctalm⁹ ẽ paſſio q̃ ꝑ diẽ viſus patẽtib⁹ oculis dene/
gaᷣ: ⁊ nocturnis irruẽtib⁹ tenebris reddiᷣ. aut verſa vice/
vt plęriqȝ volũt: die reddiᷣ: nocte negaᷣ. Verrucę aliud
ſũt: phthiriaſis aliđ: v̾rucę ſigillati ſũt: phthiriaſis v̾o vna
fortior: ⁊ circa ipaz pl'es ĩueniunᷣ. Scabies ⁊ lepra vtra/
qȝ paſſio ẽ aſꝑitas cutis cũ pruritu ⁊ ſquamatione: ſȝ ſca
bies tenuis aſꝑitas ⁊ ſq̃matio ẽ. Hinc deni q̃ nomẽ acce
pit. q̃ ita veluti purgamẽta amittat. Nã ſcabies q̃ſi ſqua
mies. Lepra v̾o cutis aſꝑitas ſq̃moſa lepidę herbę ſilis:
vñ ⁊ nomẽ ſũpſit. Cui⁹ color nũc in nigredinez v̾tiᷣ: nũc
in alborẽ: nũc ĩ ruborẽ. Jn corpe hoĩs ita lepra dinoſciᷣ:
ſi variatim iter ſanas cutis ꝑtes color diuerſus appeat:
aut ſi ita ſe vbiqȝ diffundat: vt oĩa vnius coloris q̃uis
adulteri faciat. Elephãtiac⁹ morb⁹ dr ex ſilitudine ele/
phãtis: cui⁹ nãl'r dura pellis ⁊ aſꝑa nomẽ morbo in hoĩ/
b⁹ d̃dit: q̃ corpis ſupficiẽ ſimilẽ faᷣ elephãtoꝝ cuti: ſiue
q̃ ingẽs paſſio ẽ: ſicᷣ aĩal ipȝ ex q̃ d̃riuatũ ducit nomẽ. J/
cteris greci appellãt a cuiuſdã aĩal' noĩe: ꝙ ſit coloris fel/
lei. Hũc morbũ latini arcuatũ dicũt a ſilitudine cęleſtis
arc⁹. Auriginẽ v̾o Uarro appellari ait a colore auri. Re
giũ ãt morbuz ĩde ęſtimãt dcm̃: ꝙ vino bono ⁊ regalib⁹
cibis facili⁹ cureᷣ. Cãcer a ſilitudine maritimi aĩalis vo
catũ vuln⁹: ſicᷣ medici dicũt nullis medicamẽtis ſanabi/
le. Ergo p̃cidi ſolet a corpe mẽbꝝ vbi naſciᷣ: vt aliquã/
tũ viuat: tñ ĩde mortẽ q̃ȝlibȝ tardi⁹ affuturã. Hordeolus
ẽ paruiſſima ac purulẽta collectio in pilis palpebraꝝ cõ
ſtituta: in medio lata ⁊ ex vtroqȝ ↄducta hordei granuz
ſimilãs: vñ ⁊ nomẽ accepit. Furũculus ẽ tumor in acutũ
ſurgẽs dict⁹ ꝙ ferueat: q̃ſi feruũculus: vñ ⁊ grece ãtrax
dr ꝙ ſit igne⁹. Oſcedo ẽ q̃ ĩfantuȝ ora exulceranᷣ: dcã ex
lãguore oſcitantiũ. Frenuſculi vlcera circa rictũ oris: ſi/
milia his q̃ fiũt iumẽtis aſꝑitate fręnoꝝ. Ulc⁹ putredo
ipa: vuln⁹ qđ ferro fit: q̃ſi vi: ⁊ vlcus qđ dolet q̃ſi vulcus:
vñ ⁊ vlcera. Puſtula eſt in ſupficie corpis turgẽs veluti
collectio. Papula ẽ ꝑuiſſima cutis erectio circumſcripta
cũ rubore: ⁊ iđ papula dcã q̃ſi pupula. Sanies dcã: q̃ ex
ſanguine naſciᷣ. excitato.n. calore vulneris ſanguis ĩ ſa/
niẽ v̾tiᷣ. Nã ſanies nõ fit in q̃cũqȝ loco: niſi vbi ſanguis
aduenerit: q̃ oẽ qđ putreſcit niſi calidũ ⁊ hũidũ fuerit:
qđ eſt ſanguis: putrefieri nõ põt. Sanies ãt ⁊ tabes ſibi
dñt. Fluere.n. ſanie viuoꝝ ẽ: tabe v̾o mortuoꝝ. Cicatrix
eſt obductio vulneris nãlẽ colorẽ ꝑtibus ſeruãs: dicta ꝙ
obducat vulnera atqȝ obcęcat.

De remedys ⁊ medicaminibus. Cap. IX.

Medicinę curatio nõ ē ſpnēda. Meminim⁹.n. ꝛ Eſaiā Ezechię languenti aliqd medicinale mãdaſſe. ꝛ Paulus apoſtol⁹ Timotheo modicũ vinũ ꝓdeſſe dixit. Curatio ãt morboꝝ trib⁹ gñib⁹ ꝯſtat. Pharmatia quã latini medicamen vocãt: chirurgia quã latini manuũ opationē appellãt. manus.n. apđ gręcos chir vocat̃. Dięta quã latini regulã nũcupãt: eſt.n. obſeruatio legis ꝛ vitę. Sunt aũt oĩs curatiõis ſpēs tres. Primũ genus dieticũ: ſcđm pharmacenticũ. tertiũ chirurgicũ. Dieta eſt obſeruatio legis ac vitę. Pharmatia eſt medicamētorum curatio. Chirurgia eſt ferramētoꝝ icisio. Nam ferro excidunt̃ q̃ medicamētoꝝ nõ ſenſerint medicinã. Antiqoꝛ ãt medicina herbis tñ ꝛ ſuccis erat. Talis.n. medendi vſus cępit: deinde ferro ꝛ cęteris medicamētis. Omnis ãt curatio aut ex ꝯ̃rys aut ex ſimilibus adhibet̃. Ex ꝯtrarys vt frigidũ calido vel humido ſiccum: ſicut ꝛ in hoĩe ſupbia ſanari nõ põt: niſi hũilitate ſanet̃. Ex ſimilibus v̊o ſicut ligamentũ vel rotũdo vulneri rotũdũ: vel oblõgo oblõgũ apponit̃. Ligatura.n. ipſa nõ eadē mēbris ꝛ vulneribus oĩbus. ſed ſimilis ſimili coaptat̃: q̃ duo ēt ipſa adiutoria noĩbus ſuis ſignificant. Naꝫ antidotũ gręce latine ex ꝯ̃rio datũ dicit̃. Cõtraria.n. cõtrarys medicinę rõne curant̃. At ꝯtra ex ſimili: vt picra qđ iterp̃tat̃ amara: qꝛ guſtus eius amarus eſt. Ex ꝯueniẽti.n. nomē accepit: qꝛ amaritudo morbi amaritudine ſolui ſolet. Oĩa aũt medicamēta ex ꝓprys cauſis hñt vocabula. Hiera.n. dicta q̃ſi diuina. Arteriaca ꝙ apta ſint gutturis meatui: ꝛ tumores fautiũ ꝛ arteriarũ leniãt. Tiriaca eſt antidotum ſerpētinũ quo venena pellunt̃: vt peſtis peſte ſoluat̃. Cathartica gręce latinę purgatoria dñr. Catapodia: eo ꝙ modicũ potet̃ ſeu inglutiat̃. Diamoron a ſuco morę nomen ſumpſit. ex quo ꝯficit̃. ſicut diacodiõ: qꝛ ex codia.i. ex papauere fit. ſicut diaſpermatõ: qꝛ ex ſeminibus ꝯponit̃. Electuariũ vocatũ: eo ꝙ molle ſorbeat̃. Trochiſcus dictus: qꝛ in modũ rotulę deformat̃. Trochos.n. gręce rota dicit̃. Collyria latine ſonãt ꝙ vitia oculoꝝ ǒtergãt. Epythema eo ꝙ ſuppõat̃ alys adiutorys p̃cedētib⁹. Cataplaſma eo ꝙ iductio ſola ſit. Emplaſtrũ eo ꝙ iducat̃. Malagma ꝙ ſine igne maceret̃ ꝛ ꝯprehendat̃. Anema gręce latinę relaxatio dicit̃. Peſſaria dcã ꝙ itus inyciãtur. Medicina iumētoꝝ chirõ qdã grec⁹ iuenit: iđe pingit̃ dimidia pte hõ: dimidia equus. Dict⁹ ãt chirõ απο της χειρουργικης: qꝛ chirurgic⁹ fuit appellat⁹. Creticos dies medici vocãt: qb⁹ credo ex iudicio infirmitatis hoc nomē ipoſitũ eſſe. ꝙ quaſi iudicent hoĩem ꝛ ſententia ſua aut puniant: aut liberent.

De libris medicinalibus. Cap. X.

Aforiſm⁹ ē ſmo breuis ĩtegrũ ſenſum ꝓpoſite rei ſcribēs. Prognoſtica p̃uiſio ęgritudinũ vocata a p̃noſcēdo. Opꝫ.n. medicũ ꝛ p̃terita agnoſcere: ꝛ p̃ſentia ſcire: ꝛ futura p̃uidere. Dynamidia ptãs eſt hęrbarũ.i. vis ꝛ poſſibilitas. Nã in hęrbarũ cura vis ipa dynamis dr̃. Uñ ꝛ dynamidia nũcupat̃. vbi eoꝝ medicię ſcribunt̃. Butanicũ hęrbariũ dicit̃. ꝙ ibi hęrbę notent̃.

De inſtrumentis medicoꝝ. Cap. XI.

Inchiridiõ dcm̃. ꝙ manu aſtringat̃. dũ plurima ꝯtineat ferramēta. Chir.n. gręce manus vocat̃. Flobotomũ ab icisiõe vocatũ. Nã incisio gręce tomi dr̃. Similaria. angiſtrũ. ſpatomele. guuia q̃ a latinis a ſil̃itudine cucurbitę a ſuſpirio vētoſa vocat̃. Deniqꝫ aĩata ſpiritu ꝑ igniculũ: dehinc p̃ciſo corpi ſuppoſita oē qđ inter cutem vel altius ęſtuat. ſiue humorē: ſiue ſanguinē vocat in ſuperficiē. Cliſtere eſt inſtrumentũ ꝑ qđ anema inycit̃. Pila a pinſendis ſeminib⁹.i. terēdis. Hinc ꝛ pigmenta eo ꝙ in pila ꝛ pilo agunt̃ q̃ſi piligmēta. Eſt.n. pila vas ꝯcauuꝫ ꝛ ꝛ medicoꝝ aptũ vſui. in q̃ ꝓpe tipſanę fieri ꝛ pigmenta ꝯcidi ſolēt. Uarro ãt refert pilumnũ quēdã in italia fuiſſe: qui pinſendis p̃fuit aruis. vñ ꝛ pilũni ꝛ piſtores. Ab h̃ ergo pilũ ꝛ pila inuēta qb⁹ far pinſit̃: ꝛ ex eius noĩe ita appellata. Pilũ aũt eſt vñ ꝯtundit̃ qcqd in pila mittit̃. Mortariũ ꝙ ibi iã ſemĩa in puluerē redacta ꝛ mortua ꝯdiant̃. Citicula eſt in q̃ circũducta collyria reſoluunt̃: erit.n. lenis. Nã aſpa frãgi poti⁹ q̃ꝫ reſolui collyriũ facit.

De odoribus ꝛ vnguētis. Cap. XII.

Odor vocat⁹ ab aere. Thymiama lingua gręca vocat̃ ꝙ ſit odorabile. Naꝫ thymo dicit̃ flos qui odorē refert: de quo Uirgilius. Redolētqꝫ thymo fragrãtia mella. Incenſum dcm̃: qꝛ igne ꝯſumit̃ duꝫ offert̃. Tetraidos. formulę incēſi in lõgitudinē porrectę: quę fiunt ex quattuor pigmēt̃. Quattuor.n. gręce tetra. formula idos dr̃. Stacte eſt incenſum qđ ex p̃ſſura manat. dcm̃ a gręcis απο του σταζειν. qđ eſt manare ſiue diſtillare. Myrobalanũ: qꝛ fit ex glãde odorata: de quo Oratius. Et p̃ſſa tuis balan⁹ capillis. Oleũ eſt purũ nulliqꝫ rei admixtuꝫ. Unguētũ v̊o eſt oē qđ ex cõi oleo ꝯfectũ aliaꝝ ſpērũ cõmixtione auget̃. odoris iocunditatē ſumens: ꝛ longius redolens. Unguēta aũt q̃dã dñr a locis: vt telinũ: cuius Julius cęſar meminit dicēs. Corpuſqꝫ ſuaui telino vngimur. Hoc ꝯficiebat̃ in inſula telo: quę eſt vna ex cycladibus. Sunt ꝛ quędã ab inuentoꝝ nomine: vt amaracinũ. Nã qdã tradũt regiũ quēdã puerũ amaracũ noĩe cõplura vnguētoꝝ gñã ferētē caſu ꝓlapſum eſſe ꝛ maiorē ex cõmixtiõe odorē creaſſe: vñ nũc optima vnguēta amaracina dñr. ſunt autē ex genere floꝝ. Item alia quę a nãę ſuę q̃litate dñr. vt roſaceũ a roſa: cyprinuꝫ a florę cypri. q̃ ꝓinde ꝛ ꝓprię materię odorē referunt. Ex his q̃dam ſimplicia vnguēta ſunt q̃ ex vna tñ ſpē exiſtunt. vñ ꝛ ſui noĩs referũt odoratũ: vt anetinuꝫ: eſt.n. ſinceruꝫ ex oleo ꝛ aneto tñ. Cõpoſita ãt ſunt q̃ a plurib⁹ admixtis fiunt. vñ ꝛ nominis ſui odorē nõ habēt: qꝛ obtinentibus alys quę admiſcent̃: incertum odorem inducunt. vt cerotuꝫ: calcaſticum: marciacum.

De initio medicinę. Cap. XIII.

Quęrit̃ a qbuſdã. q̃re iter cęteras liberales diſciplinas medicinę ars nõ ꝯtineat̃. Propterea qꝛ ille ſingulares ꝯtinent cauſas. iſta v̊o omnium. Nam ꝛ grãmaticaꝫ medicus ſcire iubet̃: vt intelligere vel exponere poſſit quę legit. ſimiliter ꝛ rhetoricam. vt veracibus argumentis valeat diffinire: que tractat: nec nõ ꝛ dialecticam ꝓpter infirmitatum cauſas rõne adhibita perſcrutandas atqꝫ curandas. Sic ꝛ arithmeticam ꝓpter numerum horaꝝ in acceſſionibus ꝛ periodis dieruꝫ: nõ alr̃ ꝛ geometriam ꝓpter q̃litates regionũ ꝛ locoꝝ ſitus: in qbus doceat qđ quiſqꝫ obſeruare debeat. Porro muſica icognita illi nõ erit. Nam multa ſunt: q̃ in ęgris hoĩbus ꝑ hãc diſciplinã facta legunt̃: ſicut de Dauid legit̃. Qui a ſpiritu imũdo ſauleꝫ arte modulatiõis eripuit. Aſclepiades quoqꝫ medicus phreneticum quēdã per ſymphoniam priſtinę ſanitati reſtituit. Poſtremo ꝛ aſtronomiam notam habebit: per quam cõtempletur rationem aſtrorum ꝛ mutationes temporum. Nam ſicut ait quidam medicorum: cum ipſorum qualitatibus ꝛ noſtra corpora commutantur. hinc eſt ꝙ medicina ſecunda philoſophia dicitur. Utraqꝫ enim diſciplina totuꝫ hominem ſibi vendicat. Nã ſicut per illã aĩa. ita per hanc corpus curat̃.

De

¶ Incipit liber quintus.

¶ De auctoribus legium. Cap. I.

Moyses gentis hebreę pmꝰ oiuȝ diuias leges sacris lr̄is explicauit. Phoroneꝰ rex grecis pmꝰ leges iudiciaqȝ ꝯstituit. Mercuriꝰ trimegistus pmꝰ leges egyptys tradidit. Solon pmꝰ leges atheniēsibus dedit. Licurgꝰ pmꝰ lacedęmonys iura legū ex apollis auc̄te ꝯfixit. Numa pōpiliꝰ q romulo successit in regno pmꝰ leges romanis ędidit. Deīde cuȝ ppl's seditiosos magr̄atus ferre nō posset: decēuiros legibꝰ scribēdis creauit: q leges ex libris solonis in latinū ꝑmonē trāslatas .iz. tabulis exposuerūt. Fuerūt aūt hi: Appiꝰ claudiꝰ. T. genutiꝰ. P. festiꝰ. L. veturiꝰ. S. iuliꝰ. A. māliꝰ. P. sulpitiꝰ. P. curiati. T. romuliꝰ. Sp. posthumiꝰ. Hi decēviri legū ꝯscribēdaꝝ electi sunt. Leges āt redigere in libris pmꝰ ꝯsul pōpeiꝰ instituere voluit: sȝ nō pseuerauit: obtrectatoꝝ metu. Deīde cęsar cepit id facere: sȝ añ interfectꝰ ē: paulatiȝ āt antiq̄ leges vetustate atqȝ īcuria exoluerūt. q̄rū ⁊ si nullus iā vsus est: notitia tñ necc̄ia vr̄. Leges nouę a Cōstātino cęsare cęperunt: ⁊ religs succedētibus: erātqȝ pmixtę ⁊ iordinatę. Postea Theodosiꝰ mior Augustꝰ ad silitudinē gregoriani ⁊ hermogeniani codicez fcm̄ ꝯstōnuȝ a Cōstātini tpibꝰ sub ppo cuiusqȝ ipatoris titulo disposuit: quē a suo noie theodosianū vocauit.

¶ De legibus diuinis ⁊ humanis. Cap. II.

o Mnes āt leges aut diuinę sunt aut hūanę. Diuinę nā. humanę moribꝰ ꝯstant: iōqȝ hę discrepāt: qm̄ alię alys gētibꝰ placēt. Fas lex dina ē: ius lex hūana. Trāsire p agꝝ alienū fas est: ius nō est.

¶ Quid differunt iter se ius leges ⁊ mores. Cap. III.

Ius gnāle nomē ē. Lex āt iuris ē spēs. Ius āt dcm̄: qꝛ iustū ē. Oē āt ius legibꝰ ⁊ moribꝰ constat. Lex ē ꝯstitutio scripta. Mos est vetustate pbata ꝯsuetudo: siue lex nō scripta. Nam lex a legēdo vocata: qꝛ scripta ē. Mos āt longa ꝯsuetudo ē: de moribꝰ tm̄mō tracta. Cōsuetudo āt est ius qōdā moribꝰ īstitutū: qō p lege suscipit̄ cum deficit lex: nec differt scriptura an rōne ꝯsistat qñ ⁊ legē rō cōmēdat. Porro si rōne lex ꝯstat: lex erit oē id qō rōne cōstiterit: dūtaxat qō religiōi ꝯgruat: qō disciplinę ꝯuēiat: qō saluti pficiat: vocata āt ꝯsuetudo: qꝛ in cōi est vsu.

¶ Quid sit ius nāle. Cap. IIII.

Ius aut nāle ē: aut ciuile: aut gētiū. Jus nāle est cōe oiuȝ nationū: eo ꝙ vbiqȝ īstictu nāę: nō ꝯstitutiōe aliq̄ hētur: vt viri ⁊ femię ꝯiūctio: liboꝝ successio ⁊ educatō: cōis oiuȝ possessio: ⁊ oiuȝ vna libertas: acqsitio eoꝝ q̄ cęlo terra mariqȝ capiunt̄. Jtē depositę rei vel cōmēdatę pecunię restitutio: violētię p vim repulsio. Nā hoc aut siqd huic sile est: nūq̄ȝ iniustuȝ sȝ nāle ęquumqȝ habet̄.

¶ Quid sit ius ciuile. Cap. V.

i Us ciuile est qō qsqȝ populus vel quęqȝ ciuitas sibi pprium: humana diuinaqȝ causa ꝯstituit.

¶ Quid sit ius gentiuȝ. Cap. VI.

Ius gētiū ē sediū occupatio: ędificatio: munitio: bella: captiuitates: ꝑuitutes: postliminia: fędera pacis: inducię: legatoꝝ nō violādoꝝ religio: ꝯnubia īter alienigenas phibita: ⁊ inde ius gētiuȝ: qꝛ eo iure oēs fere gentes vtuntur.

¶ Quid sit ius militare. Cap. VII.

i Us militare est belli īferēdi solēnitas: fęderis faciēdi nexꝰ: signo dato ꝯgressio ī hostē vl' cōmissio: itē signo dato receptio: itē flagity militaris disciplia: si locus d̄serat̄: itē stipēdioꝝ modꝰ: dignitatū gradꝰ: pmioꝝ honoꝛ: veluti cū coꝛōa vl' toꝛques donāt̄: itē pdę decisio: ⁊ p psonaꝝ q̄libꝰ ⁊ laboꝛis iusta disio: ac pncipis poꝛtio.

¶ Quid sit ius publicum. Cap. VIII.

i Us publicū ē in sacris: ⁊ in sacerdotibꝰ: ⁊ ī magr̄atibus

¶ Quid sit ius qritiuȝ. Cap. IX.

i Us qritū est ppe romanoꝝ: qō nulli tenēt nisi qrites .i. romani tā q̄ȝ de legitimis hęreditatibꝰ: de cretiōibꝰ: de tutelis: de vsucapiōibus: q̄ iura apud nullū alium ppl'm repiunt̄: sȝ ppꝛia sunt romanoꝝ: ⁊ in eosdē solos ꝯstituta. Cōstat āt ius qritū ex legibꝰ ⁊ plebiscitis ⁊ ꝯstōnibꝰ pncipū: ⁊ edictis siue pꝛudētū rn̄sis.

¶ Quid lex. Cap. X.

l Ex est ꝯstitutio populi: qua maioꝛes natu simul cū plebibus aliquid sanxerunt.

¶ Quid scita plebium. Cap. XI.

s Cita sunt: q̄ plebes tm̄ ꝯstituunt: ⁊ vocata scita: ꝙ ea plebs sciat: vel ꝙ sciscitat̄: ⁊ rogat vt fiant.

¶ Quid senatuscōsultum. Cap. XII.

s Enatusconsultuȝ est: ꝙ tm̄ senatoꝛes populis consulendo decernunt.

¶ Quid ꝯstitutio ⁊ edictum. Cap. XIII.

c Onstitutio vel edictuȝ ē: quod rex vel imperatoꝛ cōstituit vel edicit.

¶ Quid respōsa prudentiuȝ. Cap. XIIII.

r Espōsa sunt: q̄ iuriscōsulti rn̄dere dr̄ ꝯsulentibꝰ. vñ ⁊ rn̄sa Pauli dicta. Fuerūt .n. qdā pꝛudētes et arbitri equitatis q instōnes ciuiles iuris ꝯpositas ędiderunt: qbꝰ dissidētiū lites ꝯtentōesqȝ sopirent.

¶ De legibus ꝯsularibus ⁊ tribunitys. Cap. XV.

Quędā ēt leges dr̄ ab his q ꝯdiderūt: vt ꝯsulares: tribūitię: Iulię: Coꝛnelię. Nā sub Octauiano cęsare suffecti ꝯsules Papiꝰ ⁊ Pōpeiꝰ legē tulerūt: q̄ a noibꝰ eoꝝ appellat̄ Papia ⁊ Pōpeia: ꝯtinēs patrū p̄mia p suscipiēdis liberis. Sub eodē quoqȝ Impatoꝛe Falcidiꝰ tribunꝰ plebis legē fecit: ne qs plus ex̄neis in testō legaret q̄ȝ vt 4ª ps supesset hęredibꝰ: ex cuiꝰ noie lex falcidia nūcupata est. Agliꝰ quoqȝ legē ꝯdidit: q̄ hactenꝰ aglia nuncupat̄.

¶ De lege satyra. Cap. XVI.

s Atyra v̄o lex est: q̄ de pluribꝰ rebus sil' loq̄t̄: dicta a copia reꝝ: ⁊ q̄si a satietate. vñ ⁊ satyraȝ scribere est poemata varia cōdere: vt Oꝛaty: Juuenalis: ⁊ Persy.

¶ De legibus rhodys. Cap. XVII.

r Hodię leges naualiū cōmertioꝝ sūt ab īsula rhodo cognomiatę: in q̄ antiqtꝰ mercatoꝝ vsus fuit.

¶ De priuilegys. Cap. XVIII.

p Riuilegia āt sunt leges p̄uatoꝝ: q̄si p̄uatę leges. Nā p̄uilegiū inde dcm̄: ꝙ in p̄uato ferat̄.

¶ Quid possit lex. Cap. XIX.

o Mnis autē lex aut pmittit aliquid: vt vir foꝛtis petat p̄miū: aut vetat: vt sacraꝝ virginuȝ nuptias nulli petere liceat: aut punit: vt q cędeȝ fecerit capite plectat̄: eius .n. p̄mio aut pęna vita moderat̄ hūana.

¶ Quare lex facta sit. Cap. XX.

Factę sunt autē leges: vt eaꝝ metu humana coerceat̄ audacia: tutaqȝ sit inter impꝛobos innocentia: ⁊ in ipsis ipꝛobis foꝛmidato supplicio refrenet̄ nocendi facultas.

¶ Qualis debeat fieri lex. Cap. XXI.

ERit aūt lex honesta: iusta: possibilis: ꝺm nām ꝺm priē ꝯsuetudinē: loco tēporiqꝫ ꝯueniens: necāria: vtilis: māifesta quoqꝫ: ne aliqd ꝑ obscuritatē in captiōe ꝯtineat: nullo ꝓuato commodo: sꝫ ꝓ cōi ciuiū vtilitate ꝯscripta.

¶ De causis. Cap. XXII.

PRagma grecum est: qđ latine causa dr̄. vn̄ ⁊ pragmatica negocia dicuntur: ⁊ actor causarū ⁊ negocioꝝ ꝓgmaticus nuncupatur.

¶ De testibus. Cap. XXIII.

TEstes sūt a qbꝰ q̄rit̄ veritas ī iudicio. Quos qsqꝫ an̄ iudiciū sibi placitꝭ alligat: ne cui sit postea liceꝝ aut dissimłare: aut subtrahere se. vn̄ ⁊ alligati appellant̄. Itē testes dicti ꝙ testamēto adhiberi solēt: sic̄ signatores q testamētū signāt.

¶ De instrumentis legalibus. Cap. XXIIII.

VOlūtas ē gnāle nomē oīum legaliū instroꝝ: q̄ qꝛ nō vi: sꝫ voluntate ꝓcedit. iō tale nomē accepit. Testamētū vocatū: qꝛ nisi testator mortuꝰ fuerit: nec ꝯfirmari pōt nec sciri qđ in eo scriptū sit: qꝛ clausū ⁊ obsignatū ē: ide dcm̄ testamētū: qꝛ nō valet nisi post testatoris monumētum. vn̄ ⁊ aplus. Testamētū inqt in mortuis ꝯfirmat̄. Testamētū sane in scripturis sctīs nō hoc solū dr̄ qđ nō valet nisi testatoribꝰ mortuis: sꝫ oē pactū ⁊ placitū testamētū vocabāt. Nā Laban ⁊ Jacob testamētū fecerunt: qđ vtiqꝫ ēt īter viuos valeret. Et ī psalmis legit̄. Aduersus te testamētū disposuerūt. hoc est pactū: ⁊ īnumerabilia talia. Tabule testamēti ide appellatę sunt: qꝛ an̄ chartę ⁊ mēbranaꝝ vsū in dolatis tabulis nō solū testamēta: sꝫ ēt epłaꝝ elloqa scribebant̄. Vn̄ ⁊ portitores eaꝝ tabellarij vocabant̄. Testamentū iuris ciuilis est qnqꝫ testiū signis subscriptiōe firmatū. Testamētū iuris p̄torij ē septē testiū signis firmatū: sꝫ illud apud ciues fit: inde ciuile: istud apud p̄tores: inde iuris p̄torij. Testamētū aūt signare: notare ē. i. vt notū sit qđ scriptū ē. Holographū testamētū est manu auctoris totū ꝯscriptū: atqꝫ subscriptū. vn̄ ⁊ nomē accepit. Greci. n. holon totū: graphin lr̄aꝫ dicūt. Irritū testamētū ē: si is q testatꝰ est capite diminutus ē: aut si nō rite fcm̄ sit. Inofficiosū testm̄ est: qđ frustra liberis exheredatis sine officio nālis pietatis in exteneas ꝑsonas redactū ē. Ruptū testm̄ inde vocatū: eo ꝙ nascēte posthumo: neqꝫ exheredato noīatim: neqꝫ herede īstituto dirūpit̄. Suppressum testm̄ est: qđ in fraude heredū vel legatarioꝝ seu libertoꝝ non ē palā ꝓlatū: qđ si nō latet: tn̄ si p̄dictis ꝑsonis n̄ ꝓferat̄: supprimi tn̄ vr̄. Nuncupatio ē: quā in tabulis cerisqꝫ testator recitat dicēs. Hec vt in tabulis his cerisqꝫ scripta sunt ita dico: ita lego: itaqꝫ vos ciues romani mihi testimoniū ꝑhibete: ⁊ h̄ dr̄ nūcupatio. Nūcupare. n. ē ī palā noīare ⁊ ꝯfirmare. Jus liberoꝝ ē ꝯiugū sine liberis īuicē ꝓ loco pignoꝝ hereditatis alterna ꝯscriptio. Codicillū: vt veteres aiunt sine dubio ab auctore dcm̄: q hoc scripturę genus īstituit. Est aūt scriptura nulla indigēs solēnitate v̄boꝝ: sed sola testatoris voluntate: q̄licūqꝫ scripturę sigñatiōe exp̄ssa. Cuiꝰ bn̄ficio voluntatibꝰ defunctoꝝ ꝯstat esse subuētū ꝓpter legaliū verboꝝ difficultatē: aut certe ꝓpter necītatē adhibendoꝝ solēniū: ita vt qui scribit titulū eiusdē scripturę codicillū vocet. Sicut aūt codicillus fit vice testamēti: ita epistola vice codicilloꝝ. Cretio ē certꝰ dieꝝ numerus: in quo īstitutus heres aut adit hereditatē: aut finito tēpore creatiōis excludit̄: nec liceꝝ illi ē vltra capiēdę hereditatis. Cretio appellata est: q̄si decretio. i. decernere vel cōstituere: vtputa: ille heres mihi ęsto. additurqꝫ: cernitoqꝫ īfra dies tot. Adeundaꝝ aūt hereditatū cētesimus statutꝰ erat dies qbꝰ nō est cretio addita. Fideicōmissū dcm̄: vt fiat qđ a defuncto cōmittit̄. Nā fides dicta eo ꝙ fiat: qđ tn̄ nō directis v̄bis: sꝫ p̄catiuis exposcit̄. Pactū dr̄ inter ꝑtes ex pace ꝯueniēs: scriptura legibꝰ: ac moribꝰ ꝯprobata: ⁊ dcm̄ ē pactū q̄si ex pace fcm̄: ab eo qđ ē pango. vn̄ ⁊ pepigit fędus. Placitū quoqꝫ simr ab eo ꝙ placeat. Alij dicūt pactū eē qđ volēs qsqꝫ facit: placitum v̄o ēt nolēs ꝯpellit̄: veluti qn̄ qsqꝫ paratꝰ sit in iudicio ad rn̄dēdū: ꝙ nemo pōt dicere pactū sꝫ placitū. Mādatum dcm̄ ꝙ olim in cōmisso negocio alter alteri manū dabat. Ratū v̄o q̄si rōnabile ⁊ rectū. vn̄ ⁊ q pollicet̄. dicit ratū me eē ꝓfiteor: hoc ē firmū atqꝫ perpetuum. rite aūt eē nō recte: sꝫ ex more. Chirographū cautio vel ꝯscriptio duaꝝ instar chartaꝝ: grece. n. manu scriptū dr̄ cautio. Emptio ⁊ venditio ē reꝝ cōmutatio atqꝫ ꝯtractus ex ꝯueniētia veniēs. Emptio āt dicta: ꝙ a me tibi fit: vēditio q̄si venundatio. i. a nundinis. Donatio est cuiuslꝫ rei trāsactio. Dictaꝫ āt dicunt donatōeꝫ: q̄si doniactōeꝫ: ⁊ dotē q̄si do itē. Precedēte. n. ī nuptijs donatōe: dos seqt̄. Nā antiquus nuptiaꝝ erat ritꝰ: q̊ se maritus ⁊ vxor īuicē emebāt: ne videret̄ vxor ancilla: sic̄ hēmus in iure. Inde est ꝙ p̄cedēte donatiōe viri: seqt̄ dos vxoris. Donatio vsufructuaria iō dr̄: qꝛ donator ex ea vsumfructum adhuc retinet: ꝓuato cui donatū ē iure. Donatio directa iō nuncupat̄: qꝛ ⁊ iure ⁊ vsu statim trāsit in alteꝝ: nec vltra aliqd ide ad ius donatoris retorquet̄. Cōditiones ꝓp̄e testiū sunt: ⁊ dictę ꝯditiōes a ꝯdicēdo q̄si cōdictiōes: qꝛ nō ibi testis vnꝰ iurat: sꝫ vel duo vł plures. Nō. n. in vniꝰ ore: sꝫ in duoꝝ aut triū testiū stat oē v̄bum. Itē ꝯditōes: ꝙ īter se ꝯueīat ꝺmo testiū: q̄si ꝯdictiōes. Stipulatio est ꝓmissio vel spōsio. vn̄ ⁊ ꝓmissores stipulatores vocant̄. dicta āt stipulatio a stipula. Ueteres. n. qn̄ sibi aliqd ꝓmittebāt: stipulā tenētes frāgebāt: quam iteꝝ iungētes: spōsiōes suas agnoscebāt: siue ꝙ stipulū iux̄ Paulū iuridicū firmū appellauere. Sacr̄m ē pignꝰ spōsiōis: vocatū āt sacr̄m: qꝛ violare qđ qsqꝫ ꝓmittit ꝑfidię est.

¶ De rebus. Cap. XXV.

HEreditas est res q̄ morte alicuius ad quēpiā peruenit: vel legato testō: vel possessione retenta. Dicta autē hereditas a rebus aditis: siue ab ęre: qꝛ q possidet agrū ⁊ censum soluit: inde ⁊ res. Res sunt q̄ in nr̄o iure consistunt. Jura autē sunt: q̄ a nobis iuste possident̄: nec aliena sunt. Dicta autē res a recte habēdo: ius a iuste possidēdo. Hoc. n. iure possidet̄ qđ recte: hoc recte qđ bn̄. Qđ autē male possidet̄ alienū est. Male autē possidet: q vel suis male vtit̄: vel aliena p̄sumit. Possidet autē iuste: q nō irretit̄ cupiditate. Qui autē cupiditate tenetur possessus est: nō possessor. Bona sunt honestoꝝ seu nobiliū: q̄ ꝓinde bona dicunt̄: vt nō hēant turpē vsum: sꝫ ea hoīes ad res bonas vtant̄. Peculiū ꝓp̄e minoꝝ est ꝑsonaꝝ siue ꝺuoꝝ. Nā peculiū est qđ pater vel dn̄s filium suū vel ꝺuū ꝓ suo iure tractare patit̄. Peculiū autē a pecudibꝰ dcm̄: in qbꝰ veteꝝ ꝯstabat vniuersa substantia. Bonoꝝ possessio est ius possessionis certo ordine certoqꝫ titulo acq̄sita. Intestata hereditas ē: q̄ testamēto scripta nō est: aut si scripta sit: iure tn̄ nequaq̄ est ędita. Caduca inde dicunt̄: qꝛ eius heredes ceciderunt. Familię herciscundę est diuisio hereditatis īter heredes. Herciscundę. n. apud veteres diuisio nuncupat̄. Cōi diuidundo est īter eos qbꝰ cōis res est: q̄ actio iubet postulātibus his arbitrū dari. cuiꝰ arbitratu res diuidant̄. Finiū regundoꝝ actio dicta eo ꝙ ꝑ eā regant̄ fines vtriqꝫ ne dissipentur: dummodo nō angustiore qnqꝫ pedum loco ea

ꝯtrouersia

ꝯtrouersia fit. Locatio ē res ad vsum data cum diffōne mercedis. Cōductio ē res ī vsuꝫ accepta cū ꝯstituta mercede. Res credita ē:q̄ ī obligōne ita deducta ē: vt ex tpe q̄ ꝯhebat̄: certū sit eā deferre. Usura ē īcremētū fęnoris ab vsu ęris crediti nūcupata. Cōmodū est id qđ nr̄i iuris est:ꝛ ad alios tpal'r translatū est:cū mō tpis q̄ꝺdiu apud eū sit. vn̄ ꝛ cōmodū dcm̄ ē. Precariū est dū p̄ce creditor rogatꝰ ꝑmittit debitorē in possessiōe fundi sibi obligati demorari:ꝛ ex eo fructus cape. Et dcm̄ p̄cariū: qꝛ p̄ce audit̄:q̄si p̄cadiū r ꝓ d lr̄a cōmutata. Mutuū appellatuꝫ est:qꝛ id qđ a me tibi dat̄:ex meo tuuꝫ fit. Depositū ē pignus cōmēdatū ad tp̄s q̄si diu positum. Deponere āt qs vr̄:cū aliqđ metu furti:īcēdij: naufragij apud aliū custodię cā deponit. Interest āt ī loq̄ndi vsu īter pignꝰ ꝛ arrā. Nā pignꝰ est qđ dat̄ ꝑ rē creditā:q̄ dū reddit̄ statim pignus auferf̄. Arra v̄o est q̄ p̄m ꝓ re bonefidei ꝯctu empta ex ꝑte dat̄:ꝛ postea ꝯplet̄. Est.n.arra ꝯplēda nō auferenda. vn̄ q hꝫ arrā nō reddit sic̄ pignꝰ: sꝫ desiderat plenitudinē:ꝛ dicta arra a re ꝓ q̄ tradit̄. Itē īter pignꝰ ꝛ fiduciā ꝛ hypothecā h̄ īterest. Pignꝰ.n.est qđ ꝑ rē c̄ditā obligatur:cuiꝰ rei possessionē solā ad tp̄s ꝯseq̄t̄ creditor: cęteꝝ dn̄iū penes debitorē ē. Fiducia ē:cū res aliq̄ sum̄dę mutuę pecunię gr̄a vel mācipat̄ vel ī iure credit̄. Hypotheca ē:cū res aliq̄ cōmodat̄ sine depōne pecunię vel pignoris:pacto vel cautiōe sola īteruenīēte. Mometuꝫ dcm̄ a tpis breuitate vt tā cito q̄ꝫ statiꝫ saluo negocio reformetur:nec ī vllā morā ꝓduci debeat qđ repetit̄:sic̄ nec vllū spaciū ē momēti:cuiꝰ tā breuis ē tpis punctus vt in aliq̄ꝫ morā nullo mō ꝓducat̄. Instr̄m ē vn̄ aliqđ ꝯstruimus: vt cultrus:calamus:ascia. Instructū: qđ ꝑ instr̄ꝫ efficit̄: vt baculus:codex: tabula. Usus q̄ in re īstructa vtimur: vt in baculo īniti:in codice legere: in tabula ludere: sꝫ ꝛ ipse fructꝰ agroꝝ:qꝛ eo vtimur vsus vocat̄. Hęc sunt illa tria. Usufructꝰ aūt vocat̄:qꝛ solo vsu habet̄ eiꝰ fructus: manēte apud aliū iure. Usucapio est adēptio dominij ꝑ ꝯtinuationē iustę possessiōis vel biēnij aut alicuius tpis. Mācipatio dicta est:qꝛ manu res capit̄. Un̄ opꝫ eum q mācipiuꝫ accipit:cōpręhēdere idip̄ꝫ qđ de mācipio dat̄. Cessio est ꝓp̄e rei ꝯcessio:sic̄ est illud:cedo iure ꝓpinquitatis. Cedere.n.dicimus q̄si ꝯcedere.i.q̄ ꝓp̄a sunt. Nā si aliena restituimꝰ:nō cedimus. Nā cedere ꝓp̄e dr̄:q ꝯ veritatē alteri ꝯsentit:vt Cicero. Cessit inq̄t amplissimi viri aucti:vel potiꝰ paruit. Interduꝫ ē qđ a iudice nō ī ꝑpetuuꝫ:sꝫ ꝓ reformādo momēto ad tp̄s īterim dr̄:salua ꝑpōne actōis eiꝰ. Pręciū vocatuꝫ eo q̄ p̄us illud damus: vt ꝓ eiꝰ vice rē quā appetimꝰ possidere debeamꝰ. Commertiuꝫ dcm̄ a mercibꝰ q̄ noīe res venales appellamus. Un̄ ꝛ mercatꝰ dr̄ cętꝰ multoꝝ hoīum:q res vendere vel ęmere solent. Integri restitutio est cāę vel rei reparatio. Causa redintegrat̄:quę vi ptātis expleta nō est. Res redintegrat̄:quę vi potestatis ablata atq̄ꝫ extorta est.

De criminibus in lege cōstitutis. Cap. XXVI.

CRimē a carēdo nomē hꝫ vt furtū: falsitas ꝛ cętera q̄ nō occidunt: sꝫ īfamāt. Facinꝰ dcm̄ a faciēdo malū qđ noceat alteri. Flagitiuꝫ a flagitādo corruptelā libidinis q̄ noceat sibi. Hęc sunt duo gn̄ā oīum pctōꝝ. Uis est v̄tus ptātis:ꝑ quā cā siue res vel auferf̄ vl' extorquet̄. Uis p̄uata ē si qsq̄ꝫ an̄ iudiciū armatis hoībꝰ queq̄ꝫ a suo deiecerit vel expugnauerit. Uis publica ē si qs ciuē an̄ ppl'm vel iudicē vel regē appellātē necauerit:aut torserit: siue v̄berauerit:vel vixerit. Dolus ē mētis caliditas:ab eo q̄ deludat. Aliud.n.agit:ꝛ aliud simulat. Petroniꝰ al'r ęstimat dicēs. Quid ē iudicis dolus: Nimiꝝ vbi aliqđ fcm̄ est:qđ legi dolet:hētis dolū:accipite nūc maluꝫ. Calūnia est iurgiū alienę litis:a caluēdo.i.decipiēdo dicta. Falsitas appellata a fando aliud q̄ꝫ veꝝ ē. Iniuria est iniusticia. Hinc ē illud Uirgilij. Cū turni iniuria mr̄em admonuit. Iniuria ē q audet aliqđ ꝯ ordinē iuris. Seditio dr̄ dissensio ciuiū:q̄ seorsuꝫ alij ad alios eunt. Nā hi maxime turbatōe reꝝ ꝛ tumultu gaudēt. Sacrilegiū ꝓp̄e est sacraꝝ reꝝ furtū: postea ꝛ ī idoloꝝ cultu hęsit h̄ nomē. Adulteriū est illusio alieni ꝯiugij:q̄ qꝛ alter alteriꝰ thoꝝ cōmaculauit:adulterij nomē accepit. Stupꝝ raptꝰ ꝓp̄e est illicitꝰ coitꝰ a corrūpēdo dictꝰ. Un̄ Uirgi. Rapto potit̄.i.stupro fruit̄. Homicidij vocabulū cōpositū ē ex homīe ꝛ cęde. Qui.n.cędē ī hoīeꝫ fecisse cōpertꝰ erat homicidā veteres appellabāt. Parricidij actio nō soluꝫ ī euꝫ dabat̄ q parētē.i.q p̄reꝫ vel mr̄eꝫ iteremisset: sꝫ ꝛ in euꝫ q fratrē occiderat:ꝛ dcm̄ ꝑricidiū q̄si parētis cędiū. Interneciei iudiciū ī eū dabat̄ q falsuꝫ testamētū fecerat: ꝛ ob id hoīem occiderat. Accusatorē eiꝰ possessio bonoꝝ sequebat̄. Interneciei āt sign̄atio est q̄si hoīs q̄dā enecatio. Nā ꝑpōnē īter ꝑponebāt ne. Neuꝰ. Mare īterbibere:ꝛ Plautꝰ. Interluere mare.i.ebibere ꝛ eluere. Furtuꝫ est rei alienę clādestina ꝯtrectatio:a furuo.i.fusco vocatuꝫ:qꝛ ī obscuro fit. Furtuꝫ āt capitale crimē apud maiores fuit an̄ pęnā q̄drupli. Peruasio ē rei alienę māifesta p̄sumptio. Furtū āt earūdē reꝝ fit q̄ de loco ī locuꝫ trāsferri pn̄t:ꝑuasio aūt ꝛ eaꝝ q̄ transferunt̄:ꝛ eaꝝ q̄ imobilia sūt. Inficiatio ē negatio debitę rei cū a creditore deposcit̄. Idē ꝛ abiuratio.i.rei creditę abnegatio. Ambitꝰ iudiciuꝫ in euꝫ est q largitōe honorē capit ꝛ ambit amissurus dignitatē quā munere īuadit. Peculatus iudiciuꝫ in eos dat̄:q fraudē ęrario faciunt: pecuniāq̄ꝫ publicam īteruertunt. Nā a pecunia peculatuꝫ dcm̄ ē iudiciū. Nō aūt sic iudicat̄ furtuꝫ rei publicę sicut rei p̄uatę. Nā ille sic iudicat̄ vt sacrilegus:qꝛ fur est sacroꝝ. Repetundaꝝ accusat̄ qui pecunias a socijs cępit. In hoc iudicio reus si an̄ moriat̄: in bona eius iudiciuꝫ reddit̄. Incesti iudiciū in virgines sacratas vel ꝓpinquas sanguine ꝯstitutum est. Qui.n.talibus miscent̄:incesti.i.incasti habent̄. Maiestatis reatu tenent̄ hi q regiam maiestatē leserunt vel violauerunt:vel q rempublicā prodiderunt:vel cum hostibus cōsenserunt. Piaculum dcm̄ ꝓ eo q̄ expiari pōt: cōmissa sunt.n.quę erāt quoquo ordine expiāda.

De pęnis in legibus cōstitutis. Cap. XXVII.

DUpl'r malū appellat̄. vnū qđ hō facit:alteꝝ qđ patit̄. Qđ facit pctm̄ est: qđ patit̄ pęna. Malū aūt tunc plenū est cū ꝛ p̄terituꝫ est:ꝛ īpēdit vt sit ꝛ dolor ꝛ metus. Pęna dicta q̄ puniat. Est aūt epitheton nomen ꝛ sine adiectiōe nō hꝫ plenū sensuꝫ:adijcis pęnā carceris:pęnā exilij:pęnā mortis:ꝛ iples sensuꝫ. Supplicium ꝓp̄e dr̄ nō q quoquo mō punit̄: sꝫ q ita dānat̄ vt bona eiꝰ ꝯsecrent̄:ꝛ in publicuꝫ redigant̄. Naꝫ supplicia dicebant̄ supplicamēta:ꝛ suppliciū dr̄:de cuiꝰ dānatiōe delibat̄ aliqđ deo: vn̄ ꝛ supplicare. Octo genera pęnaꝝ in legibꝰ contineri Tulliꝰ scribit.i.dānuꝫ: vincula:verbera:talionē:ignominiuꝫ:exiliuꝫ:seruitutē:ꝛ mortē. His nāq̄ꝫ pęnis vindicat̄ oē perpetratuꝫ pctm̄. Dānuꝫ a diminutōe rei vocatum. Uincula a vinciēdo.i. artādo dicta:eo q̄ ꝯstringāt atq̄ꝫ retineāt:vel qꝛ vi ligāt colla. Cōpedes dicti:qꝛ ꝯtinēt pedes. Pedicę sunt laquei qbꝰ pedes illaqueant̄ dictę a pedibꝰ capiēdis. Cathenę aūt q̄ capiēdo teneāt vtraq̄ꝫ vestigia ne ꝓgrediant̄. Item cathenę q̄ se capiēdo teneāt plurimis nodis. Manicę sunt vincula quibꝰ manus capiunt̄:lꝫ ꝛ manicę tunicaꝝ sint. Neruus est ferreuꝫ vinculum:quo pedes vel ēt ceruices īpediunt̄. Boia est torques dānatoꝝ q̄si iuguꝫ boum: ex genere vinculoꝝ est,

Carcer est in quo custodiunt̄ noxij: ⁊ dictus carcer ꝙ eo
hoies coerceant̄: includātur q̄; q̄si arcer ab arcēdo. s. Lo
cuȝ aūt in q̊ fuāt̄ noxij carcerē dicim⁹ nūero tm̄ singula
ri. vñ v̄o emittunt̄ q̄drigę carceres vocamus: nūero tm̄
pl'ali. Uerbera dicta: qꝛ cū agitant̄ aerē v̄berāt. Hinc fla
gra ⁊ plagę ⁊ flagella: qꝛ cū flatu ⁊ strepitu in corpore so
nāt. Nā plagę q̄si flagę: sȝ plagę ⁊ flagra ꝑme pōnis sūt:
flagella aūt ꝑ diminutōeȝ dicta. Anguilla est q̄ coercent̄
in scholis pueri: q̄ vulgo scutica dr̄. Fustes sunt qb⁹ iuue
nes ꝓ criminib⁹ feriunt̄: appellati ꝙ ꝑfixi in fossis stent
quos palos rustici vocāt. Uectes dicti ꝙ māib⁹ vectēt̄.
vñ ostia saxaq̄; vellunt̄: sȝ hī ad pēas legū ñ ꝑtinēt. Uir
gę sūt sūmitates frōdiū arborūq̄; : dictę ꝙ virides sint:
vel ꝙ viȝ hēant arguēdi: q̄ si lenis fuerit: virga ē: si certe
nodosa vel aculeata: scorpio rectissimo noie vocat̄: qꝛ
arcuato vulnere i corp⁹ īfigit̄. Ict⁹ ꝓꝑe flagellorum sūt: ab
agitādo vocati. Ungulę dictę ꝙ effodiāt. Hę ⁊ fidiculę:
qꝛ his rei i eculeo torq̄nt̄: vt fides iueniat̄. Ecule⁹ aūt di
ct⁹ ꝙ extēdat. Tormēta v̄o ꝙ torq̄ndo mētē iueniāt. Est
⁊ lautūnū supplicij gen⁹ ad v̄berādū aptū: iuentū a Tar
gnio supbo ad pēas sceleratorum. Iste. n. ꝑor lautūna: tor
mēta: fustes: metalla atq̄; exilia adiuenit: ⁊ ip̄e ꝑor ex re
gib⁹ exiliū meruit. Talio ē silitudo vīdictę: vt taliter qs
patiat̄ vt fecit. Hoc. n. ⁊ nā ⁊ lege est īstitutū: vt ledētē si
milis vindicta sequat̄. Uñ ⁊ illud ē legis: oculū ꝓ oculo:
dentē ꝓ dēte. Talio āt nō solū ad iniuriā referēdā: sȝ ēt
ꝓ bñficio reddēdo ponit̄. Est. n. cōmunis s̄mo iniurię ⁊
bñficiētię. Ignominiū dcm̄ eo ꝙ desinat hr̄e honestatis
nomē is q in aliq̊ crimīe dep̄hēdit̄. Dcm̄ āt ignominiuȝ
q̄si sine noie: sic̄ ignar⁹ sine scia: sic̄ ignobilis sine nobili
tate. Hoc q̊q̄; ⁊ īfamiū: q̄si sine bona fama. Fama āt di
cta: qꝛ fando. i. loquēdo ꝑuagat̄: ꝑ traduces liguarum: ⁊ au
riū s̄pēs. Est aūt nomē ⁊ bonarum rerum ⁊ malarum. Nā fama
fęlicitatis īterdū ē: vt illō ē. Illustris fama ꝙ laus ē: ma
larum: vt Uirgili⁹. Fama malū quo nō aliud veloci⁹ vllū.
Famę aūt nomē certi locū nō hȝ: qꝛ plurimū mēdax est
adijciens multa vel demutās de v̄itate: q̄ tādiu viuit: q̄ȝ
diu nō ꝓbat̄. At vbi ꝓbaueris eē fama cessat: ⁊ exīde res
noiat̄: nō fama. Exiliū dcm̄: q̄si ex̄ solū. Nā exul dr̄ q ex̄
solū ē. Uñ postliminio redeūtib⁹: h̄ est de exilio reducē
dis: q sūt eiecti ī iniuriā. i. ex̄ limē p̄rię. Diuidit̄ āt exiliū
in relegatis ⁊ deportatis. Relegat⁹ ē quē bona sua sequū
tur: deportat⁹ quē nō sequunt̄. Proscriptio exilij ꝓcul dā
natio: q̄si porro scriptio. Itē ꝓscript⁹: qꝛ palā script⁹. Me
tallū ē vbi exules deputant̄ ad eruēdā venā: marmora
q̄; secāda in crustis. Seruit⁹ a s̄uando vocata: apud anti
quos. n. q i bello a morte s̄uabant̄: s̄ui vocabant̄. Hęc ē
sola malorum oiuȝ postrema: q̄ liberis oī supplicio grauior
est. Nā vbi libtas perijt: vna ibi perierūt ⁊ oia. Mortiū
v̄o diuersi casus: ex qb⁹ crux vel patibulū in q̊ hoies ap
pēsi cruciant̄ vel patiunt̄. vñ ⁊ noia hñt: patibulū. n. vul
go furca dr̄: q̄si ferēs caput: suspēsum. n. ⁊ strāgulatū hęc
exaīat: sȝ patibuli minor pęna q̄ȝ crucis. Nā patibulū ap
pēsos statiȝ exaniat: crux āt suffixos diu cruciat. vñ ⁊ in
euāgelio latronibus vt morerent̄ ⁊ de ligno añ sabbatū
deponerent̄: crura ꝯfracta sūt: qꝛ ligno suspēsi cito mori
nō poterāt. In ip̄o q̊q̄; gn̄e necis dr̄t. Crudeli⁹ ē. n. in aq̄
spm̄ torquētis extingui: ignib⁹ vri: frigore ⁊ famę necari:
canib⁹ ⁊ bestijs exponi. Nam ferro mori: ętas q̊q̄; maior
optauit. Gladi⁹. n. sine grauiori cruciatu cōpēdiosa mor
te vitā finire nouit. Culleū ē parricidale vasculū ab ocu
lēdo. i. claudēdo dcm̄. Est aūt vter ex corio fact⁹: in q̊ par
ricidę cū simia ⁊ gallo ⁊ s̄pēte iclusi in mare p̄cipitant̄.
Diuȝ āt istarum mortiū gen⁹ aīaduersio noiat̄. Aīaduersio
. n. est: qñ iudex reū punit: ⁊ dr̄ aniaduertere. i. aīum illuc
vertere: intēdere vtiq̄; ad puniēduȝ reū: qꝛ iudex est. Iō
aūt romani aquā ⁊ ignē interdicebāt qbusdā dānatis: qꝛ
aer ⁊ aqua cūctis patēt: ⁊ oibus data sunt: vt illi nō frue
rentur qō oibus per naturam concessum est.

De chrōicę vocabulo. Cap. XXVIII.

Chronica gręce dr̄ q̄ latine temporum series ap
pellat̄: qualē apud gręcos Eusebi⁹ cęsariēsis
ep̄s ędidit: ⁊ Hieronymus p̄ręsbyter in lati
nam linguam ꝯuertit. Chronos. n. gręce: lati
nę tp̄s interpretatur.

De momentis ⁊ horis. Cap. XXIX.

Tempora āt momētis: horis: dieb⁹: mēsib⁹: an
nis: lustris: sęculis: ętatib⁹ diuidunt̄. Momē
tū ē minimū atq̄; angustissimū tp̄s a motu
siderum dcm̄. Est. n. extremitas horę i breuib⁹
internallis: cū sol aliqd sibi cędit: atq̄; succe
dit. Hora gręcū nomē ē: ⁊ tñ latinū sonat. Hora. n. finis
est tp̄is: sic̄ ⁊ orę sunt fines maris: fluuiorum: ⁊ vestimētorum.

De diebus. Cap. XXX.

Dies ē p̄ñtia solis: siue sol supra terras: sic̄ nox
sol sub terris. Ut. n. dies aut nox sit: cā est: aut
supra terrā sol: aut sub terris. Dies legitimus.
24. horarum ē: vsq̄; dū dies ⁊ nox spacia sui cur
sus ab oriēte vsq̄; ad aliū oriētalē solē cęli volubilitate
ꝯcludat. Abusiue aūt dies vn⁹ est spaciuȝ ab oriēte sole
vsq̄; ad occidētē. Sūt āt diei spacia duo: īterdianū at
q̄; nocturnuȝ: ⁊ ē dies qdē horarum. 24. spa^{m} āt horarum. 12.
Uocatus aūt dies a ꝑte meliore. Uñ ⁊ in vsu est vt sine
cōmemoratiōe noctis numerum dicamus dierum: sic̄ ⁊ i lege
diuina scriptuȝ est: fcm̄ est vespe ⁊ mane dies vnus. Dies
s̄m ęgyptios inchoat ab occasu solis: s̄m ꝑsas ab ortu so
lis: s̄m Athenięses a 6ª hora diei: s̄m romanos a media
nocte. Uñ ⁊ tūc galliciniū est: quorum vox diei oñdit̄ p̄co
niū: qñ ⁊ mesonycti⁹ afflatus fit. Dies dicti a dijs quorum
noia romāi qbusdā siderib⁹ sacrauerūt. Primū. n. diem
a sole appellauerūt: q p̄nceps est oium siderum: sicut ⁊ idē
dies caput est cūctorum dierum. Scdm a luna q̄ soli ⁊ splen
dore ⁊ magnitudine ꝓxima est: ⁊ ex eo mutuat lumen.
Tertiū a stella martis: q̄ vesper vocat̄. Quartuȝ a stella
mercurij: quā qdā cādidū circulū dicūt. Quintū a stella
Iouis: quā phętontē aiunt. Sextū a Ueneris stella: quā
luciferum asserūt: q̄ iter oia sidera plus lucis hȝ. Septimū
a stella Saturni: q̄ 6° cęlo locata. 30. annis fert̄ explere
cursuȝ suū. Proinde aūt ex his. 7. stellis noia dieb⁹ gēti
les dederūt: eo ꝙ ꝑ eosdē aliqd sibi effici ęstimarēt: dicē
tes hēre a sole spm̄: a luna corp⁹: a Mercurio ingeniuȝ ⁊
linguā: a Uenere voluptatē: a Marte sanguineȝ: a Ioue
tēꝑātiā: a Saturno hūorē. Talis qppe extitit gētiliū stul
titia: q sibi finxerūt tā ridiculosa figm̄ta. Apud hebręos
āt dies p̊ª vna sabbati dr̄: q apud nos dies dñic⁹ est: queȝ
gētiles soli dedicauerūt. Scda sabbati. 2ª feria quē sęcu
lares diē lunę vocāt. Tertia sabbati. 3ª feria: quē illi dieȝ
Martis vocāt. Quarta sabbati. 4ª feria: q Mercurij di
es dr̄ a paganis. Quita sabbati. 5ª feria ē. i. qnt⁹ a die dñi
co: q apud gētiles Iouis vocat̄. Sexta sabbati: 6ª feria ē:
q apud eosdē paganos Ueneris nūcupat̄. Sabbatū aūt
septim⁹ a dñico die ē quē gētiles Saturno dedicauerūt:
⁊ Saturnū noiauerūt. Sabbatū aūt ex hebręo i latinū
reqes īterpretat̄: eo ꝙ de⁹ in eo reqeuisset ab oibus ope
ribus suis. Meli⁹ aūt in vocabulis dierum de ore christia
no ritus loquēdi ecclesiastic⁹ ꝓcedit. Tamē si quē forte
ꝯsuetudo traxerit vt illud exeat ex ore qō improbat cor
de: intelligat illos oēs: de quorum nominib⁹ appellati sunt
hi dies: homines fuisse: ⁊ ꝓpter beneficia quedaȝ morta
liū: qꝛ plurimū potuerūt ⁊ eminuerūt i h̄ sęculo: delati
sunt

funt eis ab amatorib⁹ suis diuini honores ⁊ in dieb⁹ ⁊ in siderib⁹: sꝫ pᵐ a noibus hoium sidera nūcupata: ⁊ a sideribus dies sunt appellati. A fando aūt ferię nuncupatę sunt: ꝙ in eis nobis sit tp̄s dictiōis. i. in diuio vel hūano officio fari: sꝫ ex his festi dies hoiuꝫ cā īstituti sunt. feriati cā diuinoꝝ sacroꝝ. Partes diei tres sunt: mane: meridies ⁊ suprema. Mane lux matura ⁊ plena: nec iā crepusculū. Et dcm̄ māe a manu: manū. n. ātiq bonū dicebāt. Quid. n. meli⁹ luce? Alij māe existimāt vocari a dijs manib⁹: q̄rū ꝯuersatio a luna ad terrā ē. Alij putāt ab aere: qꝛ man⁹. i. rarus est atqꝫ ꝑspicu⁹. Meridies dict⁹ q̄si medidies. hoc ē medi⁹ dies: vel qꝛ tūc purior dies ē. Merū. n. puꝝ dr̄. In toto. n. die nihil clari⁹ meridie: qn̄ sol e medio cęlo rutilat: ⁊ oēm orbem pari claritate illustrat. Suprema ē postrema ps diei: qn̄ sol cursuꝫ suū in occasum v̄tit: dicta eo ꝙ supest ad ꝑtē vltimā diei. Serū vocatuꝫ a clausis seris: qn̄ iaꝫ nox venit vt vnusqsqꝫ sōno tutior sit. Hodie q̄si hoc die: ⁊ quotidie non cotidie. vt sit quot dieb⁹. Cras qđ ē postea. Hesternū ē ꝑdie. ⁊ dcm̄ hesternū ab eo ꝙ iā dies ipse sit a nobis extne⁹ ⁊ ꝑtereundo alien⁹. Pridie āt q̄si priori die. Perēdie. i. ꝑ añ diē vel in antecessu. i. prius.

¶ De nocte. Cap. XXXI.

Nox a nocēdo dcā: eo ꝙ oculis noceat. Quę iccirco lunę ac sideꝝ lucē hꝫ ne idecora eēt: ⁊ vt cōsolarent̄ hoies nocte oꝑantes: ⁊ vt quibusdā animātib⁹ q̄ lucē solis ferre nō pn̄t: ad sufficientiaꝫ temꝑaret̄. Noctis aūt ⁊ diei alternatio ꝑꝑ vicissitudinē dormiēdi vigilādiqꝫ effecta ē: ⁊ vt oꝑis diurni laborē: noctis reqes tēꝑaret. Noctē aūt fieri: aut qꝛ lōgo itiere lassat̄ sol ⁊ cū ad vltimū cęli spaciū ꝑuenerit elāguescit ac tabefactus efflat suos ignes: aut qꝛ eadē vi sub terras cogit̄: qua sub terras ꝓtulit lumē: ⁊ sic vmbra terrę noctē facit. Vñ ⁊ Virgilius. Ruit oceano nox. īuoluēs vmbra magna terrāqꝫ polūqꝫ. Noctis ꝑtes septē sunt. i. vesper: crepusculū: ꝯticiniū: intepestuꝫ: galliciniū: matutinū. diluculū. Vesper a stella occidētali vocat̄: q̄ solē occiduuꝫ seq̄t̄: ⁊ tenebras seq̄ntes p̄cedit. De q̄ Virgil. Ante diē clauso ꝯponet vesꝑ olympo. Tenebras aūt dictas ꝙ teneāt vmbras. Crepusculū est dubia lux. Nā crepeꝝ dubiū dicim⁹. hoc ē īter lucē ⁊ tenebras. Cōticiniū ē: qn̄ oia silent. Cōticescere. n. silere ē. Intēpestū ē mediū ⁊ inactuosum noctis tp̄s: qn̄ agi nihil pōt ⁊ oia sopore qeta sunt. Naꝫ tp̄s ꝑ se nō ītelligit̄ nisi ꝑ act⁹ hūanos: mediū āt noctis actu caret. Ergo intēpesta īactuosa q̄si siñ tpe ħ ē siñ actu ꝑ quē dinoscit̄ tp̄s. Vñ ē. Intēpestiue venisti. Ergo itepesta dr̄: qꝛ caret tpe. i. actu. Galliciniū ꝑꝑ gallos lucis p̄nūcios dcm̄. Matutinū est inter abscessuꝫ tenebraꝝ ⁊ aurorę aduētū: ⁊ dcm̄ matutinū ꝙ ħ tp̄s ichoāte mane fit. Diluculū: q̄si iā icipiēs parua diei lux. Hęc ē aurora q̄ solem p̄cedit. Est aūt aurora diei clarescētis exordiū: ⁊ p̄m⁹ splēdor aeris: q greçe eoos dr̄: quē nos ꝑ deriuatiōeꝫ aurorā vocamus: q̄si eurorāꝫ. Vñ ē illud. Et lęt⁹ eois eurus eqs. Et iteꝝ. Eoasqꝫ acies.

¶ De hebdomada. Cap. XXXII.

Hebdomada dicta a numero dierum septem quoꝝ repetitiōe ⁊ mēses ⁊ anni ⁊ sęcula ꝑagūtur. Hepta. n. gręci septē dicunt. hāc nos septimanam vocamus: quasi septem luces. Naꝫ mane lux ē. Octau⁹ aūt dies. i. p̄m⁹ est ad quē reddit̄: ⁊ a quo rursus hebdomadis series ordit̄.

¶ De mensibus. Cap. XXXIII.

Mensis nomen est gręcum de lunę nomie tractum. Luna. n. mene gręco sermōe vocatur. Unde ⁊ apud hebręos menses legitimi non ex solis circulo: sed est lunę cursu enūerant̄: qđ est de noua ad nouam. Aegyptij aūt p̄ꝰ ꝑꝑ lunę velociorē cursuꝫ: ⁊ ne error cōputatiōis ei⁹ velocitate accideret: ex solis cursu diē mēsis adinuenerūt: q̊ tardior solis mot⁹ facili⁹ poterat cōprehēdi. Januari⁹ mēsis a iano dictus: cui fuit a Gētilib⁹ ꝯsecrat⁹: vel qꝛ limes ⁊ ianua sit anni. Vñ ⁊ bifrons idē ian⁹ pingit̄: vt ītroit⁹ āni ⁊ exitus demrēt̄. Februari⁹ nuncupat̄ a februo. i. Plutone: cui eo mēse sacrificabat̄. Nā Januariū dijs supis: Februariuꝫ dijs manib⁹ Romani ꝯsecrauerūt. Ergo Februari⁹ a febro. i. a Plutone: nō a febre. i. ęgritudie noiat̄. Marti⁹ appellat̄ ꝑꝑ Martē romāę gentis auctorē: vel ꝙ eo tpe cūcta aiantia agant̄ ad marē ⁊ ad ꝯcumbēdi voluptatē. Idē appellat̄ ⁊ mēsis nouoꝝ: qꝛ āni initiū mēsis ē marti⁹. Idē ⁊ nouū ver iditijs. s. germinū: qꝛ ī eo virescētib⁹ fructib⁹ nouis: trāsactoꝝ ꝓbat̄ occasus. Aprilis ꝓ Venere dr̄: q̄si aphroditi: gręce. n. aphroditi Ven⁹ dr̄: vel qꝛ ħ mēse oia aꝑiunt̄ i florē: q̄si aꝑilis. Mai⁹ dict⁹ a maia matre Mercurij: vel a maiorib⁹ natu: q erāt p̄ncipes reipublicę. Nā hūc mēseꝫ maiorib⁹: seq̄ntē v̊o minorib⁹ romani ꝯsecrauerūt. vñ ⁊ Juni⁹ dr̄. Ante. n. ppl's i cēturias senioꝝ ⁊ Junioꝝ diuisus erat. Juli⁹ v̊o ⁊ August⁹ de honorib⁹ hoiuꝫ Julij ⁊ Augusti Cęsaꝝ nūcupati sūt. Nā p̄us qntilis ⁊ sextilis vocabant̄. qntilis qꝛ qnt⁹ erat a Martio: quē p̄ncipē āni testant̄ eē romani. sextilis silr ꝙ sext⁹ sit. Septēber nomē hꝫ a nuō ⁊ ibre: qꝛ septim⁹ est a martio ⁊ ibres hꝫ. Sic ⁊ October: Nouēber: atqꝫ decēber: ex nuō ⁊ ibrib⁹ acceꝑunt vocabula: quē nūeꝝ decurrētē december finit: ꝓ eo ꝙ dnari⁹ nūer⁹ p̄cedētes nuōs claudit. Klēdas āt ⁊ nōas ⁊ idus ꝑꝑ festos dies romāi īstituert̄: vel ꝑꝑ officia magistratuū. In his. n. dieb⁹ ꝯueniebat̄ in vrbib⁹. Quidā aūt klēdas a colēdo appellari existimāt. Apud veteres. n. oiuꝫ mēsiū p̄n⁹ colebant̄: sic̄ ⁊ apud hebręos. Idus āt pleriqꝫ latinoꝝ ab ędēdo dcm̄ putant: ꝙ hi dies apud veteres ępulaꝝ eēnt. Nonęa nūdinis vocatę: nundinę. n. sunt publicę ꝯuētiōes siue mercimonia.

¶ De solstitijs ⁊ ęquinoctijs. Cap. XXXIIII.

Solstitiū dcm̄ q̄si solis statiū: ꝙ tūc sole stante crescāt dies vel noctes. Aeqnoctiū appellatū: ꝙ tunc dies ⁊ nox horaꝝ spacio ęquali ꝯsistūt. Duo sunt aūt solstitia. vnū ęstiuum 8° klendas Julias: quo tpe remeare sol ad īferiores incipit circulos: aliud hyemale. 8° klendas Januarias: quo tpe sol altiores incipit circulos petere. Vñ ⁊ hyemalis solstitij dies minimus: sicut ęstiui maximus inuenit̄. Iteꝫ duo sunt ęqnoctia. vnum vernale: ⁊ aliud autūnale: quę gręci ισομεριασ vocāt. Sunt aūt hęc ęqnoctia die 8° klendas Aprilis: ⁊ 8° klendas Octobris: qꝛ annus olim in duas ꝑtes tm̄ diuidebat̄: hoc est in ęstiuū ⁊ in hyemale solstiuum: ⁊ in duo hęmisperia.

¶ De temporibus anni. Cap. XXXV.

Tempora anni sunt q̄ttuor: ver: ęstas: autunnus: ⁊ hyems. Dicta sunt aūt tēpora a cōionis tēꝑamēto: ꝙ īuicē se humore siccitate: calore ⁊ frigore tēꝑerent. Hęc ⁊ curricula dicunt̄: qꝛ nō stāt sꝫ currūt. Cōstat aūt post factū mundū ex q̄litate cursus solis tpa īter nos ī menses fuisse diuisa. Quoꝝ tēpoꝝ talē veteres discretionem faciunt: vt primo mēse ver nouū dicat̄. scđo adultum tertio p̄ceps. Sic ⁊ ęstas in suis trib⁹ mēsib⁹: noua: adulta: ⁊ p̄ceps. sic ⁊ autūn⁹ nou⁹. adult⁹: ⁊ p̄ceps. Itē hyems noua: adulta: ⁊ p̄ceps siue extrēa. Vñ ē illud Virgilij. Extremę sub casuꝫ hyemis. Ver āt dcm̄ ꝙ vireat. Tūc. n. post hyemem vestit̄ tellus herbis: ⁊ in florē cuncta ꝓrumpunt. Aestas dicit̄ ab ęstu. i. a calore: ⁊ ęstas q̄si vsta. i. exusta ⁊ arida. nā calor aridus est. Autūn⁹ a tempestate voca

tus: quãdo ⁊ folia arboꝝ cadunt ⁊ omnia maturescunt. Hyemẽ aũt rõ hemispery nuncupauit: qꝛ tunc breuiori sol soluitur circulo. Unde ⁊ hoc tẽpus bruma dr̃ quasi βραχεῖα ἡμέρα .i. breuis dies: vel a cibo ꝙ maior tũc sit vescẽdi appetitꝰ. Edacitas.n. grece bruma appellat̃. Uñ ⁊ imbrumari dñr quibꝰ fastidiuz ẽ ciboꝝ. Hibernꝰ aũt iter hyemem ⁊ vernũ est: q̃si hiuernꝰ q pleruq̃ȝ a pte totã hyemeȝ significat. Hec tẽpora singulis etiã celi partibus ascribunt̃. Uer quippe orięti datur: qꝛ tunc ex terris oĩa oriunt̃. Estas vero meridiano: eo ꝙ pars eius calore flagrãtior sit. hyems septẽtrioni eo: ꝙ frigoribus et ppetuo gelu torpeat. Autũnꝰ occiduo: eo ꝙ graues morbos hẽat. Uñ ⁊ tunc oĩa folia arboꝝ defluunt. Ut auteȝ autũnus abundet morbis: facit hoc confiniuȝ frigoris ⁊ caloris: ⁊ cõpugnantia inter se contrarioꝝ aerum.

De annis. Cap. XXXVI.

Annus est solis anfractus: cum pactis trecẽtis 65. diebus ad eadem loca sideꝝ redit. Annus autẽ dictus: qꝛ mensibus in se recurrentibus voluitur. Unde ⁊ annulus quasi ãnuus .i. circulus ꝙ in se redeat: vt Uirgilius. Atq̃ȝ in se sua per vestigia voluitur annus. Sic eniȝ apud egyptios indicabatur ante inuentas litteras. picto dracone caudam suam mordente: qꝛ in se recurrit. Aly annũ dicunt ἀπὸ τοῦ ἀνανεοῦσθαι .i. ab innouatiõe: renouat̃ eni semper. Tria sunt autem genera annoꝝ. Aut.n. lunaris annus est. 30. dieꝝ: aut solstitialis qui. 12. cõtinet mẽses: aut magnus omnibus planetis in eundem locum recurrẽtibus: qui fit post ãnos solstitiales plurimos. Aera singuloꝝ annoꝝ ꝯstituta est a Cesare augusto qñ pmũ censu excogitato Romanum orbẽ descripsit. Dicta aũt era ex eo ꝙ ois orbis es reddere ꝓfessus est rei publice.

De olympiadibꝰ ⁊ lustris ⁊ iubileis. Cap. XXXVII.

Olympias apud grecos ꝯstituta apud elidem grecie ciuitatẽ: elys agentibꝰ agonẽ ⁊ q̃nquennale certamẽ: q̃ttuor medys annis vacantibꝰ: ⁊ hoc ob elidũ certaminis tẽpus olympiadeȝ vocauerunt: quadriennio in vna olympiade supputato. Lustrum vo est penteteris .i. q̃nquẽnium: qd̃ q̃nto anno dicit̃ cõdi pp olympiadas a romanis: adhuc .n. ꝯsules: adhuc era nõduȝ erant. Est.n. q̃nquẽnale tempus. Jd̃ vo sic vocat̃ eo ꝙ cẽsu p quinquẽniuȝ in republica pacto vrbs roma lustrabat̃. Jubileꝰ iterpretat̃ remissionis ãnus. Est.n. hebraicus ⁊ sermo ⁊ numerus qui septẽnis annoꝝ hebdomadibus .i. 40. ⁊. 9. ãnis texitur in quo clangebat̃ tubis: ⁊ ad oẽs reuertebat̃ antiqua possessio: debita absoluebant̃: cõfirmabant̃ libertates. Hunc numeruȝ ẽt in diebus pentecostẽ ⁊ ipsi celebramus post dñi resurrectionem remissa culpa: ⁊ totius debiti chirographo euacuato: ab omni nexu liberi suscipiẽtes aduenientẽ in nos gr̃am spũs sancti.

De seculis ⁊ etatibus. Cap. XXXVIII.

Secula generatiõibꝰ ꝯstant: ⁊ inde secula ꝙ sequant̃. Abeuntibꝰ.n. alys alia succedunt. Hunc q̃dã q̃nquagesimũ annum dicũt: quẽ hebrei iubileuȝ vocant. Ob hanc causam et ille hebreus q pp vxorẽ ⁊ liberos amãs dñȝ suum: aure pertusa: seruitio subiugatus seruire iubet̃ in seculuȝ: hoc ẽ vsq̃ȝ ad annũ q̃nquagesimũ. Aetas plerũq̃ȝ dicit̃ ⁊ ꝑ vno anno: vt in annalibus: ⁊ pro. 7. vt hominis: ⁊ pro centuȝ: ⁊ pro quouis tẽpore. Unde ⁊ etas tempus qd̃ de multis seculis instruit̃. Et dicta etas quasi equitas .i. similitudo eui. Nam euum est etas perpetua: cuius neq̃ȝ initium neq̃ȝ extremum noscitur: qd̃ greci vocant enoas: qd̃ aliq̃ñ apud eos pro seculo: aliq̃ñ ꝑ eterno ponitur. vñ ⁊ apud latinos est deriuatũ. Aetas aũt ꝓprie duobus modis dicit̃: aut.n. hoĩs: sicut infantia: iuuẽtus: senectus: aut mũdi: cuius pma etas est ab Adã vsq̃ȝ ad Noe. scd̃a a Noe vsq̃ȝ ad Abraã. tertia ab Abraham vsq̃ȝ ad Dauid. q̃rta ad Dauid vsq̃ȝ ad transmigrationẽ Jude i Babylonẽ. q̃nta deĩde vsq̃ȝ ad aduẽtũ Saluatoris i carnẽ. sexta q̃ nũc agit̃ vsqueq̃ mũdus iste finiat̃. Quaꝝ decursus p gñatiões ⁊ regna pmus ex nostris Julianꝰ africanꝰ sub Jmpatore Marco Aurelio Antõino simplicis hystorie stilo elicuit. Dehinc Eusebiꝰ eps̃ cesariẽsis: atq̃ȝ sancte memorie Hieronymꝰ p̃sbyter chronicoꝝ canonẽ multiplicẽ ediderunt hystoriã regnis simul ⁊ tpibꝰ ordinatã. Dehinc aly atq̃ȝ aly: iter q̃s pcipue victor Turonẽsis ecclesie eps̃ recẽsitis poꝝ hystorys gesta seq̃ntiũ etatũ vsq̃ȝ ad ꝯsulatũ Justini iunioris Impatoris expleuit. Hoꝝ nos tẽpoꝝ sũmã ab exõdio mũdi ad Augusti Eracly Jmpatoris: vel sumtilani regis gotthoꝝ q̃ta potuimus breuitate notauimꝰ tẽpora: adiacẽte e latere descendẽte linea tẽpoꝝ: cuiꝰ indicio sũma pterita seculi cognoscat̃. Quaꝝ decursus p gnões ⁊ regna ita inspicit̃.

De discretione tempoꝝ. Cap. XXXIX.

Prima etas cõtinet in exordio sui creationeȝ mundi. Primo.n. die deꝰ in lucis nomie condidit angelos. Scd̃o in firmamenti appellatione celos. Tertio in discretionis vocabulo spẽm aquaꝝ ⁊ terre. Quarto luminaria celi. Quinto animantia ex aquis. Sexto animantia ex terra ⁊ hominem: quem appellauit Adam.

Adam anno. 230. genuit Seth. a quo fily dei. 230. Seth an. 205. genuit Enos. q pmus cepit iuocare nomẽ dñi. 435. Enos an. 190. genuit Caynan. 625. Caynan an. 170. genuit Malaleel. 795. Malaleel anno. 165. genuit Jareth. 960. Jareth an. 162. genuit Enoch qui trãslatus est. 1122. Enoch an. 165. gẽuit Matusalẽ. 1287. Matusalẽ an. 167. gẽuit Lamech. 1454. lamech an. 188. gẽuit Noe. Archa edificat̃. 1642. Noe aũt an. 600. fcm̃ ẽ diluuiũ. 2242.

Secunda etas.

Sem post diluuium. 2. anno genuit Arfaxat a quo Chaldei. 2244. Arfaxat ãno. 135. genuit Sala. a q̊ antiq Samarite ⁊ idi fuerũt. 2379. Sala an. 130. genuit Heber. a q̊ hebrei. 2509. Heber ãno. 134. genuit Falech. Turris edificat̃. 2643. Falech an. 130. genuit Ragau. Hy pmũ odorant̃. 2773. Ragau an. 132. genuit Seruch. Regnũ inchoat scytharũ. 2905. Seruch an. 130. gẽuit Nachor. Regnũ egyptiorum nascit̃. 3035. Nachor an. 79. genuit Tharã. Regnũ assyriorũ sycimorũq̃ȝ exorit̃. 3114. Thara an. 70. genuit Abrahã. Zoroastes magicam repperit. 3184.

Tertia etas.

Abrahã an. 100. genuit Ysaac ex Sara libera. Nam prius ⁊ Jsmahel. a quo ⁊ Jsmahelite. 3284. Ysaac an. 60. genuit Jacob. Argiuoruȝ regnũ inchoat. 3344. Jacob an. 91. genuit Joseph. Phoroneꝰ grecie leges dedit. 3435. Joseph an. 110. vixit. Grecia segetes habere cepit. 3545. Hebreoꝝ seruitutis in egypto an. 144. Athlas astrologiã iuenit. 3689. Moyses an. 40. rexit pplm̃ in heremo. Hebrei legem ⁊ lr̃as hẽre ceperunt. 3729. Josue an. 27. Erichthonius in Troia pmꝰ q̃drigã iunxit. 3756. Othoniel an. 40. Cadmus lr̃as grecis dedit. 3796. Aoth an. 80. Fabule ficte sũt. 3876. Delbora an. 40. Apollo medicie artẽ iuenit ⁊ cytharã reppit. 3916. Gedeon an. 40. Mercuriꝰ lyrã repperit ⁊ Orpheo tradidit. 3856. Abimelech an. 3. Chorꝰ in grecia iuẽtꝰ ẽ. 3959. Thola an. 22. Priamꝰ rg̃nauit i troia 3981.

398i. Jair an. zz. Carmentis latinas lr̃as repperit. 4003.
Jepte an. 6. Hercules flãmis se iniecit. 4009. Abessã an.
7. Alexãder helenã rapuit. 4016. Abdon an. 8. Troia ca/
pta ē: ꝛ eneas in Italiã venit. 4024. Sãson an. 20. Asca
ni⁹ albam ꝯdidit ciuitatē a q̃ albani. 4044. Heli sacer
dos an. 40. Archa testamenti capit̃. 4084. Samuel ꝛ
saul an. 40. Homerus fuisse putat̃. 4124.

℄ Quarta ętas.

DAuid an. 40. Carthago a didone condit̃. Gad
nathã ꝛ asaph ꝓphetauerũt. 4164. Salomõ
an. 40. Tēplũ hieresolymis ędificat̃. 4204.
Roboan an. 17. Regnũ israel ꝛ iuda diuidit̃.
4221. Abia an. 3. sub quo achimelech põtifex
fuit. 4224. Asa an. 41. Achias amos iehu iohel ꝛ azãias
ꝓphetauerũt. 4265. Josaphat an. 25. Prophetauit helias
ꝛ heliseus abdias ꝛ micheas. 4290. Jorã an. 8. Prophe/
tauit helias ꝛ heliseus. 4298. Ochoȥias an. i. Helias ra/
pit̃. 4299. Athalia an. 7. Jonadab fili⁹ rechab sacerdos
claruit ꝛ ioiada pontifex. 4306. Joas an. 40. Zacharias
ꝓpheta occidit̃ iter tēplũ ꝛ altar̃. Helise⁹ morit̃. 4346.
Amasias an. 29. Carthaginē qdã hoc tpe asserũt ꝯditaȝ:
alij non: vt supra. 4375. Oȥias an. 52. Olympias a grecis
istituit̃. assyriorũq; regnũ i medos trãsfert̃. 4427. Joa
thã an. 16. Rem⁹ ꝛ romulus nascunt̃. 4443. Achaȥ an.
16. Roma ꝯdit̃. 4459. Eȥechias an. 29. Senatus romę
fit. 4488. Mãasses an. 55. Sibilla samia claruit. 4543.
Amon an. 12. Census p̃mũ agit̃. 4555. Josias an. 32. Tha
les phs agnoscit̃. 4587. Joachim an. 11. Nabuchodono/
sor iudeaȝ capit. 4598. Sedechias an. 11. Templũ hiero
solymis incensum est. Sappho mulier diuerso poema/
te claruit. 4609. ℄ Quinta ętas.

HEbreoꝝ captiuitas an. 70. Judith historia cõ/
scribit̃. 4679. Dari⁹ an. 34. Judeoꝝ captiui/
tas resoluit̃. 4713. Xerxes an. 20. Sophocles
ꝛ euripides tragędi celebrãt̃ insignes. 4733.
Artaxerxes an. 40. Esdras incēsaȝ legē reno/
uat. 4773. Dari⁹ q ꝛ nothus an. 19. Hęc ętas habuit pla/
tonē ꝛ gorgiã p̃m rhetorē. 4792. Artaxerxes an. 40. He/
ster historia scribit̃. 4832. Artaxerxes q ꝛ ochus an. 26.
Demosthenes ꝛ Aristote. p̃dicant̃. 4858. Xerxes an. 4.
Xenocrates illustris habet̃. 4862. Dari⁹ an. 6. Alexãder
hierosolymã cępit. 4868. Alexãder magn⁹ an. 5. Asiã ob/
tinuit. 4873. Ptolemęus an. 40. Machabeoꝝ liber in/
choat p̃m⁹. 4913. Philadelphus an. 38. Septuaginta in/
terp̃tes agnoscunt̃. 4951. Euergetes an. 26. Jesus sapię li
brũ ꝯposuit. 4977. Philopater an. 17. Ab isto iudęi p̃lio
victi. 40. milia corruerunt armatoꝝ. 4994. Epiphanes
an. 24. Machabeoꝝ secũda libri historia ꝯponit̃. Ro/
mani gręcos obtinuerũt. 5018. Philomethor an. 35. Sci/
pio africã vicit. 5053. Euergetes an. 29. Brut⁹ hispaniaȝ
subegit. 5082. Sother an. 17. Thraces romanis subijciũ/
tur. 5099. Alexãder an. 10. Syria romanis subta est. 5109.
Ptolemę⁹ an. 8. Rhetorica ars romę cępit. 5117. Diony.
an. 30. Põpei⁹ iudęã capit. 5147. Cleopatra an. 2. Egypt⁹
romanis subdit̃. 5149. Juli⁹ Cęsar an. 5. Hic p̃m⁹ monar
chiã tenuit. 5154. ℄ Sexta ętas.

OCtauian⁹ an. 56. Christus nascit̃. 5210. Tibe/
rius an. 23. Christ⁹ crucifigit̃. 5233. Cai⁹ gali/
cula an. 4. Matthe⁹ euãgeliũ scripsit. 5237.
Claudi⁹ an. 14. Marc⁹ euãgeliũ ędidit. 5251.
Nero an. 14. Petr⁹ ꝛ Paulus necant̃. 5265.
Uespasianus an. 10. Hierosolyma a tito subuertit̃. 5275.
Tit⁹ an. 2. Hic facũdus ꝛ pius fuit. 5277. Domitian⁹ an.
16. Joãnes in pathmos relegat̃ 5293. Nerua an. 1. Joan/
nes ephesum redijt. 5294. Traian⁹ an. 19. Joãnes aplus
requiescit. 5313. Adrian⁹ an. 21. Aqla iterpres habet̃. 5334.
Antoni⁹ pi⁹ an. 22. Ualētin⁹ ꝛ Marciõ agnoscunt̃. 5356.
Antoni⁹ ver⁹ an. 19. Catafrigarũ heresis orit̃. 5375. Com
modus an. 13. Theodociõ terti⁹ iterp̃s habet̃. 5388. Eli⁹
ꝑtinax an. 1. Nihil hȝ historię. 5389. Seuer⁹ an. 18. Sim/
machus iterp̃s q̃rt⁹ habet̃. 5407. Antonin⁹ caracalla an.
7. Quĩta ęditio Hierosolymis iuenit̃. 5414. Macrinus
an. 1. Hui⁹ breuitas vitę nihil gestoꝝ hȝ. 5415. Aurelius
Antoninus an. 4. Sabellij heresis orit̃. 5419. Alexãder
an. 13. Origenes isignis habet̃. 5432. Maxim⁹ an. 3. Iste
germanos vicit. 5435. Gordian⁹ an. 7. Iste de ꝑthis ꝛ ꝑ/
sis triumphauit. 5441. Philippus an. 7. Hic p̃m⁹ xp̃ia/
nus impator fuit. 5448. Deci⁹ an. 1. Antoni⁹ monachus
claruit. 5449. Gallus an. 2. Nouat⁹ heresiȝ ꝯdidit. 5451.
Ualerian⁹ an. 15. Cyprian⁹ martyrio coronat̃. 5466. Clau
dius an. 2. Iste gotthos ab illirico expulit. 5468. Aurelia
nus an. 5. Iste xp̃ianos ꝑsequit̃. 6474. Tacit⁹ an. 1. Hui⁹
breuitas vitę nihil hȝ historię. 5475. Prob⁹ an. 6. Ma/
nicheoꝝ heresis orta ē. 5481. Carus an. 2. Iste d̃ ꝑsis triũ
phauit. 5483. Diocletian⁹ an. 20. Iste diuinis libris adu
stis martyria facit. 5503. Galeri⁹ an. 2. Hui⁹ breuitas vi/
tę nihil dignũ historię ꝯtulit. 5505. Cõstãtin⁹ an. 30. Nice
na synodus ꝯgregat̃. 5535. Cõstãti⁹ an. 24. Antropomor/
phitarũ heresis orit̃. 5559. Julianus an. 2. Hic ex xp̃iano
pagan⁹ effect⁹ est. 5561. Jouinian⁹ an. 1. Iste iterũ xp̃ian⁹
effect⁹ est. 5562. Ualēs an. 14. Gotthi heretici efficiunt̃.
5576. Gratian⁹ an. 6. Priscilian⁹ agnoscit̃. 5582. Ualenti
nian⁹ an. 7. Hieronym⁹ in bethleem p̃dicat̃. 5589. Theo
dosius an. 3. Joãnes anachorita claruit. 5592. Archadius
an. 13. Joãnes Chrisostom⁹ floruit. 5605. Honori⁹ an. 15.
Augustin⁹ ep̃s claruit. 5620. Theodosi⁹ an. 27. Nestori⁹
heresiarches extitit. 5647. Marcian⁹ an. 6. Calcedonen
sis synodus agit̃. 5653. Leo maior an. 16. Egyptus errore
dioscori latrat. 5669. Zenõ an. 17. Acephaloꝝ heresis or/
ta est. Corp⁹ Barnabę apostoli ꝛ euãgeliũ Matth. rep/
tũ est. 5686. Anastasius an. 27. Fulgēti⁹ ep̃s p̃dicat̃. 5713.
Justin⁹ an. 8. Acephaloꝝ heresis abdicat̃. 5721. Justinia
nus an. 29. Uuandali in africa a Belisario extinguunt̃.
5760. Justinus an. 11. Armenij fidē xp̃i suscipiunt. 5771.
Tiberi⁹ an. 7. Lõgobardi italiã capiũt. 5778. Mauriti⁹
an. 21. Gotthi catholici effecti sũt. 5799. Focas an. 8. Ro
mani cedunt̃ a ꝑsis. 5807. Eracli⁹ an. 27. Hui⁹ qnto ꝛ q̃r
to religiosissimi p̃ncipis sepulti in hispania iudęi bapti/
ȥant̃. Residuũ sextę ętatis tp̃s soli deo ē cognituȝ. 5857.

℄ Incipit liber sextus.

℄ De veteri ꝛ nouo testamento. Cap. I.

VEtus testamē
tum id dr̃: q2 veniēte no
uo cessauit. De quo apo/
stolus meminit dicens.
Uetera trãsierũt: ꝛ ecce
oia noua fcã sunt. Testa
mētũ aũt nouũ id nũcu/
pat̃: q2 inouat. Nõ. n. illd
discũt: nisi hoies renoua
ti ex vetustate ꝑ gr̃am: ꝛ
ꝑtinētes iã ad testamen/
tũ nouũ: qd est regnũ ce/
loꝝ. Hebręi ãt vet⁹ testa
mentũ Esdra auctore iuxta nũerũ lr̃arũ suarũ in. xxij. li
bris accipiũt. diuidētes eos in tres ordines. legis. s. ꝛ ꝓ/
phetarum ꝛ agiographoꝝ. Primus ordo legis in qnq; li
bris accipit̃: quoꝝ primus est bresith qd est genesis. scds
elesmoth: qd ē exodus: terti⁹ vagecra: qd ē leuiticus: q̃rt⁹

vagedaber:qđ est nũerus.gnt⁹ elleaddabariȝ: qđ ē deu
tronomiũ. Hi sũt gnq; libri moysi:quos hebrei thorat
vocãt.latini legē appellant. Prope aũt lex appellat̃:qꝛ p
moysen data est. Scđs ordo ē ꝓphetarũ in q̃ ꝯtinent̃ li/
bri octo:quoꝝ p̃m⁹ iosue benũ.q latinę iesu naue dr̃.secũ
dus sophim:qđ ē iudicũ.terti⁹ samuel:q ē regũ p̃m⁹:q̃r/
tus malachiȝ.q ē regũ scđs:gnt⁹ esayas.sext⁹ hieremias.
septim⁹ eçechiel.octauus taresra: q dicit̃.iz. ꝓphetarũ.
qui libri qꝛ sibi ꝓ breuitate adiũcti sunt ꝓ vno accipiun
tur. Terti⁹ ē ordo agiographoꝝ.i.sancta scribētiũ.in quo
sunt libri nouē:quoꝝ p̃m⁹ iob.secũdus psalteriũ. tertius
masloth:qđ est ꝓuerbia salomonis:q̃rt⁹ coeleth:qđ ē ec/
clesiastes:gnt⁹ syrasiriȝ:qđ ē cãtica cãticoꝝ.sext⁹ Daniel.
septim⁹ dabreiamin:qđ ē v̾ba dierũ:hoc ē paralypome/
nō:q est cristonicō. qui in duos libros diuidit̃ apud grę/
cos ꝛ latinos.octau⁹ esdras.non⁹ hester: qui simul oēs.5.
8.ꝛ.9.fiũt.zz.sicut supius cōprehēsi sunt. Quidã ãt ruth
ꝛ cinoth:qđ latine dr̃ lamentatio hieremię: agiographis
adyciũt ꝛ.z4.volumina testamēti veteris faciũt:iuxta.
z4.seniores q añ ꝯspectũ dñi assistũt. Quart⁹ ē apđ nos
ordo veterl testi eoꝝ libroꝝ q ĩ canone hebraico nō sũt.
Quoꝝ p̃ᵘˢ sapię liber ē.z⁹ ecc̾liastic⁹.3⁹ tobię.4⁹ iuditb.
5⁹ ꝛ 6⁹ machabeoꝝ:quos lȝ iudęi inter apocrypha sepa/
rent:ecc̾lia tñ xp̃i ĩter diuinos libros ꝛ honorat ꝛ p̃dicat.
In nouo aũt testō duo sunt ordines.p̃m⁹ euangelicus:in
quo sunt Matthe⁹:Marc⁹:Lucas:ꝛ Joãnes.scđs Apo/
stolic⁹:in q̊ sũt Paulus in.14.epistolis. Petr⁹ in duob⁹
Joãnes in trib⁹. Jacob⁹ ꝛ iudas in singulis.act⁹ ap̾loꝝ ꝛ
apocalypsis Joãnis. Sũma ãt vtriusq; testi trifarie disti
guit̃.i.in historia:ĩ morib⁹:in allegoria. Rursus ista tria
multifarie diuidunt̃.i.qd a deo:quid ab angelis:vel ab
hoibus gestũ dictũq; sit.qd a ꝓphetis nũciatuȝ de xp̃o ꝛ
corpe ei⁹.qd de diabolo ꝛ mēbris ei⁹.qd de veteri ꝛ no/
uo pp̾lo.qd de p̃senti sęculo ꝛ futuro regno atq; iudicio.

¶ De scriptorib⁹ ꝛ vocabulis scōꝝ libroꝝ.

VEteris testi s̃m hebręoꝝ traditionē hi ꝑhibē
tur auctores. Prim⁹ moyses diuinę historię
cosmographiaȝ in gnq; voluminib⁹ ędidit:
qđ pētateucũ noiat̃. Pētateucuȝ aũt a gnq;
voluminibus dr̃. Penta.n.gręce gnq;: teucē
volumē vocat̃. Genesis liber ĩde appellat̃:eo ꝙ exordiũ
mũdi ꝛ gnãtio sęculi in eo ꝯtineat̃. Exodus v̾o exitũ ab
ęgypto vel egressuȝ populi israel digerit:ꝛ ex ea cã nomē
accepit. Leuitic⁹ appellat̃:eo ꝙ leuitarũ ministeria ꝛ di
uersitatē victimaꝝ exeq̃t:totusq; in eo ordo leuitic⁹ ãno
tat̃. Numeroꝝ liber vocat̃:eo ꝙ in eo egressę de ęgypto
trib⁹ dinumerant̃:ꝛ.xl.duarũ ꝑ heremuȝ mãsionũ in eo
descriptio ꝯtinet̃. Deutronomiũ gręco s̃mone appellat̃:
qđ latine ĩterp̃tat̃ scđa lex.i.repetitio ꝛ euãgelicę legis p̃
figuratio:q̃ sic ea hȝ q̃ priora sũt vt tñ noua sint oĩa q̃ i eo
ẽplicant̃. Josue liber nomē accepit a iesu filio naue: cui⁹
histōiã ꝯtiet:scriptorē v̾o ei⁹ eũdē iosue hebręi asseuerãt:
in cui⁹ textu p⁹ iordanis trãsitũ regna hostiũ subuertunt̃:
terra victori pp̾lo diuidit̃ ꝛ ꝑ singl̾as vrbes viculos mō/
teȝ atq; ꝯfinia ecc̾lię cęlestisq; ierl̾m spũalia regna p̃figu
rant̃. Judiciũ noiat̃ a p̃ncipib⁹ ppl̾i: q p̃fuerũt ĩ isr̾l post
moysen ꝛ iosue ãteq̃ dauid ꝛ cęteri reges existerēt. Hũc
librũ ꝛ ruth ędidisse credit̃ samuel. Liber samuel eius/
dē samuelis natiuitatē ꝛ sacerdotiũ ꝛ gesta describit.ic/
circo ꝛ ab eo nomē accepit. Et q̃uis h̾ liber saul ꝛ dauid
historiã ꝯtineat:vtriq; tñ ad samuel referunt̃:qꝛ ip̃e vn/
xit saul in regnũ:ip̃e dauid in regeȝ futurũ. Cui⁹ libri p̃/
mã ꝑtē ꝯscripsit idē samuel:sequētia v̾o ei⁹ vsq; ad calcē
scripsit dauid. Malachiȝ liber ꝓinde appellat̃: eo ꝙ re/
ges iudę ꝛ israbelitice gētl:gestaq; eoꝝ ꝑ ordinē digerat
tpoꝝ. Malachi.n.hebraice:latine regũ ĩterp̃tat̃. Hũc li/
brũ hieremias p̃m⁹ ĩ vnũ volumē coegit. Nã ãtea sp̾sus
erat ꝑ singuloꝝ regũ historias. Paralypomenō gręce dr̃
ꝙ nos p̃termissoꝝ vl̾ reliq̊ꝝ dicere possum⁹:qꝛ ea q̃ i le/
ge vl̾ regũ libris:vl̾ omissa:vl̾ nō plene relata sunt. i isto
sũmati ꝛ breuiter explicant̃. Librũ iob qdã moysen scri
psisse arbitrant̃:aliȷ vnũ ex ꝓphetis: nōnulli vero eũdē
iob p⁹ plagã suę passiōis scriptorē fuisse existimant:arbi
trãtes:vt q certamina sp̃alis pugnę sustinuit:ip̃e narraret
q̃s victorias expediuit. P̃ricipia ãt ꝛ fines libri iob apđ
hebręos ꝓsaica orone texta sũt:media ãt ip̃i⁹ ab eo loco
ĩ q̊ ait. Pereat dies ĩ q̃ nat⁹ suȝ:vsq; ad eũ locũ. Jccirco
ego me rep̃hēdo ꝛ ago pniam. oĩa heroico metro discur
rũt. Psalmoꝝ liber gręce psalteriũ:hebraice nablũ: lati/
ne organũ dr̃. Vocatus ãt liber psalmoꝝ ꝙ vno ꝓpheta
canēte psalteriũ chorus ꝯsonãdo rñderit. Titulus ãt in
psalmis hebraicis ita est.qđ ĩterp̃tat̃ volumē hymnoꝝ.
Auctores ãt psalmoꝝ sunt:q ponunt̃ in titulis moyses.s.
ꝛ Dauid:ꝛ Salomō:asaph:ethan:ꝛ iditũ ꝛ filiȷ chorę he/
man eçraitę ꝛ reliq̊ꝝ:q̊s esdras vno volumĩe ꝯprehēdit.
Omnes ãt psalmi apud hebręos metrico carmine ꝯstãt
eē ꝯpositi. Nã in more romani flacci ꝛ gręci pīdari: nũc
aliȷ iãbo currũt:nũc elegiaco personãt:nũc saphico nitēt
trimetro vl̾ tetrametro pede ĩcedētes. Salomō fili⁹ Da
uid regis isr̾l iuxta numerũ vocabuloꝝ suorũ tria volu/
mina ędidit:q̊ꝝ p̃m⁹ ē hebraice masloth:quē gręci ꝑabo
las:latini ꝓuerbioꝝ nominãt:eo ꝙ ĩ ip̃o sub ꝯpatiuę sili
tudine figuras v̾boꝝ ꝛ imagines veritatis ondērit:ip̃am
ãt veritatē ad ĩtelligēdũ legētib⁹ reseruauit. Scđȝ libꝝ
coeleth vocauit:q gręce ecclesiasten dr̃:latinę ꝯcionator:
eo ꝙ s̃mo ei⁹ nō sp̃aliter ad vnũ sicut in ꝓuerbiis:sȝ ad
vniuersos gñalr̾ dirigat̃:docēs oĩa:q̃ in mũdo sunt cadu
ca esse ꝛ breuia:ꝛ ob hoc minime appetēda. Tertium li/
brũ sirasirim p̃notauit:q in latina lingua vertit̃ cantica
cãticoꝝ:vbi ꝑ epithalamiũ carmē ꝯiũctionē xp̃i ꝛ eccle/
się mystice canit. Dictũ aũt canticũ canticoꝝ: eo ꝙ oĩb⁹
canticis p̃ferat̃:q̃ ĩn scripturis sacris habent̃: sicut q̃daȝ
in lege dr̃r sancta:qbus maiora sunt scã scōꝝ. Hoꝝ aũt
triũ libroꝝ carmina hexametris ꝛ pentametris versib⁹
apud suos ꝯposita ꝑhibent̃: vt Josephus ꝛ Hieronym⁹
scribũt. Esaias euãgelista potius q̃ ꝓpheta ędidit libꝝ
suũ.cui⁹ ꝛ oĩs text⁹ eloquētię ꝓsa ĩcedit.cãticũ v̾o hexa/
metro ꝛ pentametro versu discurrit. Hieremias similr̾
ędidit librũ suũ cũ threnis suis:q̊s nos lamēta vocam⁹:
eo ꝙ in tristiorib⁹ reb⁹ funeribusq; adhibeant̃:in qb⁹ q̃
druplicē diuerso metro ꝯposuit alphabetũ. Quoꝝ duo
p̃ma q̃si sapphico metro scripta sũt:qꝛ tres v̾siculos q sibi
nexi sunt:ꝛ ab vna tm̃ lr̃a ĩcipiũt:heroicũ cōma ꝯcludit.
Tertiũ alphabetũ trimetro scriptũ est.ꝛ a ternis lr̃is:id
est terni versus incipiũt. Quartũ alphabetũ simile p̃mo
ꝛ scđo habet̃. Eçechiel ꝛ daniel a viris quibusdã sapien/
tibus scripti esse ꝑhibent̃:quoꝝ eçechiel p̃ncipia ꝛ fines
multis hȝ obscuritatib⁹ ĩuoluta. Daniel v̾o claro s̃mone
regna orbis ꝓnũciat ꝛ tp̃s aduētus xp̃i manifestissima
p̃dicatiōe ãnotat. Hi sunt q̃ttuor ꝓphetę q maiores vo/
cant̃:qꝛ ꝓlixa volumina ꝯdiderũt. Liber aũt.iz.ꝓphe/
tarũ auctoꝝ suoꝝ noĩbus p̃notat̃: q ꝓpterea dñr mino/
res:qꝛ s̃mones eoꝝ breues sunt. Vñ ꝛ ꝯnexi sibimet in
uicē in vno volumine ꝯtinent̃:q̊rũ noĩa sunt:osee: iohel
amos:abdias:ionas:micheas:nauũ:abacuch:sophonias:
aggeus:çacharias:ꝛ malachias. Esdrę liber auctoris sui
titulo p̃notat̃:in cui⁹ textu eiusdē esdrę neemięq; s̃mo
nes pariter ꝯtinent̃. Nec quēq̃ moueat ꝙ vn⁹ esdrę di/
cit̃ liber:qꝛ secũdus tertius ꝛ q̃rtus nō habent̃ apud he
bręos sȝ ĩter apocryphos deputant̃. Hester librũ esdras

credit ꝯscripsisse: i q̄ eadē regina sub figura ecclesię dei populū a seruitute ⁊ morte eripuisse scribit: atqz iterfecto hoste amā q iterptat iniqtas: diei celebritas in posteros mittit. Liber sapię apud hebręos nusq̄z ē: vn̄ ⁊ ipe titulus gręcā magl eloquētiā redolet. Hūc iudęi philonis eē affirmāt: q ꝓinde sapię noiat: q2 in eo xp̄i aduētus q est sapīa p̄ris ⁊ passio ei⁹ euidēter exp̄mit. Librū aūt ecclesiasticū certissime Jesus fili⁹ syrach hierosolymita nepos Jesu sacerdotis magni cōposuit cui⁹ meminit ⁊ Zacharias: q liber apud latinos pp eloquij similitudinem Salomonis titulo p̄notat. Dict⁹ āt eccl'iasticus eo q de toti⁹ ecclię disciplina religioseqz ꝯuersatiōis magna cura ⁊ rōne sit ędit⁹. Hic liber apud hebręos repit: sz inter apocryphos habet. Judith vo ⁊ thobias siue machabeorū libri: qb⁹ auctorib⁹ scripti sint minime ꝯstat. Hn̄t āt vocabula ex eoꝝ noibus: quoꝝ gesta scribunt. ¶ Quattuor libros euāgelioꝝ q̄ttuor euāgelistę singulariter cōscripserūt. Prim⁹ Matheus ꝯscripsit euāgeliū lr̄is hebraicis ⁊ sermonib⁹ in iudęa: initiās euāgeliçare ab humana xp̄i natiuitate dicēs. Liber gnātiōis Jesu xp̄i filij Dauid filij Abrahā: significās descēdisse corporal'r ex semine Patriarchaꝝ xp̄m: sicut ꝓmissuz erat in ꝓphetis p spm̄ sanctū. Secūdus marc⁹ plen⁹ spū scō scripsit euāgeliū xp̄i ęlogo gręco in Italia: secut⁹ Petrū vt discipulus. Is ini tiū a spū ꝓphetali fecit dicēs. Uox clamātis in deserto parate viā dn̄i ⁊ reliqua: vt on̄deret xp̄m post assumptionē carnis euāgeliū p̄dicasse in mūdo. Ipse.n. xp̄s ⁊ ꝓpheta dict⁹ est: sic scriptū est. Et ꝓphetā in gentibus posui te. Terti⁹ lucas iter oēs euāgelistas gręci s̄monis eruditissim⁹: qppe vt medic⁹ i gręcia euāgeliū scripsit theophilo ep̄o: initiās a sacerdotali spū dicēs. Fuit in diebus herodis regis iudeę sacerdos qdā noīe Zacharias: vt māifestaret xp̄m post natiuitatē carnis ⁊ p̄dicationē euāgelij hostiā fuisse effcm̄ ꝓ salute mūdi. Ipe ē.n. sacerdos: de q̄ dcm̄ ē in psalmis. Tu es sacerdos in ęternū s̄z ordinē melchisedech. Ubi.n. xp̄s aduenit: sacerdotiū iudeoꝝ obmutuit: lex ⁊ ꝓphetia cessauit. Quart⁹ Joānes scripsit euāgeliū vltim⁹ in Asia. icipiēs a v̄bo: vt on̄deret eūdē saluatorē q ꝓ nobis dignatus est nasci ⁊ pati: ipm ante sęcula dei v̄bū eē: ipm a cęlo venisse: ⁊ post mortez iterū ad cęlū remeasse. Hi sunt q̄ttuor euāgelistę quos p Eçechielē spūs sanct⁹ significauit in q̄ttuor aīalib⁹. Propterea āt q̄ttuor aīalia: q2 p q̄ttuor mūdi ptes fides xp̄ianę religiōis eoꝝ p̄dicatiōe disseminata ē. Aīalia āt dicta sunt: qm̄ pp aiam hois p eos p̄dicat euāgeliū xp̄i. Nā ⁊ oculis plena erāt itus ⁊ foris: qm̄ p̄uidēt ea euangelia: q̄ dcā sunt a ꝓphetis: ⁊ q̄ ꝓmiserāt in p̄ori tpe. Crura aūt eoꝝ recta: q2 nihil prauū i euāgelijs est. Et alas senas tegētes crura ⁊ facies suas: reuelata sunt.n. q̄ tegebant in aduētu xp̄i. Euāgeliū āt iterp̄tat bona ānūciatio. Gręce .n. eu bonū: angeliū dr̄ ānūciatio. vn̄ ⁊ āgelus nūcius dr̄. Paulus apl's scripsit epl'as.14. e qb⁹ nouē septē ecclesijs scripsit: reliq̄s discipulis suis: Timotheo: Tito: ⁊ Philemoni. Ad hebręos āt epl'a a plerisqz latinis ei⁹ eē icerta est pp dissonātiā s̄monis: eādēqz alij Barnabā ꝯscripsisse: alij a Clemēte scriptā fuisse suspicant. Petr⁹ scripsit duas nomis sui epl'as: q̄ canonicę iō nomiant: q2 nō vni tm̄ pp'lo vel ciuitati: sz vniuersis gētib⁹ gnāl'r scriptę sūt. Jacobus ⁊ Joānes ⁊ iudas suas scripserūt epl'as. Actus apl'oꝝ p̄mordia fidei xp̄ianę in gētibus ⁊ nascētis eccl'ię historiā digerit. Actuū apl'oꝝ scriptorem Lucā eē ꝯstat euāgelistā: in q̄ ope nascētis eccl'ię ifantia texit: ⁊ apl'oꝝ historia ptinet. Un̄ ⁊ act⁹ apl'oꝝ dr̄. Apocalipsin librum Joānes euāgelista scripsit eo tpe quo ob euāgelij p̄dicationē in isula pathmos tradit relegat⁹. Apocalypsis aūt ex gręco i latinū reuelatio iterp̄tat. Reuelatio.n. dr̄ manifestatio eoꝝ: q̄ abscōdita erāt: iuxta qđ ⁊ ip̄e Joānes dicit Apocalypsin Jesu xp̄i quā ðdit illi de⁹ palā facere seruis suis. Hi sūt scriptores sacroꝝ libroꝝ q p spm̄ scm̄ loquētęs ad eruditionē nr̄am: ⁊ p̄cepta viuēdi ⁊ credēdi regulā ꝯscripsert. Preter h̄ alia volumia apocrypha nūcupant. Apocrypha āt dcā.i. secreta: q2 i dubiū veniūt. Est .n. eoꝝ occl'ta origo: nec pz p̄rib⁹ a qb⁹ vsqz ad nos auctoritas v̄acuū scripturaꝝ certissima ⁊ notissima successiōe puenit. In his apocryphis: ⁊ si iuenit aliq̄ veritas: tm̄ pp mlta fl'a nulla ē in eis canonica auctoritas: q̄ rectę a prudētib⁹ iudicant nō eē eoꝝ credēda qbus ascribunt. Nā multa ⁊ sub noib⁹ ꝓphetaꝝ: ⁊ recētiora sub noib⁹ apl'oꝝ ab herętici ꝓferunt: q̄ oīa sub noīe apochryphoꝝ auctē canonica diligēti examinatione remota sunt.

¶ De bibliothecis. Cap. III.

Bibliotheca a gręco nomē accepit: eo q ibi recōdant libri. Nā biblio libroꝝ: theca repositio iterp̄tat. Bibliothecā veteris testi esdras scriba post incēsaz legē a chaldeis dū iudęi regressi fuissent in ierl'z: diuino afflat⁹ spū reparauit: cūctaqz legis ac ꝓphetaꝝ volumina: q̄ fuerūt a gentibus corrupta correxit: totūqz vetus testamentū in. 22. libros ꝯstituit: vt tot libri eēnt in lege quot habebantur ⁊ litterę. Apud gręcos aūt bibliothecā p̄mus istituisse Pisistratus credit atheniēsiū tyrānus: quā deinceps ab atheniensibus auctā Xerxes incensis athenis euexit in persas: longoqz post tpe Selęucus nicanor rursus in gręciā retulit. Hinc studiū regib⁹ vrbibusqz cęteris natū est cōparādi volumina diuersaꝝ gentiū: ⁊ per interp̄tes in gręcā linguā vertēdi. Dehinc magnus Alexander vel successores eius instruēdis oium librorum bibliothecis animū itenderūt: maxime Ptoleme⁹ cognomēto Philadelph⁹ oīs litteraturę sagacissim⁹: cū studio bibliothecarū Pisistratū emularet: nō solū gētiū scripturas: sed ēt ⁊ diuinas litteras in bibliothecā suā ꝯtulit. Nā. 70. milia libroꝝ huius tpibus Alexādrię iuenta sunt.

¶ De interpretibus. Cap. IIII.

Hic ēt ⁊ ab Eleaçaro pontifice petens scripturas veteris testamētī: i gręcā vocē ex hebraica lingua p septuaginta iterp̄tes trāsferre curauit: quas in alexādria bibliotheca habuit. Siquidē singuli in singulis cellulis separatim: ita omnia per spiritū sanctū interp̄tati sunt: vt nihil in alicuius eoꝝ codice inuentuz esset qđ in cęteris vel in verborū ordine discreparet. Fuerunt ⁊ alij interpretes: qui ex hebraica lingua in gręcū sacra eloquia transtulerunt: sicut aquila: simachus: ⁊ theodotiō: sicut ēt ⁊ vulgaris illa interpretatio: cuius auctor non apparet: ⁊ ab hoc sine noie interp̄tis qnta ędītio nūcupat. Preterea sextā ⁊ septimā ęditionē Origenes miro labore repperit: ⁊ cuz cęteris ęditiōibus cōparauit. Pręsbyter quoqz Hieronymus triū linguarū peritus ex hebręo in latinū elogū easdē scripturas ꝯuertit eloquenterqz transfudit. Cuius interpretatio merito cęteris antefert. Nam est ⁊ verboruz tenatior: ⁊ perspicuitate sententię clarior: atqz vtpote xp̄iana interpretatio verior.

¶ De eo q primū romā libros aduexit. Cap. V.

Romę p̄m⁹ libroꝝ copiā aduexit Emili⁹ Paulus pse macedonū rege ðuicto deinde Lucillus e pōtica p̄da. Post hos cęsar dedit Marco varroni negociū cā maxime bibliothecę ꝯstruēdę. Primū āt romę bibliothecas publicauit. Pollio grecas si͛l atqz latinas additis auctoꝝ imaginib⁹ i atrio. qđ ð mãbijs magnificētissimū istruxerat.

Qui apud nos bibliothecā instituerūt. Cap. VI.

Apud nos quoqȝ pāphilus martyr: cuis vitaȝ Eusebi⁹ cesariēsis ꝯscripsit: Pisistratū in sacrę bibliothecę studio pͥm⁹ adeq̄re ꝯtēdit. Hic.n. in bibliotheca sua ꝑpe.30.voluminū milia habuit. Hieronym⁹ quoqȝ ac Gēnadius ecclesiasticos scriptores toto orbe q̄rentes ordine ꝑsecuti sunt: eorūqȝ studia in vno voluminis indiculo ꝯp̄henderunt.

Qui multa scripserūt. Cap. VII.

Marcus terēti⁹ varro apud latinos īnumerabiles libros scripsit. Apud grecos quoqȝ calciter⁹ miris attollit̄ laudib⁹ ꝙ tātos libros edidit q̄ȝtos q̄sqȝ nr̄m alienos scribere ꝑpa manu vix possit. De nostris quoqȝ apud grecos Origenes in scripturaꝝ labore taȝ grecos q̄ȝ latinos operum suoꝝ numero superauit. Deniqȝ Hieronymus sex milia libroꝝ eius legisse fatet̄. Hoꝝ tn̄ oīum studia Augustinus ingenio vel scientia sua vicit. Nam tāta scripsit vt diebus ac noctibus nō solum scribere libros eius quisq̄ȝ: sed nec legere q̄dē occurrat.

De generibus opusculoꝝ. Cap. VIII.

Opusculoꝝ genera sunt tria. Primū gen⁹ excerpta sunt: q̄ grece scholia nūcupant̄ in q̄bus ea: q̄ vident̄ obscura vel difficilia summatim ac breuiter ꝑstringunt̄. Scd̄m gen⁹ omelię sunt: q̄s latini verbū appellant: quę ꝑferunt̄ in populis. Tertium tomi: quos nos libros vel volumina nūcupam⁹. Omelię aūt ad vulgus loquunt̄: tomi v̄o.i.libri maioris sunt disputationis. Dialogus est collatio duoꝝ vl' plurimoꝝ: quē latini ſmonē dicūt. Nā quos greci dialogos vocāt: nos ſmones vocam⁹. Sermo aūt dict⁹: q꞉ īter vtrūq̄ȝ serit̄. Vn̄ ⁊ in Virgilio. Multa īter se serebāt. Tractat⁹ est vni⁹ rei multiplex expositio eo ꝙ trahat sensuȝ in multa sentiēdi ꝯtrectādo secū. Differt āt ſmo: tractat⁹: ⁊ v̄bū. Sermo.n.altera eget ꝑsona: tractatus sp̄aliter ad seip̄m est: verbū aūt ad oēs. Unde ⁊ dr̄. Verbū fecit ad populuȝ. Cōmētaria dicta q̄si cum mēte. Sunt.n.interpretatiōes: vt cōmēta iuris: cōmēta euāgelij. Nā q̄cq̄d breuiter cōponit̄ cōmētariū dicit̄: qꝺ̄ v̄o elongat̄ expositio noīat̄. Apollogeticuȝ est excusatio in quo solēt q̄dā accusantibus rn̄dere. In defensione.n. aut negatiōe sola positū est: ⁊ est nomē grecū. Panegyricū est licētiosum ⁊ lasciuiosum genus dicēdi in laudib⁹ regū: in cui⁹ cōpositiōe hoīes multis mēdacijs adulant̄. Qꝺ̄ malū a grecis exortū est: quoꝝ leuitas īstructa dicēdi facultate ⁊ copia incredibili multas mēdacioꝝ nebulas suscitauit. Fastoꝝ libri sunt: in q̄bus reges vel ꝯsules scribunt̄ a fascibus dicti.i.potestatibus. Vn̄ ⁊ Ouidij libri fastoꝝ dn̄r: q꞉ de regib⁹ ⁊ ꝯsulib⁹ ędití sunt. Proęmiū est initiū dicēdi. Sunt.n.proęmia p̄ncipia libroꝝ: q̄ ante cāę narrationē ad instruendas audiētiū aures coaptant̄: cuius nomē plęriqȝ latinitatis periti sine translatiōe posuerunt. Hoc aūt vocabulū apud nos interp̄tatuȝ p̄fatio nūcupat̄: q̄si p̄locutio. Pręcepta sunt q̄ aut q̄d faciēduȝ: aut q̄d nō faciēdū sit docent. Quid faciendum: vt dilige dn̄m deū tuū: ⁊ honora patrē tuū ⁊ matrē tuā. Quid nō faciēdū: vt nō mechaberis: nō furtū facies. Simil'r ⁊ gētiliū p̄cepta vel iubent vel vetāt. Iubent faciēdū: vt nudus ara: sere nudus. Vetāt: vt neue īter vites corylū sere neue flagella. sūma pete. Prim⁹ āt p̄cepta apud hebręos Moyses scripsit: apud latinos marti⁹ vates p̄m⁹ p̄cepta cōposuit. Ex q̄bus est illud: postrem⁹ dicas: p̄m⁹ taceas: Parabolę ⁊ ꝑblemata noībus suis indicāt altius se perscrutari oportere. Parabola q̄ppe alicui⁹ rei similitudinē pręse gerit: qꝺ̄ lȝ sit vocabulū grecuȝ: iā tn̄ pro latino vsurpat̄. Et notū est ꝙ in parabolis: q̄ dn̄r per rerū similitudines rebus de q̄b⁹ agit̄ cōparant̄. Problemata autē q̄ latine appellant̄ ꝑpōnes: q̄ōnes sunt habentes aliquid qꝺ̄ disputatiōe soluēdū sit. Questio āt est cū q̄rit̄ an sit: an q̄d sit: aut q̄le sit. Argumētū v̄o dcm̄ q̄si argutū: vl' ꝙ sit argute īuētū ad ꝯprobādas res. Epistolā ꝑpe greci vocāt: qꝺ̄ īterp̄tat̄ latine missa. Stola.n.siue stoli: missa vl' missi. Ante chartę ⁊ mēbranaꝝ vsuȝ ī dolatis ex ligno codicillis epistolaꝝ ęloga scribebant̄. Vn̄ ⁊ portitōes eaꝝ tabellarios vocauerūt.

De cęris. Cap. IX.

Cerę lr̄arū mā̄es: paruuloꝝ nutrices: ipsę dāt īgeniū pueris. p̄mordia sensus: q̄rū studiū primū greci tradidisse ꝑdunt̄. Greci.n.⁊ tusci primuȝ ferro in cęris scripserūt: postea romani iusserūt: ne graphiū ferreū q̄s haberet. Vn̄ ⁊ apud scribas dicebat̄. Cęrā ferro ne cędito. Postea institutū est vt cęraȝ ossibus scriberēt sicut indicat Atta. in satyra dicens. Vertamus vomerē in cęram: mucroneqȝ aremus osseo. Graphium autem grece: latine scriptoriū dicitur. Nam graphi scriptura dicitur.

De chartis. Cap. X.

Chartarū vsuȝ p̄muȝ ęgyptus ministrauit cęptū apud mēphiticam vrbē. Mēphis.n. ciuitas ęgyptioꝝ est: vbi chartę vsus inuentus est p̄mū: sicut ait Lucanus. Conficit̄ bibula mēphitis charta papyro. Bibulā aūt papyrū dixit: ꝙ humorē bibat. Charta aūt dicta ꝙ carptim papyri tegmen decerptum glutinat̄. Cuius gn̄ā q̄ȝ plura sunt. Prima ⁊ p̄cipua augustea regia maioris formę in honorem Octauiani augusti appellata. Scd̄a libyana ob honorē libyę ꝑuintię. Tertia hieratica dc̄ā: eo ꝙ ad sacros libros eligebat̄. similis augusteę sȝ subcolorata. Quarta teneotica a loco alexādrię: q̄ ita vocat̄ vbi fiebat. Quīta saltica ab oppido salo. Sexta corneliana a Cornelio gallo p̄fecto ęgypti p̄mū ꝯfecta. Septima emporitica ꝙ ea merces inuoluunt̄ cū sit scripturis minus idonea.

De pergamenis. Cap. XI.

Pergameni reges cū charta īdigerēt mēbrana p̄mi excogitauerūt. Vn̄ ⁊ ꝑgamenaꝝ nomē hucusqȝ tradēte posteritate sibi ſuatū ē. Hęc ⁊ mēbrana dn̄r: q꞉ ex membris pecudū detrahunt̄. Fiebant.n.p̄muȝ coloris lutei.i. crocei. Postea v̄o romę cādida membrana repta sunt: ꝙ apparuit inabile eē: ꝙ ⁊ facile sordescāt: aciēqȝ legētiū ledāt: cū ꝑitiores architecti neqȝ aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putēt: neqȝ pauimēta alia q̄ȝ carysteo marmore: ꝙ auri fulgor hebetat: ⁊ carysti viriditas reficiat oculos. Nā ⁊ q̄ nūmulariaȝ discunt denarioꝝ formis in myrteos pān̄os subijciūt: ⁊ gēmaꝝ sculptores scarabeorū terga q̄b⁹ nihil ē viridius subinde respiciunt: ⁊ pictores idē faciūt: vt laborē visus eoꝝ viriditate ſcreēt. Mēbrana āt aut cādida aut lutea aut purpurea sūt. Cādida nāl'r existūt. Luteū mēbranū bicolor est: qꝺ̄ a ꝯfectore vna tingit̄ ꝑte.i.crocat̄: de quo Persi⁹. Iā liber ⁊ positi bicolor mēbrana capillis. Purpurea v̄o īficiunt̄ colore purpureo: in q̄b⁹ aurū ⁊ argētū liq̄scēs patescat in lr̄is.

De libris conficiendis. Cap. XII.

Quędā gn̄ā libroꝝ apꝺ̄ gētiles certis modulis ꝯficiebāt̄: breuiore forma carmina atqȝ epistolę. At v̄o historię maiore modulo scribebant̄: ⁊ nō solū in carta vl' mēbranis: sȝ ēt ⁊ in momētis elephātis: textilibusqȝ maluarū folijs atqȝ palmaꝝ. Cuius gn̄is Cīna sic mēinit. Hęc tibi areteis m'tū īuigilata lucernis. Carmia q̄s ignes nouim⁹ aereos. Leuis ī arid'o malue ꝺ̄scripta libello. Pru

siaca vexi mūera nauicula. Circūcidi libros sicilię pmū icrebruit. Nā initio pumicabanť: vñ ꝛ Catullus ait. Cui dono lepidū nouū libellū. Arido mō pumice expolitū.

De librorꝫ vocabulis. Cap. XIII.

Codex multorꝫ librorꝫ: est' liber vni⁹ volumi nis. Et dict⁹ codex p trāslationē a codicibus arborꝫ seu vitiū: q̄si caudex: q: in se multitu dinē librorꝫ q̄si ramorꝫ ꝯtineat. Uolumē li ber est a voluēdo dict⁹: sic̄ apud hebręos vo lumina legis. volumia ꝑphetarꝫ. Liber ē interior tunica corticis: q̄ ligno coheret: in q̄ antiq̄ scribebāt: de q̄ Uirgi lius sic: alta liber aret in vlmo. Uñ ꝛ liber dr̄ in quo scri bimus. q: ante vsuꝫ chartę vel mēbranarū de libris ar borū volumia fiebāt: id est cōpaginabanť. Uñ ꝛ scripto res a libris arborꝫ librarios vocauerūt.

De librarijs ꝛ eorꝫ instrumētis. Cap. XIIII.

Librarios ꝯstat ante bibliopolas dictos. Li brū. n. gręci biblū vocāt. Librarij āt idē ꝛ an tiquarij vocanť: sꝫ librarij sunt q̄ ꝛ noua ꝛ ve tera scribūt: antiq̄rij q̄ tantūmō vetera: vñ ꝛ nomē sūpserūt. A scribēdo āt scriba nomen accepit: officiū exprimēs vocabuli q̄litate. Instrumēta scribę: calam⁹ ꝛ pēna. Ex his. n. verba paginis īfiguntꝫ: sꝫ calamus arboris est: pēna auis: cui⁹ acumen in duo diui dīť: in toto corpe vnitate seruata: credo ꝑpter mysteriū: vt in duob⁹ apicibus vetus ꝛ nouū testamētū signaret: q̄bus exprimiť verbi sacramētū sanguine passiōis effu sum. Dictus aūt calamus q: liquorē ponat: vnde ꝛ apud nautas calare ponere dr̄. Pēna aūt a pendēdo vocata. i. volādo. Est. n. vt diximus auiū. Folia aūt librorꝫ appel lata siue ex similitudine foliorꝫ arborꝫ: seu q: ex follib⁹ fiunt: id est ex pellibus: q̄ de occisis pecudib⁹ detrahi so lent: cuius ptes paginę dr̄: eo q: sibi inuicē ꝯpaginanť. Uersus aūt vulgo vocāt: q: sic scribebāt antiq̄: sic̄ arať terra. A sinistra. n. ad dextrā p̄ᵐ deducebāt stilū: deinde ꝯuertebanť ab inferiore: rursus ad dextrā versus: quos ꝛ hodie rustici vsus vocāt. Scheda est q̄d adhuc emēdať: ꝛ necdū in libris redactū ē: ꝛ est nomē gręcū: sic̄ ꝛ tom⁹.

De canonibus euāgeliorꝫ. Cap. XV.

Canones euāgeliorꝫ Ammoni⁹ alexādrię epi scopus p̄m⁹ excogitauit: quē postea Eusebi⁹ cesariēsis secut⁹ pleni⁹ cōposuit. Qui iō facti sunt: vt p eos īuenire ꝛ scire possem⁹ q̄ reliq̄ rū euāgelistarꝫ similia aut ꝑpa dixerūt. Sūt aūt nūero decē: quorꝫ p̄m⁹ ꝯtinet nūeros in quib⁹ quat tuor eadē dixerūt Mattheus Marcus Lucas ꝛ Joan nes. Scōs i q̄b⁹ tres Matthe⁹ Marcus ꝛ Lucas. Ter ti⁹ in q̄b⁹ tres Matthe⁹ Lucas ꝛ Joānes. Quart⁹ i q̄b⁹ tres Matthe⁹ Marc⁹ ꝛ Joānes. Quit⁹ i q̄b⁹ duo Mat the⁹ ꝛ Lucas. Sext⁹ i q̄b⁹ duo Matthe⁹ ꝛ marc⁹. Septi m⁹ in q̄b⁹ duo Matthe⁹ ꝛ Joānes. Octau⁹ i q̄b⁹ duo Lu cas ꝛ Marc⁹. Non⁹ i q̄b⁹ duo Lucas ꝛ Joānes. Decim⁹ i q̄b⁹ singuli eorꝫ ꝑpa q̄dā dixerūt: q̄rꝫ expositio hęc est. Per singulos. n. euāgelistas nūer⁹ q̄dā capitulis affixus adiacet: q̄bus numeris subdita est ęra q̄dā minio notata q̄ indicat in quoto canone posit⁹ sit numer⁹: cui subiecta est ęra: verbi gratia. Si est ęra p̄ma in p̄mo canone: si se cūda in scdō: si tertia in tertio: ꝛ sic p ordinē vsq̄ ad de cimū puenies. Si igiť aperto quolibet euāgelio placue rit scire q̄ reliq̄rꝫ euangelistarꝫ similia dixerūt: assumes adiacentē nūerū capituli ꝛ reqres ipꝫ nūerꝫ in suo cano ne quē idicat: ibiq̄ īuenies q̄ ꝛ q̄d dixerūt. ꝛ ita demū in corpe inq̄sita loca: q̄ ex ipis numeris indicanť: p singula euangelia de eisdem dixisse inuenies.

De canonibus ꝯciliorꝫ. Cap. XVI.

Canon aūt gręce: latine regula nūcupať. Re gula aūt dicta q: recte ducit: nec aliq̄n alior suꝫ trahit. Alij dixerūt regulā dictā vł q: re gat: vel q: normā recte viuēdi pbeat: vel q: distortū prauūq̄ q̄d corrigat. Canones āt ge neralū ꝯciliorꝫ a tēporib⁹ ꝯstātini cęperūt. In pcedenti bus nāq̄ annis ꝑsecutiōe feruēte: docendarū plebium minime dabať facultas. Inde xp̄ianitas in diuersas he reses scissa est: q: nō erat licentia ep̄is in vnuꝫ cōuenire nisi tpe supradicti iperatoris. Ipse. n. dedit facultatem xp̄ianis libere ꝯgregari. Sub hoc etiā sancti p̄res ꝯcilio Niceno de oī orbe terrarꝫ ꝯuenīētes iuxta fidē euāgeli cā ꝛ aplicā scd̄m post aplos symbolū tradiderūt. Inter cętera aūt ꝯcilia q̄ttuor eē scim⁹ venerabiles synodos: q̄ totā p̄ncipalr̄ fidē cōplectunť: q̄si q̄ttuor euangelia. vel totidē paradisi flumina. Harꝫ p̄ma nicēa synodus. 3 i 8. epōrꝫ ꝯstantino augusto ipante pacta ē. In q̄ arrianę pfi dię ꝯdēnata blasphemia: q̄ꝫ de inęq̄litate sanctę trinita tis idē arri⁹ asserebat: ꝯsubstantialē deo p̄ri deū filium eadē sancta synodus p symbolū definiuit. Secūda syno dus. i5o. patrū sub theodosio seniore ꝯstātinopoli ꝯgre gata est q̄ macedoniū spiritū sanctū deū eē negantē cō dēnans: ꝯsubstantialē patri ꝛ filio spiritū sanctū demon strauit: dans symboli formā quā tota gręcorꝫ ꝛ latinorū ꝯfessio in ecclesijs p̄dicat. Tertia synodus ephesina p̄i ma ducentorꝫ episcoporuꝫ sub iuniore theodosio augu sto ędita est: q̄ nestoriū duas personas in christo asseren tem iusto anathemate ꝯdemnauit: ostēdens manere in duabus naturis vnā dn̄i nostri Jesu xp̄i personā. Quar ta synodus celcedonensis. d. c. xxx. sacerdotū sub martia no p̄ncipe habita est: in qua euticen constātinopolitanuꝫ abbatē verbi dei ꝛ carnis vnam nām ꝓnunciantē: ꝛ ei⁹ defensorē dioscorꝫ quondā alexandrinum ep̄m: ꝛ ipsum rursum nestoriū cum reliq̄s hereticis vna patrū snīa pę damnauit p̄dicans eadē synodus xp̄m dn̄m de virgine sic natū: vt in eo substantiā diuinę ꝛ humanę ꝯfiteamur naturę. Hęc sunt q̄ttuor synodi p̄ncipales fidei doctrinā plenissime p̄dicantes: sed ꝛ si qua sunt ꝯcilia q̄ sancti pa tres spū dei pleni sanxerunt post istarꝫ q̄ttuor auctorita tem: oī manēt stabilita vigore: quorꝫ gesta in hoc opere ꝯdita ꝯtinenť. Synodū aūt ex gręco iterptari comitatū vel cętū. Cōcilij vō nomē tractū ex more romano. Tem pore. n. q̄ cā agebanť: ꝯueniebant oēs in vnū: coiq̄ intē tiōe tractabāt. Unde ꝛ ꝯciliū a cōmuni intētiōe dcm̄ q̄ si ꝯsiliū. Nā cilia oculorꝫ sunt: vñ ꝛ ꝯsidiuꝫ: id est ꝯsiliuꝫ d. in. l. litteram transeunte. Cętus vō ꝯuentus est vel cō gregatio a coeundo: id est ꝯuemendo in vnum: vñ ꝛ con uentus est nuncupatus: sicut a ꝯuentu cętus: ita ꝛ ꝯciliuꝫ a societate multorum in vnum.

De cyclo pascali. Cap. XVII.

Pascalē cyclū hyppolytus ep̄s tēporib⁹ alexan dri iperatoris p̄m⁹ ꝯscripsit. Post quē pbatis simi auctores Eusebius cesariēsis: theophilus alexādrin⁹: ꝑsper quoq̄ natōne aq̄tan⁹ atq̄ victorinus aplificatis eiusdē festiuitatis rōni bus multiplices circulos ędiderunt. Cuius q̄dē rōnem beatissimus Cyrillus alexandrinę vrbis ep̄s in nonagin taq̄ quinq̄ annos: per quinquies decēnouies calculans: quo to kalendas vel luna debeat pascalis solēnitas celebrari summa breuitate notauit. Cyclus autē vocatus: eo q: in orbe digestus sit: ꝛ q̄si in circulo dispositū ordinem com plectať annorꝫ sine varietate ꝛ sine vlla arte. Unde fa ctuꝫ est vt cuiusq̄ materię carmina simplici formitate facta cyclica vocarenť. Hinc ꝛ latine cyclum dictum: q: ordinem habeat stratum annorum.

			Luna.
		Primus cyclus.	
B	c.2.idus	aprilis	20.
	c.6.kal.	aprilis	16.
	E.16.kal.	may	17.
	c.6.idus	aprilis	20.
B	c.9.kal.	aprilis	15.
	E.2.idus	aprilis	16.
	c.2.noñ.	aprilis	19.
	E.8.kal.	may	20.
B	c.5.idus	aprilis	15.
	c.2.kal.	aprilis	18.
	E.12.kal.	may	19.
	c.noñ.	aprilis	15.
B	c.5.kal.	aprilis	17.
	E.16.kal.	may	18.
	c.6.idus	aprilis	21.
	c.9.kal.	aprilis	17.
B	c.idus	aprilis.	17.
	c.2.noñ.	aprilis	20.
	E.8.kal.	may	21.
		Secundus cyclus.	
	c.5.idus	aprilis	18.
B	c.2.kal.	aprilis.	20.
	E.12.kal.	may	21.
	c.noñ.	aprilis	17.
	c.5.kal.	aprilis	20.
B	E.16.kal.	may	20.
	c.kal.	aprilis	16.
	E.11.kal.	may	17.
	c.idus	aprilis	20.
B	c.5.kal.	aprilis	15.
	E.15.kal.	may	16.
	c.5.idus	aprilis	19.
	c.8.kal.	aprilis	15.
B	E.idus	aprilis	15.
	c.noñ.	aprilis	18.
	c.5.kal.	aprilis.	21.
	E.4.idus	aprilis	15.
B	c.kal.	aprilis	17.
	E.11.kal.	may	18.
		Tertius cyclus.	
	c.8.idus	aprilis	15.
	c.4.kal.	aprilis	18.
B	E.15.kal.	may	18.
	c.5.idus	aprilis	21.
	c.8.kal.	aprilis	17.
	E.18.kal.	may	18.
B	c.noñ.	aprilis	20.
	E.7.kal.	may	21.
	c.4.idus	aprilis	17.
	c.4.noñ.	aprilis	20.
B	E.11.kal.	may	20.
	c.8.idus	aprilis	16.
	c.4.kal.	aprilis	19.
	E.14.kal.	may	20.
B	c.4.noñ.	aprilis	15.
	c.8.kal.	aprilis	18.
	E.18.kal.	may	19.
	c.3.kal.	aprilis	15.
B	E.14.kal.	may	15.
		Quartus cyclus	
	c.3.idus	aprilis	19.
	c.7.kal.	aprilis	15.
	E.17.kal.	may	16.
B	c.8.idus	aprilis	18.
	c.4.kal.	aprilis	21.
	E.3.idus	aprilis	15.
	c.3.noñ.	aprilis	18.
B	E.10.kal.	may	18.
	c.18.kal.	may	21.
	c.3.kal.	aprilis	17.
	E.13.kal.	may	18.
B	c.4.idus	aprilis	20.
	c.7.kal.	aprilis	16.
	E.17.kal.	may	17.
	c.7.idus	aprilis	20.
B	c.11.kal.	aprilis	15.
	E.3.idus	aprilis	16.
	c.3.noñ.	aprilis	19.
	E.9.kal.	may	20.
		Quintus cyclus	
B	c.7.idus	aprilis	16.
	c.3.kal.	aprilis	19.
	E.13.kal.	may	20.
	c.2.noñ.	aprilis	16.
B	c.7.kal.	aprilis	17.
	E.17.kal.	may	19.
	c.2.kal.	aprilis	15.
	E.12.kal.	may	16.
B	c.3.idus	aprilis	18.
	c.3.noñ.	aprilis	21.
	E.16.kal.	may	15.
	c.6.idus	aprilis	18.
B	c.3.kal.	aprilis	20.
	E.13.kal.	may	21.
	c.2.noñ.	aprilis	17.
	c.6.kal.	aprilis	20.
B	c.17.kal.	may	20.
	c.2.kal.	aprilis	16.
	E.12.kal.	aprilis	17.

A Cõditõe mũdi vsq3 ad hũc nouissimũ cyclũ cõputant̃ ãni.5920. Post cui⁹ expletionẽ ad p̃m exordiũ recurrẽdũ ẽ. Antiqtus ecclia pascha.14. lũa cũ iudeis celebrabat q̊cũq3 die occurreret. Quẽ ritũ sci p̃res in nicena syno do ꝓhibuerũt: ꝯstituẽtes nõ solũ lunã paschalẽ ⁊ mẽse3 ĩgrere: s3 ẽt ⁊ diẽ resurrectiõis dñicę obſuare: ⁊ ob h̃ pascha a.14. luna vsq3 ad.21. extẽderũt vt dies dñic⁹ nõ omitteret. Paschę ãt vocabulũ ñ gręcũ s3 hębraicũ ẽ: nec a passiõe: qm̃ paschi gręce dr̃ pati: s3 a trãsitu hebręo v̓bo pascha appellatũ ẽ: eo ꝙ tũc ppl's dei ex ęgypto trãsierit. Vñ ⁊ in euãgelio: cũ vidisset qt ihesus q2 venit hora vt trãsiret de mũdo ad p̃re3. Cui⁹ nox idõ puigil ducit̃ ꝓꝑ aduẽtũ regis ac dñi nr̃i: vt tp̃s resurrectiõis ei⁹ nos nõ dormiẽtes: s3 vigilãtes ĩueniat: cui⁹ noctis duplex rõ ẽ: siue ꝙ ĩ eadẽ tũc vitã recepit cũ passus ẽ: siue ꝙ postea eadẽ hora q̃ resurrexit ad iudicãdũ vẽtur⁹ ẽ. Eo ãt mõ agim⁹ pascha vt nõ solũ mortẽ ⁊ resurrectionẽ xp̃i in memoriã reuocem⁹: s3 ẽt cętera q̃ circa eũ attestant̃ ad sacroꝝ significationẽ ĩspiciam⁹. Propter initiũ.n. nouę vitę: ⁊ ꝓꝑ nouũ hoĩe3 quẽ iubemur ĩduere ⁊ exuere veterẽ: expurgam⁹ vet⁹ fermẽtũ vt sim⁹ noua ꝯspsio: qm̃ pascha nr̃m ĩmolat⁹ ẽ xp̃s. Propter hãc g̊ vitę nouitatẽ p̃m⁹ mensis nouoꝝ ĩ ãni mẽsib⁹ celebratiõi paschali mystice attribut⁹ ẽ. Qr v̓o tertię ebdomadę die pascha celebrat̃.i.q dies occurrit a qntadecima luna vsq3 in vicesimã primã: h̃ significat: q2 ĩ toto tp̃e sęculi qd septenario dieꝝ nuõ agit̃: nũc tertiũ tp̃s h̃ in sacramẽtũ apparuit. Primũ.n. tp̃s ẽ ante legẽ. Scd3 sub lege. Tertiũ sub grã: vbi iã mãifestatũ ẽ

tũ ẽ

tū ē sacramētū pius occultū in ꝓphetico enigmate. Ideo
⁊ pp̄ h̄ tria seculi tp̄a resurrectio dñi triduana ē. Or v̊o a
q̄rtadecia lūa vsq₃ ad.xxi.ꝑ dies.7.paschalis dies q̄rit̄: h̄
fit pp̄ ip̄m numeꝝ septēnariū quo vniuersitatis signifi/
catio sepe figurat̄: q ēt ipsi ecclesię tribuit̄ pp̄ instar vni/
uersitatis. vñ ⁊ Joānes ap̄lus in apocalypsi ad septē scri/
bit ecclesias. Eccl̄ia v̊o in ista adhuc mortalitate carnis
ꝯstituta pp̄ ipsa₃ mutabilitatē lunę noīe in scripturis si/
gnificat̄. Uaria aūt obseruātia opionū paschalis festiui/
tatꝭ īterdū errorē gignit. Latini nāq₃ a.3.noñ.mar.vsq₃
in.3.noñ.aprilis p̄mi mensis lunā īqrūt: ⁊ si 15ª luna die
dñico ꝓuenerit ī alio die dñico pascha ꝓtrahūt. Greci p̄/
mi mēsis lunā ab.8.idus martias vsq₃ ī die₃ noñ.aprilis
obseruāt. ⁊ si.15ª luna die dñico īcurrerit: scđm pascha ce
lebrāt. Huiusmodi ḡ dissensio inter vtrosq₃ paschalē re/
gulā turbat. Cōis ānus dr̄ q.12.tm̄ lunatiōes: hoc est dies
354.h₃. Dictus aūt cōis. q₂ sepe duo ita ꝯiūcti īcedūt vt
īuicē se in paschali solēnitate sequātur. Nā embolism⁹
ānus est semꝑ solus. Embolism⁹ ānus est q.13.mēses lūa
res.i.364.dies hēre mōstrat̄. Ipse est ānus sancto Moy
si diuinit⁹ reuelat⁹: in quo iubent̄ hi q lōgi⁹ habitāt in se
cūdo mēse pascha celebrare. Embolismus āt nomē gre/
cū est: qđ īterp̄retat̄ latine supaugmētū: eo q expleat nu
meꝝ ānoꝝ cōium qbus.xi.lunares dies deesse cernunt̄.
Embolismi aūt āni ⁊ cōes sic īueniunt̄. Si.n.a.14. luna
paschę p̄cedētis vsq₃ ad.14. sequētis.364. dies fuerint.
embolismalis annus est: si.354. cōis. Bissextus est post
ānos.4. vnus dies adiect⁹. Crescit.n. ꝑ singulos ānos q̄r
ta ps assis. At vbi q̄rto āno assem cōpleuerit bissextile₃
annū facit. Dict⁹ āt bissextus: q₂ bis sexies duct⁹ asse₃ fa
cit qđ est vn⁹ dies: sicut q̄drātē pp̄ q̄ter ductū qđ est bis/
sextus: quē sup dieꝝ cursum in annū sol facit: siue q ne/
queat ānū subintroducere nisi bissexto noñ.mar. ꝯputa/
ueris: hoc est ⁊ p̄° die sexto noñ.mar. ⁊ addito bis sexto
alio die sexto noñ.mar. iteraueris. A sexto aūt noñ.mar/
tias vsq₃ in diē p̄die kal̄. ianuarias ī lunę cursu bissext⁹
apponit̄: atq₃ īde detrahit̄. Intercalares āt dies iccirco
vocant̄: q₂ iterponūt̄: vt rō lunę solisq₃ ꝯueīat. Calare.n.
ponere dr̄: ītercalare iterponere. Epactas greci vocāt: la/
tini adiectōes ānuas lunares: q̄ ꝑ vndenariū numeꝝ vs/
q₃ ad tricenariū ī se reuoluunt̄. Quas iđ egyptij adijciūt
vt lūaris emēsio rōni solis equet̄. Lūa.n. iux̄ cursu₃ suū
29. semis dies lucere dinoscit̄ ⁊ fiūt in ānū lunares dies
354. remanēt ad cursu₃ āni solaris dies.xi. quas egyptij
adijciūt. vñ ⁊ adiectōes vocant̄. Absq₃ his nō īuenies lu
nā q̄ta sit in q̊lib₃ āno ⁊ mēse ⁊ die. Iste epactę semꝑ.xi.
kal̄. ap̄lis repiunt̄ ī eadē lūa q̄ fuerit eo die. Cōtinent̄ āt
circulo decēnouenali: s₃ cū ad.29. epactas ꝑuenerit: q est
circulus decēnouēalis: iā seq̄nti āno ñ addes sup.29.xi. vt.
x. annūcies detractis.30. s₃ ide reuerteris vt.xi. ꝓnūcies.

De reliquis festiuitatibus. Cap. XVIII.

Festiuitas dicta a festis dieb⁹: q̄si festiditas:
eo q in eis sola res diuina fit. Quib⁹ ꝯrij sūt
fasti in qbus ius fat̄.i.dr̄. Solēnitas a sacris
dr̄ ita suscepta: vt mutari ob religionē nō de
beat: a solito.i.firmo atq₃ solido noīata: vel
ex eo q soleat fieri in āno. Celebritas aūt nomiat̄: q nō
ibi terrena: sed celestia tm̄ agātur. Pascha festiuitatum
oīum p̄ma est: de cui⁹ vocabulo iā sup̄ius dcm̄ est. Pen/
tecostes sicut ⁊ pascha apud hebreos celebris dies erat:
qđ post qnq₃ decadas paschę celebrat̄. vñ ⁊ vocabulum
sumpsit. Penta.n. grece qnq₃: in quo die s̄m lege₃ panes
ꝓpōnis de nouis frugib⁹ offerebant̄. Cui⁹ figurā annus
iubile⁹ in testamēto veteri gessit: q̄ nūc iteꝝ ꝑ futurā re/
promissiōis eternā requiē p̄figurat̄. Epyphania grece la
tine appitio siue māifestatio vocat̄: eo.n. die xp̄s sideris
indicio magis appuit adorandus. Qđ fuit figura p̄mitię
credentiū gentiu₃. Quo die ⁊ dñici baptismatis sacr̄m: ⁊
permutatę in vinu₃ aquę factoꝝ ꝑ dñm signoꝝ p̄ncipia
extiterunt. Duę aūt sunt epiphanię. prima in qua natus
est xp̄s ⁊ pastoribus hebreoꝝ angelo nunciante appuit.
scđa in qua ex gentiū pp̄lo stella indice p̄sepis cunabula
magis adoraturus exhibuit. Scęnophegia solēnitas he/
breoꝝ de greco in latinū tabernaculoꝝ dedicatio inter/
p̄retat̄: quę celebrat̄ a iudeis in memoriā expeditiōis cū
ab egypto ꝓmoti in tabernaculis agebant: ⁊ ex eo scęno/
phegia. Scęno.n. grece: latine tabernaculū dr̄. Quę solē/
nitas apud hebreos septēbrio mēse celebrabat̄. Neome
nia apud nos kalēdę: apud hebreos āt q₂ s̄m lunarē cur
sum mēses supputātur: ⁊ grece mene luna appellat̄: inde
neomenia.i.noua luna. Erant eni apud hebreos ipsi dies
kalēdaꝝ ex legali īstitutiōe solēnes. de quibus in psalte/
rio dr̄. Canite in initio mēsis tuba: in die insignis solēni/
tatis vestrę. Encenia aūt est noua tēpli dedicatio. Grece
.n. cenon dr̄ nouū. Qñ.n. aliqd nouū dedicat̄. encenia di
cit̄. Hanc dedicationis templi solēnitatē iudei octobrio
mense celebrabant. Dies palmaꝝ ideo dr̄: q₂ in eo dñs ⁊
saluator noster sicut ꝓpheta cecinit ierl̄m tendēs asellū
sedisse ꝑhibet̄. Tunc gradiens cū ramis palmaꝝ multi
tudo plebium obuiā ei clamauerūt. Osanna: benedictus
qui venit in nomine dñi rex israel. Uulgus aūt iđ hunc
diē capitilauiū vocat: q₂ in eo tūc mos est lauādi capita
infantiū: qui vngēdi sunt: ne obseruatiōe 40ᵉ sordidata
ad vnctionem accederent. Hoc aūt die symbolu₃ confi/
tentibus tradit̄ ꝓpter cōfinem dñicę paschę solēnitatē:
vt qui iā ad dei gr̄am percipiendā festināt: quā confiteā/
tur fidem agnoscant. Cęna dñica dicta est: eo q in eo die
saluator pascha cum suis discipulis fecerit: quod ⁊ vsq₃
hodie sicuti est traditū celebrat̄: sanctūq₃ in eo chrisma
cōficitur. Sabbatū ab hebreis: ex interpretatione voca
buli sui requies nominatur: q deus in ipso ꝑfecto mūdo
requeuisset. Siquide₃ ⁊ eo die requieuit dñs in sepulchro
vt quietis illi⁹ mysteriū confirmaret: quod iudeis obser
uādu₃ in vmbra futuri p̄ceptū est. Sed postq̄₃ Christus
in sepultura sua eius figurā adimpleuit: obseruatio eius
quieuit. Dñicus dies ꝓinde vocat̄: q₂ in eo resurrectiōis
dñi nostri gaudium celebrat̄. Qui dies nō iudeis s₃ xp̄ia
nis in resurrectione dñi declr̄atus est: ⁊ ex illo hēre cępit
festiuitatē suā. Illis.n. solū celebrādū sabbatū traditū ē:
q erāt ātea requies mortuoꝝ: resurrectio āt illi⁹ erat q re/
surgēs a mortuis iā nō moreret̄. Postq̄₃ āt facta ē talis
resurrectio in corpore dñi: vt p̄iret in capite ecclesię: qđ
corp⁹ ecclesię sꝑaret in fine: iā dies dñicus.i.octau⁹: qui ⁊
p̄m⁹ celebrari cępit.

De officijs. Cap. XIX.

Officioꝝ plurima gnā sunt: s₃ p̄cipuu₃ illud:
qđ in sacris diuinisq₃ reb⁹ habet̄. Officium
aūt ab efficiendo dcm̄ q̄si efficiū pp̄ decorē
s̄monis vna mutata lr̄a: vel certe vt qsq₃ il/
la agat q̄ nulli officiāt s₃ ꝓsint oībus. Uespe/
tinū officiū est in noctis initio: vocatū a stella vespere: q̄
surgit oriēte nocte. Matutinū v̊o officiū est in lucis ini/
tio: a stella lucifero appellatū: quę orit̄ incohoāte mane.
Quoꝝ duoꝝ tempoꝝ signatione ondit̄: vt die ac nocte
semꝑ de⁹ laudet̄. Missa tp̄e sacrificij est: qñ cathecumi/
ni foras mittuntur. clamante leuita: si quis cathecumi/
nus remāsit exeat foras ⁊ inde missa: q₂ sacris altaris in/
teresse nō p̄nt q nōdū regnāti noscunt̄. Chorus ē multi/
tudo in sacris collecta: ⁊ dict⁹ chorus q initio ī modū co
ronę circū aras starēt: ⁊ ita psallerēt. Alij choꝝ dixerūt a
concordia: quę in charitate consistit: q₂ si charitate₃ nō

habeat:respõdere conuenienter non potest. Cum autem vnus canit: grece monodia: latine sincinium dr̃: cum v̾o duo canunt: biciniũ appellat̃: cuꝫ multi: chorus. Nã chorea ludicrũ cãtilenę: vel saltatiões classiũ sunt. Antiphona ex gręco interꝑtat̃ vox reciproca: duobus. s. choris alternatiꝫ psallẽtib⁹ ordine cõmutato: siue de vno ad vnũ. Qđ gen⁹ psallẽdi greci iuenisse tradunt̃. Rñsorios itali tradiderũt. Quos inde rñsorios cant⁹ vocãt: ꝙ alio desinẽte: id alter rñdeat. Inter respõsorios aũt ¬ antiphõas hoc differt: ꝙ in respõsorijs vn⁹ versum dicit. in antiphonis aũt v̾sibus alternãt chori. Lectio dr̃: q2 nõ cantat̃ vt psalmus vel hymnus: sꝫ legit̃ tm̃. Illic. n. modulatio: hic sola ꝓnunciatio q̃rit̃. Canticũ est vox cantãtis in letitia. Psalmus aũt dr̃: q2 cãtatur ad psalteriũ: quo vsum esse Dauid prophetã in magno mysterio ꝓdit hystoria. Hęc aũt duo in q̃busdã psalmoꝝ titulis: iuxta musicã arteꝫ: alternatim sibi apponunt̃. Nã canticũ psalmi est cuꝫ id qđ organũ modulat̃: vox postea cantãtis ęloquit̃. Psalmus v̾o cãtici: qđ humana vox ꝓloquit̃: ars orgãi modulãtis imitat̃. Psalmus aũt a psalterio dr̃. vñ nec mos est ex alio ope eũ cõponi. Tres aũt gradus sunt in cãtando. Ꝑmus succẽtoris. scđs incẽtoris. terti⁹ accẽtoris. Diapsalma q̃dã hebręũ v̾bũ esse volunt: quo sigñat̃: semꝑ. i. ꝙ illa quib⁹ hoc iterponit̃: sempiterna esse ꝯfirmet. Quidaꝫ v̾o gręcũ v̾bũ existimãt: quo significat̃ interuallum psallẽdi: vt psalma sit qđ psallit̃: diapsalma v̾o iterpositũ in psallẽdo silentiũ: vt quẽadmodũ simpsalma dr̃ vocis copulatio in cantãdo: ita diapsalma disiũctio eaꝝ. vbi q̃dã reges distincta ꝯtinuatiõe oñdit̃. Unde ¬ illud ꝓbabile est: nõ ꝯtingẽdas sñias in psallẽdo: vbi diapsalma iterposita fuerit: q2 iđ interponit̃. vt ꝯuersio sensuuꝫ vel ꝑsonarũ esse noscat̃. Hymnus est cãticũ laudãtiũ: qđ de gręco in latinũ laus interpretat̃: ꝓ eo ꝙ sit carmẽ letitię ¬ laudis. Proprie aũt hymni sunt ꝯtinentes laudẽ dei. Si g̊ sit laus ¬ nõ sit dei. non est hymn⁹. si sit ¬ laus ¬ dei laus ¬ non cantetur: nõ est hymnus. Si ergo ¬ in laudẽ dei dicit̃ ¬ cantatur: tunc est hymnus. Cui contrariuꝫ est threnuꝫ: qđ est lamẽti carmẽ ¬ funeris. Alleluia duoꝝ v̾boꝝ iterꝑtatio est: hoc est laus dei: ¬ est verbũ hebręũ. Iaꝫ. n. vnũ est de. x. noĩbus: q̃b⁹ apud hebręos de⁹ vocat̃. Amẽ significat vere siue fideliter: qđ ¬ ip̃m hebręuꝫ est. Quę duo v̾ba: amen ¬ alleluia: nec grecis nec latinis nec barbaris: lꝫ in suam linguã oĩno trãsferre: vel alia lingua annunciare. Nã q̃uis interꝑtari possint: ꝑꝑ sanctiorẽ tñ auctoritatẽ: seruata est ab aplis in his ꝓprię lingue antiquitas. Tãto. n. sacra sunt noĩa: vt ẽt Ioãnes in Apocalypsi referat se spiritu reuelante vidisse ¬ audisse vocẽ cęlestis exercitus: tãq̃ vocẽ aquaꝝ multaꝝ: ¬ tonitruũ validoꝝ dicẽtiũ amẽ ¬ alleluia. ac ꝑ hoc sic oꝫ in terris vtraqꝫ dici: sicut in cęlo resonãt. Osanna in alteri⁹ lingue iterꝑtationeꝫ in toto trãsire nõ põt. Osi. n. saluifica interpretat̃. anna iteriectio est. motũ animi significãs sub deprecantis affectu. Integre aũt dr̃ osianna: qđ nos corrupta media vocali lr̃a ¬ elisa dicimus osanna: sicut fit in versib⁹ q̃n scandimus. Littera. n. ꝑma v̾bi sequẽtis extremã ꝑoris verbi veniẽs excludit: ¬ dr̃ hebraice osanna qđ iterꝑtat̃ saluifica. subaudiẽdo vel ꝑplm̃ tuũ: vel totũ mũdũ. Offertoriũ tali ex causa sumpsit vocabulũ. Fertum eniꝫ dr̃ oblatio quę in altari offert̃ ¬ sacrificat̃ a põtificibus: a quo offertoriũ nominatũ quasi ꝓpter fertuꝫ. Oblatio vocat̃: q2 offert̃. Dona ꝓprie dei dicunt̃ munera hominum. Nã munera dicunt̃ obsequia: quę pauperes diuitibus loco muneꝝ soluunt. Itaqꝫ munus homini dat̃: donũ deo: vñ etiã in tẽplis donaria dicimus. Munera aũt vocãtur: q2 manibus vel accipiunt̃ vel dãtur. Duo sunt

aũt q̃ offerunt̃: donũ ¬ sacrificiuꝫ. Donũ dr̃ quicq̃d auro argẽtoqꝫ aut q̃libet alia spẽ efficit̃. Sacrificiũ aũt est victima: ¬ quęcũqꝫ in ara cremant̃ seu ponunt̃. Omne aũt qđ deo dat̃: aut dedicat̃: aut ꝯsecrat̃. Qđ dedicat̃: dicendo dat̃. vñ ¬ appellat̃. vñ ¬ errãt qui dedicationẽ ꝯsecrationẽ putãt significari. Immolatio ab antiq̃s dicta: eo ꝙ in mole altaris posita victima cędereẗ. vnde ¬ mactatio post imolationẽ est: nũc aũt imolatio panis ¬ calicis conuenit. libatio aũt tm̃ modo calicis oblatio est. Hinc est illud. Et libauit de sanguinę vuę: sicut ¬ sęculariũ quidaꝫ poetaꝝ: nunc inq̃t pateras libate ioui. Libare eni ꝓprie fundere est: sumptũqꝫ nomẽ de libero quodã: qui in grecia vsuꝫ repperit vitis. Hostię apud veteres dicebantur sacrificia: q̃ fiebãt anteq̃ ad hostẽ pergerẽt. Uictimę v̾o sacrificia: q̃ post victoriã deuictis hostibus imolabãtur. Et erãt victimę maiora sacrificia q̃ hostię. Alij victimã dictã putauerunt: q2 ictu percussa cadebat: vel q2 vincta ad aras ducebat̃. Holocaustũ illud est: vbi totũ igne cõsumit̃ qđ offert̃. Antiqui. n. cuꝫ maxima sacrificia administrarẽt: solebãt totas hostias in sacroꝝ ꝯsumere flamma: ¬ ipsa erãt holocaustomata. Holo. n. grece totũ dicitur: caustis incẽsio: ¬ holocaustũ totũ incẽsum. Cerimõię apud latinos dicunt̃ sacra oĩa: q̃ apud grecos orgia vocãtur. Proprie aũt visuꝫ est doctoribus a carendo appellari cerimonias: q̃si carimonias: eo ꝙ ea q̃ in sacris diuinis offerunt̃. in suo vsu his carerẽt homĩes: qđ ẽt nomẽ in vsu est lr̃arum sanctaꝝ. Alij cerimonias ꝓprie in obseruationib⁹ iudeoꝝ credunt: abstinentiã. s. quarundam escaꝝ: s̃m veterẽ legẽ: eo ꝙ obseruãtes careãt his rebus quibus se abstinuerunt. Sacrificiũ dcm̃: q̃si sacrũ factũ: q2 ꝓce mystica ꝯsecratur in memoriã ꝓ nobis dñicę passionis. Uñ hoc eo iubente corpus christi ¬ sanguinẽ dicimus: qđ dũ fit ex fructibus terrę: sanctificat̃ ¬ fit sacr̃m: operãte inuisibiliter spiritu dei: cui⁹ panis ¬ calicis sacramentũ greci eucharistiã dicunt: qđ latine bona gr̃a iterpretat̃. Et quid meli⁹ corpore ¬ sanguine xp̃i? Sacr̃m ẽ in aliq̃ celebratiõe: cũ res gesta ita fit vt aliquid significare intelligat̃: qđ sancte accipiendũ est. Sunt aũt sacramẽta: baptismuꝫ ¬ chrisma. corpus ¬ sanguis xp̃i: quę ob id sacra dicunt̃: q2 sub tegumento corporaliũ rerum virtus diuina secretius salutẽ eorũdẽ sacramentoꝝ operat̃. Unde ¬ a secretis virtutib⁹ vel sacris sacra dicunt̃. Quę iđ fructuosę penes ecclesiã fiunt: q2 sanctus in ea manẽs spũs eorũdẽ latenter sacramẽtoꝝ operat̃ effectuꝫ. vnde seu ꝑ bonos: seu per malos ministros intra dei ecclesiaꝫ dispensetur: tñ q2 spũs sanctus mystice illa viuificat: qui quondaꝫ apostolico in tpe: visibilibus appebat operib⁹: nec bonoꝝ meritis dispensatoꝝ amplificãtur hęc dona: nec maloꝝ attenuãtur: q2 neqꝫ qui plãtat est aliquid: neqꝫ q̃ rigat: sꝫ q̃ incremẽtũ dat de⁹. Uñ ¬ grece mysteriuꝫ dr̃ qđ secretã ¬ recõditã hẽat dispensationẽ. Baptismuꝫ grece: latine tinctio iterpretat̃: quę idcirco tinctio dicit̃: q2 ibi homo spiritu gratię in melius imutat̃: ¬ longe aliud q̃ erat efficitur. Prius. n. deformitate peccatoꝝ fędi eramus: in ipsa intinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum. Unde in cãticis scribitur cãticoꝝ. Que est ista quę ascẽdit dealbata? Cuius mysteriuꝫ nõ aliter nisi sub trinitatis designatione. i. pr̃is ¬ filij ¬ spiritus sancti cognominatiõe complet̃: dicente dño ad apostolos. Ite docete oẽs gentes baptiçãtes eos in nomine patris ¬ filij ¬ spiritus sancti. Sicut eniꝫ in tribus testibus stat oẽ verbũ: ita hoc sacramentum confirmat ternarius numerus nominum diuinoꝝ. Qꝫ autem per aquã baptismum datur: hęc ratio est. Uoluit. n. dñs: vt res illa inuisibilis per congruentem: sed ꝓfecto contrectabileꝫ rem visibile impendereẗ

le impenderet̃ ꝗ̃ntum : super qḋ etiã in pncipio fereba/
tur spũs sanctus:sicut aqua purgat̃ exteriꝰ corpus ita la/
tenter eius mysterio per spm̃ scm̃ purificatur ⁊ animus.
Cuiꝰ sctificatio ita est. Inuocato.n.deo descẽdit spũs san
ctus de celis ⁊ medicatis aq̃s sctificat eas de semetipso:
⁊ accipiũt vim purgationis vt in eis ⁊ caro ⁊ aĩa delictis
inquinata mundet̃. Chrisma grece latine vnctio noiat̃:
ex cuiꝰ noie ⁊ xp̃s dr̃: ⁊ homo post lauacrũ sctificat̃. Naz
sicut in baptismo pctõꝝ remissio dat̃:ita p vnctionẽ scifi
catio spũs adhibet̃:⁊ hoc de p̃stina disciplĩa:qua vngi in
sacerdotiũ ⁊ in regnũ solebãt: ex quo ⁊ Aarõ a Moyses
vnctus est. Que dũ carnaliter fit:spiritaliter pficit: qũo
⁊ in ip̃a baptismi gr̃a visibilis actꝰ ẽ ꝙ ĩ aq̃ mergimur:ſʒ
spiritalis effectꝰ ꝗ delictis mũdamur. Hoc sig̃at illud
vnguẽtũ : qḋ peccatrix mulier sup pedes: ⁊ ea que dr̃ nõ
fuisse peccatrix sup caput iesu fudisse describit̃. Manus
ĩpositio iõ fit vt per benedictõez aduocatus ĩuitet̃ spũs
sctũs. Tunc.n.ille paraclitꝰ post mundata ⁊ bñdicta cor
pora libens a p̃re descẽdit: ⁊ q̃si sup baptismi aquaz tãq̃
sup p̃stinã sedez recognoscẽs requiescit. Nã legit̃ ꝙ in pnͦ
aquis supferebat̃ spũs scũs. Exorcismus grece latine cõ
iuratio siue ſmo increpatiõis est aduersus dyaboluz vt
discedat:sicut est in Zacharia. Et oñdit mihi Jesum sa/
cerdotẽ magnũ stãtez corã angelo dñi: ⁊ sathan stabat a
dextris eius: vt aduersaret̃ ei: ⁊ dixit dñs ad sathan. In/
crepet dñs in te sathan: ⁊ icrepet dñs in te q elegit ierl'z.
Hoc est exorcismus:icrepare ⁊ ꝯiurare aduersus dyabo
luz. Uñ sciẽdũ ꝙ nõ creatura dei in ĩfantibus exorcizat̃
aut exufflat̃ : ſʒ ille sub quo sunt oẽs q in pctõ nascunt̃.
Est.n. pnceps pctõꝝ. Symbolũ p linguã grecã signũ vł
cognitio iterp̃tat̃. Discessuri.n.ap̃li ad euãgelizãdum in
gentibꝰ:hoc sibi p̃dicatiõis signũ vel indiciũ posuerunt.
Cõtinet.n.ꝯfessionẽ trinitatis ⁊ vnitatẽ ecclesie: ⁊ omne
xp̃iani dogmatis sacr̃m. Qḋ symbolũ fidei ⁊ spei nostre
nõ scribit̃ in charta ⁊ atramẽto: ſʒ in tabulis cordis car/
nalibus. Oratio:petitio dr̃. Nã orare est petere:sicut exo
rare impetrare. Constat aũt orõ loco ⁊ tp̃e. Loco:q: non
vbiqʒ:cũ ꝓhibeamur a xp̃o orare in publico: ſʒ vbi opor
tunitas dederit:aut necessitas importauerit. Neqʒ.n.ꝯ
p̃ceptuz reputat̃ ab ap̃lis fcm̃:q: in carcere audiẽtibꝰ cu/
stodibꝰ orabãt ⁊ canebãt deo. De tp̃e v̾o dcm̃ est: sine in/
termissiõe orate:sed hoc singularibꝰ. Nã est obseruatio
q̃rũdã horaꝝ cõium: que diei interspacia signãt:tertia:
sexta:nona:silr ⁊ noctis: ſʒ ideo he orãdi hore diuise sunt:
vt si forte aliquo fuerimus opere detenti : ipsum nos ad
officiũ tp̃s admoneat:que tẽpora in scripturis inueniun
tur. Primum.n.spũ sancto ꝯgregatis discipulis hora 3ª
infusus est. Petrus:qua die visionẽ cõmunicatiõis in il/
lo vasculo expertus est : 6ª hora orandi gr̃a ascenderat.
Idẽ ẽt cũ Joãne hora 9ª templuz adyt:qñ claudum sani
tati reformauit. Sed ⁊ Danielez legimus hec tẽpora in
orõne obseruasse: ⁊ vtiqʒ ex israelis disciplina : vt ne mi/
nus q̃ʒ ter in die adoremus. Debitores.n. sumus trium
ꝑsonarũ p̃ris ⁊ fily ⁊ spũssancti: exceptis vtiqʒ ⁊ alys le/
gittimis orõnibus q̃ sine vlla admonitiõe debent̃ in in/
gressu lucis ac noctis:siue vigiliaruʒ : sed ⁊ cibuz nõ p̃us
sumere q̃ʒ interposita oratiõe debemus. Priora.n.habẽ
da sunt spũs refrigeria:q: priora celestia q̃ʒ terrena. Qui
aũt vult orõnẽ suã volare ad dñm : faciat illi duas alas:
ieiunium ⁊ elemosynã ⁊ ascẽdet celeriter: ⁊ exaudiet̃. Je
iuniũ est parsimonie victꝰ: abstinẽtiaqʒ ciboꝝ:cui nomẽ
est inditũ ex quadã parte visceꝝ tenui semp ⁊ vacua:qḋ
vulgo ieiuniũ vocatur. vnde ieiuny nomẽ credit̃ deriua/
tuʒ:ꝙ sui inedia viscera vacua ⁊ exinanita existãt. Jeiu
niũ aũt ⁊ statio dr̃. Statio aũt de militari exẽplo nomẽ
accepit: pro eo ꝙ nulla letitia obueniens castris stationẽ
militũ rescindat. Nã letitia libentius tristitia sollicitius
administrat disciplinã. Uñ ⁊ milites nũq̃ʒ ĩmemores sa
cramẽti magis stationibꝰ parent. Discernunt aũt quidã
ĩter ieiuniũ ⁊ stationẽ. Nã ieiuniũ est ĩdifferẽter cuiusli/
bet diei abstinẽtia nõ ſm legẽ sed ſm ꝓp̃iã voluntatẽ.
Statio aũt est obseruatio statutoꝝ dieꝝ vel temporuʒ.
Dieꝝ: vt quarte ferie ⁊ sexte ieiuniuʒ ex veteri lege p̃ce/
ptuʒ:de q̃ statiõe in euãgelio dixit ille: ieiuno bis in sab/
bato.i.quarta ⁊ sexta sabbati. Temporꝝ aũt q̃ legalibus
ac ꝓp̃heticis institutionibus terminatis tẽporibꝰ statuta
sunt: vt ieiuniũ q̃rti q̃nti septimi ⁊ decimi mensis: vel si/
cut in euãgelio. Dies illi in quibꝰ ablatus est spõsus: vel
sicut obseruatio quadragesime: que in vniuerso orbe in/
stitutiõe apostolica obseruat̃ circa ꝯfiniuz dñice passio/
nis. His 3ᵐ genus quidã adyciunt: qḋ xerophagiã dicũt
abstinentiã.s. ciboꝝ humentiuʒ. Uñ ⁊ nomẽ hoc datuʒ:
eo ꝙ siccis quidã escis vtãtur. Penitentia appellata q̃si
punitentia: eo ꝙ ipse homo in se penitẽdo puniat qḋ ma
le admisit. Nã nihil aliud agunt quos veraciter penitet:
nisi vt id qḋ male fecerunt impunitũ esse nõ sinant. Eo
quippe modo sibi nõ parcẽtibus ille parcit: cuius altum
iustũqʒ iudiciũ nullus ꝯtẽptor euadit. Perfecta est aũt
penitentia p̃terita deflere: ⁊ futura non admittere. Hec
scdã in similitudine fontis est: vt si forte impugnãte dya
bolo aliqḋ pctm̃ irrepserit: huius satisfactione purgetur.
Satisfactio aũt est causas peccatoꝝ ⁊ suggestiões exclu
dere: ⁊ vltra pctm̃ nõ iterare. Reconciliato v̾o est q̃ post
complementũ penitẽtie adhibetur. Nã sicut ꝯciliamur
deo:quãdo p̃mũ a gentilitate cõuertimur:ita reconcilia/
mur quãdo post pctm̃ penitendo regredimur. Exomolo/
gesis greco vocabulo dr̃:qḋ latine ꝯfessio interpretat̃:cu
ius nominis duplex significatio est. Aut.n.in laude intel
ligitur confessio sicut est: ꝯfiteor tibi pater domine celi ⁊
terre:aut dum quisq̃ʒ ꝯfitetur sua peccata ab eo indulgẽ
da: cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo greco
vocabulo exprimit̃ ⁊ frequentat̃ exomologesis:qua de/
lictum nostrum domino ꝯfitemur: non quidem vt igna
ro: cuius cognitiõi nihil occultuʒ est: sed confessio est rei
.s. eius que ignoratur ꝓfessa cognitio. Utile enim sibi ac
iocundum quisq̃ʒ esse existimauerat: rapere: adulterari:
furari: sed vbi hec eterne dãnationi obnoxia esse cogno/
uit: cognitis his confitet̃ errorem. Confessio autem erro
ris ꝓfessio est desinendi. Desinendũ g͛a peccatis est duʒ
confessio est. Confessio auteʒ antecedit: remissio sequit̃.
Ceterum extra veniam est qui peccatum cognoscit nec
cognitum ꝯfitetur. Itaqʒ exomologesis prosternendi et
humilificãdi hominis disciplina est : habitu atqʒ victu:
sacco ⁊ cinere incubare: corpus sordibꝰ obscurare: animũ
meroribus deycere: illa que peccauit: tristi tractatõe mu
tare. Letanie greco nomine appellantur: que latine dicũ
tur rogationes. Inter letanias vero ⁊ exomologesin hoc
differt: q: exomologesis ꝓ sola confessione peccatorum
agitur: letanie v̾o dicuntur propter rogandum dominuʒ
⁊ impetranduʒ in aliquo misericordiaʒ eius. Sed nunc
iam vtrũqʒ vocabuluʒ sub vna significatione habetur:
nec distat vulgo vtruʒ letanie: an exomologesis dicant̃.
Supplicationis aũt nomẽ quodãmodo ex gentilitate re
tinetur. Nã ferie aut legittime erant apud eos: aut indi/
cte. Indicte aũt: quia paupertas antiqua romanorũ aut
ex collatiõe sacrificabat : aut certe de bonis dãnatoruʒ.
Unde supplicia dicunt̃ supplicationes: que fiebãt de bo/
nis passoꝝ supplicia. Sacre enim res: de rebus execran/
dorum fiebant.

¶ Explicit liber sextus.

¶ Incipit liber septimus.

¶ De deo. Cap. I.

Beatissimꝰ hieronymus vir eruditissimus ⁊ multaꝝ linguaꝝ peritus hebręoꝝ noīuꝫ interpretationeꝫ p̄mus in latinam linguaꝫ conuertit. Ex qbus ꝑ breuitate p̄termissis multis quędā huic opi adiectis interp̄tationibꝰ interponēda studui. Uocabulorū.n. expō satis indicat qd velint ītelligi. Hūt .n. quędā ex ꝓpriȷs cāis nominū rōnē. In p̄ncīº aūt decē noīa ponimꝰ: qbꝰ apud hebręos deꝰ vocat̄. Primū apud hebręos dei nomen El dr̄: qđ aliȷ deum: aliȷ etymologiā eiꝰ exprimētes Ischyrios.i. fortē interpretati sunt. iō ꝙ nulla infirmitate p̄mitur: sed fortis est ⁊ sufficiēs ad oīa perpetrāda. Scđm nomē Eloi est. Tertiū eloe: qđ vtrūqꝫ in latinū deus dr̄. Est aūt nomē in latinuꝫ: ⁊ greca appellatiōe trāslatuꝫ. Nā deus grece Theos dicitur: quasi Δεοσ.i. timor: vn̄ tractū est nomē deus: ꝙ eū colētibꝰ sit timor. Deus aūt ꝓprie nomē est trinitatis ꝑtinēs ad patreꝫ ⁊ filium ⁊ spm̄ scm̄. Ad quā trinitatē ēt reliq̄ quę in deo īfra sunt posita vocabula referunt̄. Quartū nomen dei dr̄ Sabaoth: qđ vertit̄ in latinū exercituū siue virtutum: de quo in psalmo ab angelis dr̄. Quis ē iste rex glorie? dn̄s v̄tutū. Sunt aūt in hꝰ ordinatiōe virtutes multę: vt angeli: archāgeli: p̄ncipatus: ⁊ ptātes. cūctiqꝫ celestis militię ordines: quoꝝ tn̄ ille dn̄s est. Oēs.n. sub ipso sunt: eiusqꝫ dominatui subiacēt. Quintū nomē Elion qđ īterpretat̄ in latinuꝫ excelsus: qꝛ supra celos est: sicut scriptū est de eo. Excelsus dn̄s: supra celos gloria eius. Excelsus aūt dictus ꝓ valde celsus. Ex.n. ꝓ valde ponit̄: sicut eximiꝰ q̈si valde emunēs. Sextū nomen Eieie .i. qui est. Deus.n. solus: qꝛ ęternꝰ est: hoc est: qꝛ exordiū nō hꝫ: eēntię nomē vere tꝫ. Hoc.n. nomē ad scm̄ Moysen ꝑ angelū est delatū. Querēti.n. qđ eēt nomē eiꝰ q eū ꝑgere p̄cipiebat ad ppl̄m ex egypto liberādū: rn̄dit. Ego sum qui suꝫ: ⁊ dices filiȷs israel: q est misit me ad vos: tāq̄ꝫ in eius cōparationē: q vere est: qꝛ īcōmutabilis est: ea q̄ cōmutabilia facta sunt: q̈si nō sint. Qđ.n. dr̄ fuit: non est: ⁊ qđ dr̄ erit: nōduꝫ est. Deꝰ aūt eē tm̄ nouit: fuisse ⁊ futuꝝ esse nō nouit. Solus.n. pater cū filio ⁊ spū sancto veraciter est. Cuiꝰ essentię cōparatū esse nr̄um nō esse est. Un̄ ⁊ in collogo dicimꝰ. Uiuit deꝰ: qꝛ essentia vita viuit: quaꝫ mors nō hꝫ. Septimū Adonay: qđ gnāl̄r dn̄s iterp̄tat̄: ꝙ dn̄et̄ creaturę cūctę: vel ꝙ creatura oīs dn̄atui eiꝰ deseruiat. Dn̄s ꝗ̊ ⁊ deus vel ꝙ dominet̄ oībꝰ: vel ꝙ timeat̄ a cunctis. Octauuꝫ Ia: qđ in deo tm̄ ponit̄: qđ ēt in alleluia in nouissima syllaba sonat. Nonū Tetragrāmaton: hoc est q̈ttuor lr̄aꝝ: qđ ꝓp̄e apud hebręos in deo ponit̄: iode: iode.i. duabus io. quę duplicata īeffabile illud ⁊ gloriosuꝫ dei nomē efficiūt. Dicit̄ aūt īeffabilis: nō qꝛ dici nō pōt sed qꝛ finiri sensu ⁊ ītellectu hūano nullatenus pōt: ⁊ iō qꝛ de eo nihil dignū dici pōt: īeffabilis ē. Decimū Saddai.i. oīpotēs. Uocatus aūt oīpotens: eo ꝙ oīa pōt: ſꝫ a faciendo qđ vult: nō a patiendo qđ nō vult. Qđ si ei accideret: nequaq̄ꝫ eēt oīpotēs: facit.n. qcqd vult: ⁊ ide oīpotēs. Itē oīpotēs: qꝛ ipsiꝰ sunt oīa q̄ vbiqꝫ sunt. Solus.n. totiꝰ mundi hꝫ impiuꝫ. Dicunt̄ aūt ⁊ alia quędā in deū subaliter noīa: vt īmortalis: īcorruptibilis: incōmutabilis: eternus. vn̄ ⁊ merito cuncte p̄ponit̄ creaturę. Immortalis sicut de eo scriptū est: q solus hꝫ īmortalitatē: qꝛ in eiꝰ nā nulla est cōmutatio. Nā oīs mutabilitas nō incōuenienter mortalitas dr̄: ſm quā ⁊ aīa mori dr̄: nō qꝛ in corpus vel in aliq̄ꝫ alteram subam mutat̄ ⁊ vertit̄: ſꝫ in ipsa sua suba qcqd alio mō nūc est aut fuit: ſm id qđ destitit esse qđ erat: mortalis vtiqꝫ dep̄hendit̄: ac ꝑ hoc solus deꝰ dr̄ īmortalis: qꝛ solus īcōmutabilis. Incorruptibilis appellat̄: qꝛ corrūpi ⁊ dissolui nō pōt: nec diuidi. Quicqd.n. capit diuisionē: ⁊ interitū capit. Ille nec diuidi pōt nec interire: ide īcorruptibilis est. Incōmutabilis est: qꝛ semper manet ⁊ mutari nescit. Nec ꝓficit: qꝛ ꝑfectus est: nec deficit: qꝛ ęternꝰ. Aeternꝰ est: qꝛ sine tꝑe est. Nō.n. hꝫ initiū neqꝫ finē. Hinc ⁊ sempiternꝰ: eo ꝙ sit semꝑ ęternꝰ. A quibusdā aūt ęternꝰ ab ęthere credit̄ dictus: qm̄ celū sedes eiꝰ habet̄. vn̄ ē illud. Celū celi dn̄o: ⁊ hęc ista q̈ttuor vnū significāt. Nā vna eadēqꝫ res dr̄: siue dicat̄ ęternꝰ deꝰ: siue īmortalis: siue incorruptibilis: siue īmutabilis. Inuisibilis dr̄: qꝛ nūq̄ꝫ per subam suā appꝛuit oculis mortalium trinitas nisi per spēm subiectę creaturę eiusdēqꝫ corporeę. Nā nemo pōt ipsaꝫ maiestatē eēntię dei videre ⁊ viuere: sicut ⁊ dcm̄ est Moysi. Un̄ ⁊ Ioānes in epl̄a sua dicit. Deū nemo vidit vnq̄ꝫ. Res est.n. inuisibilis. iōqꝫ nō oculo ſꝫ corde q̄rendus est. Impassibilis est: qꝛ nullis ꝑturbatiōibꝰ afficit̄: qbꝰ fragilitas hūana succumbit. Nō .n. attingūt eū vllę passiones vt libido: iracundia: cupiditas: timor: meror: īuidia: ⁊ cętera: qbꝰ hūana mēs turbat̄: ſꝫ cū dr̄ deū irasci: aut celare: aut dolere: de nr̄o vsu dr̄. Apud deū ꝑturbatio nulla est: apud quā trāq̄llitas sūma est. Simplex dr̄: siue nō amittēdo qđ hꝫ: seu qꝛ nō aliud est ip̄e: ⁊ aliud qđ in ip̄o est: sicut in hoīe: cuiꝰ aliud est eē: aliud sapē. Nā ⁊ eē pōt: ⁊ sapiēs nō eē. Deꝰ āt hꝫ eēntiā: hꝫ ⁊ sapiētiā: ſꝫ qđ hꝫ: hoc ⁊ est: ⁊ oīa vnꝰ est: ac ꝓinde simplex ē: qꝛ nō in eo aliqd accn̄tis est: ſꝫ qđ est: ⁊ qđ in ipso ē eēntialiter est: excepto ꝙ relatiue ad quācūqꝫ ꝑsonā est. Sūme bonꝰ: qꝛ incōmutabilis est. Creatura v̄o bonū: ſꝫ nō sūmū est: qꝛ mutabilis ē. Et dū sit qdē bonū: nō tn̄ eē pōt ⁊ summū. Incorporeus aūt vel incorporalis iō dicitur deus. vt spūs credat̄ vel intelligat̄ esse: nō corpꝰ. Nā dum dr̄ spiritus eius significat̄ substātia. Immensus: qꝛ cuncta ꝯcludit: ⁊ ipse a nullo concludit̄: sed omnia intra eius omnipotentiā coartātur. Perfectus dicit̄: qꝛ nihil ei possit adiȷci. Attamē de ꝯsummatione alicuius facti: perfectio dicit̄. Deus aūt qui nō est factus: quō est perfectus? Sed hoc vocabulum de vsu nr̄o sumpsit humana inopia: sicut ⁊ reliq̄ verba: quatenus id qđ ineffabile est vtcūqꝫ dici possit: qm̄ de deo nihil digne humanus ſmo dicit: sicut sunt ⁊ alia. Creator dictus ꝓ totius mundi rebus ab ipso creatis. Nihil.n. est: qđ nō originē a deo traxerit. Ipse ⁊ vnꝰ: qꝛ diuidi nō pōt: vel quia nihil eē aliud pōt: ꝓpter qđ tantūdem capiat potestatis. Hęc igit̄ quę de deo dicta sunt: ad totam pertinent trinitatem ꝓpter vnam ⁊ coęternam substantiā: siue in patre: siue in filio eius vnigenito in forma dei: siue in spiritu sancto: q vnꝰ spiritus est dei patris ⁊ filiȷ eius vnigeniti. Sunt auteꝫ ⁊ quędā vocabula ex vsu nostro ad deū sumpta đ mēbris nostris: siue de inferioribus: ⁊ qꝛ in ꝓpria natura inuisibilis ⁊ īcorporeꝰ est: ꝓ efficiētiȷs tamē cāruꝫ in ipso rerum species ascribunt̄: vt more locutiōis nostrę faciliꝰ seip̄m īsinuet: vt qꝛ oīa videt dicat̄ oculus: pro eo qđ audit oīa dicat̄ auris: pro eo aūt ꝙ auertit̄ ambulat: ꝓ eo ꝙ expectat stat: sic ⁊ in cęteris hoꝝ similibꝰ ab hūanis mentibꝰ trahit̄ similitudo ad deū: sicut ē obliuiscēs ⁊ memorās.

Hinc est qd̄ ꝛ ꝓpheta dicit. Jurauit dñs exercituum per aiam suā:nō φ aiam de⁹ hēat:s3 hoc nr̄o narrat affectu. Nā ꝛ facies dei in scripturis sanctis:nō caro sed diuina cognitio intelligit̄: eadē rōne qua per faciem conspectā quisq3 cognoscit̄. Hoc.n.in orōne dr̄ deo. Ostende nobis faciem tuā:ac si dicatur: da nobis cognitionē tuā. Sic ꝛ vestigia dei dicunt̄:qꝛ nūc deus per speculū agnoscitur. Ad perfectū ꝟo oīpotens reperietur: dū3 in futuro facie ad faciem qbusq3 electis ꝑsentabit̄:vt ipsam spēm conteplent̄:cuius nunc vestigia cōprehendere conātur: hoc est quē videre per speculu3 dicunt̄. Nā ꝛ situs ꝛ habitus ꝛ locus ꝛ tempus in deo nō ꝓprie: sed per similitudine3 trāslatiue dicunt̄. Quippe sedere sup cherubin dr̄: qd̄ est ad situ3:ꝛ abyssus tāq̄ vestimētū amictus: qd̄ est ad habitu3:ꝛ anni tui nō deficient:qd̄ ad tp̄s ptinet:ꝛ si ascēdero in celu3 tu ibi es:qd̄ ad locum. Nā ꝛ in ꝓpheta Plaustri portātis fenu3:spēs ad deu3 ducit̄. Et hec oīa ꝑ figura3 deus:qꝛ nihil est ho3 ad ꝓprietatē substātie eius.

¶ De filio dei. Cap. II.

Multis etiā modis xp̄s appellari in scripturis inuenit̄ diuinis. Nā ipse dei pr̄is vnigenitus filius dū eēt equalis pr̄i pp salutē nr̄am formā serui accepit. Proinde quedā noīa in illo ex diuinitatis substantia: quedā ex dispensatione suscepte humanitatis assumpta sunt. Christ⁹ nāq3 a chrismate est appellatus: hoc est vnctus. Preceptū.n. fuerat iudeis:vt sacrū ꝯficeret vnguētu3: quo pungi possent hi q vocabant̄ ad sacerdotiū vel ad regnū:ꝛ sicut nūc regib⁹ indumētū purpure isigne est regie dignitatis:sic illis vnctio sacri vnguēti nomē ac ptāte3 regiā ꝯferebat:ꝛ inde xp̄i dicti a chrismate:qd̄ est vnctio. Nā chrisma grece: latine vnctio nūcupat̄: q̄ ēt dño nomē accōmodauit facta spiritalis:qꝛ spū vnctus est a deo pr̄e:sicut dr̄ i actibus aplo꜔. Collecti sunt.n.in hac ciuitate aduersus sanctu3 filiū tuū quē vnxisti:nō vtiq3 oleo visibili:s3 grē dono:qd̄ visibili signat̄ vnguēto. Nō est aūt saluatoris propriu3 nomē xp̄s:s3 cōis nuncupatio ptātis. Du3 enim dr̄ xp̄s:cōe nomē dignitatis est:dū yh̄s xp̄s ꝓpriu3 est vocabulū saluatoris. Christi.n.nomē nusq̄ alibi oino nec in aliq̄ gēte fuit nisi tm̄ in illo regno:vbi xp̄s ꝓphetabat̄ ꝛ vnde vēturus erat. Messias aūt hebraice dr̄: grece xp̄s: latina aūt locutione vnct⁹. Jesus hebraice: grece sother: latine aūt salutaris:siue saluator iterpretat̄: ꝓ eo φ cunctis gentib⁹ salutifer venit. Etymologiā.n.nois huius et euāgelista significat dicens. Uocabis nomē ei⁹ saluator: qꝛ ipse saluū faciet ppl̄m suū. Sicut.n. xp̄s signat rege3: ita Jesus signat saluatore3. Nō itaq3 nos saluos facit qcūq3 rex:sed rex saluator. Qd̄ ꝟbu3 latina lingua antea nō hēbat:s3 hēre poterat: sic potuit qn̄ voluit. Emanuel ex hebreo in latinu3 signat nobiscu3 deus.s. qꝛ per virgine3 natus de⁹ hominibus in carne mortali apparuit: vt terrenis viā salutis ad celu3 apiret. Ad diuinitatis aūte3 subam que pertinēt sunt ista: dn̄s ꝛ deus. Deus aūt dict⁹ ꝓpter vnitā cū pr̄e subam. Dn̄s aūt ꝓpter seruientē creaturā. Deus aūt ꝛ homo:qꝛ verbū ꝛ caro. Uñ ꝛ bis genit⁹ dr̄:siue qꝛ pater eu3 genuit sine matre in eternitate: siue qꝛ mater sine patre in tēpore. Unigenitus aūt vocatus ꝺm diuinitatis excellētiā:qꝛ sine fratribus ꝑmogenitus est ꝺm susceptionē hominis:in qua per adoptionis grām fratres hēre dignatus est:qbus eēt ꝑmogenitus. Omousion pr̄i ab vnitate substātie appellatus. Substātia en3 vel essentia grece vsia dr̄:omo vnū. Utruq3 igit̄ coniunctu3 sonat vna suba. Hoc eni vocat̄ omousion:quod est: ego ꝛ pater vnu3 sumus: hoc est eiusdē cum pr̄e substantie. Qd̄ nomen ꝛ si scriptu3 in sanctis lr̄is nō inueniatur: in assertione tm̄ totius trinitatis defendit̄: qꝛ datur ratio vnde recte dici ostendat̄ sicut ꝛ pater in illis libris nusq̄ ingenitus legitur:s3 tm̄ dicēdus esse atq3 credendus non dubitatur. Omousion similis substātie:qꝛ q̄lis de⁹: talis est ꝛ imago eius. Inuisibilis deus:ꝛ imago eius inuisibilis. Principiū:eo φ ab ipso sint omnia:ꝛ qꝛ ante eum nihil. Finis: vel qꝛ dignatus est in fine tēpo꜔ humiliter in carne nasci ꝛ mori:ꝛ iudiciū nouissimu3 ipse suscipe:vel qꝛ qcqd agimus:ad illu3 referimus. Et cū ad eū pueneri mus:vltra qd̄ q̄ramus non hēbimus. Os dei est qꝛ verbum ei⁹ est. Nā sicut ꝓ ꝟbis que ꝑ linguā fiunt sepe dicimus illa ꝛ illa lingua:ita ꝛ ꝓ dei ꝟbo os ponit̄: qꝛ mosē vt ore ꝟba formētur. Uerbū aūt iō dr̄: qꝛ ꝑ eū pr̄ omnia ꝯdidit siue iussit. Ueritas:qꝛ nō fallit: s3 tribuit qd̄ ꝓmisit. Uita:qꝛ creauit. Imago dei: ꝓpter parem similitudinem pr̄is. Figura est:qꝛ suscipiens forma3 serui:operum virtutūq3 similitudinē pr̄is in se imaginē atq3 imensa3 magnitudinē designauit. Man⁹ dei est:φ omnia ꝑ ip̄m facta sunt. Hinc ꝛ dextera ꝓpter effectū opis toti⁹ creature que ꝑ ip̄m formata est. Brachiu3:qꝛ ab ipso oīa continent̄. Uirtus:ꝓ eo φ oēm ptāte3 pr̄is in semetipso habeat:ꝛ oēm celi terreq3 creaturā gubernet: ꝯtineat: atq3 regat. Sapientia:pro eo φ ipse reuelet mysteria sciē ꝛ archana sapiētie. Sed tm̄ cu3 sit pr̄ ꝛ sp̄us sanctus: sapiētia ꝛ ꝟtus ꝛ lumē ꝛ lux: ꝓprie tm̄ his nominib⁹ filius nuncupat̄. Splendor aūt appellatur ꝓpter qd̄ manifestat. Lumen:qꝛ illuminat. Lux:qꝛ ad veritatē ꝯtemplandā cordis oculos referat. Sol:qꝛ illuminat oēs. Oriens: qꝛ luminis fons ꝛ illustrator est reru3: ꝛ φ oriri nos faciat ad vitā eternā. Fons:qꝛ re꜔ omnium origo est:vel φ satiat sitiētes. Ipse quoq3 alpha ꝛ o. Alpha.n. lr̄a3 nulla precedit. Prima est.n. lr̄aru3: sicut ꝛ filius dei. Ipse.n. se principium iudeis interrogātibus esse respondit. Unde ꝛ Joānes in apocalypsi ꝓprie ipsam lr̄am ponens ait. Ego su3 alpha ꝛ o. primus ꝛ nouissimus. Primus: quia ante eum nihil est. Nouissimus: qꝛ nouissimu3 iudicium ipse suscipiet. Mediator:qꝛ inter deum ꝛ homine3 medius constitutus est vt hominem ad deum perduceret. Unde ꝛ illu3 greci mesiten vocāt. Paraclitus.i. aduocatus: qꝛ pro nobis intercedit apud patre3: sicut ꝛ de eo dicit Joānes. Aduocatum hēmus apud patrem Jesum christū iustū. Paraclitus aūt grecum est: qd̄ latine dicitur aduocatus. Quod nomē ꝛ filio ꝛ sp̄ui sancto ascribitur: iuxta φ ꝛ dominus in euāgelio ait. Rogabo patrem ꝛ aliū paraclitū dabit vobis. Intercessor autē ideo vocatur:qꝛ pro culpa nostra remouēda curam gerit:ꝛ ꝓ abluendis nostris criminibus curam impēdit. Sponsus:qꝛ descendens de celo adhesit ecclesie: vt pace noui testamenti essent duo in carne vna. Angelus dr̄ ꝓpter annunciationē paterne ac sue voluntatis. Unde ꝛ apud prophetā magni cōsilij angelus legitur: dum sit deus ꝛ dominus angelo꜔. Missus dicitur: eo φ apparuit huic mundo verbū caro fcm̄. vnde ꝛ idē dicit. Ego a pr̄e exiui ꝛ veni in hunc mundū. Homo aūt dr̄:qꝛ natus est. Propheta: qꝛ futura reuelauit. Sacerdos:qꝛ ꝓ nobis hostiam se obtulit. Pastor:qꝛ custos. Magister: quia ostensor. Nazarenus vero a loco. Nazareus a merito.i. sanctus siue mundus: quia peccatum nō fecit. Siquide3 ꝛ de alijs inferioribus rebus nominu3 species ad se trahit Christus vt facilius intelligatur. Dicit̄ enim panis:qꝛ caro. Uitis:qꝛ sanguine ipsi⁹ redempti sumus. Flos:qꝛ electus. Uia:qꝛ per ip̄m ad dn̄3 imus. Ostiū:qꝛ per ip̄m ad dn̄m ingredimur. Mons:qꝛ fortis. Petra:qꝛ firmitas ē credētiū. Lapis āgularis: vel qꝛ duos parietes e diuerso.i. de circūcisione ꝛ ꝑpucio venientes i vnā fabricā eccl'ie iūgit: vel φ pacē in se āgelis ꝛ

hoībus facit. Lapis offensiōis: qꝛ veniens humilis offen
derūt in eū īcreduli hoīes: ꝛ fact⁹ est petra scādali: sīc di/
cit apl's. Judęis qdē scādalū. Fundamētū aūt iō vocaē:
qꝛ fides in eo firmissima ē: vel qꝛ sup eū catholica eccle/
sia ꝯstructa est. Nā ꝛ xp̄s agn⁹ ꝓ īnocētia: ꝛ ouis pp patiē
tiā: ꝛ aries pp p̄ncipatū: ꝛ hędus pp silitudinē carnis pec
cati: ꝛ vitulus ꝓ eo ꝙ ꝓ nobis est īmolat⁹: ꝛ leo ꝓ regno
ꝛ fortitudine: ꝛ serpens ꝓ morte ꝛ sapiētia. Jdē ꝛ v̄mis:
qꝛ resurrexit. Aquila pp ꝙ post resurrectōez ad astra re/
meauit. Nec miruꝫ si vilib⁹ sign̄ationib⁹ figureē q vsqꝫ
ad nostraꝝ passionū: seu carnis ꝯtumelias descēdisse co
gnoscit. Qui cū sit coętern⁹ dei p̄ris aū sęcula fili⁹: postq̄
venit plenitudo tp̄is pp salutē nr̄am formaꝫ s̄ui accepit:
ꝛ factus est fili⁹ dei fili⁹ hoīs. Jnde q̄dā de illo in scriptu
ris sanctis s̄m formā dei: q̄dā s̄m formā s̄ui dr̄. Quoꝝ
exēpli gr̄a. duo q̄dā cōmemoranē: vt singula ad singula
referanē. Scd̄m formā dei de ipso dixit. Ego ꝛ pr̄ vnuꝫ
sumus. s̄m formā serui. Qm̄ pr̄ maior me est. Hoīes aūt
min⁹ ītelligētes qd ꝓ quo dicaē: ea q̄ ꝓpter formā serui
dicta sunt. volunt trāsferre ad formā dei: ꝛ rursus ea q̄ di
cta sunt vt ad se inuiceꝫ ꝑsonę referanē. volūt noīa eē nāe
atqꝫ substātię: ꝛ faciūt errorē in fide. Sic aūt de filio cō/
iuncta ē hūana nā: vt ex duab⁹ substātijs fieret vna ꝑso/
na. Solus igiē hō ꝑtulit crucē: sꝫ pp vnitatē ꝑsonę ꝛ de⁹
dr̄ ꝑtulisse. Hinc est ꝙ scribiē. Si. n. cognouissent: nunq̄
dn̄ꝫ glorię crucifixissent. Filiū ḡ dei crucifixū fatemur
nō ex v̄tute diuinitatis: sꝫ ex īfirmitate humanitatis: nō
ex suę naturę ꝑmāsione: sed ex nostra susceptione.

¶ De spū sancto. Cap. III.

Spiritus sanctus iō prędicaē deus: qꝛ ex p̄re fi
lioqꝫ ꝓcedit: ꝛ subam eoꝝ hꝫ. Neqꝫ. n. aliud
de p̄re ꝓcedere potuit q̄ qđ ipse est pr̄. Spūs
sanctus aūt dictus s̄m id qđ ad aliqd referē
spirās. Spirās vtiqꝫ spū inspirat⁹ est: ꝛ ex eo appellatus
spūs est. Proprio aūt mō quodā dr̄ spūs sctūs s̄m qđ re/
ferē ad p̄rem ꝛ filiū: ꝙ eoꝝ spūs sit. Nā ꝛ hoc nomē: qđ
spūs dr̄: nō semꝑ s̄m id qđ referē ad aliqd: sꝫ s̄ꝫ id qđ ali
quā nām sign̄at ītelligiē. Omnis. n. īcorporea nā spūs in
scripturis sacris appellatur. Vn̄ nō tm̄ p̄ri ꝛ filio ꝛ spūi
sctō: sꝫ oī rōnali creaturę ꝛ anię hoc vocabulū ꝯgruit. Jō
igiē spūs dei sanct⁹ vocaē: qꝛ p̄ris ꝛ filij sctitas est. Nā cū
sit ꝛ pr̄ spūs: ꝛ fili⁹ spūs: ꝛ pr̄ sanct⁹: ꝛ fili⁹ sanctus: ꝓp̄e tm̄
ipse vocaē spūssanct⁹: tāq̄ sanctitas coessentialis ꝛ ꝯsub
stātialis amboꝝ. Spūssanct⁹ iō nō dr̄ genitus: ne duo in
trinitate filij suspicenē. Jō nō p̄dicaē īgenit⁹ ne duo pa/
tres in ipsa trinitate credanē. Procedēs aūt dr̄ testimo/
nio dn̄i dicētis. Multa adhuc hēo q̄ vobis loquar: sꝫ nō
potestis illa mō audire. Ueniet aūt spūs veritatis: qui a
p̄re ꝓcedit: ꝛ de meo accipiet: ille vobis īdicabit oīa. Hic
aūt nō solū nā ꝓcedit: sꝫ semꝑ ad ꝑagenda oꝑa diuinita/
tis īdeficiēter ꝓcedit. Hoc aūt īterest īter nascentē filiū
ꝛ ꝓcedentē spm̄ sctm̄: ꝙ fili⁹ ex vno nasciē: spūssanct⁹ ex
vtroqꝫ ꝓcedit: ꝛ iō dicit apl's. Qui aūt spm̄ xp̄i nō hꝫ: hic
nō est ei⁹. Spūs sanct⁹ ex oꝑe ēt angelus intelligiē. Dcm̄
est. n. de illo. Et q̄ vētura sunt annūciabit vobis. Et vti/
qꝫ angelus gręce: latine nūci⁹ īterpręcaē. Vn̄ duo angeli
apparuerūt Loth in qb⁹ dn̄s singulariter appellaē: quos
intelligimus filiuꝫ ꝛ spm̄ scm̄. Nā pr̄ nūq̄ legiē missus.
Spūs sanct⁹ ꝙ dr̄ paraclitus: a ꝯsolatōe dr̄. Paraclisis
. n. gręce: latine ꝯsolatio appellaē. Xp̄s. n. eū apostolis lu
gētib⁹ misit: postq̄ ab eoꝝ oculis ipse in cęlū ascēdit. Cō
solator. n. tristib⁹ mittiē s̄m illā eiusdē dn̄i sniam. Bea/
ti lugentes: qm̄ ipsi ꝯsolabunē. Jpse ēt dixit. Tunc luge/
būt filij spōsi cū ablat⁹ ab eis fuerit spōsus. Jtē paraclit⁹
ꝓ eo ꝙ ꝯsolationē ꝑstet aīabus: q̄ gaudiū tp̄ale amittūt.

Alij paraclitū latine oratorē vel aduocatū interpretanē.
Jpse. n. spūs sanct⁹ dicit. ipse docet: ꝑ ip̄m daē s̄mo sapiē
tię: ab ip̄o sctā scriptura īspirata est. Spūs sctūs iō septi/
formis nūcupaē pp dona q̄ de vnita ei⁹ plenitudine par
ticulatim recipiētes qqꝫ vt digni sunt ꝯsequi ꝓmerenē.
Jpse. n. spūs sapiētię ꝛ intell'us: spūs ꝯsilij ꝛ fortitudinis:
spūs scię ꝛ pietatis: spūs timoris dn̄i. Spūs auteꝫ p̄ncipa
lis in psalmo qnquagesimo legiē: vbi qꝛ 3° spūs repetiē:
nōnulli trinitatē ītellexerūt in deo: qꝛ scriptuꝫ est. Deus
spūs est. Qđ. n. nō est corp⁹: ꝛ tm̄ est. videē restare vt spūs
sit. Jntelligūt ḡ ibi nōnulli trinitatē sign̄ari ī spū p̄ncipa
li p̄reꝫ: in spū recto filiū: in spū sctō spm̄ scm̄. Spūs san/
ctus iō donū dr̄: eo ꝙ daē. A dādo. n. donū est nūcupatū.
Notissimū est. n. dn̄m iesuꝫ xp̄m cū post resurrectionē a
mortuis ascēdissꝫ in cęlū dedisse spm̄ scm̄: quo credētes
īpleti linguis oīum gentiū loquebanē. Jntm̄ aūt donuꝫ
dei est: inquātuꝫ daē eis: q per euꝫ diligunt deū. Apud se
aūt de⁹ est: apud nos aūt donum est: sꝫ sempiterne spūs
sanct⁹ donū est: distribuēs singulis gr̄aꝝ dona ꝓut vult.
Nam ꝛ ꝓphetias qb⁹ vult impartit: ꝛ pctā qbus vult di
mittit. Naꝫ pctā sine spū sctō nō donanē. Spūs sanctus
īde ꝓprie charitas nuncupaē: vel qꝛ nāliter eos a qb⁹ ꝓ/
cedit ꝯiungit: ꝛ se vnū cuꝫ eis esse on̄dit: vel qꝛ in nobis
id agit: vt in deo maneamus: ꝛ ipse in nobis. Vn̄ ꝛ in do/
nis dei nihil maius est charitate: ꝛ nullū mai⁹ est donū
dei q̄ spūs sanct⁹. Jpse est ꝛ gr̄a: q̄ qꝛ nō meritis nr̄is: sꝫ
voluntate diuina gratis daē: inde gr̄a nuncupaē. Sicut
aūt vnicuꝫ dei v̄buꝫ ꝓprie vocamus noīe sapiētię: cū sit
vtr̄ ꝛ spūs sanctus: ꝛ pr̄ ipse sapiētię: ita spūs sanctus pro
prie nuncupaē vocabulo charitatis: cuꝫ sit pr̄ ꝛ filius vtr̄
charitas. Spūs sanctus digitus dei esse in libris euāge/
lioꝝ aptissime declaraē. Cū. n. vnus euāgelista dixisset:
in digito dei eijcio demonia. ali⁹ hoc idē ita dixit. Jn spū
dei eijcio demōia. vn̄ ꝛ digito dei scripta lex est data die
qnq̄gesimo ab occisione agni: ꝛ die qnq̄gesimo a passio/
ne dn̄i venit spūs sanct⁹. Jō aūt digitus dei dr̄: vt ei⁹ oꝑa
toria v̄tus cū p̄re ꝛ filio significeē. vn̄ ꝛ Paulus ait. Hęc
aūt oīa oꝑaē vnus atq̄ idem spūs diuidēs singulis ꝓut
vult. Sicut aūt ꝑ baptismuꝫ in xp̄o morimur: ꝛ renasci
mur: ita spū signamur: qđ est digit⁹ dei ꝛ spāle signaculū.
Spūs sanctus iccirco in colūbę spē venisse scribiē: vt nā
eius ꝑ aueꝫ simplicitatis ꝛ inocentię declareē. vn̄ ꝛ dn̄s
Estote inqt simplices sicut colūbę. Hęc. n. auis corpora/
liter ipso felle caret: hn̄s tm̄ inocētiā ꝛ amorē. Spūs san/
ctus īde noīe ignis appellaē: pp hoc ꝙ in actib⁹ apl'oꝝ ꝑ
diuisionē linguaꝝ vt ignis apꝑuit: q ꝛ īsedit suꝑ vnūquē/
qꝫ eoꝝ. Propterea aūt diuersaꝝ linguaꝝ gr̄am aposto/
lis dedit: vt idonei efficerenē fideliuꝫ eruditiōe ppl'oꝝ.
Qꝛ v̄o supra singulos sedisse mēoraē: id cāe ē: vt ītelliga
tur ꝑ plures nō fuisse diuisus: sꝫ māsisse in singulis tot⁹.
sicut fere ignib⁹ mos est. Hāc. n. nām hꝫ ignis accēsus: vt
q̄ti ad eū: q̄ti ad crinē purpurei splendoris aspexerint:
tātis visuꝫ suę lucis impꝑtiat: tātis ministeriuꝫ sui mune
ris tribuat: ꝛ ipse nihilomin⁹ in sua ītegritate ꝑmaneat.
Spūs sanct⁹ nomīe aquę appellaē in euangelio dn̄o cla
māte ꝛ dicēte. Siqs sitit veniat ad me ꝛ bibat: Qui cre/
dit in me flumina aquę viuę fluent de ventre eius. Euā/
gelista aūt exposuit vn̄ diceret. Secutus. n. ait: Hoc aūt
dicebat de spū quē accepturi erant credētes in eum: sed
aliud est aq̄ sacri: aliud aqua quę significat spm̄ dei. Aq̄
eniꝫ sacramēti visibilis est: aqua spūs sancti inuisibilis
est. Jsta abluit corpus: ꝛ significat qđ fit in aīa: per illū
auteꝫ spm̄ sanctum ipsa aīa mundaē ꝛ saginaē. Spiri
tus sanctus: ideo vnctio diciē Joanne apl'o testante: qꝛ si
cut oleum naturali pondere superferē omni liquori: ita

in p̄n°

in pñ⁹ superferebaꝛ̃ spũs sanct⁹ aquis. Uñ ⁊ dñs: oleo exultationis: hoc ẽ spiritu scõ legiꝛ̃ fuisse vnctus. Sʒ ⁊ ioãnes apostolus spiritum sãctũ vnctionẽ vocat dicẽs. Et vos inquit vnctionẽ quã accepistis ab eo ꝑmaneat ĩ vobis: ⁊ nõ neccẽ hẽtis vt aliqs doceat vos: sʒ sicꝫ vnctio eius docet vos de omni re. Ipse.n. spũs sanct⁹ vnctio est inuisibilis.

¶ De eadem trinitate. Cap. IIII.

TRinitas appellaꝛ̃ ꝙ fiat totũ vnũ ex qbusdã trib⁹: q̃si triunitas: vt memoria: ĩtelligentia: ⁊ volũtas: in qb⁹ mẽs hʒ ĩ se quãdã imaginẽ diuinę trinitatis. Nã dũ tria sint: vnũ sunt: qꝛ ⁊ singla ĩ se manẽt: ⁊ oĩa in oĩbus. Pater igiꝛ̃ ⁊ filius ⁊ spũs sanctus ⁊ trinitas ⁊ vnitas. Idẽ.n. vnũ: ideʒ ⁊ tria. In nã vnũ: in ꝑsonis tria. Unũ ꝑꝑ maiestatis cõionẽ: tria ꝑꝑ ꝑsonaꝝ ꝓprietatẽ. Nã alius pr̃: alius fili⁹: alius spirit⁹ sanct⁹. sʒ alius qdeʒ nõ aliõ: qꝛ pariter simplex: pariterq; ĩcõmutabile bonũ ⁊ coęternũ. Pater solus ñ ẽ de alio. iõ solus appellaꝛ̃ ĩgenit⁹. Fili⁹ solus de pr̃e ẽ natus. iõ solus dr̃ genit⁹. Spũs sanct⁹ solus de patre ⁊ filio ꝓcedit. iõ sol⁹ amboꝝ nũcupaꝛ̃ spũs. In hac trinitate alia sunt appellatiua noĩa: alia ꝓpria sunt. Propria sunt eẽntialia: vt de⁹: dñs oĩpotẽs: incõmutabilis: ĩmortalis. Et inde ꝓpria: qꝛ ipsam substãtiã significãt: q̃ vnũ sunt. Appellatiua v̄o pater fili⁹ ⁊ spũs sanct⁹: ingenit⁹: ⁊ genit⁹ ⁊ ꝓcedẽs. Eadẽ ⁊ relatiua: qꝛ ad seinuicẽ referunꝛ̃. Cũ eniʒ deus dr̃: eẽntia ẽ: qꝛ ad seipʒ dr̃. Cũ v̄o dr̃ pater ⁊ fili⁹ ⁊ spũs sanct⁹ relatiue dñr: qꝛ ad se inuicẽ referunꝛ̃. Nã pr̃ nõ ad seipsuʒ. sed ad filiũ relatiue dr̃: qꝛ est ei filius: sic ⁊ filius relatiue dicitur: qꝛ est ei pater sic ⁊ spiritus sanctus: qꝛ est patris filiiq; spiritus. His eni appellationibus hoc significatur ꝙ ad se inuicem referũtur: nõ ipsa substãtia: qua vnũ sunt. Proinde trinitas ĩ relatiuis ꝑsonaꝝ noĩb⁹ est. Deitas nõ triplicaꝛ̃: sed in singularitate ẽ: qꝛ si triplicaꝛ̃: deoꝝ inducimus pluralitatẽ. Nomen aũt deoꝝ in angelis ⁊ sanctis hominib⁹ iõ plal'r dr̃: ꝑꝑ ꝙ nõ sint merito ęq̃les. De qbus psalmus: ego dixi dii estis. De patre autẽ ⁊ filio ⁊ spiritu sancto propter vnam ⁊ ęqualẽ diuinitatem nõ nomẽ deoꝝ: sʒ dei esse ostenditur: sicut ait apl's. Nobis tñ vnus d̃us: vel sicut voce diuĩa dr̃. Audi isrl' dñs deus tuus deus vnus est. s. vt ⁊ trinitas sit: ⁊ vnus dñs deus sit. Fides apud gręcos de trinitate hoc mõ est vna vsia: ac si dicaꝛ̃ vna nã aut vna eẽntia. Tres hypostases: quod resonat in latinũ: vel tres ꝑsonas: vel tres substãtias. Nã latinitas ꝓprie nõ dicit d̃ deo nisi essentiaʒ: substãtiaʒ vero nõ ꝓprie dicit sʒ abusiue: qm̃ vere substantia apud gręcos ꝑsona intelligiꝛ̃: nõ natura.

¶ De angelis. Cap. V.

ANgeli gręce vocanꝛ̃: hebraice malaoth: latĩe vero nũcii iterpretanꝛ̃: ab eo ꝙ dñi volũtateʒ ꝑplis nũciant. Angeloꝝ aũt vocabulũ officii nomẽ ẽ nõ naturę. semꝑ.n. spũs sunt. sʒ cũ mittunꝛ̃ vocanꝛ̃ angeli. Quibus iõ pictoꝝ licentia pẽnas facit: vt celerẽ eoꝝ in cũcta discursuʒ significet: sicut ⁊ iuxta fabulas poetaꝝ: venti pẽnas hr̃e dñr ꝓpter velocitatẽ scilicet. Uñ scriptura sacra dicit. q ambulat super pẽnas ventoꝝ. Nouẽ aũt ordines eẽ ãgeloꝝ sacrę scripturę testãtur: id est angeli: archangeli: throni: dñationes: virtutes: p̃ncipat⁹: ptãtes: cherubin ⁊ seraphin. Quoꝝ offõrum vocabula: cur ita dicta sint: ĩterpretãdo exequimur. Angeli vocanꝛ̃ ꝓpter ꝙ de cęlis ad ãnũciãduʒ hoĩb⁹ mittunꝛ̃. Angelus eniʒ gręce: latine nũcius dr̃. Archãgeli gręca lingua: latina summi nũcii iterpretanꝛ̃. Qui.n. parua vl' minima annũciãt angeli: q vero summa archãgeli nũcupanꝛ̃. Archãgeli dicti: eo ꝙ p̃matũ tenẽãt ĩter angelos. Archos eniʒ gręce latine p̃nceps interpretaꝛ̃. Sũt.n. duces ⁊ p̃ncipes: sub quoꝝ ordĩe vnicuiq; ãgeloꝝ officia deputata sũt. Nã qꝛ archangeli angelis p̃sunt Zacharias ꝓpheta testatur dicẽs. Et ecce angel⁹ qui loq̃baꝛ̃ ĩ me egrediebaꝛ̃: ⁊ alius angel⁹ egrediebaꝛ̃ in occursuʒ ei⁹: ⁊ dixit ad eũ: curre ⁊ loquere ad pueꝝ istũ dicẽs: absq; muro habitabiꝛ̃ ierl'ʒ. Si enim in ipsis officiis angeloꝝ nequaq̃ ptãtes superiores ĩferiores disponerẽt: nullo mõ h̃ qd̃ hoĩ diceret angel⁹ ab angelo cog̊uisset. Quidã aũt archãgeloꝝ p̃uatis noĩbus appellanꝛ̃: vt ꝑ vocabula ip̃a in oꝑe suo qd valeãt designetur. Michael hebraice in linguã nr̃aʒ vertiꝛ̃ qs vt deus. Quãdo eniʒ aliqd in mũdo mirę v̄tutis fit: hic archãgelus mittiꝛ̃. Et ex ipso oꝑe nomẽ est eius: qꝛ nemo valʒ facere qd̃ facere p̃ualet deus. Gabriel interpretaꝛ̃ fortitudo dei. Ubi eni potẽtia diuina vel fortitudo manifestaꝛ̃: gabriel mittiꝛ̃. Uñ ⁊ eo tẽpore quo erat dñs nascitur⁹ ⁊ triũphaturus de mũdo: gabriel mittiꝛ̃ ad mariã: vt illũ annũciaret: qui ad debellãdas aereas ptãtes humilis venire dignat⁹ est. Raphael interpretaꝛ̃ curatio: vl' medicina dei. Ubicũq;.n. curãdi ⁊ medẽdi opus necessariũ est. hic archãgelus a deo mittiꝛ̃: ⁊ inde medicina dei vocaꝛ̃. Uñ ⁊ ad thobiaʒ idẽ archãgel⁹ missus oculis eius curationẽ adhibuit. ⁊ cęcitate detersa visuʒ ei restituit. Nois.n. ĩterpretatiõe ⁊ angeli offm̃ designaꝛ̃. Uriel ĩterpretaꝛ̃ ignis d̃i: sicꝫ legim⁹ apparuisse ignem in rubo. Legimus ẽt ignẽ missum desuper ⁊ ĩplesse qd̃ p̃ceptũ ẽ. Throni aũt ⁊ dñatiões ⁊ p̃ncipat⁹ ⁊ ptãtes ⁊ v̄tutes: qb⁹ vniuersaʒ cęlestẽ societatẽ apl's cõplectiꝛ̃: ordines angeloꝝ ⁊ dignitates ĩtelligunꝛ̃: ⁊ ꝑ hac ipsa distributiõe officioꝝ alii throni: alii dñationes: alii p̃ncipatus: alii ptãtes dñr ꝓ certis dignitatib⁹: qb⁹ ĩuicẽ distiguũtur. Uirtutes angelicę q̃daʒ misteria ꝑhibenꝛ̃: ꝑ q̃ signa ⁊ miracla in mũdo fiũt: ꝑꝑ qd̃ ⁊ v̄tutes dñr. Potestates sũt qbus v̄tutes aduersę subiectę sũt: ⁊ ide ptãtũ noĩe nũcupantur: qꝛ maligni spũs eoꝝ ptãte coercẽtur: ne tm̃ mũdo noceãt quãtũ cupiũt. Principat⁹ sũt hi q angl'oꝝ agminibus p̃sunt. Qui ꝓ eo ꝙ subditos ãgelos ad explẽdũ misteriuʒ diuinũ disponũt: p̃ncipat⁹ vocabulũ acceperũt. Nã alii sꝛ̃ q administrãt: alii q assistũt: sicut ꝑ Danielẽ dr̃. Milia milium mistrabãt ei: ⁊ decies milies centẽa milia assistebãt ei. Dñationes sũt hi: q ẽt v̄tutib⁹ ⁊ p̃ncipatib⁹ p̃eminẽt. q ꝓ eo ꝙ cęteris angeloꝝ agminib⁹ dñanꝛ̃: dñatiões vocanꝛ̃. Throni sũt agmina angl'oꝝ q latino eloqo sedes dñr: ⁊ vocati throni: qꝛ illis ꝯditor p̃sidet: ⁊ ꝑ eos iudicia sua disponit. Cherubĩ ãt ⁊ ipsi sublimes cęloꝝ ptãtes: ⁊ angl'ica misteria ꝑhibenꝛ̃: q ex hebręo ĩ linguã nr̃aʒ iterpretanꝛ̃ scientię multitudo. Sũt aũt sublimiora agmina ãgeloꝝ: q ꝓ eo ꝙ vicini⁹ positi: diuina scĩa cęteris ampli⁹ pleni sũt: cherubin plẽitudo scĩę appellãꝛ̃. Ip̃a sũt duo illa aĩalia supra ꝓpitiatoriũ archę ficta ex metallo ꝑꝑ significandã angl'oꝝ p̃ñtiã: ĩ quoꝝ medio oñdiꝛ̃ de⁹. Seraphin quoq; similiter ml'titudo ẽ angeloꝝ: q ex hebręo ĩ latinũ ardẽtes vl' ĩcẽdẽtes iterpretanꝛ̃. Qui iccirco ardẽtes vocanꝛ̃: qꝛ inter eos ⁊ deũ nulli alii angeli ꝯsistũt. ⁊ iõ quãto vicini⁹ corã deo cõsistũt tãto magis claritate diui luminis ĩflãmanꝛ̃. Uñ ⁊ ipsi velãt faciẽ ⁊ pedes sedẽtis ĩ throno dei: ⁊ iccirco cętera angeloꝝ turba videre dei eẽntiã plene nõ valet: qm̃ seraphĩ eã tegit. Hęc igiꝛ̃ vocabula agminuʒ ãgeloꝝ ita sunt spãlia ordinũ singl'oꝝ: vt tñ sint ex ꝑte cõia oĩuʒ. Nã dũ throni sedes dei in quorundã ãgeloꝝ ordĩe spãliter designenꝛ̃ tñ ꝑ psalmistaʒ: q sedes suꝑ cherubin diciꝛ̃. Sed ideo isti ordines angeloꝝ p̃uatis noĩbus appellanꝛ̃: qꝛ hoc ipsum officiũ in ꝓprio ordine plenius acceperũt. Et cum sint omnibus cõia: ꝓp̃e tñ hęc nomina suis ordinibus deputanꝛ̃. Unicuiq; etiã sicut predictũ ẽ: ꝓpria officia sũt iniũcta: q̃ eos ꝓmeruisse ĩ mũdi cõstat exordio. Nã qꝛ angeli ⁊ locis ⁊ hominib⁹ p̃sunt: ꝑ ꝓphetã testatur ãgelus dicẽs. Princeps regni ꝑsaꝝ restitit mihi. Uñ apparet nulluʒ eẽ locũ

cui ãgeli nõ p̄sint. P̄sũt enĩ ⁊ auſpicijs opeꝝ oĩuʒ. Hic
eſt ordo vel diſtinctio ãgeloꝝ: qui poſt lapſuʒ maloꝝ ĩ ce-
leſti vigore ſteterũt. Nã poſtq̃ʒ apoſtatę angeli ceciderũt:
hi ĩ perſeuerãtia ęternę beatitudĩs ſolidati ſũt. Unũ ⁊ poſt
cęli creatiõẽ ĩ p̄ncipio repetit̃. Fiat firmamẽtũ: ⁊ vocatuʒ
eſt firmamẽtũ cęlũ: nimiꝝ oñdens ꝙ poſt ruinã angeloꝝ
maloꝝ: hi qui ꝑmãſerũt: firmitatẽ eternę ꝑſeuerãtię cõſe-
cuti ſunt: nullo iã lapſu auerſi: nulla ſupbia cadẽtes: ſʒ fir-
miter mũdi amore ⁊ cõtemplatione manẽtes nihil aliud
dulce hñt: niſi euʒ a quo creati ſũt. Q2 aũt duo ſeraphin in
Eſaia legunt̃: figuraliter veteris ⁊ noui teſtamẽti ſignifica-
tionẽ oñdũt. Faciẽ vero ⁊ pedes operiũt dei: q2 p̄terita añ
mũduʒ: ⁊ futura poſt mũdũ ſcire nõ poſſumus: ſed media
tm̃ eoꝝ teſtimonio cõtemplamur. Siguli ſenas alas hñt
q2 fabricã tm̃ mũdi: quę in ſex diebus facta eſt: in p̄nti ſe-
culo nouimus. Q2 clamãt ter ſanctus alter ad alterũ: trini-
tatis in vna diuinitate demõſtrat̃ myſterium.

❡ De hoĩbꝰ q̃ quodã p̄ſagio nomẽ acceperũt. Cap. VI

PLeriqʒ p̄moꝝ hominũ ex ꝓprijs cauſis origi-
nem nominũ habẽt. Quibꝰ ita ꝓphetice indita
ſunt vocabula: vt aut futuris: aut p̄cedentibꝰ
eoꝝ cauſis cõueniãt. In quibus tamen manen-
te ſpeciali ſacramẽto nũc tm̃ ad litteram intel-
lectuʒ hiſtorię ꝓſequimur. Ubi aũt etymologię interpre-
tationeʒ nõ attingimus: ſolam ipſaʒ etymologiã in latinũ
ponimus. Q2 autẽ vnũ nomẽ hebraicũ aliter atqʒ aliter ĩ-
terpretatur: hoc ſm̃ accẽtuũ ⁊ litteraꝝ euenit diuerſitatẽ:
vt in varijs ſignificationibus nomina computẽt̃. Adaʒ ſi-
cut beatus Hierõymꝰ tradit homo terrenus ſiue terra ru-
bra interpretatur. Ex terra eniʒ facta eſt caro: ⁊ humus ho-
minis faciendi materies fuit. Eua interpretat̃ vita: ſiue ca-
lamitas ſiue ve: vita q2 origo fuit naſcendi: calamitas ⁊
ve: q2 ꝑ p̄uaricationẽ cã extitit moriendi. A cadẽdo enĩ no-
mẽ ſumpſit calamitas. Alij aũt dicunt ob hoc etiaʒ vita ⁊
calamitas appellatã: q2 ſępe mulier viro cauſa ſalutis ẽ: ſę-
pe calamitatis ⁊ mortis origo: qđ eſt ve. Cain poſſeſſio in-
terpretat̃: vñ etymologiã ipſius exprimẽs pater eius ait.
Cain ideſt poſſedi hominẽ per deuʒ. Idẽ ⁊ lamentatio: eo
ꝙ pro interfecto abel interfectus ſit: ⁊ pęnam ſui ſceleris
dederit. Abel luctus interpretat̃: quo nomine p̄figurabat̃
occidẽdus. Idem ⁊ vanitas: q2 cito ſolutus eſt atqʒ ſubtra-
ctus. Seth interpretat̃ reſurrectio: eo ꝙ poſt fratris ĩterfe-
ctionẽ natus ſit quaſi reſurrectionẽ fratris ex mortuis ſu-
ſcitaret. Ideʒ ⁊ poſitio: q2 poſuit eum deus pro abel. Enos
iuxta ꝓprię linguę varietateʒ homo vel vir dr̃. Et cõgrue
hoc vocabulũ habuit. De eo eniʒ ſcriptũ eſt. Tũc.n. initũ
fuit vocandi nomẽ dñi: licet plęriq; hebręoꝝ arbitrent̃ ꝙ
tũc p̄mũ in nomine dñi ⁊ ſimilitudine eius fabricata ſunt
idola. Enoch: dedicatio. In ipſius enĩ noĩe ciuitatẽ poſtea
ędificauit. Cain. Cainan: lamẽtatio vel poſſeſſio eoꝝ: ſicut
enĩ cain poſſeſſio: ita deriuatiuũ nomẽ qđ ẽ cainã facit poſ-
ſeſio eoꝝ. Matuſalẽ iterpretat̃ mortuus eſt. Euidens ety-
mologia nois: qdã eniʒ eũ cũ p̃re trãſlatũ fuiſſe ⁊ diluuiuʒ
p̄teriſſe putauerũt. Ob hoc ſignãter trãſfert̃: mortuus ẽ:
vt oſtenderet̃ nõ vixiſſe eũ poſt diluuiũ. ſed in eodeʒ cata-
cliſmo fuiſſe defunctũ. Soli eniʒ octo hoĩes ĩ archa euaſe-
rũt diluuiũ. Lamech: ꝑcutiẽs. Iſte enĩ ꝑcuſſit ⁊ interfecit
cain. Qđ ẽt ipſe poſtea ꝑpetraſſe vxoribus cõfitet̃. Noe re-
qes iterpretat̃: pro eo ꝙ ſub illo oĩa retro opa qeuerũt ꝑ
diluuiuʒ. Unde ⁊ pater eius vocãs nomen eius noe dixit.
Iſte regeſcere nos faciet ab oĩbus opibus nr̃is. Sem dicit̃
noiatus: eo ꝙ nomẽ ex poſteritatis p̄ſagio accepit. Ex ipſo
eniʒ p̃riarchę ⁊ ꝓphetę ⁊ apl̃i ⁊ ppl̃i dei. Ex eius quoqʒ ſtir-
pe ⁊ chriſtus: cuius ab ortu ſolis vſqʒ ad occaſum magnũ
eſt nomẽ in gentibus. Chaʒ: calidus: q2 ipſe ex p̄ſagio futu-
ri cognoĩatus eſt. Poſteritas enim eius eã terrę partẽ poſ-
ſedit: q̃ vicino ſole calẽtior ẽ. Unũ ęgyptus vſqʒ hodie ęgy-
ptiorum lingua cham dr̃. Japhet: latitudo. Ex eo eniʒ ppl̃s
gentiũ naſcit̃: ⁊ q2 lata ẽ ex gentibus multitudo credẽtiũ
ab eadẽ latitudine iapheth dictus ẽ. Chanaan filiꝰ chaʒ in-
terpretat̃ motus eoꝝ. Qđ qd eſt aliđ niſi opus eoꝝ? Pro
motu.n. p̃ris.i. ope eiꝰ maledictꝰ ẽ. Arphaxat: ſanãs depopu-
lationẽ. Chus hebraice ęthiops ĩterpretat̃: a poſteritate ſui
generis nomẽ ſortitꝰ. Ab ipſo eniʒ ſunt ꝓpagati ęthiopes.
Nẽbroth iterpretat̃ tyrãnꝰ. Iſte eniʒ p̄or arripuit ĩſuetam
ĩ ppl̃os tyrãnidẽ: ⁊ ipſe aggreſſus ẽ aduerſus deũ ĩpietatis
ędificare turrẽ. Heber: trãſitus. Etymologia eiꝰ myſtica
ẽ: ꝙ ab eius ſtirpe trãſiret deus: nec ꝑſeueraret ĩ eis trãſla-
ta ĩ gentibꝰ gr̃a. Ex ipſo eniʒ ſũt exorti hebręi. Falech: diui-
ſio: cui p̃r ꝓpterea tale nomẽ ĩpoſuit: q2 tũc natus ẽ qñ per
linguas terra diuiſa ẽ. Thara: exploratio aſcẽſionis. Mel-
chiſedech: rex iuſtus: rex q2 ipſe poſtea impauit: ſalẽ iuſtus
ꝓ eo ꝙ diſcernẽs ſacra legis ⁊ euãgelij ñ peccudũ victias:
ſʒ oblationẽ panis ⁊ calicis in ſacrificiũ obtulit. Loth: de-
clinãs. Factis.n. ſodomoꝝ nõ ꝯſenſit: ſʒ eoꝝ illicita carnis
ĩcẽdia declinauit. Moab: ex p̃re: totũ nomẽ etymologiaʒ
hʒ. Cõcepit enĩ eũ p̄mogẽita filia de p̃re. Ammõ: cuius cau-
ſa nomen reddit̃: filius ppl̃i mei: ſic deriuat̃ vt ex parte ſẽ-
ſus nois: ex p̃te ipſe ſit ſm̃o. Ammi enĩ: a quo dicti ſũt am-
monite: vocat̃ ppl̃s meꝰ. Sarai iterpretat̃ p̄nceps mea: eo
ꝙ eſſʒ vnius tãtũmõ domꝰ mr̃ familias. Poſtea cauſa no-
minis ĩmutata: ablata ď fine ĩ lr̃a dicit̃ ſara.i. p̄nceps. Om-
niũ q̃ppe gẽtiũ futura p̄nceps erat: ſic̃ ⁊ dñs pollicitꝰ fuerat
abrahã. Dabo tibi ex ſara filiũ: ⁊ bñdicã ei: ⁊ erit ĩ gẽtes: ſʒ
⁊ reges ppl̃oꝝ erũt ex eo. Agar: aduẽa vel ꝯuerſa. Fuit enĩ
ęgiptia cõplexui abrahę aduẽa cauſa generãdi data q̃ poſt
cõceptũ ãgelo ĩcrepãte ꝯuerſꝰ ẽ ad ſarã. Cethura: thymia-
ma iterpretat̃. Iſmahel iterp̄tat̃ auditio dei: ſic.n. ſcriptũ
ẽ. Et vocauit nomẽ eiꝰ iſmahel: q2 exaudiuit eũ deꝰ. Eſau
trinomiꝰ ẽ: ⁊ ex ꝓprijs cauſis varie nuncupat̃. Dicit̃ enim
eſau.i. rufus: ob coctionẽ.ſ. rufę lẽtis ita appellatꝰ: cuiꝰ ędu-
lio p̄mogenita ꝑdidit. Edom aũt ob ruborẽ corporis dictꝰ
eſt: qđ latię ſanguineus dr̃. Seir v̄o ꝙ fuerit hiſpidus ⁊ pi-
loſus. qñ enĩ natus ẽ: totus ſic̃ pellꝰ piloſus erat: atqʒ idem
tribus noĩbus appellat̃. Eſau.i. rufus. Edom.i. ſanguineus
Seir.i. piloſus: q2 nõ habuit lenitatẽ. Rebecca: patiẽtia: ſi-
ue q̃ multũ accepit. Lya: laborioſa vtiqʒ generãdo. Pluri-
mos.n. dolores q̃ʒ rachel fęcũditate pariẽdi exꝑta eſt. Ra-
chel ĩterp̄tat̃ ouis: ꝓ ea.n. iacob pauit oues laban. Zelpha
os hiãs: Bala: ĩueterata. Dina: trãſfert̃ ĩ cãʒ. Jurgij eniʒ in
ſichimis cauſa extitit. Thamar: amaritudo pro viris mor-
tuis. Eadẽ ⁊ cõmutãs. Mutauit.n. ſe in habitũ meretricl
qñ cuʒ ſocero ſuo ꝯcubuit. Phares: diuiſio: ab eo ꝙ diſerit
mẽbranulã ſecũdaꝝ: diuerſoris.i. phares ſortitꝰ ẽ nomen.
Unũ ⁊ phariſęi q̃ ſe q̃ſi iuſtos a ppl̃o ſeparabãt diuiſi appel-
labãt̃. Zara frater eiꝰ cuiꝰ manu erat coccinũ: interpretat̃
oriẽs: ſiue q2 p̄mꝰ apparuit: ſiue q2 plurimi ex eo iuſti nati
ſũt. vt ĩ libro paralypomenõ ꝯtinet̃: ęara.i. oriẽs appellatꝰ
ẽ. Jobĩ latinũ vertit̃ dolẽs: ⁊ recte dolẽs ꝑꝑ ꝑcuſſionẽ car-
nis ⁊ paſſiões doloꝝ. Calamitates enĩ ſuas nois etymolo-
gia p̄figurauit. Pharao nomẽ ẽ nõ hoĩs ſʒ honoris ſicut ⁊
apud nos auguſti appellãt̃ reges: cũ ꝓprijs noĩbꝰ cẽſeãt̃.
Exprimit̃ aũt ĩ latinũ pharao: denegãs eũ vtiq; deũ: ſiue
diſſipator eiꝰ. Ppl̃i enĩ dei fuit afflictor. Jamnes: marinꝰ:
ſiue vbi ẽ ſignũ eius. Ceſſit.n. ⁊ defecit ſignũ eiꝰ corã ſignis
moyſi: vñ ⁊ dixerũt magi. Hic digitꝰ dei ẽ. Mambres: ma-
re pellitiũ: ſiue mare ĩ capite. Moyſes deniqʒ iterp̄tat̃ ſũ-
ptus ex aqua. Inuenit enĩ eũ ad ripã flumis expoſitũ filia
pharaõis: quẽ colligẽs adoptauit ſibi: vocauit qʒ nomẽ eiꝰ
moyſes: eo ꝙ de aqua ſũpſiſſet eũ. Aarõ: mõs fortitudis:

iterpretatᷣ:ꝓpter ꝙ thuribulũ accipiẽs in medio ſupſtituꝫ
ꝛ interemptoꝝ obuiã ſtetit:ꝛ ruinã mõtis quaſi qdã mõs
fortis excluſit dei. Eleaçar dĩ adiutoriuꝫ. Balach:ꝑcipitãs
ſiue deuorans. Balaaꝫ: van⁹ ppl̃s. Finees:ori parcẽs:trãſ/
fixit eni pugione çãbri cũ ſcorto madianitide:ꝛ dñi furo
rẽ placauit vt parceret:Zãbri:ſtella laceſſiẽs vl̃ amaricãs.
Proprie eni nomẽ ab amaritudine vocatũ:ꝙ peccando
amaricauerit ppl̃m. Raab:latitudo vel fames ſiue ipet⁹.
Joſue iterpretatᷣ ſaluator. Ipſe.n.i figura xp̃i ppl̃ꝫ a deſer/
to ſaluauit:ꝛ i terrã repromiſſiõis induxit. Caleph: q̃ſi cor
aut canis. Hothoniel:tp̃s eius deus vel rñſio dei. Aoth:glo
rioſus. Barach:fulgurans. Delbora:apis vl̃ loquax. Apis:
q̃ fuit ad bellũ ꝓmptiſſima:dimicãs aduerſus ſiſarã:quo
ꝑempto cecinit cãticũ ide loq̃x. Jachel:aſcẽſio. Gedeõ:ex
perimẽtũ iniq̃tatis eoꝝ. Frequẽtib⁹.n.documẽtis iforma
tus eſt quaſi preſagio ꝯtra hoſtes futurã victoriã expedi/
ret:ex quo futuro experimento etymologiã nois ſũpſit. Abi
melech:pr̃ meus rex. Thola:v̓miculus:vel coccinũ. Jair:
illuminãs. Jepte:aperiẽs vel aptus. Eſebon:cogitatio ſiue
vinculuꝫ merotis. Abdo:ſuus ei⁹. Sanſon:ſol eoꝝ vel ſo/
lis fortitudo. Fuit.n. v̓tute clar⁹ ꝛ liberauit iſrl̃ de hoſtib⁹
eoꝝ. Dalida:pauꝑcula vl̃ ſitula. Booz i fortitudine ſiue in
quo robur. Noemi:quã iterpretari poſſum⁹ ꝯſolatã:eo ꝙ
marito ꝛ liberis ꝑegre mortuis:nuꝝ moabitidẽ i ꝯſolatõe
ſua tenuit. Ruth:iterp̃tatᷣ feſtinãs. Alienigena eni erat ex
pp̃lo gẽtili:que relicta p̃ria feſtinauit trãſire in terrã iſrl̃:
dicẽs ſocrui ſue. Quocũq3 prexeris ꝑgam. Anna:gr̃a eius
iterpretatᷣ:q̃ dũ eẽt ꝓus ſterilis nã:poſtremo dei gr̃a fecũ
data ẽ. Heli:de⁹ me⁹. Ofni.diſcalciat⁹. Filius eni fuit heli
elect⁹ in miniſteriũ ſacerdotis:cuius amiſſionẽ ſuo exp̃ſſit
vocabulo. Apoſtolus.n. ait. Calciati pedes i ꝑpatione euã
gelij pacis. Et pph̃a. Q̃ ſpecioſi pedes q ãnũciãt pacẽ. Iſte
g̊ diſcalciat⁹ interp̃tatᷣ:vt eius noie veteris teſtamẽti ſacer
dotiũ a veteri pp̃lo ſignificaretᷣ ablatũ. Finees frater ofni
os mutuũ iterp̃tatᷣ:quo ſignificatᷣ ſacerdotij veteris ꝛ do/
ctrine ſilẽtiũ. Samuel:nomẽ eius deus. Jeſſe.i.ſole ſacri/
ficiũ vel icenſuꝫ. Saul:petitio iterpretatᷣ. Notũ ẽ eni q̃uo
hebreoꝝ ppl̃s eũ ſibi regẽ petierit:ꝛ accepit nomẽ ñ ꝁꝫ dũ:
ſꝫ ꝁꝫ ſuã volũtatẽ. Dauid: fortl mãu interp̃tatᷣ:q̃ fortiſſi
mus i prelijs fuit. Ipſe ꝛ deſiderabil.i ſtirpe.ſ. ſua:de quo
dixerat pph̃a. Ueniet deſiderat⁹ cũctis gentib⁹. Salomõ
tribus noĩbus fuiſſe ꝑhibetᷣ. Primũ vocabulũ ei⁹ ſalomõ
dr̃.i.pacific⁹:eo ꝙ i regno eius pax fuerit. Secũduꝫ nomẽ
idida:eo ꝙ fuerit dilect⁹ ꝛ amabil̃ dño. Tertiũ vocabuluꝫ
ei⁹ coeleth:qd̃ grece appellatᷣ eccleſiaſtes:latine ꝯciõator
ꝙ ad populũ loqueretᷣ. Jonathan:colũbe donũ. Abſalon:
p̃ris pax ꝑ antiphraſin:eo ꝙ bellũ aduerſus patrẽ geſſiſſꝫ:
ſiue ꝙ in ipſo bello dauid placatus fuiſſe legitᷣ filio:adeo
vt ẽt magno cũ dolore extictũ plãgeret. Roboã: latitudo
ppl̃i:ꝛ ip̃ꝫ ꝑ antiphraſin ꝙ decẽ tribub⁹ ab eo ſeꝑatis due
tm̃ ei relicte ſint. Abia:pr̃ dñs:vel pr̃ fuit. Aſa:tollẽs ſiue ſu
ſtollẽs. Joſaphat:dñi iudiciũ. Jorã:q ẽ excelſus. Ochoçias
app̃hẽdẽs dominũ. Athalia:tp̃s dñi. Joab: ſpirãs vel dñi
robur. Amaſias:ppl̃ꝫ tollẽs. Oçias:fortitudo dñi. Açarias:
auxiliũ dñi. Oçias aũt ipſe ẽ q ꝛ açarias duplici noie. Ip̃e
ẽ q illicitũ ſibi ſacerdotiũ vendicare conat⁹: lepra in fronte
ꝑcuſſus eſt. Joathã:id ẽ ꝑfect⁹: Pulchrã etymologiã nois
hꝫ. Fecit.n.rectuꝫ in cõſpectu dñi:ꝛ portã tẽpli edificauit
excelſam. Achaç:app̃hẽdẽs. Eçechias:fortis dñs. Manaſ/
ſes:obliuioſus. Permulta.n. ſcelera ꝛ ſacrilegia reliq̃rat
ꝛ oblitus fuerat dñi:ſiue ꝙ oblit⁹ deus pctõꝝ illi⁹. Amon:
fidelis vl̃ honeſt⁹. Joſias:vbi ẽ icẽſuꝫ dñi. Propa etymo/
logia nois. Iſte eſt eniꝫ q ſimulacra cõbuſſit. Joachaç:ro
buſtus. Joachiꝫ:vbi ẽ ꝑparatio. Eliachim:dei reſurrectio.
Jechonias ꝑparatio dñi. Sedechias:iuſt⁹ dñi. Hieroboã:
iudicãtio dñi ſiue cã ppl̃i:vel vt qdã aiũt diuiſio iterp̃tatᷣ:
ꝓ eo ꝙ in regno ei⁹ diuiſus ſit ppl̃s iſrael:ꝛ ꝑciſus a regno
ſtirpis dauid. Diuiſionis.n.ppl̃i cã iſte extitit. Zãbri:pſal/
mus:vl̃ cãticũ meũ vel hymnũ. Amri:criſpãs me⁹. Achab
frater p̃ris. Jeçabel:fluxus ſanguis vl̃ fluẽs ſanguie:ſꝫ me
lius:vbi ẽ ſterqliniũ. Precipitata eni dorſũ:comederũt car
nes ei⁹ canes:ſicut ꝑdixerat helias. Et erũt iq̃t carnes ieça/
bel ſicut ſtercus ſuꝑ faciẽ terre. Ochoçias:app̃hẽdẽs deuꝫ
Jehu:ipſe v̓o ẽ. Joathan robuſtus. Stella vmbra eius vel
petitio. Manaẽ ꝯſolãs. Phaceas:aperiẽs. Nabuchodono
ſor:ꝓphetia lagũcule ãguſte:ſiue ꝓphetans iſtiuſmodi ſi/
gnũ ꝓ ſomnio.ſ. futuroꝝ qd̃ vidiſſe naratᷣ ꝛ daniel iterp̃/
tat⁹ eſt:ſiue ſeſſio i agnitione anguſtie ꝓ his q in captiuita
tẽ ab eo ducti ſunt. Zorobabel apud hebreos ex tribus ite
grl noĩb⁹ traditᷣ eẽ cõpoſitus. çoro iſte magr̃:babel ꝓꝑe ba
bylõiũ ſõat:ꝛ efficitᷣ nomẽ çorobabel:iſte magr̃ de baby
lõe. In babylõe.n.ort⁹ ẽ:vbi ꝛ ꝑnceps gẽtis iudee extitit.

De p̃riarchis. Cap. VII.

QUorũdã p̃riarchaꝝ etymologie notande ſũt:
vt ſciam⁹ qd i ſuo vocabulo reſonẽt. Nã ple/
riq3 coꝝ ex cauſis ꝓprijs noia acceperũt. Pa/
triarcha iterpretatᷣ patꝝ ꝑnceps. Archos eniꝫ
grece ꝑnceps ẽ. Abraã ꝑmũ vocat⁹ ẽ pr̃ vidẽs
ppl̃ꝫ ꝑꝑ iſrahelitas.ſ.tm̃:poſtea appellat⁹ ẽ abrahã:qd̃ trãſ
fertᷣ pr̃ ml̃taꝝ gẽtiũ:qd̃ erat adhuc ꝑ fidẽ futuꝝ. Gẽtiũ ãt
ñ habetᷣ i noie:ſꝫ ſubauditᷣ iuxta illõ. Erit nomẽ tuũ abra
hã:q̃ patrẽ multaꝝ gẽtiũ poſui te. Iſaac ex riſu nomẽ ac/
cepit. Riſit.n.pr̃ qñ ei ꝓmiſſus ẽ:admirat⁹ in gaudio. Ri/
ſit ꝛ mr̃ qñ ꝑ illos tres viros ꝓmiſſus ẽ:dubitãs i gaudio.
Ex hac g̊ cã nomẽ accepit. Iſaac iterp̃tatᷣ eniꝫ riſus. Sciẽ/
dũ ãt ꝙ q̃tuor i veteri teſtamẽto abſq3 vllo vellamie noĩ/
b⁹ ſuis anteq̃3 naſceretᷣ vocati ſũt.iſmahel.iſaac.ſalomõ:ꝛ
ioſias:lege ſcripturas. Jacob:ſupplãtator iterp̃tatᷣ:ſiue ꝙ
i ortu plantã naſcẽtis fr̃is app̃hẽderit:ſiue ꝙ poſtea frẽm
arte decepit:vñ ꝛ eſau dixit. Juſte vocatũ ẽ nomẽ eius ia/
cob.ſupplãtauit.n.me ecce ſcd̃o. Iſrahel:vir vidẽs deum.
Tũc.n.ħ nomẽ accepit qñ tota nocte luctat⁹ vicit in cer/
tamĩe angelũ:ꝛ oriẽte lucifero benedictus eſt.inde ꝑꝑ vi/
ſionẽ dei:iſrl̃ appellat⁹ ẽ.ſicut ꝛ ip̃e ait. Uidi dñm facie ad
faciẽ:ꝛ ſalua fcã ẽ aĩa mea. Ruben:iterp̃tatᷣ viſiõis filius
ſiue videns filiũ. Sic.n.qñ eũ ꝑpit lya:vocauit nomẽ ei⁹
ruben:dicẽs:q̃ vidit de⁹ humilitatẽ meã. Symeon inter/
pretatᷣ auditio dei. Sic.n.dixit lya qñ euꝫ peperit:q̃ exau/
diuit me de⁹. Leui:additus. Dixit eni lya:qñ ꝑpit eũ non
ambigẽs de amore viri. Nũc mecũ erit vir me⁹:q̃ peperi
ei tres filios. Juda:ꝯfeſſio dr̃. Qñ eni eũ ꝑpit lya:laudeꝫ
dño rettulit dicens. Nũc ſuꝑ hoc ꝯfitebor dño:ꝛ ob id vo
catus eſt iuda. A cõfeſſione itaq3 nomẽ ei⁹ dictũ eſt.qd̃ eſt
gr̃aꝝ actio. Iſachar interp̃tatᷣ ẽ merces.is q̃ppe dr̃ ẽ:achar
merces. Hoc ãt iõ:q̃ mãdragoris filij ruben introitũ viri
qui racheli d̃bebatᷣ ad ſe emerat lya:vñ ꝛ dũ nat⁹ eſt:dixit
lya. Dedit de⁹ mercedẽ meã. Zabulon iterpretatᷣ habitacu
lũ. Sextũ.n.hũc filiũ gẽuerat lya:ꝓpterea iã ſecura dixit.
Habitabit mecũ vir meus. Uñ ꝛ filius eius vocatus ẽ ha
bitaculũ. Neptalim:de cõuerſatiõe ſiue cõꝑatione: cã no/
minis eius eſt:vñ ꝛ dixit rachel:cũ eũ ꝑpiſſet ancilla eius
bala. Habitare me fecit deus habitatiõe cuꝫ ſorore mea.
Dã iterp̃tatᷣ iudiciuꝫ. Bala.n.duꝫ eũ ꝑpiſſet:dixit rachel
dña ei⁹:iudicauit me dñs ꝛ exaudiẽs dedit mihi filiũ. Cau
ſã nominl exp̃ſſit:vt ab eo ꝙ iudicaſſꝫ dñs filio ãcille iudi
cij nomẽ iponeret. Gad ab euẽtu ſiue ꝓcinctu vocatus eſt.
Qñ eni eũ ꝑpit çelfa:dixit dña eius lya:iſortuna.ideſt qd̃
dr̃ in ꝓcinctu vel euentu. Aſer:beat⁹ dr̃. Duꝫ.n.ꝑpiſſꝫ euꝫ
çelfa:dixit lya. Beata ego:ꝛ beatificãt me mulieres:ꝛ ab
eo ꝙ beata dr̃.ex etymologia nois beatũ vocauit. Joſeph

ab eo ꝙ sibi aliũ filiũ addi mater optauerat. vocauit aug
mẽtuȝ. Hunc pharao saphaneth appellauit: qḋ hebrayce
absc̃ditoꝝ reptorẽ sonat: ꝓ eo ꝙ obscura somnia reuela
uit ⁊ sterilitatẽ ꝑdixit. Tamẽ qꝛ h̾ nomẽ ab ęgyptio poni-
tur: ipsiꝰ lĩguę dꝫ hr̃e rõnẽ. Interp̃tat̃ g̊ saphaneth ęgiptio
s̾mone saluatoꝛ mũdi: eo ꝙ oꝛbẽ terrę ab iminẽte famis
excidio liberaret. Beniamin interpꝛetat̃ filius dexterę: qḋ
est virtutis. Dextera enĩ appellat̃ iamin. Mater quippe eiꝰ
moꝛiens vocauerat nomẽ eius bẽnoni: idest filius doloꝛis
mei. Pater hoc mutauit: filiũ dexterę nominãs. Manas-
ses dictus ab eo ꝙ sit pater eius oblitus laboꝝ suoꝝ. Ita
enim hebꝛaice vocat̃ obliuio. Effraim eo ꝙ auxerit eum
deꝰ: ⁊ ex h̾ vocabulo in linguã nr̃am trãsfert̃ augmẽtum.

¶ De prophetis. Cap. VIII.

Uos gẽtiles vates appellãt: hos nostri ꝓphe-
tas vocãt: q̃si pręfatoꝛes: qꝛ poꝛro fant̃: ⁊ de fu
turis vera pręd icũt. Qui aũt a nobis ꝓphetę
in veteri testamẽto vidẽtes appellabant̃: qꝛ
videbant ea quę cęteri nõ videbãt ⁊ ꝓspicie-
bãt ea quę in mysterio abscondita erant. Hinc est qḋ scri-
ptum est in samuele. Eamus ad videntẽ. Hinc Esaias. Ui
di inquit dominũ sedẽteȝ super soliũ excelsum ⁊ eleuatũ.
Et ezechiel. Aperti sunt cęli ⁊ vidi visiones dei. Quorũdã
autẽ ꝓphetaꝝ etymologię nominũ annotãdę sunt. Uoca-
bula enim eoꝝ satis ostendũt quid in futuris factis dictis-
ꝗ̃ suis pręnũciassent. Helias interpꝛetat̃ dominꝰ deus. Ex
futuri igit̃ pręsagio sic vocat̃. Nam dum altercaret̃ in sa-
crificio cum quadringẽtis sacerdotibus baal: inuocato no
mine domini descẽdit de cęlo ignis super holocaustũ. Qḋ
cũ vidissꝫ oĩs ppl̃s cecidit ĩ faciẽ suã ⁊ ait. Dominꝰ ipse est
deus. Ex hac igit̃ causa tale p̃us nomẽ accepit: ꝓ eo ꝙ per
eũ postea cognouerit ppl̃s dñm deũ. Idẽ ⁊ fortis dñs iter
p̃tat̃: vel ꝓpter ꝙ interfecit eosdẽ sacerdotes: vel ꝓpter
ꝙ achab aduersitatẽ tolerauit. Heliseus: dñi salus interp-
tat̃: vocabulũ aũt ⁊ idẽ ex futuri pręsagio suscepit. Deniꝗ̃
⁊ multas virtutes fecit: ⁊ famẽ pellens pplm̃ a moꝛte sal-
uauit. Nathan: dedit siue dantis. Esaias interpꝛetat̃ salua
toꝛ dñi: ⁊ merito. Saluatoꝛ est. n. vniuersaꝝ gentiũ: eiusqꝫ
sacr̃a ãpliꝰꝗ̃ cęteri p̃dicauit. Hieremias: excelsus dñi: pꝛo
eo ꝙ dictuȝ est ei. Ecce constitui te super gẽtes ⁊ regna. Eze
chiel: fortitudo dei. Daniel: iudiciũ dei: siue qꝛ in pꝛesbyte-
roꝝ iudicio sentẽtiã diuinę examinatiõis exhibuit: duȝ re
ꝑta eoꝝ falsitate: susannã ab iteritu liberauit: siue ꝙ visio
nes ⁊ somnia: q̇bus ꝑ singula quedã ęnigmata futura mõ
strabant̃: sagaci mẽte discernẽs aperuit. Hic ⁊ desiderioꝝ
vir appellatꝰ est: qꝛ panẽ desiderij nõ mãducauit: ⁊ vinum
cõcupiscẽtię nõ bibit. Osee: saluatoꝛ aut saluãs. Dum eniȝ
iram dei in pplm̃ isrl̃ ob crimen idolatrię ꝓphetasset: do
mui inde salutẽ ꝓnũciauit. Propter qḋ ezechias rex iuda
sublatis idol̃ q̃ pręcedentes reges ꝯsecrauerãt: templũ dñi
purgasse ac purificasse mõstrat̃. Iohel dominꝰ deꝰ: siue in-
cipiẽs deo vel fuit dei. Hoc enĩ eius vocabulũ resonat ety
mologia ĩcerta. Amos: ppl̃s auulsus. Prophetia eniȝ eius
ad ppl̃ȝ fuit isrl̃ qꝛ iã auulsus erat a domino: ⁊ aureis vitul̃
s̾uiebat: siue auulsus a regno stirpis dauid. Naũ: germẽ: si-
ue ꝯsolatoꝛ. Increpat. n. ciuitatẽ sãguinũ: ⁊ post euersionẽ
illiꝰ consolat̃ syon dicens. Ecce suꝑ mõtes pedes euãgeli
zãtis ⁊ annũciãtis pacẽ. Abachuc amplexãs: qꝛ vl̃ ex eo ꝙ
amabils dño fuit vocat̃ amplexatio: vel ꝙ ĩ certamiẽ cum
deo cõgredit̃: amplexãtis. i. luctãtis soꝛtitꝰ ẽ nomẽ. Nullꝰ
enĩ taȝ audaci voce ausus est deũ ad disceptationẽ iusticię
ꝓuocare: cur ĩ rebꝰ humanis ⁊ mũdi istiꝰ tãta reꝝ versaret̃
iniq̇tas? Micheas: q̇s hic: vel q̇s iste. Cõminat̃ samarię ob
cãȝ simulacroꝝ illo mõ de quo heliu dr̃. Quis ẽ iste inuol
uẽs sẽtẽtias? Sophonias speculũ vel archanũ domini in-
terp̃tat̃: vtrũqꝫ ad ꝓp̾haȝ cõuenit. Ipsi. n. sciũt mysteria
dei. Unde ad ezechielẽ dicit̃. speculatoꝛẽ te posui domui
isrl̃. Et alibi. Nõ faciet dñs q̇cꝗ̃ nisi reuelauerit s̾uis suis
ꝓphetis. Abdias s̾uꝰ domini: sicut enim moyses famulus
dñi: ⁊ apl̃s s̾uꝰ xp̃i: ita iste legatꝰ ad gentes missus: videt ⁊
pręd icat q̃ ꝓphetali digna sunt mysterio ⁊ s̾uitute: inde ser
uus domini. Ionas interp̃tat̃ colũba siue dolẽs. Colũba ꝓ
gemitu: q̃ñ in vẽtre cęti triduo fuit. Dolẽs aũt vel ꝓpter
tristiciã quã habuit de salute niniuitaꝝ: vel ꝓpter hederã
subito arescẽtẽ: cuiꝰ vmbꝛaculo tegebat̃ cõtra sol̃ ardoꝛẽ.
Ip̃e ẽ ⁊ amathi sareptãę viduę filiꝰ: vt iudęi affirmãt: quẽ
resuscitauit helias: matre postea ad eũ dicẽte. Nũc cogno-
ui q̃m vir dei es tu: ⁊ verbũ dñi in oꝛe tuo veꝝ est: ob hanc
causam ipsuȝ amathi vocatũ. Amathi eniȝ ex hebꝛęo in la
tinã linguã veritas dr̃: ⁊ ex eo ꝙ veꝝ helias locutus est. il-
le q̇ suscitatꝰ est: filiꝰ nũcupatꝰ ẽ vitatis. Zacharias memo
ria dñi. 70°. enim anno desolationis tẽpli cõpleto Zacha-
ria p̃dicante memoꝛatꝰ est dñs ppl̃i sui: iussuqꝫ darij reuer
sus ẽ dei ppl̃s: ⁊ reędificata ẽ vrbs ⁊ tẽplũ. Aggeus in lati-
nũ festinꝰ ⁊ lętus resonat. Destructũ enĩ tẽplũ ędificandũ
ꝓphetat: ⁊ post luctũ captiuitatis regressiõis lęticiã pręd i
cat. Malachias iterp̃tat̃ angelus dñi. i. nũciꝰ. Quicq̇d enĩ
loq̇bat̃: q̃si a dño eẽnt mãdata: ita credebant̃: ⁊ ide ita no
mẽ eiꝰ. 70ª. trãstulerũt dicẽtes. Assũptio v̾bi dñi suꝑ isrl̃: in
manu ãgeli eiꝰ. Esdras: adiutoꝛ. Neemias ꝯsolatoꝛ a dño.
Quodã enĩ p̃sagio futuri noĩa ista soꝛtiti sũt. Fuerũt enim
ĩ adiutoꝛiũ ⁊ ꝯsolationẽ oĩ illi ppl̃o redeũti ad patriã. Nã
⁊ tẽplũ dñi ydẽ reędificauerũt: ⁊ muroꝝ ac turriũ opꝰ ipsi
restaurauerũt. Ananias: gr̃a dei iterp̃tat̃. Idẽ ⁊ sidrach lin
gua chaldęa: qḋ iterp̃tat̃ decoꝛꝰ meꝰ. Azarias: auxiliũ dñi.
Idẽ ⁊ abdenago: ꝙ in latinũ v̾tit̃: s̾uiẽs taceo. Misael: q̇
ppl̃s dñi. Ipse ⁊ misach: qḋ iterp̃tat̃ risus vel gaudiũ. Azia
frater meꝰ. Semeia: audiẽs dñm. Asaph: congregans. Idi
thun: trãsiliẽs eos: siue saliẽs eos. Quosdã enĩ inhęrẽtes hu
mo: curuatos ĩ terrã: ⁊ ea q̃ in imo sunt cogitantes. ⁊ in rebꝰ
trãseũtibꝰ spem ponẽtes: trãsiliuit canẽdo: iste q̇ vocat̃ trã-
siliens. Eman: accipiẽs vel foꝛmido eoꝝ. Ethan robustus.
Barachia benedictꝰ dñi. vl̃ benedictꝰ dñs. Olda: districtio
siue diuerticulũ. Iudith: laudãs vel ꝯfitẽs dño. Hester: ab
scõsa. Zacharias: memoria dñi ob hoc qꝛ canit memoꝛia-
le testamẽti sui sci. Ioãnes baptista: dñi gr̃a: eo ꝙ sit limes
ꝓphetię: ꝓnũcius gr̃ę. siue initiũ baptismatis: ꝑ qḋ gr̃a mi-
strat̃. Hi sũt ꝓphetę veteris nouiqꝫ testamẽti: quoꝝ finis
xp̃s: cui dr̃ a pr̃e. Et ꝓphetã ĩ gẽtibus posui te. ¶ Prophe-
tię aũt genera sunt septẽ. Primũ genꝰ extasis: qḋ est mẽtis
excessus: sic̃ vidit petrꝰ vas illud sũmissuȝ de cęlo ĩ stupoꝛe
mẽtis cũ varijs aĩalibꝰ. Secũdũ genꝰ visio: sic̃ apud Esaiã
dicẽtẽ. Uidi dñm sedẽtẽ suꝑ soliũ excelsuȝ. Tertiũ genus
somniũ: sicut iacob subnixaȝ in cęlo scalã doꝛmiens vidit.
Quartũ genꝰ per nubẽ: sicut ad moysen ⁊ ad iob post pla-
gaȝ loquit̃ deꝰ. Quintũ genꝰ vox de cęlo: sicut ad abꝛahaȝ
sonuit dicẽs. Ne inijcias manũ tuã suꝑ pueꝝ. Et apḋ saulũ
in via. Saule saule q̇d me persequeris? Sextũ genus acce
pta parabola: sicut apud salomoneȝ in pꝛouerbijs: ⁊ apud
balaã: cũ euocaret̃ a balach. Septimũ genus repletio san
cti spũs: sicut pene apud omnes ꝓphetas. Alij tria genera
visionũ dixerũt esse. Unũ s̾ꝫ oculos coꝛpis: sic̃ vidit abꝛa-
haȝ tres viros sub illice mãbꝛę: ⁊ moyses ignem in rubo: ⁊
discipuli transfiguratũ dñm in monte inter moysen ⁊ hel
liã ⁊ cetera hoꝝ. Alteꝝ s̾m spũm: quo imaginamur ea q̃ per
coꝛpꝰ sentimꝰ: sic̃ vidit Petrꝰ discũ illũ sũmitti de cęlo cuȝ
varijs animalibus: ⁊ sicut Esaias deum in sede altissima
non coꝛpoꝛal̃r sꝫ spũaliter vidit. Nõ enim deuȝ foꝛma coꝛ
poꝛea circũterminat: sed queadmodum figuratę non pꝛo-
pꝛie multa dicunt̃: ita etiã figuratę ⁊ multa monstrantur.

Tertium

Tertiũ aũt genus visionis est qđ neq corporeis sensibus: neq3 vlla parte animę qua corpaliũ reꝝ imagines capiũ/ tur: sed per intuitũ mentis: quo intellecta cõspicit veritas sicut daniel pdit⁹ mente vidit qđ balthasar viderat corpe. Sine quo genere illa duo: vel ifructuosa sũt: vel etiã in er rorem mittũt. Omnia tñ hęc genera spũs scũs moderat. Habere aũt ,pphetiã: nõ solũ bon⁹: sed etiã malus potest. Nã inuenim⁹ saulẽ regẽ ,pphetasse. Perseqbat enim san/ ctũ dauid: ꝛ impletus sancto spũ ,pphetare cępit.

De apostolis. Cap. IX.

A-postoli missi iterpretant. Hoc.n.eoꝝ nomez indicat. Nã sicut gręce angeli: latine nũcy vo/ cant: ita gręce aplı: latine missi appellãtur. Ip/ sos.n.misit xp̃s euangelięare p vniuersũ mũ dũ ita vt qdã persas idosq penetrarẽt: docen tes gentes ꝛ facientes in nomine xp̃i magna ꝛ incredibilia miracla: vt attestãtib⁹ signis ꝛ ,pdigys crederet illis in his q̃ dicebãt ꝛ viderãt. Habẽt eniz pleriq3 eoꝝ ex his causas suoꝝ vocabuloꝝ. Petrus a petra nomẽ accepit: hˀ ẽ a xp̃o sup quẽ fundata est ecclia. Nõ.n.a petro petra: sed Petrus a petra nomẽ sortit⁹ est: sicut nõ xp̃s a xp̃iano sed xp̃ianus a xp̃o vocat. iõq3 ait dñs. Tu es petrus ꝛ sup hãc petrã ędi ficabo ecclesiã meã: qꝛ dixerat petrus. Tu es xp̃s filius dei viui. Deinde ei dñs. Sup hanc inqt petraz quã ꝯfessus es ędificabo ecclesiã meã. Petra eniz erat xp̃s: sup qđ funda mentum etiã ipse edificatus est petrus. Cephas dictus: eo ꝙ in capite sit constitut⁹ apostoloꝝ. Cephalin enĩ gręce ca put dr: ꝛ ipsũz nomẽ in petro syrũ est. Simõ bariona ĩ lin guã nostram sonat filius colũbę: ꝛ est nomẽ syrũ pariter ꝛ hebręũ. Bar qppe syra ligua fili⁹: iona hebraicę columba: vtroq3 sermone dr bariona. Aly simplr accipiũt: ꝙ simõ idest Petr⁹ fili⁹ sit ioãnis: iuxta illã interrogationẽ. Simõ ioãnis diligis me? ꝛ volũt scriptoꝝ vitio depratiatũ: vt pro barioãna hoc est filio ioãnis: bariona scriptũ sit: vna detra cta syllaba. Ioãna aũt interpretat dñi grã. Et fuisse cõstat petrum trinomiũ: petrũ: cephan: ꝛ simon bariona. Simon aũt hebraice iterpretatur audiẽs. Saulus hebraico ſmo/ ne tẽtatio dictus: eo ꝙ prius in tẽtatione ecclesię sit versa/ tus. Persecutor enĩ erat: inde nomẽ habebat istud: qñ per sequebat xp̃ianos. Postea mutato noĩe de saulo factus ẽ paulus: quod iterpretat mirabilis siue electus. Mirabil: vl qꝛ multa signa fecit: vl qꝛ ab oriẽte vsq3 ad occasũz euã geliũ xp̃i in oĩbus gentib⁹ pdicauit. Elect⁹ sicut in actibus aploꝝ spũs scũs dicit: segregate mihi barnabã ꝛ paulũ ad opus ad qđ elegi eos. Latino aũt sermone paulus a modi co dictus. vñ ꝛ ipse ait. Ego suz mininius oĩuz aploꝝ. Quã do eniz saulus: supbus elatus: qñ Paulus: humilis: modi/ cus. Ideo sic loqmur: paulo post videbo te.i.post modicũ. Nam qꝛ modicus factus est: ipse dicit. Ego eniz sum nouis sim⁹ oĩuz aploꝝ: ꝛ mihi minima oĩuz scõꝝ data est gratia. Cephas ãt ꝛ saulus iõ mutato noĩe sunt vocati: vt eẽnt ẽt ipso noĩe noui sicut habraã ꝛ sara. Andreas frater petri car ne: ꝛ coheres gratia: ſz hebraicã etymologiã interptat de corus siue rñdẽs: sermone aũt gręco: a viro virilis appella/ tur. Ioãnes qdã vaticinio ex merito nomẽ accepit. Inter/ pretat enĩ in quo ẽ grã: vl dñi grã. Ampli⁹ enim eũ cęteris aplis dilexit ihs. Iacob⁹ zebedei a prẽ cognominat: quẽ re liquẽs cũ ioãne veꝝ patrẽ secuti sunt. Hi sũt fily tonitrui: q etiã boanarges ex firmitate ꝛ magnitudine fidei noĩati sunt. Hic ẽ iacob⁹ filius zebedei frater ioãnis: q post ascen sionẽ dñi ab herode manifestat occisus. Iacob⁹ alphei ob distinctionẽ p̃oris cognominat⁹: qui dr filius zebedei: sic iste filius alphe. Cognomẽtũ igit ambo a prẽ sumpserunt. Iste est iacobus minor qui in euangelio frater dñi noĩat: qꝛ maria vxor alphei soror fuit mr̃is dñi: quã mariã cleo/ phę ioãnes euãgelista cognominat: a prẽ siue a gentilitate familię: aut quacũq3 alia causa ei nomẽ imponẽs. Alphe⁹ aũt hebręo sermone in latinũ exprimit millesim⁹ siue do ct⁹. Phylippus: os lãpadoꝝ: vl os manuũ. Thomas: abys/ sus vel gemin⁹: vñ gręce didym⁹ appellat. Bartholome⁹: filius suspẽdentis aquas: vel filius suspẽdẽtis me: syruz est nõ hebręũ. Mattheus in hebręo donatus exprimit. Idez ꝛ appellatus leui ex tribu a qua ort⁹ fuit. In latino autẽ ex ope publicani nomẽ accepit: qꝛ ex publicanis fuit elect⁹ ꝛ ĩ aplatũ trãslatus. Simon chananeus ad distinctionem si mõis petri de vico galilę chana: vbi aquas dñs mutauit ĩ vinũ. Ipse est q in alio euãgelista scribit ęelotes. Chana qppe zelus iterptat. Iudas iacobi q alibi appellat lebbe⁹: figuratũ nomẽ habet a corde: qđ nos diminutiue corculuz possumus appellare. Ipse in alio euãgelista Thadeus scri bitur: quẽ eccliastica tradit historia missuz edessaz ad aba gaꝝ regẽ. Iudas scariothis: vel a vico in quo ortus est: vel ex tribu isachar vocabulũ sumpsit quodaz p̃sagio futuri ĩ condẽnationez sui: Isachar enĩ iterpretat merces: vt signi ficaret pręciũ ,pditoris quo vendidit dñm sicut scriptum est. Et acceperũt mercedez meaz.30ᵃ.argẽteos preciuz qđ appreciatus sum ab eis. Mathias qui inter apostolos sine cognomine solus habet: interpretat donatus: vt subaudia tur pro iuda. Ipse enim in locũ eius electus est ab aposto/ lis: cũ ,p duob⁹ sors mitteret. Marcus: excelsus mandato vtiq3 pp euangeliũ altissimi qđ pdicauit. Lucas: ipse con/ surgẽs: siue ip̃e eleuãs: eo qˀ eleuauerit pdicationẽ euãgely post alios. Barnabas: filius ,pphę: vl filius ꝯsolationis.

De reliquis in euãgelio noĩbus. Cap. X.

MAria illuminatrix siue stella maris. Genuit.n. lumen mundi: sermone aũt syro Maria dña nũcupat: ꝛ pulchre: qꝛ dñz genuit. Helisabeth dei mei saturitas: vl dñi mei iuramẽtũ. Mag dalena: turris. Martha: irritãs vl ,puocãs: ser mone aũt syro interpretat dominãs. Nathanael: donũ dĩ qꝛ deus.i.simulatio dono dĩ in eo nõ fuit. Zebedeus: dona tus siue fluẽs iste. Zacheus: iustus: siue iustificat⁹: siue iusti ficandus: syrum est nomẽ nõ hebręũ. Lazarus: adiutus: eo ꝙ sit a mõte resuscitatus. Herodes: pelliceus: vl gloriosus clara etymologia. Cayphas: inuestigator aut sagax: aut vo mens ore. Iniquo enim ore suo iustuz condẽnauit: quis hˀ mysterio ,pphetali annũciasset. Pontius: declinans ꝯciliũ vtiq3 iudęoꝝ. Accepta eniz aqua lauit manus suas dicẽs. Innocens ego suz a sanguine iusti huius. Pilatus: os mal leatoris: qꝛ dum xp̃m ore suo ꝛ iustificat ꝛ cõdẽnat. more malleatoria vtraq3 ferit. Barrabas: filius magistri eorũ: absq3 dubio iudeoꝝ magistri: qui ẽ dyabolus homicidio rum auctor: qui vsq3 hodie regnat in eis.

De martyribus. Cap. XI.

MArtyres gręca lingua: latine testes dicunt. vñ ꝛ testimonia gręce martyria nũcupantur. Te stes autem ideo vocati sunt: quia ,ppter testi/ moniuz christi passiones sustinuerunt: ꝛ vsq3 ad mortem pro veritate certauerũt. Quod ve ro nos non testes: quod latine vtiq3 possumus dicere: sed gręce martyres appellamus: familiarius eccle się auribus hoc gręcum verbũ sonat: sicut multa gręca no mina qbus pro latinis vtimur. Martyꝝ primus in nouo testamento stephanus fuit: qui hebręo sermone interpre/ tatur norma: ꝙ prior fuerit in martyrio ad imitationem fi deliũ. Idem autem ex gręco sermone in latinum vertitur coronatus: ꝛ hoc prophetice. vt quod sequeretur in re: vati cino quodam futuri prius in vocabulo resonaret. Passus est enim ꝛ quod vocabatur accepit. Stephanus eniz coro/ na dicitur: humiliter lapidatus: sed sublimiter coronatus

Duo āt sūt martyrij gn̄a: vnū in apta passiōe: alterꝫ ī occul/
ta animi virtute. Nā mlt̄i hostis īsidias tolerātes: ⁊ cūctis
carnalibꝰ ōsiderijs resistētes: p h̄ ꝙ se oīpotēti deo ī corde
mactauerūt: ēt pacis tpe martyres facti sūt: q etiā si psecu
tionis tempus existeret: martyres esse potuerūt.

¶ De clericis. Cap. XII

CLeros ⁊ clericos hinc appellatos: qꝛ mathias
sorte electus est: quē pmū per ap̄los legimus
ordinatū. Cleros enim grece sors vel heredi/
tas latine dicitur. Propterea ergo dicti sūt cle
rici: qꝛ de sorte sunt dn̄i: vel qꝛ dn̄i partem ha
bēt. Generaliter aūt clerici nūcupant̄ omnes qui in eccle
sia xp̄i deseruiūt: quorū gradus ⁊ noīa hec sunt. Ostiariꝰ:
psalmista: lector: exorcista: acolythus: subdiaconꝰ: diaco/
nus: p̄sbyter: ep̄s. Ordo ep̄oꝝ q̄dripartitus est. i. in patriar
chis: archiep̄is: metropolitāis atqꝫ ep̄is. Patriarcha greca
lingua sūmus patrū interp̄tat̄: qꝛ pmū. i. ap̄licuꝫ retinet lo
cū: ⁊ iō qꝛ summo honore fungit̄: tali noīe censet̄: sicut ro
manꝰ: antiochenꝰ: ⁊ alexādrinus. Archiep̄s greco vocab̄lo
ꝙ sit sūmꝰ ep̄oꝝ. Tenet eniꝫ vicē ap̄licā ⁊ p̄sidet tam me/
tropolitanis q̄ꝫ ep̄is ceteris. Metropolitani aūt a mensu/
ra ciuitatū vocant̄. Singulis. n. puintijs p̄eminēt. quorū
auctoritati ⁊ doctrine ⁊ potestati ceteri sacerdotes subiecti
sūt: sine qbus nihil reliquos ep̄os agere lꝫ: sollicitudo eniꝫ
totiꝰ puintie ipsis ep̄is cōmissa ē. Oēs aūt superiꝰ designa
ti ordines vno eodēqꝫ vocabulo ep̄i noīant̄: sed ideo p̄ua/
to noīe qdā vtunt̄ pp distinctioneꝫ potestatū quā singulr̄
acceperūt. Patriarcha patrū pnceps. Archon eniꝫ pnceps.
Archiep̄s pnceps ep̄oꝝ: sicut metropolitanus a mēsura ci
uitatū. Episcopatꝰ aūt vocabulū inde dictū: ꝙ ille q supef
ficit̄: sup̄intēdat: curā. s. gerēs subditoꝝ: scopin eniꝫ grece la
tine intēdere dr̄. Ep̄i aūt grece latine speculatores interp̄/
tant̄. Naꝫ speculator est p̄positus in eccl̄ia dictus eo ꝙ
speculet̄ atqꝫ p̄spiciat pp̄loꝝ īfra se positoꝝ mores ⁊ vitā.
Pōtifex pnceps sacerdotū ē. q̄si via sequētiū. Ipse ⁊ sūmꝰ
sacerdos: ipse ⁊ pontifex maximꝰ nūcupat̄. Ipse enim ef/
fic̄ sacerdotes atqꝫ leuitas: ipse oēs ordies eccl̄iasticos dis/
ponit: ipse qd vnusqꝫqꝫ facere debeat ostendit. Antea aūt
pōtifices reges erāt. Nā maiorū hec erat ꝯsuetudo: vt rex
esset etiā sacerdos ⁊ pōtifex. Vn̄ ⁊ romani īperatores pōti
fices dicebant̄. Vates a vi mētis appellatos: cuiꝰ significa
tio multiplex est. Nam modo sacerdotē: modo pphetam
significat: mō poetā. Antistes sacerdos dictꝰ ab eo ꝙ ante/
stat. Primꝰ est enim in ordine eccl̄ie ⁊ supra se nullū habꝫ.
Sacerdos aūt nomē habet cōpositū ex greco ⁊ latino: q̄si
sacrū dans: sicut eniꝫ rex a regendo: ita sacerdos a sacrifi/
cādo vocatꝰ est. Cōsecrat enim ⁊ sanctificat. Sacerdotes
aūt gētiliū flamines dicebant̄. Hi in capite habebāt pille
um ī quo erat breuis virga desup habēs lane aliqd. Quod
cū per estū ferre nō possent: filo tm̄ capita religare cepūt.
Nā nudis eos penitꝰ capitibus incedere nefas erat: vn̄ a fi
lo quo vtebant̄ flamīes dicti sūt: quasi filamines: verꝫ fe
stis diebꝰ filo deposito pilleū īponebāt pro sacerdotij emi
nētia. Presbiter grece latine senior interpretat̄: nō pro eta
te vel decrepita senectute: sed pp honorē ⁊ dignitatē quaꝫ
acceperūt p̄sbyteri nomināntur. Vn̄ ⁊ apud veteres idem
ep̄i ⁊ p̄sbyteri fuerūt: qꝛ illud nomē dignitatis est: hoc eta/
tis. Ideo aūt ⁊ presbyteri sacerdotes vocātur: quia sacruꝫ
dant: sicut ⁊ ep̄i qui licꝫ sint sacerdotes: tamē pōtificatꝰ api
cem nō habēt: qꝛ nec chrismate frōteꝫ signāt: nec paraclitū
spiritū dant: qd solis deberi ep̄is lectio actuū ap̄loꝝ demō
strat. Leuite ex noīe auctoris vocati. De leui. n. leuite exor
ti sunt: a qbus in templo dei mystici sacramenti mīsteria
explebantur. Hi grece diaconi: latine ministri dicūtur: qꝛ
sicut in sacerdote ꝯsecratio: ita in diacono ministerij dispē
satio habetur. Hypodiacōes grece quos nos subdiaconos
dicimꝰ. qui ideo sic appellant̄: qꝛ subiacēt p̄ceptis ⁊ officijs
leuitarū. Oblatiōes enim in templo dei a fidelibus ipsi su
scipiūt: ⁊ leuitis superponēdas altaribus deferūt. Hi apud
hebreos nathinnei vocant̄. Lectores a legendo: psalmiste
a psalmis canēdis vocati. Illi eniꝫ p̄dicāt populis qd seq̄n
tur: isti canūt vt excitēt ad cōpunctionē animos audiētiū
lꝫ ⁊ qdā lectores ita miserāter pnūciēt: vt quosdam ad lu
ctū lamētationēqꝫ ꝯpellāt. Idē ēt ⁊ pnūciatores vocāt̄: ꝙ
porro annūciēt. Tanta enim ⁊ tam clara erat eorū vox: vt
q̄uis longe positoꝝ aures adimpleant. Cantor aūt vocatꝰ.
qꝛ vocē modulat̄ in cantu. Huius duo genera dicunt̄ in ar
te musica: sicut ea docti homines latine dicere potuerūt p̄
centor ⁊ succētor. Precētor. s. q vocē pmittit in cātu. Suc/
cētor aūt qui subsequēter canendo respondet. Concentor
aūt dicit̄ qꝛ consonat: qui aūt nō consonat: nec cōcinit: nec
cātor nec ꝯcētor erit. Acolythi grece latie ceroferarij dicūt̄
a deportādis cereis qn̄ euāgeliū legēduꝫ est: aut sacrificiū
offerendum. Tūc enim accēdūtur luminaria ab eis ⁊ de/
portant̄ nō ad effugandas tenebras: dum sol eodē tēpore
rutilet: sed ad signū leticie demōstrāduꝫ: vt sub typo lumi
nis corporal̄ illa lux ostēdatur: de qua in euāgelio legitur.
Erat lux vera que illuminat omnem hominē veniēteꝫ in
hūc mūdū. Exorciste ex greco in latinū adiurātes siue īcre
pātes vocātur. Inuocāt eniꝫ super cathecuminos vel sup
eos qui habēt spiritū imūdū nomē dn̄i ih̄u: adiurātes per
eū vt egrediat̄ ab eis. Ostiarij idem ⁊ ianitores: qui in ve
teri testamēto electi sunt ad custodiam tēpli: vt nō ingre/
deretur eum imundus in omni re. Dicti aūt ostiarij: ꝙ pre
sint ostijs templi. Ipsi enim tenentes clauem oīa intus ex
traqꝫ custodiūt: atqꝫ īter bonos ⁊ malos hn̄tes iudiciū fi/
deles recipiunt: ⁊ respuunt infideles.

¶ De monachis. Cap. XIII.

MOnachꝰ greca etymologia vocatꝰ eo ꝙ sit sin
gularis. Mōas. n. grece singularitas dicit̄. Er/
go si solitarius interpretat̄ vocabulū mona/
chi: quid facit in turba q solus est? Plura au/
tē sunt genera monachoruꝫ. Cenobite quos
nos in cōmune viuentes possumꝰ appellare. Cenobiuꝫ. n.
plurimorum est. Anachorite sunt: qui post cenobialem vi
tam deserta petunt ⁊ soli habitant per deserta: ⁊ ab eo ꝙ
procul ab hominibus recesserunt tali nomine nūcupant̄.
sed anachorite heliam ⁊ ioannem: cenobite apostolos imi
tantur. Eremite hi sunt qui ⁊ anachorite ab hominum cō
spectu remoti: eremum ⁊ desertas solitudines appetentes.
Nam eremum dicitur quasi remotum. Abba autē syrum
nomen significat in latinū pater: qd paulus romanis scri/
bens exposuit dicens. In quo clamamꝰ abba pater: ī vno
nomine duabus vsus linguis. Dicit enim abba syro nomi
ne patrem: ⁊ rursus latine nominat itidē patrem.

¶ De ceteris fidelibus nominibus. Cap. XIIII.

CHristianus quantū īterpretatio ostēdit de vn
ctione dicit̄: siue de nomine auctoris ⁊ creato
ris. A christo enim christiani sunt cognomina
ti: sicut a iuda iudei. De magistri quippe noīe
cognomen sectatoribus datum est. Christiani
autem olim a iudeis quasi ob opprobrium naçarei voca/
bant̄: p eo ꝙ dn̄s nr̄ atqꝫ saluator a vico quodā galilee na
çarenꝰ sit appellatꝰ. Nō se āt gloriet̄ xp̄ianū: qui nomē hꝫ
⁊ facta nō hꝫ. vbi aūt nomē secutū fuerit opus: certissime
ille est xp̄ianꝰ: qꝛ se factis ostendit xp̄ianū: ambulās sicut ⁊
ille āmbulauit: a quo ⁊ nomē traxit. Catholicus vniuersalis
siue generalis interpretat̄. Nam greci vniuersaleꝫ catho/
licon vocauit. Orthodoxus ē recte credēs: ⁊ vt credit recte
viuēs. Ortho eniꝫ grece recte dicit̄: doxo glorie: hoc est vir
recte glorie.

recte glorię. Quo nomine non pōt vocari: q aliter viuit q̄ꝫ credit. Neophytus grece latīe nouellus ⁊ rudis fidelis vł nuper renatus interpretari potest. Cathecuminus dictus ꝓ eo ꝙ adhuc doctrinā fidei audit: necduꝫ tñ baptismuꝫ percepit. Naꝫ cathecuminus grece auditor dicitur. Competens vocatur qui post instructioneꝫ fidei competit gratiam christi: inde ⁊ a petendo cōpetentes vocati sunt. Laicus: popularis. Laos.n. grece populus dicit̄. Proselytus .i. aduena ⁊ circūcisus: q miscebatur populo dei: grecū est.

Incipit liber octauus.

De ecclesia ⁊ synagoga. Cap. I.

Ecclesia grecum est: ꝙ in latinū vertitur conuocatio: pp ꝙ oēs ad se ꝯuocet. Catholica vlis κατaολoν: id ē ꝫ totū. Nō.n. sicut ꝯuenticula hereticoꝝ in aliq̄bus regionū ꝑtibus coartat̄: sꝫ ꝑ totū terrarū orbē dilatata diffunditur. Qđ ēt aplus approbat ad romanos dicēs. Grās ago deo meo pro oībꝰ vobis: qꝛ fides vr̄a annunciat̄ i vniuerso mūdo: siue q in vnitatē cūctos cōiungit credētes. Hinc ⁊ vniuersitas ab vno cognominata est: pp qđ in vnitatē colligit̄. Vñ dñs i euāgelio. Qui mecū nō colligit spargit. Cur aūt ecclia cū vna sit a Joāne. 7. scribūt̄: nisi vt vna catholica septiformi plena spiritu designet̄. sicut ⁊ de dño nouimus dixisse salomonē. Sapia ędificauit sibi domū: ⁊ excidit colūnas septē: q̄ tñ septem vna esse nō ambigit̄: dicēte apostolo. Ecclia dei viui q̄ est colūna ⁊ firmamētū v̄itatis. Jnchoauit aūt ecclia a loco vbi venit de cęlo spiritus sanctus ⁊ impleuit vno loco sedentes. Pro peregrinatiōe aūt p̄senti ecclia syon dr̄: eo ꝙ ab huius peregrinationis longitudine posita ꝓmissioneꝫ rerū cęlestiū speculet̄: ⁊ iccirco syon .i. speculatio nomē accepit. Pro futura v̄o patrię pace ierlꝫ vocat̄. Nā ierlꝫ visio pacis interꝑtat̄. Jbi.n. absorpta oī aduersitate: paceꝫ q̄ est xp̄s p̄nti possidebit obtutu. Synagoga grece latine cōgregatio dr̄: qđ ꝓpriū nomen iudęoꝝ ppls tenuit. Jpsoꝝ.n. ꝓprie synagoga dici solet: q̄uis ⁊ đ ecclia dicta sit. Nostrā v̄o apli nunq̄ꝫ synagogā dixerūt: sꝫ sꝑ eccliaꝫ: siue discernendi cā: siue ꝙ inter cōgregationē vñ synagoga: ⁊ cōuocationem vñ ecclesia nomē accepit. distet aliqđ: ꝙ.s. cōgregari ⁊ pecora solent: quorū ⁊ greges ꝓprie dicimus: cōuocari autem magis est vtentium rōne: sicut sunt hoīes.

De religione ⁊ fide. Cap. II.

Dogma a putando philosophi noīauerūt .i. hoc puto esse bonū: hoc puto esse verum. Religio appellata ꝙ ꝑ eā vni deo religamus aīas nostras ad cultū diuinū vinculo seruiēdi. Quod verbū cōpositū est a religendo .i. eligendo: vt ita latinum videbatur religo: sicut eligo. Tria sunt autē quę religionis cultu ad colendum deuꝫ in hoībus perquiruntur .i. fides: spes: charitas. Jn fide quid credendum: in spe quid sꝑanduꝫ: in charitate qđ sit amandū. Fides est q̄ veraciter credimus id qđ nequaq̄ꝫ videre valeamꝰ. Nā credere iaꝫ nō possumus qđ videmus. Proprie āt nomē fidei inde ē dictū: si oīo fiat qđ dcm̄ ē aut ꝓmissuꝫ. Et īde fides vocata: ab eo ꝙ fit illđ qđ iter vtrosqꝫ placitū ē quasi inter deū ⁊ hoīem hīnc ⁊ fędus. Spes vocata ꝙ sit pes ꝓgrediēdi q̄si est pes. Vñ ecōtrario desperatio. Deest.n. ibi pes: nullaqꝫ ꝓgrediēdi facultas est. qꝛ dū q̄sqꝫ peccatū amat: futurā gloriā nō sperat. Charitas grece latine dilectio interpretat̄: ꝙ duos in se liget. Nā dilectio a duobus incipit: qđ ē amor dei ⁊ proximi. De qua apls. Plenitudo inquit legis est dilectio. Maior est āt hęc oībus: qꝛ q diligit: ⁊ credit ⁊ sperat. Qui aūt nō diligit q̄uis multa bona faciat frustra laborat. Oīs autem dilectio carnalis nō dilectio sed magis amor dici solet. Dilectionis autē nomen tm̄ in melioribus rebus accipi solet.

De heresi ⁊ scismate. Cap III.

Heresis grece ab electiōe vocat̄: ꝙ.s. vnusq̄sqꝫ id sibi eligat qđ melius sibi eē vr̄ vt philosophi peripatetici: achademici: epicurei: ⁊ stoici: vel sicut alij q ꝑuersum dogma cogitantes arbitrio suo de ecclesia recesserūt. Jnde ergo heresis dicta gręca voce ex interꝑtatione electionis: qua quisqꝫ arbitrio suo ad īstituēda siue ad suscipienda q̄libꝫ ipse sibi eligit. Nobis v̄o nihil nr̄o ex arbitrio īducere lꝫ: sꝫ nec eligere qđ aliq de arbitrio suo induxerint: aplos dei habemꝰ auctores: q nec ipsi qcq̄ꝫ ex suo arbitrio qđ inducerent elegerūt: sꝫ acceptam a xp̄o disciplinā fideliter nationibꝰ assignauerunt. Jtaqꝫ si ēt angelus de cęlis aliter euangeliçauerit: anathema vocabit̄. Secta a sequendo ⁊ tenēdo noīata. Nā sectas dicimus habitus animoꝝ: ac instituta circa disciplinā vel ꝓpositū: quē tenēdo sequunt̄: longe alia in religionis cultu opinantes q̄ꝫ cęteri. Scisma a scissura aīoꝝ nomen accepit. Eodē.n. cultu eodēqꝫ ritu credit vt cęteri: solo ꝯgregationis delectatur discidio. Fit aūt scisma cū dicunt hoīes: nos iusti sumus: nos sanctificamus imūdos: ⁊ cętera similia. Supstitio dicta eo ꝙ sit sꝑflua aut sꝑstatuta obs̄uatio. Alij dīt a senibꝰ: qꝛ multis ānis sꝑstites ꝑ ętatē delirāt ⁊ errant sꝑstitōne q̄dā: nesciētes q̄ vetera colāt: aut q̄ veteꝝ ignari asciscūt. Lucretius aūt sꝑstitionē dicit sꝑstantiū reꝝ .i. cęlestiū ⁊ diuinoꝝ q̄ sꝑ nos stant: sꝫ male dicit. Hereticoꝝ āt dogmata vt facile possint agn̄sci: cās eoꝝ vł noīa dēm̄rare oportuit.

De heresibus iudęorum. Cap. IIII.

Judęi cōfessores interꝑtant̄. Multos.n. ex his sequit̄ ꝯfessio: quos antea ꝑfidia possidebat. Hebręi trāsitores dicunt̄. Quo nomine admonent̄: vt de peioribus ad meliora transeant: ⁊ pristinos errores relinquāt. Pharisęi ⁊ saducęi inter se ꝯtrarij sunt. Nam pharisęi ex hebręo in latinum interpretantur diuisi: eo ꝙ traditionum ⁊ obseruationum suarum quas illi deuterosis vocant: iustitiam pręferunt: vñ ⁊ diuisi vocantur a pplo quasi per iustitiaꝫ. Saducęi interpretantur iusti. vendicāt.n. sibi qđ nō sūt: corꝑis resurrectionē negāt: ⁊ aīam interire cū corꝑe ꝑdicant. Hi qnqꝫ tm̄ libros legis recipiūt: ꝓphetaꝝ vaticinia respuūt. Esnęi dicūt ip̄m esse xp̄ꝫ: q docuit illos oēm abstinentiā. Morbonęi dicūt ip̄m esse xp̄ꝫ: q docuit illos in oī re sabbatiçare. Genistęi dicti eo ꝙ de genere abrahę eē se gloriant̄. Nam cum in babyloniā venisset populus dei plęriqꝫ relinquētes vxores suas: babylonicis mulieribus adhęserunt. Quidā āt israeliticis tm̄ ꝯiugijs ꝯtenti: vel ex eis geniti dū reuersi eēnt de babylonia diuiserunt se ab oī populo ⁊ assūpserūt sibi hoc nomen iactātię. Meristęi appellati: eo ꝙ separent scripturas: nō credentes oībus ꝓphetis dicentes alijs ⁊ alijs spiritibꝰ illos ꝓphetasse. Meris.n. grece latine pars dr̄. Samaritę dicti ꝙ legē solam custodiant. Nam ꝓphetas nō recipiūt. Himerobaptistę eo ꝙ quotidie vestimenta sua ⁊ corpora lauent.

De heresibus christianoꝝ. Cap. V.

QUidā ēt heretici q ē ecclia recesserūt ex noīe
auctoꝝ suoꝝ nūcupant̄:qdā vō ex causis q̄s
eligētes īstituerūt.Simoniani dicti a simōe
magicę disciplinę perito:cui petrus ī actibus
apostoloꝝ maledixit ꝓ eo ꝙ ab aplis spūs
sancti grāz pecunia ęmere voluisset.Hi dīit creaturā nō a
deo:ſʒ a v̄tute q̄dā supna creatā.Menādriani:a menan-
dro mago discipulo simōis nūcupati:q mūdū nō a deo:ſʒ
ab angelis factū eē asseruit.Basilidiani a basilide appel-
lati:q īter reliq̄s blasphemias passū ihm abnegauit.Ni-
colaitę dicti a nicolao diacono ecclię hierosolymoꝝ:q cū
stephano ⁊ cęteris ꝯstitut⁹ ē a petro:q pp pulchritudineʒ
relinq̄ns vxorē dixerat vt q vellet ea vteret̄:⁊ v̄sa ē ī stu
prū talis ꝯsuetudo:vt īuicē ꝯiugia cōmutaret̄.Quos ioā
nes in apocalypsi īprobat dicēs.Sʒ h̄ habes q2 odisti fcā
nicolaitaꝝ.Gnostici pp excellētiā sciē se ita appellare vo-
luerūt.Aīam nāʒ dei eē dīit:bo^m ⁊ malū deū suis dogma
tib⁹ fingunt.Carpocratiani a carpocrate quodā vocant̄:
q dixit xp̄ʒ hoīeʒ fuisse tm̄:⁊ de vtroqʒ sexu ꝓgenitū.Chi
rinthiani a chirintho q̊dā nūcupati.Hi īter cętera circun
cisionē obseruāt:mille ānos post resurrectionē ī volupta-
te carnis futuros p̄dicāt.Uñ ⁊ gręce ciliastę latine mili-
ciastę sūt appellati.Naçarei dicti q dū xp̄ʒ q a vico naça-
ren⁹ ē appellat⁹:filiū dei ꝯfiteant̄:oīa tm̄ veteris legis cu-
stodiūt.Ophitę a colubro noīati sr̄.Coluber.n.gręce ophi
dr̄.Colūt.n.serpētē:dicētes ip̄ʒ ī paradisuʒ īduxisse v̄tu-
tis cognitionē.Ualētiniani a valētino q̊dā platonico se
ctatore vocati:q Eonas.i.secula q̄dā in originē dei creato-
ris īduxit xp̄m quoqʒ de v̄gine nihil corpis assūpsisse:ſʒ p
eā q̄si p fistulā trāsisse asseruit.Appellitę quoꝝ appelles
p̄nceps fuit:q creatorē angelū nescio quē gloriosuʒ supio
ris dei faciēs deū legis israel:illū igneū affirmās.Appelli
tę q̊ꝝ auctor appelles:q dixit xp̄ʒ nō deū ī v̄itate:ſʒ hoīeʒ
in fantasia apparuisse.Archonciaci a p̄ncipib⁹ appellant̄:
q vniuersitatē quā de⁹ ꝯdidit opa eē archāgeloꝝ defen-
dūt.Adamiani vocati ꝙ ade imitēt̄ nuditatē:vñ ⁊ nudi
orāt:⁊ nudi īter se mares fęmieqʒ ꝯueniūt.Caiani ꝓide
sic appellati:qm̄ cain adorāt.Sethiani nomē acceperūt
a filio adā q vocat⁹ ē seth.dicētes eundē eē xp̄ʒ.Melchi
sedechiani vocati ꝓ eo ꝙ melchisedech sacerdotē dei nō
hoīeʒ fuisse ſʒ v̄tutē dei eē arbitrant̄.Angelici vocati:q2
angelos colūt.Aplici h̄ sibi nomē iō p̄sumpserūt ꝙ nihil
possidētes ꝓpriū:nequaq̄ȝ recipiāt eos q aliqd in h̄ mun
do vtunt̄.Cerdoniani a cerdone quodā noīati:q duo ꝯ̄ria
p̄ncipia asserūt.Marcionistę a marcione stoico pho ap-
pellati:q cerdonis dogma secut⁹ alteꝝ bonū:alteꝝ iustū
deū asseruit:tanq̄ȝ duo p̄ncipia creatoris ⁊ bonitatis.Ar-
roteritę ab oblatōe vocati.Panē.n.⁊ caseū offerūt:dicen
tes p̄mis hoībus oblationē a fructib⁹ terrę ⁊ a fructibus
ouiū fuisse celebratā.Aq̄ry appellati:eo ꝙ aquā solā offe-
rūt ī calice sacri.Seueriani a seuero exorti vinū n̄ bibūt:
vet⁹ testamētū ⁊ resurrectionē nō recipiūt.Taciani a ta-
ciano q̊dā vocati q ⁊ encreatitę dicti:q2 carnes abominā-
tur.Alogy vocant̄:tāq̄ȝ sine v̄bo.Logos.n.gręce v̄bū dr̄.
Deū.n.verbū nō credūt:respuētes Joannis euangeliuʒ ⁊
apocalypsin.Catafrigis nomē ꝓuintia catafrigia dedit:q2
ibi extiterūt:auctores eoꝝ mōtan⁹ prisca ⁊ maximilla fue
runt.Hi aduentū sancti spūs nō in aplis ſʒ in se traditum
asserūt.Catharoe pp mundiciā ita se noīauerūt.Gloriātes
.n.ō suis meritis negāt pęnitētib⁹ veniā pctōꝝ.Uiduas si
nupserint:tāq̄ȝ adulteras dānāt.Mūdiores se cęteris p̄-
dicāt.Qui nomē suū si cognoscere vellēt:mūdanos se po-
tius q̄ȝ mūdos vocarēt.Pauliāi a paulo samosateno exor
ti sunt:q dixit nō sp fuisse xp̄ʒ ſʒ a maria sūpsisse initium:
Hermogeniani ab hermogene quodā vocati q māʒ n̄ na
tam introducēs:deo nō nato eā ꝯparauit:matrēqʒ ęlemē
toꝝ ⁊ deā asseruit:quos apls īprobat ęlemētis seruiētes.
Manichei a quodā psa extiterūt q vocat⁹ ē manes.Hic
duas nās ⁊ substantias introduxit.i.bonā ⁊ malā:⁊ aīas
ex deo q̄si ex aliq̊ fonte manare asseruit:testamētū vet⁹
respuit:nouū ex pte recepit.Canomiani.i.latine sine lege
dīr.Anthropomorphitę dicti ꝓ eo ꝙ simplicitate rustica
deū hr̄e hūana mēbra q̄ in diuis libris scripta sūt arbitrā
tur.Anthropos.n.gręce latine hō interp̄tat̄:ignorātes vo-
ceʒ dñi:q ait.Spūs ē deus.Incorporeus ē.n.nec mēbris
distinguit̄:nec corporis mole cēset̄.Heraclitę ab heraclio
auctore exorti.Monachos tm̄ recipiūt:ꝯiugia respuūt:re
gna cęloꝝ puulos hr̄e nō credūt.Nouatiani a nouato ro-
mę vrbis p̄sbytero exorti:q aduersus corneliū cathedraʒ
sacerdotalē conat⁹ īuadere hęresim īstituit:nolēs aposta-
tas suscipere:⁊ rebaptiçās baptiçatos.Montani heretici
dicti:ꝙ tpe psecutiōis ī mōtib⁹ latuerūt:q̄ occasiōe se a
catholicę ecclię corpe diuiserūt.Ebionitę ab ebione dicti
siue a pauptate.Christū.n.p prouectū solū verū iustū pu-
tant effectū.Uñ ꝯpetenter ebionei ꝓ pauptate ītelligen-
tię appellati sunt.Hi semiiudęi sunt:⁊ ita tenēt euange-
liū vt legē carnaliter seruēt:aduersus quos ad galathas
aplus scribēs inuenit̄.Fotiniani a fotino gallo gręcie syr-
mię ep̄o nūcupati:q ebionitaꝝ heresim suscitās asseruit
xp̄ʒ a maria p ioseph nuptiali coitu fuisse ꝯceptū.Aeriani
ab aerio q̊dā nūcupati sūt.Hi offerre sacrificiū ꝓ ōfūctis
spernūt.Ethiani ab ethio sunt vocati.Idēqʒ eunomiani
ab eunomio q̊daʒ dialectico ęthy discipulo:ex cuius noīe
magis innotuerūt dissimilē patri asserētes filium:⁊ filio
spiritū sanctū.Dicūt ēt nullū imputari pctm̄ in fide ma-
nentiū.Origeniani ab origene auctore exorti sunt:dicen-
tes ꝙ nō possit filius videre patrē:nec spūs sanctus filiū.
Animas quoqʒ in mūdi p̄ncipio dīit peccasse:⁊ ꝓ diuersi
tate pctōꝝ e cęlis vsqʒ ad terras lapsas diuersa corpora
q̄si vincula meruisse:eaqʒ cā factū fuisse mundū.Noetia
ni a quodā noetio vocati:q dicebāt xp̄ʒ eundē esse ⁊ patrē
⁊ spiritū sanctū:ipsamqʒ trinitatē in officioꝝ noībus nō
in personis accipiūt.Uñ ⁊ patripassiani vocant̄ q2 patrē
passuʒ dīit.Sabelliani ab eodē noetio pullulasse dīr:cui⁹
discipulū phibēt fuisse sabelliū:ex cui⁹ noīe maxime inno
tuerūt.vñ ⁊ sabelliani vocati sūt.Hi vnā psonā pr̄is ⁊ fily
⁊ spūs sancti astruūt.Arriani ab arrio alexādrino p̄sbyte-
ro orti sūt:q coeternū patri filiū nō agnoscēs:diuersas in
trinitate substantias asseruit ꝯ̄ illud qđ ait dñs.Ego ⁊ pr̄
vnū sum⁹.Macedoniani a macedonio ꝯstātinopolitano
ep̄o dicti sunt:negātes deū eē spiritū santū.Apollinaristę
ab apollinare vocati sūt:dicētes xp̄m corp⁹ tantūmō sine
aīa suscepisse.Antidicomaritę appellati sunt:ꝓ eo ꝙ ma
rię virginitati cōtradicunt:asserētes eā post christuʒ natū
viro suo commixtaʒ fuisse.Metangismonitę iō tale no-
men acceperunt:q2 angios gręce vas dr̄.Asserunt.n.sic eē
in patre filiuʒ tanq̄ȝ vas min⁹ ītra vas maius.Patriciani
a quodā patricio nūcupati sunt:qui substātiā humanę car
nis a diabolo ꝯditā dicūt.Coliuthiani a quodā coliutho
nominati qui dicunt deum nō facere malū contra illud
quod scriptum est.Ego dñs creans mala.Floriani a flo-
rino q ecōtrario dicunt deum creasse mala:ꝯtra id qđ scri
ptum est.Fecit deus omnia bona.Donatistę a donato q̊
dam afro nuncupati:q de numidia veniens totam pene
africam sua persuasione decepit:asserens minoreʒ patre
filiū:⁊ minorē filio spiritū sanctū:⁊ rebaptiçans catholi-
cos.Bonosiani a bonoso quodam ep̄o exorti produnt̄:
qui xp̄m filium dei adoptiuū nō propriū asserūt.Circun-
celliones dicti:eo ꝙ agrestes sunt:quos cotopitas vocant
supradictę heresis habentes doctrinam.Hi amore marti

ry semetipsos

ru semetipsos perimunt:vt violenter de hac vita discedē
tes martyres nominenť.·Priscillianiste a priscilliano vo/
cati:q̄ i hispania ex errore gnosticoꝝ ⁊ manicheoꝝ ꝑmixtū
dogma cōposuit.Luciferiani a lucifero syrmię epo orti.
q̄ epos catholicos q̄ cōstantij ꝑsecutione ꝑfidię arrianoꝝ
ꝯsentiētes erant ⁊ postea correpti redire in catholicā de/
legerunt: damnantes siue q̄d se crediderant:siue q̄d se credi/
disse simulauerant:quos ecclesia catholica materno rece
pit sinu tanq̄ petrū post fletū negationis.Hāc illi matris
charitatē supbe accipiētes.eosq̄ recipe nolētes a coione
recesserūt:⁊ cū ipso lucifero auctore suo q̄ mane oriebať
cadere meruerūt.Iouinianiste a iouiniano quodā mona
cho dicti:asserentes nullā nuptiaꝝ ⁊ virginū esse distan/
tiam:nullūq̄ iter abstinētes ⁊ simplr epulātes esse discri
mē.Eluidiani ab eluidio noiati:q̄ dicunt post natum xp̄m
alios mariā filios de viro ioseph pepisse.Paterniani a pa
terno quodā exorti:q̄ iferiores corporis ptes a diabolo fa
ctas opinanť.Arabici nūcupati eo q̄ i arabia exorti sūt:di
centes aiaꝫ cū corpe mori atq̄ in nouissimo vtrūq̄ resur
gere.Tertullianiste dicti a tertuliano ꝑsbytero africanę ꝓ
uintię ciuitatis carthaginēsis.aiaꝫ imortaleꝫ esse:ſꝫ corpo
reā prędicantes:⁊ aias hoiuꝫ pctoꝝ post mortē i demōes
verti putantes.Tesseresdecadite dicti:q̄d.14.luna pasca
cū iudeis obseruādū cōtendunt.Nā tesseres q̄ttuor:deca
decē significat.Nyctages a somno nuncupati:q̄ vigilias
noctis respuant:supstitionē esse dicētes:iura temerari di
uina q̄ noctē ad requieꝫ tribuit.Pelagiani a pelagio mona/
cho exorti.Hi libeꝝ arbitriū diuinę gratię anteponūt di
cētes sufficere voluntatē ad implēda iussa diuina.Nesto
riani a nestorio ꝯstātinopolitano epo nūcupati:q̄ beatā v̄/
ginē mariā nō dei ſꝫ hois tm̄mō asseruit genitricē:vt aliā
ꝑsonā carnis:aliā faceret ditatis:nec vnū xp̄m i vbo dei ⁊
carne credidit:ſꝫ sepatim atq̄ seiūctim alteꝝ filiū di:alte
rū hois ꝑdicauit.Eutichiāi dicti ab eutice ꝯstātinopolitāo
abbate:q̄ xp̄m post humanā assumptionē negauit existere
de duabus naturis:ſꝫ solā i eo asseruit diuinā nāꝫ eē.Ace/
phali dicti.i.sine capite quē sequūť heretici.Nullus eniꝫ
eoꝝ reperiť auctor a quo exorti sint.Hi triū chalcedonen
siuꝫ capituloꝝ impugnatores duaꝝ in xp̄o substātiaꝝ ꝓ
prietatē negant:⁊ vnā in ei⁹ ꝑsona nāꝫ ꝑdicant.Theodo
siani ⁊ gaianitę appellati a theodosio ⁊ gaiano:q̄ tpib⁹.iu/
stiniani ꝑncipis in alexādria populi puersi electione vno
die sunt ordinati epi.Hi errores euticetis ⁊ dioscori seq̄n
tes chalcedonēse ꝯciliū respuūt:ex duab⁹ vnā in xp̄o nāꝫ
asserūt:quā theodosiani corruptā:gaianitę incorruptā cō/
tendūt.Agnoitę ⁊ tritoitę a theodosianis exorti sunt:ex q̄/
b⁹ agnoitę ab ignorātia dicti:q̄ puersitate a q̄ exorti sūt id
adijciunt:q̄ xp̄i diuinitas ignoret futura q̄ sūt scripta de/
die ⁊ hora nouissima.nō recordātes xp̄i ꝑsonā in Esaia lo/
quētis:Dies iudicij i corde meo.Tritoitę vo vocati q̄ sic
tres ꝑsonas i trinitate:ita quoq̄ tres astruūt deos esse:ↄ
illud q̄d scriptū est.Audi israel:dn̄s de⁹ tuus:de⁹ vn⁹ est.
Sūt ⁊ alię hereses sine auctore ⁊ sine noib⁹:ex q̄bus alię
triformē putāt deū eē:alię xp̄i diuinitatē passibilē dn̄t:alię
xp̄i de patre natiuitati initiū tpis dāt:alię liberationē ho
minū apud inferos factā xp̄i descēsiōe ñ credūt:alię aiaꝫ
imaginē dei negāt:alię aias ꝯuerti i demōes ⁊ i quecūq̄
aialia existimāt:alię de mūdi statu dissentiūt:alię inume
rabiles mundos opinanť:alię aquā deo coeternā faciunt:
alię nudis pedib⁹ ābulant:alię cū hōib⁹ nō manducāt.
Hę sūt hereses aduersus catholicā fidē exortę:⁊ ab aplis
⁊ a sanctis patrib⁹ vel ꝯcilijs ꝑdamnatę q̄ duꝫ in se m̄ltis
errorib⁹ diuisę:inuicē sibi dissentiūt:cōi tn̄ nomine aduer/
sus ecclesiaꝫ dei cōspirāt.Sꝫ ⁊ quicūq̄ aliter scripturam
sanctā intelligit:q̄ sensus spūs sancti flagitat a q̄ ꝯscripta
est:lꝫ de ecclesia nō recesserit:tn̄ heretic⁹ appellari potest

¶De philosophis gentium. Cap. VI.

Philosophi greca appellatiōe vocanť q̄ latine
amatores sapiētię interptanť.Est.n.ph̄s q̄ di/
uinaꝝ ⁊ humanaꝝ reꝝ sciam hꝫ:⁊ oēm bn̄ vi
uendi tramitē tꝫ.Nomē philosophoꝝ ꝑmū a
pythagora ferť exortū.Nā dū antea gręci ve/
teres sophistas.i.sapiētes aut doctores sapiētię semetipos
iactanti⁹ noiarent:iste interrogat⁹ q̄d ꝓfiteret:verecun/
do noie ph̄m.i.amatorē sapiētię se esse rn̄dit:qm̄ sapiētē
profiteri arrogātissimuꝫ videbať.Ita deinceps posteris
placuit:vt quantalibet de reb⁹ ad sapiam ptinētibus do/
ctrina q̄sq̄ vel sibi vl alijs videreť excellere:nō nisi ph̄s
vocaret.Idē aūt philosophi triplici genere diuidūť.Nā
aut physici sunt:aut ethici:aut logici.Physici dicti:q̄ de
naturis tractāt.Natura q̄ppe physis gręce vocať.Ethici:
q̄ de moribus disputant.Mos enim apud grecos ethis
appellať.Logici aūt.q̄ in naturis ⁊ moribus rōnē adiun
gunt.Ratio eniꝫ gręce logos dicitur.Diuisi sunt autem ⁊
hi in heresibus suis:habentes quidē noia ex auctoribus:
vt platonici:epicurei:pythagorici:alij a locis conuenticu/
loꝝ ⁊ stationum suaꝝ:vt peripatetici:stoici:achademici.
Platonici a platone philosopho dicti.Hi eniꝫ animaruꝫ
creatoreꝫ esse deum:corporū angelos asserunt:⁊ post mul
tos annoꝝ circulos in diuersa corpora redire animas di
cunt.Stoici a loco dicti.Porticus enim fuit athenis:quā
pisianactia appellabant:in qua picta erant gesta sapiētū
atq̄ viroꝝ fortiuꝫ historię.In hac porticu sapientes phi/
losophabantur:ex qua ⁊ stoici dicti sunt.Grece eniꝫ porti
cus stoa dicitur.Hanc sectaꝫ primus ꝫeno instituit.Hi ne
gant sine virtute effici quemq̄ beatum.Omne peccatuꝫ
vniforme esse asserunt:dicentes sic ille nocens erit q̄ pa/
leas furatus fuerit q̄ qui aurū:qui mergum occiderit q̄
qui equū.Non enim animal crimen ſꝫ animus facit.Hi
etiam animam cū corpore perire dicunt.Animaꝫ quoq̄
virtutē continētię esse negant:affectant gloriā ęternā cū
se fateantur non esse ęternos.Achademici appellati a vil/
la platonis achademia athenarum:vbi idem plato doce
bat.Hi omnia incerta opinantur.Sed sicut fatendū est:
multa incerta ⁊ occulta esse quę voluit deus excedere ho
minis itelligentiam:sic taꝫ plurima esse quę possint ⁊ sen
sus penetratione comprehendi.Hāc sectā Archesilaus cy
renaicus philosophus repperit:cuius sectator fuit demo/
critus:qui dixit tanq̄ in puteo alto:ita vt fundus nullus
sit:ita in occulto iacere vitatē.Peripatetici a deambula
tione dicti:eo q̄ Aristoteles auctor eoruꝫ deambulās dis
putare solitus esset.Hi dicunt quandaꝫ particulaꝫ animę
esse ęternaꝫ:de reliquo magna ex parte esse mortalē.Ci/
nici ab imundicia ipudentię nuncupati.Cōtra humanā
enim verecundiam in propatulo coire cum coniugibus
eis mos erat:censentes licitū honestumq̄ esse palam cū
vxoribus concumbere:q̄ coniugiuꝫ iustuꝫ est:publice id
prędicantes agendū esse:vt canes in vicis vel plateis.Vn̄
⁊ a canibus quorū vitam imitabantur etiam vocabuluꝫ
nomenq̄ traxerunt.Epicurei dicti ab Epicuro quodā phi/
losopho amatore vanitatis non sapientię:quem etiaꝫ ipsi
philosophi porcum nominauerunt:quasi volutans in cę/
no:carnalem voluptatem corporis summum bonū asse/
rēs:qui etiam dixit nulla prouidentia diuina instructuꝫ
esse aut regi mundū:sed origineꝫ rerum atomis:id est in/
secabilibus ac solidis corporibus assignauit:quorū fortui
tis cōcursionibus vniuersa nascantur ⁊ nata sint.Asserūt
aūt deum nihil agere:omnia cōstare corporibus:animaꝫ
nihil aliud eē q̄ corp⁹.Vn̄ ⁊ dixit:nō ero postea q̄ mortu⁹
fuero.Gymnosophistę nudi ꝑ opacas idię solitudies phi/

bentur philosophari: adhibentes tñ genitalib⁹ tegmina. Gymno.n. ex eo dictũ est: q̃ iuuenes nudi exercerent in campo: vbi pudenda sola tñ operiũt. Hi ⁊ a generãdo se cohibẽt. Theologi aũt idẽ sũt q̃ ⁊ physici. Dicti aũt theologi qm̃ in scripturis suis de deo dixerũt: quoꝝ varia cõstat opinio: qd deus esset: duꝫ q̃rerent. Quidã.n. corporeo sensu hũc mundũ visibilẽ ex q̃ttuor elemẽtis deũ eẽ dixerunt: vt Dionisius stoicus. Alÿ vo spiritaliter intellexerunt mentẽ essẽ deũ: vt Thales milesius. Quidã aium in oĩbus cõmanentẽ ⁊ lucidũ: vt Pytagoras. Quidã deũ sine tpe incõmutabilẽ: vt Plato. Quidã mẽtẽ solutã: vt Cicero. Quidã ⁊ spiritũ ⁊ mentẽ: vt Uarro. Inuẽtũ.n. solũ mõ deũ nõ vt inuenerunt exposuerũt: q: euanuerũt ĩ cogitationib⁹ suis. Dicẽtes.n. se eẽ sapiẽtes stulti facti sunt. Itẽ platonici qd deũ curatorẽ ⁊ arbitrũ ⁊ iudicẽ asserũt. Epicurei ociosuꝫ ⁊ inexercitatũ. De mũdo aũt platonici affirmãt ĩcorporalẽ: stoici corporalẽ. Epicurus athomis: pythagoras ex numeris: heraclitus ex igne: vñ ⁊ Uarro ignẽ mũdi aiuꝫ dicit: pinde q̃ in mũdo ignis oĩa gubernet: sicut aĩus in nobis. O vanissime: q cũ est inq̃t ĩ nobis: ipsi sumus: cũ exit emorimur. Ergo ⁊ ignis cũ de mundo p fulgura pficiscit̃: mũdus emorit̃. Hi philosophoꝝ errores ẽt apud ecclesiã iduxerũt hereses. Inde eonas ⁊ formę: nescio q̃ inde apud arriũ trinitas noĩs: ⁊ apud Ualentinũ platonicus furor. Inde marcionis de⁹ melior de trãquillitate: a stoicis.n. venerat: ⁊ vt aĩa interire dicat̃: epicurus obseruat̃: ⁊ vt carnis resurrectio neget̃: de vana oĩum philosophoꝝ schola sumitur: ⁊ vbi mã cum deo equatur. Zenonis disciplina est: ⁊ vbi qd de igneo deo legit̃ heraclitus iteruẽit. Eadẽ materia apd̃ hereticos ⁊ philosophos volutatur: idem ⁊ tractatus implicantur.

¶ De poetis. Cap. VII.

Poetę inde sunt dicti: sicut ait Tranqllus. Cuꝫ primũ hoĩes exuta feritate rõnẽ vitę hrẽ cępissent: seq3 ac deos suos nosse: cultũ modicũ ac sermonẽ necessariũ cõmẽti sibi ⁊ vtriusq3 magnificentiã ad religionẽ deoꝝ suoꝝ excogitauerunt. Igit̃ vt tẽpla illis domib⁹ pulchriora ⁊ simulacra corporibus ampliora faciebãt: ita eloq̃o ẽt q̃si augustiorẽ honorãdos putauerũt: laudesq3 eoꝝ ⁊ vbis illustriorib⁹ ⁊ iocũdiorib⁹ numeris extulerunt. Id gen⁹ q: forma q̃daꝫ efficit̃: q poetes dr̃: poema vocitatũ ẽ: eiusq3 fictores poetę. Uates a vi mẽtis appellatos Uarro auctor ẽ: vel a viẽdis carminib⁹.i. flectẽdis: h̃ est modulãdis: ⁊ pinde poetę latine vates: olim scripta eoꝝ vaticinia dicebant̃: q̃ vi q̃dã ⁊ q̃si vesania in scribendo cõmouerent̃: vel q̃ modis vba cõnecterent̃: viere.n. antiq̃ p vincere ponẽtib⁹ ẽt p furorem diuini eodem erant nomine: q: ⁊ ipsi quoq3 pleraq3 versibus efferebãt. Lyrici poetę dicti apo tu lyrin.i. a varietate carminũ. Unde ⁊ lyra dicta. Tragedi dicti: q̃ initio canentibus pmiũ erat hircus: queꝫ greci tragos vocant. Unde ⁊ Oratius. Carmine qui tragico vilẽ certauit ob hircum. Iaꝫ dehinc sequentes tragici multuꝫ honorẽ adepti sunt excellentes in argumentis fabularũ ad veritatis imagĩeꝫ fictis. Comędi appellati siue a loco q: circũ pagos agebant: quos grȩci comas vocant: siue a cõmessatione. Solebant eniꝫ post cibum homines ad eos audiẽdos venire. Sed comici priuatorũ hominuꝫ pdicãt acta: tragici vero res publicas ⁊ regũ historias. Iteꝫ tragicoꝝ argumenta ex rebus luctuosis sunt: comicorum ex rebus lętis. Duo sunt aũt genera comicoꝝ.i. veteres ⁊ noui. Ueteres qui ⁊ ioco ridiculares extiterunt vt Plautus: actius ⁊ Terentius. Noui qui ⁊ satyrici a quibus generaliter vitia carpũtur: vt Flaccus. Persius. Iuuenalis ⁊ alÿ. Hi.n. vniuersorum delicta corripiunt: nec vitabat̃ eis pessimũ quẽq3 describere: nec cuiuslibet peccata moresq3 reprehendere. Unde ⁊ nudi pingunt̃: eo q̃ per eos vitia singula denudentur. Satyrici auteꝫ dicti: siue q̃ pleni sint omni facundia: siue a saturitate ⁊ copia. De pluribus eniꝫ simul rebus loquuntur: seu ab illa lãce q̃ diuersis fruguꝫ vel pomorum generib⁹ ad templa gentiliuꝫ solebat deferri: aut a satyris nomen tractuꝫ: qui multa habẽt ea quę per vinolentiaꝫ dicuntur. Quidam aũt poetę theologi dicti sunt: qm̃ de dÿs carmina faciebant. Officiuꝫ auteꝫ poetę in eo est vt ea quę vere gesta sunt: in alias species obliquis figurationibus cuꝫ decore aliquo conuersa transducat: vñ ⁊ Lucanus ideo in numero poetarũ non ponitur: quia videtur historias composuisse nõ poema. Apud poetas aũt tres characteres esse dicendi: vnuꝫ in quo tm̃ poeta loquitur. vt est in libris Uirgilÿ georgicoruꝫ. Aliuꝫ dramaticũ in quo nusq̃ poeta loquitur: vt est ĩ comędÿs ⁊ tragedÿs. Tertium mixtuꝫ: vt est ĩ ęneide. Naꝫ poeta illic ⁊ introducte personę loquuntur.

¶ De sibyllis. Cap. VIII.

Sibyllę generaliter dicuntur omnes fęminę vates lingua grȩca. Nã syos eolico sermone deus: belen grȩci menteꝫ nuncupãt: quasi dei mentẽ. Proinde igitur q: diuinã voluntateꝫ hoĩbus interptari solebant: sibyllę nominatę sunt. Sicut eniꝫ omnis vir pphetans vel vates dr̃: vel pphetã: ita omnis fęmina pphetãs sibylla vocatur. Quod nomen ex officio non ex proprietate vocabuli est. Deceꝫ autem sibyllę a doctissimis auctoribus fuisse traduntur. Quaruꝫ prima de persis fuit. Secũda libyca. Tertia delphica: in tẽplo delphi apollinis genita: q̃ ante troiana bella vaticinata ẽ: cuius plurimos versus operi suo homerus inseruit. Quarta cimmeria in italia. Quinta erythrea nomine eriphyla: ĩ babylone orta: q̃ grȩcis iliũ petẽtib⁹ vaticinata est peritură esse troiã ⁊ Homeꝝ mẽdacia scripturũ. Dicta ãt erythrea: q: in eadẽ insula ei⁹ inuẽta sunt carmina. Sexta samia: q̃ phemonoe dicta est a samo insula: vñ fuit cognominata. Septima cumana noĩe amalthea quę nouẽ libros attulit Tarquino prisco in q̃bus erant decreta romana cõscripta. Ipsa ẽt ⁊ cumęa: de q̃ Uirgilius. Ultĩa cumęi venit iã carminis ętas. Dicta ãt cumana a ciuitate cumas: q̃ est in cãpania: cui⁹ sepulchrũ in sicilia adhuc manet. Octaua hellespontia in agro troiano nata q̃ scribit̃ Solonis ⁊ cyri fuisse tpibus. Nona phrygia q̃ vaticinata est ancyrę. Decima tyburtina noĩe albunea. Quaruꝫ oĩuꝫ carmina efferũt̃: in quibus d̃ deo ⁊ de xp̃o ⁊ de gentibus multa scripsisse manifestissime cõprobatur. Celebrior aũt inter cęteras ac nobilior erythrea phibet̃.

¶ De magis. Cap. IX.

Magoꝝ primus zoroastes rex bactrianoꝝ: quẽ Ninus rex assyrioꝝ prelio interfecit: de quo Aristoteles scribit q̃ vicies centum milia versuuꝫ ab ipso condita indicÿs voluminum eius declarentur. Hanc artẽ multa post sęcula Democritus ampliauit qm̃ ⁊ hippocrates medicię disciplina effloruit. Apud assyrios autem magicę artes copiosę sunt testante Lucano. Quis noscere fibra. facta queat: quis prodat aues quis fulgura celi. seruet: ⁊ assyria scrutetur sidera cura. Itaq3 hęc vanitas magicarum artium ex traditione angeloꝝ maloꝝ in toto terrarũ orbe plurimis sęculis valuit: ⁊ per quandam scientiaꝫ futuroꝝ ⁊ inferoꝝ ⁊ inuocationes eoꝝ inuenta sunt aruspicia: augurationes: ⁊ ipsa quę dicuntur oracula ⁊ necromantia. Nec mirũ de magoꝝ pstigÿs: quoꝝ intantũ pdiere maleficioꝝ artes: vt ẽt moysi simillimis signis resisterẽt vtẽtes vgas ĩ dracones: aq̃s ĩ sanguinẽ. Fert̃ ⁊ q̃dam maga

daꝫ maga famosissima. Circe: quę socios Ulixis mutauit in bestias. Legitˀ ⁊ de sacrificio qꝺ Arcades deo suo lyceo imolabāt: ex q̄ gcūqꝫ sumerēt: in bestiaꝝ formas ɔuertebantˀ. Hinc apparet nō eē i totū dubiū qꝺ nobilis ille poeta scripsit ꝺ q̄dā fęmina: q̄ magicis artibꝰ excellebat. Hęc ingt se carminibꝰ ꝓmittit soluere mētes. Quas velit: ast alijs duras imittere curas. Sistere aquā fluuijs ⁊ vtere sidera retro. Noturnosqꝫ ciet manes: mugire videb. Sub pedibꝰ terrā: ⁊ descendere mōtibus ornos. Quid plura? Si credere fas est de phitonissa vt ꝓphetę Samuelis aīaꝫ de inferni abditis euocaret: ⁊ viuoꝝ pn̄taret ɔspectibꝰ: si tn̄ aīaꝫ ꝓphetę fuisse credamꝰ ⁊ n̄ aliquā phantasmaticā illusionē sathanę fallacia factā. Prudētiꝰ q̄qꝫ de mercurio sic ait. Tradit extinctas sūpto moderamie vgę. In luceꝫ reuocasse aīas. Ast alios dānasse neci. Et post paululū adiecit. Murmure nā magico tenues excire figuras. Atqꝫ sepulchrales scire icātare fauillas. Uita itidē spoliare alios ars noxia nouit. Magi sunt q vulgo malefici ob facinoꝝ magnitudinē nūcupantˀ. Hi ⁊ elta ɔcutiūt: turbāt mētes hoīuꝫ: ac sine vllo veneni haustu violētia tm̄ carmis iterimūt. vn̄ ⁊ Lucanꝰ. Mens hausti nulla sanie polluta veneni. Incātata perit. Dęmonibꝰ .n. accitis audēt vētilare: vt qsqꝫ suos perimat malis artibꝰ inimicos. Hi ēt sanguine vtuntˀ ⁊ victimis: ⁊ sępe ɔtangūt corpa mortuoꝝ. Necromātij sūt: quoꝝ ꝑcantatiōibꝰ vn̄r resuscitati mortui. diuinare ⁊ ad iterrogata respōdere. Necro .n. gręce mortuꝰ: mātia diuinatio nūcupatˀ: ad q̊s suscitandos cadaueri sanguis adijcitˀ. Nā amare dęmōes sāguinē dn̄t. Iōqꝫ q̊tiēs necromantia fit cruor aq̄ miscetˀ vt colore sanguis faciliꝰ ꝓuocentˀ. Hydromātij ab aq̄ dicti. Est .n. hydromātia in aquę ispectiōe vmbras dęmonū euocare: ⁊ imagines vel ludificatiōes eoꝝ videre: ibiqꝫ aliq̄ ab eis audire: vbi adhibito sanguine ēt inferos ꝑhibentˀ suscitari. Qꝺ genꝰ diuinatiōis a psis dr̄ allatū. Uarro dič diuinatiōis q̄ttuor esse gnā: terrā: aquā: aerē ⁊ ignē. Hinc geomātiā: hydromātiā: aeromātiā: piromātiā dictā ɔstat. Diui dicti q̄si deo pleni. Diuinitate .n. se plenos simulāt ⁊ astutia q̄dā fraudulētia hoibꝰ futura ɔiectant. Duo sunt āt gnā diuinationis: ars ⁊ furor. Incātatores dicti sūt q artē vbis peragūt. Arioli vocati ꝑꝑ ꝙ circa aras idoloꝝ nefarias p̄ces emittūt: ⁊ funesta sacrificia offerūt: hisqꝫ celebritatibꝰ dęmonū respōsa accipiunt. Aruspices nūcupati q̄si horaꝝ ispectores. Dies .n. ⁊ horas i agēdis negocijs opibusqꝫ custodiūt: ⁊ qd per singula tēpora obseruare debeat hō itēdūt. Hi ēt exta pecudū inspiciūt ⁊ ex eis futura p̄dicūt. Augures vo sunt q volatꝰ auiū ⁊ voces itendūt: aliaqꝫ signa reꝝ: vel obseruatōes iprouisas hoibꝰ occurrētes. Idē ⁊ auspices. Nā auspicia sūt q̄ iter faciētes obseruāt. Dicta sūt aūt auspicia q̄si auiū aspicia: ⁊ auguria q̄si auiū garria: h̄ ē auiū voces ⁊ liguas. Itē auguriū q̄si auigeriū qꝺ aues gerūt. Duo sūt āt gnā auspicioꝝ: vnū ad oculos: alteꝝ ad aures ꝑtinēs. Ad oculos .s. volatus: ad aures vox auiū. Phytones a phytio apolline dicti: ꝙ is auctor fuerit diuinādi. Astrologi dicti eo ꝙ i astris augurātˀ. Genedlaci appellati ꝑꝑ nataliū ɔsiderationē dieꝝ. Geneses .n. hoīuꝫ ꝑ duodeciꝫ cęli signa describūt: siderumqꝫ cursu nascētiū mores actꝰ ⁊ euētꝰ p̄dicare conātˀ .i. qs q̄li signo fuerit natus: aut quē effcm̄ hēat vitę q nascitˀ. Hi sūt q vulgo mathematici vocantˀ: cuius supstitiōis genꝰ ɔstellatiōes latini vocāt: idē notatiōes siderū: q̄uo se hēat cū qsqꝫ nascitˀ. Primū āt iidē stellaꝝ interp̄tes magi nūcupabantˀ: sič de his legitˀ q in euangelio natū xp̄ꝫ annūciauerūt: postea h̄ noie soli mathe^ci. Cuius artis scia vsqꝫ ad euāgeliū fuit ɔcessa: vt xp̄o ędito nemo exinde natiuitatē alicuiꝰ de cęlo iterp̄taret. Horoscopi dicti ꝙ horas natiuitatis hoīuꝫ speculantˀ dissimili ⁊ diuerso fato. Sortilegi sūt q sub noie ficte religiōis ꝑ q̄sdā q̄s sanctoꝝ sortes vocāt: diuinatiōis sciam profitentˀ: aut quarū cūqꝫ scripturaꝝ ispectione futura ꝓmittūt. Salisatores vocati sūt: qr dū eis mēbroꝝ q̄cūqꝫ ꝑtes salierint: aliqd sibi exinde ꝓspeꝝ seu triste significare p̄dicūt. Ad hęc āt oīa ꝑtinēt ⁊ ligaturę execrabiliū remedioꝝ q̄ ars medicorū cōdēnat: siue i p̄cantatiōibus siue i characteribꝰ vel i qbuscunqꝫ rebꝰ suspēdēdis atqꝫ ligādis. In qbꝰ oībus ars dęmonū est ex q̄dā pestifera societate hoīuꝫ ⁊ angeloruꝫ maloꝝ exorta. Un̄ cuncta vitāda sūt a xp̄iano ⁊ omni penitꝰ execratiōe repudiāda atqꝫ dānāda. Auguria āt auiū phryges p̄mi iuenerunt. Pręstigiū vo mercuriꝰ p̄mus dr̄ iuenisse. Dictū āt p̄stigiū ꝙ p̄stringat aciē oculoꝝ. Aruspicinę artē p̄mus etruscis tradidisse dr̄ qdā sages: hic ex horis aruspicinā dictauit: ⁊ postea nō apparuit. Nā dicitˀ fabulose arante quodā rustico subito hunc ex glebis exiluisse ⁊ aruspicinā dictasse qua die ⁊ mortuus ē. Quos libros romani ex etrusca lingua in propriam mutauerunt.

¶ De paganis. Cap. X.

PAgani ex pagis atheniēsiū dicti vbi exorti sīt. Ibi .n. i locis agrestibꝰ ⁊ pagis gentiles lucos idolaqꝫ statuerūt: ⁊ a tali initio vocabulū pagani sortiti sūt. Gētiles sūt q sin̄ lege sūt: ⁊ nōdū crediderīt. Dicti āt gētiles: qr ita sūt vt fuerūt geniti .i. sič i carne descēderūt sb pctō .s. idolis fuiētes: ⁊ nec dū regnāti. Proide gētiles p̄muꝰ nūcupabātˀ. Ipsi dn̄r gręce ethnici. Ethnici .n. ex gręco i latinū interp̄tantˀ gentiles. Ethnos .n. gręce gens dr̄. Post fidē āt nō debere vocari gētes siue gētiles eos q ex gētibꝰ credūt: sicut post fidē dici iā nō pōt iudęus: testāte paulo aplo ⁊ dicente iaꝫ xp̄ianis. Quoniā cū gētes essetis: hoc ē ifideles. Apostatę dicuntur q post baptismū xp̄i susceptuꝫ ad idoloꝝ cultuꝫ ⁊ sacrificioꝝ ɔtamiatiōes reuertuntˀ. Est āt nomē gręcū.

¶ De dijs gentium. Cap. XI.

QUos aūt pagani deos asserunt: homines olim fuisse ꝓduntˀ: ⁊ ꝑ vniuscuiusqꝫ vita vel meritis coli apud suos post mortem cęperunt: vt apud ęgyptū isis: apud cretā Iouis: apꝺ mauros iuba: apud latinos faunus: apꝺ romanos quirinus. Eodem quoqꝫ mꝺ apud athenas minerua: apꝺ samuꝫ Iuno: apud paphuꝫ venus: apud lēnos vulcanus: apud naxos liber: apud delos apollo. In quoruꝫ ēt laudibus accesserunt ⁊ poetę: ⁊ cōpositis carminibus in cęlum eos sustulerūt. Nā quorūdā adinuētōes artiū cultū peperisse dicuntˀ: vt ęsculapio medicīa: vulcano fabrica. Ab actibus āt vocantˀ: vt mercuriꝰ ꝙ mercibus preest: liber a libertate: Fuerunt ēt ⁊ qdā viri fortes aut vrbiū ɔditores; qbus mortuis hoīes q eos dilexerūt: simulacra finxerūt: vt haberent aliqꝺ ex imaginū ɔtēplatione sōlatiū: sꝫ paulatiꝫ hūc errorē ꝑsuadētibꝰ dęmonibꝰ: ita i posteris ɔstat irrepsisse: vt quos illi ꝓ sola nois memoria honorauerūt: successores deos existimarēt atqꝫ colerēt. Simulacroruꝫ vsus exortꝰ ē: cū ex ꝺsiderio mortuoꝝ ɔstituerentˀ imagines vel effigies tāq̄ i cęlū receptis: ꝑ qbꝰ se i terris dęmones colēdi supposuerūt: ⁊ sibi sacrificari a ꝺceptis ⁊ ꝑditis ꝑsuaserīt. Simulacra āt a silitudie nūcupata: eo ꝙ manu artificis ex lapide alia ve mā eoꝝ vultꝰ imitātˀ: i q̊ꝝ honore fingūtˀ. Ergo simulacra vl ꝓ eo ꝙ sūt silia: vl ꝓ eo ꝙ simulata atqꝫ ɔficta: vn̄ ⁊ falsa sūt. Et notādū ꝙ latinꝰ s̄mo est ⁊ n̄ hebreus. Apꝺ eos .n. idolū siue simulacrū semel dr̄. Iudei dicūt ꝙ ismael p̄mꝰ simulacrū luto fecerit. Gētiles āt p̄^m ꝓmetheū simulacra hoīuꝫ de luto finxisse ꝑhibent: ab eoqꝫ natā esse artē simulacra ⁊ statuas fingēdi. Un̄ ⁊ poetę ab eo hoīes p̄muꝫ factos esse cōfingunt figurate ꝓpter effigies. Apud gręcos autem cecrops: sub quo p̄muꝫ

in arce oliua orta est: ꝛ atheniẽsiũ vrbs ex mineruę appel
latiõe nomẽ sortita ẽ. Hic p̄m⁹ oĩuʒ iouẽ appellauit: simu
lacra repperit: aras statuit: victimas ĩmolauit: neq̄q̃ isti
usmodi reb⁹ i grecia vnq̃ visis. Idolatria idoloꝝ suitus
siue cultura iterpretat̃. Nã latria grece latine suit⁹ dr̃: q
quãtũ ad vaʒ religionẽ attĩet: nõ nisi vni ꝛ soli deo dȇbet̃.
Hãc sicut impia supbia siue hoĩuʒ siue demonũ sibi exhi
beri vel iubet vel cupit: ita pia humilitas vl̃ hoĩuʒ vel an
geloꝝ sanctoꝝ sibi oblatã recusat ꝛ cui debet̃ ostẽdit. Ido
lũ aũt ẽ simulacrũ: qd̃ hũana effigie factũ ꝛ ꝯsecratũ est
iuxta vocabuli iterp̃tationẽ. Idos. n. grece formã sonat: ꝛ
ab eo p diminutionẽ idolũ deductũ: equę apd̃ nos formu
lã facit. Igit̃ oĩs forma vl̃ formula idolũ se dici exposcit.
Inde idolatria oĩs circa oẽ idolũ famulat⁹ ꝛ suit⁹. Qui
dã vo latini ignorãtes grece imperite dñt idoluʒ ex dolo
sumpsisse nomen: q̊ dyabolus creaturę cultũ diuini noĩs
inuexit. Demões a grecis dictos aiũt: q̄si Δαιμονασ. i.
peritos ac reꝝ p̄scios. Prescîũt. n. futura multa. Uñ ꝛ solẽt
respõsa aliq̃ dare. Inest. n. illis cognitio reꝝ plus q̃ ĩfirmi
tati humanę: partim subtilioris sensus acumine: partiʒ ex
periẽtia lõgissimę vitę: partiʒ p di iussũ angelica reuelatio
ne. Hi corpoꝝ aereoꝝ nã vigẽt. Ante trãsgressionẽ qdẽ ce
lestia corpora gerebãt: lapsi vo i aereã q̃litatẽ ꝯuersi sũt:
nec aeris illius puriora spacia: sʒ ista caliginosa tenere per
missi sunt: q eis q̄si carcer est vsqʒ ad tp̄s iudicij. Hi sũt p̄
uaricatores angeli: quoꝝ diabol⁹ p̄nceps ẽ. Diabolus he
braice dr̃ deorsũ fluẽs: qꝛ qetus i celi culmine stare ꝯtem
psit: sʒ supbię pondere deorsũ corruẽs cecidit. Grece vero
diabolus criminator vocat̃: vel q̧ crimia i quę ipse illicit
ad deũ referat: vel qꝛ electoꝝ inocentiã criminib⁹ fictis
accuset. Uñ ꝛ i apocalipsi voce angelica dr̃. Proiect⁹ ẽ ac
cusator fratrũ nostroꝝ q accusabat illos i ꝯspectu dei nr̃i
die ac nocte. Sathanas i latinũ sonat aduersari⁹ siue trãs
gressor. Ipse ẽ. n. aduersarius q est v̾itatis inimic⁹: ꝛ sp̄ sctõ
rũ v̾tutibus ꝯtrarie nitit̃. Ipse ꝛ trãsgressor qꝛ p̄uaricator
effect⁹: i v̾itate qua ꝯditus est nõ stetit. Ideʒ ꝛ tentator: qꝛ
tentãdã iustoꝝ inocentiã postulat: sic̃ In iob scribit̃. An
tichristus appellat̃: qꝛ ꝯ xp̄ʒ vẽturus ẽ: ñ q̃uo qdã simpli
ces intelligunt: antichristuʒ ideo dictũ q̧ ante christũ vẽ
turus sit. i. post eũ veniat xp̄s. Nõ sic: sʒ antixp̄us grece dr̃
qd̃ ẽ latine ꝯrius xp̄o. Anti. n. grece in latinũ ꝯ significat.
Christũ. n. se mentiet̃ dũ venerit: ꝛ ꝯ eum dimicabit: ꝛ ad
uersabit̃ sacris xp̄i vt v̾itatis eius euãgeliũ soluat. Nam
ꝛ tẽplũ hierosolymis reparare ꝛ oẽs veteris legis cerimo
nias restaurare tentabit. Sʒ ꝛ ille antixp̄s ẽ q negat eẽ do
minũ xp̄ʒ. Cõtrarius. n. xp̄o est. Oẽs. n. q exeũt de eccl̃ia:
ꝛ ab vnitate fidei p̄cidunt̃: ꝛ ipsi antixp̄i sunt. Bel idoluʒ
babyloniũ ẽ: qd̃ iterp̃tat̃ vet⁹. Fuit. n. hic belus pater nini
p̄mus rex assirioꝝ quẽ qdã saturnũ appellant: qd̃ nomẽ ꝛ
apud assyrios ꝛ apud afros postea cultũ ẽ. Uñ ꝛ ligua pu
nica bal deus dr̃. Apud assyrios ãt bel vocat̃ a q̃dã sacro
rum suoꝝ rõne: ꝛ saturnus ꝛ sol. Beelphegor interp̃tat̃ si
mulacrũ ig̊minię. Idolum. n. fuit dcm̃ a cognomẽto baal
sup montẽ phogor: quẽ latini priapuʒ vocãt deũ hortoꝝ.
Fuit ãt de lampsaco ciuitate hellespõti: ꝺ q̈ pulsus ẽ: ꝛ pp
virilis membri magnitudinẽ in numerũ deoꝝ suoꝝ euʒ
greci trãstulerũt ꝛ in noĩe sacrauerũt hortoꝝ. Uñ ꝛ dr̃ pre
esse hortis pp eoꝝ fecũditatẽ. Beelzebub idolũ fuit acca
ron. qd̃ interp̃tat̃ vir muscarũ. Zebub. n. musca vocatur.
Spurcissimũ igit̃ idolũ iõ vir muscaꝝ vocat̃ pp sordes
idolatrię: siue pp ĩmũdiciã. Belial siñ iugo. Belial hebrai
ce bel dr̃ idolũ niniuitaꝝ. Behemoth ex hebrea voce i la
tinã linguã aĩal sonat: pp q̧ de excelsis ad terrena cecidit
ꝛ p merito suo vt aĩal brutũ effect⁹ sit. Ipse ẽ ꝛ leuiathan
. i. serpẽs de aqs qꝛ i huius seculi mari volubuli v̾sat̃ astu
tia. Leuiathan autem interpretatur additamentũ eoruʒ
quoꝝ. s. nisi hoĩuʒ qb⁹ in paradiso semel p culpã p̄uarica
tiõis intulit mortẽ: ꝛ hanc vsqʒ ad eternã mortẽ quotidie
psuadẽdo adijcit vel extẽdit. Quedã aũt noĩa deoꝝ suoꝝ
gentiles p vanas fabulas ad rõnes physicas conant̃ tra
ducere: eaqʒ i causis elemẽtoꝝ ꝯposita eẽ interp̃tãt̃: sʒ h̓ a
poetis totũ fictũ est: vt deos suos ornarẽt aliqbus figuris:
quos pditos ac ꝺdecoris ĩfamia plenos fuisse historię cõ
fitent̃. Oĩno. n. fingẽdi loc⁹ vacat vbi v̾itas cessat. Satur
nus origo deoꝝ ꝛ toti⁹ posteritatis a paganis ꝺsignat̃. Hũc
latini a satu appellatũ ferũt: q̄si ad ip̄ʒ satio oĩuʒ ptineat
reꝝ: vl̃ a tp̄is longitudĩe q̧ saturet̃ annis. Uñ ꝛ eũ greci
cronos nomẽ hẽre dñt. i. tp̄s: q̧ filios suos fert̃ deuorasse
h̓ ẽ ãnos quos tp̄s pduxerit in se reuoluit. vel eo q̧ semĩa
vñ oriunt̃ iteꝝ redeũt. Hũc celij p̄ris abscidisse genitalia
dicũt: qꝛ nihil in celo de seminib⁹ nascit̃. Falcẽ tʒ ingunt:
pp agriculturã significandã vel pp tp̄a ꝛ annos q̧ i se re
deãt: vl̃ pp sapiaʒ q̧ intus acuta sit. In aliqb⁹ aũt ciuitati
bus saturno liberos suos gẽtiles ĩmolabãt: q̧ saturnũ poe
tę liberos suos deuorasse solitũ tradiderunt. Iouis fert̃ a
iuuãdo dict⁹: ꝛ iupiter q̄si iuuans pater: h̓ est oĩb⁹ p̄stans.
Hunc ꝛ p̄uato titulo Iouẽ optimũ dixerũt. dũ fuisset in
cestor in suis: ipudicus in extraneis: quẽ mõ tauꝝ fingũt
pp europę raptũ: fuit. n. in naui cuius insigne erat taurus:
mõ danaes p imbreʒ aureũ appetisse ꝯcubitũ: vbi intelli
git̃ pudicitiã mulieris ab auro fuisse corruptã: mõ i silitu
dinẽ aquilę fuisse: pp q̧ puerũ ad stuprũ rapuerit: mõ ser
pentẽ: qꝛ reptauerit: ꝛ cygnũ qꝛ cantauerit. Et iõ nõ figurę
istę sunt: sed plane de veritate scelera. Uñ turpe erat tales
deos credi: quales hoĩes esse nõ debeant. Januʒ dñt qua
si mũdi vl̃ celi vel mensiũ ianuã. Duas iani facies faciũt:
pp orientẽ ꝛ occidentẽ. Cum vero faciunt euʒ quadrifron
tem ꝛ ianum geminum appellant: ad quattuor mũdi par
tes hoc referunt: vel ad quattuor elementa siue tempora.
Sed dum hoc fingunt: monstrum nõ deuʒ faciũt. Neptu
num aquas mundi p̄dicant: ꝛ dictus ab eis neptunus q̄si
nube tonans. Uulcanuʒ volunt ignem: ꝛ dictus vulcan⁹:
q̄si volans candor: vel quasi volicanus: q̧ per aereʒ volet.
Ignis enim de nubibus nascitur: vnde etiã Homerus di
cit eum precipitatũ de aere in terras: q̧ omne fulmen de
aere cadit. Iccirco aũt vulcanus de femore iunonis fingi
tur natus: q̧ fulmina de imo aere nascunt̃. Claudus autẽ
dicitur vulcanus: qꝛ per naturam nunq̃ est rectus ignis:
sʒ q̄si claudus eiusmodi speciem motumqʒ hʒ. Ideo aũt
in fabrorum fornace eundem vulcanum auctorẽ dñt: qꝛ
sine igne nullum metalli genus fundi extendiqʒ potest.
Pluton grece latine diespiter vel dis pater: quẽ alij orcũ
vocant: quasi receptorem mortiuʒ. Unde ꝛ orca nuncupa
tur vas quod recipit aquas. Ipse ꝛ grece charon. Liberuʒ
a liberamento appellatũ volunt q̧ quasi mares in coeun
do per eius beneficiuʒ emissis seminib⁹ liberent̃: q̧ idem
liber muliebri ꝛ delicato corpore pingitur. Dñt. n. mulie
res ei attributas: ꝛ vinum propter excitandam libidineʒ.
Unde ꝛ frons eius pampino cingitur: sed ideo coronam
vitteam ꝛ cornu hʒ: qꝛ cum grate ꝛ moderate vinuʒ bibi
tur: leticiam prestat: cum vltra moduʒ: excitat lites. i. qua
si cornua dat. Idem autem ꝛ lyeus apotu lyin. i. ab hac
dissolutione: q̧ multo vino mẽbra soluant̃. Iste ꝛ grece
donysius: a monte indię nyso: vbi dr̃ esse nutritus. Cete
rum est ꝛ nysa ciuitas in qua colitur ideʒ liber: vnde ꝛ ny
seus dictus est. Mercurius sermo interp̃tatur. Naʒ ideo
mercurius quasi medius currẽs dicitur appellatus: q̧ ser
mo currat inter homines medius. Iõ ꝛ hermes grece: q̧
sermo vel interp̃tatio: quę ad sermonẽ vtiqʒ pertinet her
menia dicitur. Ideo ꝛ mercibus preesse: qꝛ inter venden

tes ⁊ ęmētes sermo fit medius. Qui iõ fingit̃ habere pen
nas: qꝛ citiꝰ v̾ba discurrũt: vñ ⁊ velox ⁊ errãs iducit̃. Alas
eius in capite ⁊ in pedibꝰ significare volucrē fieri ꝑ aera
sermonē. Nunciũ dictũ: qm̃ ꝑ sermonē oĩa cogitata enũ/
ciant̃. Iõ aũt hũc furti magistrũ dicũt: qꝛ sermo aĩos au/
diẽtiũ fallit. Uirgã tenet qua serpẽtes diuidit. i. venena.
Nã bellãtes ac dissidẽtes iterpretũ orone sedant̃: vñ ⁊ ꝫ
Liuiũ: legati pacis caduceatores dñr. Sicut. n. ꝑ feciales
bella idicebant̃: ita pax ꝑ caduceatores fiebat. Hermes
aũt grece dr̃ apo tes hermenias: latine iterpres q ob v̾tu/
tē multarũqꝫ artiũ sciaꝫ trimegestꝰ. i. ter maximꝰ noiatꝰ
est. Cur aũt eũ capite canino fingũt: hęc rõ dr̃: ꝙ iter oĩa
aĩalia canis sagacissimũ genꝰ ⁊ perspicax hẽatur. Martē
deũ belli eẽ dicũt ⁊ martē appellatũ: qꝛ ꝑ viros pugnat̃:
vt sit mars q̃si mas: lꝫ ⁊ tria sint genera ꝯsuetudinũ sicut
scythaꝝ: vbi ⁊ femine ⁊ viri in pugnã eunt. Amaçonum:
vbi sole femine. Romanorũ aliarũqꝫ gẽtiũ: vbi soli ma/
res. Itē martē dicũt: q̃si effectorē mortiũ. Nam a marte
mors nũcupatur. Uñ ⁊ adulteꝝ dicũt: qꝛ belligerãtibus
icertꝰ est. Qꝛ v̾o nudo pectore stat: vt bello se qsqꝫ sine for/
midine cordis obyciat. Mars aũt apd̃ grecos gradiuus
dr̃: eo ꝙ in bello gradũ iferãt q pugnãt: aut ꝙ ipigre gra/
diant̃. Apollinē q̃uis diuinatorē ⁊ medicũ vellẽt: ipꝫ tñ
solē ẽt dixerũt: q̃si solũ. Ipsuꝫ titan q̃si vnuꝫ ex titanis q
aduersuꝫ iouē bellũ nõ fec. Ipꝫ phebũ: q̃ si ephebũ: hoc
est adolescẽtē. Uñ ⁊ sol puer pingit̃: eo ꝙ quotidie oriat̃
⁊ noua luce nascat̃. Pythiũ quoqꝫ eũdē apollinē vocari
aiunt: a pythone imẽse molis serpẽte: cuiꝰ nõ magis vene
na q̃ꝫ magnitudo terrebat. Hũc apollo sagittaꝝ ictibus
sternens: nois quoqꝫ spolia reportauit: vt pythiꝰ vocaret̃.
Uñ ⁊ ob h̾ isigne victorię pythia sacra celebrãda ꝯstitu/
it. Dianã quoqꝫ sororē eiꝰ silr̃ lunã ⁊ viaꝝ p̄sidē aiũt. Uñ
⁊ virginē eã volũt: ꝙ via nihil pariat: ⁊ iõ ambo sagittas
hr̃e fingunt̃: ꝙ ipsa duo sidera de celo radios vsqꝫ ad ter
ras emittunt. Dianã aũt vocatã: quasi duanã: ꝙ luna die
ac nocte appareat. Ipsam ⁊ lucinã asseuerãt: eo ꝙ luceat.
Eãdē ⁊ triuiã eo ꝙ tribꝰ fingat̃ figuris. De qua Uirgiliꝰ
tria virginis ora dianę: qꝛ eadē luna: eadē diana: ⁊ eadeꝫ
ꝓserpina vocat̃. Sed cũ luna fingitur: sub lustri splẽdet
amictu: cũ succincta iacit calamos: latonia virgo est: cuꝫ
subnixa sedet solio: plutonia cõiunx. Latonia aũt diana:
eo ꝙ latonis fuerit filia. Cererē. i. terrã a creãdis frugibꝰ
asserũt dictã: appellãtes eã nomibꝰ plurimis. Dicũt ẽt eã
⁊ opē: ꝙ opere melior fiat terra. Proserpinaꝫ: ꝙ ex ea ꝓ/
serpant fruges. Uestaꝫ: ꝙ herbis vel varys vestita sit re
bus: vel a vi sua stãdo. Eãdē ⁊ tellurē: ⁊ matrem magnã
fingũt: turritã cũ tympano ⁊ gallo ⁊ strepitu cymbaloꝝ.
Matrē vocatã ꝙ plurima pariat: magnã ꝙ cibũ gignat
almã qꝛ vniuersa aĩalia fructibꝰ suis alit. Est. n. alimẽtoꝝ
nutrix terra. Qꝛ simulacrũ eiꝰ cuꝫ claui fingitur: qꝛ tellus
hyeme claudit̃: vere aperitur: vt fruges nascant̃. Qꝛ tym
panũ hꝫ significare volunt orbē terrę. Qꝛ curru vehit̃: dr̃
qꝛ ipsa est terra q̃ pendet in aere. Qꝛ sustinet̃ rotis: qꝛ mũ/
dus rotat̃ ⁊ volubilis est. Qꝛ leones illi subyciũt mãsue/
tos: vt ostẽdãt nullũ genus esse terrę tã ferũ qd̃ nõ subigi
possit: aut superari ab ea. Qꝛ in capite turritã gestat coro/
nã ondũt suppositas terrę ciuitates q̃si isignitas turribꝰ
cõstare. Qꝛ sedes fingunt̃ circa eã: qꝛ cum oĩa moueãtur
ipsaꝫ nõ moueri. Qꝛ corybãtes eius ministri cuꝫ strictis
gladys esse fingunt̃: vt significet̃ oẽs ꝓ terra sua debere
pugnare. Qꝛ gallos huic deę vt s̾uirẽt fecerũt: signãt ꝙ
q semie idigeãt terrã seq oportere. In ea qppe oĩa reppe/
rire. Qꝛ se apud eã iactãt: p̄cipitãter ingunt: vt q terrã co/
lunt: ne sedeãt: semp eniꝫ esse qd̃ agãt. Cymbaloꝝ auteꝫ
ereoꝝ sonitus: ferramẽtoꝝ crepitus in colendis agris iõ
hr̃e: ꝙ terrã antiq colebãt ere priꝰ q̃ꝫ ferrũ esset inuẽtum.
Eãdē vestã ⁊ ignē eẽ ꝓhibẽt: qꝛ terrã ignē hr̃e nõ dubiũ ē
vt ex ętna vulcanoqꝫ dat̃ itelligi. Et ideo virgineꝫ putãt:
qꝛ ignis iuiolabile sit ęlementũ: nihilqꝫ nasci possit ex eo
qppe q oĩa q̃ arripuerit assumat. Ouidius in fastis. Nec
tu aliud vestã: q̃ꝫ viuã intellige flãmã. Nataqꝫ de flãma
corpora nulla vides. Propterea ⁊ virgĩes ei seruire dicũ/
tur: eo ꝙ sicut ex virgĩe: ita nihil ex igne nascat̃. Iunonē
dicũt q̃si ianonē. i. ianuã: ꝓ purgationibꝰ feminarũ: eo ꝙ
quasi portas matronaꝝ pãdat: ⁊ naturas nubentiũ mari
tis: sed hoc phi. Poetę aũt iunonē iouis asserũt sororeꝫ ⁊
ꝯiugē. Ignē eniꝫ ⁊ aerē iouē: aquã ⁊ terrã iunonē iterp̄tan
tur. Quoꝝ duoꝝ ꝓmixtiõe vniuersa gignunt̃. Et sororeꝫ
dicũt: ꝙ mũdi pars est. Cõiugē: ꝙ cõmixta corda tũdit.
Unde ⁊ Uirgilius. Tuꝫ pater oĩpotens fecũdis imbribꝰ
ęther. Cõiugis in gremium lętę descẽdit. Minerua apud
grecos athena dr̃. i. femina. Apd̃ latinos aũt mineruã vo
catã q̃si deã: ⁊ munus artiuꝫ variaꝝ. Hãc eniꝫ iuẽtricem
multoꝝ igenioꝝ perhibẽt: ⁊ inde eã artē ⁊ rõnem iterpre
tãtur: qꝛ sine rõne nihil põt contineri. Quę rõ qꝛ ex solo
animo nascit̃: animũqꝫ putant esse in capite ⁊ in cerebro
ideo eã dicũt de capite iouis esse natã: qꝛ sensus sapiẽtis
qui inuenit oĩa in capite est. In cuius pectore ideo caput
gorgonis fingit̃: ꝙ illic est omnis prudẽtia quę cõfundit
alios: ⁊ imperitos ac saxeos improbat: quod ⁊ in ãtiquis
iperatoꝝ statuis cernimꝰ in medio pectore loricę ꝓꝓ insi/
nuãdã sapientiã ⁊ v̾tutē. Hęc minerua ⁊ tritonia dr̃. Tri
ton eniꝫ africę palus est: circa quã fert̃ v̾ginali apparuisse
ętate: ꝓꝓ qd̃ tritonia nũcupata ē. Uñ ⁊ tãto ꝓcliuiꝰ dea
credita est: quãto minꝰ origo eiꝰ inotuit. Pallas aũt dicta
vl̾ ab isula pallene i thracia in q̃ nutrita est: vel ab apo tu
pallein to dory. i. ab hastę ꝯcussiõe: vel ꝙ pallãtē gigãteꝫ
occiderit. Uenerē exide dicũt nũcupatã ꝙ sine vi femia
eẽ virgo nõ d̾sinat. Hãc greci aphroditi vocãt ꝓꝓ spumã
sanguis generãtē: aphros. n. grece spuma vocat̃. Qꝛ auteꝫ
fingũt saturnũ celio pr̃i genitalia abscidisse: ⁊ sanguineꝫ
fluxisse in mari: atqꝫ eo spuma maris ꝯcreta venꝰ nata ē:
illd̃ aiũt: ꝙ ꝑ coitũ salsi hũoris suba ē: ⁊ ide aphroditi ve
nerē dici: ꝙ coitꝰ spuma ē sanguis: q̃ ex suco visceꝝ liqdo
salsoqꝫ ꝯstat. Iõ aũt venerē vulcani dicũt vxorē: qꝛ vene
reũ offm̃ nõ nisi calore ꝯsistit: vñ ē. Frigidus i venerē se/
nior. Nã ꝙ saturnꝰ dr̃ celio pr̃i virilia ãputasse q̃ in mare
cadẽtia venerē creauerunt iõ fingit̃: qꝛ nisi hũor de celo
in terrã descẽderit: nihil creat̃. Cupidinē vocatũ ferũt ꝓꝓ
amoreꝫ. Est. n. demon fornicationis. Qui iõ alatꝰ pingit̃:
qꝛ nihil amãtibꝰ leuiꝰ: nihil mutabiliꝰ iuenit̃. Puer pigit̃
qꝛ stultꝰ ē ⁊ irrõnabilis amor. Sagittã ⁊ facē tenere fin/
git̃: sagittã qꝛ amor cor vulnerat: facē qꝛ iflãmat. Pan di
cũt greci latini siluanũ deũ rusticoꝝ: quē in nãę silitudi/
nē formauerũt. Uñ ⁊ pan dictꝰ ē. i. omne. Fingũt. n. eũ ex
vl̾i elm̃toꝝ spē. Hꝫ. n. cornua in silitudinē radioꝝ solis et
lunę. Distictã maculis hꝫ pellē ꝓꝓ celi sidera. Rubet eiꝰ
facies ad similitudinē ętheris. Fistulã septē calamoꝝ ge
stat ꝓꝓ harmoniã celi in qua septē sunt soni ⁊ septē discri
mina vocũ. Uillosus ē qꝛ tellus ꝯuestita est: ⁊ agit̃ vẽtis
Pars eiꝰ iferior feda est ꝓꝓ arbores ⁊ feras ⁊ pecudes. Ca
prinas vngulas hꝫ: vt soliditatē terrę ostẽdat: queꝫ volũt
reꝝ ⁊ totiꝰ nãę deũ: vnde ⁊ pan q̃si oĩa dicũt. Isis lingua
egyptioꝝ terra appellat̃: quã isin volũt eẽ. Fuit eniꝫ isis
regina egyptioruꝫ inachi regi filia: quę de grecia veniẽs
egyptios lr̃as docuit: ⁊ terras colere istituit: ꝓpter quod ⁊
terrã eius nomine appellauerunt. Serapis oĩum maxi/
mus egyptiorũ deus. Ipse est apis rex argiuorũ qui naui
bus trãsuectus in egyptum cuꝫ ibidem mortuus fuisset:
serapis appellatus est: propterea qꝛ archa in qua mortuꝰ

ponit̄:quā sarcophagū vocant:soros gręce dr̄:⁊ ibi eū ve-
nerari sepultū cęperūt priꝰ q̄ꝫ tēplū eiꝰ esset īstructū:velut
soros. Sꝫ apis sorapis pmo:deide vna lr̄a ꝯmutata sera
pis dictꝰ est. Apis fuit apud ęgyptios taurus serapi ꝯsecra
tus:⁊ ab eo ita cognomiātꝰ:quē ęgyptij istar numinis co-
lebāt:eo ꝙ de futuris daret q̄dā māifesta signa. Appare-
bat enīꝫ in memphis. Quē centū antistites ꝓsequebant̄
⁊ repēte velut lymphatici ꝑcinebāt. Huius capitis imagi
nē sibi ī heremo videri fecerūt. Fauni a fando velut apo
tes phones dicti:ꝙ a voce:nō signis ondere viderent̄ fu-
tura. Jn lucis.n.ꝯsulebant̄ a paganis:⁊ respōsa illis non
signis:sꝫ vocibꝰ dabāt. Geniū dicūt ꝙ q̄si viꝫ hēat oīum
reꝝ gignēdaꝝ:seu a gignēdis liberl. Uñ ⁊ geniales lecti
dicebant̄ a gētibꝰ:q̄ nouo marito sternebant̄. Hęc ⁊ alia
sunt gentiliū fabulosa figmēta q̄ interp̄tata sic hn̄r vt ea
nō itellecta dānabilr̄ tn̄ adorēt. Fatū aūt dicūt esse q̄cq̄d
dij fant̄:q̄cq̄d iupiter fatur. A fando igit̄ fatū dicūt.i.a lo
quēdo. Qđ nisi hoc nomē iaꝫ in alia re soleret itelligi quo
corda hoiūꝫ volumꝰ inclinare:rōnabilr̄ possemꝰ a fando
fatū appellare. Nō enī abnuere possumꝰ esse scriptuꝫ in
lr̄is scis:semel locutꝰ est deꝰ:duo hęc audiui:⁊ cętera. Qđ enī
dictū est:semel locutꝰ est:ītelligit̄ imobiliter:hoc est incō
mutabilr̄ est locutꝰ:sicut nouit incōmutabilr̄ oīa q̄ futu-
ra sunt:⁊ q̄ ipse facturus est. Tria aūt fata fingūt in colo:
⁊ fuso digitisq̄ꝫ fila ex lana torquētibꝰ ꝓpter tria tempo-
ra:p̄teritū qđ in fuso iaꝫ netū atq̄ꝫ inuolutū est: p̄sens qđ
īter digitos nentis traijcit̄: futurū in lana q̄ colo īplicata
est:⁊ qđ adhuc per digitos nentis ad fusuꝫ tāq̄ꝫ p̄sens ad
p̄teritū traijciēdū ē. Parcas dicūt ꝑ cataantiphrasin ap-
pellatas ꝙ minime parcāt. Quas tres eē voluerūt:vnā q̄
vitā hoīs ordiat̄:alterā q̄ ꝯtexat:tertiā quę rumpat. Jnci
pimus enī cū nascimur:sumus cū viuimꝰ: desinimꝰ cum
interimꝰ. Fortunā a fortuitis nomē hr̄e dicūt: q̄si deam
quādā res humanas varijs casibꝰ ⁊ fortuitis illudentem.
Unde ⁊ cęcā appellāt:eo ꝙ passim in quoslibet īcurrens
sine vllo examine meritoꝝ ⁊ ad bonos ⁊ ad malos vēit.
Fatū aūt a fortuna separāt:⁊ fortunaꝫ q̄si sit in his q̄ for-
tuitu veniūt:nulla palā cā. Fatū v̄o appositum singulis ⁊
statutū aiunt. Aiūt ⁊ tres furias fęminas crinitas serpēti
bus ꝓpter tres effectꝰ q̄ in animis hoiūꝫ multas ꝑturba-
tiones gignūt:⁊ īterdū cogūt ita delinquere:vt nec fame
nec periculi sui respectū hr̄e permittāt. Jra q̄ vindictā cu
pit:cupiditas q̄ desiderat opes:libido q̄ appetit volupta-
tes. Quę ideo furię appellant̄ ꝙ stimulis suis mentē feri
ant:⁊ quietā eē nō sināt. Nymphas deas aquarū putant
dictas a nubibꝰ. Nā ex nubibꝰ aquę:vñ deriuatū ē:nym-
phas aquaꝝ deas:quasi numina lympharū. Jpsas autē
dicūt ⁊ musas:quasi ⁊ nymphas:nec īmerito. Naꝫ aquę
motꝰ musicen efficit. Nymphaꝝ apud gētiles varia sunt
vocabula. Nymphas q̄ppe montiū oreades dicūt:silua-
rū dryades:fontiū amadriades:campoꝝ naiades:maris
nereides. Heroas dicūt a iunone traxisse nomen. Gręce
enīꝫ iuno hera appellat̄. Et iō nescio q̄s filiꝰ eius fꝫ grę-
corū fabulā heros fuit nūcupatꝰ:hoc videlicet velut my
sticū significāte fabula qđ aer iunoni deputet̄ vbi volunt
heroas hitare. Quo noīe appellāt alicuiꝰ meriti aīas de-
functoꝝ quasi heroas.i.viros aereos ⁊ cęlo dignos ꝓpter
sapiētiā ⁊ fortitudinē. Penates gētiles dicebāt oēs deos
quos domi colebāt. Et penates dicti ꝙ essent in penetra-
bilibꝰ.i.in secretis. Hi dij quō vocabāt̄ vel q̄ noīa habue
rint ignorat̄. Manes dicūt deos mortuoꝝ:quoꝝ ꝑtāteꝫ
īter lunā ⁊ terrā asserunt:a q̄bꝰ ⁊ mane dictū existimant:
ꝙ putant habere:q̄r manꝰ.i.rarus est. Manes dictos si-
ue q̄r late manāt per auras:siue q̄r mites sunt:īmanibus
cōtrario noīe hęc appellatos. Apuleius aūt ait eos ꝑ ca-
taantiphrasin dici manes:hoc est mites ac modestos cū
sint terribiles ⁊ immanes:vt parcas:vt eumenidas. Lar
uas ex hominibꝰ factos dęmones aiunt:qui meriti mali
fuerit. Quarū natura esse dr̄:terrere paruulos ⁊ in angu-
lis garrire tenebrosis. Lamias q̄s fabulę tradūt īfantes
corripe ac laniare solitas:a laniando spālr̄ dictas. Pilosi
q̄ gręce panitę:latine īcubi appellāt̄: siue inui ab ineūdo
passiꝫ cū aīalibꝰ. Uñ ⁊ īcubi dicunt̄ ab īcubādo h̄ est stu
prādo. Sępe enī īprobi existūt ēt mulieribꝰ:⁊ eaꝝ ꝑagūt
ꝯcubitū:quos dęmones galli dusios nūcupāt:q̄r assidue
hāc peragūt imundiciā. Quē aūt vulgo īcubonē vocant:
hūc Romani faunū ficariū dicūt:ad quē Oratius dicit.
Faune nymphaꝝ fugiētiuꝫ amator ꝑ meos fines: ⁊ apri-
ca rura lenis īcedas. Hunc alij satyrū vocant.

Incipit liber nonus.

De linguis gentium. Cap. I.

LInguaruꝫ di
uersitas exorta est in ędi
ficatiōe turris post dilu-
uium. Nā priꝰ q̄ꝫ suꝑbia
turris illiꝰ in diuersos si-
gnoꝝ sonos humanā di-
uideret societatem: vna
oīuꝫ nationū lingua fuit
quę hebręa vocat̄:q̄ pri-
archę ⁊ ꝓphętę vsi sunt
nō solū in ſmonibꝰ suis:
verūetiaꝫ in lr̄is sacris.
Jnitio aūt quot gentes:
tot ligue fuerūt. Deide plures gētes q̄ꝫ linguę:q̄r ex vna
lingua multę gētes sunt exortę. Linguę aūt dictę in h̄ lo
co ꝓ v̄bis q̄ ꝑ linguā fiūt genere locutiōis illo q̄ is q̄ effi-
cit ꝑ id qđ efficit̄ noīat̄:sicut os dici solet ꝓ v̄bis: sic ma-
nus ꝓ lr̄is. Tres sunt aūt linguę sacrę:hebręa:gręca lati-
na:q̄ toto orbe maxie excellūt. His.n.tribꝰ linguis super
crucē dn̄i a pilato fuit cā eiꝰ scripta. Uñ ⁊ ꝑꝑ obscuritatē
sanctaꝝ scripturaꝝ haꝝ triū linguaꝝ cognitio necr̄ia est:
vt ad alterā recurrat̄:dū si quā dubitatiōnē noīs vel iter
pretatiōis sermo vniꝰ linguę attulerit. Gręca aūt lingua
īter cęteras gētiū clarior habet̄. Est.n.⁊ latinis ⁊ oībꝰ lin-
guis sonātior:cuiꝰ varietas in q̄nq̄ꝫ ꝑtibꝰ discernit̄. Qua-
rū p̄a dr̄ cęnedo.i.mixta:siue cōis:qua oēs vtunt̄. Secun
da attica:videlꝫ atheniēsis:qua vsi sunt oēs gręcię aucto
res. Tertia dorica quā habent ęgyptij ⁊ syri. Quarta ioni
ca. Quinta ęolia qua se ęolisti locutos dixerunt:⁊ sunt in
obseruatiōe gręce linguę eiusmodi certa discrimia. Ser-
mo eniꝫ eoꝝ ita est dispartitus. Latinas autē linguas q̄-
tuor esse quidā dixerunt:idest priscā:latinam:Romanā
mixtam. Prisca est qua vetustissimi italię sub iano ⁊ sa-
turno sunt vsi incōdita:vt se habēt carmina saliorū. La-
tina:quā sub latino ⁊ regibꝰ tuscię cęteri in latino sunt lo
cuti:ex qua fuerunt.iz.tabulę scriptę. Romana q̄ post re
ges exactos a pp̄lo romano cępta est:quā Neuius: Plau
tus:Ennius:Uirgiliꝰ poetę: ⁊ ex oratoribꝰ graccus:Cato
⁊ Cicero vel cęteri effuderūt. Mixta q̄ post īperiū latius
promotū simul cū moribus ⁊ hominibꝰ in Romanā ci-
uitateꝫ irrupit:integritateꝫ verbi per solecismos ⁊ barba
rismos corrūpens. Oēs autē oriētis gentes in gutture lin
guam ⁊ verba collidūt:sicut hebręi ⁊ syri. Omnes medi
teranee gētes in palatū sermōes feriūt:sicut gręci ⁊ asia-
ni. Oēs occidētis gētes v̄ba in dētibus frāgunt:sicut itali
⁊ hispani. Syrus ⁊ chaldęus:vicinꝰ hebręo est in sermōe
consonans in plerisq̄ꝫ ⁊ litterarum sono. Quidam autem
arbitrant̄

arbitranẗ linguã ipſaȝ eẽ chaldeã:qꝛ abꝛahã de chaldeis
fuit.Oꝛ ſi h̄ recipiẗ:q̃uo in Daniele hebꝛei pueri linguaȝ
quã nõ nouerãt doceri iubenẗ.Oẽm aũt liguã vnuſq̄ſq̄
hoīuȝ ſiue grecã ſiue latinã ſiue ceteraꝝ gẽtiũ aut audiẽ-
do põt tenere:aut legẽdo:aut ex p̃ceptoꝛe accipe. Cũ aũt
oīuȝ linguaꝝ ſcia difficilis ſit cuiq̄:nemo tñ tã deſidio-
ſus eſt vt in ſua gẽte poſitus ſue gẽtis linguã neſciat.Nã
qd aliud putãdus eſt:niſi aīaliũ bꝛutoꝝ deterioꝛ.Illa.n.
ꝓpꝛie vocis clamoꝛẽ exprimũt:iſte deterioꝛ q ꝓpꝛie lin-
gue caret notitia.Cuiuſmodi aũt lingua locutꝰ eſt deꝰ in
p̄ncipio mũdi cũ diceret:fiat lux:difficile eſt iuenire.Nõ
dũ eniȝ erãt lingue.Item qua lingua iſonuit poſtea exte
rioꝛibꝰ hoīum auribꝰ maxīe ad p̄m̄ hoīem loquens vel ad
ꝓphetas:vel dũ coꝛpoꝛaliter iſonuit vox dicentis dei: tu
es filiꝰ meus dilectꝰ.vbi a q̄buſdã crediẗ illa lingua vna
ꝛ ſola:q̃ fuit anteq̃ eſſet linguaꝝ diuerſitas. In diuerſis
aũt gẽtibꝰ crediẗ ꝙ eadẽ lingua illis deus loquaẗ q̃ ipſi
hoīes vtunẗ vt ab eis itelligaẗ.Loqẗ aũt deꝰ hoībꝰ nõ ꝑ
ſubaȝ iuiſibilẽ:ſed ꝑ creaturã coꝛpoꝛalẽ:ꝑ quã ẽt ꝛ hoībꝰ
apparere voluit qñ locutꝰ eſt.Dicit ẽt aplꝰs. Si linguis
hominũ loquar ꝛ angeloꝝ:vbi q̃riẗ.qua lingua angeli lo
quanẗ:nõ ꝙ angeloꝝ aliq̃ lingue ſint: ſed per exaggera-
tionẽ dr̃.Itẽ q̃riẗ:qua lingua in futurum hoīes loquanẗ:
nuſq̄ reperiẗ.Nã dicit aplꝰs.Siue lingue ceſſabũt.Ideo
aũt priꝰ de linguis:ac deīde de gẽtibꝰ poſuimus:qꝛ ex lin
guis gẽtes:nõ ex gẽtibus lingue exoꝛte ſunt.

¶ De gentium vocabulis. Caplm̃. II.

GEns eſt multitudo ab vno p̄ncipio oꝛta: ſiue
ab alia natiõe:ſ3 ꝓpꝛiã collectionẽ diſticta:
vt grecie:aſie. Hinc ꝛ gẽtilitas dr̃.Gens autẽ
appellata ꝓꝑ gn̄ãtiões familiaꝝ.i.a gignẽdo
ſicut natio a naſcẽdo.Gẽtes aũt a q̄bꝰ diuiſa
ẽ terra.15.ſũt.De iafeth.30.ꝛ vna.De cham.27.De ſem
27.q̃ ſiũt.73.vl̃ potiꝰ vt rõ declarat.72.totidẽq̄ lingue ꝑ
terras eẽ ceperũt:q̃q̄ creſcẽdo ꝓuincias ꝛ iſulas ipleue-
rũt.Filij ſem q̄nq̄ ſingulariter gentes ſingulas ꝓcreaue
runt.Quoꝝ p̄mꝰ elam:a quo elamite p̄ncipes ꝑſidis.Se
cũdus aſſur.a quo aſſyrioꝝ pullulauit iperiũ.Tertiꝰ arfa
xat.a quo gẽs chaldeoꝝ exoꝛta eſt.Quartꝰ ludi.a quo ly-
dij.Quitꝰ araȝ:a quo ſyri:q̃ꝝ metropolis fuit damaſcus.
Filij araȝ nepotes ſem.4.hus ꝛ vl ꝛ gether ꝛ meſa. Hus
traconitidis ꝯditoꝛ q inter paleſtinam ꝛ celeſyriã tenuit
p̄ncipatũ:vñ fuit iob.ſ3 q̄d ſcriptum eſt.Uir erat in terra
hus noīe iob.Scd̃s vl.a q̃ armenij.Tertius geter:a q̃ car
meni ſiue carie.Quartꝰ meſa:a q̃ ſunt hi q vocanẗ meo-
nes.Poſteritas arfaxat filij ſem heber nepos arfaxat:a
q̃ hebꝛei ſunt.Iectan filiꝰ heber:a quo gens idoꝝ oꝛta eſt
Sale filiꝰ iectan:a q̃ bactriani:l3 eos alij ſcytharũ exules
ſuſpicenẗ.Iſmael filiꝰ abꝛahã:a quo iſmaelite:q nũc coꝛ-
rupto noīe ſaraceni q̃ſi a ſara:ꝛ agareni ab agar. Naba-
ioth filiꝰ iſmahel:a q̃ nabathei q ab effrata ī mari rubꝛo
inhabitãt.Moab ꝛ ãmon filij loth:a q̄bꝰ moabite ꝛ ãmo-
nite.Edom filiꝰ Eſau:a q̃ idumei. He ſũt gẽtes q̃ de ſem
ſtirpe deſcẽdũt poſſidẽtes terrã meridianã ab oꝛtu ſolis
vſq̄ ad fenices.Filij cham q̃tuoꝛ:ex q̄bꝰ oꝛte ſunt gentes
he.Chus a q̃ ethiopes ꝓgeniti.Meſraim:a q̃ egyptij ꝑhi
benẗ exoꝛti Futh a q̃ libij.Uñ ꝛ mauritanie fluuiꝰ vſq̄ ī
p̄ñs futh dr̃:oīſq̄ circa eũ regio futhẽſis.Chanaã a q̃ afri
ꝛ fenices ꝛ chananeoꝝ decẽ gẽtes.Itẽ ex nepotibꝰ cham
Filij chus nepotis cham ſex.Filij chus ſaba ꝛ euilath ſa
batha rema ſaba cuça.Saba.a q̃ ꝓgẽiti ꝛ appellati ſabei.
de q̄bꝰ Uirgiliꝰ.Solis ẽ thurea v̄ga ſabeis. Hi ſũt ꝛ ara-
bes.Euilath:a q̃ getuli ī ꝑte remotioꝛis africe eremo co
herẽtes.Sabatha a q̃ ſabatheni q nũc aſtabari noīanẗ
Rema v̄o ꝛ ſaba ꝛ cuça paulati ãtiq̃ vocabula ꝑdiderũt
ꝛ q̃ nunc a veteribꝰ hẽant ignoꝛaẗ.Filij rema ſaba ꝛ da-
dan. Hic aũt ſaba ꝑ ſin lr̃am ſcribiẗ in hebꝛeo.ille aũt ſu
perioꝛ ſaba ꝑ ſamech:a q̃ appellanẗ ſabei.vocaẗ aũt nũc
ſaba arabia.Dadan a q̃ gens ẽ ethiopie in occidẽtali pla
ga.Filij meſraim.Labin a q̃ libij q quondã futhei voca
banẗ. Ceſloim a quo philiſtij quos veteres allophillos:
nos mõ coꝛrupte palleſtinos appellamus.De allophilis
cetere ſex gẽtes ignote ſunt:que bello ethiopico ſubuerſe
vſq̄ ad obliuionẽ p̄teritoꝝ nominuȝ ꝑuenerũt.Filij cha
naan vndeci ex quo chananeoꝝ decẽ gẽtes:quoꝝ terraȝ
his expulſis iudei poſſederũt.Quoꝝ p̄mogenitꝰ ſidon:a
quo ſidones.Uñ vꝛbs eoꝝ in fenice ſidon vocaẗ.Scd̃s
eth a quo ethei.Tertiꝰ iebus a quo iebuſei:q̃ꝝ fuit ierl̃z.
Quartꝰ amoꝛreus a quo amoꝛrei.Quitus gergeſeus a q̃
gergeſei.Sextus eueus a quo euei.Ipſi ſunt gabaonite a
a ciuitate gabaon q ſupplices venerũt ad ieſũ.Septimꝰ
aracheus q archas cõdidit oppidũ ꝯ tripoliȝ in radicibꝰ
libani ſitũ.Octauus aſeneus a quo aſenei.Nonꝰ aradius
a quo aradij ſunt:qui araduȝ inſulã poſſederunt anguſto
freto a fenicis littoꝛe ſeparatã.Decimus amareus a quo
ſyrie nobilis ciuitas q̃ vocaẗ coelis. Undecimꝰ amatheꝰ.
He ſunt gẽtes de ſtirpe cham:que a ſidone vſq̄ ad gadi-
tanũ fretũ oẽȝ meridianã partẽ tenẽt.Itẽ tribꝰ filioꝛum
iafeth.Filij autẽ iafeth.vij.noīanẗ.Gomer ex quo gala-
the.i.galli.Magog a quo arbitrantur ſcythas ꝛ gotthos
traxiſſe oꝛiginẽ.Madai a quo medos exiſtere putãt.Ia-
uan a quo iones:q ꝛ greci.Unde ꝛ mare ioniuȝ.Tubal a
quo hiberi qui ꝛ hiſpani:licȝ quidã ex eo:ꝛ italos ſuſpicẽ-
tur.Moloch ex quo capadoces ſunt.Unde ꝛ vrbs apud
eos vſq̄ hodie maleca dr̃.Tiras ex quo traces:quoꝝ nõ
ſatis imutatũ vocabulum eſt:quaſi tiraces. Filij gomer
nepotes iafeth:aſſenes:a quo ſarmate:quos greci regios
vocãt.Rifath a quo paphlagones.Gotoꝛma a quo ſunt
phriges.Filij iauan eliſa a q̄bꝰ greci eliſei q vocãtur eoli-
des.Unde ꝛ lingua q̄nta grece eolis appellatur. Tarſis
a quo cilices vt ioſephus arbitraẗ.Unde ꝛ metropolis ci
uitas eoꝝ tarſis dr̃.Cethim:a quo cithei.i.cypꝛij a q̄bus
hodie ꝛ vrbs cithiuȝ noīaẗ.Dodani a quo rhodij.He ſũt
gentes de ſtirpe iafeth:que a tauro monte ad aquilonem
mediã partẽ aſie ꝛ omnẽ europã vſq̄ ad oceanũ bꝛitan-
nicuȝ poſſident noīa ꝛ locis ꝛ gentibꝰ relinquẽtes: de q̄bꝰ
poſtea imutata ſunt plurima:cetera permanẽt vt fuerũt
Nã multarũ gentiũ vocabula partiȝ mãſerunt:ita vt ho
die appareat:vnde fuerant deriuata:ſicut ex aſſur aſſyrij
ex heber hebꝛei:partim vero tẽpoꝛis vetuſtate ita muta
ta ſunt:vt vix homines doctiſſimi antiquiſſimas hiſtoꝛi-
as perſcrutãtes:nec omniũ:ſed nec aliquarũ ex iſtis oꝛi-
gines gentiũ potuerit repꝑire.Naȝ ꝙ ex filio cham q vo-
cabaẗ meſraim egyptij ſint exoꝛti:nulla hoc reſonat oꝛi-
go vocabuli:ſicut nec ethiopũ:q dicũẗ ad eũ filiũ cham
ꝑtinere:q chus appellatꝰ eſt.Et ſi oīa ꝯſidereṅẗ: plurima
tñ gẽtiũ mutata q̄ manẽtia vocabula appꝑent:q̄bꝰ poſtea
noīa diuerſa:diuerſa dedit rõ.Nãq̄ȝ indi ab indo flumi-
ne dicti ſunt:qui ab occidẽtali parte eos icludit. Seres a
ꝓpꝛio oppido nomẽ ſoꝛtiti ſunt:gens ad oꝛientẽ ſita:apd̃
quos de arboꝛibꝰ lana ꝯtexiẗ:de q̄bus eſt illud.Ignoti fa
cie:ſ3 nõ vellere ſeres.Gangaride ppl̃i ſunt iter aſſyrios
indoſq̄ȝ ihabitãtes circa gangen fluuiũ:vnde etiã ganga
ride nũcupati ſũt.Hircani dicti ſũt a ſilua hyrcania vbi
ſũt plime tygres.Bactriani ſcythe fuerũt q ſuoꝝ factio-
ne a ſedibꝰ ſuis pulſi iuxẗ bactron oꝛiẽtis fluuiũ ꝯſederũt
ex cuius vocabulo ꝛ nomẽ ſoꝛtiti ſunt. Huius gentis rex
fuit Zoꝛoaſtes iuẽtoꝛ magice artis.Parthi quoq̄ȝ ꝛ ipſi
a ſcythis oꝛiginem trahunt:fuerunt enim eoꝛum exules:
quod etiam vocabulo eoꝛuȝ manifeſtatur. Nã ſcythico

sermone exules parthi dn̄r. Hi sil'r vt bactriani domesticis seditionib⁹ scythia pulsi solitudinē iuxta hyrcaniā p̄m furtiz occupauerūt: deide plęraq̧ finiū ēt v̄tute obtinuerunt. Assyrij ab assur filio sem vocati: gens potētissima: q̄ ab eufrate vsq̧ ad idoꝝ fines oēz in medio tenuit regionē. Medi a rege suo cognomiati putant̄. Nāq̧ iason peliaci regis frater a pelię filijs thessalia pulsus est cuz medea vxore sua cui⁹ fuit puignus medus rex atheniēsiuz: q post mortē iasonis oriētis plagā ꝑdomuit: ibiq̧ mediam vrbē ꝯdidit gentēq̧ medoꝝ noīe suo appellauit. Sz inuenim⁹ in genesi: ꝙ madai auctor gentis medoꝝ fuit: a q̊ ꝛ cognomiati: vt superi⁹ dictū ē. Persę a ꝑsęo rege sūt vocati: q e grecia asiā trāsiēs ibi barbaras gentes graui diuturnoq̧ bello ꝑdomuit. Nouissime victor nomē subiectę gēti dedit. Persę aūt añ cyrū ig̊biles fuerūt: ꝛ nulli⁹ intergētes loci hēbant̄. Medi semꝑ potētissimi fuerunt. Casdęi q nūc chaldęi vocāt̄ a caseth filio nachor fr̄is abrahę cognomiati sunt. Sabęi dicti αποτο υ σηυεσθαι qd est supplicare ꝛ venerari: q2 diuinitatē ꝑ ipoꝝ thura veneramur. Ipsi sūt ꝛ arabes: q2 in mōtib⁹ arabię sūt: q vocant̄ liban⁹ ꝛ antiliban⁹ vbi thura colligūt̄. Syri ab surim vocati ꝑhibent̄: q fuit nepos abrahā ex cethura. Quos aūt veteres assyri⁹: nūc nos vocam⁹ syros a ꝑte totū appellātes. Hebręi vocati sunt ab heber: q ꝓnepos fuit sem: israhelitę v̄o ab israel filio isaac. Nā p̄riarchā hebręoꝝ ꝯstat fuisse isrl': a q̊. 12. iudęoꝝ tribus israhelis vocabulū sortiti sūt. Judęis aūt scissura decē tribuū noīa iposuit. Naz antea hebręi siue israhelitę nūcupabant̄: ex q̊ aūt in duo regna dei ppl's diuisus ē tūc duę trib⁹: q̄ de stirpe iuda reges habebāt iudeoꝝ nomē sortiti sūt. Reliq̄ ꝑs decē tribuuz q̄ in samaria sibi regē ꝯstituit ob ppli magnitudinez p̄stinū nomē retinuit isrl'. Samaritanoꝝ gēs sūpsit exordiuz ab assyrijs q trāsmigrati habitauerūt i samaria: q latine īterp̄tant̄ custodes: eo ꝙ captiuato isrl' isti in terrā regionis eoꝝ ad custodiā collocati sūt. Fenix cadmi fr̄ de thebis ęgyptioꝝ in syriā ꝓfect⁹ apud sidonē regnauit: eosq̧ pplos ex suo noīe fęnices: eāq̧ ꝓuīciā fęniciā nūcupauit. Sidones aūt a ciuitate q̄ vocat̄ sidon traxisse vocabulū ꝑhibent̄. Saraceni dicti vl' q2 ex sara genitos se p̄dicent vel sic gētiles aiūt: ꝙ ex origine syroꝝ sint: q̄si syrigenę. Hi ꝑ āplā solitudinē habitāt. Ipsi sunt ꝛ ismahelitę vt liber geneseos docz: ꝙ sint ex ismahele. Ipsi cedareni a cedar filio ismahelis. Ipsi agareni ab agar: q vt diximus ꝑuerso noīe saraceni vocant̄: q2 ex sara se genitos gloriāt̄. Philistęi ipsi sūt palęstini: q2. p. lr̄az s̄mo hebrę⁹ nō hz: sz ꝓ eo ph greco vtunt̄. Inde philistęi ꝑ palestinis dn̄r a ciuitate vtiq̧ sua. Idē ꝛ allophyli. i. alienigenę ob h̄: q2 sꝑ fuerūt inimici isrl': ꝛ lōge ab eoꝝ gn̄e ac societate sepati. Chananei appellati de chanaan filio cham q̊ꝝ terraz iudęi possederūt. Ex cui⁹ origīe fuit emor pr̄ sichē a q̄ amorrei sūt nūcupati. Egyptij ab ęgypto q̊daz rege suo vocati sūt. Nā antea aerei dicebant̄. Interp̄tant̄ aūt lingua hebraica ęgyptij affligētes: eo ꝙ afflixerūt dei ppl'm pri⁹ q̄ꝫ diuio auxilio liberarent̄. Armeni⁹ ex thessalia vn⁹ de nūero ducū iasonis: q ad colchos ꝓfecti sūt: recollecta multitudīe q̄ amisso rege iasone passiz vagabat̄: armeniā ꝯdidit: gētiq̧ ex suo vocabulo nomē dedit. Limes est ꝑsic⁹ q scythas ab eis diuidit: scythia cognomiat⁹: a q̊ limite scythę a q̊busdā ꝑhibent̄ vocati: gens āntiq̄ssima semꝑ habita. Hi parthos bactrianosq̧: femię aūt eoꝝ amazonū regna ꝯdiderūt. Massagetę ex scythaꝝ origīe sūt. Et dicti massagetę q̄si graues. i. fortes getę. Nā sic Liui⁹ argētuz graue dic̄. i. massas. Hi sūt q inter scythas atq̧ albanos septētriōalib⁹ iugis ihabitāt. Amazones dictę sūt siue ꝙ sil' viuerent sine viris q̄si amazosę: siue ꝙ adustis dexteriorib⁹ mām̄is eēnt ne sagittarū iactus impedirent̄: quasi αυευ μαζου. Nudabāt. n. quā adusserant māmā. Has Titian⁹ vnimāmas dicit. Naz hoc est amazon: q̄si anesmazin. i. sine māma. Has iā nō eē ꝙ eaꝝ gētes ꝑtim ab hercule ꝑtiz ab achille vl' ab Alexādro vsq̧ ad iternitionē deletę sunt in ꝑtes asiaticę. Scythię gētes q̄ posteros se iasonis credūt albo crine nascunt̄ ab assiduis niuib⁹: ꝛ ipsi⁹ capilli color gēti nomē dedit ꝛ ide dn̄r albani. Hoꝝ glauca oculis idest picta inest pupilla adeo vt nocte plus q̄ꝫ die cernāt. Albani āt vicini amazonib⁹ fuerūt. Ugnos antea hunnos vocam⁹: postremo a rege suo abares appellatos: q pri⁹ in vltia meotide iter glacialē tanaim ꝛ massagetaꝝ imanes pplos habitauerūt. Deide ꝑnicib⁹ equis caucasi rupib⁹ feras gētes Alexādri claustra cohibēte ruperūt: ꝛ orientē. 20. ānis tenuerūt captiuuz: ꝛ ab ęgyptijs atq̧ ęthiopib⁹ annuū vectigal exegerūt. Troianoꝝ gens antea dardana a dardano rege noīata. Nā dardan⁹ ꝛ iasius fr̄es e gręcia ꝓfecti ex his iasius ad thraciā: dardan⁹ ad frigiā ꝑuenit: ibiq̧ p̄m⁹ regnauit. Post quē filius eius erichthoni⁹: deide nepos ei⁹ tros: a q̊ troiani nūcupati sūt. Galathę galli eē noscūt̄: q in auxiliū a rege bithynię euocati regnū cū eo ꝑacta victoria diuiserūt: sicq̧ deide gręcis admixti: p̄mū gallogręci: nūc ex ātiquo galloꝝ noīe galathę nuncupant̄. Gręci añ thessali a thesalo: postea a gręco rege gręci sūt nūcupati. Nā gręci ꝓp̄e thessali dicti sunt. Lapithas aūt gētē thessalię fuisse aiūt circa peneon amnem oliz ihabitātem a lapitha apolinis filia nūcupatos. Sicyonij gręci sūt nūcupati a sicyonio rege. Hi p̄mū agialei vocabant̄ a rege agialeo q prim⁹ sicyonijs iperauit: a quo ꝛ agialea ciuitas nūcupata est: q̄ nūc peloponesus vocat̄ a pelope rege suo. Ipsi sūt ꝛ archades ab archade rege iouis ꝛ calistę filio dicti. Danai a danao rege vocati. Idē ꝛ argiui ab argo ꝯditore cognomiati. Postq̄ꝫ āt rex gręcoꝝ apis mortu⁹ est: huic fili⁹ argus successit in regnū: ꝛ ex eo argiui appellati sūt: q ēt ab eis post obitū vt de⁹ h̄ri cępit: tēplo ꝛ sacrificio honoratus. Achei q ꝛ achiui ab acheo iouis filio dicti. Pelasgi noīati: q2 cum velis sp̄āsis verno tēpore aduenisse italiā visi sūt vt aues. Primo eni eos Uarro italiā appulisse ꝯmemorat. Gręci v̄o pelasgos a pelasgo iouis ꝛ larissę filio ꝑhibēt dc̄ōs. Myrmidōes fuerūt achillis socij: dolopes pyrri. Dicti aūt sūt myrmidones ꝑꝑ astutiaz q̄si myrmicę. i. formicę. Eratosthenes aūt dicit dictos myrmidones a myrmidone duce iouis ꝛ eury medusę filio. Cecropi atheniēsiū regi successit agran⁹: cui⁹ filia atthis noīe ꝛ regioni ꝛ genti nomē dedit. Et ex ea attici cognomiati: q sunt atheniēses. Ion vir fortis ex suo nomie: eosdē atheniēses vocauit iones. Macedones a noīe emacionis regis antea emaci nūcupati sunt: postea macedones dicti a macedone rege deucalionis materno nepote. Epyrothę a pyrro achillis filio prius pyrridę postea vero a pyrro rege ad italiam trāsire p̄sumpserūt. Dorus neptuni ꝛ ellepis fili⁹ fuit: vn̄ dori ꝛ originē ꝛ nomē duxūt. Sūt aūt pars gręcię gētis ex q̊bus ēt cognomiata est tertia lingua gręcoꝝ: q̄ dorica appellat̄. Lacedęmōes a lacedęmone semele ac iouis filio dicti. Hi diu ꝑseuerātes in bello ꝯtra messenios veriti ne diuturnitate pręlij spem ꝓlis ꝑderēt: p̄ceperūt vt v̄gines eoꝝ cū iuuenib⁹ domi relictis ꝯcumberent: sicq̧ ex ꝓmiscuo v̄ginū ꝛ maritoꝝ ꝯcubitu: iuuenes de icertis parētibus nati sunt: ꝛ ex nota materni pudoris spartani vocati sunt. nā ipsos esse spartanos quos ꝛ lacedęmones. Spartanos vero ꝓpter repentinos aduentus aduersus cadmū quasi de terra contractos: ꝛ ex omni parte confluitos ita vocatos. Thraces ex filio iafeth qui vocatus est tiras: ꝛ orti ꝛ cognominati vt superius dictuz est perhibentur: lz

gentiles

gẽtiles eos ex morib⁹: ita dictos existimẽt ꝙ sint truces.
Seuissimi.n.oiũ gẽtiũ fuerũt. Unde ꝛ multa de eis fa-
bulosa memorant: ꝙ captiuos dijs suis litarẽt: ꝛ hũanũ
sanguinẽ in ossib⁹ capitũ potare soliti essent. De qb⁹ Uir
gili⁹. Heu fuge crudeles terras: fuge littꝰ auarũ: q̃si crude
liũ ꝛ auaroꝝ. Istroꝝ gens originẽ a colchis ducit: q missi
ad argonautas ꝑsequẽdos: vt a põto itrauerũt istrũ flu
uiũ: a vocabulo amnis: q̊ a mari recesserãt appellati sunt
Romani a romuli noie nũcupati qui vrbẽ romã ꝯdidit
gẽtiq; ꝛ ciuitati nomen dedit. Hi añ a saturno saturnij: a
latino latini vocati sũt. Nã latin⁹ italię rex fuit: q ex suo
noie latinos appellauit: q postea romani nũcupati sunt.
Hi ꝛ qrites dicti. qꝛ qrin⁹ dict⁹ ẽ romulus: ꝙ semꝑ hasta
vtebat̃: q̃ sabinoꝝ ligua qris dr̃. Italus q̊q; ꝛ sabin⁹ ꝛ si-
can⁹ frẽs fuerũt: ex qb⁹ noia ppl'is iposita ꝛ regiõib⁹ sunt.
Nã ab italo itali: a sabino sabini: a sicano sicani: q ꝛ sicu-
li cog̊miati sũt. ydẽ ꝛ siciliẽses. Tusci italię gens est a fre
quẽtia sacroꝝ ꝛ thuris vocata. i. απο το υ θυειν. Umbri
italię gens ẽ: sꝫ galloꝝ veteꝝ ꝓpago q apẽninũ mõtẽ ico
lũt: de qb⁹ historię ꝑhibẽt: eo ꝙ tꝑe aq̃ꝗ cladis ibrib⁹ suꝑ
fuerit: ꝛ ob h̃ vmbrios gręce noiatos. Marsi gẽs italię di
cta a comite liberi marsia q vsũ illis vitiũ oñdit: ꝛ ob h̃
illi statuã fecerũt: quã postea romani victis marsis tule
rũt. Marsos aũt gręci tuscos vocãt: q̃si οφιουχους: ꝙ
multos serpẽtes hẽat: ꝛ ὄφισ serpẽs dicat̃: illęsos aũt eẽ
carminũ maleficijs. Inhabitãt aũt plagã apẽnini mõtis
sil' cũ vmbris. Gotthi a magog filio iafeth noiati putãt̃
de sil'itudie vltię syllabę q̊s veteres magis getas q̃ got-
thos vocauerũt: gens fortis ꝛ potentissima: corpoꝝ mole
ardua: armoꝝ gñe terribilis. De qb⁹ Lucan⁹. Hic dacus
ꝑmat: ide getes occurrat hiberis. Daci aũt gotthoꝝ sobo-
les fuerũt: ꝛ dictos putãt dacos q̃si dagos: qꝛ de gotthoꝝ
stirpe creati sũt. De qb⁹ ille. Ibis arctos ꝓcul vsq; dagos
Bessi barbari fuerũt q a m'titudie boum sic vocati cre-
dunt̃. De qb⁹ qdã. Qui colit terrę medio v'ille. diuit mi'
to boue pilleat⁹. accola ripę. Sipedes pedestri ꝑlio magis
q̃ eq̃stri sũt vsi: ꝛ ex hac cã ita sũt vocati. Sarmatę patẽ
tib⁹ cãpis armati ineqtabãt ꝑusq; eos lẽtulus danubio ꝓ
hiberet: atq; ide ob studiũ armoꝝ sarmatę nũcupati exi-
stimãt̃. Lanus fluui⁹ fert̃ vltra danubiũ: a quo alani dci
sũt: sicut ꝛ ppl'i ibabitãtes iuxta lemannũ fluuiũ alemã-
ni vocant̃. De qb⁹ Lucanus. Deseruere cauo tẽtoria fixa
lemãno. Lõgobardos vulgo ferunt noiatos a ꝓlixa bar
ba ꝛ nũq; tõsa. Uãdelicus amnis ab extremis gallię erũ
pens: iuxta quẽ fluuiũ ibabitasse: ꝛ ex eo traxisse nomen
vãdali ꝑhibent̃. Germanię gẽtes dictę ꝙ sint imania cor
pora: imanesq; natiões: seuissimis durare frigorib⁹: q mo
res ex ipso cęli rigore traxerũt: feroces animi ꝛ semꝑ ido-
miti: raptu venatuq; viuẽtes. Horũ plurimę gẽtes varię
armis: discolores habitu: liguis dissonę: ꝛ origie vocabu-
loꝝ icertę: vt tolerates: samsi. vari: quadi: tungri: marco-
mãni: bruteri: camasi: blangiani: tubãtes: quoꝝ imanitas
barbarię ẽt in ipsis vocabulis horrorẽ quendã significat
Sueui pars germanoꝝ fuerũt in fine septẽtrionis: de q-
bus Lucan⁹. Fundit ab extremo flauos aqlone sueuos.
Quoꝝ fuisse centũ pagos ꝛ ppl'os multi tradiderũt. Di-
cit aũt sueui putant̃ a monte sueuo q ab ortu initiũ ger-
manię facit: cui⁹ loca icoluerũt burgũdiones quõdã a ro-
manis subacta iteriore germania ꝑ castroꝝ limites posi
ti a tyberio cęsare in magnã ꝯualuerũt gentẽ: atq; ita no
mẽ ex locis sũpserũt: qꝛ crebra ꝑ limites habitacula ꝯsti
tuta: burgos vulgo vocant. Hi postea rebelles effecti ro-
manis: pl⁹ q̃ octogita milia armatoꝝ ripę rheni flumis
isederũt: ꝛ nomẽ gẽtis obtinuerũt. Saxonũ gens in ocea
ni littorib⁹ ꝛ paludib⁹ inuijs sitą ṽtute atq; agilitate habi

lis: vñ ꝛ appellata ꝙ sit duꝝ ꝛ validissimũ genus hoiũ: ꝛ
ꝑstãs cęteris piraticis. Franci a quodã ꝓpo duce vocati
putant̃. Alij eos a feritate moꝝ nuncupatos existimant.
Sũt.n. in illis mores iconditi: nãlis ferocitas aioꝝ. Bri
tãnos qdã latine noiatos suspicant̃: eo ꝙ bruti sint: gens
itra oceanũ iterfuso mari: q̃si extra orbẽ posita: de qbus
Uirgili⁹. Toto diuisos orbe britãnos. Scoti ꝓpa lingua
nomẽ hñt a picto corꝑe: eo ꝙ aculeis ferreis cũ attramẽ
to variarũ figuraꝝ stigmate ãnotent̃. Galli a cãdore cor
poris nũcupati sunt. Galla.n. gręce lac dr̃. Uñ ꝛ Uirgili⁹
sic eos appellat: cũ ait d̃ his. Tũ lactea colla. auro inectũ-
tur. Scd̃ꝫ diuersitatem.n. cęli ꝛ facies hoiũ ꝛ colores: ꝛ
corpoꝝ q̃titates ꝛ animorũ diuersitates existunt. Inde
romanos graues: gręcos leues: afros ṽsipelles: gallos ꝓnã
feroces atq; acriores igenio ꝑuidem⁹: qd̃ nã climatũ fa-
cit. Galli aũt senones antiqtus xenones dicebãt̃: ꝙ libe-
rũ hospitio recepissent: postea. x. in. s. lr̃am cõmutata est.
Uacca oppidũ fuit iuxta pyreneũ a quo sunt cognomia-
ti vaccei: de qb⁹ credit̃ dixisse poetã. Lateq; vagãtes. vac
cei. Hi pyrenei iugis ꝑ amplã mõtis habitãt solitudinẽ.
Idẽ ꝛ vascones q̃si vaccones. c. in. s. lr̃a demutata: quos
Cneus põpeius edomita hispania ꝛ ad triũphũ venire fe
stinãs de pyrenei iugis deposuit: ꝛ in vnũ oppidũ cõgre-
gauit. Uñ ꝛ ꝯuenarũ vrbs nomẽ accepit. Hispani ab hi
bero amne ꝑ̃ᵐ hiberi postea ab hispalo hispani cognomi
nati sũt. Gallici a cãdore dicti: vñ ꝛ galli. Reliqs.n. hispa
nię populis cãdidiores existũt. Hi gręcã sibi originẽ asse
runt. Unde ꝛ naturali igenio callẽt. Siquidẽ post finem
troiani belli teucrum mortem aiacis fratris iuisũ patri
thelamoni dum nõ reciperet̃ in regnum cyprũ conces-
sisse: ibiq; vrbẽ nomine antiquę patrię salaminã condi-
disse inde gallatiã ꝓfectus expositis sedibus ex loco no-
men genti dedisse. Astures gentes hispanię vocati: eo ꝙ
circa isturã flumẽ septi mõtib⁹ siluisq; crebris ibabitẽt.
Cãtabri gens hispanię a vocabulo vrbis: ꝛ hiberi amnis
cui isidũt appellati. Hoꝝ anim⁹ pertinax ꝛ magis ad la-
trocinãdũ ꝛ ad bellãdũ: vel ad perpetiẽdũ ṽbera semper
parati. Celtiberi ex gallis celticis fuerũt: quorũ ex nomi
ne appellata est regio celtiberia. Nã ex flumine hispanię
hibero vbi ꝯsederũt: ꝛ ex gallis q celtici dicebant̃: mixto
vtroq; vocabulo celtiberi nũcupati sunt. Afri appellati
ab vno ex posteris abrahę qui vocabat̃ afer qui dr̃ duxis
se aduersus libyã exercitũ: ꝛ ibi victis hostib⁹ cõsedisse:
eiusq; posteros ex noie attaui ꝛ afros ꝛ africã nũcupasse.
Pęni aũt carthaginẽses sunt a fęnicibus nũcupati: q cũ
didone ꝓfecti sunt. Tyrios vero a tyria vrbe fęnicũ nũ-
cupatos: de qua ꝓfecti sunt: ꝛ in africę littus venerũt. Ge
tuli getę dicunt̃ fuisse: qui igenti agmine a locis suis na-
uibus cõscendẽtes loca syrtiũ in libya occupauerunt: ꝛ
qꝛ ex getis venerãt deriuato noie getuli cognomiati sunt
Unde ꝛ opinio est apud gotthos ab antiqua cognatione
mauros ꝯsanguinitate ꝓpinquos sibi vocari. Africã aũt
initio habuere libyes: deinde afri: post hoc getuli: postre-
mũ mauri ꝛ numides. Mauri ꝛ numidę vt afri putant:
sic sumpserũt ꝛ exordiũ ꝛ vocabulũ. Nã postq; in hispa-
nia hercules iterijt: ꝛ exercitus eius cõpositus ex varijs
gentib⁹ amisso duce passim sibi sedes q̃rebat: ꝛ ex eo nũẽ
medi ꝛ persę ꝛ armeni nauib⁹ in africã transuecti ꝓxima
mari loca occupauere: sꝫ persę dũ mãꝫ in agris ꝓ ꝯstruẽ-
dis domicilijs nõ iuenirẽt: ꝛ ignara lingua ꝯmerciũ ꝓhi
berẽt: ꝑ patẽtes agros ꝛ diuersas solitudines vagabant̃:
ꝛ a pabulatiõib⁹ vagabundis semetipsos ꝓpa lingua nu
mides appellauerũt. i. sine oppido vagos ꝛ errãtes. Me-
di aũt cũ libijs se miscuerãt: q ꝓxima hispanię habitabãt
quoꝝ nomen paulatiꝫ libyes corrupere barbara linguã

mauros ꝓpter medos appellãtes:licꝫ mauri ob colorem
a grecis vocarent. Greci.n.nigrũ mauron vocãt. Aestifero
quippe calore afflati spẽꝫ atri coloris ducunt. Massylia ci
uitas affricę est nõ lõge ab atlãte ꝛ hortis hesperidũ a q̃
ciuitate massyli vocati sũt:quos nos corrupte massulos
vocam⁹:de qb⁹ Uirgili⁹. Hic mihi massylę gẽtis mõstra
ta sacerdos. Gaulalũ gẽtes sunt a meridie vsqꝫ ad ocea
nũ hesperiũ puagãtes. His nomẽ gauloen isula dedit q̃ ẽ
iuxta ęthiopiã:vbi nec serpẽs nascit̃ nec viuit. Garamã
tes ppli affricę sunt ꝓpe cyrenas ĩhabitãtes a garamãte
rege apollinis filio nomiati:q ibi ex suo noie garama op
pidũ ꝯdidit. Sũt aũt ꝓximi gẽtib⁹ ęthiopũ:de qb⁹ Uir
gilius. Extremi garamãtes. Extremi aũt qꝛ seq̃ ꝛ a ꝯsor
tio hũanitatis remoti. Hespery vo sunt q circa hispaniaꝫ
cõmorant̃. Nã hispania hesperia dr̃. Ethiopes dicti a fi
lio cham q vocat⁹ est chus:ex quo originẽ trahunt. Chus
enĩ hebraica lingua ęthiops iterpretat̃. Hi quõdã ab ido
flumie ꝯsurgẽtes iuxta ęgyptũ iter nilũ ꝛ oceanũ in me
ridie sub ipsa solis vicinitate isederũt:q̊ꝝ tres sunt ppli:
hesperi:garamãtes:ꝛ idi. Hesperi sunt occidẽtis:garamã
tes tripolis:idi oriẽtl. Troglodytę gẽtes ęthiopũ iõ nũcu
pati q̧ tãta celeritate pollẽt:vt feras cursu pedũ assequã
tur. Pamphagy ꝛ hi in ęthiopia sũt:qb⁹ esca est qcqd mã
di põt:ꝛ oĩa fortuitu gignẽtia:vñ ꝛ appellati. Ictiophagi
q̧ venãdo i mari valeãt:ꝛ piscib⁹ tm̃ alant̃. Hi post idos
mõtanas regiões tenẽt:quos subactos Alexãder magn⁹
piscib⁹ vesci ꝓhibuit. Antropophagi gẽs asperrima sub
regione syrtiũ sita:q qꝛ hũanis carnib⁹ vescunt̃ iõ antro
pophagi noiant̃. Itaqꝫ sic his:ita ꝛ ceteris gẽtib⁹ p secula
aut a regib⁹:aut a locis:aut a morib⁹:aut ex qbuslꝫ alys
causis imutata vocabula sunt:ita vt p̊ origo nois eoꝝ tẽ
poꝝ vetustate nõ pateat. Iaꝫ vo hi q antipodę dñr: eo q̧
ꝯtry eẽ vestigys nostris putant̃:vt q̃si sub terris positi ad
uersa pedib⁹ nr̃is calcẽt vestigia:nulla rõne credẽdũ ẽ:qꝛ
nec soliditas patit̃:nec cẽtrũ terrę:sꝫ neqꝫ h vlla historię
cognitiõe firmat̃:sꝫ h poetę q̃si rõcinãdo ꝯiectant. Tita
nas aũt quosdã in grecia ferũt fuisse robustos ꝛ excellen
tes virib⁹ pplos q̊s ferũt fabulę ab irata contra deos ter
ra ad eius vltionẽ creatos. Unde ꝛ titanes a greco dicti
sunt. idest ab vltione q̧ quasi vlciscendę matris terrę
causa in deos armati existerẽt:quos fabulę a ioue bello
fuisse superatos atqꝫ extinctos fingũt:pp qd e celo iactis
fulminibus interierunt.

¶ De regnis ꝛ militię vocabulis. Cap. III.

REgnũ a regib⁹ dictũ. Nã sicut reges a regẽdo
vocati:ita regnũ a regib⁹. Regnuꝫ vniuersę
natiões suis q̃qꝫ tẽporib⁹ habuere:vt assyry:
medi:psę:ęgypty:greci:vl' romani: q̊ꝝ vices
sors tpoꝝ:ita volutauit vt alteꝝ ab altero sol
ueret̃. Inter oĩa aũt regna terraꝝ duo regna
ceteris gloriosiora tradunt̃:assyriorũ p̊:deide romanorũ
vt tẽporib⁹ ꝛ locis iter se ordinata atqꝫ disticta sunt. Naꝫ
sicut illd pri⁹:ꝛ h posteri⁹:ita illd in oriẽte: h in occidẽte
exortũ est. Deniqꝫ in illi⁹ fine:hui⁹ initiũ ꝯfestiꝫ fuit. Re
gna cetera ceteriqꝫ reges velut appẽdices istoꝝ habẽtur.
Reges a regẽdo vocati:sicut.n.sacerdos a sanctificando
ita ꝛ rex a regẽdo. Nõ aũt regit q nõ corrigit. Recte igit̃
faciẽdo regis nomẽ tenet̃:peccando amittit̃. Uñ ꝛ apud
veteres tale erat ꝓuerbiũ. Rex eris si recte facias:si non
facias nõ eris. Regię vtutes p̃cipue duę:iustitia ꝛ pietas
Plus aũt in regib⁹ laudat̃ pietas. Nã iustitia p se seuera
est. Cõsules appellati a ꝯsulẽdo:sicut reges a regẽdo:ꝛ sic
leges a legẽdo. Nã cũ romani regũ supbã dñationeꝫ nõ
ferrẽt:annua iperia binosqꝫ ꝯsules sibi fecerũt. Nõ fast⁹
regius:nõ beniuolẽtia ꝯsulẽtis:sed superbia dominantis
erat. Hinc igit̃ cõsules appellati:vel a ꝯsulẽdo ciuib⁹ vel
a regẽdo cuncta ꝯsilio. Quos tñ iõ mutãdos p annos sin
gulos elegerũt:vt nec isolens diu maneret: ꝛ moderatior
cito succurreret. Inde ãt duo ptes:qꝛ vn⁹ rẽ ciuilẽ:alter rẽ
militarẽ admĩstrabat. Regnauerũt aũt annis q̃dringẽ
gẽtis sexagita septẽ. Procõsules subiecti erãt ꝯsulib⁹:ꝛ di
cti ꝓcõsules eo q̧ vice cõsulis fungerent̃:sicut ꝓcurator
curatoris.i.actoris. Excõsules ãt dicti:q̧ iã a ꝯsulatu exie
rint siue discesserit:pacto vicis suę ãno. Dictatores qnto
ãno post reges expulsos romani sibi creauerũt:dũ gener
targny ad iniuriã soceri vidicãdã igentẽ aduersus romã
collegisset exercitũ. Hi qnquẽny tẽporis iperio vtebant̃.
Plus.n.erãt i honore q̃ꝫ ꝯsules q ãnuas ptãtes tenebãt.ꝛ
dicti dictatores q̃si p̃ncipes ꝛ p̃ceptores. Uñ ꝛ magr̃i po
puli noiabant̃:vñ ꝛ ędicta dicunt̃. Cęsarũ nomẽ a iulio
cępit:q bello ciuili cõmoto prim⁹ romanoꝝ singularem
obtinuit p̃ncipatũ. Cęsar aũt dict⁹ q̧ cęso mortuę matris
vtero ꝓlatus eductusqꝫ fuerit:vel q̧ cũ cęsarie nat⁹ sit a
quo ꝛ iperatores seq̃ntes cęsares dicti:eo q̧ comati eẽnt.
Qui eniꝫ ex secto vtero eximebantur: cęsones ꝛ cęsares
appellabant̃. Julius aũt dict⁹:qꝛ ab iulo ęneę filio origi
neꝫ duxit:vt cõfirmat Uirgilius. Julius a magno demis
sum nomẽ iulo. Imperatorum aũt nomẽ apud romanos
eorũ tantũ pri⁹ fuit:apud quos sũma rei militaris cõsiste
ret:ꝛ ideo iperatores dicti ab iperãdo exercitui:sed dum
diu duces titulis iperatorys fungerent̃: senatus censuit:
vt augusti cęsaris hoc tantũ nomẽ esset:eo q̧ is distigue
retur a ceteris gentiũ regib⁹ qd ꝛ sequẽtes cęsares hacte
nus vsurpauerũt. Solet eniꝫ fieri vt primi regis nomen
etiã reliqui possideãt:sicut apud albanos ex siluy nomie
oẽs reges albanoꝝ siluy appellati sunt:sicut ꝛ apud per
sas arsacidę:apud ęgyptios ptholemei: apud atheniẽses
cecropidę. Augustus ideo apud romanos nomẽ impery
est:eo q̧ olim augerent rem publicã amplificãdo. Quod
nomẽ primitus senatus Octauiano cęsari tradidit: vt qꝛ
auxerat terras:ipso noie ꝛ titulo cõsecraretur. Dũ autem
idem Octauianus iam cęsar ꝛ iperator appellaretur vel
augustus:postea vero duꝫ ludos expectaret: ꝛ ꝓnũciatũ
esset illi a populo:vt vocaretur ꝛ dñs:statiꝫ manu vultu
qꝫ auerso indecoras adulationes repressit:ꝛ dñi appella
tionem:vt homo declinauit:atqꝫ in sequenti die oẽm po
puluꝫ grauissimo ędicto corripuit: dominũqꝫ se post hęc
appellari:ne a liberis qdẽ suis pmisit. Fuit eniꝫ fili⁹ actię
quę nata est de sorore iuly cęsaris. Reges auteꝫ ob hanc
causaꝫ apud grecos basilei vocãtur:q̧ tãqꝫ bases populũ
sustinent. Unde ꝛ bases coronas habẽt. Quanto eniꝫ qs
qꝫ magis preponit̃:tãto amplius pondere laborũ graua
tur. Tyrãni grece dicunt̃: ydeꝫ latine ꝛ reges. Naꝫ apud
veteres inter regẽ ꝛ tyrannũ nulla discretio erat: vt pars
mihi pacis erit dextrã tetigisse tyrãni. Fortes.n. reges ty
ranni vocabantur. Nam tyro fortis:de qbus dñs loqtur
dicens. Per me reges regnant ꝛ tyrãni per me tenẽt ter
ram. Iã postea in vsum accidit tyrãnos vocari pessimos
atqꝫ improbos reges luxuriosę dñationis cupiditatem ꝛ
crudelissimã dñationẽ in populis exercẽtes. Princeps ꝛ
dignitatis mõ significat̃ ꝛ ordinis:sicut est illud virgilia
nũ. Princeps ardentẽ cõiecit lampada turnus: ꝓ prim⁹
aut dict⁹ p̃nceps a capiẽdi significatiõe:q̧ primus capiat
sicut municeps ab eo q̧ munia capiat. Dux dict⁹:eo q̧ sit
ductor exercit⁹:sed nõ statiꝫ qcũqꝫ p̃ncipes vel duces sũt
etiã reges dici possunt. In bello aũt meli⁹ ducẽ noiari cõ
uenit q̃ꝫ regẽ. Nã h nomẽ exp̃mit in p̃lio ducẽtem. Uñ ꝛ
Uirgili⁹. Ducis euãdri. Salusti⁹. Quo cupidi⁹ i ore ducis
sese qsqꝫ bonũ. Nõ dixit in ore ꝯsulis. Monarchę sũt q
singularẽ possident p̃ncipatũ: qualis fuit Alexãder apud
grecos:

gręcos:⁊ iulius apud romanos. Hinc ⁊ monarchia dicit̄.
Monos q̄ppe singularitas gręco noīe:archia ꝑncipat⁹ ē.
Tetrarchę sunt q̄rtā ꝑtē regni tenentes. Nā tetra q̄ttuor
sunt:qualis fuit apud iudęā philipp⁹. Patricij idē vocati
ꝓ eo ꝙ sicͭ p̄res filijs:ita ꝓuideāt rei publicę. Prefecti di
cti ꝙ ꝑtoria ꝑtāte p̄sint. Prętores iidē q ⁊ p̄fecti q̄si ꝓposi
tores. Pręsides v̄o dicti:q2 alicui⁹ loci tutellā p̄sidialr te/
nēt. Tribuni vocati ꝙ militib⁹ siue plebib⁹ iura tribuūt.
Chiliarcę sūt q mille pręsunt militib⁹:quos nos milenari
os nūcupam⁹:⁊ est gręcū nomē. Centuriōes dicti eo ꝙ cē
tū p̄sunt militibus:sicut q̄nquagenarij q in capite sūt q̄n
quaginta militū sicut decani ab eo ꝙ decē militibus p̄fe/
runt̄. Miles dict⁹:q2 mille erāt ante in nūero vno:vel q2
vn⁹ ē ex mille elect⁹. Romulus aūt p̄m⁹ ex pp̄lo milites
sūpsit ⁊ appellauit. Liber v̄o p̄mus militię ordinē docuit
Miles aut ordinari⁹ dr̄:aut extraordinari⁹. Ordinari⁹ est
qui ꝑ ordinē militat:nec adhuc aliquē ꝯsecut⁹ est graduz
honoris. Est.n.gregari⁹.idest humilis militię. Extraordi/
nari⁹ est q ob v̄tutē ꝓmouet̄ ex ordine. Emeriti dicūt̄ ve
terani solutiq3 militia:q iam in vsu ꝑlij nō sunt:q2 mereri
militare dr̄:a stipēdijs.s.q̄ merent̄. Jidē ⁊ veterani dicun
tur:q2 iam in vsu ꝑlij nō sunt:s3 post multos militię labo
res q̄etis suffragiū ꝯsequūtur. Eq̄stres milites dicti: eo ꝙ
equo sedeāt. Jtē militat ille in eq̄stri ordine. Tyrones di/
cūtur fortes pueri ꝙ ad militiā delegāt̄ atq3 armis gerē/
dis habiles existūt. Hi.n.nō ex sola ꝓfessiōe natiuitatis:
s3 ex aspectu ⁊ valitudine corꝑis existimāt̄. Uñ ⁊ tyrōes
dicti quicq3 anteq̄3 sacro ꝓbati fuerint milites nō sūt. Ro
manę āt militię mos fuit puberes p̄ exerceri armis. Naz
sextodecio anno tyrōes militabāt:quo ēt solo sub custodi
h⁹agebāt:de q̄bus Uirgi. Et p̄ flore iuuent⁹. Seruos sane
nūq̄3 militasse ꝯstat:nisi seruitute deposita:excepto hāni/
balis tꝑe:cū post cānese p̄lium in tāta necessitate fuissent
romani:vt ne liberādoꝝ q̄dez seruoꝝ daret̄ facultas. De
sertores vocati:eo ꝙ desertis militarib⁹ officijs euagant̄.
Hi in alios nūeros militię nomē dare ꝓhibent̄: s3 si non
magni tꝑis culpā cōtraxerint:cęsi numeris suis restituūt̄:
sed ⁊ q deserunt exercitū ad hostes trāseūtes:⁊ ipsi deser/
tores vocant̄. Cōscripti milites dicunt̄:q2 in tabulis ꝯfe/
rūtur ab eo q eos ducturus ē:sicut trāscripti vocāt̄:cū3 de
alia ī aliaz legionē trāseūt:⁊ inde trāscripti:q2 noīa dāt vt
trāscribāt̄. Optiōes dicti ꝙ sint electi. Nā optare eligere
ē:sicut ē illō. Optauitq3 locū regno.i.elegit. Excubitores
dicunt̄: ꝓ eo ꝙ excubias semꝑ agūt. Sūt.n.ex nūero mi/
litū:⁊ ī porticib⁹ excubāt ꝑꝑ regalē custodiā. Excubię aūt
diurnę sunt:vigilię nocturnę:vñ ⁊ vigiles. Uelites erant
apud roma.genus militię a volitādo vocati. Lecti.n.agi
litate iuuenes cu3 armis suis post terga eq̄tu3 ꝯsedebāt:⁊
mox cū ad hostes ventū eēt:eq̄s desiliebāt:⁊ cōtinuo pe/
dites ipsi ex alia ꝑte eq̄tib⁹ per quos aduecti fuerāt dimi/
cātib⁹:hostē ꝑturbabāt. Ab his igit̄ velitib⁹ elephāti quō
dā hānibalis retroacti cū regi iā a suis nō possent:fabrili
scalpro iter aures adacto necabāt̄. Castra sūt vbi milites
steterint. Dicta aūt castra q̄si casta:eo ꝙ illic castraret̄ li/
bido. Naz nūq̄3 his itererat mulier. Militia aūt a militi
bus dicta:aut a multis q̄si multitia:q̄si negociū multoꝝ:
aut a mole reꝝ:q̄si moleatia. Legio sex miliu3 armatoꝝ
est:ab electo vocata:q̄si lecti.i.armis electi:ꝓprie aūt lin
gua macędonū phalanx:galloꝝ caterua:nr̄a legio dr̄. Le
gio aūt h3 sexagita cēturias.māipulos.xxx. cohortes.xij.
turmas ducētas.choros.xv. Cēturia est ꝑs exercit⁹ ī cēte/
nos milites diuisa. Unde ⁊ q his p̄sunt cēturiōes dicunt̄.
Succēturiati sunt:nō q in p̄a sed q in scd̄a cēturia sunt:q̄si
sub prima cēturia:tn̄ structi etiā ipsi ⁊ in speculis positi in
bello sūt:vt si p̄ma defecerit:isti quos sub se diximus: la/
horātibus p̄mis subueniāt. Uñ ⁊ ad insidiādū ponit̄ suc/
cēturiatus:q̄si armis dolosis īstructus. Māipulus ducē/
toꝝ ē militū. Manipuli aūt dicti sunt milites:siue q2 bel
lum p̄mo manu īcipiebāt: siue ꝙ anteq̄3 signa eēnt mani
pulos sibi.i.fasciculos stipulę vel herbę alicui⁹ ꝓ signis fa
ciebāt:a q̊ signo māipulares milites cognominati sūt: de
q̄bus Luca. Cōuocat armatos extemplo ad signa mani/
plos. Turma.xxx.eq̄tes sūt. Roma.n.eq̄tes in vna tribu
trecēti fuerūt. De singulis.n.cēturijs decē dabāt̄.⁊ fiebat
turma. Cohors q̄ngētos milites h3. Tria sūt militię gn̄a:
sacr̄m:euocatio:cōiuratio. Sacr̄m in quo post electionez
iurat vnusq̄sq3 miles se nō recedere a militia:nisi post cō
pleta stipēdia.i.militię tꝑa:⁊ hi sūt q h̄nt plenā militiam.
Naz.xx.⁊ q̄nq3 ānis tenent̄. Euocatio dū ad subitū bellū
nō solū milites:s3 ⁊ cęteri euocant̄. Uñ ēt ꝯsul solebat di
cere. Qui rēpublicā saluaz eē vl't me sequat̄. Cōiuratio:q̄
fit ī tumultu qn̄ vicinū vrbis ꝑiculū singulos iurare non
patit̄:s3 repēte colligit̄ multitudo ⁊ tumultuosa ī ira ꝯfla
tur. Hęc ⁊ tumultuatio dicit̄. Jn acie aūt iste fere forme
sunt. Exercit⁹ classis:nodus:cūeus:alę cornua: agmē: quę
formas ⁊ noīa ab ipsis reb⁹ de q̄bus trāslata sūt mutuāt̄.
Acies dcā ꝙ ferro armata sit ⁊ actie gladioꝝ. Exercitus:
multitudo ex vno gn̄e ab exercitatiōe belli vocata. Clas/
ses dictę ꝑꝑ diuisionē exercitus:q postea manipuli dicti
sunt:vñ ⁊ Uirgi. Classib⁹ hic locus est:hic acies certare so
lebāt. Nam postea ⁊ classica nauiu3 dicta. Nodus ꝓprie
est densa peditū multitudo:sicut turma eq̄tū. Nodus au
tem dictus ꝓ difficultate ꝙ vix possit resolui. Cuneus est
collecta ī vnū militū multitudo. Uñ ꝑꝑ ꝙ in vnū coit:⁊
ip̄a coitio in vnū cuneus noīatus est:q̄si couneus:eo ꝙ in
vnū oēs cogūtur. Alę in exercitu.xxx.eq̄tes esse dicūtur.
Alę aūt eq̄tes ob hoc dicti: q2 tegunt pedites alaru3 vice.
Cornua vocāt̄ extremitas exercitus ꝙ intorta sit. Agmē
dicitur cū exercitus iter facit:ab agendo vocatum : idest
eundo. Plau. Quo te agis ⁊ ipse. Est enim exercitus am/
bulans. Nam agmen dicitur:ꝙ in longitudine directum
est:qualr̄ solet esse cum exercitus portis procedit:quicq̄d
fuerit aliud abusiue dicitur.

De ciuibus. Capitulum. IIII.

De imperijs militięq3 vocabulis ex parte dictu3
est:deinceps ciuium nomina sumatim subiun
gimus. Ciues vocati ꝙ in vnum coeuntes vi/
uant:vt vita cōmunis ⁊ ornatior fiat: ⁊ tutior.
Domus vnius familię habitaculum est: sicut
vrbs vnius populi sicut orbis domicilium totius generis
humani. Est autez domus genus familię siue coniunctio
viri ⁊ vxoris. Jncipit aūt a duobus ⁊ est nomē gręcū. Fa/
milia est liberi legibus suscepti a femore. Genus autez a
gignendo ⁊ ꝓgenerando dictum:aut a diffinitione certo/
rum ꝓgnatorum:vt nationes:quę ꝓprijs cognationibus
terminatę gētes appellant̄. Populus est humanę multi/
tudinis iuris ꝯsensu ⁊ ꝯcordi cōmuniōe sociatus. Popu/
lus aūt eo distat a plebibus ꝙ populus vniuersi ciues sūt:
cōnumeratis senioribus ciuitatis. Plebs autem reliquū
vulgus sine senioribus ciuitatis. Populus ergo tota ciui/
tas est:vulgus vero plebs est. Plebs aūt dicta a pluralita
te:maior est enim numerus minorum q̄3 seniorū. Popu/
lus v̄o a gręco dr̄:idest cętus.vnde populus dictus ē. Grę/
ce autez populus laos dicitur a lapidib⁹. Uulgus est pas/
sim inhabitās multitudo:quasi quisq3 quod vult. Trib⁹
dicūtur tanq̄3 curię ⁊ ꝯgregatiōes distinctę populoꝝ:⁊ vo
catę trib⁹ ab eo ꝙ in ꝑncipio romani trifarie fuerūt a ro/
mulo dispartiti:in senatoribus:militib⁹ ⁊ plebib⁹. Quę ta
men tribus nunc multiplicatę nomen pristinū retinent.
Senatui nomē ętas dedit ꝙ seniores eēnt. Alij a sinēdo

dictos accipiũt senatores. Ipsi enī agēdi facultatē dabāt. Senatus ꝯsultus a ꝯsulēdo ⁊ tractādo est dictꝰ: ꝙ sic fit vt ꝯsulat ⁊ nocere nō possit. Pr̄es aũt vt Salustiꝰ dicit a curę silitudine vocati sunt. Nã sic pr̄es filios suos: ita ⁊ illi rēpublicā alebāt. Pr̄es ꝯscripti: qꝛ dũ Romulus decē curias senatoꝝ elegisset noīa eorū pn̄te pplo in tabulas aureas ꝯtulit: atqꝫ īde pr̄es cōscripti vocati. Primi ordines senatoꝝ dn̄r illustres: secũdi spectabiles: tertij clarissimi. Iã īferiꝰ q̄rtũ aliqđ genꝰ nō est: q̄uis āt senatoria q̄sqꝫ origie eēt: vsqꝫ ad legittimos ānos eques romanus erat: deīde accipiebat honorē senatorię dignitat. Cēsores apđ veteres romanos erāt. Est enī nomē censoris dignitas iudicialis. Cēsere enī iudicare ē. Itē censores sũt p̄trimoniorũ iudices a censu ęris appellati. Iudices dicti q̄si ius dicētes pplo: siue ꝙ iure disceptēt. Iure aũt disputare est iuste iudicare. Nō est aũt iudex: si nō est in eo iustitia. Pręsides rectores ꝓuincię sunt dicti ꝙ p̄sunt. Prętores autē q̄si p̄ceptores ciuitatis ⁊ p̄ncipes. Idē ⁊ q̄stores q̄si q̄sitores: eo ꝙ q̄ōnibꝰ p̄sunt. Cōsiliũ. n. ⁊ cã apđ eos est. Proceres sũt p̄ncipes ciuitatis: q̄si ꝓcedes: ꝙ añ oēs honore pręcedāt. Uñ ⁊ capita trabiũ quę eminēt ex̄ parietes ꝓceres dn̄r: eo ꝙ p̄ ꝓcedāt. Hinc aũt ad p̄mores facta translatio ꝙ a cętera multitudie ꝓminēt. Tribuni dicti ꝙ plebi vł iura vel opē tribuāt. Cōstituti sũt āt sexto āno post reges exactos. Dũ enī plebs a senatu ⁊ cōsulibꝰ p̄meret: tũc ipa sibi tribunos q̄si ꝓprios iudices ⁊ defensores creauit: q eorũ libertatē tuerent: ⁊ eos aduersus iniuriã nobilitatis defenderēt. Uñ ⁊ defensores dicti: eo ꝙ sibi plebē cōmissā cōtra insolētiã iṗroborũ defendāt. At cōtra nũc qdã euersores nō defensores existunt. Numerarij vocati sunt qui publicũ nũmũ ęrarijs inferunt. Functi ab eo ꝙ fungātur offō ⁊ honore aliquo dicti. Hinc ⁊ defunctos mortuos dicimꝰ q cōpleuerũt vitę officia. Nihil enī iã faciũt. Municipes in eodem municipio nati ab officio munerū dicti: eo ꝙ publica munia accipiũt. Munia enī officia sũt. Uñ ⁊ īmunes dn̄r q nullũ gerũt offm̄. Municipales originales ciues ⁊ in loco offm̄ gerentes. Decuriones dicti: ꝙ sint de ordine curię. Offm̄ enī curię administrāt: vñ nō est decurio q summã nō ītulit vł curiã ꝑticipauit. Curiales aũt ydē ⁊ decuriōes. Et dicti curiales: qꝛ ciuilia munera ꝓcurāt ⁊ exequũt. Principales: ⁊ magistratus: ⁊ duũuirales: curialiũ officioꝝ ordines sunt. Principales dicti: ꝙ p̄sint magr̄atibꝰ. Magistratꝰ vō ꝙ maiores sint reliq̄s officijs. Duũuirales aũt q sup duos viros hn̄t ꝑtātē. Tabellio vocatꝰ: eo ꝙ sit portitor tabellarũ. Idē exceptor: idē ⁊ scriba publicꝰ: qꝛ ea tm̄ q̄ gestis publicāt scribit. Burgarij a burgis dicti: qꝛ crebra ꝑ limites habitacula cōstituta burgos vulgo vocāt: vñ ⁊ burgundionũ genti nomē inhęsit: quos quōdã subacta germania romani ꝑ castra disposuerunt: atqꝫ ita nomē ex locis sumpserũt. Collegiati dn̄r: eo ꝙ eorũ collegio custodijsqꝫ deputent q facinus aliqđ cōmiserũt. Est enī sordidissimũ genꝰ hoīū pr̄e īcerto ꝓgenitū. Priuati sunt ex̄nei ab officijs publicis. Est. n. nomē magistratũ hn̄ti ꝯ̄riũ: ⁊ dicti p̄uati: ꝙ sint ab officijs curię absoluti. Mercēnarij sunt q seruiũt accepta mercede. ydem ⁊ barones gręco noīe ꝙ sint fortes in laboribꝰ. Baris enī dr̄ grauis ꝙ sit fortis. Cui ꝯ̄rius est leuis. id est infirmus. Publicani appellant̄ cōductores vectigalium fisci vł rerũ publicarũ: siue qui vectigalia publica exigunt vel qui ꝑ negocia sęculi lucra sectant̄: vñ ⁊ cognominati sũt. Uillicus ꝓprie villę gubernator est. Unde ⁊ a villa villicus nomen acepit. Interdũ aũt villicus nō gubernatorē villę: sed dispensatorē vniuersę domus Tullio interpretante significat: qđ est vniuersarum possessionū ⁊ villarum dispensatorem. Actores ydē ⁊ curatores ab agēdo ⁊ curãdo vocati. Procuratores vō: eo ꝙ vice curatoris fũgant̄: q̄si ꝓ curatores: sicut ꝓconsul ꝓ cōsule. Coloni sunt cultores aduenę dicti a cultura agri. Sũt. n. aliũde veniētes atqꝫ alienũ agrũ locatũ tenētes ac debētes ꝯditionē genitali solo ꝓ agriculturã sub dn̄io possessoris pro eo ꝙ his locatus est fundus. Coloni aũt q̄ttuor modis dn̄r. Nam coloni aut romani sunt: aut coloni latini: aut coloni auxiliares: aut coloni ruris p̄uati. Inquilini vocati q̄si incolētes aliena. Nō. n. hn̄t ꝓpriã sedē: sed in terra aliena īhabitant. Differt aũt īter īquilinũ ⁊ aduenã. Inquilini enī sũt qui emigrāt ⁊ nō ꝑpetuo ꝑmanēt. Aduenę aũt vel incolę aduētitij ꝓhibent̄ sed ꝑmanētes: ⁊ inde īcolę: qꝛ iā habitatores sunt ab incolendo. Indigenę sunt īde geniti: ⁊ in eodē loco nati vbi īhabitāt. Incola autē non indigenam sed aduenam indicant. Peregrini dicti eo ꝙ ignorant̄ eorū parentes a quibus orti existunt: sunt. n. de longinq̄ regione. Urbani vocant̄ qui romę habitabāt. Qui vero in cęteris locis: oppidani. Nam sola roma vrbs: cętera oppida. Famuli sunt ex ꝓpria seruoꝝ familia orti. Serui aũt vocabulũ īde traxerunt qꝛ hi qui iure belli possint occidi a victoribus ꝯseruabant̄ ⁊ serui fiebant a seruãdo. i. serui appellati. Ancillę a sustentaculo vocatę. Ancon enī gręce cubitus dr̄. Unde ⁊ anconē dicimus. Mācipiũ est qcq̄d manu capi subdiqꝫ potest: vt homo: equus: ouis. Hęc enī aīalia statim vt nata sunt: mancipiũ esse putant̄. Nam ⁊ ea quę in bestiarũ nũero sunt: tunc vident̄ mancipiũ esse quãdo capi siue domari cęperint. Ingenui dicti: qꝛ in gn̄e habent libertatē: nō in facto sicut liberti. Uñ ⁊ gręci eos eugenes vocant ꝙ sint boni generis. Libertus autē vocatus: q̄si liberatus. Erat enī p̄us iugo seruitutis addictus. Liberoꝝ aũt filij apud antiquos libertini appellabant̄: q̄si de libertis nati. Nũc vō libertinus: aut a liberto factꝰ aut possessus. Manumissus dr̄ q̄si manu emissus. Apud veteres enī quotiēs manumittebāt: alapa ꝑcussos circũagebāt: ⁊ liberos cōfirmabāt: vñ ⁊ manumissi dicti: eo ꝙ de manu mitterent̄. Dedititij p̄mũ a deditione sũt nũcupati. Deditio. n. ē qñ se victi aut vincēdi hostes victoribꝰ tradũt: qbꝰ hęc origo nois fuit: dũ quōdã aduersus populũ romanũ serui armis sumptis dimicassent: victi se ꝯdeꝛrũt: ꝯp̄ręhēsiqꝫ varia turpitudine affecti sunt. Ex his qdã postea a dn̄is manumissi ꝓ suppliciꝝ notas: q̄s manifeste ꝑpessi sunt: ad dignitatē ciuiũ romanoꝝ nō ꝑuenerũt. Latini añ Romã cōditã apud latinos fiebāt: nunq̄ ꝑ testamētũ: sed ꝑ ep̄lam libertatē sumētes. Inde qꝛ ꝑ testamentũ nō fiebāt: nec ex testamēto aliq̄d capere: nec suos hęredes facere poterāt. Ciues romani postea sub ꝯsulibꝰ ꝑ testamēta in vrbe romana effecti sunt. Dicti autē ciues romani: qꝛ testamēto liberi effecti in numerũ romanorũ ciuiũ redigunt̄. His p̄mũ aditus erat in vrbe roma ꝯmorari: cęteris aũt libertis ꝓhibebat̄: ne vł in vrbe roma: vł infra septimũ ab vrbe miliarium cōmanerent.

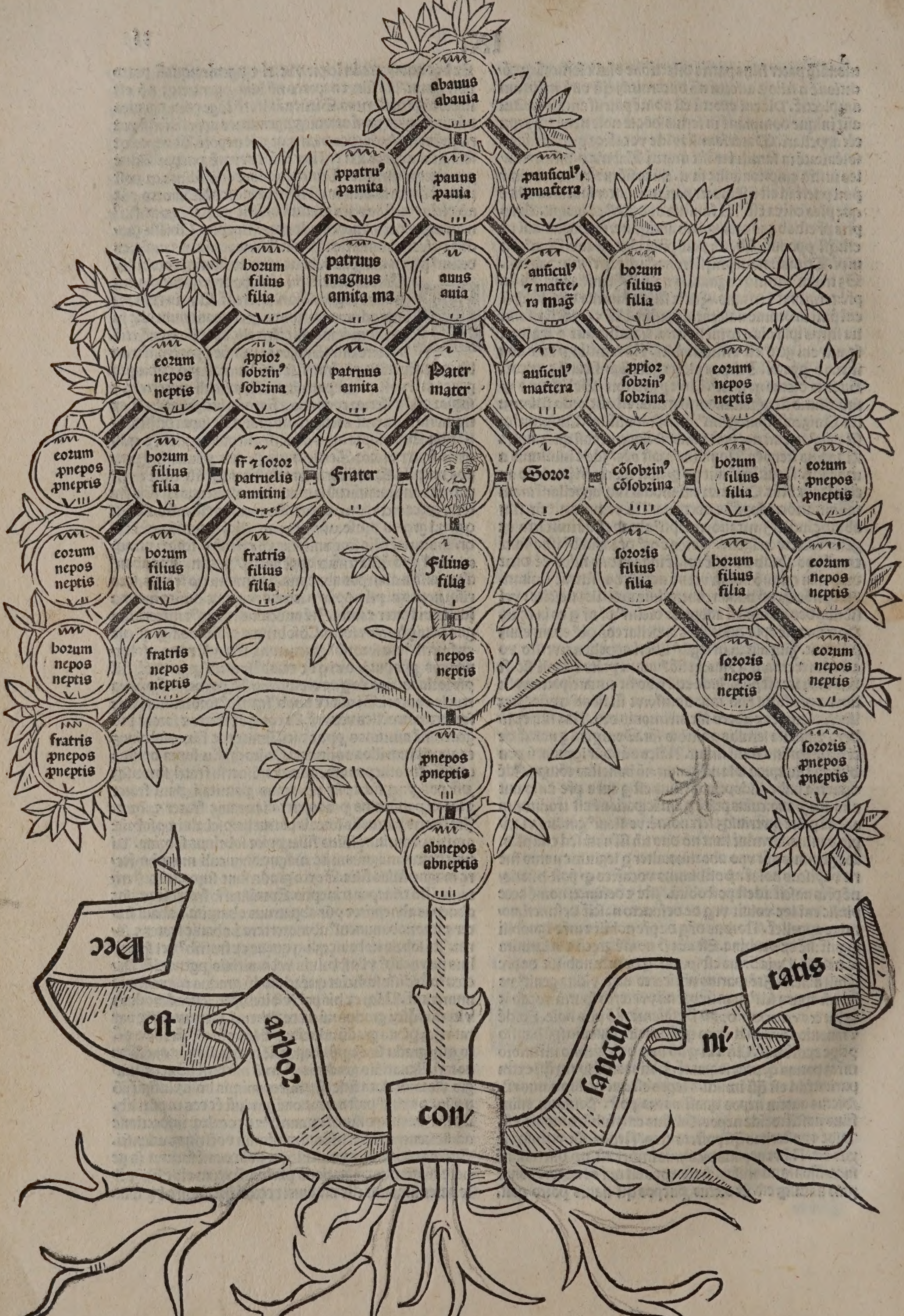
De affinitatibus ⁊ gradibus. Caplm. V.

Heredis nomē imposuit census ęris: soluit enī tributũ auctoris. In h enī vocabulo p̄ma successio est hęreditatis ⁊ gn̄is: vt sũt filij ⁊ nepotes. Prohęres est q loco hęredis fungit̄ q̄si ꝓ herede. Est. n. aut īstitutus: aut substitutꝰ. Pr̄ est a quo nascit̄ initiũ gn̄is. Itaqꝫ is pr̄familias vocitat̄. Pr̄ aũt dictꝰ: eo ꝙ patratiōe pacta filiũ ꝓcreet. Patratio enī rei venereę ꝯsũmatio. Lucretius: ⁊ hñ patratio patꝝ. Genitores āt a gignēdo: ⁊ parētes q̄si pariētes. Idē ⁊ creatores. Cremētũ. n. ē semē masclī: vñ aīaliũ ⁊ hoīū corpa ꝯcipiũt̄: hic creatores parētes dn̄r. Mr̄ dr̄ ꝙ exinde efficiat̄ aliquid. Mater enī quasi mã: nã cã pater est. Paterfamilias autem dictus: ꝙ oībus in familia sua positis seruis: tãq̄

nis:tāq̄ pater filÿs patria dilectione ꝯsulit seruorūq̄ȝ cō/
ditionē a filioꝝ affectu nō discernit:sȝ q̄si vnū mēbrum
amplectiꝑ. Hīc enī exortū est nomē patrisfamilias. Qui
aūt inique dominanꝑ in seruis:hoc se noīe nequaq̄ȝ repu
tēt appellari. Materfamilias ide vocaꝑ:qꝛ p quādā iuris
solēnitatē in familiā trāsit mariti. Tabulę.n.mr̄imonia/
les instr̄a emptionis suę sunt. Alias sic̄ matrona est ꝛ mr̄
ꝑmi pueri:id est q̄si mater nati:ita mater familias illa ē
que pl'es enixa est. Nā familia ex duob⁹ eē incipit. Auus
pr̄is pr̄ est:ab ęuo dictus.i.ab antiq̄tate. Proauus aui pr̄
est:q̄si ꝓpe auū. Abau⁹:ꝓaui pr̄:iā lōge ab auo. Atau⁹ aba
ui pr̄. Tritau⁹:ataui pr̄:q̄si tretau⁹.id ē q̄rt⁹ supra abauū.
Sȝ tritau⁹ vltimū cognatōis nomē. Familia aūt o2iꝑ a
pr̄e:terminaꝑ i tritauo. Fili⁹ ꝛ filia a familia dicti sūt:ipsi
enī ꝑmi in ordine nascentiū existūt. Vn̄ ꝛ cornelia fami
lia stirps ipsa oīs a cornelio orta. Familia aūt a fęmore:
fęmur enī gen⁹ est ꝛ stirps ondiꝑ. Nā familia ꝑ s̄uis abu
siue:nō ꝓpe dr̄. Stirps ex lōga gn̄is significatiōe vocaꝑ.
Gnatus dictus qꝛ gn̄at⁹. Vn̄ ꝛ p g scribiꝑ. Soboles:eo q̄
substitutio sit gn̄is. Quadripartitus est aūt ordo filiorū:
ita. Unigenit⁹:ꝑmogenit⁹:medi⁹:nouissim⁹. Unigenit⁹ q̄
sit vnic⁹:nec an̄ nec post vllus. Priogenit⁹:an̄ quē null⁹.
Medius iter oēs. Nouissim⁹:post oēs. Idē ꝛ minimus a
monade. Nouissim⁹ aūt pp q̄ nou⁹:qꝛ cęteri ꝑcedēdo an
tiquores existūt. Quatuor enī modis filÿ appellanꝑ:natu
ra:imitatiōe:adoptiōe:doctrina. Nā veluti cū dn̄r filÿ
abrahę iudei. Imitatiōe:vt ipsi⁹ abrahę fidē imitātes ex
gētib⁹:dicēte euāgelio. Potēs ē de⁹ de lapidib⁹ istis susci
tare filios abrahę:vel sic̄ eosdē iudęos dn̄s filios eē dicit
diaboli:a quo nō noīati vel nō nati:sȝ quē fuerāt imitati.
Adoptiōe q̄ȝ qđ hūana ꝯsuetudine nulli licȝ nescire: vel
sic̄ nos deo nō nā:sed adoptiōe dicim⁹:pr̄ nr̄ q es in cęlis.
Doctrina:sic̄ apl's filios suos appellat eos qb⁹ euangeliū
ꝑdicauit. Filÿ aūt iō in legib⁹ liberi appellanꝑ:vt isto vo
cabulo secernanꝑ a s̄uis:qꝛ sic̄ s̄uus in ptāte est dn̄i sic fi
lius in ptāte est pr̄is. Inde etiā filio fit emancipatio:vt sit
liber a pr̄e:sic̄ fit s̄uo manumisso:vt sit libat⁹ a dn̄o. Itē
liberi dicti:qꝛ ex libero sūt mr̄imonio orti. Naȝ filÿ ex li/
bero ꝛ ancilla seruilis ꝯditiōis sūt. Semp enī q nasciꝑ de
teriorē parētis statū sumit. Nāles aūt dn̄r igenuarū ꝯcu
binarū filÿ:quos sola nā genuit.nō honestas cōiugÿ. Idē
ꝛ pueri a pube. Adoptiuus filius est q aut a pr̄e iusto:aut
auo aut ꝓauo:cuius ptāte p emācipationē est traditus in
alienā ptātē q vtriusq̄ȝ fert nomē:vt flaui⁹ ęmilus vl' sci/
pio paulus. Gemini sunt nō duo tm̄ fil' nati:sed etiā pl'es.
De geminis aūt vno abortiuo:alter q legitime natus fue
rit vopiscus noīaꝑ. Posthumus vocaꝑ:eo q̄ post hūatio/
nē pr̄is nasciꝑ:idest post obitū. Iste ꝛ defuncti nomē acce
pit:sic enī lex voluit vt q de defuncto nasciꝑ defuncti no/
mine appelleꝑ. Nothus dr̄ q de pr̄e nobili ꝛ mr̄e ignobili
gigniꝑ:sic̄ ex ꝯcubina. Est aūt h̄ nomē gręcū ꝛ in latinita
te deficit. Huic ꝯrius est spurius q de mr̄e nobili ꝛ de pr̄e
igbili nasciꝑ. Itē spurius pr̄e icerto mr̄e vidua genit⁹ ve
lut tm̄ spurÿ fili⁹ qꝛ mliebrē nāȝ veteres spuriū vocabāt
velut απο του σπορου h̄ est semis nō pr̄is noīe. Eosdē
ꝛ fauonios appellabāt:qꝛ q̄dā aīalia fauonio spū hausto
ꝯcipe existimāꝑ. Vn̄ ꝛ hi q nō sunt de legitimo mr̄imōio
mr̄ē potius q̄ȝ pr̄ē sequunꝑ. Latini autē spurÿ q̄si extra
puritatē:id est q̄si imūdi. Nepos est qui ex filio natus est.
Dictus autem nepos quasi natus post. Primum enim
filius nasciꝑ:deide nepos. Gradus eniȝ substitutionis est.
Hinc ꝛ posteritas q̄si postera ętas. Nepos aūt vtriusq̄ȝ se
xus est. Nā vt nepotis dicamus in iure est pp discretionē
successionis admissaȝ. Pronepos est qui ex nepote conce
ptus natusq̄ȝ est. Et dictus ꝓnepos q̄si natus porro post.

Ex hoc quoq̄ȝ gradu icipit vocari ꝛ ꝓgenies:quasi porro
post geniti. Nā filÿ ꝛ nepotes nō sunt ꝓgenies:qꝛ nō est
in eis lōga posteritas. Sicut aūt iferi⁹ lōge ęditi ꝓgenies
dn̄r:ita supius ꝓaui attauiq̄ȝ ꝓgenitores appellāꝑ:q̄si por
ro gnāntes. Pronepos dictus:qꝛ ꝓpe nepotē. Abnepos qꝛ
seiūgiꝑ a nepote. Est enī iter illū ꝛ nepotē ꝓnepos. Adne
pos abnepotis filius. Trinepos adnepotis filius: qꝛ post
nepotē q̄rtus in ordine est q̄si tretanepos. Minores aūt
nō dicim⁹ nisi quotiēs graduū deficit nomē:vtputa fili⁹
nepos:ꝓnepos:abnepos:adnepos:trinepos. Ubi isti gra/
dus defecerint:merito iā dicim⁹ minores:sicut ꝛ maiores
dicim⁹ p⁹ pr̄is aui:ꝓaui:abaui:attaui:tritauiq̄ȝ vocabulū.

HOc loco necessariū est exponere quēadmoduȝ
gradus cognatiōis numerenꝑ. Qua in re in pri
mis admonēdi sumus q̄ cognationum alię su
pra numeranꝑ:alię ifra:alię ex trāsuerso:q̄ etiā
a latere dn̄r. Supior cognatōeȝ parētū:iferior
liberoꝝ. Ex trāsuerso fratrū sororūue:eorūq̄ȝ q ex his pro
generanꝑ:ꝛ ꝯsequēter patrui:amitę:auūculi matertere. ꝛ
supior qdē ꝛ iferior cognatio a ꝑ gradu incipit:at ea q̄ ex
trāsuerso numeraꝑ a scđo. Prio gradu est supra pr̄:ifra fi/
li⁹ filia. Scđo supra auus auia:ifra nepos neptis. Ex trās/
uerso frater ꝛ soror. Tertio supra ꝓauus ꝓauia:ifra ꝓne/
pos ꝓneptis. Ex trāsuerso fratris sororisq̄ȝ fili⁹ filia:ꝛ ꝯn̄r
patruus amita:auūculus matertera. Patruus est pr̄is fra
ter:q grece πατρως vocaꝑ. Auunculus est mr̄is frater:
q apud gręcos ꝓprie μήτρως appellaꝑ ꝛ ꝓmiscue θεῖος
dr̄. Amita est pr̄is soror:mr̄tera vō est mr̄is soror: vtraq̄ȝ
θεία: vl' apđ q̄sdā τηθίς appellaꝑ. 4° gradu supra abau⁹
abauia:ifra abnepos abneptis. Ex transuerso fratris soro
risq̄ȝ nepos neptis:ꝛ ꝯn̄r patruus magnus.amita magna
idest aui frater ꝛ soror. Itē auūculus magn⁹ ꝛ mr̄tera ma
gna.i.auię frater ꝛ soror. Cōsobrinus ꝯsobrina.i.q queue
ex fratrib⁹ aut sororib⁹ ꝓgeneranꝑ. Sȝ qdā recte ꝯsobri/
nos eos ꝓpe putāt dici q ex duab⁹ sororib⁹ ꝓgenerāꝑ q̄si
ꝯsororinos. Eos vō q ex duab⁹ fratrib⁹ ꝓgeneranꝑ ꝓpe pa
trueles vocari. Si aūt ex duob⁹ fratrib⁹ sorores nascanꝑ:
sorores patruelles vocanꝑ. At eos q ex fratre ꝛ sorore pro
generanꝑ amitinos ꝓprie dici. Amitę tuę filÿ ꝯsobrinū
te appellāt:tu illos amitinos. Quīto gradu supra atauus
atauia:ifra atnepos atneptis:ex trāsuerso fratri sororisq̄ȝ
ꝓnepos ꝓneptis:ꝛ ꝯn̄r ꝓpatruus ꝓamita.i.ꝓaui frater
ꝛ soror:ꝓauūculus ꝓmatertera.i.proauię frater ꝛ soror.
Itē fratris patruelis sororis patruelis:ꝯsobrini ꝛ ꝯsobrię:
amitini ꝛ amitinę filius filia:ꝓpior sobrinus sobrina. Hi
sunt patrui magni:amitę magnę:auunculi magni:mr̄te/
rę magnę:filius filia. Sexto gradu sunt supra:tritau⁹ tri/
tauia:ifra trinepos trineptis. Ex trāsuerso fratri sororisq̄ȝ
abnepos abneptis:ꝛ ꝯn̄r abpatruus abamita.i.abaui fra/
ter ꝛ soror:abauuncul⁹ abmatertera.i.abauię frater ꝛ so/
ror. Itē sobrini sobrinęq̄ȝ.i.q queue ex fratrib⁹ vel sorori/
bus patruelib⁹ vl' ꝯsobrinis vel amitinis ꝓgenerāꝑ. Ha/
cten⁹ ostēdisse sufficiat quēadmodū gradus cognationis
numeranꝑ. Nāq̄ȝ ex his palā est itelligere:quēadmodum
vlterius q̄sq̄ȝ gradus nūerare debem⁹. Quippe semp nar
rata q̄q̄ȝ ꝑsona gradū adÿciat:vel lōge facili⁹ sit rn̄dere q̄
to q̄sq̄ȝ gradu sit q̄ȝ ꝓpa cognatiōis appellatiōe quēq̄ȝ de
notari. Agnatiōis gradus eodē mō nūcrenꝑ. Sȝ cuȝ ma/
gis vitas occl'ata fide q̄ȝ p aures animis hoīuȝ infigiꝑ:iō
necēuȝ duxim⁹ post narrationē graduū ēt eos in pn̄ti lib.
iscribi q̄tenus possint ꝛ ex aurib⁹ ꝛ ex oculoꝝ inspectione
adolescentes perfectissimā graduum doctrinaȝ adipisci.
Stēmata dicunꝑ ramusculi quos aduocati faciunt in ge
nere cū gradus cognationū partiunꝑ:vtputa ille filius il/
le pater:ille auus ille attauus:ꝛ ceteri q̄ꝝ figure hę sunt.

abauus abauia
ꝓpatru⁹ ꝓamita
ꝓauus ꝓauia
ꝓauicul⁹ ꝓmatera
hoꝛum filius filia
patruus magnus amita ma
auus auia
auicul⁹ ⁊ matte/ra mag̃
hoꝛum filius filia
eoꝛum nepos neptis
ꝓpioꝛ sobrin⁹ sobꝛina
patruus amita
Pater mater
auicul⁹ mattera
ꝓpioꝛ sobrin⁹ sobꝛina
eoꝛum nepos neptis
eoꝛum ꝓnepos ꝓneptis
hoꝛum filius filia
fr̃ ⁊ soroꝛ patruelis amitini
Frater
Soroꝛ
cõsobrin⁹ cõsobꝛina
hoꝛum filius filia
eoꝛum ꝓnepos ꝓneptis
eoꝛum nepos neptis
hoꝛum filius filia
fratris filius filia
Filius filia
soroꝛis filius filia
hoꝛum filius filia
eoꝛum nepos neptis
hoꝛum nepos neptis
fratris nepos neptis
nepos neptis
soroꝛis nepos neptis
eoꝛum nepos neptis
fratris ꝓnepos ꝓneptis
ꝓnepos ꝓneptis
soroꝛis ꝓnepos ꝓneptis
abnepos abneptis
Hec est arboꝛ con sangui ni tatis

¶ De agnatis z cognatis. Cap. VI.

Agnati dicti eo q accedant p natis dū desunt filij. Qui ideo prius in gēte agnoscunt: qz veniunt p virilis sexus psonas: veluti frater eodē prē natus: vel fratris filius: nepos: vel ex eo. Jtem patruus. Cognati dicti: qz sunt z ipsi ppingtate cognatiōis ɔiuncti. Qui ide post agnatos hñtur: qz p feminini sexus psonas venuīt: nec sunt agnati: sz alias nāli iure cognati. Proximus pp pximitatē sanguinis appellatus. Cōsanguinei vocati eo q ex vno sanguine. i. ex vno prīs semine nati sunt. Nā semē viri spuma est sanguinis ad istar aquę in scopulos collisę: q̄ spumā cādidaz facit: vel sicē vinū nigrū qd in calice agitatū spumā albētē reddit. Fratres dicti. eo q sint ex eodē fructu. i. ex eodem semine nati. Germani vo de eadē genitrice nascēdo manātes nō vt multi dicunt de eodē germine: q tm̄ fres vocant: q̄ fratres ex eodē fructu: germani ex eadē genitrice manātes. Uterini vocati: eo q sint ex diuersis prib⁹ z vno vtero editi. Nā vterus tm̄ mulieris est. Quattuor aūt modis fres dicunt in diuis scripturis: nā: gēte: cognatiōe: affectu. Natura. vt Esau z Jacob: Andreas z Petrus: Jacobus z Joānes. Gēte: vt oēs iudei fres iter se vocant. vt in deutronomio. Si autē emeris fratrē tuū q est hebręus. Et Apls. Optabā ingt ego anathema eē a xpo pro frībus meis q sunt cognati mei s̄m carnē q sunt israelitę. Porro cognatiōe fres vocant q sunt de vna familia. i. patria: q̄s latini paternitates interptant. cū ex vna radice multa generis turba diffundit. vt in Genesi dixit Abrahā ad Loth. Nō sit rixa iter me z te z iter pastores meos z pastores tuos: qz fratres sum⁹. Et certe Loth nō erat frater Abrahę: sz filius fratris eius Aram. Quarto mō affectu fratres dicti: q in duo scindunt: speciale z cōmune. Spāle quo oēs xpiani fratres vocant: vt Ecce q̄ bonū z q̄ iocūdum habitare fratres in vnū. Jn cōmune aūt cum z oēs hoīes ex vno prē nati: pari iter nos germanitate ɔiungimur: scriptura loquente. Dicite his q oderūt vos: fres nrī vos estis. Germana ita itelligit: vt germanus eadē genitrice manās. Soror aūt vt frater. Nā soror est ex eodē semine dicta q sola cū fratrib⁹ in sorte agnationis hēatur. Fratruz filij patrueles dicti: eo q prēs eoz germani fres inter se fuerūt. Consobrini vo vocati q aut ex sorore z fratre: aut ex duab⁹ sororibus sunt nati: q̄si ɔsorini. Fratrueles āt materterę filij sūt. Sobrini ɔsobrinoz filij. Thius grecū nomen est. Patruus frater prīs est: q̄si pater alius. Uñ z discedēte prē pupillum prior patruus suscipit: z q̄si filium lege tuet. Auunculus est mrīs frater: cuius nomē formā diminutiui habere videt: quia ab auo venire mōstrat. Amita est soror prīs: q̄si alia mater. Matertera est soror mrīs: q̄si altera mr. Socer est q filiaz dedit. Gener est q filiā duxit. Gener aūt dictus q ascissat ad augēduz gen⁹. Socer aūt z socrus qd generū vel nurū sibi associauit. Uitricus aūt q vxore ex alio viro filiū aut filiā habētē duxit. Et dictus vitricus q̄si nouictric⁹ q a mrē supducat nouus. Priuignus est q ex alio prē natus est: z priuignus dici putat: q̄si priuigenus: qz prius genit⁹. Uñ z vulgo añ natus. Uocabula aūt a gēte hec vident declinata: genitor genitrix: agnati agnatę: cognati cognatę: pgenitores pgenitrices: germani germanę. Hec ɔsanguinitas dū se paulati ppaginū ordinib⁹ dirimēs vsq ad vltimū gradū subtraxerit: z ppingtas eē desierit: eaz rursus lex mrīmonij vinculo repetit: z quodāmō reuocat fugiētē. Jdeo aūt vsq ad sextū generis gradum ɔsanguinitas ɔstituta est: vt sicut sex ętatibus mundi generatio z hoīs status finitur: ita ppinquitas generis tot gradibus terminaretur.

¶ Jtem de predictis affinitatibus.

Auctor mei gnīs pr̄ mihi est: ego illi filius aut filia. Patris mei pr̄ mihi auus: ego illi nepos aut neptis. Prīs mei auus mihi pauus: ego illi pnepos aut proneptis. Patris mei proauus mihi abauus ē: ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abauus mihi atauus est: ego illi adnepos aut adneptis. Prīs mei atauus mihi tritauus est: ego illi trinepos aut trineptis.

¶ De patruis.

Patris mei frater mihi patruus est. ego illi frīs filius aut filia. Patrui mei pr̄ mihi pater magnus est: ego illi filij fratris fili⁹ aut filia. Patrui mei auus mihi ppatruus est: ego illi filij filię nepos aut neptis. Patrui mei pauus mihi adpatruus est: ego illi nepotis aut neptis fili⁹ aut filia.

¶ De amitis.

Patris mei soror mihi amita est: ego illi fratris filius aut filia. Amitę meę mater mihi amita magna ē: ego illi filię fratris filius aut filia. Amitę meę auia mihi proamita est: ego illi neptis filius aut filia. Amitę meę pauia mihi abamita est: ego illi neptis nepos aut neptis.

¶ De auunculis.

Matris meę frater mihi auunculus est: ego illi sororis filius aut filia. Auunculi mei pater mihi auunculus magnus est: ego illi filij sororis filius aut filia. Auunculi mei auus mihi proauunculus est: ego illi filij nepos aut neptis. Auunculi mei proauus mihi abauunculus est: ego illi neptis filius aut filia.

¶ De materteris.

Matris meę soror mihi matertera est: ego illi sororis filius aut filia. Materterę meę soror mihi matertera magna est: ego illi sororis nepos aut neptis. Auię meę soror mihi abmatertera est: ego illi sororis pronepos aut pneptis. Proauię meę soror mihi promatertera est: ego illi neptis filius aut filia.

¶ De coniugijs. Cap. VII.

Uir sexū significat: nō ɔiugiū. nisi adieceris: vir ei⁹. Maritus vo ēt sine adiectiōe ɔiugez sonat: z a mare marit⁹: q̄si mas. Est. n. nomē ɔinę positiōis: qd fac in diminutiōe masculus: z deriuatiōe marit⁹. Spōsus a spōdendo vocatus. Nā añ vsum tabellaz mrīmonij cautiōes sibi inuicē emittebāt: in qb⁹ spōdebāt se inuicē ɔsentire in iura mrīmonij: z fideiussores dabāt. Uñ z admissum est: vt spōsum dicamus virū a spōdēdo: z spōsam filr. Cetez pprie spōdere velle est. Ergo spōsus nō qz pmittit: sed qz spōdet z spōsores dat. Arrabo dicta: q̄si arrabona. Qd. n. dat pro ɔiugio. bene datur: z ɔiugium bonuz est: qd vo cā fornicationis aut adulterij: malū est: iccirco arrabo non est. Dicta aūt arra a re pro qua tradit. Est aūt arra nō solum spōsio ɔiugalis: sz ēt pro qualibet pmissa re data vt cōpleat. Proci nuptiaz petitores a pcando z petēdo dicti. Pronuba dicta eo q nubētibus pręest: queq nubentes viro ɔiungit: ipsa est z paranympha: nā nympha spōsa in nuptijs: z nympha p lauatiōis officio: qd z ad nomē nubētis alluditur. Cōiuges appellati pp iugū qd iponit matrimonio ɔiungēdis. Jugo. n. nubentes subijci⁹ solent ppter futurā ɔcordiaz ne separent. Coniuges aūt verius appellant a prima despōsationis fide: quāuis adhuc iter eos ignoret coniugalis concubitus: sicut Joseph Maria ɔiunx vocat: iter quos nec fuerat nec futura erat carnis vlla cōmixtio. Nuptę dictę: q vultus suos velent: trāslatū nomē a nubibus qbus tegitur celū. Uñ z nuptię dicūtur: q ibi primum nubentium capita velant. Obnubere

enim cooperire eſt. Cui contraria innuba hoc eſt īnupta.
que adhuc vultū ſuū nō velat. Uxores vocatę q̄ſi vnxio
res. Moris.n.erat āt iqꝰ vt nubētes puellę ſimul venirēt
ad limē mariti:⁊ poſtes anteq̄ꝫ igrederent̄ ornarēt lāeis
vittis:⁊ oleo vngerent̄. Et ide vxores dictę q̄ſi vnxiores:
quē iō vetabant̄ limina calcare:qꝛ illic ianuę ⁊ coeant ⁊ ſe
parent̄. Matrona eſt q̄ iā nupſit:⁊ dicta matrona q̄ſi mr̄
nati:vel qꝛ iā mr̄ fieri pōt. vn̄ ⁊ matrimoniū dictū. Diſtin
guit̄ āt iter matronā ⁊ matrē:matrēq̄ꝫ familias. Nā ma
tronę:qꝛ iaꝫ in mr̄imoniū ꝯuenerūt:matres qꝛ genuerūt:
matreſfamilię:qꝛ iā per quādā iuris ſolēnitatē in familiā
mariti trāſierunt. Monogamus dictus:qꝛ vni tm̄ nupſit.
Mono.n.apud grecos vnū dr̄:gamos nuptię iterp̄tant̄.
Bigamus aūt ⁊ trigamus a numero vxoruꝫ vocatus:q̄ſi
duaꝝ vel triū maritus. Uidua vocata ꝙ cū viro vno fue
rit:nec circa ꝯſortiū alterꝰ viri poſt mortē p̄mi ꝯiugis ad
heſerit. Nā q̄ alteri poſt mortē p̄oris viri nupſerint:viduę
nō dn̄r. Jtē vidua dicta ꝙ ſola ſit:nec circa cōſortiū alte
rius viri ꝯiugalia iura cuſtodiat. Fratris vxor fratiſſa vo
cat̄. Mariti frater leuir dicit̄. Duoꝝ iter ſe fratrū vxores
ianitrices vocant̄:q̄ſi eādē ianuā terētes:vel per eādē ia
nuā iter hn̄tes. Uiri ſoror glos appellat̄. Sororis vir ſpe
ciale nomē nō hꝫ:nec vxoris frater. Mr̄imoniū eſt nobi
liū iuſta ꝯuentio ⁊ ꝯditio. Cōiugiū eſt legitimaꝝ p̄ſonaꝝ
iter ſe coeūdi ⁊ copulādi nuptię. Cōiugiū eſt dictū qꝛ con
iuncti ſunt:vel a iugo quo in nuptijs copulant̄: ne reſolui
aut ſeparí poſſint. Cōnubiū aūt nō a nupta:ſed a nubēdo
formatū. Dr̄ aūt cōnubiū:cuꝫ ęquales in nuptias coeunt:
vt puta ciues romani pari vtiq̄ꝫ dignitate. Cōnubium āt
nō eſt cū ciuis romanus cū latina iungit̄. Quotiēs aūt cō
nubiū nō eſt:filij patrē nō ſequunt̄. Hymenęus dr̄ a quo
dā hymenęo q p̄mus p̄ſpere vſus eſt nuptijs:vel a po tu
hymenos:q̄ mēbranę v̄ginitatis eſt clauſtrū. Cōtuberniū
eſt ad tp̄s coeundi ꝯuentio:vn̄ ⁊ tabernaculū qđ mō huc
mō illuc p̄figit̄. Repudiū eſt qđ ſub teſtimonio teſtiū vl̄
pręſenti vel abſenti mittit̄. Diuortiuꝫ eſt quotienſcunq̄ꝫ
diſſoluto matrimonio:alter eoꝝ alteras nuptias ſequit̄.
Diuortiū aūt dictū a flexu viaꝝ:hoc eſt vias in diuerſa
tendentes. Friuolū eſt cū eo animo ſeparant̄ vt rurſum
ad ſeinuicem reuertant̄. Nam friuolum eſt velut quaſſę
mētis ⁊ fluxę nec ſtabilis. Proprie autē friuola vocantur
fictilia vaſa inutilia. Tres autē ob cauſas ducitur vxor.
Prima eſt cauſa prolis:de qua legitur in geneſi:⁊ benedi
xit eis dicens. Creſcite ⁊ multiplicamini. Secūda cauſa
adiutorij:de qua ibi in geneſi dicit̄. Nō ē bonū hominez
eſſe ſolum:faciamus ei adiutoriū ſimile ſibi. Tertia cau
ſa incontinentię. Unde dicit apoſtolus:vt qui ſe nō conti
net nubat. Jn eligendo marito quattuor ſpectari ſolent.
virtus:genus:pulchritudo:ſapiētia. Ex his ſapiētia potē
tior eſt ad amoris effectum. Refert hęc quattuor Uirgi
lius de ęnea ꝙ his dido ipulſa eſt in amorē eius. Pulchri
tudine:quā ſeſe ore ferens. Uirtute:q̄ꝫ forti pectore ⁊ ar
mis. Oratiōe:heu qbꝰ ille.iactatus fatis quę bella exhau
ſta canebat. Genere:credo equidē nec vana fides genꝰ eē
deorum. Jtem in eligenda vxore quattuor res impellunt
hominem ad amoreꝫ:pulchritudo:genus:diuitię:mores.
Melius tamen eſt ſi in ea mores quęrantur q̄ꝫ pulchritu
do. Nunc autem ille quęruntur:quas aut diuitię aut for
ma:non quas probitas morū cōmendat. Jdeo aūt fęmi
nę ſub viri poteſtate cōſiſtunt:qꝛ leuitate animi plerūq̄ꝫ
decipiuntur. Unde ⁊ ęquū erat eas viri auctoritate repri
mi. Proinde ⁊ veteres voluerunt fęminas īnuptas q̄ꝫuis
perfectę ętatis eſſent propter ipſam animi leuitatem in
tutela conſiſtere.

Finit liber nonus.

Jncipit liber decimus de quibuſdam vocabulis nomi
num per alphabetum diſtinctis.

ORigo quorun
dā noiuꝫ.ſ.vn̄ veniāt:nō
pene oibꝰ pꝫ. Proide q̄dā
noſcēdi grā huic operi in
teriecimꝰ. Licꝫ origo no
minū vn̄ veniāt a p̄his eā
teneat rōnē:vt p̄ denoia
tionē hō ab hūanitate:ſa
piēs a ſapia noiet̄:qꝛ p̄us
ſapia:deide ſapiēs:tn̄ cla
ret alia ſpālis i origine q̄
rūdā noium cā:ſic̄ hō ab
humo.vn̄ p̄prie eſt appel
latus. Ex qbꝰ exēpli grā quędā in hoc opere poſuimus.

AEros vir fortis ⁊ ſapiēs. Auctor ab augēdo di
ctus. Auctorē fęminio gn̄e dici nō poſſe. Naꝫ
q̄dā ſunt q̄ in fęminino gn̄e flecti nō poſſūt. vt
curſor. Actor ab agēdo. Alūnus ab alendo vo
catus:lꝫ ⁊ q alit ⁊ q alit̄ alūnꝰ dici poſſit.i.⁊ q
nutrit ⁊ q nutrit̄:ſꝫ meliꝰ tn̄ q nutrit̄. Amicꝰ p̄ deriuatio
nē q̄ſi animi cuſtos. Dictꝰ ēt p̄p̄e amicꝰ ab hāo.i.a cathe
na charitatꝭ. vn̄ ⁊ hami ꝙ teneant. Amator turpitudis:qꝛ
amore torq̄tur libidis. Amabilis āt ꝙ ſit amore dignus.
Amaſiꝰ eo ꝙ ſit p̄nꝰ ad amorē. Aſtutꝰ ab aſtu vocatꝰ:qđ ē
callidi ⁊ cauti nōis:q poſſit ſine pic̄lo fortiter aliqd facer̄.
Argutꝰ.qꝛ argm̄ cito iuenit i loq̄ndo. Acer i vnāquāq̄ꝫ for
mā vegetꝰ ac nimiꝰ. Alacer a velocitate ⁊ curſu: q̄ſi dice
ret aliger. Armiger:ꝙ arma gerat. Alacris lętꝰ: alacriter
geſtiēs:⁊ nulliꝰ rei nouitate turbatꝰ. Agilis ab agēdo aliqd
celeriter:ſic̄ docil̄. Aemulꝰ:eiuſdē rei ſtudioſus:q̄ſi imita
tor ⁊ amabil̄:al̄s inimicꝰ iuenit̄. Aequꝰ ē ꝭꝫ nāꝫ iuſtꝰ:dictꝰ
ab ęq̄litate:h̄ ē ab eo ꝙ ſit ęq̄lis. vn̄ ⁊ ęqtas appellata ab
ęq̄litate q̄dā.ſ. Aeq̄uꝰ:eo ꝙ ſit alteri ęq̄lis euo.i.coetaneꝰ.
Arrogās:eo ꝙ mltū roget̄:⁊ ille mltū faſtidioſus ſit. Au
dax p̄p̄e p̄ arrogāte pōit̄. Aioſus:eo ꝙ ſit aīs ⁊ viribꝰ ple
nꝰ. Aiatꝰ:q̄ſi aīo auctꝰ ⁊ q̄ſi aīo firmatꝰ. Aelatꝰ: p̄ eo ꝙ ſe
ipꝫ ſup̄ mēſurā eleuet:dū magnꝰ ſibi vr̄ de his q̄ agit. At
tollēs:ꝙ ſe eleuet ⁊ erigat. Ambitioſus:ꝙ honores āhiat.
Auidꝰ dictꝰ ab auēdo:auer̄.n.cup̄e ē. Hic ⁊ auarꝰ. Nā qd
eſt auaꝝ eē: p̄gredi vltra q̄ꝫ ſuffic̄. Auarꝰ ex eo dictꝰ:ꝙ ſit
auidꝰ auri ⁊ nūq̄ꝫ opibꝰ expleat̄:⁊ q̄tuꝫ plus hūerit tm̄ plꝰ
cupiat: Flacci ſup̄ h̄ ꝯcōdāte ſnīa:q ait. Semp̄ auarꝰ eget
⁊ Saluſtiꝰ:ꝙ neq̄ꝫ auaritia copia neq̄ꝫ iopia miuat̄. Ama
rus a ſapore trāſlatū nomē hꝫ. Eſt.n.inſuauis:nec nouit
quēq̄ꝫ ad ꝯſortiū ſuū aliq̄ iuitare dulcedie. Adulter:vio
lator marital̄ pudoris: eo ꝙ alteriꝰ thoꝝ polluit. Anceps
huc illucq̄ꝫ fluctuās ac dubiꝰ:iſtō an illō capiat:⁊ in q̄ p̄te
decliet anxiꝰ. Atrox:ꝙ ſit tetris moribꝰ. Abſtemiꝰ a teme
to.i.vio:q̄ſi abſtinēs a vio. Ablactatꝰ:ꝙ ſit a lacte ablatꝰ
Aeger:ꝙ agat̄ ifirmitate vl̄ triſtitia ad tp̄s. Aegrotꝰ:ꝙ ſit
ęger freq̄ntiꝰ:ſic̄ iratꝰ ⁊ iracūdꝰ. Aerūnoſꝰ:a rumie dictꝰ ꝙ
p̄ iopiā mir̄ factꝰ eſuriat ⁊ ſitiat. Auſpex eo ꝙ auiū auſpi
cia itēdat. ſic̄ auceps:ꝙ aues capiat. Aſtroſꝰ ab aſtro dictꝰ
q̄ſi malo ſider̄ natꝰ. Aenōmis:eo ꝙ normā ⁊ mēſurā exce
dat. Abactor ē fur iumtoꝝ ⁊ pecoꝝ:quē vl̄go abigeū vocāt
ab abigēdo.ſ. Atramus:⁊ albatus:ille a veſte nigra. iſte ab
alba. Aduena:eo ꝙ aliunde adueniat. Alienigena:qui ex
alia gente genitus eſt:⁊ non ex ea vbi eſt. Jtē alienigena
ꝙ alienę regionis ſit ⁊ nō eius vbi eſt. Accola:eo ꝙ adue
niens terram colat. Agricola a colendo agro:ſicut ſiluico
la. Aſſecla:eo ꝙ ſequat̄ aliquē lucri cauſa. Aſſiduus dice
bat̄ apđ antiquos:q aſſibus ad ęrariū expēſum ꝯferēdis
p̄erat:

ꝑerat: ⁊ i negocijs q̄ȝ publicis freq̄ns: vñ ⁊ ꝑ ſ ñ ꝑ d ſcribē duȝ ē. Appitoꝛ noīatus ꝙ appeat ⁊ videat̃: ⁊ ꝑſto ſit ad obſequim. Attētus vt aliqͩ audiēs teneat. Attonitus veluti furoꝛe quodā īſtinctꝰ atqȝ ſtupefactꝰ. Dictꝰ aūt attonitus a tonitrui ſtrepitu: q̄ſi tonitruo ſtupefactꝰ: ⁊ vicino fulgoꝛe aut tactu ꝓximus. Alectus ꝙ ſit palā electus. Abactus: ꝙ ſit ab actu remotꝰ. Aboꝛtiuꝰ: eo ꝙ nō oꝛiat̃: ſȝ aboꝛiatur ⁊ excidat. Adoptiuus: q ē palā adoptatꝰ in filiū. Ambo: ab eo ꝙ ē αὐφω nomē de grȩco latinū factū littera tertia ꝯ mutata. Alius de multis dicit̃. Alter vͦ e duobus vocat̃. Aegmanꝰ appellat̃ q vtraqȝ manu gladio īcūctāter vtit̃.

Beatus dictus: q̄ſi bñ auctꝰ. ſ. ab hñdo qͦ velit. ⁊ nihil patiēdo qͦ nolit. Ille aūt vͤe beatus ē q hȝ oīa q̄ vult bona: ⁊ nihil vult mali. Ex his. n. duobꝰ beatꝰ hō efficit̃. Bonꝰ a venuſtate coꝛpoꝛis credit̃ dictꝰ: poſtea ⁊ ad aīuȝ trāſlatū nomen. Eū aūt dicimꝰ bonū cui nō ꝑualet malū: eūqȝ optimū q peccat minimū. Benignus ē vir ſpōte ad benefaciendū paratꝰ ⁊ dulcis allogo. Nō aūt multum diſtat benignus a bono: qꝛ ⁊ ipſe ad bñfaciēdū vr̃ expoſitus. Sȝ in eo dr̃t qꝛ pōt bonꝰ eē ⁊ triſtioꝛ: ⁊ bñ qdē facere ⁊ ꝑſtare qͦ poſcit̃: nō tñ ſuauis eē nouit cōſoꝛtio. Benignus aūt ſua cūctos nouit inuitare dulcedine. Beneficꝰ a bñfaciēdo alteri dictus. Vñ ⁊ bñficētia vocat̃ q̄ ꝓximo ꝓdeſt. Beniuolus: qꝛ bñ vult. Nō tñ dicimus bñuolus: ſicut nec maleuolus. Sȩpe. n. ex duabꝰ partibꝰ ꝯpoſitū nomē aut ꝑoꝛē aut ſequētē litterā coꝛripit. Naȝ beneuolētia abſurdū ſonat. Blādus dulcis ⁊ inuitās ad familiaritatē ſui. Brutus: q̄ſi obꝛutus: qꝛ ſenſu caret. Eſt. n. ſine rōne: ſine pꝛudētia. Vñ ⁊ ille Junius bꝛutus ex ſoꝛoꝛe tarquinij ſuꝑbi genitus cū eūdē caſuȝ timeret i quē frater inciderat: q ob diuitias ⁊ pꝛudentiā ab auunculo fuerat occiſus: vtilem tēpoꝛis ſtultitiam ſimulauit. Vñ ēt Bꝛutus eſt cognominatus dum vocaret̃ iunius. Balbus a balādo potius q̄ȝ a loquēdo dictus: vͤba. n. nō explicat. Inde ⁊ bleſus: qꝛ vͤba frāgit. Bucco garrulus: ꝙ cȩteros oꝛis loq̄citate nō ſenſu exuperet. Billoſus: ꝙ ſit ſemꝑ triſtis ab humoꝛe nigro q bilis vocatur. Baburrus: ſtultus: ineptꝰ. Biothanatus: ꝙ ē bis moꝛtuus. Thanatos. n. grȩco ſermone moꝛs dicit̃.

Clarus a cȩlo ꝙ ſplēdeat. Vñ ⁊ clara dies ꝓ ſplēdoꝛe cȩli. Cȩlitus a cȩlo dictus: ꝙ ſit ſublimis ⁊ altus q̄ſi cȩleſtis. Caſtus ꝑmū a caſtratione nūcupatus: poſtea placuit veteribꝰ ēt eos ſic noīari: q ꝑpetuā libidinis abſtinētiaȝ pollicebantur. Cȩles dictus: quia iter ſibi facit ad cȩlum. Cȩlebs ꝯnubij expꝑs q̄lia ſūt noīa in cȩlo q̄ abſqȝ cōiugibꝰ ſunt. Et cȩlebs dr̃: q̄ſi cȩlo beatꝰ. Cȩlicola: eo ꝙ cȩlū colat. Eſt. n. angelus. Cōtinēs nō ſolū in caſtitate dr̃: ſȝ in cibo ⁊ potu. in ira quoqȝ ⁊ vexatiōe mētis: ⁊ detrahēdi libidine. Et ꝯtinēs dr̃ ꝙ ſe a multis malis abſtineat. Clemēs: miſericoꝛs ab eo ꝙ cluat. i. pꝛotegat ⁊ tueat̃: ſic̄ ſolet patronus cliētē. Cōcoꝛs a ꝯiunctiōe coꝛdis ē appellatꝰ. Nā ſicut cōſoꝛs dr̃ q ſoꝛtē iungit: ita ille cōcoꝛs dr̃: q coꝛde iungit̃. Cōcionatoꝛ mltitudinis allocutoꝛ. Cōſolatoꝛ vniꝰ allocutoꝛ. Et idē dictꝰ ꝯſolatoꝛ: ꝙ ſoli ſe applicet cui loq̄t̃: ⁊ ſolitudinē leuat allogo ſuo. Hinc ⁊ ſolatiū. Cōſultꝰ ē q ꝯſulit̃: cui ꝯrius ē icōſultus: q nō accipit ꝯſiliū. Cōſtās dictꝰ: ꝙ vndiqȝ ſtat: nec in aliquā ꝑtē ꝺclinari pōt. Cōfidēs ꝙ ſit in cūctis fiducia plenus. Vñ ⁊ cecilius. Si ꝯfidētiā habes: ꝯfide oīa. Cautus a cauēdo dictꝰ. Callidus: fraudulentus. qꝛ cȩlare nouit ⁊ male peritꝰ. Callidū aūt veteres nō ꝓ aſtuto tñ ſȝ ēt ꝓ aſtute docto ponebāt. Hūc ⁊ vͤſutū ab eo: ꝙ animū cito vͤtat. Cupidꝰ a cupiēdo multū. i. accipiēdo vocatus. Clamoſus q̄ſi calamoſus: a calamo. ſ. ꝙ ſonet. Calūniatoꝛ falſi criminis accuſatoꝛ: a caluendo. i. fruſtrando ⁊ decipiēdo dictꝰ. Calculatoꝛ a calculis. i. lapillis minutis: quos antiq i manu tenētes nūeros ꝯponebāt. Cōpilatoꝛ q aliena dicta ſuis ꝑmiſcet: ſicut ſolēt pigmentarij in pila diuerſa mixta ꝯtūdere. Hoc ſcelere quōdā accuſabat̃ mātuanus ille vates cū quoſdā vͤſus Homeri trāſferēs ſuis ꝑmiſcuit. ⁊ cū ꝯpilatoꝛ veteꝝ ab ȩmulꝰ diceret̃: ille rñdit magnaꝝ eē viriū clauā Herculi extoꝛq̄re de manu. Cōtumax ab eo ꝙ cōtemnat. Chꝛomaticus: qꝛ nō ꝯfundit̃ nec coloꝛē mutat. Grȩce. n. chꝛoma coloꝛ vocat̃. Contumelioſus: qꝛ velox ē: ⁊ tumet in vͤbis iniuriȩ. Cōtētioſus ab intētione vocatus: q nō rōne aliqua: ſȝ ſola ꝑtinacia vindicat: Cōtēptibilis: vel qꝛ cōtēptui habilis: vel qꝛ cōtēptus ⁊ vilis. i. ſine honoꝛe. Crudelis: hoc ē crudꝰ: quē grȩci homon appellāt: ꝑ trāſlationē. q̄ſi nō coctus nec eſui habilis. Eſt. n. aſper ⁊ durus. Carnifex: ꝙ carnē afficiat. Cruciariꝰ: eo ꝙ ſit cruce dignus. Collega a colligatiōe ſocietatis ⁊ ꝯplexu amicitiȩ dictꝰ. Coȩtaneus: q̄ſi compar ȩtatis. Cōplex q vno peccato vl' crimine alteri ē applicatꝰ ad malū. Ad bonum vͦ nūq̄ȝ dicimꝰ cōplicē. Cōſoꝛs: eo ꝙ ad euȝ ꝑs ꝑtinet honoꝝ. Naȝ ſoꝛtē veteres ꝓ ꝑte ponebāt. Cōſoꝛs ḡ ꝙ ſit cōis ſoꝛte: ſicut diſſoꝛs diſſimilis ſoꝛte. Celer appellatꝰ a celeritate: qꝛ ꝙ viſus exigit velocius facit. Cōfinialis: ab eo ꝙ ſit gñe vel loco affinis. Colonꝰ a colonia: vel ab agro colēdo dictus. Curatoꝛ: ꝙ coꝛā ferat pueris: q adhuc eius ȩtatis ſunt: vt negocia ſua ſatis adminiſtrare nō poſſint. Cognitoꝛ a cognoſcēdo cām dictus. Clientes ꝑus colētes dicebant̃ a colēdis patronis. Captus captiuus dr̃ q̄ſi capite diminutꝰ ingenuitatis: foꝛtuna. n. ab eo excidit: vñ ⁊ a viris peritis capite diminutus dr̃. Colonus a colūna vocatus: eo ꝙ erectus ⁊ firmiſſimus ſit. Cōptus a coma dictꝰ: ꝙ ſit foꝛmoſus capillis: vel qꝛ comā nutrit. Calamiſtratꝰ a calamiſtro. i. acu ferreo in calami ſil'itudine facto i quo crines obtoꝛquent̃: vt criſpi ſint: queȝ in cinere calefacere ſolēt q capillos criſpāt: vt calamiſtrati ſint. Coꝛpulentꝰ: ꝙ ſit coꝛꝑe validus: ⁊ lentis carnibus. Craſſus a ſagīato coꝛpoꝛe: a creādo carnes. Comeſſoꝛ a comedēdo ſatis. Eſt. n. gulȩ ac vētri īmoderate deditus. Caupo peſſimus de vino aquā faciēs. Candidus: canus dictus a cādoꝛe: ⁊ cādidus q̄ſi candoꝛi datus. Studio. n. accedit candoꝛ. Nā albū vocari nāȩ ē. Clodus: Curuus. Criſpus. Cȩcus appellatus ꝙ careat viſu. Eſt. n. luminibus amiſſis. Cȩcus eſt q vtroqȝ oculo nō videt. Caducus a cadēdo dictꝰ. i. lunaticus. eo ꝙ certo lunȩ tēpoꝛe patiat̃. Cōfuſus a ꝯfuſiōe ſceleris appellatꝰ. Inde ⁊ ꝯfuſio. Cōuulſus dicit̃ cui ſua vi aliq̄ adimūtur. Vnde ⁊ cōuulſȩ naues: cui eminentia vi tempeſtatis adimunt̃. Vnde ⁊ Virgilius. Vix ſeptē cōuulſȩ vndis: q̄ſi mutilatȩ. Cōſumptus totus ſumptus ⁊ deuoꝛatꝰ. Conciliatrix ob ſocietatē flagitioſe cōſenſionis: dicta eo ꝙ intercurrat: alienumqȝ nundinet coꝛpus. Hanc etiā ⁊ lenoneȝ vocant. Circūfoꝛanus qui aduocationū cauſa circuȝ foꝛa ⁊ cōuentus vagat̃. Collegiatus. Carpentarius.

Dominus per deriuationē dictus ꝙ domui ꝑſit ⁊ cunctȩ familiȩ dominetur. Diſertus doctus a diſſerendo dictus: diſpoſite. n. diſſerit. Doctus a diſcendo. vnde ⁊ doctoꝛ. Docilis nō qͦ ſit doctus: ſed qꝛ doceri pōt. eſt. n. ingenioſus ⁊ ad diſcenduȝ aptus. Diſcipulus a diſciplina dictus diſciplina autem a diſcendo vocat̃. Diſpenſatoꝛ vocatur cui creditur adminiſtratio pecuniarum. ⁊ ideo diſpenſatoꝛ. qꝛ pꝛius qui dabant pecuniam non numerabant eam ſed appendebant. Diues ab ȩre vocatus: vel diu veſcens. Decoꝛus perfectus a decem dicitur. Dulcis. Decens compoſitus a numero decem dicitur. Hinc ⁊ decoꝛus ⁊ decibilis. Directus eo ꝙ in rectum vadit. Dilectus a diligentia. Hȩc ſunt enim ſigna diligendi. Diligens. Delibutus

de oleo vnct⁹: vt athlete solēt: vel in ceromate pueri. Hinc & delibutū gaudio.i. superfusuz vel plenū. Delicatus: q̄ sit delicijs pastus: viuēs i epulis: & nitore corporis. Defessus: semp infirmus q̄si diu fessus. Debilis: q̄ p bilem factus sit fragilis. Bilis.n. humor est afficiēs corpus. Decolor q̄ desit illi color. Desperatus vulgo vocat̄ malus ac pditus: nec iam vllius psperę spei. Dicitur aūt per similitudinez egrorum qui affecti & sine spe deponunt. Consuetudo aūt erat apud veteres: vt desperati anī ianuas suas collocarentur: vt vt extremū spiritū redderēt terre: vel vt possent a transeuntibus forte curari: qui aliqñdo simili laborauerant morbo. Degener autem q̄ sit ignobilis: aut q̄ sit impari genere: aut si duz sit optimo genere natus: inhoneste tamen viuit. Decrepitus q̄ morti sit ppior: & q̄si ad mortis tenebras vertat: sicut crepusculuz tēpus noctis. Alij dicunt decrepituz nō q̄ senectute auulsus est: sed q iam crepare desierit.i. loq cessauerit. Depreciat⁹ ab eo q̄ sit vilis: nec aliquo pcio dignus. Dirus: pparcus & teter: & quasi diuina ira in id actus. Nam dirum dicit̄ qđ diuina infert ira: alias dirus magnus. Dehiscens. valde hiscens. Hic.n. de augentis est vt deamare desidere. Despiciens: eo q̄ deorsum aspiciat: vel contēptui habeat. Dolosus insidiosus vel malignus: ab eo q̄ deludat. Ut.n. decipiat occultam maliciā blandis sermonibus ornat. Dubius incertus: q̄si duaꝝ viarū. Delator dictus: eo q̄ detegat qđ latebat. Dilator: q: differt ad pferenduz. Desidiosus: tardus: piger a desidendo vocatus.i. valde sedendo. Idez & residens a residendo. De.n. hic augentis est. Delirus mente defectus per etatem apo tu liram: vel q̄ a recto ordine & q̄si a lira aberret. Lira est.n. arationis genus cum agricole facta semente dirigunt sulcos: in quos oīs seges decurrit. Demēs idem qui amens.i. sine mente: vel q̄ diminutionē habeat mentis. Desipiēs: eo q̄ minus sapere incipit q̄ q̄ solebat. Damnatus & damnabilis: quoꝝ priori iam additus est: sequens pōt addici. Degulator: eo q̄ gule sit deditus.

Floquens: profusus eloquio. Expertus in loquendo expeditus. Exerere.n. proferre vel expedire est. Eruditus q: non rudis sed iam doctus. Expertus: multum peritus. Ex eniz hic pro valde ponitur: sicut excelsus: quasi valde celsus: & eximius: quasi valde eminens. Efficax dictus: q: nullaz difficultatem hz in qualibet re faciēda. Hinc & efficiens a faciendo dictus. Expes: q̄ sit sine spe. Expers: q: extra partē caruit enim parte. Exors: q: extra sortez est. Exul: q: extra solum suum est: quasi trans solum missus: aut extra soluz vagus. Nam exulare dicuntur qui extra solum eunt. Extorris: q: extra terram suaz est: quasi ex terris. Sed pprie extorris cum vi expulsus sit: & cum terrore solo patrio eiectus: & extorris ex terra sua expulsus. Exterris: extra terram: aut extra terminos suos: q: exterret. Exterminator: non ille qui vulgo dicitur εξοριστοσ: sed qui deijcit & expellit a terminis ciuitatis. Exterminat⁹ ab eo q̄ sit extra terminos suos eiectus. Sic & externus: eo q̄ sit alienę terrę. Egens & egen⁹: sine gēte & sine genere: indigēs & egen⁹. Exiguus: multum egens: ex eniz p valde ponitur. Exilis: tenuis: q̄ possit q̄uis p angustū exire: siue sine ilijs. Exesus: q: percomesus. Est eniz aridus tenuis & exilis. Exhaustus: q: ɔsumptus est. & inanis effectus. Exanguis q̄ sit extra sanguinē. Exanimis est mortuus. Exanimis autē & exanimus dicimus: sicut vnanimus: & vnanimis: inerm⁹ & inermis. & hoc nostro arbitrio subiacet. Exustus dicit̄: de quo nihil superest: quasi valde vstus. Ex eniz p valde ponitur. Exosus ab odio dictus. Nam antiqui & odi dicebāt & osus sum. Hinc est exosus quo vtimur: lz iam osus nō dicamus. Exitiosus: eo q̄ multis exitio sit. Executor ab exequēdo. Idem & exactor. Effractor q̄ sit expugnator claustroꝝ. Efferatus: mente ferina effectus: & vltra humanū modū excedens. Effrenatus ab eo q̄ sit pceps & pnus: & sine freno rationis. Eunuchus grecū nomē est: qđ est spado. Horū quidā coeunt: sed tñ virtus in semine nulla est. Liquorē enim habent & emittunt: sed ad gignenduz inane atq3 inualidū. Effeta: ab eo q̄ sit frequenti fetu exhausta. Partus enim eam assiduus debilem reddit.

Facundus dictus: q: facile fari possit. Facetus qui iocos & lusus gestis & factis commēdat: a faciendo dictus. Frugalis a fruge nominat⁹: idest a fructu vel parsimonia: siue vt alij volunt a modestię temperantia. Fenerator qui pecuniā deponit apud debitores: quasi fenoris actor. Naz fenus pecunia est. Fenerator aūt latine dicitur: & qui dat mutuuz & qui accipit. Flamines pontifices idoloꝝ. Felix dicit̄ qui felicitatē dat: felix qui accipit: & felix per quē datur felicitas. vt felix tempus: felix locus. Fidelis: p eo q̄ sit ab eo id qđ dicit vel pmittit bonum. Facilis a faciēdo nec tardus. Firmus: vnde & formosus. Fortis: q: fert aduersa vel quęcūq3 acciderint: siue a ferro q̄ sit durus nec molliatur. Formosus a formo dictus. Formum enim veteres calidum & feruens dixerunt. Feruor.n. sanguinem mouet: & sanguis pulchritudinez. Fedus nomen habet ab hirco & ab edo. f. littera addita. Hunc veteres in graui significatiōe ponebant. vt Sanguine fedantem quos ipse sacrauerat ignes. Fragilis dictus: eo q̄ facile frāgi possit. Fessus: quasi fissus nec inm integer salute: est aūt generale. Dicimus.n. fessus animo. vt Terentius. Fessus valle recessit: & fessus corpore: qđ magis est ppriuz: & fessus rez a casu venientiū. Fatigatus: quasi fatis agitatus. Formidolosus a formo.i. sanguine dictus: cuz se a cute ad pręcordia fugiēs ɔtrahit sanguis. Naz timor sanguinē gelat: qui coactus gignit formidinē. vnde ē illud. Gelidusq3 coit formidine sanguis. Formidolosus autē cuz sit timidus: & timendū significat. Fatuus iō existimat̄ dictus: q: neq3 q̄ fatur ipse: neq3 qđ alij dicūt intelligit. Fatuos originē ducere quidā putant a miratoribus fatuę fauni vxoris fatidicę: eosq3 primū fatuos appellatos: q̄ preter moduz obstupefacti sūt vaticinijs illius vsq3 ad amētiā. Fautor ab eo q̄ faueat & consentiat. Fictor appellatus a fingendo & componendo aliquid: sicut qui capillos mulierum linit & pertractat: vngit & nitidat. Fallax q̄ fando.i. loquēdo decipiat. Feruidus: iracundus. Ira enim inflammat. Frendens q̄ minando frangat dentes & comprimat. Fremens idest cuz furore vociferās. Ferox ab eo q̄ feritatem exerceat vt bestia. Fur a furuo dictus est. idest a fusco. Naz nocturno vtitur tempore. Factiosus inter opprobria cum seditiosuz accipi volumus. cum vero gratiosum: potentem & quasi magnę factionis. Facinorosus a facti cōmisso nominatus: facit eniz quod alteri nocet. Femellarius feminis deditus: quē antiqui mulierariuz appellabant. Flagitiosus eo q̄ frequentius flagitet atq3 appetat libidinem. Furcifer dicebatur olim qui ob leue delictum cogebatur a dominis ignominię magis q̄ supplicij causa furcaz circa viam ferre: prędicans peccatū suum: & monere ceteros ne qd simile peccarent. Futilis vanus superfluus loquax. Et est metaphora a vasis fictilibus q̄ cassa & rimosa nō tenent ea q̄ inieceris. Fornicarius. Fornicatrix ē: cuius corpus publicū & vulgare ē. Hec sub arcuatis psternebat̄: q̄ loca fornices dr̄r: vñ & fornicarię. Uirgilius. atq3 aduerso fornice. Fecūda a fetu dicta q̄si fetu abunda. Est.n. partu frequens. Feta pgnans. Flens q̄si lachrimas fluens. Fugitiuus nemo recte dicit̄. nisi q dn̄m fugit. Nam si paruulus puer a nutrice: aut a scholis discesserit: fugitiuus nō ē.

GLoriosus a frequentia claritatis dictus p c g
littera ꝯmutata. Gloriosus a laurea dictus q̄
dat̄ victoribus. Gnarus sciēs: cui ꝯ̄rius ē igna
rus nesciēs. Grauis venerabilis. Unde ꝛ ꝯtē
ptibiles leues dicim⁹. Grauis p ꝯsilio ꝛ ꝯstan
tia dictus: qꝛ nō leui motu dissilit: ſꝫ fixa ꝯstātię grauitate
ꝯsistit. Grandis. Gracilis. Grādęuus: q̄ sit grādis ęuo. Gra
tus: gratiā seruās. Sed gratus tñ aīo: gratissimus ꝛ aīo ꝛ
corpore dicit̄. Gratificus ab eo q̄ gratis faciat bonū. Gra
tiosus q̄ plus vnicuiqꝫ q̄ꝫ meret̄ tribuit. Garrulus ꝑprie
dicit̄ q vulgo v̄bosus appellat̄ accedēte lętitia nec valēs
nec volēs tacere: sumptuꝫ nomē a graculis auibus q̄ īpor
tuna loquacitate semꝑ strepunt nec vnq̄ꝫ qescunt. Ganeo
luxuriosus: ꝛ tanq̄ꝫ in occultis locis ꝛ subterraneis: que ga
nea gręci vocant. Glutto a gula: idest gulosus.

HUmilis q̄si humo acclinis. Honorabil' quasi
honore habilis: hoc est aptus. Honestus q̄ ni
hil habeat turpitudinis. Nā qd est honestas:
nisi honor ꝑpetuus: id est q̄si honoris status.
Humanus q̄ hēat circa hoīes amorē: ꝛ mise
rationis affectū. Uñ ꝛ humanitas dicta. q̄ nos inuicē tue
mur. Habilis q̄ sit ad habendum cōmodus atqꝫ aptus.
Onerosus plus ē q̄ꝫ oneratus: sic̄ scelerosus plus q̄ꝫ scele
ratus. Hirsutus ab eo q̄ sit hirtus ꝛ pilis horridus. Hipo
crita gręco sermone in latinū simulator īterp̄tat̄. Qui dū
intus malus sit bonū se palā oñdit. Hypo. n. falsuꝫ: crisin
iudiciū īterpretat̄. Nomē aūt hypocritę tractum est a spē
eoꝝ q i spectaculis ꝯtexta facie īcedūt: distiguētes vultū
ceruleo minioqꝫ colore ꝛ cęteris pigmētis habētes simu
lacra foris linthea gipsata ꝛ vario colore distincta nōnūq̄
q̄ꝫ ꝛ colla ꝛ man⁹ certa pungētes: vt ad ꝑsonę colorē ꝑueni
rent ꝛ ppl'm dū in ludis agerēt fallerēt: mō in spē viri: mō
in feminę: mō tonsi: mō criniti: anili ꝛ v̄ginali cęteraqꝫ spē
ętate sexuqꝫ diuerso vt fallāt ppl'm dum in ludis agunt.
Quę spēs argumēti trāslata ē in his: q falso vultu īcedūt
ꝛ simulāt qd̄ nō sunt. Nam hypocritę dici nō pñt ex quo
foras exierint. Humatus q̄ sit humo tectus. i. sepultus.

INgeniosus dictus q̄ intus vim hēat gignen
di quālibꝫ artē. Inuētor dictus q̄ in ea q̄ q̄rit
venit. Uñ ꝛ ipsa q̄ appellat̄ inuētio si v̄bi ori
ginē retractem⁹ qd aliud resonat: nisi qꝛ iueni
re ē in id venire qd̄ q̄rit̄. Interpres q̄ inter ꝑ
tes medius sit duaꝝ linguaꝝ dum trāsfert. Sed ꝛ q inter
deū quē īterpretat̄ ꝛ hoīes qbus diuina indicat mysteria
īterpres vocat̄. Juridicus qꝛ legū iura dicit. Indolis ꝑp̄e
est imago q̄dam futurę virtutis. Justus dictus qꝛ iura cu
stodit ꝛ ꝓm legē viuit. Innox q̄ nō noceat. Innocuus cui
nocitū nō sit: sed apud veteres vtrūqꝫ idifferens ē. Ilaris
gręcū nomē est. Jocūdus eo q̄ sit semꝑ iocis aptus ꝛ illa
ritati: a frequētia: sicut iracundus. Jocosus iocis vsus. In
clytus gręcū nomē est. Naꝫ clyton gręci gloriosuꝫ dicūt.
Illustris nomē notitię est q̄ clareat multis splendore ge
neris: vel sapientię vel v̄tutis: cui ꝯ̄rius est obscure natus.
Idonęus q̄si duplū habēs domum. Incolumis a colūna
nomē hꝫ: q̄si erectus fortis ꝛ stabilis. Immarcessibilis in
corruptus ꝛ sempiternus: q̄ sit sine marcore atqꝫ languo
re. Intemeratus: īcorruptus ꝛ nulla temeritate violatus.
Infirm⁹ qꝛ sine forma: ꝛ sine colore. Imbecillis: q̄si sine
baculo fragilis ꝛ īconstās. Inanis: leuis. Incōstās qꝛ nō ē
stabilis: sed q̄ placet ei rursus displicet. Jactans vel arro
gans est q maioꝝ īstitutis nō acqescit: sed ꝑpriā quādam
viā iustitię ꝛ sanctitatis ingrit. Iracūdus dictus: q accēso
sanguine in furorē cōpellit̄. Ur. n. flāma dicit̄: ꝛ ira inflā
mat. Incentor ab eo q̄ incēdat atqꝫ inflāmet. Incētor qꝛ
praua suggestione ad vitia cor alioꝝ succendit ꝛ ꝑsuaden
do inflāmat. Inexpiabilis: q̄ nunq̄ꝫ expietur: nūq̄ꝫ purge
tur. Inlaudabilis: nō qꝛ laudatus nō sit. ſꝫ qꝛ laudari non
meruerit. Iratus: ira actus. Impius: qꝛ sine pietate religio
nis est. Iniquus ꝑprie dictus: qꝛ nō est ęquus: sed inęqua
lis. Inter impiū aūt ꝛ iniquū hoc distare nonnunq̄ꝫ solet:
qꝛ oīs impius iniquus: nō tñ oīs iniquus est impius. Im
pius namqꝫ pro infideli ponitur: ꝛ dictus impius q̄ sit a
pietate religionis alienus. Iniquus vero dicit̄ ꝑ eo q̄ nō
est ęquus sed prauis operibus maculat̄: ne christianitatis
nomine censeat̄. Inimicus qꝛ nō est amicus: sed aduersa
rius. Duę aūt res inimicos faciunt: fraus ꝛ terror. Terror
q̄ timēt. Fraudis malū: q̄ passi sunt. Inuidus dictus ab
inuidēdo fęlicitati alterius. Inuidiosus est q ab alio pati
tur inuidiā. Inuisus: odiosus: ab inuidia ꝛ ęelo dictus. In
testabilis: cuius testimoniū nō valet: ꝛ qd̄ dixerit irritum
improbatūqꝫ sit. Infamis non bonę fame. Improbus di
ctus q̄ instat ēt ꝑhibenti. Importunus inquietus: qꝛ nō
hꝫ portum. i. qetem. Unde ꝛ importuni: quasi in naufragi
um cito ferunt̄. Infręnis: hoc est q fręnis nō regit̄: vt nu
midę infręni. Infręndens ꝑprie est inter se comprimens
dentes. Naꝫ ꝛ frendere significat dentibus frangere. Un
de frendes infantes q nec dum dentes habent. Ingluuio
sus a gula ꝛ voracitate dictus. Ingloriosus: q̄ sit sine glo
ria. i. sine triumphis. Iteꝫ inglorius imemor glorię. Infor
mis: ingens: nō q̄ nō habeat formā: sed q̄ vltra formam
magnitudinem habeat. Inueteratus: eo q̄ sit multi vete
risqꝫ vsus in malicia. Immanis: qꝛ nō bonus: sed crudelis
ꝛ terribilis. Manū. n. bonū dicit̄. Unde ꝛ ꝑ cataantiphra
sin: diꝫ manes minime boni. Immunis minime munifi
cus: vt est in ꝑuerbio veteri. Immunem ciues odere sui.
Item imunis q nō facit munia. i. officio nō fungit̄. Est. n.
omni p̄uilegio vacu⁹. Indemnis: eo q̄ sine damno viuat:
ꝛ sine vlla culpa atqꝫ periculo. Iners sine arte: ꝛ ob h̄ ne
operi qdeꝫ vlli aptus. Inermis vel sine armis: vel sine vi
ribus. Nā semꝑ arma ꝑ viribus accipiunt̄. Ignauus igna
rus vię. i. rōnis ꝛ vitę. Ignarus nō gnarus. i. inscius: hoc ē
sine naribus: olfecisse. n. veteres scisse dicebant. Ignarus
aūt duo significat: vel q ignorat: vel q ignoratur. Imme
mor qui oblitus est: perdit. n. memoriam. Inscius qꝛ sine
scientia est. Idiota imperitus: gręcuꝫ est. Imperitus sine
peritia. Incōsultus ab eo q̄ non accipiat cōsilium. Iteꝫ in
consultus: qꝛ est sine ꝯsilio ꝛ inscius rerum: atqꝫ ignarus.
Ineptus apto contrarius est: quasi inaptus. Inops qui si
ne terra est: opem enim terram intelligimus: qꝛ opeꝫ fert
fructificando. Aliꝫ inopem intelligunt: nō sepultum: inhu
matum: cui nec animaꝫ mane habenti surrexit tumulus
Ignobilis: eo q̄ sit ignotus ꝛ vilis ꝛ obscuri generis: cui⁹
nec nomē quidem scitur. Ircosus: qꝛ sudore corporis fęti
do putet. Ignotus ignobilis: vl' ex improuiso veniēs. Im
prouisus dict⁹: eo q̄ subito sit ꝛ nō porro añ visus. Index
ꝑditor: ab indicando. Indigens vocatus: q̄ inde sit geni
tus. i. in eodeꝫ loco natus. Impudens eo q̄ ab eo pudor ꝛ
pudicitia ꝑcul abest. Impudicus a pudice vocatus. Pe
dorem enim ꝛ fetoreꝫ dicit. Incestus propter illicitam cō
mixtionem vocatus: quasi incastus: sicuti qui virgineꝫ sa
cram vel affinitati suę ꝑximam stuprauerit. Internecida
est qui falsum testamentum fecit ꝛ ob id hominem occi
dit. Inficiator: negator: quia nō fatetur sed contra verita
tem mendaciuꝫ nititur. Impostor' mendax cōmentator.
Interceptor proprie dicitur qui inter duos de medio tol
litur. Insidiosus: q̄ insideat. Nam proprie insidere est do
lose aliquē expectare. Unde ꝛ insidię nominatę sunt. In
cincta. i. sine cinctu: qꝛ p̄cingi fortiter vterus nō ꝑmittit.
Inuestis. i. sine veste: nondū. n. hꝫ stolaꝫ. qd̄ est signū mari
talis virginitatis. Iscurra vocat̄: qꝛ cā escę quēlꝫ ꝯsectat̄.

Atbolicus:vniuersalis. Grecum eniz nomē est
k karus grecū nomē ē:sicut ⁊ karitas. Unde ⁊ eu
karistia sacrificium.i.bona gratia.

LUculentus ab eo ꝙ sit lingua clarus ⁊ sermo
ne splendidus. Lector dicit̄ a legēdo.i.percur
rendo. Unde ⁊ nauis dicitur legere quicquid
transit. Naz legit: trāsit:ꝑterit: vt crebris legi
mus freta cōcita terris. Item lector a colligē
do animo q̄ legit quasi collector. sicut illud:qui legitis flo
res. Loquax nō est eloquens. Locus a latitudine. Locu
plex:quasi locis plenus: ⁊ possessionū plurimaꝝ possessor:
queadmodū docet Tullius de republica in libro secūdo:
multa q̄ editione ouiū ⁊ boum. ꝙ tunc erat res in pecore
⁊ in locoruz possessionibus:ex quo pecuniosi ⁊ locupletes
vocabantur. Liberalis dictus ab eo ꝙ libēter donet nec
murmuret. Largus:abundans:affluens. Longus a linea
dictus ꝓpter ꝙ sit porrectus. Lōgeuus q̄si longi eui ⁊ lon
gi tēporis. Lōganimis siue magnanimis eo ꝙ nullis pas
sionibus perturbat̄:sz ad vniuersa sustinenda patiēs est.
Cui ꝯtrarius est pusillanimis:angustus ⁊ in nulla tribula
tione subsistēs. De quo scribit̄. Pusillanimis vehemēter
insipiēs. Leuis ob incōstantiā vagationis appellat̄:q2 le
ui motu mētis nūc ista nūc illa desiderat. Lubricus ab
eo ꝙ labit̄. Labēs iterdū velox: vt labere nympha polo:
⁊ labere pennis. Cursu.n.lapsus celerior ē. Latro isessor ē
viaꝝ:a latendo dictus. Melius aūt latro est q̄si latero a
latere insidiator vie. Lanista gladiator.i. carnifex: tusca
lingua appellatus a laniando.s.corpora. Lacessitor ꝑ trās
lationē dictus a canib9 vel a feris:q̄ solent lacerādo ꝓuo
care. Leno ꝯsiliator stupri:eo ꝙ mētes miseroꝝ blādiat̄.
⁊ deliniendo seducat. Libidinosus ab eo ꝙ faciat qōlibz.
Libidinosus a libero q puellaꝝ corpore pingit̄. Luxurio
sus q̄si solutus in voluptatates: vnde ⁊ mēbra loco mota
luxa dicuntur. Lasciuus dictus ꝙ sit luxus.i.solutus ⁊ va
nus. Lymphaticus ꝙ aquā timeat:quē greci hydropho
bam vocant. Lymphaticus ꝓprie dicit̄:q vitiuz ex aqua
ꝯtrahit:cuius vitiū est huc atqz illuc currere: aut a furore
aque sumpto vitio. Sed poete iam hoc genus nominis ꝓ
furiosis vsurpāt. Luridus ꝙ sit pallidus a loro dictus:ꝙ
h9 habeat cutez. Leprosus a pruritu nimio ipsius scabiei
dictus: vnde ⁊ p.p.scribi dz. Luscus ꝙ lucez ex parte sciat
sicut lusciciosus qui vespere nihil videt. Luscos coclites
dixerunt antiq Unde ⁊ cyclopas coclites legimus dictos
ꝙ vnum oculum habuisse perhibentur. Lotus:lauatus.i.
mūdus. Lupa meretrix a rapacitate vocata ꝙ ad se rapi
at miseros ⁊ apprehendat.

MIsericors a cōpatiendo aliene miserie vocabu
luz est sortitus: ⁊ hinc appellatā miām ꝙ mise
rum cor faciat dolentis alienā miseriaz. Non
aūt occurrit vbiqz hec etymologia. Nā est in
deo miā sine vlla cordis miseria. Mact9 ma
gis auctus gloria: ⁊ est nomē tractū a sacris. Quotiens.n.
thus aut vinū suꝑ victimā fundebat̄ dicebāt. mactus est
taurus vino vel thure:hoc est:cumulata ē hostia ⁊ magis
aucta. Munificus dicit̄ vel q2 alicui munera multa dat:
vel q2 munus suum.i.officium qđ dz adimplet:sic ⁊ muni
fex q2 munera fert. Magnanimis ab eo ꝙ sit magni ani
mi ⁊ magne virtutis. Cui ꝯtrarius est pusillanimis. Ma
gnificus a magna faciēdo vocabuluz traxit. Mansuetus
mitis vel domitus q̄si manu assuetus. Modestus a mō
dictus ⁊ temperie:nec plus quicq̄ȝ nec minus agens Mi
tis lenis ⁊ māsuetus ⁊cedēs iꝓbitatibus ⁊ ad sustinēdā
iniuriā tacēs quasi mutus. Mutus q2 vox eius nō est ser
mo nisi mugitus. Uocalē.n.spiritum per nares quasi mu
giens emittit. Memor vel qui memoriā tenet: vel q me
moria tenet̄. Magister:maior in statiōe. Nā steron grece
latine statio dicit̄. Minister: minor in statione: siue q2 of
ficiū debitū manibus exequit̄. Maior:minor:minimus
a numero monadis:ꝙ post eū nō sit alter. Maximus aut
meritis:aut etate:aut honore:aut facundia:aut v̇tute:aut
omnibus magis eximius. Modicus paruus sed abusiue:
ceteꝝ rationabilis. Moderatus a modo.s. ⁊ tēperamēto
Mediocris ꝙ modicum illi sufficiat. Miser ꝓprie:eo ꝙ
oēm felicitatez amiserit. Scđm autē Ciceronem proprie
mortuus:q in tusculanis miseros mortuos vocat:propter
ꝙ iam amiserunt vitam. Miserabilis:ꝙ sit miserie habi
lis. Mestus naturaliter tristis:nō casu. Est enim a natura
mentis ⁊ animi: vnde ⁊ mestus. Mendicus dictus:q2 mi
nus habet vnde vitam degat:siue q2 mos erat apud anti
quos os claudere egenum ⁊ manuz extendere. quasi ma
nu dicere. Mendax ꝙ mentē alterius fallat. Malignus:
q2 malitie votum vel opus peragit. Malus appellatus a
nigro felle:qđ greci melan dicunt: vñ ⁊ melancolici appel
lantur hoies:q ⁊ cōuersationē humanā refugiūt: ⁊ amico
rum charoꝝ suspecti sunt. Malitiosus deterior malo:q2
frequēter malus. A malo aūt peior dicit̄:a bono deterior.
Melior dictus q̄si mollior:nō durus:aut ferreus. naz me
lius q̄si mollius. Minax a facie oculorū qñ furiose arde
scunt: vt amplius videns pertimescat. Minator ⁊ moni
tor. Sed monitor dicitur cuz ꝑnunciat bona: minator cū
prenunciat aduersa. Mulcator:eo ꝙ blandis verbis mul
ceat ad declinandū animuz:translatio a mulso.i.ꝙ acce
ptuz lenire solet fauces dolentis:aut oppletū sordibus sto
machum. Metatores appellātur qui castra designant a
metiendo.s. vt Lucanus. Hesperios audax veniam meta
tor in agros. Mollis ꝙ vigorem sexus eneruati corporis
dedecoret: ⁊ quasi mulier emolliatur. Macer a macie: ⁊
macies a macia:eo ꝙ imoderata libido macros faciat:si
ue a maceratione. Mancus manu ancus. Moribūdus:
morieti similis:sicut vitabūdus vitāti silis. Qñ.n.dicim9
moriturus ē: vere moriturus est:moribūdus aūt nō vere:
sz vere silis morieti ē. Meretrix dicta:eo ꝙ ꝑciū libidinis
mereat̄. Inde ⁊ meritorie taberne. Nā ⁊ milites cū stipē
dia accipiūt mereri dñr. Morior a morte vocatus:eo ꝙ
nō vigeat itellectu. Mulio dictus a mulis:eo ꝙ presidet
ysdez vehiculis. Manifestū dicit̄ qđ in manu ē ꝓmptū.

NObilis non vilis:cuius ⁊ nomen ⁊ genus sci
tur Nubilis ad nubenduz habilis. Nemo ab
homine tractatum est.i.ne homo qđ est ꝓ nul
lo. Nullus autē quasi ne vllus. Nihil compo
situz est ex ne ⁊ hilo. Hilum aūt Uarro ait si
gnificare medullaz eius ferule quam greci assodelon vo
cant: ⁊ sic dici apđ nos nihilū qūo apud grecos oydetry.
Neq̄ȝ a malo pleriqz distinguunt:alium pernitiosum:ali
um nugas existimantes: vt ait Monatius. Hic adolescēs
neq̄ȝ non malus:idest nugax pernitiosus. Aly confundūt:
quasi vtrunqz vnum idemqz significet. Nequitiam : ex
eo ꝙ nec quicq̄ȝ sit.i.ex eo ꝙ nihil sit veteres dictum esse
voluerunt. Neuter:neqz ille neqz iste: quasi diceret nec
vterqz. Nefarius nō dignus farre:quo primo cibi genere
vita hominum sustentabatur. Nefandus:idest nec nomi
nandus quidem nec dicēdus. Nutritor quasi nutu erudi
tor. Nuncius est ⁊ qui nunciat ⁊ qđ nunciatur.i. angelus.
kai iaggeleis : sed nuncius ipse homo genere masculino:
id v̇o qđ nunciat̄ genere neutro: vt hoc nunciū ⁊ hec nun
cia. Naçareus.i.sanctus dei. Naçareus olim dicebat̄ qui
sanctaz comam nutriebat: ⁊ nihil contaminatum accipie
bat. abstinens se a vino:omniqz sicera que mentez ab ite
gra sanitate peruertit. Nugas autez hebreum nomen est.
Ita enim in prophetis est expositum: vbi dicit sophonias.

Nugas qui a lege receſſerãt: vt noſſe poſſimus linguã hebraicã oĩum linguaꝝ eẽ matrẽ. Nugigerulus appellatus ab eo ꝙ ſit turpis nuncius. Negligens q̄ſi nec legens. Nepos dict⁹ a genere quodã ſcoꝛpionũ: q natos ſuos ꝯſumũt excepto eo q doꝛſo eius ĩſederit. Nã rurſus ipſe q ſeruat⁹ fuerit ꝯſumit patrẽ. vñ hoĩes q bona parẽtũ ꝑ luxuriã cõſumũt nepotes dñr. Hic quoqꝫ nepotatio ꝓ luxuria ponitur q̃ certe queqꝫ res ꝯſumunt. Niger q̄ſi nubiger q2 nõ ſeren⁹: ſꝫ fuſco cooptus ẽ. Uñ ⁊ nubilũ diẽ tetrũ dicimus.

ORthodoxus rectę glorię. Oꝛatoꝛ ab oꝛe vocatus a poꝛãdo nominatus. i. dicẽdo. Naꝫ oꝛare dicere eſt. Obaudiẽs ab aure eo ꝙ audiat ipẽrãtez. Hoſpes ꝙ inferat oſtys pedes. Hoſpes facilis aptus ⁊ oſtio patẽs. Unde ⁊ hoſpitalis hõ dicit̃. Oſoꝛ inimicus: ab odio dictus: ſicut amatoꝛ ab amoꝛe: ⁊ eſt generis cõis. Odibilis odio habilis. Obſitus obſeſſus. i. vndiqꝫ inſidys cõuallatus. Obſcęnus impurę libidinis a vitio obſcuro victus. Obtuſus hebetioꝛ ⁊ obcluſioꝛ: q̄ſi ex omni parte tunſus. Obnixus ꝯtranıſus ⁊ conahũdus dicit̃. Obnoxius q2 obligatus ẽ nexibus culpę. Oblectatoꝛ q̄ſi cũ lacte ⁊ fraude: vt Terẽtius: niſi me lactaſſes amantem: vnde ⁊ oblectare dictum eſt. Obtrectatoꝛ malignus ⁊ qui obſtringillando: officiẽdoqꝫ nõ ſinat quẽpiam progredi ⁊ augeſcere. Oꝛbus qui liberos nõ habet: quaſi oculis amiſſis. Opifex ꝙ opus faciat aliquod. Opilio cuſtos ouium quaſi ouilio.

PRudẽs quaſi poꝛro videns: ꝑſpicax ẽ. n. ⁊ i certos ꝓuidet caſus. Patiẽs dictus a pauẽdo. Pauere. n. ferire eſt: ꝑcutit̃. n. ⁊ tolerat. Perfectus cui nihil iaꝫ adyci põt. Huic nomini apud grãmaticos ꝯparatio nõ adycit̃: q2 ſi dixeris ille ꝑfectioꝛ eſt: iſte perfectus nõ erit. Pulcher a ſpecie cutis dictus: ꝙ eſt rubẽs pellis. poſtea trãſyt hoc nomẽ in genus. Nam pulchritudo hoĩs aut in vultu eſt: vt os humeroſqꝫ deo ſilis: aut in capillis: vt nãqꝫ ĩpe decoꝛã cęſariez: aut in oculis: vt lętos oculis afflarat honoꝛes: aut in candoꝛe: vt q̄le manus addũt eboꝛi decus: aut ĩ liniamẽtis: vt te multo plus figura ⁊ liniamẽta hoſpitis delectabãt: aut in ꝓceritate: vt turnus vertit̃ in medys: ⁊ tota vertice ſupꝛa eſt. Pellex a pelliciẽdo. Perſpicax ſplendidus: eo ꝙ ꝑluceat. Perpetuus perẽnis. Perennis ab eo ꝙ ſit ꝑpetuus annis. Prępſul vocat⁹: q2 p̄eſt ſollicitudine. Prępoſit⁹ appellatus eo ꝙ ſit ſubiectoꝝ ac famulãtiũ oꝛdinatoꝛ vel rectoꝛ. Patroni a patribus dicti ſunt: ꝙ hꝰ affectuꝫ clientibus exhibeant: vt q̄ſi patres illos regãt. Pedagogus eſt cui paruuli aſſignantur. Gręcuꝫ nomẽ eſt: ⁊ eſt ꝯpoſitũ ab eo ꝙ pueros agat. i. doceat ⁊ laſciuientẽ refrenet ętatẽ. Pręſens dictus ꝙ ſit pręſenſibus. i. coꝛaꝫ oculis: q ſenſus ſunt coꝛpoꝛis. Prioꝛ ꝙ p̄mus ſit oꝛdine: ⁊ p̄mus q̄ſi pręeminẽs. Primus. Poſterioꝛ. Poſtremus. Potens rebus late patens. vnde ⁊ ptãs ꝙ pateat illi quaque velit: ⁊ nemo intercludat: null⁹ obſiſtere valeat. Pręopim⁹ pręcęteris opib⁹ copioſus. Pecunioſus. Tullius p̄mũ eos dictos refert q plurimã habuiſſent pecuniã: ideſt pecoꝛa. Ita enim ⁊ antiqui eos appellabãt. Paulatiꝫ aũt per abuſionẽ in nomẽ aliud deuolutũ eſt. Peruicax ꝓpꝛie dicit̃ qui in ꝓpoſito ſuo ad victoꝛiam ꝑſeuerat. Antiqui. n. vitiã dicebant: quã nos victoꝛiam: credo ꝙ inde dicatur herba vitia. i. victoꝛialis. Pernix a pernitendo tractuꝫ eſt. i. in conatibus ꝑſeuerando. Aly pernicẽ velocẽ ĩtelligũt pedib⁹. Nã pernicitas pedum eſt: vt ꝑnicibus ignea plãtis: ſicut cęleritas pennaꝝ eſt: vt cęleriqꝫ fuga ſub ſydera lapſę. Piger quaſi pedib⁹ ęger. Eſt. n. tardus ad incedendum: qð nomen per vſum trãſyt ad animũ. Pernox ꝑuigilãs nocte. Perſeuerãs: ardens: ſtrenuus: laboꝛioſus. Pertinax: impudenter tenens quaſi pertinens. Petulans nunc q̄dem pꝛo audace ⁊ ĩpꝛobo ponit̃: olim aũt acerbi flagitatoꝛes ⁊ ꝓpꝛie argentarioꝛum coactoꝝ pueri ꝙ p̄cia rerũ crebꝛius ⁊ aſperius exigebant: a petendo petulantes vocati ſunt. Procax ꝓpꝛie ĩdẽ qð petax. Nam ꝓcare eſt petere. Unde ⁊ nuptiaꝝ petitores pꝛoci dicunt̃. Pꝛodigus ſumptuoſus atqꝫ ꝯſumptoꝛ. qui oĩa poꝛro agit ⁊ quaſi pꝛoycit. Pꝛofugus ꝓpꝛie dicit̃ qui pꝛocul a ſedibus ſuis vagatur: q̄ſi poꝛro fugatus. Peregrinus longe a patria poſitus: ſicut alienigena. Pꝛoiectus quaſi longe ⁊ ꝓcul iactus: ſicut ⁊ pꝛoduxit quaſi poꝛro illum duxit: ⁊ pꝛouocauit quaſi poꝛro illum vocauit. Pꝛoiectus q̄ſi poꝛro eiectus ac ꝓiectatus. Unde ⁊ pꝛoiectaqꝫ ſaxa pachynni. i. poꝛro iactata. Pꝛoſcriptus cui⁹ bona palam ⁊ aperte ſcribunt̃: boniſqꝫ fiſci agglomerant̃. Pręſcriptos oꝛdinez ſignificat: ſicut ⁊ p̄ſcriptiones apud iuriſconſultos. Pꝛocinctus expeditus ⁊ armatus. Unde ⁊ in ꝓcinctu. i. cuꝫ belli cauſa arma ſumebant. Pręcinctus eo ꝙ ante ſe ponat aliq̄d quo p̄cingit̃. Unde ⁊ de dño dictum eſt. Pꝛecinctus eſt lintheo ⁊ lauit pedes diſcipuloꝝ ſuoꝛum. Pꝛędo eſt q populando alienã inuadit ꝓuinciaꝫ. Pꝛędo ab abigendo pꝛędas dictus: ⁊ p̄dio qui p̄dam hꝫ. Pꝛędatoꝛ hic eſt cui de p̄da debet̃ aliq̄d. Plagiatoꝛ apotu plagio. i. obliquo: ꝙ nõ certa via gradiatur: ſed pelliciẽdo dolis. Pyratę ſunt p̄dones maritimi ab incendio nauium tranſeuntium quas capiebant dicti. Nam pyr ignis eſt. Pugillatoꝛ q de manu in manum nũmoꝛuꝫ aliq̄d ſubtrahit. Peculatoꝛ pꝛo eo ꝙ ſit pecunię publicę defraudatoꝛ. Pꝛoditoꝛ pꝛo eo ꝙ detegit. Item ꝓditoꝛ ꝑditoꝛ: vt vnius ob iram ꝓdimur. Perfidus q2 fraudulentus eſt ⁊ ſine fide quaſi ꝑdens fidem. Periurus: q2 perpere iurat. i. male iurat. Periurus aũt in verbo nõ hꝫ. Nam peiero ⁊ deiero dicimus. Pręuaricatoꝛ: male fidei aduocatus: ⁊ q vel in accuſando nocitura vel in defendendo ꝓfutura p̄tereat: aut inutiliter dubieqꝫ ponat mercedis gratia lꝫ coꝛruptus. Cicero. Quid. n. tam pręuarum. i. valde uarum. Pellax doloſus ⁊ fallax a pelle. i. vultu. Foꝛis. n. vt fallax arridet: ſed nequitiam intus gerit. Pꝛofanus quaſi poꝛro a fano. Sacris. n. illi nõ licet intereſſe. Parricida ꝓpꝛie dicit̃ interfectoꝛ parentis: q̄uis q̄dam veteres hunc parenticidam dixerint: qui hominem occiderat: q̄m parricidium ⁊ homicidiũ in quocunqꝫ intelligi poſſit: cum ſint homines hominibus pares. Perſecutoꝛ nõ ſemper pꝛo malo intelligitur: vnde ꝑſecutoꝛ ꝑfecte ſecutus. Publicanus eſt qui vectigalia publica exigit. vel q per publica negocia ſeculi lucra ſectat̃: vnde ⁊ cognominatus eſt. Peccatoꝛ a pellice. i. meretrice vocatus. quaſi pellicatoꝛ: qð nomẽ apud antiquos tm̃ flagitioſum ſignificabat: poſtea tranſyt hoc nomen in appellationẽ oĩum iniquoꝝ. Peccatoꝛ itẽ a pectoꝛis caterua cognominatus pꝛo eo ꝙ inibi occulta delictoꝛum ꝯduntur. Pꝛoſtitutę meretrices a pꝛoſiliendo in meritoꝛys vel in foꝛnicibus. Pellex apud gręcos pꝛopꝛie dicitur a latinis concuba vel concubina. Dicta autem a fallacia. i. verſutia ſub doloſitate vel mendacio. Pꝛocuruus quaſi per longum curuus. Pauidus eſt quem vexat trepidatio mentis: habet enim coꝛdis pulſationem: coꝛdis motum. Nam pauere ferire eſt: vnde ⁊ pauimentum. Petrę autem ⁊ rupes ⁊ duritia ſaxoꝛuꝫ nominantur. Puſillanimis a puſillo animo. Petulcus dictus ab appetẽdo. Unde etiam ⁊ meretrices petulcas vocamus. Pꝛoductus q̄ſi poꝛro ductus. Piſinnus a puſione dict⁹. Pellicanus vir ſanctus ſolitudini deditus.

q Ueſtoꝛ a quęrẽdo dictus quaſi quęſitoꝛ. Quęſtuoſus quęrimonioſus. Quęrulus: quia quęrelam infert. Quietus ꝙ ſit ipſe ſibi animo ſecurus neminem tangens.

REligiosus ait Cicero a relegendo appellaẗ q re
tractat ⁊ q̄si relegit ea q̄ ad cultum diuinum p
tineant. Hi sunt dicti religiosi ex religēdo. tan
q̄ȝ ex eligendo eligētes: ex diligēdo diligētes:
ex intelligēdo intelligētes. Rōcinator dictus
vir magnus: qꝛ de oibus rebus q̄s eē mirabiles ꝯstat pos
sit reddere rōnem. Retractator. repetitor. Nam retracta
re ē repetere qđ omiseras. Resipiscēs eo ꝙ mētē q̄si post
insaniaȝ recipiat: aut qꝛ resapit q sapere desierat. Castigat
.n. seipsum dementię ⁊ ꝯfirmat animū suū ad rectius vi
uendū: cauēs ne iterꝝ corruat. Repentinus a repēte. Re
pēte aūt ⁊ aduerbiū ⁊ nomē pōt eē. Robustus: fortis: vali
dus a fortitudine roboris arboris appellat⁹. Rapidus ve
lox pedibus. Raptor eo ꝙ corruptor. Inde ⁊ rapta: eo ꝙ
corrupta est. Reus a re de q̄ obnoxius est: ⁊ reatus a reo ē
nūcupatus. Reus maiestatis p̄mū dict⁹ q aduersus rēpu
blicā aliqd egisset aut qcūqȝ hostib⁹ ꝯsensisset. Dict⁹ autē
reus maiestatis: qꝛ mai⁹ ē lędere p̄riaȝ q̄ȝ ciuē vnū. Postea
aūt ⁊ hi rei maiestatis dicti sunt q aduersus maiestatē p̄n
cipis egisse viderenẗ: vel q leges inutiles reipublicę detule
rāt: vel vtiles abrogauerāt. Rixosus a rictu canino dict⁹.
Semp.n. ad ꝯdicēdū parat⁹ ē: ⁊ iurgio delectaẗ: ⁊ p̄uocat
ꝯtendentē. Rusticus dictus ꝙ rus opereẗ. i. terram.

SApiēs dictus a sapore: qꝛ sicut gustus aptus ē
ad discretionē saporis ciboꝝ: sic sapiēs ad di
noscentiam reꝝ atqȝ cāsū: ꝙ vnūqđqȝ dino
scat atqȝ sensu v̄itatē discernat. Cui ꝯtrarius
est insipiens ꝙ sit sine sapore: nec alicuius di
scretiōīs vel sensus. Studiosus q̄si studijs curiosus. San
ctus a veteri ꝯsuetudine appellatus: eo ꝙ hi q purificari
volebāt sanguine hostię tingebanẗ ⁊ ex h̄ sancti nomen
acceperūt. Sincerus q̄si sine corruptiōe. Cui ꝯ̄rius est in
sincerus: vitiat⁹: corruptus. Sup̄mus: sūmus ab eo ꝙ sup
emineat. Vn̄ ⁊ sup̄me pater dicimus. Suauis. Sublimis
ab altitudine vocat⁹ honoris. Nam p̄p̄ie sublime dr̄ qđ
in alto est: vt sublimēqȝ feres ad sidera celi. Speciosus a
spē vel ab aspectu: sicut formosus a forma. Solers ꝙ sit
sollicitus in arte ⁊ vtilis. Solers.n. apud antiquos diceba
tur q erat oi bona arte instruct⁹. Terrētius. Adolescenteȝ
solertē dabo. Sup̄stitiosus ait Cicero appellat⁹: q totos di
es p̄cabaẗ ⁊ imolabat vt sibi sui liberi sup̄stites eēnt. Sol
licit⁹: qꝛ solers ⁊ cit⁹ atqȝ inregetus. Sedulus familiare
v̄bum Terrētij: h̄ ē sine dolo. alias assiduus. Sodales di
cunẗ: q ad symbolū ꝯuenire ꝯsueuerūt: q̄si suadētes: alias
sodales ꝙ simul sedeāt. Socij dicunẗ p̄p̄ periculi aut ope
ris societatē: q̄si in vna caliga ⁊ in vno vestigio manētes.
Stult⁹ hebetior corde: sicut qdaȝ ait. Ego meipsuȝ stultū
esse existimo: fatuū eē nō opinor. i. obtusis qdē sensib⁹: nō
tamē nullis. Stultus est qui p stuporē nō moueẗ iniuria:
sęuitiā eniȝ p̄fert: nec vltus est: nec vlla ignominia cōmo
ueẗ ad doloreȝ. Segnis. i. sine igne: igenio carens. Se aūt
sine significat: vt sedulus sine dolo. Securus q̄si sine cura
.i. frigidus: per quos inutiles accipimus. Stupidus sępius
stupēs. Sup̄bus dictus: qꝛ sup vult videri q̄ȝ est. Qui eniȝ
vult sup̄gredi qđ est: sup̄bus ē. Susurro de sono locutiōis
appellatus: qꝛ nō in facie alicuius. ſȝ in aure loqtur de al
tero detrahēdo. Seditiosus q dissensionē aiorum facit: ⁊
discordias gignit quā gręci diastasin dicunt. Seuerus q̄si
satis verus: tenet eniȝ sine pietate iustitiā. Simulator di
ciẗ a simulacro. Gestat eniȝ similitudinem eius qđ nō est
ipse. Suasor decipiēs. i. in suam sortē trahens. Scrupulo
sus animi minuti ⁊ asperi. Scrupo est eni harena durior.
Sacrilegus diciẗ ab eo ꝙ sacra legit. i. furatur. Sicarius
vocaẗ qui ad perpetrandū scelus telis armatus est. Sica
enim gladius est a secando vocatus. Sęuus sinister atqȝ
peruersus: idest a peruersitate. Est eniȝ pessimi ⁊ crudelis
animi. Scęnicus qui in theatro agit. Theatruȝ enim scę
na est. Scorta q̄ a gręcis quoqȝ scythę vocabātur: quo de
fricanẗ pelles: quibus corruptela fit. Spurcus ꝙ sit ip̄u
rus. Scelerosus sceleꝛib⁹ plenus: vt lapidosus locus ⁊ ha
renosus. Plus ē aūt scelerosus q̄ȝ sceleratus. Sator semi
nator vel pater a semine. Scurra qui sectari quēpiā solet
cibi grā: a sequēdo igiẗ īde scurras ꝯstat appellatos. Ideȝ
assecla a sequēdo. Satelles ꝙ adhęreat alteri: siue a late
ris custodia. Suffectus in loco alteri⁹ suppositus: q̄si suffa
ctus. Vnde ⁊ ꝯsulē suffectū dicimus eum q p alio substi
tuiẗ. Secūdus qꝛ secus pedes: ⁊ tract⁹ est sermo a sequen
tibus seruis pedissequis. Vnde ⁊ scđa fortuna diciẗ: ꝙ ſȝ
nos est. i. p̄pe nos. Inde ⁊ res secūdę. i. p̄sperę. Secūdę āt
a sequēdo sunt dictę. Stipulator: p̄missor. Stipulari eniȝ
p̄mittere est ex verbis iurisperitoꝝ, q etiaȝ stipulū firmū
appellauerūt. San⁹ a sanguine: qꝛ sine pallore est. Sospes
salutis hospes. Salus a sale nomē accepisse putaẗ. Subti
lis ab extenuatiōe dictus. Sequester diciẗ q certantibus
medius iteruenit q apud gręcos omesus diciẗ: apud queȝ
pignora deponi solēt. Qđ vocabulū ab obsequēdo factū ē
ꝙ eius q electus sit vtraqȝ pars fideȝ sequaẗ. Sessilis ꝙ
nō videẗ stare ſȝ sedere. Surdus a sordibus humoris au
re ꝯceptis: ⁊ q̄uis multis casibus accidat nomen: tn̄ ęger
ex prędicto vitio retinet. Siccus ꝙ sit excusatus: siue p an
tiphrasin ꝙ sit sine suco. Sepultus dictus est: eo ꝙ sit sine
palpatione vel sine pulsu. i. sine motu. Sagio ab exigēdo
dictus. Sutor a suendis pellibus nominatur. Subulcus
porcoꝝ pastor: sicut bubulcus a cura boum.

TVtor q pupillū tuetur: hoc ē intueẗ: de quo ī
ꝯsuetudine vulgari diciẗ. Quid me mones ⁊
tutorē ⁊ pedagoguȝ olim obrui. Testes dicti
ꝙ testamēto adhiberi solent: sicut signatores
ꝙ testamentū signēt. Tetricus mons in sabi
nis asperrimus. Vn̄ ⁊ tristes hoies tetricos dicim⁹. Ta
citurnus in tacendo diuturnus. Trutinator examinator
ex iudicij libra perpēdens recta trāslatiōe a trutina: q̄ est
gemina pōdeꝝ lancis. Tristis. Tenax: nūmi cupidior: ꝙ
teneat: interdū ⁊ pertinax. Truculētus: toruus: terribilis:
eo ꝙ sit toruo vultu ⁊ turbulēto aspectu: vt torua lęna: ⁊
cernimus astantes nequicq̄ȝ lumine toruo. Turbid⁹ terri
bilis. Teter ab obscura tenebrosaqȝ vita. Teterrimus p
fero nimiū. Tetrū eniȝ veteres pro fero dixerūt: vt enni
us: tetrosqȝ elephantes. Terribilis quia timorem habȝ ⁊
timetur. Tergiuersator ꝙ animū quasi tergū vertat huc
⁊ illuc: nec facile qualis sit intelligitur. Temulentus a te
meto. i. vino dictus. Timidus ꝙ timeat diu a sanguine:
nam timor sanguinem gelat: qui coactus gignit timorem.
Turpis ꝙ sit informis ⁊ torpeat.

VIr a virtute. Vtilis ab vtēdo bene sua vel ꝙ
bene qd vti possit: sicut docilis ꝙ doceri pos
sit. Verus a veritate. Hinc ⁊ verax. Maior
est veritas q̄ȝ verus: qꝛ nō veritas a vero: sed
verus a veritate descēdit. Veridicus qꝛ veꝝ
dicit: ⁊ veritatis assertor est. Verecūdus: qꝛ veꝝ factū eru
bescit. Viridis vi ⁊ suco plenus quasi vi rudis. Venustus
pulcher. a venis. i. a sanguine. Viuens id est viuus. Vari⁹:
q̄si nō vnius vię: ſȝ incertę mixtęqȝ sententię. Versut⁹ eo
ꝙ eius mēs in quolibȝ actu ad quālibȝ fraudē facile ver
titur. Vnde ⁊ versutia diciẗ cōtorta sententia. Plautus.
Versutior est q̄ȝ rota figularis. Vilis a villa: nullius enim
vrbanitatis est. Versipellis: eo ꝙ in diuersa vultū ⁊ men
tem vertat. Inde ⁊ versutus ⁊ callidus. Violentus quia
vim infert. Vecors mali cordis: ⁊ malę ꝯscientię. Vagus
qꝛ sine via. Vanus a venere ętymologiam trahit. Item

vantis inanis falsus:eo q sine memoria euanescat. Uesanus porro sanus. Uinolētus:q̄ ꝛ satis bibit ꝛ difficile inebriat̃. Uexat⁹.i.portatus ab eo q est vebo vexo vecto: vt vexasse sit portasse. Ueneficus eo q venenuz mortis cā parauit.aut ꝓstitit:aut vēdidit. Uector q̄si vebitor. Est āt vector ꝛ q vebit ꝛ q vebit̃. Uenator quasi venabulator a venatiōe.s.q̄ bestias ꝑmit. Quatuor aūt sunt venatorū officia: vestigatores:indagatores:allatores:ꝑssores.

¶ Incipit liber vndecimus.

¶ De homine ꝛ partibus eius. Cap. I.

Natura dicta ē ab eo q nasci aliqd faciat. Gignendi.n. ꝛ faciēdi potēs ē. Hāc qdā deū eē dixerūt:a quo oīa creata sunt ꝛ exiñt. Gen⁹ a gignēdo dcm̄:cui deriuatū nomen a terra: ex q̄ omnia gignuntur. Ge enī grece terra dr̃. Uita dicta pp vigorē:vel q vim teneat nascendi:atqꝫ crescendi. Unū ꝛ arbores vitam hr̃e dicūtur:qꝛ gignunt̃ ꝛ crescūt. Homo dictus qꝛ ex humo factus est:sicut in Genesi dr̃. Et creauit deus hoiem de limo terre. Abusiue aūt pnunciatur ex vtraqꝫ substātia totus homo.i.ex societate anime ꝛ corporis. Naz ꝓprie hō ab humo. Greci aūt hoiem antropū appellauerunt: eo q sursum spectet subleuatus ab humo ad ꝯtemplationē artificis sui:quod Ouidius poeta ꝯsignat cū dicit. Pronaqꝫ cū spectent aīalia cetera terrā. Os homini sublime dedit celūqꝫ videre Iussit: ꝛ erectos ad sydera tollere vultus. Qui ideo erectus celū aspicit:vt deū q̄rat:non vt terrā intēdat:veluti pecorā:q̄ nā prona ꝛ ventri obediētia finxit. Duplex est aūt homo:interior ꝛ exterior. Interior hō aīa: exterior homo corpus. Anima aūt a ventis nomē accepit eo q ventus sit. Unde ꝛ vetus grece aios dr̃:q ore trahētes aerem viuere videamur:sed aptissime falsum est: qa multo prius gignit̃ aīa q̄ ꝯcipi aer ore possit:qꝛ iā in genētricis vtero viuit. Nō est igit̃ aer aīa:qđ putauerūt qdam q nō poterāt incorporeā eius cogitare nām. Spiritū idē esse qđ aīam euangelista pnunciat dicens. Potestatē habeo ponendi aīam meā:ꝛ rursus potestatē habeo sumēdi eam. De hac quoqꝫ ipsa dn̄i aīa passiōis tpe memoratus euangelista ita ꝓtulit dicens. Et inclinato capite emisit spūm. Quid est.n. emittere spūz nisi q aīam ponere? Sꝫ aīa dicta pp qđ viuit:spūs aūt vel ꝓ spūali nā: vel pro eo q spiret in corpore. Item aium idē esse qđ aīam: sed aīa vite est:aius consilij. Unde dicunt phī etiā sine aio vitaz manere:ꝛ sine mente animā durare:vnde ꝛ amētes:nam mētem vocari vt sciat:animū vt velit. Mens aūt vocata q emineat in aīa:vel q meminit. Unū ꝛ imemores amētes dicunt̃. quapropter nō oīa sed quod excellit in anima mens vocat̃ tanq̄ caput eius vel oculus. Unde ꝛ ipse hō ƀm mentē imago dei. Ita aūt hec oīa adiūcta sunt aīe vt vna res sit. Pro efficentꝫ n.cārum diuersa noīa sortita est aīa. Nā ꝛ memoria mens est:vnū ꝛ imemores amētes:dum ergo viuificat corpus anima est: dum vult aius est:dum sit mens est:dū recolit memoria est:dū rectuz iudicat rō est:dū spirat spūs est:dū aliquid sentit sensus est. Nā inde aius sensus dr̃ ꝓ his que sentit:vnū ꝛ snia nomē accepit. Corpus dictuz: eo q corruptum perit. Solubile enim atqꝫ mortale est:ꝛ aliqñ soluendū. Caro aūt a creādo est appellata. Cremētū.n. semen est masculi.vnū aīalū ꝛ hoīum corpora cōcipiunt̃. Hinc ꝛ parētes creatores vocātur. Caro aūt ex quattuor elementis cōpacta est. Nam terra in carne est:aer in habitu:humor in sanguine: ignis in calore vitali. Hñt enim in nobis elemēta suā queqꝫ ꝑtem:qbus qđ debet̃ cōpage resoluta. Caro aūt ꝛ corpus diuersa significāt. In carne semp corpus est:nō semp in corpore caro. Nā caro est que viuit:idē ꝛ corpus. Corpus qđ nō viuit.i.non caro. Nā corpus dr̃ aut qđ post vitā ē mortuū:aut sine vita est conditum. Interdū ꝛ cū vita corpus ꝛ non caro:vt herba ꝛ lignū. Sensus corporis quinqꝫ sūt: vt visus:auditus:odoratus:gustus:ꝛ tactus. Ex qbus duo aperiunt̃ ꝛ claudunt̃:duo semp patentes sunt. Sensus dicti:qꝛ per eos aīa subtilissime totum corpus agitat vigore sentiendi. Unū ꝛ presentia nuncupant̃ q sint pre sensibus sicut pre oculis:que presto sunt oculis. Uisus est q a phis humor vitreus appellat̃. Uisum aūt fieri qdā asseuerant aut externa ethera luce: aut interno spū lucido ꝑ tenues venas a cerebro venientes:atqꝫ penetratis tunicis i aerē exeuntes:ꝛ tunc cōmixtione similis māe visum dantes. Uisus dictus:q viuatior sit ceteris sensibus: ac ꝑstātior: siue velocior:ampliusqꝫ vigeat q̄tum memoria inter cetera mentis officia. Uicinior est enim cerebro vnū oīa manant:ex quo fit:vt ea que ad alios pertinent sensus videre dicamus:veluti cū dicimus. Uide q̄uo sonat:vide q̄uo sapit:sic ꝛ cetera. Auditus appellatus:q voces hauriat:h est aere verberato suscipiat sonos. Odoratus:quasi aeris odore attractus:tacto.n.aere sentit̃:sic ꝛ olfatus q odorībus afficiatur. Gustus a gutture dictus. Tactus eo q pertractet ꝛ tāgat:ꝛ per oīa membra vigorē sensus aspergat. Nā tactu ꝓbamus qcqd ceteris sensibus iudicare nō possumus. Duo aūt tactus genera sunt. Nā aut extrīsecus venit qđ feriat:aut intus in ipso corpore orit̃. Unicuiqꝫ aūt sensui ꝓpria nā data est. Nā qđ videndū est oculis capit̃: quod audiendū est auribus: mollia ꝛ dura tactu estimātur:sapor gustu: odor naribus ducit̃. Prima pars corpis caput.datūqꝫ illi hoc nomen.eo q sensus oēs ꝛ nerui inde initiū capiant:atqꝫ ex eo omnis viuendi cā oriat̃. Ibi .n. oēs sensus apparent. Unde ipsius anime: que consulit corpi:quodāmodo ꝑsonam gerit. Uertex est ea ps qua capilli capitis colligunt̃:ꝛ in qua cesaries vertit̃:vnū ꝛ nūcupatur caluaria ab ossibus caluis dicta ꝑ defectionem: ꝛ neutraliter pnunciatur. Occipitiū capitis pars posterior quasi cōtra capitiū:vel q sit capitis retrorsuz. Capilli vocati:quasi capitis pili facti:vt ꝛ decorē prestent: ꝛ cerebrū aduersus frigus muniant:atqꝫ a sole defendant. Pili aūt dicti a pelle de qua ꝓdeūt:sicut ꝛ pilū dr̃ a pila:vbi pigmētū ꝯtundit̃. Cesaries a cedēdo vocata:ideoqꝫ tm̄ viroꝝ ē. Uiꝝ.n. tonsum decet:mulierē nō decet. Come sunt ꝓprie nō cesi capilli:ꝛ ē grecus sermo. Nā comas greci caumos a secādo noiant. Unū ꝛ cirrin tōdere dicūt:vnū ꝛ cirri vocātur:qđ ēt idē greci mallonē vocāt. Crines ꝓprie mulierū sunt. Dicti aūt crines:eo q vittis discernant̃. Unū ꝛ discriminalia dicunt̃:a qbus diuisi religant̃. Tēpora sunt que caluarie dextra leuaqꝫ subiacent. Que ideo sic nuncupantur:qꝛ mouent̃:ipsaqꝫ mobilitate quasi tpa qbusdam interuallis mutantur. Facies dicta ab effigie:ibi est eniz facta tota figura hois: ꝛ vniuscuiusqꝫ ꝑsone cognitio. Uultus vero dictus:eo q per eum voluntas ondit̃ animi: ƀm voluntatem enim in varios motus mutatur. Unde ꝛ differunt sibi vtraqꝫ:nam facies simpliciter accipit de vniuscuiusqꝫ naturali aspectu:vultus aūt animorū qualitates significat. Frons ab oculoꝝ foraminibus nominata ē:hec imago quedā animi:mētisqꝫ motū specie sua exprimit:duz vel leta vel tristis est. Oculi vocati siue quia

eos cilioꝝ tegmina occultant: ne qua incidentis iniurię
offensione lędanť:siue qꝫ lumē occultū hñt.i.secretū:vel
intus positū. Hi inter oēs sensus viciniores aie exñt. In
oculis.n.oē mētis indiciū est:vnde ꝛ ai ꝑturbatio vel hi/
laritas in oculis apparet. Oculi aūt idē ꝛ lumina. Et' di/
cta lumina:ꝙ ex eis lumē manat:vel ꝙ ex initio sui clau
sam teneāt lucē:aut extrinsecus accepta visui ꝓponendo
refundāt. Pupilla est medius pūctus oculi:in quo vis est
vidēdi:vbi qꝫ ꝑue imagines a nobis vñr: ꝓpterea pupil/
lę appellanť. Nā paruuli pupilli dñr. Hāc plęriqꝫ pupil/
lā vocant. Vocať aūt pupilla ꝙ sit pura atqꝫ īpolluta: vt
sunt puellę. Physici dicūt easdē pupillas q̄s videmus in
oculis morituros añ triduū nō hre:qbus nō visis certa ē
desperatio. Circulus vō quo a pupilla albę ꝑtes oculi se/
paranť:discreta nigredine:corona dr:ꝙ rotūditate sui or
net ambitū pupillę. Voluos aūt qdā appellāt ipsos verti
ces oculoꝝ ex silitudine voluoꝝ. Palpebrę sunt sinꝰ ocu
loꝝ a palpitatione dictę:qꝫ sēp mouenť. Cōcurrūt eni
inuicē:aut assiduo motu reficiūt obtutū. Munitę suntāt
vallo capilloꝝ:vt ꝛ aꝑtis oculis siqd inciderit repellať ꝛ
somno ↄniuētibus tanq̄ȝ inuoluti qescāt latētes. In sūmi
tate aūt palpebraꝝ locis qbus se vtręqꝫ clausę ↄtingunt:
extāt admoti ordie seruato capilli tutelā oculis ministrā
tes:ne irruētes facile iniurias excipiāt:ꝛ ex eo noceantur
vt pulueris:vel cuiuscūqꝫ crassioris mãe arceāt tactum:
aut ipm quoqꝫ aerē ↄcidēdo mitificēt:quo tenuē atqꝫ se/
renū faciāt visum. Lachrymas qdā a laceratiōe mentis
putāt dictas:aly existimāt ideo qꝫ gręci dassiria vocāt. Ci
lia sunt tegmina:qbꝰ cooꝑiunť oculi:ꝛ dicta cilia ꝙ cęlēt
oculos:tegātqꝫ tuta custodia. Suꝑcilia dcā qꝫ supposita
sunt cilys:q̄ iccirco pilis vestita sunt:vt oculis munimen
ta ꝑtendāt:ꝛ sudorē a capite defluentē depellāt. Interci/
liū vō est mediū illud inter suꝑcilia:qđ sine pilis ē. Genę
sunt inferiores oculoꝝ ꝑtes vñ barbę inchoant. Nā gręce genos barbę. Hinc ꝛ genę ꝙ inde incipiāt gigni barbę.
Malę sunt eminētes sub oculis ꝑtes ad ꝓtectionē eorūȝ
suppositę. Vocatę aūt malę siue ꝙ infra oculos ꝓmineāt
ī rotūditate:q̄ gręci mella appellāt:siue ꝙ sint supra ma/
xillas. Maxillę ꝑ diminutionē a malis:sicut paxillꝰ a pa
lo:taxillus a talo. Mādibulę sunt maxillaꝝ ꝑtes:ex qbꝰ
ē nomē factū. Barbā veteres vocauerūt: ꝙ viroꝝ sit nō
mulieꝝ. Auribꝰ inditū nomē a vocibꝰ hauriēdis:vnde ꝛ
Virgilius. Vocēqꝫ his auribꝰ hausi:aut qꝫ vocem ipsam
gręci audenliden vocāt ab auditu. Per imutationē eniȝ
lrę aures q̄si audes nuncupatę sunt. Vox.n.reꝑcussa ꝑ an
fractus eaꝝ sonū facit:quo sensuȝ excipiāt audiēdi. Pin
nula sūma ꝑs auris ab acumine dicta. Pinnū.n. antiqui
acutū dicebāt:vñ ꝛ bipēnis ꝛ pinna. Nares iccirco noiān
tur:qꝫ ꝑ eas vel odor vel spūs manare nō desinit: siue qꝫ
nos odore admonēt vt nouerimus aliqd ac sciamus. Vñ
ecōtra inscy ac rudes ignari dñr. Olfecisse.n. veteres scis
se dicebāt. Terrētius. Ac nō notis ex mēsibꝰ ꝑus olfecis/
sent q̄ȝ ille qcq̄ȝ ceperit. Nariū recta ꝑs: ꝑꝑ qđ eq̄lr sit in
longitudine ꝛ rotūditate porrecta:collūna vocať extremi
tas eius:pirula a formula pomi pyri. Quę vō dextra lęua
qꝫ sunt:pinulę ab alaꝝ silitudine:mediū aūt interfiniūȝ.
Os dcm̄:ꝙ ꝑ ipm q̄si ꝑ ostium ꝛ cibos intus mittimus ꝛ
sputū foris ꝓycimus:vel qꝫ ibi igrediunť cibi vnde egre
diunť sermōes. Labia a lābēdo noiata:qđ aūt suꝑius ē:
labiū dicimus: qđ inferiꝰ eo ꝙ grossius sit labrū. Aly vi/
roꝝ labra:mulieꝝ labia dicūt. Linguę a lingēdo cibuȝ:
putat Varro nomē iꝑositū. Aly ꝙ ꝑ articulatos sonos vͤ/
ba ligat:sicut.n.plęctrū cordis:ita lingua illidiť dētibus ꝛ
vocalē efficit sonū. Dētes gręci odūtes vocāt:ꝛ inde ī lati
nū nomē trahere vñr. Hoꝝ ꝑmi ꝑcisores dñr:qꝫ oē qđ ac
cipiť ipsi ꝑus incidūt. Seq̄ntes canini vocanť:quoꝝ duo
in dextra maxilla:ꝛ duo in sinistra sunt. Et dicti canini:qꝫ
ad silitudinē caninoꝝ exñt:ꝛ canis ex ipsis ossa frāgit: si/
cut ꝛ hō:qꝫ qđ nō pñt ꝑores ꝑcidere:illis tradūt vt ↄfrin/
gant. Hos vulgus ꝓ lōgitudine ꝛ rotūditate colomellos
vocat. Ultimi sunt molares:q ↄcisa a ꝑoribꝰ atqꝫ cōfra
cta subigūt:ꝛ molūt:atqꝫ imassant:vñ ꝛ molares vocati
sunt. Dentiū aūt numeꝝ discernit q̄litas sexus. Nā in vi
ris pl'es:in feminis pauciores exñt. Gingiuę a gignendis
dētibꝰ noiatę. Factę sunt aūt ēt ad decorē dētiū:ne nudi
horrori potius q̄ȝ ornamēto existerēt. Palatū nr̄um:sicut
cęlū sursum ē positū:ꝛ inde palatū a polo ꝑ deriuationeȝ:
sed gręci silr palatū vranon appellāt:eo ꝙ ꝓ sui ↄcauita/
te cęli silitudinē hēat. Fauces a fundēdis vocibꝰ noiatę:
vel ꝙ ꝑ eas famur voces. Arterię vocatę siue ꝙ ꝑ eas a
pulmone aer:ꝟ ē spūs ferť:seu ꝙ arctis ꝛ angustis meati/
bus spūm vitalē retineāt:vñ vocis sonos emittūt: q soni
vno mō sonarēt:nisi linguę distātias vocis efficerēt. To/
les gallica ligua dñr:q̄s vulgo ꝑ diminutionē tusillas vo
cāt:q̄ in faucibus turgescere solent. Mentū dcm̄: ꝙ inde
mādibulę orianť:vel ꝙ ibi iūgāť. Gurgulio a gutture no
mē trahit:cuius meatus ad os ꝛ nares ꝑtēdit: hñs viaȝ q̄
vox ad linguā transmittiť vt possit vͤba collidere. Unde
ꝛ garrire dicimus. Rumē ꝓximū gurguliōi:quo cibus et
potio deuorať. Hinc ꝛ bestię q̄ cibū reuocāt ac remādūt
ruminare dñr. Sublinguiū:oꝑculū gurguliōis:q̄si parua
lingua:q̄ foramen linguę recludit:operitqꝫ. Collū dcm̄. ꝙ
sit rigidū ꝛ rotūdū:vt colūna baiulans caput ꝛ sustētans:
q̄si capitoliū:cuius anterior ꝑs gula vocať: posterior cer/
uix. Ceruix aūt vocata:ꝙ ꝑ eā ꝑtē cerebrū ad medullam
spinę dirigiť:q̄si cerebri via. Veteres aūt pl'ali tm̄ nume
ro ceruices dicebāt:ꝑmꝰ hortēsius ceruicē singulr dixit.
Ceruix aūt numero singulari mēbrū ipȝ significat. Nam
pl'r cōtumaciā sępe demōstrat. Cicero in verrinis. Pręto
rē tu accusas frāgere ceruices. Humeri dicti q̄si armi ad
distinctionē hois a pecudibus mutis:vt hi hūeros.illi ar
mos hre dñr. Nā ꝓpe armi q̄drupedi sūt. Ala sūmi hūe/
ri ꝑs posterior. Brachia a fortitudine noiata sunt. Bari
.n.gręce graue ꝛ forte significat. In brachys.n.tori lacer/
toꝝ sunt:ꝛ insigne musculoꝝ robur existit. Hi sunt tori.i.
musculi:ꝛ dicti tori:ꝙ illic viscera torta videanť. Cubitꝰ
dictus:ꝙ ad cibos sumēdos in ipso cubamus. Ulna ꝭm
quosdā vtriusqꝫ manus extēsio est: ꝭm alios cubitus: qđ
magis veꝝ ē:qꝫ gręce olęnos cubitus diciť. Alę sub bra/
chia sunt appellatę:eo ꝙ ex eis in modū alaꝝ motus bra
chioꝝ ichoet:q̄s qdā ascellas vocāt:ꝙ ex his brachia cil
lenť.i.mouenť:vñ ꝛ oscilla dcā ab eo ꝙ cilleāť.i. moueā/
tur ora. Nā cillere ē mouere. Hos qdā subhircos vocant
ꝑꝑ qđ in plęrisqꝫ hoibus hircoꝝ fetorē reddāt. Manꝰ di
cta:ꝙ sit totius corꝑis munus. Ipsa.n.cibū ori ministrat:
ipsa oꝑať oia atqꝫ dispēsat:ꝑ eaȝ accipimus ꝛ damꝰ. Abu
siue āt manus ēt ars vel artifex:vñ ꝛ manꝰ ꝑciū dicimꝰ.
Dextra vocať a dādo. Ipsa.n.pignꝰ pacis dať:ipa fidei te
stis atqꝫ salutis adhibeť:ꝛ ꝟ est illud apud Tulliū. Fidē
publicā iussu senatus dedi.i.dextrā. Vñ ꝛ apl'us dicit. Ja
cobus ꝛ Joānes dextras dederūt mihi: ꝛ reliq̄. Lęua: ꝙ
aptior sit ad leuādū. Sinistra aūt vocata q̄si sine dextra:
siue ꝙ fieri sinat. A sinendo.n.sinistra est nūcupata. Pal/
ma est manus expāsis digitis:sicut ↄ̄ctis pugnus. Pugnꝰ
auteȝ a pugillo dictus:sicut palma ab expansis palmę ra
mis. Digiti nuncupati vel qꝫ decem sunt:vel qꝫ decenter
iuncti existant. Nā hñt in se ꝛ numerum perfectum ꝛ or/
dinē decentissimū. Primus pollex vocatus:eo ꝙ iter cę/
teros virtute polleat ꝛ potestate. Scđs index ꝛ salutaris:
seu demonstratorius:quia eo fere salutamus:vel aliquid
demonstramus

demonstramus. Tertius īpudicus: ꝙ plerūqȝ ꝑ eū ꝓ
bra insectatio exprimit̄. Quartus annularis: eo ꝙ in ipso
annulus geri̅t̄. Idē ⁊ medicialis: ꝙ eo trita collyria a me
dicis colligunt̄. Quintus auricularis: ꝓ eo ꝙ eo aurē scal
pimus. Ungulas ex greco vocamus. Illi.n. has onices di
cunt. Truncus media ps corporis a collo vsqȝ ad ingui
na. De quo Nigidius: caput collo vehitur: truncus sustine
tur coxis ⁊ genibus cruribusqȝ. Thorax a grecis dr̄ ante
rior pars trunci a collo vsqȝ ad stomacū: quā nos dicimꝰ
archam: eo ꝙ ibi arcanū sit: id est secretū quo ceteri arcē
tur. Unde ⁊ archa ⁊ ara dicta quasi res secrete: cuius emi
nentes pulpe mamille dicunt̄. Inter q̄s pars illa ossea pe
ctus dr̄: dextra aūt leuaqȝ coste. Pectus vocatū: ꝙ sit pe
xum inter eminentes mamillaꝝ partes: vn̄ ⁊ pectinē di
cimus: ꝙ pexos capillos faciat. Mamille vocate: q̄ȝ rotū
de sunt quasi malle per diminutionem.s. Papille capita
māmaꝝ sunt. q̄s infantes sugētes cōprehēdūt: ⁊ dicte pa
pille ꝙ eas infantes q̄si papant dū lac sugūt: ꝓinde ma
milla est oīs eminētia vberis: papilla ṽo breue illud vn̄
lac trahit̄. Ubera dcā: vel q̄ȝ lacte vberta: vel q̄ȝ vuida:
humore.s. lactis in more vuaꝝ plena. Lac vini nominis
a colore trahit: ꝙ sit albus liquor. Leucos.n. grece albū
dicūt: cuius nā ex sanguine cōmutat̄. Nā post partum si
qd sanguinis nōdū fuerit vteri nutrimēto ꝯsumptū: nāli
meatu fluit in māmas ⁊ eaꝝ virtute albescēs lactis acci
pit q̄litatē. Cutis est: q̄ in corpore pͣ est appellata: ꝙ ipsa
corpori superposita incisionē primā patit̄. Cutis.n. grece
incisio dr̄: eadē ⁊ pellis: ꝙ externas iniurias corpis tegen
do pellat: pluuiasqȝ ⁊ vētos: solisqȝ ardores ꝑferat. Pel
lis aūt mox detracta subacta iā coriū dr̄. Coriū āt ꝑ deri
uationē caro appellat̄: ꝙ eo tegat̄: sed hoc in brutis aīali
bus ꝓpriū ē. Pori corpis greco noīe appellātur: q latine ꝓ
prie spiramēta dn̄r: eo ꝙ ꝑ eos viuificus sp̄us exterius mi
nistret̄. Aruina est pinguedo cuti adherēs. Pulpa ē caro
sine pinguedine dicta: ꝙ palpitet: resilit.n. sepe. Hāc pleri
qȝ ⁊ viscū vocāt: ꝑꝑ qđ glutinosa sit. Mēbra sūt ꝑtes cor
poris. Artus q̄bus colligātur mēbra ab arando dicti. Ner
ui greca deriuatiōe appellati: quos illi neura vocāt. Alii
latine vocatos neruos putāt: eo ꝙ artuū ꝯiūctiōes inuicē
his inhereāt. Maximā āt viriū subaȝ neruos facere cer
tissimū est. Nā q̄to fuerit dēsiores tāto ꝓpēsius augesce
re firmitatē. Artus dicti: ꝙ colligati inuicē neruis artent̄
.i. stringātur: quoꝝ diminutiua sunt articuli. Nā artus di
cimꝰ mēbra maiora vt brachia: articulos minora mēbra
vt digitos. Cōpagia capita sunt ossiū dcā: eo ꝙ sibi cōpa
cta neruis velut glutino quodā adhereāt. Ossa sūt corpo
ris solidamēta. In his.n. positio oīs roburqȝ ꝯsistit. Ossa
aūt ab vsto dicta: ꝑꝑ qđ cremarent̄ ab antiq̄s: siue vt alii
putāt ab ore: eo ꝙ ibi pateāt. Nā vbiqȝ cute visceribusqȝ
obtecta celātur. Medulle appellate: ꝙ madefaciāt ossa.
Irrigāt.n. ⁊ ꝯfortāt. Uertibula sunt sūme ossiū ꝑtes: no
dis crassioribus ꝯglobata dcā ita eo ꝙ ad inflexionē mē
broꝝ illa vertātur. Cartilagines ossa mollia ⁊ sine medul
la: qđ genus auricule ⁊ nariū discrimē ⁊ costaꝝ extremi
tates hn̄t. siue opcula ossiū: q̄ mouent̄. Et dicte cartillagi
nes. ꝙ leni attritu carent dolore dū flectātur. Costas ap
pellari q̄dā putāt: ꝙ ab ipsis interiora custodiātur: ⁊ tota
mollicies vētris vallata saluet̄. Latus: q̄ȝ iacētibꝰ nobis
latet. Est.n. leua ps corporis: dextro āt lateri habilior mo
tus est: leuo fortior: ⁊ oneri ferendo accōmodatior. Un̄ ⁊
leua nūcupata: ꝙ aptior sit ad leuādū aliquid ⁊ portādū.
Ipsa.n. gestat clypeū: ensem: pharetrā: ⁊ reliqua onera. vt
expedita sit dextra ad agendū. Dorsum est a ceruice vsq̄ȝ
ad renes. Dcm̄ aūt dorsuȝ: ꝙ sit superficies durior corpo
ris in modū saxi fortis ⁊ ad portādū: ⁊ ad perpetiendum.

Terga: q̄ȝ in ea supini iacentes in terra: qđ solus hō pōt.
Nā muta aīalia tm̄ aut in vētre: aut in latere iacēt: vn̄ in
aīalibus terga abusiue dicunt̄. Scapula a scādendo dr̄:
interscapilium spacium: qđ inter scapulas est: vn̄ ⁊ noīa
tum. Pale sunt dorsi dextra leuaqȝ eminētia mēbra dcā
ꝙ in luctādo eos ꝑmimus: qđ greci palin dicunt. Spina
est iūctura dorsi dicta: eo ꝙ hēat radiolos acutos: cuiꝰ iū
cture spōdilia appellātur: ꝑꝑ ꝑtē cerebri: q̄ fert̄ ꝑ eos lon
go tractu ad ceteras corpis ꝑtes. Sacra spina ē ima ꝑpe
tue spine: quā greci yronostoin vocāt: qm̄ primū infante
ꝯcepto nascit̄: ideoqȝ ⁊ hostia id pͫ a gentilibus suis da
bat̄: vnde ⁊ spina sancta dr̄. Renes ait Uarro dictos ꝙ ri
ui ab his obsceni humoris nascātur. Nā ⁊ vene ⁊ medul
le tenuē liquorē desudāt i renibus: qui liquor rursus a re
nibus calore venereo resolutus decurrit. Lumbi ob libi
dinis lasciuiaȝ dictis: q̄ȝ in viris cā corporee voluptatis in
ipsis est: sicut in vmbilico feminis. Un̄ ⁊ ad Iob in exor
dio sermonis dcm̄ est. Accinge sicut vir lūbos tuos: vt in
his eēt resistēdi ꝑparatio: i q̄bus libidinis ē vsitata dn̄an
di occasio. Umbilicus est medius locus corpis dictus: ꝙ
sit vmbus iliorꝝ. Un̄ ⁊ vmbo appellatur locus in medio
clypei a quo pēdet. Ex eo.n. infans in vtero pēdet: ex eo ēt
⁊ nutrit̄. Iliū greco sermone appellatum: ꝙ ibi obuolua
mus nos. Grece.n. ilios obuoluere dr̄. Clunes vocate: ꝙ
sint iuxta collū: qđ ē lōga o. Nates: ꝙ in ipsis innitimur
dū sedemus. Un̄ ⁊ ꝯglobata est in eis caro: ne ꝑmēti cor
poris mole ossa dolerent. Genitalia corporis ꝑtes sunt vt
nomē ipm̄ docet: gignēde sobolis acceperūt vocabulū: ꝙ
his ꝓcreat̄ ⁊ gignit̄. Hec ⁊ pudenda ꝓ verecundia: siue a
pube. Un̄ ⁊ indumēto operiunt̄. Dicūtur aūt ista ⁊ īhone
sta: q̄ȝ non hn̄t eā spēm decoris: sicut mēbra: q̄ in ꝓmptu
locata sunt. Idē ⁊ veretruȝ: q̄ȝ viri est tm̄: siue ꝙ ex eo vi
rus emittit̄. Naȝ virus ꝓprie dr̄ humor fluens a nā viri.
Testiculi per diminutionē a testibus dicti: quoꝝ nūerus
incipit a duobus. Hi.n. semen calamo ministrāt: quod ab
spine medulla ⁊ renibus ⁊ lumbis suscipiūt ad gr̄am pro
creandi. Uiscus est pellis: i quo testiculi sunt. Posteriora
vero vocata ꝙ retro sūt: ⁊ a vultu auersa ne dū aluū pur
gamus ingnaremus aspectū. Meatus inde appellatꝰ: q̄ȝ
ꝑ eū meāt.i. egerunt̄ stercora. Femora dicta sunt: ꝙ ea ꝑ
te a femina sexus viri discrepet. Sunt āt ab inguinibus
vsqȝ ad genua. Femina āt ꝑ deriuationē femoꝝ ꝑtes sūt:
q̄bus in eq̄tando tergis equoꝝ adheremus. Un̄ ⁊ ꝓliato
res olim sub feminibus equos amisisse dicebant̄. Coxe
quasi ꝯiuncte axes. In ipsis.n. femora mouent̄: quoꝝ cō
caua vertebra vocātur: q̄ȝ in eis capita femoꝝ vertūtur.
Suffragines: q̄ȝ subtus frāgunt̄.i. flectuntur: non supra:
sicut in brachiis. Genua sunt cōmissiōes femoꝝ ⁊ cruri
um: ⁊ dicta genua: eo ꝙ i vtero sint genis opposita. Cohe
rent.n. sibi ibi: ⁊ cognata sunt oculis lachrymaꝝ indicibꝰ
⁊ misericordie. Nā a genis genua dn̄r. Deniqȝ cōplicatū
gigni: formariqȝ hoīem dicūt: ita vt genua sursum sint: q
bus oculi formātur: vt caui ac recōditi fiāt. Ennius. Atqȝ
genua cōprimit arta gena. Inde ē ꝙ hoīes dū ad genua
se ꝓsternūt statim lachrymant̄. Uoluit.n. eos nā vteruȝ
m̄rnū rememorari: vbi q̄si in tenebris cōsedebāt anteq̄ȝ
ad lucē venirēt. Crura dcā: q̄ȝ his currimus ⁊ gressum fa
cimus. Sunt āt sub genibus vsqȝ ad suras. Tibie vocate
q̄si tube. Sunt.n. ⁊ longitudine ⁊ specie similes. Talꝰ di
ctus a tolo. Nā tolus est eminēs rotūditas. Unde ⁊ fasti
giū tēpli rotundi tolus vocat̄. Talus āt sub crure est: sub
talo calcanei. Pedes ex greca etymologia nomen sortiti
sunt. Hos enim greci podas dicunt: q̄ȝ alternis motibus
solo fixi incedunt. Plante a planitie nuncupate: q̄ȝ non
rotunde: vt in quadrupedibus: ne stare non possit bipes

homo:sed planę atqꝫ longiores formatę sunt:vt stabilius corpus efficerēt. Sunt aũt plātę anteriores ꝑtes:q̄ etiam ex multis ossibus ꝯstant. Calcis ꝑma ꝑs plātę:a callo illi nomē īpositũ:quo terrā calcamus. Hinc ⁊ calcaneus solũ inferior ꝑs pedis dcĩ:qꝛ eo terrę vestigia ĩprimimus: ſꝫ ⁊ solũ dr̃ oē qđ aliqd sustinet q̄si solidũ:vñ ⁊ terra solũ ꝙ cũcta sustineat:⁊ solũ pedis:ꝙ totā corporis molem portat. Uiscera nō tm̃ intestina dicimus:sed qcqd sub corio est:a visco qđ est inter cutē ⁊ carnē. Itē viscera vitalia. i. circũfusa cordis loca q̄si viscora:eo ꝙ ibi vita.i.aĩa contĩneṫ. Itē viscera capita neruoꝝ ex sanguine ⁊ neruis copulata. Eadē lacerti siue mures: qꝛ sic in singulis membris cordis loco sunt:vt cor in media parte totius corporis:appellanturqꝫ a noĩe silium aĩaliũ sub terra delitescentiũ. Nā inde musculi a muriũ sĩlitudine. Idē ēt ⁊ tori:ꝙ illic viscera torta videanṫ. Cor a gręca appellatione deriuatũ: qđ illi cardian dicũt:siue a cura. In eo.n.oĩs sollicitudo:⁊ scię cā manet:qđ ideo pulmonĩ vicinũ est:vt cũ ira accendiṫ:pulmonis humore tēperetur. Huius duę arterię sunt de qbus sinistra plus sanguinē hꝫ:dextra plus spũm:vñ ⁊ in dextro brachio pulsum inspicimus. Pręcordia sunt loca cordis vicina:qbus sensus ꝑcipiṫ:⁊ dicta p̄cordia: eo ꝙ ibi sit principiũ cordis ⁊ cogitationis. Pulsus vocatus ꝙ palpitet:cuius indicio aut ĩfirmitatē intelligimꝰ:aut salutē. Huius duplex ē motus:aut simplex:aut compositus: Simplex est:q ex vno saltu ꝯstat. Cōpositus ē:q ex plibꝰ motibꝰ inordinatus ⁊ ineq̄lis existit. Qui motꝰ certa hñt spacia:dactylicũ ꝑcussum q̄ꝫdiu sine vitio sunt. Si qñ vo citatiores sunt:vt dorcadaçontes:aut leuiores: vt mirmiciçōtes mortis signa sunt. Uenę dictę:eo ꝙ vię sint natātis sanguinis:atqꝫ viri ꝑ corpꝰ oē diuisi:qbꝰ vniuersa mēbra irrigantṫ. Sanguis ex gręca etymologia nomē duxit qđ vegeteṫ ⁊ sustēteṫ ⁊ viuat. Sanguis aũt ē dũ in corꝑe est:effusus vo cruor dr̃. Nam cruor vocatus eo ꝙ effusus decurrit:vel ab eo ꝙ currendo corruat. Alij aũt cruorē interp̄tantṫ sanguinē corruptũ q emittiṫ. Alij aũt vocatum sanguinem ꝙ suauis sit. Sanguis aũt nō ē integer nisi in iuuenibus. Nā dicũt physici minui sanguinē ꝑ ętatē:vñ ĩ senibus tremor ē. Proprie aũt sanguis aĩę possessio ē. Inde genas lacerare mulieres in luctu solēt. Uñ ⁊ purpureę vestes ⁊ flores purpurei mortuis p̄bentur. Pulmo ex gręco trahit vocabulũ. Gręci.n.pulmonē pleumō vocant:eo ꝙ cordis flabellūꝫ sit:in quo pneuma.i. spũs inest: ꝑ qđ ⁊ agitantṫ ⁊ mouentṫ:vñ ⁊ pulmones vocati sunt. Nā gręce pneumo spũs dr̃:q flando ⁊ exagitando aerē emittit ⁊ recipit:a quo mouentṫ pulmones ⁊ palpitant: ⁊ adaperiēdo se vt flatũ capiant:stringēdo vt eyciant. Est.n.organum corporis. Iecur nomē hꝫ:eo ꝙ ignis ibi hēat sedē:q in cerebro subuolat:inde ad oculos cęterosqꝫ sensus ⁊ membra diffundiṫ:⁊ calore suo ad se sucũ ex cibo tractuꝫ vertit in sanguinē:quē ad vsum pascēdi:nutriendiqꝫ singulis mēbris p̄bet. In iecore aũt ꝯsistit voluptas ⁊ concupiscētia: iuxta eos q de physicis disputāt. Fibrę iecoris sunt extremitates:sicut extremę partes filioꝝ in tibijs: siue q̄si linguę eminentes. Dictas aũt fibras:ꝙ apud gentiles in sacris ad phębi aras ferebantṫ ab ariolis:qbus oblatis atqꝫ succensis rñsa acceperũt. Splen dictus a supplemēto: ex ꝯria parte iecoris ne vacua existeret. Quēqdam ēt risus cā factũ existimant. Nā splene ridemus:felle irascimur: corde sapimus:iecore amamus. Quibus quattuor ęlemētis constantibus integrum est animal. Fel appellatuꝫ: ꝙ sit folliculũ gestans humoreꝫ:qui vocatur bilis. Stomachus gręce os vocaṫ. eo ꝙ ostium ventris sit:⁊ cibũ excipiat:atqꝫ in intestina transmittat. Intestina dicunṫ:eo ꝙ corporis interiore parte cohibenṫ:quę iccirco longis nexibus in circuloꝝ ordinata sunt moduꝫ vt susceptas escas paulatiꝫ digerāt:⁊ suꝑadditis cibis nō impedianṫ. Omētũ:mēbranũ qđ ꝯtinet intestinoꝝ maiorē ꝑtem:qđ epitolin gręci vocant. Disseptũ:intestinũ qđ discernit vētreꝫ ⁊ cętera intestina a pulmone vel a corde. Cęcum: intestinũ qđ sit sine foramine ⁊ exitu:qđ gręci tīsonenteron dicunt. Ieiuna:tenue intestinũ:vñ ⁊ ieiunium dr̃. Uenter autē ⁊ aluus ⁊ vterus inter se differunt. Uēter ē:qui acceptos cibos digerit:⁊ apparet extrinsecus: ꝑtinetqꝫ a pectore ad inguinē:⁊ dictus venter: qđ per totũ corpus vitę alimēta trāsmittat. Aluus est q cibũ recipit ⁊ purgari solet. Salustius. Simulans sibi aluũ purgari. Et vocatur aluus qđ abluaṫ.i.purgeṫ. Ex ipso.n.sordes stercoꝝ defluunt. Uterum solę mulieres hñt:in quo concipiũt ad similitudinē cauliculi. Tñ auctores vterũ ꝓ vtriusqꝫ sexus vētre plerunqꝫ ponunt:nec poetę tm̃modo: sed ⁊ cęteri. Uocatus aũt vterus ꝙ duplex sit:⁊ ab vtraqꝫ in duas se diuidat ꝑtes:quę in diuersum diffusę: ac replexę circunplicanṫ in modũ cornu arietis:vel qꝛ interius impleaṫ fętu. Hinc ⁊ vter:ꝙ aliquid intrinsecus habuerit:vt membra ⁊ viscera. Aqualiculus aũt ꝓprie porci est:hinc ad ventrē trāslatio. Matrix dr̃:ꝙ fętus in ea genereṫ. semen.n.receptum ꝯfouet:confotum corporat:corporatum in mēbra distinguit. Uulua vocata:quasi valua.i.ianua ventris:vel ꝙ semen recipiat:vel ꝙ ex ea fętus ꝓcedat. Uesica dicta: quasi vas aquę:qꝛ sicut vas aqua:ita de renibus vrina collecta cōpleṫ ⁊ humore distēditur:cuius vsus in volucribus non habetur. Urina aũt dicta:siue ꝙ vrat:siue qꝛ ex renibus egeriṫ:cuius inditio ⁊ salus ⁊ ęgritudo mōstraṫ. Qui humor vulgo lotiũ dr̃:ꝙ eo lota.i.munda vestimenta efficianṫ. Semen est:quod iactũ sumiṫ aut a terra:aut ab vtero ad gignendum vel fructus:vel fętus. Est.n. liquor ex cibi ⁊ corporis decoctiōe factus:ac diffusus per venas atqꝫ medullas:qui inde desudatus in modũ sentinę concrescit in renibus:eiectusqꝫ ꝑ coitũ:⁊ in vtero mulieris susceptus:calore quodāmodo visceꝝ:⁊ menstrualis sanguinis irrigatione formaṫ in corpus. Menstrua suꝑuacuus mulieꝝ sanguis. Dicta aũt menstrua ꝓpter circuitum lunaris luminis:quo solet hoc euenire ꝓfluuiũ. Luna eniꝫ gręce mene dr̃:hec ⁊ muliebria nuncupanṫ. Naꝫ mulier solũ menstruale aĩal est:cuius cruoris cōtactu fruges nō germinant:acescunt musta:moriunṫ herbę:amittunt arbores fętus:ferrum rubigo corrũpit:nigrescunt ęramēta. Si qui canes inde ęderint in rabiem efferuntur. Glutinũ asphalti:quod nec ferro nec aquis dissoluitur:cruore ipso pollutũ spōte dispergiṫ. Post plurimos aũt dies menstruos ideo semen nō est germinabile:qꝛ iam non est mēstrualis sanguis:a quo ꝑfusum irrigeṫ. Tenue semen locis muliebribus nō hęrere. Labiṫ.n.nec hꝫ vim adhęrēdi. Silr̃ ⁊ crassum vim non hꝫ gignendi:qꝛ muliebri sanguini misceri non potest ꝓpter nimiā sui spissitudinem. Hinc est ⁊ steriles mares ⁊ fęminas dicũt fieri: vel per nimiā seminis vel sanguinis crassitudineꝫ: vel ꝓpter nimiam raritatē. Primũ aũt aiunt cor hoĩs fingi ꝙ in eo sit ⁊ vita hominis ⁊ sapientia:deinde quadragesimo die totũ corpus expleri:quod ex abortionibus vt ferũt collectũ ē. Alij fętus a capite sumere dicũt exordiũ. Unde ⁊ in auiũ fętibus primũ oculos fingi in ouis videmus. Fętus autē noĩatus:ꝙ adhuc in vtero foueaṫ. Cuius fęcũdę dicũtur folliculus:qui simul cũ infante nasciṫ:continetqꝫ euꝫ. Dictus ita:qꝛ eum cum ęditur sequitur. Nasci aũt patribus similes aiunt:si paternum semen validius sit: matribus: si matris:hac ratione similes exprimi vultus. Qui auteꝫ vtriusqꝫ parentis figuram reddunt: equaliter mixto paterno:maternoqꝫ semine concipiũtur. Auoꝝ prauorũqꝫ

similes

similes fieri.q̄ꝛ ſicut in terra multa ſemina occulta:ita ⁊
hoïbus ſemina celanť:figuras parentũ reddĭtura. Ex pa/
terno aũt ſemine puellas naſci ⁊ ex mr̃no pueros:q̄ꝛ oĩs ꝑ
tus cõſtat ex duplici ſemine:cuiꝰ ꝑs maioꝛ cũ inualuerit:
occupat ſilitudinẽ ſexus. In coꝛpe noſtro q̄dã tm̃ vtilita/
tis cã facta ſũt vt viſcera:q̄dã ⁊ vtilitatis ⁊ decoꝛis vt ſen/
ſus in facie:⁊ in coꝛpe manꝰ ac pedes. Quoꝝ mẽbꝛoꝝ ⁊ vti
litas magna ẽ ⁊ ſpẽs decẽtiſſima. Quędam tm̃ decoꝛis: vt
mamillę in viris ⁊ in vtroqꝫ ſexu vmbilicus. Quędaꝫ di/
ſcretiõis vt ĩ viris genitalia:barba ꝓlixa:pectus amplũ:ĩ
mulierĭbꝰ lenes genę ⁊ anguſtũ pectꝰ ad ꝯcipiẽdos aũt ⁊
poꝛtãdos fętus renes ⁊ latera dilatata. Qđ ad hoïeꝫ ⁊ ad ꝑ
tes attinet coꝛpis ex ꝑte dictũ ẽ:nũc ętates eiꝰ ſubiungã.

¶ De ętatibus hominis. Cap. II.

GRadus ętatis ſex ſunt: ĩfantia:pueritia: adole/
ſcentia:iuuentus:grauitas: atqꝫ ſenectus. Pri/
ma ętas infantia eſt:pueri naſcẽtis ad luceꝫ q̄
poꝛrigiť in ſeptẽ annos. Secũda ętas pueritia
.i.pura.⁊ nec dũ ad gñandũ apta: tendẽs vſqꝫ
ad.14.annũ. Tertia adoleſcẽtia ad gignẽdũ adulta:q̄ poꝛ
rigiť vſqꝫ ad.28.annos. Quarta iuuẽtus firmiſſima oĩuꝫ
ętatum finiens in quinq̈geſimo anno. Quinta ętas ſenio
ris.i.grauitas q̄ eſt declinatio a iuuentute in ſenectutẽ:nõ
dum ſenectus:ſed iam nõ iuuentus:q̄ꝛ ſenioꝛis ętas ẽ quã
gręci p̄ſbyten vocãt. Nã ſenex apud gręcos nõ p̄ſbyter ſꝫ
gerõ dr̃. Quę ętas a q̈nq̈geſimo ãno icipiẽs ſeptuageſimo
termiať. Sexta ętas ẽ ſenectus: q̄ nullo annoꝝ tpe finiť:
ſꝫ poſt quinqꝫ illas ętates quãtũcũqꝫ vitę eſt ſenectuti de
putatur. Senium aũt ꝑs eſt vltima ſenectutis:dicta ꝙ ſit
terminus ſextę ętatis. In his ḡ ſex ſpacys phi vitaꝫ deſcri
pſerunt humanam:in q̄bus mutatur ⁊ currit ⁊ ad moꝛtis
terminum ꝑuenit. Pergamus ḡ breuiter per p̄dictos gra
dus ętatum:ętymologias earum in homine demonſtran
tes. Infans diciť hõ p̄mę ętatis. Dictus aũt infans q̄ꝛ ad/
huc fari neſcit.i.loqui nõ poſſit. Nondum.n.bene oꝛdina/
tis dentibus minus eſt ſermonis expꝛeſſio. Puer a purita
te vocatus:q̄ꝛ purus eſt:⁊ necduꝫ lanuginẽ floꝛẽqꝫ genaꝝ
habens. Hi ſũt ephębi.i.a phębo dicti: necdũ viri:ſꝫ ado/
leſcentuli lenes. Puer aũt tribus modis diciť:ꝓ natiuita
te:vt Eſaias. Puer natus eſt nobis:ꝓ ętate:vt octẽnis:de
cẽnis. Unde eſt illud. Iaꝫ puerile iuguꝫ tenera ceruice re
gebat:ꝓ obſequio ⁊ fidei puritate:vt dominus ad ꝓphe/
tam. Puer meus es tu:noli timere:dũ iaꝫ hyeremias lon
ge pueritię exceſſiſſet annos:puella eſt paruula:q̄ſi pulla.
Unde ⁊ pupillos nõ pꝛo conditione:ſed pꝛo ętate puerili
vocamus. Pupilli aũt dicti:quaſi ſine oculis:hoc ẽ a parẽ
tibus oꝛbi. Hi aũt vere pupilli dicũtur:quoꝝ patres ante
deceſſerunt q̄ꝫ ab eis nomen acciperent. Cęteri oꝛbi vocã
tur. Oꝛphani idem qui ⁊ pupilli.illud enim gręcuꝫ nomẽ
eſt:hoc latinũ. Nam ⁊ in pſalmo vbi legiť:pupillo tu eris
adiutoꝛ:gręcus habet oꝛphano. Puberes a pube:ideſt a
pudendis coꝛpoꝛis nũcupati:ꝙ hęc loca tunc pꝛimũ lanu
ginem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatẽ exiſti
mant:ideſt eum puberem eſſe qui.xiiij.annos expleuerit:
q̄uis tardiſſime pubeſcat. Certiſſimũ autem pubereꝫ eſſe
qui ⁊ ex habitu coꝛpoꝛis pubertatem oſtendit ⁊ generare
iam poſſit. Puerperę ſunt quę annis puerilibus pariunt:
vnde ⁊ Oꝛatius. Laudatur in p̄mo pꝛole puerpera nato.
Et dictę puerperę:vel ꝙ pꝛimo partu grauantur:vel ꝙ p̄/
muꝫ pueros pariant. Adoleſcens dictus eo ꝙ ſit ad gignẽ
duꝫ adultus:ſiue a creſcere ⁊ augeri. Iuuenis vocatus:ꝙ
iuuare poſſe incipiat.vt in bobus iuuenci cuꝫ a vitulis di
ſceſſerint. Eſt eniꝫ iuuenis in ipſo ętatis incremento poſi
tus:⁊ ad auxiliuꝫ p̄paratus. Naꝫ iuuare hominis eſt opus
aliq̄d ꝯferentis. Sicut autem triceſimus perfectę ętatis
eſt annus in hoïbus:ita in pecudibus ac iumentis tertius
robuſtiſſimus ẽ. Uir nuncupatus ꝙ maioꝛ in eo vis ẽ q̄ꝫ
in fęminis:vnde ⁊ virtus nomẽ accepit:ſiue ꝙ vi agat fę/
minam. Mulier vero a mollitie:tanquã molier detracta
littera vel mutata appellata eſt mulier. Utriqꝫ enim foꝛ/
titudine ⁊ imbecillitate animoꝝ vel coꝛpoꝛũ ſeparantur.
Sed ideo virtus maxima viri:mulieris minoꝛ:vt patiẽs
viro eſſet.ſ.ne fęminis repugnãtibus libido cogeret viros
aliud appetere: aut in alium ſexum ꝓruere. Dicitur igiť
mulier ſm̃ fęmineũ ſexũ nõ ſm̃ coꝛreptionẽ integritatis
⁊ hoc ex lingua ſacrę ſcripturę. Nã eua ſtatiꝫ facta de late
re viri ſui:nondũ contacta a viro mulier appellata eſt:di/
cente ſcriptura. Et foꝛmauit eam in mulíereꝫ. Uirgo a vi
ridioꝛe ętate dicta eſt:ſicut ⁊ virga:ſicut ⁊ vitula. Alias ab
incoꝛruptione quaſi virago:ꝙ ignoꝛet fęmineaꝫ paſſionẽ.
Uirago vocata:q̄ꝛ vt vir agit:hoc ẽ oꝑa virilia facit:⁊ ma
ſculini vigoꝛis ẽ. Antiqui.n.foꝛtes fęminas ita vocabant.
Uirgo aũt nõ recte virago dicitur:ſi nõ viri officio fungi
tur. Mulier vero ſi virilia opera facit recte virago diciť:
vt amaçona. Quę vero nũc fęmina antiquitus vira voca
batur:ſicut a ſeruo ſerua:ſicut a famulo famula:ita a viro
vira. Hinc ⁊ virginis nomẽ q̄dã putant: fęmina vo a par/
tibus fęmoꝛum dicta: vbi ſexus a viro diſtinguitur. Aly
gręca etymologia fęminã ab ignea vi dictã putãt:q̄ꝛ vehe
menter ꝯcupiſcit. Libidinoſioꝛes.n.viris fęmine ſunt.tã
in mulieribus q̄ꝫ in aialibꝰ. Unñ nimius amoꝛ apud anti/
quos fęmineꝰ vocabať. Senioꝛ ẽ adhuc viridioꝛ. Oui.in
ſexto li. Sẽioꝛ iter iuuenẽqꝫ ſenẽqꝫ Terrẽtiꝰ. Quo iure ſu
mus. Adoleſcẽtioꝛ nõ vtiqꝫ magis ẽ adoleſcens.ſꝫ minus
vt ſenioꝛ minꝰ eſt ſene.vbi cõparatiuus gradus minus ſi
gnificat a poſitiuo. Ergo ſenioꝛ ñ ſatis ſicut iuuenioꝛ inter
iuuenẽ ⁊ ſenẽ.ſicut pauperioꝛ inter pauperẽ. Senes autẽ
dictos q̄dã putãt a ſenſus diminutiõe eo ꝙ iaꝫ ꝓ vetuſta
te deſipiant. Nam phyſici dicũt hoïes ſtultos eẽ frigidio
ris ſanguinis:pꝛudẽtes calidi. Unde ⁊ ſenes in q̄bus iam
friget:⁊ pueri in q̄bus necdũ calet:in minus ſapiũt. Inde
eſt q̄d cõuenit ſibi ĩfantũ ętas ⁊ ſenũ. Senes.n.ꝑ nimiaꝫ
ętatẽ delirãt.pueri ꝑ laſciuiã ⁊ infantiã ignoꝛãt q̄d agant:
Senex ãt tm̃ maſculini generis eſt.ſicut anus fęminini.
Nam anus diciť ſola mulier. Anus aũt appellata a mul
tis annis.quaſi annoſa. Nam ſi cõe eſſet nomen: cur dice/
ret Terrentius ſenem mulierem. Hinc ⁊ vetula:q̄ꝛ vetu
ſta. Sicut aũt a ſene ſenectus:ita ab anu aniliſtas nomina
ta eſt. Canicies aũt vocata a candoꝛe: quaſi candicies.vñ
eſt illud. Floꝛida iuuẽtus:lactea canicies: ꝓut diceret cã/
dida. Senectus auteꝫ ⁊ multa bona ſecum affert:⁊ mala
Bona:q̄ꝛ nos a potẽtiſſimiꝫ dominis liberat:voluptatibꝰ
ĩponit modũ:libidinis frãgit ĩpetus:auget ſapiaꝫ:dat ma
turioꝛa ꝯſilia. Mala ãt q̄ꝛ ſeniũ miſerrimũ ẽ debilitate ⁊
odio.ſubeũt.n.moꝛbi triſtiſqꝫ ſenectus.nã duo ſũt q̄bus
minuunť coꝛpoꝛis vires:ſenectus ⁊ moꝛbus. Moꝛs dicta
ꝙ ſit amara vel a marte qui eſt effectoꝛ moꝛtium: ſiue a
moꝛſu hominis pꝛimi quo ille vſu pomi moꝛtem meruit.
Tria ſunt aũt genera moꝛtis: acerba.ĩmatura.naturalis.
Acerba ĩfantiũ.ĩmatura iuuenũ.matura id ẽ nãlis ſenũ.
Moꝛtuus aũt ex qua ꝑte oꝛ̃onis declinetur incertum eſt.
Naꝫ ſicut ait Cęſar:non põt moꝛtuus aliqua facere poſt
moꝛtẽ ſuam.ita homo non põt ſcire eius oꝛiginẽ. Moꝛtu
us ab eo ꝙ eſt moꝛioꝛ in participio pꝛęteriti tẽpoꝛis in tus
exire debuit.per vnum.ſ.u.non per duo. Nam vbi gemi/
nata eſt littera u.nomen eſt nõ participium vt fatuus ar/
duus. Cõueniẽter itaqꝫ factũ eſt vt quẽadmodũ id q̄d ſi
gnificat nõ poteſt agendo: ita ⁊ ipſum nomen non poſſit
loquendo declinari. Omnis autẽ moꝛtuus.aut funus eſt.
aut cadauer. Funus ẽ ſi ſepeliať. Et dictũ funus a funibꝰ

accensis:quos ante pheretruz papyris cęra circūdatis fe-
rebāt. Cadauer aūt ē si isepultuz iacet. Nam cadauer no-
minatur a cadēdo:qꝛ iam stare non pōt. Qđ dum portaṫ
exequias dicimus: crematum reliquias: conditū iam se
pultū:corpus aūt ꝯsuetudine dr̄:vt illud. Tuz corpora lu
ce carentū. Defūctus vocatus:qꝛ ꝯpleuit vitę officiū. Nā
dicimus defunctos officio:qꝛ officia debita ꝯpleuerūt:vñ
ē ⁊ honorib⁹ funct⁹. Hinc ğ defūct⁹ ꝙ ab officio vitę sit de
posit⁹:siue ꝙ sit die funct⁹. Sepult⁹ āt dict⁹ eo ꝙ iaz sine
pulsu ⁊ palpitatōe ē.i.sine motu. Sepelire aūt ē ꝯdere cor
pus. Nā humare obruere dicimus:hoc ē humū inycere.

¶ De portentis. Cap. III.

POrtenta eē ait Uarro:q̄ contra nām nata vi
dentur:sed nō sunt contra nām: qꝛ diuina vo
luntate fiunt:cū voluntas creatoris cuiusqꝫ
cōditę rei nā sit. Unde ⁊ ipsi gentiles deum
mō nām:mō deum appellant. Portentuz er
go fit nō cōtra nām:sed cōtra quam est nota nā. Portēta
aūt ⁊ ostenta mōstra atqꝫ ꝓdigia ideo nuncupanṫ:ꝙ por
tendere atqꝫ ostendere monstrare ac prędicere aliqua fu
tura videnṫ. Nam portēta dicta perhibenṫ a portendēdo
idest ꝑostendendo. Ostenta autē ꝙ ostendere quicꝗ̄ fu-
turum videanṫ. Prodigia ꝙ porro dicant.i. futura prędi
cant. Monstra vō a monitu dicta ꝙaliqd significanduz
demōstrent siue ꝙ statiz mōstrēt qd appeat: ⁊ hoc ꝓprie
tatis est:abusione tñ scriptoꝝ plerunqꝫ corrumpiṫ. Quę
dam aūt portentorū creatiōes in significatiōibus futuris
cōstituta videnṫ. Uult.n.deus interdum ventura signifi
care ꝑ aliqua nascentiū noxia: sicut ⁊ per somnos ⁊ ꝑ ora
cula quibus pręmoneat ⁊ significet qbusdā vel gentibus
vel hoībus futurā cladez:qđ plurimis ēt experimentis ꝓ
batū est:vt in tēporibus xerxis regis. Tunc qppe vulpes
ex equa creata. dissolui regnū eius portēdit. Alexādro ex
muliere monstrū creatū est:ꝙ superioris corporis partes
hois:s3 mortuas habuerit:inferiores diuersarū bestiarū:
s3 viuētes:significasse repentinā regis interfectionē:sup-
uixerāt.n.deteriora meliorib⁹. S3 hęc mōstra q̄ in signifi
catiōibus danṫ:nō diu viuūt:sed cōtinuo vt nata fuerint
occidūt. Inter portētū aūt ⁊ portētosū differt. Nam por
tēta sūt q̄ trāsfiguranṫ:sicut ferṫ in vmbria mulierē pepe
risse serpētē. Unde lucanus. Martēqꝫ suus cōterruit in
fans. Portentosa vero leuē sumunt mutationē: exēpli cā
cū sex digitis nati. Portenta igitur vel portentosa existūt
alia magnitudine totius corporis vltra cōem hoīum mo
dum:quātus fuit tition in nouē iugerib⁹ iacēs Homero te
stante. Alia ꝑuitate totius corꝑis:vt nani:vel quos gręci
pigmęos vocāt:eo ꝙ sint statura cubitales. Alia magnitu
dine partiū:veluti capite iformi.aut supfluis membrorū
ꝑtib⁹ vt bicipites ⁊ trimani vel scinodōtas qbus gemini
ordine ꝓcedūt dētes. Alia defectu ꝑtiū in qbus altera ꝑs
plurimū deficit ab altera:vt man⁹ a manu:vł pes a pede.
Alia discissiōe:vt sine manu.aut capite gñata: quos gręci
steresios vocāt. Alia ꝑnumeria:qñ solū caput aut crus na
sciṫ. Alia q̄ i ꝑte trāsfiguranṫ:sicut q leonis hñt vultū vel
canis:vł taurinū caput:aut corpus:vt ex pasiphaę memo
rant genitū minotaurū:qđ gręci etheremorphiā vocant.
Alia q̄ ex oī ꝑte trāsfiguranṫ. ē alienę creatōis portētū:vt
ex muliere vitulū dicit historia gñatuz. Alia q̄ sine trāsfi
guratiōe mutatiōez hñt locoꝝ: vt oclos in pectore vel in
fronte:aures supra tempora:vł sicut Aristoteles tradidit
quēdā in sinistra ꝑte iecur:in dextera splen habuisse. Alia
s3 ꝯnaturationē:vt in alia manu digiti plēs cōnaturati ⁊
coherētes repiunṫ:in alia minus:siue in pedibus. Alia s3
īmaturā ⁊ intemperatam creationez:sicut hi qui dentati
nascunṫ siue barbati vel cani. Alia complexu plīmarum
dīaꝝ:sicut illud: qđ ꝑdiximus in alexandro multiforme
portētū. Alia ꝯmixtiōe gnīs:vt androgyni ⁊ hermaphro-
ditę vocanṫ. Hermaphroditę aūt nuncupati eo ꝙ in eis
vterqꝫ sexus appareat. Herma qppe apud gręcos mascu-
lus est:aphrodi fęmina nuncupaṫ. Hi dextraz mamillaz
virilez:sinistram muliebrez habētes vicissim coeundo ⁊
gignūt ⁊ pariunt. Sicut aūt in singulis gentib⁹ q̄dā mon
stra sunt hominū:ita in vniuerso genere humano q̄dam
mōstra sunt gentiū:vt gigantes cinocephali cyclopes ⁊c̄.
Gigantes dictos iuxta gręci sermonis etymologiā ꝙ eos
gegines existimant.i.terrigenas:eo ꝙ eos fabulose pariēs
terra imēsa mole ⁊ siles sibi genuerit. Ge.n.terra appella
tur:genis genus:licet ⁊ terrę filios vulgus vocet:quoꝝ ge
nus incertū est. Falso aūt opinanṫ qdam imperiti de scri
pturis sacris ꝑuaricatores angelos cū filiabus hoīum an
te diluuium cōcubuisse:⁊ exinde natos gigantes:id est ni
mium grandes ⁊ fortes viros:de qbus terra cōpleta est.
Cenocephali appellanṫ:eo ꝙ canina capita habeāt.quos
qꝫ ipse latratus magis bestias q̄ꝫ hoīes ꝯfiteṫ. Hi in india
nascunṫ. Cyclopes quoqꝫ eadez india gignit ⁊ dicti cyclo-
pes:eo ꝙ vnum oculum in fronte media habere perhibē
tur. Hi ⁊ agriophagitę dñr ꝓpter qđ solas ferarū carnes
comedūt. Lemnias in libya credunt truncos sine capite
nasci:⁊ os ⁊ oculos habere in pectore. Alios sine ceruici-
bus gigni oculos habētes in humeris. In vltimo aūt ori-
entis mōstruosę gentiuz facies scribunṫ. Alię sine narib⁹
ęquali totius oris planitie informes habētes vultus. Alię
labro subteriore adeo ꝓminēti. vt in solis ardoribus totā
ex eo faciez ꝯtegant dormiētes. Alys cōcreta ora eē mo-
dico tm̄ foramine calamis auenaꝝ pastus hauriētes. Nō
nulli sine linguis eē dicunṫ in vicē sermonis vtētes nutu
siue motu. Panothiosi apud scythiā eē ferunṫ taz diffusa
auriū magnitudine:vt oē corpus ex eis ꝯtegant. Pan.n.
gręco sermone oē.othi aures dicunṫ. Artabatitę in ęthio-
pia ꝓni vt pecora ambulare dicunṫ:quadragesimum.n.
annū nullus supgrediṫ. Satyri homūtiōes sunt aduncis
naribus:cornua in frontib⁹ hñt:⁊ caprarū pedibus similes
qualē in solitudine Antonius sanctus vidit. Qui ēt interro-
gatus a dei seruo respōdisse ferṫ dicēs. Mortalis ego suz
vnus ex accolis eremi quos vario delusa errore gentili-
tas faunos satyrosqꝫ colit. Dicunṫ qdam ⁊ syluestres ho-
mines:quos nōnulli faunos ficarios vocāt. Sciopodum
gens fertur esse in ęthyopia singulis cruribus ⁊ celeritate
mirabili:quos inde sciopodas gręci vocant eo ꝙ ꝑ ęstum
in terra resupini iacētes pedū suoꝝ magnitudine adum-
brentur. Antipodes in libya plantas versas habēt post cru
ra.⁊ octenos digitos in plantis. ypopodes i scytia sunt hu-
manam formā ⁊ equinos pedes habētes. In india ferunt
esse gentez q̄ macroby nuncupanṫ.xy.pedum statura ha
bentes. Est ⁊ gēs ibi staturę cubitalis quos gręci a cubito
pygmęos vocant:de qua supra diximus. Hi montana in
dię tenent qbus est vicinus oceanus. Perhibent ⁊ in ea-
dem india esse gentem fęminarum:q̄ quinquennes conci
piunt ⁊ octauum vitę annuz nō excedunt. Dicunṫ autē ⁊
alia hominū fabula portenta: q̄ nō sunt:sed ficta ⁊ in cau-
sis rerum interpretanṫ:vt geryonē hispanię regem tripli
ci forma ꝑditū. Fuerunt.n. tres fratres tantę cōcordię vt
in tribus corporibus quasi vna aīa esset. Gorgones quoqꝫ
meretrices crinitas serpentib⁹ ferunt q̄ aspicientes se cō-
uertebant in lapides. habētes vnū oculū quo inuicē vte-
banṫ. Fuerunt aūt tres sorores vnius pulchritudinis:q̄si
vnius oculi q̄ ita spectatores suos stupescere faciebāt vt
vertere eos putarenṫ in lapides. Syrenas tres fingūt fuis
se ex parte virgines:ex parte volucres habentes alas ⁊ vn
gulas. quarum vna voce:altera tibys:tertia lyra canebat

Quę illectos

Queillectos nauigãtes sub cantu in naufragia trahebãt.
Secũdũ vitatẽ aũt meretrices fuerũt:quę trãseũtes qm̃
ad egestatẽ deducebãt:his fictę sũt iferre naufragia.Alas
aũt habuisse ⁊ vngulas:qꝛ amor ⁊ volat ⁊ vulnerat.Quę i
de in fluctibus cõmorasse dicunt̃:qꝛ fluctꝰ venerẽ creaue
rũt.Scyllã quoqꝫ ferũt fęminã capitibus succinctã cani
nis cũ latratibꝰ magnis pp fretũ siculi maris ĩ quo nauigã
tes verticibus in se cõcurrẽtiũ vndaꝝ exterriti latrare exi
stimẽt vndas q̃s sorbẽtes ęstus vorago collidit.Fingũt et
mõstra q̃dã irrõnabiliũ aĩantiũ:vt cerberũ iferoꝝ canez
tria capita hñtẽ:significãtes p eũ tres ętates:p quas mors
hoiez deuorat.i.ĩfantiã:iuuẽtutẽ:⁊ senectutẽ.Quẽ quidam
iõ dictũ cerberũ putãt q̃si creoboros.i.carnẽ vorans.Dñt
⁊ hydrã eẽ serpẽtẽ cũ nouẽ capitibꝰ q̃ latine scedera dr̃:qd̃
vno cęso tria capita excrescebant. Sed ꝯstat hydrã locuz
fuisse euomẽtez aq̃s: vastãtẽ vicinam ciuitatẽ:in quo vno
clauso meatu multi erũpebant.Quod hercules videns:lo
ca ipa exussit:⁊ sic aquę clausit meatꝰ. Nã hydra ab aqua
dcã est. Huiꝰ mẽtionẽ facit Ambrosiꝰ in silitudĩe heresuz
dicẽs. Heresis.n.velut q̃dã hydra fabulaꝝ vulneribꝰ suis
creuit:⁊ dũ sępe recidit̃ pullulauit ignis debito icẽdio pe
ritura.Fingũt ⁊ chymęrã triformẽ bestiam:ore leo:postre
mis ptibꝰ draco:media caprea.Quã q̃dã phisiologi:nõ ani
mal:sꝫ cilitię mõtẽ eẽ aiũt:qbusdã locl leões ⁊ capręas nu
triẽtẽ:qbusdã ardẽtẽ:qbusdã plenũ serpẽtibꝰ.Hũc bellere
phontes hĩtabilẽ fecit.vñ chymerã dr̃ occidisse.Cẽtauris
.i.hoibꝰ equo mixtis spẽs vocabulũ dedit:quos q̃dã fuisse
eq̃tes thessaloꝝ dñt:sꝫ p eo ꝙ discurrẽtes in bello: velut
vnũ corpꝰ eq̃ꝝ ⁊ hoiuz viderent̃:ide cẽtauros fictos asser
uerũt.Porro minotauꝝ nomẽ sumpsisse ex tauro ⁊ hoie:
q̃lẽ bestiã dñt fabulose ĩ labyrintho iclusaz fuisse: de qua
Ouidiꝰ.Sẽibouẽqꝫ viꝝ:semiuirũqꝫ bouẽ.Onocẽtauꝝ ãt
vocari:eo q media hois spẽs:media asini eẽ dicat̃:sic̃ ⁊ hy
pocẽtauri:ꝙ eq̃ꝝ hoiumqꝫ ĩ eis nã ꝯiũcta fuisse putat̃.

De transformatis. Cap. IIII.

SCribunt̃ ãt ⁊ q̃dã mõstruosę hoiuz trãsforma
tiões ⁊ ꝯmutatiões i bestias:sic̃ d illa maga fa
mosissima circe q̃ socios quoqꝫ vlixis mutasse
fert̃ ĩ bestias:⁊ de archadibꝰ q sorte ducti trans
natabãt q̃dã stagnũ:atqꝫ ibi ꝯuertebant̃ in lu
pos. Nã ⁊ diomedis socios in volucres fuisse ꝯuersos.ñ fa
buloso mẽdacio:sꝫ historica affirmatiõe ꝯfirmãt.Sꝫ ⁊ qui
dã asserũt strigas ex hoibꝰ fieri.Ad m̃lta.n.latrocinia figu
rę sceleratoꝝ mutant̃:⁊ siue magicis cantibꝰ siue herbarũ
veneficio totis corpibꝰ ĩ feras trãseũt.Sigdẽ ⁊ per nãz plę
raqꝫ mutationẽ recipiũt:⁊ corrupta ĩ diuersas spẽs trãsfor
mant̃:sic̃ d vituloꝝ carnibꝰ putridis apes:sic̃ de eq̃s scara
bęi:de mulis locustę:de cãcris scorpiões. Ouidiꝰ.Cõcaua
littorei si demas brachia cãcri. Scorpius exibit:caudaqꝫ
minabit̃ vnca.

Incipit liber.iz. De pecoribus ⁊ iumẽtis. Cap. I.

OMnibus aian
tibus Adaz p̃mus voca
bula ididit:imponẽs vni
cuiqꝫ nomen ex p̃nti ĩsti
tutione:iuxta cõditionez
naturę cui seruiret.Gen
tes autem vnicuiqꝫ aĩali
um ex propria lingua de
derũt vocabula.Nõ aũt
ꝺm latinã liguã atqꝫ grę
cam aut quarũlibꝫ gẽtiũ
barbararũ noĩa illa ĩpo
suit Adam:sed illa ligua
quę ãte diluuiũ oĩũ vna
fuit quę hebręa nũcupat̃.Latine aũt aĩalia siue animãtia
dicta:ꝙ animent̃ vita ⁊ moueant̃ spũ.Quadrupedia vo
cata:qꝛ q̃ttuor pedibꝰ gradiant̃:que dũ sunt silia pecoribꝰ:
tñ sub cura hũana nõ sunt:vt cerui:dãmę:onagri ⁊c̃.sed nꝫ
bestię sunt:vt leones:nꝫ iumẽta:vt vsus hoiuz iuuare pos
sint.Pecus dicimꝰ oẽ qd̃ hũana lingua ⁊ effigie caret. Pro
prie aũt pecoꝝ nomẽ his aĩalibꝰ accõmodari solet q̃ sunt
aut ad vescẽdũ apta:vt oues ⁊ sues:aut vsui hoium cõmo
da:vt equi ⁊ boues.Differt aũt ĩter pecora ⁊ pecudes.nam
veteres cõiter ĩ significatiõe oium animãtiuz pecora dixe
rũt:pecudes ãt tm̃ illa aĩalia quę edunt̃:q̃si pecuedes.Ge
neraliter aũt oẽ aĩal pecuꝫ a pascẽdo vocatuz. Iumẽta no
mina ide traxerũt:ꝙ nostrũ laborẽ vel onꝰ suo adiutorio
subuectãdo vl̃ arãdo iuuẽt. Nã bos carpẽta trahit ⁊ duris
simas terrę glebas vomere vertit.Equus ⁊ asinus portant
onera:⁊ hoiuz ĩ gradiẽdo laborẽ tẽperãt.Uñ ⁊ iumẽta ap
pellant̃ ab eo q iuuẽt hoies:sũt enĩ magnaꝝ viriũ aĩalia.
Eadẽ quoqꝫ arm̃ta:vl̃ ꝙ sint apta armis.i.bello: vl̃ ꝙ his
in armis vtimur.Aliȷ armẽta tm̃ boues intelligunt ab arã
do:q̃si aramẽta:vel ꝙ sint cornibꝰ armata.Discretio ẽ aũt
ĩter armẽta ⁊ greges. Nã armẽta equorũ ⁊ boũ st̃: greges
vero capraꝝ ⁊ ouiũ.Ouis molle pecus lanis corpe ĩerme:
aĩo placidũ:ab oblatiõe dictũ:eo ꝙ apud veteres in initio
nõ tauri:sꝫ oues in sacrificio mactarent̃.Ex his q̃sdã bidẽ
tes vocãt:eo ꝙ ĩter octo dẽtes duos altiores hñt:quas ma
xime gẽtiles ĩ sacrificiũ offerebãt.Ueruex vel a viribꝰ di
ctus ꝙ cęteris ouibꝰ sit fortior:vel ꝙ sit vir.i.masculus:vl̃
ꝙ vermẽ in capite habeat:quoꝝ excitati pruritu inuicẽ se
cõcutiũt:⁊ pugnãtes cũ magno ĩpetu feriũt.Aries vel apo
tu areos.i.amare vocatꝰ.vñ apud nos in gregibꝰ masculi
mares dñr:siue ꝙ hoc pecus a gẽtilibꝰ p̃mũ aris est ĩmola
tuz.Aries ꝙ aris ĩponeret̃.Uñ est illud. Aries mactat̃ ad
aram. Agnũ q̃q̃ ⁊ gręci vocẽt apo tu agno:q̃si piuz: latini
tñ iõ h̃ nomẽ hr̃e putãt eo ꝙ p̃cęteris aĩantibꝰ matrẽ agno
scat:adeo vt ẽt si in magno grege errauerit:stati balatu re
cognoscat vocẽ parẽtl.Edi ab edẽdo vocati.Parui.n.pin
guissimi sunt ⁊ saporis iucũdi:vñ ⁊ edere:inde ⁊ eduliũ vo
cat̃. Hircꝰ lasciuũ aĩal ⁊ petulcũ ⁊ feruẽs semp ad coitũ cꝰ
oculi ad libidinẽ ĩ trãsuersũ aspiciũt.vñ ⁊ nom̃ traxit. Nã
hirci sunt oculoꝝ anguli ꝺm Suetoniũ:cuiꝰ nã adeo calu
dissima est:vt adamãtẽ lapidẽ quẽ nec ignis nec ferri do
mare valet mã:solꝰ hꝰ cruor dissoluat.Maiores hirci cyni
phi dñr a fluuio ciniphe ĩ libya vbi grãdes nascũt̃.Capros
⁊ capras a carpẽdis virgultis q̃dã dixerũt. Aliȷ ꝙ captent
aspera. Nõ nulli a crepitu crurũ:vñ eas creas vocitatas q̃
sũt caprę agrestes:q̃s gręci p eo ꝙ acutissime videãt,απὸ
τον Δέρκεσθαι.i.dorchas appellauerũt. Morant̃ enim
ĩ excelsis mõtibꝰ:⁊ q̃uis d lõgiquo:videt tñ oẽs q veniũt.
Eędẽ ãt ⁊ capręę:eędẽ ibices:q̃si auices:eo ꝙ istar auiũ ar
dua ⁊ excelsa teneãt:⁊ ĩ sublimibꝰ ĩhabitẽt:ita vt de subli
mitate vix hũanis obtutibꝰ pateãt:vñ ⁊ meridiana ps ibi
ces aues vocat q nili fluenta ĩhabitãt. Hęc itaqꝫ aĩalia vt
diximus in petris altissimis cõmorant̃:vt si qñ ferarũ vl̃
hoium aduersitatẽ psenserint de altissimis saxorũ cacumi
nibus sese p̃cipitãtes:in suis se cornibus illęsas suscipiunt:
Cerui dicti apo ton ceraton.i.a cornibus. Cerata enĩ gręce
cornua dicunt̃:hi serpentium inimici:cum se grauatos in
firmitate persenserint:spiritu narium eos extrahunt de ca
uernis ⁊ superata pernitie veneni eorum pabulo reparan
tur.Dictamũ herbaz ipsi pdiderunt. Naz ea pasti excutiũt
acceptas sagittas. Mirãtur autez sibilũ fistularũ: erectis
auribus acute audiũt:sũmissis nihil:si quãdo immẽsa flu
mina vel maria transnatãt: capita clunibus p̃cedẽtiũ sup
ponunt:sibiqꝫ inuicẽ succedẽtes nullũ laborẽ põderis sen
tiunt.Tragelaphi a gręcis nominati:qui dum eadẽ specie
sint vt cerui:villosos tamen habent armos:vt hirci ⁊ men

ta promiſſis hirta barbis:qui non alibi ſunt ꝙ̄ circa phaſi
dez. Hinnuli filij ſunt ceruoꝝ ab īnuere dicti:qꝛ ad nutū
matris abſcondunt̄. Dāmula vocata ꝙ de manu effugiat
timidū aīal ⁊ imbelle:de quo Martialis. Dēte timet̄ ap:
defendūt cornua ceruū. Imbelles dāmę:quid niſi p̄da ſu/
mus. Lepus q̄ſi leuipes:qꝛ velociter currit. Unde ⁊ gręce
ꝓ curſu lagos dicit̄:velox eſt.n.animal ⁊ ſatis timidū. Cu
niculi genus agreſtiū animaliuz:dicti quaſi caniculi:eo ꝙ
canū indagine capiantur vel excludant̄ a ſpelūcis. Sus di
cta ꝙ paſcua ſubigat.i.terra ſubacta eſcas inquirat. Uerres
ꝙ grādes habeat vires. Porcus quaſi ſporcus. Ingurgitat
eni ſe cęno:luto imergit:limo illinit. Horati⁹. Et amica lu/
to ſus.hinc etiā ſpurcitia vel ſpuri⁹ nūcupatur. Porcoꝝ pi/
los ſetas vocam⁹:⁊ ſetas a ſue dictas:a qbus ⁊ ſutores vo/
cant̄:ꝙ ex ſetis ſuāt.i.cōſuāt pelles. Aper a feritate voca/
tus ablata f.littera ⁊ ſubrogata p. Unde ⁊ apd̄ gręcos ſya/
gros.i.ferus dicit̄. Omne eni qd̄ feruz eſt ⁊ imite:abuſiue
agreſte vocam⁹. Iuuēcus dictus eo ꝙ iuuare īcipiat boiuz
vſus ī excolēda terra:vel qꝛ apud gētiles ioui ſemꝑ vbiqꝫ
iuuēcus imolabat̄:nunq̄ꝫ taurus. Nā in victimis etiā ętas
cōſiderabat̄. Taurus grecū nomē eſt:ſicut ⁊ bos. Indicis
tauris color fuluus eſt:volucris ꝑnicitas:pilis in cōtrariū
verſis:caput circūflectūt flexibilitate qua volūt:tergi du
ritia omne telū reſpuūt īuiti feritate. Bouē gręci boeten
dicūt. Hūc latini trionē vocāt eo ꝙ terrā terat q̄ſi terionē
Neuius. Trionuz hic moderator ruſticus:cuius latitudo
pelliū a mēto ad crura. Palearia dicunt̄ a pelle ipſa:quaſi
pellearia:qd̄ eſt generoſitatis in boue ſignū. Bouz ī ſocijs
eximia pietas. Nā alter alterū inq̄rit cū quo ducere collo/
aratra cōſueuit:⁊ frequēti mugitu piū teſtat̄ affectū ſi for
te d̄fecerit. Uacca dicta q̄ſi boacca. Eſt.n.ex qualitate mo
biliū nominuz:ſicut leo leęna:draco dracęna. Uitulus et
vitula a viriditate vocati ſūt.i.ętate viridi:ſicut virgo. Ui
tula aūt parua eſt ⁊ nōduz enixa. Naz enixa iuuēca eſt aut
vacca. Bubali vocati ꝑ deriuationē ꝙ ſunt ſimiles bouz.
adeo idomiti:vt p̄ feritate iugū ceruicib⁹ nō recipiāt. Hos
africa ꝓcreat. Uri agreſtes boues ſunt in germania habē/
tes cornua in tātuz ꝓtenſa vt regijs mēſis inſigni capaci/
tate ex eis gerulę fiant. Camelis cauſa nomē dedit:ſiue ꝙ
q̄n onerant̄ vt breuiores ⁊ hūiliores fiāt accubāt:qꝛ gręci
cami humile ⁊ breue dicūt:ſiue qꝛ curuus eſt dorſo. Cam⁹
eni verbo gręco curuū ſignificat. Hos licꝫ ⁊ alię regiones
mittāt:ſed Arabia plurimos. Differūt aūt ſibi:nā arabici
bina tubera ī dorſo habēt:reliquarū regionū ſingula. Dro
meda genus cameloꝝ eſt minoris quidē ſtaturę ſed velo/
cioris curſus:vñ ⁊ nomē hꝫ. Nā dromos gręce curſus ⁊ ve
locitas appellat̄. Centū.n.⁊ amplius miliaria vno die ꝑge
re ſolet. Qd̄ aīal ſicut bos ⁊ ouis ⁊ camelus ruminat. Ru
minatio autez dicta eſt a rumine eminēte gutturis parte:
ꝑ quā dimiſſus cibus a certis aīalib⁹ reuocat̄. Aſin⁹ ⁊ aſel
lus a ſedēdo dictus:quaſi aſedus:ſed hoc nomen qd̄ magis
equis cōueniebat:ideo hoc aīal ſumpſit:qꝛ p̄uſq̄ꝫ equos ca
perēt hoies:huic p̄ſidere ceperūt. Aīal quippe tardū ⁊ nul
la rōne renitēs:ſtatiꝫ vt voluit ſibi hō ſubſtrauit. Onager
īterpretat̄ aſinus ferus. On qppe gręci aſinū vocāt:agriā
ferum. Hos africa hꝫ magnos ⁊ indomitos:⁊ in d̄ſerto va
gantes. Singuli aūt fęminaꝝ gregibus p̄ſunt. Naſcētibus
maſculis ꝫelāt ⁊ teſticulos eoꝝ morſu detrūcant:qd̄ cauē
tes matres eos ī ſecretis locis occultāt. Aſini archadici di
cti eo ꝙ ab archadia p̄mū vecti ſint magni ⁊ alti. Minor
aūt aſellus onagro plus neceſſari⁹ eſt:qꝛ ⁊ laborē tolerat ⁊
negligentiā ꝓpemodū nō recuſat. Equi dicti:eo ꝙ q̄n qua
drigis iungebant̄ ęquabant̄.pareſq̄ꝫ forma ⁊ ſimiles cur/
ſu copulabant̄. Caballus a cauando dictus:ꝓpter qd̄ gra/
diens vngula īpreſſa terrā cōcauet:qd̄ reliq̄ aīalia nō hñt.
Inde ⁊ ſonipes ꝙ pedibus ſonat. Uiuacitas equoꝝ mlta:

exultant eniꝫ in cāpis:odorātur bellū:excitant̄ ſonitu tubę
ad p̄liū:voce accenſi ad curſuz ꝓuocant̄. Dolent eniꝫ cuꝫ
victi fuerint.exultāt cū vicerint. Quidā hoſtes in bello ſē/
tiūt:adeo vt aduerſarios morſu petāt. Aliqui aūt ꝓprios
dños recognoſcūt:obliti māſuetudinis ſi mutent̄:aliq̄ prę
ter dñm nullū dorſo recipiūt. Interfectis vel moriētibus
dominis mlti lachrymas effundūt. Solius equi eſt ꝓpter
hominē lachrymari ⁊ doloris affectū ſentire. Unde ⁊ in cē
tauris equoꝝ hoium natura permixta eſt. Solent etiaꝫ ex
equoꝝ męſticia vel alacritate euētū futuꝝ dimicaturi col
ligere. Aetas lōgęua equis ꝑſicis:vgnicis epiroticis ac ſicu/
lis:in annis vltra quīquaginta:breuior aūt hiſpanis:ac nu/
midis ⁊ gallicis frequēs opinio eſt. In generoſis equis:vt
aiūt veteres:q̄ttuor expectantur:forma:plchritudo.meri
tū atqꝫ color. Forma vt ſit validū corpus ⁊ ſolidū robori:
cōueniēs altitudo:latus longū ſubſtrictū:maximę ⁊ rotun
dę clunes:pectus late patens:corpus omne muſculoꝝ dē/
ſitate nodoſuz:pes ſiccus ⁊ cornu cōcauo ꝯſolidat⁹. Pul/
chritudo:vt ſit exiguū caput ⁊ ſiccū:pelle ꝓpe oſſib⁹ adhę
rēte:aures breues ⁊ argutę:oculi magni:nares patulę:⁊ ere
cta ceruix:coma dēſa ⁊ cauda:vngularū ſoliditate fixa ro/
tunditas. Meritū vt ſit aīo audax:pedib⁹ alacer:trementi
b⁹ mēbris:qd̄ ē indiciū fortitudinis:quiqꝫ ex ſūma quiete
facile cōcitet̄:vel excitata feſtinatione nō difficile teneat̄.
Motus aūt equi in auribus itelligit̄:virtus in membris
tremētibus. Color hic p̄cipue expectādus:badius aureus.
roſeus:myrteus:ceruinus:giluus:glaucus: ſcutulat⁹:can⁹:
cādidus:albus:guttatus:niger. Sequēti autē ordine vari⁹
ex nigro badioqꝫ diſtinctus:reliquus varius color: vl̄ cine
reus deterrim⁹. Badiū autē āntiqui vadiū dicebāt:ꝙ inter
cętera aīalia forti⁹ vadat. Ipſe eſt ⁊ ſpadix:quē fęnicatum
vocāt:⁊ dictus ſpadix a colore palmę:quā ſiculi ſpadicam
vocāt. Glaucus vero ē veluti pictos oculos habēs ⁊ quodā
ſplēdore ꝑfuſos. Nā glaucū veteres dicebāt albū. Giluus
aūt melin⁹ color eſt ſubalbidus. Guttat⁹ albus:nigris īter
ueniētibus pūctis. Cādidus aūt ⁊ albus īuicē ſibi differūt.
Nā albus cū quodā pallore eſt:cādidus vero niue⁹ ⁊ pura
luce ꝑfuſus. Can⁹ dictus qui ex candido colore ⁊ nigro eſt.
Scutulatus vocat⁹ ꝑꝑ orbes quos hꝫ cādidos inter purpu
reos. Uarius ꝙ vias habeat colorum imparium. Qui āt
albos tm̄ pedes habent petuli appellant̄:qui frontē albaꝫ
calidi. Ceruinus eſt quē vulgo guaranē dicūt. Eraneꝫ ideꝫ
vulgus vocat:ꝙ in modū ęrei ſit coloris. Myrteus aūt eſt
preſſus ī purpura. Doſinus aūt dict⁹:ꝙ ſit color eius de aſi
no:idem ⁊ cinere⁹. Sūt aūt hi de agreſti genere orti.quos
equiferos dicim⁹:⁊ proinde ad vrbanā dignitatem tranſi/
re nō poſſūt. Mauron niger eſt. Nigrū eni gręci mauron
vocāt. Mann⁹ v̄o equ⁹ breuior ē:quē vulgo brunicuꝫ vel
brunitiū vocāt. Ueredos antiqui dixerūt:ꝙ veherent rhę
das.i.ducerēt:vel ꝙ vias publicas currāt ꝑ quas ⁊ rhędas
ire ſolitū erat. Equoꝝ tria ſunt genera. Unū generoſum p̄
lijs ⁊ oneribus aptum. Alterum vulgare atqꝫ gregariū ad
vehendū non ad equitandū aptum. Tertiuz ex permixtio
ne diuerſi generis ortuz:quod etiā bigeneruz dicitur:quia
ex diuerſis naſcit̄:vt mulus. Mulus autē a gręco tractuꝫ
vocabulū habet:eo ſcilicet ꝙ iugo piſtorum ſubactus tar/
das molendo ducat in gyruz molas. Iudęi aſſerūt ꝙ ana
abnepos eſau equarū greges ab aſinis in deſerto ipſe fece
rit p̄mus aſcendi:vt mulorum inde noua contra naturam
animalia naſcerent̄. Onagros quoqꝫ ad hoc admiſſos cē
ad aſinas:⁊ ipſum iſtiuſmodi reperiſſe concubitum: vt ve
lociſſimi ex his aſini naſcerent̄. Induſtria qppe humana
diuerſum animal in coitu coegit:ſicq̄ꝫ adulterina ꝯmixti
one genus aliud repperit:ſicut ⁊ iacob cōtra naturā coloꝝ
ſimilitudines ꝓcurauit. Nam tales fętus oues illius cōci
piebāt:quales vmbras arietū deſuper aſcēdentiuꝫ ī aqua

rum ſpeculo

rū speculo ɔtēplabant̄. Deniqȝ ⁊ hoc ipsū in equarū grege
fieri fert̄: vt generosos obyciant equos visib⁹ cōcipientiū:
quo eoꝝ similes cōcipere ⁊ creare possint. Nā ⁊ colūbarū
dilectores depictas ponūt pulcherimas columbas ysdeȝ
locis qb⁹ illę versant̄: quo rapiente visu siles generēt. In-
de est ꝙ quidam grauidas mulieres iubēt nullos intueri
turpissimos aīaliū vultus: vt cenocefalos ⁊ simias: ne visi-
bus occurrētes similis fęt⁹ pariant. Hāc eniȝ feminaꝝ di-
cūt esse naturā: vt quales ꝓspexerint siue mēte cōceperint
in extremo voluptatis ęstu dū cōcipiūt: talē sobolē ꝓcre-
ent. Eteni animal in vsu venereo formas extrinsecas itus
trāsmittit eorūqȝ satiata typis rapit species eoꝝ in ꝓpriaȝ
q̄litateȝ. In animātibus bigenera dicunt̄ quę ex diuersis
nascunt̄: vt mulus ex equa ⁊ asino: burdo ex equo ⁊ asina
hybride ex apris ⁊ porcis: tityrus ex oue ⁊ hirco: musino
ex capra ⁊ ariete. Est aūt dux gregis.

¶ De bestys. Cap. II.

Bestiarū aūt vocabulū ꝓpe cōuenit leonibus
pardis: tigrib⁹: lupis: ⁊ vulpib⁹: canibusqȝ ⁊ si-
mys: ⁊ cęteris quę vl' ore vl' vnguib⁹ seuiunt:
exceptis serpētib⁹. Bestię aūt dictę a vi q̄ seui-
unt. Ferę appellatę eo ꝙ nāli vtant̄ libertate
⁊ ōsiderio suo ferant̄. Sūt aūt liberę eaꝝ volūtates: ⁊ huc
atqȝ illuc vagant̄. ⁊ quo anim⁹ duxerit: eo ferunt̄. Leonis
vocabulū ex gręca origīe iflexū ē in latinū. Gręce enī leon
vocat̄: ⁊ est nomē notū: qꝛ ex ꝑte corruptū. Lęna vō totū
gręcū est: sic̄ ⁊ dracęna. Ut aūt lęna lea dicat̄: vsurpatū ē
a poetis. Leo aūt gręce latine rex iterꝑtat̄: eo ꝙ sit ꝑnceps
omniū bestiarū. Cui⁹ gen⁹ trifariū dicit̄. E qbus breues: ac
iuba crispa ibelles sūt: lōgi ⁊ coma simplici acriores. Ani-
mos eoꝝ frons ⁊ cauda indicat. Uirtus eoꝝ in pectore: fir-
mitas in capite. Septi aūt a venatorib⁹ terraȝ cōtuentur:
quo minus cōspectis venabulis terreant̄. Rotarū timent
strepitus: sȝ ignes magis. Cū dormierint vigilāt oculi. Cuȝ
ābulāt cauda sua cooperiūt vestigia sua ne eos venator in-
ueniat. Cū genuerit catulū trib⁹ dieb⁹ ⁊ trib⁹ noctib⁹ catu-
lus dormire fert̄. Tūc deinde patris fremitu vl' rugitu ve-
luti tremefact⁹ cubilis locus suscitare dicit̄ catulū dormiē-
teȝ. Circa hominē leonū nā est benigna: vt nisi lęsi neq̄ant
irasci. Patet eniȝ eoꝝ misericordia exēplis assiduis. Pro-
stratis enī parcūt: captiuos obuios repatriare permittunt:
homineȝ nō nisi in magna fame interimūt: de qb⁹ Lucre-
tius. Simysq; leonū ⁊c̄. Tigris vocata ꝑꝑ velocē fugaȝ.
Ita enī nomīant persę ⁊ medi sagittā. Est enī bestia varys
distincta maculis: virtute ⁊ velocitate mirabilis: ex cuius
noīe flumē tigris appellat̄ ꝙ is rapidissim⁹ sit oīuȝ fluuio-
ruȝ. Has magis hyrchania gignit. Panther dictus siue ꝙ
oīuȝ animaliū amicus sit: excepto dracōe: siue qꝛ ⁊ sui gn̄is
societate gaudet: ⁊ ad eandē similitudinē qcqd accepit red-
dit. Pan. n. gręce omne dicit̄. Bestia hęc est minutis orbi-
culis suppicta ita vt oculatis ex fuluo circulis nigra vel al-
ba distinguat̄ varietate. Hęc semel oīno parturit: cui⁹ cau-
sę rō manifesta est. Naȝ cuȝ in vtero matris coaluere catu-
li: maturisqȝ ad nascēdū virib⁹ pollēt: odiūt tēpoꝝ moras:
itaqȝ oneratā fętibus vuluā tanq̄ȝ obstātē partui vnguib⁹
lacerāt: effundit illa partū: seu potius dimittit: dolore co-
gente. Ita postea corruptis ⁊ cicatricosis sedib⁹ genitale se-
men infusuȝ nō hęret acceptū: sed irritū resilit. Naȝ Pli-
nius dic̄ aīalia cū acutis vnguib⁹ frequēter parere nō pos-
se. Uiciant̄ enī intrinsec⁹ se mouētibus catulis. Pardus
secūdus post pāterē: est gen⁹ varium ac velocissimū ⁊ pręceps
ad sāguinē. Saltu enī ad ad mortē ruit. Leopardus
ex adulterio lęne ⁊ pardi nascit̄: ⁊ tertiā originē efficit: si-
cut ⁊ Plinius in nāli historia dicit leoneȝ cū parda: aut par-
dum cuȝ lęna cōcubere; ⁊ ex vtroqȝ coitu degeneres par-
tus creari: vt mul⁹ ⁊ eq̄ ex asino. Rhinocerō a gręcis voca-
tus: latine iterꝑtat̄ in nare cornu. Ideȝ ⁊ monoceron: id ē
vnicornis: eo ꝙ vnū cornu in media fronte habeat pedū
q̄ttuor: ita acutū ⁊ validū vt qcquid impetierit: aut venti-
let: aut perforet. Nam ⁊ cū elephantis sępe certamen hȝ:
⁊ in ventre vulneratū ꝓsternit. Tantę aūt est fortitudinis
vt nulla venantiuȝ virtute capiatur: sed sicut asserunt qui
naturas animaliū scripserūt: virgo puella preponitur quę
venienti sinuȝ aperit: in quo ille omni ferocitate deposita
caput ponit: sicqȝ soporatus velut inermis capit̄. Elephan-
tem greci a magnitudine corporis vocatū putant: ꝙ for^am
montis pręferat. Gręce enim mons elepho dicitur. Apud
indos auteȝ a voce barro vocat̄. Unde ⁊ vox eius barrit⁹
dicit̄: ⁊ dentes eius ebur: rostrū autē ꝓmoscida dicit̄: qm̄
illo pabulū ori admouet: ⁊ est angui similis: vallo munit⁹
eburneo. Hos boues lucas vocabāt antiq romani: boues
quia nullū animal grandius videbant: lucas quia in luca-
nia illos primus pyrrhus in pręlio obiecit romanis. Nam
hoc genus animātis in rebus bellicis aptū est. In eis. n. ꝑ-
sę ⁊ indi ligneis turribus collocatis tanq̄ȝ de muro iaculis
dimicant. Intellectu autē ⁊ memoria multa vigent. Gre-
gatiȝ incedūt: motu quo valent salutāt homines: murē fu-
giunt: auersi coeunt. quado auteȝ parturiunt in aquis vel
in insulis dimittunt fętus: ꝑꝑ dracones: qꝛ inimici sunt et
ab eis implicati necant̄. Biennio auteȝ portant fętus: nec
amplius q̄ȝ semel gignūt: nec plures sed tm̄ vnū. Uiuunt
autem annos trecentos. Apud solā africam ⁊ indiam ele-
phanti prius nascebantur: nunc sola eos india gignit. Gry-
phes vocatur: ꝙ sit animal pēnatuȝ ⁊ quadrupes. Hoc ge-
nus feraruȝ in hyperboreis montibus nascitur: omni par-
te corporis leones sūt: alis ⁊ facie aquilis similes: equis ve-
hementer infesti. Nam ⁊ homines viuos discerpunt. Ca-
meleon nō habet vnum colorem sed diuersa varietate cō-
spersus: vt pardus. Dictus autem ita: eo ꝙ cameli simili-
tudinē habet ⁊ leonis: huius cameleontis corpusculuȝ ad
colores quos videt facillima cōuersione variatur: quod
animaliū aliorū nō est ita ad cōuersioneȝ facilis corpulen-
tia. Cameleopardus dictus qd̄ duȝ sit vt pardus albis ma-
culis superaspersus: collo equo similis: pedibus bubalis:
capite tamen camelo similis: hunc ęthiopia gignit. Linx
dictus quia in luporuȝ genere numeratur: bestia maculis
distincta terga vt pardus: sed similis lupo. Unde ⁊ ille li-
cos: iste linx. Huius vrinam cōuerti in duritiē preciosi la-
pidis dicunt qui ligurius apellatur: ꝙ ⁊ ipsos linces sentire
hoc documento probatur. Nam egestum liquorem hare-
nis inquantum potuerint contegunt inuidia quadam na-
turę ne talis egestio transeat in vsuȝ humanū. Linces dic̄
Plinius ex̄ fętuȝ vnum nō admittere secūduȝ. Castores a
castrando dicti sunt. Nam testiculi eorum apti sunt medi-
caminibus propter ꝙ cum presenserint venatorem ipsi se
castrāt ⁊ morsibus vires suas amputāt: de quibus Cicero
in scauriana: redimūt se a parte corporis: propter ꝙ maxie
expetunt̄. Iuuenalis. Qui se eunuchuȝ ipse facit: cupiens
euadere dāna testiculi. Ipsi sunt ⁊ fibri qui etiam pontici
canes vocantur. Ursus fertur dictus ꝙ ore suo formet fę-
tus: quasi orsus. Nam aiūt eos informes generare part⁹:
⁊ carnem quādam nasci quā mater lambendo in mēbra
componit. vnde est illud. Sic format lingua fętum cum ꝓ-
tulit vrsa. Sed hoc imaturitas partus facit. Deniq;. xxx^a.
die generat: vnde euenit: vt ꝑcipitata fęcunditas informis
ꝓcreetur. Ursorum caput inualiduȝ: vis maxima in bra-
chys ⁊ in lumbis. Unde interdum erecti insistunt. Lupus
gręca determinatione in linguā nostram trāsfert̄. Lupos
enim illi licos dicunt. Licos autem gręce a morsibus ap-
pellatur ꝙ rabie rapacitatis quęqȝ inueniret trucidet.

Alij lupos vocatos aiunt:quasi leopos ꝙ quasi leoni ita
sit illi virtus in pedibus:vñ gcquid pede p̄ſſerit: non viuit.
Rapax aūt beſtia ⁊ cruoris appetens.De quo ruſtici aiūt.
Uocē hoīeȝ pdere ſi eū prior lupus viderit.Uñ ⁊ ſubito ta
centi dr̄:lupus in fabula. Certe ſi ſe per viſum ſenſerit:de
ponit feritatis audaciā.Lupi toto anno nō amplius q̄ȝ die
bus.xij.coeūt:famē diu portāt:⁊ poſt lōga ieiunia multum
deuorāt.Lupos ęthiopia mittit ceruice iubatos:⁊ tāto va
rios:vt nullū colorē dicāt illis abeſſe.Canis nomē latinuȝ
gręcā ętymologiam vr̄ hr̄e.Gręce.n.cinos dr̄:lȝ eū gdaȝ a
canore latratus appellatū ęſtiment:eo ꝙ inſonet: vñ ⁊ ca-
nere. Nihil aūt ſagacius canib⁹. Plus eniȝ ſenſus cęteris
aīalib⁹ hñt. Nāqȝ ſoli ſua nomīa recognoſcūt:dños ſuos dili
gūt:dñoꝝ tecta defendūt:p dñis ſuis ſe morti obijciunt:
voluntarie cū domino ſuo ad prędā currūt:corpus dñi ſui
etiā mortuū non relinquunt.Quoꝝ poſtremo natura eſt
externa hoīes eſſe nō poſſe. In canibus duo ſunt expectā-
da:aut fortitudo aut velocitas.Catuli abuſiue dicunt̄ qua
rūlibet beſtiarū filij. Nam catuli ꝓprie canū ſunt:per di-
mīutioneȝ diſtincti. Liciſci aūt dicunt̄ vt ait Plinius:ca-
nes nati ex lupis ⁊ canibus:cū inter ſe forte miſcent̄. So-
lēt ⁊ inde fęminas canes noctu in ſiluis alligatas admitti
ad tigres beſtias:a quibus inſiliri ⁊ naſci ex eodem fętu:
canes adeo accerrimos ⁊ fortes:vt complexu leones pſter
nāt. Uulpes dicta q̄ſi volupes.Eſt enī volubilis pedibus
⁊ nūq̄ȝ rectis itineribus:ſȝ tortuoſis anfractib⁹ currit: frau
dulentū animal:inſidijſq̄ȝ decipiēs. Nam dum nō habue
rit eſcam fingit mortē:ſicqȝ deſcēdētes quaſi ad cadauer
volucres rapit ⁊ deuorat.Simię gręcuȝ eſt nomē:id eſt p̄ſ
ſis narib⁹. Unde ⁊ ſimīas dicim⁹:ꝙ ſuppreſſis narib⁹ ſint
⁊ facie fęda:rugis turpiter follicātibus:lȝ ⁊ capellaꝝ ſit p̄ſ
ſum habere naſum.Alij ſimīas latino arbitrantur ſmone
vocatas eo ꝙ multa in eis ſimilitudo rōnis humanę ſen-
titur:ſed falſum eſt. Hę clementoꝝ ſagaces noua luna ex
ultant:media ⁊ caua triſtant̄. Fętus quos amāt: ante ſe ge
ſtant:neglecti circa matreȝ hęrent. Horuȝ genera quinqȝ
ſunt ex gbus cercopiteci caudas habēt.Simia eniȝ cū cau-
da eſt quā quidā durā vocant.Sfingę villoſę ſunt comis
mām̄is ꝓminentib⁹:dociles ad feritatis obliuioneȝ.Ceno
cephali ⁊ ipſi ſimiles ſimijs:ſȝ facie ad modū canis: vnde
⁊ nuncupati.Satyri facie admodū grata:⁊ geſticulatis mo
tibus ingeti.Callitrices:toto pene aſpectu a cęteris diſtāt.
Sunt enim in facie producta barba:⁊ lata cauda.Leonto
fonos:beſtia modica:⁊ ex eo ita vocata:quia capta exurit̄:
eiuſqȝ cinere aſperſę carnes:⁊ poſitę per cōpita ſemittaruȝ
leones necant ſi quātulūcunqȝ ex illis ſumpſerint. Strix
animal in affrica herinatij ſimile: vocatum a ſpinarum
ſtridore:quas tergo laxatas emittit:⁊ canes iſequētes vul-
nerat.Enydros beſtiola ex eo nuncupata:ꝙ in aquis verſe
tur:⁊ maxime in nilo.Quę ſi inuenerit dormientē crocodi
luȝ:volutat ſe in lutū primū ⁊ intrat per os eius in ventrē
⁊ carpens oīa interiora eius exit viua de viſceribus croco-
dili ipſo mortuo. Hic neomon gręce vocat⁹ eo ꝙ odore ſuo
⁊ ſalubria ciborum:⁊ venenoſa prodant̄.de quo Dracōti⁹
ait. Prędicit ſuillus vim cuiuſcunqȝ veneni. Suillus auteȝ
a ſetis eſt nūcupatus. Hic etiaȝ ſerpentes inſeqtur:qui cū
aduerſus aſpideȝ pugnat:caudā erigit:quā aſpis maxime
obſeruat:q̄ſi minantē:ad quā cuȝ viȝ ſuā trāſfert decepta
corrumpitur. Muſio appellatus ꝙ muribus infeſtus ſit.
Hunc vulgus cattū a captura vocat. Alij dicūt ꝙ captat
id eſt videt. Naȝ tanto acute cernit vt fulgore luminis no
ctis tenebras ſuperet. Unde ⁊ a gręcis venit catus:id eſt ī
genioſus απο του καιεν. Furo a furuo dict⁹. vnde ⁊ fur.
Tenebroſos enim ⁊ occultos cuniculos effodit:⁊ eijcit prę
dam quā inuenerit. Melo vel ꝙ ſit rotundiſſimo mēbro.
vel ꝙ fauos petat:⁊ aſſidue mella captet.

De minutis animantibus. Cap. II.

MUs puſillū animal:gręcū illi nomē eſt.gcqd ve
ro ex eo trahit latinū fit.Alij dicūt mures ꝙ ex
humore terrę naſcant̄. Nā mus terra: vñ ⁊ hu-
mus. Hiſ ī plenilunio iecur creſcit:ſic̄ q̄dā mari
tima augent̄:q̄ rurſus decreſcēte luna deficiūt.
Sorex latinum eſt eo ꝙ rodat: ⁊ in modum ferę preci-
dat.Antiqui autem ſoriceȝ ſauricē dicebāt:ſicut ⁊ clodum
claudū. Muſtela dicta:quaſi mus longus. Nam telū a lō
gitudine dictū. Hęc ingenio ſubdola in domib⁹ vbi nutrit
catulos ſuos trāſfert mutatqȝ ſedē. Serpentes etiā ⁊ mu
res perſeqtur. Duo autē genera ſūt muſtelarū. Alteꝝ eniȝ
ſilueſtre eſt:diſtans magnitudine:qđ gręci ictidas vocāt.
alteꝝ in domibus oberrans. Falſo autē opinant̄ qui dicūt
muſtelā ore cōcipere:aure effundere partū. Mus araneū
cui⁹ morſus araneę:eſt in ſardinia animal perexiguū: ara-
neę forma:cuius morſu pręciduntur tecta:quę ſolifuga di
citur:ꝙ dieȝ fugiat. In metallis argētarijs plurima eſt:oc-
culta reptās:⁊ per īprudentiaȝ ſuperſedētibus peſtē facit.
Talpa dicta:ꝙ ſit dānata cecitate ꝑpetua ⁊ tenebris. Eſt
eniȝ abſqȝ oculis.⁊ ſemꝑ terrā fodit:⁊ humū egerit:⁊ radi-
ces ſubter frugibus comedit:quā gręci affalam vocāt. Gli
res dicti ſunt:qꝛ pingues eos efficit ſomnus. Nā gliſcere di
cim⁹ creſcere. Hyeme.n.tota dormiūt:⁊ īmobiles q̄ſi mor
tui iacent:tempore ęſtiuo reuiuiſcūt. Heritius aīal ſpinis
coopertū:qđ exinde dicit̄ noīatum:eo ꝙ ſubrigit ſe quādo
ſpinis ſuis claudit̄:quib⁹ vndiqȝ p̄tectus eſt cōtra īſidias.
Nam ſtatim vt aliqd p̄ſenſerit:pmū ſe ſubrigit:atqȝ ī glo
bū cōuerſus:in ſua ſe arma recoligit. Hui⁹ prudentia q̄dā
eſt. Naȝ dum abſciderit vuā de vite:ſupin⁹ ſeſe volutat ſu
per eā:⁊ ſic eā exhibet natis ſuis. Grillus nomē a ſono vo-
cis hȝ. Hic retro ambulat:terrā terebrat.ſtridet noctibus.
Uenat̄ euȝ formica circūligata capillo in cauernā eius cō
iecta afflata p̄us puluere ne ſe abſcōdat:ita formicę cōple-
xibus trahit̄. Formica dicta eo ꝙ ferat micas farris: cui⁹
ſolertia multa. Prouidet enī in futuruȝ:⁊ p̄parat ęſtate qđ
hyeme comedat. In meſſe autē eligit triticū:hordeū ñ tā-
git. Dū pluit ei ſuper frumētū totū eijcit. Dicunt̄ in ęthio-
pia eſſe formicę ad formam canis:que harenas aureas
pedibus eruūt:quas cuſtodiūt ne quis auferat:captāteſqȝ
ad necē perſequunt̄. Formicoleon ob hoc vocat⁹:qꝛ eſt vł
formicaꝝ leo vel certe formica pariter ⁊ leo. Eſt eniȝ aīal
paruum formicis ſatis infeſtum:quod ſe in puluere abſcō
dit:⁊ formicas frumēta geſtantes iterficit. Proinde autē
leo ⁊ formica vocatur:qꝛ alijs animalibus vt formica eſt:
formicis autē vt leo eſt.

De ſerpentibus. Cap. III.

ANguis vocabulum oīum ſerpentiū genus:ꝙ
plicari ⁊ cōtorqueri pōt:⁊ inde anguis ꝙ an-
guloſus ſit:⁊ nunq̄ȝ rectus. Angues auteȝ apđ
antiquos ꝓgenies lucoꝝ erant habiti ſemꝑ:
vnde ⁊ Perſius. Pingue duos angues pueri
ſacer eſt lucus. Colubrum cōſtat ab eo dictuȝ ꝙ colat vm
bras:vel ꝙ in lubricos tractus flexib⁹ ſinuoſis labitur. Nā
lubricū dr̄ gcqd labit̄ duȝ tenet̄:vt piſcis ⁊ ſerpēs. Serpēs
aūt nomē accepit:qꝛ occultis acceſſibus ſerpit:nō apertis
paſſib⁹:ſȝ ſq̄maꝝ minutiſſimis niſib⁹ repit. Illa aūt q̄ q̄t-
tuor pedib⁹ nitunt̄:ſic̄ lacertę ⁊ ſtelliōes:ñ ſerpētes:ſȝ repti
lia noīant̄. Serpentes aūt reptilia ſūt:qꝛ ventre ⁊ pectore
reptant. Quorū tot venena quot genera:tot ꝑnities quot
ſpecies:tot dolores quot colores habēt̄. Draco maior ē cū-
ctorum ſerpentium ſiue oīum animantium ſuper terraȝ.
Hunc gręci dracontā vocant. Unde ⁊ deriuatum eſt in la-
tinum vt draco diceretur:quia ſępe a ſpelūcis abſtractus

fertur

fertur in aerem concitaturqꝫ propter euꝫ aer.Est autẽ cri
status ore paruo:⁊ arctis fistulis:per quas trahit spiritum
⁊ linguã exerat.Uim autez nõ in dentibus:sꝫ in cauda ha
bet:⁊ verbere potius q̃ꝫ rictu nocet.Innoxius aũt est a ve
nenis:sed ideo huic ad mortez faciendã venena nõ eẽ ne/
cessaria:qꝛ si quem ligauerit occidit.A quo nec elephas tu
tus est sui corporis magnitudine.Nam circa semitas de/
litescens per quas elephanti solito gradiuntur:crura eorũ
nodis illigat ac suffocatos perimit.Signitur autẽ in ethio
pia ⁊ ĩ india:in ipso incendio iugis estus.Basiliscus grece
latine interpretat̃ regulus:eo ꝙ rex serpentiuꝫ sit:adeo vt
eum videntes fugiant:qꝛ olfatu suo eos necat.Nam ⁊ ho/
minem si aspiciat interimit.Siquidem ad eius aspectum
nulla auis volans illesa trãsit:sed q̃uis procul sit:eius ore
combusta deuoratur.A mustellis tamen vincitur:quas il/
lic homines inferunt cauernis:in quibus delitescũt.Itaqꝫ
ea visa fugit quẽ illa persequitur ⁊ occidit.Nihil enim pa/
rens ille reruꝫ sine remedio cõstituit.Est autez longitudi/
ne semipedalis albis maculis lineatus.Reguli autẽ sicut
scorpiones arentia queq̃ꝫ sectãtur: ⁊ postq̃ꝫ ad aquas vene
rint ibiqꝫ aliquẽ momorderint.hydrophobas ⁊ limphati/
cos faciunt.Sibilus idem est qui ⁊ regulus.Sibilo enĩ oc
cidit:anteq̃ꝫ mordeat vl' exurat.Uipera dicta ꝙ vi pariat.
Nã cuꝫ venter eius ad partuꝫ intumuerit catuli nõ expe/
ctantes maturam nature solutionez corrosis eius laterib⁹
vi erumpunt cũ matris interitu.Lucanus.Uiperei coeũt
abrupto corpore nati.Fertur autẽ ꝙ masculus ore inserto
vipere semẽ expuat.Illa autẽ ex voluptate libidinis ĩ rabi
em versa caput maris ore receptuꝫ p̃cidit.Ita fit vt parẽs
vterqꝫ pereat:masculus dũ coit:femina dum parturit.Ex
vipera autẽ fiunt pastilli qui tyriaci vocant̃ a grecis.Aspis
vocata ꝙ morsu venena ĩmittat ⁊ aspergat.Ios enĩ greci
venenũ dicũt:⁊ inde iaspis ꝙ morsu venenato interimat.
Hui⁹ diuersa genera ⁊ species ⁊ dispares effectus ad nocẽ
dum.Fertur autẽ aspis cum ceperit pati incantatorẽ: qui
eã q̃busdaꝫ carminibus ꝓprijs euocat:vt eã de cauerna ꝓ/
ducat:illa cuꝫ exire noluerit:vnã aurẽ in terram p̃mit:al/
teram cauda obturat ⁊ operit:atqꝫ ita voces illas magicas
non audiens:non exit ad incantantem.Dipsas genus aspi
dis qui latine situla dicitur:qꝛ quẽ momorderit siti perit.
Hypnalis genus aspidis:dicta ꝙ somno necat.Hanc sibi
cleopatra apposuit:⁊ ita morte q̃si somno soluta est.Emor
rois aspis nuncupat̃:ꝙ sanguinem sudet qui ab eo morsus
fuerit:ita vt dissolutis venis quicquid vite est ꝑ sanguinẽ
euocet.Grece eniꝫ sanguis hema dicit̃.Prester aspis semꝑ
ore patẽti ⁊ vaporãti currit.Cui⁹ poeta sic meminit.Oraqꝫ
distendẽs auidus fumãtia prester.Hic quem ꝑcusserit di/
stenditur:enormiqꝫ corpulentia necatur:extuberatũ enim
putredo sequit̃.Septabificus aspis:qui duꝫ momorderit
hominẽ statim eum cõsumit:ita vt liquefiat totus in ore
serpẽtis.Cerastes serpens dictus eo ꝙ in capite cornua ha
beat similia arietũ.κερατα enim greci cornua vocãt.sũt
aũt illi quadrigemina cornicula:quorũ ostentatione velu/
ti escam illiciens sollicita aĩalia perimit:totũqꝫ eius corp⁹
harenis tegit:nec vllũ indiciuꝫ sui prebꝫ:nisi ea ex parte q̃
inuitatas aues vl' animalia capit.Est aũt flexuosus plusq̃ꝫ
alij serpentes:ita vt spinã habere nõ videatur. Scitalis
serpẽs vocatus est eo ꝙ tanta prefulget tergi varietate vt
notarũ gratia retardet aspiciẽtes:⁊ quia reptando pigrior
est:quos assequi nõ valet:miraculo sui stupẽtes capit.Tã
ti autez feruoris est:vt etiaꝫ hyemis tempore exuuias cor
poris feruentis exponat.de quo Lucanus.Et scitale spar/
sis etiã nunc sola pruinis.Exuuias positura suas.Amphy/
bena dicta eo ꝙ duo capita habeat:vnum in loco suo:alte/
rum in cauda:currẽs ex vtroqꝫ capite tractu corporis cir/
culato.Hec sola serpẽtiũ frigori se cõmittit:p̃ma oĩuꝫ ꝓ/
cedẽs:de qua idẽ Lucanus.Et grauis in geminũ vrgẽs ca
put amphybena.Cuius oculi lucẽt veluti lucerne.Enidris
coluber ĩ aqua viuẽs.Greci.n.hydor aquã vocãt.Hydros
aq̃tilis serpens:a quo icti obturgescũt:cuius q̃dã morbũ
boam dñt:eo ꝙ fimo bouis remediet̃.Hydra draco mul/
toruꝫ capitũ:qualis fuit in lerna palude ꝓuincie archadie
hec latine excedra dr̃:ꝙ vno ceso tria capita excrescebant:
sꝫ hoc fabulosuꝫ est.Nam constat hydrã locuꝫ fuisse euo/
mentẽ aquas vastãtes vicinã ciuitatẽ:in quo vno meatu ũ
clauso multi erũpebant.Quod hercules videns loca ipsa
exussit:⁊ aque clausit meatus.Nam hydra ab aqua dicta
est.Chelydros serpens quasi chersydros dr̃:qꝛ ⁊ in aquis ⁊
in terris morat̃.Nam χερσον dicunt greci terram υδωρ
aquã hic per quã labitur terrã fumare facit:quem sic Ma
cer d̃scribit.Seu terga expirãt spumãtia virus.Seu terra
fumat teter qua labit̃ anguis.⁊ Lucanus.Tractiqꝫ via fu
mãte chelidri.Semper eniꝫ directus ambulat.Naꝫ si tor
serit se dum currit statim crepat.Rinatrix serpens aquaꝫ
veneno inficiens.In quocunqꝫ enim fonte fuerit vene/
no eũ imiscet.de quo Lucanus.Rinatrix violator aque.
Cencris serpẽs inflexuosa que semper iter rectũ efficit de
qua Lucanus.Et semper recto lapsurus limite cẽcris.Pa
rias serpens q̃ semper in cauda ambulat:⁊ sulcum facere
videt̃.de quo idem Lucanus.Quo cõtemptus iter cauda
sulcare parias.Boas ãguis italie imensa mole persequit̃
greges armẽtorũ ⁊ bubalos:⁊ plurimo lacte irriguis vbe
ribus se innectit:⁊ suggens ĩterimit atqꝫ inde a boũ popu
latiõe boas nomẽ accepit.Iaculus serpẽs volãs.de q̊ Lu/
canus.Iaculiqꝫ volucres.Exiliunt eniꝫ in arboribus ⁊ dũ
aliquod animal obuiũ fuerit iactãt se super illud ⁊ ꝑimũt.
Unde ⁊ iaculi dicti sunt.In arabia autẽ serpẽtes sunt cuꝫ
alis que sirene vocãt̃:q̃ nõ solũ plus currũt equis:sꝫ etiaꝫ ⁊
volare dicuntur:quoꝝ tm̃ virus est:vt morsuꝫ ante mors
insequatur q̃ꝫ dolor.Obites dicta ꝙ colorem arene habe/
at de qua poeta.Cõ paruis pictus maculis theban⁹ obites.
Cõcolor exutis atqꝫ indiscretus harenis.admotus.Seps
exigua serpẽs:que nõ soluꝫ corpus sed ⁊ ossa veneno cõsu
mit.Cuius poeta sic meminit.Ossaqꝫ dissoluens cũ corpo
re tabificus seps.Dipsas serpẽs tãte exiguitatis fertur:vt
cum calcatur nõ videatur.Cuius venenuꝫ ante extinguit
q̃ꝫ sentiatur:vt facies preuẽta morte:nec tristitiã inducat
morituri:de quo poeta.Signifex iuuenẽ tyrrheni sangui
nis aulum.Tortaꝫ caput retro dipsas calcata momordit.
Uix dolor aut sensus dentis fuit.Salpinga serpẽs est:que
nõ vr̃.Cecula dicta ꝓpter ꝙ parua sit:⁊ nõ habeat oculos.
Centũpeda a multitudine pedum dicta.Brucus est cuius
pene totuꝫ corpus in ventre colligitur.Lacertus:reptilis
genus est:vocatus ita ꝙ brachia habeat.Genera lacertoꝝ
plura vt botrax:salamãdria:saura:stellio.Botraca dicta ꝙ
rane habeat faciem.Nam greci ranam botracam vocãt.
Salamandria vocata:ꝙ contra incendia valeat:cuius inter
omnia venenata vis maxima est.Cetera enim singulos fe
riunt:hec plurimos pariter interimit.Nam si arbori irre/
pserit:omnia poma inficit veneno:⁊ eos q̃ eos ederint oc/
cidit:qui etiam si vel in puteum cadat vis veneni eius po/
tantes interficit.Ista contra incendia repugnans: ignes
sola animaliũ extinguit.Uiuit enim in medijs flãmis sine
dolore ⁊ consumptione:⁊ nõ solũ qꝛ non vritur:sed extin/
guit incendiũ.Saura lacertus q̃ quãdo senescit cecantur
oculi eius:⁊ intrat in foramen parietis aspicientis contra
orientẽ:⁊ orto sole intendit ⁊ illuminatur.Stellio de colo
re inditũ nomen habet.Est enim tergore pictus lucẽtib⁹
guttis in modũ stellarum:de quo Ouidius.Apiumqꝫ colo
ri nomen habet:varijs stellatus corpore guttis.Hic autẽ

ſcoꝛpiōib⁹adeo ꝯtrari⁹ tradit̄ vt viſo eo pauoꝛē bis afferat ꝛ toꝛpoꝛē. Sūt ꝛ alia ſerpētiū genera: vt admodicę: elephā tię: chamedracōtes. Poſtremo quātus nominū tant⁹ moꝛ tium nūerus. Oēs aūt ſerpētes nā ſua frigidi ſunt: nec per cutiunt: niſi qñ caleſcūt. Nā qñ ſunt frigidi nullu ꝫ tangūt. Unde ꝛ venena eoꝝ plus die q̄ꝫ nocte nocent. Toꝛpēt enī noctis algoꝛe ꝛ merito: qꝛ frigidę ſunt nocturno roꝛe. In ſe .n. adducūt vapoꝛē coꝛpis gelidę peſtis: ꝛ nāę frigidę. Uñ ꝛ hyeme ī nodos toꝛquent̄: ęſtate ſoluunt̄. Inde eſt ꝙ dū quiſqꝫ ſerpentiū veneno percutit̄: ṗmum obſtupeſcit: ꝛ po ſtea vbi in illo calefactū ipſum virus exarſerit: ſtatī hoieꝫ extiguit. Uenenū autē dictū: eo ꝙ per venas vadit. Infu ſa enī peſtis eius ꝑ venas vegetatiōe coꝛpoꝛis aucta diſcu rrit: ꝛ animā extinguit. Uñ nō pōt venenū nocere niſi hois tetigerit ſanguinē. Lucanus. Noxia ſerpentiū eſt admix to ſanguine peſtis. Oē aūt venenū frigidū ē: ꝛ ideo aīa quę ignea eſt fugit venenū frigidū. In naturalib⁹ bonis q̄ nob ꝛ irrationabilibus animātibus videm⁹ eſſe cōmunia: viua citate quadā ſēſus ſerpēs excellit. Unde ꝛ legit̄ in geneſi. Serpēs autē erat ſapientioꝛ omnibus pecoꝛibus terrę. Dic̄ autē Plinius ſi creditur: ꝙ ſerpētis caput: etiā ſi cum duo bus euaſcerit digitis nihilominus viuit. Unde ꝛ totū coꝛ pus obycit pꝛo capite ferietibus. Anguibus vniuerſis he bes viſus eſt. Raro in aduerſum contuentur: nec fruſtra: cum oculos nō habeant: ſed in tēpoꝛibus adeo vt citius au diant q̄ꝫ aſpiciāt. Nulluꝫ auteꝫ animal in tanta celeritate linguaꝫ mouet vt ſerpēs adeo vt triplicē linguaꝫ habere videatur cuꝫ vna ſit. Serpētiū humida ſunt coꝛpoꝛa. adeo vt quaqꝫ eūt viā humoꝛe deſignent. Ueſtigia ſerpentium talia ſunt: vt cum pedibus carere videantur: coſtis tamen ꝛ ſquamarum niſibus repant: quas a ſummo gutture vſq̄ꝫ ad imaꝫ aluuꝫ parili modo diſpoſitas habent. Squamis enim quaſi vnguibus: coſtis quaſi cruribus innitunt̄. Uñ ſi in qualibet coꝛpoꝛis parte ab aluo vſq̄ꝫ ad caput ictu ali quo collidat̄: debilis reddita curſum habere nō poſſit: qꝛ vbicunqꝫ ictus ille inciderit ſpinam ſoluit per quā coſtaꝝ pedes ꝛ motus coꝛpoꝛis agebantur. Serpētes autem diu viuere dicūtur: adeo vt depoſita vetere tunica ſenectutem deponere: atqꝫ in iuuentutem redire phibeantur. Tunicę ſerpentum exuuię nuncūpātur eo ꝙ his quādo ſeneſcūt ſe ſe exuunt: quibus exuti in iuuentutem redeunt. Dicuntur autē exuuię ꝛ induuię: qꝛ exuunt̄ ꝛ induunt̄. Pythagoꝛas dicit de medulla hominis moꝛtui quę in ſpina eſt ſerpen teꝫ creari: quod etiaꝫ Ouidius in metamoꝛphoſeoꝝ libꝛis cōmemoꝛat dicens. Sunt qui cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulchꝛo. Mutari credāt hūanas āgue medullas. Quod ſi creditur merito euenit: vt ſicut per ſerpentē moꝛs hoīs: ita ꝛ per hoīs moꝛtē ſerpens. Fertur autem ꝙ ſerpēs homineꝫ nudum nō ſit auſus attingere.

De vermibus. Cap. V.

VErmis eſt animal qđ plęrūqꝫ de carne vel de ligno vel de quacūqꝫ re terrena ſine vllo con cubitu gignitur: lꝫ nonnunq̄ꝫ ꝛ de ouis naſcā tur vt ſcoꝛpio. Sunt autem vermes aut terrę aut aquę: aut aeris: aut carniū: aut frondium: aut lignoꝛum: aut veſtimentoꝛum. Aranea vermis aeris: ab aeris nutrimento cognominata quę exiguo coꝛpoꝛe lō ga fila deducit ꝛ telę ſemper intenta: nunq̄ꝫ deſinit laboꝛa re: perpetuum ſuſtinens in ſuo laboꝛe ſuſpendiuꝫ. Sangui ſuga vermis aquatilis: dicta ꝙ ſanguinem ſugit. Potantī bus enim inſidiatur: cunqꝫ illabitur faucibus vel vbi vſpi am adhęſerit ſanguinem haurit: ꝛ cum nimio cruoꝛe ma duerit euomit id quod hauſit: vt recentioꝛeꝫ denuo ſugat. Scoꝛpio vermis terrenus: qui potius vermibus aſcribit̄ nō ſerpentibus: animal armatum aculeo: ꝛ ex eo gręce vo catū: ꝙ cauda figat: ꝛ arcuato vulnere venena diffundat. Pꝛopꝛium eſt autem ſcoꝛpionis ꝙ manus palmam nō fe riat. Cantareda vermis terrenus qui humano coꝛpoꝛi ſta tim vt fuerit applicatus: ſui aduſtione veſicas efficit ple nas humoꝛe. Multipes vermis terrenus: ex multitudīe pedum vocatus: qui contra ictum contractus in globum complicatur. Naſcitur ſub petris ex humoꝛe ꝛ terra. Li max vermis limi dictus ꝙ in limo vel de limo naſcatur: vnde ꝛ ſoꝛdidus ſemper ꝛ immundus habetur. Bombix frondium vermis ex cuius textura bombycinum confici tur. Appellatur autem hoc nomine: ab eo ꝙ euacuetur dū fila generat: ꝛ aer ſolus in eo remaneat. Eruca frondium vermis oleribus vel pampino inuoluta: ab erodendo dicta: cuius meminit Plautus. Imitatus nequam beſtiaꝫ ꝛ maleficam inuolutam in pampino. Implicat ſe eadem: nec aduolat vt locuſta: vt huc illucqꝫ diſcurrens ſemipa ſta dimittat: ſꝫ permanet perituris frugibus ꝛ tardo lapſu pigriſqꝫ moꝛſibus vniuerſa cōſumit. Teredonas gręci vo cant lignoꝛum vermes ꝙ terrendo edant. Hos nos termi tes dicimus. Ita enim apud latinos ligni vermes vo cantur quos tempoꝛe inoppoꝛtuno ceſę arboꝛes gignunt. Tinea veſtimentoꝛum vermis dicta ꝙ teneat: ꝛ eo vſqꝫ in ſedeat quo erodat. Inde ꝛ pertinax: ꝙ in eandem rem idē tidem vrgeat. Uermes carnium emigraneus: lumbꝛicus: aſcaridę: coſti: pediculi: pulices: lēdex: tarmus: ricinus vſia cimex. Emigraneus vermis capitis vocat̄. Lūbꝛicus ver mis iteſtinoꝛum: dictus quaſi lubꝛicus quia labitur: vel ꝙ in lumbis ſit. Aſcaridę coſtę. Pediculi vermes cutis a pe dibus dicti: vnde ꝛ pediculoſi dicuntur: quibus pediculi in coꝛpoꝛe efferueſcunt. Pulices vero vocati ſunt: ꝙ ex pul uere magis nutriantur. Tarmus vermis eſt lardi. Ricin⁹ vermis eſt canis: vocatus eo ꝙ hęret in auribus canuꝫ. Ci nos enim gręce canis eſt. Uſia vermis eſt poꝛci appellata quia vrit. Nam vbi momoꝛderit: adeo locus ardet: vt ſta tim ibi veſicę fiant. Cimex de ſimilitudine cuiuſdam her bę vocatus: cuius fetoꝛem habet. Pꝛopꝛie autem vermis in carne putrefacta naſcitur. tinea in veſtimentis: eruca in olere: teredo ī ligno: tarmus in lardo. vermis nō vt ſerpēs apertis paſſibus vel ſquamarum niſibus repit: qꝛ non eſt illi ſpinę rigoꝛ vt colubꝛi: ſed in directuꝫ coꝛpuſculi ſui par tes gradatim poꝛrigendo contractas: contrahendo poꝛre ctas motuꝫ explicat ſicqꝫ agitatus perlabitur.

De piſcibus. Cap. VI.

PIſces dicti vñ ꝛ pecus a paſcendo ſcilicet. Re ptilia ideo dicunt̄ hęc quę natant eo ꝙ reptā di hēant ſpēꝫ ꝛ nām: q̄ꝫuis ſe in ꝓfundū īmer gant: tñ in natādo repunt: vñ ꝛ Dauid ait. Hoc mare magnū ꝛ ſpacioſuꝫ manibus: illic repti lia quoꝛum non eſt numerus. Anfinia ſunt quędam gene ra piſcium dicta eo ꝙ ambulandi in terris vſum: ꝛ natan di in aquis officium habeant. Anfi enim gręce vtrunqꝫ di citur: id eſt quia in aquis ꝛ in terris viuunt vt focę: croco dili: hippotami: hoc eſt equi fluuiales. Pecoꝛibus auteꝫ ꝛ beſtys ꝛ volatilibus ante homines nomina impoſuerunt q̄ꝫ piſcibus: qꝛ pꝛius viſa ſunt ꝛ cognita. Piſcium vero po ſtea paulatiꝫ cognitis generibus nomina iſtituta ſunt: aut ex ſimilitudine terreſtriū animaliuꝫ: aut ex ſpecie pꝛopꝛia ſiue moꝛibus: ſeu coloꝛe: vel figura: aut ſexu. Ex ſimilitudi ne terreſtriuꝫ: vt ranę: ꝛ leones: ꝛ vituli: ꝛ nigri meruli ꝛ pa ui diuerſo coloꝛe doꝛſo ꝛ collo picti: ꝛ turdi albouary: ꝛ cę tera quę ſibi iuxta ſpecies terreſtrium animaliuꝫ nomina vendicarūt. Ex moꝛibus terreſtriuꝫ: vt canes in mari a ter renis canibus nūcupati ꝙ moꝛdeāt: ꝛ lupi ꝙ impꝛoba vo racitate alios perſequantur. A coloꝛe: vt vmbꝛę quia colo ratę vmbꝛę ſīt: ꝛ auratę: quia in capite auri coloꝛem habēt

ꝛ vary

⁊ varij a varietate:quos vulgo tructas vocant. A figura:
vt orbis:q꜡ rotundus est:totusqȝ in capite constat:⁊ solea
ꝙ sit instar calciamentoꝝ solijs. A sexu vt musculus ꝙ sit
balenę masculus. Eius.n.coitu concipere hęc belua ꝓhi/
betur. Hinc ⁊ masculi cochlearum quoꝝ lacte concipiūt
ostreę. Balenę āt sūt imensę magnitudis bestię ab emit
tendo ⁊ fundendo aquas vocatę. Cęteris.n.bestijs maris
altius iaciunt vndas. βάλλειν enī gręce emittere. Cęte
dictę. τὸ κῆτος καὶ τὰ κήτη. hoc est ob immanitatem.
Sunt enim ingentia genera beluarū ⁊ ęqualia montiuȝ
corpora:qualis cetus excepit ionā:cuius aluus tantę ma/
gnitudis fuit:vt instar obtineret inferni:dicente ꝓpheta.
Exaudiuit me de ventre inferni. Equi marini ꝙ ꝑma ꝑte
equi sūt:postrema soluunt̄ in piscē. Bocas dn̄t esse boues
marinos quasi boacas. Cęrulei a colore appellati. Nam
cęruleū est viride cum nigro vt est mare. Delphines cer/
tum hn̄t vocabulū ꝙ voces hoīuȝ sequant̄:vel ꝙ ad sim
phoniā gregatiȝ cōueniant. Nihil in mari velocius istis.
Nā plerūqȝ salientes naues transuolāt. Qn̄ aūt ꝑludunt
in fluctibus ⁊ vndaruȝ se motibus saltu pręcipiti ferunt:
tempestates significare vīr. Hi ꝓprie simones nominan
tur. Est ⁊ delphinū genus in nilo dorso serrato q crocodi/
los tenera ventriū secantes interimunt. Porci marini q
vulgo vocantur suilli:q dum escaȝ quęrunt more suis ter
raȝ sub aquis fodiunt. Circa guttur enim hn̄t oris officiū:
⁊ nisi rostrū harenis īmergant:pastū nō colligunt. Corui
a cordis voce dicti:q꜡ grūniūt pectore:suaqȝ voce ꝓditi
capiuntur. Tinni gręcū nomen hn̄t. Hi ingrediunt̄ veris
tēpore:intrant dextro latere:lęuo exeūt. Hoc inde credū/
tur facere ꝙ dextris oculis acutius videāt q̄ȝ sinistris. Gla
dius dr̄:eo ꝙ rostro maiori nata sit ⁊ ob hoc naues ꝑfossas
mergit. Serra nūcupata q꜡ serratā christā hȝ:⁊ subter na/
tans naueȝ secat. Scorpio dictꝰ q꜡ ledit dū manu tollitur.
Tradunt deceȝ cancris cū oçimi manipulo alligatis oēs
qui ibi sūt scorpiones ad eū locū cōgregari. Aranea genꝰ
piscis:dictus q꜡ aure feriat. Habet eniȝ stimulos:de qbꝰ
ꝑcutit. Crocodilus a croceo colore dictus gignit̄ in nilo:
aīal q̄drupes in terra ⁊ in aquis valēs:lōgitudine plęrūqȝ
viginti cubitoꝝ:dentiū ⁊ vnguiū īmanitate armatū:tan/
taqȝ cutis duritia vt q̄uis fortiū ictꝰ lapidū tergo reꝑcus/
sus sit nō sentiat. Nocte in aquis:die ī humo qescit. Oua
in terra fouet:masculus ⁊ fęmina vices ꝑuāt. Hūc pisces
qdā serratā habētes cristā tenera ventriū desecātes īteri/
mūt. Solus aīalibus superiorē maxillā mouere dr̄. Hip/
potamꝰ vocatus:ꝙ sit equo similis dorso iuba ⁊ hinnitu:
rostro resupinato a primis dentibꝰ:cauda tortuosa:vngu/
lis binis. Die ī aquis cōmorat̄:nocte segetes depascitur:⁊
hūc nilus gignit. Pagrū quē gręci fagrūiō nūcupāt:ꝙ du
ros dētes hēat:ita vt ostreis in mari alatur. Dentrix pro
multitudine ⁊ granditate dentiū dr̄. Lepus a silitudine
capitis nūcupatus. Lupū vt dictū est auiditas appellauit
piscem in captura ingeniosuȝ:deniqȝ rete circūdatus fer
tur harenas arare cauda atqȝ ita conditus transire rete.
Mullus vocatꝰ ꝙ mollis sit atqȝ tenerissimꝰ:cuius cibo
tradūt libidinē inhiberi:oculoꝝ aūt aciē hebetari:hoīes
vero q his sępe pasti sunt:piscem olent. Mullus in vino
necatus hi q inde biberint tędiuȝ vini hn̄t. Mugilis no/
men hȝ:ꝙ sit multū agilis. Nam vbi dispositas senserit
piscatorū īsidias:ꝯfestiȝ retrorsuȝ rediēs ita trāsilit rete:
vt volare pisceȝ videas. Melanurus eo ꝙ nigrā caudaȝ
habeat ⁊ nigras pennas:⁊ in corꝑe lineas nigras. Melan
enī gręci nigrū vocāt. Glaucus a colore dictꝰ:eo ꝙ albus
sit. Gręci.n.albū glaucū dn̄t. Hic ęstate raro apparet:nisi
tm̄ in nubilo. Timallus ex flore nomē accepit. Timum
quippe flos appellat̄. Nā dū se spē gratꝰ ⁊ sapore iocūdus:

tm̄ sic̄ flos fragrat:⁊ cōꝑe odores aspirat. Escarus dictꝰ:eo
ꝙ solus escā ruminare ꝓhibet̄. Deniqȝ alij pisces n̄ rumi/
nāt. Tradūt aūt hunc ingeniosuȝ esse. Namqȝ inclusum
nassis nō frōte erūpere:nec infestis viminibꝰ caput īsere/
re:sȝ aduersuȝ caudę ictibꝰ crebris laxare fores:atqȝ ita
retorsuȝ redire. Quē luctatū eius si forte alius escarus ex/
trinsecus videat apꝓhēsa mordicus cauda adiuuare ni/
sus erūpētis. Sparus a lācea missili nomē accepit q꜡ eius/
dē figurę sit. Terrestria.n.prius inuenta sunt q̄ȝ marina.
Nā sparus est telū rusticanū missile a spargēdo dcm̄. Au/
stralis piscis:siue q꜡ aquaꝝ vndā ore suscipit:siue q꜡ tunc
hic piscis orit̄:q̊ tꝑe tendere in occasuȝ pleiades cęperint.
Amio saxatilis dextra sinistraqȝ lateribꝰ virgis puniceis
ꝑpetuis:alijsqȝ discoloribꝰ designat̄:dictꝰ amio:q꜡ nō ca/
pitur nisi hamo. Echinus ꝑuus ⁊ semipedalis pisciculus
nomē sumpsit ꝙ nauē adhęrēdo retieat. Ruāt lȝ vēti:sę/
uiant ꝓcellę:nauis tm̄ q̄si radicata ī mari stare vr̄:nec mo
ueri:nō retinēdo:sȝ tm̄mō adhęrēdo. Hūc latini moram
appellauerūt:eo ꝙ cogat stare nauigia. Uranuscopus vo
cat̄ ab oculo quē in capite hȝ:a quo sꝑ supra ītēdit. Mil/
lago noīatus q꜡ euolat suꝑ aquā. Quotiēs āt cernit̄ extra
aquā volitās:tēpestates mutari designat. Squatꝰ dictus:
ꝙ sit squamis acutis. Un̄ ⁊ eius cute lignū polit̄. Ciuitas
syrię q̄ nūc tyrus dr̄ olim sarra vocabat̄ a pisce quodam
q illic abūdat:quē lingua sua sar appellāt:ex q̊ deriuatuȝ
est huiꝰ silitudinis pisciculos sardas sardiasqȝ vocari. Al
lec pisciculus ad liquorē salsamētoꝝ idoneus:vn̄ ⁊ nūcu
patus. Afforus pisciculus q ꝑꝑ exiguitatē hamo capi non
pōt. Anguillę silitudo anguis nomē dedit:origo huius ex
limo. Un̄ ⁊ qn̄ capit̄ adeo lenis est vt quāto fortius ꝓsse/
ris:tanto citius elabit̄. Ferūt aūt oriētis fluuiū gangē an
guillas tricenis pedibus gignere. Anguillę vino necatę q
ex eo biberint tędiū vini habēt. Draco marinꝰ aculeos in
brāchijs hȝ ad caudā spectātes:q̄ dū ꝑcusserit:quaque fe
rit venenū fundit:vnde ⁊ vocatꝰ. Murenā gręci mirenā
vocāt:eo ꝙ cōplicet se in circulos. Hanc fęminini tm̄ se/
xus esse tradūt ⁊ cōcipe a serpēte:ob id a piscatoribꝰ tāq̄ȝ
a serpente sibilo euocat̄ ⁊ capit̄. Ictu aūt fustis difficul/
ter interimitur:ferula protinꝰ:animā in cauda habere cer
tum est. Nā capite percusso:vix eā interimi:cauda statim
exanimari. Cōgrus anguillę similis sȝ grādis:morat̄ in ca
uernis petrarū sub aqua. Polipus id ē mltipes:plurimos
enim nexus hȝ. Iste igeniosus hamū appetēs branchijs
complectit̄ non morsu:nec prius dimittit q̄ȝ escā circūro/
serit. Torpedo vocata:eo ꝙ corpus torpescere faciat:si eā
quisqȝ viuentē tangat. Narrat Plinius secūdus ex indi/
co mari.torpedo etiam procul ⁊ e longinquo:vel si hasta
vīgaqȝ attingat̄ q̄uis pręualidos lacertos torpescere:quā/
libet ad cursuȝ veloces pedes alligare. Tanta eniȝ vis eiꝰ
est vt ēt aura corporis sui afficiat membra. Sepia dr̄:q꜡
sepibus interclusa facilius capitur. In coeundo obscęnuȝ
genus:ore enim cōcipit sicut vipera. Cuius attramēti tan
ta vis est vt lucernę additū ęthiopū videri:ablato priori
lumine qdā tradūt. Lulligo:tradunt in oceano maurita
nię non procul a lixo flumine tantaȝ multitudinē lulligi/
nū euolari ex aqua vt etiā naues dimergere possint. Con/
chę ⁊ conclęę hac ex causa vocatę:q꜡ deficiēte luna cauā/
tur:id est euacuant̄:Omniū enim clausoꝝ maris aīaliū
atqȝ concharuȝ incremento lunę membra turgescunt:de/
fectu euacuant̄. Luna enim cū in augumento fuerit au/
get humoreȝ:cū vero in defectū venerit humores minuū
tur. Hoc enī physici dn̄t. Cōchę aūt ꝑmę positiōis nomē:
cōclęę vero per diminutionē q̄si ꝯculę. Cōcharū mlta ge
nera sunt:īter quas ⁊ margariti fore quę cęloe dn̄r:in qua
ruȝ carne preciosus calculus solidatur:de quibus tradūt

hi qui de animãtiũ scripsere naturis eo ꝙ nocturno tẽpo-
re littora appetunt: ⁊ ex cęlesti rore margaritũ cõcipiunt:
vnde ⁊ celoe nominant. Murex conclea est maris: dicta
ab acumine ⁊ asperitate: quę alio noĩe cõchiliũ nominat
ꝓꝓ ꝙ circũcisa fero lachrimas purpurei coloris emittat:
ex q̃bus purpura tingit: ⁊ inde ostrũ appellatũ ꝙ hęc tin-
ctura ex testeo hũore elicit. Cancros vocati: q2 ꝯchę sũt
crura hñtes: inimica ostreis aĩalia. Eorũ.n. carnib9 viuũt
miro ingenio. Nam q2 valida testa eius aperiri nõ põt. ex
plorat qñ ostrea claustra testaruz aperiat: tũc cancer latẽ-
ter lapillũ inĳcit atq3 impedita cõclusione ostreę carnes
erodit. Tradunt q̃dã decẽ cancris cũ ocimi manipulo al-
ligatis oẽs q̃ ibi sũt scorpiones ad eũ locũ coituros. Duo
sunt aũt genera cancrorũ fluuiales ⁊ marini. Ostrea dicta
est a testa q̃b9 mollicies interior carnis munitur. Greci.n.
testuz ostrea vocant. Ostrea aũt neutro carnes eius femi-
nĩo dñr genere. Musculi sunt vt prędixim9 cõcleę aqua-
rum: quoꝝ lacte concipiunt ostreę: ⁊ dicti musculi quasi
masculi. Pelorides a peloro promõtorio sicilię vbi abun
dant cognominatę sunt. Vñ Uirgilius dicit. Ecce autez
boreas angusta ab sede pelori. Ungues a silitudine hũa-
narũ vnguiuz dictę. Testudo dicta eo ꝙ tegmine testę sit
adoperta in camerę moduz. Sunt aũt quattuor genera:
terrestres: maritimę: lutarię: id est in cęno ⁊ paludibus vi-
uentes. Quarũ genus fluuiales: quę in dulci aqua viuũt.
Tradunt aliqui q̃d incredibile est: tardius ire nauigia te-
studinis pedẽ dextrũ vehentia. Icinus a terrestri icino
nomen traxit: quẽ vulgus heritiuz vocat. Huius testula
duplex spinis aculeata ĩ modũ castaneaꝝ: qñ adhuc oper
tę de arborib9 cadunt. Caro ei9 mollis ⁊ minio silis. Uris
tribus modis dr: vt testudo ac pelorus ⁊ conclea. Nam ⁊
q̃d edimus ⁊ vbi caro inest: ⁊ vtrũq3 dr pelorus. Ranę a
garrulitate vocatę eo ꝙ circa genitales strepunt paludes:
⁊ sonos vocis ĩportunis clamoribus reddant. Ex his q̃dã
aquaticę dicunt quędam palustres: quędaz rubetę ob id
q2 in vepribus viuũt: grãdiores cunctarum. Alię calami-
tes vocant: quoniã inter harũdines fruticesq3 viuunt: mi
nimę omniũ ⁊ viridissimę mutę ⁊ sine voce sunt. Agridu
lę ranę paruę in sicco vel agris morantes: vnde ⁊ nũcupa
tę. Negãt quidã canes latrare q̃bus in offa rana viua fue-
rit data. Sfungia a fingere: id est nitidare ⁊ extergere di-
cta. Afranius. Accedo ad te vt tibi ceruicẽ fingã lintheo:
id est extergã. Cicero. Et fingebatur sfungys sanguis: id
est extergebatur. Animal aũt esse docet cruore inhęrẽte
petris: vnde ⁊ dũ abscidit sanguinẽ emittit. Nã alia sunt
viuentia in aquis ⁊ discurrũt vt pisces: alia quę stãt fixa
vt ostreę: icini: sfungię. Ex his al's mares dici: eo ꝙ tenues
sint fistulę spissioresq3: alias feminas quę maiorib9 fistu-
lis sunt ac ꝑpetuis: alias duriores q̃s gręci appellant tra-
gos: ⁊ nos hircosas dicere possumus ob asperitatem sui.
Mollissimũ gen9 eaꝝ penicili vocant: eo ꝙ aptę sint ad
occuloꝝ tumores: ⁊ ad extergendas lippitudines vtiles.
Candidę sfungię cura fiunt. Per ęstatẽ eni ad solẽ sternũ
tur: ⁊ sic cęra punica candorẽ bibunt. Aĩaliũ oĩuz ĩ aquis
viuentiuz noĩa. c. xliiij. Plinius ait. Diuisa in generibus
bęluarũ serpentiũ cõmuniũ terrę ⁊ aquę cancroꝝ cõcha
rũ locustarũ pelerodum pollipporum solearũ lacertoruz
⁊ lulliginũ: ⁊ his similia: ex quibus multa quodaz naturę
intellectu temporum suorum ordinem agnoscunt: quędã
vero in suis locis sine mutatione vagantur. In piscibus
aũt feminis alię cõmixtionẽ masculi cõcipiunt ⁊ pariũt
catulos: alię ponũt oua sine masculi cõmixtione suscepta
quę ydem in sequenti sui seminis iactu perfundũt: ⁊ quę
hoc munere fuerint afflata generabilia fiunt: quę vero ꝑ
fusa non fuerint sterilia perseuerant: aut putrescunt.

De auibus. Cap. VII

Unum nomen auiũ: sed genus diuersuz. Naz
sicut specie sibi differũt: ita ⁊ naturę diuersi-
tate. Nã alię simplices sunt vt columbę: alię
astutę vt perdix: alię ad manũ se subĳciunt
vt accipiter: alię re formidãt: vt garamantes:
alię hoĩuz ꝯuersatione delectant vt hirundo: alię in deser
tis secretã vitã diligũt vt turtur: alię solo semine reperto
pascunt: vt anser: alię carnes edunt ⁊ rapinis intendũt vt
miluus: alię incolę quę manẽt in locis semper vt strutio:
alię aduẽtitię quę ꝓprĳs tẽporibus reuertunt vt ciconię
⁊ hirũdines: alię congregę. i. gregatim volantes vt sturni
⁊ coturnices: alię soliuagę. i. solitarię ꝓꝓ insidias deprędã
di: vt aquila: accipiter: ⁊ q̃cũq3 ita sunt: alie vocibus stre-
punt vt hirũdo: alię cantus ędunt dulcissimos vt cygnus
⁊ merula: alię verba ⁊ voces hominũ imitant vt psitacus
⁊ pica: sed ⁊ alia sicut genere ita ⁊ moribus ĩnumerabilia.
Nã volucrũ quot genera sunt inuenire quẽq̃ non posse.
Neq3 eniz oĩs indię ęthiopię aut scythię deserta q̃s pene-
trare potuisset: qui earum genus vel differentias nosset.
Aues dictę eo ꝙ vias certas nõ habeãt: s3 per auia quęq3
discurrãt. Alites ꝙ alis ad alta tendãt: ⁊ ad sublimia re-
migio alarũ ꝯscẽdãt. Uolucres a volãdo: nam vñ volare
inde ⁊ ambulare dicim9. Uola enim dr media ꝑs pedis
siue manus: ⁊ in auibus vola ꝑs media alaꝝ: quarũ motu
pẽne agitant. Inde ⁊ volucres. Pulli dicunt oĩum auiũ
nati. Sed ⁊ animaliũ q̃drupedũ nati pulli dñr: ⁊ hõ puus
pullus. Recẽtes igit nati pulli dñr: eo ꝙ polluti sunt: vñ
⁊ vestis nigra pulla dicta est. Alę sunt in q̃bus pẽnę ꝑ ordi
nem fixę volandi exhibent vsum. Uocatę aũt alę ꝙ his
aues cõplexos alant: ac foueãt pullos. Pẽna a pẽdendo. i.
a volãdo dicta: vñ ⁊ pẽdere. Uolucres eni pẽnarũ auxilio
mouent qñ se aeri mandãt. Pluma q̃si piluma. Nã sicut
pili in quadrupedũ corpore: ita pluma in auibus. Auium
nomina mlta a sono vocis constant esse ꝯposita: vt grus:
coruus: cygnus: pauo: miluus: vlula: cuculus: graculus: ⁊
cętera. varietas eni vocis eoꝝ docuit hoĩes q̃d noĩarent.
Aq̃la ab acumine oculoꝝ vocata. Tãti eni ꝯtuit9 esse dr
vt cũ suꝑ maria imobili pẽna ferat: nec humanis pateat
obtutibus. de tanta sublimitate pisiculos natare videat:
ac tormenti instar descendẽs raptã prędã pẽnis ad littus
ꝑtrahat. Nã ⁊ ꝯtra radiũ solis fert obtutũ nõ flectere: vñ
⁊ pullos suos vngue suspensos radĳs solis obĳcit: ⁊ quos
viderit immobilẽ tenere aciez: vt dignos genere ꝯseruat
si quos vero inflectere obtutum quasi degeneres abĳcit.
Uultur a volatu tardo nomĩata putatur. Magnitudine
quippe corporis prępetes volatus nõ hab3. Harũ quasdã
dicunt concubitu non misceri: ⁊ sine copula cõcipere ⁊ ge
nerare natosq3 earum pene vsq3 ad centũ annos procede
re: vultures autem sicut ⁊ aquilę etiam vltra maria cada
uera sentiunt. Altius quippe volantes multa quę mõtiuz
obscuritate celantur ex alto illę cõspiciũt. Gradipes apõ
gręcos vocatur auis apud nos tarda: eo ꝙ graui volatu
detenta nequaq̃ vt cętere volucres attollitur velocitate
pẽnarũ. Grues võ nomẽ de ꝓpria voce sumpserũt. Tali
enim sono susurrant. Hę aũt dum ꝓperant: vnã sequunt
ordine litterato. de q̃b9 Lucanus. Et turbata perit disper-
sis littera pẽnis. Excelsa aũt petũt: quo facili9 videant q̃s
petãt terras. Castigat aũt voce quę cogit ad agmẽ. At vbi
raucescit: succedit alia. Nocte ãt excubias diuidũt ⁊ ordi-
nẽ vigiliarũ ꝑ vices faciunt: tenẽtes lapillos suspẽsis digi
tis: q̃bus somnos arceãt: q̃d cauẽdũ erit clamor indicat.
Etatez in illis color prodit. Nã senectute nigrescũt. Cico-
nię vocatę a sono quo crepitant: quasi cicanię quem sonũ
oris potius esse constat q̃ vocis: q2 eum quatiente rostro
faciunt.

faciunt. Hęc veris nuncię: societatis comites: serpentium hostes: maria trāsuolant: in asiā collecto agmine ꝑgunt. Cornices duces eas p̄cedūt: ⁊ ipse quasi exercitꝰ ꝓsequuntur. Eximia illis circa filios pietas. Nam adeo nidos ipē sius fouēt: vt assiduo incubitu plumas exuant. Quantum aūt tp̄s ipēderint in fetibꝰ educādis: tātū ⁊ ipse iuicē a pullis suis alunt̄. Olor auis est quā gręci cignū appellāt. Olor aūt dictus ꝙ sit totꝰ plumis albꝰ. Nullꝰ .n. meminit cignū nigrū. Olon .n. grece totū dr̄. Cygnus aūt a canēdo est appellatꝰ eo ꝙ carminis dulcedinē modulatis vocibꝰ fūdit. Jdō aūt suauiter eū canere dn̄t: q꞉ collū longū ⁊ īflexū hꝫ: ⁊ necesse est eluctātē vocē ꝑ longū ⁊ flexuosū iter varias reddere modulationes. Ferūt in hyperboreis partibꝰ p̄cinentibꝰ citharędis olores plurimos aduolare: apteq꞉ ad modū cōcinere. Olores aūt latinū nomē est: nā gręce cygni dn̄r. Nautę vero sibi hos bonā ꝓgnosim facere dn̄t: sicut Emiliꝰ ait. Cygnꝰ in auspicijs sꝑ lętissimus ales. Hūc optāt nautę: q꞉ se nō mergit in vndas. Strutio gręco noīe dr̄: qđ aīal in silitudine auis pēnas hr̄e videt̄: tn̄ de terra altius nō eleuat̄. Oua sua fouere negligit. sꝫ ꝓiecta tm̄modo fotu pulueris animant̄. Ardea vocata quasi ardua: id est ꝑꝑ altos volatus. Lucanus. Qđq꞉ ausa volare ardea. Formidat .n. imbres: ⁊ supra nubes euolat: vt ꝓcellas nubiū sentire nō possit. Cū aūt altius volauerit significat tēpestatem. Hanc multi tētalū noīant. Fenix arabię auis dicta ꝙ colorē feniceum habeat: vel ꝙ sit in toto orbe singularis ⁊ vnica. Nam arabes singularē ⁊ vnicā fenicē vocant. Hęc qngentis ⁊ vltra annis viuēs dum viderit se senuisse: collectis aromatū virgultis: rogū sibi instruit: ⁊ cōuersa ad radiū solis alarū plausu voluntariū sibi incēdiū nutrit: sicq꞉ iterū de cineribꝰ suis resurgit. Cinnomolgus ⁊ ipsa arabię auis proinde ita vocata ꝙ in excelsis nemoribus texit nidos ex fructicibus cinnami: ⁊ qm̄ nō pn̄t ibi ꝯscēdere hoīes ꝓpter ramoꝝ altitudinē ⁊ fragilitatē: eosdē nidos plumbatis appetūt iaculis: ac sic cinnama illa deponūt: ⁊ p̄cijs amplioribus vendūt: eo ꝙ cinnamū illđ magis q̄ꝫ alia mercatores ꝓbent. Psitacus in indię littoribus gignit̄ colore viridi: torque puniceo: grādi lingua ⁊ cęteris auibus latiore. Unde ⁊ articulata v̄ba exprimit: ita vt si eā nō videris hominē loqui putes. Ex natura aūt salutat dicens: aue: vl̄ chere. Cętera noīa institutione discit: hinc est illud. Psitacus a vobis alioꝝ noīa discā. Hoc didici ꝑ me dicere cęsar aue. Altion pelagi volucris dicta q̄si ales oceanea eo ꝙ hyeme in stagnis oceani nidos facit pullosq꞉ educit: qua excubante fert̄ extēto equore pelagus silentibus ventis continua septē dierū tranquillitate mitescere: ⁊ eius fętibus educādis obsequiū ipsa rerū nā p̄bere. Pellicanus auis ęgyptia habitās in solitudine nili fluminis: vn̄ ⁊ nomē sumpsit. Nam canopus ęgyptꝰ dr̄. Fertur si verū sit eā occidere natos suos: eosq꞉ per triduum lugere: deinde seipsā vulnerare ⁊ aspersiōe sui sanguinis viuificare filios. Stymphalidę aues a stymphadibus insulis appellatę vbi plurimū abundāt: aduersus q̄s hercules sagittis est vsus. Sūt enī pelagi volucres in insulis habitātes. Diomedias aues a socijs diomedis appellatas: quos ferunt fabulę in easdē volucres fuisse ꝯuersos: forma fulicę similes: magnitudine cygnoꝝ colore cādidos: duris ⁊ grandibus rostris. Sunt aūt circa apuliā in insula diomedia inter scopulos littorū: ⁊ saxa volitantes: iudicāt inter suos ⁊ aduenas. Nam si gręcus est propius accedunt ⁊ blandiunt̄: si alienigena: morsu ipugnāt ⁊ vulnerant: lachrymosis q̄si vocibus dolētes: vel suā mutationē vl̄ regis interitū. Nā diomedes ab illyrijs iterremptꝰ est. Hę aues latine diomedię dn̄r: gręci eas herodios dn̄t. Memnonides aues ęgyptię appellatę a loco vbi mēnon

perijt. Nam cateruatiꝫ ꝯuolare dicunt̄ ex ęgypto ad iliū iuxta mēnonis sepulchrum: ⁊ proinde eas iliēses mēnonias vocant. Quinto autem anno ad ilium veniūt: ⁊ cū biduo circumuolauerint: tertia die ineuntes pugnā vicissim se vnguibus rostrisq꞉ dilacerant. Hercynę aues dictę ab hercynio saltu germanię vbi nascūtur: quarū pēnę adeo per obscurū emicant: vt q̄ꝫuis nox obtēta dēsis tenebris sit, ad pręsidiū itineris dirigendi proiectę interluceāt: cursusq꞉ vię pateat indicio plumarū fulgētiū. Onocrotalon gręci vocant rostro longo. Quorū duo genera sunt: aliđ aquatile: aliud solitudinis. Ibis auis nili fluminis: quę se metipsam purgat rostro in anū aquam fundēs. Hęc serpentiū ouis vescitur: ex eis escā gratissimā nidis suis deportans. Meropes eosdem ⁊ gaulos: q parentes suos recōdere atq꞉ alere dicūtur. Coredulus genus volatile: q̄si cor edens. Monedula auis: quasi monecula: q̄ cū aurū inuenerit: aufert ⁊ occultat. Cicero pro valerio flacco. Nō plus aurū tibi q̄ꝫ monedulę cōmittendū. Uespertilio ꝓ tempore nomē accepit: eo ꝙ lucē fugiens crepusculo vespertino circūuolat pręcipiti motu acta: ⁊ tenuissimis brachiorū membranis suspensa: animal muriū simile: non tam voce resonans q̄ꝫ stridore: specie quoq꞉ volatilis sil̄ ⁊ quadrupes: qđ in alijs auibꝰ reperiri non solet. Luscinia inde nomē sūpsit ꝙ cantu suo significare solet diei surgētis exortū: q̄si lucinia. Eadē ⁊ acredula: de qua Cicero in prognosticis. Et matutinos exercet acredula cantꝰ. Ulula auis. απο του ολολυζειν: id est planctu ⁊ luctu noīata. Cū enī clamat aut fletū imitat̄: aut gemitū. Un̄ ⁊ apđ augures si lamentet̄ tristitiā: tacēs ostendere fert̄ ꝓsperitatē. Bubo a sono vocis cōpositū nomen hꝫ: auis feralis onusta qdē plumis: sed graui sꝑ detenta pigritia in sepulchris die noctuq꞉ versat̄ ⁊ sempꝑ cōmorās in cauernis: de qua Ouidius. Fędaq꞉ fit volucris venturi nūcia luctus. Ignauus bubo dirū mortalibꝰ omen. Deniq꞉ apud augures malū portendere fertur. Nā cū in vrbe visa fuerit solitudinē significare dn̄t. Noctua dr̄ ꝓ eo ꝙ nocte circūuolat: ⁊ ꝑ diem nō possit videre. Nā exorto splēdore solis: visus illius hebetat̄. Hāc aūt insula cretensis nō hꝫ. Et si veniat aliūde: statim morit̄. Noctua aūt nō est bubo. Nā bubo maior est. Nicticorax ipsa ē noctua: q꞉ noctē amat. Est enim auis lucifuga ⁊ solem videre non patit̄. Strix nocturna auis habēs nomen de sono vocis. Qn̄ enim clamat stridet. De qua Lucanus. Quod strepitꝰ bubo: quod strix nocturna queruntur. Hęc auis vulgo amma dr̄ ab amando paruulos: vn̄ ⁊ lac prębere fertur nascentibus. Coruus siue corax nomen a sono gutturis hꝫ ꝙ voce coracinet. Fertur ꝙ hęc auis ęditis pullis escā plene nō prębeat priusq̄ꝫ in eis per pennarum nigredinē similitudinē proprij coloris agnoscat. Postq̄ꝫ vero eos tetros plumis aspexerit in toto agnitos abundantius pascit. Hic prior in cadaueribus oculorū petit loca. Cornix annosa auis apđ latinos gręco nomine appellatur: quā aiunt augures hominū curas significationibus agere: insidiarū vias monstrare: futura pręhdicere. Magnum nefas hoc credere: vt deus cōsilia sua cornicibus mandet. Huius inter multa auspicia tribuunt etiam pluuias portendere vocibus: vn̄ est illud. Tunc cornix plena pluuiam vocat improba voce. Graculus a garrulitate nuncupatus: non vt quidā volunt: pro eo ꝙ gregatim volet: cum sit manifestum ex voce eum nuncupari. est autem loquacissimū genus ⁊ vocibus importunū. Picę quasi poeticę: ꝙ verba ī discrimie vocis exprimant vt homo. Per ramos enim arboꝝ pēdulę importuna garrulitate sonantes: ⁊ si linguas in sermone nequeunt explicare: sonū tn̄ humanę vocis imitant̄. De qua ꝯgrue qdam ait. Pica loquax certa dn̄m te voce

saluto. Si me nō videas esse negabis auē. Picus a pico sa
turni filio nomen sumpsit: eo ꝙ ea in auspicijs vtebatur.
Nā ferūt hāc auē qddā hr̄e diuinū illo iudicio: ꝙ ī q̄cunqꝫ
arbore nidificauerit: clauū vel qcqd aliō fixū fuerit: diu
hęrere nō possit: qn statiꝫ excidat: vbi ea insederit: iste est
picus martius: nā alia est pica. Pauo nomē de sono vocis
hꝫ cui⁹ caro taꝫ dura est: vt putredinē vix sentiat: nec faci
le coquaṫ. de q̊ qdā sic ait. Miraris quotiēs gēmātes ex
plicat alas. Si potes hūc seuo tradeṙ dure coco. Fasian⁹ a
faside insula grecię vn̄ ꝑmū asportat⁹ ē appellaṫ. Testaṫ
id vet⁹ disticon illō. Argiua ꝑ suꝫ trāsportata carina. An
te mihi notū nil nisi fasis erat. Gallus a castratione voca
tus. Inter ceteras enī aues huic soli testiculi adimūṫ. Ue
teres enī abscisos gallos vocabāt. Sicut aūt a leone leęna: ⁊
a dracōe dracena: ita a gallo gallina. Cui⁹ mēbra vt ferūt
qdā: si auro liquescēti misceāṫ ꝯsumi. Anas ab assiduita
te natādi aptū nomē accepit. Ex q̊ gn̄e q̄dā germanę dn̄r:
ꝙ plus ceteris nutriāt. Anseris nomē anas dedit ꝑ deriua
tionē vel a si̾litudine: vl' ꝙ ⁊ ipsa natādi frequētiā hēat.
Iste vigilias noctis assiduitate clangoris testaṫ. Nullꝫ
aūt aīal ita odorē hoīs sentit vt anser: vn̄ ⁊ clangore eius
galloꝝ ascensus in capitolio dep̄hēsus est. Fulica dicta ꝙ
caro eius leporinā sapiat. Lagos. n. lepus dr̄: vn̄ ⁊ apō gre
cos lagos dr̄. Est. n. auis stagnēsis hn̄s nidū ī medio aquę
vel in petris q̄s aquę circūdāt: maritimoqꝫ sꝑ delectatur
ꝓfundo. Quę dū tēpestatē ꝑsenserit: fugiēs ī vado ludit.
Mergus ab assiduitate mergēdi nomē hꝫ. Sępe aūt de
misso in ꝓfundū capite aurarū signa sub fluctib⁹ colligūt:
⁊ ꝓuidētes ęquoris tēpestatē cū clamore ad littora tēdūt.
Nā in pelago iā grauissimā eē tēpestatē ꝯstat cū ad litto
ra mergi ꝯfugerit. Accipiter auis aīo plus armata q̄ꝫ vn
gulis virtutē maiorē in minori corꝑe gestās. Hęc ab acci
piēdo. i. capiēdo nomē sumpsit. Est. n. auis ī rapiēdis alijs
auibus auida: ideoqꝫ vocaṫ accipiter: h̄ ē raptor: vn̄ ⁊ pau
lus apl'us dicit. Sustinetis. n. si qs vos accipit. Ut. n. dice
ret si qs rapit. dixit: si qs accipit. Ferṫ aūt accipitres circa
pullos suos īpios eē. Nā dū viderint eos posse tētare vo
latus nullas eis p̄bent escas: sꝫ verberāt pēnis ⁊ a nido p̄
cipitāt: atqꝫ a tenero cōpellunt ad p̄daꝫ: ne forte adulti pi
grescāt. Capus Itala lingua dr̄ a capiēdo. Hūc nostri fal
conē vocāt: eo ꝙ incuruis digitis sit. Miluus mollis ⁊ vi
rib⁹ ⁊ volatu: q̄si mollis auis: vn̄ ⁊ nūcupaṫ: rapacissimus
tn̄: ⁊ sꝑ domesticis auib⁹ insidiaṫ. Ossifrangus vulgo ap
pellaṫ auis q̄ ossa ab alto dimittit ⁊ frāgit. vn̄ ⁊ a frāgēdo
ossa nomē accepit. Turṫ de voce vocaṫ auis pudica ⁊ sꝑ
in mōtiū iugis ⁊ in desertis sollitudinib⁹ cōmorās. Tecta
. n. hoīuꝫ ⁊ ꝯuersationē fugit ⁊ cōmoraṫ in siluis. Quę ēt
hyeme d̄plumata in trūcis arboꝝ cōcauis habitare ꝑhi
beṫ. Cui⁹ ecōtrario colūba hospitia hūana diligit: domoꝝ sꝑ
blanda inhabitatrix. Colūbę dictę ꝙ eaꝝ colla ad singu
las ꝯuersiones colores mutēt: aues mansuetę ⁊ in hoīum
m'ltitudine ꝯuersantes ac sine felle: q̄s antiqui venereas
nūcupabāt eo ꝙ nidos frequētēt: ⁊ osculo amorē ꝯcipiāt.
Palūbes: eo ꝙ sint fartę pabulo q̄s vulgus titos vocat:
auis casta ex morib⁹ appellaṫ ꝙ comes sit castitatis. Naꝫ
dr̄ ꝙ amisso corꝑali cōsortio solitaria īcedat: nec carnalē
copulā vltra reqrat. Perdix de voce nomē hꝫ: auis dolo
sa atqꝫ īmūda. Nā masculus in masculū insurgit: ⁊ obli
uiscīṫ sexū libido ꝑceps. Adeo āt fraudulēta: vt alteri oua
diripiēs foueat: sꝫ fraus fructū nō hꝫ. Deniqꝫ dū pulli ꝓ
prie vocē genitricis audierint: nāli quodā īstinctu hāc q̄
eos fouit relinquunt: ⁊ ad eandē q̄ genuit reuertunṫ. Co
turnices a sono vocis dictę: q̄s greci ortigias vocant eo ꝙ
visę fuerint p̄ᵐ ī ortygia īsula. Hę adueniēdi hn̄t tp̄a. Nā
ęstate depulsa maria trāsmeāt. Ortigometra dr̄ auis quę
gregē ducit: eā terrę ꝓpinquātē accipiter vidēs rapit. ac
ꝓpterea cura ē vniuersis ducē sollicitare externi generis
ꝑ quā caueāt ꝑma discrimina. Cibos gratissimos hn̄t se
mina venenoꝝ quā ob cāꝫ eas veteres vesci īterdixerūt.
Solū. n. hoc aīal sicut ⁊ hō caducū patiṫ morbum. Upu
pam greci appellant: eo ꝙ stercora hūana ꝯsidet: ⁊ feten
ti pascaṫ fimo auis spurcissima cristis extātib⁹ galeata: sꝑ
in sepulchris ⁊ hūano stercore cōmorās. Cuius sanguine
si se quisqꝫ inunxerit: dormitū pergēs: demones suffocan
tes se videbit. Tuquos quos hispani cuculos vocāt: a ꝓ
pria voce ꝯstat noīatos. Hi veniēdi tp̄s hn̄t. miluoꝝ sca
pulis suscepti ꝑꝑ breues ⁊ paruos volatus: ne ꝑ longa ae
ris spacia fatigati deficiant: hoꝝ saliuę cicadas gignunt.
Oua passeris nido reperta comedit ⁊ sua obycit: q̄ ille su
scepta ⁊ fouet ⁊ nutrit. Passeres sunt minuta volatilia a
paruitate vocata vn̄ ⁊ pusilli ⁊ parui. Merula antiquit⁹
medula vocabaṫ: eo ꝙ moduletur. Alij merulā vocatam
aiunt: qꝛ sola volat q̄si mera volans. Hęc cū in oībus lo
cis nigra sit: in achaia candida est. Hirūdo dicta ꝙ cibos
nō sumat residens: sed in aere capiat escas ⁊ edat: garrula
auis ⁊ per tortuosos orbes ⁊ flexuosos circuitus ꝑuolās: ⁊
in nidis ꝯstruendis educandisqꝫ fetib⁹ solertissima: hn̄s
ēt qddaꝫ p̄scium: ꝙ lapsura deserat: nec appetat culmīa:
alijs quoqꝫ auibus nō impetiṫ: nec vnq̄ꝫ preda est: maria
transuolat ibiqꝫ hyeme ꝯmoraṫ. Turdi a tarditate dicti.
Hyemis enī confinio se referunt. Turdela quasi maior
turdus: cui⁹ stercore viscū generari putaṫ. Un̄ ⁊ ꝓuerbiū
apud antiquos erat: malū sibi aueꝫ cacare. Furfurio vo
catus: ꝙ prius farre in farinā redacto pasceret̄. Ficedulę
dictę ꝙ fic⁹ magis edant. Quod pandiṫ versiculo veteri
illo. Cū me ficus alat: cū pascar dulcib⁹ vuis. Cur potius
nomē nō dedit vua mihi? Carduellus ꝙ spinis ⁊ carduis
pascitur. Un̄ ēt apō grecos achantis dicta est ab achātis. i.
spinis: qbus alitur. Augures aūt dicūt ⁊ in gestu: ⁊ in mo
tu: ⁊ in volatu: ⁊ in voce auiuꝫ signa esse ꝯstituta. Oscines
aues vocant quę ore cantuqꝫ auspiciū faciunt: vt coruus:
cornix: picus. Alites q̄ volatu ostendere futura vn̄r: quę si
aduersę sunt inhibę dicuntur ꝙ inhibeant. i. vetent: si pro
sperę prepetes: ⁊ ideo prepetes. qꝛ omnes aues ꝑora petūt
volātes. Tertiā faciūt speciē auguriorū in auibus quam
cōmuneꝫ vocāt ex vtroqꝫ permixtā. i. cū aues ex ore ⁊ vo
latu auguria faciunt: sed fides nō hꝫ. Omniū aūt genera
volucrum bis nascuntur. Primū eniꝫ oua gignunṫ: inde
calore materni corporis formanṫ ⁊ animanṫ. Oua auteꝫ
dicta ab eo ꝙ sint vuida. Unde ⁊ vua: eo ꝙ intrinsecus
humore sit plena. Nā humidū est qō exteri⁹ humorē hꝫ:
vuidū qō interius. Quidaꝫ aūt putant ouū grecā habere
origineꝫ nominis. Illi aūt dicūt oa. u littera ablata. Oua
autē quędā inani vento cōcipiuntur: sed non sunt genera
bilia nisi quę fuerint concubitu masculino ꝯcepta ⁊ semi
nali spiritu penetrata. Quorū viꝫ tantaꝫ dicunt: vt lignū
ꝑfusuꝫ ex eo non ardeat: ac ne vestis quidē cōtacta adura
tur. Admixta quoqꝫ calce glutinare ferṫ vitri fragmenta

De minutis volatilibus. Cap. VIII.

Apes dictę vel ꝙ se pedibus inuicem alligent.
vel pro eo ꝙ sine pedibus nascanṫ. Nam po
stea ⁊ pedes ⁊ pēnas accipiunt. Hę solertes in
generandi mellis officio assignatas incolunt
sedes: domicilia inenarrabili arte componūt
ex varijs floribus fauum condunt: textisqꝫ ceris innume
ra prole castra replent: exercitum ⁊ reges habent: prelia
mouēt: fumum fugiunt: tumultu exasperantur. Has ple
riqꝫ experti sunt nasci de boum cadaueribus. Nam pro
his creandis vitulorum occisorum carnes verberantur:
vt ex putrefacto cruore vermes creenṫ q postea efficiunṫ
apes

apes. Proprie tñ apes vocant̃ orte de bob⁹: sic̃ crabrones de eq̃s: fuci de mulis: vespe de asinis. Castros greci appellant: q̃ in extremis ꝑtib⁹ fauoꝝ maiores creant̃: q̊s aliq̃ reges putãt: dicti q̄ castra ducãt. Fucus ē maior ape: crabrone mior. dict⁹ ãt fucus: q̄ alienos labores edat: q̃si fagus. Depascit̃ .n. qđ nõ laborauit de q̊ Uirgili⁹. Ignauũ fucos pecus a ꝑsepibus arcẽt. Crabrones vocati a cabo .i. caballo q̄ ex his creent̃: sicut aũt crabrones nascunt̃ de equoruz carnib⁹ putridis: ita ex eis sepe nascũt̃ scarabei: vñ ꝛ cognominati sũt. Tauri vocant̃ scarabei terrestres ricino siles. Buprestis aĩal ē ꝑuuz simillimũ in Italia scarabeo: longipedũ. Fallit inter herbas bouẽ maxie: vñ ꝛ nomen hz: deuoratũq3 tacto felle ita ĩflamat vt rũpat. Cicẽdela scarabeoꝝ gen⁹ ẽ: eo q̄ gradiẽs vl̃ volãs lucet. Blatte a colore nũcupate: sigdẽ ꝛ ꝯp̄hẽse manũ tingũt: vñ ꝛ blatteũ colorẽ dñt. Hoc ãt aĩal lucẽ videre n̄ patit̃ ꝯriũ musce. Nã musca lucipeta: ꝛ blatta lucifuga ē. Per noctẽ eni tñ ambulat. Papiliones auicule sũt q̃ maxie abũdãt florẽtibus maluis: q̃q3 vermiculos stercore suo faciũt nasci. Locusta q̄ pedib⁹ sit lõgis veluti hasta: vñ ꝛ eã greci tã maritimã q̃3 terrestrẽ astagon appellãt. Cicades ex cuculoꝝ nascunt̃ sputo. He in Italia apđ reginos multe sunt: nec vsq̃3 alibi. Musca ex greco venit: sicut ꝛ mus hec sicut ꝛ apes necate ĩ aqua aliquotiẽs post vni⁹ hore spatiũ reuiuiscũt. Cinomia grece vocat̃ .i. musca canina. Nã cinos grece canis vocat̃. Culex ab aculeo dict⁹ q̄ sanguinẽ sugat. Hz .n. in ore fistulã in modũ stimuli: q̃ carnẽ terebrat vt sanguinẽ bibat. Scinifes musce minutissime sũt: sz aculeis ꝑmoleste: q̃b⁹ tertia plaga sup̃b⁹ ppl̃s egiptioꝝ cesus ẽ. Oestrus aĩal armẽtis aculeis ꝑmolestũ. Oestrũ ãt grecũ est: qđ latine asilus: vulgo tauan⁹ vocat̃. Bibiones sũt q̃ in vino nascũt̃: q̊s vulgo musciões a musto appellant: vñ ꝛ Afrani⁹. Cũ ad me spectas ꝛ fabulari ĩcipis: ex ore ĩ oculis tuis bibiones inuolãt. Gurgulio dr̃: q2 pene nihil ẽ aliđ nisi gutt̃.

Prefaciuncula in librum sequentem.

IN hoc libello quasi in quadã breui tabula q̃sdã celi causas situsq3 terrarũ ꝛ maris spatia ãnotauimus: vt in modico lector ea ꝑcurrat: ꝛ cõpendiosa breuitate etymologias eoꝝ causasq3 cognoscat.

Incipit liber tertiusdecimus. De mũdo. Cap. I.

MUndus est celuz terra: mare: ꝛ q̃ ĩ eis sũt oꝑa dei: de quo dr̃. Et mũdus ꝑ eũ factus est. Mundus latie a ph̄is dr̃ q̄ ĩ sempiterno motu sit: vt celũ: sol: luna: aer: maria. Nulla .n. requies ei⁹ elemẽtis ꝯcessa est: ideoq3 sp̄ in motu ẽ. Uñ ꝛ aĩalia Uarroni vñr elemẽta q̃ñ ꝑ semetipa ĩngt mouent̃. Greci v̊o nomen mũdo de ornamẽto accõmodauerũt ꝑꝑ diuersitatẽ elemẽtoꝝ ꝛ pulchritudinẽ syderum. Appellatur .n. apud eos cosmos qđ significat ornamentũ. Nihil enim mundo pulchrius oculis carnis aspicimus. Quattuor aũt eẽ ꝯstat climata mũdi .i. plagas: orientẽ ꝛ occidentẽ: septẽtrionẽ ꝛ meridiẽ. Oriens ab exortu solis est nũcupatus. Occidẽs: q̄ diẽ faciat occidere atq3 iterire. Abscõdit .n. lumẽ mũdo ꝛ tenebras supĩducit. Septẽtrio aũt a septẽ stellis axis vocat̃ q̃ in ipso reuolute rotantur. Hic ꝓprie ꝛ vertex dr̃: eo q̄ vertitur: sicut poeta ait. Uertit̃ interea celũ. Meridies vl̃ q2 ibi sol faciat mediũ diem q̃si medidies: vel q2 tũc puri⁹ micat ether. Meruz eniz purũ dr̃. Janue celi due sunt: oriens ꝛ occasus. Nam vna porta sol ꝓcedit: alia se recipit. Cardines q̃ũt mundi duo septẽtrio ꝛ meridies. In ipsis enim voluitur celum.

De atomis. Cap. II.

ATomos philosophi vocãt q̃sdã ĩ mũdo corporuz partes tam minutissimas: vt nec visui pateant: nec tomen .i. sectionẽ recipiãt: vñ ꝛ atomi dicti sunt. Hi per inane toti⁹ mũdi ingetis motib⁹ volitare: ꝛ huc atq3 illuc ferri dñr: sic̃ ꝛ tenuissimi pulueres q̃ infusi ꝑ fenestras radys solis vident̃ ex his arbores ꝛ herbas ꝛ fruges oẽs oriri: ꝛ ex his ignẽ ꝛ aquã ꝛ vniuersa gigni atq3 ꝯstare q̃dã philosophi gentiũ putauerũt. Sũt aũt atomi aut in corpore: aut ĩ t̄pe: aut in numero: aut in littera. In corp̄e: vt lapis. Diuides euz in ꝑtes: ꝛ ꝑtes ipsas diuides in grana: veluti sunt harene. rursũq3 ipsa harene grana diuide in minutissimũ puluerem donec si possis ꝑuenias ad aliquã minutiã: q̃ iã nõ sit que diuidi vel seccari possit: hoc est atom⁹ in corporib⁹. In t̄pe vero sic ĩtelligit̃ atom⁹. Annũ verbi gr̃a diuides ĩ mẽses menses in ebdomadas: ebdomadas ĩ dies: dies in horas: adhuc ꝑtes horaruz admittũt diuisionẽ: quousq3 ꝑuenias ad tñ t̄pis pũctũ: ꝛ quãdã momẽti stillã: vt ꝑ nullã morulaz ꝓduci possit: ꝛ iđ iã diuidi nõ põt: hoc est atom⁹ t̄pis. In numeris: vtputa octo diuidũt̃ in q̃ttuor: rursuz q̃tuor in duo: deinde duo ĩ vnũ. Un⁹ aũt atom⁹ ẽ: q2 insecabilis est. Sic ꝛ lr̃a. Nã orõnẽ diuidis in v̊ba: v̊ba ãt in syllabas syllabã aũt in lr̃as. Littera pars minima atom⁹ est: nec diuidi põt. Atom⁹ ğ est qđ diuidi nõ põt: vt ĩ geometria punctus. Nã tomus diuisio grece dicit̃: atomus indiuisio.

De elementis. Cap. III.

ILen greci rerũ quãdã ꝑmã mã3 dñt nullo ꝓrsus mõ formatã: sz oĩuz corpaliũ formaꝝ capacẽ: ex q̃ visibilia hec elemẽta formata sunt: vñ ꝛ ex ei⁹ deriuatiõe vocabulũ acceperũt. Hanc ylen latini mãm appellauerũt: iđ q2 oẽ informe vñ aliq̃d faciẽdũ ẽ: sp̄ mã nũcupat̃. Proinde ꝛ eã poete siluã noĩauerũt. Nec ĩcõgrue: q2 materie siluarũ sunt. Greci ãt elemẽta ictoixia nũcupãt: eo q̄ sibi societatis cõcordia ꝛ cõione q̃dã ꝯueniãt. Nã sic ea ĩter se nãli q̃dam rõne iuncta dñr: vt mõ originẽ ab igne repetẽtes vsq3 ad terrã: mõ a terra vsq3 ad ignẽ: vt ignis q̃dẽ ĩ aera desinat: aer in aquã dẽset̃: aqua in terra crassescat: rursusq3 terra diluat̃ in aquã: aq̃ rarescat in aerẽ: aer in ignez extenuet̃. Quapropter oĩa elemẽta oĩb⁹ ꝯstat ĩesse: sz vnũq̊dq3 eoꝝ ex eo qđ amplius hz accepisse vocabulũ. Sũt aũt diuia ꝓuidẽtia ꝓꝓrys animantib⁹ distributa. Nam celum angelis: aerem volucribus: mare piscibus: terrã hoĩbus ceterisq3 animãtibus creator ipse impleuit.

De celo. Cap. IIII.

COelũ vocatũ eo q̄ tanq̃3 celatũ vas imp̄ssa lumina habeat stellaꝝ veluti signa. Nã celatuz dicitur vas qđ signis eminẽtiorib⁹ refulget. Distinxit eniz eũ deus claris luminibus ꝛ impleuit solis. s. ꝛ lune orbe fulgẽti: ꝛ astroꝝ micantiũ splẽdẽtib⁹ signis adornauit. Alias aũt a supiora celãdo. Hoc aũt grece vranus dr̃. απο του οραν .i. a videndo: eo q̄ aer perspicuus sit: ꝛ ad speculandũ purior. Celuz aũt in scripturis sanctis ideo firmamẽtũ vocat̃: q̄ sit cursu syderum ꝛ ratis legibus fixisq3 firmatum. Interduz ꝛ celum pro aere accipit̃: vbi venti ꝛ nubes ꝛ procelle ꝛ turbines fiunt. Lucretius: celum qđ dr̃ aer: ꝛ psalmus volucres celi appellat: cum manifestuz sit aues in aere volare: ꝛ nos in cõsuetudine hunc aerem celum appellamus. Nã cum de sereno vel nubilo querimus: aliquãdo dicimus: qualis est aer: aliquando: quale est celum.

¶ De partibus celi. Cap. V.

Ether locus est ī quo sydera sunt:⁊ significat
eū ignē q a toto mūdo ī altū separatꝰ est. Sa
ne ether ē ipsuȝ elemētū: ethera vero splēdoꝛ
etheris:⁊ est ſmo grecus. Sphera celi dcā eo
ꝙ spēs eius ī rotūdū formata est: sȝ ⁊ qcquid
tale est a volubilitate sphera a grecis dr̄: sicut ⁊ pile qbus
ludūt infantes. Nā philosophi dicūt celū ī sphere figurā
vndiqȝ eē ꝯuexū: oībꝰ partibꝰ equalē ꝯcludentē: terrā in
media mūdi mole libratā: hūc moueri dicunt: ⁊ cū motu
eius sydera in eo fixa ab oriēte vsqȝ ad occidētē circuire:
septētrionibꝰ breuiores gyros iuxta cardinē ꝑagentibus.
Axis est septētrionis linea recta: ꝗ ꝑ mediā pilā sphere tē
dit: ⁊ dictus axis ꝙ ī eo spera vt rota voluit̄: vl̄ qꝛ ibi plau
strū est. Cardines extreme ꝑtes sunt axis: ⁊ dicti cardines
eo ꝙ ꝑ eos vertit̄ celū. Poli sunt circuli: q currūt ꝑ axeȝ.
Hoꝝ alter est septētrionalis q nūqꝫ occidit: appellaturqȝ
boreus: alter australis q nūqꝫ videt̄: ⁊ austronotus dr̄. Et
dicti poli ꝙ sint axiuȝ cycli ex vsu plaustroꝝ a poliēdo. s.
noīati: sȝ polus boreus semꝑ videt̄: austronotus nunqꝫ: qꝛ
dextra celi altiora sunt: ꝓssa austri. Conuexa extrema celi
sunt a curuitate dicta. Nā cōuexū curuū est ⁊ inclinatuȝ
⁊ in modū circuli flexuȝ. Lacteus circulus est via que in
sphera vr̄ a cādore dicta: qꝛ alba est: quā aliq dicūt viam
esse: qua circuit sol: ⁊ ex splēdoris ipsius trāsitu ita lucere.

¶ De circulis celi. Cap. VI.

Habitatio ista celi circuloꝝ disticta ꝫonis ꝗsdā
ꝑtes tēperie sua īcolere ꝑmisit ꝗsdā negauit
enormitate frigoris aut caloris. Zone autem
ipse qnqȝ sunt. Que ideo ꝫone vel circuli ap/
pellant̄: eo ꝙ in circūductione sphere existūt.
Quoꝝ pͥmꝰ circulus iō arcticus appellat̄: eo ꝙ intra eum
arcturi signa īclusa ꝑspiciunt̄: ꝗ a nostris in vrsarū specie
ficta septētriones appellant̄. Scđs circulus ex eo terinus
tropicus dr̄: qꝛ in eo circulo sol aqlonis finibꝰ estatē faciēs
vltra eū circulū nō trāsit: sed statim reuertit̄: ⁊ īde tropicꝰ
appellat̄. Tertius circulus himerinꝰ q a latinis iō equino
ctialis appellat̄: eo ꝙ sol cū ad euȝ orbē ꝑuenerit equino/
ctiū facit. Himerinꝰ. n. grece latine dies dr̄ atqȝ nox: quo
circulo dimidia sphere ꝑs ꝯstituta ꝑspicit̄. Quartus circu
lus antarcticꝰ vocat̄: eo ꝙ ꝯrius sit circulo quē arcticon
noīamꝰ. Quintꝰ circulus cimerinꝰ tropicꝰ: q a latinis hye/
mal' siue brumalis appellat̄: iō qꝛ sol cū ad eū circulū ꝑue
nit: hyemē his q ad aqlonē sūt facit: estatē āt his q austri
ꝑtibus cōmorant̄. Zodiacus āt circulus est q duodecim
cōtinet signa. απο το υ ζώων. i. ab animalibus dictus.

¶ De aere ⁊ nube. Cap. VII.

Aer est inanitas plurimū habēs admixtū rari/
tatis qꝫ cetera elemēta: de quo Uirgiliꝰ. Lōgū
ꝑ inane secutus. Aer dictus απο του ιαρειν
ab eo ꝙ ferat terram: vel ab eo ꝙ feratur. Hic
autem partim ad celestem: partim ad terrenā
materiam pertinet. Nam ille subtilis vbi ventosi ac pro/
cellosi motus non pn̄t existere: ad celestē ꝑtinet partē: iste
vero turbulentior qui exalationibꝰ humidis corporescit
terre deputatur: quiqȝ ex se multas spēs reddit. Nam cō
motus ventos facit: vehementius cōcitatus ignes ⁊ toni//
trua: contractus nubila: cōspissatus pluuiaȝ: cōgelantibus
nubibus niuē: turbulentius cōgelantibꝰ dēsioribꝰ nubibꝰ
grādinē: distētus serenū efficit. Nā aerē densuȝ nubē esse
ꝯstat: nubē rarefactā ⁊ solutā aerē. Nubes dicte ab obnu/
bendo. i. operiēdo celū: vn̄ ⁊ nupte ꝙ vultꝰ suos velent
vn̄ ⁊ neptunus ꝙ nubat. i. mare ⁊ terrā tegat. Nubes aūt
aeris dēsitas facit. Uenti enim aerē cōglobant: nubemqȝ
faciunt: vn̄ est illud. Atqȝ in nubem cogitur aer.

¶ De tonitruo. Cap. VIII

Tonitruū dictum ꝙ sonus eius terreat. Nam
tonus sonus. Qui ideo interdū tam grauiter
cōcutit oīa: ita vt celum discidisse videat̄: qꝛ
cū ꝓcella vehementissimi venti nubibus se
repente īmiserit: turbine inualescēte exitūqȝ
querente nubem quā excauauit īpetu magno
ꝑscindit: ac sic cum horrēdo fragore defertur ad aures.
Quod mirari qs nō dꝫ: cū vesicula qꝫuis parua magnum
tn̄ sonitū displosa emittat. Cū tonitruo aūt simul ⁊ fulgu/
ra exprimi: sed illud celeriꝰ videtur: qꝛ clarū est: hoc autē
ad aures tardius ꝑuenire. Lux āt ꝗ apparet ante tonitru/
um alibi fulgetra vocat̄. Que vt diximus ideo ante vr̄ qꝛ
clarū est lumē: tonitruū aūt ad aures tardius ꝑuenit.

¶ De fulminibus. Cap. IX.

Fulgur ⁊ fulmen ictus celestis iaculi a ferien/
do dicti. Fulgere eniȝ ferire est ac percutere.
Fulmina aūt collisa nubila faciūt. Nā oīum
rerū collisio ignē creat: vt in lapidibꝰ cernimꝰ
vel attritu rotarū: vel in siluis arboꝝ: simili
mō in nubibꝰ ignis: vn̄ ⁊ pͥus nubila sunt: deinde ignis: ex
vento aūt ⁊ igne fulmina certū est in nubibꝰ fieri ⁊ impul
su vētoꝝ emitti. Ideo aūt fulminis ignē viȝ habere maio
rē ad penetrādū: qꝛ subtilioribꝰ elemētis factꝰ ē qꝫ noster. i.
q nobis in vsu est. Tria sunt aūt eius nomina: fulgur: ful/
gor: ⁊ fulmen. Fulgur qꝛ tangit: fulgor: qꝛ incendit ⁊ vrit:
fulmē qꝛ findit: ideo ⁊ cum ternis radys pinguntur.

¶ De arcu ⁊ nubium effectibus. Cap. X.

Arcus celestis dictꝰ a silitudine curuati arcus.
Iris huic ꝓpͥū nomē est: ⁊ dictus iris quasi
aeris. i. ꝙ per aera ad terras descēdat. Hic aūt
a sole resplendet dum caue nubes ex aduerso
radium solis accipiunt ⁊ arcus specieȝ fingūt:
cui varios colores illa dat res: qꝛ aqua tenuis: aer lucidus
⁊ nubes caligantes irradiata: ista varios creant colores.
Pluuie dicte ꝙ fluant: quasi fluuie. Nascuntur enim de
terre ⁊ maris anhelitu: que cum altius eleuate fuerint: aut
solis calore resolute: aut vi ventoꝝ cōpsse stillantur in ter
ris. Nimbus est densitas nubis ītēpesta ⁊ obscura: ⁊ inde
nimbꝰ a nube. Sūt āt nimbi repentine ⁊ ꝑcipites pluuie.
Nā pluuias vocamus lētas ⁊ iuges: ꝗsi fluuias: ꝗsi fluen
tes. Imbres aūt ⁊ ad nubes ⁊ ad pluuias pertinēt: dicti a
greco vocabulo ꝙ terrā īebriēt ad germinādū. Ex his. n.
cuncta creant̄. vn̄ ⁊ Lucretiꝰ. Ex igni terra atqȝ aīa nascū
tur ⁊ imbri: est āt nomē grecū. Grādo appellata ꝙ forma
eius granoꝝ silitudinē habeat. Hec aūt vētoꝝ rigore du
rant̄ ī nube: ac solidant̄ ī niuē: ruptoqȝ aere soluunt̄. Nix
a nube vn̄ venit: ⁊ glacies a gelu ⁊ aq̄: ꝗsi gelacies. i. gela/
ta aq̄. Gelu aūt ꝙ eo stringat̄ tellus. Ge quippe terra dici/
tur. Tūc aūt maiori gelu stringit̄ terra cū fuerit nox sere
na. Pruina est matutini tp̄is frigus: ⁊ īde pruine nomen
accepit: qꝛ sicut ignis vrit. Pyr eniȝ ignis. vrere vͦo ⁊ ad
frigus ⁊ ad solē ꝑtinet. Nā vno ſmone duo diuersa signi/
ficant̄: ꝓ eo ꝙ vnū effectū habēt. Similis enī vis est ⁊ ca
loris ⁊ frigoris: vn̄ ⁊ vtraqȝ saxa rūpunt. Nā ⁊ calor vrit.
vt ē. Urit̄ īfelix dido. Itē frigus vrit: vt ē. Aut boree pene
trabile frigus adurat. Ros grecū est qđ illi drosos dicunt.
Aly ros putāt dictū: qꝛ rarus ē ⁊ nō spissus: vt pluuia. Ne/
bula īde dicta vn̄ ⁊ nubila ab obnubēdo. s. ħ est operiēdo
terrā: siue ꝙ nubes volās faciat. Exalāt. n. valles humide
nebulas ⁊ fiunt nubes. Inde nubilū: inde niues. Nebule
aūt ima petūt cū serenitas ē: sūma cū nubilū. Caligo vm
bra ē de spissitudine aeris effecta. Et dicta caligo ꝙ maxi
me aeris calore gignat̄. Tenebre dn̄r ꝙ teneāt vmbras.
Nihil aūt sunt tenebre: sed ipsa lucis absentia tenebre di

cuntur

cunt̃:ſicut ſilẽtiũ nõ aliq̃ rẽs ẽ:ſꝫ vbi ſonus nõ ẽ: ſilẽtiuꝫ dr̃:ſic tenebrę nõ aliqd ſunt:ſꝫ vbi lux nõ ẽ tenebrę dñr. Umbra eſt aer carẽs ſole:dicta aũt ꝙ fiat cũ ſolis obyci mur radys.Eſt ãt mobilis ⁊ incerta ⁊ ex ſolis circuitu ⁊ ex motu locoꝝ. Nã q̊tiẽs mouemur in ſole nobiſcũ moueri vr̃:qꝛ vbi quoqꝫ loco a radys ſolis obſiſtimꝰ:ꝓinde illi lumẽ auferimꝰ:ſic ⁊ igredi nobiſcũ vmbra ⁊ geſtꝰ noſtros videt̃ imitari. Lux ĩpa ſubſtãtia: lumen qđ a luce manat.i.cãdoꝛ lucis:ſꝫ hęc ꝯfundunt auctores.

⸿ De ventis. Cap. XI.

Entꝰ ẽ aer ꝯmotꝰ ⁊ agitatꝰ:⁊ ꝑ diuerſis ꝑtibꝰ cęli noĩa ſoꝛtit̃ diuerſa.Dictꝰ ãt ventus ꝙ ſit vehemẽs ⁊ violẽtus.Uis.n.eiꝰ tãta eſt:vt nõ ſolũ ſaxa ⁊ arboꝛes euellat: ſꝫ ẽt cęlũ terrãqꝫ cõturbet: maria cõmoueat. Uẽtoꝝ q̃ttuoꝛ pn̄les ſpũs ſunt.Quoꝝ p̊mꝰ ab oriẽte ſubſolanꝰ:a meridie auſter:ab occidẽte fauoniꝰ: a ſeptẽtriõe eiuſdẽ noĩs ventus aſpirat:hñtes geminos hincinde ventoꝝ ſpũs.Subſolanꝰ a latere dextro vulturnũ hꝫ:a lęuo euꝝ. Auſter a dextris euroauſtꝝ: a ſiniſtris auſtroafricũ. Fauonius a ꝑte dextra africũ:a leua choꝝ. Poꝛro ſeptẽtrio a dx̃tris circiũ:a ſiniſtris aglonẽ. Hi duodecim vẽti mũdi globũ flatibus circũagũt.Quoꝝ noĩa ꝓprys ex cauſis ſignata ſũt. Nã ſubſolanꝰ vocatꝰ:eo ꝙ ſub oꝛtu ſolis naſcat̃.Eurus:eo ꝙ ab eo flat.i.ab oriẽte.Eſt.n. ſubſolano ꝯiũctus. Uulturnꝰ ꝙ alte tonat:ȯ q̊ Lucretiꝰ.Altitonãs vulturnꝰ ⁊ auſter fulmĩe pollẽs.Auſter ab hauriẽdo aq̃s vocatꝰ: vñ ⁊ craſſuꝫ aerẽ fac̃ ⁊ nubila nutrit. Hic gręce notꝰ appellat̃ ꝑꝑ ꝙ ĩterdũ coꝛrũpat aerẽ. Nã peſtilẽtiã q̃ ex coꝛrupto aere naſcit̃ auſter flãs ĩ reliq̃s regiões trãſmittit: ſꝫ ſic auſter peſtilẽtiã gignit:ſic aglo r̃pellit. Euroauſter dictꝰ ꝙ ex vna ꝑte hẽat euꝝ:ex altera auſtꝝ. Auſtroafricus:ꝙ ꝯiũctꝰ ſit hĩcinde auſtro ⁊ africo. Ipſe ⁊ libonotꝰ ꝙ ſit libs hinc:⁊ ĩde notꝰ.Zephyrꝰ gręco noĩe appellatꝰ eo ꝙ floꝛes ⁊ germina eiꝰ flatu viuificent̃. Hic latine fauoniꝰ dr̃:ꝑꝑ ꝙ foueat q̃ naſcunt̃:vñ illud.Et çephyro ruris ſe gleba reſoluit.Auſtro ãt floꝛes ſoluunt̃: a çephyro fiũt.Africꝰ a ꝓꝑa regiõe vocatꝰ.In africa.n.initiũ flãdi ſumit.Coꝛꝰ ẽ q ab occidẽte ęſtiuo flat:⁊ vocatꝰ coꝛus ꝙ ĩpe vẽtoꝝ circulũ claudat:⁊ q̃ſi choꝝ faciat. Hic antea caurꝰ dictꝰ quẽ pleriqꝫ argeſtẽ dicũt:nõ vt ĩprudẽs vulgus agreſtẽ.Septẽtrio dictꝰ eo ꝙ a circulo ſeptẽ ſtellaꝝ ꝯſurgit q̃ vertẽte ſe mũdo reſupinato capite ferri videntur.Circiꝰ dictus eo ꝙ coꝛo ſit iũctꝰ. Hũc hiſpani gallicũ vocãt:ꝑꝑ ꝙ eis a ꝑte gallitię flat.Aglo dictꝰ eo ꝙ aquas ſtringat ⁊ nubes diſſipet.Eſt.n.gelidus vẽtꝰ ⁊ ſiccꝰ. Idẽ ⁊ boreꝰ:qꝛ ab hyꝑboreis mõtibꝰ flat.Inde.n.oꝛigo eiuſdẽ vẽti eſt:vñ ⁊ fridus. Natura.n.oĩuꝫ ſeptẽtrionaliũ vẽtoꝝ frida ⁊ ſicca eſt:auſtraliũ hũida ⁊ calida:ex oĩbꝰ aũt vẽtis duo cardinales ſunt:ſeptẽtrio ⁊ auſter.Ethesię aũt flabra aglonis ſunt:qbꝰ nomẽ ĩditũ eſt: ꝙ certo ãni tꝑe flatus agere ĩcipiũt.Eniautos.n.gręce ãnus latine dicit̃. Hęc ãt curſuꝫ rectũ a boꝛea in ęgyptũ ferũt: qbꝰ auſter ꝯ̃rius eſt. Duo ſunt ãt ex̃ hos vbiqꝫ ſpũs magis q̃ꝫ vẽti: aura ⁊ altanꝰ.Aura ab aere dcã q̃ſi aerea ꝙ lenis ſit motus aeris.agitatꝰ.n.aer aurã fac̃:vñ ⁊ Lucretius.Aereas auras.Altanus q in pelago eſt per deriuationẽ ab alto.i. mari vocat̃. Nã alter eſt flatꝰ in ripis quẽ diximꝰ aurã. Nã aurae terra ẽ.Turbo ẽ volubilitas ventoꝝ:⁊ turbo dictꝰ a terra:quotiẽs vẽtꝰ ꝯſurgit ⁊ terrã in circuitũ mittit.Tẽpeſtaſ ãt ꝑ tꝑe dr̃:ſic̃ vbiqꝫ hiſtõiographi ſolẽt:dũ dicũt ea tẽpeſtate:aut ab ſtatu cęli: qꝛ magnitudine ſui multis diebꝰ ouit̃. Uerno ãt ⁊ autũnali tꝑe q̃ꝫ maxime fiũt tẽpeſtates qñ nec plena eſt ęſtas:nec plena hyems: vñ ⁊ mediũ ⁊ ꝯfine vtriuſqꝫ tꝑis ex ꝯiũctiõe aerũ ꝯ̃rioꝛũ efficiunt tẽpeſtates.Fragoꝛ a fractaꝝ reꝝ nominatꝰ eſt ſonitu:qꝛ ſicca q̃qꝫ ⁊ arida facile frãgit. Pꝛocella ab eo ꝙ ꝑcellat.i.ꝑcutiat ⁊ euellat.Eſt.n. vis vẽti cũ pluuia. Pꝛocellę.n.aut de fulminibꝰ:aut de vẽtis fiũt. Nihil ãt velociꝰ vẽtis: vñ ⁊ ꝑꝑ celeritatẽ tam ventos q̃ꝫ fulmina alata fingũt poetę:vt alatis viribus auſtri.

⸿ De aquis. Cap. XII.

Qua dcã ꝙ ſuꝑficies eiꝰ ęq̃lis ſit. Hĩc ⁊ ęquoꝛ appellatũ:qꝛ eq̃lr ſurſuꝫ ẽ.Duo ãt ſũt validiſſima vitę hũanę elemẽta ignis ⁊ aq̃:vñ grauiter dãnant̃ qbꝰ ignis ⁊ aq̃ ĩterdicit̃. Aquaruꝫ elemẽtũ cęteris oĩbus ĩperat.Aquę.n. cęlũ tẽperant:terrã fęcundãt:aerẽ exalatiõibꝰ ſuis ĩcoꝛpoꝛãt: ſcandũt in ſublime:⁊ cęlũ ſibi vẽdicãt.Quid.n. mirabilius aquis in cęlo ſtãtibꝰ: Parũ ſit in tantã ꝑueniſſe altitudinẽ. Rapiũt ⁊ ſecũ piſciũ examina:effuſę oĩuꝫ in terra naſcentiũ cã fiunt.Fruges gignũt:arboꝛes: fructices: herbaſqꝫ ꝓducunt:ſoꝛdes detergunt:pctã abluũt: potuꝫ cunctis animantibus tribuunt.

⸿ De diuerſitate aquaꝝ. Cap. XIII.

Quarũ nãę diuerſitas multa eſt.Alię.n. ſalis alię nitri:alię aluminis:alię ſulphuris:alię bituminis:alię curã moꝛboꝝ adhĩbẽtes. Nã iuxta romã albulę aquę vulneribꝰ medent̃. In italia fons Ciceronis oculoꝝ vulnera curat. In ęthiopia lacꝰ eſt quo ꝑfuſa coꝛꝑa velut oleo niteſcũt. Zame fons in africa canoꝛas voces fac̃.Ex clitoꝛio lacu italię q biberint:vini tędiũ hñt. In chio inſula fontẽ eẽ dicũt quo hebetes fiunt. In boetia duo fontes:alter memoꝛiã:alter obliuionẽ affert.Ciçici fons amoꝛẽ veneris tollit. Boetię lacus furialis eſt:de quo qui biberit ardore libidinis exardeſcit. In cãpania ſunt aq̃ q̃ ſterilitateꝫ fęminaꝝ ⁊ viroꝝ inſaniã abolere dñr. In ęthiopia fonte rubro q biberit:lymphaticus fit. Lechnus fons archadię aboꝛſus fieri nõ patit̃. In ſicilia fontes ſũt duo q̊ꝛũ vnꝰ ſterilẽ fęcundat:alter fecundã ſterilẽ fac̃. In theſſalia duo ſunt flumina:ex vno bibẽtes oues nigras fieri fe runt:ex altero albas:ex vtroqꝫ varias. Clitũnus lacꝰ in vmbria maxios boues gignit. Reatinis paludibꝰ iumẽtoꝝ vngulas ĩdurari dicũt. In aſphaltide lacu iudeę nihil mergi põt qcqd aĩaꝫ hꝫ. In idys fidẽ vocat̃ ſtagnũ ĩ q̊ nihil ĩnatat ſed oĩa mergunt̃. At ꝯ̃ in alce lacu ꝑ poꝛcidamũ oĩa fluitãt:nihil mergit̃. Marſide fons ĩ phrigia ſaxa gnãt. In achaia aq̃ ꝓfluit e ſaxis ſtix appellata:q̃ ilico potata interficit.Celoniũ ſtagnũ ſicilię tetro odoꝛe abigit ꝓximãtes.Fons eſt in africa circa tẽplũ ãmonis q hũoꝛis nexibꝰ humũ ſtrigit.Fauillas ẽt in ceſpitẽ ſolidat.Fons iob in idumęa q̃ter in ãno coloꝛẽ mutare dr̃.i. puluerulẽtũ:ſanguineũ:viridẽ:⁊ limpidũ: ternis mẽſibꝰ in ãno tenẽs ex his vnũ coloꝛẽ. In troglodytis lacꝰ ẽ.ter in die fit amarꝰ:⁊ deĩde totiẽs dulcis.Fons ſyloa ad radicẽ mõtis ſyon:nõ iugibꝰ aq̃s:ſꝫ ĩ certis hoꝛis diebuſqꝫ ebullit. In iudęa quõdã riuus ſabbatis oĩbus ſiccabat̃. In ſardinia fontes calidi oculos medent̃:fures arguũt. Nã cęcitate detegit̃ eoꝝ facinꝰ. In ępiro eẽ ferũt fontẽ in quo faces extinguunt̃ accẽſę: ⁊ accẽduntur extinctę. Apud garamãtes fontẽ eſſe ita algentẽ die vt nõ bibat̃: ita ardentẽ nocte vt nõ tangat̃. Jam v̊o in multis locis aq̃ manãt perpetim feruentes tãta vi vt balnea calefaciãt.Quędã.n.terrę ſunt q̃ multũ ſulphuris ⁊ aluminis hñt. Itaqꝫ cuꝫ per venas calentes aq̃ frigida venit vicino ſulphuris caloꝛe cõtacta excandeſcit:nec talis ab oꝛigine effluit:ſed permutat̃ dum venit.Sulphur eniꝫ alumẽqꝫ ſecũ ferunt:aq̃ vtrãqꝫ mãm igne plenam miriſqꝫ motibus incaleſcentem.

¶ De maris nomine. Cap. XIIII.

M Are est aquaꝝ gnālis collectio. Omnis.n.cō gregatio aq̄rum: siue salsę sint siue dulces abusiue maria nuncupantur: iuxta illud. Et ꝯgregationes aquaꝝ appellauit maria. ꝓprie aūt mare appellatū: eo ꝙ aq̄ ei⁹ amare sint. Aequor āt vocatū: qꝛ ęq̄liter sursū ē: ꝛ q̄uis aq̄ fluctuātes velut mōtes erigant̄ sedatis rursus tēpestatib⁹ adęquantur. Altitudo.n. maris diuersa est: indiscreta tn̄ dorsi ei⁹ ęq̄litas. Ideo āt mare īcremētū nō cape cū oīa flumina ꝛ oēs fontes recipiat: hęc cā est partī ꝙ influētes vndas ipa magnitudo ei⁹ nō sentiat: deinde ꝙ amara aq̄ dulce fluentū ꝯsumat: vel ꝙ ipse nubes multū aq̄rū ad se attrahāt: siue ꝙ illā partim venti auferant: partim sol exsiccet: postremū ꝙ per occulta q̄dā terrę foramina ꝑcolat̄ ꝛ ad caput oīum fontesq̄ȝ reuolutus recurrat. Maris āt certū eē colorē: sed ꝓ q̄litate ventoꝝ mutari. Nam modo flauum est: modo lutulentū: mō atruȝ.

¶ De oceano. Cap. XV.

O Ceanū gręci ꝛ latini iō nominant: eo ꝙ in circuli mō ambiat orbem: siue a celeritate: eo ꝙ oci⁹ currat. Itē qꝛ vt cęlū purpureo colore nitet: ocean⁹ q̄si cianeus. Iste est q̄ oras terrarū amplectit̄: alternisq̄ȝ ęstibus accedit atq̄ȝ recedit. Respirantibus.n. in ꝓfundū ventis aut remouet maria: aut resorbet. Quiq̄ȝ a ꝓximis regionibus diuersa vocabula sumpsit: vt gallicus: germanic⁹: scythicus: caspius: hyrcanus: atlanticus: gaditanus. Nā gaditanū fretū a gadib⁹ dcm̄: vbi p̄mo ab oceano maris magni limē aperit̄. Vn̄ ꝛ hercules cū gadibus ꝑuenisset: colūnas ibi posuit sperans illic esse orbis terrarū finē.

¶ De mediterraneo mari. Cap. VXI.

M Are magnū ē qđ ab occasu ex oceano fluit: ꝛ ī meridiē v̄git: deīde ad septētrionē tēdit. Qđ inde magnuȝ appellat̄ qꝛ cętera maria in cōparatiōe ei⁹ minora sūt. Istud est ꝛ mediterraneū: qꝛ ꝑ mediā terrā vsq̄ȝ ad oriētē ꝑfundit̄: europā ꝛ africā: asiāq̄ȝ disterminans. Cui⁹ p̄mę ꝑtis sin⁹ q in hispanijs ꝑfundit̄: hyberic⁹ ꝛ balearic⁹ appellat̄. Deīde gallic⁹ q narbonēseȝ ꝓuīntiā alluit. Mox ligustic⁹ q iuxta ianuā vrbē ē ꝓxim⁹. Post h̄ tyrrhen⁹: q italiā attigit: quē gręci ioniū: itali īfeꝝ vocāt. Deīde siculus q a sicilia vsq̄ȝ ad cretā vadit. Deinde cretic⁹ q in pāphyliā ꝛ ęgyptū ꝑtēdit. Inde hellespōt⁹ q in septētrionē retorquēs anfractib⁹ magnis iuxta gręcias ꝛ illyricū in āgustias septē stadioꝝ strigit̄: q̄ xerxes ponte nauib⁹ fcō ī gręciā cōmeauit: ibi ē abydus. Inde diffusus ab ęquore patēte rursus stringit̄ ꝛ fac̄ ꝓpōtidē: q mox ī ꝗngētos passus coartat̄: fitq̄ȝ bosphor⁹ thraci⁹ q̄ dari⁹ copias trāsportauit: ide pōtic⁹ sin⁹ āplissim⁹ a tergo męotidis paludib⁹. Qđ mare ex m̄ltitudīe fluminū dulci⁹ q̄ȝ cętera nebulosumq̄ȝ ꝛ breui⁹ ē: vn̄ ꝛ pōticū vocatū ꝙ sit breui⁹ atq̄ȝ eo p̄ter focas ꝛ tynnos atq̄ȝ delphinos aliasq̄ȝ bęluas maiores nō patit̄. Sicut āt terra dū vna sit ꝓ diuersis locis varijs appellat̄ vocabulis ita ꝛ ꝓ regiōibus h̄ mare magnū diuersis nominib⁹ nūcupat̄. Nā ibericū ꝛ asiaticū a ꝓuintijs dcm̄. Ab īsulis balearicū siculū: creticū: cypriū: ęgeū: carpaciū. Nā iter tenedū ꝛ chiū saxū ē ī mari poti⁹ q̄ȝ īsula: qđ visentib⁹ ꝓcul caprę silę credit̄: quā gręci ęga nūcupāt: vn̄ ꝛ ęgeū mare ē dcm̄: sic ꝛ carpatiū mare iter ęgyptū ꝛ rhodū ab īsula carpato illic posita. A gētib⁹ gallicū: ausoniū: dalmatiū: ligusticū. Ab oppidis argolicū: corīthiū: tyriū: adriaticū. Nā adria q̄dā ciuitas illyrico mari ꝓxima fuit: q̄ adriatico mari nomē dedit. A positiōe cęli: vt supeꝝ: īfeꝝ: ꝙ sit oriēs supior: occidēs īferior. Est āt tuscū ꝛ adriaticū. A mēoria ducl vt ioniū. Iones ꝗppe dux fuit gręcie. Vn̄ iones athenīēses. Hoc mare ꝛ tyrrhenū dcm̄ siue ꝙ tusciā alluit .i. tyrrheniuȝ: siue a tyrrhenis nautis q se ī h̄ mare p̄cipitauerūt. Et sciēdū ioniū sinū eē īmēsuȝ ab ionia vsq̄ȝ ad siciliaȝ: ꝛ hui⁹ ꝑtes eē adriaticū: achaicū: ꝛ epiroticū. A morib⁹ accolaꝝ: euxin⁹ axen⁹ antea appellat⁹ ē. A casib⁹ hoīuȝ q ceciderūt in mari: vt hellespōtū: icareū: myrtoū. Nā myrtoū mare dcm̄ a myrtili lapsu ꝙ illic ab oenomao p̄cipitatū sit. Icar⁹ v̄o cretēsis vt fabulę ferūt altiora petēs pēnis sol' calore solutis mari ī q̄ cecidit nomē īposuit. Frix⁹ q̄q̄ȝ cū helle sorore sua fugiēs īsidias nouercales ꝯscēdit naueȝ signū arietis h̄ntē q̄ liberat⁹ ē. Helles āt soror ei⁹ ꝑpessa naufragiū ꝺcidit ī mari: ꝛ mōtua hellespōto mari nomē ꝺdit. Ab ordine fluēti ꝓpōtidis. Nā dcm̄ ꝓpōtidē: qꝛ pōtū p̄uenit. Idē ꝛ a trāsitu vl' āgustis meatib⁹ boū bosphorus: ęgypti⁹ āt pelag⁹ asię dat̄: gallic⁹ europę: afric⁹ libyę. His vt q̄q̄ȝ ꝓxima sunt venerūt ī ꝑtes. Pelag⁹ āt ē latitudo maris sine littore ꝛ portu gręco noīe apo tu plagia: hoc ē a latitudine dict⁹: vn̄ ꝛ plagia: eo ꝙ sint īportuosa.

¶ De sinibus maris. Cap. XVII.

S Inus dn̄r maiores recessus maris: vt in mari magno ioni⁹: in oceano caspi⁹: īdic⁹: ꝑsic⁹: arabic⁹: q ꝛ mare rubruȝ q oceano ascribit̄. Rubrū āt mare vocatū: eo ꝙ sit roseis vndis īfectū. Nō tn̄ talē nām h̄ȝ q̄lē vr̄ oñdere: ſȝ vicinis littorib⁹ vitiat̄ gurges atq̄ȝ īficit̄: qꝛ oīs terra q̄ circūstat pelago rubra ē ꝛ sanguineo colori ꝓxima. Ideoq̄ȝ īde miniū acutissimū excerpit̄ ꝛ alij colores: qb⁹ pictura variat̄. Ergo cū terra hāc hēat nām: fluctib⁹ subinde diluitur: ꝛ q̄cq̄d adhęsuȝ ē in colorē cadit. Ob hoc ēt in his littoribus gēmę rubrę iueniunt̄. Lapillus.n. hmōi hūo inuolut⁹ cū iter harēas attrit⁹ est: ꝛ terrę colorē h̄ȝ ꝛ maris. Hoc mare in duos sinus scindit̄. Ex his q ab oriēte est ꝑsicus appellat̄: qꝛ ora illi⁹ ꝑsę inhabitāt. Alter v̄o arabicus dicitur ꝙ sit circa arabiam.

¶ De ęstibus ꝛ fretis. Cap. XVIII.

A Estus ad oceanū ꝑtinet: fretuȝ ad vtrūq̄ȝ mare. Nā ęstus est maris accessus vel recessus .i. inq̄etudo. Unde ꝛ ęstuaria ꝑ q̄ mare vicissiȝ tam accedit q̄ȝ recedit. Fretū aūt appellatum ꝙ ibi semꝑ mare ferueat. Nā fretū est angustum: ꝛ qua feruens mare ab vndaꝝ feruore noīatū: vt gaditanū vel siculū. Nā freta dicta vt Uarro ait: q̄si feruida .i. feruentia ꝛ motū feruoris habentia. Fretū sicilię qđ regiū dicit̄ Salustius tali ex cā vocari scribit dicēs. Italię olim siciliā ꝯiunctā fuisse: ꝛ dum esset vna tellus: mediū spaciū aut ꝑ humiditatē abruptū est aquis: aut ꝑ angustiā scissum: ꝛ inde regiū noīatū: qꝛ gręce abruptuȝ hoc noīe nūcupat̄. Est aūt artissimū triū miliū spacio siciliā ab italia diuidēs fabulosis īfame mōstris: qb⁹ hinc inde scylla ꝛ charybdis oñdit̄. Scyllā accolę saxū mari imīnēs appellāt: simile celebratę formę ꝓcul visentibus. Vn̄ ꝛ mōstruosam sp̄ēm fabulę illi dederūt: q̄si formā hoīs capitib⁹ succīctā cāīnis: qꝛ collis sibi fluct⁹ latratus vident̄ exp̄mere. Charybdis dicta ꝙ gurgitib⁹ occultis naues absorbeat. Est.n. mare verricosum: ꝛ īde ibi laniata naufragia ꝓfundo emergūt. Ter aūt in die erigit fluct⁹: ꝛ ter obsorbet. Nā accipit aquas vt vomat: vomit rursus vt accipiat. Syrtes āt sunt harēosa in mari loca. Syrtes āt Salusti⁹ a tractu vocari dic̄: ꝙ oīa ad se trahāt: appropiquātes vadoso mari hęreāt. Hę āt ad mare ęgyptiū vicinę sunt ꝛ pariter admiscent̄. Uada v̄o sūt ꝑ q̄ in mari vl' in fluminibus hoīes vel aīalia pedibus vadūt: q̄ Uirgilius breuia appellat: gręci braica.

¶ De lacis ⁊ stagnis. Cap. XIX.

Sunt aũt ⁊ q̃daz maria q̃ nõ miscent̃ oceani fluctibꝰ aut mari magno: ⁊ dñr lacꝰ ⁊ stagna. Lacꝰ est receptaculũ in quo aq̃ retinet̃: nec miscet̃ fluctibꝰ: vt lacꝰ asphalti: vt lacꝰ benacus ⁊ lariꝰ: ⁊ cęteri quos gręci limẽ .i. stagnos vocãt. Nã fontes labunt̃ in fluuijs: flumĩa ĩ freta discurrunt. Lacus stat in loco nec ꝓfluit: ⁊ dictꝰ lacꝰ q̃si aq̃ locus. Lacus asphalti id ẽ ⁊ mare mortuũ vocatũ: ꝑꝑ q̄ nihil gignit viuũ: nihil recipit ex gñe viuẽtiũ. Nã neqȝ pisces hȝ neqȝ assuetas aq̃s ⁊ lętas mergẽdi vsu patit̃ aues sȝ ⁊ q̃cũqȝ viuẽtia mergẽda tẽtaueris q̃cũqȝ arte: dimersa stati resiliũt: ⁊ q̃uis vehemẽter illisa ꝯfestiȝ excutiuntur: sȝ neqȝ vẽtis mouet̃: resistẽte turbinibꝰ bitumine: q̃ aq̃ oĩs stagnat̃: neqȝ nauigatõis patiẽs ẽ: q2 oĩa vita carẽtia in ꝓfundũ mergunt̃: nec mãm vllã sustinet nisi q̃ bitumine illustrat̃. Lucernã accensaȝ ferũt supnatare: extincto demergi lumĩe. Hoc ⁊ mare salinaꝝ dr̃: siue lacꝰ asphalti .i. bituminis: ⁊ est in iudęa ĩter hiericho ⁊ çoarã. Lõgitudo eiꝰ vsqȝ ad çoaras arabię dirigit̃ stadijs septĩgẽtis octoginta. Latitudo stadijs cẽtũ qnquaginta vsqȝ ad vicinia sodomoꝝ. Lacꝰ tybiadis ab oppido tyberiade vocatꝰ: qd̄ quõdã Herodes in honorẽ tyberij Cęsaris ꝯdidit. Est ãt in iudęa oĩbꝰ lacis salubrior: ⁊ ad sanitatẽ corpoꝝ quodãmõ efficacior. Genesar lacꝰ amplissimꝰ in iudęa lõgitudine cẽtũ q̃dragita extẽdit̃ stadijs: latitudine q̃draginta diffundit̃ crispãtibꝰ aq̄s: auraȝ nõ vẽtis: sȝ deseip̄o sibi excreãs. Uñ ⁊ genesar dr̃ gręco vocabulo q̃si generãs sibi aurã. Deniqȝ ꝑ diffusiora spacia lacus frequẽtibꝰ auris spirãtibꝰ agitat̃. Uñ ⁊ purior haustus eiꝰ ⁊ ad potãdũ dulcis ⁊ habilis. Benacꝰ lacꝰ italię in venetia de quo fluuiꝰ nascit̃ minciꝰ: q lacꝰ magnitudine sui tẽpestates imitat̃ marinas. Lucrinꝰ ⁊ auernꝰ lacus cãpanię sunt. Lucrinꝰ ãt dictꝰ: q2 oliȝ ꝑꝑ copiã pisciũ vectigalia magna p̄stabat. Auernꝰ ãt lacꝰ vocatꝰ q̄ aues ibi supuolitare non possint. Nã antea siluaꝝ densitate sic ambiebat̃: vt exalãtes ĩde ꝑ angustias aq̃ sulphurcę fetor grauissimꝰ supuolãtes aues halitu suo necaret. Quã rẽ augustꝰ cęsar ĩtelligẽs deiectis siluis: ex pestilẽtibꝰ amęna reddidit loca. Lacus ãt idẽ ⁊ stagnũ vbi ĩmensa aq̃ ꝯuenit. Nã dcm̃ est stagnũ ab eo q̄ illic aq̃ stet nec decurrat.

¶ De abysso. Cap. XX.

Abyssus ꝓfunditas ẽ aq̃ꝝ ĩpenetrabilis: siue spelũcę aq̃ꝝ latẽtiũ: õ qbꝰ fontes ⁊ flumina ꝓcedũt: vel q̃ occl'te subter eũt: vñ ⁊ abyssus dictꝰ. Nã oẽs aq̃s siue torrẽtes ꝑ occultas venas ad matricẽ abyssuȝ reuertũt̃. Fluctꝰ dicti q̄ flatibꝰ fiãt. Uẽtoꝝ .n. ĩpl'su agitatę aq̃ fluctuãt. Aq̃ ẽ statiua ⁊ sine motu ęq̃lis. Unda v̊o eminẽs liq̊r q sp̄ in motu ẽ. Lucretiꝰ: Aereas vndas .i. motꝰ ⁊ cõpꝰ illõ qd̄ refluctuat. Nã nec vnda ꝑ se aq̃ ẽ: sȝ aq̃ ĩ motu q̊dã ⁊ agitatiõe: q̃si abeũdo ⁊ redeũdo vnda vocata. Latex ꝓp̄e liq̊r fontis ẽ: ⁊ dictꝰ latex q̄ ĩ vẽis terrę lateat. Gutta ẽ q̃ stat: stilla q̃ cadit. Hinc ⁊ stillicidũ: q̃si stilla cadẽs. Stiria .n. gręcũ ẽ .i. gutta: ĩde fit diminutiuũ vt dicamꝰ stilla. Dũ ãt stat aut pẽdet de tectis vl' arboribꝰ: q̃si glutinosa gutta ẽ: dũ ceciderit stilla ẽ. Spũa dcã ab eo q̄ spuat̃: sordes .n. sũt vndaꝝ vñ ⁊ mustũ: ⁊ ea q̃ coquũt̃ spuma purgãt̃. Hinc ⁊ sputũ.

¶ De fluminibus. Cap. XXI.

Fluuiꝰ est perẽnis aquaꝝ decursus a fluẽdo ꝑpetim dictꝰ. Ꝓprie aũt flumẽ ip̄a aq̃: fluuius cursus aq̃. Prius ãt flumẽ q̃ȝ fluuius .i. p̊or aq̃ q̃ȝ decursus. Duo sunt fluminũ gñã: vnũ torrẽs: alterũ viuũ: de quo Uirgiliꝰ. Donec me flumine viuo abluero. Torrẽs est aq̃ veniẽs cũ ĩpetu. Dictꝰ ãt torrẽs: q2 pluuia crescit: siccitate torrescit .i. arescit: de quo Pacuuius. Flãmeo vapore torrens torret: cui gręci ab hyeme nomẽ dederũt: nos ab ęstate: illi a tp̄e quo arescit: nos a tp̄e quo siccat̃. Amnis fluuiꝰ ẽ nemore ac frõdibꝰ redimitꝰ: ⁊ ex ip̄a amęnitate amnis vocat̃. Decursus ꝓp̄e finis cursus siue aquaꝝ sit: seu q̃rũlibet reꝝ. Riui dicti q̄ deriuent̃ ad irrigandũ .i. ad ĩducẽdũ aq̃s in agris. Nã irrigare ĩducere ẽ. Gurges ꝓp̄e locꝰ altus in flumĩe. Puteꝰ ẽ locꝰ defossus ex quo haurit̃ aq̃: a potatõe dictꝰ. Fõs caput ẽ aq̃ nascẽtis: q̃si aq̃s fundẽs. Quidã ãt fluuioꝝ ꝓprijs ex causis noĩa acceperũt: ex quibus nõnulli notãdi sũt q in historijs celebres mẽorant̃. Geon fluuiꝰ de paradiso exiẽs atqȝ vniuersam ęthiopiã cingẽs vocatꝰ hoc noĩe q̄ ĩcremẽto suę inũdatiõis terrã ęgipti irriget. Ge .n. gręce latine terrã significat. Hic apd̄ ęgyptios nilus vocat̃: ꝑꝑ limũ quẽ trahit q efficit fęcũditatẽ. Uñ ⁊ nilus dictꝰ est q̃si νεοι λ σ Nã antea nilus latine melo dicebat̃. Apparet ãt in nilide lacu: de quo in meridiẽ v̊sus excipit̃ ęgypto vbi aqlonis flatibꝰ repcussus aq̄s retro luctantibꝰ intumescit: ⁊ inũdationẽ ęgypti facit. Ganges fluuiꝰ quẽ phison sancta scriptura cognominat: exiẽs de paradiso ꝑgit ad indię regiões. Dictꝰ aũt phison .i. caterua q2 .io. fluminibꝰ magnis sibi adiunctis implet̃ ⁊ efficit̃ vnꝰ. Ganges aũt vocatus a rege gãgaro ĩdię. Fert̃ ãt nili mõ exaltari ⁊ suꝑ oriẽtis terras erũpere. Tigris fluuiꝰ mesopotãmię de paradiso exurgẽs ⁊ ꝑgẽs ꝯtra assyrios: ⁊ post multos circuitꝰ in mare mortuũ influẽs. Uocat̃ ãt hoc nomine ꝑꝑ velocitateȝ instar bestię tigridis nimia ꝑnicitate currẽtis. Euphrates fluuius mesopotãmię de paradiso exurgẽs copiosissimꝰ gẽmis q ꝑ mediã babyloniã influit: hic a frugibꝰ vel ab vbertate nomẽ accepit. Nã hebraice euphrata fertilitas ĩterpretat̃. Mesopotãmiã eteniȝ in q̄busdã locis ita irrigat: sic̃ ⁊ nilus alexandriã. Salustius aũt auctor certissimꝰ asserit tigrin ⁊ euphratẽ vno fonte manare in armenia: q ꝑ diuersa euntes lõgius diuidunt̃ spacio medio derelicto ml'toꝝ miliariũ: q̃ tñ terra q̃ ab ipsis ãbit̃ mesopotãmia dr̃. Ex quo Hieronymꝰ animaduertit al'r de paradisi fluminibus intelligendũ. Indus fluuiꝰ oriẽtis q rubro mari eccipit̃. Ydaspes fuit medoꝝ rex antiq̄ssimus: ex quo amnis oriẽtis nomẽ accepit: q nũc ydaspes dicit̃: de quo Lucanꝰ. Qua medꝰ ydaspes Accedũt pelago phębi surgentis ab igne. iam ꝓpior q̃ȝ ꝑsis erã. Qui dũ sit fluuius ꝑsarũ: dr̃ tñ ꝯtra oriẽtẽ decurrere. Araris fluuius germanię. De quo Uirgiliꝰ. Aut ararim parthus bibet: aut germania tigrim. Currit .n. ꝑ ꝑthiã ⁊ assyriã. Bactrus fluuiꝰ oriẽtis a rege bactro vocatꝰ fert̃: a quo ⁊ bactriãi ⁊ vrbs eoꝝ. Coaspis fluuiꝰ ꝑsaꝝ vocatꝰ eoꝝ lingua q̄ miraȝ aq̃ dulcedinẽ hẽat: adeo vt ꝑsici reges q̃ȝdiu ĩter ripas ꝑsidis fuerint sibi ex eo pocula vẽdicarint. Ex hoc amne q̄dã cydnũ cilicię fluuiũ õriuari existimãt. Araxis amnis armenię q ab vno mõte cũ euphrate diuersa sp̄ẽ orit̃: dictus q̄ rapacitate cuncta ꝓsternat. Uñ ⁊ cũ alexãder eũ trãsgredi vellet ponte fabricato tãta vi inũdauit vt pontem dirueret. Hic breuibus ĩteruallis ab euphratis ortu caput tollit: ac deinde caspiũ fert̃ in mare. Fluuiꝰ syrię q vocat̃ orõtes iuxta ãthiochię muros decurrẽs: q a solis ortu oriẽs nõ lõge ab vrbe mari ꝯdit̃: quem de originis suę tractu orientẽ veteres latine appellauerũt. Cuiꝰ fluẽtis ex ip̄o ĩpetu frigidioribꝰ cęphyris assidue ibi spirantibus tota ciuitas momẽtis ꝓp̄e oĩbus refrigerat̃. Iordanis iudeę fluuiꝰ a duobus fontibus nominat̃: quoꝝ alter vocat̃ ior: alter dan. His igit̃ ꝓcul a se distãtibꝰ in vnuȝ alueũ fęderatis Iordanis deinceps appellat̃. Nascit̃ ãt sub libano mõte ⁊ diuidit iudęã ⁊ arabiã: q ꝑ multos cir

cuitꝰ iuxta hierico in mare mortuū īfluit. Eufis caucaseis mōtibꝰ fusus cū plibus alys in euxinū se ꝑcipitat mare: vñ ⁊ nūcupat̄. Cydnus amnis cilicię a tauro mōte ꝓgrediēs: mirā aquaꝝ hñs suauitatē: ⁊ qꝛ gcgd cādidū ē: cydnū gētili lingua syri dicūt. Uñ amni huic nomen datū: qꝛ tumet ęstate: qñ niues soluunt̄: reliqs anni tpibꝰ tenuis est ⁊ getꝰ. Jlas fluuiꝰ asię. Pactolus fluuiꝰ asię harenas aureas trahēs: de quo Uirgi. Pactolusqꝫ irrigat auro: quē ꝓ aurato fluore aly chrisoroā vocāt. Erinꝰ fluuiꝰ asię ꝗ smyrneos secat campos: ⁊ ipē fluctibꝰ aureis ⁊ harenis plenꝰ: a quo ⁊ smyrna vocata est. Mēāder amnis asię flexuosus: ꝗ recurrētibꝰ ripis īter asiā ⁊ ioniā ꝑcipitatur in sinū: ꝗ miletū diuidit ⁊ prienē. Meander aūt vocatus ꝙ sit flexuosus ⁊ nunq̄ꝫ currat rectꝰ. De quo Ouidiꝰ. Quiqꝫ recuruatꝰ ludit męander in vndis. Tanꝰ fuit rex scythaꝝ pmꝰ: a quo tanais fert̄ fluuiꝰ nūcupatꝰ ꝗ ex riphęis siluis veniēs dirimit europā ab asia inter duas mūdi ptes mediꝰ currēs atqꝫ in pontū fluens. Jnachus achaię amnis argolicos irrigās campos: quē rex inachꝰ a se nominauit: ꝗ exordiū argiuę gēti pmꝰ dedit. Jbi est ⁊ errymāthus ab erymantho mōte dimissus. Padus italię fluuiꝰ a iugis alpiū fusus: ex tribꝰ fontibꝰ orit̄: ex ꝗbꝰ vni vocabulū ē padus: ꝗ diffusus in modū stagni amnē sinu dirigit: a quo ⁊ padus est nūcupatꝰ. Hic a gręcis eridanus cognominat̄ ab eridano solis filio: quē phętontē dicūt ꝗ fulmine ꝑcussus: in eodē fluuio deiectꝰ est ⁊ extinctus. Auget̄ aūt ex ortu canis liq̄scentibꝰ niuibꝰ: ⁊ cū accessiōe .30. fluminū circa Rauēnā in adriaticū mare defert̄. Tyberis italię fluuius a tyberino rege albanoꝝ dr̄ appellatꝰ: ꝗ in hūc fluuiū cecidit: ⁊ de exitu suo nomē dedit. Nā antea albula aniquū nomē a colore habuit: ꝙ niuibꝰ albus fit. Jpse est aūt tybris ꝗ ⁊ tyberis: sed tyberis in quotidiano ſmone: tybris in versu dr̄. Danubiꝰ germanię fluuiꝰ vocari fert̄ a niuiū copia ꝗbus magis auget̄. Jste est ꝗ in europa plus oībus famā hꝫ. Jdem ⁊ ister: qꝛ dū ꝑ inumeras vadit gentes: mutat ⁊ nomen: ⁊ maiores sibi ambiēdo colligit vires. Orit̄ a germanicis iugibꝰ ⁊ occidentalibus ptibꝰ barbaroꝝ: ꝑgens ꝯtra orientē sexaginta in se fluuios recipit: septē ostys in pontum influit. Rhodanꝰ gallię fluuiꝰ ab oppido rhodo cognominatus est quē coloni rhodioꝝ vocauerūt: ꝗ rapido ꝯcitus cursu tyrrheni ęquoris freta scindēs: nō modicū sępe nauigantiū facit periculū: dum īter se maris fluctꝰ ⁊ amnis fluēta decertant. Rhenꝰ a rhodani societate fert̄ vocatꝰ: qm̄ cū eodē ex vna ꝓuincia orit̄. Est aūt germanię fluuiꝰ inter tres europę maximos fluuios cōputatus: ꝗ a iugo alpiū vsqꝫ in oceani profunda cursus suos dirigit. Jberus amnis ꝗ quōdā toti hispanię nomē dedit. Miniꝰ fluuiꝰ gallicię nomē a colore pigmēti sumpsit: ꝗ in eo plimꝰ inuenit̄. Duriꝰ a gręcis q̄si doricꝰ cognominatꝰ. Tagū fluuiū carthago hispanię nūcupauit: ex q̄ ortus ꝓcedit: fluuius arenis auriferis copiosus: ⁊ ob hoc cęteris fluuys hispanaꝝ ꝑlatꝰ. Bethys fluuiꝰ: ꝗ ⁊ bethycę ꝓuincię nomē dedit: de quo Martialis. Bethys oliuifera crinē redimite corona. Aurea ꝗ nitidis vellera tingis aqs: eo ꝙ ibi lanę pulchro colore tingunt̄. Bethys āt dictꝰ eo ꝙ humili solo decurrat. Bethyn enim gręci humile vel mersum vocant. Quedam autẽ flumina in diluuio soluta mole terrarum pręclusa sunt: quedam vero q̄ non erant abissi tunc ꝑruptis meatibus eruperunt.

De diluuys. Cap. XXII.

DIluuiū dcm̄ ꝙ aquarū clade oīa q̄ inūdauerit deleat. Primū diluuiū extitit sub Noe: qñ hominuꝫ scelerībꝰ offensus oīpotēs toto orbe ꝯtecto: ꝺletis cūctl: vnū spaciū cęli fuit ac pelagi. Cuiꝰ hactenꝰ indiciū videmꝰ in lapidibꝰ quos in remotis mōtibus ꝯchis ⁊ ostreis ꝯcretos: sępe ēt cauatos aqs videre solemꝰ. Scdm̄ diluuiū fuit in achaia iacob patriarchę: ⁊ ogigi tēporibus: ꝗ eleusinę ꝯditor ⁊ rex fuit: nomēqꝫ loco ⁊ tpi dedit. Tertiū diluuiū ī thessalia moysi vl' amphitriōis tpibꝰ fuit ꝗ tertiꝰ post cecropē regnauit: cuiꝰ tpibꝰ aq̄rum illuuies maiorem ptē populoꝝ thessalię absumpsit: paucis ꝑ refugia mōtiū liberatl: maxime in mōte parnaso: ī cuiꝰ circuitu deucaliō tūc regno potiebat̄: ꝗ tūc ad se ratibꝰ ꝯfugiētes susceptos ꝑ gemīa parnasi iuga fouit ⁊ aluit. A q̊ ꝓpterea genus hoīuꝫ gręcoꝝ fabulę ex lapidibꝰ reparatū ferūt ꝑꝑ hoīuꝫ insitam cordis duritiā: sꝫ ⁊ flumina cū insolitis aucta imbribus vltra ꝯsuetudinē vel diuturnitatē vel magnitudinē redundāt multaqꝫ ꝓsternūt ⁊ ipā diluuiū dnr̄. Sciēdū āt flumina cū supra modū crescūt: nō tm̄ ad ꝑsens inferre dāna: sꝫ ēt ⁊ aliq̄ significare futura.

Jncipit liber quartusdecimus.

De terra. Capitulum. I.

TErra ē ī media mūdi regiōe posita oībus ptibꝰ cęli in modū cētri ęq̄li īteruallo ꝯsistēs: q̄ singulari nūero totū orbē significat: plali vō singulas ptes: cuiꝰ noīa diuersa dat rō. Nam terra a supiori pte q̄ terit̄ humꝰ: ab īferiori vel hūida terra: vt sub mari: tellus autē: qꝛ fructus eius tollimus: hęc ⁊ ops dicta: eo ꝙ opeꝫ fert frugibus. Eadem ⁊ arua ab arando ⁊ colendo vocata. Proprie autem terra ad distinctionem aquę arida nuncupatur: sicut scriptura ait. Quod vocauit deus terrā aridam. Naturalis .n. proprietas siccitas est terris. Nam vt hūida sit hoc aquaꝝ affinitate sortit̄. Cuiꝰ motū aly dicūt ventū esse in ꝯcauis eiꝰ ꝗ motus eā mouet. Salustius. Uenti ꝑ caua terrę ꝑcipitati rupti aliquot montes tumuliqꝫ sedere. Aly aquā dicūt generalē in terris moueri ⁊ eas simul ꝯcutere: sicut vas: vt dic̄ Lucretius. Aly σφοττοειΔη terrā vocāt: cuiꝰ plęrūqꝫ latētes ruinę superposita cuncta ꝯcutiūt. Terrę quoqꝫ hiatus aut motu aq̄ inferioris fit aut crebris tonitruis: aut de ꝯcauis terrę erumpentibus venis.

De orbe. Cap. II.

ORbis a rotūditate circuli dictus. qꝛ sicut rota est. Unde breuis etiā rotella orbiculus appellat̄. Undiqꝫ .n. oceanus circūfluēs eiꝰ in circulo ambit fines. Diuisus est aūt trifarie. Ex ꝗbꝰ vna ps asia: altera europa: tertia africa: quę ⁊ libya nūcupat̄. Quas tres partes orbis veteres nō ęqualiter diuiserunt. Nam asia a meridie per orientem vsqꝫ ad septentrionem peruenit: europa vero a septentrione vsqꝫ ad occidentem: atqꝫ inde africa ab occidente vsqꝫ ad meridiem. Unde euidenter orbem dimidium duę tenent europa ⁊ africa: alium vero dimidium sola asia: sed ideo istę duę partes factę sunt: qꝛ inter vtrāqꝫ ab oceano mare magnū ingredit̄: qd̄ eas intersecat. Quapropter si in duas ptes oriētis ⁊ occidētis orbē diuidas: asia erit in vna: in altera vō europa ⁊ africa.

De asia

℄ De asia ⁊ partibus eius. Cap. III.

Asia ex noīe cuiusdā mulieris ē appellata: q̄ apud antiquos iperiū tenuit oriētis. Hęc in tertia orbis parte disposita: ab oriēte ortu solis: a meridie oceano: ab occiduo nr̄o mari finit: a septētriōe meotide lacu ⁊ tanai fluuio terminat̄. Habet āt ꝓuincias multas ⁊ regiōes: q̄ꝝ breuiter noīa ⁊ sit⁹ expediā: sumpto initio a paradiso. Paradisus est loc⁹ in oriētis ꝑtib⁹ ꝯstitut⁹: cuius vocabulū ex gręco in latinū vertit̄ hortus. Porro hebraice eden dr̄: qḋ in nr̄a lingua delitię īterp̄tat̄: qḋ vtrūqȝ iunctū facit hortum delitiaꝝ. Est.n. oī gn̄e ligni ⁊ pomiferaꝝ arboꝝ ꝯsit⁹: hn̄s ēt lignū vitę. Nō ibi frigus: nō ęstas: sȝ ꝑpetua aeris tēperies. E cui⁹ medio fons ꝓrūpens totū nem⁹ irrigat: diuiditurqȝ in q̄ttuor nascentia flumina: cuius loci post pctm̄ hoīs adit⁹ interclusus est. Sept⁹ est.n. vndiqȝ romphea flāma.i. muro igneo accinct⁹: ita vt ei⁹ cū cęlo pene iungat̄ incēdiū. Cherubin quoqȝ.i. angeloꝝ p̄sidiū arcēdis spiritibus malis sup̄ romphęę flagrātia ordinatū est: vt hoīes flāmę: angelos vo̊ malos angeli boni submoueāt: ne cui carni vel sp̄ūi trāsgressiōis adit⁹ paradisi pateat. India vocata ab indo flumine quo ex ꝑte occidētali claudit̄. Hęc a meridiāo mari porrecta vsqȝ ad ortū solis: ⁊ a septētrione vsqȝ ad mōtē caucasum ꝑuenit: hn̄s gentes multas ⁊ oppida: īsulā quoqȝ taprobane gēmis ⁊ elephātis refertā: crysaȝ ⁊ argyre auro argētoqȝ fęcūdas: vtilē quoqȝ arborib⁹ folys nunq̄ȝ carētē. Habet ⁊ fluuios gangen ⁊ nidan ⁊ ypanē illustrātes īdos. Terra indię fauony sp̄ū saluberrima ī āno bis mittit fruges: vices hyemis ⁊ ęstatis ethereas patit̄. Signit āt ticti coloris hoīes: elephātes igētes: monoceron bestiā: psitacū auē: hebenū q̄qȝ lignū: ⁊ cinnamū: ⁊ piper ⁊ calamū aromaticū. Mittit ⁊ ebur: lapides quoqȝ p̄ciosos: berillos: chrysopassos ⁊ adamātē: carbūculos: liguites: margaritas: ⁊ vniones qbus nobiliū fęminaꝝ ardet ambitio. Ibi sunt ⁊ montes aurei quos adire ꝑꝑ dracones ⁊ gryphas: ⁊ īmensoꝝ hominū mōstra ipoīe est. Parthia ab indię finib⁹ vsqȝ ad mesopotāmiā gn̄aliter nominat̄. Propter inuictā.n. virtutē parthoꝝ ⁊ assyria ⁊ reliq̄ ꝓximę regiones ei⁹ nomē traxerūt. Sūt.n. in ea aracusa: parthia: assyria: media: ⁊ ꝑsida q̄ regiōes iuicē sibi ꝯiunctę initiū ab indo flumine sumūt: tigri claudunt̄ locis montuosis ⁊ asperiorib⁹ sitę: hn̄tes fluuios hidaspen ⁊ arariȝ. Sūt.n. iter se finib⁹ suis discretę: nomina a ꝓprys auctorib⁹ ita trahētes aracusa ab oppido suo nūcupata. Parthiā parthi ab scythia veniētes occupauerūt: eāqȝ ex suo nomine vocauerūt. Huius a meridie rubꝝ mare est: a septētriōe hyrcanū saltū: ab occiduo solis plaga media. Regna in ea deceȝ ⁊ octo sūt porrecta a caspio littore vsqȝ ad terras scythaꝝ. Assyria vocata ab assur filio sem: q eā regionē post diluuiū p̄mus īcoluit. Hęc ab ortu īdiā: a meridie mediā tāgit: ab occiduo tigrim: a septētriōe mōtē caucasuȝ: vbi portę caspię sunt. In hac regiōe p̄m⁹ inuēt⁹ est vsus purpurę. Inde p̄ᵐ criniū ⁊ corpoꝝ vnguēta venerūt: ⁊ odores qb⁹ romanorū atqȝ gręcoꝝ effluxit luxuria. Media ⁊ ꝑsida a regibus medo ⁊ ꝑso cognominatę: q eas ꝓuincias bellādo aggressi sunt. Ex qb⁹ media ab occasu trāsuersa ꝑthia regna amplectit̄: a septētriōe armenia circūdat̄: ab ortu caspios videt: a meridie ꝑsidā. Hui⁹ terra medicā arborē gignit: quā alia regio minime ꝑturit. Sūt āt medię duę maior ⁊ minor. Persida tēdens ab ortu vsqȝ ad īdos: ab occasu rubruȝ mare hȝ: ab aqlone vo̊ mediā tāgit: ab austro armeniā q̄ ꝑsidę annęctit̄: qb⁹ ē susa oppidū nobilissimū. In ꝑsida p̄muȝ orta est ars magica ad quā nēbroth gigas post ꝯfusionē linguaꝝ abyt: ibiqȝ ꝑsas ignē colere docuit. Nā oēs in illis ꝑtibus solē colunt q ipsoꝝ lingua el dr̄. Mesopotāmia gręcā etymologiā possidet: ⁊ duob⁹ fluuys ambit̄. Nā ab oriēte tigrim hȝ: ab occiduo ęufraten: icipit āt a septētrione iter montē taurū ⁊ caucasum: cui⁹ a meridie sequit̄ babylonia: deinde chaldęa: nouissime arabia. Eodemon babylonię regionis caput babylō vrbs est: a quo nūcupata est taȝ nobilis vt chaldęa ⁊ assyria ⁊ mesopotāmia in eius nomē aliqn̄ trāsierūt. Arabia appellata: id est sacra. Hoc.n. significare interp̄tat̄: eo ꝙ sit regio thurifera odores creans. Hinc eā gręci eodemō nr̄i beatā nominauerūt. In cui⁹ saltibus ⁊ myrrha ⁊ cinnamomū ꝓuenit. Ibi nascit̄ auis fęnix: sardonix gēma: ⁊ hiris melocides ⁊ pedorata ibi inuenit̄. Ipsa est ⁊ saba appellata a filio chus q nuncupatus est saba. Hęc āt āgusto terrę tractu ad orientē versus ad ꝑsicū sinū extēdit̄: cuius septētrionalia chaldęa claudit occasum sin⁹ arabicus. Syriā syrus qdā perhibet̄ indigena a suo vocabulo nūcupasse. Hęc ab oriēte fluuio eufrate ab occasu mari nr̄o ⁊ ęgypto termiat̄: hn̄s a septētrione armeniā ⁊ cappadociā: a meridię sinū arabicū. Situs ei⁹ porrectus in īmensam longitudinē: in lato angustior. Habet aūt in se ꝓuincias comagenā: phęnitiā: ⁊ palęstinā: cuius ꝑs est iudęa absqȝ saracenis ⁊ nabatheis. Comagena p̄ma ꝓuincia syrię a vocabulo comage vrbis nūcupata: q̄ quondā ibi metropolis habebat̄. Huius est a septētrione cappadocia: ab ortu mesopotāmia: a meridie syria: ab occasu mare magnū. Phęnix cadmi frater de thebis ęgyptioꝝ in syriā ꝓfectus apud sidoneȝ regnauit: eāqȝ ꝓuinciā ex suo nomie phęniciā appellauit. Ipsa est vbi est tyrus ad quā Esaias loquit̄. Habȝ āt ab oriente arabiā: a meridie mare rubrū. Palestina ꝓuincia philistiȝ vrbē metropolim habuit: q̄ nunc dicitur ascalon: ex q̄ ciuitate oīs circa eā regio palęstina est nūcupata. Huius ab oriente mare rubrū occurrit a meridiano latere iudęa excipit̄: a septētrionali plaga tyrioꝝ finibus claudit̄. ab occasu ęgyptio limite terminat̄. Judęa regio palęstinę ex nomine iudę appellata ex cuius tribu reges habuit. Hęc p̄us chanaā dicta est a filio cham. siue a decem chananeoꝝ gentib⁹: quibus expulsis eādem terrā iudęi possederunt. Initiū longitudinis eius a vico arfa vsqȝ ad vicum iuliadē porrigit̄ in quo iudęorum pariter ac tyriorum cōmunis habitatio est. Latitudo āt eius a mōte libani vsqȝ ad tyberiadis lacū extendit̄. In medio āt iudęę ciuitas hierosolyma est: q̄si vmbilic⁹ regiōis toti⁹ terrę: variarū opū diues: frugib⁹ fertilis: aqs illustris: opima balsamis. Unde ſm clemētoꝝ gratiā ęstimauerūt iudęi eā ꝓmissaȝ patri

bus terrā fluentem lacte ⁊ melle:cū hinc illis deꝰ resurre
ctionis ꝓrogatiuā pollicereť. Samaria regio palęstinę:
ab oppido quod ī nomē accepit:qđ vocabať samaria:ci-
uitas quōdā regalis in isrl:ꝗ nūc ab augusti noīe sebastia
nuncupať. Hęc regio iter iudęā ⁊ galileā media iacet: in
cipiēs a vico cui nomē est eleas:deficiēs in terra acraba-
to. Situs eius nā consimilis:nec vllo differens a iudęa.
Galilea regio palęstinę vocata ꝙ gignat cādidiores ho-
mines ꝗ̄ palęstina. Hęc aūt duplex est: supior ⁊ iferior:
sibi tñ ꝯnexę:syrię ⁊ phęnici adhęrentes. Terra eaꝝ opi-
ma ⁊ ferax:⁊ fructibus satis fęcūda. Pētapolis regio in
ꝯfinio arabię ⁊ palęstinę sita:dicta a qnqꝫ ciuitatibꝰ im-
pioꝝ ꝗ cęlesti igne ꝯsumptę sunt:terra ampliꝰ a hieroso-
lymis olim vberrima:nūc aūt deserta atqꝫ exusta. Nā ꝑ
scelere incolaꝝ de cęlo descēdit ignis:q regionē illā in ci
neres ęternos dissoluit. Cuius vmbra ꝗdā ⁊ spēs in fauil
lis ⁊ arboribꝰ ipsis ēt adhuc videť. Nascunť.n.ibi poma
virentia sub tāta spē maturitatis:vt edendi desideriū gi-
gnāt:si carpas fatescūt ac resoluunť ī cinerē:fumūqꝫ exa
lant:ꝗ̄ si adhuc ardeāt. Nabathea regio a nabaioth filio
ismahel nūcupata. Jacet āt iter iudęā ⁊ arabiā: ⁊ surgēs
ab eufrate in mare rubꝝ porrigiť:⁊ est ꝑs arabię. Aegy
ptus ꝗ priꝰ aeria dicebať:ab ęgypto danai fratre postea
ibi regnāte nomē accepit. Hęc ab oriente syrię ac rubro
mari ꝯiuncta:ab occasu libyā hꝫ:a septētrione mare ma
gnū:a meridie vo introrsus recedit:pertendens vsqꝫ ad
ęthiopęs:regio cęli imbribus insueta ⁊ pluuiarū ignara.
Nilus solus eā circūfluēs irrigat:⁊ inundatiōe sua fęcū-
dat. Unde ⁊ ferax frugibꝰ multā partē terraꝝ frumēto
alit:cęteroꝝ quoqꝫ negocioꝝ adeo copiosa. vt impleat
necessariys mercibꝰ etiā orbem terraꝝ. Finis ęgypti ca-
nopea a canope menelai gubernatore sepulto in ea insu
la ꝗ libyę ꝑncipiū:⁊ ostiū nili facit. Seres oppidū oriē-
tis a quo ⁊ genus sericū ⁊ regio nūcupata est. Hęc a scyti
co oceano ⁊ mari caspio ad occeanū oriētalē inflectiť:no
bilibꝰ frondibꝰ fertilis:a qbꝰ vellera decerpunť ꝗ cętera
rum gentiū seres ad vsū vestiū vendūt. Bactrię regio-
ni ꝓprius amnis bactros vocabulū dedit. Partes eius
quę plenę sunt propaginis: iugis ambiunť: quę aduersę
sunt:indi fluuij fontibus terminanť. Reliqua includit
occꝰ fluuius. Mittit bactria fortissimos camelos nunꝗ̄
atterentes pedes. Scythia siť ⁊ gotthia a magog filio ia
feth fertur cognominata: cuius terra olim ingens fuit.
Nā ab oriente india:a septentrione per paludes meoti-
des inter danubium ⁊ oceanū vsqꝫ ad germanię fines
porrigebať. Postea vero minor effecta a dextra oriētis
parte:qua oceanus syricus tendiť vsqꝫ ad mare caspiū
qđ est ad occasum:de hinc a meridie vsqꝫ ad caucasi iu-
gū deducta est:cui subiacet hyrcania ab occasu hñs pari
ter gētes multas ꝑꝑ terraꝝ infęcūditatē late vagātes.
Ex qbus ꝗdā agros incolunt:ꝗdā portentuosę ac truces:
carnibus hūanis ⁊ eoꝝ sanguine viuūt. Scythię plures
terrę sunt locupletes inhabitabiles tñ plures. Nā dū in
plęrisqꝫ locis auro ⁊ gēmis affluāt:gryphoꝝ imanitate
accessus hominū rarus est. Smaragdis aūt optimis hęc
patria est. Cianeus quoqꝫ lapis ⁊ crystallus purissimꝰ scy
thię est. Habet ⁊ flumina magna oscoꝝ phasidē atqꝫ ara
xen. Hyrcania dicta a silua hyrcania. ꝗ scythię subiacet:
hñs ab oriente mare caspiū:a meridie armeniā:a septē-
trione albaniam:ab occasu hiberiā. Est āt siluis aspera:
copiosa īmanibus feris:tigribus:pantherisqꝫ ac pardis.
De qua Uirgi. Hyrcanęqꝫ admorūt vbera tigres. Alba
nia a colore populi nuncupata: eo ꝙ albo crine nascanť.
Hęc ab oriente sub mari caspio surgēs per ora oceani se
ptentrionalis vsqꝫ ad meotides paludes per deserta ⁊ in

culta extendiť. Huic terrę canes ingentes sunt: tantęqꝫ
ferocitatis vt tauros premāt:leones perimant. Armenia
nuncupata ab armeno iasonis thessali comite:qui amis-
so rege iasone collecta multitudine eius quę passim va-
gabať armeniā cępit:⁊ ex suo nomine nuncupauit. Sita
est autem inter taurum ⁊ caucasum a cappadocia vsqꝫ
ad caspium mare protensa:habens a septentrione cera-
unios montes:ex cuius collibus tigris fluuius nascitur:⁊
in cuius montibus archa post diluuium resedisse perhi-
betur. Duplex est autē armenia superior ⁊ inferior:sicut
duę pannonię. Hiberia regio asię est prope pontū arme-
nię iuncta. Jn hac herbę tincturę vtiles nascuntur. Cap-
padociā vrbs propria nominauit. Hęc in capite syrię si-
ta ab oriente armeniam tangit:ab occasu asiā minorem:
ab aquilōe mare cimmericū:⁊ themiscirios cāpos quos
habuere amaçones:a meridie vero taurū mōtē: cui sub-
iacet cilicia ⁊ isauria vsqꝫ ad cilicū sinum q spectat ꝯtra
insulam cyprum. Terra eius ante alias nutrix ē equorū.
Halys amnis per eā fluit qui quondā lydię regna diuisi-
xit a persis. Asia minor ab oriente cappadocia cingiť:ab
alijs ꝑtibus vndiqꝫ mari circundatur. Nā a septentrio-
ne pontum euxinum hꝫ:ab occasu propontidem: a meri-
die ęgyptium mare. Habet prouincias: bithyniā: phry-
giam:galatiā:lydiā:cariā:pamphyliā:⁊ isauriā:lyciā:atqꝫ
ciliciā. Prima asię minoris bithynia ī ponti exordio ad
solis orientis ꝑtem aduersa thracię iacet: multis antea
nominibus appellata. Nā prius bebrytia dicta: deinde
mygdonia:mox a bithyno rege bithynia nūcupata. Jp-
sa est ⁊ maior phrygia. Nicomedia vrbs in ea ē:vbi hā-
nibal fugiēs veneni haustu animā expirauit. Galatia di-
cta a priscis gallorum gentibus a quibus extitit occupa-
ta. Nā galli in auxilium a rege bithynię euocati:regnum
cū eo peracta victoria diuiserunt sicqꝫ deinde gręcis ad-
mixti:primum gallogręci:nunc ex antiquo galloꝝ nomi
ne galathę dicuntur:⁊ eorum regio gallacia nuncupatur.
Phrygia dicta a phygia cecropis filia. Hęc ⁊ dardania a
dardano iouis filio dicta. De quo Homerus ait. Quem
pᵐ genuit cęlesti iuppiter arce. Hic.n.ꝓfectꝰ de corintho
ciuitate primus venit in phrygiā. Est autem regio troa-
dis superiecta ab aquilonis ꝑte galatię:a meridiana vici
na est lycaonię:ab oriente lydię adhęret:ab occidēte hel
lesponto mari terminatur. Huius regio troia est quā ex
suo nomine appellauit tros troianorum rex ganymedis
pater. Duę sunt āt phrygię:maior ⁊ minor. Maior phry-
gia smyrnā hꝫ. Minor vero ilium:lycaoniā. Cariā heri-
nus fluuius discernit a phrygia. Lydia sedes antiqua re
gum quam pactoli vnda extulit in diuitias torrentibus
aureis. Hęc antea meonia dicebať. Quę dum pro breui-
tate duos fratres reges, lydum ⁊ tyrrhenū ferre nō pos-
set:hinc ex sorte tyrrhenus cū ingenti multitudine ꝓfe-
ctus loca italię occupauit:⁊ tyrrheniā nominauit Lydia
autem a lydo regis fratre qui in ꝓuincia remanserat:co
gnominata est. Coniungitur autem ab occidente minori
phrygię:ab ortu smyrnā vrbem habet:quam melas flu-
uius cingit. Cuius cāpos pactolus ⁊ hermus circūfluūt:
harenis aureis ditissimi. Jsauria ex situ loci perhibeť co
gnominata:ꝙ vndiqꝫ aperta aurarū flatibꝰ pateat. Me
tropolim vrbem seleuciā habet. Cilicia a cilice quodam
nomen traxit:quem ortum fenice dicunt: antiquiorēqꝫ
ioue fuisse asserunt. Plurima iacet campis:recipiens ab
occiduo lyciā:a meridie mare persicum: a tergo montis
tauri iuga. Hāc cydnus amnis intersecat: matrem vrbiū
habet tarsum. Jn ea ⁊ corycus oppidum est. Unde cro-
cum plurimum ⁊ optimum venit: spiramine flagranti-
us: ⁊ colore pulchrius auro. Lycia nuncupata:ꝙ ab ori-

ente adiuncta cilicię sit. Nam habet ab ortu ciliciam:ab
occasu ꝛ meridie mare:a septētrione cariā. Ibi est mons
chimera qui nocturnis ęstibus ignez exalat: sicut in sici/
lia ętna:ꝛ vesuuius in campania.

¶ De europa. Cap. IIII.

Post asiā ad europā stilum vertimus. Europa
ꝗppe agenoris regis libyę filia fuit:quā iouis
ab affrica raptā cretā aduexit ꝛ tertiā ptē or/
bis ex ei⁹ noie appellauit. Iste aūt est agenor
libyę fili⁹ ex q̄ ꝛ libya.i.affrica ferť cognominata. Unde
appet prius libyā accepisse vocabulū:postea europā. Eu
ropa aūt in tertiā partē orbis diuisa incipit a flumine ta/
nais descēdēs ab occasu p septētionalē oceanū vsqz in fi/
nes hispanię:cui⁹ ps orientalis ꝛ meridiana a ponto con
surgens tota mari magno ꝯiungiť:ꝛ in insulis gadib⁹ fi/
niť. Prima europę regio scythia inferior: q̄ a męotibus
paludib⁹ īcipiēs īter danubiū ꝛ oceanū septētrionalem
vsqz ad germaniā porrigiť:q̄ terra gnāliter ꝑpter barba
ras gentes:ꝗbus inhabitať:barbarica dř. Huius pars ꝑ/
ma alania est:quę ad męotidas paludes pertingit. Post
hāc dacia vbi ꝛ gothia:deinde germania: vbi plurimaz
partē sueui incoluerūt. Germania post scythiā inferiorē:
a danubio inter rhenū fluuiuz oceanūqz conclusa cingi/
tur a septentrione ꝛ occasu oceano: ab ortu vͦ danubio:a
meridie rheno flumine dirimiť. terra diues viriū:ac po
pulis numerosis ꝛ īmanib⁹. Un̄ ꝛ ꝑpter fęcunditatē gi/
gnēdoꝝ populoꝝ germania dicta est. Gignit aues hyrca
nias:q̄rū pēnę nocte perlucent. Uisontas quoqz feras et
vrsos atqz alices pturit. Mittit ꝛ gēmas:crystallū:ꝛ su/
cinū:callaicū quoqz viridē: ꝛ ceraunū cādidū. Duę sunt
aūt germanię:supior iuxͣ septētrionalē oceanū:ꝛ inferior
iuxͣ rhenū. Prouincias aūt quas danubius a barbarico
ad mediterraneū mare secludit:ꝑma est mysia a messiū
ꝑuētu vocata. Un̄ ꝛ eā veteres cęreris horreū nuncupa
bāt. Hęc aūt ab oriēte ostys danuby iungiť: ab euro vͦ
thracię: a meridie macedonię: ab occasu istrię copulať.
Post mysiā aūt pānonia est. Inde noricus ager frigidus
ꝛ parti⁹ fructuosus. Post quē rhetic⁹ ferax frugib⁹ ꝗ ex/
cipit galliā belgicā. Thracię tyras iafeth fili⁹ veniēs no/
men dedisse perhibeť. Aly a sęuitia incolaꝝ thraciā ap/
pellatā dixerunt. Huic ab oriente ꝑpontis ꝛ vrbs ꝯstan
tinopolis opposita est:a septentrione vͦ ister obtendiť:a
meridie vͦ ęgeo mari adhęret:ab occasu macedonia illi
subiacet. Cuius regionē oliz bessoꝝ pplus massagetę: sar
matę:scythę ꝛ alię plurimę natiōes incoluerunt. Ampla
est.n. īōqz plurimas ꝯtinuit gētes. Hebꝝ fluuiū thracia
fundit:ꝗ etiaz gentes barbaroꝝ plurimas tāgit. Gręcia a
gręco rege vocata: qui cunctā eā regionē regno incoluit.
Sunt aūt ꝑuincię gręcię septem: q̄rū prima ab occiden
te dalmatia:inde epirus:inde hellas:inde thessalia: inde
macedonia:inde achaia ꝛ duę in mari creta ꝛ cyclades.
Illiricus autē gnāliter ois gręcia est. Dalmatia a delmi
maxia eiusdē ꝑuincię ciuitate traxisse nomē existimať.
Adhęret aūt ab oriēte macedonię: a septētrione mysię:
ab occasu istria terminať: a meridie vero adriatico sinu
clauditur. Epirus a pyrrho achillis filio cognomiata: cu/
ius ps chaonia quę āte molossia dicta est a molosso filio
pyrrhi quez de andromacha habuit. Sz postq̄ꝫ occisus ē
pyrrhus orestis īsidys andromachā helenus suscepit: te
nuitqz regnū ꝑuigni ꝗ successerat pr̄i a quo molossia di/
cta ē ps epiri: quā helenus postea a fratre chaone quē in
venatu per ignorātiā dř occidisse chaoniā nominauit q̄/
si ad solatium fratris extincti. Hellas dcā a rege helline
deucaliōis ꝛ pyrrhę filio:a quo ꝛ ꝑus gręci hellines nūcu
pati sunt. Ipsa est ꝛ attica terra atta ꝑus dcā. Nā granus
quidā gręcię indigena fuit:ex cuius filia attis nomine at
tica terra vocata est. Hęc inter macędoniā ꝛ achaiā me/
dia iacet:archadię a septētrionali ꝑte ꝯiuncta. Ipsa est ꝛ
vera gręcia:vbi fuit athenas ciuitas mater liberaliuz lit
teraꝝ ꝛ phꝛoꝝ nutrix: q̄ nihil habuit gręcia clarius atqz
nobilius. In ea est ꝛ marathonius cāpus opinione quon
dā pręly cruentissimus. Helladis aūt duę sunt ꝑuincię:
boetia ꝛ pelloponnesus. Boetia aūt dicta hac ex cā. Dū
cadmus agenoris fili⁹ europā sororē a ioue raptā ex ꝑce/
pto genitoris quęreret nec reperiret: pr̄is irā formidans
ꝯfirmato aīo elegit exiliū. Nā bouis forte ꝯspectę secut⁹
vestigia amplexus est sedē vbi illa recubuerat: sicqz lo/
cum de noie bouis boetiā noīauit: vbi ꝛ thebas vrbem
ꝯstruxit: in qua olim ciuilia bella detonuerūt:ꝛ vbi nati
sunt apollo ꝛ hercules maior ille thebanus. Eadē est ao/
nia vocata a fonte quodā apollini ꝛ musis consecrato ꝗ
in eadē boetia est. Pelopōnesus secūda ps helladis a pe/
lope regnata atqz vocata. Thessalia a thessalo rege co/
gnominata:q̄ ad meridianā plagā macedonię cōiuncta
est:cuius a tergo pieria est. Multa in thessalia flumina
ꝛ oppida: inter quę ꝑcipue thessalonica ꝛ thebe. Ibi est ꝛ
mons parnasus quondā apollini consecratus. Thessalia
pr̄ia achillis ꝛ origo laphithaꝝ fuit: de quibus ferť:ꝙ hi
ꝑmo equos frenis domuerint. vn̄ ꝛ cētauri dicti sunt. In
thessalia ꝑmuz solidi aurei facti sunt:domandoꝝ quoqz
equoꝝ vsus ꝑmū repertus est. Macedonię ī exordio ab
emathio rege emathię nomē erat:sed macedo deucalio/
nis matern⁹ nepos postq̄ꝫ ibi accepit ꝑncipatū mutauit
vocabulū:macedoniāqz a suo nomine dixit. Est aūt cōfi
nis ab oriēte ęgęo mari:a meridie achaię ab occasu dal/
matię:a septentrione mysię: pr̄ia Alexandri magni:ꝛ re/
gia:aureis venis argentiqz opima. Lapidem quē peani
tem vocāt ista gignit. Mons olimpus in ea est:qui excel
lenti vertice tātuz attollitur vt in cacumine eius: nec nu
bes:nec vēti sentiātur. Achaia ab achęo rege ꝛ vrbs ꝛ ꝑ/
uincia appellata. Hęc pene insula est. Nā absqz septen/
trionali parte: qua macedonię iungitur:vndiqz septa est
mari. Ab oriente enim hz myrtouni mare:ab euro creti
cum:a meridie ioniuz:ab affrico ꝛ occasu cassiopas insu/
las:a sola septentrionali parte macedonię vel atticę ter/
rę adiungitur:huius caput est vrbs corinthus: gręcię de/
cus. Inachus est achaię fluui⁹. Arcadia vero sinus acha/
ię est:vt platani foliū:iter ioniuz ꝛ ęgęuz mare exposita:
quā arcas iouis ꝛ calistę filius pelasgis in ditionez reda/
ctis ex suo nomine arcadiā nūcupauit. Ipa est ꝛ sicyonia
a sicyone rege:a quo ꝛ regnū sicynioꝝ est dcm̄. Habet
aūt arcadia fluuiū magnū erymāthū: abeston quoqz la/
pidē qui semel accēsus nūq̄ꝫ extinguiť. Cādidissimę etiā
merulę ibi nascunť. Pānonia ab alpibus apęninis ē nun
cupata:ꝗbus ab italia secerniť:regio vͦ fortis ꝛ solo lęta
duob⁹ satis acribus fluuys:drauo sauoqz vallata. Cōiun
giť aūt cuz norico ꝛ rhetia hn̄s ab oriēte mysiā: ab euro
istriā:ab affrico vͦ alpes apęninos:ab occasu galliā bel/
gicā:a septētrione danuby fontez vel limitem:ꝗ germa/
niā galliāqz secernit. Istriā ister amnis vocauit:ꝗ ei⁹ ter/
rā īfluit. Ipsa est danubius. Hz aūt istria a septētriōe pā/
noniā. Italia oliz a gręcis populis occupata magna grę/
cia appellata est. Deinde a regis noie saturnia:mox ꝛ la/
tiū dcā:eo ꝙ idē saturnus a ioue sedibus suis pulsus ibi
latuerit:postremo ab italo siculoꝛuz rege ibi regnāte ita
lia nūcupata est. Cui⁹ situs lōgitudine ampli⁹ q̄ꝫ latitudi/
ne a circio in eurū extēdiť:a meridie tyrrēo mari:ab aq
lone adriatico claudiť:ab occiduo alpiū iugis finiť:terra
ī oib⁹ reb⁹ pulcherrima soli fertilitate:pabuli vbtate gra
tissima. Hz lac⁹ benacū:auernū atqz lucrinū:fluuios eri

danum ⁊ tyberim: ⁊ tepentes fontib⁹ baias. Gignit gem
mas serticem liguriũ ⁊ corallium: boam quoqȝ serpentẽ
lincem ferã ⁊ diomedias aues. Italia ãt ⁊ hispania iccir
co hesperię dictę ꝙ gręci hespo stella nauigẽt: ⁊ in italia
⁊ in hispãia duę: q̃ hac rõne discernunt. Aut eni hesperiã
solã dicis: ⁊ significas italiã: aut addis vltimaȝ: ⁊ sigñas
hispaniã: qꝛ in fine occidẽtis ẽ. Tuscia ꝑs italię: vmbria
võ ꝑs tuscię. Tuscia ãt a frequẽtia sacroꝝ ⁊ thuris voca
ta. απο του θυειν. Umbria võ dr̃ vt hystorię narrãt eo
ꝙ tpe aquosę cladis imbrib⁹ supfuerit: ⁊ ob hoc vmbria
gręce cognoĩata. Est.n. in iugis apẽnini mõtis sita in pte
italię iux̃ meridieȝ. Hetruria ꝑs italię dcã ꝙ eius fines
tẽdebãtur vsqȝ ad ripã tyberis: q̃si ετεροσ οροοσ. Nã
eteros sigñat alteros: oros finis vocat̃. Romę eni fines
ãtea vnã tm̃ tyberis ripã tenebãt. Alij hetruriã dictã ab
hetrusco p̃ncipe putãt. Eadem ⁊ tyrrhenia a tyrrheno ly
dij fratre: q ex sorte cũ populi pte de meõia venit ad ita
liã. Hęc ẽ ⁊ tuscia: sȝ tusciã dicere nõ debemus: qꝛ nusq̃ȝ
legimus. Tuscia ãt a frequentia sacrificij ⁊ thuris dcã ẽ.
απο του θυειν. Illic ⁊ aruspicia dñr esse repta. Apulia
vbi brũdusiũ: quã ⁊ olim secuti diomedẽ ducẽ ꝯdiderũt.
Cãpania hȝ terras hyeme ãni atqȝ ęstate vernãtes. Sol
ibi mitis: tẽpies grata: aer purus ⁊ blãdus. Gallia a can
dore populi nũcupata ẽ. Gala.n. gręce lac dr̃. Mõtes.n.
⁊ rigor cęli ab ea pte solis ardoreȝ excludũt: q̊ fit vt can
dor corpoꝝ nõ coloret̃. Hãc ab oriẽte alpiuȝ iuga tuent̃:
ab occasu oceanus icludit: a meridie p̃rupta pyrenei: a se
ptẽtrione rheni fluẽta atqȝ germania. Cuius initiũ bel
gica: finis aqtania ẽ: regio gleba vberiã ac pabulosa: ⁊ ad
vsuȝ animãtiũ apta: fluminib⁹ quoqȝ ⁊ fontib⁹ irrigua ꝑ
fusa duob⁹ magnis rheno ⁊ rhodano fluuijs. Belgis aũt
ciuitas ẽ gallię a q̃ belgica ꝓuincia dcã ẽ. Cisalpina qꝛ ci
tra alpes. Trãsalpina.i. trãsalpes ꝯ septẽtrionẽ. Rhetia
võ ꝙ sit iux̃ rhenũ. Aqtania aũt ab obliqs aqs ligeri flu
minis appellata: qꝛ ex plurima pte termin⁹ eius est: eãqȝ
pene in orbe cingit. Hispania p̃us ab ibero amne iberia
nũcupata: postea ab hispalo hispãia cognoĩata est. Ipsa
est ⁊ vera hespia ab hespo stella occidẽtali dcã. Sita est
ãt iter africã ⁊ galliã: a septẽtriõe pyreneis mõtib⁹ clau
sa: a reliqs ptib⁹ vndiqȝ mari ꝯclusa: salubritate cęli ęq̃
lis: oĩum frugũ generib⁹ fęcũda: gẽmaꝝ metalloꝝ qȝ co
pijs ditissima. Interfluũt eã flumina magna bethys: mi
neus: iberus ⁊ tagus auꝝ trahẽs et pactolus: hȝ ꝓuĩcias
sex: taraconẽseȝ: carthaginenseȝ: lusitaniã: galetiã: bethy
cam ⁊ trãs freta in regiõe africę tingitanã. Duę sunt hi
spanię: citerior q̃ in septẽtriõali plaga a pyreneo vsqȝ ad
carthaginẽ porrigit̃: vlterior quę in meridiẽ a celtiberis
vsqȝ ad gaditanũ fretũ extẽdit̃. Citerior ãt ⁊ vlterior di
cta: q̃si citra ⁊ vltra: sȝ citra q̃si circa terras: ⁊ vltra vel ꝙ
sit vltima: vel qd̃ nõ sit post hãc vlla: hoc est alia terra.

¶ De libya. Cap. V.

Libya dicta ꝙ ĩde libs flat: hoc est affricus.
Alij aiunt epaphum iouis filiũ qui mẽphin
in ęgypto ꝯdidit ex cassiota vxore ꝓcreasse
filiã libyã: quę postea in affrica regnuȝ posse
dit. Cuius ex nomine terra libya est appella
ta. Affricã aũt nominatã quidã ĩde existimãt: q̃si apricã
ꝙ sit aperta cęlo vel sole: ⁊ sine horrore frigoris. Alij di
cũt affricã appellari ab vno ex posteris abrahę de cethu
ra: qui vocat⁹ est afer: de q̃ supra meminimus. Incipit ãt
a finibus ęgypti pgens iux̃ meridiẽ per ęthiopiã vsqȝ ad
atlãteȝ montẽ. A septẽtrionali võ pte mediterraneo ma
ri ꝯiuncta claudit̃: ⁊ in gaditano freto finitur: habens ꝓ
uincias libyã cyrenenseȝ: pentapolim: tripolim: biçãtiũ:
carthaginem: numidiã: mauritaniã sitifensem: maurita
niam cęsariensem: mauritaniã tingitanã: ⁊ circa solis ar
dorẽ ęthiopiã. Libya cyrenensis in pte affricę p̃ma est a
cyrene vrbe metropoli: q̃ est in eius finibus nuncupata.
Huic ab oriente ęgyptus est: ab occasu syrtes maiores ⁊
troglodytę: a septẽtrõe mare libycũ: a meridie ęthiopię
⁊ barbaroꝝ varię natões: ⁊ solitudines inaccessibiles: q̃
ẽt basiliscos s̃pentes creãt. Pẽtapolis gręca ligua a qnqȝ
vrbib⁹ nuncupata.i. cyrene: beronice: ceutria: apollonia:
ptolomais: ex qb⁹ ptolomais ⁊ beronice a regibus noĩa
tę sunt. Est aũt pẽtapolis libye cyrenensi adiũcta: ⁊ eius
finibus deputata. Tripolitanã quoqȝ ꝓuinciã gręci lin
gua sua sigñãt de numero triũ magnaꝝ vrbiuȝ: ocea: ta
barce: leptis magnę: hęc hȝ ab oriente syrtes maiores ⁊
troglodytas: a septentrione mare adriaticũ: ab occasu bi
çãtiuȝ: a meridie getulos ⁊ garamãtas vsqȝ ad oceanum
ęthiopicũ pertendẽtes. Biçacena regio ex duobus nobi
lissimis oppidis nomẽ sortita est: ex quibus vnum adro
metus vocat̃: alterum biçãtium. Hęc sub tripoli est: pa
tens passuũ ducenta vel amplius milia. fęcunda oleis: ⁊
glebis ita ꝑpinguis: vt iacta ibi semina incrementa pene
cẽtesimę frugis renascãt̃. Zeugis vbi carthago magna:
ipa est ⁊ vera affrica inter biçãtiũ ⁊ numidiã sita: a septẽ
trione mari siculo iuncta: ⁊ a meridie vsqȝ ad getuloruȝ
regionẽ porrecta: cui⁹ ꝓxima quęqȝ frugifera sunt: vlte
riora aũt bestijs ⁊ serpentib⁹ plena atqȝ onagris magnis
in deserto vagãtibus. Getulia ãt affricę pars mediterra
nea est. Numidia ab incolis passim vagãtibus sic voca
ta: ꝙ nullã certã hẽrent sedem. Nã lingua eorum incer
tę sedes ⁊ vagę numidię dicuntur. Incipit auteȝ a flumi
ne amisiga ⁊ in ςeugitanum limitem desinit: habens ab
ortu syrtes minores: a septentrione mare quod intendit
sardiniaȝ ab occasu mauritaniam sitifensem: a meridie
ęthiopũ gentes regio cãpis ꝑpinguis. Ubi aũt siluestris
ẽ: feras educat: vbi iugis ardua: equos ⁊ onagros ꝓcreat.
Eximio ẽt ⁊ marmore prędicatur: quod numidicũ dici
tur. Habet vrbes ꝑcipuas hyppone: regium ⁊ susicadaȝ.
Mauritania vocata a colore populoꝝ. Gręci eni nigrũ
mauron vocãt. Sicut.n. gallia a cãdore populi: ita mau
ritania a nigredine nomen sortita est. Cuius prima pro
uincia mauritania sitifensis est: quę sitifi habuit oppidũ
aq̃ ⁊ vocabulũ traxisse regio perhibet̃. Mauritania ve
ro cęsariensis colonię cęsarię ciuitas fuit ⁊ nomen ꝓuin
cię ex ea datum. Utręqȝ igitur sibi coniunctę ab oriente
numidiã habẽt: a septentrione mare magnuȝ: ab occasu
flumen maluã: a meridie monteȝ astrixim: qui discernit
inter fęcundã terrã ⁊ harenas iacentes vsqȝ ad oceanũ.
Mauritania tingitana a tingi metropolitana huius pro
uincię ciuitate vocata ẽ. Hęc vltia affricę exurgit a mon
tibus septem: habẽs ab oriente flumen maluã: a septen
trione fretum gaditanum: ab occiduo oceanũ atlãticuȝ:
a meridie gaulalum gẽtes vsqȝ ad oceanũ hesperiuȝ per
errãtes: regio gignens feras simias dracones ⁊ strutiões.
Olim ẽt ⁊ elephãtis plena fuit: quos sola nunc india par
turit. Garamãtis regionis caput garamia oppidum fuit.
Est autem inter cyrenensem ⁊ ęthiopiã: vbi est fons qui
friget calore diei ⁊ calet frigore noctis. Aethiopia dicta a
colore populoꝝ ꝙ solis vicinitas torret. Deniqȝ vim si
deris ꝓdit hominum color: est.n. ibi iugis ęstus. Nã qc
quid eius est: sub meridiano cardine est. Circa occiduuȝ
aũt montuosa est: harenosa in medio: ad orientalem võ
plagã deserta: cuius situs ab occiduo atlãtis montis ad
orientem vsqȝ in ęgypti fines porrigitur: a meridie ocea
no: a septẽtrione nilo flumine clauditur: plurimas habẽs
gẽtes: diuerso vultu ⁊ mõstruosa specie horribiles. Fera
rum quoqȝ ⁊ serpentiũ referta est multitudine. Illic ꝓ
pe rhinocerota

pe rhinocerota bestia: ⁊ camelopardus: basiliscus: dracones ingētes: ex quoꝝ cerebro gēmę exhunt̃. Hiacynthꝰ quoq; ⁊ chrysopassus ibi repiunt̃. Cinnamomū ibi colligit̃. Duę sunt aūt ęthiopię: vna circa solis ortū: altera circa occasū in mauritania. Extra tres aūt ptes orbis. 4ª ps trāsoceanū īterior est in meridie: q̄ solis ardore nobis īcognita est: in cuiꝰ finibꝰ antipodas fabulose inhabitare ꝓdunt̃. Proxima āt hispāię mauritania est: deīde numidia: īde regio carthaginēsis: post q̄ getuliā accipimus: postea ęthiopia: inde loca exusta solis ardoribꝰ. Sciēdū sane ꝙ q̄dā ꝓuincię p̄mū de noīe auctoris appellatę sunt: postea a ꝓuīcia gētis nomē est fcm̄. Nā ab italo italia et rursus ab italia italus: ⁊ sic vtimur ipso noīe gentis q̄uo fuit ip̄s nomē auctoris. vn̄ deriuatū ē nomē ꝓuincię. Ex quo accidit ex vno hoīe noīari ⁊ ciuitatē ⁊ regionē ⁊ gentē. Prouincię aūt ex cā vocabulū acceperūt. Principatꝰ nāq; gētiū: q ad alios reges ptinebāt: cū in ius suū romani vincendo redigerēt: procul positas regiōes: ꝓuincias appellauerūt. Pa̅tria aūt vocata: ꝙ cōis sit oīum q ī ea nati sunt. Terrā aūt signari vt p̄dixīmꝰ cl̄ntū: terras v̄o singulas ptes: vt africa: italia. Eadē ⁊ loca. Nā loca ⁊ terrę spacia in orbe terraꝝ multas in se ꝯtinēt ꝓuīcias: sic̄ in corpore locꝰ est ps vna: multa in se ꝯtinēs mēbra: sicut ⁊ domꝰ multa in se ꝯtinēs cubicula: sic terrę ⁊ loca dicunt̃ terraꝝ spacia: quoꝝ ptes sunt ꝓuīcię: sic̄ in asia phrygia: in gallia rhetia: in hispāia bethyca. Naz asia locꝰ ē. ꝓuincia asię phrygia: troia regio phrygię: ilium ciuitas troię. Itē regiōes ptes sunt ꝓuīciaꝝ: q̄s vulgꝰ ꝯuētus vocat: sicut ī phrygia troia: sic̄ in galitia cātabria asturia. A rectoribꝰ āt regio nūcupata ē: cuiꝰ ptes territoria sunt. Territoriū āt vocatū. q̄si tauritoriū tritū bobꝰ ⁊ aratro. Antiq .n. sulco ducto ⁊ possessionū ⁊ territoriorū limites designabant.

¶ De insulis. Cap. VI.

INsulę dictę: ꝙ in salo sint .i. in mari. Ex his quęq; notissimę ⁊ maximę: q̄s plurimi veterum solerti studio indagauerūt: notādę sunt. Britānia oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa a vocabulo suę gētis cognominata. Hęc aduersa galliaꝝ parte ad ꝓspectū hispanię sita est. Circuitus eiꝰ q̄dragies octies. 75. miliariū: multa ⁊ magna flumina in ea: fontes calidi: metalloꝝ larga ⁊ varia copia: gagates lapis ibi plurimꝰ ⁊ margaritę. Thanatos insula oceani: ī freto gallico a britānia est varia tenuis separata: frumētarijs cāpis ⁊ gleba vberi. Dicta aūt thanatos a morte serpentiū: quos dū ipsa nesciat: asportata inde terra quoquo gentiū vecta sit: angues ilico ꝑimit. Tile vltima insula oceani īter septētriōalē ⁊ occidētē plagā vltra britāniā a sole nomen h̄ns: q2 in ea ęstiuum solstitiū sol facit: ⁊ nullus vltra eā dies est. vn̄ ⁊ pigruz ⁊ ꝯcretuz est eius mare. Orchades īsulę oceani vltra britāniā positę numero. 33. q̄rum. 20. desertę sunt. 13. colunt̃. Scotia eadē ⁊ hibernia: ꝓxima britānię īsula: spacio terrarū angustior: s3 situ fecundior. Hęc ab africo in boreā porrigit̃. Cuiꝰ ptes p̄ores hiberiā ⁊ cātabricū oceanū intēdūt. vn̄ ⁊ hibernia dicta. Scotia aūt ꝙ ab scotoꝝ gētibꝰ colit̃ appellata. Illic nullus āguis: auis rara: apis nulla: adeo vt aduectos īde pulueres seu lapillos: si qs alibi sparserit īter aluearia examina fauos deserāt. Gades īsula in fine bethycę ꝓuincię sita: q̄ dirimit europaz ab africa: in qua herculis colūnę visunt̃: ⁊ vnde tyrrheni maris faucibus oceani ęstus īmittit̃. Est aūt a ꝯtinēti terra cētū. 20. passibus diuisa: quā tyrij a rubro mari ꝓfecti occupātes in lingua sua gades .i. septaz noīauerunt: ꝓ eo ꝙ circū septa sit mari. Nascit̃ in ea arbor similis palmę: cuiꝰ gūmis infectū vitꝝ ceraumiū gēmā reddit. Fortunataꝝ insulę vocabulo suo significant oīa ferre bona: q̄si fęlices ⁊ beatę fructuū vbertate. Sua .n. apte nā p̄ciosaꝝ poma siluarū parturiunt. Fortuitis vitibꝰ iuga colliū vestiunt̃. Ad herbaꝝ vicem messis ⁊ olus vulgo est. Vn̄ gentilium error ⁊ sęcularium carmina poetaꝝ pp soli fęcunditatē easdē esse paradisuz putauerunt. Sitę sunt aut in oceano contra leuā mauritanię occiduo ꝓximę: ⁊ inter se interiecto mari discrete. Gorgodes īsulę oceani obuersę ꝓmontorio: qđ vocat̃ hesperuceras: q̄s incoluerūt gorgones fęminę: alitę ꝑnicitate: hirsuto ⁊ aspo corpore: ⁊ ex his īsulę cognominatę. Distāt aūt a ꝯtinenti terra bidui nauigatione. Hesperiduz insulę vocatę a ciuitate hespidę quę fuit in finibꝰ mauritanię. Sūt .n. vltra gorgodes sitę sub atlāteum littus in intimis maris finibus: in q̄ruz hortis fingunt fabulę draconē ꝑuigilē aurea mala seruātez. Fert̃ .n. ibi esse maris ęstuariū adeo sinuosis lateribus tortuosum: vt visentibꝰ ꝓcul lapsos angues imitetur. Cryse et argire insulę in īdico oceano sitę. adeo fecūdę copia metalloꝝ: vt pleriq; eas aureā superficiē ⁊ argenteā hēre ꝓdiderint: vnde ⁊ vocabula sortitę sunt. Taprobana insula indię subiacens ad eurū: ex qua oceanus indicus incipit: patēs in lōgitudine octingētisseptuagintaquinq; milibus passuū: in latitudine sexcenta vigintiquinq; milia stadioꝝ: scindit̃ amni interfluo: tota margaritis repleta ⁊ gēmis. Pars eius bestijs ⁊ elephātis repleta est: partez v̄o homines tenent. In hac insula dicunt in vno āno duas esse ęstates ⁊ duas hyemes: ⁊ bis floribus vernare locum. Tilos insula est indię ferens omni tempore folia. Hucusq; oceani insulę. Itē īsulę quę ab hellespōto vsq; ad gades in mari magno ꝯstitutę sunt. Cyprus īsula a ciuitate Cypro: quę in ea est nomē accepit: ipsa ē ⁊ paphos veneri ꝯsecrata in carpathio mari vicina austro famosa quondā diuitijs ⁊ maxime ęris. Ibi eniz prima huiꝰ metalli inuentio ⁊ vtilitas fuit. Creta insula gręcię pars est īgēs ꝯtra peloponesum. Hęc primū a temperie cęli macaroneson appellata est: deīde creta dicta a crete quodā indigena: quē aiunt vnum cretarum fuisse a quibus iupiter ibi absconditus est ⁊ enutritus. Est autē insula gręcię inter ortum ⁊ occasum lōgissimo tractu porrecta a septētrione gręcię ęstibꝰ: ab austro ęgyptijs vndis ꝑfusa. Fuit autem quondā centū vrbibus nobilis. vnde ⁊ hecatompolis dicta est. Prima etiā remis ⁊ sagittis claruit: p̄ma litteris iura finxit: ęquestres turmas prima docuit. Studium musicum ab ideis dactylis in ea cęptuz: capris copiosa: ceruis eget: lupos ⁊ vulpes: aliaq; ferarum noxia nusq̄ gignit: serpēs ibi nullus: ⁊ noctua nulla: ⁊ si īueniatur statim emoritur. Larga est aūt vitibus ⁊ arboribus. Dictamus herba in creta nascitur: ⁊ alimos q̄ admorsa diurnā famem ꝓhibet. Sphalongos autem venenatos gignit: ⁊ lapidem qui ideus dactylus dicitur. Abydos insula in Europa super hellespontuz posita: angusto ⁊ periculoso mari sepata: ⁊ abydos gręce dcā ꝙ sit ītroitꝰ hellesponti maris: in quo xerxes pontem ex nauibus fecit ⁊ in gręciam trāsijt. Coos insula adiacens prouincię atticę: in q̄ hyppocrates medicus natus est: quę vt Varro testis est arte lanificij p̄ma in ornamēto fęminarum inclaruit. Cyclades insulę antiqtus gręcię fuerunt: quas inde cyclades autumāt dictas ꝙ licet spacijs longioribꝰ a delo proiectę in orbem: tamen circa delum sitę sunt. Nā orbem κυκλου gręci loquuntur. Quidā vero nō ꝙ in orbem digestę sed ꝓpter scopulos qui circa eādez sunt dictas putāt cyclades. Hę in hellesponto iter ęgeum ⁊ maleum mare constitutę circundātur etiā pelago myrtoo. Sunt autez omnes numero. 53. tenentes a septētriōe in meridiē miliaria q̄ngēta: ab oriēte ī occasuz miliaria du

centa:metropolis eaꝝ rhodus. Delos isula in medio cy
cladũ sita. Et dicta delos fert: ꝙ post diluuiũ qđ ogigi tē
porib⁹ notat: cũ orbē multis mensib⁹ ꝯtinua nox inum
brasset: añ oēs terras radys solis illumiata est: sortitaqȝ
ex eo nomē: ꝙ pma manifestata sit visib⁹ humanis. Nã
Δελον greci mãifestũ dicunt. Ipsa est ⁊ ortygia: eo ꝙ p
mũ ibi visę sũt coturnices aues q̃s gręci ortygias vocãt.
In hac isula latona enixa ē apollinē ⁊ dianã. Delos ãt ⁊
ciuitas dr̃ ⁊ isula. Rhodos cycladũ pª ab oriente in q̃ ro
sę capitoliũ dr̃ eē iuentũ: dũ ibi ciuitas ꝯderet̃: ex quo ⁊
vrbs ⁊ isula rhodos ē appellata. In hac vrbe solis colos
sus fuit ęreus. 70. cubitoꝝ altitudine. Fuerũt ⁊ aly. 100.
nũero in eadē isula colossi minores. Tenedos vna ex cy
cladib⁹ ad septētrionē sita: in q̃ olim ciuitas a tene q̃dã
ꝯdita est. vñ nomen vrbis illi⁹: vel poti⁹ isulę fuit. Nã te
nes iste ifamatus ꝙ cũ nouerca sua ꝯcubuisset: fugiēs in
hãc insulã: vacuã cultorib⁹ obtinuit. Uñ ⁊ tenedos isula
dcã est: sic Cicero. Tenen ipm cui⁹ ex noie tenedos noia
tur. Carpathos vna ex cycladibus a meridie posita ꝯ̃ ęgy
ptũ a q̃ carpathiũ mare appellatũ est: vocata pp celerē
fructuũ maturitatē. Est. n. iter ęgyptũ ⁊ rhodũ. Ex hac i
sula dñr ⁊ carpasię naues magnę ⁊ spaciosę. Cyterea isu
la vna ex cycladib⁹ a pte occidua sita: cuius Porphyris
antea nomē fuit. Cyterea ãt vocata: q: ibi venus orta sit.
Icaria isula vna de cycladibus: q̃ icareo mari nomē de
dit. Hęc iter samũ ⁊ myconiũ pcurrētib⁹ saxis inhospita
lis est ⁊ nullis finib⁹ portuosa. Dicit̃ aũt icaꝝ cretensem
ibi naufragio iteryse ⁊ ð exitu hois ipositũ nomē loco.
Naxos isula a Dionysio dicta: q̃si dionaxon ꝙ fertilita
te vitiũ vincat cęteras: est aũt a delo. 18. milia passuũ se
parata: ex q̃ oliȝ iouis fert̃ aduersus titanas fuisse pfect⁹.
Melos ex nũero cycladũ vna oiuȝ isulaꝝ rotũdissima.
vñ ⁊ nũcupata. Hystoria dicit ex Jasone natũ fuisse filo
melũ ⁊ plutũ: ex filomelo pareantũ genitũ: q de suo noie
paron isulã ⁊ oppidũ appellauit. pus aũt minoia: deinde
paros dicta: de q̃ Uirgili⁹: niueãqȝ paron. Gignit. n. mar
mor cãdidissimũ: qđ pariũ dicũt. Mittit ⁊ sardium lapi
dem marmorib⁹ qdē pstãtiorē: ⁊ iter gēmas vilissimũ.
Chios isula syra ligua appellat̃: eo ꝙ ibi mastix gignit̃.
Syri. n. masticē chion vocãt. Samo isula ē i mari ęgęo:
vbi nata ē iuno: ex q̃ fuit sibylla samia: ⁊ pythagoras sa
mius a quo phię nomē iuentũ est. In hac isula repta pus
fictilia vasa tradunt̃. vñ ⁊ vasa samia appellata sunt. Si
cilia a sicano rege sicania cognoiata ē: deīde a siculo ita
li fratre sicilia. Pri⁹ ãt trinacria dicta pp tria acra. i. pro
montoria: peloꝝ: pachynũ: ⁊ lilybeũ. Trinacria. n. gręcũ
est: qđ latine triq̃dra dr̃: q̃si in tres q̃dras diuisa. Hęc ab
italia exiguo freto discreta: africũ mare pspectãs: terris
frugifera: auro abũdãs: cauernis tñ ⁊ fistulis penetrabi
lis: vētisqȝ ⁊ sulphure plena. Uñ ⁊ ibi ętnę montis extãt
icēdia: in cui⁹ freto scylla ē ⁊ charybdis: qb⁹ nauigia aut
absorbunt̃ aut colliduntur. Fuit ãt quondã pria cyclopũ: ⁊
postea nutrix tyrãnoꝝ frugũ fertilis ac pmũ terris oib⁹
cõmissis seminib⁹ aratro pscissa. Principē vrbiũ syracu
sas hȝ: fontē arethusaȝ: ⁊ alphęũ fluuiuȝ magnoꝝ gnãto
rē equoꝝ. In ea isula pm est iuēta comędia. Achaten lapi
dē ipsa pm ex achate flumie ędidit. Parturit ⁊ mare ei⁹
coraliũ: gignit ⁊ sales agrigētinos in igne solubiles crepi
tãtes in aqs. Ois ambit⁹ ei⁹ claudit̃ stadioꝝ triũ miliũ.
Salusti⁹ ãt dicit italię ꝯiuncta fuisse Siciliã: sȝ medium
spaciũ ipetu maris diuisuȝ ⁊ p angustiã scissuȝ. Tapsum
isula stadys. 10. a sicilia remota iacēs ⁊ planior. vñ ⁊ nun
cupata: de q̃ Uirgi. Tapsumqȝ iacētē. Eolię isulę sicilię
appellatę ab eolo ippote filio: quē poetę finxerũt regem
fuisse vētoꝝ: sȝ vt Uarro dicit: rector fuit istaꝝ isulaꝝ: ⁊

qr ex eaꝝ nebulis ⁊ fumo futuros pdicebat flat⁹ vētoꝝ:
ab impitis visus est vētos sua ptãte retinuisse. Eędē isu
lę ⁊ vulcanię vocãtur: ꝙ ⁊ ipsę sicut ętna ardeãt. Sũt ãt
nouē hñtes ppria noia: q̃rũ primã liparus quidã liparē
vocauit qui eã añ eolũ rexit. Altera hiera vocatur: ꝙ sit
collibus eminentissimis: reliquę vo. i. strongyle: didyme
eriphusa: phestias phęnicusa: euonymos: ericodes: phęci
codes: q̃ qm̃ nocte ardent eolię siue vulcanię dicunt̃. Ex
his q̃dã ab initio nõ fuerunt: q̃dã postea mari ędite vsqȝ
nũc pmanēt. Stoechades isulę massiliēsiũ. 60. miliariũ
spacio a ꝯtinēti in frõte narbonēsis puincię q̃ rhodan⁹
fluuius in mare exit. Dictę aũt gręce stoechades: q̃si ope
re in ordinē sint positę. Sardis hercule pcreatus: cũ ma
gna multitudine a libya pfectus Sardiniã occupauit ⁊
ex suo vocabulo insulę nomē dedit. Hęc in africo mari
facie vestigy humãi in oriente q̃ȝ in occidēte latior pmi
net: ferme paribus lateribus q̃ in meridiē ⁊ septētrionē
vertunt: ex quo ãte cõmertiũ a nauigãtib⁹ gręcoꝝ ichnos
appellata ē. Terra pȝ i lõgitudine miliariũ. 140. i latitu
dine. 40. In ea neqȝ serpēs gignit̃: neqȝ lup⁹: sȝ solifuga
tm̃ aial exiguũ hominib⁹ pernitiosuȝ. Uenenũ quoqȝ ibi
nõ nascit̃ nisi herba p scriptores plurimos ⁊ poetas me
morata apiastro similis q̃ hominibus rictus ꝯ̃hit: ⁊ qua
si ridentes interimit. Fontes hȝ sardinia calidos ifirmis
medelã pbentes: furibus cęcitatē: si sacramēto dato ocu
los aquę eius tetigerint. Corsicę insulę exordiũ incolę li
gures dederunt: appellãtes eã ex noie ducis. Nã quędã
corsa nomine ligus mulier: cum tauꝝ ex grege queȝ ppe
littora regebat trãsnatare solitũ: atqȝ per interuallũ cor
pore auto remeare videret: cupiens scire incognita sibi
pabula: tauꝝ a cęteris digredienteȝ vsqȝ ad insulã naui
gio psequuta est: cuius regressu insulę fertilitatē cogno
scentes ligures ratibus ibi pfecti sunt: eãqȝ a nomie mu
lieris auctoris ⁊ ducis appellauerunt. Hęc aũt isula gręce
cyrne dr̃: a cyrno herculis filio habitata: de q̃ Uirgil.
cyrneas taxos. Diuidit̃ aũt a sardinia. 20. miliariũ freto
cincta ligustici ęquoris sinu ad pspectũ italię. Est auteȝ
multis pmontorys angulosa gignens lętissima pabula:
⁊ lapidē quē cacocitem gręci vocãt. Ebissus insula hispa
nię dicta ꝙ a ęomo nõ pcul sit: q̃si eboęos. Nam. 70. sta
dys ab ea distat. Cuius terrã serpentes fugiunt. Huic cõ
traria est colubraria: quę referta est anguibus. Baleares
isulę hispãię duę sunt: aphrosiades: ⁊ gymneside maior ⁊
minor. Uñ ⁊ eas vulgus maioricã ⁊ minoricã nũcupãt.
In his primũ insulis inuenta est funda q̃ lapides emit
tuntur. vnde ⁊ balleares dictę. βαλλειν eni gręce emit
tere dicitur. vnde ⁊ balista: q̃si missa: ⁊ fundibulum. Uir
gilius. Balearis verbera fundę.

De promontorys. Cap. VII.

Commune est insulis vt promineãt. Inde et
loca earuȝ promontoria dicuntur: sic Salu
stius de sardinia. In oriente latior prominet
q̃ȝ in occidente. Sigęum promontoriuȝ asię
vbi hellespontus aperti⁹ dilatatur. Dcm̃ ãt
sigęũ ppter herculis taciturnitatē: qr phibitus hospitio
a Laumedonte troianoꝝ rege simulauit abscessuȝ ⁊ in
de contra troiã cum silentio venit: quod dicitur σιγη.
Maleũ promontoriũ gręce quod intrat mare ⁊ per mi
liaria quinq̃ginta protēditur vbi vnda ita sęua est: vt p
sequi nauigãtes videatur. Hoc aũt pmontoriũ a maleo
rege argiuoꝝ nomē accepit. Peloꝝ pmõtoriũ sicilię re
spiciēs aquilonē sm Salustiũ dcm̃ a gubernatore hãni
balis illic sepulto. Pachinum promontorium sicilię au
strum spectãs ab aeris crassitudine dictuȝ. Nã παχυς
est pinguis ⁊ crassus. Austro enim perflatur. Lilybeum

ꝓmōtoriū ſicilię: ſolis occaſuꝫ intēdēs vocatū ab eiuſdē
nois ciuitate:q̄ ibi ē ſita. Borion ꝓmōtoriū numidię: vo
catū ita ꝙ aqlonē itēdat. Hoc ipponereguꝫ poſtea dcm̄
ꝓ eo ꝙ ſit ęquore iterruptū. Calpis hiſpāię ꝓmontoriū.

De montibus ceteriſqꝫ terrę vocabulis. Cap. VIII.

MOntes ſunt tumores terrarū altiſſimi dicti
ꝙ ſint eminētes. Quidā aūt ꝓprys ex cauſis
vocati ſunt: ex qbꝰ notādi ſunt q opione ma
ximi celebrantur. Mons caucaſus ab india
vſqꝫ ad tauꝝ porrectus ꝑ gentiū ⁊ linguaꝝ
varietate quoquo verſuꝫ vadit diuerſis noibꝰ nuncupa
tur. Ubi aūt ad orientē in excelſioreꝫ ꝯſurgit ſublimita
tem ꝑꝑ nimiū candorē caucaſus nūcupat̄. Nā orientali
lingua caucaſum ſignificat candiduꝫ .i. niuibus denſiſſi
mis candicantē. Unꝫ ⁊ eū ſcythę q eidē monti iunguntur
croacaſin vocauerūt. Caſin .n. apud eos cādor ſiue nix di
cit̄. Mons taurꝰ a plęriſqꝫ idē vocat̄ q ⁊ caucaſus. Liba
nus mons phęnicū altiſſimꝰ: cuiꝰ meminerūt ꝓphetę: di
ctꝰ a thure: q2 ibi colligit̄. Cuiꝰ ca ꝑs q̄ eſt ſuꝑ eū ad orię
talē plagā reſpiciēs: antilibanꝰ appellat̄ .i. ꝯ libanū. Ara
rath mōs armenię in quo archā hyſtorię poſt diluuiū re
ſediſſe teſtant̄. Unꝫ ⁊ vſqꝫ hodie ibidē lignoꝝ eiꝰ vn̄r ve
ſtigia. Acroceraunÿ montes ꝑꝑ altitudinē ⁊ fulminū ia
ctꝰ vocati ſunt. Gręce .n. fulmē ceraunios dr̄. Sūt āt iter
armeniā ⁊ hiberiā icipiētes a portis caſpys vſqꝫ ad fon
tē tigridis fluuÿ. Hypborei mōtes ſcythię dicti ꝙ ſupra
.i. vltra eos flat boreas. Riphęi mōtes i capite germāię
ſūt a ꝑpetuo vētoꝝ flatu noiati. Nā ριφη gręce impetus
⁊ ορμη dicitur ventus. Olympus mons macedonię: ni
miū ꝑcelſus: ita vt ſub illo nubes eē dicant̄. De quo Uir
giliꝰ. Nubes exceſſit olympꝰ. Dictꝰ aūt olympꝰ q̄ſi olo
lampus .i. q̄ſi cęlū. Hic mons macedoniā diuidit a thra
cia. Athos mons macedonię: ⁊ ipſe altior nubibꝰ: tātoqꝫ
ſublimis vt i lemnū vmbra eiꝰ ꝓtēdat̄: q̄ ab eo .86. milia
ribꝰ ſepat̄. Parnaſus mons eſt theſſalię iux̄ boetiā: q ge
mino vtice ē erectꝰ in cęlū. Hic i duo findit̄ iuga cirrha ⁊
nyſa. vn̄ ⁊ nūcupatꝰ eo ꝙ in ſingulis iugis colebant̄ ap
pollo ⁊ liber. Hęc iuga a duobꝰ fratribꝰ citheron ⁊ helicō
appellant̄. Nā helicon dictꝰ ab helicōe fratre citherōis.
Itē ceurauny ſūt mōtes epiri a crebris dicti fulminibꝰ.
Gręce .n. fulmē ceraunos dr̄. Apęninus mons appellatꝰ.
q̄ſi alpes pęnicę: q2 hānibal veniēs ad italiā eaſdē alpes
aꝑuit. vn̄ ⁊ Uirgil. Alpes imittit aꝑtas. Has .n. hānibal
poſt bella hiſpanię acepto rupit. Iuuēalis. Et montē ru
pit aceto. Et ide loca ipa q̄ rupit apęninę alpes vocant̄.
Mons ętna ex igne ſulphure dictꝰ. vn̄ ⁊ gehēna. Cōſtat
āt hūc ab ea ꝑte q̄ eurus ⁊ africus flat hēre ſpelūcas ple
nas ſulphuris: ⁊ vſqꝫ ad mare deductas: q̄ ſpeluncę reci
piētes in ſe fluctꝰ vētū creant: q agitatꝰ ignē gignit ex ſul
phure. vn̄ fit qđ vr̄ icēdiū. Pyrrheneꝰ ⁊ ipe a crebris ful
minū ignibꝰ nūcupatus. Gręce .n. ignis pyr vocat̄. Iſte ē
q iter galliā atqꝫ hiſpaniā q̄ſi de iduſtria muniměētū in
teriacet. Soluriꝰ a ſingularitate dr̄: ꝙ oibꝰ hiſpanię mon
tibꝰ ſolus altior videat̄: ſiue ꝙ oriēte ſole an̄ radiꝰ eiꝰ in
eo ſit q̄ꝫ ipe cernat̄. Calpes mōs i vltimis finibꝰ oceani: q
dirimit europā ab africa: quē atlantis finē eē dicūt: de q̄
Lucanꝰ. Heſpiā calpē ſūmūqꝫ ipleuit atlātē. Atlas pro
methei frater fuit ⁊ rex africę: a q̄ aſtrologię artē pᵐ di
cūt excogitatā. Iōqꝫ dictꝰ eſt ſuſtinuiſſe cęlū. Ob erudi
tionē igit̄ eiꝰ diſciplinę ⁊ ſciam cęli nomē eiꝰ in mōtē afri
cę deriuatū eſt: q nūc atlas cognoiat̄ q ꝑꝑ altitudinē ſuā
q̄ſi cęli machinā: atqꝫ aſtra ſuſtētar̄ videt̄. Alpes āt ꝓꝑe
montes gallię ſunt. De qbꝰ Uirgiliꝰ. Aereas alpes. Et di
cēdo aereas: v̄bū exꝑſſit a v̄bo. Nā galloꝝ lingua alpes:
mōtes alti vocant̄. Hęc ſunt .n. q̄ italię muroꝝ exhibēt
vicem. Colles ſunt ꝑeminētiora iuga montiuꝫ q̄ſi colla.
Iuga āt mōtiū ex eo appellata ſunt: ꝙ ꝓꝑinqtate ſui iū
gant̄. Tumulus ē mons breuis: q̄ſi tumēs tellus. Itē tu
mulus: terra ꝯgeſta: vbi nulla memoria eſt. Ualles ſunt
hūilia loca: q̄ſi vulſa. Hinc ⁊ ꝯualles deꝑſſa loca terraꝝ
iter mōtes. Cāpus ē terraꝝ planities. Dictꝰ aūt cāpus ꝙ
breuis ſit pedibꝰ nec erectus vt mōtes: ſꝫ patēs ⁊ ſpacio
ſuo porrectus ⁊ iacens. vn̄ ⁊ gręce pedion dr̄. Sūpſit aūt
nomē ex gręca etymologia. Cami .n. gręce breue dr̄. So
lū ē oē qđ ſuſtiet: a ſoliditate dcm̄ .ſ. vn̄ ⁊ de mari Uirgi
liꝰ ait. Subtrahiturqꝫ ſolū. Saltꝰ ſunt vaſta ⁊ ſilueſtria
loca vbi arbores exiliūt in altū. Fauces ſunt āguſtoꝝ lo
coꝝ aditꝰ ⁊ iter arduos mōtes loca anguſta ⁊ breuia: di
cta a fauciū ſimilitudie: q̄ſi foces. Cōfrages loca in q̄ vn
diqꝫ vēti currūt: ac ſeſe frāgūt: vt Neuius ait. In mōtes
vbi vēti frangebāt locū. Scabra ſunt loca ſitu aſꝑa. vn̄ ⁊
ſcabies dr̄ a corꝑis aſꝑitate. Luſtra obſcura latibula fe
raꝝ ⁊ lupoꝝ cubilia ſunt. vn̄ ⁊ lupanaria luſtra dicunt̄ ꝑ
ꝯriū videlꝫ: q2 parū illuſtrant̄. Lucus ē locus dēſis arbo
ribus ſeptus: ſolo lucē detrahens. Pōt ⁊ a collucēdo cre
bris luminibꝰ dici: q̄ ibi ꝑꝑ religionē gētiliū cultūqꝫ fie
bāt. Deſerta vocata q2 nō ſuēt̄: ⁊ iō q̄ſi deſerunt̄: vt ſunt
loca ſiluaꝝ ⁊ montiuꝫ: ꝯria vberrimaꝝ terraꝝ: quę ſunt
vberrimę glebę. Deuia ſunt loca ſecreta ⁊ abdita: q̄ſi ex̄
viā. Ipſa ſunt ⁊ inuia. Inde ⁊ auiaria ſecreta loca ⁊ a via
remota: aut tm̄ adibilia auibus. Unde eſt illud. Inculta
rubent auiaria bacis. Amęna loca Uarro dicta ait: eo ꝙ
ſolū amorē ꝑſtent: ⁊ ad ſe amāda alliciāt. Veriꝰ Flaccus
ꝙ ſine munere ſint: nec qcq̄ꝫ his officia: q̄ſi a munia hoc
eſt ſine fructu. vn̄ nullus fructus exoluit̄. Inde ēt nihil
pręſtātes imunes vocātur. Aprica loca: quę ſole gaudent:
quaſi ανευφρικησ .i. ſine frigore: ſiue ꝙ ſint aperto cę
lo. Opaca v̄o loca: quaſi operta: cęlo aprico cōtraria. Lu
bricum dici conſtat locum: ab eo ꝙ ibi quis labitur: ⁊ lu
bricum dicitur: non quod labit̄: ſꝫ in quo labit̄. Aeſtiua
ſunt loca vmbroſa: quibꝰ per ęſtatē vitāt pecora ſolis ar
dorem. Statius. Et vmbroſi patuere ęſtiua licęi. Naua
lia ſunt loca vbi naues fabricātur. Hoc ⁊ textrinū voca
tur. Statio eſt vbi ad tēpus ſtāt naues. Portus vbi hye
māt. Importunū aūt in quo nullum eſt refugiū: q̄ſi nul
lus portus. Portus aūt locus eſt ab acceſſu vētoꝝ remo
tus: vbi hiberna opponere ſolent. Et portus dictus a de
portādis cōmertys. Hūc veteres a baiulādis mercibus
baias vocabāt. illa declinatōe a baia baias: vt a familia
familias. Littus eſt terra queqꝫ mari vicina. Et dcm̄ lit
tus: q2 fluctu elidit̄: vel ꝙ aq̄ alluit̄. Cicero i topicis. Lit
tus eſt aq̄ qua fluctꝰ elidit. Circūluuiū locus quē aq̄ cir
cūluit. Alluuiū ꝯſumptio riparuꝫ ex aqs. Margo eſt ꝑs
cuiuſlꝫ loci: vtputa maris. vn̄ ⁊ nomen accepit. Mariti
ma q̄ſi maris intima. Oſtia ab igreſſu ⁊ exitu fluminis di
cta in mari. Continens perpetua terra: nec vllo mari di
ſcreta: quem gręci pyron vocant.

De inferioribus terrę. Cap. IX.

SPecus eſt foſſa ſub terra q̄ ꝓſpici pōt. Spe
lea gręce: ſpelunca latine. Spiraculla appel
lata oia loca peſtiferi ſpiritꝰ: que gręci paro
nia appellāt: vel acherōtea. Etiā Uarro ſpi
raculū dicit huiuſcemodi locuꝫ: ⁊ ſpiracula
ex eo dicunt̄ loca: qua terra ſpiritum ędit. Hiatus pręru
ptio terrę profunda: quaſi hitus. Proprie autem hiatus
eſt hominis oris apertio trāſlata a feris: quarum auidi
oris adapertione monſtratur. Profunduꝫ proprie quaſi
cuius porro ſit fundus. Abuſiue aūt profundum vel ſur
ſum vel deorſum dicit̄: vt mare ac terra cęlūqꝫ ꝓfundū.
Baratrū nimię altitudinis nomē eſt: ⁊ dcm̄ baratrū q̄ſi

vorago atra.i.a ꝓfunditate. Hereb' inferoꝝ ꝓfunditas atqꝫ recessus. Styx ἀπὸ τοῦ στυγοῦ .i.a tristicia di/cta: eo ꝙ tristes faciat: vel ꝙ tristitiā gignat. Cocytus lo/cus iferi: de quo Job ita loqꝫ dulcis fuit: glareis cocyti. Co/cytus āt nomē accepit grēca interptatiōe a luctu ⁊ gemi/tu. Tartarus vel qꝛ illic oīa turbata sunt. ἀπὸ τοῦ τα/ράττειν: vel qḋ veriꝰ est. ἀπὸ τοῦ τρηφέδος .i.a tremo/re frigoris qḋ ē algere ⁊ rigere.i.qꝛ luce soleqꝫ caret. Nā neqꝫ illic vapores sūt: q ex solis luce gignunt: neqꝫ flatꝰ: q eiusdē motibꝰ incitant: sꝫ ꝑpetuꝰ stupor. Tartarizin.n. horrere ⁊ tremere apud grēcos legit. Illic erit fletꝰ ⁊ stri/dor dētiū. Gehēna ē locꝰ ignis ⁊ sulphuris quē putāt ita noiatū a valle idolis ꝯsecrata: q̄ est iuxͣ muꝝ ierlꝫ: reple/ta olim cadaueribꝰ mortuoꝝ. Ibi.n. hebrei filios suos i/molabāt demōibꝰ: ⁊ appellabat locus ipse gehēnon. Fu/turi ḡ supplicij locꝰ vbi pctōres cruciādi sunt hꝰ loci voca/bulo designat. Duplicē āt eē gehēnā ⁊ ignis ⁊ frigoris in Job legimꝰ. Inferus appellat: eo ꝙ īfra sit. Sicāūt ꝺm corpꝰ si pōderis sui ordinē teneat inferiora sunt oīa gra/uiora: ita ꝺm spm̄ inferiora sunt oīa tristiora. vn̄ ⁊ in grē/ca lingua origo nois quo appellat inferus: ex eo ꝙ nihil suaue ab eo resonare ꝓhibet: sicut aūt cor aīalis in me/dio eiꝰ est: ita ⁊ infernꝰ in medio terrē esse ꝓhibet. vn̄ ⁊ in euāgelio legimus: in corde terrē. Nōnulli aūt dicunt: ꝙ infe/ri ꝓ eo dicantur: ꝙ animē hinc ibi inferant.

¶ Incipit liber quintusdecimus.

¶ De ciuitatibus. Cap. I.

De auctoribus ꝯditaꝝ vrbiū plerūqꝫ dis/sensio iuenit: adeo vt nec vrbis qdē romē origo di/ligēter possit agnosci. nā Salustiꝰ dicit. Urbē ro/mā sicuti ego accepi cōdi/dere atqꝫ habitauere in initio troiani ⁊ cū his ab/origenes. Alij dicūt ab e/uādro ꝺm qḋ Uirgilius. Tūc rex Euādrus roma/nē ꝯditor arcis. Alij a ro/mulo: vt En huius nate auspicijs illa inclyta roma. Si igit tātē ciuitatis certa rō nō appet: nō mirꝫ si in aliaꝝ opīone dubitat. Un̄ nec hystoricos: nec cōmētatores varia dicētes impitiē ꝯdē/nare debemus: qꝛ antiqtas ipsa creauit errorem. Sane q̄sdā de qbꝰ aut sanctē scripturē aut hystoriē gētiū certā originē referunt: paucis admodū vbis retexere opꝫ. Pri/mus an diluuiū chaim ciuitatē enoch ex noie filij sui in idia cōdidit: quā vrbē sola multitudine sue posteritatis ipleuit. Primꝰ post diluuiū Nēbroth gigas babylonē vr/bē mesopotāmiē fūdauit: hāc semiramis regia assyrio/rū ampliauit: murūqꝫ vrbis bitumine ⁊ cocto latere fe/cit. Uocabulū āt sumpsit a ꝯfusiōe: eo ꝙ ibi cōfusē sint atqꝫ ꝑmixtē linguē edificātiū turriꝫ. Huiꝰ turris altitudo qnqꝫ miliū centū septuagītaq̄ttuor passuū fuit. Iudei as/serūt Sem filiū Noe quē dicūt Melchisedech pͫ post diluuiū ī syria ꝯdidisse vrbē salē: in q̄ regnū fuit eiusdē Melchisedech. Hāc postea tenuerūt iebusei: ex qbꝰ ⁊ sor/tita ē vocabulū iebus: sicqꝫ duobꝰ noibꝰ copulatis: iebus ⁊ salē vocata est ierl'm: q̄ postea a salomone hyerosoly/ma q̄si hyerosolomonia dicta ē. Hec ⁊ corrupte a poetis solyma nūcupata ē: ⁊ postea ab helio adriano helia voci/tata ē. In ipsa ē ⁊ syon: q̄ hebraice speculatio īterptat: eo ꝙ i sublimi ꝯstructa sit: ⁊ de lōge veniētia ꝯtēplet. Ierlꝫ āt pacifica in nr̄o ꝺmōe trāsfert. Oppida āt nobilia: q vel q̄ ꝯstituerūt. Dionysiꝰ q ⁊ liber pr̄: cū indiā victor pam/bulasset: nysā vrbē ex suo noie iuxͣ indū fluuiū ꝯdidit: ⁊ 50. milibꝰ hoīum ipleuit. Medus āt egei filiꝰ mediā con/struxit. vn̄ ⁊ regio eiꝰ medię nomē sortita ē. Parsinopo/lis vrbē caput ꝑsici regni ꝑseꝰ andię filiꝰ ꝯdidit: famosissi/mā ꝯfertissimāqꝫ opibꝰ: a q̄ ⁊ ꝑsidia dicta ē. Hectesifon/tē qqꝫ parthi apud parthiā ꝯdiderūt in emulatōē ba/byloniē vrbis. Susis oppidū ꝑsidē aiunt memnonis fra/trē ꝯstituisse. Dcm̄ aūt susis: q imineat suse fluuio. Ibi ē regia cyri lapide candido ⁊ vario: cū colūnis aureis: ⁊ la/cunaribꝰ gēmisqꝫ distincta: ꝯtinēs ēt simulachrū celi stel/lis micantibꝰ ꝑsignatū: cetera hūanis mētibꝰ icredibilia. Bactrū oppidū bactriani ꝯdiderūt ex ꝓpo amne eū co/gnominātes q bactrus vocat. Carra ciuitas mesopotha/miē. Trāsedissaꝫ ꝯditā a parthis: vbi quōdā romanꝰ est cesus exercitꝰ ⁊ crassus dux captꝰ. Edissaꝫ vrbē mesopo/thāmię ꝯdidit nēbroth filiꝰ chus postq̄ de babylōe mi/grauit: in q̄ ⁊ regnauit: q̄ an̄ Iare cognoiata ē. Ipse ꝯstru/xit calāne q̄ postea vso noie a seleuco rege dicta est seleu/cia. Philadelphiā vrbē arabię ꝯdidit raphaiꝫ gēs ātiq̄s/sima: quā iterfecerūt filij loth. Seleucus vnus ex pueris alexādri post mōtē eiusdē alexādri occupato regno oriē/tis vrbē in syria ꝯdidit: eāqꝫ ex ātiochi pr̄is sui noie ātio/chiā nūcupauit: ⁊ syriē caput istituit. Ipse q̄qꝫ laodiciā ⁊ seleuciā: ipse apamiā ⁊ edissaꝫ vrbes ꝯstruxit. Damascꝰ vrbs syriē condita ⁊ nūcupata a damasco dispensatoris abrahē filio. Hec ātea i oī syria tenuit ꝓncipatū. Necdū .n. florebāt ibi antiochia: laodicia ⁊ apamia: quas vrbes post alexādrū ꝯstructas eē cog̈scimꝰ. Hic ē damascꝰ quē abrahā futuꝝ sibi heredē dixerat: anq̄ eēt illi ꝓmissus Ysaac. Gaçā oppidū palestinē ꝯdiderūt euei in q̄ habita/uerūt cappadoces ꝑstinis cultoribꝰ iterfectis. Uocata āt gaça eo ꝙ ibi cābyses rex ꝑsaꝝ thesauros suos posuit: cū bellū egyptijs itulisset. Persaꝝ.n. ligua thesauꝝ gaça no/miat. Philistiꝫ vrbē ꝯdiderūt allophili: ipsa ē ascalon: ꝺ q̄ supiꝰ memorauimus: nūcupata ex noie cesloim q fuit nepos cham: ⁊ filiꝰ mesraim. Hor vrbs fuit quondā po/tētissima: ⁊ vsa vice stratonis turris: postea ab herode re/ge iudeē in honorē cesaris augusti cesarea nūcupata. In q̄ cornelij domꝰ xp̄i ē eccl'a: ⁊ philippi ediculē: ⁊ cubiliū 4or vginū ꝓphetaꝝ. Ioppe oppidū palestinē maritumū ydē palestini edificauerunt: vbi saxū ondit: qḋ vīculoꝝ ādromadē adhuc vestigia retiet: cꝰ beluē forꝰ eminētior elephātis fuit. Hiericho a iebuseis ꝯdita tradit: a qbꝰ ⁊ nomē traxisse ꝓhibet: hāc subuertit iesus: postq̄ istruxit aliā oçam de bethel ex tribu effraim. Sꝫ ⁊ hec eo tpe q̄ ierlm oppugnabat a romāis ꝓp ꝑfidiā ciuiū capta atqꝫ destructa ē: post quā 3a edificata est vrbs q̄ vsqꝫ hodie ꝑ/maēt. Sichem samariē vrbē q̄ latię ⁊ grēce sichima vo/cat: edificauit emor: appellauitqꝫ eā nomie sichem filij sui. Ipa est nūc neapolis ciuitas samaritāoꝝ. Bethel vr/bē samarię ꝯdiderūt iebusei: q priꝰ vocabat luça: sꝫ post/q̄ dormiēs ibi Iacob vidit scalā intētē celo ⁊ dixit: ve/re h domꝰ dei est ⁊ porta celi: hac ex eā locꝰ nomē accepit bethel.i.domꝰ dei. Qn̄ āt ibi ab hieroboā vituli aurei fa/bricati sunt: vocata ē bethauen.i.domꝰ idoli: q̄ ātea voca/bat domꝰ dei. Betbleeꝫ iudē ciuitas Dauid q̄ mūdi ge/nuit saluatorē: a iebuseis ꝯdita fert: ⁊ vocata pͫ effrata: qn̄ aūt ibi Iacob pecora sua pauit: eidē loco betbleeꝫ no/mē quodā vaticinio futuri iposuit: qḋ domꝰ panis iterp/tat: ꝓp eū panē q ibi ꝺ celo descēdit. Ebron ciuitas iudeē q̄ quondā vocabat arbe ꝯdita est a gigātibꝰ ante septē

q̃ȝ ab eis thanis vrbs ęgypti condereť. Ipsa est arbe a numero ita vocata ꝙ ibi tres patriarchę sepulti sunt: ⁊ quartus adã. Ipsa ẽ ⁊ mãbre vocata ex vno amico abrahę. Samariã a q̃ oĩs regio q̃ circa eã fuit nomẽ accepit: sennacherib rex assyrioꝝ ꝯstruxit: vocauitqȝ samariã .i. custodiã: qr q̃n isrl' trãstulit medos ibi custodes cõstituit. Hãc obsidione captã ãthiochus solo coęquauit. Quã postea herodes a fũdamẽtis instaurãs in honorẽ augusti augustã .i. sebastiã gręco s̄mone vocauit. Ibi sepulti sũt helyseus ⁊ abdias ꝓphetę: ⁊ quo maior ĩter natos mulieꝝ nõ fuit baptista ioãnes. Tyberiadẽ vero herodes alius ĩ iudea ĩ noĩe tyberij cęsaris ꝯdidit. Tyrus vrbs phęnicũ ꝯdita a phęnicibꝰ fuit. Hęc est ciuitas ex qua auꝝ regi salomõi deferebať: in qua optima purpura tingiť. Vñ ⁊ tyria dr̃ nobil' purpura. Phęnices a rubro ꝓfecti mare sidonẽ vrbẽ opulẽtissimã cõdiderũt: quã a pisciũ copia sidõ appellauerũt. Nã piscẽ phęnices sidon vocant. Ipsi ẽt tyrũ in syria: ipsi vticã in africa ipponẽ: leptiȝ aliasqȝ vrbes ĩ ora maritima ꝯdiderũt. Ipsi thebas in boetia duce cadmo: ipsi postremo ĩ vltima orbis tẽdẽtes vrbẽ ĩ oceão ꝯdiderũt: eãqȝ ligua sua gades noĩauerũt. Nã mos erat antiq̃ phęnicũ gẽti multi sil' mercãdicã domo ꝓficisci: ⁊ cũ icolaꝝ anios ꝯmertio rex bis ante ĩcognitaꝝ sibi ꝯciliassẽt: loca q̃ ꝯdẽdis vrbibꝰ idonea videbanť cepere. Ex his ꝓfecta ⁊ dido in littus africę vrbẽ cõdidit: ⁊ carthadã noĩauit. quod phęnicea lingua exp̃mit ciuitatẽ nouã: mox s̄mone verso carthago est dicta: hanc scipio deleuit. Quę aũt nũc ẽ postea a romanis ẽ cõdita. Carthago autẽ antea byrsa: postea tyrus dicta est: deinde carthago. Mẽphin ciuitatẽ ęgypti edificauit epaphus iouis filius: cuȝ in secũda ęgypto regnaret. Hęc ẽ vrbs in q̃ charta nasciť: vbi etiã optimi mathematici fuerũt. Nã hãc vrbem magicis artibus deditã pristini vsqȝ ad p̃ns tempus vestigia erroris ostendũt. Thanis metropolis ęgypti vbi pharao fuit: ⁊ moyses cuncta signa fecit: q̃ in exodo scribũtur. Hanc construxisse perhibentur titanes .i. gigantes ⁊ ex suo nomine nuncupauerunt. Eliopolis vrbs ęgypti: que latinę interp̃tať solis ciuitas: sicut .70. ĩterpretes arbitrãtur. Edificata ẽ aũt a filijs isrl' in qua phutifares sacerdos fuit cuius meminit ęcechiel. Urbẽ alexãdriã cõdidit alexãder magnus: cuius ⁊ nomẽ detinet. Hãc enim idẽ in terminis regionis africę ⁊ ęgypti constituit: ⁊ caput esse regiõis ęgypti iussit. Interiacet aũt inter ęgyptũ ⁊ mare q̃si claustrũ importuosa. Hęc est vrbs ęgypti: postea versa ĩ alexãdriã. Thebas ęgyptias ꝯdidit cadmꝰ: q̃ iter ęgyptias vrbes numero portaꝝ nobiliores habenť: ad quas ꝯmertia arabes vndiqȝ subuebũt. Hic regio ęgypti thebaica dicta ẽ. Thebe aũt ⁊ boetię sunt ⁊ ęgyptię: vno tñ auctore sunt cõditę. Ptolomais ⁊ beronice a regibus ęgyptijs nominatę a qbꝰ ⁊ ędificatę fuerũt. Cęsareã cappadocię philippus ĩ honorẽ cęsaris ędificauit. Tarsuȝ cilitię danaes proles ꝑseus ędificauit: de qua ciuitate fuit Paulus apostolus. Natus ĩquit tarso cilitię. Quidam etiam locus indię tarsus vocať. Seleuciam isaurię condidit seleucus: qui ⁊ antiochiam. Ilus aũt apollinis filius in phrygia iliũ cõdidit. Ammaçones ęphesum in asia construxerũt Theseus vero smyrnaȝ construxit: q̃ homero poetę patria extitit: ⁊ smyrna vocata: ꝙ eius campos hermus fluuius secat. Dioscoriã colchorũ vrbeȝ amphitus ⁊ circius aurigę castoris ⁊ pollucis fabricauerũt: ex eoꝝ noĩe eam cognominantes. Nã castor ⁊ pollux gręce dioscori appellanť. Nicomedia a nicomedo rege bithynię ędificata est. Bithynia cõdita a phęnice q̃ p̃ᵐ mirandina vocabať. Constantinopolin vrbeȝ thracię constãtinꝰ ex noĩe suo ĩstituit: solã romę meritis ⁊ potẽtia adęquatã. Hanc cõditaȝ p̃mũ a pausania rege spartanoruȝ ⁊ vocatã biçantiũ: vel qđ tantũ pateat inter adriaticũ mare ⁊ ꝓpontidẽ: vl' ꝙ sit receptaculũ terrę marisqȝ copijs. Vñ ⁊ eaȝ cõstãtinus aptissimã cõdere iudicauit: vt receptaculũ sibi terra mariqȝ fieret. Vñ ⁊ nũc romani ĩperij sedes ⁊ totius caput est orientis sicut ⁊ roma occidẽtis. Epirus ciuitas thracię cõdita ẽ a pyrrho ⁊ cognominata. Athenas in hellade cecrops cõdidit ⁊ ex suo noĩe cecropiã noĩauit. Hanc anfixion qui in gręcia tertius post cecropẽ regnauit mineruę sacrauit: ⁊ nomẽ ciuitati athenas dedit. Naȝ minerua gręce athenas dr̃: vñ ⁊ mineruã gręci inuẽtricẽ multaꝝ artiũ asserunt: qr ⁊ litterę ⁊ artes diuersoꝝ studioruȝ ⁊ ipsa philosophia veluti tẽplum athenas habuerũt. Corinthũ in achaia cõdidit corinthus orestisꝰ filius. Hãc gręci corintheã vocãt: hoc est administrationẽ reipublicę. Thebas boetię cadmus veniens a phęnicibus cõdidit: thebis ęgyptijs p̃us ab eo cõstructis. Mycenas lacedęmonia cõdita a lacedęmone semele filio. Sparta a sparto filio foronei vocata: q̃ fuit filiꝰ inachi. Ipsaȝ aũt cẽ spartã: quã ⁊ lacedęmoniã ciuitatẽ: atqȝ ĩde lacedęmonios spartanos dici. Achaia ab acheo constructa. Pelops q̃ apud argos regnauit pelopõnensuȝ vrbẽ cõdidit. Cecrops ĩ isula rhodo rhodũ ędificauit Carpatus coũ. Aeos tiphonis filius paphuȝ. Angeus licurgi filius samum. Dardanus autẽ cõdidit dardaniã. Thessalonicã thessalus gręci filius ędificauit: in q̃ ẽt regnauit. Brundusium construxerũt gręci. Brundusiũ autẽ dictũ gręce ꝙ brunda caput cerui dicať: sic est .n. vt ⁊ cornua videanť: ⁊ caput ⁊ lingua in positione ipsius ciuitatis. In italia autẽ a iano ianiculuȝ: a saturno saturnia: atqȝ latium cõditum: eo ꝙ ibi fugiẽs latuisset cognominatum. Ab hercule in campania pompeia q̃a victor ex hispania pompã bouȝ duxerat. Aeneas autẽ post excidiũ troię: ĩ eãdeȝ italiã veniẽs ab vxoris noĩe lauiniã ꝯdidit. Ascanius vo relicto lauinię nouercę suę regno albã longã ędificauit. Alba autẽ vocata ꝓpter colorem suis: longa: qr longũ oppidum est iuxta ꝓlixitatẽ collis: in q̊ positũ est. Ex hac ẽt vrbe reges albanorum appellari cęperũt. Capuã capis siluius rex albanoꝝ cõstruxit appellatã noĩe cõditoris: licet sint q̃ dicant a capacitate eaȝ capuã dictã: ꝙ eius terra oẽȝ vitę fructũ capiat: alij a locis campestribꝰ in q̃bus sita est. Est aũt caput vrbium campanię inter tres maxias romaȝ carthaginẽqȝ numerata: ex qua ⁊ ꝓuincia italię campania dicta est. Romulus cũ ĩterfecto apud albã amulio auum numitoreȝ in regnũ restituisset: in eum locũ vbi nũc roma est deuenit: ibiqȝ sedes posuit: męnia cõstruxit: vrbẽqȝ ex nomine suo romã vocauit. Hãc aũt antea euãder dr̃ cõdidisse: vt est illđ. Tũc pater euãdrus romanę cõditor arcis. Ancus marcius ex filia numę pompilij natus hic vrbeȝ in exitu tyberis condidit: q̃ ⁊ peregrinas merces exciperet ⁊ hostem moraret: quã ab ipso situ hostiã appellauit. Galli quidam intestina discordia ⁊ assiduis dissensionibus suoruȝ ꝓmoti sedes nouas q̃rentes ĩ italiã ꝓfecti sunt: sedibusqȝ ꝓprijs tuscis expulsis: mediolanũ atqȝ alias vrbes cõdiderũt. Vocatũ aũt mediolanũ ab eo ꝙ ibi sus mediolãea ꝓhibeť inuenta. Historijs placet a mesapo gręco mesapię datam originẽ: versa postmodũ in nomẽ calabrię: quaȝ in exordio enotri frater peucecius peuceciã noĩauerat. Mãto tiresię filia post interitũ thebanoꝝ dr̃ delata ĩ italiaȝ ⁊ mantuã cõdidisse. Est aũt in venetia: q̃ gallia cisalpina dicitur. Et dcã mãtua ꝙ manes tueať. Partenopeia a partenope virgine quadã illic sepulta appellata: qđ oppidũ postea augustus neapoliȝ cẽ maluit. A promontorio leucaten in q̊ actij apollinis tẽpluȝ fuit: vbi bellũ augustus ꝯ antoniũ gessit. Quo victo vrbẽ in actiaco sinu cõdidit: quã a victoria nicopolim appellauit. Pallantus partheniorũ dux parthenios constituit. Taras neptuni filius fuit: a quo tarentum ciuitas ⁊ cõdita ⁊ apppellata est. Cum Cyrus ma-

ritimas vrbes grecię occuparet: ⁊ focenses ab eo expugnati oībus angustijs premerent̄: iurauerūt vt ꝓfugerent ꝗ̄ lōgissime ab imperio pſaꝝ vbi nec nomē qdē eoꝝ audirēt: atq̄ ita in vltimos gallię sinus nauibꝰ ꝓfecti armisq̄ se aduersus gallicā feritatē tuētes: massyliā cōdiderūt ⁊ ex noīe ducis nūcuparunt. Hos Uarro triligues dicit: ꝙ ⁊ grece loquant̄ ⁊ latīe ⁊ gallice. Narbonā ⁊ arelatū: ⁊ pictauis coloni ꝓprij ꝯdiderūt. Burdegalī appellatū ferūt ꝙ burgos gallos pͥᵐ colonos habuerit qbus antea cultoribus adimpleta est. Terraconā in hispania scipiones ꝯstruxerūt: iō caput est terraconēsis ꝓuincię. Cęsaraugusta terraconēsis hispanię oppidū a cęsare augusto ⁊ situ ⁊ noīatū: loci amęnitate ⁊ delitijs p̄stātius ciuitatibꝰ hispanię cūctl atq̄ illustriꝰ florēs scōꝝ martyꝝ sepulturis. Afri sub hānibale maritima hispanię occupātes: carthaginē spartariā ꝯstruxerūt: q̄ mox a romanis capta ⁊ colonia facta nomē ēt ꝓuincię dedit. Nūc aūt a gotthis subuersa atq̄ in desolationē redacta ē. Saguntū gręci ex insula çacyntho ꝓfecti in hispaniā cōdiderūt: quā afri postea bello īpetitā deleuerūt. Emeritā cęsar augustus ędificauit: post quā lusitaniā: ⁊ quasdā oceani īsulas cępit; dās ei nomen ab eo ꝙ ibi milites veteranos cōstituisſ. Nā emeriti dn̄r veterani solutiq̄ militia. Ulyxbona ab vlyxe ē cōdita ⁊ nūcuputa: q̄ loco sicut historiographi dn̄t cęlum a terra: ⁊ maria disiūgunt̄ a terris. Hispalī cęsar iulius ꝯdidit: quā ex suo noīe ⁊ romę vrbis vocabulo iuliā romulā nūcupauit. Hispalis aūt a situ cognomīata ē: eo ꝙ in solo palustri suffixis ꝓfundo palis locata sit: ne lubrico atq̄ īstabili fundamēto caderet. Gades oppidū a pęnis cōditū: q ēt ⁊ carthaginē spartariā cōdiderūt. Septē oppidū a mōtibꝰ. 7. q a silitudine fratres vocati: gaditano iminēt freto. Tingis ciuitatis ⁊ lixis ciuitatis anteus auctor ē: quē hercules fert̄ luctę certamine superatū interfecisse. Lix aūt a lixo flumine mauritanię nūcupata: vbi antea regia fuit: ⁊ sala ꝙ immineat salę flumini. Cęsareā mauritanię oppidū iuba rex mauroꝝ in honorē cęsaris augusti ꝯdidit: quā ex eius noīe cęsareā appellauit: sicut herodes aliā cęsareā in pallęstina q̄ nūc vrbs est clarissima. Icosiū cęsariēsis mauritanię oppidū herculę illuc transeūte viginti a comitatu eius discedētes cōstruxerunt. Hanc ne quis imposito a se noīe priuatī gloriaretur: de cōdentiū numero vrbi icosiū nomē est datū. Cyrenę regina fuit lybię: q̄ ex suo nomine ciuitatē cyrenē condidit: ex qua ⁊ lybiā cyrenensem vocauit.

De ędificijs publicis. Cap. II.

Ciuitas est hoīum mltitudo: societatis vinculo adunata: dicta a ciuibus: id est ab ipsis incolis vrbis ꝓ eo ꝙ plurimoꝝ cōciscat ⁊ cōtineat vitas. Nā vrbs ipa męnia sunt: ciuitas āt nō saxa sꝫ habitatores vocant̄. Tres aūt sūt societates: familiaꝝ: vrbiū: gentiū. Urbs vocata ab orbe: ꝙ antiq̄ ciuitates in orbe fiebāt: vel ab vrbo pte aratri quo muri designabant̄: vn̄ est illud. Optauitq̄ locū regno ⁊ cōcludere sulco. Locus enī futurę ciuitatis sulco designabat̄: id est aratro. Cato Qui vrbē inqt nouā condidit: tauro ⁊ vacca aret: vbi arauerit muꝝ faciat: vbi portā vult eē aratrū sustollat ⁊ portet: ⁊ portā vocet. Ideo aūt vrbs aratro circundabatur dispari sexu iuuencoꝝ: ꝓpter cōmixtiōē familiaꝝ ⁊ imaginē ferentis: fructūq̄ reddētis. Urbs āt aratro cōdit̄: aratro vertit̄. Vn̄ Horatiꝰ. Imp̄meretq̄ muris hostile aratꝝ. Oppidū qdā ab oppositione muroꝝ dixerūt: alij ab opibꝰ recōdēdis: eo ꝙ sit munitū: alij ꝙ sibi in eo cōuētus habitātiū opē det mutuā ꝯ hostē. Nā p̄mū hoīes tāq̄ nudi ⁊ inermes: nec cōtra bella hęc p̄sidia hēbāt: nec receptacula frigoris ⁊ caloris: nec ipsi īter se hoīes ab hoībꝰ satis erant tuti. Tandē naturali solertia spęlūcis siluestribus q̄ tegumētis tuguria sibi ⁊ casas virgultis arūdinibusq̄ ꝯtexuerūt: q̄ eēt vita tutior: ne his qui nocere possent aditus esset. Hęc ē origo oppidoꝝ q̄ ꝙ opē darent iccirco oppida noīata dixerūt. Oppidū aūt magnitudine ⁊ męnibꝰ discrepare a vico ⁊ castello ⁊ pago. Ciuitates autē aut colonię: aut municipia: aut vici: aut castella: aut pagi appellāt̄. Ciuitas proprie dicit̄ quā nō aduenę sed in eodē nati solo condiderūt. Ideoq̄ vrbes a ꝓprijs ciuibꝰ cōditę ciuitates nō colonię nūcupant̄. Colonia vero est q̄ defectu īdigenarū nouis cultoribꝰ adimplet̄: vn̄ ⁊ colonia a cultu agri ē dicta. Municipiū est quo manēte statu ciuitatis ius aliqđ minoris aut maioris officij a p̄ncipe impetrat̄. Dictū autē municipiū a munijs id est officijs: ꝙ tm̄ munia id est tributa debita vel munera reddāt. Nā liberales ⁊ famosissimę cāę ⁊ q̄ ex p̄ncipe ꝓficiscunt̄ ibi nō agunt̄. Hęc enī ad dignitatē ciuitatū pertinēt. Uici ⁊ castella ⁊ pagi sūt: q̄ nulla dignitate ciuitatis ornant̄: sed vulgari hoīū cōuentu incolunt̄: ⁊ ꝓpter puitatē sui maioribꝰ ciuitatibꝰ attribuunt̄ Uicus aūt dictus a vicinis tm̄ habitationibus: vel ꝙ vias habeat tm̄ sine muris. Est aūt sine munitione muroꝝ licꝫ ⁊ vici dicant̄ ipsę habitationes vrbis. Dictus aūt vicus eo ꝙ sit vice ciuitatis: vel ꝙ vias hēat tm̄ sine muris. Castrū antiqui dicebāt oppidū loco altissimo sitū: quasi casam altā: cuiꝰ pluralis numerus castra: diminutiuū autē castellū est. siue ꝙ castrabat̄ licētia inibi habitātiū: ne passī vaga hosti pateret. Pagi sunt apta ędificijs loca īter agros habitantibꝰ. Hęc ⁊ conciliabula dicta a cōuētu ⁊ societate multoꝝ in vnū. Competa sunt vbi visus est conuentus fieri rusticoꝝ: ⁊ dicta competa ꝙ loca multa in agris eodē competāt: ⁊ quo cōuenitur a rusticis. Suburbana sunt circūiecta ciuitatis ędificia: quasi sub vrbe. Męnia sunt muri ciuitatis: dicti ab eo ꝙ muniāt ciuitatē: q̄si munimēta ciuitatis .i. tutamenta. Muniū aūt dcm̄ quasi manufactū: sic ⁊ muri a munitiōe dicti: quasi muniri: eo ꝙ muniāt ⁊ tueant̄ iteriora vrbis. Męnia aūt duplicē habēt significationē. Nā interdū męnia abusiue dici solent oīa ędificia publica ciuitatis: vt Diuidimus muros ⁊ męnia pādimus vrbis. Proprie aūt męnia sunt tm̄ muri. Murus autem turribus propugnaculisq̄ ornat̄. Turres vocatę ꝙ teretes sint ⁊ lōgę. Teres enim est aliquid rotundū cū proceritate: vt columna. Nam ⁊ q̄uis quadratę aut latę cōstruant̄: ꝓculꝰ tamē videntibus rotūdę existimātur. ideo qꝛ omne cuiusq̄ anguli simulacꝝ ꝑ longū aeris spaciū euanescit atq̄ cōsumitur: ⁊ rotundū vr̄. Propugnacula pinnę muroꝝ sunt dicta qꝛ ex his propugnat̄. Promurale vero eo ꝙ sit pro muni tione muri. Est enī murus proximus ante murum. Porta dr̄: qua pōt īportari vel exportari aliqd. Proprie aūt porta aut vrbis aut castrorum vocat̄: sicut superius dictū est. Uicus vt prędictū est: ipsę habitationes vrbis sunt: vnde ⁊ vicini dicti. Uię ipsa spacia angusta q̄ inter vicos sūt. Plateę perpetuę ac latiores ciuitatū vię sunt: iuxta ꝓprietatē linguę gręcę a latitudine nūcupatę. Platos enī gręci latū dicūt. Quintānę pars plateę quinta est: qua carpentū ꝓgredi pōt. Cloacę dcę ꝙ his percolātur aquę. Has primum romę fecisse dicunt tarquinū priscum: vt quotiens pluuiaꝝ inundatio existeret: per eas aquę extra ciuitatem emitterentur: ne maximis perpetuisq̄ tempestatibꝰ planitiē vel fundamenta vrbium strages aquaꝝ subuerterēt. Imbuli vel qꝛ sub volumina sūt: vel quia sub his ambulāt. Sunt enim porticus hincinde platearum. Forus est exercendarum litium locus a fando dictus: siue a foroneo rege qui primus gręcis leges dedit. Hęc loca ⁊ prorostra vocantur: ideo ꝙ ex bello punico captis nauibus carthaginensiū rostra ablata sunt: ⁊ ī foro romano p̄fixa: vt esset huiꝰ insignę victorię. Curia dr̄ eo ꝙ ibi cura per senatū de cūctis administretur.

nistrẽt. Prętoriũ eo ꝙ ibi ꝑtor sedeat ad discutiẽdũ. Gymnasiũ generał est exercitioꝝ locus. Tñ apud athenas locꝰ erat vbi discebaẽ philosophia ⁊ sapiẽtię exercebaẽ studiũ. Naz gymnasiuz gręce vocaẽ qđ latine exercitiũ diciẽ: hoc ẽ meditatio. Sed ⁊ balnea ⁊ loca cursoꝝ ⁊ athletaꝝ gymnasia sunt: eo ꝙ illic omnes in suę artis studia exercitenẽ. Capitoliũ romę vocatũ: eo ꝙ fuerit romanę vrbis ⁊ rłigionis caput summũ. Aly aiũt cũ tarquinus priscus capitoly fundamẽta romę aperiret in loco fundamenti caput hoĩs lr̃is tuscis notatũ inuenit: ⁊ ꝑinde capitoliũ appellauit. Arces sunt partes vrbis excelsę atqz munitę. Nã ꝗcunqz tutissima vrbium sunt: ab arcẽdo hostẽ arces vocanẽ. Vñ ⁊ arcus ⁊ arca. Circũ romani dictũ putãt a circuitu equorũ: eo ꝙ ibi circũ metas equi currant. Theatꝝ ãt a spectacło noĩatũ απο του θεασθαι. ꝙ in eo ppłs stãs desuꝑ atqz spectãs ludos scęnicos cõtẽplareẽ. Amphiteatꝝ ṽo vocatũ ꝙ ex duobus sit theatris cõpositũ. Nã amphiteatrũ rotũdũ est: theatrũ ṽo ex medio amphiteatri est semicirculi figurã habẽs. Labyrinthus est ꝑplexis parietibus ędificiũ: q̃lis est apud cretã a dedalo factus: vbi fuit minotaurꝰ inclusus: quo si quis introierit sine glomere lini: exitũ inuenire nõ valet. Cuius ędificy talis est situs: vt aperientibus fores tonitruũ intus terribile audiaẽ. Descendiẽ centenis vltra gradibꝰ: itus simulacra: ⁊ in mõstrificę effigies ꝑtes diuersas transitꝰ inumeri ꝑ tenebras. ⁊ cętera ad terrorẽ ĩgredientiũ facta: ita vt de tenebris eius ad lucẽ venire impossibile videaẽ. Quattuor sunt aũt labyrinthi. ꝑmus ęgyptius: secũdus creticus: tertius ĩ lemno: q̃rtus in italia. oẽs ita cõstructi vt dissoluere eos nec vlla secula ꝗdẽ possunt. Pharuz turris ẽ maxia: quã gręci ⁊ latini cõmuniter ex ipsius rei vsu phaꝝ appellauerũt: eo ꝙ flãmaꝝ indicio lõge videaẽ a nauigãtibus: qualẽ Ptolemeus iuxta alexãdriaz cõstruxisse octigentis talentis tradiẽ. Vsus eius est nocturno nauium cursui ignes ostendere ad ꝓnunciãda vada portusqz ⁊ introitus: ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant. Nam alexandria fallacibus vadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad ꝓlucendi ministeriũ fabricatas pharos dicunt. Nã phos lux ẽ: oros visio diciẽ. Vñ ⁊ lucifer grece phosphoros appellaẽ. Cochleę sunt altę ⁊ rotũdę turres: ⁊ dictę cochleę quasi cycleę ꝙ in eis tanq̃ per circulũ orbẽqz cõscendaẽ: qualis est romę. 175. pedibus. Thermę appellatę ꝙ caleãt. Grę ci enim thermon calorem vocant. Balneis vero nomẽ inditum a lauatione merorís. Nam gręci balanion dixerũt ꝙ anxietatem animi tollat. Hęc ⁊ gymnasia dicuntur: qr ibi athletę vncto corpore ⁊ perfricato manibus exercitantur. Nam gymnasiuz gręce latine exercitium dicitur: gymnos vero nudus. Apodyterium vbi lauantium vestimẽta ponuntur: ab exuendo dictũ: αποδυειν eniz gręce exuere diciẽ. Popina gręcus sermo est qui apud nos ꝓpina corrupte diciẽ. Est autez locus iuxta balnea publica: vbi post lauacruz a fame ⁊ siti reficiuntur. Vnde ⁊ ꝓpina ⁊ ꝓpinare diciẽ. Pina enim gręce famẽ significat: eo ꝙ hic locꝰ famem tollat. Tabernę olim vocabanẽ ędiculę plębeioꝝ paruę ⁊ simplices ĩ vicis: axibus ⁊ tabulis clausę: vnde ⁊ tabernarię ꝙ soleãt cõscedere. Dictę aũt tabernę ꝙ ex tabulis lignisqz erãt cõstructę: q̃ nũc ⁊ si nõ speciẽ: nomẽ tamen ꝑstinũ retinẽt. Macellũ dictũ ꝙ ibi mactenẽ pecora quę mercantibꝰ venũdanẽ. Mercatũ aũt a cõmertio noĩatuz: ibi eniz res vendere vel ęmere solitũ est: sicut ⁊ theloneuz diciẽ vbi merces nauiũ ⁊ nautaꝝ emolumenta reddũtur. Ibi eniz vectigalis exactor sedet: preciũ rebus ĩpositurus ⁊ voce a mercatoribꝰ flagitãs. Carcer ẽ a q̊ ꝓhibemur exire: ⁊ dictꝰ carcer a coercẽdo. Hinc fronto vt pergręcari potius amęnis locis q̃ꝫ coerceri carcere viderenẽ.

De habitaculis. Cap. III.

Habitatio ab habẽdo vocata: vt habitare casas. Domus ex gręca appellatiõe vocata. Naz domata gręci tecta dicũt. Est aũt domus vnius familię habitatio: sicut vrbs vnius populi: sic orbis domiciliũ totius generis hũani. Omne ędificiũ antiq ędez appellauerũt. Aly ędez ab edẽdo ꝗdez sũpsisse nomẽ existimãt: dãtes exẽplũ de plauto. Si vocassez vos in ędẽ ad prandiũ. Hic ⁊ ędificiũ: eo ꝙ fuerit ꝑus ad edendũ factũ. Aula domꝰ ẽ regia: siue spaciosuz habitaculũ: porticibusqz quattuor ꝯclusuz. Atriũ magna ędes est siue amplior ⁊ spaciosa domus: ⁊ dcm̃ est atriũ: eo ꝙ addãẽ ei tres porticus extrĩsecus. Aly atriũ quasi ab igne ⁊ ligno atrũ dixerũt. Atrũ enĩ fit ex fumo. Palatiũ a pallãte ꝑnci pe arcadũ dcm̃: in cuius honore archades palãteũ oppidũ cõstruxerũt: ⁊ regiã in ipsius noĩe cõditã palatium vocauerunt. Thalamũ hac ex causa vocatũ ferunt. Cũ eniz raptę fuissent a romanis sabinę: ex ꝗbus cum vna ante alias spẽ nobilis cũ magna oĩum admiratõe rapereẽ: thalamõi duci eaz oraculo respõsuz est dari: ⁊ q̃m hę nuptię fęliciter cesserant: institutũ est vt in oĩbus nuptys thalami nomẽ itereẽ. Aegyptj quoqz lingua sua loca in ꝗbꝰ nubẽtes succedunt ⁊ incubant: thalamũ nominãt. Cęnaculũ dcm̃ a cõione vescẽdi: vñ ⁊ cęnobiũ cõgregatio. Antiq eniz publice ⁊ ĩ cõe vescebãẽ: nec vllius cõuiuiũ singłare erat: ne ĩ occulto delitię luxuriã gignerẽt. Tricliniũ est cęnaculũ a tribꝰ lectuł discũbentiũ dcm̃. Apud veteres eniz in loco vbi cõuiuy apparatus exponebaẽ tres lectuli strati erant: in ꝗbus discũbẽtes epulabanẽ. Clinon enĩ gręce lectulus vł accubitus diciẽ: ex quo cõfectũ est vt tricliniũ dicereẽ. Cella dcã ꝙ nos occultet ⁊ cęlet. Cubiculũ ṽo ꝙ eo cubemꝰ ibiqz dormientes requiescamus. Cubile aũt cubandi locus est. Secessus: ꝙ sit locꝰ secretꝰ. i. sine accessu. Diuersoriũ dictũ: eo ꝙ ex diuersis vys ibi cõueniaẽ. Hospitiũ ẽmo gręcus est: vbi quis ad tꝑs hospitali iure inhabitat: ⁊ iteꝝ inde trãsiẽs migrat. Inde ⁊ metatũ: qr mutaẽ. Vnde ⁊ legiẽ. Et castra metati sũt: pro mutauerũt. Nõ eniz illic ꝑmanet exercitꝰ: sꝫ ꝑtrãsit. Męniana dcã sẽ ꝙ maneamꝰ. Męnianꝰ collega crassi in foro ꝓiecit materias: vt essent loca in ꝗbꝰ expectãtes insisterẽt q̃ ex noĩe eius męniana appellata sũt. Hęc ⁊ solaria qr patẽt soli: post hęc aly lapide: aly materia ędificauere porticibꝰ męniana ⁊ foribus ⁊ domibꝰ adiecerunt. Tabulata olim lignęę domꝰ fiebãt. Inde nomẽ ꝑmanet. tabulatorũ. Apogeũ est ꝯstructũ sub terris ędificiũ: qđ nos antrũ vł spelũcã dicimꝰ. Solariũ ꝙ soli ⁊ aurę pateat: q̃lis fuit locus ĩ quo dauid bersabeã lauãtẽ aspexit ⁊ adamauit. Cũ hierosolymã ãtiochus obsideret: hircanꝰ ꝑnceps iudęoꝝ reserato dauid sepulchro tria milia auri talenta idẽ abstraxit: ex quibꝰ. 3 0 0. antiocho dedit: vt obsidionẽ relinqueret: atqz vt facti inuidiaz demeret. Ferẽ ex reliqua pecunia instituisse primus xenodochia quibꝰ aduentum suscipet paupeꝝ ⁊ pereginoꝝ. vñ ⁊ vocabulũ sumpsit. Nã ex gręco in latinum xenodochiũ peregrinoꝝ susceptio nũcupatur. Vbi aũt ęgrotantes de plateis colliguntẽ: nosocomium gręce dr̃: in quo consumpta languoribus atqz inedys miserorum membra fouentur.

De ędificys sacris. Cap. IIII.

Sacra sunt loca diuinis cultibus instituta: vt pote ea in quibus altaria litantibus de more pontificibus consecrantur. Sancta iuxta veteres exteriora templi sunt. Sancta autem sanctorum locus templi secretior: ad quem nulli erat acessus nisi tantum sacerdotibus. Dicta autez sancta sanctoruz: quia exteriori oraculo sanctiora sunt: vel qr sanctorum ꝯparatione sanctiora sunt: sicut cantica canticoꝝ

qꝛ cantica vniuersa p̃cellūt. Sãctū aūt a sanguine hostię
nūcupatū. Nihil enī scm̄ apud veteres dicebaẗ: nisi quod
hostię sanguine esset consecratuꝫ aut cōspersuꝫ. Itē sanctū
qḋ extat esse sancitū. Sancire aūt est confirmare ⁊ irroga
tione penę ab iniuria defendere: sic ⁊ leges sanctę ⁊ mores
sācti eē dicunẗ. Propitiatoriū: oraculū īter duo cherubin.
Et dictū propitiatoriū q̃si ꝓpitiatiōis oratoriū. Propitia/
tio eniꝫ placatio est. Oracula dicta eo q̄ inde respōsa red/
dunẗ: ⁊ oracula ab ore dicta. Penetralia secreta sūt oracu/
loꝝ: ⁊ penetralia dicta sūt ab eo ꝙ est penitus: ħ est pene i
tus. Oratoriū orõni tm̄ est consecratū: in quo nemo aliud
agere dꝫ nisi ad qḋ ē factū: vñ ⁊ nomē accepit. Monasteri
um vniꝰ monachi habitatio est. Mono enim apud grecos
solus: steriū statio. i. solitarij habitatio. Cęnobiū ex gręco ⁊
latino vr̄ esse cōpositū. Est eniꝫ habitaculuꝫ plurimoꝝ in
cōe viuētiū. Cęno enī gręce cōmune dr̄. Tēpli nomē gene
rale: p̱ locis enī quibuscūqꝫ magnis ãtiqui tēpla dicebãt.
Et tēpla dcã q̃si tecta ampla: sꝫ ⁊ locꝰ designatꝰ ad orietē:
a ꝯtēplatiōe tēplū dicebaẗ. Cuiꝰ ptes q̃tuor erãt antica ad
ortū: postica ad occasū: sinistra ad septētrionēꝫ: dextra ad
meridiē spectãs. Vñ ⁊ qñ tēplū ꝯstruebãt: orientē specta
bãt ęqnoctialē: ita vt linę ab ortu ad occidētē missę fierēt
ptes cęli: dextra sinistra ęq̄les: vt q ꝯsuleret ac deprecareẗ
rectū aspiceret orientē. Fana dicta a faunis qbus tēpla er/
ror gētiliū cōstruebat: vñ ⁊ cōsulētes dęmonū respōsa au/
dirēt. Delubra veteres dicebãt tēpla fontes hñtia: quibus
ante ingressuꝫ diluebanẗ: ⁊ appellari delubra a diluendo.
Ipsę nūc sunt ędes cū sacris fontibus in quibus fideles re
generati purificãẗ: ⁊ hñ q̊dã p̃sagio delubra sūt appellata:
sunt. n. in ablutionē pcōꝝ. Fons autē in delubris locus re/
generatoꝝ est in quo septē gradus in spiritus sancti myste
rio formanẗ: tres in descēsu: ⁊ tres in ascensu. septimus v̊o
is est qui ⁊ q̃rtus. i. simil' filio hoīs. extiguēs fornacē ignis:
stabilimētū pedū: fundamētū aq̄: in quo plenitudo diuini
tatis habitat corporaliter. Basilicę p̱us vocabanẗ regum
habitacula: vñ ⁊ nomē hñt. Nã basileus rex: ⁊ basilicę re/
gię habitationes. Nūc aūt ideo dīna tēpla basilicę noīan/
tur: qꝛ ibi regi oīum deo cultus ⁊ sacrificia offerunẗ. Mar
tyriū locus martyris gręca deriuatiōe: eo ꝙ in memoriam
martyris sit cōstructū: vel ꝙ sepulchra scōꝝ ibi sint mar/
tyrum. Arã qdã vocatã dixerūt: ꝙ ibi incēsę victimę arde/
ant. Alij aras dicunt a p̃cationibus q̃s gręci aras vocant:
vñ ꝯ imp̃catio satura diciẗ. Alij volūt ab altitudine aras:
sed male. Altare aūt ab altitudine cōstat eē noiatū: quasi
alta ara. Pulpitū q̄ in eo lector vel psalmista positus ī pu
blico conspici a pplo possit: quo liberius audiatur. Tribu/
nal: eo ꝙ inde a sacerdote tribuanẗ pręcepta viuendi. Est
eniꝫ locus in sublimi cōstitutus: vñ vniuersa exaudiri pos/
sint. Alias tribunal a tribubus denoīatū: ꝙ ad illuꝫ tribus
cōuocetur. Analogium dictū: q̄ sermo inde p̃dicetur. Naꝫ
logos gręce sermo dicitur: ꝙ ⁊ ipsum altius situm est.

De repositorijs. Cap. V.

Sacrariū ꝓprie est locus tēpli in quo sacra re/
ponunẗ: sicut donariū est in quo collocantur
oblata: sic̄ lectisternia dicunẗ vbi hoīes sedeř
cōsueuerūt. Ab inferendis igiẗ ⁊ deportandis
sacris sacrariū nūcupaẗ. Donaria v̊o eo ꝙ ibi
dona reponanẗ: quę in templis offerri cōsueuerūt. ęrariuꝫ
vocatū: qꝛ p̱us ęs signatū ibi recōdebaẗ. Hoc enim oliꝫ in
vsu erat: auro argentoq̄ nōdū signato: ex quoꝝ metallis
q̃uis postea facta fuisset pecunia: nomē tamē ęrarij pmã/
sit ab eo metallo: vnde pecunia initiū sumpsit. Armariuꝫ
locus est vbi quarūcūq̄ artiū instrumēta ponunẗ. Arma/
mētariū vero vbi tm̄ tela armorū: vñ Iuuenalis. Quicqd
hñt teloꝝ armamētaria cęli. Dicta ãt vtraqꝫ ab armis id
ē brachijs quibꝰ exercenẗ. Bibliotheca ē locus vbi reponū
tur libri. Biblio. n. gręce liber. theca repositoriū dr̄. Prom
ptuariū dcm̄ eo ꝙ inde necessaria victui ꝓmunẗ. i. ꝓferū/
tur. Cellariū dcm̄: ꝙ in eo colliganẗ ministeria mēsaꝝ: vel q̄
necessaria victui supersunt. Inter promptuariū aūt ⁊ cella/
riū ħ īterest: ꝙ cellariū est paucoꝝ dieꝝ: promptuariū vero
tpis lōgi. Apotheca aūt vel horrea a gręco p̱ v̊bū ex verbo
repositoria vl' recōditoria dici pñt: eo ꝙ in his hoīes elabo
ratas fruges reponūt. Vñ ⁊ entichaꝫ gręco ſmone reposi
tam rei copiosam substantiam appellamus.

De operarijs. Cap. VI.

Ergasterium locus est vbi opus aliquod fit.
Gręco enim sermone erga opera: sterio statio
idest opãria statio. Ergastula quoqꝫ ⁊ ipa a gręç
co vocablo nūcupanẗ: vbi deputanẗ noxij ad
aliqḋ opus faciēdū: vt solēt gladiatores ⁊ exu
les q marmora secant: ⁊ tm̄ vinculorū custodijs alligati sť.
Gynecīū gręce dictū: eo q̄ ibi cōuentus fęminaꝝ ad opus
lanificij exercendū cōueniat. Mulier enim gręce τυνε
nūcupaẗ. Pistrinū quasi pilistrinū: qꝛ pilo antea tūdebãt
granuꝫ. Vñ ⁊ apud veteres non molitores sed pistores di/
cti sūt quasi pinsores a pinsendis granis frumenti. Molę
enim vsus nondū erat: sed granum pilo pinsebant. vnde ⁊
Virgilius. Nunc torrete igni fruges: nūc frangite saxo. Cli
banus fornax a cliuo dictus: ab eo ꝙ in erectiōe sit colle/
ctus. Cliuū enim ascensum dicimus flexuosum. Furnus
per deriuationē a farre dictꝰ: qm̄ panis ex eo factꝰ ibi cog/
tur. Torcular dcm̄: eo ꝙ ibi vuę calcenẗ atqꝫ extortę expri
manẗ. Forus est locus vbi vua calcaẗ: dictus ꝙ ibi feraẗ
vua: vel propter ꝙ vua feriatur pedibus: vnde ⁊ calcatori
um dr̄. Sed hoc nomē multa significat. Prima species fo
ri locus est in ciuitate ad exercēdas nundinas relictꝰ. Se
cunda vbi magistratus iudicare solet. Tertia quam supra
diximus: quam calcatorium nominamus. Quarta spacia
plana in nauibus: de qbus Virgilius. Laxatqꝫ foros. La/
cus dictus: ꝙ ibi decurrit frugum liquor.

De aditibus. Cap. VII.

Aditus ab eundo dictus: per quem ingredimur
⁊ admittimur. Vestibulum est vel aditus do/
mus priuatę: vel spatium adiacens ędibus pu/
blicis. Et vestibulum dcm̄: eo ꝙ eo vestiuntur
fores: aut ꝙ adituꝫ tecto vestiat: aut a stando.
porticus dicta ꝙ transitus sit magis q̄ꝫ ibi standum sit q̃si
porta: ⁊ porticus eo ꝙ sit apta. Ianua a iano quodã appel/
latur: cui gentiles oēm introitū vel exitū sacrauerūt: vnde
Lucanus. Ferrea belligeri cōpescãt limina iani. Est aūt ia
nua p̊mus domꝰ ingressus: cętera inter ianuã ostia vocan/
tur gñaliter. Ostiū aūt ē per qḋ ab aliquo arcemur ingres/
su ab obstãdo dictū: siue ostiū qꝛ ostendit aliqd intus. Alij
aiunt ostium appellari: qꝛ hostē moraẗ. Ibi eniꝫ aduersa/
rijs nos obijcimꝰ. Hinc ⁊ ostia tyberina: qꝛ hostibꝰ sunt op
posita. Fores ⁊ valuę claustra sunt. Sꝫ fores dr̄ q̄ foras:
valuę q̄ intꝰ reuoluunẗ: ⁊ duplices ꝯplicabilesqꝫ sūt: sꝫ gña
liter vsus vocabula ista corrūpit: claustra ab eo ꝙ claudã/
tur dicta. Fenestrę sūt qbꝰ ps exterior angusta ⁊ īterior dif
fusa ē: quales in horreis videmꝰ: dictę eo ꝙ lucē fęnerenẗ.
Lux enī gręce fos dr̄: vl' qꝛ p̱ eas itus positus homo foras
videt. Alij fenestrã putãt dictã eo q̄ domui lucē ministret:
ꝯpositū nomē ex gręco latioqꝫ ſmōe. Fos. n. gręce lux est.
Cardo ē locꝰ ī q̊ ostiū vertiẗ ⁊ semp̱ moueẗ: dictꝰ αποτησ
καρδιασ. quod q̃si cor hoieꝫ totū: ita ille cuneꝰ ianuã re/
gat ac moueat. Vñ ⁊ ꝓuerbiale ē: ī cardīe rē esse. Limina
ostioꝝ dcã eo ꝙ trãsuersa sint vt limes: ⁊ p̱ ea sic̄ ī agro aut
introeatur: aut foris eatur. Postes ⁊ antes quasi post ⁊ an/
te stãtes. Et antes qꝛ añ stãt: vel qꝛ antea ad eas accedimꝰ

priusq̄ꝫ

pū̆lsq̄ʒ domū igrediamur. Postēs eo ꝙ post ostiū stent.

¶ De partibus edificioꝝ. Cap. VIII.

Fundamētū dictū ꝙ fundus sit domus. Idez ꝛ cemētuz a cedēdo dictū: ꝙ crasso lapide surgat. Paries nuncupatus: qꝛ semꝑ duo sunt pares: vel a fronte vel a latere. Siue enim tetragonum siue exagonū sit: q se conspiciunt ex pari erunt. Aliter enim structura facta defoꝛmis est. Parietinas dicimus: q̄si parietuz ruinas: sunt enī parietes stantes sine tecto ꝛ sine habitantib᷑. Angulus ꝙ duos parietes in vnum cōiungat. Culmina dicta sunt: qꝛ apud antiquos tecta culmo tegebantur: vt nunc rustica. Hinc tecti summitas culmē dicitur. Camerę sunt volumina introꝛsuz respicientia: appellatę a curuo. Camur enim grece curuum est. Laquearia sunt quę cameram subtegunt ꝛ oꝛnant quę ꝛ lacunaria dicunt̄ ꝙ lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gypso vel coloꝛibus habeant depictos cū signis intermicātibus. Principaliter autē lacus dicitur: vt Lucilius. Resultant ędesq̄ʒ lacusqʒ. Cuius diminutio lacunar facit: vt Hoꝛatius. Neqʒ aureum mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio lacunariū ꝛ per antisticon laqueariū facit. Absida gręco ꝯmone latine interpretat̄ lucida: eo ꝙ lumine accepto ꝑ arcū resplēdeat. Sʒ vtrū absidā an absidē dicere debeamus: hoc verbi genus ambiguuz quidaz doctoꝝ existimāt. Testudo est camera tēpli obliqua. Nam in modū testudinis veteres tēploꝛuz tecta faciebant: quę ideo sic fiebant vt cęli imaginē redderet: qd̄ cōstat esse cōuexuz. Alij testudinē volunt esse locuz in parte atrij aduersum veniētib᷑. Arcus ędificioꝝ dicti ꝙ sint arta ꝯclusione curuati. Ipsi ꝛ foꝛnices. Pauimēta originē apud gręcos hn̄t elaboꝛata arte picturę. Lithostrata ꝑuulis crustis: ac tessellis tinctis in varios coloꝛes: vocata aūt pauimenta: eo ꝙ pauiant̄ .i. cędant̄. Vn̄ ꝛ pauoꝛ: qꝛ cędit coꝛ. Ostracus ē pauimētū testaceū: eo ꝙ fractis testis calce admixto feriat̄. Testa enī gręci ostra dicūt. Compluuiū dcm̄: qꝛ aquę ꝑtes q̄ circa sunt eo cōueniūt. Tessellę sūt quib᷑ domicilia sternuntur: a tesseris noīata .i. quadratis lapillis per diminutionē. Bases fulturę sunt colūnaꝝ: q̄ a fundamēto ꝯsurgūt ꝛ suppositę fabricę sustinent pondus. Bases aūt nomē petrę ē foꝛtissimę syro ꝯmōe. Columnę ꝑ lōgitudīe ꝛ rotūditate vocatę: i qb᷑ toti᷑ fabricę pōdus erigitur. Antiq̄ rō erat colūnaꝝ altitudinis: tertia ꝑs latitudinū. Genera rotundaꝝ q̄ttuoꝛ: doꝛicę: ionicę: tuscanicę: coꝛintheę: mēsura grossitudinis ꝛ altitudīs iter se distātes. Quītū gen᷑ est eaꝝ q̄ vocant̄ atticę: q̄ternis angulis: aut amplius parib᷑ laterū iteruallis. Capitolia dicta ꝙ sint colūnaꝝ capita: sicut suꝑ collū caput. Epystylia sunt q̄ suꝑ capitella colūnaꝝ ponunt̄: ꝛ est gręcū .i. suꝑmissa. Tegulę ꝙ tegant ędes: ꝛ ībꝛices ꝙ accipiāt ībꝛes. Lateres ꝛ laterculi ꝙ lati foꝛment̄ circumactis vndiqʒ q̄tuoꝛ tabulis. Canalis dicta ab eo ꝙ caua sit in modū cannę. Sane canalē meli᷑ genere fęminino q̄ʒ masculino ꝓferim᷑. Fistulę aquaꝝ sūt dictę: ꝙ aquas fundāt ꝛ emittāt. Nā stola gręce mittere est. Foꝛmę eaꝝ ꝓ magnitudine aq̄ ꝛ capacitatis modo fiunt.

¶ De munitionibus. Cap. IX.

Munitū vel munimētū dictū qꝛ manu est factū Cooꝛs vocata: vel ꝙ coartet cuncta quę interius sūt idest ꝯcludat: vel ꝙ coerceat obiectu suo extraneos ꝛ adire ꝓhibeat. Vallū est qd̄ mole terrę erigit̄: vt custodia pręteudat̄. Dictum aūt vallum a vallis. Nam valli fustes sunt quibus valluz munitur. Et valli dicti ꝙ figantur ꝛ euellant̄. Interualla spacia sunt inter capita valloꝛum idest stipitū: quibus valluz fit: vn̄ ꝛ cętera quoqʒ spacia dicunt̄ a stipitib᷑ scilʒ. Agger ē cuiuslʒ rei aceruatio vn̄ fossę aut valles possūt repleri. Agger ꝓp̄e dr̄ terra aggesta q̄ vallo facto ꝓpi᷑ pōit̄: sʒ abusiue ꝛ muros ꝛ munimēta oīa aggerē dicimus. Macerię sunt parietes lōgi: qb᷑ vinęę aliq̄ claudunt̄. Lōgū .n. gręci macron dn̄t. Foꝛmatū siue foꝛmatiū in affrica vel hispania parietes de terra appellāt: qm̄ in foꝛma circūdatis duabus vtrinqʒ tabulis inferunt̄ magis q̄ʒ īstruunt̄. Eiusmōi durāt īcoꝛrupti ventis ignibusqʒ omni cemēto foꝛtioꝛes. Sepes munimēta satoꝝ sūt vnde ꝛ appellatę. Caulas munimenta ouium vel sepimenta ouilium. Est enī gręcū nomē c detracta. Nā gręci aulas vocāt aīaliū receptacula.

¶ De tentoꝛijs. Cap. X.

Tabernacula tētoꝛia sunt militū qbus in itinere sol' ardoꝛes tēpestatesqʒ ībꝛiū frigoꝛisqʒ iniurias vitāt. Dicta āt tabernacula ꝙ coꝛticę distētę funib᷑ tabul' iterstātib᷑ appēderent̄ q̄ tentoꝛia sustinerēt. Tētoꝛiū vocatū eo ꝙ tēdat̄ funibus atqʒ palis: vn̄ ꝛ hodie ꝑtēdere dn̄r. Papiliōes vocātur a silitudīe ꝑuuli aīal' volātis: qd̄ maxie abūdat floꝛētib᷑ maluis. Hę sūt auiculę q̄ luīe accēso ꝯueniūt: ꝛ circa volitantes ab igne ꝓxime interire coguntur.

¶ De sepulchꝛis. Cap. XI.

Sepulchꝛū a sepulto dcm̄. Prius aūt q̄sqʒ in domo sua sepeliebat̄. Postea vetitū est legib᷑ ne fetoꝛe ipso coꝛpoꝛa viuētiū ꝯtacta inficerentur. Monumētū iō nūcupat̄ eo ꝙ mētem moneat ad defuncti memoꝛiā. Cū .n. nō videris monumētū obliuisceris moꝛtuū: h̄ est illō qd̄ scriptū est. Excidi tāq̄ʒ moꝛtu᷑ a coꝛde. Cū āt videris, monet mentē ꝛ ad memoꝛiā te reducit: vt moꝛtuū recoꝛderis. Monumēta itaqʒ memoꝛię ꝓ mentis admonitōe dictę. Tumul᷑ dict᷑ q̄si tumēs tellus. Sarcophagus gręcū nomē ē: eo ꝙ ibi coꝛpoꝛa assumantur. σαρξ enī gręce caro. φαγειν comedere dr̄. Mausolea sunt sepulchꝛa seu monumenta regū a mausoleo rege ęgyptioꝝ dcā. Nā eo defuncto vxoꝛ eius mirę magnitudis ꝛ pulchꝛitudis extruxit sepulchꝛū: in tm̄ vt vsqʒ hodie oīa monumēta ꝑciosa ex noīe ei᷑ mausolea nūcupētur. Pyramides ē gen᷑ sepulchꝛoꝝ q̄dratū ꝛ fastigiatū vltra oēʒ celsitudinē: q̄ fieri māu possit: vn̄ ꝛ mēsurā vmbꝛarum egressę nullam habere vmbꝛā dn̄r. Tali aūt ędificio surgūt: vt a lato icipiāt ꝛ ī angusto finiāt̄: sic ignis. Pyr .n. dr̄ ignis: has ęgypt᷑ hʒ. Apud maioꝛes .n. potentes aut sub mōtibus aut ī mōtib᷑ sepeliebant̄. Inde tractū est vt suꝑ cadauera aut pyrāides fierēt: aut īgētes colūne collocarēt.

¶ De ędificijs rusticis. Cap. XII

Casa ē agreste habitaculū palis atqʒ virgultis arūdinibusqʒ ꝯtextū: qbus possint hoīes tueri a vi frigoꝛ' vl' caloꝛis iniuria. Tuguriū casula ē quā faciūt sibi custodes vineaꝝ ad tegimen sui: quasi teguriū: siue ꝓꝑ ardoꝛē solis ꝛ radios declinādos: siue vt inde vl' hoīes vl' bestiolas q̄ īsidiari solēt natis frugib᷑ abigāt. Hāc rustici capanā vocāt: ꝙ vnuz tm̄ capiat. Tescua qdā putāt eē tuguria: qdā loca ꝑrupta ꝛ asꝑa. Magalia ędificia nūidaꝝ agrestiū: oblōga incuruis laterib᷑ tecta: q̄si nauiū carię sint: siue rotūda ī modū furnoꝝ. Et magalia dcā q̄si magaria: qꝛ magar punici nouaz villā dn̄t: vna lr̄a ꝯmutata l. ꝓ r. magaria teguria.

¶ De agris. Cap. XIII.

Ager latine appellari dr̄ eo ꝙ in eo agat̄ aliqd. Alij agꝝ ex gręco noīari manifesti᷑ credūt: vn̄ ꝛ villa gręce coꝛagros dr̄. Villa a vallo .i. agere terrę nūcupata qd̄ pꝛo limite ꝯstitui solet. Possessiōes sūt agri late patētes publici ꝑuatiqʒ: quos initio nō mācipatōe: sʒ q̄sqʒ vt potuit occupauit atqʒ possedit: vn̄ ꝛ nūcupati. Fundus dictus ꝙ eo fundat̄ vl' stabiliat̄ ꝑrimoniū. Fūdus āt ꝛ vꝛbanū ędificiū ꝛ rusti

cũ itelligẽdũ ẽ. Predium dcm̃ φ ex oĩb⁹ pr̃ifamilias maxie puidet̃.i.appet q̃ſi puidiũ: vl' φ ãtiq agros q̃s bello cepãt vt pdẽ noĩe hẽbãt. Ois ãt ager vt varro docet q̃drifarius diuidit̃. Aut.n.aruus ẽ ager.i.ſatiõal': aut ↄſit⁹.i.aptus arborib⁹: aut paſcuus q herbis tm̃ ⁊ aĩalib⁹ vacat: aut flore⁹: qđ ſũt orti apib⁹ ↄgruẽtes ⁊ florib⁹: qđ ẽt Virgilius i q̃ttuor libris georgicoꝝ ſecut⁹ eſt. Rura veteres iĩcultos agros dicebãt.i.ſiluas ⁊ paſcua: agrũ vo q colebat̃. Nã rus ẽ q̃ mel q̃ lac: q̃ pecus hr̃i põt: vñ ⁊ ruſtic⁹ noĩat̃. Hec agreſtiũ pma ⁊ ocioſa felicitas. Seges ager eſt i quo ſerit̃. vñ ⁊ Virgilius. Illa ſeges demũ votis reſpondet auari. agricole. Cõpaſcu⁹ ager dictus q: diuiſoribus agroꝝ relict⁹ eſt ad paſcẽdũ cõiter vicinis. Alluuius ager ẽ quẽ paulatiꝫ fluuius i agrũ reddidit. Arcifini⁹ ager dict⁹ ẽ q: certis lineaꝝ m̃ſuris ñ ↄtinetur: ſꝫ arcent̃ fines eius obiectu fluminũ: mõtiũ: arboꝝ: vñ ⁊ in his agris nihil ſubſeciuoꝝ iteruenit. Noual' ager eſt p̃mũ pſciſſus: ſiue q: alternis ãnis vacat nouãdaꝝ ſibi virium cã. Noualia.n. ſemel cum fructu erũt: ⁊ ſemel vacua. Sq̃lidus ager q̃ſi excollidus: φ iã a cultura exierit: ſic excõſul φ a ↄſulatu diſceſſerit. Uligioſ⁹ ager ẽ ſp vuid⁹. Nã vuidus dr̃ q aliqñ ſiccat̃. Uligo.n. hũor terre ẽ nãlis ab ea nũq̃ꝫ recedẽs. Subſeciua ſũt pp̃e q̃ ſutor de mã pcidẽs q̃ſi ſupuacua abycit. Inde ⁊ ſubſeciui agri quos i ptica diuiſos recuſãt q̃ſi ſteriles vl' paluſtres. Itẽ ſbſeciua q̃ i diſura agri ñ efficiũt cẽturiã.i. iugera.cc. Area dr̃ tabulaꝝ eq̃litas Dcã ãt area a planitie atqꝫ eq̃litate: vñ ⁊ ara. Aly areã vocatã dñt φ p triturãdis frugib⁹ eradat̃: vl' φ ñ triturẽt̃ i ea niſi arrida. Pratũ ẽ c⁹ feni copia armẽta tuet̃: cui veteres romani nom̃ ididert̃: ab eo φ pti⁹ ſit patũ: nec magnũ laborẽ cl'ture ↄſideret. Prata ãt ſũt q̃ ſecari pñt. Paludes dicte a pale paſtorali dea: φ paleas.i. pabula nutriãt iumentoꝝ.

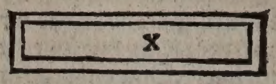
De finibus agrorum. Cap. XIIII.

Fines dicti eo φ agri funculis ſint diuiſi. Mẽſuraꝝ.n. linee in terraꝝ partitõe tẽdũt̃ vt dimẽſiõis eq̃litas teneat̃. Limites appellati antiq̃ v̆bo trãſuerſi. Nã trãſuerſa oĩa antiq lima dicebant: a quo ⁊ limina oſtiorum per que foras ⁊ intro itur: ⁊ limites φ p eos i agros foras eatur. Hic ⁊ lim⁹ vocabulũ accepit. Cingulũ quo ſerui publici cingebant̃ obliq̃ purpura. Termini dicti φ terre mẽſuras diſtiguũt atqꝫ declarant. His.n. teſtimonia finiũ intelligunt̃: ⁊ agroꝝ cõtentio ⁊ certamẽ aufertur. Limites maximi in agris duo ſt̃: cardo ⁊ decuman⁹. Cardo q a ſeptẽtriõe direct⁹ a cardine celi ẽ. Nã ſine dubio celũ vertit̃ in ſeptẽtriõali orbe. Decuman⁹ ẽ q ab oriẽte i occidẽtẽ p trãſuerſuꝫ dirigit̃: q p eo φ formã.x. faciat dcuman⁹ ẽ appellat⁹. Ager.n. bis diuiſus figurã denary nũeri efficit. Arca ab arcẽdo vocata. Fines.n. agri cuſtodit: eoſq̃ꝫ adire phibꝫ. Trifiniũ dictũ eo φ triũ poſſeſſionũ fines aſtringit. Hinc ⁊ q̃drifiniũ φ quattuor. Reliqui limites anguſtiores ⁊ inter ſe diſtãt imparibus interuallis ⁊ nominibus deſignatis.

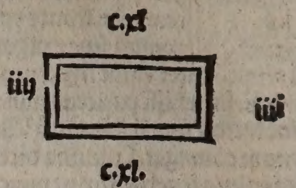
De menſuris agrorum. Cap. XV.

Menſura eſt quicquid pondere: capacitate: longitudine: altitudine: latitudine: animoq̃ꝫ finit̃. Maiores itaqꝫ orbem in partibus: partes in puincys: puincias in regionibus: regiones in locis: loca i territorys: territoria in agris: agros in centurys: centurias in iugeribus: iugera in climatib⁹: deinde climata in act⁹: pticas: paſſus: gradus: cubitos: pedes: palmos: vncias: ⁊ digitos diſert̃. Tãta.n. fuit eoꝝ ſolertia. Digitus eſt ps mĩma agreſtiũ menſuraꝝ. Inde vncia hñs digitos tres. Palm⁹ ãt q̃ttuor digitos hꝫ: pes ſexdeciꝫ digitos: paſſus pedes q̃nqꝫ ptica paſſus duos.i. pedes.x. Pertica ãt a portãdo dcã: q̃ſi portica. Oẽs ãt pcedẽtes mẽſure in corpe ſũt: vt palm⁹: pes: paſſus: ⁊ reliq̃: ſola ptica portatur.

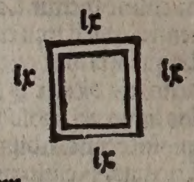
Eſt enim deceꝫ pedum inſtar calami in ezechiele templũ menſurantis ita.

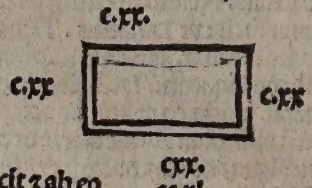
Actus minimus eſt latitudine pedũ.iiii. longitudine.c.xl.ita

Climata quoqꝫ vndiqꝫ verſum habẽt pedes.lx.ita

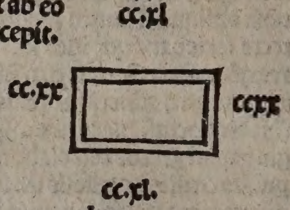

Actus quadratus vndiqꝫ finitur pedibus c.xx.ita.
Hunc bethyci arapennẽ dicunt: ab arando ſcilicet.

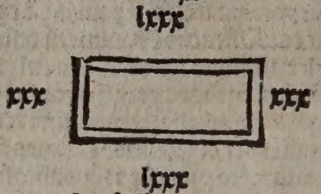

Actus duplicatus iugeꝝ facit ⁊ ab eo φ ẽ iunctum iugeri nomẽ accepit.

Iugerum autem ↄſtat longitudine pedũ.cc.xl. latitudine.c.xx.ita

Actuꝫ prouincie bethyce ruſtici agꝫ vocant.
Porcam id eſt bethyci xxx. pedum latitudine.⁊.lxxx. longitudine diffiniunt ita.

Sed porca ẽ q̃ i arãdo extat: qđ defoſſuꝫ ẽ lyra. At galli cãdetũ appellãt i are! vrbãis ſpaciũ.100. pedũ: q̃ſi cẽtetũ. In agreſtib⁹ ãt pedũ.150. q̃dratoꝝ iuſtũ cãdetũ vocãt. Porro ſtadial' ager hꝫ paſſus.125.i. pedes.625. cui⁹ mẽſura octies ↄputata miliariũ fac̃: q ↄſtat.5. milia pedib⁹. Cẽturia ãt ager ẽ ducẽtoꝝ iugeꝝ q apđ atiq̃s a cẽtũ iugerib⁹ vocabat̃ ſꝫ p⁹ea duplicata ẽ mẽſura: nomẽqꝫ p̃ſtinũ retiuit. In numero.n. cẽturie m'tiplicate ſũt: nomẽ tñ nõ pdiderunt.

De itineribus. Cap. XVI.

Menſuras viaꝝ nos miliaria dicim⁹: greci ſtadia galli leuuas: egypty ſignes: pſe paſangas. Sunt ãt ppo q̃ꝫ ſpacio. Miliariũ mille paſſib⁹ teriat̃ ⁊ dcm̃ miliariũ q̃ſi mille adiũ: hñs pedes q̃nqꝫ milia. Leuua finit̃ paſſib⁹ mille q̃ngẽt'. Stadiũ octaua ps miliary ẽ: ↄſtãs paſſib⁹.125. Hoc p̃mũ herculẽ ſtatuiſſe dñt eũqꝫ eo ſpacio ↄteriaſſe: qđ ipe ſb vno ſpũ ↄfeciſſꝫ: ac pide ſtadiũ appellaſſꝫ: qm̃ i fine reſpiraſſꝫ ſil'qꝫ ⁊ ſtetiſſꝫ. Uia ẽ q̃ pt ire vehiculũ: ⁊ via dicta a vehiculoꝝ icurſu. Nã duos act⁹ capit pp eũtiũ ⁊ veniẽtiũ vehiculoꝝ occurſũ. Ois aũt via aut publica ẽ: aut puata. Pulica ẽ q̃ in ſolo publico ẽ q̃ iter act⁹ pplo patẽt. Hec aut ad mare: aut ad oppida ptinꝫ. Priuata ẽ q̃ vicio mũicipio data ẽ. Strata dcã q̃ſi vl'gi pedib⁹ trita. Lucreti⁹. Strataqꝫ iã vl'gi pedib⁹ detrita viarũ. Ipa ẽ ⁊ dilapidata.i. lapidib⁹ ſtrata. primi ãt peni dñr lapidib⁹ vias ſtrauiſſe: poſtea rõani eas p oẽꝫ pene orbẽ diſpoſuerũt: pp rectitudinẽ itineꝝ: ⁊ ne plebs eẽt ocioſa. Ager ẽ

media ſtratę ęminētia coaceruati lapidib⁹ ſtrata: ab agge
re .i. coaceruatiōe dcā: quā hiſtorici viā militarē dn̄t: vt ꝗl
ſępe vię ōp̄heſus i agger ſpēs. Iter vl' it⁹ ē via ꝗ iri ab hoīe
quaꝗ v́ſū p̄t. Iter āt ⁊ itiner diuerſā hn̄t ſignatiōnē. Iter
.n. ē loc⁹ trāſitu facil: vn̄ ⁊ appellam⁹ aditū. Itiner āt ē itus
lōgę vię ⁊ ipſę labor ābulādi: vt ꝗ velis ꝑuēias. Semita iti
neris dimidiū ē a ſemi itu dcā. Semita āt hoīuꝫ ē: callis
ferarū ⁊ pecudū. Callis ē iter pecudū iter mōtes anguſtū
⁊ tritū: a callo pedū vocatū: ſiue callo pecudū ꝑduratum.
Tramites ſūt trāſuerſa i agris itinera ſiue recta via dci ꝙ
trāſmittāt. Diuortia ſūt flex⁹ viaꝝ: h̄ ē vię i diuerſa tendē
tes: eadē diuerticula ſt̄: h̄ ē diuerſę ac diuiſę vię ſiue ſemi
tę trāſuerſę: ꝗ ſūt alterę vię. Biuiū qꝛ zᶻ ē via. Cōpeta: qꝛ
plures i ea ꝯpetūt vię. ꝗſi triuię: ꝗtriuię. Ambit⁹ iter vicio
rū ędificia loc⁹ duoꝝ pedū ⁊ ſemipedis ad circūeūdi fa
cultatē relict⁹: ⁊ ab ābulādo dictus. Orbita veſtigiū carri
ab orbe rotę dcā. Porro act⁹ ꝗ pec⁹ agi ſolet. Cliuoſū iter
flexuoſū. Veſtigia ſūt pedū ſigna ꝑ̇mis plātis exp̄ſſa: vo
cata ꝙ his vię ꝑcurrētiū inſtigent̄: id eſt cognoſcantur.

Incipit liber ſextuſdecimus.

De puluerib⁹ ⁊ glebis terrę. Cap. I.

Puluis dictus
ꝙ vi vēti pellat̄. Tollit̄ .n.
ei⁹ flatu nec reſiſtit nec ſta
re nouit: ſicut ait propheta.
Tāꝗ̄ puluis quē ꝓicit vē
tus a facie terrę. Lim⁹ voca
tus ꝙ lenis ſit. Cęnū eſt vo
rago luti. Cinis ex incēdio
dr̄. Ab eo .n. fit fauilla ꝙ ꝑ
ignez effecta ſit. Nam fos
ignis eſt. Gleba ꝙ ſit glob⁹.
Pulueris .n. collectiōe com
pigit̄ ⁊ i vno glomere adu
nat̄. Terra aūt ligata gleba ē: ſoluta puluis. Labia eo ꝙ
ambulātib⁹ lapſū iferat: dicta ꝑ deriuatiōeꝫ a labe. Lutū
vocatū qdā ꝑ antiphraſin putāt: ꝙ nō ſit mūdū. Nā oē lo
tū mūdū ē. Volutabra appellata: ꝙ ibi apri volutēt̄. Uli
go ſordes limi vel aꝗ ſūt. Sabulū leuiſſimū terrę genus.
Argylla ab argis vocata apd̄ ꝗs p̄ᵐ ex ea vaſa ꝯfecta ſunt.
Creta ab iſula creta vbi melior ē. Creta cymolia candida
eſt: a cymea italię iſula dicta: ꝗꝝ altera veſtimētoꝝ ꝑcio
ſos colores emollit: ⁊ ꝯfricato ſulphure: ꝗdā nitore exhila
rat: altera gēmis nitorē p̄ſtat. Creta argētarea: ⁊ ip̄a candi
da appellata: eo ꝙ nitorē argento reddat. Terra ſamia a
ſamo iſula dcā: glutinoſa: ⁊ cādida ⁊ lingue lenis: medica
mētis ⁊ vaſculis neceſſaria. Puluis puteolanus in puteo
lanis italię colligit̄ collib⁹: opponiturqꝫ ad ſuſtinēda ma
ria: fluctuſqꝫ frāgēdos. Nā merſus aqs ꝓtinus lapis fit:
vndiſqꝫ quotidie fortior effect⁹ in ſaxū mutat̄: ſicut argyl
la igne i lapidē vertit̄. Sulphur vocatū qꝛ igne accendit̄.
Ur .n. ignis ē. Nā vis eius in aqs fluētib⁹ ſentit̄: nec alia
res facili⁹ accendit̄. Naſcit̄ i iſulis ęolys iter ſiciliaꝫ ⁊ ita
liā: ꝗs ardere dicunt. Inuenit̄ ⁊ in alys locis effoſſū. Hui⁹
genera ꝗttuor. Unū qd̄ fodit̄ trāſlucetqꝫ ⁊ viret: quo ſolo
ex oībus medici vtunt̄. Alteꝝ qd̄ appellāt glebā: vſibus
tm̄ fullonū familiare. Tertiū liquor ē: vſus eius ad lanas
ſuffiendas: qm̄ cādorē molliciēqꝫ p̄ſtat. Quartū ad lychi
nia ꝯficiēda maxime aptū. Sulphuris tāta vis eſt vt mor
bos comitiales dep̄hendat nitore ſuo ipoſitus ignibus ar
deſcēs i calice vini: pꝛunaqꝫ ſubdita circūferēs exardeſcē
tibus repcuſſo pallorē dirū velut defunctoꝝ effundit.

De glebis ex aqua. Cap. II.

Bitumen in iudeę lacu aſphaltide ęmergit: c⁹ gle
bas ſupnatātes nautę ſcaphis appropiquātes colli
gunt. In ſyria aūt limus eſt paſſiꝫ a terra exęſtuās. Spiſſa
tura āt vtraqꝫ ⁊ dēſitate coeūt: ⁊ vtraqꝫ gręci ſpiſſa aſphal
tō appellāt. Nā ei⁹ ardēs: ⁊ igniū cognata: ⁊ nꝫ aꝗ nꝫ ferro
rūpit̄: niſi ſolis muliebribus ingnamentis: vtilis ad cōpa
ges nauiū. Alumē vocatū a luie ꝙ lumen coloribus p̄ſtat
tingēdis. Eſt āt ſalſugo terrę: efficiturqꝫ hyeme ex aꝗ ⁊ li
mo: ⁊ ęſtiuis ſolib⁹ maturat̄. Huius ſpēs duę ſūt: liqdū ⁊
ſpiſſuꝫ. Sal qdā dictū putāt ꝙ i igne exiliat. Fugit .n. ignē
dū ſit igneus: ſꝫ nāꝫ ſeqt̄: qꝛ ignis ⁊ aꝗ ſꝑ inter ſe inimica
ſūt. Aly ſal a ſalo ⁊ ſole vocatū exiſtimāt. Naꝫ aqs maris
ſpōte gignit̄ ſpuma i extremis littorib⁹ vl' ſcopulis dereli
cta ⁊ ſole decocta. Sunt ⁊ lacus ⁊ flumina ⁊ putei e qbus
haurit̄: dehinc i ſalinis ingeſtus ſole ſiccat̄: ſꝫ ⁊ flumina
denſant̄ i ſale: amne reliquo ſub gelu fluēte. Alibi ꝗꝫ de
tractis harenis colligit̄: creſcēs cū lunę noctib⁹: nā i cyre
nea hāmoniacus ſub harenis iuenit̄. Sūt ⁊ mōtes natiui
ſalis i qbus ferro cędit̄: vt lapis renaſcēs mai⁹ tātę alicu
bi duritię: vt muros domoſqꝫ maſſis ſalis faciāt: ſic̄ i ara
bia. In nā ꝗꝫ ſalis dr̄ię ſt̄. Nā alibi ſuauis: alibi ſalſiſſim⁹:
cōe ſal i igne crepitat. Tragaſeū nec crepitat in igne nec
exilit. Agrigētinū ſicilię flāmis patiēs in aꝗ exilit: in igne
fluit ꝯ nām. Sūt ⁊ coloꝝ dr̄ię. Mēphiticus rufus eſt. In
ꝑte ꝗdā ſicilię vbi ętna monsē purpureus. Itē in eadē ſi
cilia in pachyno adeo ſplēdidus ⁊ lucid⁹ vt imagies red
dat. In cappadocia crocin⁹ effodit̄. Salis nā necīa eſt ad
oēꝫ eſcā. Pulmētis .n. ſaporē dat: excitat auiditatē: ⁊ appe
titū i oībus cibis fac̄. Ex eo ꝗppe oīs vict⁹ delectatio ⁊ ſū
ma ylaritas. Hinc ⁊ ſalus nomē accepiſſe putat̄. Nihil .n.
vtili⁹ ſale ⁊ ſole. Dēiqꝫ cornea videm⁹ corꝑa nauticoruꝫ:
ꝗnetiā pecudes: armēta ⁊ iumēta ſale maxie ꝓuocant̄ ad
paſtū: mltū largiores lacte: multoqꝫ gratiores caſei dote.
Corꝑa ēt ſal aſtrigit ſiccat ⁊ alligat. Defūcta ēt a putreſcē
di labe vīdicat vt durēt. Nitrū a loco ſūpſit vocablꝫ. Na
ſcit̄ .n. i oppido vl' regiōe ęgypti nitria: ex ꝗ ⁊ medicię fiūt
⁊ ſordes corpoꝝ veſtiūqꝫ lauant̄. Hui⁹ nā n̄ multū a ſale
diſtat: hꝫ .n. v̄tutes ſalis: ⁊ ſilr̄ orit̄ caneſcētib⁹ littorib⁹ ſic
citate. Aphronitrū gręce latīe ſpuma nitri ē: de ꝗ qdā ait.
Ruſtic⁹ es neſcis qd gręco noīe dicar: ſpuma vocor nitri.
Gręc⁹ ęs ⁊ aphronitrū. Colligit̄ āt i aſia in ſpelūcis diſtil
lās: de hinc ſiccat̄ ſole. Optimū putat̄ ſi minie fuerit pon
deroſuꝫ: ⁊ maxime friabile: colore pene purpureo. Chalcā
thū dictū: qꝛ chalcidis eſt timū .i. flos: vn̄ ⁊ apd̄ latīos ae
ris flos appellat̄. Fit aūt nūc mltiꝫ in regiōib⁹: oliꝫ i hiſpa
nia de puteis vl' ſtagnis: id gen⁹ aꝗ hn̄tib⁹ quā decoꝗbāt:
⁊ in piſcias ligneas fūdebāt appēdētes ſuꝑ eas reſtes la
pillis extētas qbus limus i ſilitudie viteis acinis adhęre
bat: ſicqꝫ electū ſiccabat̄ dieb⁹ .30. Fit āt nūc alibi i ſpelū
cis: qd̄ liqde collectū dehīc diffuſū i ꝗſdā botros ſolidat̄
fit ⁊ in ſcrobibus cauatis. ꝗꝝ e lateribus decidētes guttę
coaleſcūt: fit ⁊ ſalis mō ex flagrātiſſimo ſole. Adeo āt cō
ſtrictę v̄tutis ē: vt in leonū ⁊ vrſoꝝ ora ſparſuꝫ tantā vim
habeat ad ſtringendum: vt nō valeant mordere.

De lapidibus vulgaribus. Cap. III.

Lapis a terra tāꝗ̄ denſior ēt vulgo diſcernitur.
Lapis āt dictus ꝙ ledat pedē. Lapis mollis ē
⁊ ſparſus. Saxa hęrēt ⁊ a mōtib⁹ excidūt̄. Pe
tra gręcū ē. Silex eſt lapis durus: eo ꝙ exiliat
ignis ab eo dict⁹. Scopulus a ſaxo eminēti ꝗſi
a ſpeculādo dict⁹: ſiue a tegumēto nauiū σκεπαζειν. Spe
lea gręce ſpelūca latīe: ē āt rupis cauata. Crepido ē extrēi
tas ſaxi abrupti: vn̄ ⁊ crepido vocata ꝙ ſit abrupti ſaxi al
titudo: ſic̄ hęret pede pes dēſuſqꝫ: vn̄ ⁊ vocat̄. Cautes aſꝑa
ſaxa i mari: dcę a cauēdo: ꝗſi caute. Murices petrę i littor̄
ſiles muricis viuis acutiſſimę ⁊ nauib⁹ ꝑnitioſę. Icō ſaxū
ē qd̄ hūanę vocis ſonū captās ēt v̄ba loꝗntiū imitat̄. Icō
āt gręce latine imago vocat̄: eo ꝙ ad vocē rn̄dens: alieni

efficiẽ imago sermonis:ſ3 hoc qdẽ ⁊ locoꝝ nã eueniat:
ac plerũq3 cõualliũ. Calculus ẽ lapillus terrę admixtus:
rotũdus:atq3 durissim⁹ ⁊ oĩ puritate lenissim⁹. Dictus ãt
calculus:ꝙ sine molestia breuitate sui calceẽ:cui 𝔷trius ẽ
scrupus lapillus minutus ⁊ asper:q si iciderit ĩ calciamẽ/
tũ nocet:⁊ molestia ẽ aĩo:vñ ⁊ molestiã animi scrupulum
dicim⁹:hinc ⁊ scrupea saxa.i.aspera. Cos nomẽ accepit ꝙ
ferrũ ad ĩcidẽdũ acuat. Cos.n.greco ꝭmone ĩcisio noĩaẽ.
Ex his alię aq̃rię sũt:alię oleo indigẽt in acuendo:ſ3 oleũ
lenẽ:aquę aciẽ acerrimã reddũt. Pumex vocaẽ eo ꝙ spu
mę densitate ꝯcret⁹ fiat:⁊ est aridus:cãdore puus:tantãq3
nãm refrigerandi hñs vt in vase missus musta ꝺ̃feruere
desinant. Rudos artifices appellãt lapides cõtusos ⁊ cal
ci admixtos:quos ĩ pauimentis faciendis supfundũt:vñ
⁊ rudera dñr. Gypsũ cognatũ calci est:⁊ est gręcũ nomen:
plura ei⁹ gnã. Oĩum aũt optimũ lapis specularis. Est.n.si/
gnis ędificioꝝ ⁊ coronis gratissim⁹. Calx viua dicta:q₂ dũ
sit tactu frigida:int⁹ occultũ ꝯtinet ignẽ. Vñ ⁊ ꝑfusa aq̃
statĩ latẽs ignis erũpit. Nã ei⁹ mirũ aliqd facit. Postq̃
.n.arserit aq̃s ĩcẽdiẽ qbus solet ignis extingui:oleo extin/
guiẽ:quo solet ignis accẽdi. Usus eius structuris fabricę
necessarius. Nã lapis lapidi nõ põt adhęrere fortius:nisi
calce ꝯiũctus. Calcis e lapide albo ⁊ duro melior structu
rę:ex molle vtilis tectoꝶ. Arena ab ariditate dcã nõ ab
adhęrẽdo ĩ fabricis vt qdã volũt. Hui⁹ ꝓbõ:si manu ĩpssa
stridat:aut si ĩ vestẽ cãdidã sparsa nihil sordis relinquat.

De lapidibus insignioribus. Cap. IIII.

Magnes lapis indic⁹ ab ĩuẽtore vocat⁹. Fuit ãt
in ĩdia p̃ᵐ rept⁹ clauis crepidaꝝ baculiq3 cu/
spidi hęrẽs cũ armẽta idẽ magnes pasceret:po/
stea ⁊ passĩ ĩuẽtus. Est ãt colore ferrugineus:
ſ3 ꝓbaẽ:cũ ferro adiũctus eius fecerit raptũ.
Nã adeo appꝛ̃hẽdit ferrũ vt catenã faciat ãnuloꝝ:vñ ⁊ eũ
vulgus ferrũ viuũ appellat. Liquorẽ quoq3 vitri vt ferrũ
trahere crediẽ. Cui⁹ tãta vis ẽ vt refert beatissimus augu
stin⁹:ꝙ qdã eundẽ magnetẽ lapidẽ tenuerit sub vase ar/
genteo:ferrũq3 sup argentũ posuerit:deinde subter mo/
uẽte manu cũ lapide:ferrũ cursĩ desup mouebaẽ. Vñ fa
ctum est vt in tẽplo quodã simulacrum ex ferro pendere
in aere videreẽ. Est qppe ⁊ alius in ęthiopia magnes q fer
rũ nõ ambit:ſ3 respuit. Oĩs aũt magnes tanto melior est:
quãto magis cęruleus ẽ. Gagates lapis p̃mũ ĩuẽtus est in
sicilia gagatis fluminis fluore reiect⁹:vñ ⁊ noĩatus:ſ3 in
britania sit plurimus. Est aũt niger:planus:leuis:⁊ ardẽs
igni admotus. Fictilia ex eo scripta nõ deleñẽ incẽsus ser
pentes fugat:dęmoniacos ꝓdit:virginitatẽ deꝑ̃hẽdit:mi
rũ ꝙ accendiẽ aq̃:oleo restinguiẽ. Abeston arcadię lapis
ferrei coloris ab igne nomẽ sortitus:eo ꝙ accensus semel
nũq̃ extinguiẽ. De quo lapide mechanicũ aliqd humana
ars molita est:ꝙ gentiles capti sacrilegio mirareñẽ. Deni
q3 in tẽplo quodã fuisse veneris fanũ dicũt:ibiq3 cande/
labrũ ⁊ in eo lucernã sub dio sic ardentẽ vt eã nulla tẽpe/
stas:nullus imber extigueret. Pyrites ꝑsicus lapis fulu⁹:
aeris similãs q̃litatẽ:ita ẽ dictus qm̃ plurim⁹ illi sit ignis
siqdẽ facile scintillas emittit:hic tenẽtis manũ si vehe/
mentius p̃maẽ adurit:ꝑꝑ qð ab igne nomen accepit. Est
alius pyrites vulgaris quẽ viuũ lapidez appellãt:q ferro
vel lapide ꝑcussus scintillas emittit:q̃ excipiuñẽ sulphure
vel alꝭs fungis vľ folꝭs:⁊ dicto celerius p̃bet ignẽ. Hũc
vulgus focarẽ petrã vocat. Selenites latine lunaris inter
pretaẽ:eo ꝙ interiorẽ eius candorẽ cũ luna crescere atq3
deficere aiunt:gignitur in ꝑsida. Dionisius lapis fuscus ⁊
rubẽtib⁹ notis sparsus. Vocaẽ ãt ita:q₂ si aquę mixt⁹ cõ/
teraẽ vinũ fragrat:⁊ ꝙ ĩ illo mirum est ębrietati resistit.
Tracius niger ⁊ sonorus nasciẽ ĩ flumĩe c⁹ nom̃ est põtus
in egtia. Phrygius lapis ex loco traxit vocabulũ. Nasciẽ
.n.in phrygia:colore pallidus:mediocriter grauis. Est aũt
gleba pumicosa. Uriẽ antea vino ꝑfusus:flatuisq3 follib⁹
donec rubescat:ac rursus dulci vino ĩtingiẽ:ternis vicib⁹
tingẽdis vestibus tm̃ vtilis. Syrius lapis a syria vbi re/
periẽ appellatus:hic integer fluctuari tradiẽ: cõminutus
mergi. Arabicus silis est ebori sine vlla macula. Hic de/
fricat⁹ ad cutẽ sucũ demittit croco similẽ. Judaicus lapis
albus est:atq3 in scemate grãdis scripturis subĩuicẽ mo/
dulatus:quas gręci grãmas appellãt. Samius a samo in/
sula vbi reperiẽ vocat⁹:⁊ ẽ grauis ⁊ cãdidus:poliẽdi auꝝ
vtilis. Mẽphitis vocat⁹ a loco ęgypti:⁊ est gẽmãtis nãę.
Hic trit⁹ atq3 in his q̃ vrẽda sũt ⁊ seccanda ex aceto illini
tus ita obstupescere facit corpus:vt nõ sentiat cruciatum.
Sarcophagus lapis dictus eo ꝙ corpora defunctoꝝ ꝯdi/
ta in eo infra.40.dies absumuñẽ. σαρξ enim gręce caro
dñ. φαγειν comedere. Nasciẽ aũt in troade: fissiliq3 ve/
na scindiẽ. Sũt ⁊ eiusdẽ generis in oriẽte saxa:quę ẽt vi/
uentibus alligata erodũt corpa:mitiores aũt ꝭuãdis cor/
poribus nec absumẽdis. Hęmatites appellat⁹ eo ꝙ cote
resolutus in colorẽ veniat sanguinis. Est aũt admodũ li/
uidus. Est ⁊ ferrugineus. Nasciẽ in vltima ęgypto: baby/
lonia ⁊ hispania. Androdamãtus colore niger:pondere ⁊
duritia insignis:vñ ⁊ nomẽ traxit:p̃cipuus repitur in afri
ca. Trahere aũt in se argẽtũ vel ęs dñ:quiq3 attritus vt
hęmatites in colorẽ redigiẽ sanguinis. Jscistos ĩueniẽ in
vltima hispania:croco silis cũ leui fulgore:facile fricabi/
lis. Amãthon appellatus a veteribus:eo ꝙ si ex ipso ve/
stis fuerit contacta ꝯtra ignẽ resistat:⁊ igni ĩposita nõ ar/
deat:ſ3 splẽdore accepto nitescat:⁊ est scissi aluminis silis:
veneficꝭs resistẽs oĩbus:spãlr magoꝝ. Batrachites lapis
silis ẽ testę lamiosę scissibilis. Gallactites colore cinereus
gustu suauis:ſ3 iõ vocat⁹ ꝙ qddã de se lacteũ attritus di/
mittat. Obsius lapis niger ẽ trãslucidus:⁊ vitri hñs silitu
dinẽ:⁊ poniẽ in speculis parietũ ꝑꝑ imaginũ vmbras red
dendas. Gemmas multi ex eo faciunt. Nasciẽ in india ⁊
in samio italię. Mitridas lapis euphratis sole reꝑcussus
coloribus micat varꝭs. Ethytes lapides repiuntur in ni/
dis aquilaꝝ:aiunt binos inueniri.marẽ ⁊ fęminã:nec sine
his parere aq̃las. Horꝝ masculus durus silis gallę subru/
tilis fęmineus vero pusillus ac mollis. Alligati partus ce/
leritatẽ faciũt:ẽt aliquibus vuluę excidũt nisi cito partu/
rientib⁹ auferañẽ. Fingites cappadocię lapis:duritia mar
moris:candidus atq3 trãslucens:ex quo quondã templũ
constructũ est a quodã rege foribus aureis:quibus clau/
sis claritas intus diuturna erat. Enites lapis ebori silis
in quo dariũ conditum fertur:parioq3 similis candore ⁊
duritia:minus tm̃ põderosus:q purus vocaẽ. Ostracites
vocatus ꝙ similitudinẽ testę habeat:vsus eius pro puni/
ce. Melanites lapis dictus eo ꝙ melleũ ⁊ dulcez sucum
emittat. Hismiris lapis asper:⁊ indomit⁹:⁊ oĩa atterens:
ex quo lapide gemmę terũtur. Chrysites colore silis ocreę
inuenitur in ęgypto. Amites silis nitro:ſ3 durior:gigniẽ ĩ
ęgypto ⁊ arabia:nasciẽ ĩ ęthiopia veluti viridis:ſ3 lacteus
cũ r̃soluiẽ remordẽs vehem̃ter. Coran⁹ alb⁹ ẽ durior q3 pa
rio. Moloti⁹ veluti viridis ⁊ grãdis:ĩueniẽ ĩ ęgypto. Tu/
sculan⁹ a loco italię dict⁹:dissiliri igne tradiẽ. Sauin⁹ lapis
fusc⁹:addito oleo ẽt lucere ferẽ. Est ⁊ qdã viridis lapis ve
hem̃ter igni resistẽs. Sifini⁹ mollis ⁊ cãdid⁹:ſ3 calefactus
oleo nigrescit atq3 durescit. Lapides q̊3 medicialiũ mor
tarioꝝ ⁊ pigm̃toꝝ vsib⁹ apti:edesius p̃cipu⁹.⁊ ide colatic⁹.
Thebaic⁹ q3 ⁊ basanites lapides nihil ex se remittentes.
Speculari lapis vocat⁹ ẽ ꝙ vitri more trãsluceat:rept⁹ p̊ᵐ
in hispãia citeriore:⁊ circa segobricã vrbẽ. Jnueniẽ.n.sub
terra:⁊ effossus excidiẽ atq3 findiẽ ĩ q̃libꝫ tenues crustas

De marmoribus

¶ De marmoribus. Cap. V.

Post lapidū genera veniemꝰ ad marmora. Nā
inter lapides ⁊ marmora dr̄ia ē. Nā marmo/
ra dn̄r eximy lapides q maculis ⁊ coloribus
cōmēdant̄. Marmor sermo grecꝰ ē: a viridi/
tate vocatus: ⁊ q̄uis postea aly colores inue/
niant̄: nomē tm̄ p̄stinū a viriditate retinuerūt. Marmoꝝ
colores ⁊ gnā inumerabilia sūt. Nō tm̄ oīa e rupibus exci
dunt̄: sʒ multa sub terra sparsa sunt ⁊ p̄ciosissimi generis:
sic lacedemoniū viride cūctisqʒ ylarius: reptū p̄us apō la
cedemones vn̄ ⁊ vocabulū traxit. Ophites serpētiū macu
lis sile ē vn̄ ⁊ vocabulū sumpsit. Duo eiꝰ gnā: molle candi
dū: nigrū durū. Augusteū ⁊ tyberiū i egypto augusti ⁊ ty/
bery p̄mū p̄ncipatu repta sunt. Differētia eoꝝ ē ab ophi/
te: cū illud vt p̄diximꝰ serpētiū maculis sit sile: hec macu
las diuerso modo colligūt. Nā augusteū vndatiʒ ē crispū
in vertices: tyberiū sparsa n̄ ꝯuoluta canitie. Purpurites
ex egypto ē rubēs cādidis īterueniētibꝰ punctis. Noīs eiꝰ
cā ꝙ rubeat vt purpura. Basanites ferrei coloris sine du/
ritie: vn̄ ⁊ nomē ei datū est: inuētus i egypto ⁊ ethyopia.
Alabastrites lapis cādidus: itertinctus varys coloribꝰ: ex
quo euāgelici illius vnguēti vasculū fuit. Cauāt. n. hūc ad
vasa vnguētaria: qm̄ optime seruare incorrupta dr̄. Nasci
tur circa thebas egyptias ⁊ damascū syrie: ceteris candi/
dior: ꝓbatissimus vō i india. Parius cādoris eximy: lych
nites cognomēto: hic apud paron īsulā nascit̄: vn̄ ⁊ parius
nūcupatus. Magnitudo eiꝰ q̄ lances craterasqʒ nō exce/
dat. Unguētis ⁊ ipse aptus. Coralliticus i asia reptꝰ men
sura nō vltra cubitos binos: candore ꝓxio eboris: ad quā
dā silitudinē diuerso niger. Alabādicus terre sue noīe nū/
cupatꝰ purpure aspectui silis. Iste i oriēte igni liquat̄: atqʒ
ad vsuʒ vitri fundit̄. Thebaicus itertinctus aureis guttis
inuenit̄ i pte egyptia: scriptꝰ coticulis ad terēda collyria
q̄dā vtilitate nāli ꝯueniēs. Sienites circa sienen vel the/
bas nascit̄: trabes ex eo fecisse reges ꝓhibent̄. Marmora
aūt q̄ in officinis sunt: rupibus gignūt̄: ex qbꝰ iste sienites:
diuersi coloris maculis distictus ē: cuiꝰ p̄m vsuʒ insule cy
clades dederūt. Lesbius liuidior ē paulo huic: sʒ ⁊ ipse di
uersi coloris maculas hn̄s. Corintheus ammōiace gutte
silis cū varietate diuersoꝝ coloꝝ corintho p̄m reptꝰ: ex eo
colūne ingētes limiaqʒ fiūt ac trabes. Charysteū viride
optimū nomē ab aspectu hn̄s: eo ꝙ gratū sit his q gēmas
sculpunt: eius. n. viriditas reficit oculos. Numidicū mar/
mor numidia mittit ad cutē sucū demittit croco similez:
vn̄ ⁊ nomē accepit: nō crustis: sʒ in massa: ⁊ liminū vsum
aptū. Lucullēū marmor nascit̄ in chio īsula cui lucullus
ꝯsul nomē dedit: q delectatus illo p̄m romā iuexit: solūqʒ
pene hoc marmor ab amatore nomē accepit. Est ⁊ limen
sis: tephria appellatus: colore cineris: cuius lapidis alliga/
tio ꝯ serpētes laudat̄. Ebur a barro. i. elephanto dcm̄. Ho
ratius. Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris:

¶ De gemmis. Cap. VI.

Post marmoꝝ genera gēme sequunt̄: q̄ multū
auro decorē tribuunt venustate coloruʒ. Pri/
mordia eaꝝ a rupe caucasi. Fabule ferunt ꝓ/
metheum primū fragmenta saxi eiusdem in/
clusisse ferro ac digito circūdasse: hisqʒ initiū
cepisse anulum atqʒ gemmaʒ. Genera gemmaruʒ innu/
merabilia esse tradūt̄: e quibus nos ea tm̄ que principa/
lia sunt siue notissima annotabimus. Gēme vocate ꝙ in/
star gūmi transluceant. Preciosi lapides ideo dicti sunt:
qr care valent: siue vt a vilibus discerni possint: seu ꝙ rari
sint. Omne. n. qō rarum est: magnum ⁊ preciosum voca/
tur: sicut ⁊ in samuelis volumine legit̄. Et sermo domini
preciosus erat in israel: hoc est rarus.

¶ De viridioribus gemmis. Cap. VII.

Omniū gēmaꝝ virentiū smaragdus p̄ncipatū
hʒ. Cui veteres tertiā post margaritas ⁊ vnio/
nes tribuunt dignitatē. Smaragdus a nimia
viriditate dr̄. Oē. n. satis viride smaragdū dr̄.
Nullis. n. gēmis vel herbis maior q̄ʒ huic au/
steritas est. Nā herbas virētes frondesqʒ exuperat: īficiēs
circa se viriditate repcussuʒ aerē. Sculpētibus quoqʒ gē/
mas nulla gratior oculoꝝ refectio ē. Cuius corpus si extē
tū fuerit sicut speculū ita imagines reddit. Quippe nero
cesar gladiatoꝝ pugnas i smaragdo spectabat. Genera eiꝰ
iz. sʒ nobiliores scythici: q in scythica gēte repiunt̄. Scōʒ
locū tenēt bactriani. Colligunt̄. n. in cōmissuris saxoꝝ flā
te aqlone. Tunc. n. tellure deoperta intermicāt: qr his vē
tis harene maxime mouent̄. Tertiū egypty habēt. Reli
qui in metallis erarys inueniunt̄: sed vitiosi. Naʒ aut ere
aut plumbo aut lapillamētis: vel salis similes notas hn̄t.
Smaragdi aūt mero ⁊ viridi proficiunt oleo q̄uis natu/
ra imbuantur. Calcosmaragdus dicta ꝙ viridis sit: ⁊ tur/
bida aereis venis. Hec in egypto vel cypro insula nascit̄.
Prasius pro viridante colore dictus: sed vilis. Cuius alte
rum genus sanguineis punctis abhorret. Tertium distin
ctum virgulis tribus candidis. Berilus in india gignit̄:
gentis sue lingua nomen habens: viriditate similis sma/
ragdo: sed cum pallore. Pollitur aūt ab indis in sexangu
las formas: vt hebetudo coloris repercussione anguloruʒ
excitetur. Aliter politus non hʒ fulgoreʒ. Genera eius no
uem. Crisoberillus dictus eo ꝙ pallida eius viriditas in
aureum colorem resplendeat: ⁊ hunc india mittit. Criso/
passus indicus est colore porri sucum referens: aureis in/
teruenientibus guttis vnde ⁊ nomen accepit: quē qdā be
rillorum generis iudicauerūt. Iaspis de greco in latinuʒ
viridis gēma interp̄tatur. Ias qppe viride: pinnasin gem
ma dr̄. Est āt smaragdo subsimilis ⁊ crassi coloris. Spēs
eiꝰ deceʒ ⁊ septē. Volunt aūt qdam iaspideʒ gēmaʒ ⁊ gra
tie ⁊ tutele esse gestantibus: qō credere non fidei: sed sup/
stitiōis est. Thopacion ex virēti genere est: oīqʒ colore re/
splendens: inuenta primū in arabie insula: in q̄ troglody/
te p̄dones fame: ⁊ tēpestate fessi: cum herbarum radices
effoderent eruerūt. Que insula postea q̄sita nebulis coop
ta tandē a nauigantibus inuēta est. Sʒ ob hoc locus ⁊ gē/
ma nomen ex causa accepit. Nā topazin trogloditaꝝ lin
gua significationē hʒ q̄rendi. Est aūt amplissima gēmaꝝ
eadē sola nobiliū limā sentit. Genera eiꝰ duo. Callaica co
lore viridis sed pallens ⁊ nimis crassa: nihil iocundius: au
rū decens: vnde ⁊ appellata. Nascitur in india vl' germa/
nia i rupibus gelidis oculi mō extuberās. Molochites
spissius virēs: ⁊ crassior q̄ʒ smaragdus: a colore malue no/
mē accepit: i reddēdis laudata signis: nascit̄ i arabia. Elio
tropia viridi colore ⁊ nubilo stellis puniceis supsparsa cū
sanguineis venis. Causa noīs de effectu lapidis est. Nā de
iecta in labris eneis radios solis imitatur sāguineo reper
cussu. Extra aquā autē speculi modo solē excipit: dep̄hen
ditqʒ defectus eius subeuntē lunā ostendēs magoꝝ ipu/
dentie. Manifestissimū i hoc quoqʒ exēplū est: ꝙ admix
ta herba eliotropio qbusdā additis precantationibus ge/
rentem ꝯspici negant. Gignitur in cypro ⁊ africa: sʒ melior
in ethiopia. Sagda gēma prasini coloris apud chaldeos.
Cuius tanta vis est vt permeantes naues e profundo pe/
tat: ⁊ carinis ita tenaciter adhereat: vt nisi abrasa pte ligni
vix separetur. Myrrhites dicta est ꝙ in eo myrrhe color
est. Compressus autem vsqʒ ad odoreʒ nardi spirat suaui
tatem aromatis. Reperitur in arabia vel egypto myrrhe
coloris ⁊ odoris: vn̄ ⁊ nomē accepit. Melecros hycolor ex
vna pte viridis: ex altera melli similis. Coaspis a flumi/

ne persarum dicta est ex viriditate fulgoris aurei.

❡ De rubris gemmis. Cap. VIII.

Corallius gignit̃ i mari rubro:forma ramosus
colore viridis:ꝛ maxie rubēs.Bacç ei⁹ vel viç
cādidç sub aq̄ ꝛ molles detractç ↄfestiꝫ durā
tur ꝛ rubescūt:tactuqꝫ ꝓtin⁹ lapidescūt.Itaqꝫ
occupari euelliqꝫ retib⁹ solet aut acri ferramē
to p̄cidi:qua de cā coralli⁹ vocitat̃.Quantū aūt apud nos
margaritū indicū p̄ciosuꝫ est:tantū apud indos coralliū.
Hunc magi fulminib⁹ resistere affirmant:si credit̃.Sar/
dius dicta:eo ꝙ primū repta sit a sardis:hec rubrū hꝫ co/
lorē:marmorib⁹ p̄stās:sed inter gēmas vilissima. Genera
ei⁹ gnqꝫ.Onyx appellata ꝙ habeat i se ꝑmixtū candorē
in silitudinē vnguis humanç.Grçci.n.vnguē onycē dicūt.
Hāc india vel arabia gignit:distāt aūt ad iuicē.Nā idica
igniculos hꝫ albis cingentib⁹ ςonis:arabica aūt nigra est
cū cādidis ςonis.Genera eius gnqꝫ.Sardonyx ex duum
nominū societate vocata ē.Est.n.ex onycis candore ꝛ sar
do.Cōstat aūt trib⁹ coloribus subterius nigro:medi⁹ can
dido:sup̱ius minio.Hçc sola i signando nihil cçrç auellit.
Repitur aūt apud indos ꝛ arabes detecta ꝓrrētib⁹.Ge/
nera eius gnqꝫ.Hçmatites rubore sanguine⁹ ac ꝓpterea
hçmatites vocat⁹.Hçma gppe sanguis ē. Gignit̃ i çthio/
pia gdē:sꝫ p̄ncipalis in arabia ꝛ i africa inuenit̃.De q̄ pro
mittunt magi gddā ad coarguendas barbaroꝝ insidias.
Sucinus quē appellant grçci electron fului cçreiqꝫ colo/
ris.fert̃ arboris sucus eē:ꝛ ob id sucinū appellari.Electrū
aūt vocari fabulosa argumentatio dedit.Nāqꝫ phçtonte
fulminis ictu iterempto:sorores ei⁹ luctu mutatas i arbo
res populos lachrymis electrū oībus annis fundere iuxta
çridanū amnē:ꝛ electrū appellatū:qm̄ sol vocitat⁹ sit ele/
ctron plurimi poetç dixerūt.Cōstat aūt nō eē sucuꝫ popu/
li sed pineç arboris.Nā accēsus tçdç nidore fragrat.Na/
scit̃ aūt in insulis oceani septētriōalis:sic gūmi:dēsaturqꝫ
vt crystallū rigore vel tepore.Ex ea fiūt decoris grā agre/
stiuꝫ fçminaꝝ monilia.Vocari aūt a quibusdā harpaga
eo ꝙ attritu digitoꝝ accepta caloris anīa folia paleasqꝫ ꝛ
vestiū fimbrias rapiat:sicut magnes ferrū.Quocūqꝫ aūt
modo libeat tingitur.Nā acusç radice cōchylioqꝫ inficit̃.
Liguri⁹ vocat⁹:ꝙ fiat ex vrina lyncis bestiç tp̱e idurata.
Est āt sic̃ ꝛ sucinū fulua:attrahēs spiritu folia ꝓpinquātia.

❡ De purpureis. Cap. IX.

Inter purpureas gēmas p̄ncipatū amethistus
indicus tꝫ.Amethistus purpureus est ꝑmixto
violaceo colore:ꝛ q̄si rosç nitor:ꝛ leniter quas
dā flāmulas fundēs.Alteꝝ eius genus descē/
dit a hiacynthis.Causaꝫ nominis ei⁹ asserūt:
q̄si sit gddam in purpura illius nō ex toto igneū sed vini
colorē habens.Est aūt sculpturis facilis.Genera ei⁹ gnqꝫ.
Saphirus cçruleus est cū purpura:habēs pulueres aure/
os sparsos:optimus apō medos:nusq̄ꜫ tn̄ ꝑlucid⁹.Hiacyn
thus ex noīs sui flore vocat̃.Hic i çthiopia inuenit̃.cçru
leū colorē habēs:optimus q nec rarus ē:nec densitate ob
tusus:sꝫ ex vtroqꝫ tēperamēto lucēs purpuraqꝫ refulgēs:
hic autem non rutilat çqualiter:sꝫ cū facie cçli mutat̃.Se
reno.n.ꝑspicuus ē atqꝫ gratus:nubilo coram oculis eua/
nescit atqꝫ marcescit:in os missus frigidus est:in sculptu/
ris durissimus:nec tn̄ inuictus.Nā adamante scribit̃ ꝛ si
gnatur.Hiacynthiςonta indicus est:hiacynthū prope refe
rens.Quidā aūt eoꝝ crystallis siles capillamētis itercur/
rētib⁹ obscurātur:ex q̄ ēt vitio nomē illoꝝ est.Amethisti/
ςontas appellat̃:qꝛ ei⁹ extrem⁹ igniculus i amethisti vio
lā exit.Celidonia ex hirūdinū vocata colore:ꝛ duoꝝ ē ge/
nerū:q̄rū vna ex altera ꝑte purpurea:ꝛ alia purpurea ni/
gris iteruenientib⁹ maculis.Cyanea scythiç gēma:cçruleo
coruscās nitore purpura iterdū ꝛ pūctul' itermicātib⁹ au/
ratl puluiscul' variās.Roditis rosea ē:ꝛ ex eo nomē accepit

❡ De candidis. Cap. X.

Margarita prima candidaꝝ gēmaꝝ:quam inde
margaritā aiunt vocatā:ꝙ i cōchulis marinis
hoc genus lapidū iueniatur. Inest.n. in carne
cochleç calculus nat⁹:sicut in carne ostreç prç
ciosissima margarita repiri dicat̃:vel sicut in
cçrebro piscis lapillus.Gignit̃ de cçlesti rore:quē certo an
ni tp̱e ↄchulç hauriūt.Ex gbus margaritis q̄daꝫ vniones
vocantur:aptum nomen habentes:ꝙ tm̄ vnus:nūq̄ꜫ duo
vel plures sil' repiantur.Meliores aūt candidç margari
tç q̄ꜫ quç flauescunt.Illas.n.aut iuuētus:aut matutini ro
ris ↄceptio reddit candidas:has senect⁹:vel vespertinus
aer gignit obscuras.Pedorus scđa post margaritam can
didaꝝ gēmaꝝ:de qua q̄rit̃ in q̄ colore numerari debeat
totiēs iactati ꝑ alienas pulchritudies noīs adeo vt deco/
ris p̄rogatiua vocabulo fcā sit.Asterites gēma cādida est:
inclusaꝫ lucē ↄtinēs:veluti stellā itus ambulātē:redditqꝫ
solis candidantes radios:vn̄ ꝛ nomē accepit. Galactites
lactea ē q̄ attrita reddit sucū albū:ad lacteū saporē fçmi/
nis nutriētibus illigata fçcundat vbera.Infantū q̊ꝫ collo
suspēsa:saliuā facere fert̃:in ore aūt liq̄scere ꝛ memoriaꝫ
adimere.Mittūt eā nilus ꝛ achelo⁹ amnes.Sūt q sma/
ragdū albis venis circūligatū galactitē vocāt.Galatias
grādinis ꝛ cādorē p̄fert ꝛ figurā:duritia q̊ꝫ iuicta vt ada
mas:ēt in igne posita manet suū frigus.Solis gēma can
dida ē:traxitqꝫ nomē ꝙ ad solis speciē in orbē fulgentes
spargit radios.Selenites trāslucet candido melleoqꝫ ful
gore ↄtinēs lunç imaginē:quā iuxta cursuꝫ astri ipsius ꝑ/
hibēt in dies singulos minui atqꝫ augeri:nascit̃ in ꝑsida.
Cymedia inuenit̃ in cçrebro piscis eiusdē noīs:candida ꝛ
oblonga.Prçsagire his ferūt magi signa tranqllitatis vl'
tēpestatis Beloculus albicās pupillā cingit nigraꝫ eme/
dio aureo fulgore lucentē:ꝛ ꝑꝑ spēm assyriorū regi belo
dicatam:vn̄ ꝛ appellata.Epimelas dr̃:cū in candida gem
ma sup̱ne enigricat color:vn̄ ꝛ nomen hꝫ. Exebenus spe/
ciosa ꝛ cādida:qua aurifices aurum poliunt.

❡ De nigris. Cap. XI

Achates repta primum in sicilia iuxta flumē
eiusdē noīs:postea plurimis i terris.Est auteꝫ
nigra habēs in medio circulos nigros ꝛ albos
iunctos ꝛ variatos silis hçmatiti.Magi suffi
tu eaꝝ si credit̃ tempestates auertūt:flumina
sistunt.Absictos nigra ꝛ ponderosa distincta venis ruben
tibus.Hçc excalefacta igni septem diebus calorem tenet.
Egyptilla nigra est radice:cçrulea facie:ex çgypto vbi in/
uenitur vocata.Medea nigra est:a medea illa fabulosa
inuenta.Habet venas aery coloris:sudoreꝫ reddit croci:
saporem vini.Veientana italica gemma est a veientibus
reperta.nigra facie:albis intermicātibus notis.Bariptos
nigra est cum sanguineis ꝛ albis notis. Meramelas ni/
gra vena:quēlibet coloreꝫ secans per medium. Veneris
crinis nigerrimi nitoris:continens in se speciē rufi crinis.
Tricuus ex africa nigra est:sed tres sucos reddit:ab radi
ce nigrum:e medio sanguineum:e sūmo ocreç.Dionysia
nigris mixtis rubentibus notis:ex aqua tri ta vinuꝫ fra/
grat:ꝛ odore suo ebrietati resistere putatur.Pyrites nigra
quidem sed attritu digitos adurit.

❡ De varys. Cap. XII.

Pangr⁹ vari⁹ ex oīb⁹ pene coloribus ↄstās:vn̄ ꝛ
noiat̃.Olea barbari noīs ex fuluo ꝛ nigro viri
diqꝫ ꝛ cādido ē.Mitridax sole ꝑcussa colorib⁹
micat varys:gignit̃ i ꝑsida.Proselit⁹ vari⁹ no
mis cā:qꝛ si ad ignē applicet̃:velut sudorē mittit. Oppal⁹
distinctus

distinctus diuersaꝝ colorẽ gẽmarũ. Est.n.in eo carbũculi tenuior ignis: amethisti fulgens purpura: smaragdi nitens viriditas ⁊ cuncta pariter sub q̃dã varietate lucẽtia. Nomen hꝫ ex patria: sola.n.eũ parturit india. Pontice a põto dicit genere diuerso: nũc sanguineis: nũc auratis guttis micantes: alię hñtes stellas: alię longis coloꝝ ductibꝰ lineatę. Hexocontalithus ĩ parua magnitudine multicolor: vñ ⁊ hoc nomẽ sibi adoptauit. Tam diuersis.n.notis sparsus est: vt sexaginta gẽmaꝝ colores in paruo eius orbiculo dep̃hendant̃: nascit̃ aũt in libya apud troglodytas. Murina apud parthos gignit̃: sꝫ p̃cipua ĩ germania: humorẽ sub terra putãt calore dẽsatũ: vñ ⁊ nomẽ sũpsit. Uarietas eius in purpurã candorẽqꝫ ⁊ ignẽ cũ q̃busdam colorũ rep̃cussionibus quales in cęlesti arcu spectantur. Cuius ꝯ̃tria cã crystallũ facit: gelu cõcreto vehementiore.

¶ De crystallis. Cap. XIII.

CRystallus resplẽdẽs ⁊ aquosus colore tradit̃: ꝙ nix sit glacie durata p annos: vñ ⁊ nomen ei gręci dederũt. Gignitur aũt ĩ asia ⁊ cypro: maxime in septẽtrionũ alpibus: vbi nec ęstate sol feruẽtissimus iuenit̃. Ideoqꝫ ipsa diuturna ⁊ annosa duritia reddit hanc speciem quę crystallus dr̃. Hic oppositꝰ radiis solis adeo rapit flãmã: vt aridis fungis vl̃ foliis ignẽ p̃beat. Usus eius ẽt ad pocula destinat̃. Nihil aũt aliud q̃ꝫ frigidũ pati põt. Adamas indicus lapis puus ⁊ indecorus: ferrugineũ habẽs colorẽ: ⁊ splẽdorẽ crystalli. Nũq̃ꝫ ãt vltra magnitudinem nuclei auellanę repertꝰ. Hic nulli cedit materię: nec ferro q̃dẽ nec igni: nec vnq̃ꝫ incalescit: vñ ⁊ nomẽ gręca interp̃tatione indomita vis accepit. Sꝫ dũ sit inuictus ferri ignisqꝫ cõtemptor: hircino rũpitur sanguine recẽti ⁊ calido macerat̃: sicqꝫ multis ictibus ferri ꝓfringit̃. Cuius fragmẽtis sculptores ꝓ gẽmis insigniendis ꝑforãdisqꝫ vtunt̃. Hic aũt dissidet cum magnete lapide: ĩtantũ vt iuxta positꝰ ferrũ nõ patiat̃ abstrahi magneti: aut si admotꝰ magnes ꝯp̃hẽderit rapiat atqꝫ auferat. Fert̃ quoqꝫ in electri silitudine venena dep̃hendere: metꝰ vanos expellere: maleficis resistere artibꝰ. Genera eius sex. Galatias grandinũ candorem ⁊ figurã adamantinę duritię hꝫ. Etiã in ignẽ positꝰ manet suũ frigus. Cerauniorum duo genera sunt. Unũ qđ germania mittit crystallini sil'e: splendet tñ cęruleo: ⁊ si sub dio positum fuerit fulgorẽ rapit sidereũ. Cerauniũ alteꝝ hispania in lusitanis littoribꝰ gignit: cui color pyropo rubenti ⁊ q̃litas vt ignis. Hęc aduersus vim fulgurũ opitulari fert̃: si credimus. Dicta ãt ceraunia: qm̃ alibi nõ iuenit̃ q̃ꝫ in loco fulminis ictui ꝓximo. Gręce.n.fulmẽ ceraunos dr̃. Iris apđ arabiã ĩ mari rubro nascit̃ coloris crystallini: sexãgulata dicta ex argumẽto iris. Nã sub tecto ꝑcussa sole spẽs ⁊ colores arcus cęlestis in ꝓximos parietes imitat̃. Astrion ex india ẽ crystallo ꝓpinqua: ĩ cuiꝰ centro stella lucet fulgore lunę plenę. Sumpsit ãt nomen ꝙ astris opposita fulgorẽ rapit ac egerit. Electria q̃si electoria. In ventriculis.n. gallinaciis iuenit̃: crystallina spẽ: magnitudine fabę. Hac in certaminibꝰ inuictos fieri magi volũt: si credimus. Enidros ab aqua vocata. Exũdat.n.aq̃ ita vt clausaꝫ ĩ ea putes fontaneã scaturiginẽ. Omniũ ardentiũ gẽmaꝝ principatũ carbũculus hꝫ. Carbũculus ãt dictus ꝙ sit ignitus vt carbo: cuius fulgor nec nocte vincit̃. Lucet.n. in tenebris adeo vt flãmas ad oculos vibret. Genera eiꝰ duodecim: sꝫ p̃stantiores q̃ vñr fulgere: ⁊ velut ignẽ effundere. Carbunculus aũt gręce anthrax dr̃. Gignit̃ in libya apud troglodytas. Anthracites vocatꝰ ꝙ sit ⁊ ipse coloris ignei vt carbunculus: sꝫ candida vena p̃cinctus: cuius ꝓpriuꝫ est: ꝙ iactatus in ignem velut inter mortuos extinguit̃: at ꝯ̃ aq̃s ꝑfusus exardescit. Sandasirus nascit̃ in indis loco eiusdem nominis. Species eius ꝙ veluti intra lucido igne intus fulgente aurę guttę. Cõstat inter oẽs quãtus numerus stellaꝝ accedit: tanto ⁊ p̃ciũ accedere. Lychnis ex eodẽ genere ardentiũ est: appellata a lucernarũ flagrãtia: gignitur in multis locis: sed ꝓbatissima apud indos. Quidã eã remissiorẽ carbunculũ esse dixerũt. Huius duplex facies: vna quę purpura radiat: altera q̃ cocci rubore a sole excalefacta: aut digitorũ attritu paleas ⁊ carthaꝝ fila ad se rapere dr̃. Sculpturis resistit: ac si qñ sculpta fuerit: duꝫ signa ĩprimit: q̃si quodã aĩali morsu partẽ cęrę retentat. Genera eius quattuor. Carcedonia h̄ ẽt qđ ⁊ lychnis facere dr̃: q̃ꝫq̃ꝫ multo vilior p̃dictis: nascit̃ apud nasamonas imbre vt ferunt diuino: inuenit̃ ad repercussum lunę plenę. Omnia aũt genera sua sculpturę resistũt. Alabandina dicta ab alabãda asię regione cuius color ad carcedoniã vadit: sꝫ rarus. Dracõtides ex cerebro draconis eruitur q̃ nisi viuẽti abscisa fuerit ñ ignescit. Uñ ⁊ eã magi dormientibus draconibus amputant. Audaces enim viri explorant draconũ specus ⁊ spargũt ibi gramina medicata ad incitandũ draconuꝫ soporẽ: atqꝫ ita somno sopitis capita desecant ⁊ gẽmas detrahunt. Sunt aũt candore translucido. Usu earũ orientis reges p̃cipue gloriantur. Chrysopasius ęthiopicus est: quẽ lapidẽ lux cęlat: ꝓdit obscuritas. Nocte eniꝫ igneus est: die aureus. Phlogites ex persida est ostentans intra se q̃si flãmas ęstuantes quę nõ exeant. Syrtires vocata: qm̃ in littore syrtiũ inuẽta primũ est in ꝑte lucanię. Color eius croceus intus stellas cõtinens elãguidas: ⁊ sub nubilo renitẽtes. Ermiscion inter gratissimas gẽmas aspicit̃ ⁊ ex igneo colore radiãs auro: portans secũ in extremitatibus candidã lucem.

¶ De aureis. Cap. XIIII.

SUnt quędam gemmarũ genera specie metallorum vel lapidum cognominata. Chrysopis auꝝ tñ videt̃ esse. Chrysolithus auro similis est: cum marini coloris silitudine: hunc ęthiopia gignit. Chrysolectrus sil'is est auro: sed in colorem ęlectri vergens: matutino tñ aspectu iocũdus: rapacissimus ignium: ⁊ si iuxta fuerit celerrime ardescẽs. Chrysolansis ex auro ⁊ igne vocata. Aurea.est.n.die ⁊ nocte ignea: hanc ęthiopia gignit. Ammochrysus harenis auro intermixtus: nunc bracteaꝝ: nunc pulueris hꝫ quadrulas: gignit̃ in ꝑsida. Leochrysus colore aureo interueniente candida vena. Melectrisis dicta: ꝙ veluti ꝑ auꝝ sincerum: sic hęc gẽma transluceat. Chrysocolla gignitur in india: vbi formicę eruũt auruꝫ. Est autẽ auro sil'is ⁊ hꝫ naturã magnetis: nisi ꝙ augere aurũ traditur: vnde ⁊ nũcupatur. Argirites similis argento: habẽs stigmata aurea. Androdoma argenti nitoreꝫ habet: ⁊ pene adamas q̃drata semper tesseris. Magi putant nomen impositũ ab eo ꝙ animorũ impetus vel iracundias domare ⁊ refrenare dicatur: si credimus. Gignit̃ in mari rubro. Calcitis aeris coloris est. Calcofanus nigra est: sed lapidi illisa ęris tinnitũ reddit. Balanites duo sũt genera: subuiridis ⁊ corinthię ęris similitudinẽ mediam secante flammea vena. Sederitis a cõtemplatione ferri nihil dissonat. In maleficiis quoquo modo si inferatur discordias excitat. Ideus dactylus ex insula creta est ferrei coloris: causa nominis eius: quia pollicem humanuꝫ exprimit. Ethiopicus ferrei coloris est: qui dum territur nigrum sucuꝫ emittit. Zimilianicius ĩ euphratis alueo legit̃: ꝓconisio marmori sil'is medio colore glauco: veluti oculi pupilla internitẽs. Arabica ex patria dicta: aspectu eburnea ẽ. Efestitis speculi naturam habet in reddendis imaginibus q̃ꝫq̃ꝫ rutilet: experimentum eius: si feruenti aquę addita statiꝫ refrigeret: aut si soli opposita aridaꝫ mãm accendat: nascit̃ in corico.

Ostracites lapidosus colore testaceo durior. Altera achati similis nisi ꝙ achates politura pinguescit: duriori tanta inest vis: vt alie gēme sculpanť fragmētis eius. Glossa petra similis est lingue humane: vnde ⁊ nomē sumpsit. Fertur aūt deficiente luna e celo cadere: cui nō modicā magi tribuunt potestatez. Nam ex eo lunares motus excitari putant. Sunt ⁊ q̄dā gēmaꝝ genera cognominata ab aīalibus. Echites vipereas maculas exꝑmit. Carcine marini cancri coloris est. Scorpiter scorpionē ⁊ colore ⁊ effigie refert. Mirmicites formice raptantis effigiē imitať. Thao pauoni est silis. Hieracites accipitris coloris. Ethites aquile. Egoptalmus caprino oculo similis. Licoptalmus q̄tuor coloꝝ ex rutilo sāguineū: ī medio nigrū: cādidus cingit: vt lupoꝝ oculus. Meconites papauer exꝑmit. Sūt ⁊ q̄dā gēme quibus gentiles in supstitionibus quibusdam vtunť. Liperia suffita oēs bestias euocare tradunt. Anancitide in negromātia demonū imagines euocare dicunť. Sinocitide vmbras īferoꝝ euocatas tenere pagani aiūt. Celonites oculus est indice testudinis: varius ⁊ purpureꝰ. Per hunc magi īpositū lingue futura prenūciari fingūt. Bronia a capite testudinū e tonitruis cadi putať ⁊ restinguere fulminis ictus. Hienia lapis in oculis hiene bestie inueniť. Qui si sub lingua hoīs subditus fuerit: futura eū ꝑcinere dicunt. Sz ⁊ corallius tēpestati ⁊ grandini resistere fertur. Pontica est gēma q̄dam liuore ꝑlucida: habens stellas rubeas: interdū ⁊ aureas. Dicunt per eā interrogare demones: ⁊ effugare. In quibusdaz gēmarū generibus veras a falsis discernere magna difficultas est: q̄ppe cū inuentuz sit ex vero genere alterius in alia falsa trāsducere: vt sardonices q̄ ternis glutianť gēmis ita vt deprehendi non possint. Fingunt.n. eas ex diuerso genere: nigro: candido minioq̄z colore. Nā ⁊ ꝓ lapide ꝑciosissimo smaragdo q̄daz vitrū arte inficiunt: ⁊ fallit oculos subdole q̄dā falsa viriditas: quoadusq̄z non est qui probet simulatū ⁊ arguat: sic ⁊ alia alio atq̄z alio modo. Neq̄z.n.ē sine fraude vlla vita mortaliū. Omnes autem nō trāslucidas gēmas cecas appellari: eo ꝙ densitate sua obscurentur.

¶ De vitro. Cap. XV.

Vitrū dictū ꝙ visui ꝑspicuitate trāsluceat. In alijs.n. metallis q̄cq̄d ītrinsecus ꝯtineť abscōdiť: in vitro vero q̄libz liquor vel species q̄lis est interius: talis exterius declaratur ⁊ quodā mō clausus pz. Cuius origo hec fuit. In parte syrie q̄ fenicis vocať finitima iudee circa radicē montis carmeli palus est: ex q̄ nasciť belus amnis: quinq̄z miliuz passuum spacio in mare fluens iuxta ptolomaidē: cuiꝰ harene de torrente fluctu sordibus eluunť. Hic fama est pulsa naue mercatoꝝ nitri: cū sparsim per littus epulas pararent: nec essent ꝓ attollendis vasis lapides: glebas nitri ex naue subdiderunt: q̄bus accensis ꝑmixta harena littoris trāslucētes noui liquoris fluxisse riuos ⁊ hanc fuisse originē vitri. Mox vt est ingeniosa solertia nō fuit ꝯtenta solo nitro sz ⁊ alijs mixturis hanc artē studuit. Leuibus.n. aridisq̄z lignis ꝯcoq̄tur adiecto cupro ac nitro ꝯtinuisq̄z fornacibus vt es liquať masseq̄z fiunt. Postea ex massis rursus fundiť in officinis: ⁊ aliud flatu figurať: aliud torno teriť: aliō argēti mō celať. Tingiť ēt multis modis ita vt hiacynthos saphirosq̄z ⁊ virides imiteť ⁊ onyces: vel aliarū gēmaꝝ colores: neq̄z ē alia speculis aptior mā vel picture accomodatior. Maximus tñ honor ī candido vitro ꝑximoq̄z in crystalli similitudine. Vñ ⁊ ad potādū argēti metalla ⁊ auri repulit. Vitrū oliz fiebat ⁊ in italia: ⁊ ꝑ gallias ⁊ hispaniā harena alba ⁊ mollissima pila molaq̄z terebať: dehinc miscebať tribꝰ ꝑtibꝰ nitri pondere vel mēsura: ac liquata ī alias fornaces trāsfūdebať. Que massa vocabať admonitrū: atq̄z hec recocta fiebat vitrū purū ⁊ candidū. In gñe vitri ⁊ obsianus lapis ānumerať. Est aūt virens interdū ⁊ niger aliq̄ñ ⁊ trāslucidus crassiore visu: ⁊ ī speculis parietū pro imagine vmbras reddēte gēmas multi ex eo faciūt. Hūc lapidē ⁊ in india ⁊ ī italia: ⁊ ad oceanū in hispania nasci tradūt. Ferť āt sub tyberio cesare quendā artificē excogitasse vitri tēperamētum vt flexibile eēt ⁊ ductile. Qui dū admissus fuisset ad cesarē: porrexit phialam cesari. Quā ille indignatus in pauimentū ꝓiecit. Artifex aūt sustulit phialā de pauimēto: q̄ ꝯplicauerat se tanq̄ȝ vas eneū. Deinde malleū de sinu ꝓtulit ⁊ phialā correxit. Hoc facto cesar dixit artifici. Nūquid alius scit hanc ꝯditurā vitroꝝ? Postq̄ȝ ille iurās negauit alteꝝ hoc scire: iussit eū cesar decollari ne dū hoc cognitū fieret: aurum pro luto haberetur: ⁊ omnium metallorum ꝑcia abstraherentur. Et reuera q̄ꝛ si vasa vitrea non frangerentur melius essent q̄ȝ aurū ⁊ argentum.

¶ De metallis. Cap. XVI.

Metalluz dictum grece απο του μεταλλαν ꝙ natura eius ea sit vt vbi vna vena apparuerit: ibi spes sit alterius inquirendi. Septez aūt sunt genera metallorum: aurum: argentuz: es: electrū: stannum: plumbum: ⁊ quod domat omnia ferrum.

¶ De auro. Cap. XVII.

Aurum ab aura dictum.i. a splendore: ꝙ repercusso aere plus fulgeat: vñ ⁊ Virgilius. Discolor vñ auri ꝑ ramos aura refulsit: hoc est splendor auri. Naturale.n. est vt metalloꝝ splēdor plus fulgeat luce alia repercussus. Hinc ⁊ aurarij dicti quoꝝ fulgor splēdidos reddit. Obryzū aurum dictū: ꝙ obradiet splēdore.ē.n. coloris optimi: qđ hebrei ophaz greci cairon vocant. Bracthea dr̃ tenuissima lamina. απο του βραχειν. qđ est ηχειν.i. a crepitando. lamina. Pecunia prius de pecudibus: ⁊ ꝓprietatez habebat ⁊ nomen. De corio.n. pecudū nūmi incidebantur ⁊ signabantur. Postea a saturno ereus nūmus inuentus est: Ipse.n. signari nūmos ⁊ inscribi constituit. Propterea ⁊ erariū saturno a gentilibus cōsecratū est. Alij vt superius pecuniā a pecudibus appellauerūt: sicut a iuuādo iumenta dicta sunt. Omne.n. patrimoniū apud antiquos peculium dicebať a pecudibus: in q̄bus eoꝝ ꝯstabat vniuersa substantia. Vñ ⁊ pecuariꝰ vocabať q̄ erat diues: mō vero pecūiosus. Antiq̄ssimi nōdū auro argentoq̄z inuento ere vtebanť. Nā ꝑus erea pecunia in vsu fuit: post argētea: deinde aurea subsecuta: sz ab ea q̄ cepit ⁊ nomē retinuit. Vñ ⁊ erariū dictū q̄ꝛ prius tm̄ in vsu fuit: ⁊ ipsuz solū recōdebať: auro argētoq̄z nōdū signato: ex quoꝝ metallis q̄ȝuis postea facta fuisset pecunia: nomē tñ erarij ꝑmāsit ab eo metallo vñ initiū sumpsit. Thesaurū iuxta grecā ꝓprietatē απο της θεσεως: a positione: hoc ē a reposito noīatur. Nā thesis positio dr̃: ⁊ est nomē ex greco latinoq̄z sermone cōpositū. Nā thesis greci repositūz dicunt. Latini aūt qđ iunctū sonat repositū aurū. Auraria nomen hz ab auro. Tributa vō eo ꝙ antea ꝑ tribus singulas exigebanť sicut nūc ꝑ singula territoria. Sic aūt in tres ꝑtes diuisuz fuisse romanū populuz constat: vt q̄ ꝑerant in singulis ꝑtibus tribuni dicerenť. Vñ etiā sumptus quos dabant populi tributa nominarūt. Vectigalia sunt tributa a vehendo dicta. stipendiū a stipe pendēda nominatum. Antiqui .n. appendere pecuniaz soliti erāt magis q̄ȝ annumerare. Moneta appellata est quia monet: ne qua fraus in metallo vel pondere fiat. Numisma est solidus aureus vel argēteus siue ereus: qui ideo numisma dicitur: q̄ꝛ nominibus principū effigiebusq̄z signabatur. Prius nūmus argirus nūcupabať:

nuncupabaẽ:q2 ꝙ̃plurimũ ex argẽto percutiebaẽ. Num
mi aũt a numa romanoꝝ rege vocati sunt qui eos ꝑmũ
apud latinos imaginibus notauit: ꝛ titulo nois sui ꝑscri
psit. Folles dñr a sacculo: quo ꝯdunẽ: a ꝯtinẽte id qđ ꝯti
neẽ appellatuꝫ. In numismate tria q̃runẽ: metallũ: figu
ra ꝛ põdus. Si ex his aliquid defuerit: numisma nõ erit.
Tria sunt aũt genera argẽti ꝛ auri ꝛ ęris: signatũ: factuꝫ:
ĩfectũ. Signatũ est qđ in nũmis est. factũ est qđ in vasis
ꝛ signis. infectũ qđ in massis est: qđ ꝛ graue dr̃: id est mas
sa. In notitiã ãt formarũ metalla ita venerũt. Dũ.n.q̃cũ
qꝫ cã ardẽtes silue excoquerent terrã ex calefactis venis
fudit riuos cuiuscũqꝫ structurę: siue igiẽ ęs illđ fuerat: si
ue aurũ cũ in loca terrę deꝑssiora decurreret: sumpsit fi
gurã in quã illud vl ꝓfluens riu⁹ vl excipiẽs lacuna for
mauerat. Quaꝝ rerũ splẽdore capti hoies cũ ligatas at
tollerẽt massas: viderũt in ea terrę figurata vestigia: i q̃
excogitauerũt liq̃factas ad oẽm formã posse deduci.

¶ De argento. Cap. XVIII.

ARgentũ nõ lõge a gręca appellatiõe distat.
Hoc.n. illi argirũ vocãt. Sꝫ mirũ in moduꝫ
illud dũ cãdidũ sit: ipressum corpori lineas
nigras reddit. Argẽtũ viuũ dcm̃ ꝙ excidat
mãs in q̃bus inycieẽ. hoc ꝛ liq̃dũ q2 ꝑcurrit. Inueniẽ spã
liter in metallis siue in argẽtarys fornacib⁹ guttaꝝ ꝯcre
tione tectis inhęrens: sępe ẽt in stercore vetustissimo clo
acarũ vel puteoꝝ limo. Fit ẽt ꝛ ex minio iposito ꝯchulę
ferreę patena testea supposita: cũ circunlito vasculo cir
cũdanẽ carbones: sicqꝫ argẽtũ viuũ ex minio stillat: sine
hoc neqꝫ argentũ: neqꝫ ęs inaurari põt. Tãtę ãt virtutis
est: vt si super sextariũ argẽti viui cẽtenariũ saxũ suppo
nas: oneri statim resistat. Sin v̓o auri scrupulũ: leuitateꝫ
ei⁹ raptim sinu recipit: ex quo intelligiẽ nõ pondus sꝫ nã
eẽ cui cedit. Seruaẽ ãt meli⁹ in vitreis vasis: nã cęteras
mãs ꝑ forat. Potui ãt datũ: iterficit ponderis cã. Argẽti
purgamẽta litargyros: quã nos spumã argẽti appellam⁹.
Fit ãt ex argento ꝛ plumbo mixta.

¶ De ęre. Cap. XIX.

AEs a splẽdore aeris vocatũ sicut aurũ ꝛ argẽ
tũ. Apud antiquos ãt prior ęris ꝙ̃ ferri cogni
tus vsus. ęre q̃ppe ꝑmi ꝓscindebãt terrã: ęre
certamina belli gerebãt: eratqꝫ in p̃cio magis
ęs: aurũ v̓o ꝛ argẽtũ ꝑꝑ inutilitatẽ reyciebãtur. Nũc ver
sa vice iacet ęs: aurũ summo cessit honore: sic voluenda
ętas cõmutat tꝑa rerũ: ꝛ qđ fuit in p̃cio: fit deniqꝫ nullo
honore. Usus ęris postea trãsyt in simulacris: in vasis: in
ędificioꝝ structuris: maxime ꝛ ad ꝑpetuitatẽ monumẽ
toꝝ: ẽt publicę in eis ꝯstitutiones scriptę sunt. Cypriũ ęs
in cypro insula prius repertũ: vnde ꝛ vocatũ: factũ ex la
pide ęroso: quẽ cathmiã vocãt: ꝛ est ductile: huic si addaẽ
plũbum colore purpureo fit. Auricalcũ dictũ: ꝙ ꝛ splen
dorẽ auri ꝛ duritiã ęris possideat. Est ãt nomẽ cõpositũꝫ
ex lingua latina ꝛ gręca. Aes.n. ꝑmõe gręcoꝝ calco voca
tur. Fit ãt ex ęre ꝛ igne multo ac medicaminib⁹ ꝑduciẽ
ad aureũ colorẽ. Corintheũ est oiuꝫ ꝯmixtio metalloꝝ:
qđ casus ꝑmũ miscuit corintho cuꝫ capereẽ incensa. Nã
dũ hãc ciuitatẽ hãnibal cępisset oẽs statuas ęneas ꝛ aure
as ꝛ argẽteas in vnũ rogũ ꝯgessit: ꝛ eas icẽdit. Ita ex hac
cõmixtiõe fabri sustulerũt ꝛ fecerũt paropsides. Sic co
rinthea ęra nata sũt ex oib⁹ in vnũ: nec h: nec illud. Uñ
ꝛ vsqꝫ in hodiernũ diẽ siue ex ipo: siue ex imitatiõe eius.
ęs corintheũ vel corinthea vasa dñr. Huius tria genera
vnũ cãdidũ ad argẽti nitorẽ accedẽs: alterũ in quo ipius
auri fulua nã est: tertiũ in quo ęq̃lis cunctorum tempe
ries. Coronariũ ex ductili ęre tenuaẽ in laminas: tauro
rũqꝫ felle tinctũ: spẽꝫ auri in coronis histrionũ p̃bet: vñ
ꝛ appellatũ. Pyropuꝫ igneus color vocauit. Nãqꝫ in sin
gulas vncias ęris additis auri scrupulis senis p̃tenui bra
ctea ignescit: flãmasqꝫ imitaẽ: vñ ꝛ pyropuꝫ dr̃. Regula
re ęs diciẽ: qđ ab alys ductile appellaẽ: q̃le oẽ cyprium
est. Ductile ãt diciẽ: eo ꝙ malleo ꝓducaẽ: sicut cõtra fusi
le qđ tm̃ fundiẽ. Nã ꝛ caldareũ qđ tm̃ fundiẽ. q̃m malle
is fragile est. Siquidem omne ęs diligentius purgatis
igne vitys excoctisqꝫ regulare efficiẽ. Cãpanũ quoqꝫ in
ter oia gnã ęris vocaẽ a cãpania ꝓuintia: q̃ est in italię
ꝑtib⁹: vtensilib⁹ ꝛ vasis oib⁹ ꝓbatissimũ. Aes oẽ frigore
magno meli⁹ fundiẽ. ęs rubiginẽ celeri⁹ trahit: nisi oleo
ꝑungaẽ: seruari ãt id optime ẽt in liquida pice tradunt.
Inter oia metalla ęs vocalissimũ est: ꝛ maximę potesta
tis: iõ ꝛ ęnea limina. vñ ꝛ Uirgi. In forib⁹ cardo stride
bat ęneis. Origo ęris catmia ꝛ calciteus. Purgamenta
ęris catmia: ꝛ origo ꝛ ęris flos. Catmia gigniẽ in metal
loꝝ ęris atqꝫ argẽti fornacib⁹ insidẽte nitore. Nãqꝫ vt
ipe lapis ex q̊ fit ęs catmia vocaẽ: sic rursus in fornacib⁹
existit: ꝛ nois sui originẽ recipit. ęris flos fit seu gigniẽ cõ
flatiõib⁹ resoluto atqꝫ reliq̃to ęre ꝑfusa frida aq̃. Repẽ
tina.n. dẽsatiõe tanꝙ̃ de suco reꝑaẽ flos. Eruginẽ ęs q̊qꝫ
creat. Nã lamię ęreę suꝑ vas aceti asꝑrimi sarmẽtis suꝑ
positę atqꝫ ita distillãtib⁹ qđ ex eo cecidit in ipm acetuꝫ
teriẽ ꝛ cribraẽ.

¶ De ferro. Cap. XX.

FErrũ dcm̃ ꝙ farra id est semina frugũ terrę
ꝯdat. Idẽ ꝛ calybs a calybe flumine vbi fer
rum optima acie temperaẽ. Unde ꝛ abusiue
diciẽ chalybs ipa materies: vt vulnificusqꝫ
chalybs. Ferri vsus post alia metalla reper
tus est: cuius postea versa in opprobriũ spẽs. Nã vñ ꝓus
tellus tractabaẽ: inde mõ cruor effundiẽ. Nulluꝫ ãt cor
pus tã densis inter se cohęrentibus ꝛ implicitis ęlemen
tis ꝙ̃ ferrum: vnde inest illi duritia cum frigore. Ferri ãt
metallũ pene vbiqꝫ reperiẽ: sed ex omnibus generibus
palma serico ferro daẽ. Seres.n. hoc cum vestibus suis
pellibusqꝫ mittũt. Secũda parthico: neqꝫ alia gnã ferri
ex mera acie temperanẽ. Cęteris.n. admisceẽ mollior cõ
plexus. Differentia ferri plurima iuxta terrę genus. Nã
aliud molle: plũboqꝫ vicinũ: rotarũ ꝛ clauoꝝ vsib⁹ aptũ.
Aliud fragile ꝛ ęrosum culturę terrę ꝯueniẽs. Aliud so
la breuitate placet: clauisqꝫ calligarys. Aliud rubiginem
celeri⁹ sentit. Stricturę vocanẽ hę oẽs: ꝙ nõ in alys me
tallis a stringendo apte vocabulo iposito. Aq̃ruꝫ v̓o sum
ma differentia est: q̃bus ferrum candẽs imergiẽ: quo vti
lior fiat: sicut birbilis in hispania: ꝛ thiras sonacomus in
italia: in acuẽdo ferro oleo delectatior fit acies: vnde ꝛ te
nuiora ferramẽta oleo restingui mos est: ne aq̃ in fragili
tatẽ durenẽ. A ferro sanguis humanus sese vlcisciẽ. Con
tactũ nãqꝫ celerius rubigineꝫ trahit. Cum ferro magnes
lapis ꝯcordiã hꝫ. Sola.n. hęc mã vim ab hoc lapide acci
pit: retinetqꝫ longo tempore. Ex eodeꝫ lapide architect⁹
q̃dã alexãdrię tẽplum ꝯcamerauerat: vt in eo simulacrũ
ferro in aere pendere videreẽ. Ferruꝫ accensum igni ni
si dureẽ ictibus corrũpiẽ. Rubens nõ est habile ad tun
denduꝫ: neqꝫ anteꝙ̃ albescere incipiat. Aceto vel alumi
ne illitũ ferrũ fit ęris simile. Purgamenta ferri rubigo ꝛ
scoria. Rubigo est vitiũ rodens ferrũ vel segetes q̃si ru
digo mutata vna littera: hęc ꝛ erugo ab erodendo. Nam
erugo vitium est ferri ab erodẽdo dicta: nõ ab ęramẽto.
Scoria vero purgamenta ꝛ sordes sunt q̃ igne excoquũ
tur. Et dicta scoria: q2 de ferro excutitur. Rubigine ãt ca
ret ferrũ si cerusa ꝛ gypso ꝛ liquida pice ꝑungaẽ. Itẽ ru
bigo ferramentũ nõ vitiat: si eadẽ medulla ceruina vel
cerusa mixta rosaceo vngaẽ.

¶ De plumbo. Cap. XXI.

PLumbū dcm̄:ꝙ ex eo p̄ᵐ pilis factis maris altitudo tentata est. Huius vō gnā sunt nigrū ⁊ cādidū:ꝫ melı⁹ cādidū.qđ ꝑus in insulis atlāntici maris īuentū est. Sigdē ⁊ in lusitania ⁊ in gallicia gignit̄ sumpta terra harenosa ⁊ coloris nigri ⁊ ponderis grauis:interueniunt ⁊ minuti calculi maxime de torrentibus siccatis: lauant eas harenas: ⁊ quod subsidit coquūt in fornacibus. Inueniuntur ⁊ in aurarÿs metallis aqua missa calculi nigri ⁊ graues:⁊ dū aurū colligit̄ cū eo remanēt.postea separati ꝯflant̄:⁊ in plūbū albū resoluunt̄. Inde ⁊ eadeꝫ grauitas plūbi q̄ ⁊ auri. Nigrū plūbuꝫ circa cātabriā abundat: cui⁹ origo duplex est. Aut.n.solum ex sua vena prodit:aut cū argento nascit̄:mixtisq̄ꝫ venis ꝯflat̄. Huius p̄mus in fornacibus liquor stānū est:secūdus argentū:qđ remanet supaddita vena:rursusq̄ꝫ ꝯflata,fit nigrū plūbum. India neq̄ꝫ plūbū neq̄ꝫ ęs hꝫ:gēmis tm̄ ⁊ margaritꝭ hęc ꝑmutat. Nigro plūbo fistulis laminisq̄ꝫ vtimur. Laboriosius in hispania ⁊ gallia eruit̄ plūbuꝫ. Nā in britānia sūmo terrę corio.

℄ De stanno. Cap. XXII.

STāni ętbymologia ἀπὸ χωρίζων.id est separans dr̄ ⁊ secernēs. Mixta.n.⁊ adulterata iter se ꝑ ignē metalla dissociat:⁊ ab auro ⁊ argēto ęs plumbūq̄ꝫ secernit:alia quoq̄ꝫ metalla ab igne ōfendit:⁊ cū sit nā ęris ferriq̄ꝫ durissima si absq̄ꝫ stāno fuerit vrit̄ ⁊ cremat̄. Stānū illitū ęreis vasis saporem facit gratiorem:⁊ compescit virus eruginis. Specula etiā ex eo temperant̄. Cerusa quoq̄ꝫ ex eo sicut ex plumbo ꝯficit̄.

℄ De electro. Cap. XXIII.

ELectrū vocatū ꝙ ad radiū solis clari⁹ auro argentoq̄ꝫ reluceat. Sol.n. a poetis electron vocat̄. Defecatius est.n.hoc metallum oibus metallis. Huius tria gnā. Unum qđ ex pini arboribus fluit qđ sucinū dicit̄. Alteruꝫ metallū qđ nāliter inuenit̄:⁊ in ꝑcio habet̄. Tertiū ꝙ fit de tribus partibus auri ⁊ argenti vna. Quas partes etiaꝫ si nāle soluas inuenies. Unde ⁊ nihil interest:natū sit an factū.vtrūq̄ꝫ.n.eiusdē nāę est. Electrū qđ est nāle eiusmodi nāę est:vt in ꝯuiuio ⁊ ad lumina clarius cūctis metallis fulgeat ⁊ venenū ꝓdat. Nā si ei infundas venenum stridorem ędit ⁊ colores varios in moduꝫ arcus cęlestis emittit.

℄ De ponderibus. Cap. XXIIII.

POnderū ac mensurarū iuuat cognoscere modū. Nā oia corporalia sicut scriptū est a summis vsq̄ꝫ ad ima in mensura ⁊ numero ⁊ pōdere disposita sunt atq̄ꝫ formata. Cūctis corporeis rebus pondus nā dedit:suum qđq̄ꝫ regit oia pondus. Primus moyses in eremo filÿs israel pōdera ⁊ mēsuras dedit. Primus sidon argiuus pōderū rōneꝫ in gręcia ꝯstituit: lꝫ alÿ antiquiores extiterint:sed iste hac arte experientior fuit. Pondus dcm̄ eo ꝙ in statera librarū pendeat:hinc ⁊ pensum. Abusiue āt pondus libra vna est. Unde etiā dipondiū dcm̄ est q̄si duo pōdera:qđ nomen adhuc in vsu retinet̄. Trutina est gemina pondęrū lances:ęq̄li examine pendens facta ꝓpter talēta ⁊ cētenaria appendenda:sicut momentana ꝓ ꝑua modicaq̄ꝫ pecunia. Et hęc mōeta vocata. Eadē ⁊ statera nomen ex numero hn̄s ꝙ duabus lācibus ⁊ vno in medio stilo librata ęq̄liter stet. Examē est filum medium: quo trutinę statera regit̄:⁊ lāces ęquātur. Un̄ ⁊ in lāceis amētum dicit̄. Cāpana a regiōe italię nomē accepit:vbi p̄mū eius vsus repertus est. Hęc duas lāces nō hꝫ:ꝫ v̄ga est signata libris ⁊ vncÿs ⁊ vago pōdere mēsurata. Unicuiq̄ꝫ āt pōderi certus est modus noibus ꝓprÿs designat⁹. Calcus minima ꝑs pōderis q̄rta ꝑs oboli est:ꝯstās lentis geminis granis. Appellat̄ āt calcus:ꝙ sit ꝑuulus sicut ⁊ lapis calculus:qui adeo minim⁹ est:vt sine molestia sui calcet̄. Siliq̄ vicesimaq̄rta ꝑs solidi est: ab arboris semine vocabulū tenens. Cerates oboli ꝑs media est hn̄s silicaꝫ vnā semis. Hunc latinitas semiobolū vocat. Cerates āt gręce latine siliq̄ cornuū interpretat̄. Obolus siliqs tribus appendit̄:hn̄s cerates duos:calcos q̄ttuor. Fiebat.n. olim ex ęre ad instar sagittę:vn̄ ⁊ nomē a gręcis accepit: hoc est sagitta. Scrupulus sex siliq̄rum pōdere constat. Hic apud gręcos grāma vocat̄. Scrupulus āt dictus per diminutionē a lapillo breui qui scrup⁹ vocat̄. Drachma octaua ꝑs vncię est:⁊ denarÿ pōdus argenti tribus ꝯstat scrupulis.i.xviÿ.siliqs. Denarius āt dictus:qꝛ ꝓ decē nūmis īputat̄. Solidus nūcupat̄:qꝛ nihil illi deesse videt̄. Solidū.n.ātiqui integrū dicebāt ⁊ totū. Ipse quoq̄ꝫ numisma vocat̄: pro eo ꝙ nominibus ꝑnᵐ effigiebusq̄ꝫ signet̄. Ab initio vō vnū numisma vn⁹ argēteus erat. Hoc .n.ab assyrÿs cępit. Dicūt.n.iudęi ꝙ abrahā in terrā chanaā p̄mus hāc aduexerit formā. Solidus apud latinos alio noīe sextula dr̄:ꝙ de his sex vncia cōpleat̄. Hūc vt diximus vulgus aureū solidū vocat:cui⁹ tertiā ꝑtē iō dixerūt tremissem:eo ꝙ solidū faciat ter missus. Sextula bis assumpta duellā facit:ter posita staterē reddit. Stater āt medietas vncię est:appēdēs aureos tres:vn̄ ⁊ vocatur stater ꝙ tribus solidis stet. Hęc ⁊ semiūcia qꝛ semis hꝫ de vncia. Hęc ⁊ semissis:qꝛ pōderis semiꝭ est:q̄si semiassis. Quadrātē hebręi similiter q̄drātē vocāt: ⁊ vocat̄ q̄drās:ꝙ vncię q̄rtā ꝑtē appendat. Sicel q̄ latino sermone siclus corrupte appellat̄:hebręū nomē est: hn̄s apud eos vncię pōdus. Apud latinos āt ⁊ gręcos q̄rta ꝑs vncię est:⁊ stateris medietas:drachmas appendens duas. Un̄ cū in litteris diuinis legit̄ siclus:vncia est: cū vō in gētilium:q̄rta ꝑs vncię est. Uncia dcā ꝙ vniuersitatē minorum ponderū sua vnitate vinciat.i.cōplectat̄. Cōstat āt drachmis.viÿ.id est scrupulis.xxiiÿ. Quod ꝓinde legitimū pondus habet̄:qꝛ numerus scrupuloꝝ ei⁹ horas diei noctisq̄ꝫ metit̄:vel qꝛ librā efficit duodecies cōputatus. Libra.xÿ.vncÿs perficit̄:⁊ inde habet̄ perfecti pōderis genus:qꝛ tot ꝯstat vncÿs:quot mēsibus ānus. Dicta āt libra ꝙ sit libera ⁊ cūcta intra se pōdera p̄dicta ꝯcludat. Mna in pōderibus centū drachmis appendit̄: ⁊ est nomē gręcū. Talentū āt sūmū esse pōdus perhibet̄ in gręcis. Nā nihil est calco minus:nihil talēto maius. Cui⁹ variū apud diuersas gētes pondus habet̄. Apud romanos .n.talētū est septuagintaduarū librarū:sic̄ Plautus ostēdit q̄ ait duo talēta esse.cxliiÿ.libras. Est āt triplex.i.minus:mediū:sūmū.minus.l.mediū.lxxÿ.libraꝝ.sūmū.c.xx.ꝯstat. Centenariū numeri nomē est eo ꝙ cētū librarū pōderis sit. Qđ pōdus ꝑꝑ ꝑfectionē cētenarÿ numeri instituerunt romani.

℄ De mēsuris. Cap. XXV.

MEnsura est res aliq̄ modo suo:vel tēpore circūscripta. Hęc āt corporis est aut temporis. Corporis est vt hominū: lignoꝝ ⁊ colūnarū. lōgitudo vel breuitas. Sed ⁊ solē istā ꝓpriā sui orbis hr̄e mensurā qđ geometrici ꝑscrutari audēt. Tēporis vt mēsura horaruꝫ ⁊ dierū ⁊ ānoꝝ. Unde ⁊ metiri pedes horarū dicim⁹:hoc est mēsurare. Proprie āt mensura vocata:ꝙ ea fruges metiunt̄ atq̄ꝫ frumētū.i.humida ⁊ sicca vt modios:arrabones: vrnas: ⁊ amphoras. Mensurarū ꝑs minima cochlear qđ est dimidia ꝑs drachmę:appendens siliq̄s.ix. Qui triplicatus ꝯculā facit. Concula drachma vna ⁊ dimidia adimplet̄. Cyathi pōdus.x.drachmis appēdit̄: qui etiā a quibusdā causcit⁹ dicitur. Oxifalus fit:si quinq̄ꝫ drachmę addunt̄ ad.x. Acitabulus quarta pars eminę est.xÿ. drachmas

appēdens. Cotula emina est hñs cyathos.vi. q̄ icirco cotula vocaẜ:q2 greco ẜmone cotę incisio dr̃: ⁊ emina sextary in duo eq̄ incidiẜ ⁊ cotulā facit. Emina āt appēdit librā vnā:q̄ geminata sextariū facit. Sextarius duarū librarū est q bis assūptus bilibris noiaẜ: assūptus q̄ter fit greco noie chęnix. Quinges cōplicat⁹:gnarē:siue gomor facit. Adyce sextū ɔgiū reddit. Nā ɔgius.vi. metiẜ sextarys a quo ⁊ sextary nomē dederūt. Congiū āt a ɔgiendo .i. per augmētuz crescendo vocaẜ. Unde postea pecunia beneficy gr̃a dari cępta cōgiariū appellatū est. Unusquisq3.n. sui tēporis īperator fauorē populi captās adyciebat vt largior videreẜ in donis. Cōgiariū āt spāliter mēsura est liquidoꝝ:cuius ⁊ rem simul ⁊ nomē a romanis īpositū īuenimus. Metreta est mēsura liquidoꝝ. Hęc a mensura accepit nomē. Metron.n. mēsurā dicūt gręci: ⁊ inde appellata metreta:l3 ⁊ vrna ⁊ amphora: ⁊ reliq̄ hmōi nomina mēsurarū sint:tñ ista hoc nomen a denary numeri perfectione accepit. Metrū ad omnē mensurā pertinet. Metron.n. gręce:latine mēsura dr̃. Nā ⁊ cyathū mensura est: ⁊ amphora mēsura est: ⁊ qcqd plus minusue capit mensura est. Sed iō hoc nomē spāliter sibi assumpsit:ꝙ sit mēsura pfecti numeri.i.denary. Modius dict⁹ ab eo ꝙ sit suo mō pfectus. Est aūt mēsura librarū.xliiy. id est sextarioꝝ.xxy. Cuius numeri cā inde tracta est: eo ꝙ in pncipio deus.xxy. opera fecerit. Nā pma die septem opera fecit:id est mām informē: āgelos:lucem:cęlos superiores:terrā:aquā:atq3 aerem. Secunda die firmamētum soluz. Tertia die q̄ttuor maria:semina:sationes atq3 plātaria. Quarta die tria:solem: ⁊ lunā: ⁊ stellas. Quinta die tria:pisces ⁊ reptilia aq̄rū: ⁊ volatilia. Sexta die q̄ttuor: bestias:pecudes:reptilia terrę: ⁊ hominē. Et fcā sunt oīa.xy. gnā in diebus sex. Et.xxy. gnātiōes sunt ab adā vsq3 ad iacob:ex cuius semine nasciẜ oīs gens isrł. Et.xxy. libri veteris testamēti vsq3 ad hester. ⁊.xxy. lr̃aꝝ elemēta sunt qbus ɔstat diuinę legis doctrina. His igiẜ exemplis modius.xxy. sextarioꝝ a moyse ẜm sacrę legis mensurā effectus est. Et q̄uis diuersę gētes huic mēsurę pondus vel adyciāt ignorāter vel detrahāt apud hebręos ɔstitutione diuina tali rōne seruaẜ. Modius.n. a modo dict⁹. Hinc ⁊ modica.i. moderata. Modicis.n. modius nomē imposuit. Nā modica pro puis abusiue nō pprie dicim⁹ Satuz genus est mensurę iuxta morē puintię palestinę: vnū ⁊ dimidiū modiū capiēs. Cui⁹ nomē ex hebręo sermone tractū est. Satū.n. apud eos noiaẜ sumptio siue leuatio:eo ꝙ qui metiẜ eādem mēsurā sumat ac leuet. Est ⁊ aliud satū mēsura sextarioꝝ.xxy. capax q̄si modi⁹. Batus vocaẜ hebraica lingua ab olearia mola q̄ bath apud eos vel bata noiaẜ:capiēs qnq̄ginta sextaria: q̄ mensura vna molę vice pteriẜ. Amphora vocata ꝙ hinc ⁊ ide leueẜ. Hęc gręce a figura sui dcā diciẜ: ꝙ eius āsę geminatę videanẜ aures imitari. Recipit āt vini vel aq̄ pedem q̄dratū:frumēti vo modios italicos. Cadus gręca āphora est ɔtinens vrnas tres. Urna mensura est: quā quidā q̄rtariū dicūt. Proprie āt vrna vas est qđ pro cōdendis defunctoꝝ cinerib⁹ adhiberi solet:de quo poeta. Cęlo tegiẜ:qui nō h3 vrnā. Medimna est mēsura quinq3 modiorum. Medimna āt latina lingua vocaẜ: id est dimidia eo ꝙ quinq3 modys metiaẜ qui est dimidius numer⁹ a perfecto denario. Artabo mēsura est apud ęgyptios sextarioꝝ.lxxy. cōposita ex numero ppter.lxxy. gentes vel linguas:quę orbē ipleuerunt. Gomor.xv. modiorū onus appēdit. Corus.xxx. modys ipleẜ. Hic ex hebraico ẜmone descendit:qui vocaẜ cora a similitudine collis. Coria .n. hebraice colles appellanẜ. Coaceruati eni mody.xxx. instar collis videnẜ: ⁊ onus cameli efficiūt.

De signis. Cap. XXVI.

Ponderis signa plerisq3 ignota sūt ⁊ inde errorē legentibus faciūt. Quapropter formas eoꝝ ⁊ characteres ita vt a veteribus signata sunt subyciamus.

Z Littera significat dimidiū obolum.

I Uirgula eq̄liter iacēs ⁊ porrecta simpliciter significat obolum.

Ξ Geminata virgula duo oboli sunt.

T Latinum significat obolos tres.

F Latinum significat obolos q̄ttuor.

E Latinū demr̃at obolos.v. Oboli vo sex ppterea characterē nō hñt:eo ꝙ i vna drachma sex veniāt:qđ est pōdus denary argēti.

H Littera significat siliq̄s.viy. id est tremissez.

N Latinū significat numisma grecū:id ē solidū

IB Jota adiūcta beta significat dimidiū solidū.

< Uirgulę duę ex vno āgulo a leua in dextrā se diuidētes:significāt drachmā quā etiā olcē appellant.

NΓ N latinuz adiuncto gāma greco significat semiunciam.

ΓO Gāmę āt gręcę litterę o latinū in fine adiunctum significat vnciā.

ΛI Lauda gręcū per medium sui latinum adiūctum significat librā.

KU Kappa gręcū circa finē cōnuū adiūcto υ gręco significat cyathum.

KO Si vo o latinū habuerit adiunctū eminā demōstrat quā gręci cotylē vocāt.

ΞE Xi gręcū si acceperit iunctū e latinuz significat sextarium.

ΞO Si o latinū adiūctū habuerit:īdicat acitabulum:qđ gręci oxiphalon vocāt.

N/ω ω grecū superposito n latino significat mna.

AΛ A latinū in fine habens lauda gręcum significat talentum.

A Alpha gręcū in dextro brachio superiori o litera coniuncta chęnix est.

¶ Incipit liber decimusseptimus.

¶ De auctoribus rerum rusticarum. Cap. I.

REruʒ rustica rũ scribẽdi solertiã apd grecos pmꝰ Hesiodus Boetiꝰ hũanis studijs ptulit. Deide Democritus magnus q̊qʒ carthaginẽsis in .xxiij. voluminibꝰ studiũ agricolationis ꝯscripsit. Apd romanos ãt de agricultura p̃mus Cato istituit: quã deide marcꝰ terẽtius expoliuit: mox Uirgi. laude carminũ extulit. Nec minꝰ studiũ habuerũt postmodũ Corneliꝰ celsus ⁊ Juliꝰ acticus emilianus siue columella insignis orator: q totũ corpus eiusdẽ discipline ꝯplexꝰ est. Primũ ad aratrũ boues iunxisse ferũt quedã p̃uatũ hoĩeʒ ⁊ fulminatũ noĩe homogyrũ. Quidã ãt osirim dicũt eẽ artis huiꝰ inuẽtoreʒ: qdã triptolemũ. Et hic qd est quo p̃ma ceres ferro in grecia vertere terrã istituit: sʒ ferro q̃licũqʒ nõ spãliter vomere aut aratro. Stercorãdi agri rõneʒ p̃mꝰ induxit qdã noĩe stercutus in italia: cuiꝰ ara a pico dedicata est romę. Hic plura instrumenta agriculturę reperit: p̃musqʒ agros firmauit. Eũdẽ quidã saturnũ putauerũt vt maiorẽ illi nobilitatẽ facerent hoc nomine: quo splendide sonaret. ⁊ dignitatem tituli cõpararet.

¶ De cultura agrorum. Cap. II.

CUltura est q̃ frumẽta vl' vina magno labore q̃runt ab incolẽdo vocata. Diuitię ãt antiq̊rum in his duobꝰ erãt: bene pascere ⁊ bñ arare. Cultura agri cinis: aratio: itermissio: incẽsio stipularum: stercõatio: occatio: rũcatio. Cinis est icẽdiũ p qd ager inutilẽ hũorẽ exudat. Aratio dcã: qz de ere p̃us terrę culturã exercebant: anteqʒ ferri fuisset vsus repertꝰ. Duplex est ãt aratio: vernalis ⁊ autũnalis. Intermissio est: q̃ alternis annis vacuus ager vires recipit. Stercoratio est lętaminis aspersio. Stercus ãt vocatũ vl' qz sternit' in agris: vel extergi oporteat qcqd sordidũ in ciuitate redũdat: siue qd verius est a stercẽ q ⁊ stercutus dictꝰ. Idẽ ⁊ fimꝰ est: q per agros iacit'. Et dictus fimus qꝫ fiat imꝰ .i. stercꝰ: q vulgo letamẽ vocat': eo qꝫ suo nutrimẽto lęta faciat germĩa. reddatqʒ pĩguia arua ⁊ fecũda. Occatio ẽ cũ rustici satiõe fcã bobus dimissis grãdes glebas cedũt: ⁊ ligonibꝰ frãgũt: ⁊ dcã occatio: q̃si obcęcatio: qꝫ operiat semĩa. Occare igit' est opire terrã: semina: vites ⁊ arbores. Runcatio ẽ a terra hęrbas euellere. Nã rus terra est. Sulcꝰ a sole vocatꝰ: qꝫ p̃scissus solẽ capiat. Ueractũ dr' q̃si vere actũ .i. verno aratũ. Proscissio ẽ aratio p̃ma cũ adhuc durus est ager. Satio dcã est q̃si seminis actio: vel q̃si satorum actio: serere ãt vocatũ qz hoc sereno cęlo faciẽdũ est: nõ p imbres. Hinc est ⁊ illud virgilianũ. Nudus ara: sere nudus. Messis a metẽdo: id est a recidendo dcã. Seges ãt de semine dicta qꝫ iacimus: siue a sectione.

¶ De frumẽtis. Cap. III.

PRima ceres cępit vti frugibus in grecia ⁊ hẽre segetes trãslatis aliũde seminibꝰ. Huiꝰ meminit Ouidiꝰ dicẽs. Prima ceres vnco glebã dimouit aratro. Prima dedit fruges: alimẽtaqʒ initia terris. Frumẽta sunt p̃pe q̃ aristas hñt: fruges ãt reliq̃. Frumenta ãt vel fruges a frumendo hoc est a vescẽdo dcã. Nã frumen dicit' summa ps gulę. Primitię pprię sunt q̃ de frugibus pcerpunt'. Triticũ vel a tritura dictũ: qꝫ purissimũ horreo cõdat': vel qz granum eius cõmolit' ⁊ terit'. Far dicit' eo qꝫ initio frãgeret'. Apd ãtiquos .n. molarum vsus nõdũ erat: sʒ frumẽtũ in pila missũ frãgebãt. ⁊ hoc erat genꝰ molẽdi. Adoreũ tritici genꝰ: qd idẽ vulgo semẽ dr'. Edor quõdã appellatũ ab edendo: qz p̃mo eo vsi sunt hoĩes: siue qz in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebat'. Uñ adorea sacrificia dñr. Siligo genus triticia selecto dcm̃. Nã in pane spẽs eius p̃cipua ẽ. Trimẽse triticũ iõ nuncupatũ: qz satũ post tres mẽses colligit'. Nã vbi ppter aquã aliamue cãʒ matura satio omissa est: p̃sidiũ ab hoc petit'. Alica gręcũ nomen est. Alicastrum simile est alicę põdere ⁊ bonitate p̃cipua. Ordeũ dcm̃ qꝫ p̃cęteris generibꝰ frumẽti aridũ ante fiat. vel qꝫ spica eius ordines hẽat. Horum tria genera. Primũ hexaticũ vocat': eo qꝫ spica eius sex ordines hẽat: qd qdã canterinũ appellãt: qm̃ aĩalia melius q̃ʒ triticum pascit: ⁊ hoĩes salubriꝰ q̃ʒ malũ triticũ. Alterũ disticũ: eo qꝫ duos ordines hẽat: hoc plęriqʒ calaticũ vocãt. Tertiũ trimense: qz dũ cogit necessitas v̇no seminat' ⁊ celeriter colligit'. Scãdula a diuisione vocata. Duplex .n. est: scandit' .i. diuidit'. Cẽtenum appellatũ eo qꝫ in plęrisqʒ locis iactis seminis eiꝰ icremẽtũ frugibus cẽtesimũ renascat'. Hinc ⁊ miliũ a multitudine fructꝰ vocatũ. Panitiũ dcm̃: qꝫ in multis regionibꝰ ex eo panis vice hoĩes sustẽtent'. q̃si panis vitiũ. Pistũ a pasto. Sisamũ gręcũ nomẽ est. Farrago a farre dcã. Est eñi herba ordeacea adhuc viridis: nec dũ granis ad maturitatẽ turgẽtibꝰ. Spicã õ maturis frugibꝰ abusiue dicimꝰ. Nã ppe spica ẽ: cũ p culmu folliculũ .i. extremũ tumorẽ aristę adhuc tenues in modũ spiculi eminẽt. Arista appellata qꝫ p̃us ipa arescat. Culmꝰ est ipe calamꝰ spicę q a radicibꝰ nascit'. Et dictꝰ culmꝰ q̃si calamus. Folliculus est theca frumenti: in q̃ granũ seruat' interius. Hęc sup spicã vallo instructa munimẽ ptendit. ne auiũ minorum morsibꝰ spica suis fructibꝰ exuat': aut vestigijs pterat'. Stipulę sunt folia seu vaginę qbꝰ culmꝰ ambit' atqʒ fulcit': ne põdere frugis curuet': q̃ ambiunt culmũ. Et dcã stipula q̃si vsta ⁊ q̃si vstipula: stipula dcã ab vsto: collecta .n. messe vrit' pp culturã agri. Itẽ stipula vel qz ps eius vrit': ps interdũ pro palea pręcidit'. Palea a qbusdã vocari dr': qꝫ pala ventilet': vt frumenta purgent'. Gẽtiles ãt paleã a q̃dã pale frugum inuẽtrice vocauerunt: quã cererẽ eẽ volunt: de q̃ Uirgi. Te quoqʒ magna pales: ⁊ te memorãda canemꝰ. Itẽ alij a pabulo nũcupatã dicũt paleã: qꝫ ea p̃m sola in pascẽdis aĩalibus p̃bebat'. Cuiꝰ nã ex ꝯrio tãto est frida: vt obrutas niues fluere non sinat: adeo calida: vt maturescere poma cõpellat.

¶ De leguminibus. Cap. IIII.

LEgumina a legẽdo dcã q̃si ęlecta. Ueteres .n. meliora quęqʒ legebãt: siue qꝫ manu legant': nec sectionẽ regrãt. Leguminũ plima gnã: ex qbꝰ faba: lens: pisa: faselũ: cicer: lupinũ: gratiora ĩ vsu hoĩuʒ vident'. Faba gręca etymologia a vescendo vocabulũ sũpsit q̃si faga. Fage .n. gręce comedere dr'. Primũ .n. hoĩes h legumĩe vsi sunt. Huiꝰ spẽs duę: q̃ruʒ altera coĩs: altera ęgyptia. Faba fresa dcã eo qꝫ eã hoĩes frendãt .i. frãgãt: ⁊ molẽdo cõminuãt. Lẽs vocata qꝫ humida ⁊ lenta est: vel qꝫ adhęreat humi. Faselum aũt ⁊ cicer gręca noĩa sunt: sed faselum vile genus leguminis: qz oẽ abundãs vile est: hoc ãt semẽ abundãs inuenit'. Lupinũ gręcũ ⁊ ipm nomẽ est: de quo Uirgiliꝰ. Tristesqʒ lupini: qz vultum gustãtis amaritudine ꝯtristant: vñ ⁊ illud pręamaritudine nec vermis nec vllum aĩal comedit. Medica: vitia: erbuʒ pabulorum optima sũt. Medica dicta qz a medis trãslata est in gręciã tpe q̊ eã xerxes rex p̃sarũ iuasit. Hęc semel serit'. ⁊ decẽ ãnis p̃manet ita

net ita vt q̃ter vl' ſexies poſſit ꝑ ãnũ recidi. Uitia dcã ꝙ
vix ad triplicẽ ꝑueniat fructũ cũ alia legumina ꝓuentũ
habeãt fertilẽ: vñ ⁊ Uirgi. Ut tenuis fẹt⁹ vitię. Piſa ꝙ
ea pẽſabat̃ aliqd auri minutũ. Nã pis aurum dr̃. Erbũ a
gręco trahit vocabulũ. Hoc.n. illi orabũ dicũt: qđ dũ ſit
qbuſdã pecorib⁹ infeſtũ tauros tñ pingues efficit.

¶ De vitibus. Cap. V.

Vitis plãtationẽ p̃m⁹ noe iſtituit rudi adhuc
ſęculo. Apud grecos ãt inuẽtorẽ vitis liberũ
patrẽ appellari. Uñ ⁊ eũ gẽtiles poſt mortẽ
deũ voluerũt. Uitis dcã: ꝙ viz hẽat citi⁹ ra/
dicãdi. Alij putãt vites dictas: ꝙ iuicẽ ſe vites inectãt. vi
cinıſqꝫ arborib⁹ reptãdo religent̃. Eſt.n. earũ nã flexibi/
lis: qꝛ q̃ſi brachijs qbuſdã qcqd ꝯp̄hẽderint ſtringũt. La
bruſca ẽ vitis agreſtis: q̃ in terrę marginib⁹ naſcit̃. Uñ ⁊
labruſca dcã a labris ⁊ extremitatib⁹ terrę. Codex dict⁹
q̃ſi caudex. ſic.n. veteres ⁊ clodũ ꝓ claudo dicebãt. Sar/
mẽtũ a ſerẽdo. Malleolus ẽ nouell⁹ palmes: ĩnat⁹ p̊oris
ãni flagello cognoiatuſqꝫ ob ſilitudinẽ rei: ꝙ in ea ꝑte q̃
decidit̃ ex veteri ſarmẽto ꝓminẽs vtrũqꝫ mallei ſpẽm
p̄beat. Spadones ſũt ſurculi fruge carẽtes ex ip̃a appel/
latiõe ꝙ ſint ihabiles fructu ⁊ ſterilitate affecti. Sagittã
ruſtici vocãt nouiſſimã ꝑtẽ ſurculi: ſiue qꝛ lõgi⁹ receſſit a
matre ex q̃ ꝓſilijt: ſeu qꝛ acuminis tenuitate teli ſpẽꝫ p̄/
fert. Sũmitates vitiũ ⁊ fruticuꝫ flagella nuncupant̃ eo
ꝙ flatu agitent̃. Palmes vitis mã moll'q ꝑ nouella bra
chia emiſſus fructũ affert. Nã iõ ruſtici ꝑtẽ vitis palmi/
tẽ dicũt. Palmes.n. deriuatũ nomen ẽ: qđ nomẽ παρα/
γωγον dr̃ ꝙ a palma d̃riuet̃. Palma.n. hꝫ nomẽ πρω
τοτυπο v qđ dr̃ p̄n^le ab eo ꝙ ex ſe deriuatiuum faciat.
Pãpin⁹ ẽ foliũ cui⁹ ſubſidio vitis a frigore vl' ardore de/
fendit̃: atqꝫ aduerſuꝫ oẽm iniuriã miuit̃. Qui iõ alicubi
itercıſus ẽ: vt ⁊ ſolẽ ad maturitatẽ fruct⁹ admittat ⁊ vm
brã faciat. Et dict⁹ pãpin⁹ ꝙ de palmite pẽdeat. Caprioli
dicti ꝙ capiãt arbores: ſũt.n. cincini ſiue vncinoli: qb⁹ ſe
inectere vites ⁊ ſuſpẽdere ſolẽt arborib⁹: q̊ ãminiculo frę
ti palmites vẽtos ac turbines ꝯtĩere q̃ant: ⁊ ſine lapſu pe
riculoꝝ fruct⁹ ſuos ſuſtineãt: ac ſeſe vaga ꝓceritate diffũ
dãt. Corymbi ſũt ãnuli q ꝓxima q̃qꝫ ligãt ⁊ ꝯp̄hẽdũt ne
lõgius laxati palmites vẽtoꝝ flatib⁹ diſſipent̃. Uuę dcẽ
ꝙ itrinſec⁹ hũore ſint plenę: ſuciqꝫ ⁊ pinguedinis. Nã hu
midũ ẽ qđ exteri⁹ hũorẽ hꝫ. Uuidũ qđ iteri⁹. Acinus bo
trus ẽ. Racem⁹ ẽ botriõis ps: ⁊ botrio gręcũ ẽ. Suburba
nę vuę q̃dã dicũt: qꝛ fructus earũ ad eſcã veluti pomũ in
vrbib⁹ vẽdit̃. Cõmẽdat.n. eas ⁊ ſpẽs ⁊ ſaporis iocũditas:
ex qb⁹ ſũt: p̄coqꝫ: duracię: purpureę: dactyli: rhodię: libyę:
ceraunię: ſtephãitę: tripedianę: vnciarię: cidonitę. Precoꝫ
vocatę ꝙ cito matureſcãt: ⁊ añ oẽs ſole coquãt. Has
gręci lagos dicũt ꝙ currãt ad maturitatẽ velociter vt le
pus. Durabiles ãt ꝑ totã hyemẽ veniculę ⁊ numeſianię.
Purpureę a colore dñr. Dactyli a lõgitudine. Rhodię ⁊
libycę a regiõib⁹ nũcupatę ſũt. Ceraunię v̊o ꝙ rubeãt ve
luti ignis. Stephanitę a rotũditate. Unciarię a magnitu
dine. Gnã ãt vuarũ q̃ vino deſeruiũt plima. Ex qb⁹ ami
nea dcã: q̃ſi ſine minio. i. ſine rubore. Albũ.n. vinũ reddit
q̃ cũ ſit vni⁹ nois nõ vnã ſpẽm reddit. Aminee duę gemi
nę ab eo dictę ꝙ duplices vuas mittũt. Aminea lagana
qꝛ plus oib⁹ laneſcit lãugine. Rubiliana dcã: qꝛ eius mã
rubet. Fecinia minuti acini ⁊ durę cutis vuas hꝫ: nobili/
tate amineã ſequit̃: fęcũditate p̄cedit. Quã ꝓide feciniã
vocãt. ꝙ plus q̃ꝫ cęterę feces afferat. Apianę vinũ dulce
faciũt: q̃s niſi cito legas: pluuijs ⁊ vẽtis ⁊ maxĩe apib⁹ in/
feſtant̃: q̃rũ depdatiõe apianę cogminatę ſũt. Balanitę
a magnitudine nomẽ ſũpſerunt. Balanin.n. gręce grãde
vocat̃. Biturica a regiõe nomẽ ſortita eſt: turbines ⁊ plu
uias ⁊ calores fortiſſime ſuſtinẽs: nec in macra terra d̃fi/
ciens: hui⁹ meriti ⁊ baſiliſca ẽ. Argitis gręcula vitis: gñis
albi fertilis: vaſtã mãꝫ ⁊ breuẽ ⁊ latũ foliũ mittẽs. Cui⁹
fructũ niſi p̊mo tp̄e colligas: aut ad terrã decidit: aut hu/
more putreſcit. Inerticula nigra ẽ quã gręci amaracion
vocãt. boni vini ⁊ leuis: a q̊ ẽt nomẽ traxit: ꝙ iners in tẽ
tãdis neruis habeat̃: q̃uis guſtu nõ ſit hebes. Mareoti/
cę a regiõe ęgypti mareotis dictę: vñ p̊us venerũt: ſũt.n.
⁊ albę ⁊ nigrę. Elbolę: q̃s qdã varias appellant: neqꝫ pur
purec: neqꝫ nigrę ab elbo colore ita dictę: ſubalbi tñ mu/
ſti. Elbũ eſt.n. nigꝝ cãdidũqꝫ colore. Nã elbũ nec albuꝫ
nec nigrũ ẽ. Terti⁹ loc⁹ vitiũ q̊ ſola fęcũditate ꝯmẽdant̃
abũdãtia copioſa: mltũqꝫ vini fluẽs. Uiticiõia vuas grã
des magis q̃ꝫ multas hꝫ: nomẽ ãt ide h̃ ſumẽs ꝙ multũ
vini fluat. Syriaca vl' qꝛ d̃ ſyria allata vl' qꝛ nigra ẽ. Mĺ
ta ãt gnã vitiũ ſunt: q̃ tñ mutatiõe loci ⁊ q̃litatẽ ⁊ nomẽ
amittũt. Uitib⁹ iter cętera magis iſta ꝯueniũt: oblaq̃atio
putatio: ꝓpaginatio: foſſio. Oblaq̃are ẽ circa codicẽ terrã
apire ⁊ velut lac⁹ efficere. Hoc aliq excodicare appellãt.
Putare ẽ virgã ex vite ſuꝑuacuã reſecare: cui⁹ flagellis lu
xuriant. Putare.n. dr̃ purgare. i. ãputare. Traducere trãſ
ducere. Propaginare v̊o flagellũ vitis terrę ſubmerſum
ſternere ⁊ q̃ſi porro pãgere. Hinc ꝓpagines ac ꝓpagare
⁊ ꝓtẽdere dñr. Fodere v̊o ẽ foueã facere. q̃ſi fouere.

¶ De arboribus. Cap. VI.

Arbor nomẽ ſiue herbarũ ab aruis inflexũ
credit̃: eo ꝙ terris fixis radicibus adhęrent.
Utraqꝫ ãt iõ ſibi pene ſilia ſũt: qꝛ ex vno al/
terũ gignit̃. Nã duꝫ ſemẽtẽ in terrã ieceris:
hęrba p̊us orit̃: dehinc ꝯfota ſurgit in arborẽ: ⁊ ĩfra puũ
tp̄s: quã hęrbã videras: arbuſtaꝫ ſuſpicis. Arbuſta arbor
nouella ⁊ tenera in q̃ iſertio fieri põt. Et dcã arbuſta: q̃ſi
arboris haſta. Alij arbuſtũ locũ in q̃ arbores ſunt volũt
accipe: ſic̃ ſalictũ: ſic ⁊ vireta vbi virgulę nouellę ⁊ viren
tes ſũt. Arbor ãt ⁊ fructifera ⁊ ſterilis: arbos ãt ñ niſi fru
ctifera. Hñc ãt fęminino arbões dicim⁹: poma v̊o neutro.
Frutex breuis ẽ appellat⁹: ꝙ terrã frõde tegat: cui⁹ plale
nomẽ fruteta arbor alta ẽ. Silua v̊o ſpiſſum nem⁹ ⁊ bre/
ue. Silua dcã q̃ſi xilina: ꝙ ibi ligna cedant̃. Nã gręci xi/
lon lignũ dicũt. Multa.n. latina noia gręcã plęrũqꝫ ęty/
mologiã recipiũt. Nem⁹ a numinib⁹ nũcupatũ: qꝛ paga/
ni ibi idola ꝯſtituebãt. Sũt.n. nemora arbores maiores
vmbroſę frõdib⁹. Luc⁹ ẽ dẽſitas arboꝝ ſolo lucẽ detra/
hens: tropo ãtiphraſin: eo ꝙ nõ luceat: ſiue a luce: ꝙ in eo
lucebãt funalia vl' cerei ꝑꝑ nemoꝝ tenebras. Salt⁹ ẽ dẽ
ſitas arboꝝ alta vocata h̃ noie: eo ꝙ exiliat in altuꝫ ⁊ in
ſublime ꝯſurgat. Auiaria ſecreta nemora: dcã ꝙ ea aues
frequẽtãt. Recidiua arboꝝ ſunt q̃ alijs ſectis repullulãt.
Alij recidiua a cedẽdo dicũt: qꝛ poſt caſuꝫ naſcunt̃. Alij a
recidẽdo ⁊ repullulãdo dixerũt. Ergo recidiuũ vbi mõs
aut caſus. Inſitio dr̃ cũ fiſſo trũco ſurculus fęcũdę arbo/
ris ſterili iſerit̃: aut oculoꝝ ipoſitio: cũ iciſo cortice libro
alienę arboris germẽ imittit̃. Plãtę ſunt raptę de arbori
bus. Plãtaria v̊o: q̃ ex ſeminib⁹ nata ſunt cũ radicib⁹: ⁊ a
terra ꝓp̃a trãſferunt̃. Ceſpites frutices ſũt q̃ſi cuſpides
vl' q̃ſi circa pedes. Frõdes dicti ꝙ ferãt virgulta vl' vm/
bras: ſunt ãt cã vmbrarũ. Oculi nodi ſunt ex qb⁹ frõdes
exeũt. Radix appellat̃ ꝙ q̃ſi radijs qbuſdã fixa terris ĩ
ꝓfunda dimergit̃. Nã phyſici dicunt parẽ eẽ altitudinẽ
radicũ ⁊ arboꝝ. Alij radicẽ a ſimilitudine radioꝝ dictaꝫ
putãt: vl' qꝛ ſi eradat̃ nõ repullulat. Trũc⁹ ẽ ſtatura arbo
ris iſiſtẽs radici. Corticẽ veteres coricẽ vocabãt. Dictus
ãt cortex ꝙ corio lignũ tegat. Liber ẽ corticis ps iterior
dict⁹ a liberato cortice. i. ablato. Eſt.n. mediũ qddã iter li
gnũ ⁊ corticẽ. Rami ſunt q d̃ trũco manãt: ſicut a ramu

ſcilis cętera. Surculi a ꝑciſiõe ſerrę nũcupati. Uirgultũ
eſt qđ de radice pullulat. Ramꝰ ꝗ de ipo robore arboris:
virga q̃ de ramis. Proprie aũt virgultuꝫ appellaṫ qđ ad
radicē arboris naſciṫ ⁊ q̃ſi inutile ab agricolis amputaṫ.
Et hinc dcm̃ virgultũ: q꞉ ex virga tolliṫ. Uirga aũt a vi
vel a virtute dr̃: ꝙ viꝫ in ſe multã habeat: vel a virida-
te: vel q꞉ pacis indiciũ eſt qđ viꝫ regat. Unde hac vtunṫ
magi ad placãdos inter ſe ſerpẽtes: ⁊ iccirco in eã hos ſu-
ſtinẽt illigatos. Hac ẽt phĩ ac reges ⁊ magiſtri ⁊ nuncij ⁊
legati vtunṫ. Flagella dñr vt ꝓdiximus: ſũmę arborum
ꝑtes ab eo ꝙ crebros ventoꝝ ſuſtinẽt flatus. Cimas vo-
catas dicunt q̃ſi comas. Folia gręce filia dñr: inde ⁊ ad
nos hoc nomẽ per deriuationẽ tranſlatũ eſt. Flores noia
ti: ꝙ cito defluãt đ arboribus: q̃ſi fluores: ꝙ cito ſoluanṫ.
In his duplex gr̃a coloris ⁊ odoris. Auſtro eniꝫ flores ſol
uunṫ: ꝫephiro fiunt. Germẽ dicimus ſurculũ ꝓgnãtẽ a ge
rẽdo: vñ ⁊ germinatio. Fructꝰ nomẽ accepit a frumine. i.
eminente gutturis ꝑte q̃ veſcimur. Inde ⁊ fruges. Fru-
ctus aũt ꝓprie dñr agroꝝ ⁊ arboꝝ ꝗbus vtimur. In aĩa
libus vo abuſiue ⁊ trãſlatiue vocari fructũ. Poma dicta
ab opimo. i. a copię vbertate. Matura dñr: q꞉ apta ſunt
ad mãdendũ: ſic ⁊ ĩmatura: q꞉ ꝑus q̃ꝫ matura fiant: dura
ſunt ad mãdendũ. Ligna dicta q꞉ incenſa ꝯuertunṫ in
lumen. Unde ⁊ liciniũ diciṫ ꝙ lumen det. Aſtula a tollẽ
do nũcupata q̃ſi abſtula. Fomes eſt aſtula q̃ ab arboribꝰ
excutiṫ: reciſiõe aut abſtulę ambuſtę: aut ligno cauata a
fungis noie accepto: ꝙ ita capiat ignẽ. de quo Uirg. Ra
puitqꝫ in fomite flãmã. Torris lignũ aduſtũ quẽ vulgꝰ
ticionẽ appellat: extractũ foco ſemiuſtũ ⁊ extinctũ. Quiſ
quilię ſtipulę ĩmixtę ſurculis ac folijs aridis: ſunt ãt pur
gamẽta terraꝝ. Caries putredo lignoꝝ: dcã hoc nomine
ꝙ eueniat lignis virtute carentibus.

¶ De ꝓprijs noibus arboꝝ. Cap. VII.

Palma dicta: q꞉ manꝰ victricis ornatus eſt. vł
ꝙ oppãſis eſt ramis in modũ palmę hoĩs.
Eſt. n. arbor inſigne victorię: ꝓceroqꝫ ac deco
ro virgultu: diuturniſqꝫ veſtita frondibus: ⁊
folia ſua ſine vlla ſucceſſione ꝯſeruans. Hanc
gręci fęnicẽ dicunt: ꝙ diu duret. ex noie auis illiꝰ arabię
q̃ multis ãnis viuere ꝑhibeṫ. Quę dũ in multis locis na
ſcaṫ. nõ in oĩbus fructus ꝑficit maturitatẽ. Frequẽter ãt
in ęgypto ⁊ ſyria. Fructꝰ aũt eius dactuli a digitoꝝ ſimi-
litudine nuncupati: quoꝝ etiã ⁊ noia varianṫ. Nã alij ap
pellanṫ palmulę: ſimiles mirobolani. Alij thebaici: qui ⁊
nicolai. Alij mucales: quos gręci cariatos vocant. Laurꝰ
a verbo laudis dicta. Hac. n. cuꝫ laudibus victoꝝ capita
coronabanṫ. Apud antiquos aũt laudea noiabaṫ: poſtea
d. littera ſublata ⁊ ſubrogata r dicta eſt laurus vt in au-
riculis: quę initio audiculę dictę ſunt: ⁊ medidies: q̃ nũc
meridies diciṫ. Hãc arborẽ gręci daphnẽ vocant: ꝙ nun
q̃ꝫ deponat viriditatẽ: inde illa potiꝰ victores coronanṫ.
Sola quoqꝫ hęc arbor vulgo fulminari minime crediṫ:
Malũ a gręcis dictũ: ꝙ ſit fructus eius pomoꝝ oĩum ro
tundiſſimus. Unde ⁊ hęc ſunt vera mala: quę vehemen
ter rotunda ſunt. Malũ matianũ a loco vocatum: vnde
ꝑus aduectũ eſt. Nã multę arbores noia ex ꝓuincijs ⁊ ci
uitatibus de quibus allatę ſunt acceperũt. Uirgi. Amãti
bus qđ ex malo queri ſoleat oſtendit. Malacidonia no-
men ſumpſit ab oppido qđ eſt in inſula creta: de q̃ gręci
dicere ſolent: vrbiũ cretenſiũ matrẽ cidoniã: ex cuius po
mo cidonitũ ꝯficiṫ. Fit quoqꝫ ex ea ⁊ vinũ: quo languẽ-
tiũ deſideria fallunṫ. Nã ſpẽ ⁊ guſtu ⁊ odore cuiuſlibet
vini veteris imaginẽ repſentat. Malomellũ a dulcedie
appellatũ: ꝙ fructꝰ eiꝰ mellis ſaporẽ habeat: vł ꝙ in mel
le fueṫ: vñ ⁊ ꝗdã. Si tibi cecropio ſaturata cidonia mel-
le. Ponanṫ: dicas hęc melimella placẽt. Malũ punicuꝫ
diciṫ eo ꝙ ex punica regione ſit genus eius trãſlatũ. Idẽ
⁊ malogranatũ: eo ꝙ inter corticis rotunditatẽ granoꝝ
ꝯtineat multitudineꝫ. Arbor aũt malogranata eſt gene-
ris fęminini: pomũ vero eſt neutri generis. Flores malo-
rũ a gręcis appellati ſunt quitinas: latini caducũ vocãt.
Agreſtiũ ãt maloꝝ flores gręci balauſtiõ appellauerũt.
Quoꝝ alij albi: alij purpurei: alij roſei reperiunṫ: ſimiles
floribus mali punici. Negãt medici mali punici cibo no-
ſtra corpora nutriri: ſed eo ſic opinanṫ vtendũ: vt medi-
care potius nõ alere videaṫ. Malũ perſicũ cuius breuis
admodũ vita ꝯceſſa eſt: triũ generũ eſſe ferṫ: duracenũ:
armęniacũ: ⁊ ꝑſicũ. Duracenũ nuncupaṫ: eo ꝙ pomũ eiꝰ
in guſtu acorẽ referat. Armęniacũ diciṫ: ꝙ ꝑmũ genꝰ eiꝰ
ab armenia ſit aduectũ. Perſicũ vocatũ ꝙ eã arborem
ꝑmus in ęgypto ſeuerit perſeus: a quo ſe oriundos ptolo
mei ferebãt. Hęc in ꝑſida fructũ generat interfectoriuꝫ:
apud nos aũt iocundũ ac ſuauẽ. Horũ aliud pręcox: aliđ
vocaṫ ęſtiuũ. Medica arbor: cuius nomen etiã carmini
bus mãtuanis inclaruit: aſportata ꝑmũ a medis: vnde ⁊
vocabulũ ſumpſit. Hanc gręci cedromelã: latini citriaꝫ
vocãt: ꝙ eius pomũ ac folia cedri odorẽ referat. Maluꝫ
eius inimicũ venenis: ⁊ hoc eſt qđ idẽ poeta intelligi vo-
luit: cũ tradat ex illo foueri animã. Hęc arbor omni pene
tꝑe plena eſt pomis quę in ea partim matura: ꝑtim acer-
ba: partim adhuc in flore ſunt poſita. qđ in cęteris arbo-
ribus rarũ eſt. Mella quã gręci loton appellãt: q̃ vulgo
ꝓpter formã ⁊ colorẽ faba ſyrica diciṫ. Arbor. n. eſt ma-
gna fructũ ferẽs comeſtibilẽ maiorẽ pipere guſtu ſuauẽ
vnde ⁊ mella vocata eſt. Coquinella: quã latini ob colo-
rem ꝑmũ vocant. alij a multitudine enixi fructꝰ nixam
appellãt. Cuiꝰ generis damaſcena melior a damaſco op-
pido: vñ ꝑus aſportata eſt dicta: cuius ſolũ pomũ ſtoma-
cum mederi ꝓbaṫ. Nã cętera noxia ꝓhibenṫ. Hęc ſola
arbor gũmi glutinoſuꝫ ⁊ cõpactiuũ diſtillat: quo ⁊ medi-
ci ⁊ ſcriptores vtunṫ. Oleomella naſciṫ in palmaria ſy-
rię ciuitate ex eo ita appellata: ꝙ ex trunco oleũ defluat
in craſſitudine mellis ſaporis ſuaui. Pomelida ſorbo ſi-
milis: mediocris arbor: ⁊ flore cãdido: dicta ꝙ dulcis ſit
eius fructꝰ ⁊ acuto ſapore cõmixtus. Hęc arbor ętate du
rat exigua. Meloſos arbor in affrica punica lingua voca
ta: ex q̃ ꝓfluit lẽtus ſucus: qui a loco amoniacꝰ nominaṫ.
Meſpila arbor ſpinoſa: fructu ſimilis maloꝝ: ſed paulo
breuiore: vnde ⁊ appellata: ꝙ pillulę formã habeãt eius
poma. Pyrus vocata videṫ: ꝙ in ignis ſpeciem formata.
Nã hoc genus pomi ab amplo incipit: ⁊ in anguſtũ finit:
ſicut ignis. Pyrus aũt arbor: fructus eius pyra eſt. Cuius
multę ſpẽs: ex ꝗbꝰ cruſtumia ſunt pyra ex ꝑte rubẽtia: ab
oppido cruſtumio noiata. Poma pyri iumẽtis impoſita
vel ſi pauca vehemẽter oneroſa eẽ dñr. Ceraſus a ceraſo
vrbe ponti vocata. Nã lucullus cũ ceraſum ciuitatẽ pon
ti deleſſet: hoc genus pomi inde aduexit ⁊ a ciuitate cera
ſuꝫ appellauit. Arbor aũt ceraſus: pomũ ceraſum diciṫ.
Hoc etiam ⁊ ante lucullũ erat in italia: ſed durũ vnde ⁊
cornũ appellatũ eſt. Eſt aũt arbor apta aſtilibus. Unde
⁊ Uirgilius. Bona bello cornus. Ficus latine a fęcundi-
tate vocaṫ. Feracior eſt enim arboribus cęteris. Nã ter-
qꝫ q̃terqꝫ ꝑ ſingulos ãnos generat fructũ: atqꝫ altero ma
tureſcẽte alter oboriṫ. Hinc ⁊ caricę a copia noiatę. Ficꝰ
ęgyptia fęcundior ferṫ: cuius lignũ in aqua miſſum: ilico
mergiṫ: ⁊ cũ in limo aliquãdiu iacuerit: deinde in ſupfi-
ciẽ ſuſtolliṫ. verſa vice naturę qñ madefactũ debuit hu-
moris põdere reſidere. Antea athletę ficis alebanṫ ꝑus
q̃ꝫ eos pythagoras exercitator ad carnis vſuꝫ ꝗ fortior ci
bꝰ ẽ trãſtuliſſet. A ſenibꝰ in cibo ſępiꝰ ſũptę ficꝰ. rugas eo
rum ferunṫ

rum feruntur distendere. Tauros quoqȝ ferocissimos ad fici arborem colligatos repente mansuescere dicunt. Caprificus appellata: eo ꝙ parietes quibus innascit̃ carpit. Rumpit enim ⁊ prodit ex latebris quibus concepta est. Alij caprificum putant dictum: ꝙ ficus arbor eius remedio fecundetur. Morus a grecis vocata quam latini rubum appellant: eo ꝙ fructus vel virgulta eius rubẽt. Est enim morus siluestris fructus afferens: q̃bus in deserto pastorum fames ac penuria confouetur. Huius folia superposita serpenti feruntur interimere eum. Sycomorus sicut ⁊ morus greca nomina sunt. Dicta autez sycomorus: eo ꝙ sit folijs similis moro. Hanc latini celsaȝ appellant ab altitudine q: non est breuis vt morus. Nux appellata ꝙ vmbra vel stillicidium foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine latini iuglandem vocant: quasi iouis glandem. Fuit.n. hec arbor ꝯsecrata ioui. Cuiꝰ pomũ tãtã vim hȝ vt missa ĩter suspectos herbarũ vel fungoꝝ cibos: q̃cq̃d in eis virulẽtũ ẽ exudet rapiat atqȝ extinguat. Nuces ãt gñalr dñr oĩa poma tecta corio duriori: vt pinee: nuces: auellane: glandes: castanee: amigdale. Hinc ⁊ nuclei dicti: ꝙ sint duro corio tecti. At ꝯtra poma oĩa mollia mala dcã: sȝ cũ adiectiõe terraꝝ: in q̃bꝰ antea nata sunt: vt ꝑsica: punica: matiana: cidonia ⁊c̃. Amigdala grecũ nomẽ ẽ: qđ latine nux lõga vocat̃. Hãc alij nuclicã vocãt q̃si minorẽ nucẽ: de q̃ Virgi. Cũ se nux plurima siluis. ĩduit in florẽ. Cũctis.n. arboribꝰ ꝑor se flore vestit ⁊ ad ferẽda poma arbusta sequẽtia ꝑuenit. Auellane ab auellano cãpanie oppido vbi abundãt cognoĩate sũt. Hec a grecis põtice appellant̃: eo ꝙ circa põticũ mare abundent. Castaneã latini a greco appellãt vocabulo. Hãc.n. greci castaneã vocãt: ꝓꝑ ꝙ fructꝰ eiꝰ gemini ĩ modũ testiculoꝝ ĩtra foliculũ recõditi sunt: q̃ dũ eyciunt̃ q̃si castrant̃. Hec arbor semel vt excisa fuerit tanq̃ȝ silua expullulare ꝯuenit. Vel poma ex oĩbꝰ nucibꝰ fortissima sunt. nã ĩ cibo sumpta difficile digerunt̃: virides strigũt: cocte ãt minꝰ. Ilex ab electo vocata. Huiꝰ.n. arboris fructũ hoĩes ꝑm̃ ad victũ sibi elegerũt: vñ ⁊ poeta. Mortales ꝑmi ructabãt gutture glãdẽ. Priꝰ.n. q̃ȝ frumẽti vsus eẽt: antiq̃ hoĩes glãde vixerũt. Suberies arbor: ex q̃ validissimꝰ cortex natatoriꝰ exhĩt̃. Et iõ appellata suberies: eo ꝙ fructꝰ eiꝰ sues edũt: porcoꝝ sunt.n. alimẽta nõ hominũ. Et dcã suberies q̃si subedies. Fagus ⁊ esculus arbores glãdifere: iõ vocate credunt̃ ꝙ harũ fructibus olī hoĩes vixerũt: cibũq̃ȝ sumpserũt escãq̃ȝ habuerũt. Nã esculus ab esca dcã. Fagus võ a greco vocabulũ traxit. Fage.n. grece comedere dr̃. Silicon quã latini corrupte siliquã vocãt: iõ a grecis tale nomẽ accepit: eo ꝙ ligni eius fructus dulcis. Xilo q̃ppe dicũt lignũ: licon dulce. Huiꝰ arboris pomo sucꝰ exꝓssus acatia a grecis dr̃. Pistatia ꝙ cortex pomi eius nardipistici odorẽ referat. Pinus arbor picea: ab acumine folioꝝ vocata. Pinũ.n. ãtiq̃ acutũ nominabãt. Pinũ ãt aliã pitin: aliã greci peucẽ vocãt: quã nos piceã dicimꝰ: eo ꝙ ꝺsudet picẽ. Nã ⁊ spẽ sibi dr̃nt. In germanie ãt insulis huius arboris lachryma electrũ gignit. Gutta.n. deflũes rigore vel tepore in soliditatẽ durescit: ⁊ gẽmã facit ꝺ q̃litate sua nom̃ accipiẽs. i. sucinũ: eo ꝙ sucꝰ sit arboris. Pinꝰ credit̃ ꝓdesse cũctis q̃ sub ea seruant̃: sicut nux nocere oĩbus. Abies dicta ꝙ pre ceteris arboribꝰ lõge eat: ⁊ in excelsuȝ ꝓmineat. Cuiꝰ nã expers est terreni humoris: ac ꝓinde habilis atqȝ leuis habet̃: de q̃ Virgiliꝰ. Et casus abies visura marinos: q: ex ea naues fiũt. Hãc q̃dã gallicũ vocãt ꝓꝑ candorẽ. Est ãt sine nodo. Cedrus quã greci cedros vocãt: q̃si ceomenes driosioron: id est arboris humor ardẽtis: cuiꝰ folia ad cypressi similitudinẽ respondent. Lignum vero iocundi odoris est: ⁊ diu durans: nec a tineã vnq̃ȝ exterminat̃ de q̃ Persius. Et cedro digna locutus. s. ꝓpter durabilẽ perpetuitatẽ. Unde ⁊ in templis ꝓpter diuturnitatez ex hoc ligno lacunaria fiunt. Huius ligni resina cedria dicit̃: que in ꝯseruandis libris adeo ẽ vtilis: vt perliniti ex ea nec tineas patiantur: nec tempore ꝯsenescant. Nascit̃ in creta affrica atqȝ syria. Cypressus grece dicit̃ ꝙ caput eius a rotunditate in acumen erigit̃. Unde ⁊ conon vocat̃: id est alta rotunditas. Hinc ⁊ fructus eius conus: q: rotũditas eius talis est vt conum imitetur. Unde ⁊ cõifere cyparissi dicunt̃. Huius lignũ cedro pene proximã habet virtutez. Templorum quoqȝ trabibus aptum: impenetrabili soliditate nunq̃ȝ oneri cedit: sed ea qua in principio fuerit firmitate perseuerat. Antiqui cypressi ramos prope rogũ constituere solebant vt odorem cadauerũ dũ vrerentur comprimerẽt iocunditate odoris sui. Iuniperus grece dicta: siue ꝙ ab amplo in angustũ finiat vt ignis: siue ꝙ conceptum diu teneat ignẽ: adeo vt si prune ex eius cinere fuerint operte: vsq̃ȝ ad annũ perueniant. Pyr enĩ apud grecos ignis dicit̃. Iuniperus ãt alia parua: alia magna est. Hebenus in india ⁊ ethiopia nascit̃: q̃ cesa durescit in lapidem: cuius lignum nigrũ est: ⁊ cortex leuis vt lauri: sed indicum maculosum est in paruis distinctionibus albis ac fuluis. Ethiopicuȝ vero qđ ꝑstantius accipit̃: in nullo est maculatum: sed est nigrum leue ⁊ corneũ. Est autem mareotica palus in india vnde hebenus venit. Lucanꝰ. Hebenus mareotica inquit. Hebenus aũt crepundijs illigatur: vt infantem visu nigra nõ terreant. Platanus a latitudine foliorũ dicta: vel ꝙ ipsa arbor patula sit ⁊ ampla. Nã platos greci latũ vocãt. Expressit huius arboris scriptura ⁊ nomen ⁊ formã dicẽs: quasi platanus dilatata sum in plateis. Est autẽ tenerrimis folijs ac mollibus ⁊ vitiũ similis. Quercꝰ siue q̃rnus dicta ꝙ ea soliti erãt dij gentium q̃rentibus responsa dare: arbor multum annosa: sicut legit̃ de q̃rcu mãbre: sub qua habitauit abrahã que fertur vsqȝ ad constantini regis imperiũ per multa secula perdurasse. Huius fructus glandula appellat̃. E quibus vna agrestis onfaticis dicta parua forma: sed firmo corꝑe atqȝ nodoso: q̃ medicaminibus ⁊ incaustis adhibet̃: altera balanis lenis: ac leuis: ac nimium ꝑforata. Lucernarũ tm̃ vsibus necessaria. Fraxinus vocari fert̃: ꝙ magis in asperis locis montanisq̃ȝ fragis nascat̃: hinc per deriuationez fraxinus: sicut a monte montanus. De quo Ouidius. Et fraxinus vtilis astis. Taxus venenata arbor: vñ ⁊ toxica venena exprimunt̃. Ex hac arcus parthi ⁊ alie gentes faciunt: vnde ⁊ poeta. Itireos taxi torquent̃ in arcus. Itireos ãt dicit parthicos. Acer coloribꝰ impar. Robur aũt generaliter dicitur ex omni materia quicquid est firmissimum. Alnus vocatur ꝙ alat̃ amne. Proxima enim aque nascitur: nec facile extra vndas viuit. Hinc ⁊ tenera ⁊ mollis: q: in humecto loco nutritur. Ulmus nomen accepit: ꝙ vliginosis locis ⁊ humidis melius proficit. Nã in montanis ⁊ asperis minꝰ leta est. Larex cui hoc nomen a castello laricino inditũ est: ex qua tabule tegulis affixe flãmã repellunt: neqȝ ex se carbonem ambuste efficiunt. Populus dicta ꝙ ex eiꝰ calce multitudo nascatur. Cuius genus duplex est. Nam altera est alba: altera nigra. Alba autem populus dicta: quia folia eius vna parte sunt alba: altera viridia. Hec igitur bicolor habens quasi noctis ⁊ diei notas: que tempora ortu solis occasuque constant. Generat etiam resinã circa eridanum fluuium: vel vt alij memorant in finibus syrie. Tiliam dicunt vocatam: eo ꝙ vtilis sit ad vsum teloruȝ nitore ⁊ lenitate iaculandi. Est enim genus materie leuissime. Salix dcã ꝙ celeriter saliat hoc ẽ velociter crescat:

arboꝛ lenta vitibꝰ habilis vinciēdis. Cuius seminis hāc
dicunt esse nām: vt siqs illud in poculo hauserit liberis
careat: ſꝫ ⁊ fęmīas infęcūdas efficit. Populus aūt ⁊ salix
⁊ tilia mollis materię sūt ⁊ ad sculpturā aptę. Uimē vo/
caꝛ eo ꝙ viꝫ hēat multā viroꝛis. Natura.n.eiꝰ talis ē vt
ēt si arefacta abluaꝛ virescat: deīde excisa atqꝫ in humo
fixa radicibꝰ sese ipsa dimergat. Mirice: quā latini tra/
mariciā vocāt: ex amaritudīe noīata. Gustus.n.eiꝰ nimis
amarus ē. Hęc arboꝛ in solitudīe ⁊ saxoso humo nasciꝛ:
ex q̄ ēt arboꝛe maleficis artibꝰ ministra odia ꝯcitari di
cunꝛ. Mirtus a mari dcā: eo ꝙ magis littoꝛea arboꝛ sit.
Uñ ⁊ Uirgi. Littoꝛa myrtetis lętissima: ⁊ amāites litto/
ra myrtę. Hinc ē ꝙ ⁊ a gręcis myrenę dꝛ. Medicoꝝ āt
libꝛi hāc arboꝛē aptā scribūt mulieꝝ necessitatibꝰ pluri/
mis. Lētiscus ꝙ cuspis ipsiꝰ lētus sit ⁊ mollis. Nā lētuꝫ
dicimꝰ qcqd flexibile est. vñ ⁊ lentū vimē ⁊ vites. Uirg.
Et lētę vites: ꝓ flexibiles. Huiꝰ fructus oleū desudat: coꝛ
tex resinā: q̄ mastix appellaꝛ: cuius plurima ⁊ melioꝛ in
chio īsula gigniꝛ. Terebīthus arboꝛ: gręcū nomē gnāns
resinā oīum resinaꝝ p̄stātioꝛē. Buxus gręcū est nomen
ex ꝑte a latinis coꝛruptū. Pixos.n. appellaꝛ apud eos ar
boꝛ semꝑ virēs ⁊ leuitate materię elńtoꝝ apicibꝰ apta.
vñ ⁊ scriptura. Scribe buxo. Rodādaꝝ qđ cōꝛupte vul/
go loꝛandrū vocaꝛ ꝙ sit folijs lauri sīlis: floꝛe vt rosa: ar
boꝛ venenata. Interficit.n. aīalia: ⁊ medeꝛ serpētiū vexa
tiōes. Herbitū vocauerūt pastoꝛes eo ꝙ vice herbe pręe/
beaꝛ pecoꝛibꝰ vbi desunt pascua. Turbiscꝰ: ꝙ de vno ce/
spite eiꝰ multa v̄gulta surgūt q̄si turba. Stipa vocata ꝑꝑ
qđ ex ea stipenꝛ tecta. Hic ⁊ stipula ꝑ dīminutiōeꝫ. Arū/
do dcā ꝙ cito arescat. Hāc veteres cānā vocauerūt: arū/
dinē v̄o postea Uarro dixit. Sane sciēdū ꝙ latinū cāna
de lingua hebręa sumptū ē. Apud eos.n. calamꝰ cāna dꝛ.
Cicuta āt est qđ ē iter cānaꝝ nodos: dcā ꝙ lateat. In idi/
cis stagnis nasci arūdines calamiqꝫ dñr ex quoꝝ radici
bus exp̄ssum suauissimū sucū bibūt. vñ ⁊ Uarro ait. In
dica nō magnū i arboꝛe crescit arūdo. Illiꝰ ⁊ lētis p̄miꝛ
radicibꝰ hūoꝛ. Dulcia cui nequeāt suco cōcedere mella.
Sābucꝰ mollis ⁊ ꝑuia arbos. Rhamnus genꝰ ē rubi qđ
vulgo senticē vꝛsinā appellāt: aspeꝝ nimis ⁊ spinosum.
Sētix dcā a situ qđ ē terra iculta i q̄ sentices spinęqꝫ na
scunꝛ. Maioꝛes aūt nr̄i oēm arboꝛē spinosam vepꝛeꝫ di
cebāt: ꝙ vi pꝛēdat. Oleaster dictꝰ ꝙ sit folijs oliuę sīlibꝰ
ſꝫ latioꝛibꝰ: arboꝛ iculta atqꝫ siluestris: amara atqꝫ ifru/
ctuosa. Cui īsertꝰ oliuę ramꝰ vim mutat radicis: ⁊ vertit
eā in ꝓpꝛiā q̄litateꝫ. Lachꝛyma oleastri arboꝛis duplex
est. Alia.n. gūmi similaꝛ sine vllo q̄litatis moꝛsu: alia a/
moniaci guttā ex distillatiōe collectā ac remoꝛdētē. Oli
ua gręce oleon dꝛ: ex q̄ in latinuꝫ tractū ē vt oliua dicaꝛ.
Olea āt ipsa arboꝛ ē: fructꝰ oliua: sucꝰ oleū. Est aūt arboꝛ
pacis īsigne: cuius fructꝰ diuersis noībꝰ appellaꝛ. Oꝛcha
des oliuę gręca ętymologia a sīlitudine testiculoꝝ voca
tę: quos gręci oꝛos vocāt. Radiolę: ꝓ eo ꝙ oblōgę sunt i
modū radioꝝ. Paphię a papho insula dictę. vñ ꝓus alla
tę sūt. Licinię: eo ꝙ optimū dent lumē. Nā lignꝰ lumen
est. vñ ⁊ lignū nomē accepit: qꝛ aptuꝫ ē flāmis ⁊ lumibꝰ.
Pausia quā coꝛrupte rustici pausiā vocāt viridi oleo et
suaui apta. Et dicta pausia ꝙ pauiaꝛ. i. tūdaꝛ. vñ ⁊ paui/
mētū. Syria dicta ꝓ eo ꝙ de syria ē allata: siue qꝛ nigra
est. Crustumia idē ⁊ volemis dicta: eo ꝙ volā compleat
magnitudine: h̄ est mediā manū. vñ ⁊ iuolare dicimus.
Quidā āt volemū gallica ligua bonū ⁊ magnū itelligūt
colimbades appellatę. Oleū aūt ac olea noīaꝛ. Nā vt di
ximus olea ē arboꝛ. vñ deriuatū sit oleū. Sꝫ ꝙ ex albis
fuerit oliuis exp̄ssum vocaꝛ spanū: a gręcis onfation ap/
pellatū. Qđ āt ex fuluis ⁊ nōdū maturis fuerit exp̄ssum
viride appellaꝛ. Qđ v̄o ex nimiū maturis cōe dꝛ. Ex his
ad vsuꝫ vitę p̄ᵐ est spanū. 2ᵐ viride. 3ᵐ cōe. Amurca olei
ꝑs aquosa ab emergēdo dcā. i. ꝙ ab oleo se mergat: ⁊ fex
eiꝰ sit. Hāc gręci amurcen vocāt ex latina ligua trahētes
vocabulū. Gumē gręcū nomē est: hoc.n. illi gomi dicūt.
Resinā gręci retinā vocāt. Rhea.n. gręce dꝛ qcquid ma
nat. Est.n. lachꝛyma sudoꝛe exalata lignoꝝ: vt cerasi: lēti
sci balsami: vl̄ reliquaꝝ arboꝝ siue virgultoꝝ q̄ sudare
pꝛoduntꝛ: sicꝛ ⁊ odoꝛata oꝛiētis ligna: sicut gutta balsami:
ac ferulaꝝ vel sucinoꝝ: cuiꝰ lachꝛyma durescit in gēmā.
Prima est resina terebinthina oīum p̄stātioꝛ. Afferꝛ aūt
ex arabię patria atqꝫ iudęa ⁊ syria cypꝛo ⁊ affrica: ex īsu
lis quoqꝫ cycladibus. Scđa est lentiscina: quę mastix vo
catur: hęc ex chio īsula depoꝛtaꝛ. Tertia pinalis: quaruꝫ
alia pitines: alia peucine: alia ligda: alia arida: ⁊ afferunꝛ
ex tyrthena colofonia. Uñ etiā nomen colofonia resina
sumpsit. Pix grecū nomē est: quā illi pissam vocāt. Alij
volūt ex pino picē vocari. Hęc a gręcis appellaꝛ donia:
nos ramalē dicere possumꝰ: cuiꝰ ꝓbabilis splēdēs: lenis
munda. Creādarū arboꝝ nāliter tria sunt genera: aut.n.
sua sponte nascunꝛ: aut ex seminibꝰ foꝛtuitu iacentibus
surgunt: aut ex radicibus pullulāt. Nā cętera vsus inue/
nit fauente nā. Omnia poma latine neutri generis eē di
cuntur: arboꝛes aūt feminini fere sunt generis: exceptis
paucis: vt hic oleaster: hoc siler. Uirgiliꝰ: vt molle siler.
Item hoc buxū: lꝫ ⁊ hęc buxus dicaꝛ. nā superfluā qdaꝫ
volunt facere discretionem: vt hęc buxus de arboꝛe dica
mus: buxum v̄o de ligno composito.

De arboꝛibus aromaticis. Cap. VIII.

ARomata sunt quęqꝫ fragrātis odoꝛis: q̄ īdia
vel arabia mittit: siue alię regiōes. Nomē āt
aromata traxisse vñr: siue ꝙ aris īposita diui
nis iuocatiōibꝰ apta videanꝛ: seu ꝙ sese aeri
īserere ac misceri ꝓbanꝛ. naꝫ qd est odoꝛ nisi
aer ꝯtactus: Tus arboꝛ arabię imensa atqꝫ ramosa leniſ
simi coꝛticis: ramis ad aeris qualitateꝫ: amigdalę modo
sucū aromaticū fundās albū: ⁊ masticatiōe velut in pul
uere resolutum: ⁊ cum frāgiꝛ intus pigue est ⁊ igni ap/
positū facile ardescēs. Et appellaꝛ apud nos masculus:
eo ꝙ sit nā rotūdū i modū testiculoꝝ. Reliquū planū ⁊
pene scabꝛosuꝫ minꝰ optimū. Adulteraꝛ āt admixta resi/
na: siue gūmi: ſꝫ dinosciꝛ sua ꝓꝑetate. Nā tus igni iposi/
tū ardescit: resina fumescit: gūmi v̄o liquescit calefactū.
Tus āt sine aspiratōe a tūdēdo dꝛ: qꝛ dū gūmi guttę ex
arboꝛe cadūt i glebis miscenꝛ. Dū v̄o glebę i puluerē re
digunꝛ: tus carpiꝛ ⁊ v̄gulis tūdiꝛ: ⁊ sic ide manibꝰ tolliꝛ.
Hoc ⁊ libanū vocatū a mōte arabię: vbi sabęi sunt. Nā
mōs eoꝝ libanꝰ dꝛ: vbi tura colligunꝛ. Myrrha arabię
arboꝛ altitudīs qnqꝫ cubitoꝝ: sīlis spinę quā achātuꝫ di
cūt. Cuius gutta viridis atqꝫ amara. vñ ⁊ nomē accepit
myrrha. Gutta eiꝰ spōte manās p̄ciosioꝛ ē: elicita coꝛticl
vulnere vilioꝛ iudicaꝛ. Sarmēta eiꝰ arabes ignibꝰ fouēt:
q̊rū fumo satis noxio nisi ad odoꝛē stoꝛacis occurrāt plę
rūqꝫ īsanabiles mōbos ꝯhūt. Myrrha āt tragodite ab
īsula arabię dcā: vbi melioꝛ colligiꝛ ⁊ purioꝛ. Stoꝛax ar/
boꝛ arabię sīlis malo cedonij cuiꝰ v̄gule iter cāiculę oꝛtū
cauernatiꝫ lachꝛymā fluūt. Distillatio eiꝰ in terrā cadēs
mūda nō ē: ſꝫ cū ꝓꝑꝛij coꝛticl scrobe ꝑuaꝛ. Illa āt q̄ v̄gis
⁊ calamis ihęserit: mūda ē ⁊ albida: dehīc fulua fit solis
cā: ⁊ ipa stoꝛax calamites piguis: resinosa: odoꝛis iocūdi:
humecta ⁊ veluti mellosuꝫ liquoꝛē emittēs. Stoꝛax aūt
dcā ꝙ sit gutta arboꝛis ꝓfluēs ⁊ ꝯgelata. Nā gręci stiriā
guttā dicūt. Gręce aūt stirax latine stoꝛax dꝛ. Bidella ī/
dię ⁊ arabię arboꝛ: cuiꝰ lachꝛyma melioꝛ arabica. Est.n.
lucida: subalbida: leuis: pinguis: ęqualr̄ cęrea: ⁊ quę faci/
le molliatur:

le molliatur:neqʒ ligno vel terrę cõmixta amara odoris
boni. Nã ex idia sordida est:nigra ⁊ maiori gleba. Adul/
terat̃ ãt admixto gũmi:q nõ ita amarificat gustũ. Ma/
stix arboris lẽtisci gutta ẽ. Hęc granomastix dicta est:qꝛ
in modũ granoꝝ est. Melior ãt in chio ĩsula gignit̃:odo
ris bõi:cãdoris cerę punicę. Vñ ⁊ splẽdorẽ cutis pulchri
ficat. Adulterat̃ ãt ĩterdũ resina vel thure. Pipis arbor
nascit̃ in ĩdia:⁊ in latere mõtis caucasi:qð soli obuersuʒ
est: folia eiꝰ ad iunipi similitudinẽ. Cuiꝰ siluas serpẽtes
custodiũt:sʒ incolę regiõis illiꝰ: cũ maturę fuerĩt ĩcẽdũt
⁊ serpẽtes igne fugant̃. ⁊ ĩde ex flãma nigrũ piper effici/
tur. Nã nã piperis alba est:cuius qdem diuersus est fru/
ctus. nã qð ĩmaturũ est piper lõguʒ vocat̃:ꝙ incorruptũ
ab igne pip albuʒ. Qꝫ vo cute rugosa ⁊ horrida fuerit:ex
calore ignis trahit ⁊ colorẽ ⁊ nomẽ. Pip si leue est vetu/
stũ est:si graue nouellũ. Vitãda est aũt mercatoꝝ fraus.
Solẽt.n.vetustissimo pipi hũecto argẽti spumã aut plũ/
bũ aspgere vt põderosuʒ fiat. Aloa in india atqʒ arabia
gignit̃ arbor odoris suauissimi ac sũmi. Deniqʒ lignum
ipsiꝰ vice thymiamathũ altaribꝰ adolet̃. vñ ⁊ nomẽ tra
xisse credit̃. Cinamomũ dcm̃ ꝙ cortex eiꝰin modũ cãnę
sit rotũdus ⁊ gracilis. Signit̃ aũt in ĩdię ⁊ ęthiopię regio
nibꝰ fructice breui duoꝝ tm̃ cubitoꝝ:colore subnigro vl'
cinereo: tenuissimaꝝ vgulaꝝ. Nã qð in crassitudine ex/
extẽdit̃ despectui est: qð vo graciliꝰ ꝓuenerit eximium.
Qð cũ frãgit̃ visibile spiramẽtũ emittit ad imaginẽ ne/
bulę seu pulueris. Amomũ vocatũ ꝙ veluti odorẽ cina/
momi referat. Nascit̃ in syria ⁊ armenia: frutex eiꝰ bo/
truosuʒ semẽ reddẽs sibi ꝯnexũ flore albo veluti violę:
folys silibꝰ briõię:odore ẽt bono:sõnos suauificat. Casia
nascit̃ in arabia:vga robusti corticis ⁊ purpurei:folys vt
piperis. Est ãt vtutis cinnamomi silis:sʒ potẽtia iferior.
vñ ꝓ cinnamomi vice duplex eiꝰ põdus in medicamẽtis
admiscet̃. Calamꝰ aromaticus a silitudine calami vsua/
lis vocat̃. Signit̃ in ĩdia multis nodis geniculatꝰ fuluus
fragrãs spũs suauitate. Qui cuʒ frãgit̃ in multas fit ptes
scissilis:similãs gustu casiã cũ leui acrimonia remorden
ti. Balsami arbor in iudęa ĩtra termĩos tm̃.xx. iugeruʒ
erat. Postea qꝫ eadẽ regione romani potiti sunt:ẽt latissi
mis collibus ꝓpagata est:stirpe silis vitis : folys similis
rutę:sʒ albidioribꝰ sempqʒ manẽtibus. Arbor aũt balsa/
mũ:lignũ eiꝰ xilobalsamũ dr̃:fructꝰ siue semen carpobal
samũ:sucus opobalsamũ. Qð iõ cũ adiectiõe significat̃:
eo ꝙ pcussus ferreis vngulis cortex ligni p cauernas exi/
my odoris guttã distillat. Cauerna.n.gręco ſmone oppe
dr̃:cuiꝰ guttã adulterãt admixto cyprino oleo vel melle.
Sʒ sincera ꝓbat̃ a melle: si cum lacte coagulauerit : ab
oleo si ĩstillata aquę aut admixta facile fuerit resoluta.
Pterea ⁊ si lanęę vestes ex ipa pollutę nõ maculãt̃. Adul
terat̃ qdẽ neqʒ cũ lacte coagulat:⁊ vt oleuʒ in aq̃ supna/
tat:⁊ vestẽ maculat. Balsama ãt si pura fuerit tãtaʒ viʒ
hñt:vt si sol excãduerit:sustineri nõ possint in manu.

De hęrbis aromaticis siue cõibus. Cap. IX.

Extant ⁊ q̃rũdaʒ hęrbaꝝ noia q̃ ex aliq̃ sui cã resonãt hñtes nominũ explanatiõeʒ. Nõ tm̃ oium hęrbaꝝ etymologiã inuenies. Nã p lo/
cis mutant̃ ẽt noia. Foliũ dcm̃ ꝙ sine vlla ra
dice ĩnatãs in ĩdię littoribꝰ colligat̃. Qð ligno
pforatũ siccãt ĩdi atqʒ reponũt. Fert̃ aũt paradisi eẽ hęr
bã gustu nardũ referẽs. Nardus hęrba est spicosa. vnde
ẽ a gręcis nardos tacos appellata:q̃rũ alia indica: alia sy
riaca vocat̃:nõ ꝙ in syria nascat̃:sʒ ꝙ mõs in q̊ inuenit̃
alio latere idiã spectat:alio syriã. Est ãt indica multifor/
mis:sʒ melior syriaca:leuis:fulua:comosa:spica pua: odo
rissima cyperũ similãs. Qð si multũ ĩ ore tardauerit lin/
guam siccat. Nardus celtica a regiõe gallię nomẽ traxit.
Nascit̃.n.sępiꝰ ĩ liguricę alpibꝰ ⁊ ĩ syria frutice paruo : ra/
dicibꝰ ĩ manipulo collectis ligam̃tis. Flos eiꝰ tm̃ pp odo
rẽ bonũ. Tyrsi eiꝰ atqʒ radiculę vtiles ꝓbant̃ vsibꝰ nr̃is.
Costũ radix hęrbę est nascẽtis in india: arabia: ⁊ syria:sʒ
meliꝰ arabicũ:est.n.albũ:⁊ leue:suaue:iocũdi odoris:ĩdi
cuʒ colore nigro:⁊ leue vt ferula:syriacũ vo pondere gra/
ue:colore buxeo:odore acro:sũmũ tm̃ albũ:leue:aridum:
gustũ ĩcẽdẽs:⁊ ẽ vtutis ignęę emictualis. Crocũ dcm̃ ab
oppido cicilię:qð vocat̃ corituũ:qꝫqꝫ ⁊ alibi nascat̃: sʒ nõ
tm̃ vel tale q̃le in cilitia. Vñ ⁊ a potiori parte nomẽ acce
pit. Nã multę res noia sumpserunt a locis vbi plus ꝓue/
niũt ⁊ aliqd meliꝰ. Optimuʒ est aũt qð fuerit recẽs:odo
ris boni:albedine pua:porrectę lõgitudis:ĩtegrũ : ⁊ neqʒ
in fragmẽta cõminutũ:inspiratiõe bona:⁊ cũ carpit̃ ma
nus ĩficiẽs:⁊ leuiter acre. Qð si eiusmodi non fuerit : aut
vetustũ:aut ĩfusuʒ agnoscit̃. Adulterat̃ aũt admixto cro
co magmate. Augẽdi quoqʒ põderis cã spuma argẽti cõ
trita adycit̃:⁊ ꝓdit̃:si pulueruletũ repit̃:atqʒ decoctum
ab odore ꝓprio fuerit lapsuʒ. Crocum magma expressis
aromatibus crocini vnguenti atqʒ ĩformato sedimine ĩ
pãnusculos fit: ⁊ iõ sic appellat̃. Asaruʒ nascit̃ in vmbro
sis mõtibus floribus casię similibꝰ:inter quę flos iux̃ ra/
dicẽ purpureꝰ:in quo semẽ ꝯtinet̃ vuaꝝ sile:a radicibus
pluribꝰ atqʒ tenuissimis ⁊ bñ redolentibus:⁊ est virtute
similis nardo. Fũ nascit̃ in põto:folys oleastro similibꝰ.
Quiparũ a gręcis vocatur:ꝙ hẽat virtutẽ feruentẽ. Ra
dix est iunci triãguli folys porri similibꝰ:radicibꝰ nigris
siue contiguis in similitudinẽ oliuarũ odorissimis atqʒ
acerrimis. Nascit̃ in paludibꝰ atqʒ vacuis locis. Tradit̃
ẽt alia spẽs quipari q̃ in ĩdia nascit̃ ⁊ appellat̃ lingua eo/
rum çinçiber. Iris illirica a similitudine iris cęlestis no/
mẽ accepit. Vñ ⁊ a latinis argumẽ dr̃. Iris ꝙ flos eiꝰ co/
loris varietate eundẽ arcũ cęlestẽ imitet̃. Illyrica auteʒ
dicit̃:qꝛ in illyria plurima ⁊ violẽtissima est:spẽs eius fo
lys gladioli similibꝰ:radice aromatica:odoris bõi. Aco/
ruʒ folys iridis similibus radicibꝰ accerrimi odoris:sed
iocundi:pp qð ⁊ aromatica est. Meu folys pastinace si/
milibus. Cardamomũ hęrba quã vulgꝰ nasturgũ vocat.
Squinũ meliꝰ qð in eufrate nascitur qꝫ ꝙ in arabia ful/
uum multifloꝝ:purpureũ:tenue:odoris rosei: cuʒ manu
ꝯfricat̃:gustu multũ incẽdit linguã atqʒ mordet. Huius
flos squinoãtos dr̃. Antos.n.gręce flos nuncupatur. Thi
mũ appellatũ ꝙ flos eiꝰ odorẽ refert. De quo Virgiliꝰ.
Redolẽtqʒ thimo fragrãtia mella. Epithimũ gręcũ no
mẽ qð latine dr̃ flos thimi. Nã flos gręce thimũ vocat̃.
Est ãt flos tymbrę silis. Sãsucꝰ ẽ quẽ latini amaracũ vo
cãt:cuiꝰ nois vsuʒ Virgiliꝰ ẽt ad venerẽ referẽs ait. Vbi
mollis amaracꝰ illũ. Floribꝰ ⁊ dulci aspirãs ꝯplectit̃ vm
bra. Apta est aũt hęc hęrba vnguẽtis. Vñ ⁊ nomẽ traxit
amaracus a puero cuiusdã regis: q casu lapsus dũ ferret
vnguẽta nouũ ⁊ gratissimũ ex ꝯfusiõe odorẽ creauit. Ia
cynthꝰ hęrba est hñs florẽ purpureũ. Traxit aũt nomẽ a
puero q̊dã nobili:q in saltibꝰ ĩter purpureos flores reptꝰ
est ĩterfectꝰ:deditqʒ nomẽ hęrbę puerilis funeris casus.
Est aũt radice ⁊ flore volui silis:pueros a pubertate reti
nẽs. Narcissus hęrba fabulose impositũ nomẽ hʒ a quo
dã puero:cuius mẽbra in hũc floreʒ trãsierũt:q ⁊ nomen
narcissi in appellatione custodit:⁊ decus pulchritudis in
cãdore retiet folioꝝ. Rosa a spẽ floris nũcupata:ꝙ ruti/
lãti colore rubeat. Lilia lactei floris hęrba. vñ ⁊ nũcupa
ta q̃si liolia cꝰ dũ cãdor sit ĩ folys: auri tm̃ spẽs intꝰ efful/
get. Viola pp vim doloris nomẽ accepit. Huiꝰ gña sunt
tria:purpureũ:albũ:mellinuʒ. Achãtꝰ hęrba ęgyptia sẽp
frõdẽs spinis plena:flexibili vgultu. In cuiꝰ imitatõe ar/

te veſtis oꝛnatur: quę achãtina dr̃: ⁊ aliter achãtes dcã.
Hędera dcã ꝙ arboꝛibus reptãdo adhęreat:de qua Uir
giliꝰ. Inter victrices hęderã tibi ſerpe lauros.Aliȷ hęde
raꝫ aiunt vocatã:ꝙ hędis ſupꝛa lactis abũdantiã in eſca
a veteribꝰ ꝑbeat̃. Hędere frigidę terrę ĩdices ſc̃m phyſi
cos.Nã antipharmacon ębꝛietatis ē ſi qs potꝰ hędera co
ronet̃.Elleboꝝ memoꝛãt gręci circa elleboꝝ quẽdã flu
uiũ plurimũ gigni:ĩde atqꝫ a gręcl appellari.Hũc roma
ni alio noĩe veratrũ dicũt:ꝑ eo ꝙ ſumptũ mentẽ in ſani
tatẽ reducit.Duo ſunt ãt gnã: albũ ⁊ nigꝝ.Hãc ãt periti
loquunt̃ eſcã eē ⁊ alimoniã coturnicũ : eo ꝙ nãli q̊dã tẽ
peramẽto ſui coꝛpis viꝫ pabuli nocẽtis euitãt. Et.n.ſi rõ
ne medicinę plerũqꝫ ad ſalubꝛitatẽ hũani quoqꝫ coꝛpis
tẽpat̃ cui videt̃ eē ꝯriũ:q̃to magis ꝓpetate nãę ad cibũ
ꝓficit qð medicinali manu conuertit̃ ad ſalutẽ. Acone
poꝛtus eſt bithynię:q ꝓuẽtu maloꝝ graminũ vſqꝫadeo
celebꝛis ē vt noxias hęrbas aconitas illinc noĩemus.Nã
toxica venena ex eo dcã ꝙ ex arboꝛibꝰ taxeis exp̃mant̃:
maxĩe apud cãtabꝛiã.Euphoꝛbiũ dcm̃ ꝙ eiꝰ ſucꝰ oculoꝝ
acuat viſum:cuiꝰ vis tãta eſt vt duris carnibꝰ ſupadiecta
citiꝰ coqui cõpellat.Naſcit̃ in multis locis:ſꝫ plurima in
mauritania.Laſer hęrba naſcit̃ in mõte oſcobagi: vbi ⁊
gãges fluuiꝰ oꝛit̃:cuiꝰ ſucus dictꝰ p̃muꝫ laſir: qm̃ manat
in modũ lactis.Deĩde vſu deriuãte laſer noĩatuꝫ ē. Hoc
⁊ a qbuſdã opiũ cyrenaicũ appellat̃: qm̃ ⁊ apud cyrenas
naſcit̃.Aloe hęrba amariſſimi ſuccꝰ.Panace hęrba fra
grantis odoꝛis:tyrſo ferulę ſilis: ex q̊ ꝓfluit ſucus q opo
panacis dr̃:croceꝰ ⁊ pinguis:odoꝛe grauis ⁊ amariſſimꝰ.
Galbanũ eſt genꝰ pigmẽti albi creſcẽs in mõte amomo
ſyrię:alias ſucꝰ eſt ferulę. Dicteꝰ eſt mõs cretę ex quo di
ctamũ hęrba nomẽ accepit:ꝑꝑ quã apud Uirgiliuꝫ. Cer
ua vulnerata saltꝰ ꝑagrat. Tãtę.n. potẽtię ē dictamũ vt
ferꝝ a coꝛpoꝛe expellat:ſagittas excutiat.vñ ⁊ eiꝰ pabulo
ferę ꝑcuſſę ſagittas coꝛpi inhęrẽtes eyciũt. Hãc qdã lati
noꝝ polegiũ martis dicũt ꝑꝑ belli tela excutiẽda.Man
dragoꝛa dcã ꝙ hẽat mala ſuaue olẽtia in magnitudineꝫ
mali matiani.vñ ⁊ eã latinl malũ terrę vocãt. Hãc poe
tę ãtropomoꝛpheos appellãt:ꝙ hẽat radicẽ foꝛmã hoĩs
ſimilantẽ.Anthꝛopos.n.gręce latine dr̃ hõ:cuiꝰ coꝛtex vi
no mixtꝰ ad bibẽdũ dat̃ his quoꝝ coꝛpꝰ ꝑꝑ curã ſecãdũ
eſt vt ſopoꝛati doloꝛẽ nõ ſentiãt. hꝰ ſpẽs ſunt duę. Femi
na folyȷs lactucę ſilibꝰ mala gnãns in ſilitudinẽ pꝛunoꝝ.
Maſculus vͦo folyȷs betę ſilibus.Papauer hęrba ſõnife
ra:de q̃ Uirg. Lęteo ꝑfuſa papauera ſõno.Sopoꝛẽ.n.lã
guẽtibꝰ facit.Eiꝰ alia ē vſualis:alia agreſtis:ex q̃ fluit ſuc
cus quẽ opion vocãt.Colocitida cucurbita agreſtis ⁊ ve
hemẽter amara:q̃ ſilr̃ vt cucurbita flagella ꝑ terrã tẽdit.
Dicta aũt colocintida ꝙ ſit fructu rotũdo atqꝫ folyȷs vt
cucumis vſualis.Cẽtaureã gręci vocãt:qm̃ a chirone cẽ
tauro fert̃ repta.Eadẽ ⁊ limniſios:qꝛ locis hũectis naſci
tur.Eadẽ ⁊ fel terrę ꝑꝑ amaritudinẽ dcm̃.Glyciriça gręce
ex eo dcã ꝙ dulcẽ radicẽ hẽat. γλυεῦ eni gręci dulce
dicũt. Eadẽ adipſos:qꝛ ſitiẽtibꝰ ſitiꝫ ſedat.Dꝛacõtea vo
cata ꝙ haſta eiꝰ varia ſit in moduꝫ colubꝛi : ſilitudinẽqꝫ
dꝛacõis imitet̃:vel ꝙ eã herbã vipa timeat.Chelidonia
iõ dr̃:vel ꝙ aduẽtu hirũdinuꝫ videt̃ erũpe: vel ꝙ pullis
hirũdinuꝫ ſi oculi auferant̃ mr̃es eoꝝ illis ex hac hęrba
mederi dñr. Heliotropiũ nomẽ accepit ꝑ̊ ꝙ ęſtiuo ſolſti
tio floꝛeat:vel ꝙ ſolis motibus folia circũacta cõuertat.
Uñ ⁊ a latinis ſolſeqa nũcupat̃. Naꝫ ⁊ ſole oꝛiẽte floꝛes
ſuos apit:iteꝫ ſero claudit cũ ſol occubuerit. Ipſa eſt quã
latini icubũ ſiluaticũ vocãt. Hęc ⁊ v̾rucaria ꝙ extinguat
verrucas ex aq̃ potata:vl̃ in cataplaſmate poſita abſter
gat. Pãtaphilon a numero folioꝝ dcã.Uñ ⁊ eã latini qn
qꝫ foliũ vocãt:hęrba adeo mũda vt purificatiõi:⁊ tẽplis
adhiberi a gẽtilibꝰ ſolita eẽt. Hyſopꝰ hęrba purgãdis pul
monibus apta. Uñ ⁊ in veteri teſtamento ꝑ hyſopi faſci
culos aſꝑgebant̃ agni ſanguĩe q mũdari volebãt. Naſci
tur ĩ petris hęrẽs ſaxo radicibꝰ. Reubarbaꝝ:ſiue reupõ
ticũ:illud qð trãs danubiuꝫ ĩ ſolo barbarico: iſtud qð cir
ca põticũ colligit̃ noĩatũ eſt. Reu aũt radix dr̃. Reubar
baꝝ q̊ q̃ſi radix barbarica. Reupõticuꝫ q̃ſi radix ponti
ca. Hyoſciamos a gręcis:a latinis hęrba calicularis dr̃:
ꝙ caliculi eiꝰ in figurã cãtaroꝝ naſcant̃:vt eſt mali puni
ci:quoꝝ oꝛa ſerrata ſunt hñtes ĩtrinſecus ſemia papaue
ri ſimilia. Hęc hęrba ĩſana vocat̃: qꝛ vſus eiꝰ piculoſus
eſt.Deniqꝫ ſi bibat̃ vel edat̃ inſaniã facit:vel ſõni imagi
nẽ toꝛpidã. Hãc vulgus milimindrũ dicit:ꝑꝑ qð alienа
tionẽ mẽtis ĩducit.Saxifraga vocata ꝙ ſemẽ eiꝰ petras
in veſica frãgat atqꝫ cõminuat.Gentiana nomẽ ſumpſit
vt medici memoꝛãt:ab inuẽtoꝛe radicibꝰ ariſtolocię ſili
bus. Naſcit̃ ſub alpibꝰ galatię atqꝫ aſię.Satureia calida
⁊ ꝓpe ignita. Uñ illi ⁊ nomẽ ĩditũ credũt ꝙ ꝓnos facit
in venerẽ.Satyrion dcã a ſatyris : ꝑꝑ incẽdiũ libidinis.
quã vulgꝰ ſtincũ vocat: venerẽ.n.ſuſcitat.Eadẽ ⁊ oꝛchis
ꝙ radix eiꝰ in modũ teſticuloꝝ ſit: quos gręci ορχει vo
cant.Itẽ ⁊ lepoꝛina:ꝑꝑ qð cauleꝫ mollẽ emittat. Urtica
vocata:ꝙ tactꝰ eiꝰ coꝛpꝰ adurat. Eſt.n. ignę oĩno nãę: ⁊
tactu ꝑurit. vñ ⁊ pꝛuriginẽ facit:ē vtilis valde ad ſangui
nẽ ſtagnandũ.Artemiſia hęrba dianę a gẽtilibꝰ ꝯſecrata
eſt.vñ ⁊ nũcupata. Gręce.n.diana artemis dr̃. Eſt auteꝫ
apta medicis ⁊ potu ſumpta aufert doloꝛẽ coꝛdis. Cami
melos hęrba gręce dcã:ꝙ mali matiã odoꝛeꝫ hẽat ſitqꝫ
bꝛeuis terręqꝫ vicia. Camidrios a gręcis appellata ꝙ ſit
bꝛeuis ⁊ ꝑ terrã ſtrata ⁊ miuta folyȷs paruiſſimis. Pęon
qdã medicꝰ fuit a quo pęonia hęrba ꝑhibet̃ inuenta vt
Homerꝰ dicit. Hãc qdã gleſidẽ vocãt ꝙ dulcis ſapoꝛis
ſit:vel pẽterobinã a numero granoꝝ:vel vt aliȷ dactylo
ſaꝫ a digitoꝝ ſilitudine. Naſcit̃ ĩ ſiluis.Bogloſſos a gręcis
dcã eo ꝙ folia aſperrima ĩ modũ lingue bouis hẽat.
Quę mirũ in modũ ob ſapiẽtiã nutriẽdã vino ĩfundẽda
a veteribꝰ memoꝛat̃.Cõuiuiȷ quoqꝫ ylaritatẽ ꝑbere fert̃.
ꝓ olere ẽt ſumit̃. Arnogloſſos.i.agni lingua:q̃ a romãis
plãtago dr̃:ꝙ plãta eiꝰ cito adhęreat terrę. Hac multi ꝓ
olere veſcunt̃. Erpillos q̃ apud nos ſerpillus vocat̃ pꝛo
eo ꝙ radices eius lõge ſerpãt.Eadeꝫ ⁊ mr̃is animola ꝑꝑ
qð menſtrua moueat.Ariſtolocia dr̃ ꝙ mulieribus fętis
optima ſit. Nã ſupſeſſa poſt partũ matricẽ beneficio va
poꝛis expurgat. Huiꝰ hęrbę gnã ſunt duo:q̃rum vna ari
ſtolocia rotũda dr̃:ꝑꝑ qð rotundã radicem hẽat. Altera
ariſtolocia lõga:qꝛ lõgã radicẽ hꝫ cuꝫ ramis ⁊ folyȷs lon
gioꝛibꝰ.Quã etiã ⁊ dactilin vocãt:ꝙ ſit radice roboꝛe di
gitali ⁊ longa. Erigonon a gręcis dr̃ ꝙ vere ꝑͦ ſeneſcat.
Uñ ⁊ eã latini hęrbã ſenectionẽ vocãt. Naſcit̃ per mace
rias. Pſillios dicta ꝙ ſemẽ ſile pulicl hẽat.Uñ eã latini
hęrbã pulicarẽ vocãt.Gerabotane iõ a gręcis hoc nomẽ
accepit:ꝙ remediȷs ac ligamẽtis hoĩum ⁊ turificationi
bus ſacerdotũ a gentilibꝰ apta ꝓbaret̃. Uñ ⁊ eã pontifi
ces ſagmẽ appellabãt: q̃ſi ſancimẽ.hęc ⁊ v̾bena:qꝛ pura
ꝓficit fibꝛolicis ſi bibat̃. Paliurus hęrba aſꝑrima ⁊ ſpi
noſa:pungẽs ⁊ retinẽs : vulnerãs appꝛopinquãtem ſibi ⁊
adunco dente cõpꝛehẽdens.Strutios:quã qdã hęrbã la
nariã vocãt:eo ꝙ plęriqꝫ lanã ex ea lauent. Naſcit̃ in lo
cis cultis.Cimicia ꝑꝑ ſimilitudinẽ cimicis. Uñ ⁊ eã gręci
coꝛioneꝫ vocauerunt. Naſcit̃ in locis aſꝑis atqꝫ incul
tis.Marubiũ qð gręci praſiũ dicunt: vocatuꝫ ꝑꝑ amari
tudinẽ. Naſcit̃ in cãpis. Pollegiũ apud indos pipere ꝑ̃
cioſius eſt:hꝫ aũt v̾tutẽ termãticaꝫ : calefacit ⁊ deducit:
extenuat ⁊ purgat ⁊ digerit̃.Abſinthiũ gręcũ nomen cu
ius ꝓbabilius eſt quod in ponti regione naſcitur. vnde ⁊

abſinthiũ pōticũ noīaᷣ. Simpatꝰ grece dictꝰ eo ꝙ tantã in radice ṽtutem hẽat: vt fruſta carnis aſpſa in cacabo coagulet. Polypodion herba: cuiꝰ radix hiſpida atqꝫ crinita: vt ẽ polipꝰ: ex q̊ deriuatũ eſt vt polipodion diceret. Naſciᷣ in teneris petrarũ terris ſiue q̄rcubꝰ vicinis. Polios herba a grecis: a latinis oīmorbia: ꝙ multis mõbis ſubueĩat. Naſciᷣ in mõtibꝰ ⁊ ĩ duris locis: de vna radice multas ⁊ tenues fibres mittit ſemis plenas: in ſũmitate hñs quoſdã corymbos caneſcentes: odore grauis ⁊ ſubdulci. ſucus eiꝰ aq̃ cocta a ſpentibꝰ ꝑcuſſos ſanat: ſparſa in domo vel incẽſa oẽs ſerpẽtes fugat. Scamõea quã latini acridiũ vocãt herba ſucci plena: q̄ colligiᷣ ſubcauata radice. Deniqꝫ terrã rotũda cauitate fodiunt: tũ ſuppoſitis aut cocleis: aut nucis folys excipitur ſucus: atqꝫ ſiccatus auferᷣ. Uenit ãt ſepſꝰ ꝓbabilior ex myſia aſię. Huic ꝫriꝰ atqꝫ falſus ex ſyria atqꝫ iudea. Daucos herba folys feniculi ſilis tyrſo bipalmis. Citocacia dcã ꝙ vẽtrẽ cito depurget: quã vulgꝰ corrupte citociã vocat. Lappa dicta ꝙ hẽat caulẽ ingẽtẽ ꝑ terrã diſpoſitã. Hec herba a grecis philãtropos vocaᷣ: ꝙ veſtibꝰ hoĩuꝫ ĩhereat ob aſpitatẽ ſui. Naſciᷣ iuxᷣ muros. Capillum veneris vocatũ: ſiue ꝙ elapſos poſt alopiciã capillos recreat: vel ꝙ capillorꝫ fluores coerceat: vel ꝙ ſit ṽgulis nigris lenibꝰ cũ ſplẽdore q̄ſi capilli. Naſciᷣ ĩ aquoſis locis. Rubia dcã ꝙ radix eiꝰ ſit rubra. vñ ⁊ colorare lanas ꝓhibeᷣ. Ancuſa cuiꝰ radix ꝯtrita digitos ĩficit. Eſt.n. colore ſãguĩeo. vñ ẽt pictoribꝰ ad purpurã efficiẽdã vſui ẽ. Cameleon q̄ latĩe viſcarago vocaᷣ eo ꝙ viſcũ gignat: in q̊ herent aues q̄ ꝓpa volũtate deſcẽdũt ad eſcã. Cicuta ꝑꝑ ꝙ ĩ tyrſo geniculatos nodos hẽat occultos vt canna: ſic dᷣ foſſa ceca q̄ occulta eſt. Hec potui data ĩterficit. Hãc ĩ carcere ſocrates bibit ⁊ expirauit. Perſiꝰ dicit. Sorbitio quẽ tollit dira cicute. Hec dũ hoĩbꝰ venenũ ſit: capellas efficit pingues. Trifoliũ ẽ qđ greci trifillũ vocãt: ꝙ ſit folys trinis ꝑ ſingulas ãnotationes. Flomos quã latini herbã lucernarẽ vocãt: ab eo ꝙ ad lychnia ꝓficiat. Eadẽ ⁊ lucubros ꝙ lucẽ ꝓbeat vmbris. Piretron grece dcã ꝙ hẽat radicẽ incẽdioſaꝫ atqꝫ coaceruãtẽ. Altea malua agreſtis: ſiue malue viſcus: ſꝫ altea ꝙ ĩ altũ ſurgat: ⁊ viſcꝰ q꞉ glutinoſa ẽ. Origanũ qđ latine colora ĩterꝑtaᷣ: ꝑꝑ ꝙ infuſuꝫ coloret vinũ. Hec ãt herba calida ẽ: deducit ẽt flegma ⁊ mingiᷣ. Titimallũ vocabulũ ſumpſit ꝙ foliorꝫ comã ad radiũ ſolis circũacta ꝯuertat. Nã greci ſolẽ titã vocãt: mallonẽ comã: ex q̊ ꝯfectũ eſt vt titimallũ diceret. Huiꝰ ſpẽs ſeptẽ diuerſis locis naſcẽtes. Strignos q̄ latĩe herba ſalutaris vocaᷣ: ꝑꝑ ꝙ dolorẽ capitis: ſtõaci ĩcẽdiũ mitigat. Eadẽ ⁊ vua lupina ꝑꝑ ſemẽ eiꝰ vue ſile. Pilogonos quã latini herbã ſanguiarĩã vocãt: ꝑꝑ ꝙ miſſa ĩ naribꝰ ſãguinẽ moueat. Ambroſia quã latini apium ſiluaticũ vocãt: de qua Uir. Ambroſieqꝫ come diuinũ vertice odorẽ. Spiraue re. Apiago dcã ꝙ flores eiꝰ apes maxĩe appetũt. Roſmarinũ: quã latini ab effcũ herbã ſalutarẽ vocãt: cꝰ folia feniculi ſũt ſilia atqꝫ aſꝑa: ⁊ rotatim terre ꝓſtrata. Mẽta agreſtis quã greci calamiti: nr̄i vulgo nepeta vocauerũt: maioris ṽtutis ⁊ vehemẽs in calore. Genicularis herba ſubſterniᷣ ob ſcorpionũ vim repellẽdã. Gladiolus ꝙ ſit folyꝫ glady ſilibꝰ: tyrſo cubitali: floribꝰ purpureis. Agaricuꝫ radix vitis albe. Aſfolidos: quã latini a colore albutiũ vocãt. Scilla ꝙ nocẽs ſit: de q̄ ſupſtitio gẽtiliũ diᷓ: ꝙ ſi ĩtegra ad limẽ ſuſpẽdaᷣ: oĩa mala fugat. Camipetos a grecl dcã ꝙ terre adhereat: ⁊ odorẽ pini hẽat. Hãc latini cucurbitularẽ vocãt: ꝙ ex ꝑte odoreꝫ cucurbite referat. Stafiſagria: hᷓ ẽ herba q̄nqꝫ digitorꝫ: hꝰ ſemẽ cõmaſticatũ: humorẽ nimiũ capitis deducit guſtu amarꝫ: naſciᷣ locis amenis. Splenos dcã ꝙ ſplenẽ auferat: ſiue ſcolopendrios eo ꝙ folia ipſiꝰ ſcolopẽdro anĩali ſint ſilia. Naſciᷣ in hũidis petris: nec caulẽ: nec florẽ: nec ſemẽ hꝫ: folia ipſiꝰ in ſuꝑficie viridia ſunt: ſubter rufa ⁊ dãnoſa: ſplenẽ curat. Uoluus appellatꝰ ꝙ radix eiꝰ volubilis ſit ⁊ rotũda. Stoecas ĩ iſulis ſtoecadibꝰ naſciᷣ. vñ: ⁊ nũcupaᷣ. Cyclaminos grece dcã a q̊dã q̄ ciclos vocatꝰ eſt: q̄ ꝓmꝰ ṽtutẽ hꝰ herbe inuenit: ſiue ꝙ hẽat radicẽ rotũdã. Greci.n. cycla rotũdũ vocãt: cuiꝰ radix aut ſuccꝰ ſi vino fuerit admixtꝰ ebrioſos facit. Naſciᷣ in ſiluoſis locis ⁊ agreſtibꝰ. Ampelos leuce ſiue brionia: quã latini vitẽ albã vocãt: vel a q̄litate coloris: vel ꝙ eiꝰ radix ꝯtrita ⁊ corpori ĩfricata teneriorẽ ⁊ cãdidiorẽ cutẽ reddat. Nã ⁊ ſuccꝰ baccarũ eiꝰ lac vbibus ſiccis reddit. Ampeloſmelena.i. vitis nigra: eadẽ qꝫ labruſca hñs folia hedere ſilia ĩ oĩbꝰ maior q̄ꝫ vitis alba: baccas ſilr hñs q̄ ĩmaturitate nigreſcũt. vñ ⁊ vocabulum ſumpſit. Uiticella herba a latinis appellata: ꝙ ſicᷣ vitis q̄cq̄d ꝓximuꝫ habuerit apꝑhẽdat. Corimbis: quos anulos appellamꝰ. Buptalmon florẽ hꝫ croceũ oculo ſimilẽ. vñ ⁊ a grecis nomẽ accepit. Eſt aũt caule molle: folys coliãdri ſimilibus. Naſciᷣ iuxᷣ muros ciuitatũ. Flomos: quã latini verbaſcũ vocãt: q̄ruꝫ altera ẽ maſculus albidioribꝰ folys atqꝫ anguſtioribꝰ: altera femina folys latioribus atqꝫ nigris. Ferula vocata a medulla. Nã illã Uarro tradit eſſe ferule medullã: quã oppodelon greci vocãt. Nonnulli a feriẽdo ferulã dicunt. Hac.n. pueri ⁊ puelle vapulare ſolẽt: huiꝰ ſuccꝰ galbanũ ẽ. Papyrꝫ dcm̄ qđ igni ⁊ cereis eſt aptũ. Pyron.n. greci ignẽ dicũt. Iuncus dᷣ eo ꝙ iunctis radicibꝰ hereat. Scyrpus a quo ſegetes teguntᷣ ſine nodo: de q̄ Ennius. Querunt in ſcyrpo ſoliti ꝑdicere nodũ. Et in ꝓuerbio. Qui inimicus ẽ ẽt ĩ ſcyrpo nodũ q̄rit. Fucus genꝰ herbe eſt de q̄ tingiᷣ veſtis dicta: q꞉ mentiᷣ alienũ colorẽ. Uñ ⁊ Uirgi. Diſcet mentiri lana colores. Alga naſciᷣ in aquis ſtãtibꝰ. Ita deniqꝫ nomẽ ſumpſit ab algore aque: vel ꝙ alliget pedes: q꞉ craſſa ẽ: folys aquã ex ꝑte ſuꝑãtibꝰ. Ulua ⁊ typus herbe circa fontes ⁊ paludes ſtagniſqꝫ naſcunᷣ. Ex q̄bꝰ vlua.i. alga mollis: ⁊ q̊dãmõ fungus dicta ab vligine. Typus ṽo q̄ ſe ab aq̄s inflat. Uñ ẽt ambitioſorꝫ ⁊ ſibi placentiũ hominũ tumor typus diciᷣ. Carix acuta herba ⁊ duriſſima ſparto ſimilis: de q̄ Uirg. Et carice paſtus acuta. Spartꝰ frutex virgoſus ſine folys ab aſꝑitate vocatꝰ. Uolumia .n. funiũ q̄ ex eo fiunt aſꝑa ſunt. Gramẽ a ſitu potiꝰ dcm̄ ꝙ plurimorꝫ agrorꝫ ſit. Unde illud greci agreſte vocauerũt: lꝫ oĩs herba gramẽ voceᷣ ab eo ꝙ germieᷣ: ſicut robur oĩs ligni cutis: ⁊ ſpẽs ab eo ꝙ ſit firmiſſima. Filix a ſingularitate foly dcã. Deniqꝫ ex vna ṽgula altitudine cubitali vnũ ſciſſuꝫ foliũ gigniᷣ res ĩplicata velut pẽna. Auena ꝑ u. lr̄aꝫ herba eſt: ꝑ b. ṽo lorꝫ quo equi retinenᷣ. Auena herba ſeminalis ſegeti ſilis. Uirg. Urit.n. lini cã pũ ſeges: vrit auene: penitꝰ ⁊ ꝓ chalamo aliquotiẽs. Zizania qđ poete ſemꝑ ĩfelix loliũ dicũt ꝙ ſit iutile ⁊ ĩfecundum. Fenũ dcm̄ q̄ eo flãma nutriᷣ. Fos.n. flãma eſt. Fenũ qđ ẽ palea ꝑ e. ſolã ſcribẽduꝫ. fenũ qđ ẽ lucrũ ꝑ o. ⁊ e. ſcribiᷣ. Manipulũ dicimꝰ faſcẽ feni. Et dictꝰ manipulus ꝙ manũ ĩpleat.

¶ De oleribus. Cap. X.

HOrtus nominatur ꝙ ſemper ibi aliquid oriatur. naꝫ cum alia terra ſemel in anno aliquid creet: hortus nunquã ſine fructu eſt. Olus ab alendo dictum: eo ꝙ primũ homines ab oleribus alerentur antequã fruges ⁊ carnes ederent. Tantũ enim pomis arborum ⁊ oleribus alebãtur: ſicut animalia herbis. Caulis eſt generaliter herbarũ ⁊ olerum medius frutex: qui vulgo tyrſus dicitur: ꝙ a terra ſurſum conſcendat: ex quo deriuatum eſt vt ſpecialiter quoddam genus oleruꝫ caulis diceretur: quia tyrſus

ipsius amplius ceteris oleribus coalescit .i. crescit. Est
aūt gnāle nomē. Omnis.n. frutex caulis dr̄. Cauliuʒ aūt
sūt gnā qnqʒ.i. cumanū: pōpeianū: arcinū: sabellicū: bru
ciū. Cima dr̄ q̄si coma. Est.n. sūmitas oleꝝ vel arboꝝ i q̄
vigēs v̇tus nālis est. Malua genꝰ herbe hortulanę q̄ ex
pte gręco vocabulo appellat̄. απο του μαλακιεσαι
eo ꝙ molliēdi aluū soluēdiqʒ nām hēat. Cuiꝰ suco si qs
se oleo mixto punxerit ab apibꝰ negat̄ feriri. Folia eiꝰ ex
oleo trita ⁊ iposita scorpiōibꝰ credunt̄ aufferre torporeʒ.
Pastiaca vocata qꝛ radix eiꝰ p̄cipuꝰ pastꝰ sit hoīs. Est.n.
odoratu iocūda: cibo delectabilis. Rapa dcā a rapiendo
.i. ꝯp̄hēdēdo. Est āt radice amplior napę: sapore dulcior:
⁊ folio tenuior. Napus a sīlitudie vocatꝰ: nisi ꝙ folijs la/
tior ⁊ radicis gustu subacrior est. Nomīs aūt affintas in
vtrisqʒ ide pene cōis: qꝛ vtrūqʒ semē i alteꝝ vicissiʒ mu/
tat̄. Nā rapa i alio solo: vt Emilianꝰ ait: p̱ bieniū mutat̄ i
napū: i alio v̇o napus trāsit i rapā. Napocaulis ex duobꝰ
oleribꝰ ꝯpositū nomē hʒ: qꝛ dū sit sapore napo sīlis: nō in
radice sʒ in tyrso ꝯscēdit vt caulis. Sinapis appellat̄ ꝙ
folijs sit sīlis napis. Hęc vt auctores aiunt calidā v̇tutē
hʒ ⁊ egerit̄: sʒ strigit vrinā: crudū i cibo sumptū stōaco ꝯ
rū: coctū v̇o in olere iuuat stōacū: semē aūt eiꝰ tritū cuʒ
aceto s̄pētiū vulnera curat. Raphanū gręci nos radiceʒ
vocamus: eo ꝙ totꝰ deorsuʒ nitit̄ dū reliq̄ olera in sūma
magis ꝓsiliāt. Cuiꝰ semie macerato qsqs suas manꝰ infe
cerit: s̄pētes impune tractabit. Siqdeʒ ex ipsiꝰ radice ēt
ebur albescit. In cibo q̊qʒ venēo obsistit. Nā ꝯ venena
radices: nuces: lupini: citria: apiū: ruta ꝓsunt: sʒ ꝯ futurū
nō ꝯ acceptū veneniʒ. Vñ ⁊ apud veteres añ alias epu/
las hęc solebāt mēsis apponi. Lactuca dcā est: ꝙ abūdā/
tia lactis exuberet: seu qꝛ lacte nutriētes fęmīas implet.
Hęc ⁊ i viris veneris vsum coercet. Lactuca agrestis est
quā sarraliā noīamꝰ: eo ꝙ dorsuʒ eiꝰ i modū serrę ē. In/
tubꝰ gręcū nomē ē. Et itubꝰ ꝙ intꝰ sit tofus. Cepa vocat̄:
qꝛ nō aliud est nisi tm̄ caput. Ascalōia nūcupata ex vna
vrbiū palestię q̄ ascalon dr̄. vñ p̊us aduecta ē. Alliū dcm̄
ꝙ oleat. Vlpicū appellatum ꝙ allij odorē hēat. Faselos
vocari aiunt a faselo isula gręcię: vbi nō ꝓcul mōs olym
pus ē. Porꝝ cuiꝰ duo gnā sunt: capitatū ⁊ sectile. Capita/
tū maiꝰ: sectile paruulū. Beta apud nos oleris genꝰ: apō
gręcos lr̄a ē. Blituʒ genꝰ oleris saporis euanidi: q̄si vilis
beta. Cucumeres ꝙ sint īterdū amari: q dulces nasci ꝑhi
bent̄ si lacte mellito eoꝝ semē infundat̄. Cucurbita apo
pores. Sane pepo: melipepo: oçimū gręca noīa sūt: ⁊ ori/
go eoꝝ latinis īcerta. Olus molle atriplex: brassica: olisa
trū. Nasturtiū sapor appellauit: ꝙ acrīonia sui nasuʒ tor
queat. Fūgi ꝙ aridi ignē acceptū ꝯcipiāt. Fos.n. ignis ē.
vñ ⁊ esca vulgo dr̄: ꝙ sit fomes ignis ⁊ nutrim̄tū. Alij di/
cūt fungos vocatos: ꝙ sint ex eoꝝ gñe qdā interēptorij.
vñ ⁊ defuncti. Tuba tumor terrę ꝓdit: eaqʒ cā nomē illꝫ
dedit. Volui appellati: ꝙ sint volubiles ⁊ rotūdi. Aspara
gus ꝙ sit spiosa ⁊ aspa: ⁊ frutex eiꝰ: ex q̄ gignit̄. Capparis
a gręcis nomē sumpsisse vr̄ ꝙ hēat rotūda in sūmitatibꝰ
seminū capitella. Armoracea h̄ ē lapsana. Lapistꝝ. La
patia: hęc i cibo sūpta stōum ꝯfortat: venerē rep̄mit. Car
duus genꝰ herbę spiosę: hꝰ nā mordax ⁊ subaustera est ⁊
mollis: frīus ⁊ īdigestꝰ sucꝰ eiꝰ alopicias curat. Eruca q̄si
vruca ꝙ ignitę sit v̇tutis: ⁊ in cibo sępe sumpto veneris
īcēdiū moueat. Huiꝰ spēs duę: q̄rū altera vsualis: altera
agrestꝭ acrioris v̇tutis: vtraqʒ tm̄ veneris cōmouēs vsuʒ.

¶ De odoratis oleribus. Cap. XI.

Apiū dcm̄ ꝙ ex eo apex.i. caput ātiquoꝝ triū/
phātiuʒ coronabat̄. Hercules aūt hāc hęrbā
p̊mus capiti circūtulit. Nā nunc populū capi
te p̄ferebat: nūc oleastrū: nūc apiū. Cuiꝰ radi/
ces efficaciter pugnāt ꝯ insidias venenoꝝ. Eius generis
sunt petrosilenon: iposilenon: ⁊ oleosilenon. Petrosilenō
vocatū qꝛ sit sīle apio ⁊ nascat̄ in petris montibusqʒ p̄ru
ptis: qō nos petrapiū dicere possumus. Silenon.n. gręce
apiū dr̄: sed est sūmū ac ꝓbabile macedonicū gustu sua/
ue ⁊ odore aromatico. Iposilenon dcm̄ ꝙ sit duruʒ ⁊ au/
sterū. Oleosilenon ꝙ mollior folio ⁊ caule tenerū. Feni
culū latini vocāt: ꝙ eiꝰ tyrsi: seu radicis sucꝰ acuat visuʒ:
cuiꝰ v̇tus tradit̄ vt serpētes annuā senectutē eiꝰ gustu de
ponāt. Hoc olus gręci maratron vocāt. Ligusticuʒ a re/
gione nomē accepit. Nascitur enim plurimū in liguria
odore aromatico ⁊ gustu acri. Aneson gręci dicunt: siue
vt latini anesuʒ: hęrba oībꝰ cognita: acerrime feruēs. Co/
riādrū ex gręco noīe sumptū: qō illi corion vocāt: cuiꝰ se/
mē in dulci vino datū: ꝓniores reddit in venerē: si supra
modū dederis amētiā nutrit. Canos ēt ex coriādro ifici
traditū est. Ruta dicta ꝙ sit feruentissima: cuius altera
agrestis atqʒ v̇tute acrior: sʒ vtraqʒ feruentissima cōpro
bat̄. Hāc venenis repugnare mustelę docēt: q̄ dū cū ser/
pēte dimicauerint cibo eius armātur. Inula quā rustici
alam vocāt: radice aromatica: odoris sūmi cuʒ leni acri/
monia. Menta genus herbę odoriferę: huiꝰ gnā sex.

¶ Incipit liber decimusoctauus.

¶ De bellis. Cap. I.

Primus bella i
tulit Ninus assiriorū rex.
Ipe.n. finibꝰ suis nequaq̄
ꝯtētus humanę societatis
fędus irrūpēs exercitꝰ du/
cere: aliēa vastare: liberos
populos aut trucidar̄ aut
subijcere cępit: vniuersaʒ/
qʒ asyam vsqʒ ad libyę fi/
nes noua seruitute perdo/
muit. Hinc iaʒ studuit or/
bis i mutuo sāguīe grassa/
ri alterna cęde. Quatuor
āt sunt gnā belloꝝ.i. iustū: iniustū: ciuile: ⁊ plusq̄ʒ ciuile.
Iustū bellū ē qō ex publico ędicto gerit̄ d̄ rebꝰ repetitis:
aut ꝓpulsandoꝝ hostiū cā. Iniustuʒ bellū ē qō de furore
nō de legittima rōne init̄: De quo i republica Cicero di/
cit. Illa iniusta bella sūt q̄ sūt sine cā suscepta. Nā ex̄ vl/
ciscēdi aut ꝓpulsandoꝝ hostiū cā bellū iustū geri nullū
pōt. Et hoc idē Tulliꝰ paruis īteriectis subdidit. Nullū
bellū iustū hēri videt̄: nisi denūciatū: nisi dcm̄: nisi de re
petitis rebꝰ. Ciuile bellū est īter ciues orta seditio: ⁊ cōci/
tati tumultus: sicut īter syllā ⁊ mariū: q bellū ciuile inui
ceʒ in vna gēte gesserūt. Plusq̄ʒ ciuile bellū est vbi non
solū ciues ꝯcertāt: sʒ ⁊ cognati: q̄le actū est īter cęsareʒ ⁊
pōpeiū: qñ gener ⁊ socer iuicē dimicauerūt. Siquidē in
hac pugna frater cum fratre dimicauit: ⁊ p̄r aduersus fi/
liū arma portauit. Lucanꝰ. In fratrū ceciderūt pręmia
fratris. Itē. Cui ceruix cęsa parētis cederet. Bella itaqʒ
dicunt̄ iterna: externa s̄uilia: socialia: piratica. Nā pirati
ca bella sunt sparsa latronū manꝰ ꝑ maria myoparoni/
bus leuibꝰ ⁊ fugacibꝰ: nō solū nauiū comeatus: sʒ ēt insu
las ꝓuinciasqʒ vastātibus. Quos p̊muʒ Cneus pōpeius
post multā vastationeʒ quā terra mariqʒ diu egerat mi
ra celeritate cōpressit ac supauit. Sicut aūt bellū vocat̄
qō ꝯ hostes agit̄: ita tumultus q ciuili seditiōe ꝯcitatur.
Nā seditio ē dissensio ciuiū: dcā ꝙ seorsum alij ad alios
eāt. Alij ęstimāt dissensioneʒ animoꝝ seditionē vocari:
quā gręci diastasin vocāt. Quō aūt differat vtrūqʒ Cice
ro docet. Pōt eniʒ inquit esse bellū vt tumultus non sit.

Pōt.n.ingt eē belluȝ vt tumultus nō ſit.Tumult⁹ aūt eē
ſine bello nō pōt.Quid ē aūt aliud tumult⁹niſi pturbatio
tāta vt maioꝛ timoꝛ oꝛiat᷑.Unͬ ēt dict⁹ tumult⁹:q̄ſi timoꝛ
multus.Grauioꝛ aūt ē tumultus q̄ȝ bellū. Nā in bello va
catōes valēt:in tumultu nō valēt.Differt āt bellū:pugna:
ꝛ p̄liū. Nā bellū vniuerſuȝ dr̄:vt punicū. Huius ptes ſūt
pugnę:vt cannēſis:termēſis. Rurſuȝ in vna pugna multa
ſunt p̄lia.Aliud.n.in coꝛnib⁹:aliud in media:aliō in extre
ma acie gerit᷑. Bellū igit᷑ ē totū:pugna vni⁹ diei: p̄liuȝ ps
pugnę ē.Bellū antea duelluȝ vocatū:eo q̄ due ſunt ptes
dimicātiū:vel q̄ alteꝝ faciat victoꝛē:alteꝝ victū.Poſtea
ōtracta lr̄a d:ꝛ mutata v ī b:dictū ē bellū.Alij p antiphra
ſin putāt bellū q̄ ſit hoꝛridū:vnͬ ē illud.Bella hoꝛrida bel
lo:cū bellū ɔ̄ ſit peſſimū.Pꝛęlia dn̄r a p̄mēdo hoſtis ho
ſtē. Unͬ ꝛ p̄la ligna q̄bus vua p̄mit᷑.Pugna vocata eo q̄
initio vſus fuiſſet in bello pugnis ɔtendere:vel qꝛ p̊ bellū
pugnis incipiebāt.Unͬ ꝛ pugna ēt duoꝝ ē aliqn̄ ꝛ ſine fer-
ro.Quatuoꝛ aūt in bello agunt᷑:pugna:fuga:victoꝛia:pax.
Pacis vocabulū vr̄ a pacto ſumptū. Poſteri⁹ aūt pax ac
cipit᷑:fedus p̄mū initur.Fędus ē pax q̄ fit inter dimicātes
vel a fide:vel a fęcialibus.i. ſacerdotib⁹ dictū.Per ipſos
.n.fiebant fędera:ſicut p ſeculares bella.Alij fędera dicta
putāt a poꝛca fęde ꝛ crudeliter occiſa:cui⁹ moꝛs optabat᷑
ei q a pace reſtitiſſet.Uirgilius.Et cęſa iūgebāt fędera poꝛ
ca.Fęderis ptes inducię.Et dictę inducię q̄ſi in dies ocia.

De triumphis. Cap. II.

OMne regnū ſęcl'i huius bellis q̄rit᷑.victoꝛijs
ppagat᷑.Uictoꝛia dicta q̄ vi.i.virtute adipi-
ſcat᷑. Hoc eſt.n. ius gentiū vim vi expellere.
Nā turpis ē dolo q̄ſita victoꝛia.Certa aūt vi
ctoꝛia ē:vel occiſio hoſtis:vel expoliatio: vel
vtrunqȝ. Non ē aūt iocūda victoꝛia q̄ p imenſa detrimen
ta cōtingit.Et hoc eſt qō laudat Saluſtius duces victoꝛi
am in cruento exercitu deportaſſe. Pōpa dicta eſt gręca
ſignificatiōe apotoy pompey ſthay:hoc ē publice oſtenta
ri.Pręcedit aūt victoꝛia pōpā.iō q̄ ituris ad hoc certamē
p̄mū ē victoꝛię votū.Tropheuȝ dictū apotis tropis.i.a cō
uerſione hoſtis ꝛ fuga.Nam ab eo q̄ hoſtem q̄s fugaſſet
merebat᷑ tropheū:q̄ occidiſſet triumphū:q dictus ē apo
tis triambis.i.ab exultatione.Plenę.n.victoꝛię triūphus
debet᷑:ſemiplenę tropheū:qꝛ nōdū plenā eſt cōſecutus vi
ctoꝛiam. Non.n.obtinuit:ſȝ fugauit exercituȝ. Hęc tn̄ no
mina ſcriptoꝛes cōfundūt.Tranqllus aūt triūphū latine
dicit poti⁹ appellatū:q̄ is q triūphās vrbem ingrederet᷑:
tripartito iudicio oneraret᷑. Nā p̄mū de triūpho duci con
cedēdo exercitū iudicare ſolitū erat:ſecūdo ſenatū.tertio
populū.Erat aūt apud romanos mos vt triumphantes q̄
drigis veherent᷑:ex illo q̄ ſoliti ſint p̊oꝛes duces hoc habi
tu bella inire.Quicunqȝ aūt in cōflictu viciſſet.palma au
rea coꝛonabat᷑:qꝛ palma ſtimulos hȝ.Qui v̊o ſine ɔflictu
fugientē pꝛoſtraſſet:laurea.eo q̄ hęc arboꝛ ſine ſpinis eſt.
Nāqȝ ꝛ purpureā ꝛ palmatā togā triūphantes iduebant᷑.
ꝛ Scipionē cū ſceptro in manu gerebāt ad imitationē vi
ctoꝛię Scipionis:lȝ ꝛ Scipio bacul⁹ ſit quo hoīes innitū
tur.vnͬ ꝛ ille p̊mus coꝛneli⁹ Scipio appellat⁹ ē:qꝛ in foꝛo
pr̄ ei⁹ cęcus inixus eo ambulabat. Sup Scipionē aūt aq
la ſupſedebat ob indiciū q̄ p victoꝛiā q̄ſi ad ſupnam ma
gnitudinē accederēt.Inde ꝛ coloꝛe rufo pliniebāt᷑:q̄ſi imi
tarēt᷑ diuini ignis effigiē.Qō v̊o a carnifice ɔtingebāt᷑.id
erat īdicio vt ad tm̄ faſtigiū euecti: mediocritatis huma
nę ɔmonerent᷑.Duobus aūt generib⁹ delet᷑ exercitus:aut
īternitiōe:aut diſpſiōe.Saluſtius. Hoſtes ingt opp̄ſſi:aut
dilapſi foꝛēt.Sic ꝛ vtrūqȝ Uirgilius.Internitiōe: vt ſub-
merſaſqȝ obꝛue puppes.Diſpſiōe:vt age ꝛ diſijce coꝛpoꝛa
pōto.Spolia hoſtiū p̄da:manubię:exuuię partes.Pręda
a pręādo vocata.Manubię eo q̄ manib⁹ detrahūtur.
Hę ꝛ exuuię ab exuendo dictę.qꝛ exuunt᷑. Hę ꝛ ptes:a p
diuiſiōe p pſonaꝝ q̄litate ꝛ laboꝝ iuſta deciſiōe.Spolia
aūt a pallijs q̄ſi expallia:victis.n.detrahunt᷑.

De ſignis. Cap. III.

SIgna belloꝝ dn̄r q̄ ex his exercit⁹ ꝛ pugnan
di ꝛ victoꝛię receptui accipit ſymbolū. Nam
aut p vocē tubę aut p ſymbolū admonet᷑ ex
ercitus legionū.Pꝛincipalia ſigna aq̄lę:dra-
cones ꝛ pilę Aq̄lę iō q̄ eadeȝ auis iouis in armis auſpicio
fuerit. Nā dū idē iouis aduerſus titanas pficiſceret᷑:aq̄lā
ei in auſpicio apparuiſſe ferūt:quā ille p indicio victoꝛię
acceptā tutelę ſuę auſpicat⁹ eā legiōi ſignū dedit: quo fa-
ctū ē vt deinceps militū ſignis ɔmitteret᷑.Cuius lucanus
meminit dicēs.Signa pares aq̄las ꝛ pila minantia pilis.
Draconū ſigna ab apoline moꝛte phitōis ħpētis īchoata
ſūt.dehic a gręcis ꝛ romanis ī bello geſtari cęperūt.Pilā ī
ſigno ɔſtituiſſe fert᷑ auguſt⁹ pp natōes ſibi ī cūcto oꝛbe ſb
iectas vt magis figurā oꝛbis on̄deret.Uexillū ꝛ ip̄ȝ ſignū
bellicū tractū:nom̄ hn̄s a veli diminutōe q̄ſi vellilū.Sub
romulo āt faſciculos feni pꝛo vexilis milites habuerunt.
Hic ꝛ manipuli appellāt᷑.Manipulos.n.dicim⁹ faſces fe
ni q̄ manū ipleāt.Cętera ſigna diuerſis p̄lata agminibus
ſȝ militarē ɔſuetudinē exiſtūt p q̄ exercit⁹ pmixtiōe p̄lio
rum agnoſcit᷑.

De buccinis. Cap. IIII.

BUccina ē q̄ ſignū dat᷑ in hoſtē:dicta a voce q̄ſi
vocina. Nam pagani:agreſteſqȝ ad oēm vſum
buccina ad ɔpeta ɔuocabant᷑: pp̄e q̊ h̄ agreſti-
bus ſignū fuit.De quo Pꝛoptius. Buccina co
gebat p̄ſcos ad arma q̄rites. Hui⁹ clangoꝛ buc-
cinū dr̄.Tubaȝ tyrrheni p̊ᵐ inuenerūt.vnͬ Uirgili⁹.Tyr
rhenuſqȝ tubę mugire p ęthera clāgoꝛ. Hāc.n.a tyrrhēis
p̄donib⁹ excogitatā dn̄tcū diſpſi circa maritimas oꝛas nō
facile ad q̄ȝcūqȝ p̄dę occaſionē voce aut buccina ɔuocarē
tur vēto plęrūqȝ obſtrepēte. Hinc poſtea bellicijs certa-
mib⁹ adhibita ē ad denūcianda ſigna belloꝝ vt vbi exau
diri p̄ copiaꝝ tumultu n̄ poterāt:ſonit⁹ tubę clāgētis atti
geret.Tuba āt dctā q̄ſi toffa.i.caua.Itē tuba quaſi tibia.
Inter tubā āt ꝛ buccinā veteres diſcernebāt.Nā buccina
īſonās ſollicitudinē ad bella denūciabat.Uir.Qua bucci
na ſignū.dira dedit.Tuba āt p̄liū īdicabat.vt At tuba ter
ribili ſonitu.Cuius ſonit⁹ varius ē. Nā interdū canit᷑:vt
bella ɔmittant᷑:interdū vt inſequant᷑ eos q fugiūt:īterdū
receptui. Nā receptus dr̄ quo ſe exercitus recipit:vnͬ ꝛ ſi-
gna receptui canere dn̄r.Claſſica ſunt coꝛnua q̄ ɔuocandi
cā erāt facta:ꝛ a calādo claſſica dicebant᷑.De q̄bus Uirgi
lius.Claſſica iāqȝ ſonāt.Apud amaçonas aūt nō tuba ſic
a regib⁹:ſȝ a regina ſiſtro vocabat᷑ fęminaꝝ exercitus.

De armis. Cap. V.

ARma generalr̄ oiuȝ reꝝ inſtrumēta ſūt:vnͬ ꝛ
vbi reponūt᷑:armaria dicta ſūt. Itē arma ſūt
tela oiuȝ geneꝝ:ſȝ arma ſūt q̄b⁹ ipſi tuemur:
tela q̄ emittimus. Nam arma ſunt duplicia.i.
q̄bus pcutimur vel q̄bus tegimur.Arma aūt ppꝛie dicta
ſūt:eo q̄ armos tegunt. Nā arma vel ab armis dn̄r.i.hu
meris:vt lat⁹ hic haſta p armos acta tremit: vel apotoin
arios.i.a marte.

De gladijs. Cap. VI.

GLadius gn̄aliter dicitur enſis in p̄lio:ſȝ enſis
ferrū tm̄:gladius v̊o totus. Pꝛopꝛie aūt appel
lat᷑ gladius q̄ gulā diuidit.i. ceruicē ſecat.Ad
hoc.n.p̊muȝ eſt factus. Naȝ cętera mēbꝛa ſe-
curibus magis cędunt᷑:collum gladio tantuȝ.
Acies aūt gladij ab acumine dicta ē.Capulus vocat᷑ vel
qꝛ caput eſt gladij:vel qꝛ ibi capit᷑ vt teneatur. Naȝ alibi
acies ferri nō finit.Mucro nō tm̄ gladij eſt:ſȝ cuiuſlȝ teli

acumē: dictus a longitudine. Naȝ macron greci longū dicunt: hinc ⁊ macherę. Machera aūt ē gladius longus ex vna pte acut⁹. Framea vero gladius ex vtraqȝ parte acutus: quā vulgo spataȝ vocāt. Framea autē dicta qꝛ ferrea est. Nam sicut ferramētū: sic framea dicit᷑: ac proinde oīs gladius romphea. Spata a passiōe dicit᷑ gręco verbo: qm̄ patin gręce dicit᷑ pati: vñ ⁊ patioꝛ ⁊ patit᷑ dicim⁹. Aliȝ spataȝ latine autumāt dictā: eo ꝙ spacioso sit.i.lata ⁊ ampla Unde ⁊ spatula in pecoꝛib⁹: Semispaciū gladius ē a media longitudine spatę appellatus nō vt imprudēs vulgus dicit: sine spacio: duȝ sagitta velocioꝛ sit. Pugio a pungendo ⁊ transfigēdo vocat᷑. Est.n. gladius puus ⁊ bisacut⁹ lateri adhęrēs. Idē ⁊ clunabulū dictū: ꝙ religet᷑ ad clunē. Celidoniac⁹ gladi⁹: ferꝝ ē latū: cui⁹ duplex mucro ac bifurcus in modū caudę hirūdinecę format᷑: vñ ⁊ celidoniacus dr̄. Sica a secādo dicta ē. Est.n. gladius breuis: quo maxime vtunt᷑ q apud italos latrocinia exercēt: a quo ⁊ sicariȝ dicti sunt. Trāquillin⁹ aūt dicit. dū cuiusdā gladiatoris ī ludū emissi gladi⁹ curuat⁹ fuisset ex acie recta pcurrit vn⁹ ad eū corrigēdū: tumqȝ a pugnāte rñsuȝ ē: sica pugnabo: inde sicę nomē datū est. Secures signa sunt: q̄ ante consules ferebant᷑: ne aut vsuȝ pderēt belli: aut vacātes ocio aspectuȝ amitterent gladioꝝ. Quas ⁊ hispani ab vsu francorum per deriuationem franciscas vocant.

De astis. Cap. VII.

Asta est cōtus cū ferro: cuius diminutiuum facit astile. Nomē aūt asta ab astu subsumpsit: vnde ⁊ astutia. Cōtus ferrum nō hȝ: sȝ tm̄ cuspide acuta est. Uirgilius. Ferratasqȝ trudes ⁊ acuta cuspide contos. Contus aūt q̄si conitus. Est.n. conitus acuta rotunditas. Trudes amites sunt cuȝ limato ferro: q̄ gręci alpestria dicunt. Trudes aūt dr̄ ab eo ꝙ trudunt ⁊ detrudunt. Uirgilius. Ferratasqȝ trudes. Uenabula dicta q̄si venatui habilia. Excipia qꝛ veniētes excipiūt: q̄si excipiabilia. Excipiūt.n. apros: expectāt suscipiuntqȝ leones: intrāt vrsos: sit tm̄ firma manus. Lancea ē asta amētū hñs in medio. Dicta aūt lācea ꝙ ęq̄ lance.i. ęq̄li amēto ponderata vibrat᷑. Amētū vinculū est iacularū astiliū qđ mediȝs astis aptat᷑. Et idē amentū: q ī medio astę religat᷑ vt iaculet᷑. Claua ē q̄lis fuit Herculis: dicta ꝙ sit clauis ferreis inuicē religata: ⁊ ē cubito ⁊ semis facta in longitudine. Hec ⁊ cateia quā Horati⁹ caiā dicit. Est.n. genus gallici teli ex mā ꝙ maxīe lenta: q̄ iactu nō qdē lōge pp grauitateȝ euolat: sȝ quo puenit vi nimia pfringit: ꝙ si ab artifice mittat᷑: rursū redit ad eū q misit. Huius meminit Uirgilius dicēs. Teutonico ritu soliti torq̄re cateias. Uñ ⁊ eos hispani ⁊ galli teutonos vocāt. Falarica ē teluȝ ingēs torno factū hñs ferrū cubitale ⁊ rotūditatē de plūbo in modū sphęre ī ipsa sūmitate. dr̄ ēt ⁊ ignē hr̄e affixū. Hoc aūt telo pugnat᷑ de turribus q̄s falas dici manifestū est. Iuuenalis. Consulis añ falas delphinorūqȝ colūnas. A falis igit᷑ dicta ē falarica: sic̄ a muro muralis. Sane falaricā Lucanus dic̄ neruis mitti tortilib⁹ ē q̄dā machina: vt nec vibrata falarica neruis. Uirgili⁹ v̄o ait turnū manu falarica iaculasse. Pila sunt arma iaculoꝝ atqȝ teloꝝ a torquēdo vel emittēdo vocata. De qbus Lucanus. Signa pares aquilas ⁊ pila minātia pilis. Cuius singulare pilum dr̄. Telū vocat᷑ ꝟm gręcā etymologiā apoton tilo en qꝙd longe iaci pōt: q̄ȝq̄ȝ abusiue dicat᷑ ⁊ gladius: vt est illud. At nō hoc telū mea qđ vi dextera versat. Proprie āt teluȝ a lōgitudine dicit᷑. Unde ⁊ mustela dicit᷑ ꝙ longioꝛ sit q̄ȝ mus. Cuspis astile amentatū a cespite dicta: ꝙ ē virgultum. Uirgilius. Et pastoralē pręfixa cuspide mirtyuȝ. Proprie autem cuspis posterioꝛ pars astę est.

De sagittis. Cap. VIII.

Sagitta a sagaci iactu.i. veloci ictu vocata. Pennis.n. fert᷑ q̄si auis: vt celeriter moꝛs percurrat ad hoīem. His p̄ᵐ cretēses vsi sūt. Quibus pennę iō vt dixim⁹ agglutinant᷑ vt leues sint ⁊ puolēt scutatos. Spicula sūt sagittę vł lanceę breues ab spicaꝝ spē nūcupatę. Scoꝛpio ē sagitta venenata arcu vel toꝛmētis excussa. Quę dū ad hoīeȝ venerit: virus quo figit īfundit: vñ ⁊ scoꝛpio nomē accepit.

De pharetris. Cap. IX.

Pharetra sagittaꝝ theca a ferēdo iacula dctā: sicut ⁊ pheretrū vbi fun⁹ defert᷑: q̄ iō ętymologiam cōeȝ hñt qꝛ pharetra moꝛtē: pheretrum moꝛtuū poꝛtat. Coꝛiti ꝓpe sunt arcuuȝ thecę: sic̄ sagittaꝝ pharetrę. Uagina appellat᷑ eo ꝙ in ea mucro vel gladius baiulet᷑. Theca ab eo ꝙ aliqđ receptū tegat c. littera ꝑ ꝗ posita. Aliȝ gręco noīe thecaȝ vocari asserūt ꝙ ibi reponat᷑ aliqđ. Inde bibliotheca librorum repositio dicit᷑. Dolones sunt vaginę lignęę: inter q̄s latet pugio sub baculi specie: Dolones aūt a dolo dicti sūt ꝙ fallant ⁊ decipiant ferro cuȝ spēm p̄ferant ligni. Hos vulgus gręco noīe oxos vocant.i. acutos. Uñ ⁊ apud medicos acutus moꝛbus oxea vocat᷑. Arcus vocat᷑ eo ꝙ arceat aduersarium. Inde ⁊ arces dr̄ a qbus arcent᷑ hostes. Item arcus ob spēm: ꝙ sint curuati artius.

De fundis. Cap. X.

Funda dicta eo ꝙ ex ea fundantur lapides.i. emittant᷑. Haꝝ vsus p̄ᵐ in īsulis q̄ baleares dr̄ inuētus ē. Uirgilius. balearis v̄bera fundę. Balista gen⁹ toꝛmēti ab emittēdo iacula dicta. Bali.n. gręce mittere dr̄. Toꝛquet᷑.n. v̄bere neruoꝝ ⁊ magna vi iacet aut astas aut saxa. Inde ⁊ fundibalus q̄si fundēs ⁊ emittens. Cōtra balistā testudo valet. Series.n. fit armoꝝ vmbonibus īter se colligatis.

De ariete. Cap. XI.

Arieti nomē spēs dedit: eo ꝙ cuȝ īpetu īpingit muꝝ in modū arietū pugnātiū. Ualidę.n. ac nodosę arboꝛis caput ferro vestit᷑: eaqȝ suspēsa funib⁹ multoꝝ manu ad muꝝ īpellit᷑: deinde retroꝛsuȝ ducta īpetu maioꝛe destinat᷑: sicqȝ ictibus crebꝛis ꝯcussū muri latus cedit: cauatūqȝ irrūpit ac fenestrā facit. Cōtra īpulsuȝ arietis remediū ē saccus paleis plenus ⁊ in eū locū demissus quo aries pcutit. Laxo.n. saccoꝝ sinu ict⁹ arietis illisus mollit᷑. Durioꝛa.n. mollioꝛib⁹ facili⁹ cedūt. Plutei sūt crates coꝛio crudo intextę: q̄ in ope faciēdo hosti obȝciunt᷑. Muscul⁹ cuniculo silis fit: quo mur⁹ pfodit᷑: ex q̊ ⁊ appellat᷑: q̄si murusculus.

De clypeis. Cap. XII.

Clypeus ē scutū mai⁹: dict⁹ ab eo ꝙ clepet.i. celet coꝛp⁹: piculisqȝ subducat: apoton klepte in. Oppositus.n. sua defensiōe ab astis ⁊ iaculis coꝛp⁹ munit. Clypeus aūt peditū ē: scutuȝ eqtū. Scutū appellatū eo ꝙ a se excutiat telorum ictuȝ. Ut.n. telis resistat᷑: clype⁹ añfert᷑. Umbo scuti ps media ē: q̄si vmbilicus. Ancile vocat᷑ scutū breue ⁊ rotundū. De quo Uirgilius. Leuaqȝ ancile gerebat. Et ancile dcm̄ ab ancisiōe: ꝙ sit ab oī pte veluti āncisuȝ ac rotūdum. Ouidi⁹. Idqȝ ancile vocāt ꝙ ab oī pte recisuȝ. Quaqȝ notes ocul' angl's oīs abē. Pelta scutū breuissimū ī modū lunę medię. Cui⁹ meminit liber regū. Fec̄ rex salomō ducēta scuta de auro puro: ⁊ trecētas peltas ex auro ꝓbato. Cetra scutū loꝛeuȝ sine ligno: q̊ vtunt᷑ afri ⁊ mauri. De q̊ poeta. Leuē cetra tegit. Parma leuia arma q̄si paruus clype⁹. Dicit᷑ āt ⁊ testudo scutū. Nā ī modū testudinis fit clypeus. Est ⁊ testudo scutoꝝ ꝯnexio curuata ī testudinis modū. Nāqȝ in armatoꝝ generib⁹ milites ēt ab aīalibus

noīa

noīa sumūt: vt aries. Et Salustius: in modum inqt heri/
cy militaris. ⸿ De loricis. Cap. XIII.
l Orica vocaᷣ eo ꝙ loris careat: sol.n. circulꝭ ferreis
ꝯtexta ē. Squama ē lorica ferrea ex lamīs ferreis
aut ęreis ꝯcatenata: ī modū squamę piscis: ꝛ ex ipo
splēdore sq̄maꝝ ꝛ silitudie nūcupata ē. De cilitys ăt ꝛ po
lliunᷣ ꝛ regūᷣ loricę. ⸿ De galeis. Cap. XIIII.
c Assis de lamina ē: galea de corio. Nā galeros coriū
dᷣ. Cassidē ăt a tuscis noīatā dnt. Illi.n. galeā cassiz
noiant: credo a capite. Apex ē qđ ī sūma galea emi
net: quo figiᷣ crista: quā gręci conū vocāt. Nam conus est
curuatura q̄ in galea ꝓminet ꝛ supra quā cristę sunt.

⸿ De foro. Cap. XV.
Forus exercēdaꝝ litiū locus: a fando dict⁹ vel
a phoroneo rege q primus gręcis legez dedit.
Qui locus ꝛ rostra vocaᷣ ab eo ꝙ ex bello pu
nico captis nauib⁹ carthaginēsiū rostra abla
ta sunt: ꝛ in foro romano ꝑfixa: vt eēt huius insigne victo
rię. Cōstat aūt forus cā: lege: ꝛ iudice. Cā vocaᷣ a casu quo
euenit. Est.n. mā ꝛ origo negocy: necdū discussiōis exami
ne patefacta: q̄ dū ꝓponiᷣ cā ē: dū discutiᷣ iudiciū ē: dum
finiᷣ iustitia: vocatū aūt iudiciuz q̄si iurisdictio: ꝛ iustitia
q̄si iuris status. Judiciū aūt ꝑus inq̄sitio vocabaᷣ. Uñ ꝛ
actores iudicioꝝ: ꝛ ꝑpositos q̄stores: vl̄ q̄sitores vocam⁹.
Negociū multa significat: mō actū rei alicui⁹: cui ꝯriuz ē
ociuz: mō actionē cāę: qđ ē iurgiū litis. Et dictū negociū q̄
si nec ociuz.i. sine ocio. Negociū aūt in cāis: negociatio in
ꝯmertys dᷣ: vbi aliqd daᷣ vt maiora lucrenᷣ. Jurgiū di/
ctuz: q̄si iuris gariuz: eo ꝙ hi q cāz dnt iure disceptēt. Lis
a ꝯtētiōe limitis ꝑus nomen sumpsit. De q̄ Uirgilius. Li
mes erat posit⁹ litē vt discerneret agri. Cā aut argumēto:
aut ꝓbatiōe ꝯstat. Argumētū nunq̄z testibus. nunq̄z tabu
lis dat ꝓbationē: sz sola inuestigatiōe inuenit veritatē: vñ ꝛ
dictū argumētū.i. argutū inuētū. Probatio aūt testib⁹ ꝛ
fide tabulaꝝ cōstat. Jn oī aūt iudicio sex ꝑsonę requiruᷣ:
iudex: accusator: reus: ꝛ tres testes. Judex dict⁹: q̄si ius di/
cens pplo: siue ꝙ iure disceptet. Jure aūt disceptare est iu
ste iudicare. Nō ē aūt iudex si nō ē in eo iusticia. Accusa/
tor vocatus: q̄si adcausator: qꝛ ad cāz vocat eū quē appel
lat. Reus a re q̄ petiᷣ nuncupaᷣ: qꝛ q̄uis sceleris cōscius
nō sit: reus tñ dᷣ: q̄z diu in iudicio ꝑ re aliq̄ petiᷣ. Testes
antiq̄tus supstites dicebanᷣ: eo ꝙ sup statū causę ꝓferebā
tur. Nūc ꝑte ablata nois testes vocanᷣ.. Testis aūt ꝯside
raᷣ: ꝯditiōe: nā: ꝛ vita. Cōditiōe si liber: nō seruus. Naz sę
pe seruus metu dominātis testimoniū supprimit v̄itatis.
Nā si vir nō fęmina. Nā variū ꝛ mutabile semꝑ fęmina.
Uita. si innocēs ꝛ īteger actu. Nā si vita bona defuerit: fi
de carebit. Nō.n. pōt iustitia cū scelerato hr̄e societatem.
Duo sunt aūt genera testiū: aut dicēdo id qđ viderūt: aut
ꝓferēdo id qđ audierūt. Duobus aūt modis testes delin
quunt: cū aut falsa ꝓmunt: aut vera silentio obtegunt.

⸿ De spectaculis. Cap. XVI.
Spectacula vt opinor: gn̄aliter noīanᷣ volu/
ptates: q̄ nō ꝑ semetipsa inq̄nāt: sz ꝑ ea q̄ illic
gerūᷣ. Dicta aūt spectacula eo ꝙ hoīb⁹ publi
ca ibi ꝑbeaᷣ īspectio. Hęc ꝛ ludicra nuncupa
ta: ꝙ in ludis gerāᷣ: aut in scęnis. Ludoꝝ ori
go sic tradiᷣ. Lydy ex asia trāseūtes ī hetruria ꝯsederūt
duce tyrrheno: q fratri suo successerat in regno. Cōtētiōe
igiᷣ in hetruria īter cęteros ritus supstitionū suaꝝ specta
cula quoqz religiōīs noīe instituerūt. Jnde romani arces/
sitos artifices mutuati sunt: ꝛ īde ludi a lydys vocati sūt.
Uarro autē dicit ludos a lusu vocatos: ꝙ iuuenes ꝑ dies
festos solebāt ludi exultatiōe delectare pplm. Uñ ꝛ euz
lusuz iuuenū ꝛ dieb⁹ festis ꝛ tēplis ꝛ religiōib⁹ deputabāt.

Nihil iam de cā vocabuli: duz rei cā idolatria sit. Uñ ꝛ ꝓ
miscue ludi liberalia vocabanᷣ ob honorez liberi patris.
Ob hoc despiciēda ē originis macula: ne bonum ęstimes
qđ initiū a malo accepit. Ludus aūt aut gymnicus ē: aut
circensis: aut gladiatorius: aut scęnicus.

⸿ De ludo gymnico. Cap. XVII.
Gymnicus ludus ē velocitatis ac virium glie.
Cui⁹ locus gymnasiū dᷣ: vbi exercenᷣ athle/
tę: ꝛ cursoꝝ velocitas ꝯprobaᷣ. Hinc accidit
vt oīuz ꝓpe artiū exercitia gymnasia dicanᷣ.
Antea.n. ī locis certātes cincti erāt ne nudarenᷣ: post rela
xato cinglo repēte ꝓstratus ꝛ exanimat⁹ ē qdā cursor: q̄re
ex ꝯsily decreto tūc arco: ippomenes vt nudi deīceps oēs
exercitarenᷣ ꝑmisit. Ex illo gymnasiū dictū ē: ꝙ iuuenes
nudi exercenᷣ in campo: vbi sola tm̄ pudēda operiunᷣ.
⸿ De generibus gymnicoꝝ. Cap. XVIII
g Genera gymnicoꝝ q̄nqz.i. salt⁹: cursus: iactus: v̄tus:
atqz luctatio. Uñ ferūt quēdā regē tot filios adole
scētes hn̄tez: totidē generibus de regno iussisse cōtendere.
⸿ De saltu. Cap. XIX.
s Saltus dictus quasi exilire in altum. Est eniz saltus
altius exilire vel longius.
⸿ De cursu. Cap. XX.
c Cursus a velocitate cruꝝ vocaᷣ. Est.n. cursus cele/
ritas pedum. ⸿ De iactu. Cap. XXI.
i Iact⁹ dict⁹ a iaciēdo: vñ ꝛ piscatoriū rete iaculū dᷣ.
Huic arti vsus est arreptos lapides procul ferire:
astas pondere libratu iacere: sagittas arcu emittere.
⸿ De virtute. Cap. XXII.
v Virtus ē īmēsitas viriū in labore ꝛ pondere corpis.
⸿ De luctatione. Cap. XXIII.
l Luctatio a lateꝝ ꝯplexu vocata: q̄bus cominus cer
tantes initent: q gręca appellatōe athletę vocanᷣ.
Locus aūt luctationis palęstra diciᷣ.
De palęstra. Cap. XXIIII.
p Palestrā ăt vel απο του πάλησ.i. a luctatiōe vel
απο του παλλειν.i. a motu ruinę fortis noīatā dicūt.s.
ꝙ ī luctādo cū medios arripiāt fere q̄tiunt: idqz apud grę
cos pallein vocaᷣ. Quidā opinanᷣ artē luctādi vrsoꝝ ꝯtē
tione mōstratā. Nāqz īter cęteras feras eos solos ꝛ erigi
ꝯgressos ꝛ subsidere celeriter: ac reuerti: ꝛ mō manib⁹ ten
tare inuicē: mō ꝯplexu abigere sese more luctantiū dicunt.
⸿ De agone. Cap. XXV.
q Quę latini certamina: gręci agones vocāt: a freq̄uē
tia q̄ celebrabāᷣ. Siqdē ꝛ oēz cętū atqz ꝯuētū ago
na dici. Aly ꝙ ī circulis ꝛ q̄si anei tonias.i. sine angulo lo/
cis ęderenᷣ nuncupatos agones putant.
⸿ De generibus agonum. Cap. XXVI.
a Agonū genera fuisse: imēsitas virium: cursus celeri
tas: sagittādi ꝑitia: stādi patiētia: ad citharā quoqz
vel tibias incedēdi gestus. de moribus quoqz: de forma:
de cātadi modulatione: terrestris quoqz belli: ꝛ naualis ꝑ
ly: ꝑpetiendorūqz supplicioꝝ certamine.
⸿ De ludis circensibus. Cap. XXVII.
l Ludi circēses sacroꝝ cā deoꝝ ac gētiliū celebratiōi
bus īstituti sūt: vñ ꝛ q eos spectāt dęmonū cultib⁹
īseruiᷣ vñr. Nā res eq̄stris antea simplex agebaᷣ: ꝛ vtiqz
cōis vsus huius reatus nō erat. Sz cū ad ludos coactus ē
nālis vsus: ad dęmōioꝝ cultū trāslatus ē. Jtaqz castori ꝛ
polluci ōputabāᷣ hęspēs: q̄b⁹ equos a Mercurio distribu
tos historię docēt: sz ꝛ neptūnus eq̄stris ludus ē quē gręci
ippon vocāt: sz ꝛ marti ꝛ ioui ī ludis eq sūt ꝯsecrati: ꝛ ipsi
q̄drigis ꝑsūt. Circēses ăt ludi iō dci vl̄ a circūeundo: vl̄ ꝙ
vbi nūc metę sᷣ: oliz glady ponebāᷣ. q̊s q̄drigę circūibāt.
ꝛ ide dicti circēses ab ensib⁹ circa quos currebāt. Siqdez

in littore circa ripas fluminū cursus agitantes gladios in ordine in ripę littore ponebāt:ꝛ erat artis equum circa picula torq̄re. Jnde ꝛ circēses dicti putant̄:q̄si circū enses.

℄ De circo. Cap. XXVIII.

CJrcus soli p̄ncipal'r ꝯsecrat᷒ ē a paganis:cuius ędes medio spacio ꝛ effigies de fastigio ędis emicat:qd̄ nōnulli putauerūt sub tecto consecrādū:quē in apto h̄nt. Est aūt circus oē illud spaciū qd̄ circuire eq solēt. Hunc romani dcm̄ putāt a circuitu equoꝝ:eo ꝙ ibi circum metas eq currant. Greci vō a circe filia solis q̄ patri suo hoc genus certaminis īstituit asserūt nūcupatū:ꝛ ab ea circi appellationē argumētant̄. Fuit aūt maga ꝛ venefica:ꝛ sacerdos dęmonū. Jn cuius habitu ꝛ opa magicę artis:ꝛ cultus idolatrię recognoscit̄.

℄ De ornamentis. Cap. XXIX.

o Rnamēta circi oua:meta:obelisc᷒: carcer. Oua honori castoris ꝛ pollucis ascribūt:q illos ouo ęditos credēdo de cygno ꝛ ioue n̄ erubescūt. Fingūt āt circēsia romāi ad cās mūdi referre:vt sub hac spē supstitōes vanitatū suaꝝ excusent. ℄ De metis. Cap. XXX.

m Etaꝝ gppe appellatiōe ꝓprie terminū ac finē mūdi designare volunt:ab eo ꝙ aligs emensus finis ē: siue ad testimoniū orientis occidentisq̄ȝ solis.

℄ De obelisco. Cap. XXXI.

OBeliscum messeres rex ęgypti p̄mus fecisse fertur tali ex cā. Cū quodā tp̄e nilus violenti inundatiōe ęgyptuȝ nocuisset: īdignatus rex tanq̄ȝ pęnas a fluie exigeret sagittā in vndas misit. Nō multo post graui valitudine correptus lumē amisit:q post cęcitatē visu recepto duos obeliscos soli ꝯsecrauit. Obeliscus.n.sagitta dr̄:q iō in medio circo ponit̄.q2 p mediū mundū sol currit. Medio auteȝ spacio ab vtraq̄ȝ meta ꝯstitutus obeliscus: fastigiū sūmitatēq̄ȝ cęli significat:cū sol ab vtroq̄ȝ spacio medio horarum discrimine trāscēdit. Sūmo obelisco suppositū ē qd̄dam auratū in modū flāmę formatū:qm̄ sol plurimū caloris atq̄ȝ ignis hȝ. ℄ De carcerib᷒. Cap. XXXII.

i N circo vn̄ emittūt̄ eq carceres dixērt ab ea re q̄ ꝛ ille carcer q ē ī citate:ꝙ vt ibi hoīes dānati atq̄ȝ īclusi:ita h̄ eq coercēt̄ ne exeāt anq̄ȝ signū emitāt.

℄ De aurigis. Cap. XXXIII.

ARs circi auriga ꝛ curr᷒:eqtes vl' pedites. Auriga ꝓp̄e dict᷒ ꝙ currū agat ꝛ regat:siue ꝙ feriat iūctos equos. Nā aurit ferit dicim᷒: vt lat᷒ auritaptū. Jp̄e ē ꝛ agitator.i. v̄berator ab agēdo dict᷒. Aurigę āt duob᷒ colorib᷒ sūt:qbus spēȝ idolatrię vestiūt. Nā prasin᷒ terrę:venet᷒ cęlo ꝛ mari a paganis dedicatus est. ℄ De q̄drigis. Cap. XXXIIII.

ERichthoni᷒ āt q regnauit athēis p̄m᷒ q̄tuor equos iūxisse fert̄:sic̄ Uirgili᷒ auctorē dicēs. Prim᷒ erichthoni᷒ currus ꝛ q̄tuor ausus. Jūgere equos:rapidisq̄ȝ rotis īsistere victor. Fuit āt mineruę ꝛ vulcani fili᷒ de caduca ī terrā libidine vt fabulę ferūt ꝓcreat᷒:portētū dęmōiacū:imo diabol᷒ q p̄mo iunoni curꝝ dedicauit. Tali auctore q̄drigę ꝓductę sunt. ℄ De curru. Cap. XXXV.

CUrrus autē a cursu dictus:vel q2 rotas habere videt̄:vnde ꝛ carrum quasi curuum. Quadrigarum vero currus duplici temone olim erant perpetuoq̄ȝ ꝛ qui omnibus equis inyceretur. Jugo p̄mus ciristenes sicyonius tm̄ medios iugauit:eosq̄ȝ singulos ex vtraq̄ȝ parte simplici vinculo applicauit:quos gręci siraforos: latini funarios vocant:a genere vinculi quo prius alligabantur.

℄ De equis qbus currunt. Cap. XXXVI.

QUadrigę ꝛ bigę:trigę ꝛ seiugę a nūero eq̄ruȝ ꝛ iugo dictę. Ex qb᷒ q̄drigas soli:bigas lunę trigas īferis:seiugas ioui:desultores lucifero ꝛ hespero sacrauerūt. Quadrigas iō soli iungūt:q2 p q̄tuor tp̄a annus vertit̄.ver ꝛ ęstatē: autūnuȝ ꝛ hyemē. Bigas lunę:qm̄ gemino cursu cuȝ sole ꝯtēdit:siue q2 ꝛ nocte vr̄ ꝛ die. Jungūt.n.vnū equū nigrū: alteꝝ cādidū. Trigas dyis īferis:q2 hi p tres ętates hoīes ad se rapiūt.i.p īfantiā iuuētutē atq̄ȝ senectuteȝ. Seiuga maxius curr᷒ ioui:pp ꝙ maxiuȝ deoꝝ suoꝝ eū eē credūt. Jō āt rotis q̄drigas currere dn̄t:siue q2 mūdus iste circuli sui celeritate trāscurrit:siue pp solē q2 volubili ambitu rotat:sic̄ ait Enni᷒. Jnde patefec̄ radys rota cādida cęlū.

℄ De septem spacyis. Cap. XXXVII.

s Eptē spacia q̄drigę currūt referētes hoc ad cursuȝ septē stellaꝝ:qb᷒ mūdū regi dn̄t:siue ad cursuȝ septē dieꝝ p̄sentium:quibus peractis vitę terminus cōsummat̄:quoꝝ finis est arctus:id est iudicium.

℄ De equitibus. Cap. XXXVIII.

p Orro eqtes singulares iō currere dn̄t:q2 singulariter vnusq̄sq̄ȝ cursuȝ vitę hui᷒ pagit:atq̄ȝ trāsit:ali᷒ alio tp̄e sequens aliū.p vnā tn̄ viā mortalitatis vsq̄ȝ ad ꝓpaȝ metā mortis. ℄ De desultorib᷒. Cap. XXXIX.

d Esultores noīati:ꝙ oliȝ ꝓut q̄sq̄ȝ ad finē cursus venerat:desiliebat ꝛ currebat:siue ꝙ de equo ī equū iteꝝ trāsiliebat. ℄ De peditib᷒. Cap. XL.

PEdites āt aiūt ꝓpterea pede currere: q2 pedibus currit̄ mortalitati. Ob h̄ a supiore pte currūt ad īferiora.i.ab oriēte ad occidentē:q2 mortales oriūt̄ ꝛ occidūt. Nudi currūt q2 ꝛ hoī ī sęcl'o nullę religę sūt. Recto spacio currūt:q2 iter vitā ꝛ mortē nihil distat. Sȝ hęc igit̄ ꝓpterea fingunt:vt vanitates suas ꝛ sacrilegia excusare conent̄.

℄ De coloribus equoꝝ. Cap. XLI.

c Jrca cās quoq̄ȝ ęl'oꝝ ydē gētiles ēt colores equoꝝ iūxerūt.roseos.n.soli.i.igni:albos aeri:prasinos terrę:venetos mari assimilātes. Jtē roseos ęstati currere voluerunt:ꝙ ignei coloris sint:ꝛ cuncta tunc flauescant. Albos hyemi ꝙ sit glacialis ꝛ frigoribus vniuersa canescāt. Ueri prasinos viridi colore:q2 tū pāpin᷒ desat̄. Jtē roseos currere marti sacrauerūt:a q̄ romani exoriunt̄:ꝛ q2 vexilla romāoꝝ cocco dcorāt̄:siue ꝙ mars gaudeat sanguine. Albos ęephyris ꝛ serenis tēpestatib᷒:prasinos flori ꝛ terrę:venetos aqs vl' aeri:q2 cęruleo sunt colore:luteos.i.croceos igni ꝛ soli:purpureos iri sacrificauerūt:quē arcū dicimus ꝙ is p̄limos colores hēat. Sicq̄ȝ dum hac spectatione deoꝝ cultib᷒ atq̄ȝ ęlis mūdialib᷒ ꝓphanāt̄:eosdē dos atq̄ȝ eadē ęlemēta ꝓculdubio colere noscūt̄. Un̄ aiaduertere debes xp̄iāe ꝙ circū numina imūda ꝓssideāt. Quapp alienus erit tibi locus:quē plurimi sathanę spūs occupauerūt. Totū.n.illū diabolus ꝛ angeli eius repleuerunt.

℄ De theatro. Cap. XLII.

THeatrū ē:quo scęna icludit̄ : semicirculi figuram h̄ns:in quo stātes oēs īspiciūt. Cuius forma p̄mū rotunda erat:sic̄ ꝛ amphiteatri. Postea ex medio amphiteatro theatrū factū est. Theatrū autē a spectaculo noiatum apoton theasthai ꝙ in eo ppl's stans desup atq̄ȝ spectans ludos ꝯtēplaret̄. Jdē vō theatrum idem ꝛ ꝓstibulum:eo ꝙ post ludos exactos meretrices ibi ꝓsternerent̄. Jdeȝ ꝛ lupanar vocatum ab eisdē meretricib᷒ q̄ pp vulgati corpis leuitatē lupę nūcupabāt̄. Nā lupę meretrices sūt vocatę a rapacitate.ꝙ ad se miseros rapiāt ꝛ app̄hēdāt. Lupanaria āt a paganis cōstituta sūt:vt pudor infęliciū unlieꝝ ibi publicaret̄:ꝛ ludibrio haberent̄ tam hi q facerent q̄ȝ q̄ paterent̄.

℄ De scęna.

¶ De sceṇa. Cap. XLIII.
s Cęna āt erat locꝰ ĩfra theatrū ĩ modū domꝰ instru
cta cū pulpito. Qui pulpitꝰ orcistra vocabaẽ: vbi cā
tabāt comici: tragici: atqȝ saltabāt histriões ⁊ mimi. Dcā
aūt scęna gręca appellatiõe: eo ꝙ in spēȝ domꝰ erat instru
cta: vñ ⁊ apud hebręos tabernaculoꝝ dedicatio a simili-
tudine domiciliorꝝ scęnopegia appellabaẽ.

¶ De orcistra. Cap. XLIIII.
o Rcistra āt pulpitꝰ erat scęnę: vbi saltator agere pos
set: aut duo iter se disputare. Ibi.n. poetę: comędi ⁊
tragędi ad certamē ꝯscēdebāt: hisqȝ canētibꝰ alij gestꝰ ęde
bāt. Officia scęnica: tragędi: comędi: themelici: histriones:
mimi: ⁊ saltatores. ¶ De tragędis. Cap. XLV.
t Ragędi sūt q antiq̄ gesta atqȝ facinora sceleratoꝝ
regū luctuoso carmine spectāte populo ꝯcinebant.

¶ De comędis. Cap. XLVI.
c Omędi sunt qui priuatoꝝ hominū acta dictis aut
gestis canebant: atqȝ supra virginuȝ ⁊ amores me
retricum in suis fabulis exprimebant.

¶ De themelicis. Cap. XLVII.
t Hemelici āt erāt musici scęnici q ĩ organis ⁊ lyrl ⁊
citharl ꝑcinebāt. Et dicti themelici ꝙ oliȝ ĩ orcistra
stantes cantabāt super pulpitum: qđ themele vocabaẽ.

¶ De histrionibus. Cap. XLVIII.
h Istriões sīt q mliebri ĩdumēto gestꝰ ĩpudicaꝝ fęmi
naꝝ exp̄mebāt. Hi aūt saltādo ēt historias ⁊ res ge
stas dñrabāt. Dicti āt histriões siue ꝙ ab istria id genꝰ sit
adductū: siue ꝙ ꝑ flexas historijs fabulas exp̄merent: q̄si
historiones. ¶ De mimis. Cap. XLIX.
m Imi sūt dci gręca appellatiõe ꝙ reꝝ hūanaꝝ sint
imitatores. Nā hēbant suū auctorē: q añq̄ȝ mimū
agerent fabulā ꝓnunciarent. Naȝ fabulę ita cōpo
nebanẽ a poetis: vt aptissimę eēnt motui corporis.

¶ De saltatoribus. Cap. L.
s Altatores autē nominatos Uarro dicit ab arcade
salio: quē Aeneas in italiā secuȝ adduxit: quiqȝ pri
mo docuit romanos adolescentes nobiles saltare.

¶ Quid pro patrono agaẽ. Cap. LI.
e St plãe ĩ artibꝰ scęnicis: liberi ⁊ venerl patrociniū
q̄ ꝓuata ⁊ ꝓp̄a sūt scęnę: ō gestu ⁊ luxu corꝑis. Naȝ
mollitiē libo ⁊ veneri ĩmolauerūt: illi ꝑ sexū: illi ꝑ luxū dis
soluti. Quę ṽo ibi vocibꝰ ⁊ modis ⁊ orgãis ⁊ lyris trāsigūẽ:
apollines ⁊ musas ⁊ mineruas ⁊ mercurios patronos hñt.
Qđ spectaculū odire debes xp̄iãe: quoꝝ odisti auctores.

¶ De amphiteatro. Cap. LII.
a Mphiteatrū locꝰ ē spectaclī: vbi pugnāt gladiato
res. Et ĩde ludꝰ gladiatorius dictꝰ ꝙ ĩ eo iuuenes
vsū armoꝝ diuerso motu ꝯdiscāt: ⁊ mō iter se aut gladijs
aut pugnis certātes: mō ꝯ bestias ĩcedētes: vbi nō odio sȝ
ꝑmio illecti: subeūt ferale certamē. Amphiteatrū dcm̄ ꝙ
ex duobꝰ theatris sit factū. Nā amphitheatrū rotundū ē:
theatꝝ ṽo ex medio āphitheatro ē: semicirclī figurā hñs.

¶ De ludo equestri. Cap. LIII.
g Enera gladiatoꝝ plā. Quoꝝ ꝑmū ludus eq̄striuȝ.
Duo.n. eqtes ꝑcedētibꝰ ꝑus signis militaribꝰ vnꝰ a
porta oriētis alter ab occidētis ꝑcedebāt ĩ eqs albis: cū au
reis galeis miõribꝰ ⁊ habilioribꝰ armis: sicqȝ atroci ꝑseue
rātia ꝓ ṽtute sua iniebāt pugnā dimicātes: quousqȝ alter
ĩ alterꝰ morte ꝓsiliret: vt hēret q caderet casuȝ: gloriā q ꝑi
meret. Quę armatura pugnabat marti duelli causa.

¶ De retiarijs. Cap. LIIII.
r Etiariꝰ ab armaturę gñe in gladiatorio ludo ꝯ al-
teꝝ pugnātē occlte ferebat rete: qđ iaculū appella
tur vt aduersariū cuspide ĩseq̄nte opiret: ĩplicitūqȝ viribꝰ
suꝑaret. Que armatura pugnabat neptuno tridētis cā.
¶ De secutoribus. Cap. LV.
s Ecutor ē ab ĩseq̄ndo retiariū dictꝰ. Gestabat.n. cu-
spidē ⁊ massā plūbeā q̄ aduersarij iaculū ĩpediret:
vt añq̄ȝ ille feriret rete: iste suꝑaret. Hęc armatura
sacrata erat vulcão. Ignis.n. aquā sꝑ insequẽ. iõqȝ cū retia
rio cōponebaẽ: q͛ ignis ⁊ aqua semꝑ iter se inimica sunt.

¶ De laqueatoribus. Cap. LVI.
l Aq̄atoꝝ pugna erat: fugiētis in ludo hoĩes iniecto
laq̄o ĩpeditos ꝯsecutosqȝ ꝓstrare: amictos vmbo-
ne pelliceo. ¶ De velitibus. Cap. LVII.
v Elitū pugna erat: vt vltro citroqȝ tela obiectarēt.
Erat āt eoꝝ varia pugna ⁊ spectātibꝰ gratior q̄ȝ re
liquę. Uelites āt vocati sūt siue a volitatione: siue
a ciuitate hetruscorum q̄ velites vocabatur.

¶ De ferali certamine. Cap. LVIII.
f Erarū pugna erat missas bestias iuuenes excipe ⁊
pugnare aduersus eas vltroneo funere: certare nō
crimĩe sȝ furore. ¶ De hoꝝ execratõe ludoꝝ. Cap. LIX.
h Ec qppe spectaclā crudelitatis ⁊ ĩspectio vanitatū:
nō solū hoĩuȝ vitijs sȝ ⁊ dęmonū iussis ĩstituta sūt.
Proĩde nihil eē hȝ xp̄ião cū circēsi ĩsania: cū ĩpudi
citia theatri: cū āphitheatri crudelitate: cū atrocitate ha-
renę: cum luxuria ludi. Deū.n. negat q talia ꝑsumit: fidei
xp̄ianę ꝑuaricator effectꝰ: q id denuo appetit qđ ĩ lauacro
iā ꝓdeȝ renunciauit.i. diabolo pompis ⁊ operibus eius.

¶ De alea. Cap. LX.
a Lea.i. ludꝰ tablę ĩuēta a gręcis ĩ ocio troiãi belli a
q̄daȝ milite noĩe alea: a q̄ ⁊ ars noⁿ: accepit. Tabla
ludiẽ pirgo: calculis: tesserisqȝ. ¶ De pirgis. Cap. LXI.
p Irgus dictꝰ: ꝙ ꝑ eū tesserę pergāt siue ꝙ turris spe
ciem hēat. Nam gręci turrim pirgum vocant.

¶ De calculis. Cap. LXII.
c Alculi vocati ꝙ leues sint ⁊ rotūdi: vñ ⁊ calculꝰ dr̄
lapis breuis qui sine molestia sui breuitate calceẽ.
Itē calculi ꝙ ꝑ vias ordinales eant q̄si ꝑ calles.

¶ De tesseris. Cap. LXIII.
t Esserę vocatę: q͛ q̄drę sūt ex ꝑtibus oĩbꝰ. Has alij
lepusculos vocant: eo ꝙ exiliendo discurrūt. Olim
aūt tesserę iacula appellabanẽ a iaciendo.

¶ De figuris alęę. Cap. LXIIII.
q Uidā āt aleatores sibi vñr phisiologice ꝑ allegori-
aȝ hāc artē exerceẽ ⁊ sub q̄dā reꝝ siĩtudĩe fingeẽ.
Nā tribꝰ tesseris ludere ꝑhibēt ꝑꝑ tria sęculi tꝑa ꝑterita.
ꝑsentia: ⁊ futura: q͛ ñ stāt sȝ decurrūt. Sȝ ⁊ ipas vias sena
rijs locis ōstictas ꝑꝑ ętates hoĩuȝ: ternarijs lineis ꝑꝑ tꝑa
argumētanẽ. Inde ⁊ tabulā ternis descriptā dicūt lineis.

¶ De vocabulis tesserarum. Cap. LXV.
i Actus qsqȝ apud lusores veteres a nūero vocaba
tur vt vnio: binio: trinio: q̄trio: q̄nio: senio. Postea
appellatio singloꝝ mutata ē: ⁊ vnionē canē: trionē suppū:
quatrionē planum vocabant.

¶ De iactibus tesserarum. Cap. LXVI.
i Actꝰ tesseraꝝ ita a ꝑitis aleatoribꝰ ꝯponiẽ vt affe-
rat qđ voluerit: vtputa senionē q eis ĩ actu bonum
affert. Uitāt aūt canē q͛ dānosus ē: vnū.n. significat.

¶ De calculoꝝ motu. Cap. LXVII.
c Alculi ꝑtim ordine mouenẽ: ꝑtim vage: iõ alios or
dinarios: alios vagos appellāt. At ṽo q moueri oĩo
nō pñt: incitos dicūt. Uñ ⁊ egentes hoĩes inciti vocanẽ:
qbꝰ spes vltra procedendi nulla restat.

¶ De interdictione alęę. Cap. LXVIII.
a B hac arte fraus ⁊ mēdaciū atqȝ ꝑiuriū nunq̄ȝ ab-
est: postremo ⁊ odiū ⁊ dāna reꝝ: vñ ⁊ aliqñ ꝑꝑ hęc
scelera iterdcā legibꝰ fuit. ¶ De pila. Cap LXIX.
p Ila ꝓprie dr̄ ꝙ sit pilł plena. Hęc ⁊ sphęra a ferēdo
vł feriēdo dcā. De quaꝝ gñe ⁊ pondere Dorcatius
sic tradidit. Neu tu ꝑce pilos viuaces ꝯdere cerui.

Unica donec erit gemia ſupaddita libꝛę. Inter ſpẽs pila
ruꝫ ſűt trigonaria ⁊ arenata. Trigonaria ẽ q̃ inter tres lu
dit̃. Arenata q̃ i grege dű ex circulo aſtãtiű ſpectantiűqꝫ
emiſſa: vltra iuſtű ſpaciű pilã excipere luſumqꝫ inire ꝯſue
uerűt. Cubitalẽ luſum appellãt: cű duo comin⁹ ex ꝓximo
ac pene cõiunctis cubitis pilã feriűt. Surã dr̃ dare: q pilaꝫ
crure ꝓlato feriendã colluſoꝛibus p̃bet.

Incipit liber decimuſnonus.

De nauibus. Capitulum. I.

ARtiũ quarun
dã vocabula qb⁹ aliqd fa
bꝛicat̃. vl̃ iſtruiñta artifi
cũ vel q̃ miſterium exhi
bẽt: atqꝫ aliquid huiuſce
mõi: deiceps ex ꝑte notã
da ſtudui. Artifex gñale
nomẽ vocat̃: q artẽ faci
at: ſic aurifex q auruꝫ. Fa
xo. n. antiq oꝛo facio dice
bant. Naucler⁹ dñs nauis
ẽ appellat⁹ ita q nauis in
ſoꝛte ei⁹ ſit. Cleros. n. grę
ce ſoꝛs dr̃. Ceteri ãt i naui in ꝯtributiõe ſűt. Gubernio q ⁊
gubernatoꝛ: q̃ſi cohibernatoꝛ: q cohibeat prudẽtia ſua hi
berna. i. tẽpeſtates maris. Nauta a naue dict⁹ ꝑ deriuatio
nẽ. Nauita ãt ꝓ nauta poetice dr̃: ſic mauoꝛs ꝓ mars. Nã
rectű ẽ nauta. Remex vocat⁹ q remű gerit: ſic ãt remex
qũo tubex dr̃ noiatiuo cãu. Epipata gręco ſmone appella
tur q latie dr̃ ſupueniẽs. Hic nihil hꝫ negocij: ſꝫ naulo da
to i al's terras trãſire diſpõit. Nauẽ qdã ꝓhibẽt dcãꝫ eo q
gnaꝝ rectoꝛẽ q̃rat. i. ꝑitű ſapiẽtẽ ſtrenuű: q ꝯtinet̃ ⁊ guber
nare nouit ꝑꝑ maritima ꝑicl'a ⁊ caſus: vñ ẽ illð ſalomõis.
Intelligẽs gubernacl'a poſſidebit. Lydij ãt ꝑmű nauẽ fa
bꝛicauerűt: pelagiqꝫ icerta petẽtes: ꝑuiű mare vſib⁹ hũa
nis fecerűt. Rates ꝑmű ⁊ ãtiqſſimű gen⁹ nauigij ẽ crudi
bus tignis aſſeribuſqꝫ ꝯſertű: ad cui⁹ ſilitudinẽ fabꝛicatę
naues ratarię dictę: nűc iã rates abuſiue naues. Nã ꝓprie
rates ſűt ꝯnexę iuicẽ trabes. Trieris nauis magna quaꝫ
gręci durconẽ vocãt. De q̃ i Eſaia dr̃. Nõ trãſibit ꝑ eã trie
ris magna. Carpaſia nauis a carpado inſula noiata. ſic a
rhodo rhodia: ſic ab alexãdria alexandrina. Liburnę na
ues dictę a libijs naues. n. ſt̃ negociatoꝝ. De qb⁹ Hoꝛati⁹.
Ibis liburnis iter alta nauiű. Roſtratę naues dcę ab eo
q i frõte roſtra ęrea hẽant ꝑꝑ ſcopl'os ne feriãt̃ ⁊ collidã
tur. Lõge naues ſűt q̃s dromões vocam⁹: dictę eo q lon
gioꝛes ſint cęteris: cuius ꝯri⁹ mulcul⁹ curtű nauigiű. Dro
mõ ãt a ðcurrẽdo dr̃. Curſű. n. gręci dromű vocãt. Claſſis
dcã a gręco vocabl'o: ἀπο τῶν κάλων. i. lignis: vñ ⁊ calo
nes nauiculę q̃ ligna militib⁹ poꝛtãt. Angromag⁹ dict⁹ ꝓ
eo q celeritate ſui ãchoꝛis ⁊ iſtruiñtis religs nauiű vehẽ
dis ſit apt⁹. Phaſel⁹ ẽ nauigiű: qð nos coꝛrupte baſelű di
cim⁹: de q̊ Uirg. Pictiſqꝫ phaſel'. Scapha q̃ ⁊ cataſcopus
nauigiű: qð latie ſpeculatoꝛiű dr̃. Scopos. n. latie itẽdere
dr̃. Barca ẽ q̃ cuncta nauis cõmertia ad litt⁹ poꝛtat. Hãc
nauis i pelago ꝑꝑ nimias vndas ſuo ſuſcipit gremio: vbi
ãt appꝛopiq̃uerit poꝛtui: reddit vicẽ barca naui quã acce
pit i pelago. Paro nauigiű pirataꝝ aptű: ⁊ ex his ita voca
tű. Cicero. Tűc ſe fluctigero tradit mãdatqꝫ parõi. Et ali
bi. Parűcul' ad litt⁹ ludit celerib⁹. Myoparo q̃ſi minim⁹
paro idẽ ⁊ carab⁹. Eſt. n. ꝑua ſcapha ex vimie facta q̃ ꝯtex
ta crudo coꝛio gen⁹ nauigij p̃bꝫ: q̃lib⁹ vtűt̃ germanoꝝ pi
ratę i oceani littoꝛib⁹ vl̃ paludib⁹ ob agilitatẽ. De q̃libus
hiſtoꝛia: gens iuqt ſaxonű myoparonib⁹ nõ vib⁹ nitűt̃: fu
gę poti⁹ q̃ꝫ bello parati. Celones q̃s gręci celecras vocãt. i.
veloces biremes vl̃ triremes agiles ⁊ ad miſteriű claſſis
aptę. Enni⁹. Labit̃ vncta carina ꝑ ęquoꝛa cana celõis. Bi
remes ãt naues ſűt hñtes remoꝝ oꝛdinẽ geminű. Trire
mes ⁊ q̃triremes triű ⁊ q̃tuoꝛ oꝛdinű: ſic ⁊ pentiremes: ⁊
hexeremes quinos vel ſenos oꝛdines hñtes. Actuarię na
ues ſunt: q̃ velis ſimul ⁊ remis agunt̃. Hippogauus in q̃
equos trãſuehet̃ ſolitű ẽ. Potoniű nauigiű fluminale tar
dű ⁊ graue: qð nõ niſi remigio ꝓgredi põt. Hic ⁊ traiect⁹
. i. extẽtus. Eſt. n. funis lat⁹ vñ ⁊ trãſenna dr̃ extẽt⁹ funis.
Lẽb⁹ nauicl'a bꝛeuis q̃ alia appellatiõe dr̃ ⁊ cymba ⁊ cau
pillus: ſic ⁊ lintris. ſ. carab⁹: q̃ i pado paludibuſqꝫ vtűt̃. Ca
rab⁹ parua ſcapha ex vimĩe facta q̃ ꝯtexta crudo coꝛio ge
nus nauigij p̃bet. Poꝛtemia nauicl'a ſyriaci generis lata ⁊
ſine carina a poꝛtãdo vocata. Utűt̃ his i pãnonia. Traba
rię amnicę naues q̃ ex ſingul' trabib⁹ cauãt̃: q̃ alio noĩe lit
toꝛarię dñr. Hę ⁊ caudicę ex vno ligno cauatę factę: ⁊ ide
caudicę: qꝛ a q̃tuoꝛ vſqꝫ ad decẽ hoĩes capiunt.

De partibus nauiű ⁊ armamẽtis. Cap. II.

PUppis poſterioꝛ ꝑs nauis ẽ q̃ſi p⁹. Pꝛoꝛa ãte
rioꝛ: q̃ſi ꝓꝛa. Cũba loc⁹ im⁹ nauis: q aqs icű
bat. Caria a currẽdo dcã q̃ſi currina. Foꝛi na
uiű latera ꝯcaua a ferẽdo onera dcã ſiue tabu
lata nauiű q̃ ſternűt̃: dcã ab eo q inceſſus fe
rãt: vl̃ foꝛis emineãt. De qb⁹ Uirg. Laxantqꝫ foꝛos. Colű
baria i ſűmis laterib⁹ nauiű loca ꝯcaua ꝑ q̃ eminẽt remĩ
dcã credo q ſint ſilia latibul' colűbaꝝ i qbus nidificãt.
Agea vie ſűt vl̃ loca i naui ꝑ q̃ ad remiges hoꝛtatoꝛ acce
dit. De q̃ Enni⁹. Multa foꝛo põet ⁊ agea lõga replet̃. Trã
ſtra ſűt tabulę vbi ſedẽt remiges dcã q i trãſuerſo ſint: q̃
Uirg. iuga appellat. Remi a remouẽdis ⁊ decutiẽdis flu
ctib⁹ dci: ſic tõſores a tõdẽdis ⁊ decutiẽdis capill'. Palmu
la ẽ extrema latitudo remi a palma dcã q̃ mare ipellit̃.
Antemnę aũt dictę q ãn amnẽ ſint poſitę. Preterfluit. n.
eãs amnis. Coꝛnua extremę ꝑtes ãtemnaꝝ ſűt dcã ꝑ tro
pum ab aiali ad inanimale. Malus ẽ arboꝛ nauis q̃ vela
ſuſtinet̃. Malus ãt dict⁹: qꝛ hꝫ inſtar mali i ſűmitate vel
qꝛ q̃ſi qbuſdã malleolis ligneis cingit̃ quoꝝ volubilitate
vela facili⁹ eleuãt̃. Modius ẽ cui arboꝛ nauis inſiſtit ob
ſilitudinẽ mẽſural' vaſis dict⁹. Carceria ſűt i cacumine ar
boꝛis. Troclę q̃ſi. f. lr̃a. ꝑ q̃ funes trahűt̃. Cinna. Lucida
ꝯfulgẽt alti carceria mali. Troclę aũt vocatę q rotulas
hẽant: trocos. n. gręce rota dr̃. Paraſtatę ſtipites ſűt pares
ſtãtes: qb⁹ arboꝛ nauis ſuſtinet̃. Cato. Malű deligatű pa
raſtatę iűctę. Clau⁹ ẽ quo regit̃ gubernaculű. De quo En
nius. vt clauű rectű teneã nauimqꝫ gubernẽ. Poꝛticulus
malle⁹ in manu poꝛtat⁹ quo mod⁹ ſignűqꝫ dat̃ remigãti
bus. De quo Plaut⁹. Ad loquẽdű atqꝫ tacẽdű tute habes
põticulű: a põtãdo igit̃ põticul's. Tõſilla vncin⁹ ferre⁹ vl̃
ligne⁹ ad quẽ i littoꝛe defixű funes nauiű illigãt̃. De quo
Enni⁹. Tõſillas rapiűt ꝯfigunt littus ad vncas. Anchoꝛa
dens ferre⁹ ex gręca etymologia nomen ducit q q̃ſi hoĩs
man⁹ ꝯp̃hẽdat vel ſcopulos vel harenas. Nã man⁹ gręce
circa dr̃. Apud gręcos ãt aſpirationẽ nõ hꝫ. Nã ancira dr̃:
vñ ⁊ apud maioꝛes ſine aſpiratõe ꝓferebat̃. Puluini ſűt
machinę qb⁹ naues deducűt̃ ⁊ ſubducunt̃ i poꝛtuꝫ. Pons
ſcala nauiű.

De velis. Cap. III.

VEla gręci armena dñt ꝑinde q aere mouẽt̃.
Apud latios ãt vela a volatu dcã. Uñ ẽ illud.
Ueloꝝ pãdim⁹ alas. Gña veloꝝ acateon: epi
dromos: dalű: artemon: ſipaꝝ: mendicű. Ex q
bus acateõ velű maximű ⁊ i media naui ꝯſti
tutű. Epidromos velű ſcðę ãplitudis: ſꝫ ad puppiꝫ. Daluꝫ
. n. minimű velű: ⁊ ad ꝓrã defixű. Artemõ dirigẽdę poti⁹
nauis cã ꝯmẽdatű q̃ꝫ celeritati. Sipaꝝ gen⁹ veli vnű pe
dẽ hñs q̊ iuuari nauigia ſolẽt in nauigatiõe q̃tiẽs vis vẽti
languẽſcit. De quo Lucan⁹: ſűmaqꝫ tendẽs ſipara veloꝝ

ꝑituras

piturас colligit auras qđ ex ſeꝑatione exiſtimãt nominatum. Pes extremus angulus veli qm̃ ſic nautę loquunť.

De funibus. Cap. IIII.

Funes dicti ꝙ antea in vſuʒ luminis fuerint circundati cęra: vñ ꝛ funalia. Reſtes ſiue ꝙ rates ꝯtineãt: ſeu ꝙ in his retia tẽdanť. Rudẽtes ſunt funes nauiũ ex nimio ſtridore ita dicti. Spirę aũt funes ſunt qbꝰ in tẽpeſtatibꝰ vtunť: q̃s nautici ſuo more curcubas vocãt. Spirę aũt a ſparto vocatę. Propes funis quo pes veli alligať: q̃ſi ꝓpe pedes. De q̊ Turpiliꝰ. Quaſi cũ vẽtus fert nauẽ in mare ſecũdus: ſi qs ꝓpedon miſit ſi veli ſiniſtrũ. Tormẽtũ funis in nauibꝰ lõgus q̊ ꝓra ad puppim extẽdiť quo magis ꝯſtringanť. Tormẽta ãt a tortura dcã ſũt reſtes funeſqʒ. Saphon funis in ꝓra poſitꝰ. De quo Cecilꝰ. Venerio curſu veni ꝓlato pede vſqʒ ad saphoneʒ. Opiffera funis quo cornibꝰ antẽnę dextra ſiniſtraqʒ tẽdunť retrouerſo. Proſneſiũ funis q̊ nauis in littore religať ad paluʒ. Mitra funis q̊ nauis media vinciť. Angna funis nauis ẽ q̊ ad malũ antẽna ꝯſtringiť. De q̃ Cinna. Atqʒ angna regit ſtabilẽ fortiſſima curſum. Remulcũ funis quo deligata nauis trahiť vice remi. De q̊ Valgiꝰ. Hic mea me longo ſuccedens prora remulco. Lętantem gratis ſiſtit in hoſpitijs. Struppi vincula loro vel lino facta: qbꝰ remi ad ſcalmos alliganť. De quibus Liuius. Tũqʒ remos iuſſit religare ſtruppis. Cataporates linea cũ maſſa plũbea q̃ maris altitudo tentať. Lucilius. Hanc cataporatẽ puer eodem defert: vnctũ plumbi pauxillum rudis liniqʒ mataxam.

De retibus. Cap. V.

Retia vocata ſiue a retinẽdis piſcibꝰ: ſiue a reſtibus qbus tẽdunť. Minꝰ aũt rete ſimplagium dř a plagis. Naʒ ꝓprie plagas dici funes illos qbꝰ retia tẽdunť circa imã ꝛ ſũmã ꝑtem. Funda genꝰ ẽ piſcatoꝝ retis dcã ab eo ꝙ in fundũ mittať. Eadẽ ẽt a iactãdo iaculũ dř. Plautꝰ. Probꝰ qdeʒ antea iaculator eras. Tragũ genꝰ retis ab eo ꝙ trahať nũcupatũ: ipm ẽ ꝛ verriculũ. Verrere .n. trahere ẽ. Naſſa ex viminibꝰ tanq̃ʒ rete ꝯtextũ. Caſſis genꝰ venatoꝝ retis ꝙ capiat. Hinc ẽ ꝙ incaſſuʒ dicimꝰ .i. ſine cã: q̃ſi ſine caſſibꝰ ſine qbꝰ venatio inanis ẽ. Conopeũ ẽ rete i ſilitudinẽ tẽtorij ꝯtextũ ꝑꝑ muſcas ꝛ culices excludẽdos: quo magis alexandrini vtunť: qꝛ ibi ex nilo culices copioſi naſcunť: vñ ꝛ conopea diciť. Nam conopea ęgyptus eſt.

De fabricis ſiue fornacibus. Cap. VI.

f Faber a faciẽdo ferruʒ ĩpoſitũ nomẽ hʒ. Hinc deriuatũ ẽ nomẽ ad alias artiũ mãs fabros vel fabricas dicere ſʒ cuʒ adiectione: vt faber lignarius: ꝛ reliq̃ ꝑꝑ opis .ſ. firmitateʒ. In fabroꝝ aũt fornace gentiles vulcanũ auctoreʒ dicũt. figuralř ꝑ vulcanũ ignẽ ſignificantes. ſine quo nullum metalli genꝰ fundi extendiqʒ põt. Nihil ẽ .n. pene qđ igne nõ efficiať. Alibi .n. vitrũ: alibi argentũ: alibi plũbuʒ alibi miniũ: alibi pigmẽta: alibi medicamĩta efficit. Igne lapides in ęra ſoluunť: igne ferruʒ gigniť ac domať: igne auꝝ ꝑficiť: igne cremato lapide cemẽta ꝛ parietes liganť. Lapides nigros ignis coquẽdo candificat: ligna candida vrendo obfuſcat: carbones ex pruna fulgida nigros facit: de lignis duris fragiles: de putribilibꝰ ĩputribiles reddit: ſtricta ſoluit: ſoluta reſtrigit: dura mollit: mollia dura reddit. Hʒ ꝛ medicaminis vſum. Nam ſępe vri ꝓdeſt. Peſtilentię quoqʒ q̃ obſcuratiõe ſolis ꝯhiť auxiliari certũ eſt. In oꝑe q̊qʒ aliđ gignit ꝑmis ignibus aliđ ſecũdis: aliđ tertijs. Hʒ q̊qʒ ꝛ aliã ĩ ſe diuerſitatẽ ignis. Nã alius ẽ q vſui hũano: alius q iudicio paret diuino: ſiue q de cęlo fulmen aſtrigit: ſiue q de terra ꝑ vẽtices mõtiũ eructuat. Ignis aũt dictꝰ ꝙ nihil gigni põt ex eo. Eſt .n. iuiolabile elemẽtũ aſſumẽs cũcta q̃ rapit. Fabrica duabꝰ rebus ꝯſtat: ventis ꝛ flãmis. Flãma vo ꝓpẽ fornacis ẽ: dicta ꝙ flatu folliũ excitet. Fornax vo ab igne vocata. Fos .n. ignis ẽ. Caminꝰ eſt fornax: ꝛ ẽ gręcũ nomẽ deriuatũ a cauniate .i. a calore. Fauilla ẽ ꝺſerta igne ſcintilla. Prũa ẽ q̃diu ardet: cũ ãt extincta fuerit carbo noiať. Prũa ãt a ꝑurẽdo dcã ẽ: carbo vo ꝙ flãma caret. Qui duʒ iterũ ſe crediť maioris fit vtutis. Nã iteꝝ icẽſus fortiore luce caleſcit. Cuiꝰ tãta ẽ ẽt ꝛ ſine igne firmitas vt nllo hũoř corrũpať: nlla vetuſtate vicať extictꝰ .n. tm̃ icorruptibilř durat vt hi q limites figũt: eos ĩfoſſos terra ſbſternãt: ꝛ lapides ꝺſuꝑ figãt: ad ꝯuicẽdũ litigatorẽ: vt fixũ lapidẽ poſt q̃ntalʒ ſęcula limiteʒ eẽ agnoſcant.

De inſtrumẽtis fabroꝝ. Cap. VII.

i Incus ẽ i q̊ ferꝝ tũdiť: a cędẽdo dictꝰ: eo ꝙ illic aliqd cudamꝰ .i. feriẽdo ꝓducamꝰ. Cudere .n. cędere ꝛ ferire ẽ. Veteres ãt nõ icudẽ vocabãt: ſʒ ĩtudẽ eo ꝙ i ea metallũ tũdať .i. tẽdať: vñ ꝛ tudis malleus a tundẽdo .i. tẽdẽdo dictus. Malleꝰ vocať: qꝛ dũ qd calet ꝛ molle ẽ cędit ꝛ ꝓduč. Marcus malleꝰ maior: ꝛ dictus marcꝰ ꝙ maior ſit ad cędẽdũ ꝛ fortior. Marcellꝰ mediocris. Marculꝰ malleꝰ puſillus. Lucilꝰ. Et velut i fabricã feruẽs cũ marculꝰ ferꝝ mltoꝝ magnis ictibꝰ tũdit. Forcipes q̃ſi ferricipes eo ꝙ ferꝝ cãdẽs capiãt teneãtqʒ: ſiue ꝙ ab his aliqd foruũ capimꝰ ꝛ tenemꝰ: q̃ſi fornicapes. Nã foruũ ẽ calidũ: vñ ꝛ feruidũ: vñ ꝛ fõmoſoſ dicimꝰ qbꝰ calor ſãguis ex rubore pulchritudineʒ creat. Lima dcã eo ꝙ lene faciat. Nã limũ lene ẽ. Celũ ẽ vñ oꝑanť argẽtarij: a quo ꝛ cęlata vaſa dnř.

De fabricis parietũ. Cap. VIII.

In fabricis parietũ atqʒ tectoꝝ gręci iuẽtorẽ dędalum aſſerũt. Iſte .n. ꝑmus didiciſſe fabricam a minerua dř. Fabros aũt ſiue artifices gręci tectones vocant .i. inſtructores. Architecti autem cementarij ſunt: q diſponunt in fundamentis. Vnde ꝛ apl'us de ſemetipſo quaſi ſapiens inqt architectus fundamentum poſui. Mationes dicti a machinis in qbus inſiſtunt ꝑꝑ altitudinem parietum.

De diſpoſitione. Cap. IX.

a Aedificioꝝ ꝑtes ſũt tres. diſpõ: ꝯſtructio: venuſtas. Diſpoſitio ẽ areę vel ſolij ꝛ fũdamẽtoꝝ deſcriptio.

De conſtructione. Cap. X.

Conſtructio eſt lateꝝ ꝛ altitudinis ędificatio. Conſtructio autẽ vel inſtructio vocata eo ꝙ inſtringat ꝛ cohęrere faciat: vt lapides luto: ꝛ ligna ꝛ lapides inuicem ſibi. Naʒ ꝛ intinctio ferri in aqua inſtructa eſt. Niſi .n. candẽs tingatur: ſtringi ꝛ cohęrere nõ põt ferrũ. Iteʒ conſtructio a multitudine lapidũ ꝛ lignoꝝ dicta: vnde ꝛ ſtrues. Aliud ẽ .n. ędificatio: aliđ ĩſtauratio. Nã ędificatio noua ꝯſtructio ẽ. Inſtauratio vo qđ reparať ad inſtar ꝑoris. Nã ĩſtar veteres ꝓ ſilitudine ponebãt. Inde ꝛ iſtaurare dicebãt. Conſtructio ãt ꝯſtat fundamẽto lapidibꝰ arena calce ꝛ lignis. Fundamẽtũ dictũ: ꝙ fundꝰ ſit ędificij. Idẽ ꝛ cemẽtũ a cędẽdo dictũ ꝙ craſſo lapide ſurgat. Lapides in ſtructuris apti: albꝰ: tiburtinꝰ: colũbinus: fluuiatilis: ſfungia. rubrus ꝛ reliq. Albus lapis: aliꝰ durus: aliꝰ mollis. Mollis dẽtata ſerra ſecať: tractabilis i oꝑe ẽ: ita vt in eo q̃ſi i ligno litterę ſcribanť. Tiburtinꝰ a loco italię dictꝰ: q duʒ ſit ad fabricã fortis: vapore tñ diſſilit. Tophus ędificijs inutilis ẽ: fũdamẽtis aptꝰ mortalitate ꝛ mollitia. Ex ęſtu .n. ꝛ halitu maris fricať ꝛ vberať ibribus. Arenatius lapis ꝯcretus maris erenis: hic ꝛ bibulus dř. Seruat .n. humorẽ acceptuʒ. Idẽ ꝛ i bethyca Haditanus ab iſula oceani vbi pluribꝰ exciduť. Piperinus ſubalbidꝰ cũ punctis nigris durus atqʒ fortiſſimus. Cõcleatius cõcleis lapilliſqʒ ꝛ arena ꝯcretus aſperrimus ꝛ iterdũ fiſtuloſus. Colũbinus a colore auiuʒ nũcupatus: natura vicinus gypſo: ꝛ mollitie ſimillimus.

Molaris in parietibus vtilis:q2 est quędam natura eius
pinguior duraq3 ⁊ aspera:ex quo ẽt ⁊ molę fiunt: vñ ⁊ no/
mẽ traxit:huius q̃tuor gña:albus:niger:ꝑmixtus:ac fistu
losus. Sfungia lapis creat⁹ ex aq̃ leuis ac fistulosus ⁊ ca/
meris apt⁹. Silex durus lapis ex cui⁹ gñe nigri silices op
timi qbusdã i locis ⁊ rubẽtes. Albi silices ꝯtra vetustatẽ:
icorrupti ꝑmanẽt. Idẽ ⁊ i monumẽtis sculpti ⁊ icorrupti
ꝑmanẽt:qb⁹ nec ignis qdẽ nocet. Nã ex his ẽt formę fiũt
in qbus ęra fundunt̃. Uiridis silex vehemẽter ⁊ ipse igni
resistẽs:s3 nusq̃3 copiosus:⁊ vbi iuenit̃ lapis nõ saxum est.
Pallidus i cemẽto raro vtilis. Silb⁹ ꝯ iniurias fortis ⁊ i
structuris ifidus:nisi fuerit multa suffrenatiõe deuinct⁹.
Fluuiatil' silex sꝑ veluti madẽs ẽ. Hic ęstate exhiberi o3
nec añ bienniũ iserere i structuris domoꝝ. Fictiliũ operũ
ad parietes ⁊ ad fundamñta:coctis laterculis ad tecta i bri
culis tegulisq3 aptant̃. Tegulę vocatę ꝙ tegãt ędes:⁊ ibri
ces ꝙ accipiãt ibres. Tegulę ãt ꝑmę põnis nomẽ: cui⁹ di/
minutiuũ tigillũ. Laterculi vo vocati:ꝙ lati forment̃ cir
cũactis vndiq3 q̃tuor tabulis. Lateres aũt crudi sunt:q ⁊
ipsi ide noiati ꝙ lati ligneis formis efficiunt̃: quoru3 cra
tes dñr:in qbus lutũ ꝑ ysde3 lateribus crudis portare so
lent. Sũt.n.ꝯnexiões cannaꝝ dicti:apoton kratein.i.ꝙ se
inuicẽ teneãt. Lutũ ãt vocatũ qdã ꝑ antifrasin putant ꝙ
nõ sit mundũ. Nã oẽ lotũ mũdũ ẽ. Calx viua dicta q2 dũ
sit tactu frigida:intus occultũ cõtinet ignẽ vñ ꝑfusa aqua
stati3 latẽs ignis erũpit. Nã ei⁹ mirũ aliqd fac̃. Postq̃3.n.
arserit:aqs icẽdit̃ qb⁹ solet ignis extigui:oleo extinguit̃ q̊
solet ignis accẽdi. Usus ei⁹ i structuris fabricę necius. Nã
lapis lapidi nõ pt adhęrere forti⁹ nisi calce ꝯiũct⁹. Gypsũ
cognatũ calci ẽ:⁊ ẽ gręcũ nomẽ. Plura ei⁹ gña. Oiu3 aũt
optimũ lapis ẽ specl'aris. Est.n. isignis ędificioꝝ ⁊ coroĩs
gratissim⁹. Arena ab ariditate dicta:nõ ab adhęrẽdo i fa/
bricis vt qdã volũt. Hui⁹ ꝓbatio:si manu ipressa stridet:
aut si i vestẽ cãdidã sparsa nihil sordis relinq̃t. Columnę
ꝓ lõgitudie ⁊ rotũditate vocatę:i qb⁹ totius fabricę põd⁹
erigit̃. Antiq̃ rõ erat colũnaꝝ altitudis tertia ꝑs latitudi
nũ. Gnã rotundaru3 q̃tuor:doricę:ionicę: tuscanicę.corin
theę mẽsura grossitudinis ⁊ altitudis iter se distãtes. Qui
tũ genus ẽ eaꝝ q̃ vocant̃ atticę:q̃ternis ãgulis aut ãplius
parib⁹ lateꝝ iteruall'. Bases fulturę sũt colũnaꝝ q̃ a fun
damẽto ꝯsurgũt ⁊ suꝑpositę fabricę sustinẽt põd⁹. Bases
ãt nomẽ petrę ẽ fortissimę syro sermõe. Capitella dicta ꝙ
sint colũnaꝝ capita q̃si suꝑ collũ caput. Epistylia st̃ q̃ suꝑ
capitella colũnaꝝ ponũt̃:⁊ ẽ grecũ:idest suꝑmissa. Paui/
mẽta originẽ oꝑis a gręcis hñt. Uocata ãt pauimñta:eo ꝙ
pauiant̃.i.ędant̃:vñ ⁊ pauor q2 cędit cor. Ostrac⁹ ẽ paui/
mẽtũ testaceũ eo ꝙ fractis testis calce admixto feriatur.
Testa.n.gręci ostra dñt. Rudos artifices appellant lapi/
des ꝯtusos:⁊ calce admixtos:quos in pauimẽtis faciẽdis
suꝑfundunt. vñ ⁊ rudera dñr. Canalis ab eo ꝙ caua sit in
modũ cannę. Sane canalẽ meli⁹ genere fęminino q̃3 ma
sculino ꝓferimus. Fistulę aq̃ꝝ sunt dictę: ꝙ aq̃s fundãt
⁊ mittãt. Na3 gręce stola mittere ẽ. Formę eaꝝ ꝓ magni
tudine aquę ⁊ capacitate fiunt:ꝑ q̃s aquę ꝑ modulos cer/
tos diuidũt̃. Ex qbus ẽ vncia ⁊ quinaria:digitus quadra
tus:digitus rotundus:⁊ cęteri modi cuiq3 causę.

De venustate. Cap. XI.

Ucusq3 ꝑtes ꝯstructionis:seq̃t̃ de venustate ędifi
b cioꝝ. Uenustas ẽ qcqd ornamẽti ⁊ decoris cã ędi/
ficijs addit̃:vt tectoꝝ auro distincta laquearia:⁊ ꝑ̃
ciosi marmoris crustę:⁊ colorum pictura.

De laquearijs. Cap. XII.

Aquearia sũt q̃ camerã subtegũt ⁊ ornãt:q̃ lacuna
l ria dñr:ꝙ lacus q̃sdã q̃dratos vel rotundos ligno
vel gypso.vel coloribus hẽat pictos cũ signis inter
micãtib⁹. Principalr aũt lacus dr̃:vt lucilius. Resultant
ędesq3 lacusq3. Cuius diminutio lacunar fac̃:vt Horati⁹.
Neq3 aureũ mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia
diminutio lacunariũ:⁊ ꝑ antisticon laqueariũ facit.

De crustis. Cap. XIII.

Rustę ãt sũt tabulę marmoris. Uñ ⁊ marmora/
c ti parietes ⁊ crustati dñr. Qui aũt marmora secan
di in crustas excogitauerũt nõ cõstat. Fiunt aute3
arena ⁊ ferro serraq3 in ꝑtenui linea ꝑmente arenas tra/
ctuq3 ipso secante: sed crassior arena plus erodit marmo
ris. Nam tenuis fabricis ⁊ polituris accõmodata est.

De lithostratis. Cap. XIIII.

Ithostrata sũt elaborata arte picturę ꝑuul' crustis
l ac tessellis tinctis i varios colores. Tesselli ãt a tes
seris nominati.i.q̃dratis lapillis ꝑ diminutione3.

De plastis. Cap. XV.

Lasticen ẽ parietũ ex gypso effigies signaq3 expri
p mere:pingiq3 colorib⁹. Plasticen aũt dictũ gręce
qd latine effingere terra vel gypso silitudines. Nã
impressa argilla formã aliquã facere plastis ẽ. Unde ⁊ ꝓ
thoplastus est dictus hõ:q ex limo ꝑmus est cõditus.

De pictura. Cap. XVI.

Ictura aũt est imago exprimens spẽm alicuius rei
p Quę du3 visa fuerit:ad recordationẽ mentẽ redu/
cit. Pictura ãt dicta:q̃si fictura. Est.n. imago ficta
nõ veritas. Hinc ⁊ fucata.i.ficto quodã colore illita:nihil
fidei ⁊ vitatis hñtia. Uñ ⁊ sunt q̃dã picturę q̃ corpora veri
tatis studio coloris excedũt ⁊ fidẽ dũ augere ꝯtendũt:ad
mẽdaciũ ꝓuehũt:sic̃ q chimęrã tricipitẽ pingũt:vel scyllã
hoĩe3 sursu3:caninis ãt capitib⁹ cinctã deorsũ. Picturã ãt
ęgypti excogitauerunt ꝑmu3. vmbra hoĩs lineis circundu
cta. Itaq3 initio talis:secũda singulis coloribus:postea di
uersis:sicq3 paulati3 sese ars ipsa distinxit ⁊ inuenit lumẽ:
atq3 vmbras differẽtiasq3 coloꝝ. Unde ⁊ nũc pictores ꝑ̃
us vmbras quasdã ⁊ lineas futurę imaginis ducunt:dein
de colorib⁹ cõplent tenẽtes ordinẽ inuentę artis.

De coloribus. Cap. XVII.

Olores ãt dicti sũt ꝙ colore ignis vl' sole ꝑficiunt̃:
c siue ꝙ i initio colabant̃ vt sũmę subtilitatis existe
rent. Colores aũt aut nascunt̃ aut fiunt. Nascunt̃
vt sinopis:rubrica:paritoniũ:mellinũ:fretia.auripigmñtũ.
Cęteri fingunt̃ aut arte aut ꝑmixtõe. Sinopis ꝑmũ inuẽ
ta in põto ẽ. Inde nomẽ a sinope vrbe accepit. Spẽs eius
tres:rubra:⁊ min⁹ rubẽs:⁊ iter has media. Rubrica voca
ta ꝙ sit rubra ⁊ sanguineo ꝓxima. Hęc plurimis locis gi
gnit̃:s3 optima põto:vñ ⁊ põtica dr̃. Siricũ rubrico colo
ris pigmẽtũ:ex quo ⁊ libroꝝ capita scribunt̃. Ipsum est ⁊
phęniceũ appellatũ ita:eo ꝙ in syria colligat̃:in littorib⁹
rubri maris vbi phęnices inhabitãt. Aliud ẽ sericũ.aliđ sy
ricũ. Nã sericũ p.e.lana ẽ quã seres mittũt:syricũ vo p.y.
pigmẽtũ qđ syri phęnices i rubri maris littorib⁹ colligũt
Est ãt ⁊ iter facticios. Nã sępe fit aut sinopide aut sandy/
ce mixt⁹. Miniũ ꝑmi gręci i ephesioꝝ solo iuenisse tradũ
tur. Cui⁹ pigmẽti hispania cęteris regionib⁹ plus abũdat:
vñ ẽt nomẽ ꝓpo flumini dedit. Hui⁹ distillatio argẽtũ li
qdũ gignit. Miniũ ãt h̄ qdã dñt eẽ cinnabarin. Cinnaba
rin a dracone ⁊ barbaro.i.elephanto cognominatũ:aiunt
.n.draconũ eẽ sanguinẽ dũ iplicant elephãtes. Ruunt.n.
belua ⁊ dracones obruunt:quoꝝ fusus cruor terrã ificit:
fitq3 pigmẽtũ qcqd solo tinxerit. Est aute3 puluis coloris
rubri. Prasin.i.creta viridis:⁊ si in aliquibus terris ꝓmi
scue generetur:optima tñ in libya cyrenensi. Chrysocolla
colore prasina ẽ dicta:ꝙ vena eius habere aurũ traditur.
Hęc ⁊ in armenia nascit̃:s3 ex macedonia probabilis ve/
nit. Foditur eni3 ex metallis ęris. Cuius inuẽtio argentũ
atq3 indiciu3 prodit. Nam venę eius cum his habẽt natu
rę societatẽ. Cypria ab isula cypro:vbi plurima repit̃. Sã

daraca in ĩsula rubrĩ maris topaçõ nascit̃ colore cinnabari: odore sulphureo. Inueñit̃ ãt ĩ aureis ⁊ argẽtarijs metallis: melior q̊ magis rufa: q̊qȝ magis virꝰ redolet: q̃sq̃ ⁊ cerussa si torreat̃ ĩ fornace sãdaracũ fac̃: vñ ⁊ colore ẽ flãmeus. Que si torreat̃ ẽq̃ pte rubrica admixta sandicẽ reddit. Arsenicũ: qȯ ob colorẽ auri auripigmẽtũ vocãt: colligit̃ ĩ põto ex auraria mã: vbi ẽt sãdaraca. Optimũ ẽ qȯ ĩ aureũ colorẽ trãsit: purũ ⁊ fissilẽ: gracilĩ venaꝝ discursu. Qȯ vo pallidiꝰ aut sãdaracẽ siĩe ẽ: deteriꝰ iudicat̃. Est ⁊ 3ᵐ genꝰ sq̃mosuȝ: q̊ miscet̃ aureus color. Uis eoꝝ vt sandaracẽ sȝ acrior. Ocra ⁊ ipsa ĩ ĩsula maris rubri tapaçon gignit̃: vbi ⁊ sandaraca. Fit q̊ȝ ⁊ ocra exusta rubrica in ollis nouis luto circũlitis: q̃ q̃nto magis ĩ camĩo arserit: tãto melior fit. Uenetũ: cẽruleũ tẽpare pᵐ alexandria reperit. In italia ex arenẽ puluere ⁊ nitri flore idẽ faciũt. Sȝ si cypriũ ĩ fornace adustũ huic pmixtiõi addes: vestoriani siĩitudo erit. Purpurissuȝ ex creta argẽtaria cũ purpuris piter tingit̃: bibitqȝ eũ colorẽ celerius. Lanis pcipuũ ẽ: tñ aliȯ qȯ adhuc vase rudibꝰ medicamẽtis ĩebriatũ pximũ est: ẽgesto eo addita creta in vas idẽ: ⁊ q̊tiẽs id factũ ẽ: eleuat̃ bonitas pciosissimẽ purpurẽ: cã ẽ qȯ ĩscino maxĩe ĩficit̃ rubeaqȝ. Indicũ ĩ ĩdicis ĩuenit̃ calamis spuma adhẽrẽte limo. Est ãt colori cianei mixturã purpurẽ cẽruleiqȝ mirabilẽ reddẽs. Est alteꝝ genꝰ ĩ purpurarijs officinis spumẽ ĩ ẽreis cortinis ĩnatãs: quã ĩfectores detrahẽtes siccãt. Atramẽtũ dcm̃ q̧ sit atrũ: cuiꝰ spẽs ⁊ picturẽ: ⁊ q̊tidiano vsui necẽia ẽ: istȯ iter facticios ẽ. Fit.n. ex fuligine plibꝰ modis supardẽtes tẽdas resina adiecta lacusculo ẽdificata q̧ fumũ retineat. Huic pictores cũ aq̃ admiscẽt gluten: vt illustriꝰ resplẽdeat. Ad festinationẽ aũt opis ẽt sarmẽtoꝝ veteꝝ carbones cũ glutino triti ĩducẽdis parietibꝰ atramẽti spẽȝ reddũt. Sũt ⁊ q vini fecẽ siccatã excoquãt: affirmentqȝ: si ex bono vino fex fuerit: ĩdici spẽȝ atramẽtũ id pbere. Sȝ ⁊ sarmẽtũ vuẽ nigrẽ vino optĩo tictũ postea q̃ siccitate aruerit si exuras ⁊ pteras: adiecto glute nitorẽ ĩdici reddet: vstaqȝ plimum necẽia ẽ: nullo negocio pueĩt. Nã ⁊ si glebã silicis bõẽ igne excoq̃s: ⁊ aceto acerrio supfusaȝ extiguas: madefacta sfungia colorẽ purpureuȝ reddit. Eam vbi ptriueris vsta erit. Oẽ ãt atramẽtũ sole pficit̃. Oẽs colores calcis admixtione corrũpũt̃. Melinũ dcm̃ q̧ eiꝰ metalli ferax sit vna ex cycladibꝰ ĩsula melos noĩe. Est.n. cãdidũ: nec vtunt̃ eo pictores pp nĩmiã pinguedinẽ. Anulare qȯ vocãt cãdidũ: ẽ q̊ muliebres picturẽ luminãt̃. Fit ⁊ ipȝ ex creta admixtis vitreis gẽmis. Cerusa fit h̄ mȯ. In vase.n. aceto acerrimo ĩpleto sarmẽta aminea ĩ eodẽ vasculo eiꝰ collocabis: ac sup sarmẽta tabulas plũbi tenuissimas pones: deĩde vas diligẽtissime claudis illinisqȝ: ne aliquid spiraminis exeat. Post dies ãt. 30. vas aperit̃: ⁊ ex distillatõe tabulaꝝ ĩnata cerusa ĩuenit̃. Qȯ ablatũ ⁊ arefactũ terit̃: atqȝ iteꝝ aceto admixtũ ĩ pastilis didit̃ ⁊ ĩ sole siccat̃. Hac obfuãtia si laminas ẽreas sarmẽtis supponas: eruginẽ creãt. Calcantũ dcm̃ q̧ calcis ẽ thymũ.i. flos: vñ ⁊ apud latios ẽris flos appellat̃.

De instrumẽtis ẽdificioꝝ. Cap. XVIII.

In structura ãt parietũ ad normã fieri ⁊ ad ppẽdiculũ rñdere oȝ. Norma dicta grẽco vocabulo: ex̃ quã nihil rectũ fieri põt. Cõponit̃ ãt ex tribꝰ regul' ita: vt due sint binũ pedũ: tertia hẽat pedes duos: vncias. x. q̃s ẽq̃li crassitudine politas extremis acuminibꝰ sibi iũgit vt scemã trigoni faciãt: id erit norma. Regula dcã q̧ sit recta: q̃si rectula ⁊ ĩpedimẽtũ ñ hẽat. Perpẽdiculũ ẽ qȯ sp appẽdit̃. Deniqȝ in fabrica nisi oĩa ad ppẽdiculũ ⁊ regulã certã fiãt: necẽ ẽ vt cũcta mẽdosa ĩstruant̃: vt aliq̃ praua sint: aliq̃ cubãtia pna nõnulla: alia supĩa: ⁊ pp h̄ vniuersa sũt pstructa. Linea a gñe suo appellata: q̧ ex lino fit. Trullẽ nomen factũ: eo q̧ trudit ⁊ ṗtrudit.i. ĩcludit calce vl' luto lapides. Martellꝰ mediocris malleus dictꝰ p diminutionẽ. Machines dicti a machinis ĩ qbꝰ insistũt pp altitudinẽ parietuȝ. Scalẽ a scandẽdo.i. ascẽdẽdo vocatẽ: hẽrent.n. parietibus. Scalẽ aũt: q̧ dñr aut vnẽ sũt aut plures: q̧ numeri tm̃ pluralis ẽ nomẽ: vt litterẽ q̊ epistolã significant.

De lignarijs. Cap. XIX.

Lignariꝰ gñal'r ligni opifex appellat̃. Carpẽtarius spãle nomẽ ẽ. Carpẽtũ.n. solũ fac̃: sic municulariꝰ: q̧ tm̃ nauiũ ẽ fabricator ⁊ artifex. Sarcitector dictꝰ q̧ ex mltis hincĩde piũctis tabul' vnũ tecti sarciat corpꝰ. Idẽ ⁊ tignarius q̧ tectoria lignis ĩduc̃. Lignũ vocat̃ grẽca etymologia: q̧ incẽsũ ĩ lumẽ puertit̃ ⁊ ĩ flãmã. Uñ ⁊ lychiniũ dr̃ q̧ lumẽ det. Mã ide dr̃ oẽ lignũ q̧ ex ea aliqd efficiat̃: vl' si ad ianuã referas vl' ad statuã: mã erit. Ad aliqd.n. sp mã accipienda ẽ: sic el'ta mãȝ reꝝ eẽ dicimꝰ: q̧ ide ea q̃ sũt facta videmꝰ: ⁊ mã q̃si mr̃ dicta. Trabes vocatẽ q̧ ĩ trãsuerso positẽ vtrosqȝ parietes ptincãt. Aliȯ ãt sũt tigna: aliȯ trabes. Tigna.n. iũcta trabẽ faciũt. Trabes ãt sũt cũ sũt dolatẽ. tolꝰ ppe ẽ veluti scutũ breue: qȯ ĩ medio tecto ẽ ĩ q̊ trabes coeũt. Cuplẽ vocatẽ q̧ copulẽt ĩ se luctãtes. Luctãtes dicunt̃ q̧ erecti ĩuicẽ se teneãt more luctãtiũ. Agrantes. R̷. Asseres ab asse dcĩ: q̧ soli ponũt̃ neqȝ piũcti. Scĩdule eo q̧ scindãt̃.i. diuidãt̃. Epigri ⁊ claui sũt qbꝰ lignũ ligno adhẽret. Claui ãt dcĩ q̃si chalybi: q̧ ex chalybe fiũt.i. ferro. Chalybs.n. ferrũ ẽ. Tabulẽ a veteribꝰ tagulẽ vocabant̃: a tegẽdo.s. vñ ⁊ tegulẽ. Cõmissura dr̃ tabulaꝝ piunctio. Sectio ãt dcã a sequẽdo ea q̃ cẽperit. Nã secare sectari ⁊ seq ẽ. Serrẽ ãt nomẽ de sono factũ ẽ.i. a stridore. Serrẽ circiniqȝ vsũ pdices qdã adolescẽs ĩuenit: quẽ pueꝝ dedalus frater matris suẽ studijs pdocẽdũ acceperat. Cuiꝰ pueri tm̃ igeniũ fert̃. vt dũ mãẽ diuidẽdẽ ppẽdiũ q̃reret: spinaȝ piscis imitatꝰ de ferro laminã exasperãs dẽtiũ mordacitate armauit: quã serrã artifices nũcupãt. Pro cuiꝰ artis inuẽtione dẽdalus magr̃ eiꝰ ĩuidiẽ liuore pmotꝰ pcipitẽ puerũ ex arce deiecit. Dehinc exulatꝰ cretã abijt ibiqȝ aliquãdiu fuit vt fabulẽ ferũt ex creta pẽnis volauit ⁊ in ciliciã venit. Circinꝰ dictꝰ q̧ vgẽdo efficiat circulũ. Huiꝰ modꝰ duplicata linea fit: q̃ simplex p latitudinẽ extensa fuerat. Punctꝰ ãt ĩ medio circini centrũ a grẽcis dr̃: ĩ cuiꝰ medio cũcta puergũt. Securis vocat̃ eo q̧ ea arbores succidãt̃: q̃si sucuris. Itẽ securis q̃si semicuris. Ex vna.n. pte acuta ẽ: ex altera fossoria. Hẽc apȯ veteres pẽna vocabat̃: vtrãqȝ ãt hñs aciẽ bipẽnis. Nã bipẽnis dr̃: q̧ ex vtraqȝ pte hẽat acutã aciẽ q̃si duas pẽnas. Pennũ ãt antiq acutũ dicebãt: vñ ⁊ auiũ pẽnẽ q̧ acutẽ. Et ecce nomẽ qȯ reseruauit antiqtatẽ: q̧ veteres dicebãt pẽnas ñ pĩnas. Hẽc ⁊ dolabra: q̧ hẽat duo labra: nã securis simplex ẽ. Dextralis dexterẽ habilis. Ascia ab astulis dicta: q̃s a ligno eximit cuiꝰ diminutiuũ ẽ asciola. Est aũt manubrio breui ex aduersa pte referẽs vl' simplicẽ malleũ aut cauatũ vl' bicorne rastrũ. Scalprus dictꝰ q̧ scalpturis ⁊ foraminibꝰ sit aptꝰ q̃si scalphorus: cuius diminutiuum scalpellus. Terebra vocata a vme ligni q vocat̃ terebra: quẽ grẽci teredonã vocãt. Hic terebra dicta q̧ vt vermis terẽdo forat: q̃si terephora: vl' q̃si transforans. Taratrũ q̃si teratrũ. Scophina dicta q̧ hẽrendo scophen faciat. Canterium. Gallia. Guuia.

De inuentione lanificij. Cap. XX.

Mineruã quãdã gẽtiles multis ĩgenijs pdicãt. Hanc pmã lanificij vsuȝ mõstrasse: hãc ẽt telam ordisse: ⁊ colorasse lanas phibent. Oliuẽ quoqȝ hãc dicũt inuẽtricẽ: ⁊ fabricẽ: multarũqȝ artiuȝ reptricẽ. Ideoqȝ illi vulgo opifices supplicãt. Sed h̄ poetice fingit̃. Nõ.n. minerua istaꝝ ar/

tium ꝓnceps ē:ſꝫ qꝛ ſapiā in capite eē dr̄ hoīs ⁊ minerua de capite Jouis nata fingit̄:h̄ ē īgeniū.īdqꝫ ſenſus ſapientis q īuenit hęc oīa:in capite ē. Jō ⁊ dea artiū minerua dr̄: qꝛ nihil excellētius ē ingenio:quo regunt̄ vniuerſa.

De veſte ſacerdotali. Cap. XXI.

Octo ſūt ī lege gn̄a ſacerdotaliū veſtimētoꝝ. Poderis ē tunica ſacerdotalis linea corpori aſtricta:⁊ vſqꝫ ad pedes deſcēdēs:vn̄ ⁊ nūcupat̄. Podas.n.gręci pedes dn̄t. Hęc vulgo camiſia vocat̄. Abaneth cingulū ſacerdotale rotūdū polymita arte ex cocco purpura hyacithoqꝫ cōtextū:ita vt flores atqꝫ gēmę ī eo videāt̄ eē diſtictę. Pilleū ē ex byſſo rotundū q̄ſi ſphera media:caput tegēs ſacerdotale ⁊ ī occipitio vitta ꝯſtrictū:h̄ gręci ⁊ noſtri tiarā vl̄ galeā vocant. Machil:qd̄ eſt tunica talaris tota hiacynthina hn̄s ad pedes.72.titinabula.totidēqꝫ ītermixta ac depēdētia punica mala. Ephot qd̄ latine īterp̄tat̄ ſup idumētū. Erat.n.palliū ſuphumerale ex q̄tuor coloribus ⁊ auro ꝯtextū hn̄s in vtroqꝫ hūero lapides duos ſmaragdinos auro ꝯcluſos ī qbꝰ ſculpta erāt noīa p̄riachaꝝ. Logiū qd̄ latine dr̄ rōnale:pānꝰ ē zr:auro ⁊ q̄tuor textꝰ coloribꝰ hn̄s magnitudinē palmi ꝑ q̄drū:cui ītexti erant.12.ꝑcioſiſſimi lapides. Hic pānꝰ ſuphumerali ꝯ pectus pontificis annectebat̄. Petalū aurea lamina ī frōte pōtificis.q̄ nomē dei illd̄ īeffabile tetragrāmaton hebraicis lr̄is hēbat ſcriptū. Batin:ſiue feminalia.i.brachę lineę vſqꝫ ad genua ꝑtingētes:qbꝰ verecūda ſacerdotis velabant̄. Bat.n.hebraice linum dicit̄.

De nominibus veſtium ceteraꝝ. Cap. XXII.

Diuerſitas veſtimētoꝝ tegmē:tegumē:idumētū veſtimētū ⁊ reliq̄. Tegmē dictum eo ꝙ tegat mēbra:ſic̄ tegumē tecta q̄ tegunt corꝑa. Indumētū qd̄ ītus ad corpꝰ induit̄:q̄ſi ītumentum amictꝰ. Ueſtimētū v̄o ē qd̄ vſqꝫ ad veſtigiū ꝓtēdit̄:q̄ſi veſtigimētū:vt ē tūica talaris. Sꝫ ⁊ hęc cōſuetudo ſmōes auctoꝝ ꝯfūdit. Diſcernit̄ āt veſtitꝰ a cultu:qm̄ lautiꝰ ītelligit̄ cultꝰ. Itē cultꝰ ab habitu:nā habitꝰ ad nāꝫ ꝑtinet:cultꝰ ad hoīes. Plęręqꝫ āt veſtiū aut a tp̄e q̄ maxime ī vſu ſunt appellāt̄:aut a locis vbi vel p̄mū ꝯfectę vl̄ maxie vēdicant̄:aut a gn̄e coloris:aut a noīe repertoruꝫ. Ueſtis ātiq̄ſſima hoīuꝫ fuit ꝑiçomatū.i.ſuccīctoriū: q̄ tm̄ genitalia ꝯtegūt̄. Hoc p̄m p̄mi mortales e folys arborū ſibi fecerūt:qm̄ poſt p̄uaricationē erubeſcētes pudēda velabant. Cuius vſuꝫ q̄dā barbarę gētes dū ſint nudę vſqꝫ hodie tenēt. Hęc ⁊ cāpeſtria nūcupāt̄:ꝓ eo ꝙ eiſdē iuuenes q nudi exercent̄ ī cāpo pudēda opiunt. Tunica veſtis ātiq̄ſſima appellata qꝛ ī motu īcedētis ſonū fac̄. Tonus.n.ſonus ē. Primū āt fuere pellicęę tunicę:qbꝰ poſt offēſā ⁊ dictionē d̄ paradiſo adā ⁊ eua īduti ſūt. Talaris tunica dc̄a eo ꝙ ad talos vſqꝫ d̄ſcēdat ⁊ ad pedes d̄fluat: ſic̄ pectoral̄ q̄ apd̄ antiq̄s breuis erat:vt tm̄ pectus op̄iret:lꝫ nūc ꝓfuſior ſit. Manicleata tunica.i.māicata:eo ꝙ hēat manicas: quā chiroditā gręci vocāt. Dalmatica veſtis p̄m ī dalmatia ꝓuīcia gręcie texta ē. tunica ſacerdotal̄ cādida cū clauis ex purpura. Ruſſata quā gręci phęniceā vocāt:nos coccineā rep̄ta ē a lacedęmonys ad celādū colori ſilitudinē: ſanguinē q̄tiens qs ī acie vulneraret̄ ne ꝯtēplāti aduerſario aīus augeſceret. Hac ſub ꝯſulibꝰ romāi vſi ſt̄ milites: vn̄ ēt ruſſati vocabāt̄. Solebāt.n.ꝑdie q̄ dimicandū eēt an̄ p̄ncipia ꝓponi:q̄ſi admōitio ⁊ īdiciū futurę pugnę. Laclata veſtis ē:q̄ lacꝰ q̄dratos q̄ſdaꝫ cū pictura hꝫ ītextos: aut additos acu. Hiacynthia veſtis ē aereo colore reſplēdēs. molocinia q̄ maluaꝝ ſtāine ꝯficit̄: quā aly melocinā aly maloellā vocāt. Bōbycina ē q̄ a bombyce v̄micl̄o:q lōgiſſima ex ſe fila gn̄at:quoꝝ textura bombycinū dr̄:ꝯficiturqꝫ ī īſula coo. Apocalama. Serica a ſerico dicta.vel ꝙ eā ſeres p̄mi miſerūt. Oloſerica tota ſerica. Olo.n.totū. Trāoſerica ſtamine lineo:trama ex ſerico. Oloporphyra tota ex purpura. Byſſina cādida ꝯfecta ex q̄dam gn̄e lini groſſioris. Sūt ⁊ q genꝰ qdd̄ā lini byſſuꝫ eē exiſtimēt. Sabrina tramaꝫ a fibri lana hn̄s cap̄na. Mena ꝙ ſit colore nigro. Gręci.n.melan nigrū vocāt. Maſticina ꝙ colorem maſticis hēat. Linea q̄ ex ſolo lino fit. Linoſtema veſtl̄ ē ex lana linoqꝫ ꝯtexta. Et dicta linoſtema qꝛ ī ſtamie linū ī trama lanā hꝫ. Recta dr̄ veſtis: quā ſurſū v̄ſum ſtāteſqꝫ texūt. Segmētata ꝗnis qbuſdā ⁊ q̄ſi p̄ciſamētis ornata. Nā ⁊ ꝑticulas cuiuſcūqꝫ māę abſciſas p̄ſegmina vocāt. Leuidēſis ꝙ raro filo ſit leuiterqꝫ dēſata. Pauitēſis ꝯ̄ria leuidēſi:dc̄tā ꝙ ḡuiter p̄ſſa atqꝫ calcata ſit. Citroſa q̄ſi ꝯcriſpa ad ſilitudinē citri. Neuiꝰ. Pulchrāqꝫ ex auro veſtēqꝫ citroſā. Uelenēſis tūica ē q̄ affert̄ ex īſulis. Exotica veſtis ē ꝑegrina de foris veniēs:vt ī hiſpāia a gręcis. Polymita m̄lti colorl̄:polymitꝰ.n.textꝰ m̄ltoꝝ coloꝝ ē. Acupicta veſtis acu textil̄ vl̄ acu ornata. Eadē ⁊ phrygia. Huiꝰ.n.artl̄ ꝑiti phrygiōes dn̄r:ſiue qꝛ in phrygia īuenta. Un̄ ⁊ artifices q̄ id faciūt phrygiōes dn̄r. Uirgiliꝰ: Phrygiāqꝫ chlamydē. Trilicis a tribꝰ licys:qꝛ ē ſimplex ⁊ biplex. Ralla q̄ vulgus raſil̄ dr̄. Interpola veſtis illa vocat̄:q̄ dū ſit vetꝰ ad nouā ſpēꝫ recurrat. Pānutia nūcupata ꝙ ſit diuerſis pānis obſita. Colobiū dc̄ꝫ qꝛ lōgū ē ⁊ ſine manicis. Antiq.n.magl̄ h̄ vtebāt̄. Libitonariū ē colobiū ſine manicis:q̄le monachi ęgypty vtūt̄. Lūbare vocat̄ ꝙ lūbis religet̄. vel ꝙ lūbis hęreat. Hoc ī ęgypto ⁊ ī ſyria nō tm̄ fęmię ſꝫ ⁊ viri vtunt̄. Un̄ ⁊ Hieremias trāſ euphratē tulit lūbare ſuū:ibiqꝫ illd̄ ī foramie petrę abſcōdit:⁊ poſtea ſciſſū reperit. Hoc a qbuſdā ⁊ renale dr̄: qꝛ renibꝰ alligat̄. Limꝰ ē veſtis:q̄ ab vmbilico vſqꝫ ad pedes ꝓducit̄. Hęc āt veſtl̄ hꝫ in extrēo ſui purpurā:limā.n.flexuoſā:īde ⁊ nomē accepit.nā limū obliquū dicimꝰ. Licinū vocatū:ꝙ textura eiꝰ ligata ſit ī totū:q̄ſi diceret liginū c ꝑ g lr̄a ꝯmutata. Armelauſa vulgo vocata ꝙ an̄ ⁊ retro diſa atqꝫ apta ē:ī armos tm̄ clauſa:q̄ſi armiclauſa c lr̄a ablata. Camiſias vocamꝰ: ꝙ ī his dormimꝰ ī camis.i.ī ſtratl̄ nr̄is. Femoralia appellata:eo ꝙ fęmora tegāt. Ipa ⁊ brachę ꝙ ſint breues:⁊ v̄ecūda corp̄is his velent̄. Tubrucos vocatos dn̄t:ꝙ tibias brachaſqꝫ tegāt. Tubraci ꝙ a brachis ad tibias vſqꝫ ꝑueniant.

De veſtibus q̄runda gentiū. Cap. XXIII.

Quibuſdā āt natiōibꝰ ſua cuiqꝫ ꝓp̄a veſtis ē vt ꝑthis ſarabarę:gall̄ līnę:germanis rhenones: hiſpāis ſtrīges:ſardis maſtrucę. Sarabarę ſt̄ fluxa ac ſinuoſa veſtimēta. De qbꝰ legit̄ ī daniele. Et ſarabarę eoꝝ nō ſūt īmutatę. Et Publiꝰ. Ut qd q̄ ī vētre tuo parthi ſarabara ſuſpēderūt. Apd̄ quoſdā āt ſarabara q̄dā capitū tegmina nūcupāt̄:q̄lia videmus in capite magoꝝ picta. Linnę ſaga q̄dra ⁊ mollia ſūt. De qbus plautꝰ. Linna coop̄ta ē textrina gallia. Rhenones ſūt velamia hūeroꝝ ⁊ pectoris vſqꝫ ad vmbilicū: atqꝫ ī tortis villis adeo hiſpida:vt imbres reſpuāt:q̄s vulgo reptos vocāt:eo ꝙ longitudo villoꝝ quaſi reptat. De qbus Saluſtiꝰ. Germani intectuꝫ rhenonibus corpꝰ tegūt. Dicti āt rhenōes a rheno germanię flumie: vbi his freq̄nter vtūt̄. Maſtruca veſtis germanica ex pellicul̄ ferarū. De q̄ Cicero ꝓ ſcauro. Quē purpura regalis n̄ ꝯmouit eū ſardoꝝ maſtruca mutauit. Maſtruca āt dc̄a q̄ſi mōſtruoſa:eo ꝙ q ea īduunt̄ q̄ſi ī feraꝝ habitū trāſformāt̄. Dinoſcunt̄ ⁊ gētes ita habitu:ſic̄ ⁊ lingua diſcordes. Perſę brachia ⁊ crura liniamētis:caput tiara tegūt:eminēt apicibꝰ faſtigiatis alani:horrēt ⁊ malis tecti cū latrātibꝰ linguis ſcoti:ſagati ſūt alamani:linteati indi: gēmati ꝑſę: ſericati ſeres:pharetrati armeni. Nōnullę ēt gētes nō ſolū ī veſtibus ſꝫ ⁊ in corpore aliq̄ ſibi ꝓp̄ia q̄ſi inſignia vēdicāt:vt

videmus cirros germanoꝝ:granos ⁊ cinnabar gotthoꝝ: stigmata britonū.circūcidūt q̄z iudei ꝑputia:ptūdūt arabes aures:flauēt capitib⁹ itextis getę:nitēt albani albētib⁹ crinib⁹:mauros hȝ tetra nox corpoꝝ:gallos cādida cutis:sine eqs inertes extāt alani:nec abest gēs pictoꝝ nomē a corpe:qđ minutis opifex acus pūctis ⁊ expssos natiui graminis sucos icludit:vt has ad sui specimē cicatrices ferat pictis artub⁹ maculosa nobilitas. Hȝ ⁊ sex⁹ istitutā spēm hit⁹:vt i viris tōsi capilli:i mulierib⁹ redūdātia criniū: qđ maxie vgib⁹ isigne ē:q̄z ꝯornat⁹ ipse ꝓpe sic ē:vt ꝯcumulat⁹ i verticē ipsā: capitis sui arcē ambitu criniū cōtegat.

¶ De palliys viroꝝ. Cap. XXIIII.

Pallium ē i q̄ ministratū scapulę ꝯtegūt: vt dū ministrāt expediti discurrant. Plaut⁹. Sigd factur⁹ es appēde i hūeris palliū:⁊ pgat q̄tū valet tuoꝝ pedū pnicitas. Dcm̄ aūt palliū a pellib⁹:q2 pus sup indumēta pellicea veteres iduebant̄ q̄si pellea.siue a palla p̄ dīriuationē. Chlamys ē q̄ ex vna pte idut̄:neq3 ꝯsuit̄:s3 fibula ifrenat̄. Hic ⁊ grece nomē accepit. Toga dcā q̄ velamēto suo corp⁹ tegat atq3 opiat. Est āt palliū puꝝ forma rotūda:⁊ fusiore ⁊ q̄si iundāte sinu: ⁊ sub dextro veniēs:supra hūeꝝ sinistꝝ pōit̄:cui⁹ silitudinē i opimētis simulacroꝝ vl' picturaꝝ aspicim⁹:easq3 statuas togatas vocam⁹. Toga āt romani i pace vtebāt̄:belli āt tpe paludamētis. Mēsura togę iustę si sex vlnas hēat. Toga āt palmata dicebat̄:quā merebant̄ hi q reportabāt ō hostib⁹ palmas. Ipa vocabat̄ ⁊ toga picta:eo q̄ victorias cū palmis itextis hr̄et. Toga cādida eadēq3 creata:i q̄ cādidati.i.magr̄atuū potētes ābiebāt:addita creta q̄ cādidior isigniorq3 eēt. Cicero in orone:quā hūit ꝯ ꝯpetitores i toga cādida scripsit. Cinct⁹ gabin⁹ ē:cū ita iponit̄ togę:vt toga lacinia:q̄ post sec⁹ reycit̄:attrahit̄ ad pect⁹ ita vt ex vtroq3 later̄ ex hūeris picturę pēdeāt vt sacerdotes gētiliū faciebāt:aut cingebant̄ ꝑtores. Trabea erat togę spēs ex purpura ⁊ cocco q̄ opti romanoꝝ reges initio pcedebāt. Hāc p̄m romul⁹ adiuenisse phibet̄ ad discretiones regū hit⁹. Trabea āt dcā q̄ i maiori glia hoiem trāsueheret:Hꝫ ē vltra:⁊ i posteꝝ ampliori dignitate honoris beatuȝ faceret. Paludamētū erat isigne palliū ipatoꝝ cocco purpuraq3 ⁊ auro distictū. De q̄ Salusti⁹. Togā ingt paludamēto mutauit. Erat.n.palliū bellicū dcm̄ vt ghusdaȝ vr̄ q̄ eo idut⁹ palā faceret ipator bellū futuꝝ. Circūtextū ē q̄ grece cyclas vr̄. De q̄ Virgi. Et circūtextū croceo velamē achāto. Circūtextū āt dcm̄:q2 ē rotūdū palliū. Diplois grecū nomē:ab eo q̄ sit duplex amict⁹: Horati⁹. Cōtra quē duplici pāno patiētia velat. Est āt vestis militaris:cuius vsus gallicis p̄m expeditiōib⁹ cepit e pda hostili. De q̄ vox illa senatui. Togis ꝯpositis grites ad saga ꝯuersi fuerūt. Saguȝ aūt gallicū nomē ē. Dcm̄ āt sagū q̄drū: eo q̄ apud eos p̄m q̄drat⁹ vl' q̄druplex eēt. Penula ē palliū cū fimbrys lōgis. Lacerna palliū fimbriatū:q̄ olim soli milites vtebant̄:vn̄ ⁊ i distinguēda castrēsi vrbanaq3 turba hos togatos illos laceratos vocabāt. Inde āt lacernę q̄si āputatis capitib⁹ fimbriaꝝ:neq3 ita laxis vt sūt penulaꝝ. Mātū hispani vocāt q̄ man⁹ tergat tm̄. Est.n.breue amictū. Pretexta puerile palliū ē:q̄ vsq3 ad.16.ānos pueri nobiles sub disciplię cultu vtebāt̄:vn̄ ⁊ pretextati pueri appellati sūt. Dcā aūt ptexta:q2 ptexebat̄ ei latior purpura. Casula ē vestis cucullata:dcā p diminutionē a casa:q̄ totū hominē tegat q̄si mior casa:vn̄ ⁊ cuculla q̄si mior cella:sic ⁊ greci planetas dictas volūt:q2 oris erratib⁹ euagāt̄. Vn̄ ⁊ stellę planetę.i.vagę:eo q̄ vagę suo errore motuq3 discurrūt. Birr⁹ a greco vocabulū trahit:illi.n. birrū bibrus dīt. Melotes q̄ ēt pera vocat̄ pellis ē capina a collo pendēs pcicta vsq3 ad lūbos. Est.n. hit⁹ ꝓpe necius ad opis exercitiū. Fiebat āt pus:vt gdā estimāt̄:ō pelliculis melonū:vn̄ ⁊ melotes vocatę sūt. Fimbrię vocatę ora vestiū toꝝ:hꝫ ē fines ex greco vocabulū trahūt. Greci.n. terminū oron vocāt.

¶ De pallys feminaꝝ. Cap. XXV.

Regillū ē plautū reginaꝝ amiculū:vn̄ ⁊ appellatū. Peplū mronale palliū ex purpura signatū:c⁹ fimbrię aureis staminis sūmitate resplēdēt. Palla ē q̄drū palliū muliebris vestis deductū vsq3 ad vestigia affixis i ordinē gēmis. Et palla dcā apo yto pollein.i.a mobilitate q̄ ē circa finez hꝫ idumēti:siue q̄ rugis vibrātib⁹ sinuata crispet̄. Stola mronale opimētū:q̄ coopto capite ⁊ scapula a dextro latere i leuū hūeꝝ mittit̄. Stola āt grece vocata q̄ supmittatur. Eadē ⁊ riciniū latio noie appellatū: eo q̄ dimidia ei⁹ ps retro eycit̄:qđ vulgo mauortē dīt. Vocatā āt dīt mauortē q̄si martē. Signū.n. maritalis dignitatis ⁊ ptātis i eo ē. Caput.n.mulieris vir ē:ide ⁊ sup caput mulieris est. Amiculū ē meretricū palliū lineū. Hoc apd veteres matronę i adulterio dephēsę iduebant̄:vt i tali amiculo potius q̄ i stola polluerēt pudicitiā. Erat.n. hꝫ apud veteres signū meretricię vestis:nūc in hispania honestatis. Theristrū palliū muliebre dcm̄:vt i theri.i.in ęstu ⁊ caumate corpa mliēꝝ ptegat:q̄ vsq3 hodie arabię ⁊ mesopotāmię mulieres velant̄:gb⁹ i ęstu tutissimo tegunt̄ vmbraculo: de q̄ in Isaia legit̄. Anaboladiū amictoriū lineū femiaꝝ quo hūeri opiunt̄:qđ greci ⁊ latini syndonen vocant.

¶ De stratu ⁊ religs vestib⁹ q̄ i vsu hūr. Cap. XXVI.

Stragulū vestis ē discolor: qđ manu artificis diuersa varietate distiguit̄. Dcm̄ āt q̄ in stratu ⁊ amictu aptū sit. De q̄ Salomō. stragulataȝ vestē fecit sibi. Ludices a ludis.i.theatris vocatas gdā existimāt. Cū.n.egrediebant̄ ō ludi ꝑstibulo iuuenes hoꝝ velamēto tegebāt caput ⁊ faciē: qa solebāt erubescere q lupanar itroyssēt. Fulcra sūt ornamta lectoꝝ dcā q̄ i his fulcimur.i.sustiemur:vel q̄ thoros fulciāt:siue caput q̄ recliatoria vulg⁹ appellat. Ceruicalia āt eo q̄ ponāt̄ sub ceruice vl' cubito. Puluill⁹ dict⁹ a puluiari q ē diuitū lect⁹. Cultricę vocatę q̄ calcēt̄.i.farciant̄ pluma siue tomēto:q̄ molliores calidioresq3 sint. Tapeta dcā q̄ pedib⁹ p̄m sternerēt̄ q̄si tapedia. Tapeta āt aut simpla sūt:aut āphitapa. simpla tapeta ex vna pte villosa q̄si simpla. amphitapa ex vtraq3 pte villosa tapeta. Lucili⁹. Atq3 āphitapa villis igētib⁹ molles. Mātelia nūc ꝑ opiēdis mēsis sūt:q̄ vt nomē ip̄s idicat:oliꝫ tergēdis māib⁹ ꝑbebant̄:siue mādelia a mādēdo. Mappe ꝯuiuy ⁊ epulaꝝ appositaꝝ sūt q̄si manupę:atq3 ob id noiatę:cui⁹ diminutiuū mapella ē. Toralia lōgę ꝑpetuęq3 mappę a toro dictę. Sabanū grecū nomē ē. Facitergiū ⁊ manutergiū a tergēdo faciē vel man⁹ vocata. Vela dcā q̄ obiectu suo iteriora domoꝝ velēt. Aulea vela picta ⁊ grādia: q̄ iō aulea dcā sūt:q̄ p̄m i aula attali regis Asię:cui successit ppls roman⁹ iuēta sūt. Cortię sūt aulea.i. vela de pellib⁹: q̄lia in exodo legunt̄:a gb⁹ tabernaculū extrisec⁹ tegebat̄. Dcę āt cortię a corijs:eo q̄ pri⁹ ex pellib⁹ fuissēt factę. Vn̄ ⁊ i eodē tabernaculo legis iubet cortias fieri ex pellib⁹ arietuȝ rubris:⁊ ex pellib⁹ hiacynthinis. Cilicia arabes nūcupāt velamēta pilis capraꝝ ꝯtexta:ex gb⁹ sibi tētoria faciunt.

¶ De lanis. Cap. XXVII.

Lana a lanēdo.i.a vellēdo dicta. Hic ⁊ vellus dcm̄ q̄ pus lanę vellerent̄ nō tōderent̄. Linū ex terra spē nitēti orit̄:deflexūq3 nomē eius ex greco. Nā linus greci linarin dicunt: siue q̄ sit molle ⁊ lene. Stuppa vero canabi est siue lini. Hec hꝫ antiq̄ ortographiā stuppa dr̄:q̄ ex ea rimę nauiū stipentur. Vn̄ ⁊ stipatores dicuntur q in vallibus eam componunt

Tōmentū appellatū:ꝙ aut in filo:aut ī telis tumeat:nec
subtilitatē hēat. Canabū a siīlitudine cānę vocatuꝫ: siue a
greca ętymologia. Nā illi canabū canabin vocāt. Bissuꝫ
genus ē qδdā lini nimiū cādidi ꝛ mollissimi:qδ greci pa/
patē vocāt. Fibrinū lana ē aīaliū: quos fibros vocāt:ipos
ꝛ castores existimāt:quos dū venatores sequunꝰ:ipsi sibi
testiculos adimūt. Aranea vocata:eo ꝙ aeris infusiōe in
frōdibus nutriaꝰ. Sericū dcm̄:qꝛ id seres primi miserūt.
Uermiculi.n.ibi nasci phibenꝰ:a qbus hęc circū arbores
fila ducunꝰ. Uermes aūt ipsi gręce bōbices noīanꝰ. Pla
ciū est stuppa ꝛ q̄si crassedo serici:ꝛ est gręcū nomen.

¶ De coloribus vestiū. Cap. XXVIII.

Tinctura vocata qꝛ tingiꝰ:ꝛ i aliā fucatā spēꝫ
nitoris gr̄a coloraꝰ. Coccū gręci:nos rubruꝫ
vel vermiculū dicimꝰ. Est.n.vermiculus ex
sylvestribꝰ frōdibꝰ. Cōchyliū dcm̄:eo ꝙ ex cō
chulis marinis color eiꝰ colligiꝰ. Idē ꝛ ostꝛ
vocaꝰ. Ostrū qδ p colore purpurę tempaꝰ:plimis qdē in
locis:sed optimū ī insula cypro gigniꝰ:siue in his q̄s ppe
solus cursus illuminat. Cōchylia āt sūt maris:q̄ circūcisa
ferro lachrymas purpurei coloris emittūt. His collectis
color purpureꝰ tēperaꝰ. Et ostrū exinde appellatū dicunt
ꝙ ex testeo humore eliciꝰ. Purpura apδ latinos a purita
te lucis vocaꝰ. Apud gręcos āt purphyria dr̄ cū aspiratio/
ne:apud nos purpura sine aspiratiōe. Ferrugo ē color pur
purę subnigrę:q̄ fit ī hyspania:vt ferrugine clarꝰ hybera.
Dicta aūt ferrugo:ꝙ oīs purpura pᵃ tinctura eiusmodi co
loris existat. Glaucꝰ color ē ferrugineꝰ subniger. Elbiduꝫ
ab elbo colore vocatū. Elbū ē.n.medius color iter nigruꝫ
ꝛ albū ab albo deriuatū. Luteus color ē rubicūdus qδ ē
croceꝰ. Nā crocus lutei coloris ē:vt croceo mutata velle/
ra luto. Menū ꝙ fit colore nigro. Gręci.n.melan nigꝝ di
cunt. Masticinū:ꝙ colorē masticis habeat. Blatteū bla/
uum. Mestitiū. Ostitium:qꝛ ex vsto est. Fit.n. ex depen/
denti fuligine tectorum egesta assiduis ignibus. Unde ꝛ
color eiusdem tincturę flammeus est.

¶ De instrumentis vestium. Cap. XXIX.

Tela p lōgitudiē staminū dcā:cuiꝰ deriuatiuū
est telaria. Insubuli dci:qꝛ īfra ꝛ supra sūt:vl'
qꝛ īsubulanꝰ. Rady dci:qꝛ radiēdo fiūt. Pe
ctines:ꝙ pexa fila reddāt ꝛ iprimāt. Coluꝫ ꝙ
sit in lōgitudine ꝛ rotūditate q̄si colūna. Fu/
sum:ꝙ p eū fundaꝰ qδ netū ē. Alibrū:ꝙ in eo libranꝰ fila
.i.soluanꝰ. Calathū:leue gestamē ex ligno vl' cāna:aut ex
iūco fcm̄:in q̄ vel pēsa ponunꝰ:vel legunꝰ flores. Cala.n.
gręce lignū ē:a q̊ deriuatū ē calathū. Nā latiē q̄silluꝫ dr̄.
Cice.i philippicis. Aut vō iter q̄silla pēdaꝰ auꝝ. Pēsum
mulieꝝ a pēdēdo dcm̄. Unñ pēsa ꝛ ipēsa. Netū fila dcā:vl'
qꝛ ex pilis aīaliū sūt: vl' qꝛ lanificiū filis tenuibꝰ ꝯstat: in
modū piloꝝ.i.q̄si filoꝝ. Mataxa: q̄si metaxa a circuitu
.s.filoꝝ. Nā meta circuitꝰ dr̄:vl' ꝙ trāsferaꝰ. Gubellū cor
rupte a globo dcm̄ p diminutionē: q̄si globellū. Panulię
vel panuclę:ꝙ ex pānis texanꝰ. Ipsę.n.discurrūt p telaꝫ.
Stamē dcm̄ qꝛ rectū stat. Trama:ꝙ via recta trāsmitta
tur p telā. Est.n. filū inter stamē currens. Licia sunt qui
bus stamina ligantur:quasi ligia. Ordire est texere.

¶ De ornamentis. Cap. XXX.

Hactenus δ veste:dehic ad cęteꝝ cultū venia
mus. Ornamēta dcā:eo ꝙ eoꝝ cultu ora vul
tusqꝫ decorenꝰ. Primū ornamētū corona i/
signe victorię: siue regy honoris signū. Quę
iδ i capite regū poniꝰ ad significādos circun
fusos in orbe pplos: qbꝰ accinctus q̄si caput suū coronaꝰ.
Hęc a lucilio corolla:ab homero stephane dcā est. Huius
ōnᵐ a libero quodā gentiles existimāt:ꝙ his in potando
mota vino capita vincere fasciolis īstituerit: iccirco oliꝫ
linei:ac lanei gn̄is coronas fuisse:sic erat i sacerdotibꝰ gē
tiliū. Nomē coronę hac ex cā vocatū:eo ꝙ in initio circū
aras curreret:atqꝫ ad imaginē circuitꝰ vl' chori: ꝛ forma
tā ꝛ noīatā coronā. Impatores romāi ꝛ reges qdā gētiuꝫ
aureis corōis vtūꝰ. Persę tiaras gerūt: sꝫ reges rectas: sa
trapę icuruas. Repta āt tiara a semiramide assyrioꝝ re/
gina. Qδ genꝰ ornamēti exinde vsqꝫ hodie gens ipa reti/
net. Athenięses.n.cycladas aureas gerebāt pti i vertice:
nōnulli i frōte. Nō.n.eadē sunt īsignia oīuꝫ regnoꝝ. Gēti
liū vates īfula apice pilleo:siue gallerio vtebanꝰ. Infula
est fasciola sacerdotalis capitis alba i modū diadematis
a q̄ vittę ab vtraqꝫ pte δpēdēt:q̄ īfulā vinciūt:vñ ꝛ vittę
dictę sūt ꝙ vinciāt. Infula āt plerūqꝫ lata erat: plerūqꝫ
tortilis ex albo ꝛ cocco. Apex ē pilleū subtile:q̊ sacerdotes
gētiles vtebanꝰ:appellatꝰ ab apiēdo.i.alligādo. Nā vgula
q̄ i pilleo erat ꝯnectebaꝰ filo:qδ fiebat ex lana hostię. Gal
lerū pilleū ex pelle cęsę hostię fcm̄. pilleū āt dcm̄ a pelle
hostię vñ fiebat. Cydariꝫ īsigne sacerdotū erat:qδ a pleris
qꝫ mitra vocaꝰ. Ornam̄ta capitis fęmiaꝝ:diadema:nym
bū:capitulū:ꝛ mitra. Diadema ē ornamētū capitis mro/
naꝝ ex auro ꝛ gēmis ꝯtextū:qδ i se circūactis extremita/
tibꝰ retro astrīgiꝰ:ꝛ exīde dcm̄ gręce ꝙ p̄ligeꝰ. Nymbꝰ ē
fasciola trāsuersa ex auro assuta i linteo:qδ ē i frōte fęmi
naꝝ. Plautꝰ. Quo magis eā aspicio:iā magis nymbata ē.
Nā ꝛ lumē qδ circa āgeloꝝ capita pigiꝰ:nymbꝰ vocaꝰ:lꝫ
ꝛ nymbꝰ sit dēsitas nubis. Caplm ē qδ vulgo capitulare
dn̄t. Idē ꝛ cappa:vel ꝙ duos apices vt cappa lr̄a hēat:vl'
qꝛ capitis ornam̄tū ē. Mitra ē pilleū phrygiū caput pte
gēs.q̄le ē ornamētū capitis deuotaꝝ. Sꝫ pilleū viroꝝ ē:
mitrę āt fęmiaꝝ. Redunicula āt sūt qbꝰ mitrę alliganꝰ.
Pilleū āt vt p̄dixīmꝰ a pelle erat. Nā mitra ex lana est.
Rigula ē mitra vgialis capitis. Uittę aūt sūt:q̄ crinibꝰ in
nectunꝰ:qbꝰ fluētes religāꝰ capilli ꝛ vittę dictę ꝙ viciāt.
Tenia āt ē vittaꝝ extrēitas δpēdēs diuersoꝝ coloꝝ. Itē
vitta ē q̄ corōa viciꝰ:tenia vō extrēa ps vittę q̄ δpēdēt co
rōę. Reticulū ē qδ colligit comas:dcm̄ ab eo ꝙ retiet cri
nes ne effūdanꝰ. Discrimialia capitis mulieꝝ sūt vocata
ex eo ꝙ caput auro discernāt. Nā discrimiaꝰ diuideꝰ dr̄.
Ancię sūt cincinni δpēdētes ppe auriculas:gręco vocabu
lo ab auribꝰ dictę. Acus sūt qbꝰ i fęminis ornādoꝝ criniū
ꝯpago retineꝰ:ne laxiꝰ fluāt ꝛ sparsi dissipenꝰ capilli. In/
aures ab auriū foraminibꝰ nūcupatę:qbꝰ p̄ciosa grana la/
pidū δpēdēt. Haꝝ vsus i gręcia puellę vtraqꝫ aure: pueri
tm̄ dextra gerebāt. Torq̄s sꝰ circuli aurei a collo ad pectꝰ
vsqꝫ depēdētes. Torq̄s āt ꝛ bullę a viris gerūꝰ:a fęminis
vō mōilia ꝛ catella. Dictę āt torq̄s ꝙ sint tortę: ꝛ bullę ꝙ
sint sil'es rotūditate bullis:q̄ i aq̄ vēto iflanꝰ. Monile or
namētū ex gēmis ē:qδ solet ex fęmiaꝝ pēdere collo:dcm̄
a mūere. Hoc ēt ꝛ k̄pētū dr̄:qδ ꝯstat ex āphorolis qbusdā
aureis:gēmisqꝫ varys i modū facturę k̄pētis. Nōnulli h̄
ꝛ segmēta:ꝛ lōgos hitus:lꝫ ꝛ segmētatas vestes dicamus
vt ipa segmētatis dormisset paruula cunis. Plerūqꝫ āt ꝛ
p monile oīa ornamēta matronaꝝ significanꝰ qcqd illis
mūere daꝰ. Murēa vulgo vocaꝰ:qδ.s.auri metallo i vgu
lis lētescēte:q̄dā ordinis flexuosi cathena ꝯtexiꝰ: i silitu/
dinē murenę k̄pētis:q̄ ad collū ornādū aptaꝰ. Hęc inter/
dū auri atqꝫ argēti texiꝰ vgulis. Uñ ꝛ i cāticis dr̄ cātico/
rū. Murenulas aureas faciemꝰ tibi vmiculatas argēto.
Catellę sunt cathēulę colli iuicē se ꝯphēdentes in modū
cathenę:vñ ꝛ appellatę. Dextrę cōes sunt viroꝝ ac fęmi/
naꝝ:qꝛ vtriusqꝫ sexus dextrę sunt: ampla ante manicaꝫ
portanꝰ:ꝛ pn̄t ibi iūgi clauo vno. Armillę āt ppie viroꝝ
sunt collatę victorię cā militibus ob armoꝝ virtutē. Uñ
ꝛ quondā vulgo virilię dicebantur. Ab intellectu aūt cir/
culi

culi armille nomē discrepat: qꝛ ipsa quoqꝫ vbi ponit̃ am
biēdo ꝯstrigit: sꝫ armilla latiꝰ extēdit̃: circulus rotundus
fit. Fabulę sunt qbꝰ pectꝰ fęmiaꝝ ornat̃: vl' palliū tenet̃ a
viris in hūeris: seu cingulū in lūbis. Lunulę sūt ornamē
ta mulieꝝ i lunę silitudinē: bullulę aureę ōpēdētes. Spe
cula dnr̄ in qbꝰ fęmię vultꝰ suos ituent̃. Dcm̄ aūt speculū
vl' ꝙ ex splēdore reddat̃: vl' ꝙ ibi fęmie ituētes ꝯsiderēt
spēȝ sui vultꝰ: ꝛ qcqd ornamēti deeē viderit adyciāt. Pe
riscelides sūt ornamēta cruꝝ mlieꝝ siue armillę peduꝫ:
qbꝰ gressus eaꝝ ornant̃. Olfactoriola vascula sūt mulie
bria ī qbꝰ odoramēta gestāt̃. De anul'. Ca. XXXI.

Rimus ꝓmethęꝰ fert̃ circulū ferreuꝫ iclusο
lapide digito circūdedisse. Qua cōsuetudine
hoīes vsi anulos hr̄e cęperūt. Anuli āt ꝑ dimi
nutionē dicti a circulis ꝛ anis q sūt circū bra
chia ꝛ circū crura. Uñ ꝛ signa eoꝝ ꝑ dimiu
tionē sigilla. Nā signa maiora sūt: sigilla vō q̄si miora sig̃
Anulos hoīes p̊ᵐ gestare cęperunt q̄rto a pollice digito: ꝙ
ea vena q̄dā ad cor vsqꝫ ꝑtingat: quā notādam ornādāqꝫ
aliq̊ īsigni veteres putauerūt. Apō romanos anuli de pu
blico dabant̃: ꝛ nō sine discrimīe. Nā dignitate p̄cipuis
viris gēmati dabant̃: cęteri solidi. Anulū aureū neqꝫ ser
uus neqꝫ libertinꝰ gestabat in publico: sꝫ anulo aureo libi
vtebant̃: libertini argēteo: s̄ui ferreo. Apud veteres vltra
vnū anulū vti ifame habitū viro. Graccꝰ in meuiū. Cōsi
siderate qrites sinistrā eiꝰ: en cuiꝰ auctē segmini q ꝑꝑ mu
lierū cupiditatē vt mulier ē ornatꝰ. Crassus q apō ꝑthos
peryt in senectute duos hūit anulos: cāȝ p̄ferēs quo pecu
nia ei imēsa creuissꝫ. Mlti ēt romanoꝝ ꝑ grauitate anu
lū gestare i digito abstinuerūt. Fęmie nō vsę sūt anulis:
nisi q̊s v̄gini spōsus miserat: neqꝫ ampliꝰ q̄ꝫ binos anulos
aureos in digitis hr̄e solebāt. At nūc pre auro nullū fęmi
nis leue ē atqꝫ imune mēbꝝ. Inter gnā anuloꝝ sunt vn
gulus: samotraciꝰ: tyniꝰ. Ungulꝰ ē gēmatꝰ: vocatusqꝫ hoc
noīe: qꝛ sic̃ vngula carni: ita gēma anuli auro accigit̃. Sa
motraciꝰ aureꝰ ē qdē: sꝫ caplo ferreo: a loco ita vocatꝰ. Ty
niꝰ purꝰ ē p̊ᵐ in bithynia fabricatꝰ: quā oliꝫ tynā vocabāt.
Flaccꝰ. Lugēte mea vita nec smaragdus berillusqꝫ mi
hi flaccę: nec nitētes per cādidā margaritā q̄ro: nec quos
tynica lima poliuit anellos: nec iaspios lapillos.

De cingulis. Cap. XXXII.

Inctꝰ est lata ȝona: ꝛ minꝰ lata semicinctū: ꝛ
vtrisqꝫ mima cingulū. Nā a cincto ꝑ dimiu
tionē cigulū noiat̃. Cicto aūt iuuenes i exer
citatiōe cāpestri v̄ecūda velabāt: vñ ꝛ cāpe
stris dicebat̃. Balteꝰ cigulū militare ē dictꝰ: ꝑꝑ qō ex eo
signa depēdēt: ad demōstrādā legiōis militaris sūmaꝫ. i.
sex miliū sexcētoꝝ: ex q̊ nuō ꝛ ipsi ꝯsistūt. Uñ ꝛ balteꝰ dr̄
nō tm̄ q̊ cigit̃: sꝫ ēt a q̊ arma depēdēt. Zona gręcū ē: quā
illi ȝonariū: nos cigulū nūcupamꝰ. Strophiū ē cigulū au
reū cū gēmis. De q̊ ait cina. Strophio lactātes: cincta pa
pillas. Et prudētiꝰ. Nomē h̃ gēmę strophio illigata est.
Limꝰ ē cinctꝰ quē publice hn̄t s̄ui. Et dictꝰ limꝰ: qꝛ trans
uersas hꝫ purpuras. i. limas. Caltulū ciguli genꝰ a coacto
loro dcm̄. Fibula gręcū est: quā illi fiblin dicunt ꝙ ligat.
Subfibulū subligaculū. Redimiculū ē qō succinctoriū
siue bracile nūcupamꝰ: qō descēdēs ꝑ ceruiceꝫ ꝛ a lateri
bꝰ colli diuisuꝫ: vtrarūqꝫ alarū sinū ābit atqꝫ hicide succi
git: vt ꝯstrigēs latitudinē vestiat corpꝰ: atqꝫ ꝯiūgēdo cō
ponat. Hoc vulgo bracile q̄si brachiale vocāt: q̄ꝫuis nūc
nō brachioꝝ: sꝫ renū sit cigulū. Succictoriū aūt vocatū
ꝙ vt dcꝫ ē sub brachys ductū alaꝝ sinū ābit: atqꝫ hicide
succingit. Fascia est q̄ tegit̃ pectꝰ: ꝛ papillę ꝯp̄munt̃: atqꝫ
crispāte cigulo āgustiꝰ pectꝰ artat̃. Et dcā fascia ꝙ in mo
dū fasciculi corpꝰ alliget. Hic ꝛ fascidę qbꝰ vulnera colli
gant̃. Uitta dcā ꝙ ea pectꝰ vincit̃ istar vitis ligātis. Lim
bus quē nos ornaturā dicimꝰ: fasciola est q̄ ambit extre
mitatē vestiū: aut ex filis: aut ex auro ꝯtexta: assutaqꝫ ex
trinsecꝰ in extrema ꝑte vestimēti vel chlamidis. De qua
Uirg. dicit. Sidonia picto chlamide circūdata libo.

De calciamētis. Cap. XXXIII.

Utores nūcupati sūt: ꝙ isertis filo porcoruꝫ
setis suāt. i. ꝯsuāt: q̄si setores. Caligariꝰ v̄o nō
a callo peduꝫ: sꝫ a calo. i. ligno vocatꝰ: sine q̊
ꝯsui calciamēta nō pn̄t: qō gręci calopodion
dicūt. Fiebāt aūt priꝰ ex salice tm̄. Hic ꝛ calciamēta dcā
qō in calo. i. in ligno fiāt: vl' ꝙ calcent̃. Crepitas gręci añ
reꝑtas vsi sūt. Est āt genꝰ singulari forᵃ: ꝛ idē vtriqꝫ aptuꝫ
pedi: vl' dextro vl' sinistro. Crepitas aūt dictas ꝙ cū sono
stringant̃: siue a pedū crepitu i ambulādū. Calceis reges
vtebant̃ ꝛ cęsares. Forma eoꝝ. Patricios calceos romu
lus reꝑpit q̄ttuor corrigiaꝝ: assutaqꝫ luna. His soli patri
cy vtebāt̃. Luna aūt in eis nō sideris formā: sꝫ notā cēte
nary nūeri significabat: ꝙ initio patricy senatores cētuꝫ
fuerit. Ocreę tibialia calciamēta sūt dcā ꝙ crura tegant.
Coturni sunt qbꝰ calciabant̃ tragędi: q in theatro dicturi
erāt: ꝛ alta itonātiqꝫ voce carmina cātaturi. Est. n. calcia
mētū in modū crepidaꝝ q̊ heroes vtebant̃: sꝫ tale ē vt in
dextro ꝛ lęuo ꝯueniat pede. Baxea calciamētū comędo
rū erat: sic̃ tragędoꝝ coturni. Quos qdā ēt calones appel
lāt: eo ꝙ ex salice fierēt. Nā gręci vt diximꝰ lignū calo vo
cabāt. Talares calcei socci sūt q ide noiati vident̃. ꝙ ea
figura sint vt ꝯtigāt talū: sic̃ subtalares ꝙ sub talo sūt q̄
si subcalares. Obstrigilli sūt q ꝑ plātas ꝯsuti sunt: ꝛ ex su
ꝑiore ꝑte corrigia trahit̃ vt ꝯstrigant̃: vñ ꝛ noiant̃. Osas
puto ab oso p̊ᵐ factas: ꝛ q̄ꝫuis nūc ex alio gñe: tm̄ nomē p̊
stinū retinēt. Mullei silēs sūt coturnoꝝ solo alto: suꝑio
re aūt ꝑte cū osseis vel ęneis malleolis: ad q̊s lora deliga
bant̃. Dicti aūt sūt a colore rubro: q̄lis ē mulli piscis. So
leę sūt qbꝰ tm̄ pedū plātę tegūt̃ dictę a solo pedū. Itē so
leę māles ex mā corio itexta. Socci cuiꝰ diminutiuū soc
celli appellati ide: ꝙ soccū hēant: in q̊ ꝑs plantę inyciat̃.
Caligulę: caligę vl' a callo pedū dictę: vel qꝛ ligent̃. Naꝫ
socci nō ligant̃: sꝫ tm̄ itromittunt̃. Cernui socci sunt sine
solo liguiati: q̊s nos foliatos vocamꝰ. Clauati: q̄si calliua
ti eo ꝙ miutis clauis. i. acutis solea calcis viciat̃. Perōes
ꝛ culpōię rustica calciamēta sūt. Baxeę calciamn̄ta mlie
rū sc̃. Corrigię a corys vocāt̃: vl' a colligatōe: q̄si colligię.

Incipit liber vigesimus.

De mensis. Cap. I.

Rimus dedalꝰ men
sas et sellas
fecit. Cogne apꝑatū apitiꝰ
qdā p̊mꝰ ꝯposuit: q i co ab
sūptis bonis morte volūta
ria pyt ꝛ merito: qꝛ is q gu
lę atqꝫ edacitati s̄uit: ꝛ aiaꝫ
ꝛ corpꝰ interfic̃. Ab esu ꝛ co
mesu mēsę fcm̄ dr̄ vocabu
lū. Nullū. n. aliū hꝫ vsum.
Thorus dr̄ a tortis herb̃ q̄
accūbētiū hūeris supponū
tur. Stiphadiū a stipitibꝰ
dcm̄: q̄si stipiadiuꝫ: sic. n. p̊ꝰ
cęptū ē. Accubitū a cibo vocatū: q̄si accibitū ępulaꝝ. Cō
uiuiū apō gręcos a ꝯpotatiōe συμποσιον apō nos v̄o
a ꝯuictu rectiꝰ appellat̃: vl' qꝛ vitę collocutiōeꝫ hꝫ. Itē cō
uiuiū dr̄ a mltitudie ꝯuescētiū. Nā ꝑuata mēsa victꝰ est:
ꝯuiuiū nō ē. Cōuiuy ȝᶠ est modus: discūbēdi edēdi ꝛ bibē
di. Discūbēdi: vt thori iussi discūber̃ picti. Edēdi ꝛ bibēdi

vt postq̄ꝫ p̄ᵃges epulis mēseq̄ꝫ remotę. Crateras magnos statuūt ꝛ vina coronāt.

¶ De ęscis. Cap. II.

Esca ibus dict⁹ qꝛ capit ore sicuti ęsca: qꝛ eā os ca pit. Uict⁹ ꝓpe vocat̄: qꝛ vitā retinet: vñ ꝛ ad cibuꝫ vocare īuitare dr̄. Alimōia dr̄ eo ꝙ ei⁹ sūptu corp⁹ alat̄. Hāc iuuenes accipiūt ad īcremētū: senes ad ꝑseuerātiā. Neqꝫ.n. sustiere poterit caro nisi ꝯfortet̄ alimētis. Alimētū.n. est q̄ alimur: alimoniū alēdi cura. Affluētia nūcupata q̄si rei nimiū exuberantis effusio vltra quā satis ē modusq̄ꝫ nō ē. Opulētia ab ope dcā ē: quā si discutias īuenies eaꝫ tenere modū. Nā q̄uo opitulat̄ qđ nimiū ē: cū icōmodi⁹ sit sępe q̄ꝫ paꝶ. Epulę ab opulētia reꝶ dictę. Epulę āt simplices ī duo necīa diuidūt: panē ꝛ vinū: ꝛ ī duo sugflua: q̄ terra ꝛ mari vescēdi cā exgrūt. Dapes āt regū sūt: epulę p̄uatoꝶ. Delitię nūcupate: ꝙ his delectēt̄ hoīes easq̄ꝫ suauiter appetāt. Pulmētū vocat̄ a pulte: siue.n. sola pultis: siue qd aliđ ei⁹ ꝑmixtiōe sumat̄: pulmētū ꝓpe dr̄. Satietas aūt ꝛ saturitas sibi differūt. Nā satietas ex vno cibo dici p̄t: ꝓ eo ꝙ satis sit. Saturitas āt a saturo nomē accepit: qđ ē vario alimētoꝶ appatu ꝯpositū. Crapula ē imoderata voracitas: q̄si cruda ępula: cui⁹ cruditate grauat̄ cor: ꝛ stōacus īdigest⁹ efficit̄. Immoderata.n. voracitas vitiū est: sꝫ tm̄ id salutis ē: q̄ꝫᵐ sustētatiōi nāęqꝫ sufficiat. Jāticulū ē p̄m⁹ cib⁹ q̄ ieiuniū soluit̄ vñ ꝛ nūcupatū. Nigidi⁹. Nos ipsi ieiunia iāticulis leuib⁹ soluim⁹. Prādiū ab appatu edēdi dictū. Prope āt veteres prādiū vocabāt oīuꝫ militū cibuꝫ añ pugnā: vñ ē illđ ducis allogū. Prādeam⁹ tāq̄ꝫ ad inferos cęnaturi. Merēda est cib⁹ q declināte die sumit̄: q̄si post meridiē edēda ꝛ ꝓxio cęnę. Uñ ꝛ ātecęna a q̄busdā vocāt̄. Itē merēdare: q̄si meridie edere. Annona tractū est a tp̄e q̄ romāi veteres ad cibos aduocabāt̄: sic martialis. Impat excelsos frāgere nona thoros: qđ ꝛ vsqꝫ hodie ꝑsę faciūt. Cęnā vocari a cōione vescētiū. Cęnō q̄ppe gręci cōe dicūt. Uñ ꝛ cōicātes ꝙ cōiter.i. pariter ꝯueniant. Apđ veteres.n. solitū erat ī ꝓpatulo vesci ꝛ cōiter epulari ne singularitas luxuriaꝫ gigneret. Est āt cęna vesꝑtin⁹ cib⁹: quā vesꝑtinā ātiq dicebāt. In vsu.n. nō erāt prādia. Panis dict⁹ ꝙ cū oī cibo appōat̄: vl̄ ꝙ oē aīal eū appetat. Pan.n. gręce oē dr̄. Cibari⁹ ē q ad cibū s̄uis dat̄: nec delicat⁹. Fermētari⁹ fermētl ꝯfect⁹. Açim⁹ nō fermētat⁹. Nā açim⁹ ē sine fermēto sincer⁹. Acriçim⁹: leuiter fermētat⁹: q̄si acroaçim⁹. Siligine⁹ panis a frumēti gn̄e nuncupat̄. Siligo.n. gen⁹ ē tritici. Rubid⁹ recoct⁹ ꝛ rubefact⁹. Subcineriti⁹ cinere coct⁹ ꝛ reuersat⁹. Ipe est ꝛ focati⁹. Clibaniti⁹ in testa coct⁹. Sfungia panis aq̄ diutissime laxat⁹ simila modicā accipit: ꝛ fermētū modicū ꝛ hꝫ humectatiōes plusq̄ꝫ oīs panis: vñ ꝛ sfūgię nomē accepit. Placētę sunt q̄ fiūt đ farre: q̄s aliȷ liba dicūt: eo ꝙ libeāt ꝛ placeāt. Lagenū ē lat⁹ ꝛ tenuis panis q p̄ᵐ in aq̄ postea in oleo frigit̄. Dulcia sūt gnā pistoꝝ opis a sapore dcā. Melle.n. asꝑso sumūt̄. Crustula diminutiuū ē a crusta: panis oleo ꝯsꝑsus: in medio ꝯcau⁹ ꝛ tort⁹. Hęc ꝛ torta panis. Crusta āt ē sugficies pāis. Ipa ē ꝛ fragmēta: qꝛ diuidūt̄ vt fracta. Simila subtilissima ē faria. Amolū flos farię tenuissim⁹ p̄ leuitate de mola egestū: vñ ꝛ appellatū q̄si a mola. Farina ꝛ furfures a farre dictę: cui⁹ sūt purgamēta. Pollen gen⁹ ē farię cādidissimę. Fermētū a feruore nūcupatuꝫ: ꝙ plus vna hora nō p̄t ꝯtieri. Crescēdo.n. excedit. Carnes dcę: qꝛ carę sīt: siue a creādo: vñ ꝛ a gręcis creas vocāt̄. Crudū ꝙ sit cruētū: est.n. cū sāguie coctū. Sꝫ ꝛ multi tp̄is aliq̄d coctū vocat̄. Assuꝫ ꝙ ardeat: q̄si arsuꝫ. Elixū eo ꝙ ī aq̄ sola decoq̄t̄. Lixa.n. aq̄ dr̄: ab eo ꝙ sit soluta: vñ ꝛ solo libidinis lux⁹ ꝛ mēbra loco mota luxa dñr. Frixū a sono dictū: qñ ardet ī oleo. Salsū q̄si sale asꝑsuꝫ dēptis e medio syllabis trib⁹. Rācidū ex vitio nūcupatū ꝙ raucos efficiat. Succidia carnes in vsū reposite a succidēdo dictę. Lardus dr̄ eo ꝙ ī domo reposit⁹ ꝯs̄uat̄. Nā antiq domos lares dicebāt. Taxea lardus ē gallicę dcm̄. Uñ dicit Afrani⁹ in rosa. Gallū saginatū: pingui pastū taxea. Axūgia ab vnctiōe vocata. Sebū a sue dcm̄ q̄si suebuꝫ: qđ plus pinguedis h̄ aīal hēat. Offa ē ꝓpe frustū dētiū cui⁹ diminutiuū ofella fac̄. Uñ ꝛ offarȷ coci: qꝛ ꝑticulati.i. offatiꝫ excoquūt. Nūc offa ē latrātiū: qꝛ si in os canis iacit̄: satiat⁹ illico ꝯpescit̄ ꝛ silescit. Frustū vocatuꝫ ꝙ capiat̄ a frumine. Est.n. frumē sūma ꝑs gulę. Pulpa dcā: qꝛ cuꝫ pulte olim ꝯmixta vescebat̄. Uñ ꝛ pulmētū ꝛ pulmētariū dr̄. Pulpa aūt ē caro sine piguedie: dcā qꝛ palpitet: resilit.n. sępe. Hāc plęriq̄ꝫ viscū vocāt: eo ꝙ glutinosa sit. Lucanicę dictę ꝙ pri⁹ in lucania factę sūt. Farcimē caro ꝯcisa ꝛ minuta: dcm̄ ꝙ eo ītestinū farciat̄: h̄ ē ipleat̄ cū aliaꝶ reꝶ cōmixtiōe. Miutal vocatuꝫ ꝙ fiat de piscib⁹ ꝛ isicȷs oleribusq̄ꝫ miutatiꝫ ꝯcisis. Afratuꝫ qđ latine spumeū vocat̄. Afro.n. gręce spuma dr̄. Martisia in mortario ex pisce fiunt: vñ ꝛ noīata. Isocē piscē quēdā dñt: ex q̄ p̄ᵐ isicia fcā sūt: ꝛ q̄ꝫuis ex alio gn̄e pisciū fiāt: initiū tm̄ piscis vocabulū dedit. Galaticę a colore lacteo noīatę. Gręci.n. gala lac dñt. Sphęras a rotunditate gręco vocabulo appellatas: q̄cq̄d.n. ī rotūdū format̄ sphęra a gręcis dr̄. Jus coquinę magr̄i a iure nūcupauerūt: qꝛ ea ē lex ꝯdimēti ei⁹. Hanc gręci çemā vocāt. Case⁹ vocat̄ ꝙ careat sero: quasi careū. Nā seꝶ ei oē đducit̄: vt pōderib⁹ arguat̄. Colostꝶ lac nouū: qđ neutri gn̄is ē. Lac a gręco s̄mōe đriuatū ē ꝓ cādore. Gręci.n. albū gleucō dñt. Lac v̄o ꝛ sāguis qđ nutrit ꝛ qđ nutrit̄. Nā lacte nutrimur: viuim⁹ sāguie. Quactū q̄si coactū: ꝛ q̄si coagl'atū. Accepta.n. secū alia spē coagulat̄. Mel gręce appellatiōis ē: qđ ab apib⁹ nomen hr̄e ꝓbat̄. Nā apis gręce mellese dr̄. Antea āt mella đ rore erāt inueniebātur q̄ꝫ ī arūdinū folȷs: vñ ꝛ Uirg. Hacten⁹ aerȷ mellis cęlestia dōa. Siq̄dē hucusq̄ꝫ ī idia ꝛ arabia colligatū reꝑit̄: ramis ihęrēs ī silitudie salis. Oē aūt mel dulce dr̄. Sardū amarū ē absinthȷ cā: cui⁹ copia ei⁹ regionis apes nutriūt̄. Fauū vocari: qꝛ cōedit̄ magl q̄ꝫ bibit̄. Fager̄.n. gręci cōedere appellāt. Aiūt āt medici ꝛ q đ hūanoꝶ corpoꝶ scripsere nāis ꝑcipueq̄ꝫ Gal.ī libris q̄ꝶ titul⁹ ē vt ibi in q̄ pueroꝶ ꝛ iuuenū ac ꝑfectę ętatl viroꝶ mlierūq̄ꝫ corpora īsito calore feruere: ꝛ noxios eē his ętatib⁹ cibos qui calorē augeāt: sanitatēq̄ꝫ ꝯducere frida q̄q̄ꝫ ī esū sumere: sicuti eꝯ̄rio senib⁹ q pituita laborāt ꝛ frigore: calos cibos ꝛ vina vetera ꝓdesse.

¶ De potu. Cap. III.

Potio a gręca deriuatiōe vocata. Hanc.n. illi potos dicūt. Aq̄ gnāl'r vocata: ꝙ sugficies ei⁹ eq̄lis sit: hic ꝛ ęquora. Hāc q̄dā recētē vocāt: qꝛ reȷcit̄ noua: a fōte vl' a flumie. Nā vet⁹ putrescit: qꝛ nō ē vtilis vetusta vt vinū: sꝫ stati sublata de flumie fōte vel puteo: fetescit.n. vetusta. Uinū inde dictū ꝙ ei⁹ pot⁹ venas sanguie cito repleat. Hoc aliȷ qđ nos cura soluat: lieū appellāt. Ueteres vinū venenuꝫ vocabāt. Sꝫ postq̄ꝫ iuētū est virus lętiferi suci: h̄ vinū vocatū est: illud venenū. Uñ ꝛ Hiero. in lib° quē de v̄ginitate ꝯseruāda scripsit: adolescētulas dixit ita vinū debere fugere vt venenū: ne ꝓ ętatis calore feruēti bibāt ꝛ ꝑeāt. Inde est ꝙ apud veteres romanos fęmie nō vtebant̄ vino: nisi sacroꝝ cā certis dieb⁹. Merū dicim⁹ cū vinū purū significam⁹. Nā merū dicim⁹ q̄cq̄d purū atq̄ꝫ sinceruꝫ est: sicut ꝛ aquā merā: nulli vtiq̄ꝫ rei mixtā. Hinc ꝛ merendā qđ ātiq̄tus id tp̄is pueris oparȷs q̄b⁹ panis merus dabat̄: aut ꝙ meridiēt eodē tp̄e.i. soli ac sepatiꝫ: nō vt ī prādio aut in cęna ad vnā mēsaꝫ. Inde credim⁹ ēt illud tēp⁹ qđ post mediū diē est meridiē appellari: ꝙ puꝶ sit. Mu-

stuꝫ est

ſtuꝫ eſt vinū e lacu ſtatī ſublatū. Dictū aūt credit̄ muſtū
ꝙ in ſe limū terrā hēat mixtā. Nā mus terra eſt: vn̄ ⁊ hu
mus. Cui⁹ ⁊ tāta vis feruoꝛis eſt: vt vaſa ꝗuis grandia ex
eo plena abſqꝫ ſpiramie repleta illico diſrūpat. Roſeum
vinū. i. cū ruboꝛe. Roſa. n. rubet. Aminiū vo q̄ſi ſine mi/
nio. i. ſine ruboꝛe: nā albū ē. Sucinatiū ſucię gēmę ſilis
eſt. i. fului coloꝛis. Limpidū vinū. i. ꝑſpicuū: ab aq̄ ſpē dcꝫ
q̄ſi lymphidū. Lympha. n. aq̄ ē. Turbiduꝫ q̄ſi terbidū. i.
terra ꝯmixtū qđ ē fece. Phalernū vinū vocatū a phaler
na regiōe cāpanię vbi optia vina naſcunt̄. Colatū vas ꝓ/
priū nūcupauit: in q̄ ꝺpoꝛtat̄. Saçetū vo a regiōe vn̄ de/
fert̄. Saça. n. oppidū ē paleſtinę. Infertū vinū dr̄ qđ alta
rio libat̄ atqꝫ offert̄. Spurcū qđ offerri n̄ lꝫ: aut cui aq̄ ad
mixta ē: q̄ſi ſpuriū: h̄ ē imūdū. Honoꝛariū vinū qđ regi/
b⁹ ⁊ potētib⁹ honoꝛis grā offert̄. Cato de inocētia ſua. Cū
eſſeꝫ i ꝓuīcia legat⁹ ꝗpl'es ad ꝑtoꝛes ⁊ ꝯſules vinū hono/
rariū dabāt: nūqꝫ accepi nec ꝑuat⁹ qdē. Crudū vinū ē in/
ſuaue qđ rui potāt. Acidū vl' q꞉ acutū vl' q꞉ aqua mixtū.
Vinū. n. aq̄ mixtū cito ī hūc ſapoꝛē redigit̄. Vn̄ ⁊ aciduꝫ
q̄ſi aqdū: q꞉ aq̄ lauāt̄ vuę ī toꝛculari poſt exp̄ſſuꝫ vinū: ē
vil' pot⁹ ruis apt⁹. Cōditū vocatū ꝙ nō ſit ſimpl': ſꝫ ꝯmix
tiōe pigmētoꝝ ꝯpo^m. Lactatū ē potio e lacte. Mulſum
ex melle mixtū. Eſt. n. potio ex aq̄ ⁊ melle: qđ gręci melli
cratū vocāt. Inomellū muſtū melle admixtū vehemen
ter agitatū atqꝫ ꝯmotū. Hydromellū ꝙ fiat ex aq̄ ⁊ ma/
lis matiāis. Saccatū liq̊r ē aq̄ feci vini admixt⁹: ſacco ex
p̄ſſus. Luxia. R. Oximellū appellatū ꝙ aceti ⁊ mell' ꝑ/
mixta ꝯficit̄ mā: vn̄ ⁊ dl'cedinē retiet ⁊ acoꝛē. Rodomel/
lus dr̄ eo ꝙ ī ſuco roſę mel admiſceat̄. Mellicratū vinū
melle mixtū. Med⁹ q̄ſi mel⁹: q꞉ ex melle fit: ſic̄ calami/
tas ꝓ cadamitas. Çecula vua piguis ꝺcocta vſqꝫ ad craſ/
ſitudinē mell': ac refrigerata vtil' ſtōaco. Paſſuꝫ qcqd ex
vua paſſa ꝯp̄ſſū effluxerit. Dr̄ āt paſſū a patiēdo: nā ꝑcu/
tit̄ vua ſicci oꝛ ⁊ ꝺcoqt̄: ⁊ īde fit paſſū. Defrutū dcꝫ ē ꝙ ꝺ/
frudet̄: ⁊ q̄ſi fraudē patiat̄. Carenū eo ꝙ feruēdo ꝑte' ca/
reat. 3ª. n. ꝑte muſti amiſſa: qđ remāet carenū ē. Cui ꝯtria
ſapa ē: q̄ feruēdo ad 3ªꝫ redacta ꝺſcēderit. Sicera ē oīs po
tio: q̄ ex̄ vinū iebꝛiare p̄t. Cui⁹ lꝫ nomē hebꝛęuꝫ ſit: tn̄ lati
nū ſonat: ꝓ eo ꝙ ex ſuco frumēti vel pomoꝝ ꝯficiat̄: aut
palmaꝝ fruct⁹ ī liq̊rē exp̄māt̄: coctiſqꝫ frugib⁹ aq̄ piguioꝛ
q̄ſi ſuc⁹ colat̄: ⁊ ipſa potio ſicera nūcupat̄. Ceruiſia a cere
re. i. fruge vocata. Eſt. n. potio ex ſeib⁹ frumēti vario mō
ꝯfecta. Celia a calefaciēdo appellata. Eſt. n. potio ex ſuco
tritici ꝑ artē ꝯfecta. Suſcitat̄. n. igne illa vis germīs ma
defactę frugis: ac deīde ſiccat̄: ⁊ poſt ī farinā redacta mol
lí ſuco admiſcet̄. Quo fermētato ſapoꝛ auſteritat': ⁊ calō
ebꝛietat' adycit̄: q̄ fit ī his ꝑtib⁹ hiſpanię: c⁹ ferax vini loc⁹
nō ē. Çex dcā ꝙ ſeſe vaſis emergēdo affigat. Saꝝ ē liq̊r
piſciū ſalſus: q oliꝫ ꝯficiebat̄ ex piſce: quē gręci garō vo/
cabāt: ⁊ ꝗuis nūc ex īfinito gn̄e piſciū fiat: nomē tn̄ p̄ſti/
nū retiet a q̊ initiū ſūpſit. Liq̄mē dcm̄ eo ꝙ ſoluti ī ſalſa
mēto piſcicli eūdē hūoꝛē liquāt. Cui⁹ liq̊r appellat̄ ſalſu/
go vl' muria. Pꝛop̄e āt muria dr̄ aq̄ ſale ꝯmixta effecta/
qꝫ guſtu ī modū maris. Suc⁹ dicti ꝙ ſacco expꝛimant̄ ti/
ſanę. Tiſanę: çema: apoçima gręca vocabula ſunt.

Ⲥ De vaſis eſcarys. Cap. IIII.

V As dcm̄ a veſcēdo ꝙ ī eo eſcę apponāt̄. Cui⁹
diminutiuū vaſculū q̄ſi veſculū. Fictilia dcā
ꝙ fiāt ⁊ fingāt̄ ex terra. Fingere. n. ē facere:
foꝛare ⁊ plaſmare: vn̄ ⁊ figl'i dn̄r. Et vas ficti
le dr̄ nō fictū ī illō qđ mendaciū eſt: ſꝫ qđ foꝛmat̄ vt ſit ⁊
hēat aliq̄ꝫ foꝛmā: vn̄ ⁊ apl's ait. Nūqd dr̄ figmētū ei q ſe
finxit: q̄re ſic me feciſti: Fictilia vaſa ī ſamo īſula p⁹ iuē/
ta tradūt̄: fcā ex creta ⁊ īdurata igni: vn̄ ⁊ ſamia vaſa. Po
ſtea iuētū ⁊ rubꝛicā addere: ⁊ ex rubꝛa creta fingere. Anti
goꝛē aūt fuiſſe dn̄t vſū fictiliū vaſoꝝ q̄ꝫ fundēdi ęris aut
argēti. Apud veteres. n. nec aurea: nec argentea: ſꝫ fictilia
vaſa hēbāt̄: ſic̄ ad vina dolys excogitatis: ad aq̄s āphoꝛ':
hydrys ad balneas ac reliqs q̄ in vſib⁹ hoīuꝫ aut rota fiūt
aut manu aptāt̄. Argilla āt a terra excocta teſtę vocabu/
lū ſuſcepit: q꞉ dū mollis eēt: efficit̄ teſta: nec cōicat cū vo/
cabulo p̄ſtini gn̄is: q꞉ qđ fuit nō ē. Aretina vaſa ex aretio
municipio italię dn̄r vbi fiūt: ſūt. n. rubꝛa. De qb⁹ ſeduli⁹.
Rubꝛa qđ appoſitū teſta miſtrat olus. Samia vaſa qdā
putāt ab oppido ſamo gręcię hr̄e nomē. Aly dn̄t cretā cē
italię: q̄ nō longe a roma naſcit̄ q̄ ſamia appellat̄. Cęlata
vaſa argētea vl' aurea ſt̄ ſignis eminētioꝛib⁹ int⁹ extraue
exp̄ſſa: a cęlo vocata: qđ eſt gen⁹ feramēti: qđ vulgi ciliōeꝫ
vocāt. Chꝛyſen dcā vaſa deaurata: gręcū ē. Anaglypha: ꝙ
ſupi⁹ ſint ſculpta. Gręci. n. ana ſurſuꝫ: glyphe ſculpturā di
cūt. i. ſurſuꝫ ſculpta. Diſcus antea ſcut⁹ vocabat̄ a ſpē ſcu
ti: vn̄ ⁊ ſcutella ꝑ diminutionē. Eſt. n. eiuſdeꝫ ſil'is. Poſtea
diſcus vocat⁹ ē ꝙ det eſcas. i. appōat. A quo ⁊ diſcūbētes
dicti: ſiue αποτο υ Δίκειν. i. ꝙ iaciāt. Miſſoꝛiū voca/
tū a mēſa ꝑ deriuationē q̄ſi mēſoꝛiū. Parapſis q̄drangu
lū ⁊ q̄drilaterū vas. i. parib⁹ abſidis. Patena ꝙ diſpanſis
patentibuſqꝫ ſit oꝛis. Lancis: gauata quaſi cauata. g. ꝓ. c.
lr̄a poſita. Hinc ⁊ cōcha: ſꝫ illa cauata: iſta ꝯcaua: ſic ⁊ gręci
hęc nūcupāt. Apophereta a gręcis a ferendo poma vel
aliqd noīata: eſt enī plana. Salinū vas aptū ſalib⁹. Ideꝫ
⁊ ſulçica q̄ſi ſalçica. Acetabuluꝫ: quaſi acetaferuꝫ: ꝙ ace/
tū ferat. Cochlear ab vſu pꝛi⁹ cochlearū dictū. Hinc eſt il
lud veterū diſticon. Sum cochleis habilis: nec min⁹ vti/
lis uuis. Nunqd ſcis poti⁹ cur cochleare vocoꝛ. Triſſiles
gręce latine tripedes. Qui aūt q̄tuoꝛ pedib⁹ inſiſtūt abuſi
ue dicunt̄. In vaſculis aūt tria q̄runt̄: quę placeāt: man⁹
artificis: pondus argēti: ⁊ ſplēdoꝛ metalli.

Ⲥ De vaſis potatoꝛys. Cap. V.

P Oculū a potādo noīatū. Eſt. n. oē vas in q̄ bi/
bēdi eſt ꝯſuetudo. Phialę dictę ꝙ ex vitro fi/
ant. Vitruꝫ. n. gręce hyalin dr̄. Paterę phialę
ſūt dictę: vel ꝙ in ipſis potare ſolem⁹: vl' ꝙ pa
tētes ſunt: diſpāſiſqꝫ labꝛis. Cratera calix ē duas hn̄s an/
ſas: ⁊ ē gręcū nomē. Declinat̄ aūt apđ eos hic crater. Naꝫ
latine hęc cratera dr̄: vn̄ Perſius. Si tibi crateras argēti.
Virgili⁹. Crateras magnos ſtatuūt ⁊ vina coꝛonant. Fie/
bāt aūt p̄^m a ꝯnexiōib⁹ virgulaꝝ. Vn̄ ⁊ dictę craterę: apo
tu cratin. i. ꝙ inicē ſe teneāt. Cyathi quoqꝫ cyphi: cymbia
⁊ ipſa poculoꝝ ſūt gn̄ā. Ex qb⁹ cymbia pocula ſūt ex ſili/
tudie cymbę nauis. Emiſtes ſpēs poculi: q̄ ductim. i. vno
ſpū bibit̄. Bachia p̄^m a bacho qđ ē vinū noiata: poſtea in
vſib⁹ aq̄rys trāſyt. Calices ⁊ calcati ⁊ ſcalę poculoꝝ gn̄ā
antea ex ligno fcā: inde ⁊ vocata. Gręci. n. oē lignū cala di
cebāt. Ampulla q̄ſi ampla bulla: ſimilis eſt. n. rotūditate
bullis: q̄ ex ſpumis aquaꝝ fiūt: atqꝫ ita īflant̄ vento.

Ⲥ De vaſis vinarys ⁊ aquarys. Cap. VI.

O Enophoꝝ vas ferēs vinū: οινοσ. n. vinū eſt.
De quo eſt illud. Vertit̄ ęnophoꝛi fundus ſen
tētia nobis. Flaſcę a gręco vocabulo dictę. Hę
ꝓ vehēdis ac recōdēdis phialis p̄^m factę ſūt: ī/
de ⁊ nūcupatę. Poſtea in vſuꝫ vini trāſierunt
manēte gręco vocabulo vn̄ ſūpſerūt initiū. Lagena ⁊ ſi/
tula gręca noīa ſūt: īflexa ex ꝑte: vt fierēt latina. Illi enī
laginos: nos lagena: illi ſitile: nos ſitulū dicim⁹. Cātarus.
Hydria gen⁹ vaſis aq̄tilis ꝑ deriuationē vocata. Ydoꝛ. n.
gręci aquā dicūt. Situla ꝙ ſitiētib⁹ apta ſit ad bibēdum.
Qđ vas gręci cadū vocant. Catinū vas fictile: qđ melius
neutro gn̄e dr̄ q̄ꝫ maſculio: ſicut ⁊ ſalinū dr̄ vas aptū ſali/
b⁹. Oꝛca ē āphoꝛę ſpēs: cui⁹ minoꝛe vocabulo vrce⁹: dimi/
nutiuo vrceolus ē. Cyph⁹ in q̊ man⁹ lauam⁹. Seriola ē oꝛ

carū ordo directꝰ: vl' vas fictile vini: apud syriā p̊m excogitatū: sic̄ cilicises a cilitia nūcupatę: vñ p̊m aduectę sūt. Doliū. Rx. Cupos ⁊ cupas a capiēdo .i. accipiēdo aq̃s vl' vinū vocatas volūt: vñ ⁊ caupões. Utres ab vtero. Mulgariū vas in qđ mulgēt̄ pecora. Idē ⁊ mulcꝛ ab eo ꝙ i eo mulgeat̄ lac. Labꝛ vocatū eo ꝙ in eo lauationē solitū ē fieri ĩfantū: cuiꝰ dimĩutiuū labellū. Idē ⁊ alueū: ꝙ i eo lauationē fieri solituȝ sit. Pelues vocatę ꝙ pedes ibi lauent̄. Siphō vas appellatū ꝙ aq̃s sufflādo fūdat. Utunt̄ .n. h̄ orīētales. Nā vbi senserit domū ardere currūt cuȝ siphonibꝰ plenis aqs: ⁊ extingūt incēdia: sed ⁊ cū eis aras exp̃ssis ad superiora aquis emundant.

De vasis olearijs. Cap. VII.

Micadiū vas oleariū. Scortia vas oleariū dictū eo ꝙ sit ex corio. Alabastruȝ vas vnguētariū a lapide sui gñis cognōiatū quē alabastritē vocāt: q ĩcorrupta vnguēta ɔ̄uat. Pixides vascula vnguētaria ex buxo fcā. Nā qđ nos buxum: grçci pixū vocāt. Lēticula modicū vas ęneū vl' argēteū: q̃drāgulū in latere apertū: qđ ⁊ lechitū. Est enim vas olei: quo reges ⁊ sacerdotes vngebant̄: a liniēdo dictum.

De vasis coquinarijs. Cap. VIII.

OMnia vasa coquendi cā parata cocula dñr. Plautꝰ ęneis loculis mihi excocta ē oīs mia. Olla dcā ꝓ eo ꝙ ebulliat in ea aq̃ igne subdito: vt altiꝰ vapor emittat̄. Uñ ⁊ bulla dr̄ q̃ in aq̃ vēti intꝰ spū sustētat̄. Patella q̃si patula. Olla est .n. oris patētibꝰ. Cacabꝰ ⁊ cucuma a sono feruoris cognominãt̄. Hęc in grçcis ⁊ latinis cōia noīa hñt. Sȝ vtꝝ latini a grçcis: an grçci a latinis hęc vocabula mutuassent ĩcertū est. Lebetes enec sūt grçco s̄mõe vocatę: sūt .n. ollę miores in vsuȝ coquēdi patę. Sartago a strepitu soni vocata qñ i ea ardet oleū. Tripedes appellatę ꝙ tribꝰ pedibus ɔ̄stēt: has grçci tripodas vocāt. Mala a rotūditate sui vocata: vt mala pomoꝝ: sic ⁊ grçci. Cribꝝ dc̄ȝ ꝙ ibi currat frumētū q̃si currifrugū. Rotabulū dc̄ȝ a ꝓruēdo stercora siue ignē pāis coq̃ndi grã.

De vasis repositorijs. Ca. IX.

Gaçophylatiū arca ē vbi colligūt̄ i tēplo ea q̃ ad idigētiā pauperꝝ mittūt̄. Cōpositū est aūt nomē de ligua ꝑsa ⁊ grçca. Gaça .n. ligua ꝑsarū thesaurꝰ: phylatiō grçce custodia iterp̃tatur. Arca dcā ꝙ arceat visū atq3 ꝓhibeat. Hic ⁊ arciuū: hic ⁊ arcanū .i. secretū: vñ cęteri arcent̄. Cibutuȝ grçcū nomē ē. qđ nos arcā dicimꝰ. Loculus ad aliqd ponēdū i terra factꝰ locꝰ: seu ad vestes vl' pecuniā custodiēdā vñ ⁊ ꝑ dimĩutioneȝ dr̄. Moçicia q̃si modicia: vñ ⁊ modicū ç. ꝓ d. sic̄ solent itali dicere oçie ꝑ hodie. Scrinia. Rx. Saccꝰ a sago dictꝰ ꝙ eo ɔ̄suto efficiat̄ q̃si sagꝰ. Marsupiū saccꝰlꝰ nūmorꝝ: quē grçci marsippa appellāt. Quędā eniȝ grçca noīa i latinū paululū ĩflectūt̄ ꝑꝑ romanū ęloquiū. Sitarcię nautaꝝ sūt adeo ꝙ sutę sūt. Inuolucꝝ dcm̄ ꝙ aliqd i se teneat ĩuolutū. Fiscꝰ saccꝰlꝰ ē publicꝰ: vñ ⁊ fiscellę ⁊ fiscinę dñr: hūc hñt exactores: ⁊ i eo mittūt debitū publicū qđ reddit̄ regibꝰ. Fiscꝰ āt p̄me pōnis est: deriuatiuū fiscia: dimĩutiuū fiscella. Canistrū fissis cānis ɔ̄texit̄: vñ ⁊ nūcupatū: alij grçcū asserūt. Cistella a costis ex cāna vl' ligno qbꝰ ɔ̄texit̄ noīata. Cophinꝰ ē ex v̄gultis aptū mūdare stercora ⁊ terrā portare: de q̊ dic̄ psalmista ꝓ isrl'. Manus eiꝰ i cophio s̄uierūt. Dictꝰ āt cophinꝰ q̃si couꝰ vl' cauus Corbes dci qꝛ curuatis virgis ɔ̄texūt̄. Sportula dimĩutiuū a sporta. Sporta āt dcā qꝛ exportet aliqd: vl' qꝛ ex sparto fit. Spartꝰ v̄o est frutex virgosus sine folijs ab aspitate vocatꝰ silis carici herbę: ⁊ funes de eo cōficiunt̄.

De vasis luminarium. Cap. X.

a Colēdo ignē ⁊ ligna antiq appellauerūt focū. Fos eni grçce latīe ignis ē: vñ ⁊ iux̄ phos q̊sdā cūcta ꝓcreant̄. Et reuera sine calore nihil nascit̄: adeo vt ŏ septētriōe dicat̄: sterili nō q̄cq3 frigore gigni. Uarro āt focos ait dcōs ꝙ foueāt ignes. Nā ignis ipa flāma ē: q̄cq̄d āt ignē fouet focꝰ vocat̄: seu ara sit: siue qd aliđ: in q̊ ignis fouet̄. Lucerna a lychno dcā ē: vñ ⁊ breuis ē lu: vt Persiꝰ. Dispositę pinguē nebulā vomuere lucernę. Si .n. a luce diceret̄: nō staret v̄sus. Lychinꝰ aūt q̃si lucinꝰ. Est .n. cicēdela lucernę. Cādelabꝝ a cādel' dc̄ȝ q̃si cādelafeꝝ ꝙ cādelā ferat. Cereꝰ ꝑ d̄riuatōeȝ a cęra nomē hȝ ex q̃ format̄: ŏ q̊ q̄dā. Hic tibi nocturnos p̄stabo cęreꝰ ignes. Subducta luce altera lux tibi sū. Cādela a cādēdo dr̄: eo ꝙ cādēdo deleat̄. Lacunaria pēdētia s̄t luīa: q̃si lucanaria .i. ī aere lucētia. Funalia sūt q̃ ītra cęrā sūt: dcā a funibꝰ q̊s anñ vsū papyri cęra circūdatos habuer̄ maiores: vñ ⁊ funera dñr. Funalia āt grçci scolaces: dñt ꝙ sint scolię: h̄ est ītorti. Hos romāi funes ⁊ funalia noīabāt. Funalia cādelabra apđ veteres extātes stiml'os hūerūt ahūcos: qbꝰ funicl'i cęra vl' huiuscemodi alimēto luīs obliti figebāt̄. Idē itaq3 ⁊ stiml'i ꝑacuti funalia dicebāt̄. Lāpas flāma ē i v̄tice lucēs: dcā ꝙ lābētis motū oñdere videat̄. Fax dcā ꝙ focos faciat: cuiꝰ dimĩutiuū facula. Laterna dcā ꝙ lucē iteriꝰ hēat clausaȝ Fit .n. ex vitro recluso ītꝰ luīe: vt vēti flatꝰ adire nō possit: ⁊ ad p̄hēdū lumē facile vbiq3 circūferat̄. Lucubꝝ vocatū ꝙ luceat i vmbra. Est .n. modicꝰ ignis q solet ex tenui stuppa cęraq3 fofari. Pyra ē q̃ in mōm arę ex lignis ɔ̄strui solet vt ardeat. Pyro .n. ignis dr̄: sȝ pyra ē ipa lignoꝝ ɔ̄geries cū nōdū ardet: rogꝰ ē cū ardere cępit: bustū v̄o iā exustꝰ vocat̄. Phaꝝ ē turris maxia quā grçci ac latini in cōe ex ipsiꝰ rei vsu phaꝝ appellauerūt: eo ꝙ flāmaꝝ īdicio lōge videat̄ a nauigātibꝰ: sic̄ .s. diximꝰ q̃lē ptholemeꝰ iux̄ alexādriā ɔ̄struxisse octīgētl' talētis tradit̄. Usus eiꝰ est nocturno nauiū cursui ignes oñdere ad ꝓnūciāda vada portusq3 itroitꝰ: ne decepti tenebris nauigātes i scopulos incidāt. Nā alexādria fallacibꝰ vadis insidiosos accessus hȝ. Hinc igr̄ in porticibꝰ machinas ad p̄lucēdi ministeriū fabricatas pharos dicūt. Nā phos lux est: oros visio dr̄. Uñ ⁊ lucifer grçce phosphorus appellat̄.

De lecticis ⁊ sellis. Cap. XI.

LEctice a lectis herbis vocatę. Stratꝰ a sternēdo dictꝰ: q̃si storiatꝰ. In his folijs ātiq ad dormiēdū accubabāt: nōdū laneis stramētl' reꝑtis. Storia ꝙ sit terra strata. Cama ē breuis ⁊ circa terrā. Grçci .n. cami breue dñt. Cubile ē cubādi locus. Grabatū grçcū ē. Baionula ē lectꝰ q i itinere baiulat̄ a baiulādo .i. ŏportādo. Puluīar lectꝰ diuitū est ide ⁊ puluillus. Spigę sūt lecticę i qbꝰ sūt spingatę effigies: q̊s nos grisos dicimꝰ. Punicani lecti ꝑui ⁊ hūiles p̊ma carthagie aduecti: ⁊ ide noīati. Lecticę siue plutei lecti: ŏ qbꝰ satiliꝰ rufus de vita sua p̊a ingt ɔ̄ ɔ̄suetudinē īꝑatoꝝ ipse ꝓ lectl' lecticis vtebat̄. Spōda āt exterior ꝑs lecti: pluteꝰ iterior Geniales lecti ꝓꝑe sūt q sternunt̄ puellis nubētibꝰ dci a generādis liberl'. Cunabula sūt lectuli: in qbꝰ ĩfantes iacere ɔ̄sueuerūt: dcā ꝙ ꝑtui adhibeāt̄: q̃si cinabula. Nā cine est grçce eniti. Pheretꝝ dr̄ eo ꝙ i eo mortui deferant̄: ⁊ ē grçcū nomē. Nā pheretrō dr̄ apo tu pheresin .i. a ferēdo: nā latine capulus dr̄ ꝙ sup capita hoīuȝ ferat̄: sic Plautꝰ ait. Capularis senex .i. vicinꝰ capulo. Scāna sūt q̃ altioribus lectis apponunt̄: dcā a scādēdo .i. ascēdēdo. Hic ⁊ scabelli: q lectis ꝑuis vl' sellis ob ascēsuȝ apponūt̄. Scabellū aūt ⁊ suppedaneū dr̄. Nā quod dicūt grçci ippodiō: dixerūt latini scabellū: ⁊ alij dixerūt suppedaneū: ꝙ sub pedibus sit. Scāsilia gradus sunt vbi honorati in sedibꝰ hęrēt Sedes dictę: qm̄ apud veteres romāos nō erat vsus accūbendi: vnde ⁊ cōsedere dicebantur. Postea vt Uarro ait

de vita

dē vita ppl'i romani: viri diſcūbere cęperūt: mlieres ſedere: qꝛ turpis viſus eſt in muliere accubitus. Sedes ſingulari nuō ꝓpe regni ē: qō gręce thꝛon⁹ dr̄. Itē thꝛonū gręci dicūt: nos ſoliū. Subſellia vō cęteroꝝ cathedrę doctoꝝ. Soliū i q̊ reges ſedēt pp tutellā coꝛpis ſui: ſm q̊ſdā a ſoliditate dictū: q̄ſi ſolidū: ſꝫ alios ꝑ ātiſticō q̄ſi ſediū a ſedēdo. Vn̄ ꝛ ſella q̄ſi ſedda dicta eſt: ꝛ ſubſellia q̄ſi ſubſedia. Sellę curules erāt i qb⁹ magr̄at⁹ ſedētes iura reddebāt. Dictę aūt curules: qꝛ apud veteres p̄toꝛes ꝛ ꝯſules pp itineris lōgīgtatē curru foꝝ ꝓuehebant̄: ſellę āt q̄ poſt eos vehebant̄ qb⁹ ſedētes dr̄e iura ſedebāt: a curru curules ſellę ſunt noiate. Tripodes ſcabelli ſunt hn̄tes tres pedes: ſed ꝛ cādelabꝛa tripoda ſūt: qꝛ ſil'r tres habent pedes.

De vehiculis. Cap. XII.

Carrū a cardie rotaꝝ dictū. Vn̄ ꝛ curr⁹ dicti ꝙ rotas hr̄e vīr. Rota aūt dicta ꝙ ruat: ꝛ rotūdū a rota vocatū. Rheda gen⁹ vehicl'i q̄tuoꝛ rotaꝝ: has antiq retas dicebāt: pp ꝙ haberēt rotas. Carpētū pōpaticū vehiculi gen⁹ ē: q̄ſi carrū pōpaticū. Plauſtrū vehiculū duaꝝ rotaꝝ: qb⁹ onera deferūtur. Et dictū plauſtrū: qꝛ voluit̄: q̄ſi diceret pilaſtrū. Caracutiū vehiculū altiſſimaꝝ rotaꝝ q̄ſi carrū acutū. Capſus carruca vndiqꝫ ꝯtexta q̄ſi capſa. Piletū vl' p̄toꝛiū ꝯtextū q̄ttuoꝛ rotaꝝ vehiculū: qb⁹ matronę olim vtebāt̄. Virgili⁹. Piletis mr̄es i mollib⁹. Hoꝛati⁹. Plures calones atqꝫ caballi: paſcēdi ducēda p̄toꝛia. Erāt aūt antea pilēta veneti coloꝛis. nō vt nūc ſūt roſati: qb⁹ niſi caſtę mr̄onę vti nō poterāt: ſic̄ nec vittis. Baſterna vehiculū itineris: q̄ſi vaſterna mollib⁹ ſtramētis ꝯpoſita: a duob⁹ aīalib⁹ ōpoꝛtat̄.

De reliquis quę in vſu habentur. Cap. XIII.

Baculus a bacho reptoꝛe vitis fert̄ iuētus: in q̊ hoīes moti vino īniterent̄: ſic̄ aūt a bacho bacul⁹: ita a bacl'o bacill⁹ ꝑ diminutionē. Fuſtes dicti ꝙ p̄fixi i terrā ſtēt: q̊s palos ruſtici vocāt: qb⁹ iuuenes ꝓ criminib⁹ feriūt̄. Vectes dicti ꝙ māib⁹ vectēt̄: vn̄ hoſtia ſaxaqꝫ euellunt̄. Foꝛfices ſm ętymologiā ſi a filo dn̄r. f pōit̄: vt foꝛfices q̄ ſt̄ ſartoꝝ. Si a pilo. p. vt foꝛpices q̄ ſūt tōſoꝝ. Si ab accipiēdo. c. vt foꝛcipes: eo ꝙ foꝛmū capiāt q̄ ſūt fabꝛoꝝ. Foꝛmū. n. dixerūt antiq cal'ꝫ: vn̄ ꝛ foꝛmoſus. Nouacl'a ferrū ſubtile ſatiſqꝫ acutū. dicta āt nouacula: eo ꝙ īnouet faciē. Pectē dictus: eo ꝙ pexos capillos faciat atqꝫ cōpoſitos. Calamiſtrū eſt acus q̄ calefacta ꝛ adhibita calefacit ꝛ itoꝛq̄t capillos. vn̄ ꝛ calāiſtrati appellāt̄: q comā toꝛquēt. Clauis dcā ꝙ claudat ꝛ aperiat. Catenatū ꝙ capiēdo teneat. Hoꝛologiū: ꝙ ibi hoꝛas legam⁹. i. colligam⁹. Eſt. n. ī ſolarijs poſitū: vbi a clauo ꝑ lineas currit vmbꝛa: vt quācūqꝫ diei hoꝛā oñdat.

De inſtrumentis ruſticis. Cap. XIIII.

Vomer eſt dict⁹ ꝙ vi humū eruat: ſeu ab euomēdo terrā: de q̊ Lucreti⁹. Vnc⁹ aratri: ferre⁹ occulto decreſcit vomer in aruis: ſumpſitqꝫ ꝑ detrimēta fulgoꝛē. Aratrū ab arādo terrā vocatū: q̄ſi araterū. Buris ē curuamētū aratri: dictū q̄ſi βουσουρα qō ſit in ſilitudie caudę bouis. Dētale ē aratri ꝑs p̄⁹ i q̄ vomer iducit̄: q̄ſi dēs cultelli a cultura dicti: eo ꝙ ex ipſi⁹ putatiōe veteres ī arboꝛe vtebāt̄ ꝛ vite: ꝑuſqꝫ falces eēnt reptę. Falx ē q̄ arboꝛes putāt̄ ꝛ vites. Dcā āt falx ꝙ hac p̄ᵐ milites herbā filicē ſolebāt abſcidere. vn̄ ē illō. Pax me certa ducis placidos curuauit ī vſus. Agricolę nō ſuꝫ: militis an̄ fui. Falcaſtrū a ſilitudie falcis vocatū. Eſt āt ferramētū curuū cū manubrio lōgo ad dēſitatē vepꝛiū ſuccidēdā. Hi ꝛ runcones dicti: qb⁹ vepꝛes ſecāt̄ a rūcādo dicti. Serrula ē ꝑtenuis lamia ferri dētiū mōdacitate reſecās arboꝛes ſeu ramos. Raſtra q̄ꝫ aut a radēdo terrā: aut a raritate dētiū dcā. Ligōes ꝙ terrā leuēt: q̄ſi leuōes. Scudicia dcā eo ꝙ circa caudicē terrā apiat. Et q̄uis ei⁹ vſus in reliq̄s opib⁹ habeat̄: nomē tn̄ ex caudice retinet. Hāc alij gn̄al'r foſſoꝛiū vocāt: ꝙ foueā faciat: q̄ſi foueſſoꝛiū. Sarculū ferrū foſſoꝝ eſt: hn̄s duos dētes a ſarriēdo. i. fodiēdo dictū. Sūt aūt vel ſimplices vel bicoꝛnes. Paſtinatū vocāt agricolę ferramētū bifurcū: quo ſemia ſpargūt̄. Vn̄ ēt repaſtinari dictę ſūt vineę veteres: q̄ refodiūt̄. Cylidrus lapis ē teres in modū colūnę: q a volubilitate nomē accepit. de quo Virgi. Area tū ꝑmū igēti ęquādra cylidro: ꝛ vertēda manu. Tribula genus vehiculi vn̄ terunt̄ frumēta: ꝛ ob h̄ ita vocat̄. Pala q̄ vētilabꝛū vulgo dr̄ a vētilandis paleis noiata. Furcillę dictę: eo ꝙ his frumēta cillēt̄. i. mouēt̄. Vn̄ ꝛ oſcilla dcā ab eo ꝙ cilleāt̄: h̄ ē moueāt̄ oꝛa. Nā cillere ē moueī. Teſſerę ſūt qb⁹ frumētoꝝ nūer⁹ deſignat̄. Trapetū mola oliuaria. Pꝛęlū trabes q̄ vua calcata ꝑmit̄ a ꝑmēdo vocatū q̄ſi p̄ſſoꝛiū. Lacus ꝑlū quo ꝑmit̄ oleū: quo liq̄tus ꝓfluat: ꝛ quo ab vuis vl' oliuis toꝛquēdo oleū vinūqꝫ exigit̄. Vehrennes a vehere. i. poꝛtare noiatę. Qualus coꝛbes colatoꝛ ꝑloꝝ: ꝑ quē muſtū fluit a colādo dict⁹. Fiſclū q̄ſi fiſculuꝫ a colādo oleū dictum: vel quaſi fiſcella olet.

De inſtrumētis oꝛtoꝝ. Cap. XV.

Rota dicta ꝙ q̄ſi ruat. Eſt. n. machina: de q̄ a flumie aq̄ ex̄hit̄. Lucretius. In fluuio v̄ſare rotas atqꝫ auſtra videm⁹. Auſtra autē. i. rota ab hauriēdo aq̄s dcā. Hyrgill⁹ dict⁹ ꝙ in gyro v̄tat̄. Eſt. n. lignū i trāſuerſa ꝑtica mobile: ex quo funis cū ſitula vel vtre in puteū demittit̄ hauriēdę aquę cā. Telonē hoꝛtulāi vocāt lignū lōgū quo hauriūt aq̄s. Et dict⁹ ē telon a lōgitudine. Telon eni dicit̄ iuxta gręcos qcquid longum eſt. Unde ꝛ muſtela vocata quaſi mus longus. Hoc inſtrumentū hiſpani ciconiā vocant: pp qō imitetur eiuſdē nois auem: leuātis ac deponētis roſtrū dū clangit. Lupus q ꝛ canicl'a ferre⁹ arpax: qꝛ ſi qd in puteū decidit: rapit ꝛ ex̄hit: vn̄ ꝛ nomen accepit. Arpax autem dictus quia arripit. Arpe enim gręce rapere eſt.

De inſtrumentis equoꝛum. Cap. XVI.

Phalerę oꝛnamenta equoꝛū ſunt: ꝛ eſt gręcus ſmo. Fręna dcā ꝙ equos fremere cogant: vl' ꝙ hec eq frendāt. i. ipꝛimāt dentib⁹ ꝛ obmoꝛdeāt. vn̄ ꝛ nefrēdes dicti adhuc lactētes poꝛculi: ꝙ nōdū aliqd frendāt. i. ꝯminuāt dentibus. Hic ꝛ faba freſa q̄ molita ē. Lupati ſūt freni aſperrimi. Dicti aūt lupati a lupinis dētib⁹ q ięq̄les ſūt: vn̄ ēt eorū moꝛſus vehemēter obeſt. Cham⁹ gen⁹ aſꝑi fręni: q̄ caballi ſupbi coerceri ſolēt: dict⁹ a curuitate. Chamos. n. gręci curuū dn̄t. Habenę ab hn̄do dcę. q̊ his equos hēam⁹: h̄ ē teneam⁹. vn̄ ꝛ eq habiles dci. Hęc ꝛ retinacl'a a retinēdo loꝛa. Capiſtrū a capite iumētoꝝ dcꝫ. Sella a ſedēdo q̄ſi ſedda. Antella q̄ſi anteſella: ſic̄ ꝛ poſtella q̄ſi poſtſella. Cingulū hoīuꝫ gn̄is neutri ē, nā aīaliū gn̄e fęminino dicimus has cingulas. Sagma q̄ coꝛrupte vulgo ſalma dr̄ a ſtratu ſagoꝝ vocat̄. vn̄ ꝛ caballus ſagmari⁹. mula ſagmaria. Capulū: funis a capiēdo: ꝙ eo īdomita iumēta ꝯp̄hēdāt̄. Calcaria dicta qꝛ in calce hoīs ligant̄. i. in pedis poſterioꝛe ꝑte ad ſtimulādos equos: qb⁹ aut pugnādū ē: aut currēdū pp pigritiā aīaliū aut timoꝛē. nā extioꝛe ſtimuli nūcupati: lꝫ ſint ꝛ libidinis ſtimuli. Strigiles nūcupati a tergēdo: ꝙ his eq tergant̄. Character ē ferrū coloꝛatuꝫ: q̄ notę pecudib⁹ inurūt̄. Character āt gręce latīe foꝛma dr̄. Cauteriū dictū q̄ſi cauturiū ꝙ vrat ꝛ ꝓuida ſit in eū ſeueraqꝫ cautio: vt dū vr̄ cui⁹ ſit: auaricia refręnet̄. Qō īterdū ꝓ ſigno: īterdū ꝓ cura adhibet̄: vt vis moꝛbi ignis ardoꝛe ſicetur.

Finit liber ętymologiarum. S. Iſidoꝛi hiſpalenſis epiſcopi.

¶ Repertoriū oīuz caploꝝ in libros ętymologiaruz sci Isidori hispalēsis epi ꝑm numeroꝝ ordinē redactum: ⁊ primo capitula libri primi.

De disciplina ⁊ arte. cap.1.car.2.
De septē libalibꝰ disciplinis.ca.2.ca.2
De litteris cōibus. cap.3.car.2.
De grammatica. cap.4.car.3.
De partibus orationis. cap.5.car.3.
De nomine. cap.6.car.3.
De pronomine. cap.7.car.3.
De verbo. cap.8.car.4.
De aduerbio. cap.9.car.4.
De participio. cap.10.car.4.
De coniunctione. cap.xi.car.4.
De propositione. cap.12.car.4.
De interiectione. cap.13.car.4.
De voce. cap.14.car.4.
De syllaba. cap.15.car.4.
De pedibus. cap.16.car.4.
De accentibus. cap.17.car.4.
De figuris accentuū. cap.18.car.4.
De positura. cap.19.car.5.
De notis sententiaruz. cap.20.car.5.
De notis vulgaribus. cap.21.car.5.
De notis iuridicis. cap.22.car.5.
De notis militaribꝰ. cap.23.car.5.
De notis litterarum. cap.24.car.5.
De notis digitorum. cap.25.car.5.
De orthographia. cap.26.car.5.
De analogia. cap.27.car.5.
De ętymologia. cap.28.car.6
De glosis. cap.29.car.6.
De differentijs. cap.30.car.6.
De barbarismo. cap.31.car.6.
De soloecismo. cap.32.car.6.
De cęteris vitijs. cap.33.car.6.
De metaplasmis. cap.34.car.6.
De schoematibus. cap.35.car.6.
De tropis. cap.36.car.6.
De prosa. cap.37.car.6.
De metris. cap.38.car.6.
De fabula. cap.39.car.6.
De vocabulo historię. cap.40.car.6
De pͥmis aucto.histo. ca.41.car.6.
De vtilitate historię. cap.42.car.6
De gn̄ibus historię. cap.43.car.6.

¶ Capitula libri secundi.

De rethorica ⁊ eius noie. cap.1.car.6
De iuētoribꝰ rhetoricę artꝭ.c.2.car.6.
De nomine oratoris ⁊ partibus rhetoricę. cap.3.car.6.
De tribꝰ gn̄ibꝰ causaꝝ. cap.4.car.6.
De gemino statu causaꝝ. cap.5.car.6.
De tripartita cōtrouersia. cap.6.car.6.
De q̄tuor partibus orōnis.ca.7.car.6.
De qnqꝫ modis causaꝝ. cap.8.car.6.
De syllogismis. cap.9.car.7.
De lege. cap.10.car.7.
De sententia. cap.xi.car.7.
De catasceua ⁊ anasceua. ca.12.car.7.
De prosopopęia. cap.13.car.7.
De ethopęia. cap.14.car.7.
De generibꝰ questionū. cap.15.car.7.
De elocutione. cap.16.car.7.
De trimodo gn̄e dicēdi. ca.17.car.7.
De colo ꝯmate ⁊ ꝑiodis. c.18.car.7.
De vitijs litterarum ⁊ verborū ⁊ sententiarū cauendis. cap.19.car.7.
De iuncturis verboꝝ. cap.20.car.7
De figuris v̄boꝝ ⁊ sn̄iaꝝ. ca.21.car.7.
De dialectica. cap.22.car.8.
De differentia dialecticę ⁊ rethoricę artis. cap.23.car.8.
De diffinitione p̄hię. ca.24.car.8.
Quid sit p̄hia. cap.25.car.8.
De isagogis porphirij. cap.26.car.8.
De cathegorijs Aristo. cap.27.car.9.
De ꝑihermenijs Aristo.cap.28.car.9.
De syllogismis diale. cap.29.car.9.
De diuisiōe diffinitionū ex marij victorini libro abbreuiata.c.30.car.9
De topicis. cap.31.car.10.
De oppositis. cap.32.car.10.

¶ Capitula libri tertij.

De vocabulo arithmeticę disciplinę. cap.1. car.10.
De auctoribus eius. cap.2.car.10.
Quid sit nūerꝰ ⁊ vn̄ dicat̄. c.3.car.10.
Quid pręstent numeri. cap.4.car.10.
De prima diuisione parium ⁊ imparium. cap.5.car.10.
De scd̄a diuisiōe totiꝰ nūeri. c.6.car.xi.
De tertia diuisione totius numeri. cap.7. car.xi.
De differētia arithmeticę geometrię ⁊ musicę. cap.8.car.xi.
Qr nūeri infiniti existunt. ca.9.car.xi.
Quid sit geometria: ⁊ de inuentoribꝰ ⁊ vocabulo eius. cap.10.car.xi.
De quadripartita diuisione geometrię. cap.xi.car.xi.
De figuris geometrię. cap.12.car.xi.
De numeris ꝑm geometriam quęrendis. cap.13.car.xi.
De musica ⁊ eius noie. ca.14.car.xi
De inuentoribus eius. cap.15.car.xi.
Quid possit musica. cap.16.car.12.
De tribꝰ ꝑtibꝰ musicę. ca.17.car.12.
De triformi musicę diuisione. cap.18. car.12
De prima diuisione musicę quę armonica dicitur. cap.19.car.12.
De secūda diuisione quę organica dicitur. cap.20.car.12.
De tertia diuisione quę rithmica nuncupatur. cap.21.car.12.
De musicis numeris. cap.22.car.12
De astronomia. cap.23.car.12
De inuentoribus eius. ca.24.car.12.
De scriptoribus astronomię. cap.25. car.12.
De dr̄ia astronomię ⁊ astrologię. cap.26. car.12.
De astronomię rōne. cap.27.car.12.
De mūdo ⁊ eiꝰ noie. cap.28.car.12.
De forma mundi. cap.29.car.12.
De cęlo ⁊ eius nomine. ca.30.car.12.
De situ sphęrę cęlestis. cap.31.car.12.
De motu eiusdem. cap.32.car.12.
De cursu eiusdem sphęrę. cap.33. car.13.
De celeritate cęli. cap.34.car.13.
De axe cęli. cap.35.car.13.
De cęlestibus polis. cap.36.car.13.
De cardinibus cęli. cap.37.car.13
De cōuexis cęli. cap.38.car.13.
De ianuis cęli. cap.39.car.13.
De gemina cęli facie. ca.40.car.13.
De quatuor partibus cęli. cap.41. car.13.
De hemisphęrijs. cap.42.car.13.
De qnqꝫ circulis cęli. ca.43.car.13.
De çodiaco circulo. ca.44.car.13.
De candido circulo. cap.45.car.13.
De magnitudine solis. ca.46.car.13.
De magnitudine lunę.cap.47.car.13.
De natura solis. cap.48.car.13.
De cursu solis. cap.49.car.13.
De defectu solis. cap.50.car.13.
De itinere solis. cap.51.car.13.
De lumine lunę. cap.52.car.13.
De formis lunę. cap.53.car.13.
De interlunio lunę. cap.54.car.13.
De cursu lunę. cap.55.car.13.
De vicinitate lunę ad terras. cap.56. car.13.
De eclypsi solis. cap.57.car.13.
De eclypsi lunę. cap.58.car.13.
De differentia stellarum syderum ⁊ astrorum. cap.59.car.13.
De lumine stellarum. ca.60.car.13.
De situ stellarum. cap.61.car.13.
De cursu stellarum. cap.62.car.13.
De vario cursu stellarū. ca.63.car.13.
De iteruallis stellarū. ca.64.car.13.
De numero circulari stellarum. cap.65. car.13.
De stellis planetis. cap.66.car.13.
De pręcedentia ⁊ antegradatione stellarum. cap.67.car.13.
De remotione vel retrogradatione stellarum. cap.68.car.13
De statu stellarum. cap.69.car.13.
De nominibꝰ stellarū q̄bus ex causis noīa acceperunt. cap.70.car.13.

¶ Capitula libri quarti.

De medicina. cap.1.car.14.
De nomine eius. cap.2.car.14.
De inuentoribus eius. cap.3.car.14
De tribus heresibus medicorum. cap.4. car.14.
De quatuor humoribus corporum. cap.5. car.14.
De acutis morbis. cap.6.car.14.
De chronicis morbis. cap.7.car.14
De morbis qui in superficie cutis videntur. cap.8.car.15.

Aetymologiarũ tabula

De remedijs & medicaminibus. cap.9. car.15.
De libris medicinalib⁹. ca.10.car.15.
De ĩstrumẽtis medicoꝝ. ca.xi.car.15.
De odorib⁹ & vnguẽtis. cap.12.car.15.
De initio medicinę. cap.13.car.15.

Capitula libri quinti.

De auctoribus legum. cap.1.car.16.
De legibus diuinis & humanis. cap.2. car.16.
Quid differũt inter se ius leges & mores. cap.3.car.16.
Quid sit ius naturale. ca.4.car.16.
Quid sit ius ciuile. cap.5.car.16.
Quid sit ius gentium. cap.6.car.16.
Quid sit ius militare. cap.7.car.16.
Quid sit ius publicum. ca.8.car.16.
Quid sit ius quiritum. cap.9.car.16.
Quid lex. cap.10.car.16.
Quid scita plebium. cap.xi.car.16.
Quid senatus consultũ. cap.12.car.16.
Quid ꝯstitutio & ędictũ. ca.13.car.16.
Quid rñsa prudẽtũ. cap.14.car.16.
De legibus cõsularibus & tribunitijs. cap.15. car.16.
De lege satyra. cap.16.car.16.
De legibus rhodijs. cap.17.car.16.
De priuilegijs. cap.18.car.16.
Quid possit lex. cap.19.car.16.
Quare lex facta sit. cap.20.car.16.
Qualis debeat fieri lex. cap.21.car.16.
De causis. cap.22.car.16.
De testibus. cap.23.car.16.
De ĩstrumẽtis legali. ca.24.car.16.
De rebus. cap.25.car.16.
De crimini. in lege ꝯsti. ca.26.car.17.
De pęnis i legib⁹ ꝯstitu. ca.27.car.17.
De chronicę vocabulo. ca.28.car.17.
De momentis & horis. ca.29.car.17.
De diebus. cap.30.car.17.
De nocte. cap.31.car.18.
De hebdomada. cap.32.car.18.
De mensibus. cap.33.car.18.
De solsticijs & ęgnoctijs. c.34.car.18.
De temporibus anni. cap.35.car.18
De annis. cap.36.car.18.
De olympiadib⁹ & lustris & iubileis. cap.37. car.18.
De sęculis & ętatibus. cap.38.car.18.
De discretione tẽpoꝝ. cap.39.car.18.

Capitula libri sexti.

De vete. & nouo testõ. cap.1.car.19.
De scriptoribus & vocabulis sanctoꝝ librorum. cap.2.car.19.
De bibliothecis. cap.3.car.20.
De interpretibus. cap.4.car.20.
De eo qui primum romam libros aduexit cap.5.car.20.
Qui apud nos bibliothecas instituerunt. cap.6.car.20.
Qui multa scripserunt. cap.7.car.20
De gñibus opusculoꝝ. cap.8.car.20.
De cęris. cap.9.car.20.
De chartis. cap.10.car.20.
De pergamenis. cap.xi.car.20.
De libris conficiendis. cap.12.car.20.
De librorũ vocabulis. cap.13. car.21.
De librarijs & eorum instrumentis. cap.14. car.21.
De canonibus euãgelioꝝ. c.15.car.21.
De canonibus cõcilioꝝ. ca.16.car.21.
De cyclo paschali. cap.17.car.21.
De reliqs festiuitatib⁹. cap.18.car.22.
De officijs. cap.19.car.22.

Capitula libri septimi.

De deo. cap.1.car.23.
De filio dei. cap.2.car.24.
De spiritu sancto. cap.3.car.24.
De eadem trinitate. cap.4.car.25.
De angelis. cap.5.car.25.
De hominibus qui quodam pręsagio nomen acceperunt. cap.6.car.25
De patriarchis. cap.7.car.26.
De prophetis. cap.8.car.26.
De apostolis. cap.9.car.27
De reliqs i euãgelio noib⁹. c.10.ca.27.
De martyribus. cap.xi.car.27.
De clericis. cap.12.car.27.
De monachis. cap.13.car.27.
De cęteris fide. noib⁹. ca.14.car.27.

Capitula libri octaui.

De ecclesia & synagoga. cap.1.car.28.
De religione & fide. cap.2.car.28.
De heresi & scismate. cap.3.car.28.
De heresibus iudęorũ. ca.4.car.28.
De heresibus xp̃ianoꝝ. cap.5.car.28
De philosophis gentium. ca.6.car.29.
De poetis. cap.7.car.29
De sibyllis. cap.8.car.29.
De magis. cap.9.car.29.
De paganis. cap.10.car.30.
De dijs gentium. cap.xi.car.30.

Capitula libri noni.

De linguis gentiũ. cap.1.car.31.
De gentium vocabulis. cap.2.car.32.
De regnis & militię vocabul. c.3.ca.33
De ciuibus. cap.4.car.34.
De affinitatib⁹ & gradib⁹. ca.5.car.34.
De agnatis & cognatis. cap.6.car.36.
De coniugijs. cap.7.car.36.

Capitula libri decimi.

Liber decimus tractat de qbusdã vocabulis ꝑ alphabetũ distinctis.

Capitula libri vndecimi.

De hoĩe & partibus eius. cap.1.car.40.
De ętatib⁹ hominis. cap.2.car.42.
De portentis. cap.3.car.42.
De transformatis. ca.4.car.43.

Capitula libri duodecimi.

De pecorib⁹ & iumẽtis. cap.1.car.43.
De bestijs. cap.2.car.44.
De minutis aĩantib⁹. cap.3.car.44.
De serpentibus. cap.4.car.44.
De vermibus. cap.5.car.45.
De piscibus. cap.6.car.45.
De auibus. cap.7.car.46.
De minutis volatilib⁹. ca.8.car.47.

Capitula libri tertijdecimi.

De mundo. cap.1.car.48.
De atomis. cap.2.car.48.
De ęlementis. cap.3.car.48.
De cęlo. cap.4.car.48.
De partibus cęli. cap.5.car.48.
De circulis cęli. cap.6.car.48.
De aere & nube. cap.7.car.48
De tonitruo. cap.8.car.48.
De fulminibus. cap.9.car.48.
De arcu & nubium effectibus. cap.10. car.49.
De ventis. cap.xi.car.49.
De aquis. cap.12.car.49.
De diuersitate aquaꝝ. cap.13.car.49.
De maris nomine. cap.14.car.49.
De oceano. cap.15.car.49.
De mediteraneo mari. cap.16.car.49
De finibus maris. cap.17.car.50.
De ęstibus & fretis. cap.18.car.50.
De lacis & stagnis. cap.19.car.50.
De abysso. cap.20.car.50.
De fluminibus. cap.21.car.50.
De diluuijs. cap.22.car.50.

Capitula libri quartidecimi.

De terra. cap.1.car.50.
De orbe. cap.2.car.50.
De asia & ꝑtib⁹ ei⁹. cap.3. car.51.
De europa. cap.4.car.52.
De libya. cap.5.car.52.
De insulis. cap.6.car.53.
De promontorijs. cap.7.car.53.
De montibus cetęrisq; terrę vocabulis. cap.8.car.54.
De inferioribus terrę. cap.9.car.54.

Capitula libri quintidecimi.

De ciuitatibus. cap.1.car.54.
De ędificijs publicis. cap.2.car.55.
De habitaculis. cap.3.car.56.
De ędificijs sacris. cap.4.car.56.
De repositorijs. cap.5.car.56.
De operarijs. cap.6.car.56.
De aditibus. cap.7.car.56.
De ꝑtibus ędificioꝝ. cap.8.car.57.
De munitionibus. cap.9.car.57.
De tentorijs. cap.10.car.57
De sepulchris. cap.xi.car.57.
De ędificijs rusticis. cap.12.car.57.
De agris. cap.13.car.57.

De finibus agrorum. cap.14.car.57.
De mensuris agrorū. cap.15.car.57.
De itineribus. cap.16.car.57.

¶ Capitula libri sextidecimi.

De pluerib⁹ ⁊ glebis terre. c.1.car.58.
De glebis ex aqua. cap.2. car.58.
De lapidib⁹ vulgaribus. ca.3.car.58.
De lapidib⁹ isigniorib⁹. cap.4.car.58.
De marmoribus. cap.5.car.59.
De gemmis. cap.6.car.59
De viridiorib⁹ gēmis. cap.7.car.59.
De rubris gemmis. cap.8.car.59.
De purpureis. cap.9.car.59
De candidis. cap.10.car.59.
De nigris cap.11.car.59.
De varijs. cap.12.car.59.
De crystallis. cap.13.car.60.
De aureis. cap.14.car.60.
De vitro. cap.15.car.60.
De metallis. cap.16.car.60.
De auro. cap.17.car.60.
De argento. cap.18.car.61.
De ere. cap.19.car.61.
De ferro. cap.20.car.61.
De plumbo. cap.21.car.61.
De stanno. cap.22.car.61.
De electro. cap.23.car.61.
De ponderibus. cap.24.car.61.
De mensuris. cap.25.car.61.
De signis. cap.26.car.62.

¶ Capitula libri decimiseptimi.

De auctoribus rerum rusticarum. capi.1. car.62.
De cultura agrorum. cap.2.car.62.
De frumentis. cap.3.car.62.
De leguminibus. cap.4.car.62.
De vitibus. cap.5.car.63.
De arboribus. cap.6.car.63.
De proprijs nominibus arborum. cap.7. car.63.
De arborib⁹ aromaticis.ca.8.car.64.
De herbis aromaticis siue cōmunib⁹ cap.9. car.65.
De oleribus. cap.10.car.66.
De odoratis oleribus. cap.11.car.66.

¶ Capitula libri decimioctaui.

De bellis. cap.1.car.66.
De triumphis. cap.2.car.67.
De signis. cap.3.car.67.
De buccinis. cap.4.car.67.
De armis. cap.5.car.67.
De gladijs. cap.6.car.67.
De astis. cap.7.car.67.
De sagittis. cap.8.car.67.
De pharetris. cap.9.car.67.
De fundis. cap.10.car.67.
De ariete. cap.11.car.67.
De clypeis. cap.12.car.67.
De loricis. cap.13.car.68.
De galeis cap.14.car.68.
De foro. cap.15.car.68.
De spectaculis. cap.16.car.68.
De ludo gymnico. cap.17.car.68.
De gn̄ib⁹ gymnicoꝝ. cap.18.car.68.
De saltu. cap.19.car.68.
De cursu. cap.20.car.68.
De iactu. cap.21.car.68.
De virtute. cap.22.car.68.
De luctatione. cap.23.car.68.
De palestra. cap.24.car.68.
De agone. cap.25.car.68.
De gn̄ib⁹ agonū. cap.26.car.68.
De ludis circensibus. cap.27.car.68.
De circo. cap.28.car.68.
De ornamentis. cap.29.car.68.
De metis. cap.30.car.68.
De obelisco. cap.31.car.68.
De carceribus. cap.32. car.68.
De aurigis. cap.33.car.68.
De quadrigis. cap.34.car.68.
De curru. cap.35.car.68.
De equis qb⁹ currūt. cap.36. car.68.
De septem spacijs. cap.37.car.68.
De equitibus. cap.38.car.68.
De desultoribus. cap.39.car.68.
De peditibus. cap.40.car.68.
De coloribus equorū. cap.41.car.68.
De theatro. cap.42.car.68.
De scena. cap.43.car.69.
De orchestra. cap.44.car.69.
De tragedis. cap.45. car.69.
De comedis. cap.46.car.69.
De themelicis. cap.47.car.69.
De histrionibus. cap.48.car.69.
De mimis. cap.49.car.69.
De saltatoribus. cap.50.car.69.
Quid ꝓ patrono agat. cap.51.car.69.
De amphitheatro. cap.52.car.69.
De ludo equestri. cap.53.car.69.
De retiarijs. cap.54.car.69.
De secutoribus. cap.55.car.69.
De laqueatoribus. cap.56.car.69.
De velitibus. cap.57.car.69.
De ferali certamine. cap.58.car.69.
De horum execratione ludorum. cap.59. car.69.
De alea. cap.60.car.69.
De pirgis. cap.61.car.69.
De calculis. cap.62.car.69.
De tesseris. cap.63.car.69.
De figuris alee. cap.64.car.69.
De vocabulis tesseraꝝ. ca.65.car.69.
De iactibus tesserarū. cap.66.car.69.
De calculorum motu. cap.67.car.69.
De interdictione alee. cap.68.car.69.
De pila. cap.69.car.69.

¶ Capitula libri decimi noni

De nauibus. cap.1.car.69
De partibus naulum ⁊ armamentis. cap.2. car.69.
De velis. cap.3.car.69.
De funibus. cap.4.car.70.
De retibus. cap.5.car.70.
De fabricis siue fornacib⁹. c.6.car.70.
De instrumētis fabrorū. ca.7.car.70.
De fabricis parietum. cap.8.car.70.
De dispositione. cap.9.car.70.
De constructione. cap.10.car.70.
De venustate. cap.11.car.70.
De laquearijs. cap.12.car.70.
De crustis. cap.13.car.70.
De lithostratis. cap.14.car.70.
De plastis. cap.15.car.70.
De pictura. cap.16.car.70.
De coloribus. cap.17.car.70.
De instrumētis edificioꝝ c.18.car.71.
De lignarijs. cap.19.car.71.
De inuentione lanificij. ca.20.car.71.
De veste sacerdotali. cap.21.car.71.
De nominibus vestium ceterarum. cap.22. car.71.
De vestibus quarundam gentium. cap.23. car.71.
De pallijs virorum. cap.24.car.72.
De pallijs feminarū. cap.25.car.72.
De stratu ⁊ reliqs vestibus que in vsu habentur. cap.26.car.72.
De lanis. cap.27.car.72.
De coloribus vestiū. cap.28.car.72.
De instrumētis vestiū. ca.29.car.72.
De ornamentis. cap.30.car.72.
De anulis. cap.31.car.73.
De cingulis. cap.32.car.73
De calciamentis. cap.33.car.73.

¶ Capitula libri vigesimi ⁊ vltimi.

De mensis. cap.1.car.73.
De escis. cap.2.car.73.
De potu. cap.3.car.73
De vasis escarijs. cap.4.car.74.
De vasis potatorijs. cap.5.car.74.
De vasis viarijs ⁊ aq̄rijs. c.6.car.74.
De vasis olearijs. cap.7.car.74.
De vasis cognarijs. cap.8.car.74.
De vasis repositorijs. cap.9.car.74.
De vasis luminarū. cap.10.car.74.
De lecticis ⁊ sellis. cap.11.car.74.
De vehiculis. cap.12.car.75.
De reliquis que in vsu habentur. cap.13. car.75.
De istrumētis rusticis. cap.14.car.75.
De instrumētis hortoꝝ. ca.15.car.75.
De instrumētis equoꝝ. cap.16.car.75.

¶ Finis.

¶ In christi nomie icipit liber p̄mus sancti Isidori hispalensis episcopi de summo bono.

¶ Qr deus summus ⁊ incōmutabilis sit. Cap. I.

Summuz bonū deus est.qr icōmutabilis ē ⁊ corrūpi oio nō pōt.Creatura vero bonū:sz nō sūmuz est qr mutabilis ē. Et dū sit qdē bonū:nō tñ eē pōt sūmmuz. Quid ē ḋi imortalitas nisi ei⁹ icōmutabilitas: Naz ⁊ āgeli ⁊ aiȩ imortales sūt:sz īmutabiles non sūt. Ideo solus deus dr̄ imortal:qr sol⁹ icōmutabilis est. Nā aia morit̄ dū deserēte deo de bono i malū mutat̄.sic ⁊ angelus ē mutatus dū deserto deo ē lapsus.Qḋ mām hz:vñ existat mutabile ē:qr de iformi ad formā trāsit.Qḋ v̄o nō hz māz īmutabile est:sic de⁹ vtiqȝ est. Bene ac substātialr sūt ista in deo.i. incorruptio.imortalitas.icōmutabilitas.ide ⁊ merito cūctȩ p̄ponit̄ creaturȩ.Op⁹ nō cōsiliū apud deū credim⁹ mutari:nec variari eū:qr p varia tpa diuersa p̄cipit:sz manēs idē incōmutabilis ⁊ ȩternus:qd cuiqȝ cōgruū esset tpi ab ipsa eternitate in eius māsit dispositiōe ꝯsilij. Nō vsu nostro aliud deū putari aliḋ pulchritudinē ei⁹ atqȝ aliud magnitudinē ipsi⁹:sic aliḋ ē hō aliḋ pulchritudo ei⁹:qr desistēte pulchritudie hō manet. Ac p hoc q ita itelligit deū corporeū esse credit:dū pulchritudo ⁊ magnitudo dei ip̄e de⁹ sit. Ideo deus dr̄ simplex.siue nō amittēdo qḋ hz:seu qr ñ aliud est ipse ⁊ aliud qḋ i ip̄o est. Inordinate dici seu ꝯferri vitijs ea q̄ ordiate i deo sūt.vtpote simplicitas q̄ aliqñ dr̄ p stulticia ⁊ nō est in deo.apud deū vero summa simplicitas est. Iuxta hāc regulā ⁊c̄.existimāda sunt.

¶ Qr imensus ⁊ omnipotens sit deus. Cap. II.

Non ideo celum ⁊ terrā iplet de⁹ vt ꝯtineāt eū.sz vt ipsa potius ꝯtineant̄ ab eo. Nec particulatiz deus implet oia:sz cū sit idē vnus vbiqȝ tñ ē totus. Nec ita putādus est eē in omnib⁹ deus:vt vnaqueqȝ res p magnitudine portiōis sue capiat eū.i.maxima maius ⁊ minia min⁹:dū sit poti⁹ ipse totus in omnib⁹ siue oia in ip̄o.Omnipotētiȩ diuinȩ maiestas cūcta potestatis suȩ imensitate ꝯcludit:nec euadendi potentia eius qs aditū iuenire poterit:qr ille oia circūquaqȝ cōstringit. Cūcta eniz intra diuini iudicij omnipotētiā coartant̄:siue q̄ ꝯtinenda sunt vt salua sint:siue q̄ amputanda sunt:vt pereant. Nullatenus ergo dicimus posse effugere deū quēpiaz.Qui enim eum non hz placatū.nequaq̄ euadet iratum. Immensitas diuinȩ magnitudinis ista est vt intelligamus eum intra omnia:sed non inclusuz extra omnia:sz nō exclusuz.Et ideo interiorem vt omnia cōtineat. ideo exteriorē:vt incircū scriptȩ magnitudinis suȩ imēsitate oia cōcludat. Per id ergo qḋ exterior est ostendit̄ eē creator.p id v̄o q̄ interior gubernare oia demonstratur. Ac ne ea quȩ creata sunt sine deo essent:deus intra oia est. Uex ne extra deū essent:deus exterior est:vt omnia concludant̄ ab eo.De ꝯsumatōe alicuius facti dr̄ pfectio.de⁹ aūt q nō est factus.qūo est pfectus: Sed hūc sermonē de vsu nostro sumit humana iopia:sicut ⁊ reliq̄ v̄ba.quaten⁹ id qḋ ineffabile ē vtcūqȝ dici possit:qm̄ de ḋo nihil digne humanus sermo dicit. Dū localis nō sit de⁹:localiter tñ in suis ambulat sanctis.dū de loco i loco p̄dicat̄ ab eis. Naz de⁹.q nec loco mouet̄ nec tpe:i suis tñ suis ⁊ tpe ⁊ loco mouet̄:quotiēs ab eisdē localr̄ p̄dicat̄. Dū de deo nec s̄z q̄titatē:nec s̄z q̄litatē:nec s̄z sitū nec s̄z hitū aut motū aliqd digne dicat̄. Inest tñ ei quodāmō latitudo charitatis quȩ nos ⁊ ab errore colligit ⁊ ꝯtinet in veritate.inē ei ⁊ longitudo q̄ nos lōganimiter malos portat donec emendatos p̄niȩ futurȩ restituat. Inest ei ⁊ altitudo p quā oēm sensuz suȩ sciȩ imensitate exuperat. Inest ei ⁊ pfundū quo damnandos inferius iusta ȩquitate disponens preordinat.

¶ Qr inuisibilis sit deus. Cap. III.

Cum de deo loquēs scriptura plerūqȝ dicit ecce de⁹.nō q̄si visibilē ostēdit:sz vbiqȝ eē p̄sentē significat. Per id qḋ dicit: ecce dn̄s vel q̄ magnitudinē diuinitatis ei⁹ null⁹ possit sensus attingere etiam nec angelicus q̄uis vsqȝ ad parilitatē angelicā hūana post resurrectionē nā pficiat:⁊ ad ꝯtēplādū deū indefessa cōsurgat.videre tñ ei⁹ eēntiā plene nō valet:quā nec ip̄a pfectio āgelica i totū attingit scire s̄m aplm̄ q ait. Pax dei q̄ exuperat oēm sensuz.vt subaudias ēt angeloꝝ.Sola.n. trinitas sibi ītegre nota ē ⁊ humāitas a xp̄o suscepta q̄ tertia est in trinitate psona. Intelligibiliter quodā miro mō dei eēntia sciri potest dū eē credit̄.Opus v̄o eius qḋ vtiqȝ eq̄ri ei nō pōt ⁊ iudicia a nullo penit⁹ sciunt̄. Dei secreta iudicia nō posse sensu penetrari vel angelico vl' hūano. ⁊ iō qr occulta sz iusta sunt tantūdē venerari ea opus ē ⁊ temere ñ discutere aut īqrere qs audeat s̄z aplz q ait. Quis eni cognouit sensuz dn̄i:aut qs ꝯsiliarius eius fuit:

¶ Qr ex creaturȩ pulchritudie cog̊scit̄ creator. Cap. IIII.

Sepe ad incorporeā creatoris magnitudinē creaturaꝝ corporea magnitudo ꝯparat̄.vt magna cōsiderent̄ ex paruis:⁊ visibilibus īuisibilia estiment̄:atqȝ ex pulchritudie factoꝝ effector opeꝝ agnoscat̄.nō tñ pilitate ꝯsimili:sz ex q̄dā sbdita ⁊ creata specie boni. Sicut opus vel ars in artificē retorqnet laudē.ita reꝝ creator p creaturā suā laudat̄. Et q̄to sit excellētior ex ipsa opis ꝯditōe mōstrat̄. Ex pulchritudie circū scriptȩ creaturȩ pulchritudinē suā q̄ circū scribi neqt facit de⁹ itelligi: vt ipsis vestigijs reuertat̄ hō ad deū:quibus auersus ē. vt qr p amorē pulchritudis creaturȩ a creatoris forma se abstulit:rursuz p creaturȩ decorē ad creatoris pulchritudinē reuertat̄. Quibusdā gradib⁹ intelligētiȩ p creaturā pgreditur hō ad intelligendū deū creatorē.i.ab īsensibilibus surgēs ad sensibilia:a sensibilib⁹ surgēs ad rōnabilia:a rōnabilib⁹ surgēs ad creatorē. Intelligibilia p se colaudant deū.irrōnabilia ⁊ īsensibilia nō p se sz p nos dū ea cōsiderātes deū laudam⁹. Sz iō dn̄r laudare ip̄a:qr eādē laudē eaꝝ pturit cā. Dixerūt antiq q̄ nihil taz hebes sit q̄ nō sēsuz hēat i deū. Hic ē illḋ q̄ ex silice duro scītilla excutit̄. Et signis i saxo:vtiqȝ ibi sensus sentit̄ vbi se vita ñ sentit.

¶ Qr ex nr̄o vsu q̄dā sp̄ēs ad deū referant̄. Cap. V.

Nostro vsu deus celare dr̄ vel delere. Hoꝝ enim motuū apud deū pturbatio nulla ē apud quē trāq̄litas summa est. Nō ita est precipitāda mētis sentētia vt credam⁹ posse ḋo furoris vel mutationis accedere perturbationē:sz ipsaz eq̄tatē iustitie qua eos punit iracūdiā sacra lectio noīauit qm̄ q̄ iudicātis equū ē:furor est ⁊ idignatio patiētis.ita g̊ intelligere op⁹ ē ⁊ als passiōes q̄s de affectiōe hūana ducit scriptura ad deū:vt ⁊ iuxta se icōmutabil' sit credēdus ⁊ tñ p causaꝝ effectib⁹ vt facili⁹ intelligat̄ nostrȩ locutiōis ⁊ mutabilitatis genere appellet̄. Tam clemēter deus hūanȩ ifirmitati ꝯsulit:vt qr eū sicut ē nō possum⁹ agnoscere nostrȩ locutōis more seip̄z nob īsinuet. Vñ ⁊ mēbroꝝ nr̄oꝝ

qualitatẽ habere describitur ⁊ passionũ indigna dici de se voluit: quatenus ad sua per nostra nos traheret: ⁊ dum condescendit nobis consurgeremus ei.

¶ Q꞉ ex rerum inferiorum similitudine ⁊ humanis motibus figuratur deus. Cap. VI.

Multis modis deus ad significãdũ se hominibus: de inferioribus rebus species ad se trahit: vt q꞉ omnia videt dicatur oculus: ⁊ ꝓpterea ꝙ audit oĩa dicat̃ auris: ꝓ eo ãt ꝙ auertit̃ ãbulat: pro eo ꝙ expectat stat. Sic ⁊ i ceteris hoꝝ similib⁹ ab humanis motibus trahit̃ similitudo ad deũ: sicut est obliuiscens ⁊ memorãs. Hinc est qꝺ ꝓpheta dicit. Iurauit dñs exercituum ꝑ aĩam suã: nõ ꝙ deus animã hẽat: sed hoc nostro narrat affectu. Et alibi simili figura ⁊ vermis ⁊ scarabeus intelligit̃. Nec miꝝ si vilib⁹ significatiõibus figuret̃: q vsq꞉ ad nostraꝝ passionũ seu carnis contumelias descendisse cognoscit̃. Nam ⁊ xp̃s agnus nõ ꝓ nã: sz ꝓ innocẽtia: ⁊ leo pro fortitudine nõ ꝓ nã: ⁊ serpens pro morte ⁊ sapientia nõ pro nã scribit̃. Nã ⁊ in ꝓpheta plaustri portantis fenũ spẽs ducitur ad deũ. Et hec omnia iõ ꝑ figuram xp̃s: q꞉ nihil est eorum ad ꝓprietatẽ substãtie ei⁹: quem re uera iuxta ꝓpriã substantiam inuisibilem esse ⁊ incorporeum constat.

¶ Q꞉ nõ ꝫ eẽntiã: sz ꝫ silr̃itudinẽ species dicunt̃ ad deum: neq꞉ ꝓ substantie ꝓprietate: sz ꝓ efficiẽtys causaꝝ reꝝ species in ipso describunt̃. Cap. VII.

Plerũq꞉ de corporibus ad deũ sumunt̃ qualitatũ species: q̃ tamẽ in deo nõ sunt: q꞉ in propria nã incorporeus est ⁊ incircũscript⁹. Sed ꝓ efficiẽtys causaꝝ reꝝ in ipso species scribũtur: dum nõ ꝫ essentiã: sed ꝫm silr̃itudinẽ species dicunt̃ ad deũ: neq꞉ pro substantie ꝓprietate: sed pro efficiẽtys causaꝝ. Vñ ⁊ credit̃ deũ nũq̃ visibiliter hoĩb⁹ apparuisse: nisi per assumptã creaturaꝝ speciem. Fallunt̃ qdaz stultoꝝ dum legũt ad imaginẽ dei factuz esse hominẽ: arbitrantes deũ esse corporeũ. dum nõ caro id est corpus: sed anima idest spũs dei imaginẽ habeat. Nõ ergo eẽ corporis formã in deo credam⁹: q hoiem ad imaginẽ suã fec̃: q꞉ mẽtẽ nõ carnẽ ad silr̃itudinẽ suã creauit. Cogita igit̃ q̃le corpus habeat veritas: ⁊ dum nõ iueneris: hoc ẽ deus. Facies dei in scripturis sanctis non caro: sed diuina cognitio itelligit̃ ea rõne qua per faciẽ conspectã quisq꞉ cogñscitur. Hoc. n. in oratione dr̃ deo. Oñde nobis faciẽ tuã: ac si dicat̃: da nobis cognitionẽ tuã. Os dei vnigenitus eius ẽ. Nam sicut ꝓ verbis que per linguã fiũt sepe dicimus illa ⁊ illa lingua. ita ⁊ pro verbo os dei ponitur: q꞉ mos est vt verba ore forment̃. Et si volueris genere locutiõis illo demr̃are quo is q efficit ꝑ id qꝺ efficit̃ nominat̃: bene os pro verbo ponis sicut linguã ꝓ verbis sicut man⁹ pro lr̃is. Vestigia dei sũt qb⁹ nũc deus ꝑ speculũ agnoscit̃. Ad ꝑfectũ vero omnipotẽs reperit̃: dũ in futuro facie ad faciẽ qbus electis p̃sentabit̃: vt ipsam spẽm cõtẽplent̃: cuius nũc vestigia cõprehendere conant̃: ⁊ hoc est ꝙ per speculum videri deus dicit̃: sic ⁊ cetera.

¶ Q꞉ deo nulla tempoꝝ successio ascribat̃. Cap. VIII.

Omnia tẽpora p̃cedit diuina eternitas: nec in deo p̃teritũ: p̃sens: futuꝝ ve aliqꝺ credit̃: sz oĩa presentia in eo dñr: q꞉ eternitate sua cũcta cõplectit̃. Aliogn mutabilis est deus credendus si ei successiones tempoꝝ ascribunt̃. Si semꝑ aliq̃ eẽnt cũ deo tpa: nõ eẽt tempus: sed eẽt eternitas: nec mutarent̃ tpa: sz starẽt. Presẽs p̃teritũ ⁊ futuꝝ nostrũ est hr̃e: nõ dei. Verbi cã: dicimus ꝓ p̃ñti teneo codicẽ: pro preterito tenui: pro futuro tenebo. Uniuersitatem vero deus tenet: ⁊ q꞉ tenuit ⁊ tenebit tenere dicitur. Sed nec ipsoruz angeloꝝ discessio accessio ve est tempoꝝ. Naz duas eẽ in creaturis res quibus vicissitudo tempoꝝ nõ valet: angel꞉ scilz ꝓpter qꝺ incõmutabili ĩherẽt creatori: siue materie illi informi p̃usq̃ ex ea omnia ista que tpaliter iam voluunt̃ formarent̃: nec ipsi vtiq꞉ valebat tempus. Tempus igitur nõ ad eas creaturas q̃ super celos sũt: sz ad eas que sub celo sunt ꝑtinere cognoscitur. Nõ enim angelis accedunt tempora vel succedunt: sed nobis qui sub celo versamur in hoc infimo mundo.

¶ De temporibus. Cap. IX.

Nulla ante p̃n͠m mũdi fuisse tpa manifestũ est: q꞉ dũ sit ipsuz tẽpus creatura. in p̃n° cũ mũdo factũ esse credendũ est. Ideo g̊ p̃n͠m dr̃ ꝙ ex ipso cepit reꝝ vniuersaꝝ exordiũ. Nullũ spaciuz corporaliter habent tpa: q꞉ ante abscedũt pene q̃ veniãt. Ideoq꞉ in reb⁹ nullus stat⁹ ẽ tempoꝝ: q꞉ celeri creaturę motu mutant̃. Nec centũ anni vnũ tempus est: nec vn⁹ annus vnũ temp⁹ est: nec vn⁹ mẽsis vnũ temp⁹ est: nec dies nec hora: q꞉ dũ hęc omnia ꝑticulis accedũt suis ⁊ decedũt: quõ vnũ dicẽdũ est qꝺ nõ simł est? Utrum sit p̃teritũ futuꝝ ve tempus sicut p̃sens: q̃rənduz est. Et si ẽ: scire opz q̃liter aut vbi est: sed aduerte ꝙ cũcta ⁊ futura ⁊ p̃terita ⁊ p̃sentia in animo potius sunt requirẽda. Tria ista p̃terita p̃sentia ⁊ futura i aĩo tm̃ inueniri p̃ñt: p̃terita reminiscendo: presentia cõtuẽdo: futura expectãdo. Speram⁹ igitur aduenientia: intuemur presentia: recolimus transeuntia. Hec non ita in deo sunt cui simul omnia adsunt.

¶ De mundo. Cap. X.

Mundus ex rebus visibilibus: sed tamẽ inuestigabilib⁹ ꝯstat. Homo aũt ex reꝝ vniuersitate ꝯposit⁹: alter in breui quodãmõ creatus ẽ mũdus. Ratio mũdi de vno ꝯsiderãda est hoie. nã sicut per dimẽsiones ętatũ ad finẽ hõ vergit. ita ⁊ mũdus ꝑ hoc ꝙ distendit̃ tpe deficit: q꞉ vñ hõ atq꞉ mundus crescere videt̃: inde vterq꞉ minuit̃. Frustra dr̃ per tanta retro tpa deo vacanti nouã ꝓ mũdo faciẽdo ortam fuisse cogitationẽ: qñ in suo ęterno mãerz ꝯsilio h⁹ mũdi cõstructio: nec temp⁹ ante p̃ncipiũ: sz eternitas fuit. Tempus vero a substitutione creaturę: nõ creatura cepit a tempore. Quidã aiunt. Quid faciebat deus anteq̃ cęlũ faceret? Cur noua voluntas in deo vt mundũ ꝯderet orta est? Sed noua volũtas i deo exorta nõ est: q꞉ ⁊ si in re mũdus nõ erat: i ęterna tamẽ rõne ⁊ ꝯsilio semper erat. Dñt qdam: quid subito voluit deus facere mũdũ quẽ ante nõ fecit? volũtatẽ dei imutari arbitrantes q aliqñ voluit qꝺ aliqñ nõ voluit? Quibus rñdẽdũ est. Volũtas dei de⁹ est: q꞉ nõ ipse aliud est: aliud volũtas eius: sz hoc est illi velle: qꝺ ipse est. Et quod ipse est: vtiq꞉ ęternũ ⁊ icõmutabile ẽ: hoc est ergo volũtas eius. Materies ex qua formatus est mũdus: origĩe nõ tpe res a se factas p̃cessit: vt sonus cãtũ: prior eniz est sonus cãtu: q꞉ suauitas cantilenę ad sonũ vocis: nõ sonus ꝑtinet ad suauitatẽ: ac per hoc vtrũq꞉ simul sũt: sz ille ad quẽ ꝑtiet cãtus p̊or ẽ. i. sõ⁹. Materia ex qua cęlũ terraq꞉ formata ẽ: iõ iformis vocata ẽ: q꞉ nõduz ex ea formata erãt q̃ formari restabãt. Uerũ ipsa mã ex nihilo facta erat. Aliꝺ ẽ aliqd fieri posse: aliud fieri nec̃e eẽ. Fieri nec̃e ẽ: qꝺ õs naturis iseruit. Fieri ãt posse ẽ: qꝺ ex̃ cursum iditũ nãꝝ creator vt faceret qñ voluit sibi reseruauit. nõ ex h̊ sbstãtiã hr̃e credẽdę sũt tenebrę: q꞉ dicit dñs ꝑ ꝓphetã. Ego dñs formãs lucẽ ⁊ creans tenebras: sz q꞉ angelica nã q̃ nõ est p̃uaricata: lux dr̃: illa aũt quę p̃uaricata est: tenebraꝝ noie nũcupat̃. Vñ ⁊ in p̃ncipio lux a tenebris diuidit̃. Sz q꞉ ⁊ hos ⁊ illos de⁹ creauit. iõ dr̃. Formãs lucẽ ⁊ creãs tenebras. Ueruntñ bonos ãgelos non tantũ creans: sz ẽt formãs: malos vero creãs: tm̃ nõ formans. Hoc ⁊ de

hominibus bonis malisq; accipiendũ est. Post annume/
rataʒ celi terreq; creaturã. iõ nominat̃ in Genesi spũs san
ctus: vt qꝛ supferri eũ dici oportebat ante illa nominaren
tur: quoꝝ creatoꝛ spũs sanctus supferri diceret̃: qð ꝛ apl's
indicat: dum supeminẽteʒ viã charitatis demr̃at. Iõ sup
ferri aqs sanctus dr̃ spiritus: qꝛ donũ est dei in quo subsi/
stẽtes requiescim⁹: atq; ꝓtegẽdo nos supfert̃ nob. Unaque/
q; nã suo pondere nitit̃. Ignis aũt ꝛ oleũ merito superio
ra semp appetũt: qꝛ p ipsoꝝ figurã supferri vniuersę crea/
ture spiritus sanctus ꝓbat̃. Dies prioꝛ factus angeli sunt:
quoꝝ ꝓpter vnitatẽ insinuãdaʒ non dies p̃mus: sʒ dies di
ctus ẽ vnus. Et iccirco ip̃e repetit̃ semp in executõe crea/
ture. Quia dies hoc ẽ nã angeloꝝ qñ creaturã ipsam con
tẽplabat̃ quodãmõ vesperascebat: nõ aũt pmanẽdo i ei⁹
creaturę ꝯtuitu: sʒ laudem eius ad deũ referrẽs: eãq; me/
lius in diuina rõne conspiciẽs ꝯtinuo mane fiebat. Si v̾o
pmaneret neglecto creatore i creaturę aspectu: iã ñ vespa:
sed nox vtiq; fieret. Dũ se creatura meli⁹ i deo q̃ʒ i seipsa
nouerit. ipsa sui cognitio quę maioꝛ in deo est dies ꝛ lux
dr̃. Cognitio vero sua in seipsa ad cõpensationẽ cognitio/
nis illius q̃ est in deo: qꝛ lõge iferioꝛ ẽ: vespa noiat̃. Ideo/
q; post vespaʒ mane fiebat. Quia duʒ suã in se cognitõeʒ
sibi satisfacere nõ agnosceret: vt se plenius nosse potuissʒ
ad deũ sese referebat creatura in q̊ se diẽ agnoscẽdo meli⁹
fieret. nõ sic queẽadmodũ nos trãsitorie dicimus. fiat ali/
qd: sic deus dixit. Fiat celũ in p̃n°. Illud eniʒ sẽpiterne in
verbo vnico dictũ est. Si trãsitorie dictũ ẽ a deo fiat: erat
vtiq; creatura aliqua: vñ iaʒ talis fieret vox. Sed qꝛ añ/
q̃ʒ diceret fiat: nulla extitit creatura: ipsum fiat qð dictuʒ
est in ęternitate verbi nõ in vocis sono enunciatũ est. Nõ
septies a deo visa septiesq; laudata ẽ creatura quę anteq̃ʒ
fieret pfecte ab illo est visa. sed dum nos singula vidẽtes
laudamus: tanq̃ʒ ipse videat laudetq; per nos: sicut illud.
Nõ estis vos qui loquimini: sʒ spũs p̃ris v̄ri qui loqtur in
vobis. Proĩde sicut ip̃e p nos loqtur: ita videt ꝛ laudat p
nos: sed p se penniter ac sempiterne videt: p nos v̾o tẽpora
liter. Attẽde vniuersaliter creaturaʒ in p̃ncipio valde bo/
naʒ vocari: singulariter v̾o tm̃ bonam Quia ꝛ mẽbra cor
poris cũ sint singula bona: maius tamẽ bonũ faciũt dum
singula omnia valde bonũ corpus efficiunt. Decoꝛ elemẽ
toꝝ omniũ in pulchro ꝛ apto ꝯsistit: sed pulchꝝ est qð per
seipsum est pulchꝝ: vt hõ ex aĩa ꝛ mẽbris oĩbus cõstans.
Aptũ v̾o est: vt vestimẽtũ ꝛ victus. Ideoq; hoĩeʒ dici pul
chrũ ad se: qꝛ nõ vestimẽto ꝛ victui est hõ necessarius. sʒ
ista homini. Ideo aũt illa apta: qꝛ nõ sibi sicut hõ pulchra
aut ad se: sʒ ad aliud. ideʒ ad hominẽ accõmodata nõ sibi
met necessaria. Hoc ꝛ de ceteris elemẽtoꝝ naturis dõm.
Cũcta q̃ sũt ꝛ facta sũt: mira valde sunt: sʒ ꝯsuetudĩe vilue
rũt. Iõq; sic dĩna scrutare opa vt sp ea cogites imẽsa.

Unde malum. Cap. XI.

Malum a diabolo est nõ creatũ: sʒ inuentum:
ꝛ iõ nihil est malũ: qꝛ sine deo factũ est nihil.
Deus aũt malum nõ fecit: non qꝛ alicubi aut
aliqñ erat malũ: vñ fieret diabolus: sed qꝛ vi
tium est: duʒ eẽt angelus bonus: supbiẽdo fa/
ctus est malus: ꝛ iõ recte dr̃ ab eo iuẽtũ malũ. Nullã crea
turam mali cõstat: qꝛ nã oĩs aut incõmutabilis est vt de⁹:
aut cõmutabilis ẽ vt creatura. Malũ v̾o iõ nã nll'ã ẽ: qꝛ
accedẽdo i bonã naturã efficit eã vitiosã. Qð dũ discedit:
natura mãet: ꝛ malũ qð ierat nusq̃ʒ ẽ. Ex eo qð vitiũ noceʒ
nature agnoscit̃ vitiũ naturam non esse: qꝛ nihil qð nãle ẽ
nocet. Dũ natura bona dãnat̃ ꝓpter volũtateʒ malã: ipsa
volũtas mala testis est naturę bonę: quę itantũ testat̃ eã
eẽ bonã: vt illã deus ꝓ malo nõ relinquat inultã. Credit̃
ab hęreticis menteʒ a deo: vitia a diabolo fuisse creata: vñ
ꝛ ab ipsis duę naturę bõa ꝛ mala putant̃. Sʒ vitia natura
nõ sunt: ꝛ duʒ vere a diabolo sint: nõ tñ creata sunt. Quã
ob causã pmiserit deus mala oboriri statiʒ nisi vt ex con/
trarijs malis bonę naturę decoꝛ emineret: Modus iste ẽt
in v̾bis eẽ ꝯperitur. Qui modus antitetha grece dicit̃: qð
latine oppositũ vel cõtrapositũ noiat̃. Et fit pulchra locu
tio qñ mox cõtraria ꝓsperis ꝓferunt̃. Ita ꝛ in rebus pmi
xtuʒ est malũ: vt naturę bonuʒ ad cõparationẽ excelleret
mali. Fecit deus oĩa valde bona: nihil ergo natura maluʒ
qñ ꝛ ipsa quę in creaturis vident̃ esse pęnalia si bene vtã/
tur ꝛ bõa ꝛ ꝓspera sũt: si male vtãtur nocẽt. Ita ergo pen/
sanda est creatura ex nostro vsu nõ bõa: nã ex sua natura
valde bona. Si radas supciliũ hominis paruã reʒ demis:
sʒ totius corporis igeris feditatẽ. Ita ꝛ i vniuersitate crea
turę ẽ: si extremũ vermiculũ natura malũ dixeris: vniuer
sę creaturę iniuriã facis. Cuncta mala p peccatuʒ p̃mi ho/
minis ꝓ pęna sunt trãslata in vniuersuʒ genus humanuʒ.
Proinde quęcũq; videntur mala partim nobis seruiunt
origĩe partiʒ culpa. Mala dicũt multa i creaturl puersi vt
ignẽ qꝛ vrit: vt ferrũ qꝛ occidit: vt ferã qꝛ mordet: sʒ ꝯmo
da ipsoꝝ nõ intendẽs homo accusat in illis qð sibi dʒ po/
tius imputare: cuiq; ꝓ peccato ista effecta sũt noxia q̃ illi
omni ex parte fuerũt ante peccatum subiecta. Nostro vi/
tio nõ sua natura nobis mala sũt ea quę nobis nocẽt. Nã
lux cũ sit bona: ifirmis oculis noxia est: ꝛ tũc oculoruʒ vi
tiuʒ nõ lucis est: sic ꝛ cętera. Cuʒ creaturaꝝ stimulis ꝛ ele
mẽtoꝝ aduersitatibus homo verberatur peccati hoc exi/
gẽte pęna vt deo superbiẽs homo ea quę infra ipsum sunt
patiat̃ aduersa. Uñ ꝛ i sapiẽtia legit̃ ꝓ deo. Pugnabit cũ
eo orbis terraꝝ cõtra insensatos. Merito ergo peccatorũ
hoc actũ est vt naturaliter prospera mutent̃ homini i ad
uersa. Uñ ꝛ salomon dicit. Creatura exardescit i tormẽtũ
aduersus iniustos: ꝛ lenioꝛ est ad benefaciẽdũ his q in dõ
cõfidũt. Nõ erit caro subiecta animę nec vitia rõni: si ani
mus nõ ẽ subditus cõditori. Tũc aũt recte subijciunt̃ no
bis oĩa quę sub nobis sũt: si nos subijcimur ei a quo nobis
illa subiecta sunt. Nã ꝛ quę vñr subiecta esse ei/q deo sub
iectus nõ ẽ: ille potius subijcit̃ eis q suã voluntatem sub/
iugat amori eoꝝ: quę sibi esse subiecta existimat.

De angelis. Cap. XII.

Angeloꝝ nomẽ officij est nõ naturę. Nam ƒm
naturam spiritus nũcupant̃. Quando enim de
cęlis ad annũcianduʒ hominibus mittunt̃ ex
ipsa annũciatiõe angeli nominant̃. Natura. n.
spiritus sũt. Tũc aũt angeli vocant̃: qñ mittũ/
tur. Natura angeloꝝ mutabils est: qꝛ inest illis mutabili/
tas i natura: sed facit eos incorruptos charitas sẽpiterna.
Gratia dicimus non natura esse incõmutabiles angelos.
Nam si natura incõmutabiles essent: diabolus non vtiq;
cecidisset. Mutabilitati itaq; naturę suffragatur in illis
contemplatio creatoris: inde ꝛ p̃uatus est apostata angel⁹
dum fortitudinẽ suam non a deo: sʒ a se voluit custodiri.
Ante omnẽ creaturã angeli facti sunt dum dictuʒ est fiat
lux. De ipsis enim dicit scriptura. Prioꝛ omniũ creata est
sapientia. Lux enim dicũtur participãdo luci ęternę. Sa/
pientia vero dicuntur ingenitę inherendo sapiẽtię. Et dũ
sint mutabiles natura: nõ tamẽ sinit eos cõtemplatio mu
tari diuina. Ante omnẽ creaturam mundi creati sunt an/
geli. Et ante omnẽ creationẽ angelorum diabolus condi
tus est: sicut scriptum est. Ipse est principium viaruʒ dei.
Unde ꝛ ad comparationẽ angelorum archangelus ap/
pellat⁹ est. Prius enim creatus extitit ordinis p̃latiõe non
temporis quãtitate. Primatũ habuisse inter angelos dia/
bolus excellẽtia p̃latiõis: ex qua fiducia cecidit: ita vt sine
reparatiõe laberet̃. Cuius prelatõis excellẽtiã ꝓpheta his
verbis ãnũciat. Cedri nõ fuerunt altiores illo in paradiso
dei. Abietes nõ adequauerũt sũmitatẽ illi⁹. Omne lignũ

paradisi nō est assimilatuꝫ illi:qm̄ speciosiorem fecit eum
deus.Distat conditio angeli a conditione hominis:homo
enim ad dei similitudinem conditus est:archāgelus vero
qui lapsus est signaculū dei similitudinis appellatus est:
testāte dn̄o per Ezechielē.Tu signaculū similitudinis ple/
nus sapientia:ꝑfectus decore in delitijs paradisi dei fuisti.
Quāto enim subtilior est eius natura:tāto plenius extitit
ad similitudinē diuinę virtutis expressa.Prius de cęlo ce
cidisse diabolū q̃ꝫ homo cōderet̄.Nam mox vt factus ē ī
superbiā erupit:⁊ pręciptatus de cęlo est.Nam iuxta veri
tatis testimoniū ab initio mēdax fuit ⁊ in veritate nō ste
tit qꝛ statim vt factus est cecidit.Fuit qdem in v̄itate cō/
ditus:sꝫ nō stando cōfestim a veritate est lapsus.Uno su/
perbię lapsu dum deo per tumorē se cōferūt:⁊ hō cecidit ⁊
diabolus.Sed hō reuersus ad pęnitētiā deo se inferiorem
esse cognouit.Diabolus vero nō solū in hoc contentus ꝙ
se deo ęqualeꝫ existimans cecidit:in super etiam superio/
rem deo se dicit ſm apostoli dictuꝫ:qui ait de antichristo.
Qui aduersat̄ ⁊ extollit̄ supra omne qđ dr̄ deus aut quod
colitur.Diabolus iđ nō petit veniam:qꝛ nō compūgitur
ad pęnitentiam.Membra vero eius sępe per hypocrysim
deprecant̄:qđ tn̄ pro mala cōsciētia adipisci nō merētur.
Discat humana miseria ꝙ ea causa citius prouocet̄ deus
pręstare veniam dum infirmo compatitur homini:qꝛ ipe
homo traxit ex parte inferiori infirmitateꝫ peccandi:hoc
est ex carne:qua inclusa anima detinetur. Apostatę vero
angeli ideo veniam non habēt:qꝛ carnalis fragilitatis nul
la infirmitate grauati sunt vt peccarent.Homines autem
post peccatum iccirco reuertūt̄ ad veniam:propter ꝙ ex
lutea materia pondus traxerūt infirmitatis. Ideoqꝫ pro
infirma carnis conditione reditus patet homini ad salu/
tem:sicut ⁊ psalmus dicit.Ipse scit figmentum nostrum.
Memento domine ꝙ terra sumus. Et iterum memora/
re inquit quę mea substantia.Postq̃ꝫ apostatę angeli ceci
derūt:cęteri ꝑseuerātia ęternę beatitudinis solidati sunt.
Unde ⁊ post cęli creationeꝫ in principio repetitur:fiat fir
mamentum.Et vocatum est firmamentuꝫ cęlum:nimiꝝ
ostendens ꝙ post angelorum ruinam hi qui permāserūt
firmitatem meruerūt ęternę perseuerātię ⁊ beatitudinis
quam antea minus acceperant. Unde oportet agnosci ꝙ
malorum iniquitas sanctoꝝ seruiat vtilitati. Quia vnde
mali corruūt:inde boni proficiunt.Bonoꝝ angelorū nu/
merus:qui post ruinaꝫ angeloꝝ maloꝝ est diminutus:ex
numero electorum hominum supplebitur:qui nūerus so
li deo est cognitus.Inter angelos distantia potestatū est:
⁊ pro graduuꝫ dignitate ministeria eisdem sunt distribu/
ta:alijsqꝫ alijs ꝓferunt̄ taꝫ culmine potestatis q̃ꝫ scia vir/
tutis.Subministrāt igitur alij alioꝝ ꝓceptis atqꝫ obedi/
unt iussis.Un̄ ⁊ ad prophetā Zachariam angelus angelū
mittit:⁊ quęcūqꝫ ānūciare debeat precipit.Nouē esse disti
ctiōes vel ordines angeloꝝ sacrę scripturę testant̄:id est
angeli:archāgeli:throni:dominatiōes:virtutes:principatꝰ:
potestates:cherubin ⁊ seraphin.Horum ordinum numeꝝ
etiam Ezechiel propheta describit sub totidem nominibꝰ
lapidum cum de primatu apostatę angeli loqueret̄. Omis
inquit lapis preciosus operimentum tuum.Sardius ⁊ to/
pazius ⁊ iaspis: chrysolithus ⁊ onyx ⁊ berillꝰ: saphirus:car
bunculus ⁊ smaragdus.Quo numero lapiduꝫ ipsi ordies
designati sunt angelorum:quos apostata angelus an̄ lap/
sum quasi in vestimento ornamenti sui affixos habuit:ad
quorum comparationem dum se clariorem cunctis aspe/
xit confestim intumuit ⁊ cor suum ad superbiaꝫ eleuauit.
Angeli semper in deo gaudent non in se. Malus vero iđ
est diabolus:qꝛ non quę dei:sed quę sua sunt requisiuit.
Nulla aūt maior iniquitas q̃ꝫ non in deo:sꝫ in se velle quē
piam gloriari.Angeli in verbo dei cognoscunt omnia an/
teq̃ꝫ in re fiant:⁊ quę apud homines adhuc futura sūt an
geli iam reuelante deo nouerunt.Pręuaricatores angeli
etiam sanctitate amissa:non tamen amiserunt viuacem
naturę angelicę sensum.Triplici eniꝫ modo scientię acu/
mine vigent:id est subtilitate naturę:experientia tempo/
rum:reuelatione superiorum potestatum.Quotiens deus
quocūqꝫ flagello huic mundo irascitur:ad ministerium
vindictę apostatę angeli mittuntur:q tamen diuina pote
state coercentur ne tantum noceant quantum cupiūt.Bo
ni autem angeli ad ministerium salutis humanę deputa/
ti sunt:vt curas administrent mundi ⁊ regant omnia iussu
dei:testante apostolo.Nonne omnes inquit sunt admini/
stratorij spiritus in ministerium missi propter eos qui hę/
reditatē capiunt salutis:Angeli corpora in quibus homi/
nibus apparent de superno aere sumunt:solidāqꝫ spēm
ex celesti elemento induunt:per quam humanis obtuti/
bus manifestius demonstrentur.Singulę gentes pręposi
tos angelos habere creduntur:quod ostendit̄ testimonio
angeli danieli loquētis.Ego inquit veni vt nunciareꝫ tibi:
sed princeps regni persarum restitit mihi:⁊ post alia.Non
est qui me adiuuet nisi Michael princeps noster. Item
omnes homines angelos habere probantur:loquente do
mino in euangelio.Amen dico vobis:quia angeli eorum
semper vident faciem patris mei qui est in cęlis. Unde ⁊
Petrus in actibus apostolorum cum pulsaret ianuam di
xerūt intus apostoli.Non est petrus:sed angelus eius est.
Si deum angeli contuentur ⁊ vident:cur Petrus aposto/
lus dicit:in quem desiderant angeli dei conspicere:Item
si eum non contuentur nec vident:quomodo iuxta sentē/
tiam domini angeli eorum semper vident faciem patris
qui est in celis:Sed bene vtrunqꝫ est.Nam veraciter cre
dimus ꝙ deum angeli ⁊ vident ⁊ videre desiderant:⁊ ha
bent ⁊ habere festinant:⁊ amant ⁊ amare nituntur.Si.n.
sic videre desiderant vt effectu desiderij non perfruantur:
desideriuꝫ hoc necessitatem habet:necessitas ista pęnalis
est:sed beatis angelis omnis pęna longè est:quia nunq̃ꝫ si
mul pęna ⁊ beatitudo cōueniunt.Rursum si eos dicimus
dei visione satiari:satietas fastidium habere solet:⁊ scimꝰ
illos dei visionem quam ⁊ desiderant fastidire non posse:
quid ergo est nisi vt miro modo simul vtrunqꝫ credamꝰ:
qꝛ ⁊ đsiderāt ⁊ satiāt̄:Sꝫ desiderāt sine labore:⁊ satiāt̄ si/
ne fastidio.Ne.n.sit ī desiderio necessitas:đsiderātes satiā
tur.Et iteruꝫ ne sit in satietate fastidiuꝫ satiati desiderāt.
Uident ergo angeli faciem patris per satietatem:sed qꝛ
satietas ista fastidium nescit:angeli desiderant eo prospi/
cere semper.Ubicunqꝫ in scripturis sanctis pro deo ange/
lus ponitur:non pater:non spiritus sanctus:sed pro incar/
nationis dispensatione solus filius intelligitur.Ante domi
nicę incarnationis aduentuꝫ discordia inter angelos ⁊ ho
mines fuit.Ueniens autem christus pacem in se ⁊ angel̄
⁊ hominibus fecit.Eo quippe nato clamauerunt angeli.
In terra pax hominibus bonę voluntatis. Per incarna/
tionem igitur christi non solum deo reconciliatus est ho/
mo:verum etiam pax inter homines ⁊ angelos reforma/
ta est. Discordia igitur ante aduentum christi homi/
num ⁊ angelorum fuisse per id maxime agnoscitur:ꝙ sa/
lutati in veteri testamento ab hominibus angeli:despici/
unt se salutari ab eis:quod in nouo testamento a ioanne
factum:non solum reuerenter angelus suscipit:verum ēt
ne faciat interdicit.Ob hoc homo in veteri testamēto de/
spicitur nec resalutatur ab angelo. Eo quod homo adhuc
nondum transisset in deum.Suscipitur autē homo a deo
⁊ reuerenter salutatur ab angelo. Nam ⁊ mariam angelꝰ
gabriel legitur salutasse:⁊ Joanni angeluꝫ salutanti ab eo
dem angelo dicitur.Uide ne feceris:conseruus eniꝫ tuus
sum ⁊ fratrum tuorum.Per quod agnoscitur per incarna
tionem

tioneꝫ dñicam pacē hominibus fuisse ⁊ angelis redditā.

¶ De homine. Cap. XIII.

OMnia sub celo propter hominem facta sunt:
homo autem ꝓpter seipsum. Inde ⁊ omnia ꝑ
figuram ad eius similitudinem referuntur.
Cōmunia homini omnia nālia esse cum om
nibus rebus quę cōstant: ⁊ in homine omnia
cōtineri: atqꝫ in eo oīum rerū naturā consistere. Uniuersi
tatis creaturę homo magna quędā portio est: tantoqꝫ gra
du est cęteris excellentior quāto imagini diuinę vicinior.
Quantuꝫ cęteris creaturis pręstet homo dignitate virtu
tis: ex ipsa reuerētia discitur creationis: dum per oīa dixit
deus: fiat: ⁊ facta sunt. Creare vero hoīeꝫ quadā eterni cō
silij deliberatione voluit dicēs. Faciamus hoīem ad ima
ginē ⁊ similitudinē nostram. Quia enim boni sumus nāli
ter cōditi: culpę quodāmodo merito cōtra naturā mali su
mus effecti. Sicut pręsciuit deus hoīem peccaturuꝫ: ita ⁊
pręsciuit qualiter illum per suam gratiam repararet: qui
suo arbitrio deperire potuisset. Originaliter adam ⁊ eua si
mul creati sunt: spāliter vero postea mulier de latere viri
formata est. Pariter ergo conditi sunt vtriqꝫ rōnis ordīe:
pariter temporis vnitate. Uir ad imagineꝫ dei factus est:
mulier ad imagineꝫ viri formata est. vnde ⁊ illi lege natu
rę subiecta est. Item vir ꝓpter semetipsum factus est: mu
lier ad adiutorium viri creata est. Homo ꝓpter peccatuꝫ
tunc traditus est diabolo: quādo audiuit: terra es ⁊ ī terrā
ibis. Tunc enim dictum est diabolo: terraꝫ manducabis.
Unde ⁊ propheta ait serpenti: puluis panis eius. Serpēs
enim dyabolus est: puluis impij: ⁊ ipsi sunt cibus diaboli.
Qꝛ praua volūtate ad ima collabimur: recte ad bene agē
dum cum labore consurgimus: qꝺ non ita esset: si delecta
tio flagitiuꝫ primoruꝫ hominuꝫ non persuasisset: quibus
ad bene viuenduꝫ tantum velle sufficeret ⁊ sine difficul
tate statiꝫ actio obtēperaret. Diuisio ⁊ pugna vt sit in ho
minis animo pena peccati est ex p̄mo homine in omnes
eius filios propagata: vt qui noluit cum deo esse vnitus:
esset in seipso diuisꝰ: ⁊ qui imperanti dño noluit esse subie
ctus: fieret sibimetipsi rebellis atqꝫ cōtrarius. Unde nec
sibi poterit subiugari: si priꝰ deo non fuerit subiugatus: si
biqꝫ seruiet nolens qui deo noluit volens. Qꝫ varie per di
uersa humanum defluxit genus: duꝫ se ab vna stabili sem
perqꝫ manente diuinitatis soliditate subtraxit. Nam duꝫ
opus qꝺlibet appetit: quasi ibi iam requiem mentis infi
git. Sed dum ei nō sufficit: mutata intentione ad alias at
qꝫ alias actiones transit. dūqꝫ per diuersa requieꝫ solidaꝫ
querit nec inuenit: in labore miser et varietate viuit ⁊ va
cuus a requie manet. Quāuis eadem mutabilitas non sit
homini cōcreata: sed pro merito p̄mę preuaricationis illi
accesserit: iam tamē naturalis facta est: qꝛ origīaliter a pri
mo homine sicut ⁊ mors in omnes homines transijt.

¶ De anima ceterisqꝫ sensibus. Cap. XIIII.

VIta corporis anima. vita animę deus est. Et
sicut corpus mortuū ē sine anima: ita anima
mortua est sine deo. Anima hominis non est
homo: sed corpus qꝺ ex humo factum est: id
tantuꝫ homo est. Inhabitando autem in cor
pore anima ex ipsa participatione carnis hominis nomen
accepit. sicut apostolus interiorem hominem dicit animā
non carnem cōditaꝫ esse ad dei imaginē. Male ergo a q
busdam creditur animā hominis esse corpoream: que per
id ad dei imaginē facta ē: vt si nō incōmutabilis vt deus
esset: tamē īcorporea vt deus existeret. Sicut angeli ita ⁊
animę. Habēt enī initiū: finē vero nullū. Naꝫ quędā in re
bus tēporalia sunt: quędā perpetua: quędā vero sempiter
na. Tēporalia sunt qbus inest ortus ⁊ obitus. Perpetua q
bus ortus: nō terminꝰ. Sempiterna qbus nec ortꝰ nec ter
minus. Animaꝫ nō esse parteꝫ diuinę substantię vel natu
rę: nec esse eā prius qꝫ corpori misceat̄: sed tunc eam crea
ri qñ ⁊ corpus creat̄: cui admisceri videt̄. Philosophoruꝫ
sentētię dicunt esse animā p̄us qꝫ nascatur in corpore. Qꝺ
verum esse nullis approbat̄ indicijs. Nā vtrū antea fuis
semus: nec ipsi nouimus: nec qs hominū dicat habemus.
Nō est ergo querēdū: qꝺ querēdo magis est irridendum.
Gētiles ⁊ heretici de anima disputare conant̄: sed quō de
illa aliqd recte sentire possunt: qui auctoreꝫ ad cuius ima
ginē facta est nō nouerūt. Et ideo multa errore digna di
xerunt. Mutabilis est aīa non localiter: sed tpaliter suis
affectiōibus. Corpus aūt ⁊ loco ⁊ tēpore mutabile: qꝛ ⁊ tē
pore mutatur: ⁊ loco variatur. Qꝺ ad corpus mutatio lo
corum: hoc est ad animaꝫ mutabilitas cogitationū. Quę
varietas male motionis tunc menti inhęsit: quādo ab ex
ternorum cōtemplatiōe primus homo recedēs in illo sta
re noluit a quo male recessit. Et iusta dānatione incōstans
ꝑ rerum raptus varietatē defluxit. Multū ex sua natura
splēdorē possidet aīa: sꝫ fuscat̄ cōmixtiōe carnis qua retine
tur inclusa. Ex eius. n. parte vertit̄ ad peccādi infirmita
tem Salomone dicēte. Corpꝰ qꝺ corrūpit̄ aggrauat aīaꝫ:
⁊ depmit terrena inhabitatio sensuꝫ multa cogitantem.

¶ De sensibus carnis. Cap. XV.

NOn virtute: nō sensu corporis: sed rōne mentis
excellimus animalibus cęteris. Pro rebꝰ cor
poreis vtēdis sufficit sensus carnis: nō pro spiri
talibus capiendis. Illecti autem homines visu
corporearū rerum nihil putant aliud esse: pre
ter qꝫ carnis sensu cōcipiūt. Sicut pręcellūt sibi corporei
sensus diuersitate locorum: ita sibimet ⁊ virtute sentien
di pręcellunt. Nam sicut pręstantior est odoratus sapore
⁊ positione loci ⁊ sentiendi longinquitate: sic auris odora
tu. longius enim audimus qꝫ odoramus: ⁊ sic oculi auri
bus. longius enim videmus qꝫ audimus. Animus autem
⁊ loco ⁊ merito his vniuersis sensibus superfertur. In ar
ce enim capitis ꝯstitutus: qꝺ illi corporaliter nō attingūt
iste intellectualiter contuetur. Amplius excellit oculoruꝫ
sensus ceteris sensibus: quando qdem quę ad alios perti
nent sensus: inde dicamus: veluti cum dicimus: vide quo
modo sonat: vide quomodo sapit: sic ⁊ cętera. Queadmo
dum oculus: ita ⁊ animus cętera videt sese nō intuet̄. Alia
rum enim rerum origines: species ⁊ magnitudines perspi
cit. de se autem tanta veri ignorantia inficitur: vt in his oī
bus nihil certius contempletur. Homo qui miraris side
rum altitudinem ⁊ maris profunditatem: animi tui abys
sum intra ⁊ mirare si potes. Multa cogitantes sine sensu
carnis ⁊ sine imaginibus visis animo tantum cernentes
intuemur: memoriaqꝫ mentis ibi eas figente tenemus.
Multa quoqꝫ intelligimus sensu: quę lingua explere nō
possumus. Innoxios esse infantes opere: non esse inoxios
cogitatione: qꝛ motum quem gerunt mente: nondum pos
sunt explere opere: ac per hoc ī illis ętas est inbecillis: non
animus. Ad nutum enim voluntatis nōduꝫ obtemperat
illis fragilitas corporis: nec adeo opere nocere possunt: sic̄
cogitatione monent̄. Ex causa vocabulum sortita est cogi
tatio. Cogēdo enī aīum reminisci qꝺ memorie cōmēdatū
est dr̄ cogitatio. Rerū oīum thesaurus memoria est. Ipsa
est enim custos rebus inuentis: ipsa cogitatis: de qua ad li
quidū difficile est aliquē disputare: qꝛ grādis eius perple
xitas est: ⁊ anīus ipse est. Imago a sensibus corpis remo
ta suę speciei similitudine relinqt in memoria. similitudi
nem aūt non per imagines sicut cętera: sed sicut gaudium
sine imagine reminiscimur. Dū obliuionem memoramꝰ
nō per seipsaꝫ adest. Qꝛ si ꝑ seipaꝫ adesset vtiqꝫ non obli
uisceremur. Cōmunē hoīs aīaliūqꝫ eē memoriā: nullū āt
aīalibꝰ irrōnabilibꝰ intellm̄ īesse nisi hoī tm̄ ꝓdito rōne.

Ceteris enim in ipsa qualitate considerationis sue sensus
carnis nõ intelligentia mentis est.

❡ De Christo filio dei. Cap. XVI.

Filij dei ꝑfecta natiuitas nec cepit eẽ nec desijt:
ne ꝓterita sit si desijt ⁊ ne ipfecta sit si adhuc fit
ꝫ sic eterna sit ⁊ perfecta q̃tenus in ea natiui/
tate eternitas ⁊ pfectio habeat̃. Ex vtero ṽgĩs
mior dr̃ p̃re xp̃s: vꝫ iuxta hũanã assũptionẽ: nõ
iuxta diuitatẽ. Christus ⁊ in forma serui ꝯuus: ⁊ in forma
serui nõ seruus. In forma quippe serui dñi seruus: ⁊ in forᵃ
serui hoĩum dñs. Xp̃s in forma serui ꝓpter cõceptiõis ex
cellẽtiã dñs est hoĩum: qꝛ ⁊ si suscepit carneꝫ: nõ tñ ex car/
nis libidinosa ꝯtagione. Mediator dei atqꝫ hoĩuꝫ homo
xp̃s ih̃s nequaq̃ꝫ alter in hũanitate: alter in deitate est: sed
in vtraqꝫ nã ideꝫ vnus est. Nec purus hõ ꝯceptus est: nec
purus homo editus est: nec postea meritũ vt deus eẽt acce
pit: ſꝫ deus verbũ manẽte icõmutabili essentia que illi cũ
patre ⁊ spũ sancto est coeterna: assumpsit carnẽ pro salute
humana: in qua ⁊ ipassibilis pati: ⁊ imortalis mori: ⁊ eter/
nus ante secula tꝑalis posset ostendi. Mediator dei ⁊ ho/
minũ hõ xp̃s ih̃s q̃uis aliud sit ex p̃re: aliud ex ṽgine: nõ
tñ alius ex p̃re: alius ex virgine: sed ipe eternus ex p̃re: ipe
tꝑalis ex m̃re: ipse qui fecit: ipse qui factus est: ipse de p̃re
sine m̃re: ipse de matre sine patre: ipse conditoris templũ:
ipse conditor templi: ipse auctor operis: ipse opus auctoris
manẽs vnus de vtroqꝫ in vtraqꝫ nã: nec nãꝝ copulatione
ꝯfusus: nec nãrũ distinctione geminatus. Ideo deus i ho/
mine venit: qꝛ per seipsuꝫ ab hominibus cognosci non po/
tuit. Sed vñ nob̃ ꝯsuluit: inde despectionem tulit: qꝛ ifir/
mitatẽ quã ꝓ nobis suscepit: hõ supbus despexit. Ob hoc
infirma ⁊ stulta mũdi elegit vt fortiora ⁊ sapiẽtiora per q̃
nõ cognoscebat̃ cõfunderet. Sicut cibum fortem inuali
dus infans cape nõ põt: nisi a matre prius editus i lactis
sucum vertat̃: vt qȯ in cibo nõ potuit vti: suggẽdo potetur
in lacte per carnẽ: ita ⁊ nos dum essemus infirmi ad cõspi
ciendã verbi eternitatẽ: factum est ipsuꝫ verbum caro vt
enutriti per carnẽ fortioresqꝫ effecti: cibũ solidũ: idest ver
bũ dñi cũ patre sempiternũ ꝯtẽplãdo vt angeli satiemur.
Prima dei dona eẽ q̃bus nos nobis reos eẽ ostẽdit: q duꝫ
iaceremus sub reatu culpe iustos nos eẽ credebamꝰ. Ue/
nit medicus: patefecit vulnus: composuit semetipsuꝫ. ⁊ de
sua morte nobis medicinã aptauit: vt nõ eẽt ostensor tñ
vulneris sed ⁊ sanator. Primũ ad isrl̃ venit xp̃s sicut ⁊ ip
se ait. Nõ suꝫ missus nisi ad oues que pierũt domꝰ israel.
Ad populũ israel p̃us venit: ſꝫ ꝙ nõ essent credituri ꝓphe
ta nõ tacuit dicẽs. Primus ad syon dicet assuꝫ. ⁊ ierl̃ꝫ euã
gelistã dabo ⁊ vidi ⁊ nõ erat: neqꝫ extitit quisq̃ꝫ qui iniret
cõsiliũ: ⁊ interrogatus respõderet verbũ. Sed qꝛ ad gen/
tes trãsiuit sequit̃. Ecce seruus meus: suscipiaꝫ euꝫ: electꝰ
meꝰ: cõplacuit sibi i illo aĩa mea: dedi spiritũ meũ sup eũ
iudiciũ gentibꝰ ꝓferet. Quãuis ordinẽ nostre liberationis
nescierit dyabolus: sciuit tñ ꝙ pro saluatione hoĩuꝫ xp̃s ad
uenit: sed ꝙ sua idẽ nos morte redimeret ignorauit: vñ eũ
occidit. Nã si ille xp̃m per mortẽ redimere humanũ genꝰ
scisset nõ eũ vtiqꝫ ꝑmisisset. Qꝛ nouerit dyabolus ꝓ salute
humani gñis xp̃ꝫ venisse: euangelij testiõio docet̃. quem
vt vidit cognoscẽdo ꝑtimuit dicẽs. Quid nobis ⁊ tibi filij
dei? Uenisti ante tempus ꝑdere nos. Xp̃s sicut peccatum
qȯ pena dignuꝫ est non admisit: ita penam peccati nostri
suscepit: vt per indebitam penam suam debitaꝫ ablueret
culpam nostraꝫ: vt per hoc amitteret dyabolus quos reos
tenebat: dum vnum interfecit qui nihil peccati admise/
rat. Ideoqꝫ quos quasi iustẽ tenuit amisit: qꝛ iniustẽ redẽ
ptorem nostruꝫ occidit. Illusus est dyabolus morte domi
ni quasi auis. Nam ostensa christus sue carnis mortalita
te quã iterimẽdã ille appetebat: abscondit diuitatẽ: vt laq̃
uꝫ q̃ eũ velut auẽ iprouidã prudẽti irretiret decipula. Nã
si inoxius xp̃s nõ occideret̃: hõ dyabolo addictꝰ per p̃uari/
catiõẽ nõ absolueret̃. Dyabolus dũ in xp̃o carnẽ hũanita
tis impetit que patebat: quasi hamo diuitatis eius captus
est q latebat. Est. n. in xp̃o hamꝰ diuitas: esca aũt caro: li/
nea genealogia: q̃ ex euãgelio recitat̃. Tenẽs ṽo hãc lineã:
deus pr̃ est: de quo dic̃ apl̃s. Caput xp̃i deus. Et lucas. Li/
neã gñatiõis xp̃i ab imis ad sũma ꝯtexens inchoat a Jo/
seph ⁊ cõsũmat in deũ: dũ dicit. Qui fuit hely. ⁊ ꝑficiens li/
neã gñis dicit. Qui fuit dei. Iccirco dñs i ifernũ descẽdit:
vt his qui ab eo nõ penaliter detinebant̃ viaꝫ appiret re/
uertẽdi ad celos ꝯm testimoniũ Esaie ꝓphete dicẽtis. Po
suisti ꝓfundũ maris viã vt trãsirẽt liberati. Uiã qppe xp̃s
i ꝓfundũ maris posuit qñ in ifernũ descendẽs scis iter ad
celos reuertẽdi m̃rauit. Sãcti ex tꝑe resurrectiõis xp̃i sta
tiꝫ vt de corꝑe exeũt: mox ad celestẽ hitatiõẽ ascẽdũt: qȯ
antiqs p̃rĩbꝰ nõ dabat̃. Nã añ aduẽtũ saluatoris q̃q̃ꝫ siñ
pena supplicij: tñ nõ in celo ſꝫ in iferno sanctoꝝ aie tenebã
tur. ꝓ q̃bus absoluẽdis dñs in ifernũ descẽdit. Xp̃s i celũ
ascẽdens discessit qdẽ carne: sed p̃sens est maiestate ꝯm il
lud qȯ ipse ait. Ecce ego vobiscũ sum vsq̃ꝫ ad cõsũmatõeꝫ
seculi. Sedet xp̃s ad dexterã p̃ris: nõ vt dexterã corporeã
hẽat pr̃: ſꝫ dextera p̃ris btitudo ẽ: sic̃ sinistra miẽia.

❡ De spiritu sancto. Cap. XVII.

Spiritus sanctus creator est: sicut pater ⁊ ver/
bum: testãte ꝓpheta. Spũs dñi fecit me: ⁊ spi
raculũ oĩpotẽtis viuificauit me. Spũs sanctꝰ
p̃ris ⁊ filij est: ⁊ idẽ vnũ sunt pater ⁊ filius: qꝛ
nihil hꝫ pr̃ qȯ nõ hꝫ filius. Nõ eniꝫ res vna ⁊
duoꝝ cõsubstãtial̃ poterit siml̃ ab eis ꝓcedere: ⁊ simul ieẽ
nisi vnũ fuerit a q̃bus ꝓcedit. Spũs sancti pignus acce/
pit eccl̃ia: vt ꝑ eũ i vno corꝑe vnũ fierẽt credẽtes: ꝑ quẽ pr̃
⁊ filius vnum essentialr̃ sint ipso saluatore ad patrẽ dicen/
te. Ut sint vnum sicut ⁊ nos vnũ sumus. Xp̃s nõ tm̃ a pa
tre sed etiam a spiritu sancto se missuꝫ testat̃: dicẽte ꝓphe
ta. Accedite ad me ⁊ audite. Non a p̃ncipio in abscondito
locutus sum vobis: ex tẽpore anteq̃ꝫ fieret ibi eram: ⁊ nũc
dñs misit me ⁊ spiritus eius. Spũs sanctus ꝓ eo ꝙ cõsola
tor sit: paraclitus nũcupat̃. Nam latine paraclisis cõsola/
tio dicit̃. Et re uera dũ dona sacramẽtoꝝ distribuit: cõsola
tionẽ aie prebet. Credo eqdem ꝙ magnã leticiã sentit qui
aliquid reuelãte spũ dicit. Donũ sancti spũs in membris
ecclesie sigillatim diuidit̃: ⁊ in singulis singula dona tribu
unt̃. Xp̃s autẽ omnẽ plenitudinẽ gratiaꝝ habuit: de quo
ita legitur. Plenus gratia ⁊ veritate. In xp̃o ergo omnis
plenitudo gratiaꝝ est: nã singulis electis singula dona tri/
buunt̃. In spiritu sancto omnis gratia donorum consistit.
Ipse enim prout vult gratiaꝝ dona largitur. alijs dans ser
monem sapientie: alijs sciẽtie: alijs fidẽ: atq̃ꝫ ita vnicuiqꝫ
virtute spiritus sancti diuisio gratiarum tribuitur. ⁊ in oĩ/
bus idem vnus habetur. Ipse enim etiam ineffabilia do/
cet que proferre humanus sermo nõ potest. Ante aduẽtuꝫ
domini tm̃ ꝓphete ⁊ pauci ex omni populo iusti donũ san
cti spũs merebant̃. post aduẽtũ autẽ domini spũs sanctus
cũctis est credẽtibꝰ distributꝰ. iuxta qȯ per ꝓphetam do/
minus loquitur dicens. Et erit in nouissimis diebus effun
dam de spiritu meo super omnẽ carnẽ: ⁊ prophetabunt fi/
lij vestri ⁊ filie vestre. Cunctis eniꝫ nunc gentibus gratia
sancti spiritus tradita est. neqꝫ in paucis aut in populo isra
el: sed in omni credentiuꝫ multitudine spiritus sancti gra
tia manet. Aliquãdo nõ dignis ⁊ reprobis dona sancti spi/
ritus conferuntur: sicut saulo data est ꝓphetia ⁊ balaam.
Unde ⁊ multi in fine dicturi sunt: domine virtutes in tuo
nomine fecimus: quibus dicturus est dominꝰ. Nescio vos
vnde estis. Xp̃i aduentuꝫ nõ tm̃ plebis iudee sancti ꝓphe
tantes expectauerũt: sed fuisse etiaꝫ in nationibꝰ plerosq̃ꝫ

sanctos viros prophetię donuꝫ habẽtes:quib⁹ per spiritũ sanctum christus reuelabatur ⁊ a quibus eius expectabat̃ aduentus.sicut Job.sicut balaam qui xp̃i vtiqꝫ predicauerunt aduentum.Conuersio gentiũ veteri populo latebat.sed tñ in cõsilio dei erat vt fieret.⁊ iam tũc a sanctis ꝓphetis occulte per spiritũ sanctũ predicabat̃ aduentus xp̃i.sicut dicit ꝓpheta.Cũ appropinquauerint anni cognosceris:dum aduenerit tempus ostẽderis. Nunc vero reuelatum pꝫ qȏ tunc carnalibus latebat:spiritualibus vero notum erat.nondum tamen manifeste dicebatur:eo ꝙ tempus ostensionis non esset.

De lege. Cap. XVIII.

Via per quã itur ad xp̃m' lex est per quam vadunt iusti ad deum:⁊ vt est intelligunt eam. Sanctarum scripturarũ altitudo quasi montes pascuę sunt:ad quos dum quisqꝫ iustoruꝫ conscendit:se pascuę indeficientis refectionẽ inuenisse congaudet. Jn scripturis sanctis quasi in montibus excelsis:⁊ viri perfecti habent sublimia intelligentię: quibus gressus cõtemplationis quasi cerui erigant:⁊ simplices q̃si parua aĩalia ĩueniũt modicos ĩtellectus:ad quos humiles ipsi refugiant. Scriptura sacra infirmis ⁊ sensu paruulis ſm historiam humilis videtur in verbis:cum excellentioribus autem viris altius incedit:dum eis sua mysteria pandit:ac per hoc vtrisqꝫ manet communis:⁊ paruulis ⁊ perfectis. Scriptura sacra per vniuscuiusqꝫ lectoris intelligentiam variatur:sicut manna quę populo veteri pro singulorum delectatione varium dabat saporem. Juxta sensuuꝫ capacitatem singulis sermo dominicus congruit. Et singulis dum sit pro vniuscuiusqꝫ intellectu diuersus:in se tamen permanet vnus. Jdeo in libris sanctis quedaꝫ obscura:quedã aperta reperiunt̃:vt intellectus lectoris ⁊ studium augeatur. Nã si cuncta paterent: statim intellecta vilescerent. Rursus si cuncta clausa existerent:confestim diffidentiã gignerent. Ne ergo de obscuris desperatio fiat:ea quę manifesta sunt sciãt:⁊ ne de intellectis fastidiũ existat:ea quę clausa sunt desiderium excitãt. Nã pleraqꝫ quãto magis latent:tãto magis desideriũ p̃bẽt. Jn scripturis sanctis sepe ea q̃ futura sunt q̃si facta narrant̃:sicut est illȏ. Dederũt in escã meã fel:⁊ i siti mea potauerũt me aceto. Sed cur futura q̃si p̃terita scribuntur:nisi qꝛ quę adhuc facienda sunt in opere:iaꝫ facta sunt in diuina p̃destinatione? Nobis igitur tẽporalr̃ accidunt:quę a cõditore oĩum sine tp̃e ꝓuidẽtur. Propterea ꝓpheta rerũ futurarũ gesta pręterita pręsentibus miscet rebus:vt ita credant̃ illa futura:queãdmodũ ista cernũt̃ esse cõpleta. More enim suo per p̃sentia de futuris loq̃t̃: sicut in persona irl̃m de ecclesia:⁊ sicut in ꝑsona effraim de hereticis. Pro factis diuinis plerũqꝫ ⁊ dicta ponunt̃: idcirco qꝛ nõ operatiõe manuũ deus:sꝫ dicendi imperio operatur:sicut scriptũ est. Dixit ⁊ facta sunt:mandauit ⁊ creata sũt. Cꝛ in scripturis sacris vna bis repetit̃ sñia:aut cõfirmationis cã est:aut mysterij:sicut lex ⁊ gratia:sic̃ initium ⁊ perfectio:sicut bonũ ⁊ melius. Lex diuina in trib⁹ distinguit̃ partibus.i.in historia:in p̃ceptis:⁊ in ꝓphetis. Historia est in his quę gesta sunt. pręcepta in his q̃ iussa sunt. ꝓphetia in his quę futura ꝓnũciata sunt. Lex diuĩa triplici sentiẽda est mõ. Primo vt historice. secũdo vt tropologice. tertio vt mystice intelligatur. Historice nãqꝫ iuxta litterã:tropologice iuxta moralẽ sententiã:mystice iuxta spiritaleꝫ intelligentiã. Ergo sic historice oportet fidẽ tenere:vt eã ⁊ moraliter debeamus interpretari ⁊ spiritaliter intelligere. Tria ⁊ septẽ:decẽ precepta sunt:sed tria ad amorẽ dei ꝑtinent:septẽ ad hoies. Jlla tria q̃ ad amorem dei pertinent:in vna tabula scripta fuerũt:reliq̃ septẽ in secũda. Jn prima tabula triũ mãdatoꝝ hoc primũ est. Diliges dñꝫ deũ tuũ. Jn scd̃a. Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ. Hinc est qȏ ⁊ saluator scribę iterrogãti qȏ p̃ceptũ est ꝓ^m^ in lege ait. Audi isrl̃:dñs de⁹ tuus de⁹ vnus est hoc p̃muꝫ est. Scd̃m vero simile est huic. Diliges ꝓximũ tuũ sicut teipsuꝫ. Vnũ nãqꝫ preceptũ de prima tabula dixit qȏ ad dei pertinet amorem. alterum vero de alia tabula:quod ad hominis pertinet dilectionem.

De ecclesia ⁊ heresibus. Cap. XIX.

Gemina est ecclesię pulchritudo. vna quã hic bñ viuendo consequitur. altera per quam illic ex retributione glorificabitur. Ecclesię propter xp̃m geminę tribulationes existunt.i. siue q̃s a paganis ꝑtulit in martyribus:siue quas ab hereticis perfert in diuersis concertationibus. Vtrasqꝫ autem per gratiam dei exupat:partim ferendo:partim resistendo. Sãcta ecclesia catholica sicut male viuentes in se patienter tolerat:ita male credẽtes a se repellit. Sancta ecclesia ꝯ gentilũ atqꝫ hereticoꝝ ꝑtinaciã summope sapiẽtiã ⁊ patiẽtiã opponere studet:sꝫ exercet̃ eius sapia cũ tentat̃ verbis:exercet̃ patiẽtia cũ tentat̃ gladijs. Nũc enim ꝑsecutiõibus appetit̃:nũc falsis assertiõib⁹ lacessit̃. Causa prauitatis heretice doctrinis est ꝓpagata ecclesia. nã antea simplici tm̃ fide vigebat. Hereticoꝝ igit̃ occasione ꝓpagati sunt doctores in fide:⁊ ꝑ acumina heresuꝫ ecclesię magistri creuerunt. Nã tũc clarius manifestat̃ veritatis assertio q̃n patuerit q̃libet dissentio. Sãcta ecclia ideo dr̃ catholica:ꝓ eo ꝙ vlr̃ per omnẽ sit mũdũ diffusa. Naꝫ hereticoꝝ ecclesię in partib⁹ mundi coartant̃:hęc vero in toto orbe diffusa expandit̃. paulo attestãte aplo. Gr̃as inquit ago deo meo ꝓ oibus vobis:qꝛ fides vestra ãnũciat̃ in vniuerso mundo. Hereses aũt in aliquo angulo mũdi: aut in vna ꝓuincia inueniunt̃ versari. Ecclesia vero catholica sicut ꝑ totũ mundũ extendit̃:ita ⁊ oiuꝫ gentiliuꝫ societate construit̃. Qui sunt heretici nisi qui relicta dei ecclia p̃uatas elegerunt societates? de q̃b⁹ dñs dicit. Duo mala fecit populus meus:me dereliquerunt fontẽ aquę viuę:⁊ foderunt sibi cisternas dissipatas quę cõtinere nõ valent aquas. Causa heresis ob quã rem fit? Ad exercitationem fidei. Vis vero per quã fit:obscuritas est diuinarũ scripturaruꝫ in qua caligantes heretici aliud ꝙ̃ se res habeat intelligunt:nec esse possunt:qꝛ idipsuꝫ qȏ existunt hereses iam nõ sunt. Male enim sentiẽdo esse iam desierũt:ad nihilum eniꝫ tendunt. Heretici ingenti studio mẽdacia sua discunt:⁊ labore vehementi ne in vnitatẽ ecclię veniant decertant:de quibus per prophetam cõgrue dicitur. Docuerunt linguã suã loqui mendacium:⁊ vt inique agerent laborauerunt. Dum vicissim heretici mutuo se lacerant quãdo alterutrũ se in proprias sectas inducunt: sic tñ in inuicẽ sese colligũt vt cõtra ecclesiã pari erroris spiritu decertent. Et qui ab inuicẽ sunt diuisi:in aduersitate ecclesię simul existunt vniti:eisqꝫ ꝗ pro eo ꝙ tm̃ valeant hereses vident̃ habere veritatẽ:hoc respondẽdum est. Nõ ideo saluti pręponẽdi sunt morbi:qꝛ plerũqꝫ ita generaliter mũdũ occupãt vt paruũ saluti locũ reliquãt.

De hereticis. Cap. XX.

Non posse hereticos habere veniam:nisi per ecclesiam catholicam:sicut ⁊ amici iob non ꝑ se placare deum potuerunt:nisi pro eis iob sacrificium obtulisset. Opera bona quę heretici faciunt ⁊ iustitia eorum:nihil eis prodest:testante domino per hieremiam. Quia mei oblitus es:ecce ego annunciabo iustitiam tuam:⁊ opera tua nõ ꝓderũt tibi. Heretici ꝙ̃uis legem ⁊ prophetias adimpleant:ex eo tamen ꝙ catholici non sunt:non est deus in eorum cõuentibus:ipso dño testante. Si steterint moyses ⁊ samuel coram me:non est aĩa mea ad ppl̃m istũ. Ejce eos a facie

mea ⁊ egrediant̄. Per moysen quippe ⁊ samuel legē acci
pe ⁊ ꝓphetas: quos q̄uis heretici ope īplere cōtēdāt: pro
pter erroris tn̄ impietatē a vultu dei ꝓijciunt̄: ⁊ a iustoꝝ
conuentibus separantur paganus ⁊ hereticus: ille q̄ nun
q̄ fuit cū dei populo: iste q̄ recessit a dei populo: vterq̄
recedētes a xp̄o: ad diaboli ꝑtinent corpus. Qui ab idola/
tria ad iudaismū vel heresim trāseūt: iuxta ꝓphetam de
malo ad malū egressi sūt: ⁊ dn̄m nō cognouerūt: q̄ de in/
fidelitatis errore ī errorē aliū trāsierūt. Cuius doctrinā
q̄sq̄ seq̄t̄: huius ⁊ filius nuncupat̄: sicut ⁊ p ꝓphetā amor
reū patrē ⁊ çetheā matrē eē isrl̄ dn̄s dicit. Nō vtiq̄ nascē
do s̄ imitādo. Sic ⁊ in meliorē partē filij dei nūcupāt̄: q
precepta dei custodiunt. Vn̄ ⁊ nos nō nā: sed optione cla/
mamus deo dicētes. Pater noster qui es in celis. Nō so/
lū tn̄ natiuitate s̄ ēt imitatione filios posse alicuius vo/
cari. Nā iudei ƒm carnē filij abrahe: ƒm v̄o ꝯuersationē
filij dyaboli nuncupant̄: ac per hoc illi sūt semē abrahe q
eius imitant̄ fidē: nō q ex eius gnāti sūt carne. De errore
auctoris trahitur a q̄busdā ⁊ nomē ⁊ culpa: vt ipsius vo/
cabulo censeat̄ cuius errorē seq̄t̄: sicut ecclesie ꝑgami in
apocalypsi dr̄. Hēs tenētes doctrinā balaā ⁊ ieçabel. Do/
ctrinā igr̄ balaā dr̄ hr̄e ꝑꝑ imitatiōez n̄ ꝑꝑ pn̄tiā corpalē.

De gentilibus philosophis. Cap. XXI.

Philosophi gētiū nō sicut oꝫ deū q̄rentes in an
gelos īciderūt p̄uaricatores factusq̄ est illis
mediator dyabolus ad mortē: sic nobis xp̄us
ad vitaꝫ. Multū mundi philosophi p̄dicant̄
in dimēsione tp̄oꝝ: cursuq̄ siderū ac discussio
ne elementorū. ⁊ tn̄ hoc non nisi a deo habuerunt. Volā/
do .n. superbè vt aues aerem: ⁊ emergentes in ꝓfundum
vt pisces mare. ⁊ vt pecora gradientes terram descripse/
runt: verūtamen tota mente auctorez eorum intelligere
noluerunt. Quare non possunt aīalia bruta īterrogare: q̄
nesciunt ratiocinari. Ideo non dissimiles gentiles hoīes
aīalibus extiterunt: qui talia nō ꝯsiderātes: ⁊ ipsa ampli⁹
diligētes vsq̄ ad eoꝝ cultū euanuerūt. Via xp̄s ē. Siq̄s
in ea nō gradit̄: nō est quomō veniat ad deū. Philosophi
aūt mundi vtiq̄ deū cognouerūt. s̄ q̄ displicuit illis hu
militas xp̄i in inuio trāsierūt ⁊ nō in via. Ideoq̄ euane/
scētes gloriā dei in mēdaciū mutauerūt. ⁊ rectitudinē vie
relinquētes ī anfractus īciderūt erroꝝ. Primū vnicuiq̄
est scire q̄d appetat. scd̄m v̄o est vt id qd̄ appetit app̄hen/
dat. Impfecta quippe sapīa est quo tendas scire: ⁊ nescire
iter p qd̄ expediat ire. Quid .n. ꝓdest siq̄s famis tp̄e vber/
tatis regionē videat: ⁊ viā p quā ad illam pergat ignorat?
Ecce patriā q̄sq̄ querit: sed viā p̄didit: errādo gradit̄ non
ꝓficiēdo: quātoq̄ plus ambulat tāto magis ab eo qd̄ q̄rit
elongat̄. Qui viā regiā hoc est xp̄m deserit. ⁊ si videat ve
ritatē a lōge videt: q̄ nisi per viā nō est quomodo ad eaꝫ
ꝓpinquet. Qꝛ si gradiens per desertum leonē incurrerit:
semetipsum redarguat: dum in dyaboli faucibus heserit.

De differentia testamentorum. Cap. XXII.

Quidam ideo non recipiunt vetus testamen/
tum pro eo q̄ aliud in tempore prisco: aliud
agatur in nouo. Nō intelligētes q̄ deus quid
cuiq̄ cognouerit tempori incognita quadam
distributione concesserit: sicut in lege imp̄at
nuptias. in euāgelio virginitatem cōmendat. in lege ocu/
lum pro oculo auferre: in euangelio alteram prebere per/
cutienti maxillam. Sed illa pro tempore fragili populo
ista vero p̄fecto. vtraq̄ tamen pro tempore sua queq̄ cō/
uenientia cōmodans. Et tn̄ pro ista mutatione nō est cre/
dēdus deus mutabilis: s̄ poti⁹ inde admirabilis p̄dican/
dus ē: q̄ manēs incōmutabilis q̄d cuiq̄ vt diximus tem
pori cōmodū fuit: magna cū distributione cōcessit. Sub
veteri testamēto minoris culpe erant peccata: q̄ in eo nō
ipsa veritas: sed vmbra veritatis aderat. Naꝫ in testamē
to nouo preceptis altioribus veritate māifesta facta: que/
dam que in illo populo vmbre veritatis deseruierāt: de/
serenda nobis precipiuntur. Illic enim fornicatio ⁊ retri/
butio iniurie permissa sunt: nec nocebant. In testamento
aūt nouo graui aīaduersione dānantur si admittantur.

De symbolo ⁊ oratione. Cap. XXIII.

Fidei symbolum ⁊ dominica oratio pro tota le
ge paruulis ecclesie ad celorum regna sufficit
capessenda. Omnis enim latitudo scripturaꝝ
in eadem oratione dominica ⁊ symboli breui/
tate concluditur. Unde ⁊ ꝓpheta esaias dicit.
Abreuiationem audiui a domino deo exercituum super
vniuersam terram. Attendite ⁊ audite eloquium meum.
Sed hec abreuiatio: aut illud intelligitur quod dominus
dicit omnem legem ⁊ prophetas in duobus preceptis di/
lectionis dei ⁊ proximi pendere: aut ꝑꝑ ipsam orōnē dn̄i/
cam vel symboli breuitatem in quibus vt predictum est
omne scripturarum coartari cernimus latitudinem.

De baptismo ⁊ cōmunione. Cap. XXIIII.

Solam ecclesiaꝫ catholicam habere baptismū
ad salutem Zacharias propheta testatur. In
die inquit illa erit fons patens domus dauid
⁊ habitantibus in hierusalem in ablutionem
peccatoris ⁊ menstruate. Domus quippe da/
uid ⁊ hierusaleꝫ xp̄i ecclesia est: in qua manat fons in ab/
lutionem peccatoꝝ. Heretici auteꝫ id solum imaginaria
ostentatione faciunt: ideoq̄ illis baptismus non ad re/
missionem peccatoꝝ: sed ad supplicij testimoniuꝫ datur.
Pro solo reatu originali luunt in inferno nuper nati in/
fantuli penas si renouati per lauacrum nō fuerint. Pro/
inde qua causa nuper natus damnatur infans: si non re/
generatur: q̄ originis noxietate perimitur. Cur paruuli
peccato originali carentes per baptismū ⁊ nec dū ꝓpriū
habentes delictū a bestijs penisq̄ ceteris laniant̄? Hec
igit̄ cā est. Baptismū eniꝫ a pena eterna non a presentis
vite supplicio liberat. Qꝛ si a pena p̄senti hoīes liberaren
tur p baptismū: ipsum putarēt baptismi p̄miū: non illud
eternū. Ergo soluto reatu peccati manet tn̄ quedā tp̄alis
pena: vt illa vita feruēti⁹ req̄rat̄ q̄ erit a penis oībus alie/
na. Nullus negat fideliū ēt post baptismuꝫ quo peccata
delent̄: quotidie q̄diu ī isto seculo sumus ad deū nos de
bere cōuerti. Qd̄ q̄uis sine intermissione sit quotidie agē
dum: nōnunq̄ tn̄ fecisse sufficiet. Qui in maternis vteris
sunt: ideo cū matre baptiçari nō pn̄t: q̄ qui natus adhuc
ƒm adā nō est: renasci ƒm xp̄m nō pōt. Neq̄ enim dici
regeneratio in eo poterit: quē generatio non p̄cessit. Qui
intra ecclīaꝫ nō ex dignitate ecclesie viuūt: sed fidē quaꝫ
verbo tenent opib⁹ destruūt de ipsis legit̄. Multiplicati
sunt sup numerū: vt subaudias in regno predestinatoruꝫ.
Qui scelerate viuūt ī ecclīa ⁊ cōicare nō desinūt: putātes
se tali cōione mūdari: discāt nihil ad emūdationē sibi ꝓ
ficere: dicēte ꝓpheta. Quid est q̄ dilectus meus in domo
mea fecit scelera multa? Nūquid carnes sancte auferēt a
te malicias tuas? Et apostolus. Probet ingt seip̄ꝫ homo:
⁊ sic de pane illo edat: ⁊ de calice bibat.

De septem regulis. Cap. XXV.

Septeꝫ esse inter cetera regulas locutionum
sanctarum scripturarum quidam sapientes
dixerunt. Prima regula est de dn̄o ⁊ eius cor/
pore que de vno aut ad vnum loquitur atq̄
in vna p̄sona mō caput: mō corpus ostendit: si
cut Esaias ait. Induit me vestimento salutari quasi spon
sum decoratum corona. ⁊ quasi sponsam ornatam moni/
libus suis. In vna enim persona duplici vocabulo noīa/
ta: ⁊ caput id est sponsuꝫ: ⁊ ecclīaꝫ .i. spōsaꝫ manifestauit.

Proinde notãdũ in scripturis: qñ specialiter caput descri/
bitur: quando ⁊ caput ⁊ corpus: aut qñ ex vtroqꝫ transeat
ad vtrũqꝫ: aut ab altero ad alterũ: sicqꝫ quid capiti qd cor
pori conueniat prudẽs lector intelligat. Scḋa regula est
de dñi corpore vero ⁊ permixto. Nam videnẽ quedã vni
conuenire persone: quod tamẽ non est vnius: vt est illud.
Puer meꝰ es tu israel: ecce deleui vt nubẽ iniqtates tuas:
⁊ sicut nebulã peccata tua: cõuertere ad me ⁊ redimã te: hoc
ad vnũ nõ ꝯgruit. Nã altera ps est cui peccata deleuit: cui
dicit: puer meꝰ es tu: ⁊ altera cui dic̃. Cõuertere ad me ⁊ re
dimã te. Qui si ꝯuertanẽ: eoꝝ pctã delenẽ. Per hanc eniꝫ
regulã sic ad oẽs loquiẽ scriptura: vt boni redarguantur
cũ malis: ⁊ mali laudenẽ cũ bonis. Sꝫ quid ad quem pti
neat: qui prudenter legerit discet. Tertia regula est de lit
tera ⁊ spiritu. i. de lege ⁊ gratia: lege per quam precepta fa
cienda admonemur. gratia per quam vt operemur iuua/
mur: vel ꝙ lex non tñ historice: sed etiaꝫ spiritualiter sen
tienda sit. Nãqꝫ ⁊ historice oportet fideꝫ tenere ⁊ spirita/
liter legem intelligere. Quarta regula est de specie ⁊ ge/
nere: per quam pars pro toto: ⁊ totum pro parte accipitur:
veluti si vni populo vel ciuitati loquatur deus: ⁊ tñ intel/
ligatur omnem contingere mundum. Nã licet aduersus
vnam ciuitatem babyloniam per Esaiam prophetaꝫ do
minus comminetur: tamen dum contra ecclesiaꝫ loqtur
transit ad genus de specie. ⁊ conuertit contra totuꝫ mun/
dum sermonem. Certe si non diceret aduersus vniuersuꝫ
orbem: non adderet infra generaliter: ⁊ disperdam omnẽ
terram: ⁊ visitabo super orbis mala: ⁊ cetera que sequunẽ
ad internitionem mundi pertinẽtia. Unde ⁊ adiecit. Hoc
est consilium quod cogitaui super omnem terrã: ⁊ hec est
manus eius extensa super omnes gentes Iteꝫ postq̃ꝫ sub
persona babylonie arguit vniuersum munduꝫ: rursus ad
eandem quasi de genere ad specieꝫ reuertitur: dicens que
eidem ciuitati specialiter contingerunt. Ecce ego suscita/
bo super eos medos. Nã regnante Balthasar: a medis est
obtenta babylonia. Sic ⁊ in onus egypti ex ꝑsona eiusdẽ
totum vult intelligere mundum dicendo. Et concurrere
faciam egyptios aduersus egyptios: regnum aduersus re
gnum: cum egyptus non multa regna: sed vnuꝫ habuisse
describiẽ regnũ. Quinta regula est de temporibus: ꝑ quã
aut pars maior temporis per partẽ minoreꝫ: aut pars mi/
nor temporis per partem maiorem inducitur: sicut est de
triduo dominice sepulture: dum nec tribus plenis diebus
ac noctibus iacuerit ĩ sepulchro: sꝫ tñ a parte totũ triduũ
accipitur. Uel sicut illud: ꝙ quadrigentis annis predixe/
rat deus filios israel in egypto seruituros: ⁊ sic ide egressu
ros: qui tñ dominante Ioseph egypto dominati sunt: nec
statim post quadringentos annos egressi sunt vt fuerat re
promissuꝫ sꝫ quadringẽtis triginta peractis ab egypto re
cesserunt. Est ⁊ illa de tẽporibus figura: per quã quedam
que futura sunt quasi iã gesta narranẽ: vt est illud. Fode
rũt manus meas ⁊ pedes meos: dinumerauerũt oĩa ossa
mea. ⁊ diuiserũt sibi vestimẽta mea: ⁊ his similia: in qbꝰ
futura tãq̃ꝫ si iã facta sint ita dicunẽ. Sed cur que adhuc
facienda erant iaꝫ facta narranẽ. Quia que nobis adhuc
futura sunt: apud dei eternitatẽ iam facta sunt. Quapp
quando aliquid facienduꝫ esse ꝓnunciaẽ: ſm nos diciẽ:
quando vero que futura sunt iaꝫ facta dicunẽ: ſꝫ dei eter
nitatem accipienda sunt: apud quẽ iam omnia facta sunt
que futura sunt. Sexta regula est de recapitulatiõe. Re/
capitulatio eniꝫ est duꝫ scriptura redit ad illud cuius nar/
ratio iã trãsierat: sicut cũ filios filiorũ noe scriptura cõme
morasset: dixit illos fuisse in linguis ⁊ gentibus suis: ⁊ tñ
postea q̃si hoc ẽt in hoc ordine tẽporũ regritur. Et erat ingt
omnis terra labiũ vnũ: ⁊ vox vna omnibus erat. Quomo
do ergo ſm suas gentes ⁊ ſꝫ suas linguas erant. si vna lin
gua erat omnibꝰ: nisi qr ad illud quod iam transierat re/
capitulãdo est reuersa narratio. Septia regula est de dia/
bolo ⁊ eius corpore: qr sepe dicunẽ ipsius capitis: que suo
magis conueniũt corpori: sepe vero eius vñr dicta mẽbro
rum ⁊ non nisi capiti congruũt. Ex nomine quippe corpis
intelligiẽ caput: vt est illḋ in euangelio de zizanys tritico
admixtis dicente domino. Inimicus homo hoc fecit: ho/
mineꝫ ipsuꝫ diabolũ vocans: ⁊ ex nomine corporis caput
designans. Itẽ ex nomine capitis significatur corpus: sic̃
in euangelio dicitur. Duodecim vos elegi: sed vnus ex vo
bis diabolus est: iudaꝫ vtiqꝫ iudicãs qr diaboli corpꝰ fuit.
Apostata quippe angelus oĩum caput est iniquoꝝ: ⁊ huiꝰ
capitis corpus sunt oẽs iniq: sicqꝫ cum membris suis vni
tus est: vt sepe quod corpori eius dr̃ ad eũ potius referaẽ:
rursum quod illi ad membra iteruꝫ ipsius deriuetur.

De martyrio. Cap. XXVI.

Si seruus aduersitate vlla non frangitur: sed
pro veritatis defensione vltro se certamini
offert: nec vnq̃ꝫ pro veritate diffidit. Sepe ex
discipulis ad martyriũ eligunẽ: qui suos do/
ctores ad coronã precedũt: ⁊ qui sunt ordine
postremi: fiunt nonnũq̃ꝫ in certamine primi. Uir sanctꝰ
vltro se in agone pro certamine debet offerre iustitie: sed
tamen si agonis fructum videt vberrimũ: non debet de/
clinare laboris periculum. Or si maior est labor q̃ꝫ anima
rũ lucrum: declinandus est labor quem minimũ comita
tur augmentũ. Utrũqꝫ enim fecit apostolus qui ⁊ pericu
lis se vltro dedit vbi maximũ animaꝝ lucrũ vidit: ⁊ sa/
pienter se periculo abstulit in quo potiorẽ laborem q̃ꝫ lu/
crũ esse prospexit. Ultro se Paulus apud ephesuꝫ pericu
lis obtulit: qr potius periculo lucrũ vidit. Damasci auteꝫ
ideo a periculo subtraxit semetipꝫ qr nullũ periculi ipsiꝰ
arbitratꝰ ẽ fructũ. Disce quomodo se ad martyriũ offerat
qsqꝫ vltro: vel quomodo iuxta sententiam dei cingaẽ ab
altero: ⁊ quo non vult ipse ducaẽ: nisi ꝙ ⁊ ꝓpter gloriam
futurã de certamine iustus gaudet: ⁊ propter passiõis vio
lentiaꝫ refugit subire qḋ dolet. Accipe exemplũ adeundi
sb trepidatione martyrij: de vsu bellãdi in quo exercitaẽ
qsqꝫ ĩ prelio ⁊ ꝑ audaciã certamen aggrediẽ: ⁊ ꝑ timoreꝫ
cũctatione moueẽ. Itẽ accipe exemplũ martyrij de repa
ratiõe hũani corporis ad salutẽ: dũ quisqꝫ ⁊ de spe repara
tiõis gaudet: ⁊ ḋ icisiõibꝰ seu amarissimis poculis meret.

De sanctorum miraculis. Cap. XXVII.

Et si apostolis virtus data est signorum pro/
pter fidem gentium nutriendam: ecclesie tñ
data est virtus operum propter eandem fidẽ
ornandaꝫ. Et tamẽ ĩ ipsis apostolis plus erat
mirabilis virtus operũ q̃ꝫ virtus signorum.
Ita ⁊ nũc in ecclesia plus est bene viuere q̃ꝫ signa facere.
Or nunc ecclesia non ea miracula faciat que sub aposto/
lis faciebat: ea causa est: quia tunc oportebat mundum
miraculis credere: nunc vero iam credentem oportet bo
nis operibus coruscare. Nam ideo tunc signa fiebant ex/
terius: vt interius fides roboraretur. Iam in fide miracu
la quicunqꝫ requirit: vanam gloriam vt laudetur querit.
Scriptum est enim. Lingue in signum sunt non fidelibꝰ:
sed infidelibus. Ecce signum nõ est fidelibus necessariũ
qui iam crediderunt: sed infidelibus vt cõuertantur. Nã
paulus pro non credentium infidelitate patreꝫ publij de
infirmitate febrium virtutibus curat. Infirmitatem ve/
ro timotheum fidelem: nõ oratione: sed medicinaliter tẽ/
perat: vt noueris miracula pro incredulis non pro fideli/
bus fieri. Anteq̃ꝫ antichristus appareat: virtutes ab eccle
sia ⁊ signa cessabunt: quatenus eã quasi abiectoreꝫ ꝑseq̃/
tur audacius. Ob hanc vtilitatẽ cessabũt sub antixp̃o ab
ecclesia miracula ⁊ v̄tutes: vt ꝑ hoc sanctoꝝ clareat patiẽ

tia: ꝛ reproborum qui scandaliçabuntur leuitas ostendatᷣ ꝛ persequentium audacia fortior efficiatur.

¶ De antichristo ꝛ eius signis. Cap. XXVIII.

OMnis q ẜ xpianę ꝓfessionis normã aut nõ viuit: aut aliter docet: antixp̃s est. Pleriqꝫ ãt antixp̃i tp̃a nõ visuri sunt: ꝛ tamen in mẽbris antixp̃i inuẽiẽdi sunt. Anteq̃ȝ veniat antixp̃s multa eius mẽbra pręcesserunt ꝛ prauę actionis merito caput proprium pręuenerunt ẜm apl̃i sñiam. qui iam iniquitatis mysterium operari illum affirmat etiam anteq̃ȝ reueletur. Magnitudo signorum fiet sub antixp̃o: vt electi si fieri potest in errorez mittentur. Sed si electi: q̃uo sunt in errorem mittendi? Ergo ibunt in errorem titubationis ad modicũ pro multitudine ꝓdigiorum: nõ tñ deijciẽdi sunt a stabilitate sua terroꝝ ĩpulsu atqꝫ signoꝝ. Unde ꝛ ideo ponitur si fieri põt: qꝛ electi perire nõ possunt: sed cito resipiscẽtes cordis errorem religione coercebunt: scientes predictũ a dño eẽ: vt duȝ hoc fecerint aduersarij: nõ cõturbenᷣ sancti. Taȝ mira facturus est prodigia ꝛ signa dum venerit antixp̃s: vt ẽt electis quoddã cordis gignatur scrupulũ: qđ tñ cito exuperet in illis ratio: ꝑ quã scient in deceptionẽ reproboꝝ ꝛ electoꝝ probationẽ eadẽ fieri signa. In quo tẽpore per patientiaȝ gloriosi erunt sancti non per miracula: sicut martyres fuerunt priores. Illi.n. ꝛ persecutores sustinebunt: ꝛ faciẽtes prodigia. Proinde ꝛ durius bellũ sustinebũt: qꝛ nõ soluȝ contra persequentes: sed ẽt contra miraculis coruscantes dimicaturi sunt. Grauius sub antixp̃i tẽporibus cõtra ecclesiã deseuiet synagoga: q̃ȝ in ip̃o aduẽtu saluatoris xp̃ianos est persecuta. Duȝ in martyres diabolus iaȝ exercuerit crudelitatẽ magnã ẽt ligatus: crudelior erit tñ antixp̃i tp̃ibus qñ etiaȝ erit soluendus. Nã si tanta ligatus facere potuit: quãto solutus faciet? Quanto propinquiùs finem mundi diabolus videt: tanto crudeliùs persecutiones exercet: vt qꝛ se cõtinuò damnandum conspicit: socios sibi multiplicet cũ q̃bus gehẽnę ignibus addicatur. Quanto breue tp̃s videt sibi restare diabolus vt damneᷣ: tanto in magna persecutionis ira mouetur: diuina iustitia ꝑmittẽte: vt glorificentur electi: sordidentur iniqui: ꝛ vt diabolo durior crescat damnationis sententia.

¶ De resurrectione. Cap. XXIX.

INchoatio pacis sanctoꝝ est in hac vita: non perfectio. Tunc aũt erit plenitudo pacis: duȝ ad dei contemplationẽ absorta carnis infirmitate conualuerit. Resurrectio mortuorum vt apl̃us ait: in viꝝ ꝑfectũ in mensurã ętatis plenitudinis xp̃i futura est: in ętate scilicet iuuentutis quę profectu non indiget: ꝛ absqꝫ inclinatione defectus in ꝑfectione ex vtraqꝫ parte ꝛ plena est ꝛ robusta. Quis nũc filioꝝ dei noĩe homines fideles vocentur: tñ ex eo ꝙ hãc seruitutem corruptionis patiuntur: adhuc iugo seruitutis addicti sunt accepturi plenam dei filioꝝ libertatẽ: dum corruptibile hoc induerit incorruptionem. Nunc deus ꝑ speculum agnosciᷣ: in futuro aũt quisqꝫ electus facie ad faciez pręsentabitur: vt ipsam spẽm ꝯtẽpletur quã nunc ꝑ speculũ videᷣ conaᷣ. In hac vita electoꝝ nũero ad dexterã ꝑtinentiũ: ꝛ reproboꝝ q ad sinistrã ituri sunt ecclesiaȝ dei ꝯpleri: in fine aũt seculi çiçania a frumẽto desiungi.

¶ De iudicio. Cap. XXX.

IUdicij diẽ nouit xp̃s: ẜ in euangelio dicere ꝛ scire discipulos voluit. Nã dum dicat idem dominus per ꝓphetã. Dies vltionis in corde meo: indicat se nõ nescire ẜ nolle indicare. De domo dñi sicut scriptuȝ est incipit iudicium: quãdo electi.i. domus dei hic per flagella iudicantur: impij vero illic ad damnationem iudicandi sunt. Unde ꝛ sequiᷣ. Si aũt primũ a nobis: quis finis eorũ qui nõ crediderunt? Ad districti examen iudicis nec iustitia iusti secura est nisi pietate diuina: vt ꝛ ipsa iustitia q̃ q̃sqꝫ iustus est deo iustificãte iustificeᷣ. Alioquin apđ deũ ꝛ ipsa peccatũ est. Inde est qđ ait iob. Innocentẽ ꝛ impiũ ipse cõsumet. Cõsumiᷣ q̃ppe a deo innoxius: qñ ipsa ĩnocentia liq̃dius req̃sita ꝛ diuinę ĩnocentię cõparata nihil efficiᷣ nisi ꝛ ibi misericordię pietate hõ iustificeᷣ. Cõsumiᷣ itẽ a deo impius: qñ examinis diuini subtilitate req̃riᷣ eiusqꝫ detecta ĩpietas iudicata damnaᷣ. Cõsumiᷣ ĩnoxius ꝛ ĩpius sil' fine carnis: nõ pęna dãnationis. Doct⁹ pariter ꝛ ĩdoct⁹ moriunᷣ: sed morte carnis: nõ pęna damnationis. Oĩa ãt pergunt ad vnũ locũ: dũ morte corporali in terrã ꝛ iustus ꝛ ĩpius reuertunᷣ. Retributio aũt dissimilis sicuti ꝑ eundẽ salomonẽ dr̃. Quid pl̃s hȝ sapiẽs a stulto: nisi ꝙ illuc ꝑgit vbi vita est? Ergo oẽs ĩ terrã pariter redeũt. Naȝ vbi vita est nõ pariter pergũt. Gemina puniᷣ sẽtẽtia ĩpius: dũ aut hic pro suis meritis mẽtis cęcitate ꝑcutiᷣ ne veritatẽ videat: aut dũ in fine dãnabiᷣ vt debitas pęnas exoluat. Geminũ est diuinũ iudiciũ. vnũ quo ꝛ hic iudicanᷣ hoĩes ꝛ in futuro: alteꝝ quo ꝓpterea hic iudicanᷣ ne illic dãnentur. Ideoqꝫ q̃busdã ad purgationẽ tp̃alis ꝓficit pęna: quibusdã v̾o hic inchoat dãnatio ꝛ illic ꝑfecta speraᷣ ꝑditio. In iudicio reprobi hũanitatẽ xp̃i in q̃ iudicat⁹ ẽ videbũt vt doleant: diuinitatẽ v̾o eius nõ videbunt ne gaudeant. Quib⁹.n. diuinitas ostẽdiᷣ: vtiqꝫ ad gaudiũ demõstraᷣ. Pro diuersitate cõscientiaꝝ ꝛ mitis apparebit in iudicio xp̃s electis: ꝛ terribilis reprobis. Nã qualez q̃sqꝫ ꝯsciam tulerit: talẽ ꝛ iudicẽ habebit: vt manente in sua trãq̃llitate xp̃o: illis solis terribilis appareat quos ꝯscia in malis accusat. Duę sunt differentię vel ordines hoĩuȝ in iudicio hoc est electoꝝ ꝛ reproboꝝ. q tamẽ diuidunᷣ ĩ quattuor. Perfectoꝝ ordo vnus est qui cuȝ dño iudicat: ꝛ alius qui iudicaᷣ: vtriqꝫ tamẽ cum xp̃o regnabũt. Silr̃ ordo reproborum partitur in duobus: dum iniqui intra ecclesiã sũt mali iudicandi sunt ꝛ damnandi: qui vero extra ecclesiã inueniendi sunt non sunt iudicandi: sed tantuȝ dãnandi. Primus igitur ordo eorum qui iudicantur ꝛ pereunt: opponitur illi ordini bonorum de quo sunt qui iudicantur ꝛ regnãt. Secundus ordo eorum qui non iudicantur ꝛ pereunt: opponitur illi ordini perfectorum: in quo sunt hi q non iudicantur ꝛ regnãt. Tertius ordo eorum qui iudicãtur ꝛ regnãt illi ordini est contrarius de quo sunt qui iudicantur ꝛ pereunt. Quartus ordo eorum qui non iudicantur ꝛ regnãt: opponitur illi contrario ordini in quo illi sunt qui non iudicantur ꝛ pereunt.

¶ De gehenna. Cap. XXXI.

DUplex damnatorũ pęna est in gehenna: quoꝝ ꝛ mentem vrit tristicia: ꝛ corpus flamma iusta vicissitudine: vt qui mẽte tractauerunt qđ perficerent corpore: simul ꝛ animo puniantur ꝛ corpore. Ignem gehennę ad aliquid lumen habere ꝛ ad aliquid non habere: hoc est habere lumen ad damnationem vt videant impij vnde doleant: ꝛ non habere ad consolationem: ne videant vnde gaudeant. Apta fit comparatio de camino trium puerorum ad exempluȝ ignis gehennę. Nam sicut ille ignis non arsit ad trium puerorum supplicium: ꝛ arsit ad comburenda ligamina vinculorum: ita ignis gehennę ꝛ lucebit miseris ad augumentum pęnarum: vt videant vnde doleant: ꝛ non lucebit ad consolationem: ne videant vnde gaudeant. Inter huius vitę ꝛ futurę infęlicitatis miseriam multa discretio est. Illic enim ꝛ miseria est propter cruciationem dolorum: ꝛ tenebrę propter lucis auersionem: quorum vnum in hac vita.i. miseria est: aliud non est: in inferno autem vtrunqꝫ est.

De penis impioꝝ. Cap. XXXII.

Sicut faſciculi lignoꝝ ad cõbuſtionẽ de ſimilibus colligantur: ita in iudicij die ſimilis culpe rei ſuis ſimilibus iungẽtur: vt ex equo pena cõſtringat q̃ſi in faſciculũ: quos actio ſimiles fecit in malũ. Sicut vnuſq̄ſq3 ſanctus in futuro iudicio pro quãtitate virtutuz glorificabitur: ita ⁊ vnuſquiſq3 impius pro quãtitate facinoꝝ condẽnabitur: nec deerit ĩ ſupplicio futuro damnationis oꝛdo: ſed iuxta qualitatem criminum diſcretio erit penarum propheta firmante. De charoꝝ quoq3 ſuoꝝ ſupplicijs addit̃ etiã pena defunctis: ſicut apud inferos diuitis ſ̃mo p̃dicat euãgelicus: ſicut pro augendo iude ſupplicio dicit ẽt pſalmus. Cõmotione moueant̃ filij eius ⁊ mendicẽt. Impij ex hoc duriꝰ ĩ iudicio puniẽdi ſũt mẽtis doloꝛe: ex q̃ viſuri ſunt iuſtos: glorie beatitudinẽ meruiſſe. Cunctis videntibꝰ eſt p̃cipitandus diabolus: qñ ſub aſpectu oĩuz bonoꝝ angeloꝝ ⁊ hoĩuz cũ eis q de pte eiꝰ erunt in ignem eternũ mittẽdus eſt. Dũ ſublatus fuerit diabolus vt damnet̃. multi electi q in coꝛpe ſunt inuemẽdi dño ad iudiciũ veniente metu ꝯcutiendi ſunt: videntes tali ſnĩa impiũ eſſe punitũ: quo terroꝛe purgandi ſunt: q2 ſi qd eis ex coꝛpe adhuc peccati remãſerit: metu ip̃o quo diabolũ dãnari ꝯſpiciunt purgabunt̃. Hinc eſt qd̕ ait iob. Cũ ſublatus fuerit timebunt angeli ⁊ territi purgabunt̃. Multos poſſe perire ex eis in die iudicij: q nũc electi eẽ vĩr ⁊ ſancti: dicente propheta. Uocabit dñs iudiciũ ad ignez ⁊ deuoꝛabit abyſſuz multã ⁊ comedet partẽ domus. Pars quippe domus deuoꝛabit̃: q2 illos ẽt ĩfernus abſoꝛbebit q nũc ſe in p̃ceptis celeſtibus glorianẗ: de qbus dñs dicit. Multi dicent mihi in illa die. Dñe dñe nonne in nomĩe tuo ꝓphetauimꝰ: ⁊ in noĩe tuo demonia eiecimꝰ: ⁊ v̓tutes multas fecimus: Tunc ꝯfitebor illis: q2 nunq̃ noui vos. Diſcedite a me q operamini iniquitatẽ: neſcio qui eſtis.

De gloria ſanctoꝝ. Cap. XXXIII.

Non faciet in futurũ coꝛ miſerũ iuſtoꝝ ex ꝯpaſſione damnatoꝝ cõdolẽdi affectio. vbi tm̃ erit ſanctoꝝ de dei cõtemplatione gaudiuz: vt triſticie nullus tribuat̃ introitꝰ. Sicut cõparatus coloꝛ candidus nigro coloꝛi fit pulchꝛioꝛ: ita ⁊ ſanctoꝝ reges cõparata dãnatiõi maloꝝ glioſoꝛ erit. Sic iuſtitia iniuſtitie: ſic virtus vitio. Creſcit g̃ ſanctoꝝ gloria: dũ debita damnant̃ ĩpij pena. Poſt reſurrectionẽ ſanctis ĩ carne ꝓmiſſa eſt celoꝝ aſcẽſio: dicẽte ad patrẽ xp̃o. Uolo vt vbi ſum ego: ⁊ ipſi ſint mecũ. Si enim membꝛa capitis ſumus: ⁊ vnus in ſe: ⁊ in nobis eſt chꝛiſtus: vtiq3 vbi ipſe aſcendit: ⁊ nos aſcenſuri ſumus.

Finit liber primus de ſummo bono ſancti Iſidoꝛi Iſpalenſis epiſcopi.

Incipit liber eiuſdem ſecundus.

De ſapientia. Cap. primum.

Omnis qui ſcd̕m deuz ſapiens eſt: beatus eſt. Beata vita cognitio diuinitatis eſt. Cognitio diuinitatis v̓tus boni opis eſt. Uirtus boni opis fructus eternitatis eſt. Nl̕s aũt magis ſapiẽs q̃ quẽ docuerit deus. Excelſioꝛ eſt rebꝰ oĩbus ſapĩa: nec eſſe põt vlla iuſtitia ſine prudẽtia. Qui ſ̃3 ſcl̕m ſapiens eſt: ſ̃m deũ ſtultus eſt. Unde ⁊ ꝓpheta. Stultus inquit factus eſt oĩs homo a ſcientia ſua. Primum eſt ſcientie ſtudiũ: querere deuz: deinde honeſtatem vite cum innocentie opere. Nullus ſapientiam dei plene recipit: niſi qui ſe ab omni abſtrahere actionum cura contendit. Unde ⁊ ſcriptũ eſt. Sapĩa3 ſcribe in tempoꝛe ocij: ⁊ qui minoꝛatur actu ipſe p̃cipiet eam. Non ad parue intelligentie arcem peruenit: qui ſcit ſecreta dei ſe penetrare non poſſe. Tunc aũt deũ recte cognoſcimus quando eũ perfecte ſcire nõ denegamus. Interdum quedã neſcire ꝯuenit. Nullus autẽ in culpa maioꝛ eſt: q̃ ille qui deuz neſcit. Inueſtigationẽ veri multorum eſt querere: ſed paucoꝝ eſt inuenire. Ea ãt que ſupꝛa hominis intelligentia3 ſunt: ſcrutanda nõ ſunt. Quicqd ſupꝛa hominis intellectum eſt: querenduz nõ eſt. Cõſilio autẽ diuino ſeruandum eſt: vt hoc credatur eſſe iuſtitia: quod diuine placuerit voluntati. Non enim poterit eſſe iniuſtum: quod iuſto complacet iudici. Omnis ſapientia ex ſcientia ⁊ opinatione conſiſtit: melioꝛ eſt aũt ex ſciẽtia veniens q̃ ex opinatione ſententia. Na3 illa vera eſt: iſta dubia. Ad maioꝛis culpe cumulũ ꝑtinet ſcire queq̃ quod ſequi debeat: ⁊ ſequi nolle quod ſciat. Unde ⁊ dominus: ſeruus inquit ſciens voluntatem domini ſui ⁊ non faciẽs digne plagis vapulabit multis. Et iacobus. Scienti inq̄t bonum ⁊ non facienti peccatuz eſt. Simplicitatẽ cũ ignauia vocari ſtulticiam. ſimplicitatem vero cuz prudentia vocari ſapientia3. Utile eſt multa ſcire ⁊ recte viuere. Oꝛ ſi vtrunq3 non valemus: melius eſt vt bene viuendi ſtudium q̃ multa ſciendi ſequamur. Non pertinere ad beatitudinẽ ꝯſequendam ſcientiam rerũ: nec eſſe beatũ multa ſcire: ſed eſſe magnuz beate viuere. Nihil prodeſſe hominem ſcire prudentiam cũ ignoꝛantia dei. ⁊ nihil obeſſe ſcientibus deum ignoꝛantiam mundi. Perfecte autẽ ſcit qui prius deum: ⁊ iſta non ꝓ ſe: ſed pro deo ſcit. Nihil obeſſe cuiq̃ ſi per ſimplicitate3 aliqua de elemẽtis indigne ſentiat: dummodo de deo vera pronunciet. Nã q̃uis de incoꝛpoꝛeis coꝛpoꝛeiſq3 naturis nequeat q̄ſq3 diſputare: beatum tamen illum facit vita recta cum fide.

De fide. Cap. II.

Non poſſe ad veram beatitudinem peruenire niſi per fidem. Beatũ autem eſſe: qui ⁊ recte credendo bene viuit: ⁊ bene viuendo fidem rectam cuſtodit. Deus ſi creditur: merito inuocatur ⁊ queritur: ac per hoc tunc perfecte laudatur: quando inuocatur ⁊ creditur. Non tantum id credendum eſt quod ſenſu carnis dinoſcimus: ſed magis etiam quod intellectu mentis conſpicimus. i. deu3. Sine fide nemo poteſt placere deo. Omne. n. quod non eſt ex fide peccatum eſt. Fides nequaq̃ vi extoꝛquetur: ſed rõne atq3 exemplis ſuadetur. A quibus autem exigitur violenter pſeuerare in eis nõ põt exẽplo vt ait qdam nouelle arboꝛis: cuius ſi quis cacumen violẽter ipꝛeſſerit ⁊ demũ dum laxatur in id quod fuerat confeſti3 reuertit̃. Sic hõ libero arbitrio conditus ſua ſponte diuertit a deo: ita ex ꝓpꝛia mentis conuerſione credẽdo recurrit ad deum: vt libertas agnoſcat̃ arbitrij per propꝛiã volũtatẽ: ⁊ beneficiuz gr̃e per acceptã fidei veritatẽ. In coꝛde reſpicit deus fidem: vbi ſe non poſſunt hoĩes excuſare: qui oꝛe ſimulãt veritatis profeſſionẽ: ⁊ coꝛde retentant erroꝛis ĩpietatem. Sicut nihil ꝓficit fides q̃ oꝛe retinet̃: ⁊ coꝛde nõ credit̃: ita nihil profutura ẽ fides q̃ coꝛde tenetur ſi oꝛe nõ ꝓfiteatur. De tali. n. fide ꝓpheta ita quoſdã obiurgat dicẽs. Perijt fides: ablata ẽ de oꝛe eoꝝ. Fides. n. q̃ coꝛde credit̃: ꝯfeſſiõe oꝛis ad ſalutẽ ꝓfert̃. Uacuã eẽ ſine opibꝰ fidẽ: ⁊ fruſtra ſibi de ſola fide blandit̃: q bonis opibꝰ nõ oꝛnat̃. Qui crucẽ poꝛtat: d3 ⁊ mũdo moꝛi. Nã ferre crucẽ ⁊ moꝛi moꝛtificare ſeip̃3 ẽ: ferre ⁊ nõ moꝛi ſimulatio hypocritaꝝ

est. Qui per fidē cognitionē dei hñt ⁊ operibus obscurātur. exēplum balaam sequuntur q cadens opere apertos oculos habuit per contemplationis fidez. Carnales fidē non pro virtute animi. sed pro cōmodo querere tempali. Unde ⁊ dominus dicit. Queritis me nō qȥ vidistis signa: sed qȥ manducastis de panibus meis. Christianus malus dum ſm euangelij doctrinam non viuit: etiam ipsaȥ fidē quā vbo colit oborta tētatiōe facile pdit. Multi fide tm̄ xpiani sunt. ope vo a xpiana doctrina dissentiunt. Multi quoqȥ fidē xpi ex corde non amāt. sed hūano terrore eandem p hypocrisiȥ tenere se simulāt. Et q esse nō pñt aperte mali p terrorē ficte boni noscūt. Amatores mūdi repugnāt aliqñ p fide ⁊ alijs qdē pficiunt. ipsi vo amore terreno iplicati celestia nō regrunt: sȥ vbo tm̄ fidē defendunt. Quidā p fide ēt hereticos insequunt. sȥ p arrogantiā eos q intra ecclīā sunt ɔtēnūt. Aduersarios qdē fidei cōfutāt pro infidelitate. sed fideles premunt fasce superbie.

De charitate. Cap. III.

Quamuis nōnulli fide atqȥ opibus sanctis esse videantur participes: tñ qȥ puant charitate fraterne dilectionis: nullū hñt incrementum vtutis. Nā sicut ait aplus. Si tradidero corp⁹ meū ita vt ardeā charitatem aūt nō habuero nihil mihi pdest. Sine amore ⁊ charitate q̄uis quisqȥ recte credat: ad beatitudinem peruenire nō potest. qȥ tanta est charitatis virtus: vt etiaȥ pphetia ⁊ martyriuȥ sine illa nihil esse credantur. Nullū premiuȥ charitatis pensatur. Charitas. n. vtutū oium obtinet pncipatū. Uñ ⁊ vinculū pfectionis charitas ab aplo dicit: eo q vniuerse vtutes eius vinculo religent. Dilectio dei morti ɔparat: dicēte salomōe. Ualida ē vt mors dilectio. iccirco qȥ sic mors violenter separat aīam a corpore: ita ⁊ dilectio dei violenter segregat hoieȥ a mundano ⁊ carnali amore. Qui dei pcepta ɔtēnit: deuȥ nō diligit. Neqȥ. n. regem diligimus: si odio leges eius habem⁹. Tenēda est cū sanctis viris vnitas charitatis. ⁊ q̄to se qsqȥ subtrahit mundo: tāto opus est vt se associet bonoꝝ ɔsortio. Charitas in dilectiōe dei ⁊ pximi ɔstat. Seruat āt in se dilectionē dei q a charitate nō diuidit proximi. Qui a fraterna societate secernit a diuine charitatis participatione priuat. Nec poterit deū diligere q noscit i pximi dilectiōe errare. Xps deus est ⁊ hō. Totū g̊ xpm nō diligit q hoiem odit. Bonoꝝ discretio est nō odire psonas: sed culpas: ⁊ recta dicta pro falsis nō spernere: sed pbare. Qui imperfecti sunt in dei amore sepe se a vitijs separare disponunt: sȥ pondere vitioꝝ grauati: rursus ad ea vitia que optant relinquere reuoluūtur.

De spe. Cap. IIII

Qui male agere non desistunt. vana spe indulgentiam de dei pietate regrunt. Quam recte quererent: si ab actione praua cessarent. Metuendū valde est vt neqȥ p spem venie quaȥ pmittit deus pseueranter peccemus. neqȥ qȥ iuste peccata distringit veniam desperemus. sed vtroqȥ periculo euitato ⁊ a malo declinemus ⁊ de pietate dei veniam speremus. Omnis quippe iustus spe ⁊ formidine nitet. qȥ nunc illum ad gaudium spes erigit nunc ad formidinem terror gehenne adducit.

De gratia. Cap. V.

Interdum peccantibus nobis deus dona sua non retrahit. vt ad spem diuine propitiatiōis mens humana consurgat. Nam non potest cōuersum spernere: qui peccantē suis beneficijs prouocat ad se redire. Confessionem hoīs nō esse humane virtutis. Nam si confessionem boni operis non in nobis deus operatur. cur per prophetam dicitur: confessio ⁊ magnificentia opus eius: Ab illo. n. nobis oia bona gra preueniente donant. Nā nihil boni opis dedimus p qd ɔfessionē fidei accipe meremur. Profect⁹ hoīs donum dei est. Nec a se pōt quisq̄ȥ. sȥ a dño corrigi. Nō. n. quicq̄ȥ boni hȥ ppriū hō: cuius via nō est eius: testante ppheta. Scio dñe qȥ nō est hoīs via eius: nec viri est vt ambulet ⁊ dirigat gressus suos. Sciant liberi arbitrij defensores nihil posse hoies in bonū sua pualere vtute: nisi diuine gratie sustentent iuuamine. Uñ ⁊ per pphetā dñs dic. Perditio tua israel. tm̄ in me auxiliū tuum: q̄si diceret: vt pereas tuo merito. vt salueris meo auxilio. Hoīs meritū superna gratia. non vt veniat inuenit. sȥ postq̄ȥ venerit facit: atqȥ ad indignā mentē veniens facit in ea meritū qd remuneret: q̄ solū inuenerat qd puniret. Quid. n. ex se ille latro meruit q de faucibus iferni crucē ascendit: de cruce paradisuȥ adijt: Reus qdē ille ⁊ fraterno sanguine venit cruentus: sȥ diuina gra in cruce mutat⁹. Sciendū q ⁊ nra sit iustitia i his q̄ recte agimus: ⁊ dei gratia eo q eā meremur. Hec. n. ⁊ dantis dei ⁊ accipiētis est hoīs. sicut ⁊ panē nostrū dicimus. quē tñ a deo accipere postulamus. Spiritalis gratia nō hoibus distribuitur. sȥ tantūmodo electis donat. Nō. n. oiuȥ est fides quā qdē ⁊ si plurimi suscipiūt opus tñ fidei non ɔsequunt. In diuisione donorū diuersi pcipiunt diuersa dei munera: nō tñ ɔceduntur vni oia: vt sit pro humilitatis studio q alter adiuuet in altero. Nā q i ezechiele aialium ale altera ad alterā pcutiunt vtutes designant sanctoꝝ: mutuo sese affectu puocantiū: atqȥ alterno exēplo inuicē sese erudiētiū. Munera gratiaꝝ alia isti: alia vo donant illi. Nec dant ita habere vni: vt non egeat alteri⁹. Posse fieri non ē dubiū: vt hi quos qdā virtutū excellentia antecedunt: dei repentina pueniti gratia: quosdā cōpendio sanctitatis pueniāt. ⁊ dū sint ɔuersione postremi. subito efficiunt vtutis culmine primi. Dū qsqȥ aliqd donū accipit. non appetat amplius q̄ȥ qd meruit. ne dū alterius mēbri offm̄ arripere tētat: id qd meruit pdat. Conturbat. n. corporis ordinē totū q nō suo ɔtent⁹ officio subripit alienū. Mali dona iō ad damnationē accipiunt qȥ illis non ad dei laudē sȥ ad suā vanitatē vtunt. Bonis male vtunt q ea q̄ a deo illis donata sunt. in malos vsus assumunt sicut ingeniū: sic ⁊ cetera dei dona. Multis dei donis gaudem⁹ q̄ nos ab eo pcepisse cognoscimus. Nā qd sapientes sumus: q diuites: q potētes existimus: nō alterius: sȥ poti⁹ diuino mūere sumus. Utamur g̊ optime diuinis bñficijs. quaten⁹ ⁊ deū non peniteat dedisse: ⁊ nobis accepisse sit vtile. Sicut auferre de⁹ dr hoi donū aliqd qd hō nō habuit id est qd accipe nō meruit. sic ⁊ obdurare dr deus hoiem nō eius faciendo duriciā. sȥ nō auferēdo eaȥ quā sibi ipse nutriuit. Nō aliter ⁊ obcecare dr quosdā de⁹ nō vt in eis eandē ipse cecitatē faciat. sȥ q p eoꝝ inutilibus meritis cecitatē eoꝝ ab eis ipse nō auferat. Plerisqȥ dei dona dant: pseuerantia vo doni nō datur. Et ide est q qdā pncipia hñt ɔuersiōis bona: fine vo malo clauduntur. Electi vo ⁊ ɔuersionis dona accipiunt ⁊ pseuerantiā doni. Ea ergo cā est q qdā ⁊ bñ incipiunt ⁊ bene finiunt.

De predestinatione. Cap. VI.

Gemina est predestinatio: siue electorum ad requiem: siue reproboꝝ ad mortem. Utraqȥ agit diuino iudicio vt semper electos superna ⁊ interiora seq faciat: semperqȥ reprobos vt infima ⁊ exteriora delectentur deferēdo permittat. Sicut ignorat hō terminum lucis ⁊ tenebrarum vel vtriusqȥ rei quis finis sit: ita plenius nescit quis ante suum finem luce iustitie preueniatur. vel quis peccatorum tenebris vsqȥ in suum terminū obscuret. aut quis post lapsuȥ tenebraꝝ ɔuersus resurgat ad lucē. Cūcta hec deo patēt: hoibus vo latēt. Cuius iustoꝝ ɔuersatio in hac vita pbabilis sit: incertū tamen hoibus esse ad queȥ sint

finem:

finē pdestinati sed oīa reseruari futuro examini. Mira dispositio est superne distributiōis p quā hic iustus amplius iustificat: ipius ampli⁹ sordidat. malus ad bonū aliqn̄ cōuertit: ꝛ bonus ad malū aliqn̄ reflectit. Uult qs eē bon⁹ ꝛ nō valet: vult alter eē mal⁹ ꝛ nō pmittit iterire. Dat ei q̄ sit mal⁹ q vult eē bon⁹. alius nec vult nec dat ei vt sit bonus. Iste nascit i errore ꝛ morit: ille i bono quo cępit vsq; ad finē pdurat. Tādiu i bono iste stat quousq; cadat: ille male diu viuēdo i fine saluat respectusq; cōuertit. Uult pdesse i bono iustus: nec p̄ualet. vult nocere malus ꝛ p̄ualet. Iste vult deo vacare: sz seculo ipedit. ille negocijs ipli cari cupit nec pficit. Dominat malus bono: bon⁹ damnat p impio. ipius honorat p iusto. Et in hac tāta obscuritate nō valet homo diuinam scrutari dispōnem: ꝛ occultuz p̄destinationis perpendere ordinem.

Ⅽ De conuersis. Cap. VII.

Non inchoātibus p̄miū pmittit: sz pseuerantib⁹. Scriptū ē.n. Qui pseuerauerit vsq; in finē hic saluus erit. Tūc.n. placet deo nr̄a cōuersio: qn̄ bo^m qd̄ ichoam⁹ pseuerāti fine ꝯplem⁹. Nā sicut scriptū est. Ue his qui sustinētiaz pdiderunt: idest opus bonum non consumauerūt. Indulgentia peccatoꝝ sciendum vbi quādo vel qualib⁹ dat. Ubi quippe nisi intra ecclīam catholicā: Quando nisi ante venturi exitus diem: Quia ecce nūc tēpus acceptabile. ecce nūc dies salutis. Qualibus nisi cōuersis: q per humilitatē ad paruuloꝝ trāseunt imitationē: de qbus dr̄. Taliū est.n. regnū celoꝝ. Nemo perpēdere pōt q̄ti sit pōderis iniustitia vel quāti fulgoris radio iustitia clareat: nisi qui prius toto mētis nisu cōuertat ad deū. qtatēus ipo lumie quo illustratur: ꝛ suā fęlicitatē agnoscat: ꝛ lumē qd̄ cęco corde nō itue batur itelligat. Tūc aūt inattigibilē itelligi posse iustitiā. dum eam quisq; sequi conuersus tentauerit q̄z lux non intelligitur nisi cū videt. Judiciū qd̄ in hoīs potestate cōsistit conuersionis est gratia p quā nosmetipos iudicam⁹ qn̄ flentes mala nostra punimus: ꝛ bono quod ex deo nobis ē solidius inhęrem⁹. Tripartitus describitur eē vniuscuiusq; conuersi profectus: id est primus corrigendi a malo. secundus faciendi bonum. tertius cōsequēdi boni operis p̄mium. Nam quod ait ppheta. Solue fasciculos deprimētes: mali est emendatio: quod vero adiecit. Frāge esuriēti panem tuum. operis boni est actio. In eo vero qd̄ subiungit: tunc erumpet quasi mane lumen tuum: operis boni ē retributio. Ergo nō pficit facere bonū: nisi correctū fuerit malū. Nec poterit quisq̄ ad cōtēplationē dei proficere: nisi se prius in bonis studuerit actib⁹ exercere. Multis modis terret de⁹ hoīes: vt vel sero cōuertantur: atq; exinde magis erubescant: q̄ tandiu expectati sunt vt redirēt. Nā nūc minis: nūc plagis: nūc reuelationibus quosdam concutit: vt qui volūtate conuerti despiciunt: commoti terroribus corrigantur. Pleriq; ex sola mentis deuotione conuertuntur ad deum. nōnulli vero coacti plagis conuertuntur qui ex deuotiōe nō cōuertebant. Juxta capitulū psalmi dicētis. In fręno ꝛ chamo maxillas eorum constringe qui non approximant ad te. Pleriq; aūt dum deuotione nō conuertunt: plagę stimulis feriunt: qui tamen nec sub verbere sentiūt vt aliquatenus corrigant: sicut egypt⁹ cui ꝛ pęnas dedit ꝛ emēdare nequit. De talib⁹.n. ait pphetá. Percussisti eos ꝛ nō doluerūt. attriuisti eos ꝛ nō renuerūt suscipere disciplinā. Nōnulli viri seculares elatione mentis tumentes: postmodū conuersi ad deuz religiosa sequūtur obediētia xp̄m. ꝛ qui antea celsitudine mūdiali tumebant: potesta ipsam elationē in studio humilitatis cōmutant. Quidā sunt q iam secrete conuersi sunt: quorū cōuersio q̄z nō pcedit ad publicū: apud existimationē humanā quales fuerūt tales adhuc esse putant. iaz tn̄ in dei oculis surrexerūt. Itē qdā adhuc hūano iudicio stare cernūtur: iam tn̄ in oculis dei ceciderūt. Multi apud hoīes reprobi sunt: ꝛ apud deū electi: atq; itē multi apud hoīes electi putant: ꝛ apud deū reprobi existunt Salomone dicēte. Uidi ingt ipios sepultos q cū adhuc viuerēt in loco scō erant ꝛ laudabant i ciuitate quasi iustoꝝ opeꝝ. Nullus g̊ se putet electū: ne forte iam apud deum sit reprobus.

Ⅽ De primordijs cōuersoꝝ. Cap. VIII.

PRimodū gen⁹ ē cōuersiōis ad deū: inchoationis cū dulcedine: medietatis cū labore: perfectiōis cū requie. Sz tn̄ plerūq; alij icipiunt a dulcedie. alij a tētationū amaritudine. oīs cōuersus an̄ ex fletu ichoet pcōꝝ: ꝛ sic transeat ad desideriū supnoꝝ. p̄us.n. lachrymis purgāda sūt vitia q̄ gessimus ꝛ tūc mūdata mētis acie id qd̄ querim⁹ mētis gaudio cōtēplemur: vt dū antea flendo peccati a nobis caligo detergit: mūdatis cordis oculis libere supna ispiciantur. An̄ necesse ē timore cōuerti ad deū. vt metu futurarū pęnaꝝ carnales illecebrę deuicāt. Deide oz abiecto timore ad amorē vitę ęternę trāsire. Perfecta eniz charitas foras mittit timorē. q aūt timet: pęnā hz: ꝛ nō est pfectus. vn̄ ꝛ apostolus. Nō eni iquit accepistis spūm seruitutis iteꝝ i timore: sz accepistis spūm adoptiōis: p quē. s. iā nō peccati pęna seruos cōprimit: sed amor iustitię liberos reddit. necesse ē oī cōuerso vt post timorē cōsurgere ad charitatem dei debeat quasi filius: ne sp sub timore iaceat q̄si seruus. tūc eni amorē nostrę cōuersionis oñdimus si denuo vt patrē diligim⁹ quē p̄us seruili mēte vere vt dominū formidabamus. Primordia cōuersorū blādis refouēda sūt modis. ne si ab asperitate icipiāt exterriti: ad p̄ores lapsus recurrant. Qui eniz cōuersū sine lenitate erudit exasperare potius q̄ corrigere nouit. Cōuersus qsq; antea ab ope corriged⁹ ē: postea v̄o a cogitatiōe vt p̄us refręnet prauū actū deinde appetitū ac delictū: vt qd̄ iam in ope nō apparet i cogitatiōe nequaq̄ pduret. oīs noua conuersio adhuc pristinę vitę hz cōmixtionē. pptera nequaq̄ ea v̄tus pcedere ad hoīuz oculos dz: donec ꝯuersatio vetus funditus ab aīo extirpet. Quisqs ex deteriore iam melior esse cępit: caueat de acceptis extolli v̄tutibus: ne graui⁹ p vanā gloriā corruat q̄ p̄us cū per lapsum vicioꝝ iacebat.

Ⅽ De conflictu conuersoꝝ. Cap. IX.

Quisq; conuersus si mox oēs carnis stimulos calcare cupiat: ꝛ sūma virtutū subire cōtēdat: si adhuc forte aliq̄ aduersa d̄ carnis molestijs tolerat. nō frangat: q̄z dispensator bonoꝝ nouit aduersitates reprimere vitioꝝ successione virtutū. Tūc magis grauari se qsq; ipulsu vitiorūz agnoscit dum ad cognitionē dei accesserit: sicut populus israel grauiori onere ab egyptijs premitur: dum per moysen diuina illi cognitio aperitur. Uicia enim ante cōuersionem q̄si pacem in homine habent. quando autem expelluntur acriori virtute consurgunt. Fiunt aūt inimica conuerso q̄ peccatori pspere blandiebant: atq; item fiunt blanda conuerso q̄ peccatori aduersa extiterūt. Multos hz cōflictus dei seruus ex recordatiōe opeꝝ p̄teritoꝝ. multiq; post cōuersionē etiam nolētes motum libidinis sustinēt. Qd̄ tn̄ ad dānationē non tolerant: sed ad pbationē. s. vt semp habeāt p excutiēda inertia hostē cui resistāt: dūmodo nō cōsentiant. Unde ꝛ nouerint serui dei se etiā a peccatis iā eē mūdatos: sed tn̄ cogitationū turpiū adhuc iterpellatione pulsari. An̄ cōuersionē p̄cedit turba peccatoꝝ: post ꝯuersionem sequit turba tētationū. Illa se obijciūt ne ad deum ꝯuertamur. ista se ingerūt ne liberi⁹ cordis oculis deū cernam⁹. Utriusq; tumultus insolētiā nob gignit: intentio

neqꝫ nostraꝫ sepe fraude multimoda intercludit: vtile ē dei
suo post conuersionē tētari quaten⁹ a tepore negligētie sollici
tātib⁹ vitys ad virtutes aīum p exercitiū pparet meritoꝝ.

¶ De remissa cōuersione. Cap. X.

Multos remissa cōuersio i pristinos errores redu
cit: ac viuēdi tpe resoluit. hoꝝ ḡ exēpla q̄sqꝫ cō
uersus caueat: ne dū timorē dei a tepore icipis rur
sus mūdanis errorib⁹ imergat. Tepidus i cō
uersiōe ociosa vba et vanas cogitatiōes noxias
eē nō cōspicit. Qr si a torpe mēti euigilauerit. ea q̄ leuia exi
stimabat: cōfestiꝫ quasi horrēda atqꝫ atrocia pertimescit.
Fraus ꝛ desidia in omni bono opere formidanda ē. Frau
dem facimus Deo quotiens de ipsius donis ꝛ muneribus
gliā propriam, ꝛ humanam laudem appetimus: ꝛ de bono
opere nostro nosmetipsos non deum laudamus. Desidiā
vero agimus quotiēs p torporē languide ea q̄ dei sūt opa
mur: omnis ars seculi hui⁹ strenuos amatores hꝫ. ꝛ ad exe
quēdū pmptissimos. et hoc pinde fit: qꝛ pñtē hꝫ opis sui
remuneratiōnē. Ars vero diuini timoris plerosqꝫ hꝫ secta
tores: languidos: tepidos: pigritie iertia cōgelatos: sed hoc
pinde ꝙ labor eoꝝ nō pro pñti: sꝫ pro futura remunera
tiōe differt. Jōqꝫ duꝫ eoꝝ laborē mercedis retributio ñ sta
tiꝫ ꝯsequit: spe ipsi pene dissoluta languescūt. Unde ꝛ ma
gna illoꝝ glia pdicat q bone cōuersionis pncipia augmen
to solidiore cōsumāt: atqꝫ eo ad pmerendā retributioneꝫ
clariores pparātur: quo firmi⁹ duri itineris labores ꝛ icho
ant ꝛ cōsumāt. Quidā pmo cōuersionis calore ad vtutes
sese accingūt: accedēte vo pgressu dū imoderate terrenis
reb⁹ icūbūt: puluere ifirmi appetitus obscurant. vñ ꝛ dñs
de bonis seminibus i spinis iactatis dicit. Qd̄ aūt cecidit i
spinis: hi sūt q audiūt verbū dei: ꝛ a sollicitudine seculi vl
fallatia diuitiaꝝ suffocāt verbū ꝛ sine fructu efficiūt. Nu
per cōuersi nequaq̄ debēt i curis exteriorib⁹ puehi. nā si
iplicētur cōfestiꝫ q̄si plātata arbuscula: ꝛ nec dū radice p
fixa cōcutiunt pariter ꝛ arescunt. Ualet interdū cōuersis
pro aīe salute mutatio loci. Plerūqꝫ enī dū mutat locus:
mutat ꝛ mentis affectus. Congruuꝫ est eniꝫ inde etiaꝫ cor
poraliter auelli: vbi q̄sqꝫ illecebris deseruiuit: nam locus
vbi praue quisqꝫ vixit hoc in aspectu mentis opponit: qd̄
semper ibi vel cogitauit vel gessit.

¶ De exemplis sanctorum. Cap. XI.

Ad conuersionem seu correptionem mortaliuꝫ
multum prosunt exempla bonorum. Mores
enim incohātium non queunt pficere ad be
ne viuēdū nisi pfectoꝝ iformētur exemplis pa
trum. Reprobi aūt nō attendūt documēta bo
noruꝫ: que imitent in melius: sed ppōnūt sibi exēpla ma
loꝝ quibus ad suoꝝ moꝝ puersitatem vtant in peius. ob
hanc vtilitatē scribunt sāctoꝝ ruine ꝛ reparatiōes vt speꝫ
faciāt salutis humane: ne quisq̄ post lapsum penitēdo de
speret veniā: dū cōspicit sanctoꝝ reparationē fuisse ēt post
ruinā: sciāt flagitio deditī ad quā vtilitatē eoꝝ exēpla po
nant sāctoꝝ. s. vt aut sint quos imitent ad reparationem
aut certe ex eoꝝ cōpatiōe durius de inobedientia punian
tur. Propterea virtutes sanctoꝝ ad exemplū nostrū deus
proposuit: vt quanto de imitatione eoꝝ conferri possunt
nobis iustitie premia: tanto de perseuerātia mali sint gra
uiora tormēta. Si enim ad boni incitamētū diuina quib⁹
admoneremur precepta deessēt pro lege nobis sanctoruꝫ
exempla sufficerēt. At ꝯ dū ꝛ nos deus pceptis suis admo
neat ꝛ vite sanctoꝝ bōi opis nob exēpla pponat: nulla est
iaꝫ de reatu excusatio: qꝛ ꝛ lex dī ad aures nr̄as q̄tidie pul
sat: ꝛ factoꝝ documēta bonoꝝ cordis nostri itima prouo
cant. Et si prauoꝝ sepe secuti sum⁹ exempla: cur nō imite
mur sanctoꝝ digna ꝛ deo placita facta. Et si apti fuimus
imitari iniquos in malū: cur pigri sumus imitari iustos in
bonū. Orādus ē de⁹ vt vtutes quas preparauit sanctis ad
coronā: nob ad pfectū sint posite nō ad penā. Proficient
aūt ad pfectū nostrū si tot exempla voluerimus imitari
vtutū. Certe si ea potius auersati q̄ imitati fuerim⁹ ad dā
nationeꝫ nr̄am erūt: qui ea legendo implere neglexim⁹.
Multi vitā sanctoꝝ imitant: ꝛ de morib⁹ alterius effigiē
vtutis sumūt: tanq̄ si ymago quelibet itendat: ꝛ de ei⁹ simi
tudine spēs picta formet: sicqꝫ fit ad imaginem similis il
le q ad silitudinē viuit imaginis. Qui sāctū viꝝ imitat q̄
si exēplar aliqd̄ ituet: seseqꝫ in illo quasi in speculo pspicit
vt adyciat qd̄ deesse virtutis agnoscit. Minus eniꝫ seipꝫ
homo ex semetipso cōsiderat: sed dum alterum intendit
id qd̄ min⁹ est luminis adycit. Perfectoꝝ est iaꝫ viroꝝ ñ
quelibꝫ sanctoꝝ imitādo: sed ipsam veritatē intuendo ad
cuius imagineꝫ facti sunt iustitiaꝫ operari. Et hoc idicat
qd̄ scribitur. Faciamus hominē ad imaginem ꝛ similitu
dinem nostrā: qꝛ ipaꝫ intelligendo imitatur diuinitatem
ad cui⁹ factus est similitudinem. Iste ergo tantus est vt
non egeat homine demonstratore iustitie: sed ipsam com
templando imitetur iustitiam. Exempla sanctoꝝ: quibus
edificatur homo: varias faciunt cōsectari virtutes: humi
litatis ex xpo: deuotionis ex petro: charitatis ex ioāne: obe
dientie de abrahā: patiētie de ysaac: tolerātie de iacob: ca
stimonie de ioseph: māsuetudinis de moyse: constātie de
iosue: benignitatis de samuel: misericordie de dauid: absti
nētie de daniele: sic ꝛ cetera facta priorū quo labore: quo
moderamine: quaue intentione vel compūctione geran
tur vir sanctus imitando considerat.

¶ De compunctione cordis. Cap. XII.

Compunctio cordis est humilitas mentis. cū
lachrymis exoriēs de recordatiōe peccati ꝛ ti
more iudicy. Illa est ꝯuersis perfectior cōpū
ctionis affectio: que oēs a se carnaliuꝫ deside
riorum affectus repellit: ꝛ intentionē suaꝫ to
to mētis studio in dei cōtemplationē defigit. Geminam
esse cōpūctionem: qua propter deum aīa cuiusqꝫ electi af
ficitur. id est vel dum opeꝝ suoꝝ mala cōsiderat: vel duꝫ
desiderio eterne vite suspirat. Quattuor eē qualitates affe
ctionū q̄bus mēs iusti tedio salubri cōpungit: hoc est: me
moria pteritoꝝ facinoꝝ: recordatio futuraꝝ penaꝝ: cōsi
deratio pegrinationis sue in huius vite lōgingtate: deside
riū supne patrie: q̄ten⁹ ad eā q̄toti⁹ valeat puenire. Quisqꝫ
peccatoꝝ meoria cōpungitur ad lamēta tūc dī se pñtia sci
at visitari qñ id qd̄ se admisisse recolit iteri⁹ erubescit: suo
qꝫ iuditio penitēdo iā pūit. nā tūc petr⁹ fleuit qñ i eū xp̄s
respexit. vñ ꝛ ps. Respexit igt ꝛ cōmota ē ꝛ cōtremuit ter
ra. Gressus dī st̄ i corde hoīs iterioris qñ bōa dsideria sur
gūt vt calcent mala. Qñ g̃ista i corde hōis fiūt sciēdū est
tē eē deū p graꝫ cordi hūano pñtē: vñ se tūc magl hō acue
re ad cōpuctionē dꝫ qñ sentit deū iteri⁹ opatē: quo mens
hōis iusti ex vā cōpūctiōe rapiat ꝛ qualr̄ ifirmata reuerta
tur. ꝯgustate lucis magnitudine illū nosse posse q iā aliqd
ex ide gustauit. Sūt q nō ex vā cordis cōpūctiōe sui accu
satores fiūt: sꝫ tm̄ ad h̄ esse se pctōres assignāt vt ex ficta
hūil⁹ confessionis locuꝫ inueniāt sanctitatis.

¶ De cōfessiōe pctōꝝ ꝛ penitētia. Cap. XIII.

Ex eo vnusq̄sqꝫ iust⁹ eē icipit: ex quo sui accu
sator extiterit. Multi aūt ecōtra semetipos
pctōres fatent: ꝛ tñ semetipos a pctō nō sbtra
hūt. Magna iaꝫ iusti⁹ pars ē seipꝫ nosse hō ꝙ
prauus est: vt ex eo diuine virtuti subdatur
humilius: ex quo suam infirmitatem agno
scit. Bene se iudicat iustus in hac vita: ne iudicetur a deo
dānatione perpetua. Tunc autē iudicium de se quisqꝫ su
mit: quādo

mit: qñ per dignam penitētiā sua praua facta cōdemnat. Amaritudo penitētie facit animū ꝛ sua facta subtilius discutere: ꝛ dona dei que cōtempsit flēdo cōmemorare. Nihil āt peius q̃ȝ culpā agnoscere nec deflere. Duplicē haberē dȝ fletū in penitētia omnis peccator: siue qꝛ ꝑ negligētiaȝ bonum nō fecit: seu qꝛ malū ꝑ audaciā ꝑpetrauit. Qđ.n. oportuit nō gessit: ꝛ gessit qđ agere nō oportuit. Ille penitentiā digne agit q reatū suū satisfactione legittima plangit: cōdemnando.s. ac deflendo q̃ gessit: tanto inde plorando ꝓfusius: q̃ȝto extitit in peccato ꝓclíuius. Ille penitētiā digne agit q sic p̃terita mala deplorat: vt futura iterū nō cōmittat. Nam q plangit peccatuȝ: ꝛ iterū admittit peccatū: quasi si quis lauet laterem crudum: quē q̃ȝtomagis eluerit tāto amplius lutū facit. Quāuis q̄sqȝ sit peccator ꝛ impius si ad penitētiā cōuertat̄: cōsequi posse veniam creditur. Nullus.n. de bonitate dei dubitat: sed sola accipiētiū prauitas cōferri sibi indulgentiā abnegat. In hac vita tm̄ penitētie pȝ libertas: post mortē vero nullā correctiōis eē liniam. Unde ꝛ dominus dicit. Me oportet operari opera ei⁹ q me misit donec dies est. Ueniet āt nox qñ nemo potest operari. Hinc ꝛ ꝓpheta. Date inquit dño deo nr̄o gloriaȝ anteq̃ȝ cōtenebrescat.i. añq̃ȝ mors eterna ꝑueniat. In hac vita dum estis: deuȝ per pniam glorificate. Adhuc in hoc seculo penitentiā operātibus dei misericordia subuenit. In futuro aūt iam nō operamur: sed rōnem nostrorum operū ponim⁹. Per id deteriorant̄ plerūq̃ȝ iniqui q ꝑ patientiā dei spacium accipiūt emēdandi: qꝛ illi mora viuendi nō vtunt̄ ad penitētiaȝ: sed ad peccandi vsurpāt audaciam. A malo aūt in deterius vadit q tempus sibi ad penitēdū indultū ad libertatem praui operis v̄tit. Festinare debet ad deū penitendo vnusquisqȝ dum potest: ne si duȝ pōt noluerit: cum tarde voluerit oīno nō possit. Proinde ꝓpheta ait. Querite dñm dum inueniri potest: īuocate eū dum ꝓpe est. Et vbi inueniri potest nisi in hac vita: in qua etiam ꝛ ꝓpe est oībus inuocantibus se: Nam tunc iaȝ lōge erit quando dixerit. Ite in ignē eternū. Modo aūt nō vr̄ ꝛ prope est: tunc videbitur ꝛ ꝓpe nō erit: qꝛ ꝛ videri poterit ꝛ nō poterit īueniri. Si quādo quisq̃ȝ peccare pōt penitet: vitamqȝ suam viuens ab omni crimine corrigit: nō dubiū q moriens ad eternam trāseat regem. Qui autem praue viuendo penitētiam ī mortis agit periculo: sicut ei⁹ damnatio incerta est: sic remissio dubia. Qui ergo cupit certus esse in morte de indulgentia: sanus peniteat: sanus ꝑpetrata facinora defleat. Sunt qui penitētibus securitatem cito pollicētur: quibus bene per prophetaȝ dicitur. Curabant cōtritionem filie populi mei cū ignominia dicētes pax: ꝛ nō erat pax. Cū ignominia igitur curat cōtritioneȝ: qui peccāti ꝛ nō legittime penitēti ꝓmittit securitatē. Uñ ꝛ sequit̄. Cōfusi sunt qꝛ abominationē fecerūt.i. confusi sunt nō penitēdo: sed penas luendo. Aliter eniȝ confunditur coraȝ iudice reus dū plectit̄: atq̃ȝ alr̄ qui de malo ope erubescēs corrigit̄. Ille enim qꝛ reprehēsus est confunditur: iste qꝛ se malum fecisse memorat̄. Quāuis per penitētiā ꝓpitiatio peccatorū fit: sine metu tamē hō esse nō debet: qꝛ penitētis satisfactio diuino tm̄ pensatur iudicio nō hūano. Proinde qꝛ miseratio dei occulta est: sine intermissione flere necesse est. Neq̃ȝ enim vnq̃ȝ oportet penitēteȝ habere de peccatis securitatē. Nam securitas negligentiā parit: negligentia autem sepe incautum ad vitia trāsacta reducit. Dum per penitentiam expulsa fuerint ab homie vitia: si forte post hec ītercedente securitate quelibȝ culpa subrepserit: cōfestim delectationes pristine vitiorum mētem auidius irrepūt: pulsanteśqȝ hoīem inconsuetis operibus grauius pertrahunt: ita vt sint nouissima hominis illius peiora prioribus.

De desperatione peccantiū. Cap. XIIII.

NOn per locorū spacia: sed per effectū bonū vel maluȝ itur recediturue a deo. Neqȝ eni gressu pedum: sȝ gressu operū vel morū elongamus vl̄ ꝓpinquamus ad deum. Perpetrare flagitium aliquod mors anime est: cōtēpnere penitētiaȝ ꝛ permanere in culpa: descendere in infernū post morteȝ est. Ergo peccare ad mortē ꝑtinet: desperare vero in infernū descēdere. Unde ꝛ scriptura ait. Impius dum in ꝓfunduȝ malorū vēerit cōtēpnit. Sepe dyabolus eos quos conuerti ad penitētiā aspicit: īmanitate scelerū ꝑcussos ad desperationē deducit: vt subtracta spe venie: trahat in diffidentiā quos nō potuit retinere ꝑseuerantes in culpa. Sed penitens p̄uidere dȝ callidas cōtra se hostis īsidias: sicqȝ dei iusti[am] metuat: vt tm̄ q̃ȝuis in magnis scelerib⁹ de misericordia eius confidat. Amplius letat̄ deus de aīa desperata ꝛ aliqñ cōuersa: q̃ȝ de ea que nunq̃ȝ extitit perdita: sic̄ de ꝓdigo filio qui mortuus fuerat ꝛ reuixit: perierat ꝛ inuentus est: de cuius regressu magnū fit gaudiū patris. Nō alr̄ corā deo ꝛ angelis copiosius est gaudiuȝ de eo qui a periculo liberatur: q̃ȝ de eo qui nunq̃ȝ nouit pcti ꝑiculū. Quāto eni cōtristat res perdita: tātomagis si fuerit inuenta letificat: sicut in euāgelio pastor ille exultat q ꝑditā ouem inuentam humeris suis gaudens reportat. Nullus desperare dȝ veniā: ēt si circa finē vite ad penitētiā ꝯuertat̄. Unūquēqȝ.n. de⁹ ð suo fine nō ð vita p̃terita iudicat. Hoc q̄ppe ꝛ legis testimonio edocet̄: q hō de suo extremo iustificat̄ quādo deus ꝓ asini p̄mogenito ouē iussit offerri. hoc est immūdiciam vite prioris mutādaȝ ꝑ innocentiā boni finis. Unde ꝛ cauda iubetur offerri in hostiam.i. vita extrema in penitentiā. Multi superna respersi gratia in extremis suis ad deū reuertunt̄ ꝑ penitētiā: ꝛ quecūqȝ mala gesserunt quotidianis fletibus purgāt: atqȝ in bonis factis mala gesta cōmutant: quibus iuste totum qđ deliquerāt ignoscitur: qꝛ ipsi qđ male gesserūt penitēdo cognoscūt. In vita hoīs finis querēdus est: qm̄ deus nō respicit quales antea viximus: sȝ quales circa finē vite erimus.

De his q a deo deserunt̄. Cap. XV.

DEserēte dō nullū penitere: deo respiciēte sua vnūquēqȝ facta videre ꝛ plāgere ꝛ vñ ceciderit cogitare. Nōnulli aūt ita despiciunt̄ a deo vt deplorare mala sua nō possint ēt si velint. Cōsilio imundorū spirituū h̄ ē: qꝛ ipsis negatū ē post p̄uaricationē regredi ad iusti[am]. obserare aditū penitētie hoīb⁹ cupiūt: ne vl̄ ipsi reuertāt̄ ad deū: eosqȝ socios ī ꝑditiōe hr̄e ꝯtēdūt: q̄buscūqȝ fraudib⁹ īsistētes: vt aut ðserant̄ a deo: aut flagelli imāitate. ðsperēt. Ingemiscēdū ē iugiter ꝛ postposita securitate lugēdū: ne dei secreto ꝛ iusto iudicio ðserat̄ hō: ꝛ ꝑdēd⁹ i ptāte dēonū reliquat̄. Nā reuera quē de⁹ deserit: demones suscipiūt. Dominici cōtēptores p̄cepti: stati vt auertunt̄ a deo: a malignis spiritib⁹ occupant̄: a q̄bus ēt vt mala faciant persuadent̄. Hinc ē illud ꝓpheticū. Inimicos dei ꝑsequunt̄ tenebre: que ītelligunt̄ demones. Uñ ꝛ in psalmo legit̄. Immissiōes ꝑ angelos malos. Quidā reproborū in ptāte demonū occulto dei iudicio ꝛ iustissimo redigunt̄ Esaia testāte. Ipse misit eis sortē: ꝛ man⁹ ei⁹ diuisit eis eaȝ ī mēsura: vsqȝ in eternū possidebūt eaȝ. Quidā electorū dimittunt̄ dina iustitia incidere in errorē pcti: sȝ tm̄ miseratiōe eius reducti denuo ꝯuertūt̄. De talib⁹.n. ꝑ ꝓphetā dñs loq̄t̄. Et dimisi eū ꝛ reduxi eum ꝛ reddidi ei cōsolationē. Nōnunq̃ȝ ēt reuertēs deus ad hominem quem deseruerat: rursus affligens visitat: ꝛ per lamenta lachrymarū ac penitētie afflictioneȝ a peccatis expurgat: dicente Iob ad deū. Propter supbiam sngt quasi leenā capies me reuersusq̃ȝ mirabiliter me crucias.

Reuertens eniʒ deus hoīem cruciat: qñ quē peccantē de seruerat: flagellādo iteꝝ visitat. Malis actibus cōtra nos amplius celestē iracūdiā nequaq̄ꝫ ꝓuocare debemus: qn potius si penitendo digna deo acta gesserimus: seueritatē eius in clementiam cōmutabimus. Nam ille qui nos ma los tolerat: non dubiū est ꝙ cōuersis clementer ignoscat. Naꝫ ꝙ seruatᷣ nobis tempus penitētię vt non simul mor/ te obruamur ꝑcipiti: sed detᷣ locus satisfactionis: hoc totuꝫ de dei procedit clementia: vt nos non damnet crudeliter: sed expectet ad penitentiam patienter.

De his q̄ ad delictū pꝰ lachrymas reuertuntᷣ. Cap. XVI.

Irrisor est non penitens qui adhuc agit qđ pen tet: nec videtᷣ deum poscere subditus: sed sub/ sanare superbus: canis reuersus ad vomitum: ꝛ penitens ad peccatum. Multi enim lachry/ mas indesinēter fundunt: ꝛ peccare non desi/ nunt. Quosdaꝫ accipere lachrymas ad penitētiā: ꝛ effectū penitētię nō hr̄e: qꝛ incōstantia mentis nūc recordatione peccati lachrymas fundunt. nunc vero reuiuiscente vsu ea quę fleuerunt iterādo cōmittunt. Qui ꝛ preterita vult plā gere: ꝛ actionibus secularibus incubare: iste iustam mun/ dationem non habet: quoniam adhuc agit quę penitendo deflere possit. Esaias peccatoribus dicit. Lauamini mūdi estote. Lauatur itaqꝫ ꝛ mundus est: qui ꝛ ꝑterita plangit: ꝛ flenda iteꝝ nō cōmittit. Lauatur ꝛ nō ē mūdus qui plā/ git quę gessit nec tamē deserit: ꝛ post lachrymas ea quę de fleuerat repetit. Sic deniqꝫ ꝛ alibi aīaꝫ penitētē atqꝫ ite/ rum deliquentē sermo diuinus increpat dicens. Quam vi lis facta es nimis iterans vias tuas. Quisquis ergo culpas pręteritas plorat: hunc necesse est moduꝫ teneat: vt sic ad/ missa defleat: ne iteruꝫ flenda cōmittat. Ueh mihi misero Isidoro qui ꝛ penitere retro acta negligo: ꝛ adhuc peniten da committo.

De peccato. Cap. XVII.

Duobus modis peccatū ꝯmittitᷣ. i. aut vi cupi ditatis: aut metu timoris: dū vł q̄sqꝫ vult adi pisci qđ cupit: vel timet ne īcurrat qđ metuit. Quattuor modis cōmittitᷣ pctm̄ in corde: qua/ tuor ꝑpetratᷣ ex ope. Admittitᷣ corde suggestio ne demonū: delectactiōe carnis: cōsensiōe mētis: defēsiōe elatiōis. Cōmittitᷣ ope: nūc latēter: nūc palā: nūc ꝯsuetudi ne: nūc desperatione. Istis ergo gradibus ꝛ corde deling/ tur: ꝛ ope malicia ꝑpetratᷣ. Tribus modis peccatū gerit: ħ ē ignorātia: īfirmitate: industria: ꝑiculo aūt penaꝝ diuerso. Ignorātię nāqꝫ mō peccauit ī paradiso eua sicut apostolꝰ ait. Uir nō est seductus: mulier aūt seducta in ꝑuaricatio/ ne fuit. Ergo eua peccauit ignorātia: adam vero industria: qꝛ non seductus: sed sciens prudensqꝫ peccauit. Qui vero seducitᷣ: quid cōsentiat euidēter ignorat. De īfirmitate āt Petrus deliquit: qñ ad metū iterrogātis ancille xp̄ꝫ nega uit. vñ ꝛ post peccatū amarissime fleuit. Grauius est infir/ mitate q̄ꝫ ignorātia quēq̄ꝫ delinquere: grauiusqꝫ industria q̄ꝫ infirmitate peccare. Industria nanqꝫ peccat qui studio ac deliberatiōe mētis malū agit. infirmitate autē q̄ casu vel ꝑcipitatione delinquit. Nequius auteꝫ ꝛ de industria peccant: qui nō solū nō bene viuūt: sed adhuc ꝛ bene viuē tes si possunt a vitate diuertūt. Sunt enim q̄ ignoranter peccant: ꝛ sunt qui scienter. Sūt etiam ꝛ qui pro ignoran/ tię excusatiōe scire nolūt: vt minꝰ culpabiles habeantᷣ: quī tamē seipsos nō muniunt: sed magis decipiūt. Nescire enī simpliciter ad ignorantiā ꝑtinet. noluisse vero scire ad cō/ tumacem supbiam. Uolūtateꝫ q̄ppe propꝛꝫ dn̄i velle ne/ scire: q̄d aliud est q̄ꝫ velle dn̄ꝫ supbiendo cōtemnere? Ne mo igitᷣ se de ignorātia excuset: qꝛ deus nō solum eos iudi cat qui a cognitiōe sua reuertuntᷣ sed etiā ꝛ illos qui nesci erunt: testante eodem domino per ꝑpħam. Disperdā igt hoīes a facie terre ꝛ eos qui auertuntᷣ post terguꝫ dn̄i: ꝛ q̄ nō quęsierūt dn̄m: nec iuestigauerūt eū. Et psalmus. Effū de inquit iram tuā in gentes q̄ te nō nouerunt.

De leuioribus peccatis. Cap. XVIII.

Multi vitā sine crimine hr̄e possunt sine pecca/ to nō pn̄t. Nam q̄uis in hoc seculo magna iu/ stitię quisqꝫ claritate resplendeat: nunq̄ꝫ tamē ad purū peccatoꝝ sordibus caret Joanne apo/ stolo attestante qui ait. Si dixerimꝰ qꝛ peccatū nō habemus: ipsi nos seducimus: ꝛ veritas in nobis nō ē. Quędam sunt facta similia peccatis: sed si bono animo fi ant: non sunt peccata: vtpote potestas: si nō se vlciscēdi cu piditate: sed magis corrigendi studio vlciscatᷣ in reum qui delinquit. Item sunt peccata leuia quę ab incipientibus quottidiana satisfactione purgantᷣ: quę tamen a perfectis viris: velut magna crimina euitantur. Quid autem hoīes peccatores de magnis sceleribus agere debēt: quādo etiaꝫ ꝑfecti leuia queqꝫ delicta quasi grauissima lugent? Nō so lū grauia: sed ꝛ leuia sunt cauenda peccata. Multa enim leuia vnuꝫ grande efficiunt: sicut solēt ex paruissimis gut/ tis imēsa flumina crescere. Nūerositas eniꝫ in vnū coacta exundātē efficit copiā. Peccata q̄ īcipiētibꝰ leuia sūt: perfe ctis viris grauia reputantᷣ. Tanto enim maius cognoscitᷣ esse peccatum quāto maior qui peccat habetur. Crescit. n. delicti cumulus iuxta ordinem meritoꝝ: ꝛ sępe qđ mino/ ribus ignoscitur maioribus imputatur.

De grauioribus peccatis. Cap. XIX.

Experimento vel cōtēptu minoꝝ peccatoꝝ ma iora cōmitti peccata: vt durius feriantᷣ pro ma gnis sceleribus: qui de paruis corrigi noluerūt. Judicio autē diuino in reatū nequiorē labuntᷣ: qui distringere minora facta sua cōtemnunt. Multi a crimine in crimē corruunt: qꝛ dei cognitioneꝫ ha bentes: timorem eius negligunt: ꝛ quem nouerunt per sci/ entiam: per actionē nō venerantᷣ. Ideoqꝫ cęcant diuino iudicio puniēda cōmittere: ꝛ in penam cōmissi facinoris facius deterius addere. Sepe peccatū alterius pcti causa est qđ cōmittitᷣ cum aliud ex ipso quasi sua soboles oritur sicut fieri solet nasci libidinem ex nimia ventris ingluuie. Pena vero peccati peccatum admittitur: qñ pro merito cuiusqꝫ pcti: deo dīserēte in aliud peccatū deterius itur: de quo amplius qui admiserit sordidetur. Ergo ꝑcedens pec catum causa est sequentis peccati: sequens vero peccatuꝫ pena est precedentis delicti. Precedentia itaqꝫ peccata se quentium sunt criminū causa: vt illa quę sequuntur sint ꝑ cedentiuꝫ pena. Precedentium peccatorum pena: ipsa vo/ catur induratio veniens de diuina iustitia. Hinc est quod ait ꝑpheta. Indurasti cor nostrum ne timeremus te. neqꝫ eniꝫ quicunqꝫ iusti sunt a deo impelluntur vt mali fiant: sed dum mali iam sunt: indurantur vt deteriores existāt: sicut ꝛ apostolus dicit. Quoniā veritatem dei nō recepeꝛt vt salui fierent: imisit illis deus spm̄ erroris. Facit ḡ deꝰ quosdaꝫ peccare. s; in quibus talia iaꝫ peccata ꝑcesserint: vt iusto iudicio eius mereantᷣ in deterius ire. Alia quippe peccata ꝑcedentibus alijs peccatis ꝓlabuntur in penam quā peccata merentᷣ. Quedā de ira dei veniūt peccata: q̄ ꝓ merito alioꝝ cōpensantᷣ peccatoꝝ. Uñ ꝛ ꝑpħa. Ecce in quit tu iratus es ꝛ nō peccauimꝰ. ī ipsis fuimꝰ semp: tanq̄ꝫ si diceret. Qꝛ sempi peccatis fuimꝰ: iratus es vt deteriꝰ pec caremꝰ. Quid. n. sit irā dei mereri: q̄d vo ꝓuocare: prudēs lector debet scire. Grauior nāqꝫ est ira quę ꝓuocatᷣ q̄ꝫ ea q̄ meretᷣ. Nā meremur qñ ignorādo peccamꝰ: ꝓuocamꝰ qñ scimꝰ bonū facere nec volumꝰ. Nūc irā dei dū viui sumꝰ vitare possumꝰ. Timeamꝰ ḡ ne veniēte illo terrore iudicij sentiri

sentiri possit:vitari nõ possit.

⁋ De manifestis occultisqȝ peccatis. Cap. XX.

Maioris est culpę manifeste q̃ȝ occulte peccarẽ. Duplr.n.reus est q aperte delinquit:qꝛ ⁊ agit ⁊ docet. De talibꝰ Esaias dicit. Et peccata sua quasi sodoma p̃dicauerũt:nec absconderũt. Multi enim publice deliquẽtes sine vllo põdere sua flagitia p̃dicãt:nec vlla vtũẽ sceleris verecũdia. Quedã.n.iam iustitię portio ẽ inıqtatẽ suã hoi abscondere ⁊ in semetipso de peccatis ꝓprys erubescere. Peccatũ perpetrare crimẽ est:peccatũ p̃dicare clamoꝛ est. De quo etiã dicit apostolus. Et clamoꝛ auferatẽ a vobis cuȝ oi malicia idest cũ ipsis pctĩs. Ex eo ipo q̃ qsqȝ pctm̃ qd̃ agit nõ abscõdit iudicy iã eẽ iudicium:qꝛ nõ erubescitẽ nisi de cõsciẽtię reatu. Ergo ⁊ hoc ipso quo quisqȝ de facto suo erubescit:ipse sibi iam iudex fit.

⁋ De peccati amoꝛe. Cap. XXI.

Aliud est nõ peccare amoꝛe dilectionis dei:aliud timoꝛe supplicy. Qui.n.amoꝛe charitatis dei nõ peccat:hoꝛrescit oẽ malũ amplectẽdo iustitię bonũ:nec eũ delectat peccatũ ẽt si sceleris ipunitas ꝑmittatẽ. Qui võ sola pena supplicy in se vitia repꝛimit:q̃ȝuis nõ expleat opus pcti:viuit tñ in eo volũtas peccãdi:doletqȝ sibi illicitũ:qd̃ lex ꝓhibere dinosciẽ. Ille ḡ mercedẽ boni operis ꝑcipit q amãdo iustitiã facit:nõ is qui eaȝ solo metu penaꝝ inuitus custodit. Quidã ⁊ diligũt peccatũ ⁊ faciũt:qdaȝ diligunt tñ ⁊ nõ faciunt:pleriqȝ vero faciũt tñ ⁊ nõ diligũt. nõnulli pctm̃ ñ faciũt ⁊ tñ iustitiã oduınt. Grauius aũt peccat qui nõ solũ peccatũ diligit sȝ ⁊ facit:q̃ȝ q nõ facit ⁊ diligit: grauiusqȝ interdũ qui diligit ⁊ nõ facit:q̃ȝ q facit ⁊ odit. Grauissimũ ẽ nõ solũ facere:sed ⁊ diligere peccatũ. Nam sũt quidam q confestim ꝑacto flagitio cõfundũẽ. ⁊ sunt q nõ solũ nõ dolent gessisse malũ:sed ẽt de ipso malo opere gloꝛianẽ. Sicqȝ ad cõparatiõeȝ mali fit deterius:dũ de vicys gratulantes extollunẽ in peius. De talibus ait salomõ. Qui lętanẽ cũ malefecerint:⁊ exultant in rebus pessimis.

⁋ De peccandi necessitate. Cap. XXII

Interdũ q̇ꝫ mali sumus:necessitate potius nõ volũtate existimus. Vertenda est aũt nec̃itas mali in volũtatem boni. Pleriqȝ nõ volũtate sed sola necessitate peccãt:ꝑtimescẽtes temporaleȝ inopiã. Et dũ p̃ñtis seculi necessitateȝ refugiunt.a futuris bonis p̃uanẽ. Iteȝ nõnulli peccatum voluntate nõ necessitate cõmittunt:nullaqȝ coacti inopia existunt iniqui:sed tñ gratis cupiũt esse mali. Neqȝ.n.ipsam rem amant quam appetunt:sed ipsa tantum peccati malicia delectantur.

⁋ De peccandi cõsuetudine. Cap̃. XXIII.

Melius est peccatũ cauere q̃ȝ emẽdare. Facilꝰ.n. resistimus hosti a quo nondũ victi sumus:q̃ȝ ei a quo iã supati ac diuicti cognoscimur. Omne peccatum anteq̃ȝ admittatẽ amplius ꝑtimescitur. Quãuis aũt graue sit:dum in vsu venerit leue existimatur ⁊ sine vllo metu cõmittitur. Istis fomitibꝰ quasi quibusdã gradibus coalescit omne peccatũ. Cogitatio nãqȝ praua d̃lectationẽ parit:d̃lectatio ꝯsẽsiõeȝ:ꝯsẽsio actionẽ:actio consuetudinem:consuetudo necessitateȝ. sicqȝ his vĩculis hõ implicatus quadã chatena vicioꝝ tenetẽ astrictꝰ:ita vt ab ea euelli neq̃ q̃ȝ valeat:nisi dĩna gr̃a manũ iacẽtis app̃hẽdat. Peccatũ admittere cadere ẽ ĩ puteũ ꝯsuetudinẽ võ peccãdi facere:os putei est coangustare:ne is q cecidit valeat exire. Sȝ ĩterdũ ẽt tales deus liberat: dũ eoꝝ desperationẽ ad ꝯuersionẽ libertatis ꝯmutat. Ipo .n.miserãte pctã dimittũẽ quo ꝓtegẽte fit ne ĩ deteriꝰ peccãdo eatẽ. Neq̃ssimũ ẽ peccare:pelꝰ ẽ peccãdi ꝯsuetudineȝ facere. Ab illo facile:ab hoc cũ magno laboꝛe resurgitẽ:dũ malę ꝯsuetudini repugnatẽ. Male agẽdi cõsuetudinẽ recessũ eẽ ꝓp̃ha asserit in ꝓfundũ:cuiꝰ vsu q̃si q̃dã lege hõ tenetẽ astrictꝰ:vt ẽt qñ nõ vult pctm̃ admittat. A lapsu võ cito resurgere:nõ est in ꝓfũdũ ĩre. Apostolus legẽ peccati dicit eẽ ĩ mẽbꝛis suis:q̃ lex cõsuetudo ẽ:quã peccãdo cõcipimus:⁊ non ab ea cũ volumꝰ discedimꝰ:qꝛ iã nc̃itatis vinculo p ꝯsuetudinẽ r̃tiemur. Multũ veri amoꝛ agit ĩ hoĩe: sȝ resultat caro malę ꝯsuetudĩs lege. Bñ ãt audacter ꝓ bona ꝯsciẽtia exultat:q valẽter ĩ se rep̃mit qd̃ ĩsolẽter impugnat. Frequẽter peccare cauẽdũ ẽ:nã h̄ ĩpȝ q̇ꝫ de malo nostro plerũqȝ deus nob̄ salutẽ opatẽ:q̃ȝto mirabile ẽ:tãto ꝑrarũ ẽ. Propterea metuẽdũ ẽ cõfidere ita saluari:ne foꝛte dũ expectamꝰ a vicys sanari:⁊ vicia multiplicemꝰ:⁊ salutẽ nõ adipiscamur. Ergo studeamꝰ aut nõ cadere:aut cito ꝯuersi a lapsu ꝯsurgere. Oĩo peccare cauẽdũ ẽ. Oꝛ si humana fragilitate pctm̃ subꝛepserit:ꝯfestim erit coꝛrigendũ qd̃ neq̇ter sentiẽ cõmissuȝ. Cito.n.coꝛrigitẽ culpa q̃ cito cog̊sciẽ.tardius aũt sanatẽ vulnꝰ qd̃ iaȝ putrescẽtibꝰ membꝛis lõgo post tp̃e curatiõibus adhibetẽ. Iteratio peccati grauioꝛ ẽ:sicut ẽ si moꝛbus sup moꝛbũ veniat:sicut si ĩber super ĩbꝛẽ occurrat. Moꝛa peccãdi ĩmanıtatẽ facit sceleris. Vñ ⁊ ꝓp̃ha. Veh ĩgt q trahitis iniquitatẽ ĩ funiculis vanitatı:⁊ q̃si vinculũ plaustri pctm̃. Trahit.n. inıqtateȝ vt funiculũ:q tardat ꝯuerti ad deũ. Trahere.n.inıqtatẽ ẽ moꝛã facere in inıqtatibꝰ. Vñ ⁊ psal. Pꝛolongauerũt iniqtates suas:dñs iustus cõcidet ceruices peccatoꝝ.

⁋ De peccati recoꝛdatione. Cap. XXIIII.

Bonũ est hoi semꝑ añ oculos ꝓpꝛia adhibere delicta f̃ȝ psal. sñiam. Et pctm̃ meũ añ me est semꝑ. Sicut.n.nõ oȝ reminisci peccati affectũ sic semꝑ necesse est vnũquẽqȝ suũ in deflẽdo cõmemoꝛare pctm̃. Apud iustuȝ recoꝛdatio peccati facit tędiũ animi. Qui auteȝ luxurię ⁊ cupiditati subditi sũt:cõtumaci suꝑbia ẽt de ipso peccati oꝑe gloꝛiantur. Serui dei tanta recoꝛdatio esse dȝ peccati:vt ea quę gessit semper lachꝛymans cõfiteatur. Unde ⁊ psalmus dicit. Cõuersus sum in erumna dum cõfrigitur spina. Peccatum meuȝ cognituȝ tibi feci. dixi ꝓnũciabo aduersuȝ me iniustitias meas domino. Supꝛa enim dixerat: quoniam tacui:hoc est non sum confessus:inueterauerũt oĩa ossa mea dum clamarem tota die. Quid ergo tacuisse se ꝑenitet nisi cõfesionem peccatoꝛum? Quid clamasse se dolet nisi defensionem maloꝛuȝ? Qui ergo peccatoꝛum suorum defensoꝛ extiterit:necesse est vt ꝑenitẽdo accuset qd̃ superbiens praue admisit.

⁋ De cogitatione. Cap. XXV.

Bipartita ẽ cã peccãdi id ẽ oꝑis ⁊ cogitatiõis q̊rũ vnũ inıqtas dr̃:qd̃ oꝑe geritẽ:aliud iniustitia qd̃ cogitatiõe admittitẽ. Priꝰ aũt actio resecãda est postea cogitatio. Prius praua oꝑa postmodũ desideria:vicissȝ aũt ⁊ a cogitatiõe oꝑa ꝓcedũt ⁊ ab oꝑe cogitatio nasciẽ:q̃ȝuis ⁊ si ab oꝑe malo q̇sqȝ vacet ꝓ solius tñ praue cogitatiõis malicia nõ erit ĩnocẽs. Vñ ⁊ dñs p Esaiaȝ. Auferte inquit malũ cogitationũ vestraꝝ ab oculis meis. Nõ.n.solũ factis sȝ ⁊ cogitationibus delinq̇mꝰ:si eis illicite occurẽtibꝰ delectemur. Sicut vipera a filys ĩ vtero positis lacerata perimitẽ ita nos cogitatiões nr̃ę intra nos enutritę occidũt ⁊ cõcepto ĩteriꝰ vipereo veneno cõsumũt aĩamqȝ nr̃aȝ crudeli vulnere perimũt. Nõ ẽ arbitry nr̃i cogitatiões praue suggestiõis ꝑuenire.iacere aũt in aĩo cogitationẽ nostrę attinet volũtati. Illud ḡ ad culpã nõ redigitẽ:istd̃ culpę ꝓp̃e ĩputatẽ. Nã cogitatiões illicitas occurrere demonũ est:cogitatiõibꝰ oble

ctari peruersis: nostrũ est. Plerũq; fieri solet vt imunde corporaliũ rerũ spẽs quas dicimus: nostris mẽtibus opponant̃ ⁊ nolẽtes eas cogitemus: q̃tũq; ab eis aciem mentis auertere nitimur: tãto illę se magis animo ĩgerũt: obscęnisq; in nob motibus obrepũt. Sed fit h̃ ꝓ cõditione mortali: quã meruit primus hõ in pęnam sui peccati. Dum vnusq̃sq; diuina illumĩatiõe ꝑuenit̃: statim molestijs turpiũ cogitationũ pulsat̃. Sed dei fu⁹ iudicio timoris dei earum tentamẽta a semetipso reijcit: bonisq; ꝯ obiectis cogitatõnibus turpes a se repellit. Magna obseruãtia circa cordis est custodiã adhibenda. q2 aut bonę aut malę rei ibi cõsistit origo. Nã sicut scriptũ est. Ex corde exeũt cogitatiões malę. Ideoq; si ꝑus prauę cogitatõi resistim⁹: in lapsũ operis nõ incurrim⁹. Nõ est timẽdũ si bona malaq; in cogitatione veniant: sed magis gl'iandũ ẽ: si mẽs mala a bonis ĩtellectu rõnis discernat. Itẽ nihil iuuat q' ĩter bonũ ⁊ malum sensu prudentiori discernim⁹: nisi ope aut mala cogitata caueam⁹: aut bona intellecta faciamus.

De conscientia. Cap. XXVI.

Humana ꝯditio dum diuersis viciositatib⁹ mẽtem cõturbat: ẽt ante pęnas gehẽnę per incõditum aię appetitũ iam pęnas ꝯscię patitur. Quia fugere poterit hõ pręter cor suum. Nõ eni; põt a se q̃sq; recedere. Ubicũq;. n. abierit reat⁹ sui cõscientia illũ nõ derelinq̃t. Quãuis humana iudicia subterfugiat oĩs q̃ male agit: iudiciũ tamẽ cõscię suę effugere nõ põt. Nã ⁊ si alijs celat qδ agit: sibi tamẽ celare nõ põt qui plene nouit malũ eẽ quod gessit. Duplex fit ergo in eo iudiciũ: q2 ⁊ hic suę cõscię reatu punitur: ⁊ illic ꝑpetuali pęna dãnatur. Hoc eni; significat: abyssus abyssu; inuocat ĩ voce chataractaꝝ. Abyssus. n. abyssu; inuocare est de iudicio suę conscientię ire ad iudiciũ damnationis ꝑpetuę. In voce chataractarũ idest in ꝑdicatiõe sanctoꝝ.

De intentione mentis. Cap XXVII.

Oculus hoĩs intentio opis eius ẽ. Si ergo intẽtio eius bona est: ⁊ opus intentiõis ipsi⁹ bonũ est. Alioqn malę intẽtiõis est si bonũ in factis opus appareat bonũ: tamẽ iam nõ est: q̃m ex sua ĩtentionẽ aut ꝓbat̃ bonũ: aut reprobat̃ indignũ. Bona est. n. intentio quę ꝓpter deum est: mala vo quę pro terreno lucro aut vana gl'ia est. Qui opus bonum bona intentione nõ faciunt: per hoc magis cęcantur opere per qδ illuminari potuerũt. Unusq̃sq; bonũ opus qδ agit intentiõe bona agit: q̃m ꝓ mala ĩtentiõe plerũq; opus bonum qδ agimus ꝑdimus ⁊ min⁹ a culpa vacamus. Sępe que apud hoĩum iudicium bona patent: apud examẽ diligentissimi ⁊ acutissimi iudicis reproba deteguntur. Ideoq; omnis sãctus veret̃ ne forte bonũ qδ agit ꝓ aliqua animi intentione in oculis dei reprobum sit.

De sensibus carnis. Cap. XXVIII.

Per sensus carnis morbus irrepit menti: vnde ⁊ per ꝓphetam dñs dicit. Omnes cogitatiões terrę ab aquilone veniẽt: ⁊ ponet vnusq̃sq; solium suũ in introitu portaꝝ ierl'm. Regna aq̃lonis vicia sũt: quę sedes suas in portis ponũt quando per sensus carnis labem animę ingerunt: ideoq; in ipsis portis idest in ipsis sensibus regnant. Neq; enim aliunde peccamus nisi videndo: audiendo: attrectãdo: gustando atq; tangendo. Unde ⁊ alias dicit̃. Intrauit mors per fenestras nostras: ⁊ alibi. Et extranei ingrediebantur per portas eius: ⁊ super ierl'm mittebant sortem. Extraneos quippe ĩmundos esse spiritus: qui tanq̃ per portas ita ꝑ sensus carnis aĩam irrepũt: ⁊ ea; illecebrando deuincunt.

De sermone. Cap. XXIX.

Dum quędam parua vicioꝝ verba non euitamus: ĩ magno linguę ꝓlabimur crimine: ⁊ dũ facta q̃dam nõ grauia libere ac sine metu cõmittimus: ad potiora scelera ⁊ horrenda peccandi cõsuetudine labimur. Sicut plerunq; multiloquiorum stultitia reprehenditur: ita rursus nimis tacentium vicia denotantur. Illi enim satis laxando linguam in leuitatis vitio defluunt: isti nimis reticendo ab vtilitate torpescunt. Imperiti sicut loqui nesciunt: ita tacere nõ possunt. Mente enim inerudití: ore loquaces: verbis ꝑstrepũt: sensu nihil dicunt. Sicut falsitatis crimina a ꝓficientibus ꝑtimescunt̃: ita ociosa verba a ꝑfectis viris vitant̃. Nã sicut ait q̃dã. Sicut ꝓ ocioso v̄bo rõ ponit̃: ita ꝓ s̃mone iniusto pęna exoluit̃. Unñ s̃mones in ore xp̄iani esse nõ debẽt. Nã sicut mali mores in bono colloquio corrigunt̃: ita praua colloquia bonos mores corrũpũt. Custodia ori ponit̃: dũ q̃sq; nõ se iustũ: sed qδ magis veꝝ est peccatorẽ fatet̃. Manũ sup̱ os ponit q̃ bonis opibus linguę excessum operit. Manũ sup̱ os ponit: q̃ malę locutionis culpas bonę actionis velamine tegit. Loquẽs q̃ ad dominũ ꝑtinẽt nec faciẽs: ⁊ si inutilis sibi est: audiẽtib⁹ tñ ꝓdest. Qui de sapientia se laudari affectãt: loquẽtẽ ꝓph̃am attẽdãt. Ueh q̃ sapiẽtes estis ĩ oculis vr̃is: ⁊ corã vobisme tipsis prudẽtes. Recte ex s̃nia dicit: qui veram sapiãm gustu ĩterni saporis sentit. A sentiendo enim sentẽtia dr̃: ac ꝑ h̃ arrogãtes q̃ sine humilitate dicũt: de sola scĩa dicũt nõ de sentẽtia. Ille. n. sapit q̃ recte ⁊ s̃m deũ sapit. In sua; dicũt cõtumeliã doctores: si dũ sint ab eis dicta sapienter: nimiũ tamẽ eloquẽter. Horret. n. sapia spumeũ v̄boꝝ ambitũ: ac fuco mũdialis eloquẽtię inflatis s̃monib⁹ ꝑornatu;. Quidã curiosi delectant̃ audire quosli; sapiẽtes: nõ vt veritatẽ ab eis q̃rant: s; vt facũdiã s̃mõis eoꝝ agnoscãt more poetarũ: q̃ magis cõpõnẽ v̄borũ q̃ s̃nia; v̄itatis sequuntur. Qui bo^m^ sine charitate dic̃: tanq̃ ęs aut cymbalũ sonũ facit alijs: ip̄e tñ sibi manet ĩsensibilis. Quadrimoda ẽ dicẽdi rõ: q̃ ꝑuidẽdũ est: qd: cui: q̃ñ: vel q̃uo aliquid ꝓferat̃. Itẽ q̃drimoda ẽ dicẽdi ratio: q̃ aut bene sẽtiẽdo q̃d bene ꝓferat̃: aut nil sentiẽdo nil dr̃: aut parũ loq̃ndo loq̃citas sola ostẽtat̃: aut optime sẽtiendo ñ elegãter ꝓfert̃ qδ intelligit̃. Item quadripartita est loquendi rõ: qua vel bonu; bene vel malum male: seu bonũ male: vel malũ bene profertur. Bonum quippe bene loquitur: qui ea quę recta sũt hũiliter annũciare videt̃. Malũ male loq̃t̃ q̃ qδlibet flagitiũ ꝑsuadere cõat̃. Bonũ male loq̃tur q̃ qδcũq; rectum arroganter ꝑdicare sentit̃. Malũ bñ loq̃tur q̃ aliqδ narrãdo vitiũ detestat̃ vt ab eo hoĩes auertãtur. Corde bñ loq̃t̃ q̃ charitatẽ nõ dissimulat. Ore bene loq̃tur qui veritatem ãnũciat. Factis bene loquitur qui alios bonis exẽplis ędificat. Corde male loquit̃ q̃ ĩterius cogitationes noxias meditatur ⁊ cogitat. Lingua male loquit̃: qui ꝓ eo qδ male agit flagellat̃ ⁊ murmurat. Factis male loq̃tur q' male viuẽdo exẽplis suis alios ad praue viuẽdũ ĩformat. Semel bñ loq̃t̃ q̃ se pęnitendo redarguit. Bis bene loq̃tur: q̃ bñ viuendo ⁊ alios ĩstruit. Semel male loquit̃ q̃ post vitiu; cito nõ corrigit̃. Bis male loq̃tur: q̃ male viuit ⁊ male docet. Itẽ bis male loq̃t̃ q̃ ⁊ male cogitat ⁊ male ꝓfert cogitata. Itẽ bis male loq̃t̃ q̃ ⁊ bonũ qδ debuit nõ egit ⁊ malũ qδ nõ oportebat admisit. Mali mala respõdent pro bonis ⁊ aduersa pro optimis. Boni bona respondent pro malis et prospera pro aduersis. Aduersus conuicium linguę fortitudo adhibẽda est patiẽtię. vt tentationis verba quę foris impugnant tollerantię virtute deuicta discedant. Non omnis qui patitur probra iustus est: sed qui pro veritate ab alijs inocẽs patit̃: ille tantũmõ iustus est. Inter vi-

tuperatiões

tuperatiões lingue:⁊ opprobria hoīnū iusto se remedio mēs iusti corroborat:vt tāto solidiꝰ ī deū figaꝛ̄ iteriꝰ:quāto exteriꝰ ab hūanis ſperniꝛ̄ sensibus. Qui illatas sibi cōtumelias tranqllo aīo ꝑdit:dolorē cordis apit:⁊ vˀtus qđ feruet in aīo facile reycit. Uulnera enī mētis aperta cito exalāt:clausa nimis exulcerāt. Qui dolorē iniurie clauso pectore tegit:quāto āpliꝰ ꝑ silētiū linguā ꝓmit:tāto acriorē dolorez ītrīsecus nutrit. Unī ⁊ vˀe qdā poetaꝝ gētiliuz dixit. Quoqz magis tegiꝛ̄:tāto magl estuat ignis. Lecꝰ.n. lāgor vehemēs ē ac nimiꝰ:qꝛ tacitū viuit sb pectorꝛ̄ vulnꝰ.

De mendacio. Cap. XXX.

Endaces faciunt vt nec vera dicentibꝰ credatur. Reddit enī sepe hoīem multa falsitas ēt in veritate suspectū. Sepe vera ꝓmittit qui falsa dicturꝰ est:vt cū primū acquisierit fidē. ad reliqua mēdacia audiētes credulos faciat. Multis videꝛ̄ vera esse que falsa sunt:⁊ ideo nō ex deo sed ex suo mendacio loquūtur. Nōnunquā falsitas veriloquio adiungitur.⁊ plerunqz a veritate incipit qui falsa confingit. Latent sepe venena circūlita mella verboꝝ:⁊ tam diu deceptor veritatem simulat quousqz fallendo decipiat. Nōnūqꝫ peius est mendaciū meditari qꝫ loqui. Nam interdum qsqz incautus solet ex ꝑcipitatione loq mēdaciū:meditari aūt nō pōt nisi per studiū. Grauius g̊ ille ex studio mētiri ꝓhibetur:qꝫ is qui ex ꝑcipitatione sola mētiꝛ̄. Sūmope cauēdū ē oē mēdaciū qꝫuis nōnunqꝫ sit aliqđ mēdacij genus culpe leuioris:si quisqz pro salute hominū mentiaꝛ̄. Sed scriptū est. Os qđ mentitur occidit animā:⁊ perdes eos q loquunꝛ̄ mēdaciū. Hoc quoqz mēdacij genus ꝑfecti viri sūmopere fugiunt:vt nec vita cuiuslz ꝑ eorum fallaciā defendaꝛ̄:ne sue aīe noceant:dū ꝑstare aliene carni nitunꝛ̄:qꝫqꝫ hoc ipm peccati genus facillime credamꝰ relaxari. Nā si qlibz culpa sequenti mercede purgaꝛ̄:quāto magis hec facile abstergitur quā merces ipa cōmittaꝛ̄. Multa mentiūꝛ̄ multaqz fingūt hoīes ꝓpter hūanā laudē:sicqz fit vt ⁊ isti mētiēdo pereāt:⁊ eos quos laudāt ad vane glorie ruinā ꝑducant. Sicut bene sibi cōscius nō metuit aliene lingue cōuiciū:ita ⁊ qui laudatur ab alio nō debet errorē aliene laudis attēdere:sz magis vnusqsqz testimoniū ꝯscie sue q̄rat:cui plus ipe pñs est qꝫ ille q eū laudat. Opus enī suū vnusqqz ꝓbet vt ait aplus:⁊ tūc in seipo tm̄ qsqz gloriā habebit.i. occulte in sua conscientia nō palaz in aliena lingua. Perfecti q alta radice fundati sunt ⁊ si flamine laudis ac vitupatiōis vtcūqz q̄si ventoꝝ interdū curuenꝛ̄ īpulsu:funditus tm̄ nō deyciunꝛ̄:sed ꝓtinus firmitate radicis ad se redeūt. Bona mēs ad malū nec ꝓmijs nec terroribꝰ vinciꝛ̄. Nā iniq terrorē blādities miscēt:vt aut oblectatione queqꝫ decipiāt aut terroribꝰ frangant. Qui laudatur in auditorum amore inseritur:sed si veraciter ⁊ non ficte laudetur:hoc est si vera sunt:que de illo dicuntur.

De iuramento. Cap. XXXI.

Icut mentiri nō pōt qui non loquitur:sic periurare non poterit qui iurare non appetit. Cauendam igitur esse iurationem:nec ea vtēdū nisi in sola necessitate. Non est contra dei preceptum iurare:sed dum vsuz iurandi facimꝰ: periurij crimen incurrimus. Nōnūqꝫ g̊ iurat q periurare timet. Multi dum loquunꝛ̄ iurare semꝑ delectanꝛ̄:duz oporteat hoc tm̄ eē in ore:est ē:nō nō. Amplius.n.qꝫ est ⁊ nō ē:a malo ē. Multi vt fallant periurant:vt ꝑ fidē sacri fidē faciāt verbi:sicqz fallēdo dū periurāt ⁊ mētiunꝛ̄:hominē icautū decipiūt. Interdū ⁊ falsis lachrymis seducti decipimur:⁊ crediꝛ̄ dū plorāt qbꝰ credēdū non erat. Plerūqz sine iuramēto loq disponimꝰ:sed incredulitate eoꝝ qui nō credūt qđ dicimꝰ iurare cōpellimur:taliqz necessitate iurādi consuetudinē facimꝰ. Sunt multi ad credēdū pigri:q nō mouētur ad fidē vˀbi. Grauiter aūt delinquunt q sibi loquētes iurare cogunt. Quacunqz arte verborum qsqz iuret.deus tm̄ q ꝯsciētie testis ē ita h̄ accipit sicut ille cui iuratur itelligit. Dupliciter aūt reus fit q ⁊ dei nomen in vanū assumit ⁊ ꝓximū dolo capit. Nō ē obseruādū iuramentū quo malū incaute ꝓmittiꝛ̄:veluti si qspiā adultere ꝑpetuo cū ea ꝑmanēdi fidē polliceaꝛ̄. Tollerabiliꝰ est.n.nō iplere sacrz qꝫ ꝑmanere ī stupri flagitio. Iurare dei ē illa ꝓuidētia q̄ statuit nō ꝯuellere statuta. Pnia aūt dei rex mutatio ē:nō penitere āt statuta nō reuocare:vt est illđ. Iurauit dñs ⁊ ñ penitebit eū.i.q statuit ñ mutabit

De vitijs. Cap. XXXII.

Ecedens homo a deo statim vitioꝝ traditur potestati:vt dum patitur ifesta vitia reuertēdo vnde ceciderat resipiscat. Et si sancti toti animi nisu ꝯtēdūt supare vitia nec extiguūt quid agunt hi qui nō solū nō odiunt vitia:sz toto ea amore sectantur. Satis delicate se palpat q vult sine labore vitia superare:dum pcti legem quā sibi deseruiendo vitijs fecit:sine violentia doloris resecare nō possit. Perfecte renūciat vitio q occasionē euitat ī ꝑpetrādo peccato.nā si velis tantūdē nō peccare:⁊ data occasione peccaueris tu tibi ⁊ reus ⁊ iudex es:qui ⁊ cōmissa dānas ⁊ dānata cōmittis. Se āt iudice reus est:qui vitia ⁊ accusat ⁊ perpetrat. Quedā vitia dum non ꝑfecte vitanꝛ̄ suos in se faciunt relabi auctores. Nā si vnū vitiū districte vitetur ⁊ alia negligātur:inanis labor est. Nō enim pōt in vniꝰ obseruatiōe vˀtutis fortiter ꝑdurare cuius alia vitia dominanꝛ̄ ī corde. Nōnūquā hominē sua vitia ꝑsequunꝛ̄ qꝛ nimiꝝ q prius volēdo ea sibi fecit socia:postea sentit ēt nolēs stimulosa. Nōnulli nō antea ī errorē vitioꝝ labunꝛ̄ nisi ꝑus iterioris rōnis ꝑdiderit oculos. sicut sanson nō antea ab allophilis ad erroris ligatus ē machinā nisi postqꝫ ei sunt lūina oculoꝝ exticta. Quidā vegetati mētis rōne vitioꝝ superanꝛ̄ icursu:sicqz deinde intentionē bonoruz operū ꝑdūt sicut rex babylonis in oculis sedechie prius filios ipsius interfecit ⁊ sic postea oculos eius euulsit ac ꝑ hoc post malorum operum cōsuetudinē ⁊ iterremptionē bonorum perit quorundam ⁊ ratio.

Quod ex vitijs vitia:⁊ ex virtutibus virtutes oriantur. Capitulum. XXXIII.

Ic gignūtur ex peccato peccata:vt dū nō euitantur parua:incidaꝛ̄ in maximis:⁊ dum defenduntur admissa nec lamentāꝛ̄ ex flagitio ad superbiam itur. Unde fit vt ⁊ duplicati sit criminis reus q ⁊ admittit scelera per voluntatem ⁊ defendit ea ꝑ cōtumacie tumorem. Sic vitio vitium gignitur sicut virtus virtute concipiꝛ̄. Ex vitio.n. gignitur vitium sicuti dauid:qui dum non euitauit adulterium:perpetrauit ⁊ homicidium. Item virtus virtute concipiꝛ̄:sicut per veritatē euangelice predicationis virtutez martyrij apli meruerūt. In cordibus seculariter viuētiū iuicē sibi succedūt vitia:vt dū vnū obierit succedat aliđ iuxta iohel ꝓphete testimoniū q ait. Residuū eruce comedit locusta:⁊ residuū locuste comedit brucus:⁊ residuū bruci comedit rubigo. Per id ergo ista sub vitioꝝ allegoria colligūtur:qꝛ seqtur. Expergiscimini ebrij ⁊ flete. Aliqñ vtiliter peccatur in minimis vitijs:vt maiora vtilius causanꝛ̄. Lege paulū apostolū minora ꝑmittētē peccata ne maiora ꝑpetrentur. Ueraciter aūt sananꝛ̄ vitia q̄ virtutibus ⁊ nō vitijs excludunꝛ̄. Quorūdā aūt quedam latentia vitia tunc apparent:qñ ab alijs vitijs desinunt.

De male vsis virtutibus. Capitulum. XXXIIII.

INterdū ⁊ male vsę v̄tutes ex se vitia gignūt: qđ fit ꝑ imoderatū aī appetitū cui nō sufficit donū qđ meruit nisi inde aut laudes aut lucra damnāda q̄sierit. Interdū v̄tutes vitia gignūt. dū aliqñ ꝓ tp̄e opportuno minime relaxant̄. sicq̄ȝ fit vt q̄ loco cōgruo v̄tutes sūt: incōgruo vitia deputent̄: veluti si ꝓ fratris aduētu canonicū nō soluat̄ ieiuniū. Uirtutū igit̄ discretiōeȝ a paulo apostolo sume: q ad tp̄s egit ꝙ agēdū eē oīno ꝓhibuit. Itē quedā v̄tutes dū discretionē nō seruāt: ī vitia trāseunt. Nā sępe iustitia dū suū modū excedit: crudelitatis seuitiā ꝓgignit: ⁊ nimia pietas dissolutionē disciplinę parturit ⁊ cęli studiū dum plus ē q̄ȝ oȝ in iracūdię vitiū trāsit: ⁊ multa māsuetudo torpis segnitiē gignit. Prudētis āt viri discretio solerter ꝓspicit: ne bonū ītēperāter agat ⁊ de virtute ī vitiū transeat. Itē apud quosdā ex virtute vitiū gignit̄: dum quisq̄ȝ de castitatis ⁊ abstinētię meritis gloriat̄. Nā ⁊ q elemosynā vanę glorię cā īpartit: ex v̄tute vitiū facit. Sȝ ⁊ is q de sapiā arrogantiā hȝ ⁊ q ꝓ iustitia p̄miū appetit: ⁊ q aliqđ donū dei qđ meruit ī suā laudeȝ ꝯuertit: aut in malos vsus assumit ꝓcul dubio v̄tutē in vitiū trāsfert. Hoīes de v̄tutibus vitia nutriunt ex q̄bus pereāt. Iterū deus arte potentissima ex nostro vitio virtutes format: quibus nos ab iniquitate reformet.

De simulatis virtutibus. Cap. XXXV.

QUędā vitia spēs virtutū p̄ferunt. ideoq̄ȝ perniciosius suos sectatores decipiunt: qȝ se sub velamine virtutū tegunt. Nam vitia q̄ statim virtutibus ꝯ̄ria apparent: cito dū in palaȝ venerint emendant̄: ꝑpter qđ sequaces eorum de talibus criminibus erubescunt. Carnales aūt plerūq̄ȝ per insensibilem mentis cęcitatem non agnoscunt vitiū esse culpabile: qđ dignum videt̄ damnatione. Item quędam vitia species virtutum esse videntur: sed tamen virtutes non sunt. Naȝ interdū sub pretextu iustitię crudelitas agitur: ⁊ putatur esse virtus: qđ nimirum est vitium: sicut ⁊ remissa segnities mansuetudo eē credit̄: ⁊ qđ agit torpens negligentia: putatur agere idulgētia pietatis. Nō nūq̄ȝ etiam virtutē largitatis imitatur vitium ꝓdigę effusionis: ⁊ virtuteȝ parcitatis tristis tenacitas imitatur: ⁊ vitium pertinacię absconditur sub virtute constantię. Iteȝ timor sub specie obedientię occultat̄: ⁊ dicit̄ virtus humilitatis: qđ tamen vitium est timoris. Sed ⁊ procacitas vocis pro veritatis libertate accipitur: ⁊ vitium pigritię quietis virtutem imitatur. Porro vitium inquietudinis virtutē se vult vocari sollicitudinis: ⁊ p̄cipitationis facilitas feruor boni study credit̄: ⁊ bene agendi tarditas consily mora esse vr̄: dum tñ ista sit virtus: illa vitium. Tali igitur exēplo vitia species virtutum imitantur: ⁊ tamen se nōnulli eē iustos cōfidunt: vnde maxime reprobantur. Aptū exemplū vitiorum de latronis specie sumit̄. Nam sicut ex insidÿs latro prodit: seq̄ȝ iter agētibus iungit: fingens se sociū donec decipiat improuisum: ⁊ dum subito eruperit ad exitū latro manifestus ostendit̄: ita se miscēt interdū periculose virtutibꝰ vitia: quousq̄ȝ omnē operis efficaciā in suis vsibus rapiant: vt aīa quę sibi erat placēs de virtutibus deceptam se cōspiciat vitÿs dānabilibus.

De appetitu virtutum. Cap. XXXVI.

AD virtutes difficile consurgimus: ad vitia sine labore dilabimur. Ista enim prona: illa ardua sunt. Grandes enim sudores perpetimur vt ad cęlum conscendere valeamus. Quēadmodū ad virtutum tendentes culmen non a summis īchoāt. sed a modicis: vt sensim ad altiora pertingant: ita ⁊ qui delabuntur ad vitia: non statim a magnis criminibus incipiunt: sed a modicis assuescūt: ⁊ sic in maximis proruunt sicut paulatiȝ hō a minimis vitÿs in maximis ꝓruit: ita a modicis virtutibꝰ gradatiȝ ad ea q̄ sūt excelsa conscendit. Qui autem inordinate virtutes comprehendere nititur: cito periclitatur. Hęc est cā in rerum natura vt quęcūq̄ȝ velociter ad profectum tendunt: sine dubio celeriter finiantur: sicut herbę quę tanto festinius pereunt quāto celerius crescūt. At vero ꝯtra arbores alta radice fundatę ideo ꝑdurāt diutius: qȝ gradatiȝ ad profectū perueniūt. Nihil prodest admixto malo agere aliq̄d bonū: sed prius est cohibendum a malo: deinde exercendū bonū. Hoc enim indicat propheta cum dicit. Quiescite agere peruerse: discite benefacere. Prius vitia extirpāda sunt in homine: deinde inserendę virtutes. Nam cohęrere ⁊ coniungi non pōt veritas cum mendacio: pudor cū petulantia: fides cum perfidia: castitas cum luxuria. Quędaȝ sunt summę virtutes: quędā vero medię. Fides: spes ⁊ charitas summę virtutes sunt. Nā a quibus habentur: vtique veraciter habētur. Alię vero virtutes medię sunt quia ⁊ ad vtilitatem ⁊ ad pernitiem possunt haberi: si de his arroganter quisq̄ȝ tumuerit: vtpote doctrina: ieiuniū: castitas: scientia: siue temporales diuitię: de quibus scilicȝ ⁊ bene operari possumus ⁊ male. Quisquis ex deteriore iā melior eē cepit: caueat ⁊ de acceptis extolli virtutibus: ne grauiꝰ ꝑ v̄tutes corruat q̄ȝ p̄us ex lapsu vitioꝝ iacebat. Quē ds̄ iustificat ne iteꝝ se de v̄tutibꝰ erigat: q̄dā illi v̄tutū dona tribuit deus: quędā retrahit: vt duȝ mens de hoc qđ hȝ erigit̄: iterum de hoc qđ nequaquā habere cognoscitur humilietur. Quisquis dono cęlestis gr̄ę inspiratus ad virtutes erigitur si forte moderātis dei manu aliqua aduersitate reprimitur ne de acceptis virtutibꝰ atollat̄ frangi non debet: quia ⁊ hoc ipsum ꝙ plagis humiliatur: ęquanimiter ferre procul dubio virtutis est magnę.

De pugna virtutū aduersus vitia. Cap. XXXVII.

TUnc se viri scī veracius a vitiorū collusione detergunt: dū ab eis ꝯtra singula vitia virtutes singulę opponūtur. Interdū vitia cū virtutibus ad vtilitatē ꝯfligunt: vt ipso certamine vel mens exerceat̄: vel ab elationis cōcursu animus restringatur. Aduersus impetus vitioꝝ ꝯ̄rÿs virtutibus est pugnandū. Cōtra luxuriaȝ eniȝ cordis est adhibēda munditia: contra odiū dilectio est pręparāda: contra iracundiā patientia proponēda. Porro ꝯ̄ timorē fiducię adhibenda est virtus: contra torporem cęli p̄luȝ. Tristitię quoq̄ȝ gaudiū: accidię fortitudo: auaricię largitas: superbię humilitas opponēda est: sicq̄ȝ singulę virtutes nascentia ꝯtra se vitia reprimūt ac tentationū motus virtute diuinę charitatis extinguūt: libidinē abstinentia domat. Nam quantū corpus inedia frāgitur: tāto mens ab illicito appetitu reuocatur. Aduersus iram tolerantia dimicat: ira aūt semetipam necat. sustinēdo autem patiētia victoriam portat. Tristitię meroreȝ spes ęterni gaudy supat: ⁊ quē turbata mēs de exterioribus afficit. dulcedo interioris tranquillitatis lenit. Aduersus īuidiā pręparet̄ charitas: ⁊ aduersus irę incendia mansuetudinis adhibeat̄ tranquillitas. Superbiā aūt diaboli imitant̄ supbi. Aduersus quam opponitur humilitas christi qua humiliant̄ elati. Principalium autem septem vitiorū regina ⁊ mater superbia est: eademq̄ȝ septem principalia multa de se parturiunt vitia: que ita sibimet quadam cognatione iunguntur vt ex altero alterū oriatur. Sicut princeps septem vitiorum superbia nos eorū potestatibus subdit. ita christus septiformi gratia plenus a dominatu vitioꝝ nos eruit: ⁊ quos illa addicit septēplici vitio: iste liberat septiformis gratię dono.

De superbia.

¶ De superbia. Cap. XXXVIII.

OMni vitio deteriorem esse superbiam:seu
ꝓpter ꝙ a summis ꝑsonis ⁊ primis assumit̄:
seu ꝙ de opere iustitię ⁊ virtutis exoritur mi
nusqꝫ culpa eiꝰ sentit̄. Luxuria vero carnis
iō notabilis oībus est:qm̄ statiꝫ per se turpis
est.Et tn̄ pēsante deo superbia minor est.Sꝫ qui detinet̄
superbia ⁊ nō sentitur:labitur carnis luxuria:vt ꝑ hanc
humiliatus ⁊ a ꝯfessione surgat ⁊ a superbia. Oīs peccās
superbus est:eo ꝙ faciendo vitia cōtēptui habeat diuina
p̄cepta.Recte ergo initiū oīs peccati supꝑbia:qꝛ nisi pręcesserit
mandatorum dei inobedientia trāsgressionis nō
sequit̄ culpa.Oīs superbia tanto in imo iacet:quanto in
alto se erigit:tantoqꝫ ꝓfundius labit̄:quāto excelsius ele
uat̄.Qui.n.ꝑ ꝓpriā attollit̄ supꝑbiā ꝑ dei iustitiā īclinat̄.
Qui inflantur supꝑbia:vēto pascunt̄:vn̄ ⁊ ꝓpheta oēs in
quit pastores tuos pascet vētus:hoc est supꝑbus spūs.Qui
de suis virtutibꝰ supꝑbiunt ex ipis iudicādi sūt operibus
qbus pro virtutibus vtuntur:qꝛ rem bonam nō bona vo
lūtate faciūt.Eā reuera sine humilitate virtus quęlibet ⁊
sine charitate in vitio deputat̄.Merito supꝑbię diabolus
a superna beatitudine corruit.Qui ergo de v̄tutibꝰ attol
lunt̄ diabolū imitantur ⁊ exinde grauius corruunt:qꝛ de
excelso labuntur.Superbia sicut origo est oiuꝫ criminū:
ita ruina cūctaꝝ virtutū.Ipsa est enim in peccato prima
ipsa in ꝯflictu postrema.Hęc enim prima aut in exordio
mētē ꝑpctm̄ ꝓsternit aut nouissīe de virtutibꝰ eycit.Inde
⁊ omniū peccatoꝝ est maxima:qꝛ tam per virtutes q̄ꝫ ꝑ
vicia humanam mentem exterminat.Ibi cadit supꝑbia:
vbi ⁊ nascitur:vt non sit supꝑbis aliud culpa:aliud pęna:sꝫ
ipsa culpa sit illis ⁊ pęna.De superbia nascitur arrogātia:
non de arrogantia nascit̄ superbia.Nā nisi p̄cesserit occul
ta elatio mentis:nō sequitur aperta iactātia laudis.Ita ḡ
in culpa pręponitur superbia arrogantię:sicut prefert̄ ex
origine.Plerūqꝫ ad elationis emendationeꝫ ꝓuidentia
dei aliquo casu nōnulli cadunt:ꝓ quo lapsu repręhensi a
semetipsis humiliter sapiant:⁊ de muneribus dei laudari
nō appetant:sed laudent deū a quo acceperūt vn̄ laudari
se volunt.Utilius est arroganti in quocunqꝫ vicio labi ⁊
humilē post casum deo fieri:q̄ꝫ ꝑ elationē superbirę:gra
uiorēqꝫ ruinam ⁊ damnationem ꝑ supꝑbiam sumere.

¶ De fornicatione. Cap. XXXIX.

EX culpa superbię plerunqꝫ in abominandam
carnis immunditiā itur.Nam alterum pēdet
ex altero:sed sicut per superbiam mentis itur
in ꝓstitutionem libidinis:ita ꝑ humilitatem
mentis salua fit castitas carnis.Deus aūt non
nūq̄ꝫ deycit occultam mētis supꝑbiā ꝑ carnis manifestam
ruinam.Libidinis nasci imunditiam de animi occulta
superbia:exemplo primi hominis qui mox vt per superbiam
cōtra deum tumuit:statim carnis libidinē sensit ⁊
pudenda operuit.Quapꝑ vnusqsqꝫ suę deputet culpę ꝙ
cecidit quotiens libidine vincit̄:qꝛ nisi pręcessisset latēs
superbia:non sequeretur libidinis manifesta ruina.Nō
nūq̄ꝫ gemino vicio xp̄ianus a diabolo appetitur ⁊ occul
to per elationem ⁊ publico ꝑ libidinem.Sꝫ dum euitat
quis libidinem:cadit in elationem.Itē dum incaute de
clinat elationem:cadit in libidinē:sicqꝫ ex occulto vicio
elationis itur in apertum libidinis:⁊ de aperto libidinis
itur in occultum elationis.Sꝫ dei seruus discrete vtrūqꝫ
pensans:sic cauet libidinē vt nō incurrat elationē:⁊ sic p̄
mit elationē vt nō resoluat animū ad libidinē.Luxurio
sis atqꝫ supꝑbis demones plus fautores existunt:dūqꝫ in
ceteris vicys spūs maligni deseruiāt:his tn̄ maiori fami
liaritate iungunt̄:eisqꝫ amplius iuxta eoꝝ desiderium
famulantur.Principes his duobꝰ vicys diabolus hūa
no generi dominat̄.i.supꝑbia mētis ⁊ luxuria carnis.Un̄
⁊ dn̄s in Job loqt̄ de diabolo dicēs.Sub vmbra dormit
in secreto calami i locis humētibꝰ.Per calamū.n.inanis
supꝑbia:ꝑ loca v̄o hūentia carnis demōstrat̄ luxuria.Per
hęc.n.duo vicia diabolus hūanū possidet genus:vel dum
mentē in supꝑbiā erigit:vel dū ꝑ luxuriā carnē corrumpit.
Multi luxurię subditi sūt ⁊ cōtumaci supꝑbia de ipso lu
xurię ope gloriātur:⁊ inde magis elati sūt vn̄ humiliari
debuerant.Ad ꝯparationē mali fit deteriꝰ:qn̄ nō solū fla
gitia ꝯmittūt̄:sꝫ ēt de ipsis flagitys vanitate laudis ꝑditi
extollūt̄:sicut scriptū ē.Qm̄ laudat̄ pctōr ī desiderys aīę
suę.Quid.n.peiꝰ:q̄ꝫ i flagitys miꝭos gaudere de qbꝰ iam
debent copiosius deplorare.Libido tūc magis quęrit̄ dū
vr̄.Nā sicut qdā sapiēs ait.Pria fornicatiōis oculoꝝ te
la sunt:zª v̄boꝝ:sꝫ q non capit̄ oculis:pōt v̄bis resistere.
Sufficit nā vbi adhuc liber affectꝰ est.Qui delectationē
refręnat libidinosę suggestionis:nō trāsit ad ꝯsensuꝫ libi
dinis.Cito.n.resistit opi:q titillāti ꝯsēsuꝫ nō accōmodat
delectatiōi.Duriꝰ īpugnat̄ q vsqꝫ ad ꝯsensionē:⁊ si non
vsqꝫ ad ꝑpetrationē tentat̄:q̄ꝫ is q sola suggestiōe ꝓ ꝯdi
tione carnis tentamentis sollicitat̄.Stimuli carnis q in
paulo excitāte sathane angelo inerāt:ex lege pcti erāt:q̄ ī
mēbris hoīuꝫ de necessitate libidīs habitat.Quā reluctā
tē dū in se expugnat ꝑficit̄ v̄tus:⁊ de īfirmitate libidiosę
titillationis v̄tutē suscipit gloriosi certaminis.Seruo dei
multa certamīa de sua carne mouent̄.Nā q̄uis in amo
re dei eoꝝ sit icōcussa intētio:mēs tn̄ in carne quā exte
rius gestat interna p̄lia tollerat.Deus aūt q hęc ad ꝓba
tionē ꝑmittit grā ꝓtegente suos nō deserit:ideoqꝫ nōnū
quā electi lapsu carnali corruūt vt a vitio supꝑbię qua de
v̄tutibus tumēt sanent̄.Et q de virtutū effectibꝰ existūt
supꝑbi vt cadāt:carnis vitio humiliant̄ vt surgāt. Anteq̄ꝫ
ꝑficiat̄ adulteriū in opere:iā extat adulteriū in cogitatione.
Ex corde eniꝫ p̄ᵐ fornicationes sunt auferēdę:⁊ nō pro
rūpūt postea in opere.Hinc est ꝙ ꝑ ꝓphetā dr̄.Accingite
lumbos vestros super vbera vestra.hoc est in corde libi
dines resecate:quę ad lumbos pertinēt.Nā cor sub vbe
ribus est nō in lūbis.Libidinis īmoderata licētia nescit
habere modū.Nā dū se vitiosus animus in explēda for
nicatōe carne luxuriāte laxauerit nihilominus ad alia ne
phāda scelera suadētibꝰ dēonibus transit:dūqꝫ īmodera
te metas pudoris excesserit:crimen criminibꝰ adycit pau
latimqꝫ ad deteriora ꝓcedit.Nō ita suauis est amātiuꝫ
immo amētiū incerta carnis libibo sicut experta:nec ita
delectat fornicatio dū primū cōmittit̄.nā repetita maio
rē delectationē igerit.Jā vero si in vsum venerit tanto
perditis dulcior fit vt separare difficile sit. vn̄ ⁊ sępe ex
ꝯsuetudine delinquendi quasi captiui ad peccādum cuꝫ
quadā violētia trahūtur sensusqꝫ nostros ꝯ rectā volun
tateꝫ in nobis rebellare sentimus.Si plus oblectat mē
tem delectatio fornicationis quā amor castitatis:adhuc
in homine peccatū regnat.Certe si amplius delectat pul
chritudo intimę castitatis iam non regnat pctm̄ sꝫ regnat
iustitia.Nam nō solum de commissa fornicatione pecca
tum regnat in homine sꝫ si adhuc delectatur:atqꝫ animū
teneat procul dubio repugnat.Fornicatio carnis adulte
rium est:fornicatio animę seruitus idolorum est.Est aūt
⁊ spiritalis fornicatio secundum ꝙ dominus ait.Qui vi
derit mulierēꝫ ad concupiscendum eam:iam mechatus
est eam in corde suo.Omnis immunda pollutio fornica
tio dr̄:quamuis quisqꝫ diuersa turpitudinis voluptate ꝓ
stituatur.Ex delectatione enim fornicandi varia gignun
tur flagitia:qbꝰ regnū dei claudit̄:⁊ hō a d̄o sepat̄.Inter
cetera septē vitia fornicatio maximi ē sceleris:qꝛ ꝑ carnis

immundiciā templū dei violat ⁊ tollens membrū xp̄i fa
cit membrū meretricis. Maxime ꝑ carnis luxuriā hūa/
nū genus subditur diabolo quā ꝑ cetera vitia. Cum.n. ille/
varijs tētamētis illectos hoīes conet̄ ꝑuertere magis tñ
mechandi desideriū suggerit: qꝛ vtrūqꝫ sexū in h̄ vitio
amplius egrotare ītēdit. Demōes sciētes pulchritudinez
eē aīe castitatē: ⁊ ꝑ hanc hoīez angelicis meritis e qb⁹ illi
lapsi sūt coequari: liuore ꝑcussi iuxdię inijciūt ꝑ sensus cor
poris op⁹ desideriūqꝫ libidinis q̄tenus a celestibus deor/
suz deiectā aīam ꝑtrahāt: secūqꝫ quos vicerint gloriātes
ad tartara ducāt. Qñ ipulsu demonū mens ad delectatio
nē fornicatiōis ipellit̄ diuini iudicij met⁹ ⁊ eterni tormen
ta īcēdij añ oculos ꝓponat̄: qꝛ nimirū oīs pena grauio/
ris supplicij formidine supat̄. Sicut.n. clauus clauū ex/
pellit: ita sepe recordatio ardoris gehēne ardorē excludit
luxurię. Quidā ī iuuentute luxuriose viuētes: ī senectute
ꝯtinētes fieri delectant̄: ⁊ tūc eligūt fuire castitati qñ eos
libido seruos hr̄e cōtēpnit. nequaquā in senectute cōtinē
tes vocādi sūt: q in iuuētu te luxuriose vixerūt. Tales nō
habēt p̄miū: qꝛ laboris nō habuerūt certamē. Eos.n. ex/
pectat gloria: in qbus fuerint laboriosa certamina.

De continentia. Cap. XI.

A Deo dat̄ cōtinētia: sed petite iquit ⁊ accipie/
tis. Tūc aūt tribuitur qñ deus gemitu inter
no pulsatur. Prelatā esse virginitatē nuptijs.
Illud enim bonū: hoc optimum. Coniugium
cōcessuz est: v̄ginitas admonita tñ nō iussa.
Sed ideo tantū admonita: qꝛ nimis excelsa. Geminū est
bonum v̄ginitatis: qꝛ ⁊ in hoc mūdo sollicitudinē seculi
amittit ⁊ in futuro eternum castitatis p̄mium percipit.
Virgines feliciores sunt in vita eterna Esaia testante.
Hec dicit dn̄s eunuchis. Dabo eis in domo mea ⁊ in mu
ris meis locū: ⁊ nomen melius a filijs ⁊ filiabus: nomen
sempiternū dabo eis qđ nō peribit. Nec dubiū ꝙ q casti
ꝑseuerāt ⁊ virgines: angelis dei efficiunt̄ equales. Aman
da est pulchritudo castitatis cuius degustata delectatio
dulcior iuenit̄ q̄ȝ carnis. Castitas.n. fructus suauitatis ē: ⁊
pulchritudo iuiolata sanctoꝝ. Castitas securitas mentis:
sanitas corpis est. vñ ⁊ aliquos gētiliū gymnicos legim⁹
ꝑpetuā veneris abstinētiā exercuisse: ne virtutē libidine
frāgerēt. Luxuriosa nāqꝫ vita carnē cito debilitat fractā
qꝫ celeriter ducit ad senectutē. Omne pctm̄ ꝑ pniaz reci/
pit vulneris sanitatē. v̄ginitas aūt si labit̄ nullatenus re/
parat̄. Nā q̄uis peitē⁹ vēię fructū ꝑcipiat: ī corruptiōem
tñ nllaten⁹ recipit p̄stinā. Virgo carne ñ mēte nullū pre/
miū hꝫ ī repromissiōe. Vñ ⁊ īsipiētib⁹ v̄ginib⁹ saluator ī
iudicio vēiēs dicet. Am̄ dico vobis nescio vos. Ubi.n. iudi
cās mētē corruptā īuenerit carnis ꝓculdubio īcorruptio/
nē dānabit. Nihil ꝓdest īcorruptio carnis vbi nō ē ītegri/
tas mētis. Nihilqꝫ valet mundū eē corpe eū q pollutus
est mēte. Multi sūt reproboꝝ q carnalis īcorruptelę cō/
tagiū nesciūt q sicut īfecūdi sūt corpe ita steriles manēt
⁊ mente operis boni fecūditate: q recte de v̄ginitate gau/
derēt: si alijs prauis opibus nō īseruirēt. Qui ꝯtinētiā ꝓfi
tet̄: ⁊ ab alijs terrenis desiderijs ñ subtrahit̄ quāuis hūc
luxuria carnis nō polluat diuersa tñ mundanę ꝯuersatio/
nis opatio maculat. Virgines de suis meritis gloriantes
hypocritis cōparantur: qui gloriam boni operis foris ap/
petūt quā intra conscientiā hūiles habere debuerūt. Ta/
les igitur ad promissa celestia non perueniūt: qꝛ ipsi sibi
v̄ginitatis premiū per elationis vitium auferunt: hoc est
enim in euangelio non habere virgines in vasis oleum. i.
non seruare intra conscientiam boni operis testimoniū:
sed in facie gloriari apud homines nō in corde apud deū.
Ruina adulterij excipitur de ꝯceptu matrimonij. Me/
liusqꝫ est vxorem ducere quam per libidinis ardorem
perire. Quidam coniugale decus non pro gignendis filijs
delectātur: sed hoc pro turbulenta carnis ⁊ libidinosa cō/
suetudine appetunt: sicqꝫ bono male vtuntur. Vitia ꝑ se
mala sunt: coniugia vero ⁊ potestates per se quidez bona
sunt: per ea vero que circa ea sunt mala existūt. Cōiugia
enim per id mala sunt per quod dicit apostolus: qui aūt
cum vxore est cogitat quę mundi sunt. Et ꝓpter fornica/
tionem vnusquisqꝫ suam vxorem habeat. Sic ⁊ potesta/
tes per elationē per oppressionem: per iustitię quoqꝫ p̄ua
ricationē malę existunt: nocent enim nuptię: nocent ⁊ po
testates: sed per id quod eius iuxta ponitur nō ꝑ se: exem
plo itineris recti: iuxta quod spinę nascuntur quę surgen/
tes elatere nocent eis: qui recto itinere gradiuntur.

De cupiditate. Cap. XII.

NOn posse quempiam spiritalia bella suscipe
re nisi prius carnis edomuerit cupiditates.
Non pōt ad cōtemplandū deum mens esse
libera quę desiderijs huius mūdi ⁊ cupidita/
tibus inhiat. Neqꝫ eniȝ alta cōspicere poterit
oculus quē puluis claudit. Omni pctō peior est auaritia
⁊ amor pecuniaꝝ. vñ ⁊ per salomonē dr̄. Nihil est scele/
stius q̄ȝ amare pecuniā: hic enim aīam suam venalē facit
qm̄ in vita sua ꝓiecit intima sua. Cupiditas oīum crimi/
nū mā est. Vñ ⁊ apostolus ait. Radix oium malorū cupi
ditas est quā qdā appetentes errauerunt a fide. Si ergo
succiditur radix criminū nō pullulāt cetere soboles pec/
catorū. Multi cā cupiditatis terrenę ēt ipam fidē abne/
gauerūt. Cupiditas eni xp̄ȝ vēdidit. Nā ⁊ plerisqꝫ tm̄ in
rebus alienis est desideriū: vt ēt homicidiū ꝑpetrare non
vereantur: sicut Achab q appetitu cupiditatis suę sangui
nis expleuit effusionē. Sepe iniqui mala q̄ concupiscunt
assequuntur quatenus de affectu mali desiderij fortius
puniant̄. Electos aūt suos deus non dimittit ire in deside
riorū maloꝝ perfectionē: sed in dolorē mētē ꝯuertit eoꝝ
ꝓ eo ꝙ in seculo neqter appetūt: vt hac expientia resipi/
scant ⁊ conuertant̄ ad deū a quo mēte recesserūt. Deū q̄
sibi ꝓpiciū nouerit aduersari: q qđ tēporaliter cōcupiscit:
nō permittitur adiplere. Secreto aūt dei iudicio fieri cre
ditur: vt durius ꝑeāt hi: quoꝝ cupiditate effectus statim
seqt̄ actiōis. Nūquā saciari nouit cupiditas. Sempꝫ eniȝ
auarus eget. q̄ȝtoqꝫ magis acquirit: tāto amplius q̄rit: nec
solū desiderio augēdi excruciatur: sed ēt amittēdi metu
afficit̄. Inopes nascimur ī hac vita: īopes recessuri sum⁹
de hac vita. Si bona mūdi huius peritura credimus: cur
peritura tanto amore cupimus? Pleriqꝫ potentes tanta
cupiditatis rabie inflammātur vt de ꝯfinijs suis paupes
excludant nec habitare permittant. Quibus recte per ꝓ
phetam dicitur. Ve qui coniungitis domum ad domum
⁊ agrum ad agrum copulatis vsqꝫ ad terminū loci. Nun
quid soli vos habitabitis in medio terrę? Tales quippe
homines infernum: id est diabolum rapere ad perditio/
nem idem propheta consequenter annunciat dicēs. Pro
pterea dilatauit infernus animam suaȝ ⁊ aperuit os suū
absqꝫ vllo termino: ⁊ descendent fortes eius ⁊ sublimes
gloriosiqꝫ eius ad eum. Nec miruȝ ꝙ morientes inferni
ignibus deputentur: qui viuentes flammam cupiditatis
sue minime extinxerunt. Qui desiderio cupiditatis ex/
estuant flatu diabolicę inspirationis vtuntur. Accendit
enim mentē euę superbia: vt de ligno vetito māducaret.
Accendit cayn mentē inuidia: vt fratrē occideret. Accen/
dit salomonem luxurię facibus: vt per amorem libidinis
idola adoraret. Accēdit achab cupiditate: vt homicidiuȝ
auaricię annecteret. His ergo inspirationibus diabolus
corda hominum occultis deprauat cupiditatibus.

De gula.

De gula. Cap. XLII.

Rima cõcupiscẽtie suggestio panis est: cui si minime cedit̃: diuersa edacitatis desideria cõprimuntur. Unde ⁊ daniel panẽ inquit desiderij nõ comedi. hoc est ei' ꝯcupiscẽtiã nõ impleui. Prima ẽ luxurie materies saturitas panis. vñ ⁊ ꝓpheta sodomã õ satietate panis accusat dicẽs. Hec fuit iniqtas sodomoꝝ supbia: saturitas panis ⁊ abũdantia aque. Panẽ qppe sodomite imoderate sumẽtes i turpitudines defluxere flagitioꝝ: atqꝫ inde meruerũt comitãte supbia celestibus aduri icẽdijs: ex quo modũ non tenuerũt edacitatis. Utile ẽ cauere gulã ciboꝝũqꝫ ꝯcupiscẽtiã. Quid. n. tã noxiũ q̃ꝫ vt animi' seruiat ventri ⁊ esce: q̃ sunt destruẽda testãte apostolo ac dicẽte. Deus aũt ⁊ hũc ⁊ hãc destruet. Proxima ẽ ventri libido: sicut loco sic vitio. Ubi. n. ventris cura ibi ⁊ eoꝝ que circa ventrẽ sunt ꝓxima. In ordine nãqꝫ mẽbroꝝ genitalia ventri iungunt̃. Dũqꝫ vnũ ex his imoderate reficit̃: aliud ad luxuriaꝫ excitatur. Non ad luxuriam vel ad satietatem: sed tãtũ mõ vt corpus sustentetur: epulis est vtendum. Nam vt philosophi dixerunt: cibandus est venter vt cõtineat aiam: nõ vt corrumpat. Qui nimium cibis vtuntur: quanto magis ventrem pascunt: tanto amplius sensum mentis obtundũt. Nã greci dixerũt ex crasso vẽtre subtilẽ sensuꝫ gigni non posse. Nã gule saturitas nimia aciem mẽtis obtũdit: ingeniumqꝫ hebescere facit. Libidinis ignes ciboruꝫ fomite increscunt. Corpus autem qõ abstinentia frangit: tẽtatio nõ exurit. Unde ⁊ tres pueros abstinẽtes flãma babilonij incendij ⁊ si tetigit nõ cõbussit: qꝛ nimirũ ⁊ si desideriorum carnaliuꝫ ignis abstinẽtiũ mẽtes iflamat: vsqꝫ ad consensum tamen ꝯcupiscentie vl̃ operis non exurit. Cui abũdãtia ẽ epularũ ardẽtis diuitis icẽdat suppliciũ: cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia: quanta hic epularũ fuerat copia. In hoc. n. seculo esurire ⁊ sitire noluit: ppea illic inter flãmas sitiẽs: stillã aque quesiuit nec meruit. Cõsiderãdũ q̃ꝫ vehemẽter arguant̃ cõmessatio ⁊ sũptuosa cõuiuia. Nã ꝑ ꝓphetã cõminat̃ dñs: se nõ hãc relaxare iniqtatẽ his q eã libenter ambiunt. Dicit. n. per Esaiã ꝓphetã. Ecce gaudiũ ⁊ leticia: occidere vitulos ⁊ iugulare arietes: comedere carnes ⁊ bibere vinũ. Si dimittet̃ iniqtas hec vob donec moriamini. Sic̃ oẽs carnales cupiditates ꝑ abstinẽtiã resecant̃: ita oẽs aĩe virtutes edacitatis vitio destruunt̃. Inde ẽ q͡ꝫ ⁊ pͥnceps cocoꝝ muros hierusalẽ subuertit: qꝛ ⁊ vẽter cui fuit̃ a cocis: v͛tutes aĩe destruit. Neqꝫ. n. posse quẽpiã virtutũ ꝑfectionẽ attingere: nisi pͥus vẽtris edomauerit igluuiẽ. Nemo põt dñari ceteris vitijs: nisi prius igluuiẽ ventris restrinxerit. Nec q̃sq̃ꝫ facile poterit a semetipo spũs imũdos expellere: nisi ꝑ abstinẽtiã gule. Tũc. n. hostes q ex̃ nos sunt a nobis fortius supant̃: qñ prius q̃ itra nos sũt vitia extinguũt̃. Naꝫ frustra foris agit bellũ: q intus hꝫ ꝑiculũ. Nõ qualitateꝫ ciboꝝ: sꝫ eoꝝ cupiditatẽ cauendaꝫ. Nã sepe accuratius p̃parata sine gule cõcupiscẽtia degustant̃: ⁊ sepe abiecta ⁊ vilia edẽdi cupiditate sumunt̃. Sicqꝫ fit vt nõ sit in culpa ciboꝝ qualitas: sed illud reputetur in vitiũ qõ cũ desiderio degustat̃. Quattuor sunt genera distinctionũ i gule appetitu. id est qd: qñ: quãtũ: ⁊ q̃uo appetat̃. Quid ad reꝫ ipaꝫ ꝑtinet q̃ appetit̃. Quãdo: si ante legitimũ tp̃s qd appetatur. Quãtũ vͦo ad imoderationeꝫ refert̃. Quomodo ad ipatiẽtiam festinationis ascribitur. Nullus homini tã iportunus exactor est q̃ꝫ venter: q quotidianã refectionẽ quotidiana famis exactiõe adiplet. Cũ ceteris eni vitijs: ⁊ si interdũ nascimur: interdũ tñ cum eis nõ moriemur. Cũ isto aũt ⁊ nascimur: cum isto ⁊ morimur. plerũqꝫ voluptas vescendi ita sub obtẽtu necessitatis subrepit: vt dũ putatur seruire necessitati. voluptatis desiderio seruiat̃: nec facile discernitur vtrũ: qõ accipiat̃ gule an indigentie deputetur.

De ebrietate. Cap. XLIII.

Sca crapulã: potus ebrietatẽ generat. Ebrietas ãt ꝑturbationẽ gignit mẽtis: furorem cordis: flamam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat: vt vbi sit nesciat. Unde ẽt ⁊ malum non sentitur qõ ꝑ ebrietatẽ cõmittitur. Uex est q͡ꝫ iuxta ꝓphetã fornicatio ⁊ ebrietas aufert cor. Fornicatio eni sicut ait Salomõ infatuat sapientẽ. Ebrietas sicut in loth sensus ⁊ rõnẽ captiuat. Uñ in ꝓuerbijs. Potẽtes inquit q iracundi sunt vinũ nõ bibãt: ne cũ biberint obliuiscant̃ sapiam. Plerisqꝫ laus ẽ multũ bibere ⁊ non inebriari. Audiant hi aduersuꝫ se dicentẽ ꝓphetã. Ue qui potẽtes estis ad bibendũ vinũ: ⁊ viri fortes ad miscẽdã ebrietatem. Uino multo deditos ⁊ luxuriose viuẽtes esaias sic arguit dicens. Ue qui consurgitis mane ad ebrietatẽ sectandã ⁊ potandũ vsqꝫ ad vesperuꝫ vt vino estuetis. De talibus ⁊ alio loco dr̃. Ue tibi ciuitas cuius rex iuuenis est: ⁊ cuius principes mane comedũt. Multi enim a mane vsqꝫ ad solis occubitum ebrietati ⁊ gule voluptatib' deseruiunt nec intelligunt cur nati sunt: sꝫ ꝯsuetudine beluina detẽti luxurie tm̃ tota die epulisqꝫ inseruiũt. Clamat iohel ꝓpheta his qui ebrietati deseruiũt dicens. Expgiscimini ebrij ⁊ flete: ⁊ vlulate oẽs q bibitis vinũ in dulcedine. Quo testimonio nõ ait tm̃: flete oẽs qui bibitis vinum: vt bibere oĩno nõ liceat: sed adiecit in dulcedine: qõ ad voluptuosaꝫ pertinet: ⁊ prodigã effusionẽ. Nã quantũ satis est necessitati edocet timotheũ bibere apostolus dicens. Uino modico vtere. Nõ solũ ex vino inebriant̃ hoĩes: sed ẽt ex ceteris potandi generibus q̃ vario mõ cõficiuntur. Unde ⁊ naçareis q se sanctificabant dño preceptũ est vinũ ⁊ siceram non bibere. Utraqꝫ eniꝫ statũ mẽtis euertunt ⁊ ebrios faciũt: luxuriã quoqꝫ carnis vtraq̃ꝫ equaliter gignunt. Quidã cõtinentes sicut panem cũ pondere edunt: ita ⁊ aquam cum mensura sumunt: asserẽtes ad castimoniã carnis ẽt aque abstinentiam cõuenire.

De abstinentia. Cap. XLIIII.

Oc est perfectum ⁊ rationabile ieiunium. quando noster homo exterior ieiunat ⁊ interior orat. Facilius per ieiuniũ oratio penetrat celum. Tunc enim homo spiritalis effectus angelis coniungitur, deoqꝫ liberius copulatur. Per ieiunium etiam occulta mysterioꝝ celestiũ reuelantur. diuiniqꝫ sacramẽti archana panduntur. Sic nãqꝫ daniel angelo reuelante mysterioꝝ sacramenta cognoscere meruit. Hec enim virtus ⁊ angeloꝝ manifestationes ⁊ eorum annunciationes ostendit. Ieiunia fortia tella sunt aduersus tentamenta demonioꝝ. Cito enim per abstinentiam deuincuntur. Unde etiam dñs ⁊ saluator noster eoꝝ incursus ieiunijs ⁊ orationibus premonet superare dicens. Hoc genus nõ eijcitur nisi ꝑ orationem ⁊ ieiuniũ. Immundi eni spũs ibi sese magis inijciũt vbi plus viderit escaꝫ ⁊ potũ. Sancti q̃ꝫdiu huius seculi vita habitãt: desiderio superni roris corpus suũ ariduꝫ portant. Uñ ⁊ ps̃. Sitiuit ingt in te aĩa mea q̃ꝫ multiplr̃ ⁊ caro mea. Caro enim tunc deum sitit: qñ per ieiuniũ abstinet ⁊ arescit. Abstinẽtia ⁊ viuificat ⁊ occidit: viuificat animam: corp' necat. Sepe abstinentia simulate agitur: ieiuniaque per hypocrisim exercentur. Quidam enim mira inedia corpus suum laniant: exterminantes: sicut ait euãgeliuꝫ facies suas: vt appareant hominibus ieiunantes. Ore nanque pallescunt: corpore atteruntur: cordis alta suspiria ducunt. Ante mortẽ quoqꝫ mortiferis supplicijs

tradūt.tantūqȝ miſeri laboris exercitiū nō ꝓ dei amore:
ſȝ ꝓ ſola hūane laudis admiratione ſectātur.Quidā icre
dibiliter abſtinēt vt hoībus curioſis ſācti appareāt:ſȝ hoc
bonū abſtinētie talibꝰ nō eſt virtus reputanda:ſed vitiū
qꝛ bono male vtūtur.Jeiuniū ⁊ elemoſyna in abſcōdito
eſſe amant:vt ſolus deꝰ qui inſpicit oīa:meritū operū bo
norum rependat.Nā qui ea ſub populari manifeſtatione
faciunt:nequaꝗ̄ a deo iuſtificātur:qꝛ iuxta ſermonē euan
gelicū:mercedē ſuā ab hoībus recipiunt.Jeiunia cum bo
nis opibꝰ deo acceptabilia ſunt.Qui aūt a cibis abſtinēt
⁊ praue agunt:demones imitātur:quibus eſca nō ē.⁊ neq
tia ſemper eſt.Jlle enim bene abſtinet a cibis qui ⁊ a ma
litie actibus ⁊ a mundi ieiunat ambitioībꝰ.Qui execratio
nis ſtudio nō abſtinentie voto ab eſcis carniuȝ ſe ſuſpen
dunt hi potius execrādi ſunt:qꝛ dei creaturam vſibus hu
manis conceſſaȝ reyciūt.Nihil enim fidelibus ingnatuȝ:
nihilqȝ eē iudicatꝛ imundū:paulo atteſtāte apoſtolo.Oia
munda mūdis.coinquinatis aūt ⁊ īfidelibꝰ nihil eſt mū/
dū:ſȝ polluta ſunt eorum ⁊ mens ⁊ ꝯſciētia.Sperniꝛ ieiu
nium qđ in veſperum delitioſa repletione ciboꝝ reficiꝛ.
Neqȝ enim reputanda eſt abſtinentia.vbi fuerit ventris
ſaturitas ſubſecuta.Sperniꝛ ieiuniū qđ ī veſperū delitys
cōpēſatꝛ:dicēte eſaia ꝓpheta.Ecce in die ieiuny veſtri in/
uenieꝛ voluptas vrā.Uoluptas eniȝ delitie intelliguntꝛ.
Sicut enī repetitio debiti ⁊ lites:⁊ cōtentio:⁊ ꝑcuſſio:ita
⁊ delitie īprobantꝛ a ꝓpheta ī ieiunio.Tota.n.die epulās
in cogitatione ruminat:ꝗ ad explēdā gulā veſpere ſibi de/
litias ꝑparat.Nō eſt corpori adhibēda īmoderata abſti/
nētia.ne dū amplius grauatꝛ caro pondere īedie.malum
agat poſtea:nec bn̄ facere icipiat.⁊ q̄ addiciꝛ:vt vſu mali
careat.ſimul ⁊ boni officiū dum plus p̄miꝛ perdat.Solli
cita igitur diſcretione carnis eſt moderāda materies.ſ.ne
aut integre extinguatꝛ:aut īmoderate laxetur.Jnfirmita
te carnis nimia p̄ualēte ad ꝑfectionē ꝑtigere nemo pōt.
Nā ꝗ̄uis ſanctitatis amoreȝ quiſqȝ habeat:exequi tn̄ nō
valet operis meritū cui intentione cordis deſeruire cona
tur.Corporis debilitas nimia ēt vires aīe frangit.mentis
quoqȝ ingeniū facit marceſcere:nec valet qcꝗ̄ boni ꝑ im
becillitatē perficere:ne dū qd nimis.Nā qcqd cū modo
⁊ temperamento fit.ſalutare eſt.qcqd aūt nimis ⁊ vltra
modū eſt ꝑnitioſuȝ fit.ſtudiūqȝ ſuū in ꝯ̄riū vertit.Jn oī
ergo opere modū ⁊ temperamētū oȝ habere.Nam oē qđ
excedit periculoſuȝ eſt.Sicut aqua que ſi nimios imbres
prebeat:nō ſolū nullū vſuȝ adhibet:ſȝ ēt ꝑiculū exhibet.

¶ Finit liber ſecundus de ſūmo bono ſancti Jſidori hiſpa
lenſis epiſcopi.

¶ Incipit liber eiuſdē tertius de flagellis dei. Cap. I.

Diuine ſapiētie ſubti/
litas ſic īteriꝰ
vt teſtis ſcrutatꝛ ꝯſciētias
ita exteriꝰ vt iudex irrogat
penas:vt verū ſit teſtimo/
niū ꝓphete:qꝛ ip̄e ē teſtis ⁊
iudex.Miſereꝛ dn̄e Jſido
ro indigna agēti ⁊ indigna
patienti.aſſidue peccāti ⁊
tua flagella q̊tidie ſuſtinē/
ti.Ordinata ē miſeratio đi
que p̄us hic hoīeȝ ꝑ flagel/
la a peccatis emēdat.⁊ po/
ſtea ab eterno ſupplicio li/
berat.Electus eniȝ dei do/
loribus vite huius atteritur vt ꝑfectior vite future lucre
tur.Nequaꝗ̄ deus deliquēti parcit.qm̄ pctōrē aut flagel/
lo t̄pali ad purgationē ferit:aut iudicio eterno puniendū
relinqt:aut ip̄e ī ſe hō penitēdo punit qđ male admiſit.Ac
ꝓinde ē ꝙ deus delinquēti nō parcit.Juſte t̄palia flagel/
la ad eterna ꝓficiunt gaudia.ideoqȝ ⁊ iuſtus ī penis gau
dere dȝ ⁊ impius in ꝓſperitatibꝰ timere.Neqȝ iuſto neqȝ
reprobo deus miſericordiā ⁊ iuſtitiā ſubtrahit.Naȝ ⁊ bo/
nos hic ꝑ aflictionē iudicat.⁊ illic remunerat ꝑ miſeratio
nē:⁊ malos hic remunerat ꝑ t̄palē clemētiā.⁊ illic punit
ꝑ eternā iuſtitiaȝ.Jn hac enim vita deus parcit īpys:⁊ tn̄
nō parcit electis:in illa vita parcit electis:nō tn̄ parcit im
pys.Periculoſa eſt ſecuritas in hac vita maloꝝ.⁊ bonoꝝ
dolor trāqllus.Nā iniquus poſt mortē ducitur crucian/
dus:iuſtus v̄o dormit poſt laborē ſecurus.Nō tn̄ de cor/
poralibus paſſionibus:ſȝ ēt de ſpiritalibus oportet intelli
gi:vt quanto qſqȝ aut in corpore aut in mente flagella ſu/
ſtinet:tāto ſe in fine remunerari ſperet.Sepe occulto dei
iudicio extra flagelli correptionē ſūt reprobi in hoc mun
do:dūqȝ multa dānabilia cōmiſiſſe videantꝛ:deſpecti tn̄
a deo nullo emēdationis verbere feriuntꝛ.Plus corripiꝛ
flagello q a deo diligiꝛ ſi peccauerit:dicente ꝓpheta.Tā/
tūmodo vos cognoui ex oībꝰ nationibꝰ terre:iccirco viſi/
tabo ſuꝑ vos oēs iniquitates veſtras.Quem enim diligit
dn̄s corripit:flagellat aūt oēm filiū quē recipit.Ualde ne
ceſſariū eſt iuſtū in hac vita ⁊ vitys tentari ⁊ verberari
flagello.vt dū vitys pulſatur:de virtutibꝰ nō ſuꝑbiat.Dū
v̄o aut animi aut carnis dolore atteritur:a mundi amore/
retrahatꝛ:tentari aūt oȝ iuſtū ſȝ tētatiōe plage nō tētatio/
ne luxurie.Duriꝰ circa ſuos electos ī hac vita deus agit:
vt dū fortioribꝰ flagelli ſtimulis feriūtur:nulla oblecta/
menta p̄ſentis vite delectēt:ſed celeſtē patriaȝ:vbi certa
requies expectatꝛ:īdeſinēter deſiderēt.Electos vite iſtius
aduerſitate ꝓbari vt ſ̄ȝ petrū iudiciū a domo dei īcipiat:
dū in hac vita electos ſuos deus iudicy flagello caſtigat.

¶ De gemina percuſſione dei. Cap. II.

Gemina ꝑcuſſio eſt diuina.Una in bonā ꝑteȝ
qua ꝑcutimur in carne vt emendemur.Alte
ra qua vulneramur in cōſcia ex charitate vt
deū ardētius diligamus.Gemino more deus
reſpicit vel ad veniaȝ vel ad vindictam.Ad
veniā ſicut petrū.ad vindictā ſicut dū facta
ſodomorum ſe deſcenſuꝝ ⁊ viſurum teſtatur.Trimoda
rōne deus quos voluerit ꝑcutit:id eſt ad damnationeȝ re
probos:ad purgationem quos errare videt electos:ad ꝓ/
pagādā meritorū gloriā iuſtos.Primo nāqȝ mō egyptus
ceſa eſt ad dānationē.Scđo mō pauper laçarus ad purga
tionē.Tertio mō ꝑcuſſus ē Job ad ꝓbōnē.Flagellatꝛ hō
plerūqȝ a deo an̄ peccatū ne malus ſit:vt paulus ꝗ ſathāe
angelo īſtigāte carnis tolerabat ſtimulos.Flagellatꝛ etiā
⁊ poſt peccatū vt corrigatꝛ ſicut ille ī apoſtolo ꝗ traditus
eſt ſathane ī īteritū carnis vt ſpūs ſaluꝰ eēt.Nō tn̄ iuſte
murmurat ēt ꝗ neſcit cur vapulat.nā deꝰ iō plerūqȝ iuſtū
flagellat:ne de iuſtitia ſuꝑbiēs cadat.Jn hac vita deꝰ tāto
magis ſtudet vt parcat quāto magis expectādo flagellat:
Sed alios feriēdo corrigit:alios v̄o feriēdo īterficit feriē/
do nāqȝ corrigit đ qbꝰ diꝛ.Ego q̊s amo arguo ⁊ caſtigo.
Alios feriendo perimit:quos īcorrigibiliter delinquētes
aſpicit:quoſqȝ nō iā ſub diſciplina vt filios pater:ſȝ diſtri
cta dānatiōe vt hoſtes ⁊ aduerſarios ꝑcutit.De qbus diꝛ.
Flagello inimici ꝑcuſſi te caſtigatione crudeli.Et iteruȝ.
Quid clamas ad me ſuꝑ ꝯtritiōe tua:īſanabil' ē dolor tuꝰ.
Un̄ vnuſqſqȝ feſtinet ⁊ timeat ne ſil' feriatur vita eius cū
culpa.Flagellū nāqȝ tūc delet culpā cū mutauerit vitā.
Nā cuius mores nō mutat actiones nō expiat.Oīs diui/
na ꝑcuſſio aut purgatio vite p̄ntis ē:aut initiū pene ſequē
tis.Nā qbuſdā flagella ab hac vita īchoant ⁊ in eterna ꝑ
cuſſione ꝑdurāt.Unde per moyſen dn̄s dicit.Jgnis exar

sit in ira mea ⁊ ardebit vsqꝫ ad iferos deorsuz. Agbusdā dici solet. Nō iudicat deus bis in idipsuz:q tn̄ nō attēdūt illud qd̄ alias scriptū ē. Jesus populū de terra egypti libe rans:scd̄o eos q nō crediderunt pdidit. Quāuis.n. si vna culpa bis nō pcutitur:vna tn̄ percussio intelligitur:q̄ hic cepta illic pficitur:vt in bis qui oino nō corrigunt̄ pcedē tuz pcussio flagelloꝝ:sequētiū sit initiū tormentoꝝ. Hic est qd̄ in psalmo scribit̄. Operiant̄ sicut diploide cōfusio ne sua. Diplois.n. duplex vestimentū ē:quo figuraliter in duunt̄ q ⁊ tēporali pena ⁊ eterna damnant̄. Unde ⁊ Hye remias ait. Cōtritio sup cōtritionē.i.gemina damnatio:⁊ hic ⁊ in futuro seculo. Et idē alibi. Duplici ptritione cōte re eos.i.gemina pena:presenti.s.⁊ futura. Quibusdam se creto dei iudicio hic male est:illic bene.s.vt dum hic casti gati corrigunt̄:ab eterna dānatione liberent̄. Quibusdaꝫ vo hic bene est:illic male:sicut diuiti illi accidit:q hic po tēte claritate cōspicuus:post mortē gehēne incendijs tra dit̄ cruciandus. Porro qbusdā ⁊ hic male ⁊ illic male ē: qꝫ corrigi nolētes:⁊ flagellari in hac vita incipiūt:⁊ i eter na pcussiōe damnant̄. Jn tāto quosdā imergi desperatio nis pfundo:vt nec p flagella valeāt emēdari. De qbus re cte p pphetam dn̄s dicit. Frustra percussi filios vestros: disciplinā nō receperūt. Plerūqꝫ iustus plangit:qꝫ nescit vtꝫ pro omnibus suis peccatis presentia patiatur flagel la:an p vno tm̄:⁊ nescit que sit culpa illa pro qua meruit euismodi pati supplicia:⁊ p ipso ambiguo maxime in me rore versat̄. Quāuis flagella psentia iustum a peccatis ab soluūt:adhuc tn̄ sub metu vindicte turbat̄:ne instantes ei plage nō sufficiāt ad purgāda delicta. Proinde q̄ duꝫ pre sentia patit̄ ⁊ futura ptimescit quodāmō:sicut ait propbe ta:pro suis peccatis duplicia recipit.

De infirmitate carnis. Cap. III.

Sic nonnullos eiusdem qualitatis hoīes qui nesciant corrigi nisi alios viderint flagellari: sicqꝫ pficiunt cōparatione malorum:dum si bi id accidere timent.in quo deperire alios vi dent. Quosdam deus videns nolle pprio vo to corrigi:aduersitatum tangit stimulis: quosdā etiā psci ens multuz peccare posse:in salutem flagellat eos corpo ris infirmitate ne peccent:vt eis vtilius sit frangi languo ribus ad salutē aīe:q̄ manere incolumes ad damnatōeꝫ. Uisitatio dei nec semp in bonū accipit̄:nec semper in ma lum. Jn bonū.n.accipit̄:sicut est illud. Uisita nos in salu tari tuo. Jn maluz vero iuxta illud. Jn tempore visitatio nis sue peribunt. Tribus ex causis ifirmitates accidunt corpori.i.ex peccato.ex tētatione:⁊ ex intēperātie passiōe sed huic tn̄ nouissime humana pōt medicina succurrere: illis vo sola pietas diuine misericordie. Qui valentiores sunt ⁊ sani:vtile est illis ifirmari ⁊ nō peccare:ne per vigo rem sanitatis illicitis sordidentur cupiditatiꝫ ⁊ luxurie desiderijs. Duritia que mentem premit nec sentitur.vtili ter mutatur in carne vt sentiatur atqꝫ intellecta emende tur. Nam citius vulnera carnis sentiunt̄ q̄ anime.ideoqꝫ per carnis flagella errantes citius corriguntur. Hoc quip pe indicant in pauli oculis squame infidelitatis: que duꝫ mutate sunt per increpationem in oculis carnis cōfestim resoluta est duritia mentis. Est pernitiosa sanitas que ad inobedientiam homineꝫ perducit. Est ⁊ salubris infirmi tas que per diuinam correptionem menteꝫ a duritia fran git. Languor anime:id est peccatorum infirmitas perni tiosa est:de qua etiā apostolus ait:Quis infirmatur ⁊ ego nō infirmor:Quis scandalizatur ⁊ ego nō vror:Nam in firmitatem carnis vtilem esse idem apostolus approbat dicens. Quando infirmor tunc fortior sum.

De tolerantia diuine correptionis. Cap. IIII.

Murmurare in flagellis dei peccator hō nō dꝫ: qꝫ maxime p hoc corripit̄ ⁊ emēdatur. Unus quisqꝫ autem tunc leuius portat qd̄ patitur:si sua discusserit mala pro qbus illi infertur re tributio iusta. Discat nō murmurare q mala patitur:etiā si ignorat cur mala patiat̄:⁊ p hoc iuste se pa ti arbitret̄ p qd̄ ab illo iudicat̄:cui nunqꝫ iniusta iudicia sunt. Qui flagella sustinet ⁊ ꝯtra deū murmurat: iustitiā iudicantis accusat. Qui vo se cognoscit a iusto iudice pati qd̄ sustinet:etiā si pro quo patitur ignoret:p hoc iam iusti ficatur:per qd̄ ⁊ seipsuꝫ accusat ⁊ dei iustitiā laudat. Duꝫ ex rebus prosperis vtilia iustus exempla prestat hoībus: nece est eū iteꝝ ⁊ aduersitatibus tangi: quatenus eius pa tientia cōprobet̄:vt denuo fortitudinis documenta ex eo sumant hi q prosperitatis eius temperantiā agnouerunt. Qui passionibus aie insidiātē aduersario cruciat̄:nō iccir co se credat alienari a xp̄o:qꝫ talia patit̄:sed magis p hoc deo ꝯmendabilē se eē existimet:si dū hec patit̄ laudet de um potius nō accuset. Ad magnā vtilitatē diuino iudicio mēs iusti diuersis passionuꝫ tētationibus agitat̄:p qbus si deo grās egerit:sueqꝫ culpe q̄ talia dignus sit deputa uerit:hoc qd̄ ex passione tolerat:ei p virtutibus reputabi tur:qꝫ ⁊ diuinā agnoscit iustitiam:⁊ suā culpā intelligit.

De tentationibus diaboli. Cap. V.

Multis calamitatuꝫ tentationibus mens iusti in hac vita pulsatur. Unde ⁊ optat ab hoc se culo funditus euelli:quo ⁊ erūnis careat:⁊ fi xam illic securitatem inueniat. Jnter eas pe nas quas iustus in corpore patit̄: atqꝫ eas q̄s mente per fraudem diaboli tolerat multū interest. Nam grauius fert quas interius luget:q̄ eas quas exterius sustī net. Has.n.⁊ loco euitat ⁊ tempore:illas vero nec loco nec tēpore pōt euitare. Naꝫ amplius tentat electos diabolus q̄ dei voluntas pmittit. Tentando aūt sanctoꝝ pfectib⁹ seruit:⁊ si nolens vtilitati tn̄ sanctoꝝ seruit diabolus:qn̄ eos tentationibus suis nō decipit:sꝫ potius erudit. Nam tētatiōes quas ille ad hūanū interitū mouet:iterdū xp̄s ad exercitiū v̄tutū salubri vtilitate cōuertit. Jnsidie dia boli atqꝫ astutie q̄uis huc atqꝫ illuc q̄rentes quē deuorēt diffundant̄.a ptāte tn̄ diuina nō egrediunt̄ ne tantuꝫ no ceāt quātū maliciose cōtendūt. Nam quō sanctorū v̄tus tanta tolerare potuisset:si superna dispēsatio pio modera mine negtiaꝫ demonū nō refrenaret:Et licꝫ diabolus tē tatione iustis semp inferre cupiat:tn̄ si a deo potestatē nō accepit:nullatenus adipisci pōt qd̄ appetit. Unde ⁊ oīs vo lūtas diaboli iniusta ē:⁊ tn̄ pmittēte deo omnis potestas iusta. Ex se.n.tentare quoslibet iniuste appetit:sꝫ eos q tē tandi sunt:⁊ prout tentandi sunt:nō nisi tentari deus iu ste pmittit. Unde etiā in libris regū de diabolo scriptū ē: qꝫ sp̄us dn̄i malus irruebat in saul:vbi iuste q̄rit̄:si domi ni:cur malus:si malus cur dn̄i dicat̄:Sꝫ duobus verbis ꝯprehensa est ⁊ dei ptās iusta.⁊ diaboli voluntas iniusta. Nā sp̄us malus p neqssimā volūtatē.⁊ idē sp̄us dn̄i p ac ceptā iustissimā ptātē. Diabolus nō ē immissor:sꝫ icētor po tius vitioꝝ. Neqꝫ.n.alibi cōcupiscentie fomēta succēdit: nisi vbi ꝑus praue cogitatiōis delectatiōes aspexerit:q si a nob spernit̄:sine dubio ille ꝯfusus abscēdit:statumqꝫ frā gunt̄ iacula ꝯcupiscētie eius:ꝯtēpteqꝫ iacēt:⁊ sine luce fa ces illi⁹. Sollicite hostis isidias itelliget̄ pariter ⁊ cauere dei seruū oꝫ:sicqꝫ inocētia vite existet̄ simplicē:vt tn̄ opor teat cū simplicitate eē prudētē. Qui prudētiā simplicitati nō miscet:iuxta pphetā colūba ē seducta nō hn̄s cor. Sꝫ iō colūba:qꝫ simplex.iō āt cor nō hn̄s:qꝫ ignara prudētie ē. Sepe fraus sathane sanctoꝝ cordib⁹ aperit̄:qn̄ p specie boni angelū se simulans lucis:duꝫ nitit̄ electos decipere

detegit͡ atq3 ↄtemnit͡.Sic ⁊ v̄ba fallacis doctrinę de⁹ san
ctos suos facit intelligere:q̄tenus diabolicū errorē interi
us cognoscāt ac sollicite caueant.Discretio sanctoꝝ tanta
eē dʒ vt inter bonū ⁊ malū prediti rōne dijudicēt: ne eos
diabolus ꝑ spēʒ boni fallat. Hec ē.n. ꝑcunctatio Josue di
centis. Noster es an aduersarioꝝ:⸗Propter hoc ⁊ hyere
mię dicit͡.Si separaueris p̄ciosum a vili:q̄si os meū eris.
Tunc.n.bene de se iudicant sancti qñ ab eis deus fallacia
demonū tentamēta facit intelligi.Multi decipiunt͡ a dia
bolo:⁊ ignorāt se eē deceptos Oseę ꝓphete testimonio de
clarante.Comederūt inqt alieni robur eius ⁊ ipse ignora
uit.Alieni nāq3 maligni spūs significant͡ q v̄tutes mentis
comedūt:sʒ hoc corda negligētiū nō itelligunt.Tāq̄ȝ iner
mis diabolus vincit͡:qñ de aperta iniqtate hoīem depra
uare conat͡.Armatus v̄o tūc incedit:duʒ ꝑ spēm sanctita
tis ⁊ v̄tutis ea q̄ sancta sunt destruit:qñ ⁊ q decipit͡ sua de
trimenta nō sentit:sʒ tanq̄ȝ sint v̄tutes q̄ sunt vitia sectat͡
⁊ diligit. Jn oculis carnaliū diabolus terribilis est:in ele
ctoꝝ occulis terror eius vilis ē.Ab icredulis vt leo timet͡:
a fortibus in fide vt vermis ↄtēnit͡:atq3 ad momentum
ōnsus repellit͡.Qui suggestiōes diaboli nō recipit:in eius
insidias minime transit. Naʒ facile in ↄ̄ñti opere repelli
tur:si p̄ma oblectamēta illius respuant͡.Diabolus.n.ser
pens ē lubricus:cuius si capiti: id est p̄mę suggestioni nō
resistit͡:totus in iterna cordis dū nō sentit͡ illabit͡.Tenta
tionū diabolicaꝝ initia fragilia sunt:q̄ si nō caueant͡:sʒ ꝑ
vsum in cōsuetudinē transeant:in nouissimis fortiter cō
ualescunt.ita vt aut nunq̄ȝ aut cū difficultate vincantur.
Cuʒ in tota vita diabolus hoīem p̄uaricari cupiat:ampli
us tñ in fine molitur decipere. Hinc ē qđ in p̄ncipio cōtra
ꝓthoplastuʒ serpenti est dictū.Et tu isidiaberis calcaneo
eius:qr nimirū hoīem quē diabolus incursu p̄teritę vitę
nō decepit: in nouissimis supplātare disponit.Proinde q̄ȝ
uis quisq3 sit iustus:nunq̄ȝ nece est vt sit in hac vita secu
rus:sʒ semꝑ humilis caueat: semperq3 ne in fine corruat
sollicitus ꝑtimescat.Diabolus suis fautorib⁹ blandit͡:dei
vero seruis molit͡ tentamēta ↄ̄ria exemplo dñi:q se post
baptismū passus est a diabolo tentari. Diabolus sanctos
oēs nō tenendo possidet: sed tentando ꝑsequit͡. Nam qr
nō in eis itrinsecus regnat:cōtra eos extrinsecus pugnat.
Et q itrinsecus amisit dominiū:exterius ↄmouet belluʒ.
Tunc ↄ̄ euʒ quē possidet diabolus acrius seuit:qñ se v̄tu
te diuina ab eo expellendū cognoscit. Unde imundus spi
ritus tunc decerpsit grauius pueruʒ in quo habitabat:qñ
ad xp̄i imperiū exire ab eo coactus est.Quod factuʒ ⁊ ad
iob v̄ba respicit: vbi in nouissimis vehemoth caudā suaʒ
q̄si cedrus abstringit.Plus ↄtra eos diabolus diuersis tē
tationibus insistit q possunt ⁊ alijs sua vtilitate ꝓdesse: vt
dum illi impediunt͡:nō proficiant q docendi sunt.Mali
gnus spūs hoc qđ intra nos mundare cupimus:sine inter
missiōe tentat iteꝝ sordidare.Sācti aūt eoꝝ insidias prę
sago spū p̄cognoscūt:⁊ qcqd i semetipsis terrenū sentiunt
idesinēter operib⁹ sanctis exhauriūt: vt de intimis puri in
ueniant͡.Eodē blandimēto decipiunt͡ nūc ꝑ diaboluʒ ho
mines:quo ꝓthoplasti i paradiso sunt decepti.Multis.n.
vitioꝝ p̄stigijs mentes reproboꝝ tentādo deludit. Nunc
eniʒ promissis decipit:nūc rebus transitorijs quasi neces
sarijs illicit:nūc ēt ip̄a iferni supplicia q̄si leuia ⁊ trāsitoria
suggerit:q̄ten⁹ mi seꝝ corda in cupiditatē lasciuiāq3 dissol
uat:secūq3 ad tartara ducat.Argumēta machinationū ma
larūq3 cogitationū semina quę in cordibus hoīum diabo
lus fundit:ita sępe vndiq3 captā implicāt mentē: vt ex q̄
ꝑte euadere qsq3 tentauerit:sine periculo exire nō possit:
veluti si iures hoc facere:quod si feceris pecces:si nō fece
ris reus piurij sis. Jn tanto ḡ mali discrimine vt euaden

di adit⁹ pateat:minora potius eligēda sunt: vt maiora vi
tent͡.Diabolus qñ decipe quēq̄ȝ q̄rit:p̄us nām vniuscuius
q3 intēdit ⁊ inde se applicat: vñ aptū hoīem ad peccandū
inspexerit.Ex ea ꝑte hoīes diabolus tentat q̄ eos ꝓ excre
scente humore facile inclinari ad vitia ↄspicit: vt f̄m hu
moris ↄspersionē adhibeat ⁊ tētationē.Lege balaam q
in figura diaboli ↄ̄ populū dei ex ea ꝑte p̄cepit ꝑnitiosos
pretendere laqueos:ex q̄ sensit eos facilius esse lapsuros.
Nam ⁊ q aquam alicubi deducit:nō eaʒ ꝑ aliā ꝑtem mit
tit nisi vbi ipetū eius intēderit. Nullus culpaʒ existimet
quā ex ↄspersione ꝓpria sustinet:sʒ quantū valet ↄtra id
qđ tolerat pugnet. Nam si cōpassioni cedit͡ tētationi vel
vitio nequaq̄ȝ resistitur. Jdeo diabolus in sacris eloquijs
vehemoth:id est aīal dicit͡:qr de celis lapsus ad terras ce
cidit iuxta psalmistaʒ iumētis insipientibus cōparatus.
Jdeo leuiathā:id ē serpens de aq̄s dr̄:qr in hui⁹ seculi ma
ri volubili versat͡ astutia.Auis v̄o ꝓpterea nominat͡:qr ꝑ
suꝑbiaʒ ad alta sustollit͡.Et recte his tribus vocabulis ap
pellat͡:qr ꝓ suo merito aerem q̄si auis ꝓ carcere meruit:
vehemoth terrā:qr vt aīal brutuʒ in imis delectat͡.serpēs
eo ꝙ in hui⁹ seculi mari insana iactet͡ fluctuatione.Ex in
de.n.ꝙ ꝑ mēbra sua diabolus operat͡:sortit͡ vocabula:ita
vt qđ singuli agūt incitante illo ipse nominet͡ ex eo.Quē
.n.nō decipit diabolus:vnde animal est:hoc ē per carnis
luxuriam tentat:vnde serpens est: hoc est cupiditatis ac
nocēdi malicia.Queʒ auteʒ nec sic decipit:insidiat͡ ei: vñ
auis est:hoc est superbię ruina.Undiq3.n.dolos preparat
quousq3 inueniat viam per quā incautuʒ decipiat.Aliud
ē intrare mentē cuiusq̄ȝ diabolū.aliud v̄o ihabitare:naʒ ⁊
in cordibus sanctoꝝ diabolus ingredit͡ dum malā sugge
stionē isinuat.sʒ nō habitat in eis.qr in suo corpore nō eos
trāsducit.Qui v̄o in corpore ei⁹ sūt:ipsos ihabitat: qr ipsi
sunt tēpluʒ ei⁹.Et si subrepat mentib⁹ electoꝝ diabolus:
nō aūt i eis reqescit sic i cordib⁹ reproboꝝ: nā calore fidei
mox excitat͡ vt exeat ab electis. Nonnulli quos iā auido
ore diabolus deuorauerat:rursus diui iudicij occulta mi
seratiōe ab ei⁹ ore eripiūt͡ ⁊ saluti restituūt͡. Nā sępe mul
tos quos ātiquus hostis luxurię voragine imersos tenuit:
potētia diuina ꝑ pęnitentiam ab eius faucib⁹ traxit.Quo
mō bonoꝝ interituʒ ꝓpheta electā dicit esse diaboli escā
dū alibi scriptuʒ sit de illo.fęnū sicut bos comedit:nisi ꝙ
in oculis dei fęnū sunt:q electus cibus f̄ʒ hoīes eē videt͡.
Ac ꝑ hęc q de bonoꝝ numero pereūt:apud hoīes electi:
apud deū fęnū existūt.Eū diabolus iaʒ deglutisse dr̄:quē
iaʒ ꝑfecto scelere deuorare videt͡.Euʒ v̄o quē non deglu
tiuit operis ꝑfectiōe:sʒ tētationū illecebris mordet vt de
uoret:adhuc quasi in maxilla mandit. Uñ ⁊ Paulus hʒ
stimulos carnis qbus humiliet͡:nō hʒ peccandi ꝑfectiōeʒ
qua deglutiat͡.Os diaboli verba ei⁹ sunt.Uerba v̄o eius
inspiratiōes occultę sunt:qb⁹ corda hoīum alloquens oc
cultis vrit cupiditatib⁹.Quidā ob incorrigibilē iniqtateʒ:
qr sponte nō corriguntur.immundis spiritibus vexandi
tradunt͡:vt arripiendi eos demones corporaliter habeāt
potestatē:terroribusq3 eoꝝ afflicti humilientur:pęniteāt
⁊ saluent͡.Sicut ⁊ apostolus corinthijs scribēs dic͡.Tra
dere hꝰ hoīeʒ sathanę i interitū carnis vt spūs salutis sit
in die domini.Utile est eniʒ quosdam peccātes vt in ani
ma saluent͡:sathanę corporaliter deputari:quatenus ex p̄
senti correptione futurum iudicium timeant: ⁊ de cętero
delinquere caueant.Quidam autem potestati demonuʒ
ad emendationem deputantur:quidam vero despecti ad
solam perditioneʒ traduntur. Nunq̄ȝ vacat diabolus ad
uersus hominē iustum.Aut enim tribulationes cordis il
li exaggerat:aut dolores corporis suscitat. Hinc ē qđ apo
stolus ait.Datus ē mihi stimulus carnis męę angelus sa

thane q

thane q me collapbiçet. Sepe mentē iusti varijs vexatio
nũ dolorꝰ vis demonũ cruciat: vñ ⁊ iterdum vsqꝫ ad de
speratiōis angustiã coartat. Permanenti aũt in dei amo
re aīe ⁊ ipsa talis angustia ad meritũ pficit. Nam siue in
aīo siue in corpore p instinctũ īmundoꝝ spũuꝫ q̄libet ad
uersa iustus patiat: ex dei vtiqꝫ pmissu id patit. Et si hoc
ipm ad dei gloriã humilis referat: ⁊ dicat qđ p corpis pas
sione Job dixit. Si bona suscepimus de manu dñi: mala
aũt q̄re nõ sustineamꝰ: iste q sic loqtur nõ separat a deo:
sed cõiungit: q̄libet atroci angustia torqueat. Multa iu
stus aduersa in aīa patit instigatiōe demonũ: sꝫ talibꝰ ten
tamētis perire a vita eterna nõ põt: qꝛ pius dñs ad dãna
tionē culpe nõ reputat qđ de sue maiestatis pmissu: nolēs
q patit portat. Nã ibi peccamꝰ vbi cupiditate vl volũta
te deflectimur. Ubi vo violēter addicimur ⁊ si facinꝰ aut
flagitiũ ñ ē: miseria tñ ⁊ p flagitio ⁊ facinore ē. Sꝫ q deũ p
irrogata laudat mĩsia: pmisso pcul dubio caret facinore.

¶ De tētamentis somnioꝝ. Cap. VI.

PLerũqꝫ demones in noctibus occurrētes hu
manos sensus per visiones cõturbant: vt for
midolosos ⁊ timidos faciãt. Aliquotiens etiã
ex desperatione peccatoꝝ mentem cõuersi p
saporē pturbant: horridaqꝫ gehēne supplicia
īmittunt. Nõnunq̄ aũt ⁊ aperta īpugnatione grassantes
humana corpora verberant: qđ tñ deo pmittente malis
fit ad vindictã: iustis ad tolerãtie gloriã. Plerunqꝫ īmun
di spũs eos quos incũbere in seculi amore cõspiciũt: dor
mientes q̄dã vana spei psperitate illudunt. Quosdaꝫ vo
quos formidare aliq̄ aduersa psentiunt: dormiētes inani
terrore pcutiũt. Sicqꝫ miseroꝝ corda varijs illusionibꝰ
tētantes mõ vana psperitate demulcent: mõ inani formi
dine terrēt. Qui aũt nullis aut raris conscij sunt delictis:
aut nũq̄ aut raro terroribꝰ fatigant nocturnis: sꝫ pacato
somno quiescentes: interdũ etiã p saporeꝫ q̄dam archana ⁊
mystica cõtuent ac vident. Qui vo corda sua grauioribꝰ
vitijs polluerũt: pscientie pauore illusi species tremēdas
aspiciũt. Fallax.n. imago mētes miseroꝝ diuersis alludit
imaginibꝰ: ⁊ quos vigilãtes in vitia traxit: dormiētes fati
gat: vt nunq̄ securos requiescere sinat. Nõnũq̄ ēt electoꝝ
mentes horrēdis imaginibꝰ somnioꝝ spũs īmundi terrifi
care conant: ⁊ quos vigilantes vitijs tētant nec superant:
acriter dormiētes īpugnant. Sancti aũt ⁊ si ad momētuꝫ
hꝫ visionibꝰ pmoueant: mox tñ euigilantes illusionũ va
nitates despiciũt: intētionēqꝫ suã ptinus ad deũ puertũt.
Diuerse q̄litates sunt somnioꝝ. Quedam.n. ex saturitate
seu inanitione occurrũt: q̄ etiã p experientiam nota sunt.
Quedã vero ex ppria cogitatione oriunt. Naꝫ sepe q̄ in
die cogitamus: in noctibꝰ recognoscimus. Nõnulle aũt vi
siones spirituũ īmundoꝝ fiũt illusiōe Salomone pbãte.
Multos inqt errare fecerũt sõnia ⁊ illusiōes vane. Por
ro q̄dã iusto fiũt mõ: id ē superne reuelatiōis mysterio: si
cut legit in lege de Joseph filio Jacob: q p somnia fratri
bus pferendus predicit: vel sicut in euangelio de Joseph
spõso Marie q vt fugeret cũ puero in egyptũ somnio ad
monet. Nõnunq̄ ⁊ pmixte accidũt visiōes.i. cogitatiōe
simul ⁊ illusiōe. atqꝫ iteꝫ cogitatiōe ⁊ reuelatiōe Daniele
dicente. Tu inqt rex cogitare cepisti in stratu tuo qd eēt
futuꝝ post hec: ⁊ q reuelat mysteria ostēdit tibi q̄ futura
sunt. Et inde sepe ea in qbꝰ cogitationũ nostraꝝ sensũ por
rigimus: quodã mētis excessu reuelant dum requiescimus.
Quãuis nõnulla va sint sõnia: facile tñ credi eis nõ opus
est: qꝛ diuersis imaginationũ q̄litatibꝰ oriunt: ⁊ vñ veniãt
raro cõsiderat. Taꝫ facile igit somnijs fides habēda nõ
ē: ne forte Sathanas ī angelũ lucis se trãsformans quēli
bet īcautũ fallat: ⁊ aliq̄ erroris fraude decipiat. Nõnũq̄
interdũ demones deceptoria fraude ita quosdã curiosos
obseruantesqꝫ illudunt: vt q̄daꝫ somnia nõ aliter eueniãt
q̄ ostendunt. Ut.n. in multis fallant: interdum ⁊ vera p
nunciant. Sꝫ q̄uis ita accidãt: ptēnenda sunt ne forte de
illusione pcedant: recolētes testimoniũ scripture dicētis.
Si dixerint vobis ⁊ ita euenerit nõ credatis. Somnia si
milia sunt augurijs: ⁊ q ea intendunt reuera augurari no
scunt. Nõ eē vera somnia q̄ cogitãs animus die noctuqꝫ
sibi imaginat. Mentes.n. nostre nonnunq̄ ipsa sibi som
nia fingunt. Sepe dum priora mala p tristeꝫ memoriam
ad menteꝫ reducunt: p hec gehēne vindictã in nobisipsis
recolendo imaginamur. Hmõi mentis imaginationes q̄
aut de pteritis admissis: aut de futuris supplicijs memo
ria vigilantibus fiunt: ⁊ p visiones somniaqꝫ occurrũt: ⁊
cogitantiũ mentes cõcutiũt. Naꝫ vna vi memorie fiunt
vtraqꝫ: siue vigilantibus siue dormiētibus nobis. Tali.n.
admonitiōe horribili pauore etiam p quietē pcutimur: ⁊
q̄ grauia sunt q̄ pmisimus: ⁊ q̄ dura q̄ ptimescimus: mē
tis aspectu etiã in somno cõtēplamur. Nõ esse peccatum
qñ nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc eē
peccatũ si anteq̄ illudamur cogitatiōis affectibus preue
niamur. Luxurie quippe imagines quas in veritate gessi
mus, sepe dormiētibus in animo apparent: sꝫ inoxie: si nõ
cõcupiscendo occurrant. Qui nocturna illusione polluit:
q̄uis ⁊ si extra memoriaꝫ turpiũ cogitationũ sese persen
tiat inquinatum: tñ hoc vt tentaret culpe sue tribuat: suãqꝫ
īmundiciam statim fletibus tergat.

¶ De oratione. Cap. VII.

HOc est remediũ eius q vitioꝝ tentamētis exe
stuat: vt quotiēs quolibꝫ tangit vitio totiens
ad orõnem se subdat: qꝛ frequēs oratio vitio
rum impugnationē extinguit. Tamen perse
ueranter intendere oꝫ animũ nostrũ orando
atqꝫ pulsando: quousqꝫ importunas desiderioꝝ carnaliũ
suggestiōes q̄ nostris obstrepũt sensibꝰ fortissima intētio
ne superemꝰ: ac tãdiu īsistere: quousqꝫ psistēdo vincamꝰ.
Nã negligētes orõnes: nec ab ipso noīe impetrare valent
qđ volũt. Qñ qsqꝫ orat: sanctũ ad se spm̃ aduocat. At vbi
aduenerit: cõfestim tentamēta demonioꝝ q̄ se mētibus
humanis īmergũt: psentiã eius ferre nõ sustinentes effu
giunt. Oratio cordis est nõ labioꝝ. Neqꝫ.n. verba depre
cantis deꝰ intēdit: sꝫ orãtis cor aspicit. Et si tacite cor oret
⁊ vox sileat: q̄uis hoīes lateat: deũ latere nõ põt q cõscien
tie psens est. Melius est aũt cuꝫ silentio orare corde sine
sono vocis: q̄ solis verbis sine intuitu mētis. Nũq̄ est si
ne gemitu orãdũ. Nã pctõruꝫ recordatio merorē gignit.
Duꝫ.n. oramus: ad memoriã culpaꝫ reducimus: ⁊ magis
reos tunc nos eē cognoscimus. Ideoqꝫ cũ deo assistimus:
gemere ⁊ flere debemus. reminiscētes q̄ grauia sũt scele
re que cõmisimus q̄qꝫ dira inferni supplicia q̄ timemus.
Mens qualem se in oratione offert: talem post orationeꝫ
se cõseruet. Nam nihil pficit oratio si denuo cõmittitur
vnde iam iterum venia postulet. Ille.n. precis desidera
tum effectuꝫ sine dubio percipit. qui qđ orando ablui po
stulat: delinquēdo nõ iterat. Mēs nostra celestis ē ⁊ tunc
orando deuꝫ bene cõtemplatur: qñ nullis terrenis curis
aut erroribus impedit. Apta est enim ad bonũ in sua nã:
in aliena vero turbat. Pura est oratio quam in suo tēpo
re seculi nõ interueniũt cure: longe aũt est a deo animus
q in oratiōe cogitationibus seculi fuerit occupatus. Tũc
ergo veraciter oramus: qñ aliunde non cogitamus. Sed
valde pauci sunt qui tales oratões habeãt. Et licet in qui
busdaꝫ sint: difficile tamē est vt semper sint. Mens q̄ an
te orationeꝫ vacans adeo in illicitis cogitationibus occu
patur; dum in orationeꝫ venerit: confestim illi imagines

reꝝ quas nuꝑ cogitauit occurrunt:aditūqꝫ precis obstruunt:ne se mens libera ad celeste desideriū erigat. Purgādus est itaqꝫ p̄mū animus:atqꝫ a tēporaliū reꝝ cogitatōibus segregādus: vt puta acies cordis ad deuꝫ v̇e ⁊ simpliciter dirigat̄. Nam reuera tūc impetrāda diuina munera credim⁹:qn̄ simplici affectu assistimus cū oramus. Multis modis interrūpitur oratiōis intentio: dū se ꝑ incuriaꝫ vana mūdi ingerūt in cuiuscūqꝫ orātis aīo. Tūc aūt magis diabolus cogitatiōes curaꝝ seculariū humanis mentibus igerit:qn̄ orātē aspexerit. Duobus modis orō impedit̄ ne ipetrare quisqꝫ valeat postulata: hoc ē:si aut q̇sqꝫ adhuc mala ꝯmittit:aut delinquēti sibi debita nō dimittit. Qd̄ geminū malū dum q̇sqꝫ a semetipso absterserit: ꝓtinus securus studio orationis incūbit:⁊ ad ea q̄ impetrare p̄cibus cupit mentē libere erigit. Qui ledit̄ nō desistat orare ꝓ se ledentib⁹:alioquin iuxta dñi sententiā peccat q̇ ꝓ inimicis nō orat. Sicut nullū ꝓficit in vulnere medicamentū si adhuc ferꝝ in ea sit:ita nihil ꝓficit orō illius cuius adhuc dolor in mente vl̄ odiū manet in pectore. Tantus dꝫ esse orantis erga deū affectus: vt nō desperet p̄cis effectuꝫ. Inaniter aūt oramus si spei fiduciam non habemus. Petat ğ vt apl's ait vnusq̇sqꝫ ī fide nihil dubitās:nā q̇ dubitat silis est vnde maris q̄ a vēto fert̄ atqꝫ dispergitur. Diffidentia nascit̄ ipetrādi orata:si se adhuc animus sentiat circa peccādi affectioneꝫ versari. Non eniꝫ potest habere precis certam fiduciā:q̇ adhuc in ꝓceptis dei pigritat ⁊ peccādi recordatōe delectat̄. Qui a p̄ceptis dei auertit̄:qd̄ in oratione postulat accipere nō meretur:nec impetrat ab illo bonū qd̄ poscit:cuius legi non obedit. Si .n. id qd̄ deus p̄cepit facimus:id qd̄ petimus sine dubio obtinemus. Naꝫ sicut scriptū est. Qui auertit aurē suā ne audiat legē:oratio eius execrabilis erit. Multū apd̄ deū vtraqꝫ sibi necio cōmendant̄:vt orōne oꝑatio:⁊ opere fulciat̄ orō. Unde ēt Hyeremias ait. Leuemus corda nostra cū manibus ad deū. Cor.n.cū manib⁹ leuat:q̇ orōnem cū oꝑe subleuat. Nā q̇cūqꝫ orat ⁊ nō oꝑat̄:cor leuat ⁊ manus non leuat. Quiqꝫ vero operatur ⁊ nō orat:leuat manus ⁊ cor nō leuat. Sed q̄ operari nec̄e ē ⁊ orare:bene iuxta vtrūqꝫ dictū est. Leuemus corda nostra cū manibus ad dominū:ne de negligētia mandatoꝝ corde rep̄hēdamur:dum salutē nostrā obtinere aut sola orōne aut sola oꝑatione cōtendimus. Postq̄ꝫ bonū opus agimus. lachrime orōnuꝫ fundant̄:vt meritū actionis humilitas impetret p̄cis. Culpabiliter manus ad deum expandit:q̇ facta sua orādo iactāter ꝓdit:sicut phariseus in tēplo iactanter orabat:seqꝫ magis q̄ꝫ deū de operibus iustis laudari volebat. Quorundaꝫ oratio in pctm̄ cōuertit̄:sicut de Juda ꝓditore scribit̄. Qui.n. iactanter orat laudē appetendo humanā:nō solū eius oratio nō delet peccatū: sꝫ ēt ipsa vertitur in peccatuꝫ. Sic iudei vel heretici q̇ licet ieiunare ⁊ orare videant̄:eoꝝ tm̄ oratio nō delet peccatū:nec ad purgationis ꝓficit meritū:sꝫ mutat̄ potius in peccatū. Ideo interdū oratio electoꝝ in pressuris eoꝝ differt̄:vt impiorum ꝑuersitas augeat̄. Uerū dum iusti tēporaliter audiūtur. pro eoꝝ fit salute q̇ eos affligunt:vt duꝫ illis temporali remedio subuenitur:prauoꝝ oculi ad cōuersioneꝫ aperiantur. Unde ⁊ trium puerorū frigidus ignis fuit:vt Nabuchodonosor deum veruꝫ agnosceret. Sicut ⁊ propheta in psalmis ait. Propter inimicos meos eripe me. Proinde tardius exaudiunt̄ quorundā orōnes:vt dum differuntur:fortius excitati maioribus p̄mys cumulentur:exemplo pruinaꝝ ⁊ rep̄ssiōe messiū:in q̇bus quāto tardi⁹ sata semina exeūt:tāto ad frugē cumulati⁹ crescūt. Quotiens orātes nō cito exaudimur:nostra nobis facta in oculis ꝓponamus vt hoc ipsuꝫ qd̄ differt̄ diuine reputet̄ iustitie:⁊ culpe nostre. Interdū ꝙ ꝑseueranter orātes nō cito exaudimur:vtilitatis nostre est nō aduersitatis. Sepe.n. multos deus nō exaudit ad voluntatē:vt exaudiat ad salutē. Multi orantes nō exaudiūtur:q̄ prouidendo illis deus meliora q̄ꝫ petunt reseruat:sicut cōtingere solet paruulis qui ne in scholis vapulent deum exorant:sed nō dat̄ illis postulationis effectus:q̄ impeditur talis auditio ad profectum. Non aliter quibusdam cōtingit electis. Deprecātur.n. deum pro nonnullis vite huius commodis vel aduersis. Prouidētia vero diuina tēporaliter eoꝝ desiderio minime consulit:q̄ meliora illis in eternuꝫ ꝓmittit. Oratio priuatis locis opportunius funditur: magisqꝫ obtētuꝫ impetrat:dum deo tm̄ teste depromit̄. Propriuꝫ aūt hypocritarum est offerre se in oratione videntibus:quorum fructus est nō deo placere:sed gloriā ab hoībus ꝯparare. Non in multiloquio exaudiunt̄ homines a deo:quasi plurimis eū verbis conent̄ inflectere. Neqꝫ.n. conciliat eum multiplex orantis sermo:sꝫ pura sinceraqꝫ orōnis intentio. Bonuꝫ est corde semper orare:bonū etiā ⁊ sono vocis deū spiritalibus hymnis glorificare. Nihil est sola voce canere sine cordis intētione:sed sicut ait apl's:cantātes in cordibus vestris:hoc est nō soluꝫ voce:sed ⁊ corde psallētes. Unde ⁊ alibi. Psallā spū psallam ⁊ mente. Sicut orationibus regimur:ita psalmoꝝ studys delectamur. Psallendi.n. vtilitas tristia corda cōsolat̄:gratiores mentes facit:fastidiosos oblectat:inertes exuscitat:peccatores ad lamenta inuitat. Naꝫ q̄ꝫuis dura sint carnaliū corda:statiꝫ vt psalmi dulcedo insonuerit:ad affectū pietatis animuꝫ eoruꝫ inflectit. Dum christianū nō vocis modulatio:sed tm̄ verba diuina. que ibi dicuntur debeant cōmouere:nescio tm̄ quo pacto modulatione canentis maior nascit̄ cōpunctio cordis. Multi.n. reperiuntur qui cantus suauitate ꝯmoti sua crimina plangūt:atqꝫ ex ea parte magis flectunt̄ ad lachrimas:ex qua psallentes insonuerit dulcedo suauissima. Oratio in presenti tm̄ vita ꝓ remedio peccatoꝝ effundit̄:psalmoꝝ aūt decantatio ꝑpetuaꝫ dei laudem demōstrat in gloriam sempiternaꝫ: sicut scriptū est. Beati q̇ habitant in domo tua domine: in secula seculoꝝ laudabunt te. Cuius oꝑis ministeriū q̇cunqꝫ fideliter intentaqꝫ mēte exequit̄:quodāmō angelis sociat̄.

¶ De lectione. Cap. VIII.

Orationibus mūdamur:lectionib⁹ istruamur: vtrunqꝫ bonū est:si liceat:si nō liceat : melius est orare q̄ꝫ legere. Qui vult cū deo semꝑ esse: frequenter dꝫ orare: frequēter ⁊ legere. Nam cū oramus ipsi cū deo loquimur:cū vero legimus:deus nobiscum loq̇tur. Omnis ꝓfectus ex lectione ⁊ meditatione ꝓcedit. Que.n. nescimus lectiōe discimus: q̄ aūt didicimus:meditatiōibus cōseruamus. Geminuꝫ cōfert donuꝫ lectio sanctaruꝫ scripturaruꝫ:siue q̄ intellectum mētis erudit:seu ꝙ a mundi vanitatibus abstractū hominē ad amorē dei perducit. Excitati.n. sepe illius sermone:subtrahimur a desiderio vite mūdane:atqꝫ accēsi in amore sapiētie tanto vana spes mortalitatis huius nobis vilescit:quāto amplius legendo spes eterna claruerit. Geminuꝫ est lectionis studium:primū quomodo scripture intelligūtur:secundū:qua vtilitate vel dignitate dicantur. Erit eniꝫ antea q̇sqꝫ promptus ad intelligendū que legit:sequenter idoneus ad proferendum que didicit. Lector strenuus potius ad agendum que legit q̄ꝫ ad sciendum erit promptissimus. Minor enim pena est nescire q̇d appetas: q̄ꝫ ea que noueris non implere. Sicut enim legendo scire concupiscimus:sic sciendo recta que didicimus implere debemus . Lex dei ⁊ premium habet ⁊ penam legentibus eam . Premium his qui eam bene

viuendo

viuendo custodiũt.penã vero in eis qui eã male viuendo
contẽnũt. Omnisq̃ a p̄ceptis dei discedit ope: quotiẽs ea-
dez d̄i p̄cepta legere vel audire potuerit: corde suo rep̄hen
sus cõfundit̃: q2 id quod nõ agit memorat̃. ꝛ teste cõscien
tia interius accusatur. Uñ ꝛ Dauid pp̄ha deprecat̃ dicẽs.
Tunc nõ cõfundar dum respicio in oĩa mãdata tua. Gra-
uiter nãq3 vnusq̃sq3 cõfũdit̃ qñ mãdata dei vl' legẽdo vl'
audiendo respicit: que viuẽdo contẽnit. Corde enim rep̄re
hendit̃ du3 mãdatoꝝ meditatione docet̃. q2 nõ impleuit
opere quod diuina didicit iussione.

De assiduitate legendi. Cap. IX.

NEmo põt sensu3 scripture sancte cog̃scere: nisi
legẽdi familiaritate: sicut ẽ scriptũ. Ama illã ꝛ
exaltabit te: glorificaberis ab ea cu3 ea3 fueris
amplexat'. Quãto q̃sq3 magis ĩ sacris eloq̃ys
assiduus fuerit: tanto ex eis vberiorẽ intelligen
tiã capit: sicut terra q̃ quãto ampli' excollit̃: tanto vberius
fructificat. Quãto amplius ad quãlib3 artem hõ cõscẽdit
tanto magis ad hominẽ ars ipsa descẽdit: sicut in lege scri
bitu. Moyses ascẽdit in montẽ: ꝛ dñs descẽdit. Uerũ est
de ocio spiritali q' ille tñ secreta diuinoꝝ scrutat̃ manda-
toꝝ: qui ab actione terrene cure reuocauerit animũ ꝛ sedu
la familiaritate scripturis sanctis inhelerit. Nã sic̃ cecus ꝛ
vidẽs põt q̃dẽ vterq3 ambulare: sed nõ cõsimili libertate:
du3 cecus p̄gens quo nõ videt offendat. videns v̄o offen
dicula cauet: ꝛ quo sit p̄gendũ agnoscat. Sic ꝛ qui nubilo
terrene cure fuscat̃ si tentet dei scrutari mysteria nõ val3
q2 caligine curaꝝ nõ videt. Qđ ille tantũdẽ efficere valet
qui sese de exteriorib' seculi curis abstrahit: ꝛ totũ se ĩ scri-
pturarũ meditatione defigit. Quidã habẽt intelligentie
ingeniũ: sed negligunt lectionis studiũ: ꝛ qđ legendo scire
potuerũt: negligendo contẽnũt. Quidã vero amorẽ scien-
di habẽt: s3 tarditate sensus p̄pediunt̃: q̃ tñ assidua lectio-
ne capiũt qđ ingeniosi per desidiã nõ nouerũt. Ingenium
tardius ꝛ si nõ per nã3: per assiduitatẽ tñ lectiõis augmen
tatur. Na3 q̄uis sensus hebetudo sit: frequẽs tñ lectio in-
telligentia3 adhib3. Sicut qui tardus est ad capiendũ p̄
intẽtione tamẽ boni study premium percipit: ita q̃ p̄stitu3
sibi ex deo ingeniũ intelligẽtie negligit: cõdẽnatione reus
existit: q2 donũ qđ accepit despicit: ꝛ per desidiã derelinq̃t.
Quidã dei iudicio donũ sciẽtie qđ negligunt accipiunt: vt
durius de rebus creditis puniant̃. Tardiores autẽ ideo qđ
scire cupiunt difficiliter inueniũt: vt pro maximo excerci
tio laboris maximũ premiũ habeant retributionis.

De doctrina sine gratia. Cap. X.

DOctrina sine adiuuãte grã q̄uis infundat̃ au
ribus ad cor nunq̃3 descẽdit: foris q̃dem p̄stre
pit: sed interius nihil proficit. Tunc autez dei
sermo infusus auribus ad cordis vltima per-
uenit: quando dei gratia mentez interius vt ĩ
telligat tangit. Sicut enim quosda3 flãma charitatis sue
deus illuminat vt vitaliter sapiãt: ita quosda3 frigidos tor
pentesq3 deserit: vt sine sensu persistant. Pleriq3 acumie
intelligendi viuaces existunt: sed loquẽdi inopia angustã-
tur. Quidam vero in vtriusq3 pollent quia ꝛ sciendi copi-
am ꝛ dicendi efficaciam habent.

De superbis lectoribus. Cap. XI.

PLeriq3 scientia accepta scripturarum non ad
dei gloriam: sed ad suam laudem vtuntur: du3
ꝛ ipsa sciẽtia extolluntur: ꝛ ibi peccant vbi pec-
cata mundare debuerunt. Nunq̃3 cõsequuntur
legendo perfectam scientiam arrogantes. Na3
q̄uis sapientes in superficie videantur: medullitus tamẽ
veritatis archana nõ tangunt: q2 sup̄bie nube prepediunt̃.
Semper enim superbi legunt: querunt ꝛ nunq̃3 iueniunt.
Diuine legis penetralia hũilibus ꝛ bñ ad deũ intrantibus
patent: prauis autẽ atq3 sup̄bis claudunt̃. Na3 q̄uis dĩna
eloq̃a ĩ lectiõe arrogãtibus sint aperta: ĩ ministerio tñ clau
sa atq3 occulta sũt. Dũ s̄mo dei fidelibus lux sit: reprobis
aũt ac superbis quodãmõ tenebrescit: ꝛ vñ illi illuminant̃:
inde isti excecantur.

De carnalibus lectorib' ꝛ hereticis. Cap. XII.

NEquaq̃3 legẽ intelligit qui carnaliter verba le
gis percurrit: s3 is qui eã sensu interioris ĩtelli
gentie prospicit. Na3 qui ad litteram legis in
tẽdũt: eius occulta penetrare ñ p̄ñt. Multi.n.
nõ ĩtelligẽdo spiritaliter scripturas: nec eas re
cte sentiendo in heresim deuoluti sunt: atq3 in multis erro
ribus defluxerũt. In solis fidelibus religata est lex: testan
te dño p̄ pp̄ha3. Signa testimoniu3: signa legẽ in discipu
lis meis: ne eam aut' iudeus ĩtelligat aut hereticus: q2 nõ ẽ
xp̄i discipulus. Unitatẽ q̄ppe pacis qua3 xp̄s docuit nõ se
quunt̃. de qua idẽ dñs dicit. In hoc cognoscẽt oẽs: q2 mei
estis discipuli: si dilectionẽ inter vos habueritis. Scriptu-
ras heretici sano sensu nõ sapiũt: s3 eas ad terrorẽ praue ĩ-
telligentie ducũt: neq3 semetipsos earũ sensibus subdunt:
s3 eas p̄uerse ad errorẽ p̄priũ p̄trahunt. Doctores erroru3
prauis p̄suasionibus ita per argumẽta fraudulẽtie illigant
auditores suos vt eos quasi in labyrinthũ ĩplicẽt: a q̊ exire
vix valẽt. Tãta est hereticoꝝ calliditas: vt falsa veris ma
laq3 bonis p̄miscẽat: salutaribusq3 rebus plerũq3 erroris
sui vir' interserũt: q̊ facilius possint prauitatẽ p̄uersi dog
matis sub spẽ p̄suadeř veritatis. Plerũq3 sub noĩe catho
licoꝝ doctoꝝ heretici sua dicta cõscribũt: vt indubitanter
lecta credant̃. Nõnunq̃3 ẽt blasphemias suas latẽti dolo ĩ
libris nostroꝝ inserũt: doctrinãq3 vera3 adulterãdo corrũ
pũt. s. vel adyciendo que impia sunt: vel auferẽdo que pia
sunt. Caute meditãda: cautoq3 sensu p̄banda sũt que legũ
tur: vt iuxta apostolica monita teneamus q̃ recta sũt: ꝛ re-
futemus q̃ cõtraria veritati existunt: sicq3 in bonis instrua
mur vt a malis illesi permaneamus.

De libris gentilium. Cap. XIII.

POete ideo in libris suis venerẽ ĩpudicã martẽ-
q3 adulterũ deũ appellare voluerũt: vt p̄suade
rẽt mentes hoĩum quasi deus imitari malu3:
vt libidinosa p̄suasione ad intentionẽ eoꝝ fla-
gitia cõfidẽter cõmittũt: nõ quasi hoĩes p̄itos:
s3 q̃si celestes deos imitari videant̃. Ideoq3 p̄hibet̃ xp̄ia
nis figmẽta legere poetaꝝ: q2 p̄ oblectamẽta ĩaniu3 fabu-
laꝝ mẽte3 excitãt ad incẽtiua libidinũ. Nõ enim solum
thura offerendo demonib' ĩmolat̃: s3 ẽt eoꝝ dicta libenti'
capiẽdo. Quidã plus meditari delectant̃ gentiliũ dicta p̄
pter tumentẽ ꝛ ornatũ s̄monẽ: q̃3 scripturã sancta3 p̄pter
eloq̃um humile. Sed q̃d p̄dest in mũdanis doctrinis pro
ficere ꝛ ianescere in diuinis: caduca seq̃ figmẽta ꝛ ad cele-
stia fastidire mysteria: Cauẽdi sũt igit̃ tales libri: ꝛ p̄pter
amorẽ sãctaꝝ scripturaꝝ vitandi. Gentiliũ dicta exterius
v̄boꝝ eloquẽtia nitent: ĩterius vacua virtutis sapiẽtia ma
nent. Eloquia autẽ sacra exterius ĩcompta verbis appent
ĩtrinsecus autẽ mysterioꝝ sapientia fulgent. Unde ꝛ apo-
stolus. Habemus inquit thesauꝝ istũ in vasis fictilibus.
Sermo quippe dei occultum h3 fulgorẽ sapiẽtie ꝛ verita-
tis repositũ in verboꝝ vilissimis vasculis. Ideo libri san-
cti simplici s̄mone ꝯscripti sunt: vt non in sapientia verbi
s3 in oñsione spũs hoĩes ad fidẽ p̄ducerent̃. Nã si dialecti
ci acuminis versutia: aut rhectorice artis eloquẽtia editi
eẽnt nequaq̃3 putaret fides xp̄i ĩ dei v̄tute: s3 in eloquẽtie
humane argumentis cõsistere: nec quẽq̃3 crederemus ad
fide3 diuino ĩspiramine prouocari: sed potius verboꝝ cal-
liditate seduci. Oĩs secularis doctrina spumãtibus verbis

resonās:ac per se eloquētie tumorē attollens ꝑ doctrinaꝫ
simplicē ⁊ humilē xp̄i euacuata ē:sicut scriptū est. Nōne/
stultā fecit deus sapiētiā h⁹ mūdi:Fastidiosis atq̄ȝ loqua/
cibus scripture sancte min⁹ ꝑꝑ ꝭmonē simplicē placēt. Gē/
tili.n.eloquētie cōparata vr̄ illis idigna. Qꝛ si aio humili
mysteria eius intēdant:confestim aduertūt quātū excel/
sa sunt:q̄ in illis despiciūt. In lectione nō verba:sed veri/
tas est amāda. Sepe aūt repitur simplicitas veridica:⁊ cō
posita falsitas:q̄ hoīem suis erroribus illicit:⁊ per lingue
ornamta laqueos dulces aspgit. Nihil aliō agit amor mū/
dane scientie:nisi extollere laudibus hoieꝫ. Nā quāto ma
iora fuerint litterature studia:tanto animus arrogātie fa/
stu iflatus:maiore ītumescit iactātia. Unī ⁊ bene psalmus
ait. Qꝛ nō cognoui lr̄aturam ītroibo in potētias dn̄i. Sim/
plicioribꝰ lr̄is n̄ ē ꝑponēdus fucus grāmatice artis. Melio
res sunt.n.cōes littere:qꝛ simpliciores:⁊ ad solā hūilita/
teꝫ legentium ꝑtinētes:ille vero nequiores:qꝛ ingerūt ho/
minibus ꝑnitiosam mētis elationē. Meliores eē grāmati
cos q̄ȝ hereticos:heretici.n.haustū letiferi succi hoībꝰ per/
suadendo ꝓpinant.grāmaticoꝝ aūt doctrina pōt ēt ꝓfice
re ad vitā:dum fuerit in meliores vsus assumpta.

¶ De collatione. Cap. XIIII.

Cum sit vtilis ad instruenduꝫ lectio: adhibita
auteꝫ collatione maiorem intelligentiaꝫ p̄bet.
Melius est enim cōferre q̄ȝ legere. Collatio
auteꝫ docibilitatē facit. Nam ꝓpositis inter/
rogationibus cunctatio rerum excludit̄:⁊ se/
pe obiectionibus latēs veritas approbat̄. Quod eniꝫ ob/
scuꝝ aut dubiū est:cōferēdo cito ꝑspicit̄. Multū ꝓsunt i
collatione figurę. Res enim quę minus per se aduertunt̄
per cōparationē rerū facile capiunt̄. Naꝫ sępe sub specie
alia spiritales causas scripturę diuinę isinuant:⁊ nisi ꝑ ali/
quā euidentē oñsionē vix apparēt occulta legis mysteria.
Sicut istruere solet collatio ita contētio destruit. Hęc eni
relicto sensu veritatis lites generat:⁊ pugnādo verbis etiā
in deum blasphemiam ingerit. Inde ⁊ hęreses ⁊ scismata:
qbꝰ subuertit̄ fides.veritas corrūpit̄:scindit̄ charitas. Cō
tētiosoꝝ studiū nō pro veritate:sed ꝓ appetitu laudis cer
tat:tantaq̄ȝ est in his peruersitas vt veritati cedere nesciāt
ipsamq̄ȝ rectā doctrinam euacuare contēdant. In dispu/
tatione infideliuꝫ cauenda est ꝓpositionū artificiosa sub/
tilitas:quę callidis obiectionibus retia tēdit. Ita.n. versu
tis assertionibus prauoꝝ disputatio innodat̄.vt recta esse
simulēt q̄ ꝑuersa ꝑsuadēt. Lectio memorię auxilio eget.
Qꝛ si fuerit nāliter tardior:frequēti tn̄ meditatiōe acuit̄:
ac legendi assiduitate colligit. Sępe ꝓlixa lectio longitu/
dinis causa memoriā legētis oblitterat. Qꝛ si breuis sit sb
motoq̄ȝ libro sentētia retractet̄ in aio:tūc sine labore legi
tur:⁊ ea quę lecta sunt recolendo memoria minime exci/
dunt. Acceptabilior est sensibus lectio tacita q̄ȝ apta. Am
plius enim ītellectus istruitur quādo vox legentis qescit ⁊
sub silētio lingua mouetur. Nam clare legendo ⁊ corpus
lassatur ⁊ vocis acumen obtunditur.

¶ De cōtemplatione:⁊ actione. Cap. XV.

Actiua vita inocētia ē operū bonoꝝ:cōtēplati
ua speculatio supernoꝝ. Illa cōmunis mul/
torum est:ista vero paucoꝝ. Actiua vita mū/
danis rebus bn̄ vtit̄.cōtemplatiua vero mun
do renuncians:soli deo viuere delectat̄. Qui
prius in actiua vita ꝓficit:ad cōtemplationeꝫ bene cōscē/
dit. Merito enim in ista sustollitur:qꝛ in illa vtilis inenit̄.
Quicūq̄ȝ adhuc tꝑalē gliā:aut carnalē affectat cōcupiscē/
tiā:a cōtēplatiōe ꝓhibet̄:vt posit⁹ i actual' vite opatōe pur
get̄. In ista.n.ꝑus ꝑ exertitiū boni opis cūcta exhaurieda
sūt vitia:vt i illa iā pura mētis acie ad ꝯtēplādū deū qsq̄ȝ
ꝑtrāseat. Et lȝ ꝯuersus statim ad ꝯtemplationē ꝯscēdere
cupiat:tn̄ rōne cogit̄ vt ꝑus in actiue vite opatiōe versēt̄.
Exēplū.n.actiue vite de Jacob summe:qui dū ad rachel
h̄ ē ad visuꝫ p̄nᵐ destinaret:q̄ ꝯtēplationē significat:lya il/
li h̄ ē laboriosa vita supponit̄ q̄ actiuā demr̄at. Sicut se/
pult⁹ ab ōi negocio terreno ꝑuat̄:ita ⁊ ꝯtēplatiōi vacās ab
oī occupatōe actuali auertit̄. Et sicut ab actuali vita ꝯscē
dētes i cōtēplatiōis qete sepeliunt̄:ita ab actiōe seculi re/
cedentes eos vita actiua i se q̄si sepeliendo suscipit:ac ꝑ h̄
vite mūdane actiua vita:⁊ vite actiue ꝯtēplatia sepulchꝝ
ē. Uiri sancti sicut a secreto ꝯtēplatiōis egrediunt̄ ad pu/
blicum actionis.ita rursus ab actionis manifesto ad secre
tū ꝯtēplatiōis itime reuertunt̄:vt itus deū laudēt vbi ac
ceperūt:vn̄ ⁊ foris ad eius gloriā opant̄. Sicut aqle mo/
ris est semꝑ oculū i radiū solis ifigere:nec deflectere nisi
esce solius obtētu:ita ⁊ sancti a ꝯtēplatiōe ad actualē vitā
iterdū reflectunt̄:ꝯsiderātes illa sūma sic esse vtilia:vt tn̄
ista hūilia sint paululū nr̄e idigentie nec̄ia. In actiuę vitę
gr̄e hūana itentio ꝑseuerāter icedit:i cōtēplatiōe aūt sese
ꝑ iterualla resumit:qꝛ diuturnitate cōtēplādi lassat̄. Ui/
sio aīaliū i Ezechiele:q̄ ibāt ⁊ nō reuertebant̄: ꝑtinet ad
vite actiue ꝑseuerātiā:⁊ iteꝝ ea aīalia q̄ ibāt ⁊ reuerteban
tur ꝑtinēt ad ꝯtēplatiue vite mēsurā:in qua dū qsq̄ȝ iten/
derit:sua reuerberat⁹ ifirmitate reflectit̄:atq̄ȝ iterū reno/
uata itētiōe ad ea vn̄ descenderat rursus erigitur. Qō fie
ri i actiua vita nō pōt:de qua si qsq̄ȝ deflectat vel ad mo/
dicū:stati vicioꝝ excipit̄ fluxu. Oculus dexter scadalizās
quē euelli dn̄s p̄cepit:vita ꝯtēplatiua ē. Duo oculi in facie:
actiua vita ⁊ ꝯtēplatiua in hoie. Qui igitur ꝑ ꝯtēplationē
ceciderit in errorē:meli⁹ ē si euellat ꝯtēplatiōis oculū:ser/
uās sibi vnū vite actualis obtutū:vt sit vtilius illi ꝑ sim/
plicē actionē ire ad vitā:q̄ȝ ꝑ ꝯtēplatiōis errorē mitti i ge
hēnā. Sepe mēs ad sūma ab imis erigit̄:⁊ sepe a sūmis ad
ifima pōdere carnis inclinata reflectit̄. Multos deus ex
carnalibꝰ sua gr̄a visitat:⁊ ad cōtēplatiōis fastigiū eleuat.
Multosq̄ȝ a contēplatione iusto iudicio deserit: ⁊ lapsos
in terrenis operibus derelinquit.

¶ De cōtemptoribus mundi. Cap. XVI.

Ea quę seculi amatoribus chara sūt:sancti ve/
lut aduersa refugiūt.plusq̄ȝ aduersitatibꝰ mū
di gaudēt q̄ȝ ꝓsperitatibꝰ delectent̄. Alienos
eē a deo qbꝰ h̄ seculū ad oē cōmodū ꝓsperat̄.
Seruis āt dei cūcta hui⁹ mūdi ꝯrīa sūt: vt dū
ista aduersa sentiūt:ad cęleste desideriū ardentius excitē/
tur. Magna apud deū refulget gratia qui huic mūdo cō/
temptibilis fuerit. Nam reuera necesse est vt quem mun
dus odit diligatur a deo. Sanctos viros in hoc seculo legi
mus ꝑegrinos esse ⁊ hospites. Un̄ ⁊ rep̄hendit̄ Petr⁹ ꝙ
tabernaculū i mōte fieri cogitauit:qꝛ sanctis in hoc mūdo
tabernaculū nō est:qbus patria ⁊ domus in cęlo est. Sāctī
viri iō ꝯtēnere cupiūt mūdū:⁊ motū mētis ad supna reuo
care:vt ibi se recolligāt:vn̄ defluxerūt:⁊ ide se subtrahant
vbi dispsi sunt. Justi q reb⁹ honoribusq̄ȝ ac vitę blandimē
tis renūciant:ꝓinde se ab oī terrena possessiōe mortificāt
vt deo viuāt:iōq̄ȝ seculi huius blāditias calcāt vt validio
res ad vitā illā de huius vitę mortificatiōe ꝯsurgāt. Cūcta
quippe tꝑalia q̄si herbę virētes arescūt:⁊ transeunt.iōq̄ȝ
⁊ ꝓ ęternis rebus q̄ nunq̄ȝ arescūt recte ista dei seruus cō
tēnit:qꝛ in eis stabilitatē nō aspicit. Qui post renūciationeꝫ
mūdi ad supnam patriā sanctis desiderys inhiat:ab hac
terrena itētiōe q̄si qbusdā pēnis subleuat⁹ erigit̄:⁊ in quo
lapsus erat per gemitū ꝯspicit:⁊ vbi ꝑuenerit cuꝫ gaudio
magno itēdit. Qui vero a ꝯtēplationis rege reflex⁹ i curis
hui⁹ seculi icidit:si ad memoriā sui reuertatur:ꝓtinus ige
miscit.quātūq̄ȝ fuerit tranqlla quę ꝑdidit:⁊ q̄ȝ cōfusa sint

in quibus

in quibus cecidit:ex ipa laboris sui difficultate cognoscit.
Quid.n.i hac vita laboriosius ꝙ̃ terrenis desiderijs estua
re:aut quid hic securi⁹ ꝙ̃ huius seculi nihil appetere: Qui
enī hunc mūdū diligūt:turbulētis eius curis ⁊ sollicitudi
nibus cōturbanẗ. Qui autē eū odiūt nec sequūtur iterne
getis trāqllitate fruētes future pacis regem quaz illic ex/
pectāt:hic quodāmodo habere iā inchoant.

De scis q se a ꝯsortio seculi separant. Cap. XVII.

SAncti viri fundit⁹ seculo renūciātes:ita huic
mūdo moriūtur:vt soli deo viuere delecten/
tur:quātoqz ab hui⁹ seculi ꝯuersatione se sub
trahūt:tāto iterne mētis acie pñtiā dei ⁊ an/
gelice societatis frequētiā ꝯtēplanẗ. Maloꝝ
tā praua sūt opa māifesta:vt hi q supnā patriā desiderāt:
nō solū mores eoꝝ:sz ⁊ ꝯsortia fugiāt. Quidā ēt corpalr̄
separari desiderāt ab iniqs:vt eoꝝ nō īuoluanẗ delictis.
Nōnulli ⁊ si nō corporali discessu:spiritali tñ ab eis iten/
tione recedūt:q ⁊ si cōes sunt ꝯuersatiōe:discreti tñ sunt
corde vel ope. Et lz sepe in medio carnaliū vitā de⁹ ꝓte/
gat electoꝝ:tñ satis rarū est vt qsqz inter seculi volupta/
tes positus a vitijs maneat illibatus:in qbus ⁊ si non cito
implicetẗ:aliqñ tñ attrahitẗ. Neqz.n.diu tut⁹ eē poterit q
periculo ꝓxim⁹ fuerit. Uia sine offēdiculo vita monachi:
sine cupiditatis ⁊ timoris īpedimēto. Dū.n.qsqz a ꝯsor/
tio mūdi abstrahitẗ:nec cupiditas eū obligat ꝯsentiētem:
nec cruciat sentientē. Bonū est corpalr̄ remotū eē a mun
do:sz multo est meli⁹ volūtate:vtrūqz vō ꝑfecte. Ille g̊
ꝑfectus est q huic seculo ⁊ corpe ⁊ corde discret⁹ est. Ona
ger vt ait Job ꝯtēnit ciuitatē:⁊ monach⁹ cōez seculariū
ciuiū ꝯuersationē. Hi aduersa vite nostre appetūt:ꝓspera
ꝯtēnūt:vt dū ab eis hec vita despicitur:futura inueniaẗ.

De p̄ceptis altiorib⁹ monachoꝝ. Cap. XVIII.

ALia sunt p̄cepta q̄ danẗ fidelib⁹ cōez vitā i se/
culo agētib⁹:atqz alia seculo huic renūciatib⁹.
Illis.n.diciẗ vt sua oīa bene gerāt:istis vt sua
oīa derelinquāt. Illi p̄ceptis gnālib⁹ astringū/
tur:isti p̄cepta gnālia ꝑfecti⁹ viuēdo transcen
dūt. Ad ꝑfectū nō sufficit nisi vt abnegatis oībus suis ēt
seipsuz qsqz abneget. Sz qd est seipz abnegare:nisi volun
tatib⁹ ꝓprijs renūciare: vt q supbus erat sit humilis:qui
iracūd⁹ eē studeat mā suet⁹. Nā si ita qsqz renūciet q̄ possi
det oīb⁹:vt suis nō renūciet morib⁹:nō est xp̄i discipulus.
Qui enī renūciat oīb⁹ rebus suis:sua abnegat:qui vero re
nūciat moribus prauis:semetipsuz.s.abnegat. Uñ ⁊ dñs,
Qui vult inquit post me venire:abneget semetipsum.

De tepore monachorum. Cap. XIX.

QUi nō rigida intētione monachi ꝓfessionez
sectanẗ:quāto supni amoris ꝓpositum disso/
lute appetūt:tāto ꝑcliuius ad mūdi amorem
denuo reducunẗ. Nā ꝓfessio non ꝑfecta pre/
sentis vite repetit desideria:in qbus ⁊ si non/
dum se monachus alliget ope:iaz tñ alligat cogitationis
amore. Longe quippe a deo est animus:cui hec adhuc vi/
ta dulcis est. Iste eniz quid de supnis appetat.quidue de
de infimis fugiat nescit. Nam sicut scriptum est. Qui ap
ponit sciam:apponit ⁊ dolorem. Quantuz enim qsqz po
tuerit superna scire que appetat:tanto de infimis acrius
qbus iheret dolere dz. Propter hoc.n.⁊ Jacobus apl's di/
cit. Miseri estote:lugete ⁊ plorate:risus vester in luctum
ꝯuertaẗ:⁊ gaudiū in merorē. Hinc ēt dñs. Beati inquit q
lugent:qm̄ ipsi ꝯsolabunẗ. Et rursuz. Ueh vobis q ride/
tis:qm̄ flebitis. Qui ad hoc cōuersionē sanctitatis ꝓten/
dit:vt alijs qñqz preesse desideret:iste nō discipulus xp̄i
sed prauitatis sectator existit:qz nō pro deo:sed pro seculi
honore portare studet crucis xp̄i laborem.

De humilitate monachi vel opere. Cap. XX.

SUmma virtus monachi humilitas: summū
vitium eius superbia est. Tunc autē se qsqz
monachum iudicet:qñ se minimū existima/
uerit:etiam cū maiora virtutum opera gesse/
rit. Qui mūduz deserunt:⁊ tñ virtutes p̄cepto
rum sine cordis humilitate sequūtur:isti quasi de excelso
grauius corruūt:qz deterius per virtutū elationē deijciū
tur ꝙ̃ per vitia prolabi potuerunt. Omnis dei seruus de
suis meritis nō dz extolli:dum posse videat ex inferiori/
bus sibi prelatiores alios fieri. Nouerit aūt oīs sanctus se
alterius nō p̄ponere sanctitati. Semp eniz ꝯscientia serui
dei humilis esse dz:⁊ tristis.s.vt per humilitatē non super
biat:⁊ per vtilem merorem cor ad lasciuiā nō dissoluat.
Dei seruus dū bonū aliqđ opus agit:vtrū ei ad boni re/
munerationē ꝑtineat q̄ facit icert⁹ est.ne forte discussiōe
celestis iudicis reus pensetẗ:⁊ in his que dei sunt negligen
ter aut supbe aliqd operasse īueniaẗ. Ideoqz pro hoc ipso
tristis merēsqz efficiẗ atqz indesinēter turbaẗ:reminiscēs
ꝓculdubio scriptū esse. Maledict⁹ qui facit opus dñi ne/
gligenter. Nā veraciter ꝯdēnamur:si ꝑ torporem ea que
bona sunt agimus. Dei seruū sine ītermissione legere:ora
re:⁊ opari oz:ne forte mētē ocio deditā spūs fornicationis
subripiat. Cedit.n.labori voluptas:aīuz āt vacātē cito p̄oc
cupat. Cōtuere salomonē ꝑ ociū multis fornicationibus
īuolutū:⁊ ꝑ fornicatiōis vitiū vsqz in idolatriā lapsuz.

De monachis q curis seculi occupanẗ. Cap. XXI.

HJ qui pro dei timore seculo renūciāt:⁊ tamē
curis rerum familiariū implicantur:quanto
se rerum studijs occupāt:tanto a charitate di
uina seipsos separant. Qui sil' ⁊ terrenis pare/
re curis ⁊ diuinis exercere student:vtrūqz cō/
plectere simul nō valent. Nam duas curas pariter inesse
pectori humano nō posse:⁊ duobus seruiētē dñis vtrisqz
placere difficile esse. Nisi prius a secretioribus cordis ex
pellaẗ importuna secularium multitudo curaꝝ anima q̄
intrinsecus iacet nequaꝙ̃ resurgit. Nam dū se ꝑ īnume/
ras seculi cogitationes spargit:ad ꝯsiderationē sui se nul/
latenus colligit. Arguiẗ eoꝝ tepor q deo vacare volētes
⁊ mūdo renūciāt:⁊ curas ꝓprias aspnanẗ:sz dū ꝓpinquio
ruz vtilitates ꝓcurāt:a dei amore se separāt. Uir spirita/
lis ita ꝓdesse dz sue ꝓpinquitati:vt dū illis grām carnis
prestare studet:ipse a spiritali ꝓposito nequaꝙ̃ declinet.
Multi.n.monachoꝝ amore parētū nō soluz terrenis cu/
ris:sz ēt forēsibus iurgijs inuoluunẗ:⁊ ꝓ suoꝝ tpali salu/
te suas aīas ꝑdiderūt. Interdū ordiata discretio est dum
negaẗ ꝓximo qđ p̄staẗ extraneo:vt noueris nō ꝓhiberi
pietatis officiū sz negari carnalitatis affectū. Parētib⁹.n.
carnalr̄ p̄statur qđ extraneis pie īpendiẗ. Sicut nostra no
bis nō odiēda est aīa:sz eius carnales affect⁹ odio hr̄e de
bemus:ita nec parētes odio a nobis habēdi sunt:sed eoꝝ
impedimēta que nos ab itinere recto prepediūt:duz tñ
dñs ita p̄cipit a nobis parētes odire:sicut ⁊ aīas nostras.
Figurā sanctoꝝ viroꝝ renūciātiū seculo vaccas designaſ
se allophiloꝝ archā dei gestantes. Nā sicut ille pignoruz
affectibus a recto itinere minime digresse sunt:ita ⁊ vir
sanctus mundo renuncians parentele obtentu non debet
a bono impediri proposito.

De his q a deo mūdi amore p̄pediunẗ. Cap. XXII.

MUlti cupiūt cōuolare ad gratiaz dei:sz timēt
carere oblectamēta mūdi. Prouocat qdē eos
amor xp̄i:sz reuocat cupiditas seculi. Qui ꝑ/
īde obliuiscūẗ voti:qz capiūẗ illecebris vani/
tatis. Quecūqz mēs ꝓcell' mūdi h⁹ īuolueris:
lignū ꝯscēde crucis:vt a mari.i.tēpestate h⁹ secli libereris.

Nã nullus te a lacu mortis hũane saluabit nisi xp̃s eruerit. Qui seculo renunciare disposuit transgressionis reatu astringitur: si votuꝫ mutãerit. Attrociter eniꝫ in discussione diuini iudicij arguẽdi sunt qui qđ ꝓfessione spoponderant: iplere opere contẽpserunt. Mirabiliter cõparatur similitudo a voluptatibus mundi conãti redire ad deuꝫ retinẽtibus eũ cupiditatibus seculi: ei qui dormitãs exurgere conat̃ ⁊ sapore somni dep̃mit̃. Ille eni ad boᵐ nouit redire: ⁊ voluptatũ fascibus nõ finitur. Iste melius elegit vigilare: sꝫ soporis torpore tenet̃. A bono in deteriꝰ lapsos supra carbones frigidos fieri nigriores: qꝛ ꝑ torporẽ mentis ab igne charitatis dei extincti sunt: ⁊ per mundi appetitũ a luce superne illuminationis ꝑuati nigredine pctõꝝ fuscantur. Quidã intentionẽ bone operationis metu extiguũt iopie: nec ꝑmittuntur infirma mẽte desiderata perficere: ⁊ cũ idigere in mundo metuũt: a gloria supna semet ipsos abscidũt. Multis cõsilioꝝ argumẽtis insidiat̃ eis dyabolus in acquirẽdo plurima: qui in paucis ⁊ modicis nouerant esse cõtenti. Opponit igitur in eoꝝ mentes futuras filioꝝ egestates: ⁊ ꝑsuadet habere plura vnde sibi egenisqꝫ sufficiat: quatenus his blandimẽtis itentionẽ bone deuotionis subuertat: atqꝫ in terrenis lucris deceptã mẽtem reducat. Multis argumẽtis isidiatur dyabolus eis q renũciant seculo: vt eius se iterũ amori substernãt. Grauius autẽ illos in cõcupiscentijs seculi ferit: quos post renunciationẽ ad mundi amorẽ reduxerit. Et maxime per cenodoxiã subijcit sibi dyabolus mõachũ: vt quẽ ꝑ seculi amorẽ retinere nõ potuit ab humilitatis culmine subtrahat: ⁊ superbie tumore sibi subditũ faciat. Dei seruus ſꝑ fallẽtis dyaboli preuidere debet insidias: ⁊ magis in bonis operibus cordis debet adhibere cautelam: ne ꝑ vanã gloriam perdat semetipsuꝫ ac pereat: cũctaqꝫ bona amittat que recte agendo obtinuerat.

De iactantia. Cap. XXIII.

Iam in factis q̃ꝫ in dictis cauẽda est iactantia flenda tñ est ruina sibi queq̃ꝫ magis q̃ꝫ deo placere: ⁊ laudẽ ab oĩbus cõparare. Uanus ⁊ erroris est animus plenus: famã appetere: ⁊ ad capiendã terrenã laudẽ studiũ dare. Circũspice temetipsuꝫ homo: nihilqꝫ tibi arroges de his que in te sũt p̃ter peccatũ. Nõ declinat ad dexterã: q nõ sibi sed deo tribuit bona que agit: neqꝫ ad sinistrã se vertit q de diuina indulgentia peccãdi licentiã non p̃sumit. Hoc est qđ ꝓpheta ait. Hec via ambulate in ea: neqꝫ ad dexterã neqꝫ ad sinistrã declinãtes. Uerũ est qđ nã expetit delectari in laudibus: sed tũc recte si in deo nõ in se qsqꝫ laudetur: sicut scriptũ est. In dño laudabitur ania mea. Sepe vanã gloriã cõtẽnendo: in aliud genus elationis incidit̃. dũ in se quisqꝫ gloriat̃ ꝓ eo qđ ꝯtẽnat ab hoĩbus laudeꝫ. Quibusdã cõcessuꝫ est tãtũdẽ bene agere ⁊ fructum boni operis nõ habere: qđ ipsi sibi auferũt per studiũ humane iactantie. Semꝑ suã aspiciãt feditatẽ qui vane glorie fauores diligũt: ⁊ perdidisse bonũ opus doleant qđ ꝓ humana ostentatiõe fecerunt. Amator vane glorie vnde possit semꝑ laudari agere nõ quiescit: ⁊ subinde illi vires vanitatis prauus appetitus auget. Boni operis icohatio nõ dꝫ citius palam ad hominũ cognitionẽ venire: ne duꝫ boni inchoatio humanis oculis referat̃: a v̾tute perfectionis inanescat intentio sanctitatis. Ante maturitatis eniꝫ tp̃us messes florẽtes cito pereunt: germinaqꝫ iutilia fiũt. Uirtutes sanctoꝝ per ostentationis appetitũ domino demonũ imundoꝝ subijciũt̃: sicut Ezechias rex q diuitias suas chaldeis per iactãtiã ꝓdidit: ⁊ ꝓpterea pituras ꝑ ꝓphetã audiuit: vt significaret dei seruũ virtutes suas duꝫ vane glorie studio ꝓdiderit: statim demones suoꝝ opeꝝ dños facere: sicut ille per ostẽtationẽ chaldeos reꝝ suaꝝ dños fecit. Optima est illa discretio: vt ⁊ nota sint opera nostra ad dei agendã gloriã: ⁊ occulta ꝓ elatione vitãda humana. Ille aũt dꝫ publicare boᵐ qđ agit: qui perfecta humilitate fundatus: nulla iam elatione contingit̃. Naꝫ is qui se intelligit adhuc amore laudis pulsari: facta bona in occulto agat: ne forte qđ egerit ꝑdat. Interdũ viri sc̃ti dũ cupiunt funditus suã mutabilitatẽ corrigere: aliquanto tumore tãgunt̃ elationis sue conscij actionis iustitie: sꝫ ab huius subreptionis malo humilitatis cõpunctione purgantur. Uiri sancti nõnunq̃ꝫ quosdã de se audiẽtes instruunt: ⁊ ꝑ tñ in his alta se cõsideratione custodiũt: ne dũ alios a terrena intensione erigunt: ipsi in terrene laudis appetitu demergant̃. Quidã per icautã virtutũ iactãtiã relabũtur ad vitia: ⁊ quidã dũ vitioꝝ ipulsuꝫ frequẽter plãgunt de ipsa ifirmitate per humilitatẽ validiꝰ ꝯualescũt. Plerũqꝫ vtile est arrogãtibꝰ deseri a deo: quatenus sue infirmitatis ꝯscij ad humilitatẽ redeãt ⁊ humiles post casuꝫ existãt. Nõ nulli falsa opinione arrogãtie se esse ꝑfectos existimãt: dũ nõ sint q obortis tentationibus inotescant. Tãto qsqꝫ fit veritati vicinior: quãto se esse longius ab ea fuerit arbitratus. Hoc eniꝫ humilitatis est que deo hoĩeꝫ iungit. Ceteꝝ iactãtia oculos qbꝰ deꝰ videri poterat claudit. Sicut solis radius dũ ꝯspicit̃ acies oculi hebetat̃: sic ⁊ qui imoderate altiora se scrutatur: ab intẽtione veri obtũdit̃. Sicut aqla ex alto ad escas collabit̃: sic hõ de alto hõe ꝯuersatiõis ꝑ carnalẽ appetitũ ad iferiora demergit̃.

De hypocrisi. Cap. XXIIII.

Hypocrita v̾ba sanctoꝝ hꝫ: vitã nõ hꝫ: ⁊ quos ꝑ sermonẽ doctrine genuerit: nõ fouet exẽplis sed deserit: qꝛ quos verbo edificat: vita ⁊ moribus destruit. Hypocrite simulatores dñr: q iusti nõ esse querunt: sed tm̃ videri cupiunt. Hi mala agũt: ⁊ bona ꝓfitent̃. Per ostentationẽ quippe boni apparent: per actionẽ vero mali existunt. Oĩa ꝓñt a simplicibꝰ vitia ꝑpetrari: simulatio vero ⁊ hypocrisis nõ cõmittit̃: nisi a male astutis ꝑ calliditatẽ valẽtibus vitia sub spẽ v̾tutũ celare ⁊ nõ verã sanctitatẽ obijcere. Sancti nõ solũ gloriã supra modũ suũ oĩno nõ appetũt: sꝫ ẽt hoc ipsum videri refugiũt qđ eẽ meruerũt. Hypocrite autem malitie sue occulta tegẽtes añ oculos hoĩuꝫ qdã inocẽtie sanctitate se vestiũt vt venerent̃. Quibꝰ bñ diuina voce dr̃. Ueh vobis hypocrite qꝛ similes facti estis sepulchris dealbatis. q̃ foris qdẽ apparẽt hoĩbus speciosa. intus vero plena sunt ossibꝰ mortuoꝝ. Ita ⁊ vos qdẽ foris apparetis hoĩbꝰ iusti: intus vero pleni estis auaricia ⁊ iniqtate. Duplr̃ dãnãtur hypocrite: siue pro occulta iniqtate: siue pro aperta simulatione. Ex illo eni cõdẽnant̃: qꝛ iniq sunt: ex isto qꝛ ostendunt qđ nõ sunt. Nõ semꝑ latent hypocrite: nã ⁊ si in principio sui qdã nõ pateãt: ꝑus tñ q̃ꝫ vita eoruꝫ finiatur q̃ꝫ simulate vixerint detegunt̃. Oẽ eni sincerum ꝑmanet. Nã que simulata sunt diuturna eẽ nõ p̃ñt. Non eoꝝ desperãda ẽ salus: q adhuc aliqd terrenũ sapiũt duꝫ possint ⁊ in occultis agere vñ iustificent̃. Hi eni meliores sunt hypocritis eo q̄ mali sint i aperto: ⁊ in occulto boni. Hypocrite vero i occulto mali sunt: ⁊ bonos se palã ostẽdũt. Hypocritã iustꝰ arguere ꝓhibet̃ ne d̾terior castigatꝰ existat dicẽte salomõe. Noli arguere d̾risorẽ ne oderit te.

De inuidia. Cap. XXV.

Inuor alieni boni suũ punit auctorẽ. Nã vñ bonus ꝓficit: inde iuidus ꝯtabescit. Hoĩes praue viuẽtes sic̃ d̾ bonoꝝ lapsibꝰ gratulãt̃: ita d̾ eoꝝ recte factis boniqꝫ ꝑseuerãtia ꝯfũdunt̃. Inuidus mẽbrũ ẽ dyaboli: cꝰ iuidia mors itroiuit i orbẽ terraꝝ. Sic̃ ⁊ suꝑbus mẽbrũ ẽ dyaboli: de q̃ scriptũ est. Omne

eſt. Omne ſublime videt. Et ipſe eſt rex ſup omnes filios ſupbię. Nulla eſt ꝟtus q̄ nō habeat ꝯtrariū iuidię maluꝫ. Sola miſeria caret inuidia: qꝛ nemo iuidet miſero: cui reuera nō liuoꝛ obyciť: ſꝫ ſola miſericoꝛdia adhibeť. Multi ⁊ bonos imitari volunt: ⁊ de bonoꝝ ꝑfectibus inuidię liuoꝛe tabeſcūt. Quo fit vt nec illi coꝛrigāť a malo ſuo: ſꝫ ꝑ inuidentiā deterioꝛenť: ⁊ bonos a recto ſtudio quātū in ipſis ē: ſi potuerit ꝺpꝛauare conenť. Qn̄ malos boni ꝑficere vident: nō ſcandaliçenť: ſꝫ quē ſint finē habituri maxime cogitent. Hoc oīs iuidus alienis ꝟtutib⁹ p̄ſtat: qꝺ beato Job Sathan pꝛęſtitit. Nā duꝫ emulať ꝓſperitatibus: ꝯmouit aduerſa. Sꝫ duꝫ credidit eū diabolus poſſe ꝓſternere: īde ei⁹ aucta ſunt merita: atqꝫ īde claruerunt ꝓbabilioꝛa patientię documēta. Ita reqrunt inuidi aditū malę famę: ꝑ quā bonoꝛū vitā maculēt: ſicut q̄rebant oſtiuꝫ ſodomitę: quo domū Loth nocituri ītroirent. Illi ꝟo cęcitate erroꝛis ꝑcuſſi parietes videbāt: oſtium nō īueniebant. Nō aliter iuidi videndo velut parietē ꝟtutes diſſimulant vitia ꝟo perqrunt ꝑ q̄ eoꝝ cōſcientiā vrant.

Ⅽ De ſimulatione. Cap. XXVI.

FRaudulētię genus in modū pharetrę ſubtiliter īſidiaꝝ ſagittas celat: vt falſā faciat ſecuritatē decipiatqꝫ callide eū ꝯ quē moliť occulte. Cauendus ē inimicus q manifeſtus ē: ſed magis ille q videri nō pōt. Facile.n. vincim⁹ q̄ videm⁹: q̄ aūt nō videmus difficile a nobis expellimus. Raro noceť hō ab extraneis: ſi ſui eum nō lędant. Magis.n. īſidys noſtroꝝ q̄ȝ alioꝛum periclitamur. Latent ſępe venena circūlita melle verboꝝ. Et tamdiu deceptoꝛ bonitatē ſimulat: quouſqꝫ fallēdo decipiat.

Ⅽ De odio. Cap. XXVII.

NOn hoīes ſꝫ vitia odio habēda ſūt. Flebiliter aūt deploꝛādi ſunt: q odio in fratrē tabeſcūt ⁊ ꝯ alios ꝑnitioſū aī dolū ſeruāt. A regno.n. dei ſe ſeꝑant: q ſemetipſos a charitate diſſociant. Sicut mater eccl'ia pꝛaue ab hoībus hereticis p̄muť: ſꝫ tn̄ eos veniētes ad ſe benigna charitate amplectitur: ita ⁊ ſinguli noſtrū quoſcūqꝫ inimicos ſuſtinemus reuertētes materna imitatōe amplecti ſtatiꝫ debem⁹. Cito ē ignoſcēdū cuiq̄ȝ dū veniā poſtulat. Non poſſe peccata dimitti ei: q in ſe peccāti ꝺbita nō dimittit. Formā.n. nobis īdulgētię deus ex merito ꝯditiōis noſtrę īpoſuit: dum ita oꝛare nos pꝛecepit. Dimitte nobis debita noſtra: ſic̄ ⁊ nos dimittim⁹ debitoꝛib⁹ noſtris. Juſtū ē.n. dei iudiciū: tantū qꝫ peccatoꝛi a ſe īdulgeri oſ̄dit: quātū alterutro vnuſqſqꝫ ī ſe offenſo īdulget. Quidā de ſuis fidētes meritis pigre in ſe delinq̄ntib⁹ veniā p̄ſtāt: ſꝫ nihil ꝑficit eē illibatū a culpa: q nō ē paratus ad veniā: duꝫ poti⁹ hęc magna ſit culpa qn̄ tardi⁹ relaxanť fraterna delicta. Qui fratrē ſibi tardi⁹ recōciliat: deū ſibi tardius placat. Fruſtra.n. ꝓpitiari ſibi deū quęrit: q cito placari in ꝓximum negligit.

Ⅽ De dilectione. Cap. XXVIII.

DUo ſunt erga dilectionem ꝓximi ꝯſeruanda: vnū ne malū qs inferat: alterū vt bonū intendat. Pꝛimū vt caueat lędere: ſequenter vt diſcat p̄ſtare. Amicitia eſt aīoꝛuꝫ ſocietas. Hęc q̄ppe a duobus īcipit. Nā minus q̄ȝ īter duos dilectio eē nō poterit. Antiq.n. dixerunt de ſocietate duorum vnā eſſe aīam in duobus coꝛpoꝛibus ꝑꝑ vim.ſ. amoris: ſicut in actibus apl'oꝝ legimus. Erat illis coꝛ vnum ⁊ aīa vna: nō qꝛ multa coꝛpoꝛa vnam habebant aīam: ſꝫ qꝛ vinculo ⁊ igne charitatis ꝯiuncti: vnuꝫ oēs generaliter ſine diſſenſione ſapiebāt. Amicitia ⁊ ꝓſperas res dulcioꝛes eē facit. ⁊ aduerſas ꝯmunione tēperat: leuioꝛeſqꝫ reddit: qꝛ dū in tribulatione amici ꝯſolatio adiungiť: nec frangitur animus nec cadere patiť. Tūc vere amic⁹ amať: ſi nō ꝓ ſe ſꝫ ꝓ deo ameť. Qui ꝟo ꝓ ſe amicū diligit inſipienter eū amplectiť. Multū ī terra dimerſus ē: q carnal'r hoīeꝫ moꝛituꝝ plus diligit q̄ȝ oꝫ. Qui.n. intēperanter amicum amat ꝓ ſe magis illū q̄ȝ ꝓ deo amat. Quantū ḡ bonus eſt q ꝓ deo fratrē diligit: tn̄ ꝑnitioſus q eū ꝓ ſeipſo amplectiť. Plerunqꝫ diligit in alio hō qꝺ odit in ſe: vtpote in infantib⁹. Amamus.n. quādā eoꝝ ignauiā: ⁊ tn̄ odimus: qꝛ ignaui eē nolumus. Sic lapides: equos: ⁊ cetera q̄libet diligimus: ſed tn̄ nolumus hoc eē etiā ſi poſſumus.

Ⅽ De fictis amicis. Cap. XXIX.

FIto ꝑ aduerſa fraudulētus pꝫ amic⁹. Nā in ꝓſperitate īcerta ē amicitia: nec ſciť vtꝝ ꝑſona an felicitas diligať. Sępe ꝑ ſimulationē amicitia coliť: vt q nō potuit aꝑte decipe: decipiat fraudulēter. Tūc qſqꝫ magis fit pietati iuſticięqꝫ diuinę ꝯtrarius: qn̄ deſpicit amicū aliq̄ aduerſitate ꝑcuſſuꝫ. Qua in re ⁊ ſibi occaſionē mercedis tollit: ⁊ erga ꝑcuſſionē ꝓximi crudelis exiſtit: veluti actū ē īter laçaꝝ vlceroſū diuitēqꝫ ſuperbuꝫ. Per aduerſa igiť ⁊ pꝛoſpera cōpꝛobať: ſi vtiqꝫ ꝟe diligať deus ⁊ ꝓxim⁹: qꝛ dū aduerſa ꝓcedūt: amic⁹ fraudulētus detegiť: ſtatimqꝫ deſpicit quē ſe diligere ſimulauit. Amicitia certa nll'a vi excludiť: nullo tꝑe aboleť. Ubicūqꝫ.n. ſe ꝟterit tēpus: ille firma ē. Rari ſunt amici q vſqꝫ in finē exiſtāt chari. Nam multos a charitate aut aduerſitas tꝑis: aut ꝯtētio q̄libet actionis auertit. Sępe ⁊ ꝑ honoꝛes quoꝛundam mutanť ⁊ moꝛes: ⁊ quos ante ꝯglutinatos charitate habuerūt: poſtq̄ȝ ad culmen honoꝛis venerint: amicos habere deſpiciunt.

Ⅽ De amicitia munere oꝛta. Cap. XXX.

INter veros amicos amicitia ex beniuolentia oꝛitur: inter fictos benefico adiungitur. Non ſunt fideles in amicitia quos munus nō gratia copulat. Nam cito deſerunt niſi ſemꝑ acceperint. Dilectio.n. q̄ munere glutinať: eodē ſuſpēſo diſſoluiť. Illa vera ē amicitia q̄ nihil quęrit ex rebus amici niſi ſolam beniuolentiā.ſ. vt gratis amet amanteꝫ. Plerunqꝫ amicitia ex neceſſitate vel indigentia naſciť: vt ſic ꝑ quem quiſqꝫ qꝺ deſiderat ꝯſequať. Ille aūt eam veraciter q̄rit: q nihil agendo eam appetit. Nam illa ex inopia bꝛeuis eſt ⁊ fucata: iſta pura atqꝫ perpetua.

Ⅽ De concoꝛdia maloꝛum. Cap. XXXI.

AMicitia in rebus tm̄ bonis h̄n̄da ē. Nā q ea in malo vtūť: nō ſibi amici ſꝫ inimici exiſtūt. Cōcoꝛdiā maloꝝ ꝯriam eē bonoꝝ. Et ſic̄ optandū ē vt boni pacē hēant īuicē: ſic optāduꝫ ē vt mali īuicē ſint diſcoꝛdes. Unanimitatē q̄ppe maloꝝ bonoꝝ eē ꝯriam Paulus apl'us appꝛobat q malos ꝯtra ſe diuidit: quos ī necē ſuā cōcoꝛdaſſe ꝓſpexit. Inde ⁊ in lege: mare rubꝛū hoc ē ꝯcoꝛdia maloꝝ hoīum diuidiť: vt electoꝝ via tēdēs ad btitudinē n̄ īpediať. Impediťāt iter bonoꝝ ſi mare h̄ ē vnitas nō diuidať iniq̊ꝝ.

Ⅽ De coꝛreptione fraterna. Cap. XXXII.

NOn dꝫ vitia aliena coꝛripere: q adhuc vitioꝝ ꝯtagionibus ſeruit. Impꝛobum ē.n. arguere quęq̄ȝ in alio: qꝺ adhuc depꝛęhēdit in ſemetipſo. Qui veraciter fraternam vult coꝛripere ac ſanare infirmitatem: talem ſe pꝛęſtare fraternę vtilitati ſtudeat: vt eum queꝫ coꝛripere cupit humili coꝛde admoneat: ⁊ hoc faciens ex ꝯpaſſione q̄ſi cōis periculi: ne forte ⁊ ipe ſubyciať tētatiōi. Sicut viri ſpūales alieni pcti emēdationē expectāt: ita ꝓterui ꝺlinq̄ntib⁹ deridēdo īſultāt: ⁊ quātū in ipſis eſt eos inſanabiles putant: nec inclināt coꝛ ad cōpatiendi miſericoꝛdiā: ſꝫ ſuꝑbiētes deteſtātur: atqꝫ blaſphemant. Nōnunq̄ȝ accidit vt intra

amicos aliqua redargutōis enutrita discordia: maiorē postea charitatē parturiat: vtpote dū corrigunt̄ ea q̄ displicere in amico vident̄: ⁊ h̄ qdez p̄mū nō sine quadā emulatione admonitus suscipit: ſ3 correptus postmodū gratias agit. At cōtra multi ꝓ parua lesione vim charitatis rescindunt: ⁊ ab amore dilectionis sese penniter retrahunt. Pleriq3 correptionē suā officiū charitatis existimāt. Pleriq3 vo hoc ip̄m qđ ex charitate corripiunt̄ ad iniurię cōtumeliā trahūt. Un̄ euenit vt ex eo deteriores efficiant̄: ꝑ qđ emēdari obediēdo potuerūt. Salubriter accipiunt iusti quotiēs de suis excessib⁹ arguunt̄. Sup̄flua āt ē humilitas eoꝝ: q se gessisse accusāt q̄ nō admiserūt. Qui vo sine arrogātia bona fcā sua ꝓnūciat: ꝓcul dubio nequaq̄ peccat. Est q̄rundā excusatio puerloꝝ: q duz ꝓ suis facinorib⁹ arguunt̄: vba iustoꝝ ꝓ censura declināda abyciunt. seruātes de diuino iudicio quo puniēdi sūt durius: dū tpaliter ꝯtēnūt iudicari sese ab hoib⁹. Iniqs molesta est veritas ⁊ amara disciplina iustitię: nec delectant̄ nisi placētia ꝓprię imbecillitatis: iniustitię fecūdi ⁊ steriles v̄itati. cęci ad ꝯtuendā lucē: ⁊ oculati ad tenebraꝝ aspiciēdū errorē. Corda reproboꝝ lubrica sunt ad malū ꝯsentiendū ⁊ fluxa: ad bonū vo ꝯsentiendū durissima. Probat Salomon ⁊ iusti emēdationē correpti: ⁊ stulti obstinatōez admoniti dicēs. Doce iustū ⁊ festinabit accipere. De stulto aūt ait. Qui erudit derisorē: ipse sibi facit iniuriā. Nōnullos tātę eē prauitatis hoies: q dū ipsi a malo corrigi negligūt: corripientiū vitā falsa criminatōe detractāt ⁊ ad sui sceleris solatiū vsurpant si vel falso ꝯpererint qđ ad infamiaz bonoꝝ obyciāt: sicut ē illud ex Salomōe. Bona i malū cōuertit impius: ⁊ in electis iponit maculā. Veh autē illi q ⁊ suā renuit vitā corrigere: ⁊ bonoꝝ nō desinit detrahere famę. Pleriq3 mali siles sibi in malū defendunt ⁊ patrocinio suo prauos ꝯtra correptionē bonoꝝ suscipiūt: ne vñ displicēt emendent̄; adycientes in se aliena delicta: vt nō tm̄ de suis malis: sed etiā de aliorum facinoribus puniantur quorum peccata defendunt.

De prepositis ecclesię. Cap. XXXIII.

VIr eccl'iasticus ⁊ crucifigi mūdo ꝑ mortificationē ꝓprię carnis d3: ⁊ dispensationē eccl'iastici ordinis: si ex dei volūtate peruenerit: nolens qdē ſ3 humilis gubernandam suscipiat. Multis intercipit sathanas fraudibus eos q vitę ⁊ sensus vtilitate p̄stantes p̄esse ⁊ ꝓdesse alys nolūt. ⁊ dū eis regimē aiaꝝ iponit̄ renuūt: ꝯsultius arbitrantes ociosam vitā agere q̄ lucris aiaꝝ insistere. Qđ tñ decepti agūt ꝑ argumētū diaboli fallētis eos ꝑ spēm boni: vt dū illos a pastorali officio retrahit: nequaq̄ ꝓficiāt q eoꝝ v̄bis atq3 exēplis istrui poterāt. Sancti viri nequaq̄ occupationū secularium curas appetūt: ſ3 occulto ordine sibi sup ꝑpositas gemūt. Et q̄uis illas ꝑ meliorē intētionē fugiant: tñ ꝑ subditā mentē portāt. Quas qdez sūmope si liceat vitare festināt: ſ3 timētes occultā dispensationē dei suscipiunt qđ refugiūt: exercent qđ vitare noscunt̄. Intrant .n. ad cor ⁊ ibi ꝯsulūt qd velit occulta volūtas dei: seseq3 subditos debere eē sūmis ordinatiōib⁹ cognoscentes humiliant ceruicē cordis iugo diuinę dispensationis.

De indignis prepositis. Cap. XXXIIII.

NOn sunt ꝓmouendi ad regimen ecclesię q adhuc vitys subiacent. Hinc est q̄ p̄ceptum est Dauid nō edificare visibile templū q2 sanguinum vir .i. belli frequētia illi esset. Qua figura illi spiritaliter admonent̄: q vitioꝝ adhuc corruptioni sunt dediti: ne templū edificent: hoc est: eccl'iam docere ne p̄sumant. Non d3 honoris ducatuz suscipere q nescit subis tramite vitę melioris p̄eire. Neq3 .n. q̄sq3 ad hoc tm̄ p̄ficit̄ vt subditoꝝ culpas corrigat ⁊ ipse vitijs seruiat. Qui nō se dignū ad episcopatū existimat locuz eius q dignus ē nō p̄occupet. Nam taz sanctū ē sacerdotij nomen vt nulla vitioꝝ nota maculari se sinat. Grauius .n. cōdemnabit̄ q indignus suscipit qđ nō meret̄. Qui regimē sacerdotij ꝯtendit appetere: ante in se discutiat: si vita honori sit ꝯgrua. Et si nō discrepat hūiliter ad id ad qđ vocat̄ accedat. Reatū qppe culpę geminat: si q̄s q̄ cū culpa ad sacerdotale culmen aspirat. Heu me miserū inexplicabilib⁹ nodis astrictū. Si .n. susceptū regimē eccl'iastici ordinis retineam criminis ꝯscius timore ꝯcutior: si vo deseram ne deterior sit culpa susceptū grege3 relinq̄re amplius formido: vndiq3 miser metuo: ⁊ in tāto rei discrimine qđ seq̄r ignoro. Uniuscuiusq3 casus tāto maioris ē criminis: q̄to ⁊ p̄us q̄ caderet erat v̄tutis. Precedentiu3 nāq3 magnitudo v̄tutū crescit ad cumulū sequētiu3 delictoꝝ. Pleriq3 sacerdotes suę magis vtilitatis causa q̄ gregis p̄esse desiderant: nec vt ꝓsint p̄sules fieri cupiunt: ſ3 magis vt diuites fiant ⁊ honorent̄. Suscipiūt .n. sublimitatis culmen nō ꝓ pastorali regimine: ſ3 ꝓ solius honoris ambitione: atq3 abiecto ope dignitatis: solā nominis appetunt dignitatē. Dum mali sacerdotes deo ignorāte nō fiant: tñ ignorant̄ a deo: ipso ꝑ ꝓphetam testante. Principes extiterunt. ſ3 nō cognoui: ſ3 hoc nescire dei reprobare est.

De indoctis prepositis. Cap. XXXV.

SIcut iniq ⁊ peccatores ministeriū sacerdotale assequi ꝓhibent̄. ita indocti ⁊ impiti a tali officio retrahunt̄. Illi .n. exēplis suis vitaz bonoru3 corrumpunt: isti vo sua ignauia iniquos corrigere nesciūt. Quo docere poterūt: qđ ipsi nō didicerunt? Desinat locuz docendi suscipere: q nescit docere. Ignorantia qppe presulum: vitę nō cōgruit subiectorum. Cęcus .n. si cęco ducatum prebuerit: ambo in foueam cadunt. Sacerdotes indoctos per Esaiam ꝓphetam dn̄s iprobat dicens. Ipsi inquit pastores ignorabant intelligentiam. Et iterum. Speculatores ceci oēs .i. imperiti episcopi. Nescierunt inquit vniuersi canes muti nō valentes latrare: hoc est plebes commissas nō valētes resistendo malis per verbum doctrinę defendere.

De doctrina ⁊ exemplis prepositoꝝ. Cap. XXXVI.

TAm doctrina q̄ vita clarere d3 eccl'iasticus doctor. Nā doctrina sine vita arrogantē reddit: vita sine doctrina inutilē facit. Sacerdotis p̄dicatio operib⁹ ꝯfirmāda ē: ita vt qđ docet v̄bo: instruat exēplo. Uera ē illa doctrina: quā viuendi seq̄tur forma. Nā nihil turpius ē: q̄ si bonuz qđ q̄sq3 sermone predicat: explere ope negligat. Tunc .n. vtiliter p̄dicatio ꝓfert̄: qñ efficaciter adimplet̄. Unusq̄sq3 p̄dicator ⁊ bonę actiōis: ⁊ bonę p̄dicationis habere d3 studiū: nā alterū sine altero nō facit ꝓfectū: sed p̄cedit iustu3 bene facere vt sequenter bñ possit docere. Ois vtilis doctor plebibus subiectis ita se p̄stare d3 atq3 insistere doctrinę: vt quanto claret verbo: tanto clarescat ⁊ merito. Nam q̄ aplus Timotheo precipit cu3 omni imperio docere: nō hortatur ad tumore3 superbię: sed ad bonā actionem ⁊ vitę auctoritatem. v3. ne libertatem preberet peccādi: si bene doceret ⁊ male viueret. Unde ⁊ dn̄s. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis ⁊ sic docuerit: minimus erit in regno celoꝝ. Uides q̄ auctoritate magisterij caret: qui qđ docet nō facit. Sicut in nūmismate metallu3 figura ⁊ pondus inquirit̄: ita in omni doctore ecclesiastico: quid sequat̄: quid doceat: quo viuat. Per qualitatem igitur metalli doctrina: per figurā similitudo patrū: per pondus humilitas designatur. Qui vero ab his trib⁹ discrepauerit: non metallum: sed terra erit.

De his

¶ De his q male docēt ⁊ male viuunt. Cap. XXXVII.

Nterdū doctoris vitio ēt ipa vera doctrina vi
lescit:qꝛ duꝫ nō viuit sicut docet:ipsaꝫ quaꝫ ꝑ
dicāt veritatē ꝯtēptibilē facit.Arcus ꝑuersus
ē lingua magistroꝝ docentiū bñ ⁊ viuētiū ma
le.Et iō q̄si ex ꝑuerso arcu sagittā emittūt:dū
suā prauaꝫ vitā ꝓprię linguę ictu cōfodiunt. Qui diuina
p̄dicant ⁊ ex eiusdē p̄dicatiōis dignitate viuere minꝰ cu
rant habētes v̄bū dei in ore ⁊ in oꝑe non hñtes:multa bñ
docētes:nihil aūt oꝑantes:imitant̄ balaam ariolū:q cor
ruēs oꝑe aptos habuit oculos ad ꝯtuendā lucē doctrinę.
Qui bñ docet ⁊ male viuit:tanq̄ȝ es aut cymbalū sonū fa
cit alijs:ipse tñ sibi manet isensualis.Qui bñ docet ⁊ ma
le viuit:ꝙ docet bñ viuētibꝰ ꝓficit:ꝙ v̄o male viuit seipꝫ
occidit:sicut sacerdos q si digne agit vt sacerdoteꝫ decet:
ministeriū eiꝰ ⁊ ipsi ⁊ alijs vtile ē.Indigne āt viuēs alijs
q̄dē vtilis ē loquēdo: se aūt interficit praue viuendo:ac ꝑ
hoc qđ in illo mortuū est ꝓpriū eiꝰ est: qđ v̄o viuit in eo.i.
sacrū ministeriū alienum est.Qui bñ docet ⁊ male viuit:
equat̄ cereo:q bonā q̄dē alijs lucē p̄stare.se v̄o in malis su
is ꝯsumere videt̄ atqꝫ extinguere.Qui bñ docet ⁊ male
viuit:videt̄ bonū malo cōiūgere: luceꝫ tenebris cōmisce
re veritatem mendacio mutare.

¶ De exemplis prauoꝝ sacerdotū. Cap. XXXVIII.

Epe ꝑ quos iustitia docet̄:ꝑ ipos peccati mor
bus irrepit:⁊ mors ad plebes pertransit.s.vel
dum mala docent:vel duꝫ praua faciūt.Ple
riqꝫ sacerdotes ⁊ clerici praue viuētes forma
ceteris in malū existunt:q in bonis exēplum
esse debuerunt. Hi.n.quoscūqꝫ exemplo malę ꝯuersatio
nis suę ꝑdunt:de illis rōneꝫ sine dubio reddituri sunt.Ex
carnaliuꝫ p̄positoꝝ exemplo plerūqꝫ fit vita deterior sub
ditoꝝ:⁊ plebis merito fiunt tales sacerdotes:q exēplo de
teriore populū destruant non ędificent.Ex merito.n.ple
bis nōnunq̄ȝ episcopi deprauant̄: q̄tenus ꝓcliuius corru
ant q sequunt̄.Capite languēte cetera corporis mēbra in
ficiuntur.Uñ ⁊ scriptū ē.Omne caput languidū ⁊ oē cor
męrens:a plāta pedis vsqꝫ ad verticē nō est ī eo sanitas.
Caput.n.languidū ē doctor agens peccatum: cuius malū
ad corpus ꝑuenit:dum eo vel peccante vel praue docente
pestifer languor ad plebes subditas trāsit.Deteriores sūt
q sine doctrinis seu exemplis vitā moresqꝫ bonoꝝ corrū
punt his:q substātias alioꝝ p̄diaqꝫ diripiunt:hi.n.ea q̄ ex
tra nos sunt sꝫ tñ nostra auferunt:corruptores v̄o moruꝫ
ꝓprie nosipsos dirspiunt qm̄ diuitię iustorū mores eorum
sunt.Multum ḡ distant damna moruꝫ a damnis tēpora
lium rerum:dum ista extra nos sunt: mores v̄o in nobis.

¶ De prępositis carnalibus. Cap. XXXIX.

Rouidentia plerunqꝫ diuini cōsilij ordinant̄
p̄positi mūdana ⁊ exteriora sectantes: vt dum
tꝑalibus rebus se totos ipendunt spiritales tu
tiorē vitā ꝯtēplatiōis exerceant.Qꝛ durę sunt
q̄ete viuere volentiū sarcinę curaruꝫ episcopa
liuꝫ:ꝓuidet sępe deus curis deditos secularibus ad susce
ptionem regiminis: vt dum hi exteriora sine tędio procu
rant:spiritales rebus interioribus sine ipedimento reruꝫ
terrenarū deseruiant.Dei ḡ ordinationeꝫ accusant a quo
instituuntur qui episcopos cōdēnant.duꝫ minus spiritua
lia:sed magis terrena sectant̄.Ex diuini.n.tabernaculi di
spositiōe ob iniurias mūdi ferēdas ⁊ turbines quosdā in
stitui episcopos secularibus curis isistētes:vt hi q interius
sup̄na desiderāt nullo terreno obsistēte negocio liberiꝰ h
qđ amant intēdant. Nō ē itaqꝫ iudicādus a plebe rector
inordinatus:dū magis nouerint populi sui fuisse meriti ꝑ
uersi regimē suscepisse pōtificis.Nam ꝓ meritis plebiuꝫ
disponit̄ a deo vita rectorū.Exēplo Dauid peccant ad cō
paratione p̄ncipū: q ex merito plebis p̄uaricant̄.Senten
tia dāant̄ cham filij Noe:q suoꝝ p̄positoꝝ culpas in pu
blico ꝓdunt:sicut cham q patris pudenda nō operuit sed
deridēdo mōstrauit.Habituri sūt sem meritū ⁊ iaphet h
q reuerēter operiunt q̄ patres suos excessisse cognoscunt:
si tñ patrū facta nō diligāt:sꝫ tm̄ operiant nec imitentur.
Nā sunt q p̄positos suos peruerse iudicāt:dū terrenis stu
dijs eos plus viderint esse intētos si vel parū iā ipsi de spi
ritalibꝰ cogitauerint.Rectores ḡ a deo iudicādi sunt:a su
is aūt subditis nequaq̄ȝ iudicādi sūt:exēplo dñi:q ꝑ se vē
dentes colūbas ⁊ nūmulariorūꝫ mēsas ꝓprio euertit fla
gello ⁊ ꝓiecit a tēplo:vel ēt sicut dicit psalmista.Deus ste
tit in synagoga deoꝝ:in medio āt deus discernit.Qꝛ si a fi
de exorbitauerit rector:tūc erit arguēdꝰ a subditis:ꝓ mo
ribus v̄o reprobis tolerādꝰ magis q̄ȝ distrigēdꝰ a plebe ē.

¶ De iracundis doctoribus. Cap. XL.

Racundi doctores ꝑ rabiē furoris disciplinę
modū ad īmanitatē crudelitatis cōuertunt:⁊
vnde emendare subditos poterant:inde poti
us vulnerant.Ideo sine mensura vlcisc̄it cul
pas p̄positus iracundus:qꝛ cor eius dispersuꝫ
in rerū curis nō colligit̄ in amorē vnius deitatis.Mens
.n.solita in diuersis:cathena charitatis nō astringitur:sed
male laxata male ad omnem occasionem mouet̄.

¶ De superbis doctoribus. Cap. XLI.

Onus doctor ⁊ in humilitate seruat disciplinā:
⁊ per disciplinam non incurrit superbiam.Ela
ti autē pastores plebes tirrannice p̄munt.non
regunt:quiqꝫ non dei sꝫ suā gloriam a subditis
exigunt.Multi sunt qui in verbo doctrinę nō
humiles sed arrogantes existunt:qui ⁊ ipsa recta que pre
dicant nō studio correctionis sꝫ vitio elationis annunci
ant.Multi sunt qui nō ex cōsultu edificādi:sed ex tumo
re superbiendi docent.nec vt prosint sapientes sunt:sꝫ vt
sapientes videant̄ docere student.Estimatio praua arro
gantiū sacerdotū ꝑ quā imitant̄ sanctos rigore disciplinę
⁊ sequi negligunt charitatis affectione: videri volunt ri
gida seueritate:sed formaꝫ humilitatis p̄stare nequeunt:
vt magis terribiles q̄ȝ mites aspiciantur.Superbi docto
res vulnerare potius q̄ȝ emendare nouerūt salomone te
stante:q ait.In ore stulti virga sup̄bię.qꝛ increpando rigi
de feriūt:⁊ cōpati humiliter nesciunt.Bene alieni pecca
ti curāda vitia suscipit: qui hoc ex cordis dilectione ⁊ hu
mili cōscientia facit.Ceterū qui delinquēteꝫ superbo vel
odioso animo corripit:nō emendat sed percutit.Quicq̄d
enim proteruus vel indignātis animus protulerit:obiur
gantis furor est:non dilectio corrigentis.

¶ De humilitate pręposit orum. Cap. XLII.

Ui pręficitur ad regimen : taliter erga disci
plinam subiectorum prestare se debet.vt nō
solum auctoritate:verū etiaꝫ humilitate cla
rescat.Sed tñ ita erit in eo v̄tus humilitatis:
ne dissoluatur vita subditoruꝫ in vitijs:atqꝫ
ita auctoritas aderit potestatis:ne per tumorem cordis se
ueritas existat immoderationis.Hec est eniꝫ in dei sacer
dotibus vera discretio qua nec per libertatē superbi:nec
per humilitatem remissi sint.Hinc est ꝙ sancti cum ma
gna constantia redarguerunt etiam principum vitia in q
bus cum summa esset humilitas:loco tamen necessario
libere transgressores iustitię increpabant. Aliquādo etiā
subditis nos oportet animo esse humiliores.quoniam fa
cta subditorum iudicantur a nobis. nostra vero deus iu
dicat.Agnoscat episcopus se esse conseruuꝫ plebis nō do
minum:verum hoc charitas non conditio exigit.

¶ De doctrine discretione. Cap. XLIII.

NOn oībus vna eadēqꝫ doctrina est adhibēda: sed pro qualitate moꝝ diuersa exhortatio erit doctoꝝ. Naꝫ quosdā increpatio dura: quosdaꝫ vero exhortatio corrigit blāda. sicut periti medici ad varios corporis morbos diuerso medicamine seruiunt: ita vt iuxta vulnerum varietates medicina diuersa sit: sic ⁊ doctor eccl'ie singulis qbusqꝫ hoībus cōgruū doctrine remediū adhibebit: ⁊ qd cuiqꝫ oporteat pro etate. p sexu ac ꝓfessione annunciabit. Nō oībus ea q̄ sunt clausa aperienda sunt. Multi sunt. n. q capere nō pñt qbus si indiscrete manifestent̄ statim aut detrahunt aut negligūt. Prima qppe prudētie v̄tus ē eam quā docere oporteat existimare ꝑsonaꝫ. Rudibus populis seu carnalibus plana atqꝫ cōia: non sūma atqꝫ ardua p̄dicanda sunt: ne imensitate doctrine opprimant̄ potius q̄ꝫ erudiantur. Unū ⁊ Paulus apostolus ait. Nō potui vobis loq q̄si spiritalibꝰ: sꝫ q̄si carnalibus: tāq̄ꝫ puulis in christo lac vobis potū dedi nō escā. Carnalibus qppe animis: nec alta nimis de celestibꝰ nec terrena cōuenit p̄dicare: sꝫ mediocriter: vt initia eoꝝ moresqꝫ desiderant edoceri. Coruus dū suos pullos viderit albi coloris nullis eos cibis alit: sꝫ tātundē attēdit donec paterno colore nigrescāt: ⁊ sic illos frequēti cibo reficit. Ita ⁊ eccl'ie doctor strenuus nisi eos quos docet viderit ad suā similitudineꝫ penitētie ꝯfessione nigrescere: ⁊ nitore seculi deposito lamentationis habitum de peccati recordatione induere vtpote adhuc exterioribus: hoc ē carnalibus: nō aperit intelligētie spiritalis ꝓfundiora mysteria: ne dum audita nō capiūt: prius incipiant cōtemnere q̄ꝫ venerari mandata celestia. Aliter est agendū erga eos q nostro ꝯmittunt̄ regimini si offendūt: atqꝫ aliter cū his q nobis ꝯmissi nō sunt: q si iusti sunt venerandi sunt: si v̄o delinquunt pro sola charitate vt locus est corripiendi sunt: nō tñ cum ea seueritate sicut hi q nobis regendi cōmissi sunt. Prius docēdi sunt seniores plebis: vt per eos infra positi facilius doceātur. Unde ⁊ apostolus hec inqt. Cōmendo hoībꝰ fidelibus q idonei sunt ⁊ alios docere. Ingeniū boni doctoris ē incipere a laudibꝰ eoꝝ quos salubriter obiurgatos corrigere cupit: sicut apostolus ad corinthios facit: quos a laudibus inchoat ⁊ increpationibus probat. Sed erant apud corinthios q ⁊ laude ⁊ increpatione digni essent: ille v̄o indiscrete loqtur: q sic vtraqꝫ oībus loqtur vt oībus vtraqꝫ conuenire videant̄.

¶ De silentio doctorum. Cap. XLIIII.

PRo malo merito plebis aufertur doctrina p̄dicationis. Pro bono merito audiētis tribuitur sermo doctoris. In potestate diuina consistit cui velit deus doctrine verbum dare vel cui auferre. ⁊ hoc aut pro dicentis aut pro audientis fit merito. vt mō pro culpa plebis auferat̄ sermo doctoris: modo vero pro vtilibus meritis tribuatur. Naꝫ ⁊ bonus docet bonum: ⁊ malus malum: ⁊ bonus malum: ⁊ malus bonum: qd̄ tñ fit iuxta meritum populorū. Non oīa tēpora congruunt doctrine ſm salomonis sententiaꝫ dicentis. Tēpus tacendi ⁊ tēpus loquēdi. Non qdem per tumorē sed per discretionē ꝓpter malorum incorrigibilē iniquitatem: nonnunq̄ꝫ electos opꝫ a doctrina cessare. Interdum doctores ecclesie calore charitatis ardētes cōticescunt a docendo: qꝛ nō est qui audiat testante propheta q ait. Ciuitates austri clause sunt ⁊ nō ē qui aperiat. Qui docendi accepit officiū: interdū ad tēpus facta proximi taceat: que statiꝫ corrigere nequaq̄ꝫ existimat. Nā si corrigere potest ⁊ dissimulat: verū est ꝙ cōsensum alieni erroris habeat. Pleriqꝫ sancti doctores ꝓ mali ꝑtinacia: qꝛ iniquos emendare nequeūt. his tacere disponūt: sed calorem spiritus feruoris quo aguntur ferre non sustinentes: iterum in increpationem prosiliunt iniquorum.

¶ De p̄bēda sacerdotali ꝓtectiōe in plebe. Cap. XLV.

QUibus docendi forma commissa est: multuꝫ subeunt periculi si contradicentibus veritati resistere voluerint: dum propheta doctorem ecclesie instruat: ad summuꝫ vsqꝫ iustitie peruenire cum dicit. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas syon. i. vt ita preemineat merito: sicut ⁊ gradu. Sequenter ne forte debeat a docendo timore restringi audiat. Exalta in fortitudine vocē tuam ⁊ noli timere. Unde ⁊ hieremie ita dñs ait. Accinge lumbos tuos ⁊ surge loquere ad eos: ne formides a facie eoꝝ: nec. n. timere te faciam vultum eorum. vnde apparet: qꝛ ⁊ nō timere donum dei est. Qui personam potentis accipit: ⁊ veritatem loqui ꝑtimescit: grauis culpe mulctatur sententia. Multi. n. sacerdotes metu potestatis veritateꝫ occultant: ⁊ habentur rei qui a bono opere vel a iustitie p̄dicatione rei alicuius formidine aut ꝑtāte terrente auertunt̄. Sꝫ heu proh dolor inde metuūt. qꝛ vel amore rerū seculariū implicant̄: vel qꝛ aliquo facinoris ope cōfundūtur. Multi presules ecclesiaꝝ timētes ne amicitiā seculariū ꝑdant: ⁊ molestiā odioꝝ incurrant: peccantes nō arguunt: ⁊ corripere paupeꝝ oppressores verent̄: nō ꝑtimescētes ꝙ de v̄itate sint reddituri rōnem: pro eo ꝙ ꝯticescunt de plebibus sibi ꝯmissis. Qñ a potentibꝰ pauperes opprimuntur: ad eripiēdos eos boni sacerdotes ꝓtectionis auxiliū ferunt: nec verent̄ cuiusq̄ꝫ inimicitiaꝝ molestias: sꝫ oppressores pauperū palā arguunt: increpant: excōmunicant: minusq̄ꝫ metuūt eoꝝ nocēdi insidias ēt si nocere valeant. Pastor. n. bonus aīam suā ponit ꝓ ouibꝰ. Sicut puigil pastor ꝯtra bestias oues custodire solet: ita ⁊ dei sacerdos sup gregeꝫ christi sollicitus eē dꝫ: ne inimicus vastet: ne ꝑsecutor infestet: ne potentioris cuiusqꝫ cupiditas vitam paupeꝝ inquietet. Praui aūt pastores nō habent curam de ouibus: sed sicut legit̄ in euangelio de mercennarys vidēt lupū venientē ⁊ fugiunt. Tunc. n. fugiunt quando potentibus tacent: ⁊ malis resistere metuunt.

¶ De disciplina sacerdotis i his q deliquūt. Cap. XLVI.

SAcerdotes pro populorum iniquitate damnantur: si eos aut ignorantes non erudiant: aut peccantes non arguant: testante domino ad prophetam. Speculatoreꝫ dedi te domui israel. Si non fueris locutus vt se custodiat impius a via sua: ille in iniquitate sua morietur: sanguinē autem eius de manu tua requiraꝫ. Sic. n. heli sacerdos ꝓ filiorum iniquitate damnatus est. ⁊ licet eos delinquētes admonuerit: sed tamen non vt oportebat redarguit. Sacerdotes exquirere debent peccata populoruꝫ ⁊ sagaci sollicitudine vnumquemqꝫ probare: iuxta testimonium domini ad hieremiam loquentis. Probatorem inquit dedi te in populo meo robustum: ⁊ scies ⁊ probabis vias eoꝝ. Sacerdotes studio corrigendi facta ꝑscrutari debēt subiectoꝝ: vt emendatos lucrifacere possint. Sicut aūt peccatoreꝫ ꝯuenit argui: ita iustū nō exulcerari. Sacerdotes curā debēt habere de his qui pereunt: vt eorū redargutione aut corrigant̄ a peccatis: aut si incorrigibiles existunt: ab ecclesia separent̄. Attrociter arguunt̄: q decipiēdo peccantes nō solū qꝛ non arguunt pro peccato: sed etiaꝫ adulanter decipiunt: dicente propheta. Et erunt q beatificāt populuꝫ istuꝫ seducentes ⁊ qui beatificantur precipitati. Attrociter iteꝝ arguuntur q peccantē nō recipiunt sed despiciunt ⁊ spernunt: nec alterius delictū tanq̄ꝫ propriū ingemiscunt. De talibus ꝑ esaiam dñs ꝯminans dicit. Qui dicūt: recede a me: nō appropinques mihi: qꝛ immūdus es.

Isti fumus

Jſti ſumꝰ erũt in furore meo:ignis ardẽs tota die. Jnde ẽ
ꝙ ⁊ apl'ſ oībꝰ oia factꝰ ẽ:nõ imitatiõe erroris:ſʒ cõpaſſio/
nis miſeratõe.ſ. vt ita vitia aliẽa fleret:queãdmodũ ſi ta
li ⁊ ipe iplicaret̃ errore. Boni paſtores ppl'i ðbẽt ðlicta ð/
flere:⁊ totos ſe plãctibꝰ tradere:imitãtes hieremiã ꝓphe
tã dicẽtẽ. Quis dabit capiti meo aq̃:⁊ ocul' meis fontẽ la
chrymaꝝ:⁊ plorabo die:ac nocte iterfectos ppl'i mei. Tã
q̃ꝫ ppa igit̃ ðlicta:plebis pctã ſacerdos flere dʒ:ſʒ affectu
cõpatiẽdi nõ accuſatione cõmiſſi. Nõnulli ꝑſules gregis
q̊ſdã ꝑ pctõ a cõiõe eyciũt:ſʒ q̃l'r pꝰ viuere ðbeãt:ad me
liꝰ exhortãdo nõ viſitãt. Quibꝰ ꝯgrue ſ̃mo diuinus icre/
pãs cõminat̃. Paſtores q paſcitis ppl'm meũ:vos diſpſi
ſtis gregẽ meũ:eieciſtis ⁊ nõ viſitaſtis eos: ecce ego viſi/
tabo ſuꝑ voſ malitiã ſtudioꝝ veſtroꝝ. Bonoꝝ ſtudia ſa
cerdotũ mlt'a diligẽtia ẽt praua plebiũ fcã ꝑgrũt: vt dũ
in minimis ſubditoꝝ pctis ſe accerrimos ꝑſtãt:de maio/
ribꝰ malis cautos ſibi ſubtoſq̃ꝫ:ac ſollicitos faciãt. Sicut
medici morbos iminẽtes curãdos ſuſcipiunt:futuros ṽo
ne irrepãt:medicinę obtu q̃dã ꝓſciẽtia añcedũt. ita ⁊ do/
ctores boni ſic ea:q̃ male acta ſũt reſecãt: vt ea q̃ admitti
pñt:ne ꝑpetrent̃ doctrĩa ſua ſuccurrẽte ꝓueniãt. Qui blã
do ṽbo caſtigatꝰ nõ corrigit̃:acriꝰ nece eſt vt arguat̃. Cũ
dolore.n.abſcindẽda ſũt:q̃ leuiter ſanari nõ pñt. Qui ad
monitꝰ ſecrete de pctõ corrigi negligit:publice arguẽdus
ẽ:vt vulnꝰ qð occulte ſanari neſcit mãifeſte debeat emẽ/
dari. Manifeſta pctã nõ ſũt occulta correptõe purgãda.
Palã.n.ſũt arguẽdi q palã nocẽt: vt dũ apta obiurgatio/
ne ſanant̃:hi q eos imitãdo deliq̃rãt cõrigãt̃. Dũ vnꝰ cor
ripit̃:pl'imi emẽdant̃. Utiliꝰ ẽ.n. vt ꝑ multoꝝ ſaluatiõe
vnꝰ ꝯdẽnet̃:q̃ꝫ ꝑ vniꝰ licẽtiã multi ꝑiclitent̃. Jta ꝯ delin
quẽtes ſ̃mo ẽ ꝓferẽdus:ſic eius q corripit̃:expoſtulat ſa
lus. Or ſi opꝰ ẽ aliq̃ꝫ medicamẽti aſꝑitatẽ ṽboꝝ ꝑdicatio/
ne aſꝑgere:lenitatẽ tñ corde opꝰ ẽ retinere. Doctores nõ/
nũq̃ꝫ duriꝰ feriũt icrepatiõibꝰ ſubditos:q tñ a charitate
eoꝝ quos corripiũt nõ recedũt. Sępe eccleſię cẽſura ar/
rogãtibꝰ vr̃ eẽ ſuꝑbia:⁊ qð a bonis pie fit:crudeliter fieri
putat̃ a prauis:q̃ nõ diſcernũt recto oculo:qð a bonis re
cto fit aio. Notãdũ eſt vehemẽter ab oĩ põtifice: vt tãto
cautiꝰ erga cõmiſſos agat:q̃ꝫto duriꝰ a xp̃o iudicari formi
dat. Nã ſic ſcriptũ eſt. Jn q̃ mẽſura mẽſi fueritis: in ipſa
remetiet̃ vobis. Quotidie nãq̃ꝫ oẽs delingmꝰ ⁊ in mult'
erroribꝰ labimur. Qui.n.in nr̃is delictis clęmẽtes ſumꝰ:i
alieno pctõ rigorẽ tenere nequaq̃ꝫ debemꝰ. Multi alioꝝ
vitia cernũt:ſua nõ aſpiciũt. Et cũ ipſi maximis crimini/
bus obnoxij teneant̃:minora pctã fratribus nõ dimittũt
Hypocritę trabẽ in oculo ſuo ꝯſiſtẽtẽ nõ ſentiũt:⁊ hęren
tẽ feſtucã in lumine fratris intẽdũt. Faciliꝰ reꝑhẽdimꝰ vi
tia aliena q̃ꝫ nr̃a. Nã ſępe quę ꝑuerſa in alijs iudicamus:
in nobis nocibilia eẽ minꝰ ſentimꝰ:⁊ qð in alijs reꝑhẽdi
mus:agere ipſi nõ erubeſcimus. Facilius vitia vniuſcu/
iuſq̃ꝫ q̃ꝫ virtutes intẽdimus:nec quid boni quiſq̃ꝫ geſſerit
agnoſcere cupimus:ſed quid mali egerit ꝑſcrutamur.

De ſubditis. Cap. XLVII.

PRopter pctm̃ ꝑmi hoĩs hũano generi pęna
diuinitꝰ illata eſt ſeruitutis. ita vt qbus aſpi/
cit nõ ꝯgrue libertatẽ:his miſericordiꝰ irro/
get ſeruitutẽ. Et lʒ pctm̃ hũanę originis ꝑ ba
ptiſmi grãm cũctis fidelibus dimiſſuʒ ſit:tñ
ęquus deus iõ diſcernit hoĩbus vitã:alios ſeruos conſti/
tuens:alios dominos: vt licẽtia male agẽdi ſeruoꝝ:pote
ſtate dominantiũ reſtringat̃. Nam ſi oẽs ſine metu fuiſ
ſent:qs eẽt q a malis quẽpiã ꝓhiberet: Jnde ⁊ in gẽtibꝰ
ꝑncipes regeſqʒ electi ſunt: vt terrore ſuo populos a ma/
lo cohercerẽt:atqʒ ad recte viuendũ legibus ſubderent.
Quãtũ attinet ad rõnẽ:nõ eſt perſonarum acceptio apud
deum:qui mũdi elegit ignobilia ⁊ ꝯtẽptibilia: ⁊ quę non
ſunt: vt ea quę ſunt ðſtrueret:ne gloriet̃ oĩs caro: hoc eſt
carnalis potẽtia corã illo. Unꝰ.n. dñs ęq̃l'r ⁊ dñis fert cõ
ſultũ ⁊ ſeruis. Melior eſt ſubta ſeruitꝰ q̃ꝫ elata libertas.
Multi.n. iueniũt̃ deo libere ſ̃uiẽtes ſub dñis ꝯſtituti fla
gitioſis:q ⁊ ſi ſubti ſũt illis corpore:ꝑlati tñ ſunt mente.

De pręlatis. Cap. XLVIII.

VIr iuſtꝰ aut oĩ ptãte ſęculari exuit̃:aut ſi aliq̃
cingit̃:nõ ſub illa curuat̃ vt ſuꝑbꝰ tumeat:ſʒ
eã ſibi ſubijcit vt humilior inoteſcat. Proba
tur autẽ h̄ aplico exẽplo:q data ſibi ptãte ẽt
nec ad h̄ vſus ẽ qð licebat:ſʒ dũ poſſet: vt illi
cita abnuit:ſeſeqʒ vt ꝑuulũ i medio eoꝝ:qbꝰ ꝑerat oñdit.
Qui in appetẽdis honoribꝰ ſęculi: aut ꝓſperitatibꝰ mun
di inſtãti deſudat labore: ⁊ hic ⁊ in futuro vacuꝰ iuenit̃ a
requie:tãtoq̃ꝫ ſarcinis pctõꝝ grauabit̃: q̃ꝫto a bonis ope/
ribus extitit alienus. Quãto qſq̃ꝫ ampliꝰ ſęcularis bono
ris dignitate ſublimat̃:tãto grauiꝰ curaꝝ põderibꝰ aggra
uat̃:eiſq̃ꝫ magis mẽte ⁊ cogitatõe ſubijcit̃:qbus ſublimi
tatis gradu ꝓponit̃. Nã vt qdã patrũ ait. Omne qð ſuꝑ
eminet:plus mœroribꝰ afficit̃:q̃ꝫ honoribꝰ gaudet. Quã/
to qſq̃ꝫ curis mũdi maioribꝰ occupat̃:tãto facilius vitijs
premit̃. Si.n. vix valet pctã animꝰ deuitare qetus: q̃ꝫto
magis occupatiõe ſęculari detẽtus. Nõ ſtatiʒ vtile ẽ oẽ
poteſtatis inſigne:ſʒ tũc vere ẽ vtile ſi bñ gerat̃. Tũc aũt
bñ gerit̃:qñ ſubiectis ꝓdeſt: qbus terreno honore fert̃.
Poteſtas bona ẽ qñ deo donãte eſt: vt malũ timore coer
ceat:nõ vt temere malũ cõmittat. Nihil aũt peiꝰ eſt q̃ꝫ ꝑ
ptãtẽ peccãdi libertatẽ hr̃e:nihilqʒ ifęliciꝰ male agẽdi fę/
licitate. Qui in hoc ſeculo bene imperat:ſine fine in per/
petuũ regnat:⁊ de gloria ſęculi huius ad eternã trãſmeat
gl'iam. Qui ṽo praue regnũ exercẽt:poſt veſtẽ fulgẽtẽ la
pilloꝝqʒ nitorẽ:nudi ⁊ miſeri ad ifernũ torquẽdi deſcẽ
dent. Reges a recte agẽdo vocati ſunt: ⁊ iõ ſicut recte fa
ciendo regiũ nomẽ obtinet̃. ita peccãdo amittit̃. Nã ⁊ vi
ros ſanctos ꝓinde reges vocari in ſanctis eloquijs:eo ꝙ
recte agant:ſenſuſqʒ ꝓprios bene regãt: ⁊ motus reſiſtẽ
tes ſibi rõnabili diſcretiõe cõponãt. Recte igit̃ illi reges
vocant̃:q tã ſemetipſos q̃ꝫ ſubtos bene regendo modifi/
care nouerũt. Quidã ipm nomẽ regiminis ad imanitatẽ
trãſuertunt crudelitatis:dumqʒ ad culmẽ poteſtatis ve/
nerint:in apoſtaſiã ꝯfeſtiʒ labunt̃:tãtoqʒ ſe tumore cor/
dis extollũt: vt cunctos ſubditos in ſui cõparatiõe deſpi
ciant:eoſqʒ quibus pręeſſe cõtingit:nõ agnoſcant. Quos
ꝯgrue eccleſiaſtes admonet dicens. Ducem te conſtitue/
runt:noli extolli:ſʒ eſto illis quaſi vnus ex ipſis. Dũ mũ/
di reges ſublimiores ſe cęteris ſentiũt: mortales tñ ſe eẽ
agnoſcant:nec regni gloriam:qua in hoc ſęculo ſublimã/
tur:aſpiciãt:ſed opus qð ſecum ad inferos deportent:at/
tendant. Si ergo amiſſuri ſunt huius temporis gloriaʒ:
illa agant:quę poſt finẽ momẽtaneũ ſine fine poſſideãt.
Dum apoſtolus dicat:nõ eſt poteſtas niſi a deo: quomõ
dominus per prophetam de quorundã principatu dicit:
ipſi regnauerunt:ſed non ex me. Quaſi diceret:nõ me ꝓ
pitio:ſed me irato. Unde ⁊ inferius per eundẽ prophetã
addidit. Dabo inquit tibi regem in furore meo. Quo ma
nifeſtius elucet bonã malãq̃ꝫ poteſtatem a deo ordinari:
ſed bonã propitius:malam iratus. Reges quando boni
ſunt:muneris eſt dei:quãdo vero mali:ſceleris eſt popu/
li. Secundum enim meritum plębium diſponit̃ vita re/
ctorum:teſtante iob. Qui regnare facit hypocritã ꝓpter
peccata populi. Jraſcente enim deo talem rectorẽ popu/
li ſuſcipiunt:qualem pro peccato merent̃. Nonnunq̃ꝫ ꝑ
malitia plębis etiam reges mutant̃: ⁊ qui ante videban/
tur eſſe boni:accepto regno fiunt mali.

¶ De iustitia pncipū. Cap. XLIX.

QUi recte vtiť regni ptāte.ita se pstare oibus
dz:vt q̄to magis honoris celsitudine claret
tāto semetipm mēte hūiliet:pponēs sibi exē
plū hūilitatis Dauid:q de suis meritis nō tu
muit:sz humiľr sese deyciēs dixit. Uilis icedā:ꝛ vilioꝛ ap
parebo añ deū q elegit me. Qui recte vtiť regni ptāte:foꝛ
mā iustitię factis magis q̄ vbis istituit. Iste nulla ꝓspi.
tate erigiť:nulla aduersitate turbať:nō initiť ꝓpryis viri
b⁹:nec a dño rcedit coꝛ ei⁹. Regni fastigio hūili psidz aio
nō eū delectat iniqtas:nō iflāmat cupiditas:sine defrau/
datiōe alic⁹ ex paupe diuitē facit:ꝛ qȯ iusta ptāte a pplis
extoꝛq̄re poterat:sępe misicoꝛdię clęmētia donat. Dedit
de⁹ pncipib⁹ psulatū ꝓ regimie pploꝝ:ꝛ illˀ eos pee voluit
cū qb⁹ vna ē eis nascēdi moriēdiq̄ ꝯditio. Prodesse ḡ dz
pplis pncipat⁹ nō nocere:nec dñando pmere:sz ꝯdescēdē
do ꝯsulere:vt vere sit vtile ħ ptātis isigne:ꝛ dono dei ꝓ
tuitiōe vtāť mēbroꝝ xpi. Mēbra qppe xpi fideles sunt
ppli:q̄s dū a ptāte quā accipiūt optime regūt:bonā vtiqz
vicissitudinē deo largitoꝛi repēdūt. Bon⁹ rex facili⁹ ad
iustitiā a dlicto regrediť:q̄ d iustitia ad dlictū trāsferať:
vt noueris ħ eē casū:illic ꝓpoᵐ. In ꝓpoᵒ ei⁹ eē dz nūq̄ de
uiare a vitate. Oꝫ si casu titubare ꝯtigerit:mox rsurgere.

¶ De patiētia pncipū. Cap. L.

PLerūqz pnceps iustus ēt maloꝝ erroꝛes dissi
mulare nouit:nō q̄ iniqtati eoꝝ ꝯsentiat:sed
q̄ aptū tps coꝛrectiōis expectet:qñ eoꝝ vitia
vlˀ emēdare valeat vel pūire. Mlˀti aduersus
pncipes ꝯiurationis crimie deteguť:sz ꝓbare volēs de⁹ cle
mētiā pncipū:illos male machiaŕ pmittit:istos ñ dserit.
De illoꝝ malo bñ istis facit:dū culpas q̄s illi faciūt:isti
mira patiētia idulgēt. Reddere malū ꝓ malo vicissitu/
do iustitię est:sz q clęmētiā addit iustitię:nō malū ꝓ ma
lo culpatis reddit:sed bonū pro malo offensis impartit.

¶ De delictis principū siue exemplis. Cap. LI.

DIfficile ē pncipē rgredi ad meli⁹:si fuerit vi
tys iplicat⁹. Pplˀi.n.peccātes iudicē metuūt
ꝛ a malo suo legib⁹ coercenť. Reges aūt nisi
solo dei timoꝛe metuqz gehēnę coerceanť:li
bere in pceps ꝓruūt:ꝛ p abruptū licētię in oē
facin⁹ vitioꝝ labunť. Quāto q̄sqz in supioꝛi ꝯstitut⁹ ē lo
co:tāto in maioꝛi vsať piculo:ꝛ q̄to splēdoꝛis honoꝛe cel
sioꝛ q̄sqz est:tāto si delinq̄t pctōꝛ maioꝛ ē. Potētes.n.po/
tēter toꝛmēta patienť. Cui ꝛ.n.plus cōmittiť:plus ab eo
exigiť:ēt cū vsura penaꝝ. Reges vitā sbditoꝝ facile exē
plis suis vlˀ ędificāt:vel subuertūt:idq̄z pncipē nō decet
delinq̄re:ne foꝛmā peccādi faciat pcti ei⁹ ipunita licētia.
Nā rex q ruit in vitys:cito viā ondit erroꝛis:sic legiť de
hieroboā q peccauit:ꝛ peccare fecˀ Israel. Illi nāqz ascri/
biť q̄cq̄d exēplo ei⁹ a subditis ppetrať. Sicut nōnulli bo
noꝝ pncipū deo placita fctā sequunť.ita facile multi pra
ua eoꝝ exēpla sectanť. Pleriqz āt apud iniquos pncipes
necītate magis q̄ voto mali existūt:dū ipeŕys eoꝝ obe/
diūt. Nōnulli āt sicut ꝓmpti sunt seq reges in malū:sic
pigri sūt imitari illos in bonū. Sępe vñ mali reges pec
cant inde boni iustificanť:dum pcedentiū cupiditatez ꝛ
malitiā coꝛrigunt. Naz reuera peccatis eoꝝ cōmunicāt:
si qȯ illi diripuerunt:isti retentant. Cuius pctm̄ quisqz se
quiť:necesse est vt eius pęnā ꝯsequať. Neqz eniz impar
erit supplicio:cuius erroꝛi quisqz par est ac vitio.

¶ Oꝫ pncipes legib⁹ teneanť. Ca. LII.

IUstū ē pncipē legib⁹ obtēperare suis. Tūc.n.
iura sua ab oib⁹ custodiēda existimet:qñ ꝛ ip
se illis reuerētiā pbet. Principes legib⁹ teneri
suis:nec i se ꝯuēit frustare iura:q̄ in subtis cō/
stituūt. Iusta est.n.vocis eoꝝ auctoꝛitas:si qȯ pplˀis ꝓhi
bēt:sibi licere nō patianť. Sub regiminis disciplia sęcu
li ptātes subtę sunt:ꝛ q̄uis culmine regni sint pditi vin/
culo tñ fidei tenenť astricti:vt ꝛ fidē xpi suis legib⁹ pdi/
cent:ꝛ ipsam fidei pdicationē moribus bonis cōseruent.

¶ De potestate principum in ecclesia. Cap. LIII.

PRincipes sęculi nōnunq̄ itra ecclesiā ptātis
adeptę culmina tenēt:vt ꝑ eādē ptātē discipli
nā ecclesiasticā muniāt. Cęterū intra ecclesiā
ptātes necię nō eēnt:nisi vt qȯ nō pręualet sa
cerdos efficere ꝑ doctrinę smonem: ptās hoc
ipleat ꝑ disciplinę terroꝛē. Sępe ꝑ regnū terrenū cęleste
regnū ꝓficit:vt q intra ecclesiā positi ꝯtra fidē ꝛ discipli
nā ecclesię agūt:rigoꝛe pncipū ꝯteranť:ipsamqz discipli
nā:quā ecclesię humilitas exercere nō pualet:ceruicibus
superboꝝ potestas pncipalis iponat:ꝛ vt veneratiōe me
reať:virtute potestatis impartiat. Cognoscāt pncipes se
culi deo debere se rōnem reddere ꝓpter ecclesiam quā a
xpo tuendā suscipiunt. Nam siue augeať pax ꝛ discipli/
na ecclesię per fideles pncipes:siue soluať:ille ab eis rō/
nē exigit:q eoꝝ ptāti suā ecclesiā credidit.

¶ De iudicibus. Cap. LIIII.

AD delictū ꝑtinet pncipū q prauos iudices ꝯ
voluntatē dei populis fidelibus pferūt. Nā
sicut populi delictū ē:qñ pncipes mali sunt:
sic pncipis est pctm̄ qñ iudices iniq existūt.
Bonus iudex sicut nocere cuilibet nescit:ita ꝓdesse oi/
bus nouit. Alys.n.pstat censurā iustitię:alys bonitatez:q
iudicia sine personaꝝ acceptiōe suscipit:nō ifirmat iusti/
tiaz auaritię flāma:nec studet auferre alteri:qȯ cupiat si/
bi. Boni iudices iustitiā ad solā obtinendā salutē ęternā
suscipiunt:nec eā muneribus acceptis destruūt:vt dū de
iusto iudicio tēpoꝛalia lucra nō appetūt:pmio ęterno di/
tētur. Omnis q recte iudicat:staterā in manu gestat:ꝛ in
vtroqz penso iustitiā ꝛ misericoꝛdiā poꝛtat:sed per iusti/
tiam reddit peccati sententiā:per misericoꝛdiā peccātis
temperat pęnā:vt iusto libramine.q̄dā per ęquitatez coꝛ
rigat:q̄dā vo per miserationē indulgeat. Qui dei iudicia
oculis suis pręponit:semper timens tremensqz in omni
negocio refoꝛmidat:ne de iustitię tramite deuiās cadat:ꝛ
vñ nō iustificať:inde potius condēneť.

¶ De prauis iudicibus. Cap. LV.

NEminē stultoꝝ vlˀ improboꝝ opoꝛteret iudi
cez esse. Nā stultus per ignauiā ignoꝛat iusti
tiā.improbus aūt per cupiditatē coꝛrumpit
ipsaz:quā didicit veritatē. Graui⁹ lacerātur
paupes a prauis iudicibus:q̄ a cruētissimis
hostibus. Nullus.n.pdo taz cupidus in alienis:q̄ iudex
iniquus in suis. Latrōes in accensis faucibus ac latebro
sis latētes insidias ponūt:isti palā rapacitatis auaritia sę
uiunt. Hostes in alienoꝝ tm̄ sanguinē intēdunt:iudices
q̄si crudelissimi carnifices ciuiū:oppressiōe sua subiecto
rum vitā extinguūt. Qui.n.destruāt multi sunt:rari sunt
aūt q populos legū moderamine regāt. Plęrūq̄ ꝛ boni
iudices sunt:sed ministros rapaces hñt. Hoꝝ figura vt
ait q̄dā tāq̄ scylla pingiť atqz describiť:ipsa q̄dē huma/
na spē:sz capitibus caninis accincta:circūdata. Non ali/
ter quibusdā potestatib⁹ accidit:vt ipsoꝝ humanitatem
imanitas iniquoꝝ socioꝛuz perturbet. Sępe iudices pra
ui cupiditatis causa aut differūt:aut ꝑuertūt iudicia:nec
finiūt cępta negocia:quousqz marsupia eoꝝ qui causanť
exhauriāt. Quādo.n.iudicant nō cām:sz dona ꝯsiderant:
ꝛ sicut negligentes sunt in discussione causaꝝ:sic in eoꝝ
dāno solliciti sunt. Iudices praui iuxta ꝓphetę verbum
quasi lupi pręda vespe nō derelinquunt in mane:hoc est

q̄ de

ꝙ de pręsentis vitę tantuz cōmodis cogitant:nō de futuris. Uita enim ista vesperum:futura vera mane accipit̃. Et bene ait quasi lupi:qꝛ luporum more cuncta diripiūt: ⁊ vix pauca pauperibus derelinquunt.

¶ De verbosis ⁊ elatis iudicibus. Cap. LVI.

VErbosi iudices ⁊ elati vt sapiētes videãt̃ nō discutiūt cās:sꝫ afferūt:sicqꝫ ꝯturbãt iudicij ordinē:dū ñ suo ꝯtēti officio aliena p̃sumūt. Quidā.n.dū iudicare īcipiūt:irascunt̃:ipam qꝫ iudicij sñiaz in īsaniā vertūt. De qb⁹ recte ꝑ ꝓphetā dr̃. Qui ꝯuertūt in furore iudiciū. Qui.n. irat⁹ iudicat:in furorē iudiciū mutat:cū añ ꝓfert sñiam q̃ꝫ cognoscat. Furor in iudice īuestigationē veri nō vꝫ attigere:qꝛ mēs ei⁹ turbata furore ab īuestigatiōe alienat̃ iusticię. Iracūdus iudex iudicij examē plene ꝯsiderare nō vꝫ qꝛ caliginē furoris nō videt. Qui āt repulso furore discutit:facil⁹ ad ꝯtuēdā veritatē mētis serenitate ꝯsurgit:⁊ sine vlla perturbatiōe ad ęquitatis ītelligentiā ꝑuenit.

¶ De iudicibus qui acceptione personarum ⁊ causa amicorum subuertunt iudicium. Cap. LVII.

NOn ē ꝑsona in iudicio obseruāda:sꝫ cā. sic.n. scriptū ē. Nō accipias ꝑsonā ī iudicio. Et iterū. Nō misereberis paupis ī iudicio. Qui.n. cōsanguinitatis:vel amicitię fauore: siue inimicitiaꝝ odio iudiciū ꝑuertūt:sine dubio in xp̄m:q est veritas ⁊ iustitia peccare noscuntur. Iniq iudices errāt in veritate sentētię:dū intēdunt in q̄litatē personę:⁊ exulcerant sępe iustos:dū improbe defendunt iniquos. Qui aūt recte pręsidere studet: nec partez palpare nouit:nec cobibere a iustitia didicit.

¶ Quibus rebus subuertitur iudiciuz. Cap. LVIII.

QUi recte iudicat:⁊ p̄miū inde remuneratiōis expectat:fraudē ī deū ꝑpetrat: qꝛ iustitiā quā gratis īptiri d̃buit:acceptōe pecūię vēdit. Bonis male vtunt̃ q iuste ꝓ tꝑali lucro iudicāt. Tales qppe ad veritatē nō iustitię d̃fensio: sꝫ amor pecunię ꝓuocat. Quib⁹ si spes nūmi subtrahit̃:ꝯfestiz a iustitię d̃fensiōe recedūt. Acceptio mūeꝝ p̄uaricatio veritatis ē. Uñ ⁊ ꝓ iusto dr̃. Qui excutit man⁹ suas ab oī munere:iste ī excelsis bitabit. Diues munerib⁹ cito corrūpit iudicē:paup āt dū nō hꝫ qđ offerat:nō solū audiri ꝯtēnit̃:sꝫ ēt ꝯ veritatē opp̄mit. Cito violat̃ auro iusticia:nullāqꝫ re⁹ ꝑtimescit culpā:quā redimere nūmis existimat. Plus.n. obtinet mētē cēsoris amor lucri q̃ꝫ eqtas iudicij. Tres sunt mūeꝝ acceptiōes:qb⁹ ꝯ iustitiā hūana vanitas militat.i. fauor amicitiaꝝ:adulatio laudis:⁊ corporalis acceptio mūeꝛ̄. Facili⁹ āt ꝑuertit̃ aīus rei corpeę mūere q̃ꝫ grę:laudisqꝫ fauore. Quattuor modis ꝑuertit̃ hūanū iudiciū:tīore:cupiditate:odio:⁊ amore. Timore: dū metu ptāꝛ̄ alic⁹ vitatē loq pauescim⁹. Cupiditate: dū p̄mio mūeꝛ̄ alic⁹ cōrūpimur. Odio:dū ꝯ quēlꝫ aduersari molimur. Amore:dū amico vl̕ ꝓpīqs placer̃ ꝯtēdim⁹. His.n. 4^or causis sępe eqtas violat̃: sępe īnocētia ledit̃.

¶ De falso teste. Cap. LIX.

ET si mēdaciū gratis dr̃: q̃ꝫto magis si venale querat̃: Neqꝫ.n. deerit multiplex ꝯuentus falsoꝝ:si tm̄ p̄ntia sit nūmoꝝ. Testis falsidic⁹ trib⁹ ē ꝑsonis obnoxi⁹. Primū deo: quē ꝑiurādo ꝯtēnit:⁊ sequēter iudici:quē m̄tiēdo fallit: postremo īnocēti:quē falso testimonio ledit. Testib⁹ falsis ꝯiūctis tarde mēdacij falsitas repit̃. Qꝛ si sepati fuerint:examine iudicātis cito māifestant̃. Nā sic in vnitate prauorū grādis ē forti^do. ita ī sepatiōe maior infirmitas. Fraudulētia cito rep̄hēdit̃:cū mēdaciū falsidicoꝝ sibi ꝯueīt. Unū pene crimē hñt:⁊ q falsitatē ꝓmit ⁊ q supp̄mit veritatē:qꝛ ⁊ ille obesse vult:⁊ iste. Peior est āt testis qui lędit:q̃ꝫ q p̄stare nolit. Nā ille malign⁹ ē:iste iutilis. Iniqu⁹ testis q̃ꝫuis sua falsitate corpi:rebusqꝫ officiat: aīę tñ nihil oberit. imo maximū lucꝝ ꝯfert:si īpetit⁹ ęq̄nimiter tulerit. Erit āt ille apud deū ꝯdēnat⁹:q aduersus inocētē falsuz testimoniū vel dicit:vel dicētib⁹ credit. Nā nō solū ille re⁹ est q falsum de alio ꝓfert:sꝫ ⁊ is q cito aurē criminib⁹ p̄bet. Qui metu ptātis v̄itatē occultat:eiusdē veritatis iracūdiā sibi cęlit⁹ ꝓuocat:qꝛ plus ꝑtimescit hoīez q̃ꝫ diuinā trepidet īdignationē. Btūs cui⁹ testimōio inocens a scelere obto purgat̃:ipius cui⁹ ꝓditiōe ēt iniquus perimit̃. Neqꝫ.n. decet xp̄ianū morti obnoxiū ꝓdere:⁊ ad effundēdū sanguinē īfęliciū voce testificatiōis p̄bere s̄monē. Iusti.n.tm̄ ad ministeriū debēt eē salutis. ira v̄o īdignatiōis ⁊ tribulatiōes ⁊ īmissiōes ꝑ angelos malos.

¶ De causidicis. Cap. LX.

NEgocioꝝ forensiū sectatores ꝑꝑ ꝓximi dilectiōez sęculare negociū d̃serere dñt:aut certe manēte ꝓximi charitate negociū seq̄nt̃ terrenū. Sꝫ qꝛ praꝝ ē vt iter iurgātes charitas māeat:postponēda ē rei cātio:vt ꝑseueret dilectio. Antiq forēsez ęloquētiā caninā facūdiā nūcupabāt:eo ꝙ causidici in certaminib⁹ cāꝝ omissis q̄ agūt veluti canes alterutrū sese lacerāt:iurgiaqꝫ cāꝝ ad iniurias suas ꝯmutāt.

¶ De opp̄ssorib⁹ paupeꝝ. Cap. LXI.

PAupeꝝ opp̄ssores tūc se sciāt ḡuiori dignos sñia:qñ p̄ualuerit his:qb⁹ nocere voluerūt. Nā tāto atroci⁹ futuro supplicio ꝯdemnādi sūt:q̃ꝫto hic forti⁹ ꝯ miseroꝝ vitā īualuerit. Audiāt iudices ⁊ q p̄sunt pplis:qꝛ ꝓ tꝑalib⁹ molestijs q̃s plębib⁹ īgerūt:ęterno īcēdio cremabunt̃: testāte dño per Esaiā ꝓp̄haz. Irat⁹ ingt suz sup ppl̕m meū:⁊ dedi eos in māu tua:nō posuisti eis m̄iaz:sꝫ aggrauasti iugū tuū valde. Descēde ī puluere:sede:tace:⁊ itra ī tenebras. Ueniet sup te malū:⁊ nescies ortū eius:⁊ irruet sup te calamitas quā nō poteris expiare. Uēiet sup te repēte miseria:quā nescis. Magis mala faciētib⁹ q̃ꝫ mala patiētib⁹ doler̃ debem⁹. Illi.n. praua faciēdo in malū ꝓficiūt:isti patiēdo a malo cōrigūt̃. De⁹ āt ꝑ malas volūtates alioꝝ ī alijs mlta opat̃ bōa. Malignātiū hoīuz volūtas neq̄q̃ꝫ p̄t īpleri nisi de⁹ d̃derit ptātē. Nā dū hoīes deo ꝑmittēte malū qđ ꝯcupiscūt ꝑficiūt:ipse dr̃ facere q ꝑmittit. Inde ē qđ scriptū ē ꝑ ꝓp̄haz. Si erit malū qđ dñs nō fec̃. Uerūtñ qđ iniq mala expetūt volūtate:iccirco de⁹ ꝑficiēdi dat ptātē ꝑ suā bonā volūtatē:qꝛ de nr̃o malo ip̄e mlta bōa opat̃. Quidā cū dei volūtati r̃sistūt nesciētes:ꝯsiliū dei faciūt: q̄ noueris sic deo subta esse oīa:vt ipsi q ei⁹ dispōni aduersant̃:ei⁹ īpleāt volūtatē. Propterea in hac vita boni iudicāt̃ a malis:vt iteꝝ ī illa vita mali iudicēt̃ a bōis:siue vt ēt sit hic bōis tꝑal̕ afflictio:⁊ illic ęterna remūeratio. Iccirco sūt necij mali:vt q̄tiēs bōi offendūt: flagellēt̃ ab illis. Hic ē ꝙ assur v̄gā furoris sui testat̃ dñs. Sꝫ q̊tiēs ita fit:de dei īdignatiōe ꝓcedit:vt de⁹ ꝑ illos ī eos sęuiat q̊s flagellādo emēdare desiderat. Sꝫ ille iustissima volūtate:illi v̄o sępe crudeli ītentiōe:sic ꝑ ꝓphetā de eodē assur dr̃. Ipse āt nō sic arbitrat̃:sꝫ ad ꝯterēdū paratū ē cor ei⁹. Atrocē sup eos diuinū furorē vētuꝝ q existūt ꝑsecutōes ⁊ violēti fidelib⁹. Cōsolādo.n. ꝑ ꝓp̄haz de⁹ suos. ita iudicare ꝓmittit aduersarios. Eos ingt q iudicauerūt te:ego iudicabo:⁊ cibabo hostes tuos carnib⁹ suis:⁊ q̄si a musto sanguīe suo īebriabūt̃. Hꝫ aliquē vsuz ⁊ maloꝝ iniqtas: ꝙ electos dei suis morib⁹ laniāt:ac ꝑ h̄ vita ipioꝝ sibi deperit:iustoꝝ āt nō perit:sꝫ ꝓficit:dū eos mali per tribulatiōis exercitiū:ad p̄sentē odiēdā vitā ⁊ futurā desiderandā erudiūt. Interdū.n. ꝓdest ꝑuersoꝝ prauitas vtilitati

iuſtoꝝ:dū eos malitia ſua erudiūt:ꝛ ad regna cęloꝝ reg
rēda moleſtia tp̄ali īpellūt. Probaꝛ h̄ exēplo iſraelitic̨
plębis:q̄ tūc duri⁹ agebaꝛ in ęgypto:qñ opoꝛtebat eā per
moyſen ad terrā repꝛomiſſiōis vocari:ꝛ ex mal̄:q̄ in ęgy
pto patiebaꝛ diſcedere:ꝛ ad ꝓmiſſaꝫ patriā feſtiare. Ini
qui dū ꝯſtātiā iuſti in ꝑſecutiōib⁹ ſuis aſpiciūt:mētis cō
fuſiōe tabeſcūt. Et dū aduerſa oſtentāt: nec vincūt:tādē
de ſuę ꝑuerſitatis inſania ꝯfunduntur. Stulti ꝯ bonos ſtu
diū ſemꝑ aſſumūt:q̄bus dū ꝓſperitas elucet:iactāter de
ſuis mentis gloꝛiantur:ꝛ bonoꝝ atqꝫ iuſtoꝝ afflictiōibus
derrabunt:dūqꝫ eis aduerſa ꝯtigerint:mox ad blaſphe
miā puſillanimitate animi ꝯuertunt. Quidā ſimpliciuꝫ
neſciētes diſpēſationē dei:in maloꝝ ꝓfectibus ſcandali
zant:dicētes iuxta ꝓphetā. Quare via impioꝝ ꝓſperatur:
bene eſt oīb⁹ qui p̄uaricantur:ꝛ inique agūt: Qui.n. hoc di
cūt:nō mirentur ꝙ prauoꝝ hoīum tempoꝛalē ꝛ caducā fę
licitatē aſpiciūt:ſꝫ magis nouiſſima eoꝝ intēdāt: q̄ꝫta il
lis poſt hęc ęterna ſupplicia p̄parentur:dicēte ꝓpheta. Du
cunt in bonis dies ſuos:ꝛ ſubito ad inferna deſcendunt.

¶ De tribulatiōe iuſtoꝝ. Cap. LXII.

IUſtus in aduerſis ꝓbari ſe cog̊ſcat:nō dey
ci. Uiri ſcti plus foꝛmidāt ꝓſpera q̄ꝫ aduer
ſa:qꝛ dei ſeruos ꝓſpera deyciūt: aduerſa v̊o
erudiūt. Ideoqꝫ ſcti viri ꝯſtātia ita poꝛtare
dꝫ aduerſa:vt frāgi nō queat. Tūc magis ſunt dei oculi
ſuꝑ iuſtos:qñ eos affligi ab iniq̄s ꝓuidētia ſuꝑna ꝑmit
tit. Nā tūc eis gaudia diſponuntur ęterna:qñ p̄ſenti tribu
latiōe ꝓbantur. Oēs vitę hui⁹ tribulatiōes aq̄s ſimiles cō
parantur p̄tereūtib⁹. ꝓꝑea qꝛ ſi q̄d in hac vita tribulatiōis
acciderit:nō ſtat ſꝫ celeriter trāſit. Qui vitę futurę pre
mia diligēter excogitat: mala oīa vitę p̄ñtis ęq̄nimiter
poꝛtat:qm̄ ex illis dulcedine hui⁹ amaritudinē tēperat:
ꝛ ex ęternitate illi⁹ bꝛeuitatē hui⁹ deſpicit trāſitoꝛiā. Gra
uari diuerſo malo tp̄ali ꝓ vtilitate eoꝝ ē q̄ vitę iſti⁹ ma
la ꝑferūt:qꝛ cū doloꝛe grauantur:cupiditatis ꝛ luxurię vi
tioꝛūqꝫ cęteroꝝ mala nō appetūt. Plus ꝓdeſſe ſaluti tē
tatiōes ſęculi q̄ꝫ ꝓſpitates. Nā ex ꝓſpitate ī deteri⁹ itur
ex tētatiōis doloꝛe ī meli⁹ ꝓficitur. Unuſq̄ſqꝫ ad tētatōeꝫ
aīuꝫ p̄parare dꝫ. Min⁹.n. dū ſꝑatur tētatio grauat:dure āt
p̄mit ſi nō ſꝑata aduenerit. SapiētꝪ ē eꝯ oīa aduerſa añ
meditari:nec īueniri caſus dꝫ:quē nō ꝯſilia ei⁹ p̄ueniāt.

¶ De amatoꝛibus mundi. Cap. LXIII

MUndi amatoꝛes nō ſolū ex eo rei ſunt ꝙ iſti
ma ꝓ ſūmis appetūt: veꝝ ēt ꝛ miſeri:ꝑ hoc
ꝙ graui erūna ad ipſa deſiderata ꝑtingunt.
Graui⁹ toꝛquentur ipius mūdi exaggerādo cō
moda:q̄ꝫ iuſtus tolerādo aduerſa. Qui.n. bo
na mūdi diligit:velit nō velit timoꝛis ꝛ doloꝛis pęnę ſuc
cumbit. Quiqꝫ plus q̄ꝫ opꝫ res trāſitoꝛias diligunt:maio
reꝫ ſibi igerunt doloꝛē rei ablatę q̄ꝫ amoꝛē parturiebant
poſſeſſę. Cuꝫ graui.n. doloꝛe amittuntur:q̄ cū magno amo
re habentur. Minus aūt carēdo dolemus:q̄ min⁹ poſſidē
do diligim⁹. Sciāt ſęculi lucra ſectātes q̄ꝫtum ſint vana
vel aduerſa q̄ diligūt:q̄ etiā nec in hoc ſęculo ſine ꝯtritio
ne graui ꝯquirunt:ꝛ ꝓ quibus in futuro ſupplicio pęnas
dabunt. His q̄ in volūtate ſęculariū deſiderioꝝ ꝑſiſtūt:
bene teſtimoniū ꝓphetę dr̄. Fact⁹ eſt effraim panis ſubci
neritius:q̄ non reuerſatur.i. ita obꝛuuntur cęcitate ſęcularis
amoꝛis:vt nū q̄ꝫ reſipiſcāt ad deū amoꝛē retoꝛq̄re mētis.
Multis moꝛtu⁹ ē mūdus:ipſi tñ viciſſiꝫ mūdo moꝛtui
nō ſūt. Bona.n. ſęculi diligūt. ꝛ tñ ipa q̄ diligūt minime
ꝯſequuntur:in vtroqꝫ vacui:qꝛ ꝛ futura ꝑdūt ꝛ p̄ſentia nō
acq̄rūt. Egeſtas ē electoꝝ ꝙ ꝑegrinātur a bonis ſempiter
nis:ꝛ in h̄ exilio diuti⁹ remoꝛantur. Egeſtas ē repꝛoboꝝ ꝙ
abūdāt vitys ꝛ v̄tutib⁹ vacuātur:ſeqꝫ eē iopes neſciūt. Qō
ꝓbatur ꝑ apocalipſim Ioānis q̄ ꝯ hui⁹ mūdi amatoꝛes ſic
ait. Dicis:ꝙ diues ſuꝫ ꝛ locuples ꝛ nulli⁹ egeo:ꝛ neſcis:qꝛ
tu es miſer ꝛ miſerabilis ꝛ pauꝑ ꝛ cec⁹ ꝛ nudus. Sic tp̄a
lis ſeq̄ces ꝛ ſi nitidi ſūt foꝛis fulgoꝛe potētię:īteri⁹ tñ va
cui ſūt elatōe ſuꝑbię:ſicuti calami exteri⁹ q̄dē nitēt:ſꝫ ite
ri⁹ vacuantur. Ob h̄ repꝛobi exteri⁹ vt calami nitidi. īteri⁹
v̊o vacui. electi v̊o exteri⁹ q̄ſi arboꝝ coꝛtices fędi. īterius
v̊o ſolidi. Qui p̄cioſo cultu īcedūt audiāt ꝓph̄am:quēad
modū ꝯteſtatur eoꝝ coꝛpoꝛalia oꝛnam̄ta:ꝛ quos ſucceſſus
hēat cult⁹ ſecularis ꝯpoſit⁹ ꝛ oꝛnat⁹:hoc eſt ꝓ ſuaui odoꝛe
fętoꝛē:ꝛ ꝓ zona funiculū:ꝛ cętera. Legāt ꝓph̄aꝫ diuites:
q̊ꝝ ſpes opulētia ē:ꝛ audiāt eū dicētē. Ueh q̄ opulēti eſtꝪ
Quāto.n. q̄ſq̄ꝫ po⁹ maioꝛ ē:tāto magis liber ē ad peccan
dū. Nā patrimoniū grāde:grādis tētatio ē. Plus venerā
tur hoīes in h̄ ſęculo ꝓ tp̄ali po⁹ q̄ꝫ ꝓ reuerētia ſctitatis.
Suſcipiūt.n. ꝙ magis ſūt diuites:ꝛ ꝙ hoīes ſūt oīno de
ſpiciūt. Sūt q̄dā iuſti q̄ ſine leſiōe cuiuſq̄ꝫ ſuis reb⁹ vtun
tur. ¶ Itē ſunt q̄dam diuites humiles: quos non inflat
ſuꝑbia reꝝ:veluti plęriq̄ꝫ fuerūt ſcti veteris teſtam̄ti:q̄ ꝛ
affluebant diuitys:ꝛ tñ hūilitate pollebāt. At ꝯ q̊ſdā ſuꝑ
bos diuites reꝝ copia facit elatos:q̊rū nō ſunt opes in vi
tio:ſꝫ volūtas. Naꝫ crimē ī reb⁹ nō eſt:ſꝫ ī vſu agētis. Eſt
elatio paupeꝝ: quos nec diuitię eleuāt:ꝛ volūtas ſola in
eis ſuꝑba eſt. His ꝛ ſi opes deſunt: ꝑꝑ mētis tñ tumoꝛeꝫ
pluſq̄ꝫ ſuꝑbi diuites ꝯdēnātur. Secur⁹ vult eē diues: pauꝑ
eē nō vult. Sꝫ qūo erit diues q̄etus:quē ſuis ſtimulis res
ipſę ne careāt ſemꝑ faciūt ingetū: Et iō elegit cupiditas
ingetū eē ꝛ timidū diuitē q̄ꝫ ſecuꝝ pauco ſumptu ꝯtētū
eē ꝛ pauperē. Bonis bñ vtūtur q̄ diuitys ſibi ꝯceſſis ī reb⁹
ſalutarib⁹ ꝑfruūtur. Bonis male vtuntur:q̄ aut iuſte ꝓ tp̄ali
lucro iudicāt:aut aliq̄d boni ꝓ vanę glię appetitu faciūt.
Malis male vtūtur q̄ noxias cogitatōes opib⁹ prauis ꝑfi
ciūt. Bñ malis vtuntur q̄ luxuriā carnis ꝯiugali honeſtate
reſtrigūt. Sꝫ ſic malo bñ vti bo^m^ ē:ſic bono bñ vti meli⁹
eſt. Et ſic bono male vti malū eſt:ſic malo male vti peſſi
mū ē.

¶ De diuitys ꝛ elemoſyna. Cap. LXIIII.

GRauiter ī deū ꝯliquūt:q̄ diuitys a deo ꝯceſ
ſis nō ī reb⁹ ſalutarib⁹:ſꝫ in vſib⁹ prauis vtū
tur. Neſciūt.n. īpartire pauꝑib⁹: opp̄ſſis ſub
uenire deſpiciūt: ꝛ ide magis augēt delicta.
vñ redimere debuerūt. Hoc hꝫ tm̄ bonū poſ
ſeſſio p̄ñtiū reꝝ. ſi vitā reficiat miſeroꝝ. Preter h̄ tenta
tio ē mūdi lucrū:tātoqꝫ maioꝛa ſupplicia ī futuꝝ dabūt:
q̄ꝫto ꝛ ipſa maioꝛa ſunt. Potētes.n. potēter toꝛmenta pa
tiuntur. Terrena oīa ſuādo amittim⁹: largiēdo ſuamus:
Patrimoniū.n. retētū ꝑit:manet aūt erogatū. Diu.n. cuꝫ
reb⁹ nr̄is durare nō poſſum⁹:qꝛ aut nos illas moꝛiēdo de
ſerim⁹ aut illę nos viuētes deſerūt. Pro diuerſitate vſus
aly ꝯ reb⁹ mūdāis ꝑeūt:q̄s cupidi⁹ rapiūt. aly v̊o ſaluātur:
dū ī eoꝝ pulchꝛitudīe ꝯditoꝛis pl̄cherrimā ꝓuidētiā lau
dātes mirātur:vl̄ dū ꝓ mīę opib⁹ ex eis cęleſtia bona mer
cantur. Mīa a ꝯpatiēdo alienę miſerię vocabulū ſoꝛtita ē.
Nullus āt ī alio miſericoꝛs eē p̄t:q̄ praue viuēdo ī ſe mi
ſericoꝛs nō ē. Qui.n. ſibi neq̄ꝫ ē:cui bon⁹ ē: Nulla ſcelera
el̄ynis poſſe redimi:ſi ī pctīs q̄ſq̄ꝫ ꝑmāſerit. Tūc aūt tra
ctu el̄ynaꝝ indulgētia ꝯſeq̄tur:qñ a ſcelerū opere deſinitur.
Ueꝝ ē ꝙ pctā oīa mīę opib⁹ expurgātur:ſꝫ iā caueat pecca
re q̄ mīaꝫ iptitur. Ceteꝝ nulla ē delicti venia qñ ſic ꝓcedit
mīa vt eā ſequantur pctā. Nō eſt el̄yna:q̄ glię magis cā q̄ꝫ
mīę īpartitur ītuitu. Quali.n. ītētiōe ab vno quoqꝫ largitur:
talr̄ ꝛ apud deū recipitur. Qui ḡ hic de bono laudē p̄ſenteꝫ
appetit: ſpem ꝑdit ꝛ gloꝛiā mercedis ī futuro nō recipit.
Dū.n. cā iactātię pauꝑ paſcitur: ēt ipꝫ mīę op⁹ ī pctm̄ ꝯuer
titur. In tm̄ el̄ynaꝝ opa pctā extinguunt:atqꝫ in tm̄ ad re
gnum ſęculi futuri ꝓficiūt: vt etiā iudex cęleſtis in futu
ro iudicio

ro iudicio veniēs in dextera ꝯſiſtētibꝰ dicat. Eſuriui ⁊ de
diſtis mihi manducare: ſitiui ⁊ dediſtis mihi bibere: ho
ſpes erā ⁊ collegiſtis me: nudus erā ⁊ cooꝑuiſtis me. Qui
bus ēt bn̄ ꝓmittit dicens. Uenite bn̄dicti pr̄is mei: ꝑcipi
te ꝑparatū vobis regnū. His āt quos nulla p̄cedētia ele
moſynaꝝ facta ſequunt̄: eterni iudicis voce ſic dr̄. Eſuri
ui. n. ⁊ nō dediſtis mihi mādu care: ſitiui ⁊ nō dediſtis mi
hi biber̄. Quibꝰ iuſte dr̄. Diſcedite a me maledicti i ignē
eternū q paratꝰ eſt diabolo ⁊ angelis eiꝰ. Qui hic miām
nō impartit: illic pietatis fructuʒ nō iuenit: exēplo arden
tis diuitis: q in iferno ad tenuiſſima petēda cōpulſus eſt:
q hic tenuiſſima negāda ſtuduit. Quid tribuit ſubtiliꝰ:
qd diſtrictiꝰ petere poterat: Guttā aq̄ ardens petyt q mi
cas panis negauit. Sero diues oculos aꝑuit qn̄ Laçaruʒ
pauperē regeſcētē vidit: quē iacētē an̄ ianuas videre de
ſpexit. Nō ſolū q eſuriēti ⁊ ſitiēti ⁊ nudo bn̄ficiū largita
tis ipēdit: vel ſiqd aliud idigēti largit̄: ſʒ ⁊ q inimicū dili
git: ⁊ q lugēti affectū compaſſiōis ⁊ ꝯſolatiōis ipartit: aut
errātē frēʒ charitatiue porrigēdo ad viā v̄itatis reuocat:
aut i qbuſlʒ nec̄citatibꝰ ꝯſiliū adhibet: elȳnā ꝓcul dubio
facit. Nā ⁊ doctrinę vel diſciplinę bonū elȳna eſt: ⁊ miā
carnali eminētior ē. Quicūq; egēs poſcit ēt ſi indigētē ſe
ſimulet: ex toto illi corde cōmiſereri oʒ. Et lʒ ille fortaſſe
falſaʒ indigentis ſpēm p̄ferat: his tn̄ q ſimplr̄ ipartit fru
ctū miē nō amittit. Quis qſq; ſit egēs: nullus tn̄ vn̄ tri
buat idigēti excuſationē inopię pōt obtēdere: qn̄ ex p̄ce
pto ſaluatoris ēt calicē aquę frigide p̄cipiamur idigenti
p̄bere. Nā ſi aliud nō hn̄tes idip̄m benigne tribuamus:
mercedē ꝓcul dubio nō amittimus. Cęteꝝ ſi ampliꝰ poſ
ſumus: ⁊ egeſtatē ſimulādo minus largimur: nō egētē: ſʒ
deū fallimꝰ: cui ꝯſciam nr̄aʒ abſcōdere nō poſſumꝰ. Duę
ſunt elȳnę: vna corporalis. ſ. egēti dare qcqd potueris. Al
tera ſpiritalis: dimittere a quo lęſus extiteris. Haꝝ p̄ma
adhibēda ē miſeris. ſcd̄a malis. Erit ḡ qđ ſemꝑ ipartias:
⁊ ſi nō pecuniā ſaltē vel grām. Nō erit elȳna cū murmu
ratiōe p̄bēda: ne comitāte triſtitia merces pereat diſpen
ſata. Tūc āt bn̄ tribuit̄: qn̄ cū mētis hilaritate p̄bet̄. Un̄
⁊ aplus: hilarē inqt datorē diligit deꝰ. Metuēdū ē itaq;
ne pauꝑ: aut cū tędio nr̄a oblata ſuſcipiat: aut ne oīno p̄
termiſſus mērēs triſtiſq; recedat. De rapis alienis elȳnā
facere nō eſt officiū miſeratiōis: ſʒ emolumentū magnū
ſceleris. Un̄ ⁊ ſalomō. Qui offert inqt ſacrificiū de rapia
pauperꝝ: tāq̄ ſi qs victimet filiū in ꝯſpectu pr̄is ſui. Qui
. n. iniuſte tollit: iuſte nūq̄ diſtribuit: nec bn̄ alteri prebet
qđ ab alio male extorquet. Magnū ſcelus ē: rē pauperū
p̄ſtare diuitibꝰ: ⁊ de ſumptibꝰ iopū acqrere fauores potē
tuʒ: arenti terrę aquā tollere: ⁊ flumia q̄ nō idigēt irriga
re. Nōnūq̄ largitas diuitū ꝓdiga nō ad vtilitatē: ſed ad
elationē effundit̄: cōparati hypocritis: q nō ad ędificatio
nē docēt audiētiū: ſʒ ad ſuę glorię exaggerādū cothurnū.
Rep̄hēſibilis ē ſuꝑflua effuſio largitatis. Nā q modum
ſuat: auarus nulli ē: ſʒ oībus largus eſt. Diſpēſator nō oʒ
eſſe ꝓdigus: ſʒ diſcretus. largiri. n. oʒ q̄tū opʒ: vt tenēdo
menſuram in vno ſufficiant pluribus.

Qz tn̄ in vita eſt licitū operari bonū. Cap. LXV.

TAntū. n. in hac vita ē licitū oꝑari bonuʒ: illic
nāq; nō iā oꝑatio expectat̄: ſʒ retributio me
ritoꝝ. Hęc vita ipyus lōga ⁊ grata ē: in oculis
āt iuſtoꝝ amara ⁊ breuis. Et lʒ vita iſta bre
uis ſit: moras tn̄ ſibi fieri credit̄: qz q̄tūlibʒ
breue ſit tp̄is ſpatiū: tn̄ ⁊ ſi viuēti parū ē: nō amāti ꝓcul
dubio lōgū eſt. Qui vitę p̄ntis lōgitudineʒ nō de ſuo ſpa
cio: ſʒ de eiꝰ fine ꝯſiderat: q̄ ſit breuis ⁊ miſera ſatis vtilr̄
pēſat. Uita. n. p̄ſens: qz ipſis ſuis icremētis deficit: breuis
eſt. Suo. n. augmēto perit: dū id qđ vr̄ in futuro ꝓficere:
in p̄terito deficit. Itē ex ipſo eē breuis vita p̄ns oñdi
tur: ex quo nō ꝑmāet: ſʒ finit̄. Tela. n. ꝯſumat̄ filis: ⁊ vi
ta hois explet̄ diebꝰ ſingulis. Qz diu i hac vita viuit̄: q̄ri
tur vtꝝ augmētū: an rectiꝰ detrimētū dicat̄. Sʒ qūo poſ
ſit recte dici augmētū: qđ ꝑ dimēſiones ętatū ad mortis
tēdit detrimētū: Qui vitā lōgā q̄ris: ad eā tēde vitā ꝓ q̄
xp̄ianꝰ es. i. ęternā: nō ad iſtā de q̄ ad eruēdū te deſcēdit
vita ęterna. i. xp̄s v̄bū carni ꝯiunctū. Hęc eſt. n. vita vita
lis. nā iſta mortalis eſt. Mori opʒ hoīeʒ in carne mūdo:
ne moriat̄ in aīa xp̄o. Nā vere tunc viuere qſq; credit̄: ſi
ſm̄ ſęculū moriēs in ſolo deo viuere delectet̄. De mora
vitę iſtiꝰ tędiū patit̄ iuſtꝰ: eo ꝙ ad deſideratā p̄riaʒ tarde
ꝑueiat: ⁊ vitę p̄ntis erūnā ſegnius amittat.

De metu mortis. Cap. LXVI.

QUāuis ſcti ab hꝰ vitę erūnis libari ſe cupiāt:
cito volētes exire de corpe: dei tn̄ diſpēſatio
ne plęrūq; diu in hac vita v̄ſant̄: vt per lōga
tolerātię expimēta ſolidiꝰ eoꝝ patiētia robo
ret̄. Multi vitā odio hn̄t: ⁊ tn̄ mori timēt: qđ plęriſq; in
āguſtia ꝯtingere ſolet: ſicq; ꝯrio affectu ⁊ viuendi hn̄t tę
diū: ⁊ moriēdi metū. Sollicite oʒ vnuſqſq; viuere: ⁊ ſem
per terminū vitę ſuę ꝯſiderare: vt de ꝯtēplatōe illiꝰ aīus
ſe ſemꝑ ad alta ſuſtollat: ⁊ huiꝰ ſęculi blāditias cū timore
caueat. Scriptū ē. n. In oībꝰ oꝑibꝰ tuis memorare nouiſ
ſima tua: ⁊ in ęternū nō peccabis. Uētur̄ exitꝰ ignorātia
icerta ē: ⁊ dū qſq; mori nō exiſtimat tollit̄. Un̄ vnuſqſ
q; feſtinet: ne in iniqtatibꝰ ſuis rapiat̄: ſimulq; finiat̄ vi
ta cū culpa. Nā incētor diabolus eos: quos viuētes accen
dit ad vitia: ſubito moriētes ꝑtrahere nitit̄ ad tormēta.
Sępe diuites in hac fallaci vita dū de potētię glīa vel re
ruʒ abūdātia geſtiūt: ab his repēte hora q̄ neſciūt iproui
ſo exitu rapiunt̄: atq; abſorbēte ꝓfundo cruciādi ęternis
gehēnę incēdys deputant̄. De qbꝰ bn̄ per ꝓphetā dr̄. Du
cunt in bonis dies ſuos ⁊ in pūcto ad iferna deſcendunt.
Iniquus moriēs q imitatiōe ſua multos ad culpā traxe
rat delectatione pcti: multos a culpa reuocat terrore tor
mēti. Qđ ēt pſalmiſta teſtat̄ dicēs. Letabit̄ iuſtus cū vi
derit vindictā impioꝝ: manꝰ ſuas lauabit in ſanguie pec
catoꝝ. In peccatoꝝ. n. moriētiū ſanguine iuſti lauāt ma
nus: qz dū eoꝝ pęna ꝯſpicit̄: ꝯſpiciētis vita mundat̄. Cu
ius. n. talis tā crudelis exitus cernit̄: nō ſolū q viderit re
fugit: ſʒ alios ēt ab imitatōe illius q̄ta valuerit exhorta
tiōe compeſcit. In exitu vitę animę electoꝝ nimio terrē
tur metu: incerti vtrū ad p̄miū: an ad ſuppliciū tranſeāt.
Quidā aūt electi in fine ſuo purgant̄ a leuibus qbuſdam
peccatis: qdā v̄o in ipſo exitu ſuo hilareſcunt ex ęternoꝝ
contemplatiōe bonoꝝ. Quāuis. n. qſq; in hac vita ſit iu
ſtus: tn̄ dū ex corpore iſto egredit̄ pertimeſcit: ne dignus
ſupplicio ſit. Nllus ē. n. hō abſq; pctō: nec qſq; pōt ō dei
ſecurus eſſe iudicio: cū etiā ⁊ de ocioſis v̄bis reddēda ſit
ratio. Finē iuſtoꝝ optimū vocatio trāquilla cōmendat:
vt ex eo itelligant̄ ſanctoꝝ habere conſortiū angeloꝝ: ex
quo ab hoc corpore ſine vexatiōe dura tollunt̄. Prauos
aūt hoīes apoſtatę angeli excipiunt moriētes: vt eis ſint
ipſi tortores in penis: q fuerunt ſuaſores in vitys: ⁊ ſi pie
tas ꝓ defunctis fidelibꝰ flere iubeat: fides tn̄ ꝓ eis luge
re vetat. Illi. n. deplorandi ſunt in morte: quos miſeros
infernus ex hac vita recepit: nō quos cęleſtis aula xp̄i le
tificādos includit. Hic eſt. n. xp̄ianę miſeratiōis affectus
vt ꝓ vnoquoq; mortuo ſacrificiuʒ deo offerat̄. Inde eſt
qđ ſcriptū eſt. Et mortuo ne fraudes miſericordiā.

Finiunt libri de ſūmo bono ſancti Iſidori hiſpalenſis
ep̄i nouiſſime recogniti: cunctiſq; erroribꝰ caſtigati.

¶ Rubricę libri pⁱmi de sũmo bono sancti Isidori hispalensis episcopi.

Qꝛ deus summus ⁊ incommutabilis sit. Cap.i. Car.i.
Qꝛ immensus ⁊ omnipotẽs sit deus cap.z. i.
Qꝛ inuisibilis sit deus. cap.3. i.
Qꝛ ex creaturę pulchritudine cognoscit creatoꝛ. cap.4. i.
Qꝛ ex nostro vsu quędam species ad deũ referant. cap.5. i.
Qꝛ ex rerum inferiorum similitudine ⁊ humanis motibus figuratur deus. cap.6. i.
Qꝛ non ſm essentiam: sed ſm similitudinem species dicuntur ad deuz neqꝫ pro substãtię ꝓprietate: sed ꝓ efficientiis causarum reruz species in ipso describunt. cap.7. i.
Qꝛ deo nulla temporum successio ascribatur. cap.8. i.
De temporibus. cap.9. i.
De mundo. cap.io. i.
Unde malum. cap.ii. z.
De angelis. cap.iz. z.
De homine. cap.i3. 3.
De aīa cęterisqꝫ sensibꝰ. cap.i4. 3.
De sensibus carnis. cap.i5. 3.
De christo filio dei. cap.i6. 3.
De spiritu sancto. cap.i7. 3.
De lege. cap.i8. 4.
De ecclesia ⁊ heresibꝰ. cap.i9. 4.
De hereticis. cap.zo. 4.
De gentilibꝰ phis. cap.zi. 4.
De dr̃ntia testamẽtoꝝ. cap.zz. 4.
De symbolo ⁊ oratõe. cap.z3. 4.
De baptismo ⁊ cõione. ca.z4. 4.
De septem regulis. cap.z5. 4.
De martyrio. cap.z6. 5.
De sanctoꝝ miraculis. cap.z7. 5.
De antixp̃o ⁊ eiꝰ signis. cap.z8. 5.
De resurrectione. cap.z9. 5.
De iudicio. cap.30. 5.
De gehenna. cap.3i. 5.
De pęnis impiorum. cap.3z. 6.
De gloria sanctorum. cap.33. 6.

¶ Rubricę libri secundi.

De sapientia. Cap.i. car.6.
De fide. cap.z. 6.
De charitate. cap.3. 6.
De spe. cap.4. 6.
De gratia. cap.5. 6.
De prędestinatione. cap.6. 6.
De conuersis. cap.7. 7.
De pⁱmordiis ꝯuersoꝝ. cap.8. 7.
De conflictu ꝯuersoꝝ. cap.9. 7.
De remissa ꝯuersione. cap.io. 7.
De exemplis sanctoꝝ. cap.ii. 7.
De cõpunctõe cordis. cap.iz. 7.
De confessione peccatorum ⁊ pęnitentia. cap.i3. 7.
De desperatiõe peccãtiũ. ca.i4. 8.
De his q a deo dserunt. cap.i5. 8.
De his q ad delictũ post lachrymas reuertunt. cap.i6. 8.
De peccato. cap.i7. 8.
De leuioribus peccatis. cap.i8. 8.
De grauioribꝰ peccatis. cap.i9. 8.
De manifestis occultisqꝫ peccatis. cap.zo. 9.
De peccati amore. cap.zi. 9.
De peccãdi necessitate. cap.zz. 9.
De peccãdi ꝯsuetudine. ca.z3. 9.
De peccati recordatõe. ca.z4. 9.
De cogitatione. cap.z5. 9.
De conscientia. cap.z6. 9.
De intentione mẽtis. cap.z7. 9.
De sensibus carnis cap.z8. 9.
De sermone. cap.z9. 9.
De mendacio. cap.30. io.
De iuramento. cap.3i. io.
De vitiis. cap.3z. io.
Qꝛ ex vitiis vitia ⁊ ex virtutibus ṽtutes oriunt. cap.33. io.
De male vsis ṽtutibꝰ. cap.34. io.
De simulatis ṽtutibꝰ. cap.35. io.
De appetitu virtutum. cap.36. io.
De pugna virtutum aduersus vitia. cap.37. io.
De superbia. cap.38. ii.
De fornicatione. cap.39 ii.
De continentia. cap.40 ii.
De cupiditate. cap.4i. ii.
De gula. cap.4z. iz.
De ebrietate. cap.43. iz.
De abstinentia. cap.44. iz.

¶ Rubricę libri tertii.

De flagellis dei. Cap.i. car.iz.
De gemina ꝑcussiõe dei. cap.z. iz.
De infirmitate carnis. cap.3. i3.
De tolerantia diuinę correptionis. cap.4. i3.
De tentatiõibꝰ diaboli. cap.5. i3.
De tentamẽtis sõnioꝝ. cap.6. i4.
De oratione. cap.7. i4.
De lectione. cap.8. i4.
De assiduitate legendi. cap.9. i5.
De doctrina sine gratia. cap.io. i5.
De superbis lectoribus. cap.ii. i5.
De carnalibus lectoribus ⁊ hereticis cap.iz. i5.
De libris gentilium. cap.i3. i5.
De collatione. cap.i4. i5.
De ꝯtẽplatiõe ⁊ actiõe. cap.i5. i5.
De ꝯtẽptoribꝰ mundi. cap.i6. i5.
De sanctis q se a ꝯsortio sęculi separant. cap.i7. i6.
De preceptis altioribus monachorum. cap.i8. i6.
De tepore monachoꝝ. cap.i9. i6.
De humilitate monachi vel opere. cap.zo. i6.
De monachis qui curis sęculi occupantur. cap.zi. i6.
De his qui a deo mundi amore prępediuntur. cap.zz. i6.
De iactantia. cap.z3. i6.
De hypocrisi. cap.z4. i9.
Da inuidia. cap.z5. i9.
De simulatione. cap.z6. i7.
De odio. cap.z7. i7.
De dilectione. cap.z8. i7.
De fictis amicis. cap.z9. i7.
De amiciᵃ mũere orta. cap.30. i7.
De concordia maloꝝ. cap.3i. i7.
De correptõe fraterna. ca.3z. i7.
De prępositis ecclesię. cap.33. i7.
De indignis ꝓpositis. cap.34. i7.
De indoctis ꝓpositis. cap.35. i7.
De doctrina ⁊ exemplis prępositorum. cap.36. i7.
De his qui bene docent ⁊ male viuunt. cap.37. i8.
De exemplis prauorum sacerdotum. cap.38. i8.
De ꝓpositis carnalibꝰ. cap.39. i8.
De iracũdis doctoribꝰ. ca.40. i8.
De supbis doctoribꝰ. cap.4i. i8.
De hũilitate ꝓpositoꝝ. ca.4z. i8.
De doctrie discretiõe. cap.43. i8.
De silentio doctoꝝ. cap.44. i8.
De prębẽda sacerdotali ꝓtectione in plebe. cap.45. i8.
De disciplina sacerdotis in his qui delinquũt. cap.46. i8.
De subditis. cap.47. i9.
De pręlatis. cap.48. i9.
De iustitia principũ .cap.49. i9.
De patientia pⁱncipuz. cap.50. i9.
De de delictis principum siue exemplis. cap.5i. i9.
Qꝛ principes legibus teneantur. cap.5z. i9.
De potestate pricipum in ecclesia. cap.53. i9.
De iudicibus. cap.54. i9.
De prauis iudicibus. cap.55. i9.
De verbosis ⁊ elatis iudicibus. cap.56. zo.
De iudicibus qui acceptione personarum ⁊ causa amicorum subuertunt iudicium. cap.57. zo.
Quibus rebus subuertitur iudiciũ. cap.58. zo.
De falso teste. cap.59. zo.
De causidicis. cap.60. zo.
De opp̃ssoribꝰ paupeꝝ. cap.6i. zo.
De tribulatõe iustoꝝ. cap.6z. zo.
De amatoribꝰ mundi. cap.63. zo.
De diuitiis ⁊ elẏna. cap.64. zo.
Qꝛ tm̃ in vita est licitum operari bonum. cap.65. zi.
De metu mortis. cap.66. zi.

¶ Laus deo.